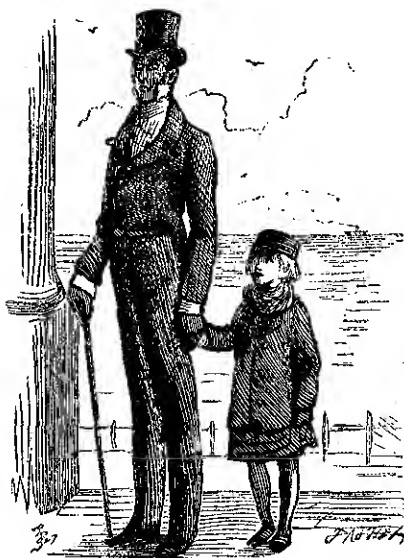

DOMBEY EN ZOON

DOMBEY EN ZOON

DOOR

CHARLES DICKENS

VERTALING VAN C. M. MENSING
MET 62 HOUTGRAVURES NAAR TEEKENINGEN VAN F. BARNARD

NEGENDE DRUK

GEBR. GRAAUW'S UITG.-MIJ., N.V. AMSTERDAM-SOERABAIA

DOMBEY EN ZOON

HOOFDSTUK I.

Dombey en zoon.

Dombey zat in een hoek van het duister gemaakte vertrek, in den grooten leunstoel naast het bed, en de zoon lag, warm toegestopt, in een draagbaar kinderbedje van mandewerk, dat zorgvuldig op een lage rustbank voor en dicht bij het vuur was geplaatst, alsof zijn aard met dien van een melkbroodje overeenkwam, en het een verischte was hem bruin te roosteren, terwijl hij nog versch was.

Dombey was ongeveer acht en veertig jaar oud. De zoon ongeveer acht en veertig minuten. Dombey was eenigszins kaal, eenigszins rood in zijn gezicht, en hoewel een knap, goed gebouwd man, al te streng en statig van uiterlijk om innemend te zijn.

De zoon was bijna heelemaal kaal, heel rood, en hoewel (zooals vanzelf spreekt) een knap kind, vooralsnog over het geheel wat vlekkerig en gekneusd. Op het voorhoofd van Dombey hadden de tijd en zijn zuster de zorg eenige merken gezet, als op een boom, die mettertijd vallen moest — meedoogenlooze tweelingen zijn zij, als zij zoo door hun menschenbosschen voortstappen, en onder het voortgaan hun merken inhakken — terwijl het gezichtje van den zoon overkruist was met duizend plooitjes en rimpeltjes, die dezelfde bedrieglijke tijd met het platte van zijn zeis spelenderwijs zou gladstrijken, om daardoor de oppervlakte voor het trekken van diepere groeven voor te bereiden.

Dombey, opgetogen over de lang verwachte gebeurtenis, zat met den zwaren gouden horlogeketting te rammelen, die

van onder zijn keurige blauwe jas te voorschijn kwam, waarvan de knopen in den flauwen schijn van het vuur als phosphorvonken schitterden. De zoon, zijn gebalde vuistjes dichtknijpend, scheen, zoover zijn zwakheid het toeliet, met het bestaan te willen vechten, omdat het hem zoo onverwachts overvallen had.

„Nu zal het kantoor weer Dombey en Zoon zijn, niet alleen in naam, maar inderdaad, mevrouw Dombey,” zei Dombey. „Dom-bey en Zoon.”

Deze woorden hadden iets zoo streeklends, dat hij op den naam van zijn vrouw een uitdrukking van teederheid liet volgen (hoewel niet zonder aarzeling, daar hij aan die manier van spreken weinig gewoon was), en zei: „Mevrouw Dombey, lie—lieve!”

Een vluchtige blos van flauwe verrassing vloog over het gezicht van de kraamvrouw terwijl zij haar oogen naar hem opsloeg.

„Hij zal Paul gedoopt worden, lie— mevrouw Dombey — natuurlijk.”

Zij antwoordde flauw: „Natuurlijk!” of liever zij gaf dit alleen maar te kennen door de beweging van haar lippen, en sloot haar oogen weer.

„Zijn vaders naam, mevrouw Dombey, en die van zijn grootvader. Ik wenschte wel, dat zijn grootvader dezen dag nog had kunnen beleven;” en daarop herhaalde hij weer „Dombey en Zoon”, op denzelfden toon als tevoren.

Deze drie woorden bevatten het eenige denkbeeld van Dombey's leven. De wereld was voor Dombey en Zoon geschapen om er handel in te drijven, en de zon en de maan om hun licht te geven. Rivieren en zeeën waren gemaakt om hun schepen te torsen; regenbogen beloofden hun goed weer; winden woelen gunstig of ongunstig voor hun ondernemingen; sterren en planeten liepen in hun banen, om het stelsel ongeschonden in stand te houden, waarvan zij het middelpunt waren. Gewone afkortingsteekens namen in zijn oogen een nieuwe beteekenis aan, en hadden uitsluitend betrekking op de firma; A. D. had niets te maken met Anno Domini, maar beteekende Anno Dombey en Zoon.

Hij was, evenals zijn vader vóór hem, in den loop van leven en sterven, van zoon tot Dombey opgeklommen, en was bijna twintig jaar lang de eenige vertegenwoordiger van de firma geweest. Van die jaren was hij er tien getrouwd geweest — getrouwd, zooals sommigen zeiden, met een vrouw, die hem geen hart kon schenken, wier geluk in het verleden lag, en die er in

berustte, haar verslagen geest tot een trouw en zachtmoedig dragen van het tegenwoordige te dwingen. Zulke losse praatjes bereikten waarschijnlijk de ooren van Dombey niet, hoewel zij hem het naaste aangingen; en hadden zij hem bereikt, dan zou niemand ze waarschijnlijk met zulke uiterste ongeloofigheid hebben aangehoord, als hij. Dombey en Zoon hadden dikwijls zaken gedaan in huiden, maar nooit in harten. Zij lieten die modeartikelen aan jonge meisjes en jongens van kostscholen en boeken over. Dombey zou aldus geredeneerd hebben: Dat het vanzelf sprak, dat een huwelijksverbintenis met een man, als hij, streelend en vereerend voor elke vrouw van gezond verstand moest zijn. Dat de hoop, om moeder te worden van een nieuwen deelgenoot in een dergelijke firma, niet kon nalaten een edele eerzucht op te wekken, in de borst zelfs van de minst eerzuchtige van haar sekse. Dat mevrouw Dombey deze echtverbintenis — bijna een noodwendig vereischte voor een fatsoenlijke en rijke positie, zelfs zonder acht te geven op het instandhouden van oude firma's — met vol besef van deze voordeelen had aangegaan. Dat mevrouw Dombey dagelijks ondervinding had gehad van zijn positie in de maatschappij. Dat mevrouw Dombey altijd aan het hoofd van zijn tafel had gezeten, en de eer van zijn huis op een heel bevallige en deftige wijze had opgehouden. Dat mevrouw Dombey dus gelukkig moest zijn geweest. Dat zij onmogelijk ongelukkig kon zijn.

Of, in ieder geval, met één uitzondering. Ja; dat zou hij hebben toegestemd. Met één enkele, maar die zeker van veel gewicht was. Zij waren tien jaar getrouwd, en tot op den dag van heden, waarop Dombey in den leunstoel naast het bed met zijn horlogeketting zat te rammelen, hadden zij geen kinderen gehad.

Althans niet om over te spreken; niet de moeite waard om er melding van te maken. Er was ongeveer zes jaar tevoren een meisje gekomen, en dat kind, dat onopgemerkt de kamer was binnengeslopen, verschool zich nu beschroomd in een hoekje, waar zij haar moeders gezicht kon zien. Maar wat was een meisje voor Dombey en Zoon! In het kapitaal van naam en aanzien, dat het kantoor bezat, was zoo'n kind maar een stuk slecht geld, dat geen koers had — een verkeerde jongen — anders niet.

Dombey's beker van vreugde was op dit oogenblik zoo vol, dat hij voelde wel een paar druppeltjes te kunnen missen, zelfs om in het stof van het zijpaadje van

zijn jeugdige dochter te spreken.

Hij zei dus: „Florence, je mag wel eens naar je lieve broertje gaan kijken; maar raak hem niet aan.”

Het meisje keek strak naar de blauwe jas en de witte das, die, met een paar krakende laarzen en een heel luid tikkend horloge, voor haar de idee van een vader belichaamden; maar onmiddellijk richtte zij haar oogen weer op het gezicht van haar moeder, en bewoog zich evenmin als zij antwoord gaf.

Het volgende oogenblik had de moeder haar oogen geopend en het kind aangekeken, en was dit naar haar toe gelopen; en op haar teenen staand, om haar gezichtje beter aan de moederlijke borst te kunnen verbergen, klemde Florence zich aan haar vast met een hartstochtelijke liefde, die weinig met haar jaren strookte.

„Och hemel!” zei Dombey, knorrig opstaand, „die ontroering is heel onvoorzichtig en kan koorts veroorzaken! Het zal misschien 't beste zijn, dat ik dokter Peps¹⁾ vraag om nog eens boven te komen. Ik zal maar eens naar beneden gaan. Ik hoef u zeker wel niet te verzoeken,” vervolgde hij, terwijl hij een oogenblik bij de rustbank bleef staan, „om bijzonder op dezen jongenheer te passen, juffrouw...”

„Blockit, mijnheer,” fluisterde de baker, een altijd glimlachend, versleten fatsoenlijk portret, dat zich niet aanmatigde haar naam als een feit op te geven, maar dien slechts vriendelijk in bedenking gaf.

„Op dezen jongeheer, juffrouw Blockitt.”

„Nee, zeker niet, mijnheer. Ik weet nog wel, toen de jonge juffrouw Florence geboren werd...”

„Jawel, jawel,” zei Dombey, zich over het bedje heen buigend, en tegelijk zijn wenkbrauwen eenigszins samentrekkend. „Dat is allemaal goed en wel over Florence, maar dit is iets anders. Deze jongeheer heeft een bestemming te vervullen. Een bestemming, kleine jongen!” Terwijl hij aldus het kind toesprak, bracht hij een van de handjes aan zijn lippen en kustte het; toen, streezend, naar het scheen, dat deze handelwijze zijn deftigheid te na mocht zijn, ging hij tamelijk stijf en gedwongen weg.

Dokter Parker Peps, een van de voornaamste accoucheurs, een man van enorme reputatie voor wat hij tot de vermeerdering van aanzienlijke geslachten had bijgedragen, wandelde met zijn handen op zijn rug

de voorkamer op en neer, met onbeschrijfelijke bewondering aangestaard door den huisdokter, die bij al zijn patiënten, vrienden en kennissen, al zes weken lang met deze bevalling had gebluft, als een gewichtige taak, waartoe hij op elk uur van den dag en den nacht verwachtte geroepen te worden, ter assistentie van dokter Parker Peps.

„Wel, mijnheer,” zei dokter Parker Peps met een volle, zware stem, waarvan het geluid bij deze gelegenheid was gedempt, evenals dat van den deure klopper, „vindt ge dat mevrouw door uw bezoek eenigszins is opgebeurd?”

„Gestimuleerd, om zoo te zeggen?” voegde de huisdokter er zachtjes bij, tegelijk een buiging voor den dokter makend, als wilde hij zeggen: „Ik vraag excuus, dat ik er een woordje bij doe; maar dit is een waardevolle connectie.”

Dombey werd door deze vraag volkomen uit het veld geslagen. Hij had zoo weinig om de kraamvrouw gedacht, dat hij niet in staat was er op te antwoorden. Hij zei, dat het hem genoegen zou doen, als dokter Peps nog even naar boven wilde gaan.

„Goed,” zei dokter Peps. „Wij mogen u niet verbergen, mijnheer, dat er een gebrek aan veerkracht bestaat bij Hare Genade de Hertogin — neem mij niet kwalijk, ik verspreek mij — uw echtgenoot, had ik moeten zeggen. Dat er een zekere graad van slaphed, een algeheele apathie bestaat, die wij liever — niet...”

„Zouden zien,” viel de huisdokter hierop in, nogmaals buigend.

„Juist,” zei dokter Peps. „Die wij hier liever niet zouden zien. Het schijnt wel, dat het gestel van Lady Cankaby — neem mij niet kwalijk, ik wilde zeggen van mevrouw Dombey — ik verwar de namen van mijn patiënten...”

„Zooveel ook,” prevelde de huisdokter. „Het is niet anders te verwachten — het zou een wonder zijn, als het niet gebeurde — dokter Parker Peps' praktijk in het West-End...”

„Dank u,” zei de dokter. „Juist. Het schijnt, wilde ik zeggen, dat het gestel van onze kraamvrouw een schok heeft ondergaan, waarvan wij alleen maar kunnen hopen, dat het zich herstellen zal door een groote, sterke, en...”

„Krachtige,” fluisterde de huismedicus.

„Juist,” zei de dokter toestemmend. „En krachtige inspanning. Mijnheer Pilkins hier, die door zijn betrekking als geneeskundige raadsman van het gezin — en niemand kan voor die functie beter geschikt

¹⁾ In Engeland is het veelal de gewoonte, dat de verschillende vakken der geneeskunde door denzelfden persoon worden beoefend.

zijn, durf ik gerust te zeggen...."

"O!" prevelde de huisdokter. „De lof van den eersten man in het vak...."

„Dank u voor uw compliment," antwoordde dokter Peps. „Mijnheer Pilkins, die door zijn functie het best bekend is met het gestel van de patiënte in haar normalen toestand (een kennis, die van heel veel belang voor ons is om bij gelegenheden als deze ons oordeel op te baseeren) is met mij van meening, dat de natuur moet worden aangezet tot een krachtige inspanning, en dat, als onze geëerde vriendin de gravin van Dombey — neem mij niet kwalijk, mevrouw Dombey — niet in staat mocht zijn, die inspanning met succes te volbrengen, er dan een crisis zou kunnen ontstaan, die wij beiden oprecht zouden betreuren."

Daarna keken zij enkele oogenblikken naar den grond, en vervolgens gingen zij, op een pantomimische uitnoodiging van dokter Peps, naar boven. De huisdokter opende met gediensstige beleefdheid de deur voor den vermaarden man, en liet hem voorgaan.

Als wij zeiden, dat Dombey niet op zijn manier getroffen werd door deze mededeeling, zouden wij hem onrecht aandoen. Hij was geen man, van wien men eigenlijk kon zeggen, dat hij ooit verschrikt of ontsteld was; maar hij had toch ergens in zijn binnenste een gevoel, dat het hem erg zou spijten, als zijn vrouw ernstig ziek werd en haar leven gevaar liep, en dat hij, als zij stierf, onder zijn meubelen, zilverwerk en andere huiselijke bezittingen iets zou missen, dat het bewaren wel waard was, en dat hij niet zonder oprecht leedwezen zou verliezen. Maar niettemin zou het zeer zeker een koel, zakelijk, fatsoenlijk, ingetogen leedwezen zijn.

Zijn gepeins over dit onderwerp werd weldra afgebroken, eerst door het ritselen van kleeren op de trap, en toen door het plotselinge binnenwippen van een dame — eerder boven dan beneden den middelbaren leeftijd, maar heel jeugdig gekleed, vooral wat het spannende van haar corset betrof — die naar hem toe kwam met een verwrongen gezicht, en daarbij passende houding, wat beheerschte emotie te kennen moest geven, haar armen om zijn hals sloeg, en met een gesmoorde stem zei:

„Beste Paul! Hij is een echte Dombey!"

„Nu ja," antwoordde haar broer — want Dombey was haar broer — „hij heeft inderdaad een familietrek, geloof ik. Bedaar wat, Louise!"

„Het is wel dwaas van mij," zei Louise, terwijl zij ging zitten en haar zakdoek te

voorschijn haalde; maar hij is — hij is zoo sprekend een Dombey! Ik heb nog nooit in mijn leven zooiets gezien."

„Maar wat is dat met Fanny zelf?" zei Dombey. „Hoe gaat het met haar?"

„Och, lieve Paul," antwoordde Louise, „het is niets. Op mijn woord, heelemaal niets. Zij is wat uitgeput natuurlijk; maar het lijkt nog niet op wat ik was, toen ik van George of Frederik was bevallen. Zij moet zich maar wat opbeuren; dat is alles. Als Fanny-lief maar een Dombey was! — Maar zij zal zich wel opbeuren. Ik twijfel er geen oogenblik aan. Daar zij weet dat het van haar geëischt wordt, als een plicht, is het niet anders mogelijk of zij zal het doen. Och, beste Paul, het is wel dwaas en mal van mij, ik weet het wel, dat ik zoo beverig ben van het hoofd tot de voeten; maar ik ben zoo raar, dat ik u om een glas wijn en een stukje van die taart moet verzoeken. Ik dacht, dat ik op de trap door het raam zou vallen, toen ik naar beneden kwam, nadat ik Fanny-lief had gezien en dat honneponnetje." Dit laatste woord werd haar door een plotseling opkomende herinnering aan den jonggeborene ontlokt.

Hierop volgde een zacht kloppen aan de deur.

„Mevrouw Chick," zei een vleierende vrouwenstem buiten de deur. „Hoe gaat het u nu, lieve vriendin?"

„Beste Paul," zei Louise zacht, terwijl zij opstond, „het is juffrouw Tox, het vriendelijkste mensch van de wereld! Zonder haar had ik onmogelijk hier kunnen komen. — Juffrouw Tox, mijn broer, mijnheer Dombey. Lieve Paul, mijn intieme vriendin, juffrouw Tox."

De dame, die zoo hartelijk werd voorgesteld, was een lange, magere gedaante, die er zoo verlept uitzag, dat zij oorspronkelijk niet met vaste kleuren, zooals manufacturiers zeggen, gemaakt scheen te zijn, en langzamerhand door het wasschen verschooten was. Maar overigens kon zij doorgaan voor een toonbeeld van innemendheid en beleefdheid. Door een langdurige gewoonte om met bewondering naar alles wat zij hoorde te luisteren, en de sprekers daarbij aan te kijken, alsof zij hun beelden in haar ziel wilde griffen, om die eerst met haar leven weer te verliezen, was haar hoofd heelemaal naar één kant scheef gegroeid. Haar handen vertoonden bepaalde, onophoudelijke kramptrekkingen om zich van zelf, als uit onwillekeurige bewondering, op te heffen. Haar oogen waren aan een dergelijke aandoening onderhevig. Zij had de zachtste stem, die iemand ooit hoorde; en

haar neus, verbazend sterk gebogen, had een knobbeltje heelemaal bovenaan, en liep vandaar recht naar beneden, als met een onverwinnelijk besluit om zich nooit voor iets op te trekken.

De kleeding van juffrouw Tox, hoewel heel behoorlijk en fatsoenlijk, had iets hoekiger en schraals. Zij droeg gewoonlijk wonderlijke onkruidjes van bloempjes op haar hoeden en mutsen. In haar haren zag men soms vreemde grassoorten; en spotvogels maakten de opmerking, dat bij al haar kragen, boordjes en andere voorwerpen van kleeding en opschik, die twee einden hadden, bestemd om bij elkaar te komen, deze twee einden het nooit eens waren en zich niet zonder tegenstand bijeen wilden laten brengen. Zij had bontwerk als winterdracht, zooals kragen, boa's en moffen, waarvan het haar altijd te berge gerezen was, en nooit glad lag. Het scheen haar liefhebberij te zijn, beursjes en taschjes bij zich te dragen met knipjes er aan, die afgingen als pistooltjes, wanneer zij dichtgemaakt werden; en wanneer zij in vol ornaat was, droeg zij aan haar hals het akeligste van alle medaillons, een oud vischachtig oog voorstellend met geen greintje uitdrukking er in. Deze en soortgelijke verschijnselen hadden er toe bijgedragen de meening te verbreiden, dat juffrouw Tox een arme rentenierster was, die met haar sobere inkomentje zoo goed mogelijk trachtte rond te komen. Misschien, dat haar trippelende gang deze meening nog versterkte en deed gelooven, dat zij een pas van gewone afmeting in tweeën of drieën knipte, omdat zij gewoon was alles zoo zuinig uit te meten als maar mogelijk was.

„Ik moet zeggen,” zei juffrouw Tox, verbazend diep nijsend, „dat de eer, om aan mijnheer Dombey voorgesteld te worden, een onderscheiding is, waarnaar ik al lang heb verlangd, maar die ik op dit oogenblik nauwelijks verwachtte. Lieve mevrouw Chick — mag ik zeggen Louise?”

Mevrouw Chick nam de hand van juffrouw Tox in de hare, zette den voet van haar wijnglas daarop, bedwong een traan, en zei met een zachte stem: „O mijn hemel!”

„Lieve Louise, dan,” hervatte juffrouw Tox, „Liefste vriendin, hoe gaat het u nu?”

„Beter,” antwoordde mevrouw Chick. „Drink een glas wijn. Gij zijt bijna even aangedaan geweest als ik, en zult het zeker noodig hebben.”

Dombey bood de dame onmiddellijk een glas wijn aan.

„Daar juffrouw Tox wist, Paul,” zei me-

vrouw Chick, nog steeds de hand van haar vriendin vasthoudend, „met hoeveel belangstelling ik de gebeurtenis van vandaag tegemoet zag, heeft zij een cadeautje voor Fanny gemaakt, dat ik haar beloofd heb aan te bieden. Het is maar een speldenkussen voor de toilettafel, Paul, maar ik zeg, en moet en wil zeggen, dat juffrouw Tox de gebruikelijke spreuk heel aardig op deze gelegenheid toepasselijk heeft gemaakt. ‚Welkom, kleine Dombey’ noem ik werkelijk iets dichterlijks.”

„Is dat het devies?” vroeg haar broer.

„Ja, dat is het devies,” antwoordde Louise.

„Maar gij moet mij ook het recht doen om te bedenken, lieve Louise,” zei juffrouw Tox op een vriendelijk en ernstig verzoekenden toon, „dat alleen de — ik weet bijna niet hoe ik het zeggen zal — alleen de twijfelachtigheid van den afloop mij er toe gebracht heeft een dergelijke vrijheid te nemen. ‚Welkom, jonheer Dombey’ zou mijn gevoelens veel beter hebben uitgedrukt zooals gij ook wel weet. Maar de onzekerheid, die met de komst van zulke kleine engeltjes verbonden is, zal, hoop ik, iets verontschuldigen, dat anders een ongepaste familiariteit zou lijken.” Dit zeggend, maakte juffrouw Tox een sierlijke buiging naar den kant van Dombey, die deze heer minzaam beantwoordde. De soort erkenning van Dombey en Zoon, die in het gevoerde gesprek lag opgesloten, beviel hem zoo goed, dat zijn zuster — hoewel hij deed, alsof hij haar al te zwak en te teerhartig vond — misschien meer invloed op hem bezat dan iemand anders.

„Wel,” zei mevrouw Chick met een zachten glimlach, „nu dit gebeurd is, vergeef ik Fanny alles.”

Dit was een christelijke verklaring en mevrouw Chick voelde haar hart er door verlicht. Niet dat zij haar schoonzuster iets speciaals of iets ter wereld te vergeven had, behalve dat zij met haar broer was getrouwd — op zich zelf een soort brutaliteit — en dat zij daarna een meisje, in plaats van een jongen, ter wereld had gebracht, wat, zooals mevrouw Chick meermalen had opgemerkt, eigenlijk niet was wat zij van haar verwacht had, en geen plezierige beantwoording was van de attenties en de onderscheiding, die haar te beurt waren gevallen.

Daar Dombey op dit oogenblik haastig de kamer uit werd geroepen, bleven de beide dames samen alleen. Juffrouw Tox kreeg oogenblikkelijk een vlaag van haar kramp.

„Ik wist wel, dat gij mijn broer zoudt bewonderen. Ik heb het u van tevoren wel gezegd, lieve,” zei Louise.

De handen en oogen van juffrouw Tox trachtten uit te drukken, hoe groot die bewondering was.

„En wat zijn vermogen betreft, lievel!”

„O-o!” zei juffrouw Tox met diep gevoel.

„Ont-zag-lijk!”

„Maar zijn manier van doen, lieve Louise!” hervatte juffrouw Tox. „Zijn voorkomen, zijn deftigheid. Geen portret, dat ik ooit gezien heb, had half zooveel daarvan. Iets zoo statigs, weet ge, zoo mannelijks, zoo breed over de borst, zoo rechtop! De Hertog van York in een koopman herschapen, en geen haar minder, zoo zou ik hem uitduiden.”

„Wat is er, lieve Paul!” riep zijn zuster uit, toen Dombey weer binnenkwam. „Gij ziet zoo bleek. Er scheelt toch niets aan?”

„Het spijt mij, dat ik het zeggen moet, Louise! Zij vertellen mij, dat Fanny...”

„Och, beste Paul,” zei zijn zuster, opstaand, „geloof het niet. Als gij eenig vertrouwen in mijn ondervinding stelt, Paul, kunt gij er zeker van zijn, dat er niets anders noodig is, dan dat Fanny zich wat inspant, om zich een beetje op te beuren. En om die inspanning te doen,” vervolgde zij, terwijl zij haar hoed afzette, en met veel drukte haar muts verschikte en haar handschoenen optrok, „moet zij aangeemoedigd, ja zelfs, als het noodig is, werkelijk gedwongen worden. Kom, lieve Paul, ga met mij mee naar boven.”

Dombey, die, behalve dat hij zich, om de vroeger vermelde reden, veelal door den invloed van zijn zuster liet leiden, inderdaad vertrouwen stelde in haar ervaring als huisvrouw en moeder, sprak niet tegen, en volgde haar naar de kraamkamer.

Zijn vrouw lag in het bed, precies als toen hij haar verliet, en hield haar dochtertje tegen haar borst gedrukt. Het meisje klemde zich aan haar vast met dezelfde hartstochtelijkheid als tevoren en hield haar zachte wang tegen het gezicht van haar moeder gedrukt; zij hief haar hoofd niet op, keek niemand van de aanwezigen een enkele maal aan, sprak niet, bewoog zich niet, stortte geen traan.

„Zonder het meisje is zij onrustig,” fluisterde de dokter Dombey toe. „Wij vonden het 't beste, haar maar weer binnen te laten komen.”

Er was zoo'n plechtige stilte om het bed heen, en de twee dokters schenen met zoo veel medelijden en met zoo weinig hoop naar de roerloze patiënte te kijken, dat

mevrouw Chick voor een oogenblik van haar plan werd afgebracht. Maar al heel gauw vatte zij moed, hernam wat zij haar tegenwoordigheid van geest noemde, zette zich naast het bed neer, en zei op den zachten, maar dringenden toon van iemand, die een slapende wil wekken:

„Fanny, Fanny!”

Geen geluid gaf antwoord, behalve het tikken van de horloges van Dombey en dokter Peps, die in de stilte met elkaar schenen te wedijveren.

„Lieve Fanny,” zei mevrouw Chick met geveinsde luchtigheid; „hier is uw man. Wilt gij niet met hem spreken? Zij willen uw kleinen jongen — het kleintje, gij weet wel, Fanny, gij hebt het haast nog niet gezien, geloof ik — bij u in bed leggen; maar zij kunnen het niet, als gij niet een beetje overeind komt. Vindt gij ook niet, dat het tijd wordt om wat overeind te komen? Zeg!”

Zij boog zich met een luisterend oor over het bed, terwijl zij tegelijk de omstanders aankeek en haar vinger opstak.

„Hè?” herhaalde zij. „Wat zeidet gij daar, Fanny? Ik heb u niet verstaan.”

Geen woord of klank gaf antwoord. De twee horloges schenen nog harder te wedijveren.

„Kom, lieve Fanny! Werkelijk,” zei de schoonzuster, terwijl zij van houding veranderde en ondanks zich zelf een minder gerusten en tegelijk ernstiger toon aansloeg, „ik zal boos op u worden, als gij niet wat overeind komt. Het is noodig voor u, dat gij u wat inspant; en het kan wel zijn, dat die inspanning u moeilijk valt en gij er geen lust toe hebt; maar de wereld is vol moeijelikheden, Fanny, dat weet ge, en wij moeten nooit aan onze zwakheid toegeven, als er zooveel van ons afhangt. Kom, probeer het eens! Ik zal werkelijk op u moeten knorren, als gij het niet doet.”

In de stilte, die nu volgde, werd de wedstrijd van de horloges razend driftig; zij schenen elkaar op de hielen te trappen en te doen struikelen.

„Fanny!” zei Louise, met toenemende ongerustheid om zich heen kijkend. „Kijk mij eens aan! Open uw oogen eventjes, om mij te toonen, dat ge mij hoort en verstaat; wilt ge? Lieve hemel, heeren, wat moeten wij doen?”

De twee dokters wisselden over het bed heen een blik met elkaar, en de huisdokter bukte en fluisterde het meisje iets in haar oor. Daar de kleine niet verstaan had wat hij zei, keerde zij haar doodsbleeke gezichtje naar hem toe, en vestigde haar

donkere oogen op hem, maar zonder ook maar een oogenblik haar moeder los te laten.

Hij fluisterde nog eens.

„Mama!" zei het kind.

Het stemmetje, zoo bekend en bemind, wekte zelfs in die flauwte een licht blik van bewustzijn. Voor een oogenblik trilden de gesloten oogleden en trokken de neusvleugels, en zag men den flauwst mogelijken zweem van een glimlach.

„Mama!" riep het kind, luidkeels snikkend. „Och, lieve mama! Och, lieve mama!"

De dokter streek zachtjes de losse krullen van het kind van het gezicht en den mond van de moeder weg. Helaas, hoe stil lag zij daar; hoe weinig adem was er, om ze te doen bewegen!

Zich aldus vastklemmend aan het verachte kind in haar armen, zooals een schipbreukeling zich vastklemt aan een stuk hout, waarvan hij nog redding verwacht, dreef de moeder heen op die donkere en onbekende zee, die de heele wereld omringt.

HOOFDSTUK II.

Waarin tijdig raad wordt geschaff in een moeilijkheid, die zich soms in de geregeldeste huishoudens kan voordoen.

„Ik zal er altijd blij om zijn," zei mevrouw Chick, „dat ik gezegd heb, toen ik nog heelemaal niet kon denken wat ons boven het hoofd hing — werkelijk alsof het mij zoo werd ingegeven — dat ik de arme lieve Fanny alles vergaf. Wat er ook gebeuren mag, dat zal mij altijd een troost zijn."

Mevrouw Chick maakte deze treffende opmerking in de voorkamer, nadat zij nog eens boven was geweest om naar de naasters te kijken, die aan de rouwkleeren bezig waren. Zij moest dienen tot stichting van mijnheer Chick, een dik heer, met een kaal hoofd en een groot gezicht, gewoon om zijn handen in zijn zakken te houden en met een neiging om voortdurend wijsjes te neuriën en te fluiten, die hij nu met moeite bedwong, daar hij inzag, hoe ongepast dergelijke geluiden waren in een huis, dat in rouw was gedompeld.

„Maak u niet al te druk, Louise," zei Chick, „of gij zult een zenuwtoeval krijgen, dat zie ik. — Ti-re-li, ti-re-lo! Hemel, ik vergat het! Den eenen dag zijn wij nog

hier, en den anderen al weg."

Mevrouw Chick stelde zich tevreden met een bestraffenden blik, en vervolgde toen haar rede.

„Ik hoop," zei zij, „dat deze hartverscheurende gebeurtenis een waarschuwing voor ons zal zijn, om ons er aan te wennen onze krachten in te spannen en ons bijtijds op te beuren, als dat van ons geëischt wordt. In alles steekt een les, als wij ze ons maar ten nutte willen maken. Het is onze eigen schuld, als wij er geen acht op slaan."

Mijnheer Chick stoorde de ernstige stilte, die op deze opmerking volgde, met het hoogst ongepaste wijsje van: „Daar was ereis een lappertje." Maar hij bedwong zich onmiddellijk, niet zonder verlegenheid, en zei, dat het zeker onze eigen schuld was, als wij van zulke treurige voorvallen geen nut trokken.

„Men zou er echter beter nut van kunnen trekken," antwoordde zijn echtgenoot, na een korte poos van stilte, „dan door er de horlepijp of het even zinlooze als ongevoelige rumptididiti mee te verbinden." En inderdaad had Chick dit refrein, dat zijn vrouw met gloeiende verachting uitsprak, binnensmonds geneuried.

„Het is alleen maar uit gewoonte, lieve," pleitte Chick.

„Gewoonte?" antwoordde zijn vrouw. „Malligheid! Als gij een redelijk wezen zijt, maak dan zulke belachelijke verontschuldigen niet. Gewoonte! Als ik eens de gewoonte aannam (zooals gij het noemt) om tegen de zoldering te loopen, zooals de vliegen, zou ik er genoeg van te hooren krijgen, dat is zeker."

Het scheen zoo waarschijnlijk, dat een dergelijke gewoonte eenige opschudding zou veroorzaken, dat Chick het niet waagde dit gezegde tegen te spreken.

„Hoe gaat het met het kindje, Louise?" vroeg mijnheer Chick, om op een ander onderwerp te komen.

„Wat voor kindje bedoelt ge?" vroeg mevrouw. „Zoo'n troep kinderen als ik vanmorgen in de achterkamer heb gehad, zou niemand gelooven."

„Een troep kinderen?" herhaalde Chick met eenigszins ongeruste verwondering.

„Bijna alle menschen zouden begrepen hebben," zei zijn vrouw, „dat nu de arme Fanny er niet meer is, het noodig wordt voor een min te zorgen."

„O, ja!" zei Chick. „Toereloc — ik wil zeggen, zoo gaat het in de wereld. Ik hoop dat gij naar uw zin geslaagd zijt, lieve."

„Heelemaal niet," antwoordde mevrouw,

„er is weinig kans op, zoover ik zien kan. Intusschen gaat het kind....”

„Naar den drommel,” zei Chick treurig. „Ja dat zal wel.”

Daar echter de verontwaardiging op het gezicht van zijn vrouw bij de gedachte, dat een Dombey daarheen zou kunnen gaan, hem te kennen gaf; hoezeer hij zich verpraat had, en hij zijn misslag door een goeden raad wilde herstellen, vervolgde hij:

„Zou men voorloopig niet iets met een trekpot kunnen bereiken?”

Als het zijn bedoeling was geweest spoedig een eind aan het gesprek te maken, had hij het niet beter kunnen doen. Na hem enkele oogenblikken met zwijgende berusting te hebben aangekeken, ging mevrouw Chick plechtstatig naar het raam, en keek door een kier van het gordijn, daar het geratel van wielen haar aandacht trok. Mijnheer Chick, die begreep dat hij voor het oogenblik het noodlot tegen zich had, zei niets meer en blies den aftocht. Het ging echter niet altijd zoo met hem. Dikwijls had hij zelf de overhand, en dan strafte hij Louise ernstig af. In hun echtelijk gekibbel waren zij over het geheel een goed tegen elkaar opgewassen paar. Het zou doorgaans heel moeilijk zijn geweest om te wedden wie het winnen zou. Dikwijls, als mijnheer Chick verslagen scheen, keerde hij zich plotseling om, verhing de bordjes, liet ze Louise om de ooren klateren, en verdreef haar uit haar stellingen. Daar hij er echter eveneens aan bloot stond om op dezelfde manier door zijn vrouw overrompeld te worden, gaf dit aan hun schermutselingen een onzekerheid, waardoor zij iets bijzonder levendigs kregen.

Tusschen de wielen, waarover zooeven gesproken is, was juffrouw Tox aangekomen, en nu kwam zij buiten adem de kamer binnenloopen.

„Lieve Louise,” zei zij, „is de plaats nog open?”

„Och ja, goede ziel,” was het antwoord.

„Dan hoop en geloof ik,” hervatte juffrouw Tox — „maar wacht een oogenblik, lieve, dan zal ik mijn gezelschap hier halen.”

Zij liep even haastig weer weg als zij gekomen was, haalde haar gezelschap uit de huurkoets, en kwam er weldra mee aan. Het bleek toen, dat zij inderdaad een heel gezelschap had meegebracht. De eerste daarvan was een jonge vrouw, met een rond, gezond, blozend gezicht, en een kind in haar armen; de tweede eveneens een jonge vrouw, minder gezet, maar ook met een rond gezicht, die aan elke hand een

kind had, beide met even ronde gezichten; daarop volgde een kleine jongen met een rond gezicht, die alleen binnenkwam; en tenslotte een man met een rond gezicht, die op zijn arm nog een kleinen jongen had, met een even rond gezicht, dien hij op den vloer zette, en met een schorre stem toefluisterde, zich aan zijn broertje John vast te houden.

„Kijk eens, Louise,” zei juffrouw Tox, „daar ik wist hoe groot uw verlegenheid was, en ik u graag wilde helpen, ben ik zelf naar koningin Charlotte's Koninklijke Getrouwde Vrouwen gereden, die gij vergeten hadt, en heb daar gevraagd of er iemand was, die zij dachten dat geschikt zou zijn. Neen, zeiden ze, er was niemand. Toen zij mij dat antwoord gaven, verzeker ik u, werd ik om uwentwil bijna wanhopig. Maar toevallig hoorde een van de Koninklijke Getrouwde Vrouwen mijn vraag, en herinnerde de Moeder aan een andere, die naar huis was gegaan, en, naar zij zei, waarschijnlijk heel geschikt zou zijn. Zoodra ik dit hoorde en het door de Moeder werd bevestigd — de getuigen waren uitstekend — vroeg ik het adres, lieve, en reed weer weg.”

„Daarin herken ik mijn beste vriendin,” zei Louise.

„Och neen, dat moet ge niet zeggen,” hervatte juffrouw Tox. „Toen ik in het huis kwam — zoo zindelijk, lieve, ge zoudt van den vloer kunnen eten — vond ik de heele familie aan tafel zitten; en daar ik begreep, dat het beste bericht over hen u en mijnheer Dombey niet half zooveel genoegen zou doen, als hen allen bijeen te zien, heb ik ze allemaal meegebracht. Deze heer,” zij wees hierbij naar den man met het ronde gezicht, „is de vader. Wilt ge zoo goed zijn een beetje naar voren te komen, mijnheer?”

Nadat de man bedremmeld aan dit verzoek had voldaan, bleef hij in het eerste gelid staan grinniken en gichelen.

„Dit is zijn vrouw, zooals vanzelf spreekt,” zei juffrouw Tox, naar de jonge vrouw met het kindje wijzend. „Hoe gaat het, Polly?”

„Heel goed, mevrouw, dank u,” was het antwoord.

Met de bedoeling om de vrouw gunstig te doen uitkomen, had juffrouw Tox haar vraag gedaan alsof zij inderdaad een oude kennis, die zij in een poosje niet gezien had, naar haar welstand vroeg.

„Dat verheugt mij inderdaad,” zei juffrouw Tox. „Dat meisje is haar zuster, ongetrouwd, die bij haar woont, en eventueel

op haar kinderen zou passen. Zij heet Jemima. Hoe gaat het, Jemima?"

"Dank u, mevrouw, heel goed."

"Dat verheugt me. Ik hoop dat het zoo met u blijven zal. Vijf kinderen. Het jongste is zes weken. Die aardige kleine jongen, met een blaar op zijn neus, is de oudste. Die blaar," vervolgde juffrouw Tox, de familie rondom aankijkend, "is, geloof ik, niet erfelijk, maar iets toevalligs."

"Strijkijzer," hoorde men den man brommen.

"Neem mij niet kwalijk, mijnheer," zei juffrouw Tox; "ge zegt....?"

"Strijkijzer," herhaalde hij.

"O ja," zei juffrouw Tox. "Dat is waar. Ik was het vergeten. De kleine jongen heeft, terwijl zijn moeder er niet bij was, aan een heet strijkijzer willen ruiken. Gij hebt gelijk, mijnheer. Toen wij hier aankwamen, waart gij juist zoo goed uw beroep te willen zeggen, namelijk....?"

"Stoker," antwoordde de man.

"Stikker?" vroeg Tox, volkomen door schrik bevangen.

"Stoker. Stoommachine."

"O juist," zei juffrouw Tox, hem peinzend aankijkend, zonder, naar het scheen, nog precies te begrijpen, wat hij bedoelde. "En hoe bevalt het u, mijnheer?"

"Wat, mevrouw?"

"Dat; uw beroep."

"O, tamelijk goed, mevrouw. De asch vliegt hier wel eens een beetje naar binnen," zei de man, naar zijn borst wijzend, "en dan spreekt iemand schor, zooals ik doe. Maar het is maar asch, mevrouw, geen grommigheid."

Juffrouw Tox scheen door dit antwoord zoo weinig licht te hebben gekregen, dat het haar moeilijk viel verder over het onderwerp te spreken. Maar mevrouw Chick loste haar af, door een streng examen te beginnen van Polly, haar kinderen, haar trouwboekje, haar getuigschriften, enz. Daar Polly deze vuurproef ongezend doorstond, ging mevrouw Chick met het verslag naar de kamer van haar broer, en als een nadrukkelijke bevestiging daarvan, nam zij de twee blozendste kleine Toddle's mee. Toddle was de naam van de familie met de ronde gezichten.

Dombey was sedert den dood van zijn vrouw in zijn kamer gebleven, verzonken in gedachten over de jeugd, de opvoeding en de bestemming van zijn pasgeboren zoon. Er lag hem iets op het koele hart, kouder en zwaarder dan de last, dien het gewoonlijk droeg; maar het was meer een gevoel van het verlies, dat het kind had

getroffen, dan zijn eigen, dat een bijna toornige smart in hem opwekte. Dat het leven en de ontwikkeling, waarop hij zoo veel hoop had gebouwd, in het eerste begin door zoo'n gering gemis in gevaar werden gebracht — dat het huis van Dombey en Zoon wankelde bij gebrek aan een min, was een zware vernedering. En toch, in zijn trots en ijverzucht, was de gedachte hem zoo bitter, om bij den eersten stap ter vervulling van het verlangen van zijn ziel, afhankelijk te zijn van een huurlinge, die gedurende dien tijd alles voor het kind moest zijn, wat door de verbintenis met hem zijn eigen vrouw anders zou zijn geweest, dat hij bij elke nieuwe weigering van een zich aanbiedende min een geheime blijdschap voelde. De tijd was echter nu gekomen, dat hij zich niet langer tusschen deze twee richtingen van zijn gevoel kon verdeelen, te minder daar er niets tegen de aanspraken van Polly Toddle scheen te zijn in te brengen, nadat zijn zuster deze, met veel lofspraken op de onvermoeibare vriendschap van juffrouw Tox, had uiteengezet.

"Die kinderen zien er gezond uit," zei Dombey. "Maar te denken dat zij eens aanspraak kunnen maken op een soort relatie met Paul! Breng ze weg, Louise! Laat mij die vrouw en haar man zien."

Mevrouw Chick bracht het teedere paar Toddle's weer weg, en kwam onmiddellijk daarna terug met het steviger paar, dat haar broer had bevolen hem te laten zien.

"Vrouwtje," zei Dombey, zich in zijn leunstoel omkeerend, alsof hij uit één stuk bestond, en niet een mensch met geledingen was, "ik hoor, dat gij arm zijt, en geld wilt verdienen met het kleine kind, mijn zoon, te zoogen, die zoo vroeg beroofd is van iets, dat nooit vervangen kan worden. Ik heb er niets op tegen, dat gij op die manier uw gezin ondersteunt. Zoover ik er over oordeelen kan, schijnt gij een verdienstelijk persoon te zijn. Maar ik moet u een of twee voorwaarden opleggen, voor gij in die betrekking in mijn huis komt. Terwijl gij hier zijt, moet ik eischen, dat gij u... bij voorbeeld Richards laat noemen — een gewone en gemakkelijke naam. Hebt gij er iets op tegen om u Richards te laten noemen? Het zou 't beste zijn, dat ge er met uw man over spreekt."

Daar de man niets deed dan grinniken en gichelen en met zijn rechterhand over zijn mond strijken, nam zijn vrouw het woord, nadat zij hem een paar maal vergeefs had aangestooten, en zei niggend, dat, als zij een anderen naam moest aannemen, men

hiermee bij het loon misschien wel rekening zou houden.

„O, natuurlijk!” zei Dombey. „Ik wensch de zaak niet anders dan als een huurcontract te beschouwen. Als gij mijn verlaten kind zoogt, Richards, verlang ik, dat gij dit altijd zult onthouden. Gij zult een ruime belooning ontvangen voor het bewijzen van zekere diensten, en zoolang gij die diensten bewijst, verlang ik, dat gij uw familie zoo weinig zien zult als mogelijk is. Als die diensten niet meer noodig zijn, en het loon niet meer betaald wordt, is elke betrekking tusschen ons ten einde. Begrijpt ge mij?”

Vrouw Toodle scheen er aan te twijfelen, en wat Toodle zelf betreft, deze twijfelde volstrekt niet, dat hij er niets van begreep.

„Gij hebt kinderen van u zelf,” hervatte Dombey. „Het is volstrekt niet in het accord inbegrepen, dat gij u aan mijn kind hoeft te hechten, of dat mijn kind zich aan u hoeft te hechten. Ik verlang of verwacht niets van dien aard; integendeel. Als gij hier vandaan gaat, zult gij iets afgedaan hebben, dat niets anders is dan een quaestie van koop of verkoop, of van huur en verhuur, en dus kunt gij dan verder wegblijven. Het kind zal ophouden zich u te herinneren, en gij kunt ook ophouden u het kind te herinneren.”

Vrouw Toodle antwoordde met een beetje meer kleur op haar wangen dan zij tevoren had, dat zij hoopte, dat zij zich zelf en haar plaats wel kende.

„Dat hoop ik, Richards,” hervatte Dombey. „Ik twijfel niet, of gij kent die wel. De zaak is ook zoo duidelijk, dat het bijna niet anders kan. Louise, regel het nu met Richards over het geld, en betaal haar wanneer en hoe zij wil. Goede vriend, nog een woordje met u!”

Aldus op den drempel tegengehouden, terwijl hij achter zijn vrouw de kamer uit wilde gaan, keerde Toodle zich om en bleef voor Dombey staan. Hij was een stevige, onbehouwen man, met ronde schouders en een ruw, ruig uiterlijk, wien de kleeren als aan het lijf waren gesmeten, ruim van haren en baard voorzien, welker kleur misschien door rook en kolenstof wat donkerder was geworden, met harde knokige handen, en een voorhoofd zoo ruw als de schors van een eik. In alle opzichten vormde hij een volmaakt contrast met Dombey, een van die glad geschoren en kort geknippte rijke heeren, die zoo glad en krakend zijn als nieuwe bankbiljetten, en wier zenuwen kunstmatig gespannen schijnen te zijn door

de prikkelende werking van gouden stortbaden.

„Gij hebt een zoon, geloof ik?” zei Dombey.

„Vier, mijnheer. Vier hij's en één zij. Altemaal gezond en frisch.”

„Wel, dat is bijna meer dan gij groot kunt brengen, zou ik denken.”

„Ik zou er toch niet graag een van verliezen, mijnheer.”

„Kunt gij lezen?”

„Niet te best, mijnheer.”

„Schrijven?”

„Met krijt, mijnheer?”

„Dat doet er niet toe.”

„Met krijt zou het mij wel een beetje lukken, geloof ik, als ik het doen moest,” zei Toodle, na zich een poosje bedacht te hebben.

„En toch zijt ge twee en dertig jaar, denk ik?” zei Dombey.

„Daaromtrent geloof ik dat het zijn zal, mijnheer,” antwoordde Toodle, na zich nog eens bedacht te hebben.

„Waarom leert ge dan niet iets?” vroeg Dombey.

„Dat zal ik doen, mijnheer. Een van mijn kleine jongens zal mij wat leeren, als hij oud genoeg is en zelf op school is geweest.”

„Welnu,” zei Dombey, nadat hij den man opmerkzaam en niet erg vriendelijk had aangekeken, terwijl deze in de kamer rondstaarde, voornamelijk naar de zoldering, en nog voortdurend zijn mond afveegde. „Gij hebt gehoord, wat ik zooeven tegen uw vrouw heb gezegd?”

„Polly heeft het gehoord,” antwoordde Toodle, met zijn hoed over zijn schouder naar de deur wijzend, alsof hij zich in alles volkomen op zijn wederheft verliet.

„Daar gij alles aan haar schijnt over te laten,” zei Dombey, teleurgesteld in zijn plan om Toodle zijn inzichten nog duidelijker te doen begrijpen, „geloof ik, dat het mij niet helpen zal iets tegen u te zeggen.”

„Volstrekt niet,” antwoordde Toodle. „Polly heeft het wel gehoord. Zij is bij de hand, mijnheer.”

„Ik zal u dan niet langer ophouden,” zei Dombey verdrietig. „Waar hebt gij uw heele leven gewerkt?”

„Meestal onder den grond, mijnheer, tot ik getrouwd ben. Toen ben ik boven gekomen. Ik zal naar een van die spoorwegen hier gaan, als ze in vol bedrijf komen.”

Zooals het laatste strootje den overladen kameel de ruggegraat breekt, zoo verpletterde dit ondergrondsche bericht de bezwijkende geestkracht van Dombey. Hij wees den pleegvader van zijn kind naar de deur,

waarop deze met veel bereidwilligheid verdween, draaide toen den sleutel om, en stapte in diepe neerslachtigheid de kamer op en neer. Ondanks zijn stijve, onbuigzame deftigheid en bedaardheid, moest hij de tranen, die hem verblindden, uit zijn oogen wegen; en dikwijls zei hij met een ontroering, waarbij hij voor de heele wereld geen getuige had willen hebben: „Arme kleine!”

Het was misschien een bijzondere trek van Dombey's trots, dat hij in het kind zich zelf beklaagde. Hij zei niet: „ik arme weduwnaar, die gedwongen ben mijn vertrouwen te stellen in de vrouw van een lompenkerel, die zijn heele leven meestal onder den grond heeft gewerkt, en aan wiens deur de Dood toch nog nooit heeft aangeklopt, en aan wiens armoedige tafel dagelijks vier zonen aanzitten” — maar: „Arme kleine!”

Met deze woorden op de lippen, viel het hem in — en het is een blijk hoe sterk al zijn hoop en vrees, al zijn gedachten op één punt gevestigd waren — dat de vrouw in een zware verzoeking werd gebracht. Haar jongste kind was ook een jongen. Zou het niet mogelijk zijn, dat zij de kinderen vervuilde?

Hoewel hij zich al heel gauw overtuigd voelde, dat hij deze gedachte als te romantisch en te onwaarschijnlijk van zich had verwijderd — hoewel de zaak toch mogelijk bleef, dat was niet te ontkennen — kon hij niet nalaten er in zooverre aan te blijven hechten, dat zijn verbeelding hem een tafereel ophing, wat zijn toestand zou zijn, als hij ooit een dergelijk bedrog ontdekte, wanneer hij oud geworden was. Zou iemand in die omstandigheden in staat zijn om de vrucht van zooveel jaren van gewoonte, vertrouwen en geloof den bedrieger te ontrukken en er een vreemde mee te begiftigen?

Naarmate zijn buitengewone ontroering bedaarde, verdwenen ook langzamerhand deze schrikbeelden, hoewel er nog zooveel van hun schaduw overbleef, dat hij volhardde bij het besluit om Richards zelf nauwkeurig in het oog te houden, zonder te laten blijken dat hij dit deed. Nu hij wat rustiger was geworden, beschouwde hij den maatschappelijken stand van de vrouw als een veeleer gunstige dan onaangename omstandigheid, daar die op zich zelf een breedden slagboom tusschen haar en het kind plaatste, en de onderscheiding gemakkelijk en natuurlijk maakte.

Intusschen werden tusschen mevrouw Chick en Richards, met behulp van juffrouw Tox, de condities geregeld en bepaald, en nadat aan Richards met groote

plechtigheid de baby, die de firma Dombey en Zoon tot steun moest strekken, was overgedragen, gaf zij het hare met veel kussen en tranen aan Jemima. Daarna werd er wijn geschonken, om den zinkenden moed van de familie wat op te beuren.

„Gij zult toch ook zeker een glas nemen, niet waar, mijnheer?” zei juffrouw Tox, toen Toodle binnenkwam.

„Als het u belieft, mevrouw, als ik u niet ontrijf,” was het antwoord.

„En gij zijt zeker wel blij, dat gij uw lieve, goede vrouw in zoo'n goed huis laat, niet waar, mijnheer?” hervatte zij, hem tersluiks wenkend en toeknikkend.

„Neen, mevrouw,” was het antwoord. „Ik wou dat ik haar al terug had.”

Polly begon hierop nog harder te schreien. Mevrouw Chick vreesde, als ervaren huismoeder, dat het toegeven aan deze smart voor den kleinen Dombey nadeelig zou kunnen zijn. „Ik ben bang voor het zuur,” fluisterde zij juffrouw Tox toe, en haastte zich om Polly te troosten.

„Uw kindje zal bij uw zuster Jemima bloeien als een roos, Richards,” zei zij, „en gij moet u maar wat opbeuren — altijd moet men zich opbeuren in de wereld, weet ge — om heel gelukkig te zijn. Men heeft toch al de maat genomen voor uw rouw-japon is 't niet, Richards?”

„Ja — ja, mevrouw,” snikte Polly.

„En zij zal u uitstekend passen, dat weet ik,” hervatte mevrouw Chick, „want hetzelfde meisje heeft ook een aantal japonnetjes voor mij gemaakt. En van de beste stof ook!”

„Gij zult zoo mooi zijn, dat uw man u niet kennen zal, niet waar, mijnheer?” zei juffrouw Tox.

„Ik zou haar overal kennen, hoe zij er ook uitzag,” antwoordde Toodle barsch.

Hij wilde zich blijkbaar niet laten omkoopen.

„Wat het eten betreft, Richards,” hervatte mevrouw Chick, „het beste van alles staat voor u klaar. Gij kunt iederen dag bestellen wat gij eten wilt, en alles waar gij trek in hebt, dat durf ik te zeggen, zal u zoo vlug worden voorgezet, alsof gij een groote dame waart.”

„Ja zeker,” zei juffrouw Tox, snel het woord nemend. „En wat bier betreft — zooveel ge maar wilt, niet waar, Louise?”

„O zeker,” hervatte mevrouw Chick op denzelfden toon. „Maar een beetje voorzichtig wat groenten betreft, weet ge, lieve?”

„En misschien ook met zuur,” liet juffrouw Tox er op volgen.

„Met deze uitzonderingen," zei Louise, „kan zij eten wat zij maar wil, zonder dat zij zich eenige beperking hoeft op te leggen."

„En dan, natuurlijk," hervatte juffrouw Tox, „hoeveel zij ook van haar eigen lieve kindje houden mag — en ik ben zeker Louise, dat gij het haar niet kwalijk neemt, dat zij er veel van houdt..."

„O neen," zei mevrouw Chick goedertieren.

„Maar ondanks dat," vervolgde juffrouw Tox, „moet zij natuurlijk groot belang stellen in de haar toevertrouwde baby; en het een voorrecht achten, een kleinen engel, die zoo nauw verbonden is met de hoogste standen, zich dagelijks langzamerhand te zien ontwikkelen aan een eenvoudige bron. Is het niet zoo, Louise?"

„Ongetwijfeld," antwoordde mevrouw Chick. „Gij ziet, lieve vriendin, zij is al heel tevreden en vergenoegd, en zal nu met een luchtig hart en een lachje haar zuster Jemima en haar lieve kleintjes en haar goeden braven man vaarwel zeggen. Dat zal zij immers, lieve?"

„O, zeker zal zij dat," zei juffrouw Tox.

In weerwil hiervan omhelsde de arme Polly allen, een voor een, met groote droefheid, en liep eindelijk weg, om aan het afscheid tusschen haar en de kinderen een eind te maken. De list slaagde echter niet zoo goed als zij verdiend had want op een na de kleinste jongen kroop op handen en voeten haar achterna, de trap op, en de oudste begon met de hakken van zijn laarzen een wilden roffel te trommelen, om zijn smart lucht te geven, waaraan de overigen van de familie van harte meededen.

Een aantal sinaasappelen en halve stuivers, die den jeugdigen Toodle's zonder onderscheid in de handen werden gestopt, stuitte de eerste uitbarsting van hun droefheid, en de familie werd haastig weer naar huis gebracht in de huurkoets, die daartoe was blijven wachten. De kinderen, onder toezicht van Jemima, verstopten het raampje van het portier, en strooiden den heelen weg over sinaasappelen en kopergeld. Mijnheer Toodle verkoos liever op het achterbankje mee te rijden, als een plaats waaraan hij het beste gewoon was.

HOOFDSTUK III.

Waarin Dombey zich als man en vader aan het hoofd van zijn gezin vertoont.

Nadat de begrafenis van de overledene was afgelopen, tot volkomen genoegen van den aanspreker, zoowel als van de buurt in het algemeen, die doorgaans op een dergelijk punt heel licht geraakt is, en zich door een verzuim of een vergissing bij de plechtigheid beleedigd acht, keerden de verschillende leden van Dombey's gezin op hun gewone plaatsen in hun kring terug. De kleine wereld, evenals de groote wereld buiten de deur, bezat het vermogen om gemakkelijk haar dooden te vergeten; en toen de keukenmeid had gezegd, dat zij een zachtzinnige mevrouw was, en de huishoudster, dat sterven het lot van alle menschen was, en de butler had gevraagd wie het gedacht zou hebben, en de werkmeid had gezegd, dat zij het bijna nog niet gelooven kon, en de huisknecht dat het hem als een droom voorkwam, hadden zij het onderwerp uitgeput, en begonnen zij te denken dat hun rouw ook al sleet.

Voor Richards, die boven in een staat van eervolle gevangenschap verkeerde, scheen de dageraad van haar nieuwe leven koud en grauw aan te breken. Dombey's huis was groot; het stond aan den schaduwkant van een donkere, akelig fatsoenlijke straat, in de streek tusschen Portland-Place en Bryanstone-Square. Het was een hoekhuis, met groote wijde keldergaten in de stoep, waarin getraliede vensters uitkwamen, benevens de openingen van kolen- en aschhokken. Het was een akelig statig huis, met een heele reeks van pronkkamers en suite, die op een met grint bestrooide binnenplaats uitzag, waarop twee magere boomen, met zwarte stammen en takken, hun bladeren meer lieten ratelen dan ritselen, zoo verdroogd waren zij van den rook. De zomerzon scheen nooit in de straat, behalve 's morgens tegen het uur van ontbijten, en dan kwam zij tegelijk met de waterkarren, en de oude-kleerenkoopers, en de jongens met geraniums, en den paraplu-lapper, en de man, die al loopend het slagwerk van een Friesche klok liet rinkelen. Spoedig was zij weg, om dien dag niet terug te komen; en de troepen muzikanten en zwervende poppenkasten, die weldra volgden, lieten de straat ten prooi aan de jammerlijkste orgels en aan de witte muizen, met nu en dan een stekelvarken om de genoegens af te wisselen, totdat de butlers, wier heeren uit eten waren, in de

schemering aan de deuren kwamen staan, en de lantaarnopsteker zijn elken avond mislukte poging opnieuw herhaalde om de straat met gas eenigszins op te helderen.

Het huis was van binnen even somber als van buiten. Toen de begrafenis voorbij was, gaf Dombey last om het huisraad op te bergen — misschien om het voor den zoon te bewaren, die het middelpunt van al zijn plannen was — en de kamers te ontmeubelen, behalve de enkele, die hij beneden voor zich zelf hield. Dus werden de tafels en stoelen op het midden van den vloer gestapeld en het ware met groote lijkkleeden overdekt. De deurknoppen, spiegels en ornamenten, met oude couranten omwikkeld, lieten nog stukken van doodsbberichten en moorden lezen. Elke luster en kroonkandelaar, in wit katoen gehuld, had het voorkomen van een monsterachtig grooten traan, aan het oog van de zoldering hangend. De schoorsteenen sloegen een grafvlucht uit. De doode en begraven meesters staarde uit de lijst van een spookachtige, met wit omkleede schilderij. Elke windvlaag voerde van den naburigen mesthoop om den hoek iets van het stroo weer aan, dat voor de deur had gelegen toen zij ziek was; die half vergane overblijfselen bleven liggen en verzamelden zich op de stoep van het vuile huis, dat aan den overkant leeg stond, een naargeestige herinnering voor ieder, die bij Dombey uit het raam keek.

De kamers, die Dombey voor zijn eigen gebruik had gehouden, waren direct uit de hall te bereiken, en bestonden uit een zitkamer, een bibliotheek, die ook als kleedkamer diende (zoodat de reuk van papier, marokijn en Russisch leer zich vermengde met de geur van eenige paren laarzen) en een soort serre of glazen ontbijtvertrekje, dat het uitzicht had op de bovengemelde boomen, en doorgaans op een paar loerende katten. Deze drie kamers liepen in elkan- der. 's Morgens, wanneer Dombey in een van twee eerstgemelde zat te ontbijten, en ook 's middags, wanneer hij thuis kwam om te eten, werd er voor Richards gescheld, om in de serre te komen, en daar met den kleine op en neer te wandelen. Uit de schuwe blikken, die zij dan op Dombey kon werpen, terwijl deze in de verte in de duisternis zat tusschen het donkere meubilair, en naar het kind keek, begon zij zich zonderlinge voorstellingen van hem in zijn eenzaamheid te maken, alsof hij een gevangene in zijn cel was, of een vreemde verschijning, die men niet mocht aanspreken of pogen te doorgronden.

De pleegmoeder van den kleinen Paul Dombey had eenige weken lang dit leven geleid en den kleinen Paul er door gedragen. Eens was zij weer naar boven gegaan, na een treurige wandeling door de akelige pronkkamers — zij ging nooit uit zonder mevrouw Chick, die 's morgens, als het mooi weer was, altijd aankwam, doorgaans in gezelschap van juffrouw Tox, om haar en het kleintje een luchtje te laten scheppen, of eigenlijk haar met een deftigen tred de straat op en neer te laten kuieren alsof het een lijksstaatsie was; en toen zij nu in haar kamer zat, werd de deur langzaam en zacht geopend, en keek een klein meisje met donkere oogen om den hoek.

„Dat is zeker jonge juffrouw Florence, die van haar tante thuis gekomen is,” dacht Richards, die het kind nog nooit had gezien. „Gij maakt het, hoop ik, nog goed, jonge juffrouw?”

„Is dat mijn broertje?” vroeg het kind, naar den kleine wijzend.

„Ja, liefje,” antwoordde Richards. „Kom maar hier, en geef hem een kus.”

Maar in plaats van dichterbij te komen, keek het meisje haar ernstig aan en vroeg:

„Wat hebt gij met mijn mama gedaan?”

„God beware de arme kleine!” riep Richards uit. „Wat een treurige vraag! Ik gedaan? Niets, jonge juffrouw.”

„Wat hebben zij met mijn mama gedaan?” vroeg het kind.

„Nog nooit heb ik iets zoo aandoenlijks gezien,” zei Richards, die zich heel natuurlijk dit kind als een van de hare voorstelde, dat in dergelijke omstandigheden naar haar vroeg. „Kom dichterbij, lief kind. Wees niet bang voor mij.”

„Ik ben niet bang voor u,” zei het meisje, dichterbij komend. „Maar ik wil weten, wat zij met mijn mama hebben gedaan.”

„Liefje,” antwoordde Richards, „gij draagt die mooie zwarte jurk tot gedachtenis van uw mama.”

„Ik kan wel aan mama denken, met een andere jurk aan,” zei het kind, terwijl het tranen in haar oogen kreeg.

„Maar men draagt zwarte kleeven, om aan menschen te denken als zij niet meer hier zijn.”

„Niet meer hier? Waar dan?” vroeg het meisje.

„Kom eens bij mij zitten, dan zal ik u een geschiedenis vertellen,” antwoordde Richards.

Snel begrijpend, dat de vertelling het antwoord op haar vraag zou zijn, legde Florence het hoedje neer, dat zij tot nu toe in haar hand had gehouden, ging op een

voetenbankje dicht bij de min zitten, en keek deze vragend aan.

„Er was eens,” zei Richards, „een mevrouw — een heel lieve mevrouw — die een dochtertje had, dat heel veel van haar hield.”

begraven in den grond, waar de boomen groeien.”

„In den kouden grond?” zei het meisje, opnieuw huiverend.

„Nee, in den warmen grond,” antwoordde Polly, van deze vraag haastig gebruik

„MISSCHIEN HOUD IK VEEL VAN KRAKELINGEN, MAAR DAAROM SPREEKT HET NOG NIET VANZELF, DAT IK ZE BIJ DE THEE KRIJG.”

„Een heel lieve mevrouw en een dochtertje, dat heel veel van haar hield,” herhaalde het meisje.

„En toen God oordeelde, dat het zoo zijn moest, werd zij ziek en stierf.”

Het kind huiverde.

„Zij stierf, om nooit weer door iemand op de wereld gezien te worden, en zij werd

makend, „waarin de leelijke kleine zaadjes in mooie bloemen veranderen, en in gras en koren, en ik weet niet wat al méér. Waarin goede menschen in schoone engelen veranderen, en dan opstijgen naar den hemel.”

Het meisje, dat haar hoofdje had laten zinken, hief het weer op, en bleef haar

aandachtig aankijken.

„Wacht, laat eens zien,” zei Polly, eenigszins van haar stuk gebracht door dien onderzoekenden blik, bij haar verlangen om het kind te troosten, den onverwachten indruk van haar woorden, en haar zeer geringe vertrouwen op haar eigen krachten. „Zoodat, wilde ik zeggen, toen die mevrouw stierf, waar zij haar ook mogen neergelegd hebben, zij naar God ging — en zij hem bad, dat deed zij,” vervolgde Polly, zelf heel aangedaan, want zij voelde diep met het kind mee, „haar dochttertje te leeren om daarvan in haar hartje verzekerd te zijn, en te weten, dat zij gelukkig was en haar nog liefhad, en te hopen en te trachten — o, haar leven lang — om haar daar eens te ontmoeten, en dan nooit, nooit weer te scheiden.”

„Dat was mijn mama!” riep het meisje uit, terwijl zij opsprong en haar armen om Polly's hals sloeg.

„En het hartje van het kind,” vervolgde Richards, terwijl zij Florence aan haar borst drukte, „was zoo vol van de waarheid hiervan, dat toen zij het hoorde van een vreemde min, die het haar niet eens goed kon vertellen, maar zelf een arme moeder was, anders niets — dat zij er toen troost in vond — en zich niet zoo eenzaam voelde — en schreide aan haar borst — en het kindje liefkreeg, dat op haar schoot lag; — en zoo is het, zoo is het, arm lief kind!” zei Polly, terwijl zij de lokken van het meisje gladstreek en haar tranen daarop neerdruppelden.

„Zoo, jonge juffrouw, zal uw papa daar nu niet boos om zijn?” riep een schelle stem aan de deur. Het was die van een meisje van veertien jaar, dat, hoewel zij klein van gestalte was, toch al bijna het voorkomen van een volwassen vrouw had, met een bruine kleur, een wipneusje, en oogen zoo zwart als kralen. „Het was immers uitdrukkelijk vastgesteld, dat gij de min niet mocht lastig vallen?”

„Zij valt mij niet lastig,” was het verwonderde antwoord van Polly. „Ik houd heel veel van kinderen.”

„O, neem mij niet kwalijk, juffrouw Richards, maar dat doet er niet toe,” hervatte het meisje, een scherp en vinnig nest. „Mischien houd ik veel van krakelingen, maar daarom spreekt het nog niet vanzelf, dat ik ze bij dé thee krijg.”

„Nu goed, het komt er niet op aan,” was het antwoord.

„Maar gij weet toch wel, dat de jonge juffrouw onder mijn toezicht staat, en de jonge heer onder het uwe?”

„Maar wij hoeven daarom toch geen ruzie te maken,” zei Polly.

„O neen,” hervatte het vinnige ding, dat eigenlijk Susanna Nipper heette. „Dat hoeft niet, want Florence bezorgt mij hier een vaste betrekking, en Paul geeft u maar een tijdelijke.” Het meisje scheen gewoon te zijn om alles zooveel mogelijk in één adem te zeggen.

„Jonge juffrouw Florence is zeker pas thuis gekomen, niet waar?” vroeg Polly.

„Ja, juffrouw Richards, en kijk nu eens, jonge juffrouw, voor gij een kwartier in huis zijt, gaat gij uw natte gezicht tegen de dure rouwjapon wrijven, die juffrouw Richards voor uw mama draagt.” Met deze woorden rukte Susanna het kind tamelijk ruw van Polly af. Zij scheen dit echter meer te doen uit overdreven ijver in het waarnemen van haar functie, dan uit opzettelijke boosheid.

„Zij zal wel blij zijn, dat zij thuis is en vanavond weer bij haar lieven papa komt,” zei Polly, het kind met een bemoedigenden glimlach toeknikkend.

„Heere, juffrouw Richards!” viel Susanna hierop in. „Spreek toch zoo niet! Bij haar papa komen? Neen maar! Ik zou wel eens willen zien, dat zij het deed!”

„Zal dat dan niet gebeuren?” vroeg Polly. „Wel Heere neen, juffrouw Richards. Haar papa denkt veel te veel aan iemand anders, en voordat er iemand anders was, om aan te denken, was zij toch al niet erg in tel. Meisjes beteekenen hier in huis zoo goed als niets, juffrouw Richards! Dat kan ik u verzekeren.”

Het kind keek snel van de eene naar de andere, alsof zij begreep en voelde wat er gezegd werd.

„Gij verbaast mij!” riep Polly uit. „Heeft mijn heer Dombey haar dan niet gezien, sedert....”

„Neen,” viel Susanna haar in de rede. „geen enkele maal, en vóór dien tijd had hij haar ook in maanden nauwelijks onder de oogen gehad, en ik geloof niet, dat hij haar als zijn eigen kind zou hebben herkend, als hij haar op straat had ontmoet, of haar als zijn eigen kind herkennen zou, als hij haar morgen daar tegenkwam. Wat mij betreft, juffrouw Richards,” voegde zij er lachend bij, „ik twijfel of hij wel weet, dat ik besta.”

„En toch zoo lief!” zei Polly, waarbij zij niet Susanna, maar de kleine Florence op het oog had.

„O, ik kan u verzekeren, dat er een bullebak te vinden is, geen honderd mijl van deze plek, juffrouw Richards,” liet Susanna

daarop volgen. „En nu wensch ik u goeden-morgen. Kom, Florence, ga nu mee, en laat u niet zoo slepen, als een stoute meid, die van God noch zijn gebod weet.”

Ondanks deze toespraak, en niettegenstaande Susanna haar rechterarm bijna uit het lid trok, rukte Florence zich echter los, om haar nieuwe vriendin een hartelijken kus te geven.

„Goedendag,” zei het meisje. „God zegene u! Ik zal gauw weer bij u komen, en gij ook bij mij. Suze zal het ons wel toestaan; niet waar, Suze?”

Het vinnige ding scheen toch over het geheel niet kwaad te zijn, hoewel zij tot die soort kindermisjes behoorde, die schijnen te denken, dat kinderen geschud moeten worden, als een zakje met geld, dat men blinkend wil houden; want op deze toespraak, die van eenige aanhalige liefkozingen vergezeld ging, sloeg zij haar korte armen over elkaar, en gaf, terwijl zij haar hoofd schudde, haar zwarte, altijd wijd openstaande oogen een zachtere uitdrukking.

„Het is niet mooi van u, dat ge dat vraagt, Florence,” zei zij, „want gij weet wel, dat ik u niets kan weigeren; maar juffrouw Richards en ik zullen zien wat wij doen kunnen, als juffrouw Richards wil, want, begrijpt ge, ik kan wel lust hebben, om een reis naar China te maken, juffrouw Richards, en niet eens weten hoe ik het Londensche dok uit zal komen.”

Richards knikte toestemmend.

„Dit huis is heusch zoo vroolijk niet,” vervolgde Susanna, „dat iemand meer alleen hoeft te blijven, dan noodig is. Een partij Tox'en en Chick'sen mogen mijn voortanden uittrekken; maar dat is nog geen reden, waarom ik mijn heele gebit hoof te geven.”

Juffrouw Richards gaf haar hierin open-nieuw gelijk.

„Ik ben daarom wel bereid, om als goede vrienden te leven, juffrouw Richards, zoo lang de kleine Paul u hier een betrekking blijft bezorgen, als wij er maar een middel toe kunnen vinden, zonder te doen wat uitdrukkelijk verboden is. Maar lieve hemel, Florence, gij hebt uw goede kleeren nog niet eens uit, ondeugend kind! Kom dadelijk mee!”

Met deze woorden deed Susanna, in een vlaag van ijver, een vinnigen aanval op het onder haar toezicht staande kind, en trok het haastig de kamer uit.

In haar smart en verlatenheid was het meisje zoo zacht, stil en geduldig, bezat zij zooveel liefde, waarvan niemand het de

moeite waard achtte er eenige aandacht aan te schenken, en zoo'n fijn gevoel, dat niemand zich ontzag te kwetsen, dat Polly's hart pijn deed, toen zij zich weer alleen bevond. Bij het eenvoudige tooneeltje, dat tusschen haar en het moederlooze kind had plaats gehad, was haar eigen moederlijke hart niet minder getroffen geweest dan dat van het meisje; en zij voelde, evenals de kleine Florence, dat er van dit oogenblik af een band van vertrouwen en belangstelling tusschen haar beiden bestond.

In weerwil van het groote vertrouwen, dat Toodle in zijn vrouw stelde, was zij hem toch in aangeleerde kundigheden mis-schien maar heel weinig vooruit. Doch zij was een eenvoudig en schoon voorbeeld van een natuur, die in het algemeen beter, oprechter, edeler en verhevener is dan die van de mannen, en die alle aandoeningen van teederheid, medelijden en zelfverloochenende liefde veel gemakkelijker be-waart. En misschien, hoe onkundig zij ook was, had zij toen al een licht van kennis voor Dombey kunnen doen opgaan, dat hem dan later niet als een bliksemstraal zou hebben getroffen.

Maar dit is een afdwaling van ons huidige onderwerp. Polly dacht er toen alleen aan om gebruik te maken van haar gunstigen indruk op Susanna, en een middel te verzinnen om de kleine Florence wettig en zonder muiterij bij haar te krijgen. Toeval-lig bood zich nog dienselfden avond een gelegenheid daartoe aan.

Zij was als gewoonlijk gescheld om beneden in de serre te komen, en had daar al geruimen tijd op en neer gewandeld met den kleine in haar armen, toen, tot haar groote verwondering en ontzetting, Dombey plotseling naar haar toekwam en voor haar bleef staan.

„Goedenavond, Richards.”

Precies dezelfde stijve, strenge heer, als hij haar op dien eersten dag was voorgekomen, zoo norsch van uiterlijk, dat zij, terwijl zij neeg, onwillekeurig haar oogen neersloeg.

„Hoe gaat het met jongenheer Paul, Richards?”

„Heel goed en voorspoedig, mijnheer.”

„Zoo ziet hij er ook uit,” zei Dombey, met een blik vol belangstelling op het gezichtje, dat zij voor hem ontblootte, terwijl hij toch half den schijn van onverschilligheid wilde aannemen. „Zij geven u toch wel alles wat gij noodig hebt, hoop ik?”

„O zeker, mijnheer, dank u.”

Na dit antwoord scheen ze echter zoo kennelijk iets te verzwijgen, dat Dombey,

die alweer weg wilde gaan, zich omkeerde en haar vragend aankeek.

„Ik geloof dat niets zoo goed is om kinderen levendig en vroolijk te maken, mijnheer, dan dat zij andere kinderen om zich heen zien spelen,” zei Polly, moed vattend.

„Ik meen u gezegd te hebben, Richards, toen gij hier kwaamt,” antwoordde Dombey, zijn voorhoofd fronsend, „dat ik verlangde dat gij uw gezin zoo weinig mogelijk zoudt zien. Gij kunt verder wandelen, als het u belieft.”

Daarmee verdween hij in de andere kamer en Polly had de voldoening te voelen, dat hij haar volkomen verkeerd begrepen had, en zij zich zijn ongenoegen had berokkend, zonder haar oogmerk eenigszins naderbij te komen.

Den volgende avond vond zij hem in de serre wandelen, toen zij beneden kwam. Toen zij, bedremmeld door dezen ongewonen aanblik, bij de deur bleef staan, niet wetend of zij zou verder gaan of terugkeeren, riep hij haar binnen.

„Als gij inderdaad denkt, dat een dergelijk gezelschap goed voor het kind is,” zei hij scherp, alsof er geen tijd verlopen was sedert zij daarover gesproken had, „dan is er immers jongefuffrouw Florence?”

„Niemand zou beter kunnen zijn dan jongefuffrouw Florence, mijnheer,” zei Polly gretig, „maar ik heb van het meisje dat haar oppast, gehoord, dat zij niet mochten...”

Dombey trok aan de schel en wandelde op en neer tot er een bediende verscheen.

„Zeg hun, dat zij jongefuffrouw Florence altijd bij Richards moeten toelaten als zij dat verkiest, en met haar laten uitgaan, en zoo voort. Zeg hun, dat zij de kinderen bij elkaar moeten laten, als Richards dat wenscht.”

Het ijzer was nu heet, en Richards smeedde er brutaalweg op los. Zij ijverde voor een goede zaak, en was daarom brutaal, hoewel zij instinctmatig bang voor Dombey was. Zij gaf opdracht Florence dadelijk te laten komen, om met haar broertje vriendschap te sluiten.

Zij hield zich, alsof zij met het kind speelde, terwijl de knecht met deze boodschap wegging; maar zij meende te zien dat Dombey van kleur verschoot, dat zijn gezicht een heel andere uitdrukking aannam, dat hij zich haastig omkeerde, als wilde hij herroepen wat hij gezegd had, of wat zij gezegd had, of wel wat zij beiden gezegd hadden, en alleen door schaamte daarvan weerhouden werd.

En zij had gelijk. De laatste maal, dat hij

zijn verwaarloosde dochttertje had gezien, was er in die droevige omhelzing tusschen haar en haar stervende moeder iets geweest, dat tegelijk een openbaring en een verwijt voor hem was. Al mocht hij zich nog zoo verheugen in het bezit van den zoon, op wien hij zoo'n trotsche hoop had gebouwd, hij kon dit slottooneel niet vergeten. Hij kon niet vergeten, dat hij er geen deel aan had gehad; dat, in den gewijden kring van teederheid en trouw, die twee gedaanten in elkaars armen lagen gesloten, terwijl hij er buiten stond, en het als een vreemde toeschouwer moest aanzien.

Niet in staat om deze dingen uit zijn geheugen te verdrijven, en om zich te ontslaan van zulke flauwe schemeringen van de beteekenis, die zij inhielden, als zich door den nevel van zijn trots voor hem zichtbaar konden maken, veranderde zijn vroegere onverschilligheid voor de kleine Florence in een heel bijzondere onrust. Het was hem bijna, alsof zij hem bespiedde en wantrouwde; alsof zij den sleutel had van iets geheims in zijn borst, waarvan hij zelf nauwelijks den aard kende; alsof zij een aangeboren kennis bezat van een knarsende, wanluidente snaar in zijn binnenste, en haar adem alleen alreeds in staat was die te doen trillen.

Zijn gevoel voor het meisje was, van haar geboorte af, iets negatiefs geweest. Hij had nooit een tegenzin tegen haar gekoesterd; dat was hem niet de moeite waard geweest, of ooit bij hem opgekomen. Zij was nooit een positief onaangenaam voorwerp voor hem geweest. Maar nu was hij minder op zijn gemak als hij aan haar dacht. Zij stoorde zijn rust. Hij had liever de gedachte, dat zij bestond, heelemaal op zij willen schuiven, als hij maar geweten had hoe. Misschien — wie zal over zulke geheimen uitspraak doen? — was hij bang, dat hij er eens toe komen zou haar te haten.

Toen de kleine Florence schroomvallig binnenkwam, bleef Dombey stilstaan, om naar haar te kijken. Indien hij met meer belangstelling en het oog van een vader had gekeken, had hij in haar scherpen blik het verlangen en de vrees kunnen lezen, die haar deden aarzelen; het hartstochtelijke verlangen om naar hem toe te loopen, zich aan hem vast te klemmen, en uit te roepen: „O vader, probeer mij toch lief te hebben; er is niemand anders!” de vrees om teruggestooten te worden, de vrees om te brutaal te zijn en hem te hinderen; haar medelijdenswaardige behoefte aan eenige geruststelling en aanmoediging, en hoe haar overkropte jeugdige hartje rondzocht

om een natuurlijke rustplaats te vinden voor zijn smart en liefde.

Maar hij zag niets hiervan. Hij zag haar besluiteloos aan de deur blijven staan en naar hem kijken en verder zag hij niets.

„Kom binnen,” zei hij, „kom binnen. Waar is het kind bang voor?”

Zij kwam binnen, en nadat zij een poos onzeker had rondgekeken, bleef zij bij de deur staan, haar handjes stijf tegen elkaar gedrukt.

„Kom hier, Florence,” zei haar vader koel. „Weet ge wie ik ben?”

„Ja, papa.”

„Hebt gij mij niets te zeggen?”

De tranen, die in haar oogen stonden, toen zij die naar zijn gezicht opsloeg, werden teruggedrongen door de uitdrukking, die zich daarop vertoonde. Zij sloeg ze weer neer, en stak haar bevende handje uit.

Dombey nam het losjes in de zijne en bleef een oogenblik op haar neerkijken, als wist hij even weinig als het kind wat hij zeggen of doen zou.

„Kom, wees een lief meisje,” zei hij, terwijl hij haar op haar hoofd klopte en haar, als het ware steelsgewijze, met een onrustigen, twijfelenden blik aankeek. „Ga nu maar naar Richards.”

Zijn dochtertje aarzelde nog een oogenblik, als wilde zij nog bij hem blijven, of als had zij een flauwe hoop, dat hij haar in zijn armen zou opnemen en een kus zou geven. Zij keek nog eens naar hem op. Hij dacht, hoe de uitdrukking van haar blik leek op dien, waarmee zij op dien avond naar den dokter had omgekeken, liet onwillkeurig haar hand los, en keerde zich om.

Het was niet moeilijk op te merken, dat Florence zich in haar vaders bijzijn in een heel ongunstig licht vertoonde. Zijn aanwezigheid veroorzaakte niet alleen een druk op den geest van het meisje, maar ook op de natuurlijke bevalligheid en vrijheid van haar bewegingen. Toen Polly dit opmerkte, bleef zij des te sterker bij haar voornemen, en daar zij Dombey naar zich zelf beoordeelde, stelde zij veel vertrouwen in de zwijgende voorspraak van het rouwjurkje van de arme Florence. „Het zou wel ongelukkig zijn,” dacht zij, „als hij maar met één moederloos kind veel op zou hebben, terwijl hij nog een ander, en dat nog wel een meisje, voor zijn oogen heeft.”

Dus hield Polly haar voor zijn oogen, zoolang zij kon, en wist met den kleinen Paul zoo om te springen, dat hij door het gezelschap van zijn zusje blijkbaar veel levendiger werd. Toen het tijd was om weer

naar boven te gaan, had zij Florence wel naar de andere kamer willen sturen om haar vader goedennacht te zeggen, maar het meisje was beschroomd en schóof achteruit; en toen zij haar nogmaals aanzette, hield zij haar handen voor haar oogen, als om haar eigen onwaardigheid te verbergen, en zei: „O neen, neen! Hij wil mij niet zien. Hij wil mij niet zien.”

Het kleine geschil tusschen de twee had Dombey's aandacht getrokken, en hij vroeg van de tafel, waar hij bij zijn wijn zat, wat er aan de hand was.

„Jongefrouw Florence was bang dat zij u storen zou, mijnheer, als zij binnenkwam, om u goedennacht te wenschen,” zei Richards.

„Dat komt er niet op aan,” antwoordde Dombey. „Gij kunt haar laten komen en gaan, zonder op mij te letten.”

Het meisje huiverde, terwijl zij luisterde, en was weg voor haar nederige vriendin weer omkeek.

Polly verheugde zich echter niet weinig over het gelukken van haar goedbedoelde list, en over de handigheid, waarmee zij die had uitgevoerd. Zij deelde alles aan Susanna mee, toen zij weer veilig boven verschanst zat. Deze nam echter dit bewijs van vertrouwen, alsmede het bericht van hun toekomstigen vrijen omgang, tamelijk koel op, en was verre van uitgelaten in haar vreugdeblijken.

„Ik dacht, dat gij er mee in uw schik zoudt zijn,” zei Polly.

„O ja, juffrouw Richards, ik ben ook in mijn schik, dank u,” antwoordde Susanne, die zich plotseling zoo strak en stijf hield, dat zij een balein meer in haar corset scheen te hebben gestoken.

„Gij toont het toch niet,” zei Polly.

„O!” hervatte Susanna, „daar ik een vaste betrekking heb, kan men niet verwachten, dat ik het zoo toonen zal als iemand, die maar voor noodhulp is. Noodhulpen hebben hier alles voor, naar ik zie; maar hoewel er een goede muur tusschen dit huis en het aangrenzende is, is het toch wel mogelijk, dat ik er niet graag naar toe zou gaan, juffrouw Richards!”

HOOFDSTUK IV.

Waarin nog eenigen op het tooneel van dit verhaal debuteeren.

Hoewel het kantoor van Dombey en Zoon binnen het rechtsgebied van Londen stond, zelfs binnen het gehoor der Bow-

klokken, als haar luide klanken niet door het straatrumoer overstemd werden, kon men toch in sommige nabijzijnde voorwerpen sporen van romantische en avontuurlijke dingen opmerken. Gog en Magog hielden hun hof op tien minuten afstand; de beurs was dichtbij; de bank van Engeland met haar gewelven vol goud en zilver, „onder den grond, tusschen de dooden,” was een trotse nabuur. Even om den hoek stond het rijke Oost-Indische Huis, dat aan kostbare stoffen en steenen, aan tijgers, olifanten, howda's, hoeka's, zonnescermen en palankjns deed denken, en aan statige bruideprins op tapijten zittend, met muilen met omgekrulde teenen aan de voeten. Overal in den naasten omtrek zag men afbeeldingen van schepen, die met volle zeilen naar alle werelddelen voeren; magazijnen van uitrusting, gereed om iemand binnen een half uur, van alles voorzien, weg te zenden, waarheen het ook wezen mocht, en kleine houten adelborsten met ouderwetsche uniformen, die zich buiten de deuren van de zeevaartkundige-instrumentmakers eeuwig bezighielden met het verrichten van waarnemingen op voorbijrijdende huurkoetsen.

Als eenig heer en eigenaar van een van deze beelden — van het beeld, dat men wel het houtestigste van alle had kunnen noemen — dat met de meest onuitstaanbare vriendelijkheid met het rechterbeen vooruit naar de straat scheen te komen, het ongerijmdste vest met panden en de onredelijkste schoengespen droeg en den onevenredigsten kijker voor zijn rechteroog hield — als eenig heer en eigenaar van dien adelborst, en trotsch op hem ook, had een bejaarde man, met een gepoederde pruik, al meer jaren lang huishuur en belastingen voor zijn winkel betaald dan menig volwasen adelborst van vleesch en bloed er in zijn leven geteld heeft; en aan adelborsten die al op jaren beginnen te komen heeft men op de Engelsche vloot geen gebrek.

De winkelvoorraad van dezen ouden heer bestond uit chronometers, barometers, verrekijkers, kompassen, kaarten, octanten, quadranten, en allerlei soorten instrumenten, die gebruikt worden voor het besturen en berekenen van den koers van een schip. Dingen van koper en glas lagen op zijn planken en in zijn laden, waaraan niemand behalve een ingewijde, kon ontdekken wat onder of boven was, of kon raden waartoe ze dienen moesten of ze, na ze bekeken te hebben, zonder hulp weer in hun mahoniehouten kistjes kon pakken. Alles was in de nauwste doosjes gepast en ingeklemd,

achter en tusschen stijve kussentjes, en in scherpe hoeken geschroefd, om te verhinderen dat de mathematische rust door het woelen van de zee verstoord werd. Zoo veel vernuft was er toe gebezigd om ruimte te winnen en uit te sparen, en zooveel practische zeevaartkunde was in elk kistje vastgeschroefd en ingepast, dat de winkel zelf, als het ware daardoor aangestoken, een schipachtig voorkomen had aangenomen, en alleen maar op een gunstigen wind scheen te wachten, om naar een of ander onbewoond eiland te varen.

Tal van kleine bijzonderheden in het huiselijke leven van den scheepsinstrumentmaker, die trotsch op zijn adelborstje was, konden deze inbeelding versterken. Daar zijn meeste kennissen proviandmeesters enz. waren, had hij altijd een overvloed van echte scheepsbeschuut op zijn tafel, waarop ook naar teer ruikend gedroogd vleesch en tong een gewoon verschijnsel was. Augurkjes werden in groote steenen potten, met het adres van een handelaar in victualiën voorzien, opgediend — brandewijn in vierkante kelderflesschen zonder hals. Oude prenten van schepen, met alphabetische verklaringen van al hun geheimen, hingen in lijsten aan de muren; het fregat „De Tartaar”, onder zeil, stond op de borden; buitenlandsche horens, schelpen en zeegewassen, versierden den schoorsteenmantel, en het met eikenhout beschoten achterkamertje kreeg licht door een lantaarn, net als een kajuit.

Hier woonde hij ook in schipperachtige staatsie, en heelemaal alleen met zijn neef Walter, een jongen van veertien jaar, die in zijn voorkomen genoeg van een adelborst had, om den algemeenen indruk van het geheel nog te versterken. Maar hiermee hield het ook op, want Samuël Gills zelf — doorgaans werd hij oude Sam genoemd — had geenszins het voorkomen van een zeeman. Nog gezwegen van zijn gepoederde pruik, zoo'n stijve pruik als iemand ter wereld ooit droeg, en waarmee hij er nooit zeemanachtig uitzag, was hij een langzame, zacht sprekende, nadenkende oude man, met oogen zoo rood, als waren het kleine zonnen, die u door een mist tegenblonken, en hij keek zoo nuchter, alsof hij eenige dagen achtereen door al de optische instrumenten van zijn winkel had getuurd, en alsof hij zoo juist naar de wereld was teruggekomen, om zich te verwonderen, dat ze groen was. De eenige verandering, die men ooit in zijn uiterlijk had opgemerkt, was de overgang van een compleet koffiebruin pak met sterk glimmende knopen,

naar hetzelfde pak, minus de broek, die toen bleek nankin was geworden. Hij droeg een keurig geplooid jabot, en een uitstekenden bril op zijn voorhoofd. In zijn horlogezakje had hij een ontzaglijken chronometer, en liever dan aan dat kostbare instrument te twifelen, zou hij geloofd hebben, dat al de klokken en horloges in de stad, ja de zon zelf, er tegen hadden samengezworen. Zooals hij nu was, had men hem jaren achtereen in den winkel en het achterkamertje achter den houten adelporst gezien; elken avond geregeld naar bed gaand op een tochtigen zolder, ver van al de andere bewoners van het huis, waar het, wanneer zij, die lager woonden, weinig of in 't geheel geen idee van het weer buiten hadden, dikwijls woei om er bang van te worden.

Het is half zes op een middag in den herfst, dat de lezer en Samuël Gills kennis maken. Hij kijkt juist op zijn onfeilbaren chronometer hoe laat het is. Al een uur of langer geleden is in de City de gewone verhuizing begonnen, en de menschenstroom golft nog steeds naar het westen. „De straten zijn al erg gedund,” zooals Gills het uitdrukt. Het dreigt een regenachtige avond te worden. Al de weerglazen in den winkel zijn gezakt, en de regen blinkt al op het steekje van den houten adelporst.

„Ik begrijp niet waar Walter blijft!” zei Gills, nadat hij den chronometer zorgvuldig weer bij zich gestoken had. „Het eten staat al een half uur klaar, en nog geen Walter.”

Zich omdraaiend op zijn stoeltje achter de toonbank, keek hij uit tusschen de instrumenten voor het raam, om te zien of zijn neef er ook aankwam. Neen; hij was niet tusschen de wiegelende paraplu's te ontdekken, en zeker was hij ook de courantenjongen niet, die bezig was op het koperen plaatje aan de deur zijn eigen naam met zijn wijsvinger over dien van den heer Gills te schrijven.

„Als ik niet wist, dat hij te veel van mij houdt om weg te loopen, en tegen mijn zin aan boord van een schip te gaan, zou ik ongerust beginnen te worden,” zei Gills, met zijn knokkels tegen een paar weerglazen tikkend. „Dat zou ik inderdaad. Hè, wat regent het! Nu, het is wel noodig. — Ik geloof,” vervolgde hij, terwijl hij het stof van een kompas afblies, „dat gij niet juist en trouwer naar de achterkamer wijst, dan de neiging van den jongen naar de zee. En de achterkamer kan ook niet vlakker liggen. Vlak noord, geen twintigste van

een streek op zij.”

„Holla, oom Sam!”

„Holla, mijn jongen!” riep de instrumentmaker, zich haastig omkeerend. „Zoo, ben je daar?”

Een vroolijke, gezonde jongen, met een frisch gezicht, heldere oogen en krullende haren, opgefrischt van door den regen naar huis te loopen, stond voor hem.

„Wel oom, hoe hebt ge het den heelen dag zonder mij gesteld? Is het eten klaar? Ik heb zoo'n honger!”

„Wat dat stellen betreft,” antwoordde Gills schertsend, „het zou vreemd zijn, als ik het niet veel beter kon stellen zonder een jongen rekel zooals jij, dan ik het met hem kan. Wat het eten betreft, dat staat al een half uur op je te wachten. Wat den honger betreft, ik heb ook honger.

„Kom dan mee, oom!” riep de jongen.

„Hoezee voor den admiraal!”

„Wat voor admiraal?” zei Gills hierop.

„Bedoel je den Lord Mayor?”

„Neen, dien bedoel ik niet!” riep de jongen. „Hoezee voor den admiraal! Vooruit!”

Op dit commando werden pruik en pruikdrager, zonder tegenstand te bieden, naar het achterkamertje geduwd, als aan het hoofd van een entertroep van vijfhonderd man, en oom Sam en zijn neef zaten spoedig aan gebakken tongen, met het vooruitzicht op biefstuk daarna.

„De Lord Mayor, Walter,” zei Gills.

„Geen admiralen meer. De Lord Mayor is jouw admiraal. Maar, luister eens, Walter, kijk eens naar den schoorsteenmantel.”

„Hemel, wie heeft mijn zilveren kroes daar aan een spijker opgehangen?” riep de jongen uit.

„Ik,” antwoordde zijn oom. „Geen kroezen nu meer. Vandaag moeten wij uit glazen beginnen te drinken, Walter. Wij zijn zakenlieden. Wij behooren tot den koopmansstand. Vanmorgen hebben wij onze intrede gedaan.”

„Wel oom,” zei de jongen. „Ik wil uit alles drinken wat ge wilt, zoolang ik u maar toe kan drinken. Dit is op uw gezondheid, oom, en hoezee voor...”

„Den Lord Mayor!” viel de oude man er op in.

„Voor den Lord Mayor, de Sheriffs en al de anderen!” zei de jongen. „Lang zullen zij leven!”

Oom knikte tevreden en zei: „Laat mij nu eens iets over het kantoor hooren.”

„O, van het kantoor is niet veel te vertellen,” antwoordde de jongen, druk bezig met mes en vork. „Het is een rij donkere kamers, en in de kamer waar ik zit, is een

hoog vuurscherm, en een ijzeren kist, en een paar biljetten van schepen, die uitzeilen, en een almanak en een paar lessenaars en kantoorkrukken, en een inktflesch, en wat boeken en doozen, en een heeleboel spinnewebben, en in een daarvan, vlak boven mijn hoofd, zit een verschrompelde blauwe vlieg, die er uitziet, of zij daar wie weet hoelang gehangen heeft."

"Anders niet?" vroeg de oom.

"Neen, anders niet, behalve een vogelkooi — ik vraag mij af, hoe dat daar ooit gekomen is — en een kolenemmer."

"Geen boeken, papieren, wissels, of andere teekenen van schatten, die daar dagelijks binnenrollen?" vroeg zijn oom met een vriendelijken nadruk op ieder woord.

"O ja, daarvan zal wel overvloed zijn, denk ik," antwoordde de neef onverschillig, "maar al die soort van dingen zijn in mijnheer Carker's kamer, of in mijnheer Morfin's kamer, of in mijnheer Dombey's kamer."

"Is mijnheer Dombey er vandaag geweest?"

"O ja, hij loopt den heelen dag in en uit."

"Hij zal zich zeker wel niet met jou bemoeid hebben, denk ik?"

"Jawel; hij kwam achter mijn kruk staan — ik wou wel dat hij niet zoo statig en stijf was, oom — en zei: 'Zoo, ben jij de zoon van Gills den instrumentmaker?' — 'Neef, mijnheer,' zei ik. 'Ik heb ook neef gezegd, jongen,' zei hij. Maar ik kan er op zweren, oom, dat hij zoon zei."

"Je zult je vergist hebben, maar dat doet er niet toe."

"Neen, het doet er niet toe; maar hij hoeft toch niet zoo scherp te zijn, dacht ik. Er stak geen kwaad in, al had hij zoon gezegd. Toen zei hij mij, dat gij met hem over mij hadt gesproken, en hij mij daarom werk op zijn kantoor had gegeven, en dat ik erg oplettend en accuraat moest zijn, en toen ging hij weg. Ik dacht dat hij niet erg met mij ingenomen was."

"Je bedoelt, denk ik," zei de instrumentmaker, "dat jij niet erg met hem ingenomen was."

"Wel mogelijk, oom," antwoordde de jongen lachend; "maar daaraan heb ik niet gedacht."

Gills' gezicht stond wat ernstiger, terwijl hij een eind maakte aan zijn maaltijd, en van tijd tot tijd een blik wierp op het heldere gezicht van den jongen. Toen de tafel was afgenomen — het maal was van een naburigen kok gehaald — stak hij een kaars aan, en ging naar een keldertje, terwijl zijn neef, op de vochtig uitslaande trap staand,

hem gediensig bijlichtte. Na een poos rondgetast te hebben, kwam hij terug met een flesch, die er heel goed uitzag en met een laag stof en vuil was bedekt.

"Wel, oom, wat gaat ge doen?" zei de jongen. "Dat is die wonderbaarlijke Madera. Er is na deze nog maar één flesch van."

Oom knikte, ten teken dat hij heel goed wist wat hij deed; en nadat hij in plechtige stilte de flesch had ontkurkt, schonk hij twee glazen in, en zette de flesch en nog een schoon glas op de tafel.

"De andere flesch zal jij drinken, Walter," zei hij, "als je tot fortuin bent gekomen; als je een geacht, welvarend en gelukkig man bent; als de intrede, die je vandaag hebt gedaan, je, zooals ik hoop en bid, gebracht zal hebben op een effen gedeelte van den weg, dien je te bewandelen hebt. Op je welzijn!" Zijn stem was eenigszins heesch, en zijn hand beefde, toen hij met zijn neef de glazen liet klinken. Maar toen hij even van den wijn had geproefd, dronk hij zijn glas leeg, als een man, en smakte daarna smakelijk met zijn lippen.

"Beste oom," zei de jongen, zich houdend alsof hij er licht over dacht, hoewel de tranen hem in de oogen stonden, "voor de bewezen eer, en alles wat er bij hoort. Nu verzoek ik op uw gezondheid te mogen drinken, mijnheer Samuel Gills. En gij zult mij bedanken, oom, als wij de laatste flesch samen drinken, niet waar?"

Zij klonken nog eens met hun glazen, en Walter, die zuinig was op zijn wijn, nam er een teugje van, en hield toen zijn glas voor zijn oog, waarbij hij het gezicht van een kenner trachtte te zetten.

Zijn oom zat hem een poos zwijgend aan te kijken. Toen hun oogen elkaar eindelijk ontmoetten, vervolgde hij hardop zijn gedachten over het onderwerp, dat hem bezighield, alsof hij er al dien tijd over had gesproken.

"Je weet wel, Walter," zei hij, "dat deze winkel eigenlijk maar een gewoonte van mij is. Ik ben er zoo aan gewend, dat ik niet zou kunnen leven, als ik er van afstapte; maar er is niets in te doen, niets in te doen. Toen die uniform gedragen werd," naar den houten adelporst wijzend, "toen was er nog fortuin te maken, en werd er ook fortuin gemaakt. Maar concurrentie, nieuwe uitvindingen — de wereld is mij voorbijgelopen. Ik weet nauwelijks waar ik zelf ben, veel minder waar mijn klanten zijn."

"Laat hen maar loopen, oom!"

"Sedert jij van de school in Peckham

thuis bent gekomen, bij voorbeeld, en dat is tien dagen geleden, herinner ik mij niet, dat er meer dan één mensch in den winkel is gekomen."

"Twee, oom, weet ge niet meer? Die man, die een souverain wilde wisselen...."

"Dat is die eene."

"Wel oom, en telt gij dan die vrouw niet mee, die den weg vroeg naar Mile-End Turnpike?"

"O, dat is waar, die had ik vergeten. Twee menschen."

"Zij kochten wel niets," zei de jongen.

"Neen, zij kochten niets," herhaalde Gills zonder ontevredenheid.

"En zij hadden ook niets noodig."

"Neen, als zij iets noodig gehad hadden, zouden zij naar een anderen winkel zijn gegaan," zei Gills, even bedaard.

"Maar er waren er toch twee, oom," riep de jongen, alsof dit een groote reden tot blijdschap was; „en gij hebt gezegd maar één."

"Nu, Walter," hervatte Gills na een korte poos van stilte, „daar wij niet zoo zijn als de wilden, die op Robinson's eiland kwamen, kunnen wij niet leven van een man, die een souverain wil wisselen, en een vrouw, die naar den weg vraagt. Zooals ik zooeven al zei, de wereld is mij voorbijgelopen. Ik ben er niet boos op, maar ik begrijp haar niet meer. Werkbazen zijn dezelfde niet meer als vroeger, leerjongens ook niet, zeelieden ook niet, en wat zij noodig hebben ook niet. Zeven achtste van mijn voorraad is ouderwetsch; ik ben een ouderwetsch man, in een ouderwetschen winkel; in een straat, die niet meer zoo is als ik haar mij herinner. Ik ben achterop geraakt bij mijn tijd, en ben te oud om hem in te halen. Zelfs het rumoer dat hij maakt, ver vooruit, verbijstert mij."

Walter wilde spreken, maar zijn oom hief zijn hand op.

"Daarom, Walter," vervolgde hij, „daarom ben ik zoo verlangend, dat jij vroeg de wereld ingaat en de wereld op het spoor komt. Ik ben nog maar een schim van mijn beroep — de werkelijkheid is al lang verdwenen, en als ik sterf, verdwijnt de schim ook. Daar mijn winkel dus eigenlijk geen erfenis voor je is, heb ik het 't best geacht tot jouw voordeel gebruik te maken van het eenige overschot van mijn oude klanten, dat uit lange gewoonte nog bij mij blijft. Sommige menschen denken, dat ik rijk ben. Ik wenschte om jou, dat zij gelijk hadden. Maar wat ik ook na te laten heb, of wat ik je geven kan, in zoo'n onderneming als bij Dombey ben je op weg om het goed

te leeren gebruiken. Wees vlijtig, doe je best om er lust in te krijgen, beste jongen, werk om een onafhankelijk bestaan te krijgen, en wees gelukkig."

"Ik wil alles doen, wat ik kan, om uw genegenheid te verdienen, oom! Dat wil ik heusch," zei de jongen met ernst.

"Dat weet ik," hervatte Gills. „Daarvan ben ik zeker." En nu dronk hij met smaak een tweede glas oude mader. „Wat de zee betreft," vervolgde hij, „dat is erg mooi in de verbeelding, Walter, maar in de werkelijkheid is het niets gedaan. Het is natuurlijk, dat je er aan denkt, doordat je aan al die dingen hier om je heen zoo gewoon bent."

De oude man wreef echter met heimelijk genoegen in zijn handen, terwijl hij over de zee sprak, en overzag met genot de voorwerpen om hem heen, die met de zeevaart in betrekking stonden.

"Denk eens aan dezen wijn, bij voorbeeld," hervatte hij, „die naar Oost-Indië en terug is geweest, ik weet niet hoe dikwijls, en eenmaal zelfs de heele wereld rond. Denk aan de pikdonkere nachten, de bulderende winden en rollende golven."

"De donder, de bliksem, de hagel, de regen, en allerlei stormen," zei de jongen.

"Juist," hervatte Gills, „alles wat deze wijn heeft doorstaan. Denk eens hoe de masten en rondhouten buigen en kraken, hoe de wind door het want en de touwen huilt."

"En hoe het volk omhoog klautert, wedijverend wie het eerst op de ra's zal liggen om de natte zeilen te reven, terwijl het schip slingert en stamp, alsof het dol was," riep de neef uit.

"Juist," zei Gills, „zoo is het gegaan met het oude vat, waar deze wijn in was. Wel, toen „De Bekoorlijke Sally" zonk in de..."

"In de Oostzee, in het holst van den nacht, op den veertienden Februari zeventienhonderd negen en veertig," riep Walter met geestdrift.

"Juist, juist," zei Gills. „Toen waren er vijfhonderd vaten van zulken wijn aan boord en het volk (behalve de bootsman, de eerste luitenant, twee matrozen en een dame, in een leuke boot) sloeg de bodems in, dronk zich dronken, en zong „Rule Britannia" met een ontzaglijken schreeuw aan het slot, toen het schip zonk."

"Maar oom, toen de „George de Tweede" strandde op de kust van Cornwallis, twee uur voor het aanbreken van den dag, den zevenden Maart van het jaar een en zeventig, had men bijna tweehonderd paarden aan boord, en in het begin van den storm

braken de paarden beneden los, renden op en neer, traptten elkaar dood, en maakten zoo'n tumult en schreeuwden zoo verschrikkelijk, dat het volk geloofde, dat het schip vol duivels was, en sommige van de beste matrozen, heelemaal verbijsterd en wanhopig, over boord sprongen, en maar twee bleven tenslotte in leven, die het geval konden vertellen."

"En toen de „Polyphemus" in brand raakte," zei Gills, „vier dagen na zijn vertrek van Jamaica, midden in den nacht...."

"Toen waren er twee broers aan boord," viel zijn neef er op in, snel en luid sprekend, „en omdat er geen plaats voor beiden was in de eenige boot, die nog niet overladen en gezonken was, wilde geen van beiden er in gaan, tot de oudste den jongste om zijn middel pakte en hem er in smeed. En toen riep de jongste, in de boot opstaand: „Edward, denk aan uw verloofde thuis! Ik ben maar een vrije jongen. Niemand wacht thuis op mij. Spring in mijn plaats." En toen wierp hij zich in zee."

De fonkelende oogen en gloeiende wangen van den jongen, die in het vuur van zijn spreken en zijn gevoel was opgestaan, schenen den ouden man aan iets te herinneren, dat hij vergeten had. In plaats van nog meer anecdoten op te halen, zooals hij een oogenblik vroeger blijkbaar van plan was geweest, knikte hij droogjes, en zei: „Als wij nu eens over wat anders praat-ten!"

De waarheid was, dat de eenvoudige oom, in zijn geheime neiging voor het wonderbaarlijke en avontuurlijke, waarmee hij door zijn beroep als het ware in de verte verwant was, dezelfde neiging bij zijn neef had aangewakkerd, en dat alles, wat den jongen werd voorgehouden om hem van een avontuurlijk leven af te schrikken, de gewone onverklaarbare uitwerking had van hem er meer lust in te doen krijgen. Dat is altijd zoo. Het lijkt wel dat er nooit een boek geschreven of een geschiedenis verteld wordt met de opzettelijke bedoeling om de jongens aan land te houden, of het spreekt vanzelf, dat zij er door naar zee worden gelokt.

Maar het gezelschap kreeg nu een vermeerdering door de komst van een man in een wijde blauwe jas, met een haak, in plaats van een hand, aan zijn rechterarm, heel donkere zwarte wenkbrauwen, en een dikken stok, die (evenals zijn neus) met knobbels bedekt was, in zijn linkerhand. Hij droeg een zwarten zijden doek los om zijn hals, en zoo'n breed en grof hemdsboord, dat het wel een klein scheepszeil

leek. Hij was blijkbaar de man, voor wien het derde glas bestemd was, en scheen dit ook te weten; want nadat hij zijn ruige jas had uitgetrokken, en zijn blinkenden hoed — zoo hard dat iemand met fijne zenuwen door het gezicht alleen al hoofdpijn zou krijgen, en die dan ook een roode streep op zijn voorhoofd achterliet alsof hij een klemmenden ijzeren pot had gedragen — aan een speciale pen achter de deur had opgehangen, zette hij een stoel voor het schoone glas neer, en ging er zelf bij zitten. De bezoeker werd doorgaans met den naam „kapitein" aangesproken, en was stuurman, koopvaardij- of kaperkapitein, of misschien alle drie geweest; hij zag er inderdaad erg zoutwaterachtig uit.

Zijn stroeve bruine gezicht klaarde op, toen hij oom en neef de hand gaf, maar hij scheen laconiek van aard te zijn, en zei niets anders dan: „Hoe gaat het?"

„Alles goed," antwoordde Gills, hem de flesch toeschuivend. Hij nam deze op, bekeek ze, rook er aan, en zei met buitengewonen nadruk:

„De?"

„De!" was het antwoord van den instrumentmaker.

De kapitein floot, terwijl hij zijn glas inschonk, en scheen te denken dat het een bijzondere feestdag moest zijn.

„Walter," zei hij, terwijl hij zijn haar, dat dun was, met zijn haak gladstreek, en toen naar den instrumentmaker wees. „Kijk hem eens aan. Liefhebben, eeren en gehoorzamen. Lees je catechismus na, tot je dat vindt, en leg er dan een vouwtje bij. Geluk mijn jongen!"

Hij was zoo in zijn schik met zijn aanhaling en toepassing, dat hij niet kon nalaten de woorden nog eens zachtjes te herhalen, zeggend dat hij er in geen veertig jaar aan gedacht had.

„Maar nooit in mijn leven heb ik twee of drie woorden noodig gehad, Gills," merkte hij op, „of ik wist waar ik ze vinden kon. Dat komt er van, dat ik geen woorden verspil, zooals sommige menschen doen."

Misschien bedacht hij nu, dat hij er ook verder zuinig op moest zijn; tenminste hij zweeg en bleef zwijgen, totdat Gills naar den winkel ging, om licht aan te steken; toen wendde hij zich tot Walter, en zei zonder eenige inleiding:

„Ik denk, dat hij best een klok zou kunnen maken, als hij het probeerde."

„Het zou mij niets verwonderen, kapitein Cuttle," antwoordde de jongen.

„En wat zou die loopen!" zei de kapitein, met zijn haak een zwaai door de lucht ma-

kend. „Wat zou die klok loopen!”

Een oogenblik scheen hij verzonken in de beschouwing van zijn denkbeeldige uurwerk, en keek Walter aan, alsof diens gezicht de wijzerplaat was.

„Hij zit propvol geleerdheid,” merkte hij

schaal gelegd en gewogen hebben? Hij zal het voor je doen.”

Men kan hieruit opmaken, dat de kapitein een diepen eerbied voor de instrumenten koesterde, en dat hij weinig of geen onderscheid maakte tusschen het verkoo-

„DAAROM OP DOMBEY — EN ZOON — EN DOCHTER!”

eindelijk op, zijn haak naar de instrumenten zwaaiend. „Kijk maar eens! Daar heb je een verzameling! Aarde, lucht of water, 't is allemaal hetzelfde. Zeg maar wat je gedaan wilt hebben. Omhoog met een luchtbalon? Daar! Naar beneden met een duikerklok? Daar! Wil je de noordpoolster in een

pen en het uitvinden daarvan.

„Ja,” zei hij met een zucht. „Het is iets moois, dat allemaal te begrijpen. Maar het is ook iets moois, het niet te begrijpen. Ik weet haast niet wat het beste is. Het is zoo genoeglijk, hier te zitten, en te voelen, dat men je zou kunnen wegen, meten, magne-

tiseeren, electriseeren, polariseeren, den drommel met je spelen, zonder dat je ooit zou weten hoe."

Er was niets minder noodig geweest dan de wonderbaarlijke madera, vereenigd met de gelegenheid (die het wenschelijk maakte om Walter een lesje te geven) om zijn tong zoo los te maken, dat hij zoo'n verbazend lange redevoering afstak. Hij scheen zelf verwonderd te zijn, dat hij de bron had ontdekt van het stille genot, waarmee hij tien jaar lang alle Zondagen in dat achterkamertje was komen eten, en bleef peinzend zwijgen.

"Kom!" zei Gills, uit den winkel terugkomend, „voor gij uw glas grog neemt, Edward, moeten wij de flesch leegmaken."

"Sta bij," zei Edward, inschenkend. „Schenk den jongen ook nog eens in."

"Niet meer, oom, dank u."

"Ja, ja," zei Gills, „nog een beetje. Wij zullen de flesch uitdrinken op het kantoor. Walter's kantoor! Het kan best nog eens gedeeltelijk zijn kantoor worden; wie weet het! Richard Whittington trouwde de dochter van zijn meester, hoewel mijnheer Dombey geen dochter heeft...."

"Ja, ja, hij heeft er wel een, oom!" zei de jongen, blozend en lachend.

"O ja?" riep de oude man uit. „Ja, nu geloof ik het ook."

"Ik weet het zeker," zei Walter. „Er werd vandaag op het kantoor over gesproken. En zij zeggen, oom en kapitein Cuttle," hier liet hij zijn stem dalen, „dat hij een hekel aan haar heeft, en dat zij onder de dienstboden blijft, zonder dat hij naar haar omkijkt, en dat zijn geest er zoo vol van is, dat zijn zoon in de zaak zal komen, hoewel die zoon nog een bakerkindje is, dat hij vaker dan tevoren een balans laat opmaken, en de boeken stipter nakijkt, en dat men zelfs gezien heeft, toen hij dacht dat men het niet zag, dat hij naar de dokken ging en zijn schepen en goederen bezichtigde, alsof hij zich er over verheugde, dat hij en zijn zoon die nu samen zullen bezitten. Dat zeggen zij. Ik weet het natuurlijk niet."

"Gij ziet, dat hij al alles van haar weet," zei de instrumentmaker.

"Gekheid, oom," zei de jongen, blozend en lachend. „Ik kan het toch niet helpen, dat ik hoor wat zij mij vertellen."

"De zoon zit ons nu een beetje in den weg, vrees ik, Edward," zei de oude man schertsend.

"Erg," antwoordde de kapitein.

"Maar niettemin zullen wij op zijn ge-

zondheid drinken," hervatte Gills. „Op Dombey en Zoon!"

„Goed oom!" riep de jongen vroolijk. „Maar nu gij over haar gesproken hebt, en gezegd hebt dat ik al alles van haar wist, zal ik ook vrij zijn den toast te verbeteren. Daarom op Dombey — en zoon — en dochter!"

HOOFDSTUK V.

Paul groeit voorspoedig en wordt gedoopt.

Kleine Paul, die uit het bloed der Toodle's geen smetstof opnam, werd van dag tot dag grooter en sterker. Van dag tot dag werd hij ook vuriger door juffrouw Tox geliefkoosd, wier hartelijkheid in zooverre door Dombey werd gewaardeerd, dat hij haar voor een heel verstandige vrouw begon te houden, wier gevoel haar tot eer strekte en aanmoediging verdiende. Hij was zoo mild met zijn neerbuigende goedheid, dat hij niet alleen bij verschillende gelegenheden in het bijzonder voor haar boog, maar ook zijn zuster nu en dan een statig compliment voor haar opdroeg, zooals: „Zeg aan uw vriendin, Louise, dat zij heel vriendelijk is," of „zeg aan juffrouw Tox, Louise, dat ik haar verplicht ben;" onderscheidingen, die op de aldus vereerde dame een diepen indruk maakten.

Juffrouw Tox was gewoon mevrouw Chick dikwijls te verzekeren, dat niets haar belangstelling kon te boven gaan in alles wat maar met de ontwikkeling van dat lieve kind in verband stond; en iemand die haar gedrag observeerde, had dit ook zonder een dergelijke verklaring wel kunnen ontdekken. Zij woonde de onschuldige maaltijden van den jeugdigen erfgenaam met onuitsprekelijk genoegen bij, bijna met een gezicht alsof zij evenveel deel had aan het onthaal als Richards. Bij de kleine ceremoniën van het bad en toilet was zij met geestdrift behulpzaam. Het toedienen van kinderlijke medicijnen deed al de levendige sympathie van haar gemoed ontwaken; en toen zij bij zekere gelegenheid in een kast was verscholen (waarin zij uit zedigheid de vlucht had genomen) toen Dombey door zijn zuster in de kinderkamer werd gebracht, om zijn zoon, die naar bed geholpen werd, in een kort en luchtig linnen japonnetje een kleine wandeling, tegen den heuvel van Richards japon op, te zien maken, was juffrouw Tox zoo verrukt dat zij niet nalaten kon uit te roepen: „Is hij niet heer-

lijk, mijnheer Dombey! Is hij geen Cupidoetje, mijnheer!" en toen bijna achter de kastdeur in elkaar zonk van verlegenheid en schaamte.

"Louise," zei Dombey eens tot zijn zuster, "ik geloof werkelijk, dat ik uw vriendin met een kleine gedachtenis moet vereeren, als Paul gedoopt wordt. Zij heeft van het begin af aan zooveel hartelijkheid voor het kind betoond, en schijnt haar positie zoo goed te begrijpen (een heel zeldzame verdienste in deze wereld, moet ik met leedwezen zeggen) dat het mij werkelijk aangenaam zou zijn haar een blijk van onderscheiding te geven."

Laat het de verdiensten van juffrouw Tox niet verkleinen, als hier wordt aangestipt, dat in de oogen van Dombey, evenals in sommige anderen die wel eens het licht zien, alleen diegenen een dergelijk toppunt van kennis bereikt hadden, dat zij hun eigen positie begrepen, die een gepasten eerbied voor de zijne toonden. Hun verdienste was niet zoozeer daarin gelegen, dat zij zich zelf kenden, als wel dat zij hem kenden en diep voor hem bogen.

"Mijn beste Paul," antwoordde zijn zuster, "gij laat juffrouw Tox niet meer dan recht wedervaren, zooals ik wel wist dat een man van uw doorzicht doen zou. Ik geloof, als er drie woorden in de taal zijn, waarvoor zij een achting heeft, die bijna tot eerbied gaat, het de woorden 'Dombey en Zoon' zijn."

"Wel," zei Dombey, "ik wil het aannemen. Het strekt juffrouw Tox tot eer."

"En wat een gedachtenisje betreft, beste Paul," vervolgde zijn zuster, "kan ik niets anders zeggen, dan dat alles wat ge juffrouw Tox ooit geeft, als een reliquie be waard en vereerd zal worden. Maar er is een middel, beste Paul, om uw erkentelijkheid voor de vriendelijkheid van juffrouw Tox op een nog vleiender manier te toonen, als ge daartoe genegen mocht zijn."

"En wat is dat?" vroeg Dombey.

"Het is natuurlijk een punt van belang, wat relaties en invloed betreft, welke peten een kind krijgt," hervatte mevrouw Chick.

"Ik zie niet in, waarom zij dat voor mijn zoon zouden zijn," zei Dombey koel.

"Heel waar, beste Paul," hervatte mevrouw Chick, met een buitengewoon vertoon van levendigheid, "en heel juist uitgedrukt. Ik had niet anders van u kunnen verwachten. Ik had wel kunnen weten dat dit uw opinie zou zijn. Misschien," hier haperde mevrouw Chick weer, alsof zij er niet zeker van was wel op den juisten weg te zijn, "misschien is dat wel een reden

waarom gij er minder bezwaar tegen zoudt hebben juffrouw Tox tot peettante van den lieven kleine te nemen, al was het maar als plaatsvervangster van iemand anders. Dat dit als een groote eer en onderscheiding zou worden opgenomen, Paul, hoef ik niet te zeggen."

"Louise," zei Dombey na een korte poos van stilte, "het is niet te veronderstellen..."

"Zeker niet," riep mevrouw Chick, zich haastend om een weigering voor te zijn; "ik heb het ook heelemaal niet gedacht."

Dombey keek haar ongeduldig aan.

"Laat mij niet schrikken, lieve Paul," zei zijn zuster, "want daar kan ik niet tegen. Ik ben lang niet sterk. Ik ben, sedert die arme lieve Fanny stierf, nog niet weer op mijn verhaal gekomen."

Dombey keek eens naar den zakdoek, dien zijn zuster voor haar oogen hield, en hervatte:

"Het is niet te veronderstellen, zeg ik..."

"En ik zeg," prevelde mevrouw Chick, "dat ik het ook nooit gedacht heb."

"Lieve hemel, Louise!" zei Dombey.

"Nee, lieve Paul," bracht zij met tranen en deftigheid hiertegen in, "gij moet mij werkelijk even laten spreken. Ik ben niet zoo knap, of zoo goed ter tale, of zoo wel sprekend, of zoo iets anders als gij zijt. Dat weet ik heel goed. Zooveel te erger voor mij. Maar al waren het de laatste woorden die ik spreken moest — en laatste woorden moeten voor u en mij iets heel ernstigs zijn, Paul, na die arme lieve Fanny — dan zou ik nog zeggen, dat ik het heelemaal niet gedacht had. En wat meer is," voegde mevrouw Chick er met nog grooter deftigheid bij, alsof zij haar verpletterende argument tot nu toe had teruggehouden, "ik heb het ook nooit gedacht."

Dombey ging eens naar het raam en kwam weer terug.

"Het is niet te veronderstellen, Louise," zei hij (mevrouw Chick had haar vlag aan den mast gespijkerd, en herhaalde "dat weet ik wel," maar hij lette er niet op) "dat er niet tal van menschen zijn, die, in de meening dat ik in een dergelijk geval eenige aanspraken erkende, hogere aanspraken op mij zouden kunnen doen gelden dan juffrouw Tox. Maar dat doe ik niet. Ik erken zooiets niet. Paul en ik zullen in staat zijn, als die tijd komt, om pal te staan — het kantoor, met andere woorden, zal in staat zijn om pal te staan, en zich te handhaven, en in stand te blijven, alleen en vanzelf, zonder zulke alledaagsche hulpmiddelen. De soort vreemde hulp, die de

menschen gewoonlijk voor hun kinderen zoeken, ben ik in staat te verachten, daar ben ik boven verheven, hoop ik. Als Paul's jeugd maar gelukkig verloopt, en ik hem zonder tijdverlies geschikt zie worden voor de loopbaan, waarvoor hij bestemd is, ben ik teyreden. Hij zal zich vermogende vrienden maken zooveel hij wil, in later tijd, als hij werkzaam is om het aanzien en crediet van de firma te handhaven — en uit te breiden, als dat mogelijk is — tot zoelang ben ik waarschijnlijk genoeg voor hem, en alles in alles. Ik wensch, niet dat er zich menschen tusschen ons zullen plaatsen. Ik wil veel liever mijn erkentelijkheid toonen voor het verplichtende optreden van een verdienstelijk persoon als uw vriendin. Laat het dus zoo zijn; en uw man en ik zullen kunnen volstaan voor de andere getuigen, zou ik denken."

Door deze opmerkingen, met groote statigheid uitgesproken, had Dombey naar waarheid de geheime gevoelens van zijn hart geopenbaard. Een onbeschrijfelijk wantrouwen dat iemand zich tusschen hem en zijn zoon zou plaatsen; een trotsche vrees dat hij in den eerbied en de onderdanigheid van den jongen een mededinger of deelgenoot zou krijgen; een pijnlijke twijfel, sedert kort bij hem opgekomen, dat hij niet onfeilbaar was in zijn macht om den wil van andere menschen te buigen en te dwingen; een even pijnlijke benauwdheid voor een tweede teleurstelling of tegenwerking; dit waren toen de overheerschende aandoeningen van zijn ziel. In zijn heele leven had hij nooit een vriend gehad. Zijn koude en stugge natuur had er evenmin een gezocht als gevonden. En thans, nu dezelfde natuur al haar kracht concentreerde op een partijdig plan van vaderlijke baatzucht en eerezucht, was het alsof de bevroren stroom, in plaats van door dien invloed vrij te worden en helder voort te vloeien, maar voor een oogenblik was ontdooid om zijn last op te nemen, en vervolgens daarmee tot één enkel onbeweeglijk blok was vastgevroren.

Aldus om haar onbeduidendheid tot het peetschap van den kleinen Paul verheven, was juffrouw Tox van dat oogenblik af tot dien post gekozen en benoemd; en Dombey gaf verder zijn tevredenheid te kennen dat de plechtigheid, al lang vertraagd, zonder verder uitstel zou plaats hebben. Zijn zuster, die zoo'n gelukkigen afloop niet had durven verwachten, verwijderde zich zoodra zij maar kon, om dien aan haar beste vriendin mee te deelen, en Dombey bleef alleen in zijn bibliotheek.

In de kinderkamer heerschte alles behalve eenzaamheid; want daar brachten mevrouw Chick en juffrouw Tox een gezelligen avond door, tot zoo groot ongenoeven van Susanna Nipper, dat deze jongedame elke gelegenheid waarnam om achter de deur leelijke gezichten te trekken. Haar gevoelens waren bij deze gelegenheid zoo geprikkeld, dat zij het noodzakelijk achtte zich deze opluchting te verschaffen, zonder zelfs het genoegen van toeschouwers of deelneming te genieten. Evenals de dolende ridders van vroeger tijden hun gemoed verlichtten door de namen van hun meesteressen in woestijnen en andere eenzame plaatsen te snijden of te graveeren, waar geen waarschijnlijkheid bestond dat er ooit iemand zou komen om ze te lezen, zoo trok Susanna Nipper haar mopneusje schimpend in latafels en kleerkasten op, zoo wierp zij blikken van minachting in een buffet, en spottend schele lonken in een steenen kan, en zoo zond zij tegenspraak en scheldwoorden de deur uit en de gang in.

De twee indringsters, die in een zalige onwetendheid van de gevoelens der jongedame verkeerden, bleven echter rustig zitten terwijl kleine Paul werd uitgekleeed, zijn luchtige wandeling maakte, nog eens de borst kreeg, en naar bed werd gebracht, en zetten zich toen bij het vuur om thee te drinken. De twee kinderen sliepen nu, door de goede diensten van Polly, in deze kamer; en eerst toen de dames aan haar theetafel zetelden, dachten zij, toevallig naar de bedjes kijkend, aan Florence.

„Wat slaapt zij rustig," zei juffrouw Tox.

„Wel, lieve, ge weet, zij heeft tegenwoordig veel beweging overdag," antwoordde mevrouw Chick, „nu zij zoo druk met den kleinen Paul speelt."

„Zij is een wonderlijk kind," zei juffrouw Tox.

„Lieve," antwoordde mevrouw Chick heel zacht. „Sprekend haar mama."

„Inderdaad," zei juffrouw Tox. „Och Heere!"

Juffrouw Tox zei dit op een toon van het diepste medelijden, hoewel zij niet wist waarom, behalve dat dit van haar verwacht werd.

„Florence zal nooit, nooit, nooit een Dombey worden," zei mevrouw Chick, „ook al wordt zij duizend jaar."

Juffrouw Tox trok haar wenkbrauwen op en was weer vol medelijden.

„Ik maak mij verschrikkelijk veel zorgen over haar," zei mevrouw Chick, met een zuchtje van bescheiden verdiensten. „Ik weet werkelijk niet wat er van haar

worden moet als zij ouder wordt, of wat haar positie zal moeten zijn. Zij neemt haar papa in het minst niet voor zich in. Hoe kan men ook denken dat zij dat doen zou, terwijl zij zoo weinig op een Dombey lijkt?"

Juffrouw Tox keek alsof zij tegen zoo'n bondige redeneering niets wist in te brengen.

"En het kind, ziet ge," zei mevrouw Chick in diep vertrouwen, "heeft volkomen het karakter van die arme lieve Fanny. Zij zal zich mettertijd ook nooit een inspanning getroosten, dat durf ik nu al wel te zeggen. Nooit! Zij zal zich nooit om haar vaders hart slingeren en winden als..."

"Als het klimop?" opperde juffrouw Tox.

"Als het klimop," stemde mevrouw Chick toe.

"Nooit zal zij zich in haar papa's boezem verschuilen, en in zijn genegenheid sluipen als — de..."

"Als de schichtige ree," zei juffrouw Tox.

"Als de schichtige ree," zei mevrouw Chick. "Nooit! Arme Fanny! En hoeveel heb ik toch van haar gehouden!"

"Gij moet u maar niet verdrietig maken, lieve vriendin," zei juffrouw Tox met een troostende stem. "Kom, kom, werkelijk niet! Gij hebt al te veel gevoel."

"Wij hebben allemaal onze gebreken," zei mevrouw Chick schreiend en haar hoofd schuddend. "Dat durf ik gerust te zeggen. Ik ben nooit blind voor de hare geweest. Dat heb ik nooit gezegd. Verre van dat. Maar hoeveel heb ik toch van haar gehouden!"

Wat een voldoening was het voor mevrouw Chick — een tamelijk alledaagsche zottin, bij wie vergeleken haar schoonzuster een engel van vrouwelijk verstand en zachtaardigheid was geweest — de nagedachtenis van die dame met zooveel verschoonende vriendelijkheid te behandelen — precies zooals zij het haar zelf bij haar leven had gedaan — en zoo volkomen in zich zelf te gelooven, zich zelf voor den gek te houden en zich te streelen met de kracht van haar verdraagzaamheid! Wat een aangename deugd moet de verdraagzaamheid zijn als wij gelijk hebben, wanneer zij alreeds zoo aangenaam is als wij ongelijk hebben en absoluut niet in staat zijn om aan te toonen hoe wij met het voorrecht bekleed komen om haar te mogen uitoefenen!

Mevrouw Chick zat nog haar oogen af te drogen en haar hoofd te schudden, toen Richards de vrijheid nam haar te waarschuwen dat jongevrouw Florence wakker was en overeind zat. Zij was inderdaad

overeind gekomen, zooals de min zei, en haar oogen waren nat van tranen. Maar niemand zag ze glinsteren behalve Polly. Niemand anders boog zich over haar heen en fluisterde haar troostwoordjes toe, of was dicht genoeg bij haar om het onstuimige kloppen van haar hartje te hooren.

"O, lieve min," zei het kind, haar ernstig aankijkend. "Laat ik bij mijn broertje liggen."

"Waarom, liefje?" zei Richards.

"O, ik denk dat hij wel van mij houdt," riep het kind verwilderd uit. "Laat ik bij hem liggen. Och toe!"

Mevrouw Chick kwam nu met eenige moederlijke woorden tusschenbeide om haar te beduiden dat zij als een zoet kind moest gaan slapen, maar Florence herhaalde haar smeekende verzoek met een angstig gezichtje en een door snikken onderbroken stem.

"Ik zal hem niet wakker maken," zei zij, met een hangend hoofd haar handjes voor haar oogen houdend. "Ik zal hem maar even met mijn hand aanraken en dan gaan slapen. Och, laat ik vannacht bij mijn broertje liggen, want ik geloof dat hij veel van mij houdt."

Richards nam haar zonder een woord te zeggen op, droeg haar naar het bedje waarin Paultje sliep en legde haar naast het kind neer. Florence kroop zoo dicht bij hem als zij kon zonder zijn rust te storen; strekte bedeesd een arm uit, zoodat hij om den hals van haar broertje kwam, verborg haar gezichtje op den anderen arm, waarover haar vochtige losgeraakte haren vielen, en bleef toen roerloos liggen.

"Arme kleine," zei juffrouw Tox. "Zij heeft gedroomd, denk ik."

Dit kleine voorval had den loop van het gesprek zoo gestoord, dat het moeilijk weer op te vatten was; en bovendien was mevrouw Chick zoo ontroerd door de beschouwing van haar eigen verdraagzame karakter, dat zij geen lust meer had om te praten. De twee vriendinnen maakten dus spoedig een einde aan haar theedrinken, en er werd een knecht uitgestuurd, om voor juffrouw Tox een vigilante te halen. Juffrouw Tox had groote ondervinding van vigilantes, en als zij er met een zou wegrijden, was dit doorgaans een werk dat tijd kostte, daar zij heel stelselmatig in de voorbereidingen daartoe was.

"Wees zoo goed, als het u belieft, Towlinson," zei juffrouw Tox, "om eerst met pen en inkt naar buiten te gaan en zijn nummer duidelijk op te schrijven."

"Ja, juffrouw," zei Towlinson.

„En dan, als het u belieft, Towlinson,” zei juffrouw Tox, „wees zoo goed om het kussen om te keeren. — Dat is doorgaans vochtig, lieve,” voegde zij er terzijde tot mevrouw Chick bij.

„Ja, juffrouw,” zei Towlinson.

„En dan moet ik u, als het u belieft, Towlinson,” hervatte juffrouw Tox, „nog met dit kaartje en dezen shilling lastig vallen. Hij moet mij aan het adres van dit kaartje brengen en goed begrijpen dat hij om geen enkele reden meer dan dien shilling zal krijgen.”

„Neen, juffrouw,” zei Towlinson.

„En — het spijt me dat ik u zooveel moeite geef, Towlinson,” zei juffrouw Tox peinzend.

„Volstrekt niet, juffrouw,” zei Towlinson.

„Zeg den man dan, als het u belieft, Towlinson,” zei juffrouw Tox, „dat een oom van de dame rechter is, en dat hij, als hij ook maar eenige impertinentie toont, verschrikkelijk gestraft zal worden. Gij kunt u wel houden, Towlinson, alsof ge hem dat zoo maar vriendschappelijk zegt, en omdat gij weet, dat dit met een anderen man gebeurde, die nu al dood is.”

„Zeker, juffrouw,” zei Towlinson.

„En nu goedennacht, mijn lief, lief petekindje,” zei juffrouw Tox, met een zacht regentje van kussen bij elke herhaling van het woord „lief”. „En Louise, beste vriendin, beloof me dat ge wat warmes zult gebruiken voor ge naar bed gaat, en dat gij u niet verdrietig zult maken.”

Het was met groote moeite dat Susanna Nipper, met haar zwarte oogen, die strak stond toe te kijken, zich bij deze crisis en tot aan het kort daarop volgende vertrek van mevrouw Chick in bedwang hield. Maar toen de kinderkamer eindelijk van de dames was bevrijd, verschaftte zij zich eenige vergoeding voor het geweld dat zij zich had aangedaan.

„Ge zoudt me zes weken lang in een dwangbuis kunnen zetten,” zei zij, „en als het uitging zou ik alleen nog maar nijdiger zijn. Wie heeft ooit van twee zulke draken gehoord, Richards?”

„En dan te zeggen dat zij gedroomd had, dat arme kind!” zei Polly.

„O, jullie lieverdjes!” riep Susanna, en neeg voor de deur waardoor de dames waren vertrokken. „Nooit zal ze een Dombey worden; het is heel erg te hopen dat dat nooit gebeurt; wij hebben er heusch niet meer zoo noodig; een is al genoeg.”

„Maak de kinderen niet wakker, lieve Suze,” zei Polly.

„Ik ben u heel erg verplicht, juffrouw

Richards,” zei Susanna, die in haar toorn weinig onderscheid tusschen vriend en vijand kende; „ik voel mij werkelijk vereerd dat ik bevelen van u ontvang, want ik ben toch maar een zwarte slavin en mulat. Juffrouw Richards, als gij mij nog meer orders geven kunt, zeg ze dan maar.”

„Gekheid! Orders!” zei Polly.

„O lieve deugd, juffrouw Richards,” riep Susanna, „wie maar kort blijft mag de anderen, die een vaste betrekking hebben, altijd orders geven. Wist ge dat niet? Wel, waar zijt ge dan geboren, juffrouw Richards? Maar waar gij ook geboren moogt zijn, juffrouw Richards,” hierbij schudde zij geweldig haar hoofd, „en wanneer en hoe (wat ge zelf het beste zult weten), gij moogt toch wel onthouden, als het u belieft, dat het één ding is om orders te geven, en heel iets anders om ze aan te nemen. Iemand mag een ander bevelen om hals over kop van een brug te springen in vijf en veertig voet water, juffrouw Richards, maar de ander kan wel geen lust hebben om te duiken.”

„Kijk nu,” zei Polly, „ge zijt boos omdat gij een goedhartig schepsel zijt en veel van jonge juffrouw Florence houdt; en ge gaat tegen mij te keer, omdat er niemand anders is.”

„Het is heel gemakkelijk voor sommige menschen om in een goed humeur te blijven, juffrouw Richards,” antwoordde Suze, eenigszins zachter gestemd, „als er van hun kind zooveel werk wordt gemaakt als van een prins, en het gestreeld wordt tot het zijn vrienden ik weet niet waar zou wenschen; maar als een lief, mooi, onschuldig meisje, dat nooit een kwaad woord zou moeten hooren, achteraf wordt gezet, dan is het een heel ander geval. Wel heere mijn tijd, jonge juffrouw Flore, gij goddeloos ondeugend kind, als gij uw oogen niet dadelijk dichtdoet, zal ik den boeman roepen die op de vliering woont om u levend te komen opeten.”

Daarop stiet zij een gruwelijk gebulk uit, dat aan een boeman uit het rundergeslacht moest doen denken, die brandte van verlangen om zijn strengen plicht te vervullen. Nadat zij het meisje verder had gerustgesteld door haar het dek over haar hoofd te slaan en het kussen drie of vier nijdige stompen te geven, sloeg zij haar armen over elkaar, kneep haar mond dicht en bleef voor de rest van den avond naar het vuur zitten kijken.

Hoewel men in kinderkamertaal van den kleinen Paul zei, dat hij „voor zijn leeftijd heel pienter was,” lette hij toch op dit alles

even weinig als op de voorbereidselen tot zijn doop op den tweeden dag daarop volgend, die niettemin — wat de zorg voor zijn opschik, en die van zijn zusje, de min en de kindermid betrof — met heel veel drukte in zijn aanwezigheid plaats hadden. Even weinig toonde hij op den bepaalden morgen eenig gevoel voor het gewichtige daarvan; hij was integendeel buitengewoon genegen om te slapen en het zijn oppassers kwalijk te nemen dat zij hem kleedden om uit te gaan.

Het was een ijzergrauwe najaarsdag, met een guren oostenwind — een dag precies in overeenstemming met de plechtigheid. Dombey vertegenwoordigde in zich zelf den wind, de duisternis en het najaarsachtige van dit doopfeest. Hij stond in zijn bibliotheek om het gezelschap te ontvangen, even koud en guur als het weer, en als hij door de serre naar de boomen in het tuintje keek, kwamen hun bruine en gele bladeren naar omlaag dwarrelen, alsof zijn blik ze deed verdorren.

Hu! Het waren zwarte, koude kamers; zij schenen, evenals de bewoners van het huis, in den rouw te zijn. De boeken, nauwkeurig volgens de grootte gerangschikt en als soldaten in gelid geschaard, schenen in hun koude, harde, gladde monteeringen, alle tezamen maar één denkbeeld te bevatten, en dat was bevestigend. De boekenkast, met gesloten glazen deuren, weerde alle familiariteiten af. De heer Pitt, in het brons, er bovenop, zonder eenig spoor van zijn hemelsche afkomst over zich, bewaarde dien ontoegankelijk schat als een betooverde moor. Een stoffige urn, uit een oude graftombe opgedolven, op elken hoogen hoek, preekte rouw en vergankelijkheid, als van twee preekstoelen; en de spiegel boven den schoorsteenmantel, die Dombey en zijn portret in éénen terugkaatste, scheen vol zwaarmoedig gepeins.

Het stijve, hoekige haardgereedschap scheen een nauwere relatie dan iets anders daar met Dombey te kunnen doen gelden, met zijn dichtgeknoopte jas, zijn witte das, zijn zwaren gouden horlogeketting en zijn krakende laarzen. Maar dit was vóór de komst van mijnheer en mevrouw Chick, die zich weldra vertoonden.

„Mijn beste Paul,” prevelde mevrouw Chick, terwijl zij hem omhelsde, „het begin, hoop ik, van heel veel blijde dagen.”

„Dank u, Louise,” zei Dombey stroef. „Hoe maakt ge het, mijnheer John?”

„Hoe maakt gij het, mijnheer?” zei Chick.

Hij gaf Dombey een hand, alsof hij vreesde dat die hem zou electriseeren. Dombey

nam ze aan alsof zij een visch of een zeeplant of een soortgelijke klamme zelfstandigheid was, en gaf ze hem dadelijk met statige beleefdheid weer terug.

„Misschien, Louise,” zei Dombey, zijn hoofd eenigszins in zijn das omdraaiend, alsof het op een spil stond, „zoudt ge liever vuur gehad hebben?”

„O mijn lieve Paul,” zei mevrouw Chick, die veel moeite had om haar tanden het klapperen te beletten, „voor mij niet.”

„Mijnheer John,” zei Dombey, „gij voelt toch geen kilheid?”

Mijnheer John, die zijn handen al tot over zijn polsen in zijn broekzakken had gestoken, betuigde dat hij het warm genoeg vond.

Hij voegde er zachtjes bij, „met mijn tiere tiere la,” toen hij gelukkig door Towlinson werd gestuit, die juffrouw Tox aandiende.

En nu trad deze schoone binnen, met een blauwen neus en een onbeschrijfelijk bevroren gezicht, daaraan te wijten dat zij zich, om de plechtigheid eer aan te doen, heel dun in een warwinkel van fladderende lapjes en strookjes had gestoken.

„Hoe maakt gij het, juffrouw Tox?” zei Dombey.

Te midden van haar uitstaande gazen strooken zonk juffrouw Tox geheel in elkaar, als een tooneelkijker die ingeschoven wordt; zij neeg zoo diep uit erkentelijkheid omdat Dombey haar een paar stappen tegemoet kwam.

„Ik kan deze gelegenheid nooit vergeten, mijnheer,” zei juffrouw Tox zachtjes. „Dat is onmogelijk. Mijn lieve Louise, ik kan het getuigenis van mijn zinnen bijna niet gelooven.”

Indien juffrouw Tox het getuigenis van een van haar zinnen gelooven kon, was het een heel koude dag. Dat was volkomen duidelijk. Zij nam de eerste de beste gelegenheid waar om den bloedsomloop in het puntje van haar neus te bevorderen door dit heimelijk met haar zakdoek te wrijven, opdat het door zijn bijzonder lage temperatuur de baby niet op een onaangename manier zou verbazen, als zij hem een kus zou komen geven.

Weldra verscheen deze baby, in groote staatsie door Richards gedragen, terwijl Florence, onder toezicht van Susanna Nipper, als politie-agent, achteraan kwam. Hoewel het gezelschap uit de kinderkamer nu in lichter en rouw was gekleed dan eerst, had het voorkomen van de moederlooze kinderen toch iets, dat niet bepaald geschikt was om den dag helderder te doen

EEN KILLE DOOPPLECHTIGHEID

schijnen. Ook begon de baby — misschien kwam het wel door den neus van juffrouw Tox — te schreeuwen, en verhinderde daardoor mijnheer Chick in de ongepaste volvoering van een bijzonder welgemeend plan dat hij had, namelijk om zich speciaal

opnieuw te toonen, toen Paul begon te schreien, en zijn wederhelft hem stuitte. „Kom, Florence, kind,” zei haar tante levendig. „Wat doet ge nu toch, liefje? Laat u eens aan hem zien. Houd hem wat bezig!” De atmosfeer werd al kouder en kouder,

DOMBEY, DIE HET EERST UITSTEEG OM DE DAMES TE HELPEN.

met Florence te bemoeien. Want deze heer, ongevoelig voor de hogere aanspraken van een volmaakt Dombey (misschien wel omdat hij zelf de eer had met een Dombey vereenigd te zijn, en aan dat voortreffelijke gewoon was geraakt) had werkelijk veel schik in haar, toonde dit ook, en was nu gereed om dit op zijn manier

of had dit in ieder geval kunnen worden, terwijl Dombey stijf en stil naar zijn dochttertje stond te kijken, dat in haar handjes klappend voor den troon van zijn zoon en erfgenaam op haar teenen ging staan en hem trachtte over te halen van zijn hooge waardigheid op haar neer te kijken. Een welgemeende beweging van Richards mag

daartoe hebben bijgedragen, maar hij keek naar omlaag en hield zich stil. Als zijn zusje zich achter de min verschool, volgde hij haar met zijn oogen; en als zij met een dartelen kreet te voorschijn kwam, sprong hij op en kraaide — hardop lachend als zij op hem toe kwam loopen, en terwijl zij hem met zoentjes smoorde, scheen hij met zijn kleine handjes haar krullen te liefkoozen.

Behaagde het Dombey toen hij dit zag? Hij toonde geen genoegen door het ontspannen van een enkelen trek; maar uitwendige blijken van eenigerlei gevoel waren bij hem iets buitengewoons. Als er een zonnestraal in de kamer sloop om de kinderen onder hun spel te beschijnen, bereikte hij zijn gezicht toch niet. Hij bleef zoo strak en koel toekijken, dat het warme licht zelfs uit de lachende oogen van de kleine Florence verdween, toen zij tenslotte toevallig de zijne ontmoetten.

Het was wel een donkere grauwe naajarsdag, en in de korte poos van stilte, die hierop volgde, vielen de bladeren treurig neer.

„Mijnheer John,” zei Dombey, op zijn horloge kijkend, en daarna zijn hoed en handschoenen opnemend. „Neem den arm van mijn zuster, als het u belieft; mijn arm is vandaag voor juffrouw Tox. Gij moest maar met jongenheer Paul vooruitgaan, Richards. Wees heel voorzichtig.”

In Dombey's koets zaten Dombey en Zoon, juffrouw Tox, mevrouw Chick, Richards en Florence; in een ander rijtuigje volgden Susanna Nipper en de eigenaar, mijnheer Chick. Susanna keek voortdurend uit het portier, om niet verlegen te worden, dat zij het groote gezicht van dien heer zoo vlak tegenover zich had, en dacht telkens als er iets rammelde, dat hij een passend geldelijk complimentje voor haar in een papiertje deed.

Eén keer onderweg naar de kerk, klapte Dombey tot vermaak van zijn zoon in zijn handen; over welk voorbeeld van vaderlijk enthousiasme juffrouw Tox verrukt was. Doch met uitzondering van dit voorval, bestond het voornaamste verschil tusschen dit naar een doop rijdende gezelschap en een gezelschap in een rouwkoets, in de kleur van de koets en de paarden.

Aan de deur der kerk werden zij door een kerkeknecht met een terugstootend gelaat ontvangen. Dombey, die het eerst uitsteeg om de dames te helpen, en naast hem bij het portier bleef staan, scheen wel een tweede kerkeknecht te zijn. Een minder fraai uitgedoste maar veel geduchter tuchtmeester; de tuchtmeester van den huise-

lijken kring en het dagelijksche leven.

De hand van juffrouw Tox beefde, toen zij die door Dombey's arm stak, en zich, door een steekhoed en een bont gekleurden kraag voorafgegaan, de trappen voelde op- leiden. Voor een oogenblik scheen het op die andere plechtigheid te lijken. „Wilt gij dezen man hebben, Lucretia?” „Ja, ik wil.”

„Breng het kind maar gauw hier uit de open lucht,” fluisterde de kerkeknecht, de binnendeur van de kerk open houdend.

Kleine Paul had wel met Hamlet kunnen vragen: „In mijn graf?” zoo kil en dompignig was het daar. De hooge met donkere stof bekleede preekstoel en lessenaar, het akelige perspectief van leege banken, die zich onder de galerijen uitstrekten en tot aan het dak opstegen, waar zij zich in de schaduw van het groote sombere orgel verloorren; de stoffige matten en koude steenen zerken; de smerige vrije banken in de zijgangen; en de vochtige hoek bij het klok- ketouw; waar de zwarte schragen, bij begrafenissen gebruikt, waren weggeborgen, benevens eenige schoppen en manden en een paar rollen grafachtig touw; de vreemde, onaangename geur en het lijkachtige licht, alles was met elkaar in overeenstemming. Het was een koud en akelig tooneel.

„Er wordt juist getrouwd, mijnheer,” zei de kerkeknecht; „maar het zal zoo dadelijk zijn afgelopen; als gij hier maar even in de consistoriekamer wilt gaan.”

Voor hij zich weer omkeerde om voor te gaan, maakte hij voor Dombey een buiging met een half glimlachje van herkenning, om aan te duiden dat het hem (den kerkeknecht) nog wel heugde het genoegen te hebben gehad hem op te wachten toen hij zijn vrouw kwam begraven, en hoopte dat hij sedertdien een genoeglijken tijd had gehad.

Zelfs de trouwplechtigheid, die zij zagen toen zij het altaar voorbijgingen, had iets akeligs. De bruid was te oud en de bruidegom te jong, en een oud maar bijzonder pronkerig gekleed heertje met één oog en een monocle voor de andere leege holte, was bruidsvader, en de vrienden stonden te huiveren. In de consistoriekamer rookte het; en een bejaarde, overwerkte en karig betaalde procureursklerk, die „iets moest nazoeken,” liep met zijn wijsvinger langs de perkamenten bladen van een ontzaglijk register (een van een lange reeks van dergelijke boeken) propvol aantekeningen over begrafenissen. Boven den schoorsteen was een plattegrond van de grafgewelven onder de kerk; en mijnheer Chick, die om het gezelschap wat op te vroolijken de bij-

gevoegde verklaring hardop voorlas, had de aanduiding van mevrouw Dombey's graf voluit gelezen, voor hij er om dacht.

Na nog een poos in de kou te hebben gewacht, riep een aamborstige stoelenzetster, met een kuch, die aan het kerkhof, niet aan de kerk, deed denken, hen naar de doopvont. Hier wachtte men opnieuw een poosje terwijl de jonggehuwden en hun gezelschap in de consistoriekamer draalden; en intusschen liep de aamborstige stoelenzetster, nog harder hoestend — gedeeltelijk omdat zij dit niet laten kon, gedeeltelijk omdat het vertrekkende gezelschap haar niet zou vergeten — door de kerk rond.

Weldra kwam de klerk (de eenige die er eenigszins vroolijk uitzag — en hij was een aanspreker) met een kan warm water aan, en terwijl hij dit in de doopvont goot, zei hij iets over de kilheid wegnemen, wat millioenen emmers kokend heet water niet hadden kunnen doen. Toen verscheen de geestelijke, een jonge hulpprediker, met een zacht en vriendelijk gezicht, maar blijkbaar bang voor het kind, als de hoofdpersoon in een spookhistorie, „een lange gedaante geheel in 't wit;“ bij wiens aanblik Paul de kerk met zijn geschreeuw vervulde, niet ophoudend voortdat hij met een leiblaauw gezichtje werd weggebracht.

Zelfs toen dit, tot verademing van alle aanwezigen geschied was, hoorde men hem nog zoolang de plechtigheid verder duurde, in het portaal, nu eens flauwer dan weer harder, dan bijna stil, dan weer met een onbedwingbaar besef van zijn grieven uitbarstend. Dit leidde de aandacht van de twee dames zoodanig af, dat mevrouw Chick voortdurend den middengang instapte om boodschappen aan de stoelenzetster op te dragen, terwijl juffrouw Tox haar gebedenboek bij het Buskruitverraad openhield, en nu en dan de antwoorden uit dat formulier oplas.

Onder dit alles bleef Dombey zoo stijf en statig als ooit, en droeg er misschien toe bij om het zoo koud te maken, dat den jongen hulpprediker onder het lezen een dampwolk uit zijn mond vloog. De eenige maal dat hij zijn gezicht eenigszins ontspande, was toen de geestelijke, bij het lezen van de toespraak aan het slot (wat hij heel eenvoudig en zonder eenige gemaakteheid deed) aangaande de toekomstige ondervraging van het kind door de doopgetuigen, toevallig mijnheer Chick aankeek; en toen had mijn Dombey door een blik vol majesteit kunnen zien uitdrukken, dat hij zijn zwager wel eens daarop wilde betrappen.

Het zou misschien goed voor Dombey zijn geweest, als hij wat minder aan zijn eigen waardigheid had gedacht, en wat meer aan den grooten oorsprong en het gewichtige doel van de plechtigheid, waaraan hij zoo stijf en statig deelnam. Zijn verwaandheid stond in een vreemd contrast met de geschiedenis van die instelling.

Toen alles voorbij was, gaf hij zijn arm weer aan juffrouw Tox en leidde haar naar de consistoriekamer, waar hij den geestelijke er van verwittigde hoeveel genoeg het hem zou hebben gedaan de eer van zijn gezelschap aan den maaltijd te verzoeken, als zijn ongelukkige huiselijke omstandigheden dit niet hadden verhinderd. Toen het register geteekend, het doopgeld betaald, de stoelenzetster (die weer heel erg hoestte) bedacht, de kerkeknicht tevreden gesteld en de doodgraver (die toevallig in het portaal stond en met groote belangstelling naar het weerkeek) niet vergeten was, stapte men weer in de koetsen en reed in dezelfde kille gezelligheid naar huis.

Daar vonden zij den ouden heer Pitt, zijn neus ophalend voor een koude collation, in koude pracht van glas- en zilverwerk opgediend, en die meer op een begrafenismaal dan op een gezellig onthaal leek. Bij hun aankomst haalde juffrouw Tox een kroesje voor haar petekind te voorschijn, en mijnheer Chick een mes, vork en lepel in een doosje. Dombey haalde een armband voor juffrouw Tox voor den dag; en bij het ontvangen van deze gedachtenis was juffrouw Tox teeder aangedaan.

„Mijnheer John,“ zei Dombey, „wilt gij aan het einde van de tafel plaats nemen, als het u belieft. Wat hebt gij daar, mijnheer John?“

„Ik heb hier een koude kalfsschijf, mijnheer,“ antwoordde Chick, heel hard zijn handen wrijvend. „Wat hebt gij daar, mijnheer?“

„Dit,“ antwoordde Dombey, „is een soort gerecht van kouden kalfskop, geloof ik. Ik zie ook koude kippen — ham — kreeften — sla — juffrouw Tox, wilt ge mij de eer bewijzen eens te drinken? Champagne voor juffrouw Tox.“

Er stak kiespijn in alles. De wijn was zoo bitter koud, dat hij juffrouw Tox een gilletje afdwong, dat zij met groote moeite in een lachje veranderde. Het kalfsvleesch kwam uit zoo'n luchtige proviandkast, dat het eerste hapje er van mijnheer Chick een gevoel als van koud lood tot in zijn teenen bezorgde. Dombey alleen bleef onbewogen. Hij had op een Russische kermis te koop kunnen worden gehangen, als een

staaltje van een bevroren gentleman.

De stemming, die er heerschte, was zelfs zijn zuster te erg. Zij deed geen poging tot vleierij of beuzelpraatjes, maar alleen haar best om er zoo warm uit te zien als zij kon.

„Wel, mijnheer,” zei Chick, na een lange stilte een wanhopige poging wagens, en een glas sherry inschenkend; „ik zal nu, mijnheer, als ge het mij permitteert, op het welzijn van den kleinen Paul drinken.”

„God zegene hem!” prevelde juffrouw Tox, een teugje nemend.

„Lieve kleine Dombey!” fluisterde mevrouw Chick.

„Mijnheer John,” zei Dombey met ernstige plechtstatigheid, „mijn zoon zou zonder twijfel zijn verplichting aan u voelen en uitdrukken, als hij al in staat was de gunst, die gij hem bewezen hebt, te waardeeren. Hij zal mettertijd, vertrouw ik, bewijzen, dat hij berekend is voor alle verantwoordelijkheid, die de verplichtende welwillendheid van vrienden en verwanten in het particuliere leven, of de gewichtige plichten van onze openbare positie hem kunnen opleggen.”

De toon waarop dit gezegd werd liet geen wederantwoord toe, en Chick verzonk dus nogmaals in neerslachtigheid en stilzwijgen. Heel anders dan juffrouw Tox, die met nog meer opgetogen aandacht en nog meer uitdrukking in het overhangen van haar hoofd dan gewoonlijk naar Dombey geluisterd had, en nu over de tafel leunde en zachtjes tot mevrouw Chick zei:

„Louise!”

„Lieve,” zei mevrouw Chick.

„Gewichtige plichten van onze openbare positie mag — ik heb de juiste uitdrukking vergeten.”

„Mogen hem blootstellen,” zei mevrouw Chick.

„Neem mij niet kwalijk, lieve,” hervatte juffrouw Tox, „ik geloof van neen. Het was meer afgerond en vloeiend. De verplichtende welwillendheid van vrienden en betrekkingen in het particuliere leven, of de gewichtige plichten van onze openbare positie hem — kunnen — opleggen?”

„Opleggen — o ja, precies,” zei mevrouw Chick.

Juffrouw Tox klapte zegevierend in haar kleine handjes en zei, in verrukking haar oogen opslaand: „Dat noem ik welsprekendheid!”

Dombey had intusschen opdracht gegeven dat Richards zou worden geroepen. Deze kwam nu nijgend binnen, maar zonder kind, daar Paul, na de vermoeienis van dien morgen, in slaap was geraakt. Nadat

Dombey aan deze onderhoorige een glas wijn had gegeven, sprak hij haar met deze woorden aan (vooraf zette juffrouw Tox haar hoofd al op zij en maakte andere kleine schikkingen om ze in haar hart te griffen):

„In de zes maanden of daaromtrent, Richards, die gij hier in huis hebt gewoond, hebt gij uw plicht gedaan. Verlangend om u bij deze gelegenheid een kleinen dienst te bewijzen, heb ik nagedacht hoe ik het best dat doel zou kunnen bereiken, en ben ik ook te rade gegaan met mijn zuster, mevrouw....”

„Chick,” viel de heer van dien naam er op in.

„O, stil toch, als 't u blijft!” zei juffrouw Tox.

„Ik wilde u zeggen, Richards,” hervatte Dombey, met een ontzettenden blik naar mijnheer John, „dat ik bij het nemen van mijn besluit verder geleid werd door de herinnering aan een gesprek, dat ik in deze kamer met uw man heb gehouden, bij gelegenheid dat gij gehuurd werdt, en waarbij hij mij de treurige omstandigheid medeelde, dat uw familie, hij zelf aan het hoofd, in onwetendheid was gedompeld en verzonken.”

Richards sloeg onder de deftigheid van deze berisping haar oogen neer.

„Ik ben geenszins datgene toegedaan,” vervolgde Dombey, „wat menschen, die overdreven liberale gevoelens hebben, algemeene opvoeding noemen. Maar het is noodzakelijk dat de mindere klassen onderrecht blijven ontvangen om hun positie te kennen en zich behoorlijk te gedragen. In zooverre hecht ik mijn goedkeuring aan scholen. Daar ik het in mijn macht heb een kind te plaatsen in de stichting van een oude instelling, die naar een achtbaar gilde, de Liefdadige Slijpers wordt genoemd, waar niet alleen den scholieren een heilzame opvoeding wordt gegeven, maar zij tevens van een bovenkleeding en een onderscheidingsteeken worden voorzien, heb ik (vooraf door mevrouw Chick met uw familie in overleg getreden) uw oudsten zoon voor de opengekomen plaats bestemd, en heeft hij vandaag, naar ik vernomen heb, de kleeding aangenomen. Het nummer van haar zoon is, geloof ik,” vervolgde hij, zich tot zijn zuster wendend, en sprekend alsof het kind een huurkoets was, „honderd zeven en veertig. Louise, dat kunt gij haar wel zeggen.”

„Honderd zeven en veertig,” zei mevrouw Chick. „De kleeding, Richards, is een mooie, warme, blauwe saaien jas met lange

panden, en een pet van dezelfde stof, met oranje uitgemonsterd, roode wollen kousen, en een korte leeren broek, heel sterk. Men zou zulk goed zelf kunnen dragen," zei mevrouw Chick, met enthousiasme, „en er dankbaar voor zijn."

„Wel, Richards," zei juffrouw Tox. „Nu moogt ge wel trotsch zijn. De Liefdadige Slijpers!"

„Ik ben u zeker heel erg verplicht, mijnheer," antwoordde Richards flauw, „en houd het voor een groote goedheid dat gij om mijn kleintjes denkt." Tegelijkertijd rees een verschijning van Biler als een Liefdadig Slijpertje, met zijn korte beentjes in de door mevrouw Chick beschreven, onverslijtbare broek gepakt, voor Richards' oogen op, en deed ze tranen.

„Het verheugt mij te zien, dat ge zooveel gevoel hebt, Richards," zei juffrouw Tox.

„Het doet iemand bijna hopen, dat doet het werkelijk," zei mevrouw Chick, die er zich op beroemde dat zij altijd het beste van de menschen geloofde, „dat er nog een vonkje van dankbaarheid en rechtschapenheid in de wereld is."

Richards beantwoordde deze complimenten door te nijgen en een dankbetuiging te prevelen; maar het volkomen onmogelijk vindend om zich te herstellen van de ontroering, die het beeld van haar zoon met zijn kort leeren broekje haar veroorzaakt had, ging zij langzamerhand naar de deur, en was hartelijk blij toen zij daardoor ontsnapt was.

De tijdelijke teekenen van een gedeeltelijken dooi, die met haar verschenen waren, verdwenen ook weer met haar; en de vorst viel weer in; zoo koud en hard als ooit. Men hoorde mijnheer Chick aan het eind van de tafel tweemaal een wijsje brommen, maar beide keeren was het een brok van den doodenmarsch in Saul. Het gezelschap scheen al kouder en kouder te worden en langzamerhand in een volkomen bevroren toestand over te gaan, evenals de collation waarom het verzameld was. Eindelijk keek mevrouw Chick juffrouw Tox aan en zond juffrouw Tox dien blik terug; beiden stonden op en zeiden dat het heusch tijd was om te gaan. Daar Dombey deze mededeeling met volmaakte gelijkmoedigheid ontving, namen zij afscheid van dezen heer en vertrokken, onder de hoede van mijnheer Chick, die; toen zij het huis den rug hadden toegekeerd en den meester in zijn gewone eenzame grootheid hadden gelaten, zijn handen in zijn zakken stak, zich in het rijtuig achterover liet zakken, en een van zijn lijfdeuntjes heelemaal

uitfloot, waarbij hij zoo'n dreigend en somber uitdagend gezicht zette, dat mevrouw Chick niet durfde te protesteeren of hem op eenige wijze hinderlijk durfde te zijn.

Richards kon, hoewel zij den kleinen Paul op haar schoot had, haar eigen eerstgeborene niet vergeten. Zij voelde dat dit ondankbaar was; maar de invloed van den dag strekte zich zelfs tot de Liefdadige Slijpers uit, en zij kon niet nalaten het tinnen plaatje op zijn mouw, met nummer honderd zeven en veertig, voor iets te houden dat ook heel streng en hard was. Zij sprak ook in de kinderkamer over zijn kleine beentjes, en werd nogmaals gekweld door het visioen van hem in uniform.

„Ik weet niet wat ik wel zou willen geven," zei Polly, „om het arme lieve kind nog eens te zien voor hij er aan gewoon wordt."

„Wel, zal ik u eens wat zeggen, juffrouw Richards," zei Suze, die zij in vertrouwen had genomen, „ga naar hem toe en stel zoo uw hart gerust."

„Mijnheer Dombey zal het niet willen hebben," zei Polly.

„Niet, juffrouw Richards?" liet Suze hierop volgen. „Hij zou het heel graag willen hebben, denk ik, als men het hem vroeg."

„Gij zoudt het hem niet graag vragen, denk ik," zei Polly.

„Neen, juffrouw Richards, integendeel," antwoordde Suze; „en daar die twee inspecteurs, Tox en Chick, morgen niet op wacht zullen zijn, zooals ik ze heb hooren zeggen, zullen jonge juffrouw Flore en ik morgenochtend met u meegaan en als ge dan wilt, juffrouw Richards, kunnen we daar evengoed een eindje op en neer kuieren als ergens anders — nog beter zelfs."

Polly verwierp dit denkbeeld eerst tamelijk hardnekkig; maar langzamerhand begon zij er toch mee in te stemmen, toen de verboden beelden van haar kinderen en haar eigen huis haar steeds duidelijker voor de oogen kwamen. Tenslotte overreedde zij zich zelf, dat er toch niet veel kwaad in kon steken als zij eens even aanliep, en nam zij Suze's voorstel aan.

Toen de zaak aldus was afgesproken, begon kleine Paul jammerlijk te schreeuwen, alsof hij een voorgevoel had dat er geen goed van zou komen.

„Wat scheelt het kind toch?" vroeg Suze.

„Hij is koud, denk ik," zei Polly, met den kleine heen en weer wandelend en hem sussend.

Het was werkelijk een gure najaarsavond; en toen zij wandelde en suste, en

door de beslagen ramen uitkijkend, den kleine dichter aan haar borst drukte, vielen de verdorde bladeren bij heele vlagen af.

HOOFDSTUK VI.

Paul's tweede moederloosheid.

Den volgenden morgen was Polly zoo vol aarzeling en twijfel, dat zij zonder het onophoudelijke aandrijven van haar zwart-oogige gezellin alle gedachten aan de onderneming zou hebben laten varen, en formeel verlof zou hebben gevraagd om nummer honderd zeven en veertig onder de schaduw van Dombey's dak te mogen zien. Maar Suze, die zelf grooten lust in het tochtje had, en die (evenals Tony Lumpkin), al kon zij de teleurstellingen van anderen met vrij veel standvastigheid dragen, volstrekt geen zin had om zich zelf te leure te stellen, wierp tegen deze tweede gedachte zooveel schrandere bezwaren op, en beval het eerste plan met zooveel schrandere redenen aan, dat Dombey hun bijna nauwelijks zijn statigen rug had toegekeerd en zich op zijn dagelijkschen weg naar de City bevond, of zijn van niets bewuste zoon was op weg naar Staggs's Gardens.

De plek met dezen welluidenden naam was in een voorstad gelegen, die bij de bewoners van Staggs's Gardens als Camberling Town bekend stond, een benaming die de „kaart van Londen voor vreemdelingen" zooals zij (tot grooter gemak en gerief) op zakdoeken gedrukt is, om de een of andere duistere reden, tot Camden Town verkort. Hierheen richtten min en kindermid, door de haar toevertrouwde kinderen vergezeld, haar schreden; Richards, zooals vanzelf spreekt, droeg Paul, en Suze had de kleine Florence bij de hand, die zij van tijd tot tijd zooveel duwen en rukken gaf als zij noodig en nuttig oordeelde.

De eerste schok van een groote aardbeving had juist op dien tijd den heelen omtrek omgewoeld. Sporen daarvan waren aan alle kanten zichtbaar. Huizen waren overhoop gesmeten, straten doorgebroken en versperd, diepe putten en greppels in den grond gegraven, ontzaglijke hoopen klei en aarde opgeworpen, ondermijnde en verzakte gebouwen met groote balken gestut. Hier lag een chaos van karren, verward onder en over elkaar geworpen, aan den voet van een onnatuurlijk steilen heuvel; daar lagen schatten ijzer te roesten in

iets dat toevallig een vijver was geworden. Overal waren bruggen die nergens heen voerden; doorgangen die volkomen onbegaanbaar waren; Babelsche torens van schoorsteen, die de helft van hun hoogte misten; tijdelijke houten huizen en omheiningen op de onmogelijkste plaatsen; geraamten van armoedige woningen, en stukken van onvoltooide muren en bogen, en hooge steigers, en wildernissen van bouwstenen, en reusachtige gedaanten van kranen en stellingen waar zij volkomen overbodig schenen te zijn. Men zag het onvoltooide in honderdduizend gedaanten en stoffen, alles van zijn plaats en doorengemengd, ondersteboven, in den grond gezonken, in de lucht opstekend, in het water vergaand, even onbegrijpelijk als een droom. Heete bronnen en vurige uitbarstingen, de gewone bijkomstigheden van aardbevingen, droegen het hare bij tot de verwarring van het tooneel. Kokend water borrelde en siste binnen vervallen muren, waaruit ook de gloed en het gebrul van vlammen opsloeg, en hoopen asch versperden hier en daar den doorgang waarop men van oudsher recht had, en veranderden alle wetten en gebruiken van die streek.

Kortom, de nog onvoltooide en ongeopende spoorweg was in aanleg, en uit het hart van al die gruwelijke wanorde gleed hij waterpas voort op zijn machtige baan van beschaving en vooruitgang.

Maar tot nog toe was de buurt beschroomd om den spoorweg te erkennen. Een of twee brutale speculanten hadden straten ontworpen, en een van hen had een beetje gebouwd, maar was in de modder en de asch blijven steken om er nog eens over te denken. Een splinternieuwe herberg, naar versehe kalk en verf riekend, en met een uitzicht op niets, had Spoorweg's Welvaren tot uithangbord genomen; maar dit kon wel een roekeloze onderneming zijn — en men hoopte ook drank aan de werklieden te slijten. Zoo was de Delvers Ververschingsplaats uit een oude bierkroeg ontstaan, en was de oude Ham- en Vleeschwinkel in de Spoorweg-Restauratie veranderd, om baatzuchtige redenen van dergelijken onmiddellijken en populairen aard. De slaapsteehouders waren eveneens welgezind en om dezelfde redenen niet te vertrouwen. Het algemeene geloof was heel traag. Er waren weilanden, koestallen, mest- en aschhoopen, slooten, tuinen, zomerhuisjes en tapijtklopperijen tot vlak bij den spoorweg. In den oestertijd lagen er hoopjes oesterschelpen, in den kreeften-tijd kreeftenschalen, en op alle tijden pot-

scherven en rotte koolbladeren verspreid. Scheidspalen, en hekken, en oude waarschuwingen van voetangels en klemmen, en achterkanten van vervallen huizen, en met onkruid begroeide plekjes land schenen er den draak mee te steken. Niets was door den spoorweg bevoordeeld of dacht dit te worden. Als het ellendige stuk braak liggende grond, dat er bij lag, had kunnen lachen, zou het den spoorweg hebben uitgelachen, zooals velen van de ellendige buren het deden.

Staggs's Gardens was al bijzonder ongevoelig. Het was een kleine rij huizen, met akelige plekjes grond er voor, met oude deuren, duigen van vaten, lappen geteerd zeildoek en doode heesters afgeheind, met bodemlooze blikken ketels en brokken oud ijzer in de openingen gestoken. Hier kweekten de tuiniers van Staggs's Gardens roode klimboonen, hielden zij kippen en konijnen, bouwden zij wrakke zomerhuisjes (een daarvan was een oude boot), droogden zij kleeren en rookten zij een pijpje. Sommigen waren van meening, dat Staggs's Gardens zijn naam ontleende aan een overleden kapitalist, zekeren mijnheer Staggs, die het voor zijn genoegen had gebouwd. Anderen, die een landelijken smaak hadden, hielden den naam voor afkomstig uit den landelijken tijd toen de herten hier onder het geboomte de schaduw zochten. Maar hoe dit ook zij, Staggs's Gardens werd door zijn bevolking voor een heilig bosch gehouden, dat niet door spoorwegen zou worden uitgeroeid; en zoo vast geloofde men algemeen dat het al dergelijke belachelijke uitvindingen lang zou overleven, dat de schoorsteenveger op den hoek, die voor den zegsman van de plaatselijke politiek werd gehouden, openlijk had verklaard, dat op den dag wanneer de spoorweg geopend werd, als dit ooit gebeurde, twee van zijn jongens op de schoorsteenen zouden klimmen, met opdracht om van die hoogte de mislukte onderneming uit te jowen.

Naar deze heillooze plek, waarvan de naam tot dusverre zorgvuldig voor Dombey door zijn zuster verborgen was gehouden, werd de kleine Paul nu door het Noodlot en Richards heen gevoerd.

„Dat is mijn huis, Suze,” zei Richards, er naar wijzend.

„Zoo, juffrouw Richards,” zei Suze goedgunstig.

„En daar staat werkelijk mijn zuster Jemima aan de deur,” riep Polly, „met mijn eigen lieve kind op haar arm!”

Deze aanblik gaf Polly's ongeduld een

paar zulke groote vleugels, dat zij op een draf voortliep, naar Jemima toestoot en in een oogenblik van kinderen met haar verwisselde, tot groote verbazing van deze jongedame, voor wie de erfgenaam der Dombey's uit de wolken scheen te zijn gevallen.

„Wel, Polly!” riep Jemima. „Gij! Wat hebt ge mij doen schrikken! Wie zou dat gedacht hebben! Kom binnen, Polly! Wat ziet ge er goed uit! De kinderen zullen half dol worden als zij u zien, Polly; dat zullen zij werkelijk.”

Dat werden zij ook inderdaad, als men af mocht gaan op het leven dat zij maakten, en op de manier waarop zij Polly aanvlogen en naar een stoel in het hoekje van den haard trokken, waar haar eigen goedge appelronde gezicht dadelijk het middelpunt van een tros kleine pippelingen werd, die allen hun roode wangen dicht daarbij duwden en allen kennelijk vruchten van denzelfden boom waren. Wat Polly betreft, zij was even luidruchtig en uitgelaten als de kinderen; en eerst nadat zij volkomen buiten adem was en de haren haar langs het gloeiende gezicht zwierden, en haar doopgoed erg gehavend was, kwam het oproer eenigszins tot bedaren. Ook toen nog bleef op een na de kleinste Toodle op haar schoot en hield zich met beide armpjes om haar hals vast, terwijl op twee na de kleinste Toodle achter op haar stoel klom en, met het eene been in de lucht, wanhopige pogingen aanwendde om haar over haar schouder te zoenen.

„Kijk! Daar is een lief klein dametje, dat jullie komt opzoeken,” zei Polly; „en kijk eens hoe stil zij is! Wat een mooi dametje, niet waar?”

Dit gezegde richtte aller aandacht op Florence, die dit tooneel bij de deur was blijven staan aankijken, en had tevens het gelukkige gevolg dat men nu ook behoorlijk op jonge juffrouw Nipper lette, die al begon te denken dat men haar over het hoofd zag.

„O kom toch binnen en ga even zitten, Suze,” zei Polly. „Dit is mijn zuster Jemima. Jemima, ik weet niet hoe ik het maken zou, als ik Suze Nipper niet had. Zonder haar zou ik nu niet hier zijn geweest.”

„O ga toch zitten, juffrouw Nipper, als het u belijft,” zei Jemima.

Suze zette zich met een heel stijf en statig gezicht op het uiterste randje van een stoel neer.

„Ik ben nog nooit in mijn leven zoo blij geweest dat ik iemand zag; werkelijk niet, juffrouw Nipper,” zei Jemima.

Suze liet zich vermurwen, nam wat meer van haar stoel in beslag, en glimlachte genadig.

„Maak uw hoed toch los en doe alsof gij thuis waart, als het u belieft, juffrouw Nipper,” smeekte Jemima. „Ik vrees dat het hier armoediger is dan gij gewoon zijt, maar dat zult gij zeker wel voor lief nemen.”

De zwartoogige liet zich door deze eerbiedige behandeling zoo verteederen, dat zij het oudste meisje, dat haar juist voorbijliep, oppakte en op haar schoot nam.

„En waar is mijn lieve jongen?” zei Polly. „Mijn arme kereltje? Ik ben dien heelen weg gekomen om hem in zijn nieuwe pakje te zien.”

„O wat jammer!” riep Jemima uit. „Wat zal het hem spijten, als hij hoort dat zijn moeder hier geweest is. Hij is naar school, Polly.”

„Al daar naar toe!”

„Ja. Hij is gisteren voor het eerst gegaan, om geen lessen te verzuimen. Maar het is een halve vrije dag, Polly. Als ge nu maar blijven kondt totdat hij thuis komt, tenminste als juffrouw Nipper ook wil blijven,” zei Jemima, bijtijds bedacht op de waardigheid van de zwartoogige.

„En hoe ziet hij er uit, Jemima?” zei Polly haperend.

„Wel, hij ziet er werkelijk niet zoo kwaad uit als ge misschien zoudt denken,” antwoordde Jemima.

„Och,” zei Polly, met aandoening, „ik wist wel dat zijn beentjes te kort moesten zijn.”

„Zij zijn wel wat kort,” antwoordde Jemima, „vooral van achteren: maar zij zullen met iederen dag langer worden, Polly.”

Dit was een langzame, ver vooruitziende soort vertroosting; maar de vroolijkheid en goedhartigheid waarmee zij werd toegediend, gaf er een waarde aan, die zij op zich zelf niet bezat. Na een oogenblik van zwijgen vroeg Polly op levendiger toon:

„En waar is vader, Jemima-lief?” Want onder dezen patriarchalen naam was baas Toodle in zijn gezin bekend.

„Daar, alweer!” zei Jemima. „Wat jammer! Vader heeft vanmorgen zijn eten meegenomen, en komt niet voor vanavond thuis. Maar hij spreekt aldoor over u, Polly, en vertelt de kinderen over u, en is de goedigste, geduldigste ziel van de wereld, zooals hij altijd geweest is en zijn zal.”

„Dank daarvoor,” riep de eenvoudige Polly uit, opgetogen over het gezegde en teleurgesteld door de afwezigheid.

„O, gij hoeft mij niet te bedanken,” zei

haar zuster, die haar een klinkenden kus op haar wang gaf, en daarna den kleinen Paul vroolijk liet dansen. „Ik zeg wel eens hetzelfde van u, en ik denk het ook.”

Ondanks de dubbele teleurstelling, was het onmogelijk een bezoek, dat met zoo'n ontvangst werd begroet, voor mislukt te houden. De zusters praatten dus vergeenoegd over huiselijke zaken, en over Biler, en over al zijn broertjes en zusjes; terwijl de zwartoogige het oudste meisje op haar schoot liet paardje rijden, en een scherp blik liet glijden over het huisraad, de houten klok, het hoekbuffet, het kasteeltje op den schoorsteenmantel met groene en rode raampjes, dat met een eindje kaars van binnen geillumineerd kon worden, en de twee zwarte fluweelen katjes, met een dames-reticule in hun bek, die door de bewoners van Staggs's Gardens als wonderen van nabootsende kunst werden beschouwd. Daar het gesprek al gauw een meer algemeene wending nam, opdat de zwartoogige niet stekelig zou worden, gaf deze jongedame aan Jemima een kort verslag van alles wat haar van mijnheer Dombey, zijn familie, vooruitzichten, levenswijze en karakter bekend was, benevens een getrouwen inventaris van haar eigen garderobe, en eenige mededeelingen betreffende haar familieleden en haar vriendinnen. Nadat zij door deze ontboezemingen haar hart had verlicht, verkwikte zij zich met garnalen en porter, en legde zij een neiging aan den dag om eeuwige vriendschap te zweren.

Kleine Florence verzuimde niet van deze gelegenheid om plezier te maken zooveel mogelijk te profiteeren, want toen zij door de jeugdige Toodle's naar buiten was gebracht om eenige paddestoelen en andere merkwaardigheden van de Gardens te bezichtigen, was zij met hart en ziel behulpzaam bij het aanleggen van een dijkje door een groenachtigen waterplas, die zich in een hoek had gevormd. Zij was nog ijverig daarmee bezig, toen Suze haar kwam opzoeken, die zoo'n diep besef van plicht had, dat zij zelfs onder den vermurwenden invloed van de garnalen, het meisje een met stompen opgedrongen zedenpreek over haar goddelooze ondeugendheid liet hooren, terwijl zij haar gezichtje en handjes waschte, en voorspelde dat zij haar heele familie van verdriet in het graf zou brengen. Na eenig dralen, veroorzaakt door een vertrouwelijk onderhoud over geldzaken, dat op het bovenkamertje tusschen Polly en Jemima plaats had, werden de kinderen nogmaals uitgewisseld — want Polly had al dien tijd haar eigen kind, en Jemima den

kleinen Paul gehouden — en namen de bezoekersters afscheid.

Maar eerst werden de jeugdige Toodle's, slachtoffers van een vroom bedrog, verleid om zich gezamenlijk naar een naburigen komenijswinkel te begeven, om daar voor een stuiver lekkers te koopen; en toen de baan schoon was, nam Polly de vlucht, terwijl Jemima haar nog nariet dat, als zij om naar huis te gaan den City Road konden nemen, zij zeker den kleinen Biler zouden ontmoeten, die van school kwam.

„Denkt ge dat wij nog tijd zouden hebben om zoover om te loopen, Suze?” vroeg Polly, toen zij bleven stilstaan om adem te scheppen.

„Waarom niet, juffrouw Richards?” antwoordde Suze.

„Het loopt al tegen onzen etenstijd, weet ge,” zei Polly.

Maar de genoten hartsversterking had haar gezellin meer dan onverschillig voor deze gewichtige bedenking doen worden, en men besloot dus nog zoover om te loopen.

Nu wilde het toeval dat het leven van den armen Biler hem sedert den vorigen ochtend tot een last was geworden, alleen door het costume van de Liefdadige Slijpers. De straatjeugd kon dit niet uitstaan. Geen enkele kwajongen kon het een oogenblik zien, zonder den onschuldigen drager te lijf te willen. Zijn maatschappelijke positie had meer overeenkomst met die van een Christen uit den oudsten tijd, dan met die van een onschuldig kind uit de negentiende eeuw. Hij was op de openbare straat gesteenigd, in de goot gesmeten, met modder bespat, met geweld tegen palen geduwd. Volslagen vreemden, die niets van hem wisten, hadden hem zijn opzichtige petje afgenomen en dat ver weggegooid. Zijn beentjes waren niet alleen bespot en uitgejouwd, maar ook aangepakt en geknepen. Dienzelfden ochtend had hij onderweg naar de Slijperschool volkomen ongevraagd een blauw oog gekregen en was hij daarvoor nog door den meester gestraft, een bejaarden Slijper met een kwaadaardig karakter, die tot schoolmeester was aangesteld omdat hij niets wist en nergens voor deugde en wiens gruwelijke rotting een ware toovermacht over alle mollige kleine jongens uitoefende.

Zoo kwam het dat Biler om naar huis te komen de minst begane wegen zocht, en door nauwe stegen en achterstraatjes sloop, om zijn beulen te ontwijken. Eindelijk genoodzaakt om weer in de groote straat te komen, bracht zijn noodlot hem daar juist op een punt, waar een troepje jongens, met

een bloeddorstigen jongen slager aan het hoofd, op de loer stond om op een of ander pretje te wachten. Toen deze een Liefdadigen Slijper vlak bij zich zagen — als het ware door het noodlot in hun handen overgeleverd — vlogen zij met een algemeen gejoel op hem af.

Maar nu gebeurde het dat Polly, die na een wandeling van een goed uur hopeloos had rondgekeken en gezegd, dat het toch niet helpen zou om verder te gaan, ook juist dit schouwspel in het oog kreeg. Nauwelijks zag zij het, of zij gaf met een haastigen uitroep den kleinen Paul aan Suze over, en snelde weg, om haar ongelukkigen zoon te ontzetten.

Verrassingen, evenals ongelukken, komen zelden alleen. De verbaasde Suze en de twee kinderen werden door de omstanders bijna onder de wielen van een juist voorbijkomend rijtuig vandaan gehaald, voor zij zelf wisten wat er gebeurd was, en op hetzelfde oogenblik (het was marktdag) werd de onrustbarende kreet van „een dolle stier!” aangeheven.

In die wilde verwarring, terwijl de menschen schreeuwend heen en weer liepen, wagens hen overreden, jongers vochten, dolle stieren kwamen aanhollen, en de min onder al die gevaren misschien al verloren was, liep Florence gillend weg. Zij liep tot zij volkomen buiten adem was, Suze voortdurend toeroepend om mee te loopen; en toen angstig stilstaand, daar zij bedacht dat zij de min hadden achtergelaten, zag zij, met onbeschrijflijken schrik, dat zij heelmaal alleen was.

„Suze! Suze!” riep Florence, met wilden angst in haar handjes klappend. „O, waar zijn zij! Waar zijn zij!”

„Waar zijn zij?” riep een oude vrouw, die zoo gauw zij kon van den overkant van de straat kwam aanstropelen. „Waarom ben je van hen weggelopen?”

„Ik was bang,” antwoordde Florence. „Ik wist niet wat ik deed. Ik dacht dat zij bij mij waren. Waar zijn zij?”

De oude vrouw nam haar bij haar arm en zei: „Ik zal het je wijzen.”

Zij was een allerleelijkst oud wijf, met roode randen om haar oogen, en een mond die vanzelf mummelde en fluisterde, al sprak zij niet. Zij was armoedig gekleed en droeg een paar beestenvellen over haar arm. Zij scheen Florence al eenigen tijd gevolgd te hebben, want zij was buiten adem, en dit maakte haar nog leelijker, terwijl zij daar stond te hijgen en haar heele gerimpelde gezicht krampachtig verdraaide, alsof zij zou stikken.

Florence was bang voor haar en keek angstig de straat in, die zij bijna uit was gelopen. Het was een eenzame plek, meer een achterslop dan een straat, en er was niemand dan zij zelf en die oude vrouw.

„Je hoeft nu niet bang meer te zijn,” zei de oude vrouw, haar nog stijf vasthoudend. „Kom maar met mij mee.”

„Ik — ik ken u niet. Hoe heet gij?” zei Florence.

met de oude vrouw mee; hoewel zij niet kon nalaten haar nu en dan aan te kijken — vooral naar dien beweeglijken mond — en zich af te vragen of Kwade Vrouw Brown, als er zoo iemand was, ook eenigszins op haar leek.

Zij hadden nog niet ver gelopen maar waren toch al eenige leelijke onaangename plaatsen, zooals steen- en pannenbakkerijen, voorbijgekomen, toen de vrouw een

FLORENCE GEHOORZAAMDE ZOO VLUG ALS HAAR BEVENDE HANDJES HET HAAR TOELIETEN, INTUSSEN MET ANGST VROUW BROWN IN HET OOG HOUDEND.

„Vrouw Brown,” zei de vrouw. „Goede vrouw Brown.”

„Zijn zij dichtbij?” vroeg Florence meegaand.

„Suze is niet ver weg,” zei vrouw Brown; „en de anderen zijn dicht bij haar.”

„Is er iemand bezeerd?” vroeg Florence schreiend.

„Wel neen, heelemaal niet,” antwoordde vrouw Brown.

Florence schreide tranen van blijdschap toen zij dit hoorde, en ging daarop gewillig

laantje insloeg, waar de modder zoo hoog lag dat men er maar met moeite doorheen kon. Zij bleef staan voor een armoedig huisje, zoo dicht gesloten als een huisje vol spleten en scheuren maar zijn kon. De deur openend met een sleutel, dien zij uit haar hoed haalde, duwde zij het kind voor zich uit naar een achterkamer, waar op den vloer een groote hoop vodden van allerlei kleur lag met twee kleinere hoopen beenderen en sintels; maar er was in het geheel geen huisraad, en de muren en de zoldering

waren even zwart als de vloer.

Florence schrikte zoo, dat zij haar spraak verloor en scheen te zullen flauwvallen.

„Kom, wees nu niet ezelachtig,” zei Goede Vrouw Brown, haar met schudden tot zich zelf brengend. „Ik zal je niets doen. Ga op die vodden zitten.”

Florence gehoorzaamde en stak stil smeeënd haar gevouwen handjes op.

„Ik zal je niet hier houden, zelfs geen uur,” zei vrouw Brown. „Versta je wat ik zeg?”

Het kind antwoordde met groote moeite: „Ja!”

„Maak mij dan niet kwaad,” zei Goede Vrouw Brown, zelf op de beenderen plaats nemend. „Als je dat niet doet, zeg ik je dat ik je niets zal doen. Maar als je het wel doet, zal ik je vermoorden. Ik zou je altijd hebben kunnen vermoorden, al was je in je eigen bed. Laat nu eens hooren wie je bent en wat je bent, en alles.”

De dreigementen en beloften van de oude vrouw, de vrees om haar boos te maken, en de gewoonte, zeldzaam bij een kind, maar bij Florence al bijna natuurlijk, om zich stil te houden en te smoren wat zij voelde, vreesde en hoopte, waren oorzaak dat het haar mogelijk was dit bevel te gehoorzamen, en haar geschiedenis of wat zij daarvan wist, te vertellen. Vrouw Brown luisterde oplettend tot zij klaar was.

„Dus heet je Dombey, hè?” zei vrouw Brown.

„Ja, juffrouw.”

„Ik wou dat mooie jurkje hebben, jonge-juffrouw Dombey,” zei Goede Vrouw Brown, „en dat hoedje, en een paar rokjes, en wat je nog meer kunt missen. Kom! Trek uit!”

Florence gehoorzaamde zoo vlug als haar bevende handjes het haar toelieten, intuschen met angst vrouw Brown in het oog houdend. Toen zij zich van al de genoemde kleedingstukken had ontdaan, keek vrouw Brown die op haar gemak na, en scheen met de waarde daarvan tamelijk tevreden.

„Hm!” zei zij, terwijl zij haar oogen over het tengere figuurtje liet gaan. „Nu zie ik niets meer — behalve de schoenen. Ik moet die schoentjes hebben, jonge-juffrouw Dombey.”

De arme Florence trok ook deze heel gewillig uit, maar al te blij dat zij nog middelen had om haar tevreden te stellen. De oude vrouw zocht nu uit den hoop vodden het een en ander op, dat in de plaats van het afgelegde kon dienen — een paar kappotte schoenen, een meisjesmanteltje, heel oud en versleten, en het verfrommelde

overschot van een hoed, waarschijnlijk van een mesthoop opgeraapt. Met dezen fraaien opschik beval zij Florence zich te kleeden; en daar dit de voorbereiding tot haar bevrijding scheen te zijn, gehoorzaamde het kind, zoo mogelijk, met nog meer gewilligheid dan tevoren. Toen zij haastig den zogenaaenden hoed opzette, bleef deze in haar welige haren hangen, en kon zij hem niet zoo gauw los krijgen. Goede Vrouw Brown haalde dadelijk een groote schaar te voorschijn, en sloeg tot een onverklaarbare opgewondenheid over.

„Waarom kon je mij niet met vrede laten, toen ik tevreden was? Jij, zottinnetje!” zei zij.

„Neem het mij niet kwalijk. Ik weet niet wat ik gedaan heb,” bracht Florence uit. „Ik kon het niet helpen.”

„Kon het niet helpen,” riep vrouw Brown. „En ik kan het ook niet helpen, en niet laten ook. Wel Heere,” vervolgde zij, met woedend genot in haar krullen woelend, „een ander dan ik zou ze het allereerst hebben afgeknipt.”

Florence was zoo blij dat vrouw Brown alleen op haar haren en niet op haar hoofd belust was, dat zij geen tegenstand bood of om genade smeekte, maar alleen haar zachte oogen naar die goede ziel opsloeg.

„Als ik niet zelf eens een dochter had gehad — nu over zee — die trotsch op haar haren was,” zei vrouw Brown, „zou ik alles hebben afgeknipt. Zij is ver weg, ver weg! O ho! o ho!”

De jammerkreet van vrouw Brown was niet welluidend, maar evenals het woeste slingeren met haar magere armen, vol hartstochtelijke smart, en deed Florence opnieuw schrikken en bracht haar opnieuw aan het schreien. Dit droeg er echter misschien toe bij om haar krullen te redden; want nadat vrouw Brown haar schaar, als een nieuw soort vlinder, een oogenblik daarboven had laten zweven, beval zij haar ze onder den hoed weg te stoppen, zoodat er niets van te zien was om haar in verzoeking te brengen. Nadat zij deze zelfoverwinning had behaald, hernam vrouw Brown haar plaats op de beenderen en ging een heel kort zwart pijpje zitten rooken, aanhoudend mummelend, alsof zij den steel opat.

Toen de pijp was uitgerookt, gaf zij het meisje een konijnenvel te dragen, om haar meer den schijn van een van haar gewone helpsters te geven, en zei haar toen dat zij haar nu ergens op straat zou brengen, vanwaar zij den weg naar haar familie kon vragen. Maar zij waarschuwde haar, met

dreigementen van doodelijke wraak ingeval van ongehoorzaamheid, om niet tegen vreemden te spreken en niet naar haar eigen huis te gaan (dat vrouw Brown mischien te dichtbij vond), maar naar haar vader in de City; en ook om op den hoek van de straat, waar zij vrij zou worden gelaten, te blijven staan tot het drie uur sloeg, met de verzekering dat er vreeselijke oogen en ooren zouden zijn, die alles zouden zien en hooren wat zij deed; en Florence beloofde trouw en oprecht te zullen gehoorzamen.

Eindelijk ging vrouw Brown de deur uit en bracht haar volkomen veranderde en in voden gewikkelde vriendinnetje door een doolhof van nauwe straatjes en stegen, die na langen tijd op een stalplein uitliepen, met een poort aan het eind, waardoor men het rumoer van een drukke straat hoorde. Vrouw Brown wees naar deze poort en vertelde Florence, dat zij, als de klokken drie sloegen, linksaf moest gaan, pakte nog een haar haren beet, wat zij niet scheen te kunnen laten, en zei dat zij nu wist wat zij moest doen, en dat maar doen moest, en onthouden dat er op haar gelet werd.

Met een lichter hart, maar toch nog bang, voelde Florence zich loslaten en trippelde naar den hoek. Toen zij daar gekomen was keek zij om, en zag het hoofd van de Goede Vrouw Brown uit het houten gangetje turen, waar zij haar laatste bevelen had gegeven, en ook de vuist van de Goede Vrouw Brown, die dreigend naar haar geschild werd. Maar hoewel zij daarna nog dikwijls omkeek — minstens elke minuut, in haar zenuwachtigen angst voor de oude vrouw — ontdekte zij haar niet meer.

Florence bleef daar staan, naar de drukte in de straat kijkend en al meer en meer daardoor verbijsterd; en intusschen schenen de klokken zich te hebben voorgenomen om nooit meer drie te slaan. Eindelijk klonken de drie slagen van de kerktorens; er was er een dichtbij, zoodat zij zich niet kon vergissen; en na heel vaak over haar schouder te hebben omgekeken, een eindje te zijn verdergegaan en weer teruggekomen, uit vrees dat de vreeselijke spionnen van vrouw Brown het nog kwalijk mochten nemen — snelde zij weg, met zoo veel spoed als haar wijde schoenen haar toelieten en met het konijnenvel stijf in haar hand geklemd.

Alles wat zij van haar vaders kantoor wist was, dat het aan Dombey en Zoon behoorde, en iets heel voornaams in de City was. Zij kon dus alleen maar den weg naar Dombey en Zoon in de City vragen; en

daar zij deze vraag doorgaans aan kinderen deed — daar zij bang was om volwassen menschen aan te spreken — kreeg zij heel weinig inlichtingen. Door echter na eenigen tijd alleen naar de City te vragen, en voorloopig de rest van haar vraag achterwege te laten, kwam zij werkelijk langzamerhand dichter bij het hart van dat uitgestrekte gebied, dat door den geduchten Lord Mayor wordt geregeerd.

Moe van het loopen, telkens geduwd en gestooten, versuft door het rumoer en gewoel, angstig over haar broertje, de min en haar oppasster, onthutst door wat zij had doorstaan, benauwd om haar vader in zoo'n veranderden toestand onder de oogen te komen; verschrikt door wat er was gebeurd, nu nog gebeurde, en wat zij nog voor zich had, zweegde Florence met haar oogen vol tranen voort, en kon niet nalaten een paar keer te blijven stilstaan en haar kloppende hartje te verlichten door bitter te schreien. Maar weinig menschen sloegen dan acht op haar, in de kleeren, die zij droeg; of als zij dit al deden, dachten zij dat zij was afgericht om medelijden op te wekken en liepen voorbij. Florence riep ook al de vastheid te hulp van een karakter, dat haar droevige ondervinding al vroeg gevormd en gehard had, en hield onafgewend haar doel in het oog.

Het was twee volle uren later in den middag dan toen zij op haar avontuurlijken tocht was uitgegaan, toen zij, het gewoel en lawaai van een smalle straat vol karren en wagens ontwijkend, een soort werf of landingsplaats aan den waterkant opkeek, waar een massa balen, kisten en vaten verstrooid lagen, bij een groote houten weegschaal en een houten huisje op wielen, waar een zwaarlijvige man, met een pen achter zijn oor en de handen in zijn zakken, fluitend naar de masten en booten in de nabijheid stond te kijken, alsof zijn dagwerk haast gedaan was.

„Wat moet je?” zei de man, toevallig omkijkend. — „Wij hebben hier niets voor je, kind. Maak maar dat je weg komt.”

„Neem mij niet kwalijk, is dit de City?” vroeg het bevende dochttertje van de Dombey's.

„Ja zeker, de City. Dat weet je wel. Ga maar weg. Wij hebben hier niets voor je.”

„Ik wil ook niets hebben — wel bedankt,” was het bedeesde antwoord. „Behalve dat ik den weg naar Dombey en Zoon wilde weten.”

De man, die onverschillig naar haar was toe gekomen, scheen verwonderd over dit antwoord, en haar oplettend aankijkend,

FLORENCE IN VEILIGE HANDEN

zei hij:

„Wat kun jij bij Dombey en Zoon te maken hebben?”

„Ik wilde den weg maar weten, als het u belieft.”

De man keek haar nog eens aan, en wreef in zijn verwondering zijn achterhoofd zoo hard dat hij zijn eigen hoed afgooide.

„Jo!” riep hij een anderen man toe — een werkmán — terwijl hij zijn hoed opraapte.

„Wat moet je van Jo?” zei deze.

„Kijk dan eens hier.”

Mijnheer Clark wees met zijn hand naar Florence, en de jongen kwam naar haar toe, zich afvragend, wat heel begrijpelijk was, wat hij met haar te maken kon hebben. Maar zij, die dit alles gehoord had, en behalve de verademing dat zij zich zoo onverwachts veilig en aan het eind van haar tocht mocht achten, zich door het levendige en jeugdige van zijn gezicht en stem volkomen gerustgesteld voelde, kwam haastig naar hem toelopen, waarbij een

„WAT KUN JIJ BIJ DOMBEY EN ZOON TE MAKEN HEBBEN?” — „IK WILDE DEN WEG MAAR WETEN, ALS HET U BELIEFT.”

„Waar is dat jonge maatje van Dombey, die naar het inladen van die vracht heeft gekeken?”

„Gaat daar net weg, de andere poort uit.”

„Roep hem eens even terug.”

Jo liep de poort uit, luidkeels roepend, en kwam weldra terug met een frisschen, vroolijken jongen.

„Jij bent immers een snoeshaan van Dombey, niet waar?” zei de eerste man.

„Ik ben bij Dombey op kantoor, mijnheer Clark,” antwoordde de jongen.

van haar wijde schoenen op den grond bleef liggen, en greep zijn hand met haar beide handjes.

„Ik ben verdwaald,” zei Florence.

„Verdwaald?” riep de jongen uit.

„Ja, vanmorgen ben ik verdwaald, heel ver van hier — en toen heeft men mij mijn kleeren afgenomen — en ik heb nu mijn eigen kleeren niet aan — en ik heet Florence Dombey, de eenige zuster van mijn broertje — en och, och, breng mij toch terug!” snikte Florence, de kinderlijke

aandoeningen, die zij zoolang gesmoord had, lucht gevend en in tranen uitbarstend. Tegelijk viel haar leelijke hoed af, en kwamen haar krullende lokken over haar gezichtje rollen, waardoor de jonge Walter, neef van Samuel Gills, den scheepsinstrumentmaker, tot sprakeloze bewondering en even sprakeloos medelijden werd bewogen.

Mijnheer Clark stond verbaasd en zei binnensmonds dat hij daar op de werf nog nooit zooiets beleefd had. Walter raapte den schoen op en stak hem aan het voetje, zooals de prins in het sprookje Assche-poesters muiltje zal hebben aangedaan. Hij hing het konijnnenvel over zijn linkerarm, gaf zijn rechter aan Florence; en het was hem te moede, niet als Richard Whittington — dat is een tamme vergelijking — maar als Sint George van Engeland, toen de draak dood voor hem lag.

„Schrei toch niet, jongeuffrouw Dombey,” zei Walter in een vlaag van geestvervoering. „Hoe gelukkig voor mij dat ik hier ben! Ge zijt nu zoo veilig alsof gij door een heelen keurtroep van een oorlogsschip wordt bewaakt. O, schrei toch niet.”

„Ik zal niet meer schreien,” zei Florence. „Ik schrei alleen maar van blijdschap.”

„Schreien van blijdschap!” dacht Walter. „En ik ben de oorzaak daarvan! Kom nu maar mee, jongeuffrouw Dombey. Daar valt de andere schoen! Neem de mijne, jongeuffrouw Dombey.”

„Neen, neen,” zei Florence, hem tegenhoudend, toen hij haastig zijn schoenen wilde uittrekken. „Deze zijn beter. Deze zijn heel goed.”

„Ja,” zei Walter naar haar voetje kijkend, „de mijne zijn veel te groot. Waar denk ik aan. Gij zoudt de mijne niet kunnen aanhouden. Kom maar mee, jongeuffrouw Dombey. Laat ik nu den deugniet eens zien, die u durft te hinderen.”

Zoo leidde Walter, met een geweldig trotsch gezicht, Florence voort, wier gezichtje heel vergenoegd stond; en zij gingen arm in arm langs de straten, volkomen onverschillig voor de verbazing die hun uiterlijk kon veroorzaken.

Het werd donker en mistig, en begon ook te regenen; maar zij gaven daar niet om, aangezien zij beiden geheel in de avonturen van Florence verdiept waren, die zij met de onschuldige oprechtheid en vertrouwelijkheid van haar leeftijd vertelde, terwijl Walter luisterde alsof zij, ver van de modder van Thames Street, onder de breede bladeren en hooge boomen van een onbewoond eiland tusschen de keerkringen

wandelden — zooals hij zich waarschijnlijk wel verbeeldde dat zij deden.

„Moeten wij nog ver loopen?” zei Florence eindelijk, haar oogen naar haar metgezel opslaand.

„Ja, dat is waar ook!” zei Walter stilstaand, „laat eens zien. Waar zijn wij? O, ik weet het al. Maar het kantoor is nu gesloten, jongeuffrouw Dombey. Daar is niemand meer. Mijnheer Dombey is al lang naar huis. Ik denk dat wij dus ook maar naar huis moeten gaan. Of wacht eens. Als ik u eens naar mijn oom bracht, waar ik woon — dat is heel dichtbij — en dan met een koets naar uw huis reed om te zeggen dat ge veilig zijt, en wat kleeren voor u te halen. Zou dat niet het beste zijn?”

„Ik denk van wel,” antwoordde Florence. „Gij ook niet? Wat denkt gij?”

Terwijl zij op straat stonden te overleggen, kwam er iemand langs, die in het voorbijgaan snel naar Walter omkeek, alsof hij hem herkende, maar van die eerste gedachte scheen terug te komen, en zonder zich op te houden verder ging.

„Ik geloof dat daar mijnheer Carker gaat,” zei Walter. „Carker van ons kantoor. Niet Carker de chef, jongeuffrouw Dombey — de andere, de oude Carker. Heila, mijnheer Carker!”

„Is dat Walter Gay?” zei de ander, omkeerend en terugkomend. „Ik kon het niet gelooven, met zulk vreemd gezelschap.”

Toen hij bij een lantaren stond en met verwondering naar Walter's haastige verklaring luisterde, vormde hij een opmerkelijk contrast met de twee jeugdige gedaanten, die zoo gearmd voor hem stonden. Hij was niet oud, maar zijn haar was grijs; zijn rug was gekromd of gebogen, als door den druk van een zwaar verdriet, en diepe rimpels teekenden zich af op zijn vervallen en melancholieke gezicht. De glans van zijn oogen, de uitdrukking van zijn gezicht, zelfs de stem waarmee hij sprak, alles was gedoofd en gesmoord, alsof de geest in zijn binnenste tot asch was verteerd. Hij was fatsoenlijk hoewel heel eenvoudig gekleed in het zwart; maar zijn kleeren schenen het karakter van zijn heele gestalte aan te nemen, aan zijn lijf in te krimpen en zich te verlagen, en zich te vereenigen met de droevige bede, die de heele man van het hoofd tot de voeten uitsprak, dat men hem maar onopgemerkt zou laten, en alleen in zijn nederigheid.

En toch was zijn belangstelling in jeugd en levenslust niet uitgedoofd met de andere vonken van zijn ziel, want hij sloeg het ernstige gezicht van den jongen, terwijl hij

sprak, met innige deelneming gade, hoewel met een zekere onrust en een even onverklaarbaar medelijden, dat zich in zijn blikken vertoonde, hoeveel moeite hij ook deed om het te beheerschen. Toen Walter hem tenslotte dezelfde vraag deed, die hij Florence had gedaan, bleef hij hem met dezelfde uitdrukking staan aankijken, alsof hij op zijn gezicht een dreigend noodlot las, dat in droevige tegenspraak met zijn vroolijkheid van dat oogenblik was.

„Wat zoudt gij mij raden, mijnheer Carker?” zei Walter met een glimlach. „Gij geeft mij altijd goeden raad, als gij met mij spreekt; hoewel dat niet dikwijls gebeurt.”

„Ik acht uw eigen idee het beste,” antwoordde hij, en liet zijn oogen tusschen Florence en Walter heen en weer gaan.

„Mijnheer Carker,” zei Walter, door een edelmoedige gedachte in vuur gebracht. „Luister eens. Hier is een kansje voor u. Als gij nu eens naar mijnheer Dombey gingt om de goede tijding over te brengen! Dat zal u misschien op de een of andere manier van voordeel zijn, mijnheer. Ik zal thuis blijven. Gij moet gaan.”

„Ik?” zei de ander.

„Ja. Waarom niet, mijnheer Carker?” hervatte de jongen.

Tot antwoord drukte hij hem alleen maar de hand; hij scheen eenigszins beschaamd en bevreesd om zelfs dit te doen; en hem goedenavond wenschend en nogmaals aandrappend om haast te maken, ging hij heen.

„Komaan, jongeuffrouw Dombey,” zei Walter, hem nog even nakijkend, „nu zullen wij maar zoo gauw als wij kunnen naar mijn oom gaan. Hebt gij ooit mijnheer Dombey over den ouden mijnheer Carker hooren spreken, jongeuffrouw Florence?”

„Neen,” antwoordde het kind vriendelijk. „Ik hoor papa niet dikwijls spreken.”

„Heel waar, en een schande voor hem,” dacht Walter.

Na het lieve geduldige gezichtje naast hem een poos te hebben aangekeken, zocht hij met zijn gewone levendigheid naar een ander onderwerp van gesprek; en daar juist een van die ongelukkige schoenen weer uitging, stelde hij Florence voor om haar in zijn armen naar zijn oom te dragen. Florence, hoewel heel vermoeid, wees dit voorstel lachend af, uit vrees, zooals zij zei, dat hij haar zou laten vallen; en daar zij nu al dicht bij den houten adelaarstam waren, en Walter verscheidene voorbeelden aanhaalde van schipbreuken en andere ongelukken, waarbij jongere jongens dan hij oudere meisjes dan Florence

hadden gered en triomfantelijk hadden weggedragen, waren zij nog levendig in gesprek toen zij de deur van den instrumentmaker bereikten.

„Heila, oom Sam!” riep Walter, den winkel binnenstuiwend, en van dat oogenblik af, zoolang de avond duurde, heel afgebroken en kortademig sprekend. „Een geweldig avontuur! Daar is mijnheer Dombey's dochttertje op straat verdwaald en van haar kleeren beroofd door een oude heks van een wijf — door mij gevonden — en naar huis gebracht om uit te rusten — kijk maar!”

„Lieve hemel!” zei oom Sam, terugdeinzend tegen zijn liefste kompaskistje aan. „Is het mogelijk! Wel, ik....”

„Neen, en niemand anders ook,” zei Walter, de rest voorkomend. „Dat zou ook niemand, en kon ook niemand. Hier, help mij eens even dat canapeetje bij het vuur te schuiven, als ge wilt, oom Sam — pas op voor de borden — snijd vast wat vleesch voor haar, wilt ge, oom Sam — gooi die schoenen maar onder den haard, jongeuffrouw Florence — zet uw voeten op den rand te drogen — wat zijn ze vochtig — dat is een avontuur, niet waar, oom? — Wel lieve hemeltje, wat ben ik warm!”

Samuel Gills was even warm geworden, en buitengewoon verbijsterd bovendien. Hij klopte Florence zachtjes op haar hoofd, drong bij haar aan dat zij wat zou eten en drinken, wreef haar voetzolen met zijn voor het vuur gewarmden zakdoek, volgde zijn beweeglijken neef met zijn oogen en ooren, en had geen duidelijk begrip van iets, behalve dat die opgewonden jongeheer voortdurend tegen hem aanliep, terwijl hij door de kamer heen en weer stoomde om twintig dingen tegelijk te doen en eigenlijk heelemaal niets uitvoerde.

„Hier, wacht een oogenblikje, oom,” vervolgde hij, een kaars opnemend, „tot ik naar boven loop en een ander buis aantrek; en dan vlieg ik weg. Zeg toch eens oom, is dat geen avontuur?”

„Mijn beste jongen,” zei Samuel, die, met zijn bril op zijn voorhoofd, onophoudelijk heen en weer draaide tusschen Florence op het canapeetje en zijn neef die overal in de kamer tegelijk scheen te zijn, „het is het buitengewoonste....”

„Neen maar, oom, maak toch — toe, jongeuffrouw Florence — eten, oom, als 't u belieft!”

„Ja, ja, ja!” zei Samuel, en begon onmiddellijk van een schapenbout te snijden, alsof de portie voor een reus bestemd was. „Ik zal wel voor haar zorgen, Walter. Ik

begrijp het wel. Het lieve kind! Uitgehon-
gerd, natuurlijk. Maak je maar gauw ge-
reed! Wel Heere, Heere; Sir Richard Whit-
tington, driemaal Lord Mayor van London!"

Het duurde niet lang of Walter was naar
zijn zolderkamertje geloopt en weer be-
neden; maar intusschen was Florence, door
vermoeienis overweldigd, toch voor het
vuur ingesluimerd. Die korte poos van stil-
te, hoewel zij maar enkele minuten duurde,
stelde Samuel Gills in staat zijn zinnen in
zooverre bij elkaar te halen dat hij eenige
schikkingen voor haar gemak bedacht, de
kamer donkerder maakte en haar voor den
gloed van het vuur beschutte. Toen de jon-
gen terugkwam lag zij dus rustig te slapen.

"Dat is heerlijk!" fluisterde hij, Samuel
zoo heftig in zijn armen knellend, dat hij
op het gezicht van den ouden man een
volkomen nieuwe uitdrukking te voorschijn
perste. „Nu ga ik er gauw vandoor. Ik zal
maar even een stuk brood nemen, want ik
heb een geweldigen honger — en — maak
haar vooral niet wakker, oom Sam."

"Neen, neen," zei Samuel. „Lief kind!"
„Ja, lief, niet waar?" riep Walter uit. „Ik
heb nog nooit zoo'n gezichtje gezien, oom
Sam. Nu ga ik gauw weg."

"Heel goed," zei Samuel, met groote ver-
ademing.

"Zeg eens, oom Sam," zei Walter, zijn
hoofd weer naar binnen stekend.

"Daar is hij alweer," zei Samuel.

"Hoe ziet zij er nu uit?"

"Heel gelukkig," zei Samuel.

"Prachtig. Dan ga ik nu maar weg."

"Ik hoop het," zei Samuel bij zich zelf.

"Zeg eens, oom Sam," riep Walter, nog
eens aan de deur terugkomend.

"Daar is hij alweer," zei Samuel.

"Wij zijn den ouden mijnheer Carker op
straat tegengekomen, nog wonderlijker dan
ooit. Hij zei mij goedendag, maar liep ons
toch na — dat is het rare! — want toen wij
hier aan de deur kwamen, keek ik om en
zag hem stilletjes weggaan, net als een
knecht die mij had thuis gebracht, of als een
trouwe hond. Hoe ziet zij er nu uit, oom?"

"Net zoo ongeveer als daarstraks, Wal-
ter," antwoordde Samuel.

"Goed zoo! Nu ga ik weg."

Ditmaal deed hij dit werkelijk, en Sa-
muel Gills, die geen trek had om te eten,
bleef bij het vuur Florence in haar sluimer
zitten bewaken en een massa allergrilligste
luchtkaasteelen bouwen, zoodat hij er in het
schemerlicht en in de nabijheid van al die
instrumenten uitzag als een tovenaars, met
een gepoederde pruik en een koffiebruin
lakensch pak vermomd, die het kind in een

tooverslaap gevangen hield.

Intusschen reed Walter naar het huis van
Dombey met een spoed zooals een huur-
koetsierspaard maar zelden maakt, en toch
stak hij elke twee of drie minuten zijn
hoofd uit het portier om den koetsier een
ongeduldige aanmaning te geven. Aan het
eind van zijn tocht gekomen, sprong hij uit
het rijtuig, gaf den knecht nog buiten adem
van het haasten, zijn boodschap en volgde
hem op den voet naar de bibliotheek, waar
een groote spraakverwarring heerschte, en
waar mijnheer Dombey, zijn zuster, juf-
vrouw Tox, Richards en Suze Nipper op dat
ogenblik allen bij elkaar waren.

"O, neem mij niet kwalijk, mijnheer," zei
Walter, naar hem toestuivend; „maar ik
ben zoo blij dat ik u kan zeggen dat alles
in orde is, mijnheer. Jongejuffrouw Dom-
bey is gevonden!"

De jongen met zijn open gezicht, zijn
zwerende haren en schitterende oogen, hij-
gend van blijdschap en aandoening, vorm-
de een scherp contrast met Dombey, die in
zijn leunstoel tegenover hem zat.

"Ik heb u wel gezegd, Louise, dat zij ze-
ker gevonden zou worden," zei Dombey,
even over zijn schouder naar die dame om-
kijkend, die in gezelschap van juffrouw Tox
zat te schreien. „Laat de bedienden weten
dat er verder geen moeite hoeft te worden
gedaan. Deze jongen, die mij het bericht
brengt, is de jonge Gay, van het kantoor.
Hoe is mijn dochter gevonden, jong-
mensch? Ik weet hoe zij is weggeraakt."
Hier keek hij majestueus naar Richards om.
„Maar hoe is zij gevonden? Wie heeft haar
gevonden?"

"Wel, ik geloof dat ik jongejuffrouw
Dombey zoo goed als gevonden heb, mijn-
heer," zei Walter heel bescheiden; „dat wil
zeggen, ik weet niet of ik mij de verdienste
wel mag aanrekenen, dat ik haar eigenlijk
gevonden heb, maar ik was toch het ge-
lukkige werktuig om..."

"Wat bedoelt gij daarmee, jongmensch?"
viel Dombey hem in de rede, die de zicht-
bare blijdschap en trots van den jongen
over zijn aandeel in het gebeurde met in-
stinctmatig misnoegen beschouwde, „dat gij
mijn dochter niet eigenlijk gevonden hebt
en toch het gelukkige werktuig zijt? Wees
duidelijk als het u belijft, en vertel alles
regelmatig."

Alles regelmatig te vertellen ging volko-
men boven Walter's vermogen; maar hij
maakte de zaak toch zoo duidelijk als hij
in zijn ademloozen toestand kon, en ver-
meldde de redenen waarom hij alleen ge-
komen was.

„Gij hoort dit, meisje?" voegde Dombey de zwartoogige met barschheid toe. „Neem wat er noodig is, en ga dadelijk met dit jongmensch mee om Florence naar huis te halen. Gay, gij zult morgen beloond worden."

„O, dank u wel, mijnheer," zei Walter. „Gij zijt heel goed. Ik heb heusch niet aan een belooning gedacht, mijnheer."

„Gij zijt nog maar een jongen," zei Dombey stroef, bijna toornig, „en waar gij aan denkt of zegt te denken is van weinig belang. Gij hebt goed gehandeld, jongmensch. Bederf het niet weer. Louise, wees zoo goed hem een glas wijn te geven."

Dombey's blik volgde Walter Gay met bitter ongenoegen, toen hij onder het geleide van mevrouw Chick de kamer verliet; en misschien volgden de oogen van zijn geest hem met geen grooter welgevalen, toen hij met Suze Nipper naar zijn oom terugreed.

Daar ontdekten zij dat Florence, door het slapen heelemaal verkwikt, al gegeten had, en ook al nader met Samuel Gills kennis had gemaakt, met wien zij nu heel rustig en vertrouwelijk zat te praten. De zwartoogige (die zooveel geschreid had, dat zij nu wel de roodoogige genoemd mocht worden, en heel stil en neerslachtig was) sloot haar zonder een woord van bestraffing of verwijt in haar armen, en maakte de ontmoeting tot een bijzonder zenuwachtig tooneel. Daarop van het achterkamertje voor dezen eenen keer een toiletkamer makend, kleedde zij Florence heel zorgvuldig in haar eigen kleren, en was toen gereed om haar weg te brengen, zooveel lijkend op een Dombey als met haar natuurlijke ongeschiktheid daartoe maar mogelijk was.

„Goedennacht!" zei Florence, naar Samuel toeloopend. „Ge zijt heel goed voor mij geweest."

De oude Sam was opgetogen en kuste haar als een grootvader.

„Goedennacht, Walter!" zei Florence toen.

„Goedennacht!" zei Walter, haar zijn twee handen toestekend.

„Ik zal u nooit vergeten," vervolgde Florence. „Nee, heusch, dat zal ik nooit. Goedennacht, Walter!"

In de onschuld van haar dankbare hart hief zij haar gezichtje naar het zijne op. Walter boog zijn hoofd, en toen hij het weer ophief was hij gloeiend rood en keek hij om naar zijn oom Sam, met een heel schaapachtig gezicht.

„Waar is Walter? — Goedennacht, Walter! — Dag Walter! — Nog een hand, Wal-

ter!" Dit riep Florence nog toen zij al met Suze in de koets zat. En toen de koets eindelijk wegreed, beantwoordde Walter op de stoep vroolijk het wuiven van haar zakdoek, terwijl de houten adelborst, evenals hij, alleen op die koets scheen te letten, en alle andere voorbijrijdende koetsen van zijn observatie scheen uit te sluiten.

Na verloop van tijd bereikte men weer het huis van Dombey, en weer heerschte het verwarde rumoer van stemmen in de bibliotheek. Weer werd ook den koetsier gelast te wachten — „voor vrouw Richards," fluisterde een van Suze's mededienstboden haar onheilspellend toe, toen zij met Florence voorbijging.

Het binnenkomen van het verloren kind veroorzaakte eenige sensatie, maar niet veel. Haar vader gaf haar een kus op haar voorhoofd, en waarschuwde haar om niet weer weg te loopen of met ontrouwe dienstboden ergens heen te gaan. Mevrouw Chick staakte haar jammerklachten over de verdorvenheid van de menschelijke natuur, zelfs wanneer zij door een Liefdadigen Slijper naar het pad der deugd werd geleid; en ontving haar op een wijze, die wel eenigszins verschilde van de ontvangst, die zij een echte Dombey zou hebben bereid. Juffrouw Tox regelde haar aandoeningen naar de modellen die zij voor zich had. Richards alleen stortte haar hart in afgebroken welkomstwoorden uit, en boog zich over het verdwaalde hoofdje alsof zij het werkelijk liefhad.

„O, Richards!" zei mevrouw Chick met een zucht. „Het zou diegenen, die graag goed over hun naasten denken, veel meer voldoening hebben gegeven, en u veel beter hebben gestaan, als gij bijtijds behoorlijk gevoel hadt getoond voor het kind, dat nu ontijdig van zijn natuurlijke voedsel zal worden beroofd."

„Afgesneden," zei juffrouw Tox met een klagend gefluister, „van een gemeenschappelijke bron."

„Als het mij was overkomen, dat ik zoo ondankbaar was geweest," zei mevrouw Chick plechtig, „en ik zoo denken moest als gij, Richards, zou het mij zijn alsof de kleeding van de Liefdadige Slijpers mijn kind ongeluk zou aanbrengen en de opvoeding van die instelling het zou doen stikken."

Wat dat betrof — maar mevrouw Chick wist het niet — die kleeding had hem al genoeg kwaad gedaan, en ook de opvoeding kon mettertijd aan haar wraakzucht beantwoorden, want zij was een aanhoudend onweer van slaan en huilen.

„Louise,” zei Dombey. „Het is niet noodig die opmerkingen voort te zetten. De vrouw heeft haar ontslag en is betaald. Gij verlaat dit huis, Richards, omdat gij mijn zoon — mijn zoon,” hij herhaalde die twee woorden met nadruk, „naar plaatsen en in gezelschap hebt gebracht, waaraan men niet zonder huiveren kan denken. Wat het ongeluk betreft, dat jongejuffrouw Florence vanmorgen getroffen heeft, dit beschouw ik, in één belangrijk opzicht, als een gelukkige omstandigheid; daar ik zonder die gebeurtenis nooit had kunnen hooren — en dat wel uit uw eigen mond — waaraan gij u hadt schuldig gemaakt. Ik denk, Louise, dat de andere, dat meisje,” hier snikte jongejuffrouw Nipper luidkeels, „daar zij zoo veel jonger is, en natuurlijk door de min van Paul is verleid, wel blijven kan. Wees zoo goed om te zorgen dat de koets voor die vrouw betaald wordt tot aan —” hier haperde hij een oogenblik voor hij met walgenden tegenzin vervolgde, „tot aan Staggs's Gardens.”

Polly ging naar de deur, terwijl Florence haar bij haar japon vasthield en haar op de aandoenlijkste manier toeriep om toch niet weg te gaan. Het was een dolksteek in het hart van haar trotschen vader, een pijl door zijn brein, te zien hoe vleesch en bloed, dat hij niet verloochenen kon, zich aan deze obscure vreemde vastklampte, terwijl hij er bij zat. Niet dat hij er om gaf tot wien zijn dochter zich keerde, of van wien zij zich afkeerde. De gedachte die hem door zijn ziel sneed was, wat zijn zoon eens zou kunnen doen.

Zijn zoon schreeuwde en hilde dien nacht, in ieder geval, luidkeels. Om de waarheid te zeggen, de arme Paul had een betere reden voor zijn tranen dan zonen van dien leeftijd dikwijls hebben, want hij had zijn tweede moeder verloren — zijn eerste zoover hij wist — door een slag, even plotseling als het verlies, dat het begin van zijn leven had verduisterd. Door denzelfden slag had zijn zusje, dat zich zoo droevig in slaap schreide, ook een even goede en trouwe vriendin verloren. Maar dat doet heelemaal niet ter zake. Laten wij daarover geen woorden verspillen.

HOOFDSTUK VII.

Een blik in de woning van juffrouw Tox, alsmede in den staat van haar gemoed.

Juffrouw Tox bewoonde een donker huisje, dat, in een of ander verwijderd tijdperk

van de Engelsche geschiedenis, in een aanzienlijke buurt van het westelijke gedeelte van de stad was binnengeslopen, waar het in de schaduw stond als een arme nabestaande van de deftige straat om den hoek, en de trotsche huizen daar er met koude minachting op neerkeken. Het lag niet precies in een hofje, en niet precies in een slop, maar het lag in den stilsten van alle doodlopende inhammen, voortdurend verontrust door het aankloppen aan de voorname huizen in de verte. De naam van deze afgelegen plek, waar het gras tusschen de steenen groeide, was Princess's Place. Men had daar een kerkje met een kleppende klok, waar soms op een Zondag wel vijf en twintig menschen den dienst bijwoonden, en een herberg, die veel door prachtig uitgedoste lakeien werd bezocht. Binnen het hek voor die herberg stond een draagstoel, dien men echter, zoolang iemand heugde, nog nooit daar vandaan had zien komen; en op een fraaien ochtend was elke punt van dat hek (er waren er acht en veertig, zooals juffrouw Tox dikwijls geteld had) met een tinnen kan versierd.

Er was nog een gesloten huis behalve dat van juffrouw Tox in Princess's Place, om niet van een ontzaglijke dubbele deur te spreken, met een ontzaglijk paar leeuwenkoppen als kloppers daarop, die nooit geopend werd en voor den ongebruikten ingang van iemands stal werd gehouden. Inderdaad had de lucht van Princess's Place iets stalachtigs; en de slaapkamer van juffrouw Tox, die achter in het huis was, had het uitzicht op een pleintje, waarop stal-knechts, met welk werk zij ook bezig waren, zich zelf steeds met toornige geluiden accompaneerden, en waar de huiselijkste en intiemste kleedingstukken van koetsiers en hun vrouwen en kinderen gewoonlijk, als de banieren van Macbeth, aan de muren hingen.

In dat andere gesloten huis in Princess's Place, door een gewezen butler bewoond, die een huishoudster had getrouwd, werden gemeubileerde kamers verhuurd aan een nog ongetrouwden heer, namelijk aan een majoor, met een houten gezicht van een blauwe kleur, en uit het hoofd puilende oogen, in wien juffrouw Tox, zooals zij het uitdrukte, „iets zoo echt militairs” ontdekke; en tusschen wien en haar zelf nu en dan een uitwisseling van couranten, tijdschriften en dergelijke Platonische galanterieën plaats had, door bemiddeling van een bruinen knecht van den majoor, dien juffrouw Tox zich vergenoegde een „inboorling” te noemen, zonder daaraan ook

maar eenig geographisch denkbeeld te verbinden.

Misschien is er nooit een kleinere vestibule en trap geweest dan de vestibule en de trap van juffrouw Tox. Misschien was er over het geheel geen ongemakkelijker huisje in heel Engeland; maar, zei juffrouw Tox, wat een stand! Er was in den winter heel weinig daglicht te krijgen, geen zon, zelfs niet in den besten tijd, en aan lucht en levendigheid viel niet te denken. Maar toch zei juffrouw Tox, denk eens aan den stand! En dat zei ook de majoor met het blauwe gezicht en de uitpuilende oogen, die trotsch was op Princess's Place, en in zijn club graag het gesprek op de deftige lui in de deftige straat om den hoek bracht, om de voldoening te kunnen hebben te zeggen dat zij zijn burens waren.

Het donkere huisje, door juffrouw Tox bewoond, was haar eigendom, daar het haar was nagelaten en vermaakt door den overleden eigenaar van het vischachtige oog in het medaillon, van wien ook een miniatuurportretje, met een gepoederd hoofd en een staart, in het voorkamertje hing. De meeste meubelen waren uit den poeder- en staartentijd; waaronder een bordenwarmer, die met zijn vier dunne kromme pooten altijd iedereen in den weg stond, en een oud spinet, waarvan de naam van den maker met een krans van doperwtjes was versierd.

Hoewel majoor Bagstock den middelbaren leeftijd alreeds te boven was, en nu bijna zonder hals, met een paar uitstekende jukbeenderen, lange olifantsooren, en een kleur en oogen in den reeds gemelden kunstmatigen toestand van geprikkeldheid, zijn reis bergafwaarts voortzette, was hij er geweldig trotsch op dat hij de belangstelling van juffrouw Tox had doen ontwaken, en streelde hij zijn ijdelheid met den waan dat zij een brillante dame was, die een goed oogje op hem had. Hierop had hij al verscheidene malen in zijn club gezinspeeld, gepaard met andere schertsende aardigheden, waarvan oude Joe, of Joey, of J. of Josh. Bagstock, enz. steeds het onderwerp was; want het was als het ware het bolwerk van de geestigheid van den majoor zoo familiaar mogelijk met zijn eigen naam om te springen.

„Joey B., mijnheer,” placht de majoor te zeggen, met zijn rotting zwaaiend, „is alleen zooveel waard als een dozijn van u. Als ge wat meer van den Bagstock-stam onder u hadt, mijnheer, zoudt ge er niet minder om zijn. Oude Joey, mijnheer, zou zelfs nu niet ver naar een vrouw hoeven te zoe-

ken, als hij daarnaar uitkeek; maar hij is hard van bast, mijnheer, dat is Joe — hij is taai, mijnheer, taai, en verduiveld slim!” Na een dergelijke verklaring hoorde men veelal een benauwd hijgen, terwijl het blauw van den majoor in purper overging en zijn oogen volkomen uit zijn hoofd schenen te zullen springen.

In weerwil van zijn milden eigenlof, was de majoor toch zelfzuchtig. Het is zelfs te betwijfelen of ooit iemand meer geheime eigenliefde bezat. Het kwam niet bij hem op dat iemand hem over het hoofd zou zien of zou minachten, en vooral kon hij zich volstrekt niet voorstellen dat juffrouw Tox dit zou doen.

En toch scheen het, dat juffrouw Tox hem langzamerhand vergat. Kort nadat zij de familie Toodle had ontdekt, begon zij hem te vergeten. Zij bleef hem vergeten tot aan den tijd dat Paul gedoopt werd, en daarna scheen zij haar vergeetachtigheid op samengestelden interest te hebben uitgezet. Iets of iemand had hem uit haar belangstelling verdrongen.

„Goedenmorgen, juffrouw,” zei de majoor, toen hij, eenige weken na de voorvallen in het laatste hoofdstuk te boek gesteld, juffrouw Tox in Princess's Place ontmoette.

„Goedenmorgen, mijnheer,” zei juffrouw Tox heel koel.

„Joe Bagstock, juffrouw Tox,” hervatte de majoor, met zijn gewone galanterie, „heeft sedert geruimen tijd het geluk niet gehad voor u aan zijn raam te buigen. Joe is hard behandeld, juffrouw. Zijn zon is achter een wolk verscholen geweest.”

Juffrouw Tox antwoordde met een hoofdbuiging maar heel koel.

„Joey's gesternte is misschien uit de stad geweest, juffrouw,” zei de majoor vragen-derwijs.

„Ik? Uit de stad? O neen, ik ben niet uit de stad geweest,” antwoordde juffrouw Tox. „Maar ik ben in den laatsten tijd wel veel weg geweest. Mijn tijd is bijna heelemaal aan eenige bijzonder intieme vrienden gewijd. Ik vrees dat ik zelfs nu geen tijd overheb. Goedenmorgen, mijnheer.”

Toen juffrouw Tox met haar sierlijksten tred en haar bekoorlijkste houding uit Princess's Place verdween, bleef de majoor haar staan nakijken, met een gezicht, blauer dan ooit, onder het brommen en mompelen van eenige lang niet vleierende gezegden.

„Wel verd...md, mijnheer,” zei de majoor, en liet zijn bolle oogen in Princess's Place ronddolen, „zes maanden geleden had

die vrouw den grond wel willen kussen waarover Joe Bagstock liep. Wat moet dat beteekenen?"

Na eenig bedenken begreep de majoor, dat het een listige aanslag op zijn hart beteekende, dat juffrouw Tox hem strikken spande. „Maar ge zult Joe toch niet vangen, juffrouw," zei de majoor. „Hij is taai juffrouw; J. B. is taai. Taai en verduiveld slim!" over welke gedachte hij de rest van den dag bleef grinniken.

Maar toen die dag en nog vele andere dagen verlopen waren, scheen het toch, dat juffrouw Tox zich hoegenaamd niet om den majoor bekommerde en heelemaal niet aan hem dacht. Eens was zij gewoon geweest nu en dan toevallig voor een van haar donkere raampjes te komen en den groet van den majoor met een blosje te beantwoorden; maar nu gaf zij den majoor volstrekt geen gelegenheid meer daartoe, en stoorde zij er zich in 't geheel niet aan of hij naar den overkant keek of niet. Nog andere veranderingen hadden plaats gehad. De majoor kon, in de schaduw van zijn eigen kamer staand, waarnemen dat het huis van juffrouw Tox sedert kort iets meer van opschik had gekregen; dat er een kooi met vergulde tralies voor het oude kanarievogeltje was gekomen; dat verschillende ornamenten, uit gekleurd carton en papier geknipt, den schoorsteenmantel en de tafels schenen te versieren; dat er plotseling een paar bloemstruikjes voor de ramen waren opgegroeid; dat juffrouw Tox nu en dan op het spinet speelde, welks krans van doperwtjes altijd pronkerig was opgeslagen, bekroond met een muziekboek, opengelegd bij ouderwetsche walsen, die juffrouw Tox zelf had gekopieerd.

Bovenal, juffrouw Tox was nu al geruimen tijd buitengewoon elegant in lichten rouw gekleed. Maar dit hielp den majoor uit zijn verlegenheid, en hij begreep dat zij een legaatje had gekregen en trotsch was geworden.

Het was den anderen dag nadat hij zijn geremoed had verruimd door tot dit besluit te komen, dat de majoor, aan zijn ontbijt gezeten, in de voorkamer van juffrouw Tox een verschijning zag, zoo verbazingwekkend en overweldigend, dat hij een poos op zijn stoel geworteld bleef, en toen, naar de aangrenzende kamer snellend, met een dubbel tooneelrijker terugkwam, waardoor hij die verschijning een poos opletend beschouwde.

„Het is een kind, een bakerkindje, mijnheer," zei de majoor, den kijker weer inschuivend; „daarop wil ik vijftigduizend

pond verwedden."

De majoor kon dit niet vergeten. Hij kon niets anders doen dan fluiten en zoodanig staren, dat zijn oogen, bij hun huidigen toestand vergeleken, vroeger hol en ingezonken waren geweest. Dag na dag, twee-, drie-, viermaal in de week, verscheen dit kind opnieuw. De majoor bleef staren en fluiten. Verder kon hij niets meer doen. Juffrouw Tox lette in 't geheel niet meer op hem. Hij had evengoed zwart als blauw kunnen zijn, zonder dat zij het zich zou hebben aangetrokken.

De volharding waarmee zij uitging om dit kind en zijn oppasster te halen, en daarmee uit wandelen ging, en er weer mee terugkwam, en er voortdurend de wacht over hield; en de volharding waarmee zij het verschoonde, en eten gaf, en er mee speelde, en zijn jeugdige bloed door wijsjes op het spinet deed stollen, was iets buitengewoons. Tegelijkertijd werd zij aangetaast door een zucht om een zekeren armband te bekijken, alsmede door een zucht om naar de maan te turen, waaromtrent zij uit haar raam lange waarnemingen deed. Maar waar zij ook naar keek, naar zon, maan, sterren of armbanden, zij keek niet meer naar den majoor. En de majoor floot en staarde, en drentelde in zijn kamer rond, en kon er niet wijs uit worden.

„Gij zult het hart van mijn broer Paul heelemaal winnen, dat is de waarheid, lieve vriendin," zei mevrouw Chick eens.

Juffrouw Tox verbleekte.

„Hij begint elken dag meer op Paul te lijken," zei mevrouw Chick.

Juffrouw Tox gaf geen ander antwoord dan dat zij den kleinen Paul in haar armen nam, en den strik op zijn mutsje met haar liefkoozingen volkomen plat drukte.

„Zijn moeder, lieve," zei juffrouw Tox, „met wie ik door u in kennis gebracht zou zijn, lijkt hij ook eenigszins op haar?"

„In 't minst niet," antwoordde Louise.

„Zij was — zij was mooi, geloof ik?" stamelde juffrouw Tox.

„Ja, die arme lieve Fanny was wel interessant," zei mevrouw Chick, na rijp overleg. „Ongetwijfeld interessant. Maar zij had niets van dat verhevene en gebiedende, dat men min of meer, bijna als iets natuurlijks, bij de vrouw van mijn broer verwacht zou hebben, en had ook de geestkracht niet die een dergelijke man verlangt."

Juffrouw Tox slaakte een zwaren zucht.

„Maar zij was heel innemend," zei mevrouw Chick, „buitengewoon. En zij meende het — och lieve, die arme Fanny meende het zoo goed!"

„Engeltje!” riep juffrouw Tox den kleinen Paul toe. „Schilderijtje van je eigen papa!”

Als de majoor had kunnen weten hoeveel wenschen en verwachtingen, wat een massa plannen en berekeningen op dat kinderhoofdje gevestigd waren, en ze in een bonten drom om het geborduurde mutsje van den nog volkomen argeloozen kleinen Paul had kunnen zien zweven, dan had hij zeker wel reden gehad om te staren. Dan had hij onder dien drom eenige zonnestofjes kunnen herkennen, die aan juffrouw Tox behoorden; dan zou hij misschien begrepen hebben naar welke soort relatie met de firma Dombey en Zoon die dame verlangde.

Als het kind zelf, 's nachts wakker wordend, om zijn bedje de flauwe afspiegelingen had kunnen zien van de droomen, die anderen van hem hadden, had hij er wel bang van mogen worden. Maar hij sluimerde voort, even onbewust van de goede voornemens van juffrouw Tox, als van de verwondering van den majoor, het jeugdige harteleed van zijn zuster en de ernstiger hersenschimmen van zijn vader, ja, onbewust zelfs dat er ergens op de wereld een Dombey of een Zoon bestond.

HOOFDSTUK VIII.

Paul's verdere ontwikkeling en karakter.

Onder de waakzame en oplettende oogen van den tijd — in dit opzicht een tweede majoor — veranderde de sluimer van den kleinen Paul langzamerhand van aard. Al meer en meer licht brak daarin door; hij werd door al duidelijker en duidelijker droomen gestoord. Een voortdurend toenemende menigte van voorwerpen en indrukken dwarrelden om hem heen, en zoo verliet hij de eerste onbewuste jeugd, en werd hij een loopende, pratende, zich verwonderende Dombey.

Na de ongenade en verbanning van Richards, werd de kinderkamer om zoo te zeggen aan een commissie opgedragen zooals bij een ministerie soms gedaan wordt, als men geen Atlas kan vinden die in staat is om het alleen te torsen. De commissarissen waren natuurlijk mevrouw Chick en juffrouw Tox, die zich met zoo'n verbazingwekkenden ijver aan haar plichten wijdde, dat majoor Bagstock dagelijks een nieuwe herinnering aan zijn verlatenheid kreeg, terwijl mijnheer Chick, van alle huiselijk

toezicht ontslagen, zich in de vermaken der wereld stortte, in clubs en koffiehuzen dineerde, bij drie verschillende gelegenheden naar tabak rook, alleen naar de komedie ging, kortom (zooals mevrouw Chick eens tegen hem zei) zich van alle maatschappelijke en zedelijke verplichtingen losmaakte.

Maar toch konden, in weerwil van de verwachtingen, die hij vroeger had opgewekt, al deze waakzaamheid en zorgen den kleinen Paul niet tot een voorspoedig kind maken. Misschien al zwak van gestel, begon hij, nadat zijn min was ontslagen, te kwijnen en te vermageren, en scheen hij langen tijd alleen maar een gelegenheid af te wachten om door de handen te glippen en zijn verloren moeder te gaan opzoeken. Hij kwam wel op zijn steeple-chase naar den mannelijken leeftijd over dezen gevaarlijken grond heen, maar vond den rit toch altijd nog vrij moeilijk en ondervond veel hinder van al de obstakels op zijn weg. Elke tand was een schutting waarover hij bijna zijn nek brak, ieder puistje, toen hij de mazelen kreeg, was een steenen muur voor hem. Bij elken aanval van den kinkhoest stortte hij neer, en dan werd hij door een heelen jachttroep van kleine ziekten overreden en vertrapt, die elkaar op de hielen volgden om hem te beletten weer op te staan.

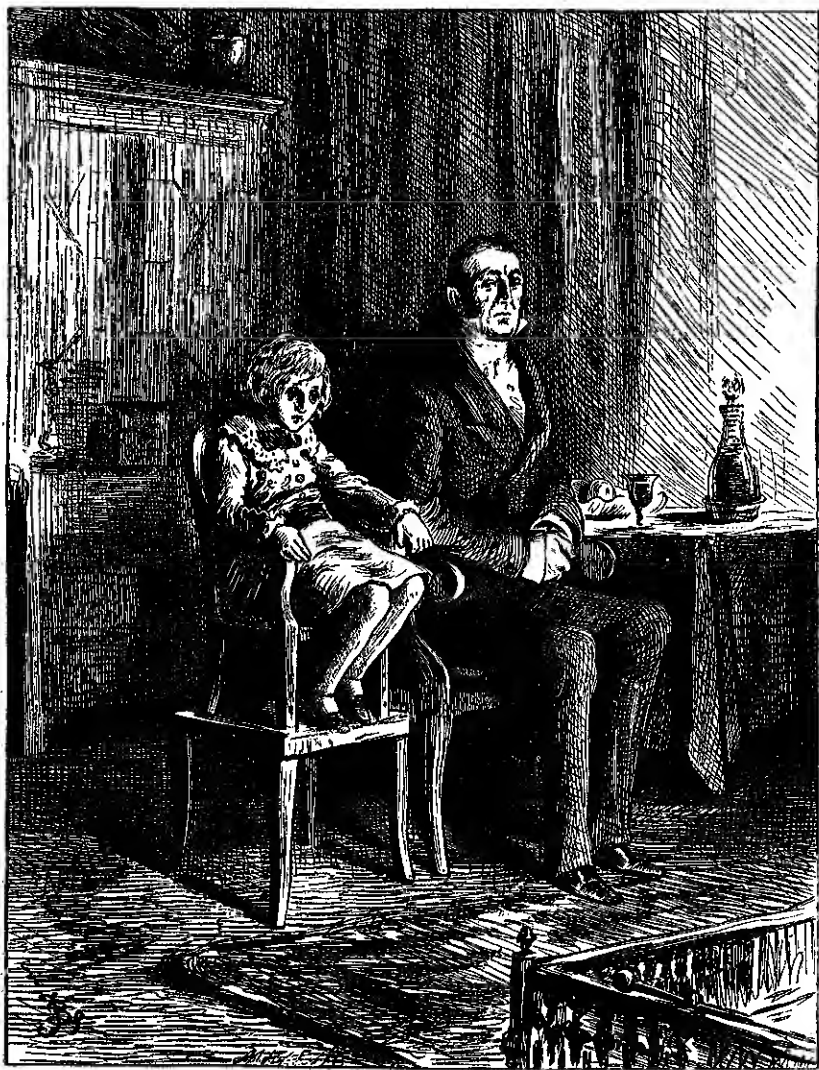
De kou bij zijn doop had bij hem misschien een gevoelig deel van zijn gestel aangetast, dat zich in de even koude schaduw van zijn vader niet weer kon herstellen; maar hij was van dien dag af een ongelukkig kind. Juffrouw Wickam zei dikwijls dat zij nog nooit een kind zoo sukkelend had gezien.

Juffrouw Wickam was de vrouw van een koffiehuis-kellner — wat niet zoo'n heel groot verschil zal uitmaken met de weduwe van onverschillig welken anderen man — wier verzoek om bij Dombey in dienst te komen gunstig was opgenomen, daar het bijna onmogelijk scheen te zijn, dat zij iemand zou hebben, die haar naliep, of iemand die zij zou naloopen; en die, een paar dagen nadat Paul zoo streng was gespeend, was aangesteld om hem te verzorgen. Juffrouw Wickam was een zachtzinnige vrouw, met een blanke kleur, altijd eenigszins opgetrokken wenkbrauwen en een neerhangend hoofd, altijd gereed om zich zelf te beklagen of te laten beklagen, en anderen te beklagen; en die een verwonderlijke natuurlijke gave bezat om alle dingen in een jammerlijk licht te beschouwen, en verschrikkelijke voorbeelden daarvan aan te halen, en in de uitoefening van

dit talent den grootsten troost scheen te vinden.

Het is bijna niet noodig op te merken, dat geen zweem van deze eigenschap ooit ter kennis van den statigen Dombey kwam. Het zou wel opmerkelijk zijn geweest, als

hoe eer hoe beter. Als hij hem had kunnen vrijkoopen, of een plaatsvervanger had kunnen stellen, zooals bij het trekken van een ongelukkig nummer voor de militie, zou hij dat graag gedaan hebben, zonder op geld te kijken. Maar daar dit niet moge-

DOMBEY EN ZOON.

dit gebeurd was, terwijl niemand in huis — zelfs mevrouw Chick en juffrouw Tox niet — hem had durven toefluisteren dat er ooit de minste reden was geweest om zich over den kleinen Paul ongerust te maken. Hij was het met zich zelf eens, dat het kind noodzakelijk een zekere serie van lichte ziekten moest doorloopen, en dat wel

lijkwas, vroeg hij zich alleen maar nu en dan af, op zijn hooghartige manier, wat de natuur toch daarmee voorhad, en troostte hij zich met de gedachte dat men daarmee alweer een mijlsteen van den weg voorbij was, en het groote doel van de reis zooveel nader was gekomen. Want het gevoel dat nu bij hem de overhand had en, naarmate

Paul ouder werd, meer en meer toenam, was ongeduld. Ongeduld naar dien tijd in het verschieft, wanneer de visioenen van hun vereenigde grootheid zegevierend verwezenlijkt zouden worden.

Sommige wijsgeeren zeggen ons, dat zelfzucht de wortel van al onze aandoeningen, zelfs van de edelste liefde is. Dombey's jongste kind was, van het eerste oogenblik af, zoo kennelijk alleen maar zoo belangrijk voor hem, omdat het een deel van zijn eigen grootheid, of (wat hetzelfde is) van de grootheid van Dombey en Zoon was, dat het niet te betwijfelen is of men had voor zijn vaderlijke genegenheid, evenals voor menig fraai gebouw van groote vermaardheid, een heel laag fundament kunnen opsporen. Maar hij had zijn zoon toch lief met al de liefde die hij had. Indien er in zijn bevroren hart een warm plekje was, had zijn zoon het in bezit; indien de harde oppervlakte van dat hart den indruk van eenig beeld kon ontvangen, stond daar het beeld van zijn zoon; hoewel niet zoozeer als kind, of jongen, maar als volwassen man — als de „Zoon” van de firma. Daarom was hij ongeduldig om de toekomst te bereiken en over de hinderlijke toevalligheden, die daarbij in den weg kwamen, heen te snellen. Daarom was hij, in weerwil van zijn liefde, over deze toevalligheden weinig of niet ongerust; want het was hem alsof het kind een betooverd leven had en de man moest worden, met wien hij in zijn gedachten al voortdurend omging, en voor wien hij dagelijks plannen en ontwerpen maakte, alsof hij al werkelijk bestond.

Zoo werd Paul bijna vijf jaar oud. Hij was een aardig ventje, hoewel zijn smalle gezichtje iets schraals en scherps had, dat juffrouw Wickam dikwijls veelbeteekenend haar hoofd deed schudden. Zijn humeur gaf overvloedige beloften dat het op later leeftijd heerschzuchtig zou zijn; en hij had zoo'n duidelijk begrip van zijn eigen belangrijkheid en van het rechtmatige, dat alle andere dingen en personen hem dienstbaar en onderworpen moesten zijn, als iemand maar kon verlangen. Hij was soms kinderlijk en speelsch genoeg, en niet stug van aard; maar soms had hij ook een vreemde, oudemannetjesachtige manier om in zijn leunstoeltje te zitten peinzen, en dan zag hij er uit (en zoo praatte hij ook) als een van die verschrikkelijke wezentjes in de tooversprookjes, die, al zijn zij honderd vijftig of tweehonderd jaar oud, nog het fantastische beeld vertoonen van de kinderen waarvoor zij vervuld zijn. Dikwijls kreeg hij zoo'n aanval boven op de kinder-

kamer; en soms kwam hij er plotseling toe, met den uitroep dat hij moe was, zelfs terwijl hij met Florence speelde of met juffrouw Tox paardje reed. Maar nooit kwam hij er zoo zeker toe, als wanneer hij, met zijn stoeltje naar zijn vaders kamer gebracht, daar met dezen na den maaltijd bij het vuur zat. Zij waren op zoo'n oogenblik het zonderlingste paar, dat ooit door een vuur beschenen is. Dombey, statig rechtop naar de vlam starend; zijn kleine afbeeldsel, met een oud, oud gezichtje en met de strakke aandacht van een peinzenden wijsgeer in den rooden gloed turend. Dombey hield zich met ingewikkelde wereldsche plannen en berekeningen bezig — zijn kleine afbeeldsel met, de hemel weet welke, grillige fantasieën, halfgevormde gedachten en ongeregelde bespiegelingen. Dombey stijf van stijfheid en eigenwaan, zijn kleine afbeeldsel even stijf door overerving en door onwillekeurige nabootsing. Die twee zoo volkomen aan elkaar gelijk en toch zoo'n verbazend contrast.

Bij een van deze gelegenheden, toen zij beiden langen tijd hadden gezwegen, en Dombey alleen wist dat het kind wakker was door nu en dan naar zijn oogen te kijken, waarin het heldere vuur flonkerde als een juweel, verbrak kleine Paul aldus de stilte:

„Papa, wat is geld?”

Deze onverwachte vraag stond in zoo'n onmiddellijke betrekking met Dombey's eigen gedachten, dat hij er volkomen door van zijn stuk raakte.

„Wat geld is, Paul?” antwoordde hij. „Geld?”

„Ja,” zei het kind, zijn handjes op de armleuningen van zijn stoeltje leggend en met zijn oude gezichtje naar Dombey opkijkend; „wat is geld?”

Dombey was in verlegenheid. Hij had hem graag een opheldering willen geven, waarbij van de verschillende ruilmiddelen, edele metalen, munt, papier, wisselkoers, en zoo voort, melding moest worden gemaakt; maar toen hij naar het stoeltje keek, en zag hoe laag dat nog was, antwoordde hij: „Goud, zilver en koper. Guinjes, shillingen en stuivers. Je weet immers wel wat die zijn!”

„O ja, ik weet wel wat die zijn,” zei Paul; „maar dat bedoel ik niet papa. Ik bedoel, wat is eigenlijk geld?”

Hemel en aarde, hoe oud was het gezichtje, waarmee hij weer naar zijn vader opkeek!

„Wat eigenlijk geld is?” zei Dombey, zijn stoel wat achteruitschuivend, om vol ver-

bazing het verwaten wezentje, dat zoo'n vraag deed, beter aan te kijken.

„Ik bedoel, papa, wat kan het doen?“ hervatte Paul, zijn armpjes over elkaar slaand (die nauwelijks lang genoeg waren om over elkaar te slaan), terwijl hij eerst naar het vuur en toen naar hem, en dan weer naar het vuur en weer naar hem opkeek.

Dombey schoof zijn stoel weer bij en klopte hem op zijn hoofd. „Dat zul je met-tertijd wel beter leeren, ventje,“ zei hij. „Geld, Paul, kan alles doen.“ Hij greep het lichte handje en tikte er zacht mee op zijn eigen hand terwijl hij dit zei.

Maar Paul trok zoo gauw hij kon zijn hand los, en die op de armleuning van zijn stoeltje wrijvend, alsof zijn verstand in de palm zat en hij het wilde slijpen, en weer naar het vuur kijkend, alsof het vuur de raadsman was die hem zijn vragen influis-terde, zei hij, na een poosje te hebben na-gedacht:

„Alles, papa?“

„Ja — nagenoeg,“ zei Dombey.

„Alles,“ herhaalde de kleine nog eens bij zich zelf. Het beperkende bijvoegsel had hij niet opgemerkt, of misschien niet begrepen, en vervolgde toen hardop:

„Waarom heeft het geld dan mijn mama niet gered? Het is toch niet boosaardig, niet waar?“

„Boosaardig!“ zei Dombey, zijn das verschuivend, en eenigszins verstoord, naar het scheen, over een dergelijk idee. „Neen. Iets goeds kan niet boosaardig zijn.“

„Als het iets goeds is en alles kan doen,“ zei de kleine peinzend en weer naar het vuur kijkend, „dan verwondert het mij, dat het mijn mama niet gered heeft.“

Dezen keer was dit geen vraag, die hij tot zijn vader richtte. Misschien had hij, met de schrandereheid van een kind, gezien dat hij dezen al verdrietig had gemaakt. Maar hij herhaalde de gedachte hardop, alsof zij iets heel ouds voor hem was en hem al dikwijls had lastig gevallen; en bleef met zijn kin in zijn hand zitten kijken en peinzen, alsof hij in het vuur een ophel-dering zocht.

Toen Dombey zich van zijn verrassing, om niet te zeggen van zijn schrik had her-steld (want het was de eerste maal dat het kind over zijn moeder tot hem sprak, hoe-wel hij het avond aan avond precies zoo naast zich had zien zitten) verklaarde hij Paul dat het geld, hoewel een machtige geest, en waarvan men vooral geen kwaad moest spreken, geen menschen in leven kon houden, voor wie de tijd gekomen was om te sterven; en dat wij allen moeten sterven,

helaas zelfs in de City, hoe rijk wij ook zijn. Maar dat het geld ons geëerd, ge-vreesd, geacht, gediend en gevierd deed worden, en ons in de oogen van alle men-schen machtig en aanzienlijk maakte, en dat het zelfs dikwijls den dood heel lang kon weghouden. Dat het, bij voorbeeld, zijn mama de diensten van mijnheer Pilkins had verschaft, waarvan Paul zelf ook dikwijls nut had gehad; en ook van den grooten dokter Parker Peps, dien hij nooit gekend had. Dat het alles kon doen wat maar te doen was. Dit alles, en nog meer van dien aard, prentte Dombey zijn zoon in den geest, die aandachtig luisterde en het mees-te van wat hem gezegd werd heel goed scheen te begrijpen.

„Het kan mij ook niet sterk en heelemaal gezond maken, niet waar papa; is het wel?“ zei Paul na een korte poos van stilte, zijn magere handjes wrijvend.

„Wel, je bent immers sterk en heelemaal gezond,“ antwoordde Dombey. „Is 't niet?“

O, hoe oud was het gezichtje dat naar hem opkeek, en met een uitdrukking half van treurigheid, half van slimheid daarin!

„Je bent immers zoo sterk en gezond als zulke kleine jongens gewoonlijk zijn? Hè?“ zei Dombey.

„Florence is ouder dan ik, maar ik ben niet zoo gezond en sterk als Florence, dat weet ik wel,“ antwoordde het kind; „en ik geloof, dat, toen Florence zoo klein was als ik, zij veel langer achtereen kon spelen zonder moe te worden. Ik ben soms zoo moe,“ zei kleine Paul, zijn handjes warmend, en tusschen de tralies van den haard kijkend, alsof daar een spookachtig poppen-spel vertoond werd, „en mijn gebeente doet dan zoo zeer (juffrouw Wickam zegt, dat het mijn gebeente is) dat ik niet weet wat ik doen zal.“

„Ja, maar dat is 's avonds,“ zei Dombey, zijn stoel dicht bij dien van zijn zoon schuivend, en hem de hand zachtjes op den rug leggend, „kleine jongens moeten 's avonds moe zijn, want dan slapen zij goed.“

„O, het is niet 's avonds, papa,“ ant-woordde het kind; „het is overdag; en dan ga ik op Florence's schoot liggen, en dan zingt zij voor mij. En 's nachts droom ik van zulke won-der-lijke dingen.“

En hij bleef zijn handjes zitten warmen en peinzen, als een oud mannetje of een jong kabouter-tje.

Dombey was zoo verbaasd, en zoo slecht op zijn gemak, en zoo verlegen hoe hij het gesprek zou voortzetten, dat hij niets kon doen dan zijn zoon in het schijnsel van het

vuur te blijven aankijken, met de hand nog op zijn rug, alsof die daar door een magnetische aantrekking werd vastgehouden. Een keer stak hij zijn andere hand uit en lichtte hij even het peinzende gezichtje naar het zijne op. Maar zoodra hij het losliet, zocht het weer het vuur; en zoo bleef Paul zitten, naar de flikkerende vlam gekeerd, tot zijn oppasster kwam om hem naar bed te brengen.

„Ik wil dat Florence mij komt halen,” zei Paul.

„Wil je dan niet met je goede juffrouw Wickam meegaan, jonheer Paul?” zei deze juffrouw heel aandoenlijk.

„Neen, ik wil niet,” antwoordde Paul, en zette zich weer recht op zijn stoeltje, alsof hij in huis heer en meester was.

Met een zegenwensch over zijn onnoozelheid, ging juffrouw Wickam weg, en kort daarop verscheen Florence. Paul sprong dadelijk vlug en gewillig overeind, en hief, om zijn vader goedennacht te zeggen, een gezichtje op, zooveel helderder, zooveel jonger, over het geheel zooveel kinderlijker, dat Dombey, door die verandering in hooge mate gerustgesteld, er tevens heel verbaasd over was.

Toen zij samen de kamer uit waren, meende hij een zachte stem te hooren zingen; en zich herinnerend dat Paul gezegd had dat zijn zuster voor hem zong, had hij de nieuwsgierigheid om de deur te openen, hen na te kijken en te luisteren. Zij zwoegde de breede holle trap op, met Paul in haar armen; zijn hoofdje lag op haar schouder, en een van zijn armpjes was om haar hals geslagen. Zoo tobden zij voort, zij den heelen weg langs zingend, en Paul soms even flauw neuriënd om met haar mee te doen. Dombey keek hen na tot zij boven aan de trap waren gekomen — niet zonder onderweg even te blijven rusten — en uit zijn oogen verdwenen. Toen bleef hij nog naar boven staan kijken, tot de bleeke stralen van de maan, die met een droevige schemering door de traplantaarn vielen, hem weer naar zijn kamer deden gaan.

Mevrouw Chick en juffrouw Tox werden den volgenden dag tot een raadsvergadering aan het diner geroepen; en toen de tafel was afgenomen, opende Dombey de zitting door te verzoeken, dat men hem zonder eenige terughouding of bewimpeling zou vertellen, of Paul iets scheelde en wat mijnheer Pilkins van hem zei.

„Want het kind is niet zoo flink,” zei Dombey, „als ik wel zou wenschen.”

„Met uw gewone scherpzinnigheid, beste Paul,” antwoordde mevrouw Chick, „hebt

gij den spijker weer precies op den kop geraakt. Onze lieveling is niet heelemaal zoo flink als wij wel konden wenschen. De zaak is dat zijn geest te sterk voor hem is. Zijn ziel is veel te groot voor zijn lichaam. Inderdaad, de manier waarop dat lieve kind praat,” vervolgde zij, haar hoofd schuddend, „zou niemand gelooven. Zijn uitdrukkingen, Lucretia, gisteren nog, over begravenissen!”

„Ik vrees,” viel Dombey haar korzelig in de rede, „dat sommige van die menschen boven het kind op ongepaste onderwerpen brengen. Hij sprak mij gisteravond over — over zijn gebeente,” zei Dombey, een toornigen nadruk op dat woord leggend. „Wat ter wereld heeft iemand te maken met — met het gebeente van mijn zoon? Hij is toch geen levend geraamte zou ik denken?”

„Verre van dat,” zei mevrouw Chick, met onbeschrijfelijke kracht.

„Dat zou ik ook zeggen,” hervatte haar broer. „Dan weer — begravenissen. Wie spreekt met het kind over begravenissen? Wij zijn toch zeker geen aansprekers of doodgravers?”

„Verre van dat,” zei mevrouw Chick op denzelfden toon als tevoren.

„Wie brengt hem dan toch zulke dingen in het hoofd?” zei Dombey. „Ik was er gisteravond werkelijk door onzet. Wie brengt hem toch zulke dingen in het hoofd, Louise?”

„Mijn lieve Paul,” zei mevrouw Chick, na een oogenblik van stilte, „dat hoeft eigenlijk niet gevraagd te worden. Ik geloof niet, dat moet ik u eerlijk zeggen, dat juffrouw Wickam een bijzonder opgeruimd mensch is, niet wat men zoo zou noemen.”

„Een dochter van Momus,” opperde juffrouw Tox bescheiden.

„Juist,” zei mevrouw Chick. „Maar zij is heel attent en gewillig, en volstrekt niet eigenwijs; ik heb werkelijk nooit een gezelijker mensch gezien. Als het lieve kind,” vervolgde mevrouw Chick, op een toon alsof zij de conclusie trok uit iets waarover men het tevoren volkomen eens was geworden, in plaats van het allemaal voor den eersten keer te zeggen, „door dien laatsten schok wat verzwakt is, en niet zoo'n krachtige gezondheid heeft als wij wel konden wenschen; en als zijn gestel den laatsten tijd wat zwak is, alsof hij nu en dan een zekere lamheid schijnt te hebben in zijn...”

Mevrouw Chick was bang om beentjes te zeggen, daar Dombey pas getoond had zooveel tegen gebeente te hebben, en

wachtte dus op een influistering van juffrouw Tox, die, trouw aan haar functie, het woord „leedjes" waagde.

„Leedjes?" herhaalde Dombey.

„Ik geloof dat de dokter vanmorgen zijn beentjes noemde, is 't niet, Louise?" zei juffrouw Tox.

„Ja, zeker, lieve," antwoordde mevrouw Chick, met zacht verwijt. „Hoe kunt ge mij dat vragen? Gij hebt het immers gehoord. Ik zeg, als onze lieve Paul nu en dan een lamheid in zijn beentjes schijnt te hebben, dan zijn dat kleinigheden die heel veel kinderen op zijn leeftijd krijgen, en door geen enkele zorg of voorzichtigheid kunnen worden voorkomen. Hoe eerder gij dat begrijpt en inziet, beste Paul, des te beter."

„Gij moet toch wel weten," merkte Dombey op, „dat ik uw natuurlijke gehechtheid aan het toekomstige hoofd van mijn huis volstrekt niet betwijfel. Dokter Pilkins heeft Paul vanmorgen nog onderzocht, meen ik?"

„Ja," antwoordde zijn zuster, „en juffrouw Tox en ik zijn er bij geweest. Juffrouw Tox en ik zijn er altijd bij. Wij maken daar een wet van. Dokter Pilkins is al een heelen tijd iederen dag bij hem geweest, en ik houd hem voor een heel knap man. Hij zegt dat het niets van beteekenis is; wat ik bevestigen kan, als dat een geruststelling is; maar vandaag heeft hij de zeelucht aangeraden. Heel verstandig, Paul, daar ben ik van overtuigd."

„De zeelucht," herhaalde Dombey, zijn zuster aankijkend.

„Daar is niets in om u ongerust over te maken," zei mevrouw Chick. „Voor mijn George en Frederik is ook de zeelucht aangeraden, toen zij zoo oud waren; en mij zelf is zij heel dikwijls aangeraden. Ik geef u volkomen toe, Paul, dat er boven misschien onvoorzichtig in zijn bijzijn gesproken wordt over dingen, waarmee zijn kleine geest zich liever niet moest bezighouden; maar ik zie werkelijk niet hoe dat bij een kind met zijn intelligentie te verhinderen is. Als hij een gewoon kind was, zou er niets in steken. Ik moet zeggen, ik denk, net als juffrouw Tox, dat een korte afwezigheid van huis, de lucht van Brighton, en het lichamelijke en geestelijke toezicht van een zoo ervaren dame als mevrouw Pipchin bij voorbeeld..."

„Wie is mevrouw Pipchin, Louise?" vroeg Dombey, verstoeld over deze familiere vermelding van een naam, dien hij nog nooit gehoord had.

„Mevrouw Pipchin, beste Paul," antwoordde zijn zuster, „is een bejaarde dame — juffrouw Tox kent haar heele geschiede-

nis — die een tijdlang al de vermogens van haar geest, met groot succes, aan de studie en de behandeling van de jeugd heeft gewijd, en heel aanzienlijke relaties heeft gehad. Haar man stierf van hartzeer over — waarover hebt ge ook weer gezegd dat haar man van hartzeer gestorven is, lieve? De juiste omstandigheden zijn mij ontschoten."

„Door het waterpompen uit de mijnen van Peru," antwoordde juffrouw Tox.

„Niet dat hij zelf pomper is geweest, natuurlijk," zei mevrouw Chick, zich weer tot haar broer wendend; en inderdaad scheen deze opheldering niet overbodig te zijn, want juffrouw Tox sprak alsof hij met de hand aan den pompslinger gestorven was, „maar omdat hij geld in die speculatie had gestoken, die volkomen mislukte. Ik geloof dat mevrouw Pipchin met kinderen geweldige dingen weet te bereiken. Ik heb haar hooren prijzen — Hemel — hoe hoog wel niet!" Haar oogen zwierven naar de buste van Pitt op de boekenkast, die ongeveer tien voet van den grond was.

„Misschien mag ik van mevrouw Pipchin zeggen, mijnheer," liet juffrouw Tox, met een zedig blosje, hierop volgen, „daar men zich zoo uitdrukkelijk op mij heeft beroepen, dat de lof, dien uw lieve zuster haar gegeven heeft, volkomen verdiend is. Heel veel dames en heeren, die tot belangrijke leden van de maatschappij zijn opgegroeid, hebben veel aan haar zorgen te danken gehad. De nederige persoon, die nu met u spreekt, stond ook eens onder haar hoede. Ik geloof zelfs dat de jeugdige adel haar etablissement niet vreemd is."

„Moet ik dan begrijpen dat die achtenswaardige dame een etablissement houdt, juffrouw Tox?" vroeg Dombey minzaam.

„Wel, ik weet werkelijk niet of ik het zoo wel behoor te noemen," antwoordde de dame. „Het is geen bewaarschool — volstrekt niet. Ik zou mijn meening het beste uitdrukken," zei juffrouw Tox, met bijzondere liefvalligheid, „als ik het een pensioen voor kinderen noemde, voor een heel select publiek."

„Voor een heel beperkt aantal en op een kostbaren voet ingericht," zei mevrouw Chick, met een blik naar haar broer.

„O ja, heel exclusief," zei juffrouw Tox. Dit was iets van belang. Dat mevrouw Pipchin's echtgenoot van hartzeer over de mijnen van Peru gestorven was, was goed. Het had een rijken klank. Bovendien gruwde Dombey van de gedachte om Paul nog een uur langer te laten blijven waar hij was, nadat een medicus had aanbevolen

hem naar een andere omgeving over te brengen. Dit was maar blijven stilstaan en dralen op den weg, dien het kind nog moest afleggen voor het doel bereikt werd, dat toch nog ver genoeg weg was. Dat de twee dames mevrouw Pipchin zoo roemden, achtte hij van veel belang; want hij wist dat zij jaloersch waren op elke vreemde bemoeiing met het kind, en het kwam geen oogenblik bij hem op, dat zij misschien verlangend waren een verantwoordelijkheid waaromtrent hij zijn eigen vaste begrippen had, met iemand anders te deelen. „Van hartzeer over de mijnen van Peru gestorven,” peinsde Dombey. „Wel, een heel fatsoenlijke manier van sterven.”

„Als wij nu, na morgen informaties te hebben ingewonnen, besloten om Paul naar die dame in Brighton te sturen, wie zou dan met hem meegaan?” vroeg Dombey, na even te hebben nagedacht.

„Ik geloof niet dat gij het kind op 't oogenblik ergens heen zoudt kunnen sturen zonder Florence, beste Paul,” zei zijn zuster aarzelend. „Hij is dol op haar. Hij is nog heel jong, moet ge bedenken, en heeft zijn kuurtjes.”

Dombey keerde zijn hoofd om, ging langzaam naar de boekenkast, opende die en haalde een boek te voorschijn om te lezen.

„Iemand anders, Louise?” zei hij, zonder op te kijken, en terwijl hij de bladen omsloeg.

„Juffrouw Wickam natuurlijk. Die is volkomen voldoende, zou ik denken,” antwoordde zijn zuster. „Daar Paul in zulke handen komt, als die van mevrouw Pipchin, kunt gij moeilijk iemand meesturen, die haar eenigszins de wet zou willen stellen. Gij zoudt zelf minstens eens per week daarheen gaan, natuurlijk.”

„Natuurlijk,” zei Dombey, en zat daarna een uur lang op een blad te kijken, zonder een woord te lezen.

Deze vermaarde mevrouw Pipchin was een verbazend leelijke oude vrouw, met een krommen rug, een vlekkerig gezicht, als van slecht marmer, een haviksneus, en harde grijze oogen, die er uitzagen alsof zij op een aanbeeld gehamerd konden worden zonder eenige schade te lijden. Veertig jaren, minstens, waren er verlopen, sedert de mijnen van Peru den heer Pipchin den dood hadden berokkend; maar zijn weduwe droeg nog altijd zwart merinos, van een zoo doffe, doodsche tint, dat 's avonds het gas zelfs haar niet kon opfleuren. Men zei algemeen dat zij bijzonder goed met kinderen wist om te gaan; en het geheim van haar behandeling was, hun alles te geven

wat hun niet beviel en niets dat hun wel beviel — een methode, waarvan bewezen was, dat ze hen veel zoeter maakte. Zij was zoo bitter, boos en hatelijk, dat men in verzoeking kwam om te gelooven, dat de machinerie van de Peruaansche pompen eigenlijk verkeerd had gewerkt, en alle menschelijkheid en vroolijkheid uit haar gemoed had gepompt, in plaats van het water uit de mijnen.

Het Kasteel van deze heks en kinderen-temster stond in een steile achterstraat van Brighton; waar de grond kalkachtiger, steenachtiger en dorder was, en de huizen lichter en wrakker gebouwd waren dan elders; waar de tuintjes daarvóór de onverklaarbare eigenschap hadden om niets anders dan paardenbloemen voort te brengen, wat er ook in gezaaid werd, en waar men voortdurend slakken aan de straatdeuren zag kleven. In den winter kon men de lucht niet uit het Kasteel krijgen, en in den zomer er niet in. Er was in dit huis zoo'n onophoudelijk gesuis van den wind, dat het precies klonk als een groote zeehoorn, en de bewoners nacht en dag hun ooren dicht moesten houden. Het spreekt vanzelf, dat het in het huis verre van frisch rook, en voor het raam van de voorkamer, dat nooit werd opengezet, hield mevrouw Pipchin een verzameling planten in potten, waardoor het etablissement een eigenaardige lucht kreeg. Deze planten, hoe voortreffelijk ook in haar soort, waren speciaal uitgekozen om een vrouw als mevrouw Pipchin tot lustwarande te dienen. Een half dozijn ervan waren cactussen, die zich als harige slangen om een stokje kronkelden; een andere soort sloeg klauwen uit, als een groene kreeft; verscheidene kruipende planten waren er, die kleverige bladeren hadden, die zich aan alles vastplakten; en één bijzonder hatelijke bloempot hing er aan de zoldering, die scheen over te koken om de menschen daaronder met de lange groene einden te krieuwelen, die hen aan spinnekoppen deden denken — waarvan de woning van mevrouw Pipchin buitengewoon rijk voorzien was, hoewel zij zich misschien, in het daartoe geschikte seizoen, nog meer op een geweldigen overvloed van oorwormen kon beroemen.

Daar mevrouw Pipchin echter een hoog kostgeld eischte, en de gelijkmatige zuurheid van haar humeur heel zelden voor iemand verzachtte, werd zij voor een oude dame van een bijzonder vast karakter gehouden, die een wetenschappelijke kennis van het gestel en den aard van kinderen bezat. Deze naam en het hartzeer waaraan

mijnheer Pipchin gestorven was, hadden haar geholpen sedert den dood van haar man, het eene jaar door het andere gerekend, een vrij ruim bestaan te verkrijgen. Binnen drie dagen nadat mevrouw Chick voor het eerst over haar gesproken had, had deze brave oude vrouw het genoeg een aanmerkelijke vermeerdering van haar loopende ontvangsten uit den zak van Dombey tegemoet te zien, en Florence en haar broertje Paul als bewoners van haar kasteel te ontvangen.

Mevrouw Chick en juffrouw Tox, die de kinderen den vorigen avond hadden gebracht ('s nachts hadden zij in een logement geslapen) waren juist weggereden, en mevrouw Pipchin stond, met haar rug naar het vuur, als een oude officier de recruten te inspecteeren. Mevrouw Pipchin's nicht, een dame van middelbaren leeftijd, haar welwillende en trouwe slavin, maar stroef en strak van uiterlijk, en bijzonder geplaagd door steenpuisten op haar neus, ontdeed jongenheer Bitherstone van den schoonen kraag, dien hij bij de parade had gedragen. Jongejuffrouw Pankey, op het oogenblik het eenige andere logeetje, was juist naar den kerker gebracht (een leege kamer achter in huis, een plaats van tuchtiging en boete) omdat zij in het bijzijn van de vreemde dames driemaal gesnufft had.

„Wel, jongeheer,” zei mevrouw Pipchin tot Paul, „hoe denk je dat ik je zal bevalen?”

„Ik denk, dat ge mij heelemaal niet zult bevallen,” antwoordde Paul. „Ik wil weg. Dit is mijn huis niet.”

„Nee. Het is mijn huis,” zei mevrouw Pipchin hierop.

„Een heel leelijk huis,” antwoordde Paul.

„Maar er is toch een kamer nog leelijker dan deze,” zei mevrouw Pipchin, „waar wij stoute jongens opsluiten.”

„Is hij daar wel eens geweest?” vroeg Paul, naar den kleinen Bitherstone wijzend.

Mevrouw Pipchin knikte toestemmend; en Paul had voor de rest van den dag genoeg te doen om den kleinen Bitherstone van het hoofd tot de voeten te bekijken en op al de veranderingen van zijn gezicht te letten, met de belangstelling die een kleine jongen moest opwekken, die ondervinding van verschrikkelijke en geheimzinnige dingen had.

Tegen één uur ging men aan den maaltijd, die voornamelijk uit meelkost en groenten bestond, voor welke gelegenheid jongejuffrouw Pankey (een nietig klein meisje, met blauwe oogen, dat elken morgen „gepitjit” werd en gevaar scheen te

loopen om heelemaal te worden weggewreven) door de heks zelf uit haar gevangenis gehaald en onderricht werd dat kinderen, die snufften als er bezoekers waren, nooit in den hemel kwamen. Toen deze groote waarheid haar goed was ingeprent, werd zij op rijst vergast, en daarna moest zij een dankgebedje opzeggen, dat in het Kasteel was voorgescreven en waarin speciale melding werd gemaakt van dankbaarheid jegens mevrouw Pipchin voor den goeden maaltijd. Mevrouw Pipchin's nicht, Berinthia, at koud spek. Mevrouw Pipchin zelf, wier gestel warm voedsel vereischte, had voor zich alleen lamskarbonaden, die gloeiend heet tusschen twee borden werden binnengebracht en heel lekker roken.

Daar het na het eten regende en zij niet op het strand konden gaan wandelen, en mevrouw Pipchin's gestel na de lamskarbonaden rust vereischte, gingen zij met Berry (alias Berinthia) naar den kerker, een leege kamer, die op een blinden muur en een waterton uitzag, en iets spookachtigs akeligs had door een schoorsteen zonder haard er in. Door gezelschap verlevendigd, was deze kamer toch nog de plezierigste; want Berry speelde hier met de kinderen en scheen met evenveel plezier te stoeien als zij, totdat mevrouw Pipchin toornig tegen den muur klopte; toen hielden zij op en vertelde Berry hun sprookjes tot het begon te schemeren.

In plaats van thee had men overvloed van water en melk en brood met boter, benevens een zwart trekpotje voor mevrouw Pipchin en Berry, en geboterden toast voor mevrouw Pipchin alleen, voor wie deze versnapering, evenals de karbonaden, gloeiend heet werd opgediend. Hoewel mevrouw Pipchin onder het gebruik van deze lekkernij van buiten heel fettig werd, scheen zij haar van binnen in 't geheel niet te smeren, want zij bleef even stroef, en de harde grijze oogen bleven even droog.

Na de thee haalde Berry een naaikistje te voorschijn, met het koninklijke paviljoen op het deksel, en ging ijverig aan het naaien; terwijl mevrouw Pipchin, na haar bril opgezet en een groot boek, met groene stof bekleed, opengeslagen te hebben, begon te knikkebollen. En wanneer mevrouw Pipchin bijna voorover in het vuur viel en met een schrik wakker werd, gaf zij den kleinen Bitherstone een knip voor zijn neus omdat hij ook knikkebolde.

Eindelijk was het voor de kinderen tijd om naar bed te gaan, en na gebeden te hebben, werden zij weggebracht. Daar jongejuffrouw Pankey bang was om alleen in

het donker te slapen, maakte mevrouw Pipchin er een wet van om haar zelf als een schaap naar boven te drijven; en het was grappig om te hooren hoe het meisje, nog lang daarna, in de naargeestigste kamer van het huis lag te huilen, en mevrouw Pipchin nu en dan daar heen ging om haar te stompen. Tegen half tien kwam de geur van warm krentenbrood (mevrouw Pipchin's gestel kon zonder dat niet in slaap komen) een afwisseling brengen in den heerschenenden reuk van het huis, waarvan juffrouw Wickam zei dat het „bouwlucht” was, en kort daarop lag het heele kasteel in slaap gedompeld.

Het ontbijt van den volgenden morgen leek precies op de thee van den vorigen avond, behalve dat mevrouw Pipchin een geraspt broodje, in plaats van toast gebruikte, en daarna nog wat korzelijscheen dan anders. De kleine Bitherstone las hardop een geslachtsregister uit Genesis voor (met oordeel door mevrouw Pipchin uitgekozen) en werkte zich door de namen heen met de vlugheid en het gemak van iemand, die tegen een tredmolen opstompelt. Nadat dit was afgeloopen, werd jonge juffrouw Pankey weggebracht om „gepitjit” te worden, en de kleine Bitherstone om zich iets anders met zeewater te laten doen, waarvan hij altijd heel blauw en neerslachtig terugkwam. Paul en Florence gingen intusschen met juffrouw Wickam (die voortdurend in tranen was) op het strand wandelen; en tegen den middag liet mevrouw Pipchin de kinderen bij zich lezen. Daar het tot haar systeem behoorde den geest van een kind niet aan te moedigen om zich te ontwikkelen en te ontsluiten als een jonge bloem, maar om dien veel eer als een oester met geweld open te breken, was de moraal van die leeslessen doorgaans van bijzonder forschen aard; daar de held — een stoute jongen — zelden (ook als het nog genadig met hem afliep) door iets minder dan een leeuw of een beer om hals werd geholpen.

Dit was het leven bij mevrouw Pipchin. 's Zaterdags kwam Dombey over en gingen Florence en Paul naar zijn logement op de thee. Zij brachten den heelen Zondag met hem door, en gingen gewoonlijk voor den maaltijd uit rijden, en onder een dergelijke toertje scheen hij nog veel stijver en stroever te zijn dan anders. De Zondagavond was de akeligste avond van de week, want mevrouw Pipchin scheen er een wet van te hebben gemaakt om dan altijd bijzonder knorrig te zijn. Jonge juffrouw Pankey werd doorgaans diep bedroefd van een tante in

Rottendeaan teruggebracht; en de kleine Bitherstone, wiens bloedverwanten allen in Indië waren, en die tusschen de kerktijden stijf rechtop met zijn hoofd tegen den muur in de voorkamer moest zitten, zonder een hand of voet te bewegen, vond dit zoo onuitstaanbaar, dat hij Florence op een Zondagavond eens vroeg, of zij hem niet den weg kon wijzen om weer naar Bengalen te komen.

Men zei echter algemeen, dat mevrouw Pipchin heel goed met kinderen wist om te springen, en dit was in zekeren zin ook waar. De wildste kinderen gingen, nadat zij eenige maanden onder haar gastvrije dak hadden vertoefd, vrijwel getemd naar huis. Men zei ook algemeen, dat het mevrouw Pipchin bijzonder tot eer strekte, dat zij zich aan deze levenstaak had gewijd, en haar gevoel zoo had weten te overwinnen en haar rampen zoo standvastig onder de oogen had gezien, toen haar man van hartzeer over de mijnen van Peru gestorven was.

Naar deze voorbeeldige oude dame kon Paul in zijn leunstoeltje bij het vuur blijven zitten staren, hoelang het ook duurde. Als hij mevrouw Pipchin zoo strak aankeek, scheen hij niet te weten wat verveling was. Hij hield niet van haar; hij was niet bang voor haar; maar als hij in zoo'n stemming was, scheen zij een wonderlijke aantrekkingskracht voor hem te hebben. Daar zat hij haar dan aan te kijken, tot hij mevrouw Pipchin, heks die zij was, soms verlegen maakte. Eens vroeg zij hem, toen zij alleen waren, waar hij over dacht.

„Over u,” zei Paul, zonder de minste terughouding.

„En wat denk je over mij?” vroeg zij.

„Ik denk er over hoe oud gij wel zult zijn,” zei Paul.

„Je mag zulke dingen niet zeggen, jongeheer,” liet zij hierop volgen. „Dat geeft geen pas.”

„Waarom niet?” vroeg Paul.

„Omdat het niet beleefd is,” antwoordde mevrouw Pipchin snibbig.

„Niet beleefd?” zei Paul.

„Neen.”

„Het is niet beleefd,” zei Paul, volkomen argeloos, „al de lamskarbonaden en toast op te eten, zegt juffrouw Wickam.”

„Juffrouw Wickam,” viel mevrouw Pipchin uit, een kleur krijgend, „is een onbeschaamde prij.”

„Wat is dat?” vroeg Paul opnieuw.

„Dat gaat je niet aan,” antwoordde mevrouw Pipchin. „Denk maar aan de geschiedenis van den kleinen jongen die door een

dollen stier werd dood gestooten omdat hij te veel vroeg."

"Als de stier dol was," zei Paul, "hoe wist hij dan dat de jongen te veel gevraagd had? Niemand kan een dollen stier geheimen gaan influisteren. Ik geloof niet aan die geschiedenis."

"Geloof je er niet aan?" riep mevrouw Pipchin met verbazing uit.

"Neen," zei Paul.

"Ook niet, als het nu eens een makke stier was geweest?" zei mevrouw Pipchin.

Daar Paul de zaak nog niet uit dit oogpunt had bekeken, en zijn conclusies op de beweerde dolheid van den stier had gebouwd, liet hij zich daarmee voorloopig tot zwijgen brengen. Maar hij bleef er over zitten peinen, met een zoo duidelijk voornemen om mevrouw Pipchin aanstonds vast te zetten, dat zelfs deze geharde oude dame het voorzichtig achtte weg te gaan tot hij het geval vergeten had.

Van dien tijd af scheen kleine Paul dezelfde zonderlinge aantrekkingskracht op mevrouw Pipchin uit te oefenen, als zij op hem deed. Zij liet hem zijn stoeltje aan denzelfden kant van het vuur zetten, in plaats van tegenover haar, en daar zat hij dan, in een hoekje tusschen mevrouw Pipchin en den haard, elken rimpel van haar gezicht te bestudeeren en in haar harde grijze oogen te turen, tot zij die soms liever maar dicht deed, en zich hield alsof zij was ingedut. Mevrouw Pipchin had een oude zwarte kat, die doorgaans voor den haard ineengerold, egoïstisch lag te spinnen, en naar het vuur te knipoogen, tot haar versmalde pupillen op twee uitroepetekens leken. De goede vrouw had — het zij zonder oneerbiedigheid gezegd — inderdaad wel een heks kunnen zijn, en Paul en de kat haar twee gediensige geesten, zooals zij daar samen bij het vuur zaten. Het zou volmaakt met het voorkomen van dit gezelschapje gestrookt hebben, als zij allemaal op een zekeren avond bij een stevigen wind den schoorsteen waren ingevlogen, en men nooit meer iets van hen gehoord had.

Dit gebeurde echter niet. De kat, Paul en mevrouw Pipchin waren na het donker steeds op hun gewone plaatsen te vinden; en Paul, de kameraadschap van den kleinen Bitherstone schuwend, bleef avond aan avond mevrouw Pipchin, de kat en het vuur bestudeeren, alsof zij een tooverboek in drie deelen waren.

Juffrouw Wickam verklaarde Pauls' zonderlingheden op haar eigen manier; en in haar zwaarmoedigheid gesterkt door het uitzicht op een paar zwarte schoorsteenen,

het aanhoudende geloei van den wind, in de kamer waar zij gewoonlijk zat, en de eentonigheid (narigheid was haar krachtige uitdrukking) van haar huidige bestaan, leidde zij uit de vermelde gegevens de akeligste gevolgen af. Mevrouw Pipchin was er bijzonder op uit om elken vertrouwelijken omgang tusschen haar meid en juffrouw Wickam af te snijden, en besteedde diens-tengevolge veel tijd om achter een deur verborgen op de wacht te staan, en dan plotseling naar voren te schieten, als die ongelukkige meid zich naar juffrouw Wickam's kamer wilde begeven. Berry daarentegen mocht daar zoo dikwijls komen en zolang blijven, als dit door de talrijke plichten, waaraan zij zich van den ochtend tot den avond afsloofde, werd veroorloofd, en het was voor Berry dat juffrouw Wickam haar gemoed ontlastte.

"Wat een aardig jongetje is hij als hij slaapt!" zei Berry, en bleef staan om naar Paul in zijn bed te kijken, toen zij juffrouw Wickam eens haar avondeten bracht.

"Och ja," zuchtte juffrouw Wickam. "Dat mag ook wel!"

"Kom, als hij wakker is, is hij toch ook niet leelijk," merkte Berry op.

"Neen, juffrouw. O neen. En mijn ooms Betsey Jane ook niet," zei juffrouw Wickam.

Berry keek alsof zij naar het verband tusschen Paul Dombey en juffrouw Wickam's ooms Betsey Jane zocht.

"Mijn ooms vrouw," vervolgde juffrouw Wickam, "stierf precies als zijn mama. En met zijn dochttertje ging het net als met jongenheer Paul. Dat kind deed iemand soms het bloed in zijn aderen stollen, werkelijk waar."

"Hoe zoo?" vroeg Berry.

"Ik had 's nachts niet graag alleen bij Betsey Jane willen opblijven," zei juffrouw Wickam, "al hadt gij Wickam den volgenden ochtend in een eigen zaak willen zetten. Ik had het niet gekund, juffrouw Berry."

Berry vroeg natuurlijk waarom niet; maar juffrouw Wickam praatte, volgens het gebruik van sommige dames van haar stand, op haar eigen manier door.

"Betsey Jane," vervolgde zij, "was zoo'n lief kind als iemand maar wenschen kon. Ik denk nooit een liever kind te zullen zien. Door alle ziekten, die een kind krijgen kan, was zij allerliefst heen gekomen. Maar Betsey Jane," vervolgde zij, terwijl zij haar stem liet dalen en naar Paul in zijn bedje omkeek, "werd in haar wiegje door haar doode moeder bewaakt. Ik zou niet kunnen

zeggen hoe, of wanneer, en zou ook niet kunnen zeggen of het lieve kind het wist of niet, maar Betsey Jane werd door haar moeder bewaakt, juffrouw Berry! Gij moogt zeggen dat dit gekheid is, en ik zal het u niet kwalijk nemen, juffrouw. Ik hoop zelfs dat gij het met uw geweten overeen kunt brengen om te denken, dat het maar gekheid is; gij zult er des te vroolijker door blijven in dit — neem mij niet kwalijk dat ik het zeg — in dit akelige, grafachtige huis, dat mij den dood nog zal doen. Paul is wat onrustig in zijn slaap. Klop hem eens op zijn rug, als het u belieft."

"Gij denkt natuurlijk," zei Berry, terwijl zij zachtjes deed wat haar gevraagd was, "dat hij ook door zijn moeder bewaakt wordt?"

"Met Betsey Jane," zei juffrouw Wickam op haar allerplechtigsten toon, "is het precies zoo gegaan als het met dat kind gegaan is. Zij is precies zoo veranderd als dat kind veranderd is. Ik heb haar dikwijls en dikwijls zoo zien zitten denken — denken — denken, net als hij. Ik heb haar dikwijls net zoo oudachtig zien kijken als hij. Ik heb haar dikwijls net zoo hooren praten als hij doet. Ik houd het er voor dat het met dat kind en Betsey Jane volmaakt gelijk staat, juffrouw Berry."

"Is dat kind van uw oom nog in leven?" vroeg Berry. "Ja, juffrouw Berry, nog in leven," antwoordde juffrouw Wickam, met iets triomfantelijks in haar toon, want blijkbaar had Berry het tegendeel verwacht, "en zij is met een zilversmid getrouwd. O ja, juffrouw, zij is nog in leven," zei juffrouw Wickam, met een bijzonderen nadruk op het voornaamwoord.

Daar het duidelijk genoeg was dat iemand anders dood moest zijn, vroeg mevrouw Pipchin's nicht wie dat was.

"Ik zou u niet graag ongerust willen maken," antwoordde juffrouw Wickam, aan haar avondeten beginnend. "Vraag het mij maar niet."

Dit was het zekerste middel om nog verder ondervraagd te worden. Berry deed dit dus ook, en na nog wat tegensputteren legde juffrouw Wickam haar mes neer, en naar Paul in zijn bedje omkijkend, antwoordde zij:

"Zij hechtte zich bijzonder aan sommige menschen. Soms was het onverklaarbaar waarom; soms was het een gehechtheid, die men had kunnen verwachten, maar sterker dan gewoonlijk. Al die menschen stierven."

Dit was zoo onverwacht en ontzettend, dat Berry stijf op den harden rand van het

ledikant bleef zitten en, kort ademhalend, haar berichtgeefster met onverholen angst aanstaarde.

Juffrouw Wickam wees tersluiks met haar wijsvinger naar het bedje, waar Florence lag te slapen en toen even nadrukkelijk naar den grond. Vlak daaronder was de kamer waar mevrouw Pipchin gewoonlijk haar souper gebruikte.

"Onthoud wat ik zeg, juffrouw Berry," zei juffrouw Wickam, "en wees dankbaar dat jonheer Paul niet van u houdt. Ik ben het ook, dat hij niet van mij houdt, dat verzeker ik u; al hebt ge niet veel om voor te leven — neem mij niet kwalijk, dat ik het zeg — in zoo'n gevangenis van een huis."

Misschien kwam het door Berry's ontroering dat zij Paul wat al te hard op zijn rug klopte, of wel daar heelemaal mee ophield, maar hij keerde zich nu in zijn bedje om, werd daarop wakker, kwam overeind, ontsteld door een benauwd droom, en vroeg naar Florence.

Op het eerste geluid van zijn stem, was zij uit haar bed; en dadelijk over zijn kussen buigend, zong zij hem weer in slaap. Juffrouw Wickam schudde haar hoofd, en liet eenige tranen vallen, terwijl zij Berry's aandacht op deze groep vestigde.

"Goedennacht, juffrouw, goedennacht," zei juffrouw Wickam zacht. "Uw tante is een oude vrouw, en het is dus iets dat ge toch al dikwijls verwacht moet hebben."

Juffrouw Wickam deed dit troostende vaarwel met een blik van diepe zielesmart vergezeld gaan, en toen zij met de twee kinderen alleen was gebleven, gaf zij zich aan haar zwaarmoedigheid over, tot zij ook door den slaap overmand werd.

Hoewel de nicht van mevrouw Pipchin deze voorbeeldige vrouw niet direct dood op het haardkleedje dacht te vinden, toen zij naar beneden ging, was het toch een verademing voor haar toen zij haar buitengewoon knorrig en lastig vond, en zij alle blijken gaf dat zij van plan was om nog lang, tot vreugde van allen die haar kenden, te blijven leven. Ook in de volgende week vertoonden zich nog geen verschijnselen van toring, maar verdwenen de voedingsmiddelen, die haar gestel vereischte, even geregeld als gewoonlijk, hoewel kleine Paul haar even onvermoed als ooit bestudeerde, en op zijn gewone plaats tusschen haar zwarten rok en den haard bleef zitten.

Maar aangezien Paul na verloop van dien tijd niet sterker was dan bij zijn komst, hoewel zijn gezichtje er veel gezonder uitzag, werd er een wagentje voor hem gekocht,

waarin hij op zijn gemak kon liggen, met een A-B-C-boek en een paar prentenboekjes bij zich, en naar het strand kon worden gereden. Overeenkomstig zijn zonderlingen smaak, wilde het kind niets weten van een frisschen blozenden jongen, die voorgesteld werd om zijn wagentje te trekken, en

Wickam achteraan kwam, werd hij dagelijks naar het strand gereden, en zat of lag hij daar uren achtereen in zijn wagentje, terwijl niets hem zoo onaangenaam was als het gezelschap van kinderen — Florence alleen altijd uitgezonderd.

„Ga maar weg, alsjeblieft,” zei hij ge-

LUISTEREND NAAR DE ZEE.

koos, in diens plaats, zijn grootvader, een oude, afgeleefde man, met een allerzuurst gezicht en een pak van oud wasdoek, dat een reuk verspreidde als een met wier overdekt strand.

Met dezen fraaien bediende om hem voort te trekken, en Florence altijd naast hem, terwijl de neerslachtige juffrouw

woonlijk tot een kind, dat hem gezelschap wilde komen houden. „Ik dank je wel, maar ik heb je niet nodig.”

Een kinderstemmetje aan zijn oor vroeg hem wel eens hoe het hem ging.

„Heel goed — dank je,” antwoordde hij dan; „maar je moest liever maar gaan spelen, alsjeblieft.”

Dan keerde hij zijn hoofd om, wachtte tot het kind weg was, en zei tot Florence: „Wij hebben niemand anders noodig, niet waar? Geef mij maar een kus, Flore.”

Hij had op zoo'n oogenblik zelfs een hekel aan het gezelschap van juffrouw Wickam, en was heel tevreden als zij wegkuierde, wat zij meestal deed, om schelpen en kennissen te zoeken. Zijn geliefdste plekje was een eenzame plaats ver van de overige strandbezoekers; en als Florence daar bij hem zat te werken, of hem voorlas, of met hem praatte, en de wind hem langs zijn voorhoofd blies, en het water tot aan de wielen van zijn wagentje kwam, was hij volmaakt tevreden.

„Flore,” zei hij eens, „waar is Voor-Indië, waar de familie van dien jongen woont?”

„O, dat is heel ver weg,” zei Florence, haar oogen van haar werk opslaand.

„Weken ver?” vroeg Paul.

„Ja; men zou vele weken dag en nacht moeten reizen om er te komen.”

„Als jij in Voor-Indië was, Flore,” zei Paul, na een poos te hebben gezweven, „dan zou ik — wat was het dat mama deed? Dat ben ik opeens vergeten.”

„Mij liefhebben,” antwoordde Florence.

„Nee, nee. Heb ik je dan nu niet lief, Flore? Wat is het? — Sterven. Als jij in Voor-Indië was, zou ik sterven, Flore.”

Zij legde haastig haar werk neer, liet haar hoofd op zijn kussen rusten en liefkoosde hem. En dat zou zij ook, zei zij, als hij daar was. Hij zou wel gauw beter worden.

„O, ik ben nu al veel beter,” antwoordde hij. „Dat bedoel ik niet. Ik bedoel dat ik zou sterven; omdat ik zoo bedroefd en zoo alleen zou zijn, Flore.”

Een anderen keer viel hij op dezelfde plaats in slaap en bleef langen tijd rustig slapen. Toen hij wakker werd, kwam hij met een zekeren schrik overeind en bleef zitten luisteren.

Florence vroeg hem wat hij meende te hooren.

„Ik wilde weten wat zij zegt,” antwoordde hij, haar strak aankijkend. „De zee, Flore, wat zegt die toch zoo voortdurend?”

Zij zei hem dat het alleen het rumoer van de rollende golven was.

„Ja, ja,” zei hij. „Maar ik weet dat zij altijd iets zeggen. Altijd hetzelfde. Wat ligt daar aan den overkant?” Hij richtte zich nog meer op en tuurde met verlangen naar den gezichtseinder.

Zij zei hem dat daar aan den overkant een ander land lag, maar hij zei dat hij dat niet bedoelde; hij bedoelde verder weg —

verder weg!

Heel dikwijls brak hij daarna hun gesprek midden in af en trachtte te verstaan wat het was dat de golven voortdurend zeiden, en kwam hij in zijn bedje overeind om naar dat onzichtbare gebied — ver aan den overkant — te staren.

HOOFDSTUK IX.

De houten adelborst komt in moeilijkheden.

De zucht naar het romantische en wonderbaarlijke, waarmee het karakter van den jeugdigen Walter Gay in vrij sterke mate was begiftigd, en die de voogdij van zijn oom, den ouden Samuel Gills, door de lessen van zijn ondervinding maar weinig had verzwakt, was de oorzaak dat hij aan het avontuur van Florence met de Goede Vrouw Brown met bijzondere en streelende belangstelling bleef denken. Hij troetelde en koesterde het in zijn geheugen, vooral dat gedeelte waarin hij betrokken was geweest, tot het volkomen het bedorven kindje van zijn fantasie werd, dat in elk opzicht zijn eigen zin deed.

De herinnering aan die gebeurtenissen en zijn eigen aandeel daarin werd misschien nog bekoorlijker gemaakt door de wekelijksche droomen van den ouden Sam en kapitein Cuttle op Zondag. Er ging nauwelijks een Zondag voorbij, zonder dat een van deze brave kerels met een geheimzinnige toespeling op Richard Whittington voor den dag kwam, en de kapitein had zelfs de onkosten gemaakt om een oud liedje te koopen, dat lang onder heel veel andere, voornamelijk zeemansliedjes, aan een blinden muur in de Commercial Road had hangen te fladderen; in welk gedicht de vrijage en het huwelijk werd bezongen van een knappen jongen kolendrager met een zekere „mooie Peggy,” de bekoorlijke dochter van den meester en medeëigenaar van een kolenschip. In deze roerende legende zag kapitein Cuttle iets bijzonder diepzinnig toepasselijks op het geval van Walter en Florence; en dit wond hem zoo op, dat hij bij feestelijke gelegenheden als verjaarsen andere herinneringsdagen, het heele liedje in het achterkamertje uitgalmde.

Maar een vurige, openhartige jongen is niet gewoon veel na te denken over den aard van zijn eigen andoeningen, hoe krachtig zij hem ook mogen beheerschen; en Walter zou het heel moeilijk hebben gevonden in dit opzicht iets te beslissen.

Hij had een groot zwak voor de werf, waar hij Florence had gevonden, en voor de straten (al hadden zij op zich zelf niet veel fraais) waardoor zij naar huis waren gekomen. De schoenen, die zoo dikwijls onderweg waren uitgegaan, bewaarde hij op zijn eigen kamertje; en 's avonds in het winkelkamertje zittend had hij een heele galerij denkbeeldige portretten van vrouw Brown geteekend. Het kan zijn dat hij na dat gedenkwaardige voorval een beetje netter op zijn kleeren werd; en zeker hield hij er veel van om in zijn vrijen tijd naar dat deel van de stad te wandelen waar het huis van Dombey stond, zich streelend met de heel onzekere kans om de kleine Florence op straat te ontmoeten. Maar zijn gevoel bij dat alles was zoo jongensachtig en onschuldig als het maar zijn kon. Florence zag er heel lief uit, en het is aangenaam een lief gezichtje te bewonderen; Florence was zwak en kon zich zelf niet verweren; en het was een trotsche gedachte dat hij in staat was geweest haar hulp en bescherming te verleen. Florence was het dankbaarste kind van de wereld, en het was verrukkelijk haar dankbaarheid van haar heldere gezichtje te zien afstralen. Florence werd verwaarloosd en achteraf gezet, en zijn hart gloeide van jeugdige belangstelling voor het geminachte kind in haar sombere statige woning.

Zoo kwam het dat Walter, misschien zemaal in den loop van dat jaar, op straat zijn hoed voor Florence afnam, en Florence staan bleef om hem een hand te geven. Juffrouw Wickam — die hem, met een eigenaardige verandering van zijn naam, altijd „de jonge Graves” noemde¹⁾ — met de geschiedenis van hun kennismaking bekend, was hieraan zoo gewoon, dat zij er volstrekt niet op lette. Jongejuffrouw Nipper daarentegen verlangde zelfs eenigszins naar een dergelijke ontmoeting, aangezien haar jeugdige en gevoelige hart heimelijk door Walter's voorkomen was ingenomen, en zij tot het geloof overhelde dat het gevoel van dat hart beantwoord werd.

Op die manier moest Walter, in plaats van zijn kennismaking met Florence te vergeten, die steeds beter leeren onthouden. Wat het avontuurlijke begin en al de kleine omstandigheden daarvan betrof, die er iets zoo eigenaardigs en streelends aan gaven, daaraan dacht hij meer als een aardig historietje, dat zijn verbeelding aangenaam bezighield, dan als een gebeurtenis waarin

hij zelf betrokken was. Die omstandigheden gaven, in zijn verbeelding, Florence iets veel belangwekkenders, maar hem zelf niet. Soms dacht hij (en dan stapte hij heel hard door) hoe mooi het zou zijn geweest, als hij den dag na die eerste ontmoeting naar zee zou zijn gegaan, en daar dan wonderen zou hebben verricht, en lang zou zijn weggebleven, en als admiraal van alle vlaggen, of minstens als kapitein, met onweerstaanbaar schitterende epauletten zou zijn teruggekomen, en met Florence (dan een mooi volwassen meisje) zou zijn getrouwd, ondanks mijnheer Dombey's strakke gezicht, stijve das en horlogeketting, en haar in zegepraal naar de blauwe kusten van het een of andere land zou hebben meegenomen. Maar een dergelijke vlucht van de fantasie polijstte het koperen plaatje op de kantoordeur van Dombey en Zoon zelden tot een voorspellende tafel van gouden hoop, en spreidde maar zelden een schitterend licht over de doffe lantaren-ramen; en wanneer de kapitein en oom Sam over Richard Whittington en dochters van patroons praatten, voelde Walter dat hij zijn werkelijke positie bij Dombey en Zoon veel beter begreep dan zij.

Zoo kwam het, dat hij dag aan dag met lust en vrolijkheid deed wat hij te doen had; dat hij het ongegronde van de hoopvolle hersenschimmen van oom Sam en kapitein Cuttle doorzag; en dat hij toch zelf duizend onbestemde fantasieën koesterde, waarbij de hunne alledaagsche waarschijnlijkheden waren. Zoo was zijn toestand in den tijd van mevrouw Pipchin, toen hij er eenigszins maar niet veel ouder begon uit te zien dan vroeger, en nog dezelfde vlotte, luchthartige, loszinnige was, als toen hij aan het hoofd van oom Sam en den denkbeeldigen entertroep het achterkamertje uitstormde, en hem bijlichtte om de Madera te halen.

„Oom Sam,” zei Walter, „ik denk dat ge niet goed zijt. Gij hebt van morgen heelemaal niet gegeten. Ik zal een dokter halen, als dat zoo doorgaat.”

„Hij kan mij toch niet geven wat ik nodig heb, jongen,” zei oom Sam. „Of als hij dat kon moest hij een goede praktijk hebben — en dan zou hij het nog niet doen.”

„Wat is dat dan, oom? Klanten?”

„Ja,” antwoordde Samuel met een zuchtje. „Klanten zouden mij beter maken.”

„Voor den drommel, oom!” zei Walter, zijn kopje neerzettend dat het rinkelde en met zijn hand op de tafel slaand; „als ik de menschen den heelen dag bij troepen door de straat zie loopen, en met twintig in de

¹⁾ Gay beteekent Vrolijk. Grave, subst. Graf, adj. Ernstig. Vert.

minuut den winkel zie voorbijkomen, zou ik haast naar buiten vliegen, den een of ander bij zijn kraag pakken, hem binnenbrengen, en niet loslaten voor hij voor vijftig pond instrumenten gekocht en contant betaald had. Waarom kijkt gij zoo naar binnen?" vervolgde Walter, een ouden heer met een gepoederd hoofd aansprekend, die uit alle macht naar een scheepskijker staarde, en hem natuurlijk niet hooren kon. „Dat helpt niet. Kom binnen en koop hem."

De oude heer ging echter, na zijn nieuwsgierigheid voldaan te hebben, stil weer weg.

„Daar gaat hij," zei Walter; „en zoo doen zij allemaal. Maar oom — luister eens, oom Sam," — want de oude man zat te peinen en had naar het eerste roepen niet geluisterd — „wees maar niet neerslachtig. Wees niet verdrietig, oom. Als er eenmaal bestellingen komen, zullen zij met zoo'n massa tegelijk komen, dat gij er niet aan zult kunnen voldoen."

„Als zij komen, mijn jongen, zal ik er zeker niet meer aan kunnen voldoen," antwoordde Samuel Gills. „Er zullen er in dezen winkel nooit weer komen, voordat ik er uit ben."

„Maar luister toch eens, oom! Gij moet heusch zoo niet praten!" zei Walter dringend. „Kom nu toch!"

Oude Samuel trachtte een vroolijk gezicht te zetten, en keek hem over het tafeltje heen met een zoo genoeglijken glimlach aan als hij kon.

„Er scheelt toch niets bijzonders aan, niet waar, oom?" zei Walter, zijn ellebogen op het theeblad zettend en zich daarover heenbuigend, om vertrouwelijker te spreken. „Wees openhartig tegen mij, oom, als het zoo is, en zeg mij dan alles."

„Neen, neen, neen," antwoordde oude Samuel. „Iets bijzonders? Neen, neen. Wat zou er voor bijzonders zijn?"

Walter antwoordde met een ongeloovig hoofdschudden.

„Dat zou ik juist willen weten," zei hij; „en gij vraagt het mij! ik zal u eens wat zeggen, oom; als ik u zoo zie, spijt het mij werkelijk dat ik bij u woon."

De oude man zette onwillekeurig een paar groote oogen op.

„Ja. Al is iemand nooit gelukkiger geweest dan ik ben en altijd bij u geweest ben, spijt het mij toch heusch dat ik bij u woon, als ik zie dat gij iets op uw hart hebt."

„Ja, ik ben dan een beetje saai," zei Samuel, geduldig in zijn handen wrijvend.

„Wat ik bedoel, oom Sam," zei Walter, zich nog wat verder vooroverbuigend, om hem op zijn schouder te kloppen, „is dat ik dan voel, dat gij hier, in plaats van mij, een aardig, lief vrouwtje moest hebben zitten om thee voor u te schenken — een vriendelijk en genoeglijk oud juffertje, dat precies bij u paste, en met u wist om te gaan en u moed in te spreken. Hier ben ik, zoo'n hartelijk liefhebbende neef als er ooit geweest is (wat ik heusch ook wel zijn mag) maar toch maar een neef, en ik kan niet zoo'n gezelschap voor u zijn, als ge mismoedig en neerslachtig zijt, als zij al jaren lang voor u geweest zou zijn, al zou ik werkelijk al het geld van de wereld willen geven als ik u maar kon opbeuren. En daarom zeg ik, als ik zie dat gij iets op uw hart hebt, dat het mij werkelijk spijt dat ge niemand beters bij u hebt dan een lompe, wilde, onhandige jongen zooals ik, die wel een goeden wil heeft om u te troosten, oom, maar de manier niet heeft — de manier niet heeft," herhaalde Walter, nog verder vooroverreikend, om zijn ooms hand te grijpen.

„Wally, beste jongen," zei Samuel, „als dat vriendelijke oude juffertje vijf en veertig jaar geleden in dit kamertje was komen zitten, had ik nooit meer van haar kunnen houden dan ik van jou doe."

„Dat weet ik wel, oom Sam," antwoordde Walter. „God zegen u, dat weet ik wel. Maar als zij bij u zou zijn geweest, hadt gij niet de heele zwaarte van drukkende geheimen hoeven te dragen, want zij zou wel geweten hebben hoe zij er u van kon ontlasten, en dat weet ik niet."

„Ja ja, dat doe jij wel," antwoordde de instrumentmaker.

„Wel, wat scheelt er dan aan, oom Sam?" zei Walter vleierend. „Kom, wat scheelt er aan?"

Samuel Gills bleef beweren dat er niets bijzonders aan scheelde, en deed dit zoo standvastig, dat er voor zijn neef niets anders overschoot dan zich te houden alsof hij hem geloofde, wat hem echter niet best afging.

„Alles wat ik zeggen kan is, oom Sam, dat als er iets is..."

„Maar er is niets," zei Samuel.

„Heel goed," zei Walter. „Dan heb ik niets meer te zeggen, en dat is gelukkig, want het is tijd dat ik naar mijn werk ga. Ik zal strakjes nog eens aankomen, als ik uit moet, oom, om te zien hoe het u gaat. En onthoud, oom, ik zal u nooit meer gelooven, en u nooit meer iets van den ouden mijnheer Carker vertellen, als ik ontdek dat ge mij nu bedrogen hebt."

Samuel Gills daagde hem lachend uit iets van dien aard te ontdekken; en Walter stapte naar het kantoor van Dombey en Zoon, met een veel zwaarder hart dan hij anders daarheen meenam, en onderweg over allerlei onuitvoerbare middelen denkend om zijn fortuin te maken en den houten adelborst klanten te bezorgen.

Er woonde in die dagen, om den hoek, in Bishopsgate-Street, een zekere Brogley, uitdrager en beëdigd taxateur, die een winkel hield waarin allerlei oude meubelen op de onbehaaglijkste manier, en in omstandigheden en combinaties, zoo vreemd mogelijk aan hun oorspronkelijke bestemming, ten toon waren gesteld. Dozijnen stoelen aan waschtafeltjes gehaakt, die zich met moeite op de schouders van bufetten in evenwicht hielden, die weer op den onderkant van eettafels stonden, die met de pooten omhoog op andere eettafels gymnastiseerden, behoorden nog tot de minst vreemdsoortige schikkingen. Doorgaans zag men een uitstalling van schotels, glazen en karaffen in den schoot van een ledikant, als was het een gedekte tafel, waaraan een gezelschap van een half dozijn poken en een ganglantaren onthaald werd. Een stel gordijnen, zonder ramen er bij, zag men sierlijk gedrapeerd over een barricade van latafels, met apothekerspotjes beladen; terwijl een huisloos haardkleedje, van zijn natuurlijke kameraad, den haard, gescheiden, in zijn tegenspoed den oostenwind tartte, en in droevige overeenstemming scheen te trillen met de schelle klachten van een piano, waarvan nu en dan een snaar sprong, en in wier ontstelde hersenkas het straatrumoer een flauwen weerklank vond. Van stilstaande klokken, die nooit een slinger of wijzer bewogen, en even onmogelijk weer aan den gang gebracht schenen te kunnen worden als de zaken van de voormalige eigenaars, had men in Brogley's winkel altijd een ruime keuze, en verscheidene spiegels, waarin de weerkaatsing der lichtstralen hand aan hand ging met de straalbreking, boden het oog een eindeloos verschild van ongelukken en faillissementen aan.

Brogley zelf was een man met glanzende oogen, blozende gelaatskleur en krullend haar, zwaarlijvig van gestalte en goed van humeur — want die klasse van Mariussen die op de puinhoopen van vreemde Carthago's zit, kan gemakkelijk goedsmoeds blijven. Hij was wel eens in Samuel's winkel gekomen, om iets over dingen van Samuel's branche te vragen; en Walter kende hem genoeg om hem goedendag te

zeggen als zij elkaar op straat tegenkwamen. Maar daar de bekendheid van den uitdrager met Samuel Gills ook niet verder ging, was Walter niet weinig verwonderd, toen hij, volgens zijn belofte, in den loop van den ochtend nog eens aankomend, Brogley met zijn handen in zijn zakken en zijn hoed achter de deur gehangen, in het achterkamertje vond zitten.

„Wel, oom Sam,” zei Walter. De oude man zat treurig aan den overkant van de tafel, met zijn bril — vreemd genoeg — voor zijn oogen, in plaats van op zijn voorhoofd. „Hoe gaat het nu?”

Samuel schudde zijn hoofd en wuifde met zijn hand naar den uitdrager, als om hem voor te stellen.

„Scheelt er iets aan?” vroeg Walter, met een zekere hapering in zijn ademhaling.

„Wel neen. Het is niets,” zei Brogley. „Wees maar niet bezorgd.”

Walter keek in stomme verbazing van den uitdrager naar zijn oom.

„De zaak is,” zei Brogley, „dat een betalinkje op een borgtocht, van driehonderd zeventig pond en een beetje, niet op tijd heeft plaats gehad, en dat ik in het bezit van de vordering ben.”

„In het bezit!” riep Walter uit, naar den winkel omkijkend.

„Ja,” zei Brogley, vertrouwelijk toestemmend, en daarbij knikkend als wilde hij te kennen geven, dat het raadzaam was om goede vrienden met elkaar te blijven. „Het is een executie. Dat is het eigenlijk. Maak er maar geen drukte over. Ik kom zelf, omdat ik het stil en vriendschappelijk onder ons wil houden. Gij kent mij toch. Het blijft allemaal stil.”

„Oom Sam!” bracht Walter haperend uit.

„Wally, jongen,” zei zijn oom, „het is de eerste maal. Zoo'n ongeluk is mij nooit overkomen. Ik ben een te oude man om te beginnen.” Zijn bril weer omhoogschuivend (want die hielp toch niet meer om zijn aandoening te verbergen) hield hij zijn hand voor zijn oogen en schreide hardop, en zijn tranen druppelden op zijn koffiebruine vest.

„Oom Sam! Och, toe, als het u belijft, doe dat niet!” riep Walter uit, die van schrik en angst beefde toen hij den ouden man zag schreien. „Om Gods wil, doe dat niet. Mijnheer Brogley, wat zal ik doen?”

„Ik zou u raden een vriend of zoo te gaan opzoeken,” zei Brogley, „om er eens over te praten.”

„Precies!” riep Walter, blij dat er iets gedaan kon worden, „dat is een goed idee. Wel bedankt. Kapitein Cuttle is de man

oom. Wacht maar even tot ik naar kapitein Cuttle loop. Houd een oogje op mijn oom, wilt ge, mijnheer Brogley, en stel hem zoo veel mogelijk gerust, terwijl ik weg ben. Wanhoop maar niet, oom Sam. Doe uw best om moed te houden, als een flinke man."

Hij zei dit met vuur en aandoening; en zonder naar de afgebroken tegenspraak van den ouden man te luisteren, stoomde Walter, zoo hard hij loopen kon, den winkel uit, en haastte zich naar het kantoor om zich daar te verontschuldigen dat zijn oom plotseling ongesteld was geworden; vandaar sloeg hij met dezelfde haast den weg naar de woning van kapitein Cuttle in.

Terwijl hij langs de straten rende kwam alles hem veranderd voor. Daar was het gewone gewoel en rumoer van karren, wagens, omnibussen, koetsen en voetgangers, maar het ongeluk dat den houten adelborst getroffen had, maakte alles vreemd en nieuw. Huizen en winkels waren verschillende van wat zij vroeger waren, en droegen Brogley's volmacht met groote letters op den voorgevel. De uitdrager-deurwaarder scheen zelfs de kerken in beslag te hebben genomen, want hun torens staken met iets ongewoons in hun uiterlijk in de lucht omhoog. De lucht zelf was veranderd en dreigde duidelijk met een executie.

Kapitein Cuttle woonde aan een kanaal, dicht bij de Oost-Indische dokken, waar een draaibrug was, die nu en dan geopend werd om een reusachtig schip als een gestrande leviathan de straat op te laten. De trapsgewijze overgang van land in water was, als men de woning van kapitein Cuttle naderde, iets merkwaardigs. Zij begon met de verschijning van vlaggestokken, als toebehooren van herbergen; dan kwamen de winkels van wantsnijders, waar geruite hemden, geëliede hoeden en linnen broeken, zoowel van de nauwste als de wijdste soort, buiten de deur hingen. Deze werden gevolgd door smederijen van ankers en kettingkabels, waar de zware mokers den heelen dag op het ijzer beukten. Dan kwamen er rijen van huizen, waarvoor kleine masten met windvaantjes tusschen roode klimboomen waren geplant. Dan slooten. Dan knotwilgen. Dan nog meer slooten. Dan onverklaarbare plekken vuil water, moeilijk te onderscheiden door de schepen die ze bedekten. Dan was de heele lucht één geur van houtkrullen, en werden alle andere handwerken verzwolgen door het masten-, riemen- en blokkenmaken, en het scheepstimmeren. Dan werd de grond onvast en moerassig. Dan was er niets te ruiken dan rum en suiker. En dan had men

het huis waar kapitein Cuttle een kamer bewoonde — tegelijk op de eerste verdieping en onder het dak, in Brig Place — vlak voor zich.

De kapitein was een van die menschen uit één stuk, die de levendigste verbeelding onmogelijk van eenig gedeelte van hun kleeding, hoe onbeduidend ook, kan afzonderen. Toen Walter dus aan de deur klopte, en de kapitein dadelijk zijn hoofd uit een van zijn voorraampjes stak en hem aanriep, met den harden blinkenden hoed al op, en het hemdsboordje als een zeil en de wijde blauwe jas, alles als gewoonlijk, was Walter zoo volkomen overtuigd dat hij er altijd zoo uitzag, alsof de kapitein een vogel was geweest en dit zijn veeren waren.

"Walter, jongen," zei kapitein Cuttle. "Sta vast en klopf nog eens. Hard! Het is waschdag."

Walter gaf in zijn ongeduld een geweldige bons met den klopper.

"Dat is hard genoeg!" zei kapitein Cuttle, en haalde haastig zijn hoofd naar binnen alsof hij een storm verwachtte.

Hij bedroog zich ook niet; want een weduwvrouw, met tot aan de schouders opgerolde mouwen, en armen heelemaal met zeepsop bedekt en zoo dampend uit het heete water gehaald, kwam met verbazingwekkende snelheid op dit kloppen aanloopen. Voor zij Walter aankeek, keek zij naar den klopper, en hem toen van top tot teen met haar oogen opnemend, zei zij zich te verwonderen dat hij er nog iets van had overgelaten.

"Kapitein Cuttle is thuis, weet ik," zei Walter met een verzoenend glimlachje.

"O ja?" antwoordde de juffrouw. "Zoo!"

"Hij heeft zooeven met mij gesproken," zei Walter nog buiten adem, tot opheldering.

"O ja?" antwoordde zij. "Dan zult ge misschien wel zoo goed willen zijn hem de complimenten van juffrouw MacStinger over te brengen en hem te zeggen, dat, als hij weer zich zelf en zijn kamer de schande aandoet om uit het raam te praten, zij hem zal verzoeken dan ook naar beneden te komen en de deur open te doen." Juffrouw MacStinger sprak heel luid, en luisterde of daarop ook iets van boven geantwoord zou worden.

"Ik zal het zeggen," zei Walter, "als ge maar zoo goed wilt zijn om mij binnen te laten, juffrouw."

Want hij werd tegengehouden door een houten versperring dwars voor den ingang, daar geplaatst om te verhinderen dat de

kleine MacStinger's in hun oogenblikken van ontspanning van de stoep rolden.

„Een jongen die mijn deur kan inbeuken,” zei juffrouw MacStinger verachtelijk, „kan ook daar wel overheen komen, zou ik denken.” Maar toen Walter dit als een verlof om binnen te komen opvatte, en er overheen stapte, vroeg juffrouw MacStinger dadelijk of het huis van een Engelsche vrouw haar kasteel was of niet, en of men er zoo maar in mocht breken. Haar nieuwsgierigheid in dit opzicht was nog heel dringend en luidruchtig, toen Walter — nadat hij een smalle trap was opgegaan, door een kunstmatigen mist heen, een gevolg van het wasschen, die ook de leuning met een klammen aanslag bedekte — de kamer van kapitein Cuttle binnenging en dezen heer achter de deur in hinderlaag vond.

„Haar nooit een stuiver schuldig gebleven, Walter,” zei kapitein Cuttle zacht, en met zichtbare blijken van angst op zijn gezicht. „Haar dikwijls vriendendiensten bewezen en de kinderen ook. Toch soms een helleveeg. Poehl!”

„Dah zou ik verhuizen, kapitein Cuttle,” zei Walter.

„Zou niet durven, Walter,” antwoordde de kapitein. „Zij zou mij opzoeken en vinden, waar ik ook heenging. Ga zitten. Hoe is het met Gills?”

De kapitein was (met zijn hoed op) aan het eten. Zijn maaltijd bestond uit koud schapenvleesch, een kan bier en gloeiend heete aardappelen, die hij zelf gekookt had, en naarmate hij ze noodig had uit een pannetje nam dat voor het vuur stond. Als hij ging eten schroefde hij zijn haak uit een mes daarvoor in de plaats, waarmee hij nu al begon een van die aardappelen voor Walter te schillen. Zijn kamer was heel klein, en sterk met tabaksgeur doortrokken, maar bijzonder netjes: alles was er namelijk in weggepakt alsof er ieder half uur geregeld een aardbeving plaats had.

„Hoe is het met Gills?” vroeg de kapitein.

Walter, die nu pas op adem was gekomen, en zijn opgewondenheid verloren had, of althans die opgewondenheid, die het gevolg was van het harde loopen, keek den vrager een oogenblik aan, zei toen: „O kapitein Cuttle!” en barsite in tranen uit.

Geen woorden kunnen de ontsteltenis van den kapitein bij dezen aanblik beschrijven. Juffrouw MacStinger verdween daarbij in het niet. Hij liet vork en aardappel vallen — en zou het mes ook hebben laten vallen als hij kon — en bleef den jongen zitten aanstaren alsof hij het volgende oogenblik

dacht te hooren dat zich in de City een afgrond had geopend, die zijn ouden vriend, met koffiebruin pak, knopen, chronometer, bril en al, had verzwolgen.

Maar toen Walter hem vertelde wat er eigenlijk was gebeurd, herkreëg kapitein Cuttle, na een oogenblik te hebben nagedacht, opeens zijn volle levendigheid. Hij nam van de bovenste kastplank een blikken busje, en stortte daaruit zijn heelen voorraad contanten (ten bedrage van dertien pond en een halve kroon) dien hij vervolgens in een van de zakken van zijn blauwe jas stak; daarna verrijkte hij zijn schatkamer nog met zijn zilverwerk, bestaande uit twee volkomen afgesleten theelepeltjes en een ouderwetsche gedeukte suikertang; hij haalde ook zijn geweldige zilveren horloge met dubbele kast uit de diepte waar het rustte, om zich te overtuigen dat dit kostbare stuk nog aanwezig was en in goeden staat verkeerde, schroefde den haak weer aan zijn rechterarm, en tenslotte zijn knoestigen stok grijpend, beval hij Walter om mee te gaan.

Zich echter te midden van zijn edele opgewondenheid herinnerend, dat juffrouw MacStinger wel beneden op de loer kon liggen, bleef kapitein Cuttle nog even aarzelend staan, en keek zelfs naar het raam, als dacht hij er aan om langs dien ongewonen weg de vlucht te nemen, liever dan zijn gevreesde vijandin onder de oogen te komen. Hij gaf echter de voorkeur aan een krijgslist.

„Walter,” zei de kapitein, met een angstvalligen wenk, „ga jij vooruit, mijn jongen. Als je in de gang bent, roep dan „dag, kapitein Cuttle,” en trek de deur dicht. En blijf dan op straat staan wachten tot je mij ziet.”

Dit plan bleek niet zonder voorafgegane ondervinding van de tactiek van den vijand beraamd te zijn, want toen Walter beneden was; kwam juffrouw MacStinger als een dreigende schim het achterkeukentje uit zweven.

Maar daar zij den kapitein niet zag, zooals zij verwacht had, zei zij nog maar iets over den klopper, en zweefde weer naar binnen.

Er verliepen vijf minuten voor kapitein Cuttle moed genoeg kon verzamelen om een uitval te probeeren; want zoolang bleef Walter op den hoek van de straat naar hem staan uitkijken, voor hij iets van den harden blinkenden hoed zag. Eindelijk kwam de kapitein als een bom de deur uitvliegen en hard naar hem toelopen, zonder een enkele maal over zijn schouder om te kij-

ken; maar toen zij goed en wel de straat uit waren, hield hij zich alsof hij een deuntje floot.

„Oom erg van streek, Walter?” zei de kapitein, terwijl zij naast elkaar voortstapten.

„Ik vrees van wel. Als gij hem vanmorgen gezien hadt, zoudt gij het nooit meer vergeten hebben.”

„Stap dan wat aan, Walter, mijn jongen,” antwoordde de kapitein; „en doe dat zoo lang je leeft. Sla er den catechismus maar eens op na, en houd je daar aan.”

De kapitein had het te druk met zijn eigen gedachten aan Samuel Gills, misschien vermengd met eenige bespiegelingen over zijn jongste vlucht voor juffrouw MacStinger, om verder aan Walter's zedelijke verbetering te werken. Zij wisselden geen woord meer tot zij bij de deur kwamen, waar de ongelukkige houten adelborst met zijn instrument voor zijn oog den heelen horizon langs scheen te zoeken naar een vriend om hem uit zijn moeilijkheden te redden.

„Gills!” zei de kapitein, naar het achterkamertje snellend en met oprechte hartelijkheid zijn hand grijpend. „Houd maar vlak in den wind, en wij zullen er wel doorkomen. Alles wat gij te doen hebt,” zei de kapitein, met de plechtigheid van iemand die een van de gewichtigste stelregels predikt, die de wijsheid van het mensdom ooit ontdekt heeft, „is dat ge maar vlak in den wind houdt, en dan zullen wij er wel doorkomen.”

De oude Sam beantwoordde zijn handdruk en dankte hem.

Daarop stalde kapitein Cuttle, met een bij deze gelegenheid passende plechtigheid, de twee theelepeltjes, de suikertang, het horloge en de contanten op de tafel uit, en vroeg Brogley hoeveel er te betalen was.

„Komaan. Laat eens hooren hoeveel gij hiervoor geeft,” zei de kapitein.

„Wel, lieve hemel,” antwoordde de uitdrager. „Gij denkt toch niet dat die dingen iets kunnen helpen?”

„Waarom niet?” vroeg kapitein Cuttle.

„Wel, het bedrag is driehonderd en in de zeventig,” was het antwoord.

„Wat doet dat er toe?” zei de kapitein, hoewel blijkbaar ontsteld over het bedrag. „Het is toch zeker allemaal visch wat gij in het net krijgt?”

„Zeker,” antwoordde Brogley. „Maar sproutjes zijn geen walvisschen.”

De filosofie van deze opmerking scheen kapitein Cuttle te treffen. Hij zat een poosje na te denken, intusschen den

uitdrager aankijkend, alsof hij hem voor een groot genie hield, en riep toen den instrumentmaker ter zijde.

„Gills,” zei hij. „Geef mij eens het bestek van die geschiedenis. Wie is de schuld-eischer?”

„Still!” antwoordde de oude man. „Kom hier heen. Laat Wally er niets over hooren. Het is een oude borgtocht voor Wally's vader. Ik heb er al veel van betaald, Ned, maar het is zoo'n slechte tijd dat ik er nu niets meer aan doen kan. Ik heb het wel voorzien, maar ik kon het niet voorkomen. Om alles in de wereld, laat Wally er niets van hooren.”

„Maar gij hebt toch zeker wel wat geld, niet waar,” fluisterde de kapitein.

„Ja — o ja — ik heb wel wat,” antwoordde de oude man, eerst zijn handen in zijn leege zakken stekend, en toen zijn pruik er tusschen knijpend, alsof hij dacht dat hij daar iets uit zou kunnen persen; „maar ik — het beetje dat ik heb, is niet disponibel — ik kan er niet aankomen. Ik heb geprobeerd er iets voor Wally mee te doen; en ik ben een ouderwetsch man, die niet met zijn tijd mee kan. Het is hier en daar — en kortom, het is zoo goed als nergens,” zei de oude man verbijsterd in het rond kijkend.

Hij had zoozeer het voorkomen van een half zinnelooze, die zijn geld ergens had weggestopt en niet meer wist waar, dat kapitein Cuttle zijn oogen volgde, niet zonder een flauwe hoop, dat hij zich nog eenige honderden ponden zou herinneren, die hij boven in den schoorsteen of beneden in den kelder had verborgen. Maar Samuel Gills wist wel beter.

„Ik ben ver bij mijn tijd ten achter, beste Ned,” zei Samuel, met een zekere berustende wanhoop, „heel ver. Het helpt niet of ik zoo ver achteraan nog verder mee wil. De boel moest liever maar verkocht worden — hij is meer waard dan die schuld — en ik moest van het overschot maar liever ergens gaan sterven. Ik heb nergens meer kracht toe. Ik heb nergens meer verstand van. Het is beter dat het nu maar gedaan is. Laten zij den boel maar verkoopen en hem wegnemen,” zei de oude man, met een machteloze hand naar den houten adelborst wijzend; „laten zij ons maar samen sloopen.”

„En wat denkt gij dan met Walter te doen?” zei de kapitein. „Kom, ga zitten, Gills, ga zitten, en laat ik er eens over denken. Als ik niet iemand was met maar een klein pensioen, dat tot vandaag toe altijd groot genoeg is geweest, hoefde ik er niet

over te denken. Maar houd maar vlak in den wind," zei de kapitein, nogmaals op dien onfeilbaren troostgrond terugkomend, „en wij zullen er wel doorkomen."

De oude Samuel bedankte hem van ganser harte en ging moedeloos tegen den schoorsteenmantel leunen.

Kapitein Cuttle stapte een poosje den winkel op en neer, diep in gedachten, en met de ruige zwarte wenkbrauwen zoo diep op zijn neus samengetrokken, als wolken die zich op een berg neerlaten, dat Walter bang was hem in zijn gepeins te storen. Brogley, die niemand wilde hinderen, en een onderzoekenden geest had, liep, zachtjes fluitend, tusschen den winkelvoorraad rond, tikte tegen weerglazen, schudde kompassen alsof het medicijnfleschjes waren, haalde sleutels met magneten op, keek door verrekijkers, trachtte zich met het gebruik van globes vertrouwd te maken, zette parallellinialen te paard, op zijn neus, en vermaakte zich met nog andere natuurkundige proefnemingen.

„Walter," zei de kapitein eindelijk, „ik heb het gevonden."

„Werkelijk, kapitein Cuttle?" zei Walter heel nieuwsgierig.

„Kom eens hierheen, mijn jongen," zei de kapitein. „De winkelvoorraad is één zekerheid, ik wil ook borg blijven, en je patroon is de man die het geld moet voorschieten."

„Mijnheer Dombey!" zei Walter haperend.

De kapitein knikte ernstig. „Kijk hem eens aan," zei hij. „Kijk eens naar Gills. Als zij die dingen nu gingen verkoopen, zou hij het besterven. Dat weet je wel. Wij moeten alles probeeren — geen steen laten liggen — en daar is een steen voor jou."

„Een steen! — Mijnheer Dombey!" stamelde Walter.

„Loop nu dadelijk even naar het kantoor, en kijk of hij daar is," zei kapitein Cuttle, hem een klap op zijn rug gevend. „Vlug!"

Walter voelde dat hij niets tegen dat bevel mocht inbrengen — een blik op zijn oom zou hem daarvan overtuigd hebben, als hij iets anders had gedacht — en hij ging onmiddellijk. Hij kwam spoedig buiten adem terug, en zei dat mijnheer Dombey er niet was. Het was Zaterdag, en hij was dus naar Brighton.

„Dan zal ik je eens wat zeggen, Walter," zei de kapitein, die zich gedurende zijn afwezigheid op zoiets scheen te hebben voorbereid. „Wij gaan naar Brighton. Ik zal wel voor jou spreken, mijn jongen. Ik zal je niet in den steek laten. Wij gaan vanmid-

dag met de diligence naar Brighton."

Als er toch bij mijnheer Dombey moest worden aangeklopt — wat iets ontzettends was om aan te denken — had Walter dit veel liever alleen en zonder hulp willen doen, dan gesteund door den invloed van kapitein Cuttle, waaraan hij moeilijk kon meenen dat mijnheer Dombey veel gewicht zou hechten. Maar daar de kapitein een heel andere meening scheen te zijn toegeedaan, en er bijzonder op gesteld bleek te zijn, en zijn vriendschap veel te ijverig en te ernstig was, dan dat iemand zooveel jonger dan hij ze zou durven onderschatten, wachtte hij zich wel om het minste bezwaar te maken. Kapitein Cuttle nam dus haastig afscheid, stak de contanten, de theelepeltjes, de suikertang en het zilveren horloge weer in zijn zak — met de bedoeling, zooals Walter met ontzetting dacht, om daarmee bij mijnheer Dombey een grootsche vertooning van zijn rijkdom te maken — en bracht hem zonder tijd te verliezen naar het diligencekantoor, hem onderweg nog verscheidene malen verzekerend, dat hij hem niet in den steek zou laten.

HOOFDSTUK X.

Hoe het met de moeilijkheden van den houten adelborst afliep.

Majoor Bagstock kwam, na den kleinen Paul van den overkant van Princess's Place dikwijls en lang door zijn dubbelen tooneelkijker te hebben geobserveerd, en na heel veel omstandige dag-, week- en maandberichten te dien aanzien te hebben ontvangen van den kleurling, die met dat oogmerk voortdurend met de kamenier van juffrouw Tox in relatie bleef, tot de conclusie dat Dombey, mijnheer, een man was, wel de moeite waard om te kennen, en dat J. B. juist de man was om kennis met hem te maken.

Daar juffrouw Tox echter even koel en terughoudend bleef en den majoor — als hij (wat dikwijls gebeurde) in verband met zijn voornemen een vischtochtje kwam maken — volstrekt niet wilde begrijpen, moest deze, ondanks de hem eigen taalheid en slimheid, de vervulling van zijn begeerte eenigszins aan het toeval overlaten, „dat," zooals hij in zijn club dikwijls grinnikend zei, „altijd vijftig tegen één voor Joey B. was, mijnheer, sedert zijn oudste broer in West-Indië aan de gele koorts was gestorven."

Het duurde ditmaal eenigen tijd voor het hem te hulp kwam, maar eindelijk toonde het zich hem genegen. Toen de bruine knecht hem eens in alle bijzonderheden rapporteerde dat juffrouw Tox voor dienstzaken naar Brighton was vertrokken, kwam er bij den majoor eensklaps een teedere herinnering aan zijn vriend Bill Bitherstone in Bengalen op, die hem in een brief had verzocht om, als hij ooit dien kant uitkwam, eens naar zijn eenigen zoon te gaan kijken. Maar toen dezelfde bruine knecht rapporteerde dat Paul bij Mevrouw Pipchin was, en de majoor, den brief inkiijkend, dien jonge heer Bitherstone hem bij zijn aankomst in Engeland had geschreven — en waarop hij nooit gedacht had te zullen letten — de gelegenheid zag die zich hem aanbod, maakte het pootje, dat hem toen juist aan zijn kamer bond, hem zoo dol, dat hij den bruinen knecht tot dank voor zijn bericht een voetenbankje naar zijn hoofd smeed, en zwoer dat hij dien schobbejak nog eens zou vermoorden; wat de bruine knecht meer dan half bereid was om te gelooven.

Toen de majoor eindelijk van zijn pootje bevrijd was, reed hij op een Zaterdag, met den bruinen knecht achter zich, brommend naar Brighton, den heelen weg langs toespraken tot juffrouw Tox houdend, en zich verlustigend in het vooruitzicht om den voornamen vriend, dien zij zoo geheim had gehouden en voor wien zij hem had verlaten, in den stormpas tot zijn eigen vriend te maken.

„Woudt ge, juffrouw, woudt ge,” zei de majoor, vol kwaadheid, terwijl de reeds gewollen aderen van zijn hoofd nog meer opzwellen, „woudt ge Joey B. aan den kant zetten, juffrouw? Nog niet, juffrouw, nog niet! Verdomd, nog niet, mijnheer. J. B. is wakker, juffrouw. Jo is bij de hand, mijnheer. Joe weet zijn weetje wel. Jo heeft altijd één oog open, mijnheer. Gij zult hem taai vinden, juffrouw. Taai, mijnheer, taai is Jozef. Taai en verduiveld slim!”

En inderdaad vond de kleine Bitherstone hem heel taai, toen hij dien jongen heer op een wandeling meenam. Met een kleur als een Stiltonsche kaas, en oogen als die van een garnaal, bleef de majoor maar rondkuieren, volkomen onverschillig voor jongen heer Bitherstone's pleizier en hem aan zijn hand voortslepend, terwijl hij overal naar Dombey en zijn kinderen rondkeek.

Eindelijk ontdekte de majoor, vooraf door mevrouw Pipchin ingelicht, Paul en Florence, in gezelschap van een deftig heer (ongetwijfeld mijnheer Dombey), en rukte in

den stormpas op dit troepje aan. Dichtbij gekomen was het natuurlijk, dat de kleine Bitherstone zijn medelotgenooten aansprak. Nu bleef de majoor staan, om de lieve kinderen te bewonderen, herinnerde zich met verbazing dat hij hen bij zijn vriendin juffrouw Tox in Princess's Place gezien en gesproken had; vond dat Paul een alleraardigste jongen was; verklaarde dat hij zijn vriendje was; vroeg of hij Joey B., den majoor, nog wel kende; en keerde zich eindelijk, plotseling om de strenge regelen van de welvoeglijkheid denkend, naar Dombey om excuus te vragen.

„Maar mijn kleine vriend hier, mijnheer,” zei de majoor, „maakt mij zelf weer tot een jongen. Een oud soldaat, mijnheer — majoor Bagstock, om u te dienen — schaamt zich niet om dat te bekennen.” Hier lichtte de majoor zijn hoed op. „Verdomd, mijnheer,” riep de majoor met plotselinge warmte uit, „ik benijd u.” Toen bedacht hij zich en voegde er bij: „Neem mij niet kwalijk dat ik zoo vrijpostig ben.”

Dombey verzocht hem om daar niet van te spreken.

„Een oudgediende, mijnheer,” zei de majoor, „een in den kruitdamp gedroogde, in de zon geblakerde invalide, oude rekel van een majoor, mijnheer, was ook niet bang dat een man als mijnheer Dombey hem zoo'n jongenskuur kwalijk zou nemen. Ik heb de eer mijnheer Dombey te spreken, naar ik meen?”

„Ik ben de huidige onwaardige representant van dien naam, majoor,” antwoordde Dombey.

„Bij G., Mijnheer,” zei de majoor, „het is een groote naam. Het is een naam, mijnheer,” zei de majoor, op een toon zoo overtuigd alsof hij Dombey uitdaagde om hem tegen te spreken, en het dan zijn smartelijken plicht zou achten hem te brutaliseren, „die in de Britsche bezittingen over zee bekend en geacht is. Het is een naam, mijnheer, waarvoor iemand met trots zijn hoed mag afnemen. Jozef Bagstock is lang geen vleier, mijnheer. Zijne Koninklijke Hoogheid de Hertog van York heeft bij meer dan een gelegenheid gezegd: „Joey is lang geen vleier. Joey is een ronde, oude soldaat. Hij is zelfs wat al te taai, die Joey;” maar het is een groote naam, mijnheer. Bij den hemel, het is een groote naam,” zei de majoor, plechtig.

„Gij zijt zoo vriendelijk om hem mischien hooger te stellen dan hij verdient, majoor,” antwoordde Dombey.

„Neen, mijnheer,” zei de majoor. „Mijn kleine vriend hier, mijnheer, zal wel voor

Jozef Bagstock getuigen, dat hij een ronde en plompe oude soldaat is, en niets anders. Die kleine jongen, mijnheer," zei de majoor, een zachter toon aannemend, „zal in de geschiedenis voortleven. Die kleine jongen, mijnheer, is geen gewoon product. Pas goed op hem, mijnheer Dombey."

Dombey scheen te kennen te willen geven, dat hij dit zou trachten te doen.

„Hier is een jongen, mijnheer," vervolgde de majoor in vertrouwen, en gaf hem een stomp met zijn rotting. „Zoontje van Bill Bitherstone uit Bengalen. Die jongen zijn vader en ik, mijnheer, waren gezworen vrienden. Waar gij ook mocht komen, mijnheer, ge zoudt van niets anders hooren dan van Bill Bitherstone en Joe Bagstock. Ben ik nu blind voor de gebreken van dien jongen? Volstrekt niet. Hij is een domoor, mijnheer."

Dombey keek eens naar den belasterden jongenheer Bitherstone, van wien hij zeker evenveel wist als de majoor en zei heel welwillend: „Inderdaad?"

„Dat is hij, mijnheer," zei de majoor. „Hij is een domoor. Joe Bagstock windt er nooit doekjes om. De zoon van mijn ouden vriend Bill Bitherstone uit Bengalen is een geboren domkop." Hier lachte de majoor tot hij er bijna zwart van werd. „Mijn kleine vriend is zeker voor een openbare school bestemd, zou ik denken, mijnheer Dombey?" zei de majoor toen hij zich hersteld had.

„Dat heb ik nog niet beslist," antwoordde Dombey. „Ik geloof van niet. Hij is wat teer."

„Als hij wat teer is, mijnheer," zei de majoor, „hebt ge gelijk. Het moeten taaie knapen zijn om het in Sandhurst uit te houden, mijnheer. Wij martelden daar elkaar, mijnheer. Wij roosterden daar de nieuwe jongens voor een langzaam vuurtje, en hingen ze uit een bovenraam met hun hoofd naar beneden. Jozef Bagstock, mijnheer, is dertien minuten lang bij de hakken van zijn laarzen uit het raam gehouden, op de schoolklok af."

De majoor had zich ter bevestiging van zijn verhaal op zijn gezicht kunnen beroepen. Het zag er zeker uit, alsof hij wat al te lang buiten had gehangen.

„Dat maakte ons tot zulke kerels, mijnheer," zei de majoor, zijn jabot gladstrijkend. „Wij waren van ijzer, mijnheer, en daardoor werden wij gesmeed. Blijft gij hier, mijnheer Dombey?"

„Doorgaans kom ik eens in de week over, majoor," antwoordde de gevraagde. „Ik looger in de Bedford."

„Ik zal de eer hebben om eens in de

Bedford aan te komen, mijnheer, als ge mij permitteeren wilt," zei de majoor. „Joey B. mijnheer, is doorgaans geen liefhebber van visites maken, maar mijnheer Dombey heeft geen gewonen naam. Ik ben mijn kleinen vriend wel verplicht, mijnheer, voor de eer van deze kennismaking."

Dombey gaf een goedgunstig antwoord; en nadat majoor Bagstock Paul over het hoofd had gestreken, en van Florence gezegd dat haar oogen over een paar jaar de jongelui het hoofd op hol zouden brengen — „en de oudelui ook, wat ik u zeg, mijnheer," voegde hij er grinnikend bij — gaf hij den kleinen Bitherstone een stootje met zijn rotting en vertrok met dien jongenheer, die op een halven draf moest loopen, terwijl hij wijdbeens al waggelend voortstapte, en met groote deftigheid kuchte en met zijn hoofd zwaaide.

Ter vervulling van zijn belofte kwam de majoor later een bezoek bij Dombey afleggen; en nadat Dombey het register van officieren had nagezien, bracht hij den majoor een bezoek terug. Daarop kwam de majoor bij Dombey in de stad aan, en ging weer naar Brighton, in dezelfde diligence als Dombey. Kortom, Dombey en de majoor werden buitengewoon snel buitengewoon dikke vrienden, en Dombey merkte ten opzichte van den majoor tegen zijn zuster op, dat hij, behalve dat hij op en top militair was, een verwonderlijk juist begrip had van zaken buiten zijn vak.

Toen Dombey tenslotte juffrouw Tox en mevrouw Chick eens meebracht om de kinderen te zien, en den majoor weer in Brighton vond, noodigde hij dezen in de Bedford op het diner, en maakte juffrouw Tox bij voorbaat een compliment over haar buurman en kennis. In weerwil van de hartkloppingen, die deze toespelingen haar veroorzaakten, waren zij juffrouw Tox alles behalve onaangenaam, daar zij haar de gelegenheid gaven om heel interessant te zijn en een verwarring en verlegenheid te laten blijken, die zij niet ongaarne ten toon spreidde. De majoor gaf overvloedig aanleiding om deze aandoeningen te vertoonen, daar hij onder het diner heel mild was met zijn klachten dat zij hem in Princess's Place had verlaten, en daar hij zelf zich bijzonder met deze gezegden scheen te vermaken, konden zij het allen uitstekend met elkaar vinden.

Het deed in dit opzicht geen kwaad dat de majoor het gesprek heelemaal voor zijn rekening nam, en een even onverzadigbaar prater als eter scheen te zijn, daar hij zich, onder zijn aardigheden, met zooveel smaak

DE KENNISMAKING SLAAGT BIJZONDER

op de lekkernijen van de tafel vergastte, dat hij het gevaar van een beroerte aanmerkelijk dichterbij bracht. Daar Dombey's gewone stilzwijgendheid hem ruim baan liet, voelde de majoor dat hij bijzonder uitblonk, en in zijn vroolijkheid verbasterde

man en kennis.

Maar den heelen weg naar zijn logement, zei de majoor voortdurend bij zich zelf en van zich zelf, „slim, mijnheer — slim, mijnheer — verduiveld slim!“ En toen hij daar gekomen was, zette hij zich op een stoel,

EN TOEN HIJ DAAR GEKOMEN WAS, ZETTE HIJ ZICH OP EEN STOEL, EN KREEG HIJ EEN VAN DIE STILLE LACHBUIEN, DIE HEM SOMS OVERVIELEN EN WAARONDER HIJ ER ALLERVERSCHRIKKELIJKST UITZAG.

hij zijn eigen naam op zoo oneindig veel manieren dat hij er zelf verbaasd over was. Kortom, zij waren allen bijzonder in hun schik. Men vond dat de majoor onuitputtelijk in geestigheden was; en toen hij, na een langen robber whist, laat afscheid nam, maakte Dombey de blozende juffrouw Tox nogmaals een compliment over haar buur-

en kreeg hij een van die stille lachbuien, die hem soms overvielen en waaronder hij er allerverschrikkelijkst uitzag. Hij bleef er ditmaal zoolang in, dat de bruine knecht, die hem op een afstand stond te bewaken, maar voor alles in de wereld niet dichterbij had durven komen, hem twee- of driemaal voor verloren hield. Zijn heele gestalte,

maar vooral zijn gezicht en hoofd zwollen geweldiger op dan nog ooit was waargenomen, zoodat de bruine knecht niets anders zag dan een stuipachtig trillende massa indigo. Eindelijk barstte hij in een geweldigen hoest uit, en toen deze over was in een reeks van uitroepen als de volgende:

„Zoudt ge wel willen, juffrouw, zoudt ge wel willen? Mevrouw Dombey, hè, juffrouw? Ik geloof het niet, juffrouw. Niet zoolang Joe B. een spaak in het wiel kan steken, juffrouw. J. B. is nu quitte met u, juffrouw. Hij is nog niet heelemaal uitgekegeld, mijnheer, Jozef Bagstock. Zij is slim, mijnheer, slim, maar Jozef is nog slimmer. De oude Joe is wakker, klaar wakker; hij heeft zijn oogen wijd open, mijnheer! Er kon geen twijfel bestaan aan de waarheid van de laatste verklaring; zij was zelfs verschrikkelijk waar, en bleef dit ook het grootste gedeelte van den nacht, dien de majoor voornamelijk onder het uiten van dergelijke uitroepen doorbracht, afgewisseld met hoest- en hijgbuien, die het heele huis deden bang worden.

Het was op den dag na deze gelegenheid (op een Zondag), dat, terwijl Dombey, mevrouw Chick en juffrouw Tox nog aan het ontbijt zaten en lofspraken op den majoor hielden, Florence kwam binnenloopen met een gloeiende kleur over haar heele gezichtje en vroolijk schitterende oogen, en riep:

„Papa, papa! Daar is Walter! en hij wil niet binnenkomen.”

„Wie?” zei Dombey. „Wat bedoelt zij toch? Wat is er?”

„Walter, papa,” antwoordde Florence beschroomd, nu begrijpend dat zij met veel te veel familiariteit zijn hooge tegenwoordigheid was genaderd. „Die mij gevonden heeft toen ik was verdwaald.”

„Bedoelt zij den jongen Gay, Louise?” vroeg Dombey, zijn wenkbrauwen samentrekkend. „Werkelijk, dat kind heeft heel luidruchtige manieren gekregen. Zij kan den jongen Gay niet bedoelen, denk ik. Kijk eens wat er is, als het u belieft.”

Mevrouw Chick haastte zich naar de gang en kwam terug met het bericht dat het de jonge Gay was, met nog iemand, die er heel wonderlijk uitzag; en dat de jonge Gay zei dat hij niet zoo vrijpostig wilde zijn om binnen te komen, daar hij hoorde dat mijnheer Dombey aan het ontbijt zat, maar wachten zou tot het mijnheer Dombey liefde hem te zien.

„Zeg den jongen dat hij nu maar komt,” zei Dombey. „Wel, Gay, wat is er? Wie heeft u hierheen gestuurd? Was er niemand

anders om te gaan?”

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” antwoordde Walter, „ik ben niet gestuurd. Ik ben zoo vrij geweest om uit mij zelf te komen en hoop dat gij dit niet kwalijk zult nemen, als ik u de reden vertel.”

Maar zonder te letten op wat hij zei, keek Dombey ongeduldig aan beide kanten om hem heen (alsof hij een pilaar was die in den weg stond) naar een voorwerp achter hem.

„Wat is dat?” zei Dombey. „Wie is dat? Ik denk dat gij u in de deur hebt vergist, mijnheer.”

„O het spijt mij wel dat ik iemand moest meebrengen, mijnheer,” zei Walter haastig; „maar dit is — dit is kapitein Cuttle, mijnheer.”

„Walter, jongen,” zei de kapitein met een zware stem, „sta nu vast!”

Tegelijkertijd kwam de kapitein wat verder binnen, waardoor zijn wijde blauwe pak, zijn in het oog loopende boordjes en zijn knobbelige neus nog duidelijker uitkwamen, en bleef voor Dombey staan buigen en beleefd met zijn haak naar de dames wuiven, met zijn harden blinkenden hoed in zijn eenige hand en een roode streep op zijn hoofd, die de hoed daarop had achtergelaten.

Dombey keek dit verschijnsel met verbazing en verontwaardiging aan, en scheen met zijn blikken naar mevrouw Chick en juffrouw Tox daartegen te protesteeren. Kleine Paul, die na Florence was binnengekomen, deinsde, toen de kapitein met zijn haak zwaaide, achteruit naar juffrouw Tox en hield zich op verdediging gereed.

„Wel Gay,” zei Dombey. „Wat hebt ge mij te zeggen?”

Nogmaals zei de kapitein, als een algemeene opening van het gesprek, waardoor hij niet missen kon iedereen gunstig te stemmen: „Walter, sta vast.”

„Ik vrees, mijnheer,” begon Walter, bevend en naar den grond kijkend, „dat het heel vrijpostig van mij is dat ik hier kom — werkelijk. Ik zou haast den moed niet hebben gehad om naar u te vragen, mijnheer, zelfs toen ik al hier was aangekomen, vrees ik, als jonge juffrouw Dombey mij niet had gezien en...”

„Wel,” zei Dombey, zijn oogen volgend toen hij naar de oplettende Florence omkeek, en zonder het zelf te weten zijn voorhoofd fronsend, toen zij hem met een glimlach aanmoedigde. „Ga voort als het u belieft.”

„Ja, ja,” zei de kapitein, die het voor een plicht van beleefdheid hield mijnheer Dom-

bey te ondersteunen. „Heel goed gezegd! Ga voort, Walter.”

Kapitein Cuttle had verdelgd moeten worden door den blik dien Dombey hem tot dank voor zijn goedgunstige hulp toezond. Maar zonder iets daarvan te vermoeden, kneep hij slechts tot antwoord één oog dicht en gaf Dombey door zekere bewegingen van zijn haak te verstaan, dat Walter in het eerst een beetje bedeesd was, maar spoedig wel beter op dreef zou komen.

„Het is een heel bijzondere en persoonlijke zaak, die mij hier heeft doen komen, mijnheer,” vervolgde Walter, haperend; „en kapitein Cuttle....”

„Present!” viel de kapitein er op in, als een verzekering dat hij bij de hand was en men op hem aan kon.

„Die een heel oud vriend van mijn ongelukkigen oom en een best mensch is, mijnheer,” vervolgde Walter, zijn oogen opslaand met een blik alsof hij voor den kapitein om inschikkelijkheid wilde smeeken, „was zoo goed om met mij mee te gaan — iets wat ik moeilijk weigeren kon.”

„Wel neen,” merkte de kapitein heel vergenoegd op. „Geen enkele reden om te weigeren. Ga voort, Walter.”

„En daarom, mijnheer,” hervatte Walter, het nu wagend Dombey in de oogen te zien, en juist uit wanhoop aan de zaak met meer moed voortgaand, nu het niet meer te vermijden was, „en daarom, mijnheer, ben ik met hem hier gekomen om te zeggen dat mijn goede oude oom in groote ongellegenheid en droefheid is. Zijn zaken zijn langzamerhand verlopen, en zoo is hij niet in staat geweest om een betaling te doen, waarvoor de vrees hem al maanden lang zwaar gedrukt heeft, zooals ik inderdaad weet, mijnheer; en nu is er een executie in huis, en ik vrees dat hij alles wat hij heeft zal verliezen en dan van hartzeer zal sterven. En als gij nu in uw goedheid en omdat gij vanouds weet dat hij een fatsoenlijk man is, iets zoudt willen doen om hem uit zijn verlegenheid te helpen, mijnheer, zouden wij u nooit genoeg kunnen danken.”

Walter's oogen vulden zich met tranen terwijl hij sprak, en die van Florence eveneens. Haar vader zag ze glinsteren, hoewel hij alleen naar Walter scheen te kijken.

„Het is een groot bedrag, mijnheer,” hervatte Walter. „Meer dan driehonderd pond. Mijn oom is door dit ongeluk heelemaal terneergeslagen, en niet in staat om zelf iets te doen om uitkomst te zoeken. Hij weet ook nog niet dat ik u ben gaan spreken. Gij zoudt zeker willen, mijnheer,” ver-

volgde Walter, na een oogenblik van aarzelen, „dat ik zei wat ik eigenlijk verlangde; maar dat weet ik werkelijk zelf nog niet precies, mijnheer. Mijn oom heeft nog zijn winkelvoorraad, waarop ik geloof gerust te mogen zeggen dat geen andere schulden liggen; en hier is kapitein Cuttle, die ook borg wil blijven. Ik — ik durf er haast niet over te spreken,” zei Walter, „maar wat ik verdien, als ge dat woudt laten oploopen — opnemen — voorschot — oom — een eerlijk oud man.” Met deze afgebroken woorden kwam Walter tot zwijgen, en bleef toen met een hangend hoofd voor zijn patroon staan.

Dit een gunstig oogenblik achtend om zijn schatten te toonen, kwam kapitein Cuttle naar de tafel, en nadat hij tusschen het ontbijtgoed, vlak bij Dombey's elleboog, ruimte had gemaakt, haalde hij horloge, contanten, theelepeltjes en suikertang te voorschijn, stapelde alles op een hoop, opdat het er zoo kostbaar mogelijk zou uitzien, en sprak toen aldus:

„Een half brood is beter dan geen brood, en hetzelfde geldt van kruimeltjes. Hier is een hoopje. Over een pensioen van honderd pond per jaar kan ook worden beschikt. Als er één man propvol wetenschap in de wereld is, is het de oude Sam Gills. Als er één veelbelovend jongmensch is — een jongmensch, overvloeiend van melk en honig,” zei de kapitein met een van zijn gelukkige aanhalingen, „dan is het zijn neef.”

Daarna ging de kapitein achterwaarts naar zijn vorige plaats, waar hij zijn verwarde lokken stond glad te strijken met het gezicht van een man, die iets heel moeilijks bijzonder goed had verricht.

Toen Walter ophield met spreken, werden Dombey's oogen door den kleinen Paul aangetrokken, die, toen hij zijn zusje stil zag schreien, uit medelijden met het ongeluk waarvan zij gehoord had, naar haar toeging en haar trachtte te troosten, terwijl hij met een gezichtje vol uitdrukking naar Walter en zijn vader omkeek. Na de korte onderbreking door kapitein Cuttle's rede, die hij met deftige onverschilligheid aanhoorde, vestigde Dombey zijn oogen weer op zijn zoon, en bleef het kind een poos zwiingend aankijken.

„Hoe is die schuld ontstaan?” vroeg Dombey tenslotte. „Wie is de crediteur?”

„Dat weet hij niet,” antwoordde de kapitein, zijn hand op Walter's schouder leggend. „Maar ik wel. Die schuld komt daar vandaan dat mijn vriend Gills eens iemand geholpen heeft, die nu al lang dood is, en

dat heeft hem al menige honderd pond gekost. Meer onder vier oogen, als u dat lieft."

"Menschen die moeite genoeg hebben om zelf staande te blijven," zei Dombey, zonder op de geheimzinnige gebaren van den kapitein achter Walter te letten, en nog naar zijn zoon kijkend, „moesten liever met hun eigen verplichtingen en moeilijkheden voldaan zijn, en ze niet vermeederen door voor anderen borg te blijven. Zooiets is een blijk van oneerlijkheid en verwaandheid," zei Dombey heel barsch, „van groote verwaandheid; want rijke menschen zouden niet meer kunnen doen. Paul, kom eens hier."

Het kind gehoorzaamde, en Dombey nam hem op zijn knie.

„Als jij geld had," — zei Dombey. „Kijk mij eens aan."

Paul, wiens oogen tusschen zijn zuster en Walter heen en weer zwierven, keek zijn vader aan.

„Als jij geld had," zei Dombey, „zooveel geld als waarover de jonge Gay gesproken heeft; wat zou je dan doen?"

„Het aan zijn ouden oom geven," antwoordde Paul.

„Het aan zijn ouden oom leenen, niet waar?" verbeterde Dombey. „Wel, als je oud genoeg bent, zul je deel in mijn geld krijgen en zullen wij het samen gebruiken."

„Dombey en Zoon," viel Paul er op in, wien deze frase al vroeg was bijgebracht.

„Dombey en Zoon," herhaalde zijn vader. „Zou je nu graag Dombey en Zoon beginnen te worden, en dat geld aan den oom van Gay leenen?"

„O, als het u belieft, papa," antwoordde Paul, „en dat zou Florence ook zoo graag."

„Meisjes," zei Dombey, „hebben niets met Dombey en Zoon te maken. Zou je het graag willen?"

„Ja, papa, ja."

„Dan zul je het doen," antwoordde zijn vader. „En je ziet nu wel, Paul," vervolgde hij, terwijl hij zijn stem liet dalen, „hoe machtig het geld is, en hoe de menschen er naar verlangen. De jonge Gay komt dien heelen weg hierheen om geld te vragen, en jij, die zoo rijk en groot bent, omdat je het hebt, zult het hem nu geven, als een groote gunst en verplichting."

Paul keek even op met zijn oudachtige gezichtje, waarop te lezen stond, dat hij de betekenis van deze woorden heel goed begreep; maar onmiddellijk daarop werd het weer een jong en kinderlijk gezichtje, toen hij zich van zijn vaders knie liet glijden en naar Florence toeliep om haar te

zeggen dat zij niet meer moest schreien, want dat hij den jongen Gay het geld zou geven.

Dombey keerde zich nu om naar een zijtafeltje, schreef een briefje en verzegelde dit. In dien tusschentijd fluisterden Paul en Florence met Walter, en keek kapitein Cuttle genoeglijk op dit drietal neer, met zulke hoogvliegende en verwaande gedachten, dat Dombey ze nooit had kunnen gelooven. Toen het briefje gereed was, keerde Dombey zich weer om en stak het Walter toe.

„Geef dat," zei hij, „morgenochtend dadelijk aan mijnheer Carker. Hij zal onmiddellijk zorgen dat iemand van het kantoor uw oom uit zijn huidige situatie gaat bevrijden, door het volle bedrag van den eisch te betalen, en dat er voor de terugbetaling zulke schikkingen worden gemaakt als in de omstandigheden van uw oom dienstig zijn. Gij zult zeker wel onthouden, dat het door jongenheer Paul voor u gedaan wordt."

Walter, die zoo onverwachts het middel in de hand kreeg om zijn goeden oom uit zijn moeilijkheden te redden, had wel iets van zijn dankbaarheid en blijdschap willen uitdrukken; maar Dombey stuitte hem.

„Gij zult zeker wel onthouden," herhaalde hij, „dat dit door jongenheer Paul gedaan wordt. Ik heb het hem verklaard, en hij begrijpt het. Ik wensch dat er niets meer over gezegd wordt."

Daar hij naar de deur wees, kon Walter niets anders doen dan buigen en weggaan. Juffrouw Tox, die zag dat de kapitein hetzelfde scheen te willen doen, kwam er nu tusschen.

„Mijnheer," zei zij, Dombey aansprekend, over wiens mildheid zij en mevrouw Chick een overvloed van tranen storten. „Ik geloof dat gij iets over het hoofd ziet. Neem mij niet kwalijk, mijnheer Dombey, ik geloof dat uw verheven karakter u een kleine bijkomstigheid heeft doen overslaan."

„Inderdaad, juffrouw Tox?" zei Dombey. „Die heer met dat — instrument," hervatte juffrouw Tox, met een blik naar kapitein Cuttle, „heeft op de tafel, naast u. . . ."

„Lieve hemel," zei Dombey, de schatten van den kapitein wegvegend, alsof het werkelijk kruimels waren. „Neem die dingen weg. Ik ben u bijzonder verplicht, juffrouw Tox. Dit is een bewijs van uw gewone oplettendheid. Wees zoo goed die dingen weg te nemen, mijnheer."

Kapitein Cuttle voelde dat hem niets anders overschoot dan te gehoorzamen. Maar de grootmoedigheid van Dombey, die schatten, zoo vlak voor hem opgestapeld, van de

hand wees, trof hem zoo, dat hij, na de theelepeltjes en de suikertang in den eenen zak en de contanten in den anderen te hebben gestoken en het groote horloge langzaam in zijn eigen kuil te hebben neergelaten, zich niet weerhouden kon de rechterhand van dien heer met zijn linkerhand beet te pakken, en den haak hartelijk in de palm te drukken. De gelijktijdige gewaarwording van warm gevoel en koud ijzer deed Dombey huiveren.

Daarna wierp kapitein Cuttle de dames heel zwierig en galant verscheidene haak-kussen toe, en nadat hij nog in het bijzonder afscheid van Paul en Florence had genomen, ging hij met Walter de kamer uit. In de warmte van haar hartje liep Florence hen al na, om een boodschap voor den ouden Sam mee te geven, toen Dombey haar terugriep en beval te blijven waar zij was.

„Zult ge dan nooit een Dombey worden, kindlief?“ zei mevrouw Chick met aandoenlijk verwijt.

„Lieve tante,“ zei Florence, „wees niet boos op mij. Ik ben papa zoo dankbaar.“

Zij had wel naar hem toe willen loopen en haar armen om zijn hals willen slaan, als zij maar gedurfd had; maar aangezien zij niet durfde, keek zij maar naar hem met dankbare oogen, terwijl hij zat te peinen, soms met een onrustigen blik naar haar omkijkend, maar meestal den kleinen Paul gadeslaand, die in zijn nieuwe waardigheid, als de persoon die den jongen Gay het geld had gegeven, deftig door de kamer stapte.

En de jonge Gay — Walter — hoe was het met hem?

Hij was blij dat de huiselijke haard van den ouden man nu van deurwaarders en uitdragers gezuiverd zou worden, en hij met goede tijding naar zijn oom terugsnelde. Hij was blij dat alles den volgenden dag vóór den middag geschikt en in orde gemaakt was, en hij 's avonds weer met den ouden Sam en kapitein Cuttle in het achterkamer-tje zat, en hij den instrumentmaker weer zag opleven, en op de toekomst hopen, en voelen dat de houten adelborst weer zijn eigendom was. Maar zonder zijn dankbaarheid voor mijnheer Dombey eenigszins te kort te doen, moet het toch gezegd worden dat Walter vernederd en ontmoedigd was. Wanneer de zwellende bloesemknoppen van onze hoop door een guren wind onherstelbaar geteisterd worden, zijn wij het meest geneigd ons voor te stellen welke bloemen zij hadden kunnen voortbrengen als zij ontloken waren; en nu Walter

zich door een nieuwen en verschrikkelijken val van de ontzaglijke Dombeyaansche hoogte afgesneden vond, en voelde dat al zijn oude dwaze fantasieën daardoor in den wind verstrooid waren, begon hij te vermoeden dat zij hem hadden kunnen voeren tot argelooze visioenen van eens, in de verre toekomst, naar Florence's hand te dingen.

De kapitein beschouwde de zaak in een heel ander licht. Hij scheen te gelooven dat de samenkomst, die hij had bijgewoond, zoo bemoedigend was, dat zij maar een paar stappen van een regelrechte verloving tusschen Walter en Florence verwijderd was, en dat het gebeurde zijn Whittingtoniaansche hoop ten sterkste had begunstigd, zoo al niet tot volstreckte zekerheid had gebracht. Geprikkeld door deze overtuiging, alsook door de meerdere opgeruimdheid van zijn ouden vriend, en zijn eigen daaruit voortspruitende vroolijkheid, trachtte hij dien avond, toen hij de ballade van mooie Peggy zong, den naam van Florence voor dien der heldin in de plaats te stellen, en daar hij dit vanwege het rijm bezwaarlijk vond, kwam hij op den gelukkigen inval den weerbarstigen naam in Fleggy te veranderen. Zoo zong hij dus het liedje met bijna bovennatuurlijke schalkschheid en een daverende stem, hoewel de tijd nabij was dat hij de woning van de verschrikkelijke juffrouw MacStinger weer moest op gaan zoeken.

HOOFDSTUK XI.

Paul verschijnt op een nieuw tooneel.

Mevrouw Pipchin's gestel bestond uit zulk hard metaal, hoewel het onderhevig was aan de vleeschelijke zwakheid om na karbonaden rust noodig te hebben, dat zij de voorspellingen van juffrouw Wickam logenstrafte en er zich geen verschijnselen van tering bij haar voordeden. Daar echter Paul's buitengewone ingenomenheid met de oude dame in volle kracht bleef bestaan, week juffrouw Wickam geen duim breed van haar gevoelen af. Zich op den vasten grond van haar ooms Betsey Jane verschansend, raadde zij juffrouw Berry als vriendin om zich op het ergste voorbereid te houden, en waarschuwde haar dat haar tante ieder oogenblik even gevaarlijk was als een kruisfabriek.

De arme Berry hoorde dit alles geduldig aan en sloofde en slaafde naar gewoonte voort, volmaakt overtuigd dat mevrouw

Pipchin een van de verdienstelijkste menschen op de wereld was, waarom zij dan ook zich zelf ontelbare malen per dag op het altaar van die edele matrone ten offer bracht. Maar al die zelfopofferingen van Berry werden door mevrouw Pipchin's vrienden en vriendinnen op de een of andere manier ter meerdere glorie van die dame uitgelegd, en in verband gebracht met de treurige omstandigheid dat mijnheer Pipchin van hartzeer over de mijnen van Peru was gestorven.

Bij voorbeeld, er was een eerlijke komenijsman, tusschen wien en mevrouw Pipchin een aantekenboekje, met een vet-tig rood bandje, werd gehouden, dat voortdurend geschillen veroorzaakte, en waarover telkens geheime conferenties werden gehouden, hetzij op de mat in de gang, of met gesloten deur in de zijkamer. Het ontbrak ook niet aan duistere geruchten, van jongenheer Bitherstone afkomstig (die door den invloed van de Indische zonnehitte op zijn bloed een wraakzuchtig karakter had gekregen) dat de rekening dikwijls onbetaald bleef en men tusschenbeide gebrek aan suiker bij de thee leed. Daar deze komenijsman ongetrouwd was en niet naar uiterlijke schoonheid keek, had hij eens heel fatsoenlijk om de hand van Berry gevraagd, die mevrouw Pipchin hem met hoon en smaad geweigerd had. Iedereen zei, hoe loffelijk dit van mevrouw Pipchin was, weduwe van een man, die aan de mijnen van Peru gestorven was, en hoe hooghartig en onafhankelijk de oude dame nog was. Maar niemand zei iets van Berry, die zes weken lang schreide (al dien tijd door haar goede tante met standjes overladen), en in een toestand van hopelooze oude-vrijsterschap verzonk.

„Berry houdt veel van u, niet waar?” zei Paul eens tot mevrouw Pipchin, toen zij met de kat bij het vuur zaten.

„Ja,” zei mevrouw Pipchin.

„Waarom?” vroeg Paul.

„Waarom?” herhaalde de oude dame uit het veld geslagen. „Hoe kun je zooiets vragen, jongetje? Waarom hou jij van je zusje Florence?”

„Omdat zij zoo lief is,” antwoordde Paul. „Er is niemand die op Florence lijkt.”

„Wel,” zei mevrouw Pipchin kortaf, „en er is niemand die op mij lijkt, denk ik.”

„Zou er heusch niemand zijn?” vroeg Paul op zijn stoeltje vooroverleunend en haar heel strak aankijkend.

„Neen,” zei de oude dame.

„Daar ben ik blij om,” merkte Paul op, nedenkend in zijn handjes wrijvend. „Dat

vind ik heel goed.”

Mevrouw Pipchin durfde hem niet te vragen waarom, uit vrees voor een volkomen verpletterend antwoord. Maar als een balsen voor haar gekwetste gevoel, plaagde zij den kleinen Bitherstone tot hij naar bed ging zoo erg, dat hij dienzelfden avond schikkingen begon te treffen om over land naar Indië terug te keeren, door van zijn avondeten een korst brood en een stukje kaas weg te stoppen, als het begin van een voorraad proviand om op reis in leven te blijven.

Mevrouw Pipchin had nu bijna een jaar lang den kleinen Paul en zijn zuster onder haar hoede gehad. Zij waren tweemaal naar huis geweest, maar slechts voor enkele dagen, en waren overigens hun vader wekelijks geregeld in zijn logement gaan bezoeken. Langzamerhand was kleine Paul sterker geworden en had hij zijn wagentje kunnen missen; maar hij was nog mager en teer, en bleek nog altijd hetzelfde oudachtige, stille, droomerige kind te zijn, dat hij was toen hij pas aan de zorg van mevrouw Pipchin werd toevertrouwd. Op een Zaterdagavond, tegen de schemering, werd er eens in het Kasteel een groote ontsteltenis veroorzaakt, daar Dombey volkomen onverwachts mevrouw Pipchin een bezoek kwam brengen. Dadelijk werd de bevolking van de zijkamer als door een wervelwind naar boven gejaagd, en na veel dichtslaan van deuren en stampen van voeten op die verdieping, en nadat mevrouw Pipchin, om haar onrust eenigszins lucht te geven, den kleinen Bitherstone een paar duwen en stompen had toegediend, verduisterde eindelijk het zwarte gewaad van de brave vrouw de audiëntiezaal, waar Dombey het leege leunstoeltje van zijn zoon en erfgenaam zat te beschouwen.

„Mevrouw Pipchin,” zei Dombey. „Hoe maakt ge het?”

„Dank u, mijnheer,” zei mevrouw Pipchin. „Tamelijk goed, alles in aanmerking genomen.”

Mevrouw Pipchin gebruikte altijd die uitdrukking. Zij bedoelde, haar deugden, opofferingen enz. in aanmerking genomen.

„Ik kan niet verwachten ooit heelemaal gezond te zijn, mijnheer,” hervatte mevrouw Pipchin, een stoel nemend, en naar adem hijgend, „maar voor de gezondheid die ik dan toch nog heb, ben ik dankbaar.”

Dombey boog zijn hoofd met het tevreden gezicht van een patroon, die begreep dat dit precies datgene was waarvoor hij zoo-veel per kwartaal betaalde. Na een oogeblik van stilte, hervatte hij:

„Mevrouw Pipchin, ik ben zoo vrij geweest aan te komen, om u over mijn zoon te raadplegen. Ik was dat al geruimen tijd van plan, maar heb het voortdurend uitgesteld, om te wachten tot zijn gezondheid heelemaal hersteld zou zijn. Gij hebt geen reden tot bezorgdheid in dit opzicht, mevrouw Pipchin?”

„Brighton is bijzonder heilzaam voor hem geweest, mijnheer,” antwoordde mevrouw Pipchin. „Inderdaad, bijzonder heilzaam.”

„Het ligt dan ook in mijn bedoeling,” zei Dombey, „dat hij in Brighton zal blijven.”

Mevrouw Pipchin wreef in haar handen en vestigde haar oogen op het vuur.

„Maar,” vervolgde Dombey, zijn wijsvinger opstekend, „maar misschien zal ik nu een verandering teweegbrengen, waardoor hij hier een heel andere levenswijze zal krijgen. Kortom, mevrouw Pipchin, dat is het doel van mijn bezoek. Mijn zoon begint nu groot te worden — werkelijk groot te worden.”

De triomfantelijke houding waarmee Dombey dit zei, had iets treurigs. Zij bewees hoe lang Paul's kindsheid hem geduurd had, en hoe zijn hoop op een later tijdperk van zijn leven was gevestigd. Medelijden mag een vreemd woord schijnen om op een man, die zoo koud en trotsch was, toe te passen, en toch scheen hij op dat oogenblik een waardig voorwerp van medelijden te zijn.

„Zes jaar oud,” zei Dombey, zijn das verschikkend, misschien om een onbedwingbaren glimlach te verbergen, die veel meer van zijn gezicht, waar hij geen rustplaats vond, scheen af te schampen, dan er over te spelen. „Wel, zes zal zestien worden, voor wij er om denken.”

„Tien jaar,” kraste de onmeedoogende mevrouw Pipchin, met een ijskoude flikkering in haar harde grijze oogen, en een akeelig schudden van haar gebogen hoofd, „is een lange tijd.”

„Dat hangt van de omstandigheden af,” antwoordde Dombey. „In ieder geval, mevrouw Pipchin, mijn zoon is nu zes jaar, en er is geen twijfel aan, vrees ik, of hij is in het leeren ver ten achter bij heel veel kinderen even oud als hij — of even jong,” zei Dombey, snel opmerkend, wat hij misschien voor een spottend flikkeren van de koude oogen meende te moeten houden — „even jong is een meer gepaste uitdrukking. Nu, mevrouw Pipchin, behoorde mijn zoon, in plaats van bij andere kinderen ten achter, hen ver vooruit te zijn. Er is een verheven plaats voor hem gereed. De loopbaan van mijn zoon heeft niets twijfelach-

tigs. Zijn weg door het leven was duidelijk afgeteekend en voorbereid, voor hij aanwezig was. De opvoeding van een dergelijken jongen mag niet verzuimd of vertraagd worden. Zij moet niet onvolkomen blijven. Er moet met ijver en ernst voor gezorgd worden, mevrouw Pipchin.”

„Zeker, mijnheer,” antwoordde mevrouw Pipchin. „Daar kan ik niets tegen zeggen.”

„Ik was overtuigd, mevrouw Pipchin,” zei Dombey goedkeurend, „dat iemand van uw verstand dat niet zou kunnen of willen.”

„Er wordt veel onzin, of erger, over uitgekraamd, dat kinderen in het eerst niet te hard moeten worden aangepakt, en zachtjes op dreef moeten worden geholpen, en zoo al meer, mijnheer,” zei mevrouw Pipchin, ongeduldig haar haviksneus wrijvend. „In mijn tijd dacht men nooit om zooiets, en dat hoeft men nu nog niet te doen. Mijn meening is, laat ze geen rust.”

„Mevrouw,” antwoordde Dombey, „gij hebt uw reputatie niet onverdiend verworven; en ik verzoek u te willen gelooven, dat ik meer dan tevreden ben over uw voortreffelijke manier van opvoeden, en die met het grootste genoegen zal recomman-deeren, als mijn geringe recomman-datie” — Dombey's statigheid, wanneer hij zijn eigen gewichtigheid veinsde te willen verkleinen, ging alle verbeelding te boven — „van eenig nut kan zijn. Ik heb aan doctor Blimber gedacht, mevrouw Pipchin.”

„Mijn buurman, mijnheer?” zei mevrouw Pipchin. „Ik geloof dat het instituut van doctor Blimber uitstekend is ingericht. Ik hoor dat men er heel streng is, en er van den ochtend tot den avond niets gedaan wordt dan leeren.”

„En het is heel duur,” voegde Dombey er bij.

„En het is heel duur, mijnheer,” antwoordde mevrouw Pipchin, met een haast, alsof zij, door deze omstandigheid te vergeten, een van de voornaamste verdiensten van het instituut had verwaarloosd.

„Ik heb al eenige informatie bij den doctor ingewonnen, mevrouw Pipchin,” zei Dombey, zijn stoel onrustig een beetje dicht naar het vuur schuivend, „en hij denkt dat Paul volstrekt niet te jong is. Hij heeft mij verscheidene voorbeelden genoemd van jongens, die op denzelfden leeftijd al aan het Grieksch waren. Als ik mij, wat die verandering betreft, eenigszins ongerust maak, mevrouw Pipchin, is het niet om die reden. Daar mijn zoon nooit een moeder heeft gekend, heeft hij zijn kinderlijke gehechtheid langzamerhand wat veel — wat

al te veel — op zijn zuster overgebracht. Of hun scheiding .“ Dombey sprak niet verder, maar bleef zwijgend zitten.

„Wel heere mijn tijd!“ riep mevrouw Pipchin uit, haar zwarten rok uitschuddend, terwijl de kindereetster in volle mate bij haar ontwaakte. „Als het haar niet bevalt, mijnheer Dombey, moet zij het maar leeren slikken.“ De goede vrouw verzocht terstond daarop excuus, dat zij zoo'n triviale uitdrukking gebruikte, maar zei (en met waarheid) dat dit de manier was waarop zij redeneerde.

Dombey wachtte tot mevrouw Pipchin klaar was met het hoofdschudden en zuur kijken alsof zij een legioen Bitherstone's en Pankey's wilde bang maken, en zei toen bedaard, maar berispelend: „Maar hem, mijn beste mevrouw Pipchin, hem.“

Mevrouw Pipchin zou wel geneigd zijn geweest om allen tegenzin van den kleinen Paul op dezelfde wijze te genezen; maar haar grijze oog was scherp genoeg om te zien, dat haar recept, hoewel Dombey wel wilde toegeven dat het voor zijn dochter dienstig kon zijn, hem voor zijn zoon niet beviel. Zij begon dus over de zaak uit te weiden, en beweerde dat de verandering, de nieuwe omgeving, de volkomen verschillende levenswijze, die hij bij doctor Blimber zou hebben, en de drukte van de lessen hem heel gauw van al het oude zouden vervreemden. Daar dit met Dombey's eigen hoop en geloof overeenstemde, gaf het hem een nog hoogere meening van mevrouw Pipchin's verstand; en daar mevrouw Pipchin tegelijk het verlies van haar liefste vriendje bejammerde (wat echter niet zoo'n zware schok voor haar was, daar zij het al lang had verwacht, en in het begin niet had gedacht dat hij langer dan drie maanden bij haar zou blijven) vatte hij een even gunstige meening van mevrouw Pipchin's belangeloosheid op. Het was duidelijk dat hij zorgvuldig over de zaak had nagedacht, want hij had een plan gevormd, zooals hij mevrouw Pipchin nu vertelde, om Paul het eerste halfjaar maar alleen voor de wekdagen bij den doctor in den kost te doen, terwijl Florence zoolang bij haar zou blijven, om hem 's Zaterdags te ontvangen. Zoo zou hij langzaam gespeend worden, zei Dombey, misschien met een herinnering dat hij een vorige maal niet langzaam gespeend was.

Dombey maakte een einde aan het onderhoud, door zijn hoop te kennen te geven, dat mevrouw Pipchin zijn zoon, zoolang hij in Brighton bleef, nog onder haar toezicht zou houden, en nadat hij Paul een kus en

Florence een hand had gegeven, den kleinen Bitherstone met zijn staatsiekraag had gezien, en jongejuifvrouw Pankey aan het huilen had gebracht door haar op haar hoofd te kloppen (dat bij haar bijzonder gevoelig was, ten gevolge van de gewoonte die mevrouw Pipchin had om er met haar knokkels tegen te tikken, alsof het een ton was waarvan zij het geluid wilde hooren) begaf hij zich naar zijn logement en aan zijn diner, met het besluit dat de opvoeding van den kleinen Paul, nu hij zoo oud en zoo gezond werd, zonder uitstel met kracht moest worden aangepakt, om hem aldus voor te bereiden voor de positie waarin hij eens zou schitteren, en dat doctor Blimber hem dadelijk onder handen moest nemen.

Wanneer een jongen door doctor Blimber onder handen werd genomen, kon hij er op rekenen dat het tamelijk hard zou zijn. De doctor nam niet meer dan tien jongens onder zijn leiding, maar hij had altijd (volgens de laagste schatting) een voorraad van geleerdheid voor honderd gereed; en het was zoowel de taak als de vreugde van zijn leven, de ongelukkige tien daarmee vol te proppen.

Doctor Blimber's instituut was eigenlijk een groote broeikas, waarin het forceerapparaat onophoudelijk in werking werd gehouden. Al de jongens bloeiden vóór hun tijd. Geestelijke doperwtjes werden tegen Kerstmis gekweekt, en intellectueele asperges het heele jaar door. Mathematische aalbessen (erg zuur ook) rijpten onder doctor Blimber's zorgen in de ontijdigste seizoenen, en aan struiken, die nog niet meer dan spruitjes waren. Alle soorten van Grieksche en Latijnsche groenten werden van de droogste stokken van de jongens gehaald, en dat onder de ongunstigste omstandigheden. De natuur kwam er volstrekt niet op aan. Onverschillig wat een jongen bestemd was te dragen, doctor Blimber deed hem, op de een of andere manier, dragen wat men maar wilde.

Dit alles was heel aardig en ingenieus, maar de geforceerde kweekerij ging met de gewone nadeelen gepaard. Die vroegrijpe producten hadden den juisten smaak niet en hielden zich ook niet goed. Bovendien, één jongen, met een gezwollen neus en een bijzonder groot hoofd (de oudste van de tien, die „alles was door geweest“) hield op zekeren dag plotseling op met bloeien en bleef als een leeg staak in het etablissement; en men zei dat de doctor het met den jongen Toots wat al te erg had gemaakt, en dat hij, toen hij een baard begon

te krijgen, geen hersenen meer had.

Daar was, in ieder geval, de jonge Toots, met een allergrofste stem en een allerschraalsten geest. Hij droeg opzichtige spelden op zijn overhemden, en een ring in zijn vestzakje, om tersluiks aan zijn pink te steken, als de leerlingen uit wandelen gingen; werd voortdurend verliefd op kindermeisjes, die hij zag en die niet het minste denkbeeld hadden van zijn bestaan; en keek 's avonds na den tijd van naar bed gaan, naar de met gas verlichte wereld uit het linker hoekraam op de derde verdieping, als een boven de maat gegroeide cherub, die al te lang boven was blijven zitten.

De dokter was een zwaarlijvig man, heelmaal in het zwart, met strikjes aan zijn knieën en kousen daarbeneden. Hij had een blinkend kaal hoofd, een zware stem, en een zoodanige onderkin, dat het te verwonderen was hoe hij zich in de plooiën kon scheren. Hij had bovendien een paar kleine oogen, die altijd half dicht waren, en een mond, die altijd tot een grijnslach was uitgerekt, alsof hij juist op hetzelfde oogeblik een jongen had vastgezet en wachtte om hem door zijn antwoord te overtuigen, dat hij zijn les niet had geleerd. Wanneer de doctor zijn rechterhand in zijn borst stak, met de linker op zijn rug, en dan, bijna onmerkbaar zijn hoofd schuddend, het gewoonste gezegde tot een zenuwachtigen vreemde richtte, was het alsof de Sphinx een machtspreuk uitte, die den ongelukkigen vreemde het leven moest kosten.

De doctor had een heel mooi huis, met uitzicht op de zee. Van binnen was het echter geen vroolijk huis, maar volkomen het tegendeel. Gordijnen van een donkere droevige kleur, heel schraal en smal, verschoenen zich neerslachtig achter de ramen. De tafels en stoelen stonden op rijen, als de cijfers van een som; in de staatsievertrekken werd zoo zelden gestookt, dat zij zoo kil waren als kelders; de eetzaal scheen de laatste plaats in de wereld te zijn waar men ooit kon eten en drinken; door het heele huis hoorde men geen ander geluid dan het tikken van een groote klok in de hall, dat zelfs op de vliering te hooren was, en soms een dof gemurmur van de jongens aan hun lessen, als het gekir van een troep zwaarmoedige duiven.

Juffrouw Blimber, hoewel een ranke, tengere maagd, deed den ernst van het huis zelfs geen zacht geweld aan. Juffrouw Blimber wist van geen gekheid. Zij droeg een bril op haar neus en haar haren kort gekroesd. Zij was droog en zanderig van het werken in de graven van doode talen.

Men behoefde haar niet over levende talen te spreken. Zij moesten dood zijn — lang dood — en dan groef zij ze op als een graf-schendster.

Mevrouw Blimber, haar mama, was niet geleerd, maar deed toch alsof, en dit kwam op hetzelfde neer. Zij zei op avondpartijtjes, dat, als zij Cicero maar had kunnen kennen, zij zeker tevreden had kunnen sterfen. Het was haar altijd een genot de jongens van den doctor uit wandelen te zien gaan, zoo volkomen anders dan andere jongens, met de hoogst mogelijke boordjes en de stijfst mogelijke dassen. Dat was zoo klassiek, zei zij.

Wat mijnheer Feeder, doctor Blimbers assistent en bezitter van een academischen graad betrof, hij was een soort menschelijk draaiorgel, met een lijstje van deuntjes, die hij aanhoudend, zonder eenige variatie, afspeelde. Misschien had hij vroeger in zijn leven, als het lot hem gunstig was geweest, met verschillende rollen ter verwisseling kunnen worden voorzien; maar dit was niet gebeurd; en hij had er maar één, waarmee het zijn taak was door onophoudelijk draaien, de jeugdige hersenen van doctor Blimber's jongens te verbijsteren. Deze jongens werden ontijdig door kwellende zorgen geplaat. Zij hadden geen rust van meedoo-genlooze werkwoorden, barsche naamwoorden, onbuigzame taalregels, en spoken van thema's, die hun in hun droomen verschenen. Onder het systeem van geforceerde cultuur was een jongen gewoonlijk in drie weken zijn vroolijkheid kwijt. Binnen drie maanden was hij met al de zorgen van de wereld beladen; in vier begon hij de bitterste gevoelens tegen zijn ouders of voogden te koesteren; in vijf was hij een oude menschenhater; in zes benijdde hij Curtius zijn gelukkige schuilplaats onder de aarde, en in een jaar kwam hij tot de conclusie, waarvan hij later nooit meer afweek, dat al de schoonheden van dichters en de lessen van wijzen, alleen maar een opeenstapeling van woorden tot beoefening van de spraakkunst waren, en verder niets betee-kenden.

Maar hij bleef intusschen in de broeikas van den doctor bloeien; en groot waren de naam en roem van den doctor, als hij met zijn kasplanten bij zijn vrienden en verwanten thuis kwam.

Op zekeren dag stond Paul, met een onrustig kloppend hart en zijn rechterhandje in de hand van zijn vader, op de stoep van den doctor. Zijn andere hand was in die van Florence gesloten. Hoe stijf was de druk aan den eenen kant, hoe los en koud

aan den anderen!

Mevrouw Pipchin zweefde, met haar zwarte pluimage en haar krommen neus, als een onheilspellende vogel, achter haar slachtoffer. Zij was buiten adem — want Dombey, vol van groote gedachten, had flink doorgestapt — en terwijl zij wachtte tot de deur geopend werd, kuchte zij schor, alsof er een raaf kraste.

„Nu, Paul,” zei Dombey met triomfante-lijke blijdschap. „Dit is nu de manier om Dombey en Zoon te worden en geld te krij-gen. Je bent al bijna een man.”

„Bijna,” antwoordde het kind.

Zelfs zijn kinderlijke aandoening kon den zonderling sluwen en toch roerenden blik niet verbergen, waarmee hij dit antwoord vergezelde.

Deze blik deed een zweem van ongenoe-gen op Dombey's gezicht komen, maar daar de deur nu geopend werd, verdween die spoedig weer.

„Doctor Blimber is thuis, geloof ik,” zei Dombey.

De knecht zei ja; en toen zij naar boven gingen, keek hij naar Paul, alsof deze een muisje en het huis een val was. Hij was een jongmensch met zwakke oogen en de flauwst mogelijke sporen van een grijnzend lachje op zijn gezicht. Dit was enkel dom-heid; maar mevrouw Pipchin verbeelde zich dat het onbeschofftheid was, en voer dadelijk tegen hem uit.

„Hoe durft gij achter dien heer zijn rug te lachen?” zei zij. „En waar houdt gij mij voor?”

„Ik lach om niemand, en ik houd u wer-kelijk ook voor niets, mevrouw,” antwoord-de het jongmensch in zijn verlegenheid.

„Een troep luie rekels,” zei mevrouw Pip-chin, „die voor niets anders deugen dan om een spit te draaien. Ga uw meester dadelijk zeggen dat mijnheer Dombey er is, of het zal u opbreken!”

Het jongmensch met de zwakke oogen ging heel gedwee zijn boodschap overbren-gen, en kwam weldra terug met het verzoek of zij in de studeerkamer van den doctor wilden komen.

„Daar lacht gij alweer,” zei mevrouw Pipchin, toen zij hem op haar beurt, achter-aankomend, in de hall voorbij liep.

„Dat is niet waar,” antwoordde het jong-mensch, nu erg ontsteld. „Zooiets heb ik nog nooit beleefd!”

„Wat is er toch, mevrouw Pipchin?” zei Dombey omkijkend. „Zachtjes, als het u be-lieft.”

Uit ontzag voor Dombey mompelde me-vrouw Pipchin nog maar iets tegen het

jongmensch, terwijl zij verder ging en zei dat hij een aardig heerschap was; terwijl het jongmensch, een en al gedweeheid en onthutsheid, daar staan bleef, door dit voorval bijna tot tranen geroerd. Mevrouw Pipchin had een manier om alle zachtzin-nige menschen te brutaliseeren; en haar vrienden vroegen, wie zich daarover kon verwonderen, na wat er met de mijnen van Peru was gebeurd.

De doctor zat in zijn geweldige studeer-kamer, met een globe aan elke knie, boe-ken overal om zich heen, Homerus boven de deur en Minerva op den schoorsteen-mantel. „Hoe maakt gij het, mijnheer,” zei de doctor, „en hoe maakt mijn vriendje het?” De stem van den doctor was zoo zwaar als een orgel, en toen hij zweeg, scheen (voor Paul tenminste) de groote klok in de hall zijn woorden op te vangen en te herhalen; „hoe — maakt — mijn — vriend — je — het — hoe — maakt — mijn vriend — je — het,” en zoo al maar voort.

Daar het vriendje wat te klein was om hem van de plaats waar de doctor zat, over de boeken op de tafel heen, te kunnen zien, deed de doctor verscheidene vergeefsche pogingen om hem langs de pooten van die tafel in het oog te krijgen; en toen Dombey dit opmerkte, maakte hij een eind aan de verlegenheid van den doctor door Paul in zijn armen op te nemen, en hem midden in de kamer op een ander tafeltje te zetten.

„Ha!” zei de doctor, toen Paul daar zat, en hij zich met zijn hand in zijn borst in zijn stoel achterover liet zakken. „Nu zie ik mijn vriendje. Hoe maak je het, mijn vriendje?”

De klok in de hall wilde zich niet naar deze kleine verandering in den vorm van de uitdrukking schikken, maar bleef her-halen: „Hoe — maakt — mijn — vriend — je — het — hoe — maakt — mijn — vriend — je — het?”

„Heel goed, mijnheer, dank u,” antwoord-de Paul, zoowel de klok als den doctor ant-woord gevend.

„Ha!” zei doctor Blimber. „Of wij ook een man van hem zullen maken!”

„Hoor je wel, Paul?” voegde Dombey er bij, daar Paul bleef zwijgen.

„Of wij ook een man van hem zullen ma-ken!” herhaalde de doctor.

„Ik wou liever een kind zijn,” antwoord-de Paul.

„Zoo, heusch?” zei de doctor. „Waar-om?”

Het kind bleef hem op de tafel zitten aankijken, met een zonderlinge uitdrukking van onderdrukte aandoening op zijn ge-

zichtje, en klopte met zijn eene hand trotsch op zijn knietje, alsof hij de opwellende tranen daaronder had en ze wegsloeg. Maar zijn andere hand dwaalde intusschen wat verder — nog wat verder — nog wat verder — tot zij op den hals van Florence kwam te liggen. „Daarom is het,” scheen die hand te zeggen, en toen verdween de strakke blik, ontspande zich de trekkende mond en stroomden de tranen.

„Mevrouw Pipchin,” zei zijn vader op een korzeligen toon. „Het spijt mij werkelijk heel erg, dit te zien.”

„Ga van hem vandaan, jonge juffrouw Dombey,” zei mevrouw Pipchin.

„Het komt er niet op aan,” zei de doctor, met een knikje om mevrouw Pipchin terug te houden. „Het — komt — er — niet — op — aan. Wij zullen hem wel gauw nieuwe indrukken en nieuwe zorgen geven, mijnheer Dombey. Gij wenscht dus, dat mijn vriendje onderricht krijgt in....”

„Alles, als het u belieft, doctor,” antwoordde Dombey op vasten toon.

„Ja,” zei de doctor, die, met zijn half gesloten oogen en zijn gewonen glimlach, den kleinen Paul met die soort belangstelling scheen te bekijken, die hij aan een aardig beestje had kunnen schenken, dat hij van plan was op te zetten. „Ja, juist. Hal! Wij zullen ons vriendje een groote verscheidenheid van kennis bijbrengen en hem snel vooruithelpen, dat is zeker — dat is zeker. Volkomen maagdelijke grond, meen ik van u te hebben gehoord, mijnheer Dombey?”

„Behalve de gewone voorbereiding thuis en van deze dame,” antwoordde Dombey, met een wenk naar mevrouw Pipchin, die zich onmiddellijk nog veel stijver hield, alsof zij den doctor bij voorbaat uitdaagde ingeval hij het minste tegen haar mocht zeggen, „heeft Paul tot nog toe geen onderwijs ontvangen.”

Doctor Blimber boog zijn hoofd, om zijn vriendelijke verdraagzaamheid te kennen te geven voor zulke onbeduidende beunhazerijen als die van mevrouw Pipchin op zijn gebied, en zei dat hij zich daarover verheugde. Het was veel beter, zei hij, zijn handen wrijvend, van den grond af te beginnen. En weer loerde hij naar Paul, alsof hij dezen graag onmiddellijk met het Grieksché alphabet aan boord had willen komen.

„Die omstandigheid, doctor Blimber,” hervatte Dombey, „en het onderhoud dat ik al met u heb mogen hebben, maken alle verdere ophelderingen, en dus alle verdere aanspraken op uw kostbaren tijd, zoo onnoodig, dat....”

„Houd je stil, jonge juffrouw Dombey!” zei de zure mevrouw Pipchin.

„Pardon,” zei de doctor. „Nog een oogenblik. Laat ik u mevrouw Blimber en mijn dochter mogen voorstellen, die het huiselijke leven van onzen jongen pelgrim naar den Parnassus zullen veraangename. — Mevrouw Blimber,” want deze dame, die misschien had staan wachten, kwam juist op dat oogenblik binnen, gevolgd door haar dochter met haar bril, „mijnheer Dombey. Mijn dochter Cornelia, mijnheer Dombey. Mijnheer Dombey, lieve,” vervolgde de doctor, zich tot zijn vrouw wendend, „is zoo goed om — ziet gij ons vriendje wel?”

In haar overmaat van beleefdheid voor Dombey, deed mevrouw Blimber dit blijkbaar niet, want al nijgend achteruitstappend duwde zij het vriendje bijna van de tafel af. Op dezen wenk keerde zij zich echter om, teneinde zijn schrandere en klasieke trekken te bewonderen, en zich toen weer naar Dombey omkeerend, zei zij, dat zij zijn dierbaren zoon benijdde.

„Als een bijtje, mijnheer,” zei mevrouw Blimber, met de oogen omhoog, „gereed om zich in een tuin vol van de uitgezochtste bloemen te storten en voor de eerste maal den honig daaruit te zuigen. Virgilius, Horatius, Ovidius, Terentius, Plautus, Cicero. Wat een schat van honig hebben wij hier. Het kan wel vreemd schijnen, mijnheer Dombey, dat zij, die een vrouw is — de vrouw van zoo'n man....”

„Stil, stil!” zei doctor Blimber. „Foei schaam u!”

„Mijnheer Dombey zal de partijdigheid van een vrouw wel vergeven,” zei mevrouw Blimber met een innemend lachje.

Dombey antwoordde „Volstrekt niet!” welke woorden hij waarschijnlijk op de partijdigheid, niet op het vergeven, toegepast wilde hebben.

„En het kan ook vreemd schijnen dat zij, die een moeder is,” hervatte mevrouw Blimber.

„En zoo'n moeder,” zei Dombey, met een buiging en een vaag idee dat hij Cornelia daarmee een compliment maakte.

„Maar werkelijk,” vervolgde mevrouw Blimber, „ik geloof als ik Cicero had kunnen kennen, en zijn vriendin had kunnen zijn, en met hem had kunnen omgaan in zijn afzondering in Tusculum (dat schoone Tusculum), had ik tevreden kunnen sterven.”

Geleerde geestdrift is zoo besmettelijk, dat Dombey half geloofde in hetzelfde geval te verkeerren; en dat zelfs mevrouw Pipchin, die anders zooals wij gezien heb-

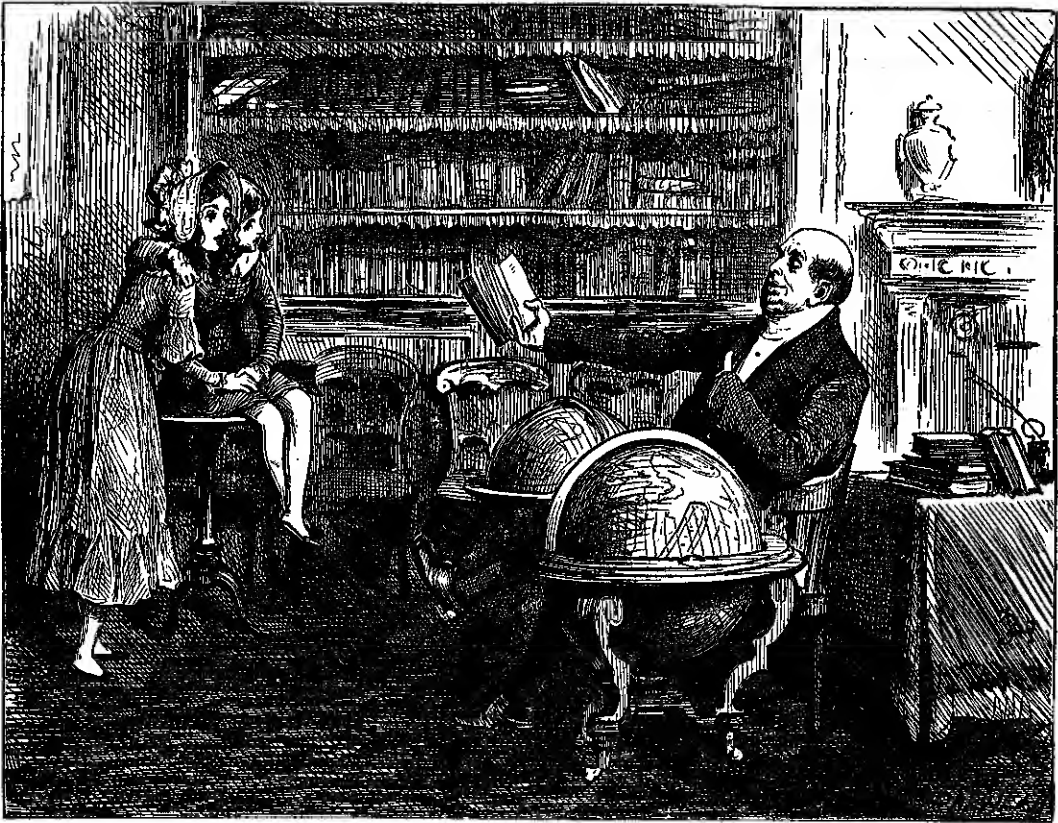
ben niet erg inschikkelijk was, een geluid slaakte tusschen een geknor en een zucht, alsof zij wilde zeggen, dat Cicero alleen iemand onder zoo'n ongeval als dat met de mijnen van Peru had kunnen troosten en dat hij de ware veiligheidslamp van Davy zou zijn geweest.

Cornelia keek Dombey door haar bril heen aan alsof zij graag eenige aanhalingen uit den bedoelden schrijver met hem had

schouders boven al de andere leerlingen uit. Hij werd erg rood toen hij zich tegenover vreemden bevond en grinnikte hoorbaar.

„Een aanwinst voor onzen kleinen Porticus, Toots,” zei de doctor. „Mijnheer Dombey's zoontje.”

Toots werd nog rooder, en daar de plechtige stilte, die er heerschte, hem deed begrijpen dat men van hem verwachtte dat

WANNEER DE DOCTOR ACHTERDOCHTIG TEGEN ZIJN AUTEUR GLIMLACHTE, OF ZIJN VOORHOOFD RIMPELDE, OF ZIJN HOOFD SCHUDDE EN EEN SCHEEF GEZICHT TROK, ALSOF HIJ ZEGGEN WILDE: „MAAK MIJ NIETS WIJS, MIJNHEER, IK WEET WEL BETER,” WAS HET ONTZETTEND.

willen wisselen, maar dit voornemen, als zij het al koesterde, werd verijdeld door een kloppen aan de kamerdeur.

„Wie is daar?” zei de doctor. „O, kom binnen, Toots, kom binnen. Mijnheer Dombey, jonge vriend.” Toots boog. „Al heel toevallig!” zei doctor Blimber. „Hier hebben wij het begin en het einde. De Alpha en de Omega. Onze primus, mijnheer Dombey.”

De doctor had hem wel onzen reus mogen noemen, want hij stak met hoofd en

hij iets zou zeggen, zei hij tot Paul: „Hoe gaat het?” met een stem zoo grof en een gezicht zoo schaaft, dat het niet verrassender had kunnen zijn als men een lam had hooren blaten.

„Vraag mijnheer Feeder, alsjeblijft, Toots,” zei de doctor, „om de eerste boeken voor mijnheer Dombey's zoon gereed te maken en een goede plaats voor hem uit te zoeken. Lieve, ik geloof dat mijnheer Dombey de slaapkamers nog niet gezien heeft.”

„Als mijnheer Dombey• boven wil komen," zei mevrouw Blimber, „zal ik er meer dan trotsch op zijn hem het rijk van den god der droomen te laten zien."

Daarmee ging mevrouw Blimber, die een heel vriendelijke vrouw, en heel dor van gestalte was, en een muts droeg waarvan hemelsblauw de hoofdkleur was, met Dombey en Cornelia naar boven. Mevrouw Pipchin volgde, scherp uitkijkend naar haar vijand, den knecht.

Terwijl zij weg waren, bleef Paul op de tafel zitten, Florence bij haar hand houdend en telkens beschroomd naar den doctor en dan weer in het rond kijkend, terwijl de doctor, achterover in zijn stoel geleund, met zijn eene hand als gewoonlijk in zijn borst, een boek op armslengte van zich afhield en las. Er was iets bijzonder ontzagwekkends in deze wijze van lezen. Het was zoo'n vastberaden, hartstochtelijke onbuigzame, koelbloedige manier om te werk te gaan. Het gezicht van den doctor bleef daardoor heelemaal zichtbaar, en wanneer hij achterdochtig tegen zijn auteur glimlachte, of zijn voorhoofd rimpelde, of zijn hoofd schudde en een scheef gezicht trok, alsof hij wilde zeggen: „Maak mij niets wijs, mijnheer, ik weet wel beter," was het ontzettend.

Toots had ook niet bij de deur hoeven te blijven staan, om het uurwerk van zijn horloge te bekijken en zijn halve kronen te tellen. Maar dit duurde niet lang, want toen doctor Blimber toevallig zijn welgevulde beenen verplaatste, alsof hij wilde opstaan, verdween Toots haastig en liet zich niet meer zien.

Weldra hoorde men Dombey en zijn geleidsters weer naar beneden komen, den heelen weg langs pratend; en zoo kwamen zij weer in de kamer.

„Ik hoop, mijnheer Dombey," zei de doctor, zijn boek neerleggend, „dat onze inrichting uw goedkeuring wegdraagt."

„Zij is voortreffelijk, mijnheer," zei Dombey.

„Heel goed, inderdaad," zei mevrouw Pipchin zacht, daar zij nooit te veel wilde prijzen.

„Mevrouw Pipchin," zei Dombey, zich omkeerend, „zal, met uw verlof, doctor en mevrouw Blimber, Paul nu en dan komen bezoeken."

„Wanneer het mevrouw Pipchin maar beleeft," merkte de doctor op.

„Het zal mij altijd een genoegen doen haar te zien," voegde mevrouw Blimber er bij.

„Ik geloof," zei Dombey, „dat ik nu wel

alles gedaan heb wat noodig is, en wel afscheid kan nemen. Paul, mijn kind," hij kwam dicht bij den kleine, die nog op de tafel zat. „Goedendag!"

„Goedendag, papa!"

Het slappe onverschillige handje, dat Dombey in zijn hand nam, was zonderling in tegenspraak met het benauwde gezichtje. Maar hij had geen deel in de treurige uitdrukking daarvan. Het was niet naar hem toegekeerd. Neen — naar Florence — uitsluitend naar Florence.

Als Dombey zich door onbeschaamdens trots op zijn rijkdom ooit een wraakzuchtigen, haatdragenden vijand berokkend had, had zelfs een dergelijke vijand den steek, die hem toen door het trotsche hart ging, als een vergoeding voor de hem aangedane beleediging kunnen beschouwen.

Hij boog zich over zijn zoon heen en kustte hem. Als zijn oogen, terwijl hij dit deed, verduisterd werden door iets dat op het kindergezichtje afdruppelde, kan zijn geestelijke gezicht misschien voor die korte poos des te helderder zijn geweest.

„Ik zal je gauw weer terugzien, Paul. Zaterdag en Zondag heb je vrij af, zooals je weet."

„Ja, papa," antwoordde Paul, naar zijn zuster kijkend. „Zaterdag en Zondag."

„En je zult je best doen om hier veel te leeren en een knappe jongen te worden," zei Dombey. „Niet waar?"

„Jawel," antwoordde het kind onverschillig.

„En je zult nu gauw groot worden!" zei Dombey.

„O, heel gauw!" antwoordde Paul. Weer vloog die oudachtige uitdrukking, als een vreemde schemering van licht, over zijn trekken. Het licht van dien blik scheen naar mevrouw Pipchin te dwalen en in haar zwarte kleeren uit te dooven. Deze voortreffelijke kindereetster kwam nu naar voren om afscheid te nemen en Florence weg te slepen, waarnaar zij al lang gedorst had. Haar beweging deed Dombey opkijken, wiens oogen nog op Paul gevestigd waren. Na nog eenmaal zijn hoofd gestreeld en zijn handje gedrukt te hebben nam hij met zijn gewone ijskoude beleefdheid afscheid van doctor Blimber en de twee dames, en ging de kamer uit.

In weerwil van zijn verzoek dat zij zich geen moeite zouden geven, verdrongen doctor Blimber en de twee dames elkaar bijna om hem naar de hall te brengen, en zoo raakte mevrouw Pipchin tusschen den doctor en zijn dochter ingeklemd, en werd zij de kamer uitgedrongen voor zij Floren-

ce kon grijpen. Aan dit gelukkige toeval had Paul later de dierbare herinnering te danken, dat Florence nog even terugkwam om haar armen om zijn hals te slaan, en dat haar gezichtje — met een bemoedigenden glimlach naar hem toe gekeerd, te helderder door de tranen waardoor die glimlach heen blonk — het laatste was wat hij in de deuropening zag.

Het deed, toen hij alleen was, zijn kinderlijke borst zwellen en zwoegen, en de globes, de boeken, den blinden Homerus en de Minerva schemerachtig door de kamer ronddraaien. Maar plotseling bleven zij stilstaan, en toen hoorde hij de klok in de hall weer ernstig vragen: „Hoe — maakt — mijn — vriend — je — het — hoe — maakt — mijn — vriend — je — het?” net als tevoren.

Hij bleef met gevouwen handjes stil op de tafel zitten luisteren. Maar hij had wel mogen antwoorden: „Och ik ben zoo moe, zoo moe! Heel eenzaam, en heel droevig!” En daar, met een pijnlijke leegte in zijn jeugdige hartje, en alles om hem heen zoo koud, en dor, en vreemd, zat Paul alsof hij het leven ongemeubileerd had gehoord, en de stoffeerder maar steeds niet kwam.

HOOFDSTUK XII.

Paul's opvoeding.

Na verloop van enkele minuten, die den kleinen Paul Dombey op de tafel als een eindeloozen tijd voorkwamen, kwam doctor Blimber terug. De gang van den doctor was deftig en berekend om het jeugdige gemoed een gevoel van ontzag in te boezemen. Het was een soort parademarsch; want als de doctor zijn rechterschoen vooruitbracht, draaide hij zich statig om, met een halfronde zwaai naar links, en als hij zijn linkerschoen vooruitbracht, draaide hij op dezelfde manier naar rechts; zoodat hij met elken stap, dien hij deed, om zich heen scheen te kijken, als wilde hij zeggen: „kan iemand mij een onderwerp noemen, van welken aard ook, waaromtrent ik niet op de hoogte ben? Ik zou zoo denken van niet.”

Mevrouw Blimber en haar dochter kwamen met den doctor terug; en nu tilde de doctor zijn nieuwen leerling van de tafel en leverde hem aan zijn dochter over.

„Cornelia,” zei de doctor, „Dombey zal vooreerst onder jouw toezicht staan. Maak

dat hij wat opschiet, Cornelia, maak dat hij wat opschiet.”

Cornelia nam haar nieuwen pupil uit de handen van den doctor over; en Paul, die voelde dat de bril hem bekeek, sloeg zijn oogen neer.

„Hoe oud ben je al, Dombey?” zei Cornelia.

„Zes,” antwoordde Paul, zich afvragend, toen hij tersluiks een blik naar de jongedame wierp, waarom haar haren niet lang groeiden, net als die van Florence, en waarom zij er zoo als een jongen uitzag.

„Hoeveel weet je al van de Latijnsche spraakkunst, Dombey?” hervatte Cornelia.

„Niets,” antwoordde Paul, en begrijpend dat dit antwoord Cornelia's gevoel een schok gaf, keek hij op naar de drie gezichten, die op hem neerkeken, en vervolgde: „Ik ben niet goed geweest. Ik ben een zwak kind geweest. Ik kon geen Latijn leeren toen ik iederen dag met den ouden Glubb uit was. Ik wou dat gij den ouden Glubb liet zeggen eens bij mij te komen, als het u belieft.”

„Wat een verschrikkelijk ordinaire naam,” zei mevrouw Blimber. „Hoogst onklassiek! Wie is dat monster, kind?”

„Wat voor monster?” vroeg Paul.

„Glubb,” zei mevrouw Blimber met grooten tegenzin.

„Hij heeft niet meer van een monster dan gij,” antwoordde Paul.

„Wat!” riep de doctor met een vreese-lijke stem. „Ho, ho, ho! Wat is dat?”

Paul was geweldig verschrikt, maar hij trachtte toch den afwezigen Glubb te verdedigen, hoewel hij het bevend deed.

„Hij is een heel aardige oude man, mevrouw,” zei hij. „Hij trok altijd mijn wantje. Hij weet alles van de diepe zee, en de visschen die er in zijn, en de groote monsters die op de rotsen in de zon komen liggen, en weer in het water duiken als zij gestoord worden, en zoo hard blazen en plassen dat men ze mijlen ver kan hooren. Er zijn sommige van die beesten,” zei Paul, door zijn onderwerp in vuur gebracht, „ik weet niet hoeveel meters lang, en ik heb ook hun namen vergeten, maar Florence weet ze wel, die zich houden alsof zij naar zijn, en als er dan iemand uit medelijden naar hen toekomt, doen zij hun grooten bek open en bijten naar hem. Maar alles wat hij dan te doen heeft,” zei Paul, brutaal genoeg om den doctor zelf deze inlichting aan te bieden, „is dat hij aldoor maar rond-draait als hij wegloopt, en dan óntloopt hij hun zeker, omdat zij zich langzaam om-draaien, want zij zijn zoo lang en kunnen

zich niet buigen. En al weet de oude Glubb niet, waarom de zee mij altijd aan mijn mama doet denken, die dood is, of wat het is dat zij altijd zegt — altijd zegt — hij weet er toch veel van. En ik wou," besloot het kind, terwijl zijn gezichtje plotseling betrok en hij de drie vreemde gezichten treurig aankeek, „dat gij dien ouden Glubb eens hier bij mij liet komen, want ik ken hem heel goed, en hij kent mij."

„Het is erg," zei de doctor, zijn hoofd schuddend; „maar studeeren zal veel doen."

Mevrouw Blimber merkte met een soort van huivering op, dat hij een onbegrijpelijk kind was, en keek hem, op het verschil tusschen de gezichten na, ongeveer net zoo aan als mevrouw Pipchin altijd deed.

„Breng hem het huis eens door, Cornelia," zei de doctor, „om hem met zijn nieuwe sfeer bekend te maken. Ga met die jongedame mee, Dombey."

Dombey gehoorzaamde, gaf zijn hand aan de in zich zelf verzonken Cornelia en keek haar, terwijl zij samen weggingen, met vreesachtige nieuwsgierigheid, van terzijde aan; want haar bril maakte haar, door het glinsteren van de glazen, tot zoo'n geheimzinnig wezen, dat hij niet wist naar welken kant zij keek, en zelfs niet zeker was of zij daarachter wel oogen had.

Cornelia bracht hem eerst naar de schoolzaal, die achter in de hall lag, en die men door twee met baai bekleede deuren binnenkwam, die de stemmen der jongens smoorden. Hier bevonden zich acht jongens in verschillende stadia van versuffing, allen heel hard aan het werk en heel ernstig. Toots, als de oudste, had een lessenaar alleen in een hoek en daarachter scheen hij, in Paul's jeugdige oogen, een deftig heer van vergevorderden leeftijd te zijn.

Mijnheer Feeder, die voor een anderen lessenaar zat, had zijn draaiorgel op den Virgiliusdeun gezet, en speelde dien langzaam vier jongens voor. Van de overige vier, waren er twee, die hun handen krampachtig tegen hun voorhoofd klemden, met het oplossen van mathematische vraagstukken bezig; één met een gezicht als een vuil raam, van het vele huilen, trachtte nog voor het eten door een hopeloos aantal regels heen te fladderen, en één zat in versteende wanhoop zijn werk aan te staren, en scheen van het ontbijt af in dien toestand te hebben verkeerdt.

De verschijning van een nieuwen jongen bracht geenszins die opschudding te weeg, die men had kunnen verwachten. Feeder (die om de koelte gewoon was zijn

hoofd te scheren en niets dan korte stoppels daarop had) gaf hem een beenderige hand en zei dat hij blij was hem te zien — wat Paul hem ook graag had willen zeggen, als hij dit met ook maar eenige oprechtheid had kunnen doen. Daarop gaf Paul, op instructie van Cornelia, een hand aan de vier jongens bij Feeders lessenaar; daarna aan de twee jongens, die de vraagstukken uitwerkten, en wier handen erg koortsachtig waren; daarna aan den jongen, die den tijd de loef trachtte af te steken, en wiens hand vol inkt zat, en tenslotte aan den jongen in een toestand van verstijving, wiens hand klam en koud was.

Daar Paul al met Toots had kennis gemaakt, grinnikte deze maar eens, volgens zijn gewoonte, en ging verder met zijn werk. Dit was niet heel zwaar, want daar hij (in meer dan één zin) al zooveel was door geweest, en ook, zooals wij vroeger gezegd hebben, in zijn besten tijd had opgehouden met bloeien, had Toots nu verlof om op zijn eigen manier te studeeren, die voornamelijk daarin bestond, dat hij zich zelf lange brieven van personen van aanzien schreef, aan „P. Toots, Esquire, Brighton, Sussex" geadresseerd, en deze heel zorgvuldig in zijn lessenaar bewaarde.

Toen deze plechtigheden waren afgelopen, bracht Cornelia Paul de trap op tot heelemaal boven in het huis; wat een eenigszins langzame tocht was, daar Paul eerst zijn twee voeten op een trede moest zetten, voor hij de volgende kon bestijgen. Maar zij kwamen toch eindelijk aan het einde van hun tocht; en daar, in een voor-kamer die op de woeste zee uitzag, wees Cornelia hem een aardig bedje, met witte gordijnen, vlak bij het raam, waaraan een kaartje was gehecht, waarop al — heel fraai in rondschrift geschreven, met heel vette neerhalen en heel fijne ophalen — de naam „Dombey" stond te lezen; terwijl twee andere ledikantjes in dezelfde kamer op dezelfde manier aan Briggs en Tozer waren toegewezen.

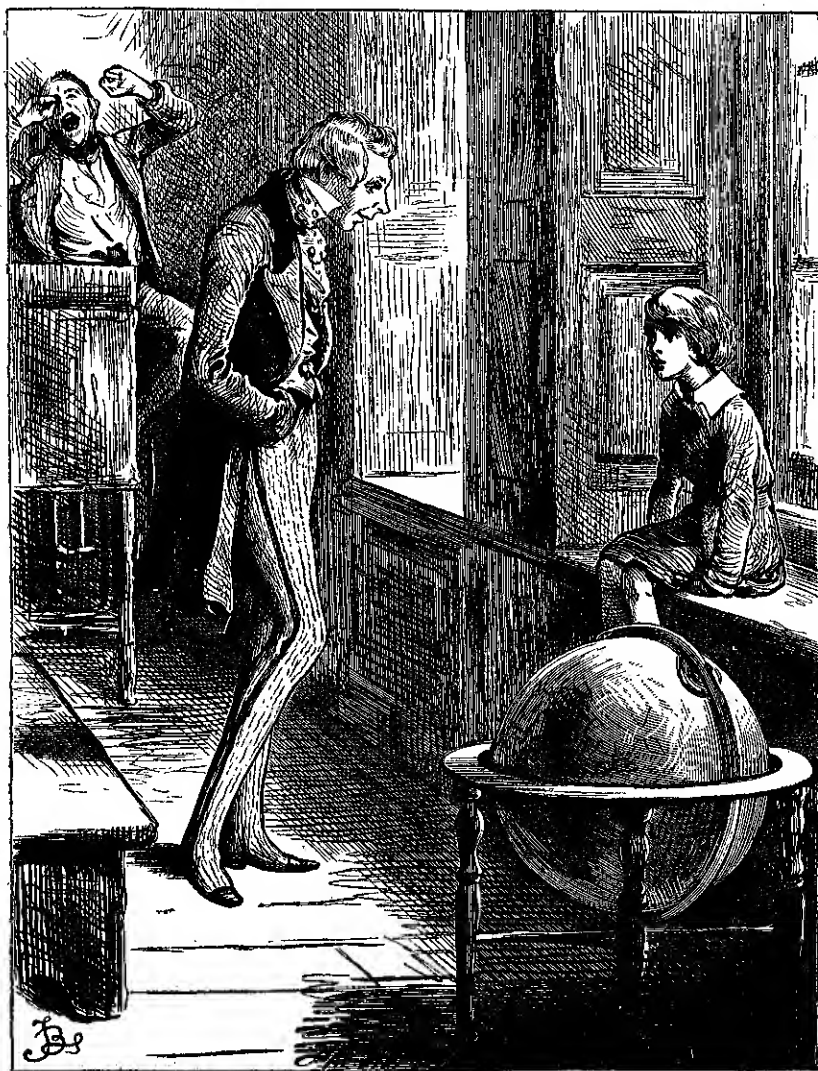
Juist toen zij weer beneden in de hall kwamen, zag Paul het jongmensch met de zwakke oogen, die mevrouw Pipchin zoo doodelijk had geërgerd, een heel grooten trommelstok opnemen en op een gong, die daar hing, toevliegen alsof hij dol was geworden. In plaats van echter dadelijk uit zijn dienst te worden gegaagd of in hechtenis te worden genomen, liet men hem ongestoord begaan en hield hij vanzelf op, nadat hij een verschrikkelijk tumult had gemaakt. Toen deelde Cornelia Blimber den kleinen Dombey mee, dat het diner over

een kwartier gereed zou zijn, en hij het beste deed maar zo lang naar zijn „vrienden” in de schoolzaal te gaan.

De kleine Dombey ging dus met eerbied de groote klok voorbij, die nog altijd even

bleef. Mijnheer Feeder zat zich in zijn grijze kamerjapon uit te rekken, alsof hij, zonder kosten te ontzien, er de mouwen van wilde aftrekken.

„Hee-hoo!” riep hij, zich schuddend als

„JOUW VADER IS HEEL RIJK, NIET WAAR?” ZEI TOOTS. — „JA, MIJNHEER,”
ANTWOORDDE PAUL. „HIJ IS DOMBEY EN ZOON.”

verlangend was om te weten hoe hij het maakte, opende de deur van de schoolzaal een klein eindje, ging aarzelend naar binnen, alsof hij voelde dat hij verdwaald was, en deed ze met tamelijk veel moeite weer dicht. Zijn vrienden waren allen door de zaal verspreid, met uitzondering van den versteenden vriend, die onbeweeglijk

een karrepaard. „O Heere, Heere! Ya-ah!”

Paul schrok werkelijk van Feeder's geeuwen, zoo geweldig krachtig en ernstig was het. Al de jongens (Toots uitgezonderd) schenen even vermoeid, en maakten zich lusteloos voor den maaltijd gereed — sommigen verstrikten hun dassen, die inder-

daad heel stijf waren, en anderen waschten in een aangrenzende kamer hun handen, of streken hun haar op — alsof zij toch niet dachten dat die hun zou smaken.

De jonge Toots was al lang klaar, en aanzien hij daardoor niets te doen had, kon hij zijn tijd aan Paul besteden, en zei goedhartig:

„Ga zitten, Dombey.”

„Dank u wel, mijnheer,” zei Paul.

Toen hij zich zelf op een heel hooge vensterbank trachtte te hijschen en er weer afgleed, scheen Toots een ontdekking te doen.

„Je bent nog een heel klein kereltje,” zei Toots.

„Ja, mijnheer, ik ben nog klein,” antwoordde Paul. „Dank u wel, mijnheer.”

Want Toots had hem op de vensterbank getild, en dit zelfs met vriendelijke voorzichtigheid gedaan.

„Wie is jouw kleermaker?” vroeg Toots, na hem een poos te hebben aangekeken.

„Tot nu toe heeft de naaister, die de jurken voor mijn zuster maakt, ook mijn kleeren gemaakt,” zei Paul.

„Mijn kleermaker is Burgess en Co.” zei Toots. „Erg en vogue. Maar heel duur.”

Paul was schrander genoeg om zijn hoofd te schudden, als wilde hij zeggen dat dit gemakkelijk te zien was; en dat dacht hij ook werkelijk.

„Jouw vader is heel rijk, niet waar?” zei Toots.

„Ja, mijnheer,” antwoordde Paul. „Hij is Dombey en Zoon.”

„En wat?” vroeg Toots.

„En Zoon, mijnheer,” antwoordde Paul.

Toots deed binnensmonds eenige pogingen om die firma in zijn geheugen te prenten; maar daar hem dit niet volkomen gelukte zei hij, dat hij Paul morgen zou vragen hem dien naam nog eens te zeggen, daar dit van eenig belang voor hem was. Hij was inderdaad niets minder van plan, dan zich zelf onmiddellijk een vertrouwelijke brief van Dombey en Zoon te schrijven.

Intusschen hadden de andere leerlingen (nog altijd met uitzondering van den versteenden jongen) zich om hem heen verzameld. Zij waren beleefd, maar bleek, spraken heel zacht en waren zoo terneergedrukt, dat bij den algemeenen toon van dit gezelschap vergeleken, de kleine Bitherstone een vroolijke snaak was. En toch meende hij ook over grieven te klagen te hebben, die Bitherstone.

„Jij slaapt in mijn kamer, niet waar?” vroeg een ernstige jongen, wiens boordjes

zijn oorlelletjes deden omkrullen.

„Jongeheer Briggs?” vroeg Paul.

„Tozer,” zei de jongen.

Paul antwoordde nu van ja; Tozer, daarop naar den versteenden jongen wijzend, zei dat hij Briggs was. Paul had zich al zeker gevoeld dat hij Briggs of Tozer moest zijn, hoewel hij niet wist waarom.

„Heb jij een sterk gestel?” vroeg Tozer.

Paul zei dat hij dacht van niet. Tozer antwoordde dat hij hetzelfde dacht, naar Paul's uiterlijk te oordeelen, en dat dit jammer was, daar hij er wel een noodig had. Daarop vroeg hij Paul of hij met Cornelia zou beginnen, en toen Paul „ja” zei, lieten al de jongens (met uitzondering van Briggs) een zacht gebrom hooren.

Dit werd gesmoord door de klanken van de gong, die weer een vervaarlijk tumult maakte, en allen gingen naar de deur van de eetzaal; nog altijd met uitzondering van Briggs, den versteenden jongen, die bleef zitten waar hij was en zooals hij was. Terwijl hij langs hem liep, zag Paul een broodje, keurig op een bord met een servet, en met een zilveren vork dwars daar overheen gelegd.

Doctor Blimber zat al op zijn plaats aan het bovineinde van de tafel, met mevrouw Blimber en Cornelia ter weerszijden naast hem. Mijnheer Feeder zat in een zwarte jas onderaan. De stoel voor Paul stond naast Cornelia; maar daar men merkte, toen hij ging zitten, dat zijn oogen bijna niet boven het tafellaken uitkwamen, werden er een paar boeken uit de studeerkamer van den doctor gehaald, waarop hij neergezet werd, en waarop hij van dien dag af altijd zat — ze bij latere gelegenheden zelf halend en weer wegbrengend, als een kleine olifant met zijn kasteel.

Toen de doctor een gebed had gedaan begon de maaltijd. Er was lekkere soep, gebraden en gekookt vleesch, groenten, pudding en kaas. Iedere jongen had een zware zilveren vork en een servet; alles was deftig en keurig gearrangeerd. In het bijzonder was er een butler met een blauwen rok met blinkende knopen, die het bier werkelijk een wijsmaak scheen te geven, zoo deftig schonk hij het.

Niemand sprak of er moest tot hem gesproken worden, behalve doctor Blimber, mevrouw Blimber en Cornelia, die nu en dan een woordje wisselden. Wanneer een jongen niet dadelijk met mes en vork, of lepel bezig was, zochten zijn oogen, door een onweerstaanbare aantrekkingskracht, de oogen van doctor Blimber, mevrouw Blimber of Cornelia, en bleven daar eerbie-

dig rusten. Toots scheen de eenige uitzondering op dien regel te zijn. Hij zat naast mijnheer Feeder, aan Paul's kant van de tafel, en keek dikwijls voor of achter de tusschen hem zittende jongens om, teneinde Paul in het gezicht te krijgen.

Maar eenmaal onder het eten had er een gesprek plaats, waarbij de jongens betrokken waren. Dit gebeurde onder de kaas, toen de doctor, na een glas portwijn genomen, en twee- of driemaal zijn keel geschraapt te hebben, zei:

„Het is opmerkelijk, mijnheer Feeder, dat de Romeinen....”

Bij het noemen van dit verschrikkelijke volk, hun onverzoenlijke vijanden, vestigden al de jongens hun oogen op den doctor, met een schijn van de diepste belangstelling. Een van hen, die juist dronk, en het oog van den doctor hem door den rand van zijn glas heen zag aangrimmen, hield met zooveel haast op, dat hij een stuip scheen te zullen krijgen en door de gevolgen daarvan de rede van den doctor volkomen bedierf.

„Het is opmerkelijk, mijnheer Feeder,” zei de doctor, nog eens langzaam beginnend, „dat de Romeinen, bij die prachtige en kostbare maaltijden, waarvan wij in de dagen der keizers lezen, toen de weelde een vroeger of later ongekende hoogte had bereikt, en heele provincies werden geplunderd om de kosten voor één enkel keizerlijk feestmaal op te brengen....”

Hier barstte de schuldige, die gevaar liep om te stikken en vergeefs op een punt in den zin had gewacht, geweldig los.

„Johnson,” zei mijnheer Feeder, zacht en verwijtend, „drink wat water.”

De doctor wachtte met een heel barsch gezicht tot het water gebracht was, en hervatte:

„En toen, mijnheer Feeder....”

Maar Feeder, die zag dat Johnson opnieuw zou uitbarsten, en wel wist dat de doctor, voor de jongens sprekend, niet aan een rustpunt zou komen voor hij heelemaal had uitgesproken, kon zijn oogen niet van Johnson afhouden; en zoo werd hij er op betrapt dat hij den doctor niet aankeek, die dus nogmaals zweeg.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” zei Feeder, rood wordend.

„En toen,” zei de doctor, zijn stem verheffend, „toen, mijnheer, zooals wij lezen, en ik geen reden heb om te betwijfelen — hoe ongelooflijk het onkundigen in onzen tijd ook mag voorkomen — de broer van Vitellius hem een maaltijd liet voorzetten, waarbij, alleen van visschen, werden op-

gediend tweeduizend schotels....”

„Neem een slokje water, Johnson — schotels, mijnheer,” zei Feeder.

„Van verschillende soorten vogels, vijftienduizend schotels....”

„Of probeer een stukje brood,” zei Feeder.

„En één schotel,” vervolgde doctor Blimber, zijn stem nog meer verheffend en de tafel rondkijkend, „wegens zijn verbazende afmetingen het Schild van Minerva genoemd, en, onder andere kostbare ingrediënten, bestaande uit de hersenen van fazanten....”

„Hoe, hoe, hoe!” (van Johnson).

„Houtsnippen....”

„Hoe, hoe, hoe!”

Zekere gedeelten van den visch, scari geheeten....”

„Er zal nog een ader in je hoofd barsten,” zei Feeder. „Laat het liever maar los.”

„En de kuit van de lamprei, uit de Karpatische Zee aangevoerd,” vervolgde de doctor op zijn strengsten toon; „wanneer wij lezen van gastmalen zoo kostbaar als deze, en niettemin bedenken, dat wij een Titus hebben.”

„Wat zou je moeder wel zeggen, als je aan een beroerte kwam te sterven!” zei Feeder.

„Een Domitiaan.”

„En je wordt al blauw,” zei Feeder.

„Een Nero, een Tiberius, een Caligula, een Heliogabalus, en nog zooveel anderen,” vervolgde de doctor, „dan is het, mijnheer Feeder — als ge mij de eer wilt doen om te luisteren — opmerkelijk, heel opmerkelijk, mijnheer....”

Maar Johnson, niet in staat zich langer in te houden, barstte op dat oogenblik in zoo'n geweldige hoestbui uit, dat het, hoewel zijn beide burens hem op zijn rug beukten, en Feeder zelf hem een glas water voor zijn mond hield, en de butler hem verscheidene malen, als een schildwacht, tusschen zijn stoel en het buffet liet heen en weer stappen, toch volle vijf minuten duurde voor hij eenigszins bedaarde. Toen volgde er een diepe stilte.

„Jongens,” zei doctor Blimber, „staat op om te danken! Cornelia, help Dombey eens van zijn stoel” — men zag nu niets van dezen boven het tafellaken, behalve de kruin van zijn hoofd. „Johnson zal morgenochtend, vóór het ontbijt, het eerste hoofdstuk van den brief aan de Ephesen, uit het Grieksche Testament, heelemaal uit zijn hoofd opzeggen. Over een half uur, mijnheer Feeder, zullen wij de lessen hervatten.”

De jongens bogen en gingen weg. Feeder deed hetzelfde. Gedurende dat half uur kuierden de jongens, paar aan paar en arm in arm, op een plekje grond achter het huis op en neer, of trachtten een vonkje van leven in de borst van Briggs op te wekken. Maar tot zoo iets minderwaardigs als gewone jongenspelen kwam het niet. Precies op het bepaalde uur klonk de gong, en werden de lessen, onder het vereenigde toezicht van doctor Blimber en mijnheer Feeder, hervat.

Daar het Olympische spel van op en neer kuieren, ten gevolge van Johnson's misdrijf, dien dag korter dan gewoonlijk had geduurd, ging men voor de thee gezamenlijk uit om te wandelen. Zelfs Briggs (hoewel hij nog niet aan zijn werk was begonnen) nam deel aan deze uitspatting, en keek onder het genot daarvan twee- of driemaal somber over den rand van de steile klip. Doctor Blimber ging mee; en Paul had de eer om door den doctor zelf op sleeptouw te worden genomen, bij wien hij er al heel klein en zwak uitzag.

De thee werd niet minder deftig opgediend dan het diner, en na de thee gingen de jongens met een buiging weg om de dagtaken, die zij nog niet hadden afgekregen, verder af te maken, of de reeds voor den volgenden dag dreigende taken in te zien. Intusschen ging Feeder naar zijn eigen kamer, en bleef Paul in een hoekje zitten, zich afvragend of Florence aan hem dacht, en wat men bij mevrouw Pipchin wel zou doen.

Toots, die door een gewichtigen brief van den Hertog van Wellington werd opgehouden, kwam eindelijk naar Paul toe, en na hem, evenals tevoren, lang te hebben aangekeken, vroeg hij of hij veel van mooie vesten hield.

„Ja, mijnheer,” zei Paul.

„Ik ook,” zei Toots.

Dien avond sprak Toots geen woord meer, maar bleef Paul staan aankijken alsof hij hem wel beviel, en daar dit al eenigszins gezellig was, en Paul niet veel lust had om te praten, beviel het hem beter dan een gesprek gedaan zou hebben.

Tegen acht uur liet de gong zich weer hooren voor het gebed in de eetzaal, waar de butler bij een buffet stond, waarop brood, kaas en bier gereed waren gezet, ten dienste van de jongens, die van deze ververschingen verkozen te gebruiken. De plechtigheden werden daarmee besloten, dat de doctor zei: „Jongens, morgenochtend om zeven uur zullen wij onze lessen hervatten;” en toen voor de eerste maal zag

Paul Cornelia Blimber's oogen, die op hem gevestigd waren. Toen de doctor gezegd had, dat men morgenochtend om zeven uur de lessen zou hervatten, bogen de jongens weer en gingen naar bed.

In de vertrouwelijke stilte van hun eigen kamer boven, zei Briggs dat hij een pijn in zijn hoofd had alsof het zou barsten, en dat hij wel wenschen zou dat hij dood was, als hij dat niet liet om zijn moeder en een lijster die hij thuis had. Tozer sprak weinig, maar zuchtte veel, en waarschuwde Paul om maar op zijn hoede te zijn, want dat hij den volgenden dag aan de beurt zou komen. Na het uiten van deze voorspelling kleepte hij zich uit en stapte in bed. Briggs en Paul waren ook in bed, voor het jongensch met de zwakke oogen kwam om de kaars weg te halen, waarbij hij hun een goedennacht en plezierige droomen wenschte. Deze goede wensch bleef echter ten aanzien van Briggs en Tozer onvervuld, want Paul, die lang wakker lag en nog dikwijls weer ontwaakte, merkte dat Briggs door zijn les werd geplaagd, alsof het een nachtmerrie was, en dat Tozer, hoewel minder onrustig, in zijn slaap onbekende talen, of brokken Latijn en Grieksch praatte — voor Paul was dit hetzelfde — die in de stilte van den nacht heel akelig klonken, alsof hij door de wroeging over een zware schuld werd benauwd.

Paul was in een zoeten slaap verzonken, en droomde dat hij met Florence hand in hand door een fraaien tuin wandelde, toen zij aan een groote zonnebloem kwamen, die zich plotseling tot een gong uitspreidde en begon te galmen. Toen hij zijn oogen opende, merkte hij dat het een donkere ochtend was, met een druilenden motregen, en dat de werkelijke gong in de hall zich verschrikkelijk waarschuwend liet hooren.

Hij stond dus dadelijk op, en zag Briggs, bijna zonder oogen, want de nachtmerrie en het huilen hadden zijn gezicht doen opzwellen, bezig met zijn laarzen aan te trekken, terwijl Tozer, in een heel slecht humeur stond te bibberen en zijn schouders te wrijven. De arme Paul, niet gewoon om zich zelf aan te kleeden, kon niet best daarmee terecht, en vroeg hun om een paar bandjes voor hem vast te strikken, maar daar Briggs niet anders zei dan „Loop heen!” en Tozer „Wel ja!” ging hij, toen hij voor de rest klaar was, naar beneden, en zag toen een verdieping lager een knap jong dienstmeisje met leeren handschoenen aan, die een kachel potloodde. Dit meisje scheen verwonderd over zijn voorkomen en vroeg hem waar zijn moeder was. Toen

Paul haar zei dat zij dood was, trok zij haar handschoenen uit, deed wat hij verlangde, wreef bovendien zijn handjes om ze te warmen, gaf hem een kus, en zei dat hij, als hij meer zoiets gedaan wilde hebben — zij bedoelde het helpen aankleeden — maar naar Melia moest vragen, wat Paul, na haar bedankt te hebben, zei, dat hij zeker zou doen. Toen zette hij zachtjes zijn tocht naar beneden voort, maar toen hij een deur, die op een kier stond, voorbijkwam, riep een stem van binnen: „Is dat Dombey?” Toen Paul antwoordde: „Ja, juffrouw” — want hij wist wel dat het de stem van Cornelia was — zei zij: „Kom binnen, Dombey;” en hij ging dus naar binnen.

Cornelia zag er precies zoo uit als den vorigen dag, behalve dat zij een shawl om had. Haar lichte krulletjes waren even stijf gekroesd, en zij had ook haar bril al op, wat Paul zich deed afvragen of zij daarmee naar bed ging. Zij had daar boven een koel zitkamertje, met wat boeken en zonder vuur. Maar Cornelia was nooit koud en nooit slaperig.

„Dombey,” zei zij. „Ik ga uit voor lichaamsoefening.”

Paul vroeg zich af wat dat was; en waarom zij, bij zulk ongunstig weer, er den knecht niet om stuurde. Maar hij sprak hier niet van, daar zijn aandacht door een stapeltje nieuwe boeken werd geboeid, waarmee Cornelia zich zoojuist scheen te hebben beziggehouden.

„Die zijn voor jou, Dombey,” zei zij.

„Allemaal, juffrouw?” zei Paul.

„Ja,” antwoordde Cornelia, „en mijnheer Feeder zal er binnenkort nog een paar voor je uitzoeken, als je zoo vlijtig bent als ik verwacht dat je zijn zult, Dombey.”

„Dank u wel, juffrouw,” zei Paul.

„Ik ga uit voor lichaamsoefening,” hervatte Cornelia, „en terwijl ik uit ben, dat wil zeggen tusschen nu en het ontbijt, Dombey, wensch ik dat je eens doorleest wat ik in die boeken heb aangeteekend; en mij dan zegt of je alles begrijpt wat je te leeren hebt. Treuzel nu niet, Dombey, want je hebt geen tijd te verliezen, maar neem ze mee naar beneden en begin onmiddellijk.”

Er waren er zooveel, dat, hoewel Paul zijn eene hand onder het onderste boek legde en het bovenste met zijn andere hand en zijn kin zoo stevig vasthield als hij maar kon, het middelste boek er toch tusschen uitschoot, voor hij nog bij de deur was, en zij allemaal op den grond vielen.

„O, Dombey, dat is al heel onvoorzich-

tig,” zei Cornelia, en stapelde ze nog eens voor hem op.

Ditmaal kwam Paul, met groote behoedzaamheid, de kamer uit en enkele treden af, voor hem er weer twee ontglipten. Maar hij hield de andere zoo vast, dat hij er verder nog maar één op de trap en één in de gang verloor; en toen hij de overige behouden in de schoolkamer had gebracht, ging hij nog even naar boven om de verloren exemplaren te halen. Toen hij eindelijk de heele bibliotheek bij elkaar had, klom hij op zijn plaats en ging aan het werk, aangemoedigd door het gezegde van Tozer, „dat hij er nu voor zat,” wat het eenige was dat hem stoorde, tot het tijd werd voor het ontbijt. Bij dien maaltijd, waaraan hij weinig eetlust meebracht, was alles even deftig en fatsoenlijk als bij de andere; en zoodra het ontbijt afgeloopen was ging hij met Cornelia naar boven.

„Wel, Dombey,” zei hij, „hoe ben je met die boeken gevaren?”

Er stond weinig Engelsch in en veel Latijn — namen van dingen, verbuigingen van naamwoorden en voornaamwoorden en thema's daarover, enkele eerste taalregels, een overzicht van de oude geschiedenis, een beetje van de nieuwere, enkele tafels van maten en gewichten en wat rekenkunst en algemeene kennis. Toen de arme Paul het aangewezen in nummer twee had doorgehaspeld, merkte hij dat hij niets van nummer één wist; later drongen er daarvan eenige brokken in nummer drie, dat zich met nummer vier verwarde, die zich beide weer niet van nummer twee konden vrijhouden; zoodat of twintig Romulussen één Remus maakten; of hic haec, hoc een gewichts aanduiding was; of een werkwoord altijd bij een ouden Brit moest passen, en of driemaal vier Taurus, een stier, was, onbesliste vragen voor hem bleven.

„O Dombey, Dombey!” zei Cornelia; „dat is wel heel erg.”

„Als het u belieft,” zei Paul, „ik denk, als ik nu en dan eens wat met den ouden Glubb mocht praten, zou het veel beter gaan.”

„Gekheid, Dombey,” antwoordde Cornelia. „Daar wil ik niets van hooren. Glubb's hebben wij hier niet nodig. Ik geloof, dat het nu het beste maar is, dat je die boeken een voor een mee naar beneden neemt, Dombey, en eerst de vragen van onderwerp A goed leert, voor je aan B begint. Neem nu het bovenste boek mee, Dombey, en kom terug als je de les kent.”

Cornelia sprak met een zekere sombere blijdschap over de verregaande onkunde van Paul, alsof zij zoiets wel verwacht

had, en zich verheugde dat zij veel aan hem te doen zou hebben. Paul ging, zooals hem gezegd was, met de eerste les weg en zette zich beneden aan het leeren; soms kon hij zich ieder woord herinneren, en soms was hij alles weer vergeten en alle andere dingen bovendien, tot hij zich eindelijk naar boven waagde om de les op te zeggen, en toen werd hem, voor hij begon, haast alles weer uit het hoofd gejaagd, doordat Cornelia het boek dichtdeed en zei: „Zeg maar eens op, Dombey;” een optreden, dat aanduidde dat zij zelf alles van buiten kende, en Paul over haar geleerdheid versteld deed staan.

Het ging echter nu heel goed; en Cornelia prees hem als een jongen, die wel gauw vooruit zou komen, en gaf hem dadelijk daarop de les B mee, via welke hij voor den maaltijd nog tot C en zelfs tot D kwam. Het was moeilijk kort na het eten weer aan het leeren te gaan; hij voelde zich duizelig en verward, en dof en slaperig. Maar de andere jongens voelden hetzelfde, en moesten toch ook weer aan hun lessen — als dat hem kon troosten. Het was te verwonderen, dat de groote klok in de hall, in plaats van altijd bij haar eerste vraag te blijven, ook niet eens zei: „Jongens, nu zullen wij onze lessen hervatten;” want dit gezegde werd in haar nabijheid dikwijls genoeg herhaald. De lessen liepen rond als een machtig wiel, en de jongens waren altijd daarop vastgebonden.

Na de thee had men weer de herhalingen en de voorbereidingen voor den volgende dag bij kaarslicht. Maar tenslotte werd het toch tijd voor het bed, waar men, als men niet van de lessen droomde, rust en zoete vergetelheid vond.

O, Zaterdag! O, gelukkige Zaterdag, wanneer 's middags altijd Florence kwam, en nooit om het weer wilde wegblijven al bromde mevrouw Pipchin nog zoo erg. Die Zaterdag waren sabbatten voor minstens twee kleine christenen onder al de Joden, en deden een heilig sabbatwerk door de liefde tusschen broer en zuster te versterken en te bevestigen.

Zelfs niet de Zondagavonden — die drukkende Zondagavonden, welker schaduw den eersten glans van licht bij het ontwaken op Zondagochtend verduisterde — konden die heerlijke Zaterdag bederven. Of zij samen naar het wijde strand gingen om daar te wandelen of te zitten; of in de donkere achterkamer van mevrouw Pipchin bleven, waar zij heerlijk zacht voor hem zong, met zijn slaperige hoofd in haar arm, was Paul volkomen onverschillig. Flo-

rence was bij hem; dat was alles waar hij aan dacht; en wanneer op Zondagavond de donkere deur van den doctor gaapte, om hem weer voor een week te verzwelgen, was het tijd om van Florence afscheid te nemen — anders niets.

Juffrouw Wickam was weer naar Londen gegaan, en jongejuffrouw Nipper was voor haar in de plaats gekomen. In menig duel met mevrouw Pipchin hield Suze Nipper dapper stand; en als mevrouw Pipchin ooit in haar leven iemand vond, die haar aan kon, deed zij dit nu. Op den eersten ochtend dat zij in het huis van mevrouw Pipchin opstond, wierp Suze Nipper de scheede van het zwaard weg. Zij vroeg en gaf geen kwartier. Zij zei dat het oorlog moest zijn, en het was oorlog; en mevrouw Pipchin leefde van toen af in onophoudelijk gevaar van schermutselingen en onverhoedsche aanvallen, die haar zelfs in het onbewaakte oogenblik van haar karbonade belaagden, en haar geroosterde brood vergalden.

Toen Suze Nipper op een Zondagavond met Florence was teruggekomen, nadat zij Paul naar den doctor hadden gebracht, haalde Florence een stukje papier uit haar borst waarop zij met potlood eenige woorden had geschreven.

„Kijk eens, Suze,” zei zij. „Dat zijn de titels van die boekjes, die Paul meebrengt om die lange thema's uit te maken, als hij al zoo moe is. Ik heb ze gisterenavond opgeteekend toen hij aan het schrijven was.”

„Laat ze mij maar niet zien, jongejuffrouw, als het u belieft,” antwoordde Suze. „Ik zou bijna net zoo lief mevrouw Pipchin zien.”

„Ik zou graag willen, dat gij ze morgenochtend voor mij kocht, Suze. Ik heb geld genoeg,” zei Florence.

„Wel Heere mijn tijd, jongejuffrouw,” antwoordde Suze, „hoe kunt ge zoo praten? Gij hebt immers al boeken genoeg, en meesters en meesteressen die u alles leeren, al geloof ik, jongejuffrouw Dombey, dat uw pa u nooit iets had laten leeren, en er niet eens om zou gedacht hebben, als gij het niet gevraagd hadt — toen hij het niet goed kon weigeren. Maar iets te geven als het gevraagd wordt, of iets aan te bieden, als het niet gevraagd wordt, zijn twee verschillende dingen, jongejuffrouw. Ik kan er wel niets op tegen hebben dat een jongmensch met mij verkeert, en als hij het jawoord vraagt het hem te geven; maar dan zeg ik toch nog niet: Zoudt ge wel zoo goed willen zijn om zin in mij te krijgen?”

„Maar gij kunt die boeken toch wel voor

mij koopen, Suze; en dat zult gij ook wel doen, als ge weet waarom ik ze noodig heb."

"Wel, jongejuifvrouw, waar hebt ge ze dan voor noodig?" zei Suze, en voegde er zachter bij: "Als het was om ze mevrouw Pipchin naar haar kop te smijten, zou ik wel een karrevracht vol willen koopen."

"Ik denk dat ik Paul misschien wat zou kunnen helpen, Suze, als ik die boeken had," zei Florence, "en de volgende week een beetje gemakkelijker voor hem zou kunnen maken, tenminste, ik zou het graag probeeren. Koop ze dus voor mij, lieve Suze, en ik zal nooit vergeten, hoe goed het van u was."

Het had een harder hart moeten zijn dan dat van Suze Nipper, om het beursje te kunnen afwijzen, dat Florence haar bij deze woorden toereikte, of den smeekenden blik waarmee zij aan haar verzoek kracht bijzette. Suze stak het beursje dadelijk in haar zak, en ging den volgenden morgen op haar boodschap uit.

De boeken waren niet gemakkelijk te krijgen, en het antwoord in verscheidene winkels was, dat men ze op het oogenblik niet had, of ze er nooit op nahield, of dat men er verleden maand een aantal van gehad had, of er aanstaande week een aantal van verwachtte. Maar Suze liet zich bij een dergelijke onderneming niet licht afschrikken, en nadat zij een jongmensch met vlashaar en een zwart sloofje, uit een boekwinkel waar zij bekend was, had meegetroond om haar te helpen zoeken, liet zij hem zoo heen en weer loopen, dat hij werkelijk zijn uiterste best deed, om maar van haar af te komen. Zoo kon zij eindelijk in triomf naar huis gaan.

Met deze schatten nu, zette Florence, als zij met haar eigen lessen gereed was, zich 's avonds neer om Paul's voetstappen langs de doornige paden van de kennis te volgen; en daar zij een vlug begrip en een goeden aanleg bezat, en door die wonderbaarlijke leermeesteres, de liefde, werd voortgeholpen, duurde het niet lang of zij was Paul op de hielen, met hem gelijk en hem voorbij.

Geen woord hiervan mocht mevrouw Pipchin hooren; maar menigen avond, wanneer allen naar bed waren en Suze Nipper, met haar haren in papillotten, in een ongemakkelijke houding bij haar zat te slapen, en de sintels in den haard al lang koud waren, en de kaarsen al in de pijp brandden, gaf Florence zich nog zooveel moeite om een plaatsvervangster voor dien éenen kleinen Dombey te kunnen zijn, dat haar

standvastigheid haar bijna het recht had moeten doen verwerven om zelf dien naam te dragen.

En groot was haar belooning, toen op een Zaterdagavond Paul als naar gewoonte ging zitten om „zijn lessen te hervatten," en zij zich naast hem zette en hem liet zien dat de ongebaande weg geëffend was, en alles wat zoo duister was geweest helder en duidelijk voor hem lag. Het was niets anders dan een verwonderde blik van Paul — een blos — een glimlach — en toen een hartelijke omhelzing — maar God weet hoe haar hart opsprong bij die rijke belooning voor haar moeite.

"O Flore!" riep haar broertje uit. "Wat heb ik je lief! Wat heb ik je lief, Flore!"

"En ik jou ook, lieve jongen!"

"Ja, dat weet ik, Flore!"

Hij zei er verder niets van; maar dien heelen avond bleef hij dicht bij haar zitten, heel stil; en in den nacht riep hij uit zijn kamertje, achter het hare, nog drie- of viermaal dat hij haar liefhad.

Daarna was Florence geregeld klaar om op Zaterdagavond naast Paul te komen zitten, en hem met geduld te helpen aan zoo-veel van zijn werk voor de volgende week als zij samen konden overzien. De opbeurende gedachte dat hij werkte waar Florence even tevoren voor hem had gewerkt, zou Paul op zich zelf al moed hebben gegeven bij de voortdurende hervatting van zijn lessen; maar vereenigd met de werkelijke verlichting van zijn last, die deze hulp hem verschaft, was zij misschien de oorzaak, dat hij niet bezweek onder de vracht, die de edele Cornelia op zijn schouders laadde.

Niet dat zij hem hard wilde vallen, of dat doctor Blimber meende over het geheel te veel van de jongens te vergen. Cornelia hield zich alleen maar aan het geloof waarin zij was opgevoed, en de doctor was aan een zekere begripsverwarring onderhevig, die hem de jongens deed beschouwen alsof zij allen doctors en volwassen geboren waren. Gestreeld door de toejuichingen van de naaste verwanten van de jongens, en door hun ijdelheid en hun onbedachtzaam ongeduld aangespoord, zou het vreemd zijn geweest als doctor Blimber zijn misslag had ontdekt, en begrepen had dat het raadzaam was zijn gezwollen zeilen te reven.

Zoo was het ook met Paul. Als doctor Blimber zei dat hij groote vorderingen maakte, en veel aanleg had, was Dombey er meer dan ooit op gesteld dat hij geforceerd en overkropt zou worden; en wan-

neer de doctor van Briggs zei, dat hij nog niet veel vorderde en niet veel aanleg had, was de oude Briggs onverbiddelijk met dezelfde bedoeling. Kortom, hoe onnatuurlijk hoog de temperatuur mocht zijn, waarop de doctor zijn broeikas hield, de eigenaars van de planten waren altijd gereed om een handje aan den blaasbalg te helpen en het vuur op te stoken.

De levenslust en vroolijkheid, die Paul in het begin nog had, verloor hij natuurlijk heel spoedig. Maar hij behield alles wat zijn karakter aan vreemds, oudachtigs en nadenkends had, en onder omstandigheden, die de ontwikkeling van zulke neigingen zoo begunstigten, werd hij nog vreemder, oudachtiger en nadenkender dan tevoren.

Het eenige verschil was dat hij het eigenaardige van zijn karakter nu voor zich zelf hield. Hij werd van dag tot dag stiller en peinzender; geen van de levende leden van het gezin van den doctor wekte zoo'n nieuwsgierigheid bij hem op als mevrouw Pipchin had gedaan. Hij was het liefst alleen; en in de korte tusschenpoozen wanneer hij niet met zijn boeken bezig was, deed hij niets zoo graag als eenzaam door het huis dwalen, of op de trap naar de groote klok in de hall zitten luisteren. Hij kende al de behangsels in het huis van buiten, en zag dingen in de patronen, die niemand anders er in zag; hij ontdekte kleine leeuwen en tijgers, die tegen den muur opliepen, en zag schele gezichten hem uit de ruiten van het vloerkleed aangluren.

Zoo leefde het eenzame kind voort, door de arabesken van zijn mijmerende fantasie omringd, en niemand begreep hem. Mevrouw Blimber vond hem „raar“, en soms zeiden de dienstboden onder elkaar dat kleine Dombey „druilde“; maar dat was alles.

Of de jonge Toots moest een idee van de zaak gehad hebben, dat hij volkomen buiten staat was om uit te drukken. Denkbeelden, evenals spoken (volgens de gewone opvatting van spoken) moeten aangesproken worden, voor zij zich willen verklaren; en Toots had sedert lang geen vragen meer aan zijn eigen geest gedaan. Misschien steeg er wel een damp uit die looden cassette, zijn hersenpan, op, die, als hij een bepaalde gedaante had kunnen aannemen, een geest had kunnen worden; maar dat kon hij niet, en dus volgde hij slechts in zooverre het voorbeeld van den rook in de Arabische vertelling, dat hij zich als een dikke wolk uitbreidde en zoo bleef hangen. Maar hij liet toch een kleine gedaante

zichtbaar op een eenzaam strand; en daarnaar staaarde Toots aanhoudend.

„Hoe gaat het?“ vroeg hij Paul wel vijftig maal per dag.

„Heel goed, mijnheer, dank u,“ antwoordde Paul dan.

„Geef mij eens een hand,“ liet Toots er dan op volgen.

Paul deed dit natuurlijk dadelijk, en gewoonlijk zei Toots, na nog een tijdlang gestaaard en diep geademd te hebben, weer: „Hoe gaat het?“ waarop Paul weer antwoordde: „Heel goed, mijnheer, dank u, mijnheer.“

Op een avond zat Toots voor zijn lessenaar, druk bezig met zijn correspondentie, toen er een groot plan bij hem scheen op te komen. Hij legde zijn pen neer en ging Paul opzoeken, dien hij eindelijk uit het raam van zijn slaapkamer vond kijken.

„Zeg eens!“ riep Toots, zoodra hij binnenkwam, opdat hij zijn boodschap niet vergeten zou. „Waar denk je toch zoo aan?“

„Och, ik denk aan heel veel dingen,“ antwoordde Paul.

„Zoo?“ zei Toots, die dit op zich zelf al verwonderlijk scheen te vinden.

„Als gij eens sterven moest...“ zei Paul, naar hem opkijkend.

Toots maakte een beweging van schrik en scheen heel onrustig te worden.

„Denkt ge dan niet dat ge het liefst in een nacht met maneschijn zoudt willen sterven, als de lucht helder was en het lekker woei, zooals verleden nacht?“

Toots zei, terwijl hij Paul twijfelend aankeek, en zijn hoofd schudde dat hij daar niets van wist.

„Het woei eigenlijk niet hard,“ hervatte Paul, „maar er was een gesuis in de lucht, zooals de zee in een grooten hoorn maakt. Het was een heerlijke nacht. Toen ik lang naar de zee had liggen luisteren, stond ik op en ging naar het raam. Er was een boot daarginds, in het volle maanlicht, een boot met een zeil.“

Het kind keek hem zoo strak aan en sprak met zooveel ernst, dat Toots, zich geïmponeerd om iets van die boot te zeggen, zei: „Smokkelaars!“ Maar zich onpartijdig herinnerend dat alle dingen twee kanten hebben, liet hij er op volgen: „of kustwachters“.

„Een boot met een zeil,“ herhaalde Paul, „in het volle maanlicht. Het zeil als een arm, heelemaal van zilver. Het werd in de verte al kleiner en kleiner, en wat denkt ge dat het scheen te doen door de beweging van de golven?“

„Slingeren,” zei Toots.
„Het scheen mij te wenken,” zei Paul,
„te wenken om daar naar toe te komen. —
Daar is zij! — Daar is zij!”

Na het voorafgaande, schrok Toots geweldig van dezen uitroep, en vroeg:
„Wie?”

„Mijn zuster Florence,” antwoordde Paul.
„Zij kijkt naar boven en wuift met haar hand. Zij ziet mij — zij ziet mij! Goedenacht, lieve Flore! Goedennacht, goedenacht!”

Zijn plotselinge overgang tot opgetogen blijdschap, terwijl hij voor het raam in zijn handen stond te klappen en handkussen te werpen, en de manier waarop die glans, toen zij uit zijn oogen verdween, van zijn gezichtje gleed, en er een geduldige zwaarmoedigheid op achterliet, waren te opmerkelijk om zelfs Toots volkomen te ontgaan. Daar hun onderhoud toen juist gestoord werd door de komst van mevrouw Pipchin, die Paul gewoonlijk eens in de week tegen schemerdonker kwam bezoeken, had Toots geen tijd om de gelegenheid waar te nemen; maar de indruk, dien dit voorval op hem maakte, was zoo groot, dat hij, na de gewone begroetingen met mevrouw Pipchin te hebben gewisseld, nog tweemaal terugkwam om te vragen hoe zij het maakte. Dit hield de lichtgeraakte oude dame voor een opzettelijke, lang tevoren overlegde belediging, gesproken uit een duivelachtig verzinsel van het jongmensch met de zwakke oogen beneden, tegen wien zij daarom nog denzelfden avond een formeele aanklacht bij doctor Blimber indiende, die het jongmensch vertelde dat hij, als hij het ooit weer deed, genoodzaakt zou zijn hem te ontslaan.

Daar de avonden nu langer werden, sloop Paul elken avond naar zijn raam, om naar Florence uit te kijken. Zij liep op een vasten tijd net zo lang heen en weer tot zij hem zag, en hun wederzijdsche herkenning was een straaltje zonneschijn in Paul's dagelijksche leven. Dikwijls wandelde na donker nog een andere gedaante alleen het huis van den doctor voorbij. Hij kwam nu 's Zaterdags zelden bij hen. Hij kon dit niet verdragen. Hij wilde liever onherkend naar de ramen opkijken van het huis waar zijn zoon werd voorbereid om een man te worden; en wachten, waken, plannen maken en hopen.

O, had hij maar kunnen zien, hoe het tengere kind daar boven in den schemeravond met zijn ernstige oogen naar de golven en de wolken tuurde, en zich, als er vogels voorbijvlogen, tegen het raam van zijn een-

zame kooi drukte, alsof hij hen had willen volgen en wegvliegen naar omhoog!

HOOFDSTUK XIII.

Scheepstijdingen en kantoorzaken.

Het kantoor van Dombey lag in een doodlopende straat of pleintje, waar op den hoek een stalletje met een keur van uitgezocht fruit was gevestigd, en tusschen tien en vijf uur wandelende kooplieden, van beide seksen, pantoffels, zakportefeuilles, sponzen, halsbanden voor honden, en stukjes zeep te koop boden; en soms ook een jachthond of een schilderij in olieverf.

Als de jachthond dien kant uit kwam, was het met het oog op de effectenbeurs, waar een smaak voor jachtvermaken (doorgaans uit weddenschappen om nieuwe hoeden voortspruitend) bijzonder in de mode is. De andere dingen waren voor het publiek in het algemeen bestemd; maar zij werden door de kooplieden nooit aan Dombey aangeboden. Als hij verscheen, gingen zij eerbiedig op zij. De voornaamste pantoffel- en halsbandman — die zich zelf voor een publiek persoon hield, en wiens portret in Cheapside op de deur van een schilder was geschroefd — raakte, als mijnheer Dombey voorbijkwam, met zijn wijsvinger aan den rand van zijn hoed. De kruier van de buurt liep, als hij niet op een boodschap uit was, altijd gedienschtig vooruit, om de deur van het kantoor zoo wijd mogelijk open te doen, en hield deze met zijn hoed in zijn hand open, terwijl Dombey naar binnen ging.

De klerken daarbinnen waren zeker niet achterlijk met hun eerbiedbetuigingen. Er heerschte een plechtige stilte, wanneer Dombey het buitenkantoor doorkwam. De grappenmaker onder den troep werd in een oogenblik even zwijgzaam als de rij leeren brandemmers die omhoog achter hem hing. Het flauwe daglicht, dat door de ramen en de lantarens van matglas heendrong, vertoonde de boeken en papieren, en de daarover gebogen gedaanten, in een plechtige schemering, zoo van de buitenwereld afgezonderd, alsof zij op den bodem van den oceaan verzameld waren; terwijl een mufte kluis in het duistere verschiep, waar altijd een lamp met een schermpje brandde, de grot van een zeemonster had kunnen voorstellen, dat met een vurig oog deze geheimen van de diepte bespiedde.

Wanneer Perch, de boodschaplooper, die

zijn vaste plaats op een bankje had, dat hem eenigszins op een staande klok op een console deed lijken, Dombey zag binnenkomen — of liever als hij hem voelde aankomen, want hij werd meestal door een zeker instinct voor zijn nadering gewaarschuwd — haastte hij zich naar Dombey's kamer, pookte het vuur op, schudde er verse kolen uit den emmer bij, hing de courant op den haardrand te drogen, zette den stoel gereed en het vuurscherm op zijn plaats en draaide, juist op het oogenblik dat Dombey binnenkwam, op zijn hielen rond, om hem zijn overjas en hoed af te nemen en op te hangen. Dan nam Perch de courant, zwaaide ze nog een paar keer langs het vuur, en legde ze eerbiedig bij Dombey's elleboog. En zoo weinig moeite had Perch in het betoonen van dezen uitersten eerbied, dat het hem nog beter zou hebben bevallen als hij zich zelf voor Dombey's voeten had mogen werpen, en hem met dezelfde titels had mogen aanspreken als men den Kalif Haroun Alraschid placht te geven.

Daar dit eerbewijs echter een gewaagde nieuwigheid zou zijn geweest, moest Perch zich vergenoegen met zoo goed hij kon door zijn houding uit te drukken: gij zijt het licht van mijn oogen; gij zijt de adem van mijn ziel; gij zijt de beheerscher van den geloovigen Perch! Door dit onvolmaakte geluk opgebeurd, sloot hij zachtjes de deur, sloop op zijn teenen weg, en liet zijn grooten meester onder den glazen koepel in het plat zitten, aangestaard door leelijke schoorsteen en achtermuren van huizen, en vooral door een onbeschaamd raam van een kapsalon, waar een wassen borstbeeld, 's morgens zoo kaal als een Turk, en na elf uur met den weligsten haartooi volgens de laatste christelijke mode versierd, hem eeuwig den achterkant van zijn hoofd toonde.

Tusschen Dombey en de gewone wereld, zooals zij via het buitenkantoor toegankelijk was, bestonden er twee trappen van afdaling. Mijnheer Carker in zijn eigen kantoor was de eerste trap; mijnheer Morfin in zijn eigen kantoor was de tweede. Ieder van deze heeren had een vertrekje als een badkamertje, dat bij de deur van Dombey in de gang uitkwam. Carker, als Groot Vizier, bewoonde het vertrek het dichtst bij den Sultan. Morfin, als van lager rang, had de kamer het dichtst bij de klerken.

De laatstgenoemde heer was een tamelijk bejaarde oude vrijgezel, met een vroolijk uiterlijk en lichtbruine oogen; deftig gekleed, wat zijn bovenste helft betrof in het

zwart, en wat de beenen aanging in peper- en zoutkleur. Zijn donkere haren hadden hier en daar een vlekje grijs, alsof de voetstap van den tijd ze had bespat, en zijn bakkebaarden waren al wit. Hij had een grooten eerbied voor Dombey en bewees hem de verplichte hulde; maar daar hij zelf van een vroolijk temperament was, en nooit volkomen op zijn gemak in het bijzijn van zijn statigen patroon, kwelde hem geen jaloezie op de vele conferenties, die Carker ten deel vielen, en was hij zelfs heimelijk vergenoegd dat hij een post bekleedde, die hem maar zelden er aan blootstelde om tot een dergelijke onderscheiding te worden uitgekozen. Hij was op zijn manier een groot muzikliefhebber — na de zaken; en koesterde een vaderlijke genegenheid voor zijn violoncel, die eens per week van Islington, zijn woonplaats, naar een zekeeren salon dicht bij de Bank werd gebracht, waar een vereeniging van amateurs elken Woensdagavond de gruwelijkste en martelendste quartetten speelde.

Carker was een heer van acht en dertig of veertig jaar, met een blozende kleur, en twee ongeschonden rijen glinsterende tanden, welker regelmatigheid en witheid iets hinderlijks hadden. Het was onmogelijk er niet op te letten, want hij liet ze altijd zien wanneer hij sprak, en hij had zoo'n breeden glimlach (die zich echter heel zelden verder dan zijn mond uitstreckte) dat zijn gezicht bij het lachen eenigszins op dat van een blazende kat leek. Hij droeg een stijve witte das, naar het voorbeeld van zijn principaal, en was altijd spannend gekleed en stijf dichtgeknoopt. Zijn houding tegenover Dombey was diep doordacht. Hij was familiaar met hem, precies genoeg om zijn sterk ontwikkelde gevoel van den afstand tusschen hen uit te drukken. „Mijnheer Dombey, voor iemand in uw positie is er van iemand in de mijne, geen bewijs van onderdanigheid, zoover maar met het behandelen van de zaken verenigbaar is, dat ik voldoende kan achten. Ik zeg u daarom openhartig, mijnheer, ik zie er volkomen van af. Ik voel dat ik mij zelf niet zou kunnen voldoen, en gij, mijnheer Dombey, kunt mijn ontoereikende pogingen wel missen.” Als hij deze woorden op een biljet gedrukt op de borst van zijn jas had gedragen, om ze Dombey telkens te laten lezen, had hij niet duidelijker kunnen zijn.

Dit was Carker de chef. De oude Carker, Walter's vriend, was zijn broer, twee of drie jaar ouder dan hij, maar ver beneden hem in stand.

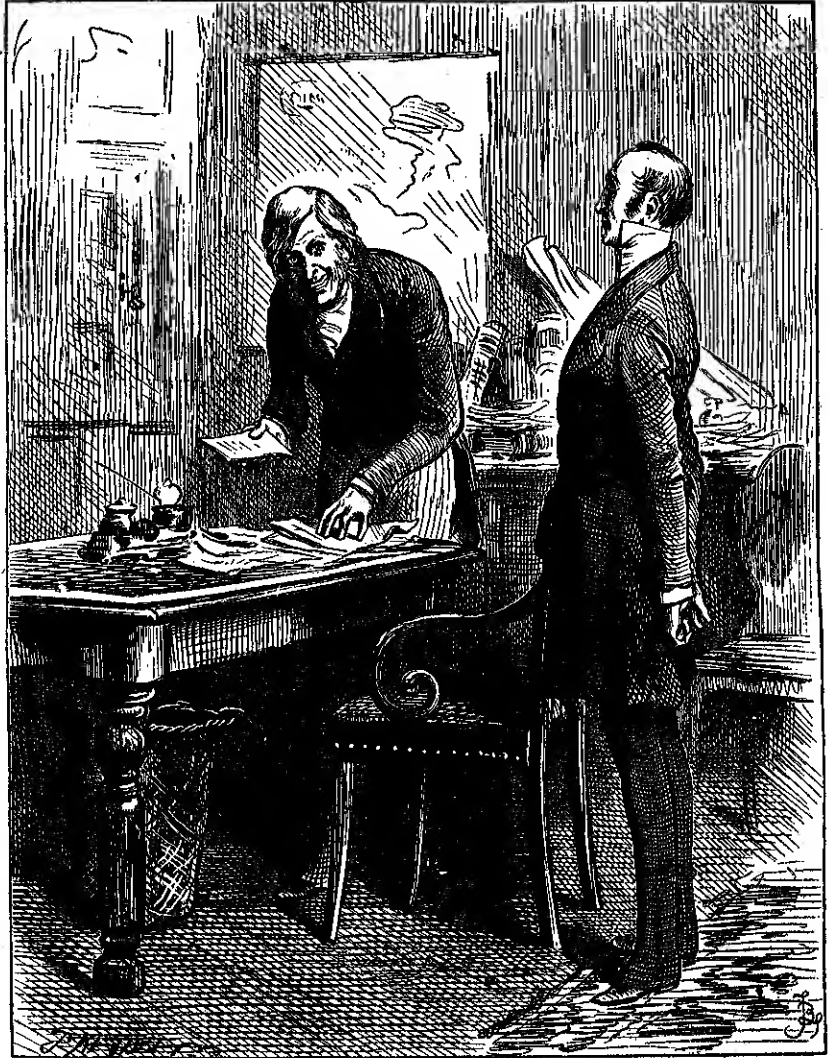
De jongste broer stond op de bovenste

sport van de ladder, de oudste heelemaal onderaan. De oudste broer klom nooit een sport hooger, lichtte zelfs nooit een voet op om dat te doen. Jonge menschen sprongen hem voorbij en kwamen al hooger en hooger; maar hij bleef altijd onderaan. Hij

ge papieren in zijn hand.

„Hoe maakt gij het, Carker?” zei Dombey, van zijn stoel opstaand en zich met zijn rug naar het vuur plaatsend. „Hebt ge daar iets voor mij?”

„Ik weet niet of ik u wel hoof lastig te

„GIJ RESPECTEERT TOCH NIEMAND CARKER,” ZEI DOMBEY HIEROP. — „NIET?” ZEI CARKER, WEER MET EEN BREED EN ALLERKATACHTIGSTE VERTOONING VAN ZIJN TANDEN.

was volkomen tevreden met dien lagen rang, klaagde er nooit over en had zeker nooit gehoopt er zich boven te verheffen.

„Hoe maakt gij het vanmorgen?” zei Carker de chef, op zekeren ochtend de kamer van Dombey binnenkomend, met eeni-

vallen,” antwoordde Carker, de papieren in zijn hand inkijkend. „Gij hebt vandaag om drie uur een vergadering, zooals gij weet.”

„En nog een om kwart voor vier,” zei Dombey.

„Laat men u er eens op betrappen dat gij

iets vergeet!" riep Carker uit, nog steeds zijn papieren inkijkend. „Als jonheer Paul uw geheugen erft, zal hij een lastige patroon zijn. Wij hebben al genoeg aan één zoo."

„Gij hebt zelf een goed geheugen," zei Dombey.

„O, ik," antwoordde Carker. „Dat is het eenige kapitaal van iemand als ik."

Dombey keek niet minder statig, en ook volstrekt niet misnoegd, terwijl hij, tegen den schoorsteenmantel leunend, zijn (natuurlijk hiervan volkomen onbewusten) boekhouder, van het hoofd tot de voeten opnam. De stijfheid en keurigheid van Carker's kleeding, en een zekere aanmatiging in zijn manieren, die of natuurlijk of naar een niet ver verwijderd model gekopieerd was, gaven zijn nederigheid iets nog meer in het oog loopends. Hij scheen een man te zijn, die, als hij kon, wel had willen vechten tegen de macht, die hem overwon, maar door de grootheid van Dombey volkomen overstelt werd.

„Is Morfin hier?" vroeg Dombey na een korte poos van stilte, waaronder Carker in zijn papieren had gebladerd en bij zich zelf het een en ander daaruit gepreveld had.

„Ja, Morfin is hier," antwoordde hij met zijn breedsten glimlach opkijkend, „en neuriet muzikale herinneringen — uit de quartetten van gisteravond denk ik — door den muur tusschen ons, dat ik er half dol van word. Ik wou, dat hij een vreugdevuurtje van zijn violoncel stookte en daarin zijn muziekboeken verbrandde."

„Gij respecteert toch niemand, Carker," zei Dombey hierop.

„Niet?" zei Carker, weer met een breede en allerkatachtigste vertooning van zijn tanden. „Wel, niet veel menschen, geloof ik. Misschien," prevelde hij, alsof hij dit maar bij zich zelf dacht, „niet meer dan één."

Een gevaarlijke eigenschap, als zij echt, en niet minder gevaarlijk als zij maar geveinsd is. Maar Dombey scheen daarover niet zoo te denken, terwijl hij, in zijn volle lengte uitgerekt, met zijn rug naar het vuur stond, en zijn eersten bediende aankeek met een deftige bedaardheid, waarin een nog sterker gevoel van macht dan gewoonlijk scheen te schuilen.

„Van Morfin gesproken," hervatte Carker, een papier uit de andere te voorschijn halend, „hij rapporteert dat er aan het hulptkantoor op Barbados een jongste klerk dood is, en stelt voor op de „Zoon en Erfgenaam", die over een maand of zoo moet uitzellen, een plaats voor zijn opvolger

open te houden. Het zal u zeker niet kunnen schelen wie er gaat, denk ik. Wij hebben niemand die daarvoor geschikt is hier."

Dombey schudde met statige onverschilligheid zijn hoofd.

„Het is geen beste post," merkte Carker op, een pen nemend om de beslissing op den achterkant van het papier aan te teekenen. „Ik hoop dat hij een zoon of neef van een muzikalen vriend heeft om er gelukkig mee te maken. Dat zal hem misschien van zijn gefiedel afhouden, als hij er liefhebberij in heeft. Wie daar? Binnen!"

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer Carker. Ik wist niet dat gij hier waart, mijnheer," antwoordde Walter, die zich nu vertoonde, met een paar juist aangekomen brieven in zijn hand. „De oude mijnheer Carker..."

Bij het hooren van dien naam scheen Carker de chef zich door schaamte overstelt te voelen. Hij sloeg zijn oogen met een blik van verlegenheid en verontschuldiging naar Dombey op, daarop naar den grond en zweeg een oogenblik alsof hij verstomd was.

„Ik dacht," zei hij plotseling, zich toornig naar Walter keurend, „dat jou al meer verzocht was den ouden mijnheer Carker buiten je gesprekken te laten."

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer," antwoordde Walter, „ik wilde maar zeggen, dat de oude mijnheer Carker mij gezegd had dat hij dacht dat gij uit waart, anders zou ik niet aan de deur geklopt hebben terwijl gij bij mijnheer Dombey waart. Dit zijn brieven voor mijnheer Dombey, mijnheer."

„Goed," zei Carker de chef, hem de brieven driftig uit zijn hand rukkend. „Verdwijen maar weer."

Maar door zijn ruwheid liet hij een van de brieven, zonder dat hij of Dombey het zag, op den grond vallen. Walter aarzelde een oogenblik, om te zien of een van beiden dien brief zou opmerken, en toen dit niet zoo was, bleef hij staan, keerde terug, raapte hem op en legde hem zelf op Dombey's lessenaar. Toevallig was deze brief juist het wekelijksche rapport van mevrouw Pipchin, als gewoonlijk — daar mevrouw Pipchin een slechte schrijfster was — door Florence geadresseerd. Dombey, wiens aandacht door Walter zwijgend op den brief werd gevestigd, keek hem driftig en toornig aan, als dacht hij dat Walter dien met opzet uit de andere had gezocht.

„Ge kunt gaan," zei Dombey trotsch.

Hij kneep den brief in zijn hand samen, en stak hem, toen hij Walter de deur had zien uitgaan, ongeopend in zijn zak.

* „Gij hadt iemand nodig, hebt gij zoo-

even gezegd, om naar West-Indië te sturen," merkte Dombey haastig op.

"Ja," antwoordde Carker.

"Stuur den jongen Gay."

"Goed, heel goed. Niets gemakkelijker dan dat," zei Carker, zonder eenig blijk van verwondering, en de pen weer opnemend, schrapte hij zijn eerste aantekening door, en schreef even koel als tevoren: „Gay sturen."

"Roep hem eens terug," zei Dombey.

Carker deed dit snel, en Walter was even snel weer binnen.

"Gay," zei Dombey, zich eenigszins omkeerend om hem over zijn schouder aan te kijken. „Er is..."

"Een plaats open," zei Carker, met zijn mond zoo breed mogelijk opengesperd.

"In West-Indië. Op Barbados. Ik zal u daarheen sturen," zei Dombey, het beneden zich achtend om de naakte waarheid eenigszins te verfraaien, „als jongste klerk op het kantoor daar. Zeg uw oom namens mij, dat ik u uitgekozen heb om naar West-Indië te gaan."

Walter was zoo verbaasd, dat hij niets anders kon doen dan het woord „West-Indië" herhalen.

"Er moet iemand gaan," zei Dombey, „en gij zijt jong en gezond, en uw ooms omstandigheden zijn niet gunstig. Zeg uw oom dat gij benoemd zijt. Gij hoeft niet dadelijk te gaan. Het zal nog wel een maand duren — twee misschien."

"Zal ik daar blijven, mijnheer?" vroeg Walter.

"Of gij daar blijven zult!" herhaalde Dombey, zich een beetje meer naar hem omkeerend. „Wat bedoelt gij? Wat bedoelt hij Carker?"

"Voor vast, mijnheer," stamelde Walter.

"Zeker," antwoordde Dombey.

Walter boog.

"Dat is alles," zei Dombey, zich weer naar zijn brieven keerend. „Gij wilt hem wel over de gewone uitrusting en zoo voort spreken, Carker. Hij hoeft niet te wachten, Carker."

"Je hoeft niet te wachten, Gay," zei Carker, die nu zelfs zijn tandvleesch liet zien.

"Of," zei Dombey, met het lezen ophoudend, maar zonder van zijn brief op te kijken, en alsof hij luisterde, „of hij moest iets te zeggen hebben?"

"Neen, mijnheer," antwoordde Walter, onthutst en verlegen, bijna versuft zelfs door de groote massa visioenen, die hem plotseling voor den geest kwamen, en waaronder kapitein Cuttle met zijn blinkenden hoed, versteend van verbazing, en zijn

oom in het achterkamertje zijn verlies bejammerend, voorname plaatsen bekleedden.

"Ik weet haast niet — ik — ik ben u heel dankbaar, mijnheer."

"Hij hoeft niet te wachten, Carker," zei Dombey.

En toen Carker deze woorden nog eens herhaalde, en zijn papieren verzamelde, alsof hij ook wegging, voelde Walter dat het een onvergeeflijke lompheid zou zijn als hij langer bleef talmen — vooral daar hij niets te zeggen had — en ging dus volkomen verbijsterd de kamer uit.

Hij was nog in de gang, precies als in een droom maar half bewust van wat er gebeurd was, toen hij Dombey's kamerdeur nog eens hoorde openen en sluiten. Carker kwam er uit en riep hem na:

"Breng je vriend, den ouden mijnheer Carker, eens bij mij in de kamer, alsjeblieft."

Walter ging naar het groote kantoor en bracht zijn boodschap aan den ouden Carker over, die daarop van achter het schut kwam, waar hij alleen in een hoek zat, en met hem naar de kamer van Carker den chef ging.

Deze heer stond, met zijn rug naar het vuur en zijn handen onder zijn jaspenden, even stijf over zijn witte das te kijken als Dombey zelf had kunnen doen. Hij ontving hen zonder eenigszins van houding te veranderen of de dreigende uitdrukking van zijn gezicht te verzachten, en gaf Walter alleen een wenk om de deur te sluiten.

"John Carker," zei de chef, toen dit gebeurd was zich plotseling tot zijn broer wendend, met een paar rijen tanden alsof hij hem wilde bijten, „welk verbond bestaat er toch tusschen u en dit jongmensch, om mij met uw naam te vervolgen en te kwellen? Is het u niet genoeg, John Carker, dat ik uw naaste bloedverwant ben en mij niet kan losmaken van die..."

"Zeg maar schande, James," zei de ander met een zachte stem, toen hij zag dat de spreker om een woord verlegen was. „Gij bedoelt dat toch, en hebt er wel reden toe. Zeg maar schande."

"Van die schande dan," zei zijn broer met scherp en nadruk, „maar moet de zaak weer voortdurend worden opgehaald en uitgebazuind — voor den patroon zelf — en dat nog wel in vertrouwelijke oogenblikken? Denkt gij dat uw naam hier eenigszins met het woord vertrouwen harmonieert, John Carker?"

"Neen," was het antwoord. „Neen, James. God weet dat ik dat niet denk."

„Wat denkt gij dan, en waarom komt gij

mij voortdurend in den weg? Hebt ge mij niet al genoeg benadeeld?"

„Ik heb u nooit met opzet benadeeld, James."

„Gij zijt mijn broer," zei de chef. „Dat is al erg genoeg."

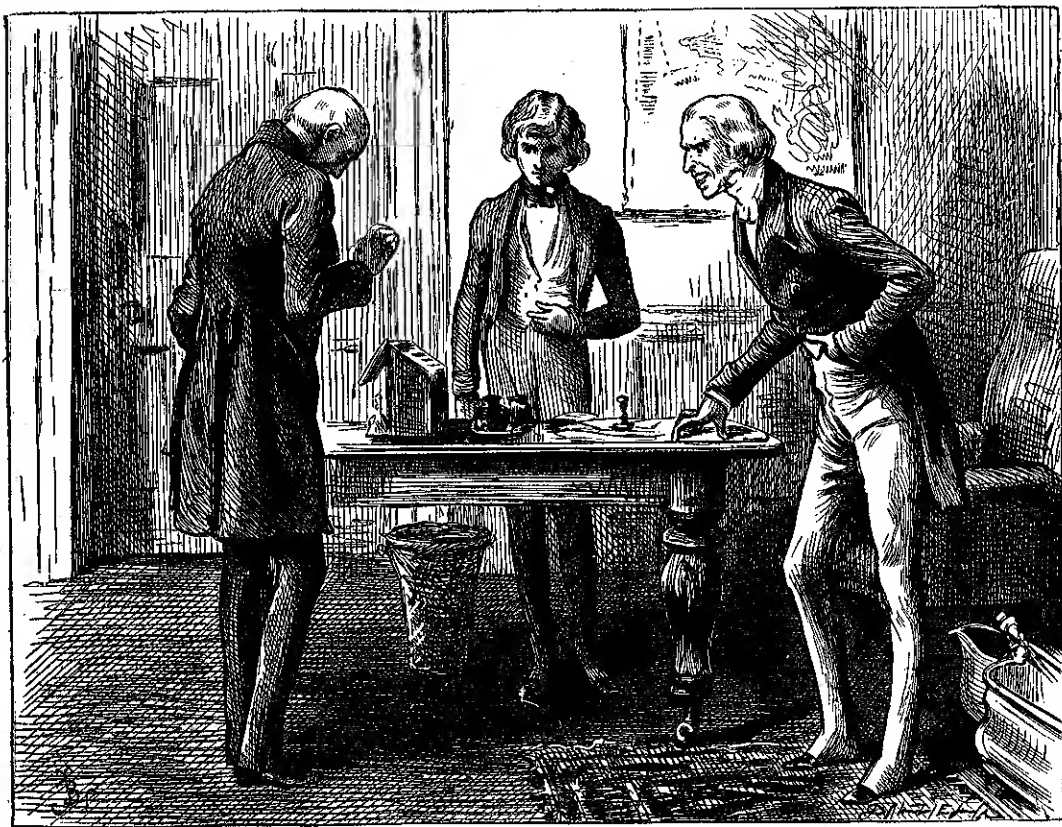
„Ik wou, dat ik het ongedaan kon maken."

„Dat wou ik ook."

Onder dit gesprek had Walter, vol smart

deed, viel Walter, die zich zelf voor de onschuldige oorzaak van deze verwijten hield, er nu op in:

„Mijnheer Carker, het is werkelijk alleen mijn schuld. Door een onbedachtzaamheid, die ik mij zelf niet genoeg kan verwijten, heb ik zeker vaker over den ouden mijnheer Carker gesproken dan noodig was, en mij soms wel eens zijn naam laten ontval- len, terwijl gij mij dit uitdrukkelijk verbo-

ONDER DIT GESPREK HAD WALTER, VOL SMART EN VERBAZING, VAN DEN EEN NAAR DEN ANDER GEKEKEN.

en verbazing, van den een naar den ander gekeken. Hij, die de oudste in jaren en de jongste op het kantoor was, stond, met gebogen hoofd en met op den grond gevestigde oogen, nederig naar de verwijten van den ander te luisteren. Hoezeer deze ook door toon en blik, en vooral door de aanwezigheid van Walter, werden verbitterd, hij bracht er niets tegen in, behalve dat hij even zijn rechterhand smeekend ophief, als wilde hij zeggen: „Spaar mij!"

Edelmoedig en vurig in alles wat hij

den hadt. Maar dat was alleen mijn schuld, mijnheer. Wij hebben nooit een woord daarover gewisseld — wij hebben over het geheel maar heel weinig met elkaar gesproken. En het is ook," vervolgde hij na een oogenblik van stilte, „niet alleen maar onbedachtzaamheid van mij geweest, mijnheer; want zoolang ik hier ben, heb ik veel belangstelling voor mijnheer Carker gevoeld, en zoo kon ik soms bijna niet nalaten over hem te spreken, doordat ik zooveel aan hem dacht."

Walter zei dit met oprechtheid en vuur; want hij zag het gebogen hoofd, en de neergeslagen oogen, en de opgeheven hand, en dacht: „Ik heb het gevoeld; en waarom zou ik het niet bekennen, als het dien armen man daar, die door iedereen miskend schijnt te worden, misschien iets kan helpen.”

„Inderdaad, gij hebt mij altijd vermeden, mijnheer Carker,” zei Walter, met tranen in de oogen; zoo hartelijk was zijn medelijden, „dat weet ik tot mijn spijt. Toen ik pas hier kwam, en ook daarna, heb ik altijd uw vriend willen zijn, voor zoover iemand van mijn leeftijd zich dat kon yeroorloven; maar het heeft niet geholpen.”

„En onthoud, Gay” viel de chef er snel op in, „dat het nog minder helpen zal, als je voortgaat met mijnheer Carker onder ieder eens aandacht te willen brengen. Dit is de manier niet om mijnheer John Carker's vriend te zijn. Vraag hem zelf maar of hij dat wel denkt.”

„Het doet mij geen dienst,” zei de broer. „Het geeft alleen maar aanleiding tot een gesprek als dit, en ik hoef niet te zeggen dat ik dit graag had willen missen. Niemand kan zich beter mijn vriend toonen,” hier sprak hij heel duidelijk, alsof hij het Walter wilde inprenten, „dan door mij te vergeten, en mij mijn weg te laten gaan, zonder op mij te letten of mij iets te vragen.”

„Daar je geen sterk geheugen hebt, Gay, voor wat anderen je zeggen,” zei Carker de chef, vrij tevreden naar het scheen, „dacht ik dat je dit eens uit de beste bron moest hooren;” naar zijn broer knikkend. „Je zult het nu niet meer vergeten, hoop ik. Dat is alles, Gay. Je kunt gaan.”

Walter ging de deur uit, en wilde deze juist achter zich sluiten, toen hij weer de stemmen van de broers hoorde en zijn eigen naam hoorde noemen. Nu bleef hij staan met de hand aan de kruk, in twijfel of hij zou terugkeeren of weggaan, en kon dus niet nalaten te hooren wat er volgde.

„Denk zachter over mij, als gij kunt, James,” zei John Carker, „als ik u zeg — hoe kon het anders, met mijn geschiedenis, hier geschreven” — met deze woorden gaf hij zich een slag op zijn borst — „als ik u zeg dat het mij tot in mijn ziel ontroerde toen ik dien Walter Gay zag. Ik zag in hem, toen hij pas hier kwam, bijna een evenbeeld van mij zelf.”

„Van u zelf!” herhaalde James met minachting.

„Niet zooals ik nu ben, maar zooals ik was toen ik ook pas hier kwam; even los, vurig, jongensachtig en onervaren; vol van

dezelfde onrust en avontuurlijke fantasieën, met denzelfden aanleg voor goed en kwaad.”

„Ik hoop van niet,” zei zijn broer, met een verborgen smadelijke beteekenis in zijn toon.

„Gij treft mij diep,” zei de ander, met een stem (dacht Walter) alsof hij werkelijk een steek met een dolk had gekregen. „Maar ik verbeeldde mij dat, toen hij nog een jongen was. Ik geloofde het. Ik hield het voor waarheid. Ik zag hem onbezorgd langs den rand van den onzichtbaren afgrond gaan, waar velen even vroolijk wandelen, en zooveelen...”

„De oude verontschuldiging,” zei zijn broer, het vuur oppokend. „Zooveelen. — Ga maar voort. Zeg: zooveelen in neerstorten.”

„Waarin één reiziger neerstortte,” zei de ander, „die net als hij op weg ging toen hij nog een jongen was, al meer en meer uitglijpte, en lager en lager afgleed, tot hij in den afgrond stortte en voor altijd kreupel op den bodem lag. Stel u voor wat ik geleden heb toen ik dien jongen zoo zag.”

„Dat hebt gij alleen aan u zelf te wijten,” antwoordde James.

„Alleen aan mij zelf,” zei John met een zucht. „Ik tracht de schuld of de schande niet te deelen.”

„Gij hebt de schande gedeeld,” prevelde James Carker tusschen zijn tanden; en door zooveel en zoo dicht opeengesloten tanden kon hij heel duidelijk prevelen.

„Och, James,” antwoordde zijn broer, voor de eerste maal een toon van verwijt aannemend, hoewel hij, naar den klank van zijn stem te oordeelen, zijn handen voor zijn gezicht scheen te houden, „ik ben u sedertdien altijd nuttig geweest als een contrast. Gij hebt veilig op mij getrapt om hooger te klimmen. Schop mij nu niet nog met uw voet!”

Er volgde een poos van stilte. Men hoorde Carker den chef in zijn papieren rommelen, alsof hij een einde aan het gesprek wilde maken. Tegelijk kwam zijn broer dichters naar de deur.

„Dat is alles,” zei hij. „Ik heb hem zoo met angst en beven gadeslagen, dat dit al wel eenige straf voor mij was, tot hij de plaats voorbij was waar ik de eerste maal viel, en toen, al was ik zijn vader geweest, geloof ik dat ik God niet hartelijker had kunnen danken. Ik durfde hem niet te waarschuwen of raad te geven; maar als ik er een bepaalde reden voor had gezien, zou ik hem mijn voorbeeld getoond hebben. Ik was bang dat men mij met hem zou zien

spreken, opdat men niet zou denken dat ik hem kwaad deed of bedierf — opdat ik dat niet werkelijk doen zou. Er kan wel iets besmettelijks aan mij zijn; ik weet het niet. Breng mijn geschiedenis met dien Walter Gay in verband, en stel u voor wat hij mij heeft doen voelen; en denk dan zachter over mij, James, als gij kunt."

Met deze woorden kwam hij de deur uit. Hij werd nog wat bleeker toen hij Walter zag staan, en nog wat bleeker, toen deze zijn hand greep en fluisterend zei:

"Mijnheer Carker, laat ik u mogen danken! Laat ik u mogen zeggen wat ik voor u voel! Hoe spijt het mij dat ik de ongelukkige oorzaak van dit alles geweest ben! Ik beschouw u nu bijna als mijn bewaker en beschermer. Hoe dankbaar ben ik u, en hoe beklag ik u!" zei Walter, zijn beide handen grijpend, en van ontroering nauwelijks wetend wat hij zei of deed.

Daar de kamer van Morfin leeg was en de deur wijd openstond, gingen beiden vanzelf daarbinnen; want in de gang werd voortdurend heen en weer gelopen. Daar in de kamer zag Walter op Carker's gezicht eenige sporen van de emotie in zijn binnenste, en het was hem bijna alsof hij dat gezicht nog nooit had gezien, zoo was het veranderd.

"Walter," zei hij, zijn hand op den schouder van den jongen leggend, „ik ben ver van je af; en ik hoop dat altijd te blijven! Weet je wel wat ik ben?"

"Wat gij zijt!" scheen op Walter's lippen te zweven, terwijl hij hem oplettend aankeek.

"Het begon vóór mijn een en twintigsten verjaardag," zei Carker. „De bodem werd er al vroeger voor bereid, maar het begon niet voor dien tijd. Toen ik meerderjarig werd had ik hen bestolen. Ik bestal hen daarna nog vaker. Vóór mijn twee en twintigsten verjaardag was alles uitgekomen; en toen, Walter, was ik voor allen omgang met de menschen dood."

Weer zweefden zijn laatste woorden bevend op Walter's lippen, maar hij kon ze niet uitspreken, en ook zelf niets zeggen.

"De patroon was heel goed voor mij! God beloone den ouden man voor zijn barmhartigheid! Ook deze, zijn zoon, die toen pas in de zaak was gekomen, waarin ik een post van groot vertrouwen had gehad. Ik werd in die kamer geroepen, die nu de zijne is — ik ben er sedertdien nooit weer in geweest — en toen ik er uitkwam was ik, wat gij weet en kent. Jaren lang heb ik op mijn tegenwoordige plaats gezeten, alleen, net als nu, maar toen een be-

kend en erkend voorbeeld voor de anderen. Zij waren allen barmhartig voor mij, en ik bleef leven. De tijd heeft dit deel van mijn boete gewijzigd, en ik geloof dat er, behalve de drie hoofden van het kantoor, niemand hier is, die mijn geschiedenis precies kent. Voor de kleine jongen groot is, en ze hem verteld wordt, zal mijn hoek misschien wel leeg zijn. Ik mag lijden dat het zoo is. Dit is de eenige verandering voor mij sedert dien dag, toen ik alle hoop, jeugd, en gezelschap van goede menschen, in die kamer daar achterliet. God zegene je, Walter! Moge Hij jou en allen die je dierbaar zijn eerlijk doen blijven, of hen laten sterven!"

Een herinnering, dat hij van het hoofd tot de voeten beefde, alsof het van kou was, en toen in tranen uitbarstte, was alles wat Walter hierbij kon voegen, toen hij zich later nauwkeurig trachtte te herinneren, wat er tusschen hen was voorgevallen.

Toen Walter hem de volgende maal zag, zat hij, als vanouds, stil en nederig over zijn lessenaar gebogen. Toen bemerkend, dat hij blijkbaar wenschte dat er geen verderen omgang tusschen hen plaats zou hebben, en nog eens nadenkend over alles wat hij dien morgen in zoo'n korten tijd van de geschiedenis van de beide Carkers had vernomen, kon Walter nauwelijks gelooven dat hij opdracht had gekregen om naar West-Indië te vertrekken, en spoedig voor oom Sam en kapitein Cuttle verloren zou zijn, en zelfs die enkele blikken van Florence Dombey — neen, hij bedoelde Paul — en alles wat hij in zijn dagelijksche leven liefhad en met verlangen tegemoet zag, zou moeten missen.

Maar het was toch waar, en het nieuws had het groote kantoor al bereikt; want terwijl hij met een beklemd hart over al die dingen zat na te denken, en zijn hoofd in zijn hand liet rusten, kwam Perch, de boodschaplooper, van zijn bankje, gaf hem een duwtje tegen zijn elleboog, en verzocht hem het niet kwalijk te nemen, maar wenschte hem toch in het oor te fluisteren, of hij geen kans zag hem goedkoop een pot geconfijte gember over te sturen, tegen den tijd dat juffrouw Perch na haar aanstaande bevalling weer op de been zou zijn.

HOOFDSTUK XIV.

Paul wordt hoe langer hoe oude-mannetjes-achtiger en gaat met de vacantie naar huis.

Toen de zomervacantie naderde, legden de jongens bij doctor Blimber door geen onbehoorlijke vreugdebetooningen hun blijdschap aan den dag. De krachtige uitdrukking van „opbreken” zou op dat beschaaft instituut volkomen ontoepasselijk zijn geweest. Met ieder halfjaar gingen de jongens een voor een stilletjes naar huis; nooit braken zij op. Zij zouden dit beneden zich hebben geacht.

Tozer, die voortdurend door een gesteven witte das werd gemarteld, die hij op uitdrukkelijk verzoek van mevrouw Tozer, zijn moeder, droeg — die, daar zij hem voor den geestelijken stand bestemde, van meening was dat hij niet te vroeg daartoe kon worden voorbereid — Tozer zei, dat hij, als hij tusschen twee kwaden te kiezen had, nog liever zou willen blijven waar hij was, dan naar huis gaan. Hoe onvereenigbaar die verklaring ook mocht schijnen met Tozer's opstel over dat onderwerp, waarin hij had opgemerkt, „dat de gedachte aan het ouderlijke huis en al de daaraan verbonden herinneringen de verblijdendste gewaarwordingen en het vurigste verlangen in zijn gemoed opwekten,” en zich zelf ook bij een Romeinsch veldheer had vergeleken, die brallend over een overwinning op de Icenî, of met den buit van Carthago beladen, tot op enkele uren afstands van het Kapitol was genaderd — dat om de vergelijking vol te houden, de woonplaats van mevrouw Tozer moest zijn — was zij toch heel oprecht. Want het scheen dat Tozer een verschrikkelijken oom had, die hem niet alleen, tijdens de vacantie, gevraagd over wetenschappelijke quaesties kwam examineeren, maar zelfs de onschuldigste dingen en gebeurtenissen zoo wist te verdraaien, dat hij ze voor hetzelfde barbaarsche oogmerk dienst liet doen; zoodat, als zijn oom hem mee naar de komedie nam, of hem met dezelfde geveinsde vriendelijkheid een reus, een dwerg, een goochelaar, of iets anders liet zien, Tozer wel wist dat hij vooruit een klassieke aanhaling over zooiets had opgezocht, en dus in voortdurende benauwdheid verkeerde, daar hij niet kon voorzien, wanneer die zou uitbarsten, of welke schrijver tegen hem te wapen zou worden geroepen.

Wat Briggs betrof, zijn vader wond er geen doekjes om. Hij liet hem nooit met

rust. Zoo talrijk en zwaar waren de beproevingen van dien ongelukkigen jongen in den vacantiетijd, dat de vrienden van de familie (die toen bij Bayswater woonden) zelden den vijver in den tuin van Kensington naderden, zonder aan de mogelijkheid te denken den hoed van jongenheer Briggs op het water te zien drijven, en een onafgemaakte thema op den kant te vinden. Briggs verlangde dus volstrekt niet naar de vacantie; en deze twee deelgenooten van Paul's slaapkamer waren trouwe staaltjes van de jongens in het algemeen, zoodat zelfs de luchthartigste onder hen dien feestelijken tijd met gepaste gelatenheid tegemoet zag.

Volkomen anders was het met kleinen Paul. Het einde van die eerste vacantie zou zijn scheiding van Florence met zich meebrengen, maar wie dacht ooit aan het einde van iets waarvan het begin nog moest komen? Paul zeker niet. Toen die gelukkige tijd naderde, werden de leeuwen en tijgers, die tegen de muren van de slaapkamers opklauterden, zoo mak en speelsch als hondjes. De grijnzende gezichten in de ruiten van het vloerkleed ontspanden zich en keken hem met minder booze oogen aan. De deftige oude klok had meer een toon van persoonlijke belangstelling in haar onveranderlijke vraag; en de rusteloze zee bleef den heelen nacht voortruischen, op de wijs van een treurige melodie — maar het was toch prettig — die met de golven rees en daalde, en hem als het ware in slaap wiegde.

Mijnheer Feeder scheen eveneens te denken dat de vacantedagen hem bijzonder zouden bevallen. Toots zag van dien tijd af een heel leven van vacantedagen tegemoet; want, zooals hij Paul geregeld elken dag vertelde, het was zijn laatste halfjaar bij doctor Blimber, en hij zou nu heel gauw krijgen wat hem toekwam.

Het was tusschen Paul en Toots uitgemaakt dat zij vertrouwde vrienden waren, ondanks hun verschil in stand en leeftijd. Toen de vacantie naderde keek Toots, als hij in Paul's gezelschap was, hem nog straker aan en ademde hij nog zwaarder dan tevoren; en Paul wist wel dat dit beteekende, dat het hem speet dat zij elkaar uit het oog zouden verliezen, en was hem dankbaar voor zijn gunst en goede meening.

Ook doctor Blimber, mevrouw Blimber, Cornelia en de jongens in het algemeen, begrepen dat Toots zich zelf tot beschermer en voogd van Dombey had aangesteld, en mevrouw Pipchin hoorde zooveel daarvan, dat de goede oude ziel een bittere ja-

ANALYSE VAN PAUL'S KARAKTER

loezie tegen Toots opvatte, en hem in de veiligheid van haar eigen huis meermalen voor een „ingebeeld uilskuiken“ uitschold. Waar tegenover stond, dat de onschuldige Toots evenmin een bepaald idee had om mevrouw Pipchin met opzet boos te maken, als hij van eenige andere bepaalde mogelijkheid of gebeurlijkheid eenig idee had. Integendeel, hij hield haar voor iemand die wel iets aardigs en veel belangwekkends over zich had. Om deze reden keek hij haar met zoo'n beleefden glimlach aan, en vroeg hij haar tijdens haar bezoeken bij den kleinen Paul zoo dikwijls hoe zij het maakte, dat zij hem op een avond ronduit zei, dat zij, wat hij zich ook mocht verbeelden, niet daaraan gewoon was, en het ook niet kon of wilde velen, evenmin van hem als van iederen anderen mallen kwast op de wereld; van welken onverwachten dank voor zijn beleefdheden Toots zoo schrikte, dat hij zich op een afgelegen plaats verschool tot zij weg was, en nooit meer den moed had om de manhaftige mevrouw Pipchin onder doctor Blimber's dak onder de oogen te komen.

Men was nog twee of drie weken van de vacantie af, toen Cornelia den kleinen Paul op een keer in haar kamer riep en zei: „Dombey, ik zal je analyse naar huis sturen.“

„Dank u wel, juffrouw,“ antwoordde Paul.

„Je weet toch wel wat ik bedoel, Dombey?“ vroeg Cornelia, hem scherp door haar bril aankijkend.

„Nee, juffrouw,“ antwoordde Paul.

„Dombey, Dombey,“ zei Cornelia, „ik vrees, dat er nooit veel van je terecht zal komen. Als je de beteekenis van een uitdrukking niet begrijpt, waarom vraag je dan niet om een uitleg?“

„Mevrouw Pipchin heeft mij gezegd, dat ik nooit naar iets moest vragen,“ antwoordde Paul.

„Ik moet je verzoeken mij nooit over mevrouw Pipchin te spreken, Dombey,“ zei Cornelia hierop. „Dat kan ik onmogelijk toelaten. De studie-regels zijn hier volkomen anders. Als ik weer zooiets van je mocht hooren, zou je mij noodzaken je te verzoeken morgen voor het ontbijt, zonder een enkele fout, alles van verbum personale tot aan simillima cygno voor mij op te zeggen.“

„Ik had niet bedoeld, juffrouw....“ begon kleine Paul.

„Ik moet je verzoeken mij nooit te zeggen, dat je iets niet bedoeld had, Dombey, alsjeblieft,“ zei Cornelia, die bij haar be-

straffingen een afschuwelijke beleefdheid in acht nam. „Dat is een manier van rede-neeren, die ik beslist niet kan toelaten.“

Paul achtte het 't veiligst maar niets meer te zeggen, en keek dus naar Cornelia's bril. Cornelia schudde nog eens ernstig haar hoofd, en las van een papier dat voor haar lag:

„Analyse van het karakter van P. Dombey. Als ik mij goed herinner,“ zei zij, afbrekend, „is analyse, in tegenstelling tot synthese, volgens de definitie van Walker, de oplossing van een object, hetzij zinnelijk of intellectueel, in zijn eerste elementen. In tegenstelling tot synthese, moet je goed begrijpen. Nu weet je wat een analyse is, Dombey.“

Dombey scheen wel niet volkomen verblind te worden door het licht dat zijn verstand bestraalde, maar maakte toch een buiging voor Cornelia.

„Analyse van het karakter van P. Dombey,“ hervatte zij, het papier weer inkijkend. „Ik heb opgemerkt dat de natuurlijke vermogens van Dombey zeer goed zijn, en zijn aanleg voor de studie daarmee in een rechte evenredigheid kan worden gesteld. Aldus acht als ons hoogste cijfer nemend, meende ik dat deze eigenschappen bij Dombey op zes en drie kwart kunnen worden geraamd.“

Cornelia hield even op, om te zien hoe Paul deze tijding ontving. Daar hij onzeker was of zes en drie kwart de beteekenis had van zes pond en vijftien shillings, of van zes stuivers en drie farthings, of van zes voet en drie duim, of van zes uur en drie kwartier, of van zes dingen die hij nog niet geleerd had, met nog drie andere waar hij niets van wist, wreef Paul zijn handen maar en keek Cornelia strak aan. Toevallig was dit evengoed als iets anders dat hij had kunnen doen, en Cornelia vervolgde:

„Heftigheid twee. Eigenliefde twee. Neiging tot gemeen gezelschap, gebleken in het geval met een zekeren Glubb, oorspronkelijk zeven, maar sedert verminderd. Waarop ik vooral je aandacht wilde vestigen, Dombey, is de algemeene opmerking aan het slot van deze analyse.“

Paul luisterde opletterend toe.

„In het algemeen kan van Dombey worden opgemerkt,“ las Cornelia met een heel luide stem, en om het andere woord de kleine gedaante door haar bril heen aankijkend, „dat zijn aanleg en wil goed zijn, en dat hij zooveel vorderingen heeft gemaakt als men onder de omstandigheden had kunnen verwachten. Maar het is te betreuren, dat hij iets zonderlings (met een familiere

uitdrukking zou men het oude-mannetjes-achtig kunnen noemen) in zijn karakter en zijn gedrag heeft, en dat hij zonder in een van beide iets te vertoonen dat bepaald te berispen is, zich dikwijls heel anders voordoet dan andere jongeheeren van zijn leeftijd en maatschappelijken stand. Begrijp je dat Dombey?" zei Cornelia, het papier neerlegend.

"Ik geloof van wel, juffrouw," zei Paul.

"Deze analyse, zie je, Dombey," hervatte Cornelia, "moet aan je hooggeachten vader gezonden worden. Het zal hem natuurlijk veel verdriet doen, als hij hoort dat je zonderling in je karakter en gedrag bent. En het is natuurlijk ook verdrietig voor ons, want wij kunnen daardoor niet zooveel van je houden, als wij wel zouden willen."

Hier trof zij bij het kind een teere plek. Hij was, terwijl de tijd van zijn vertrek naderde, van dag tot dag er meer op gesteld geworden dat iedereen in huis van hem zou houden. Een verborgen reden, die hij maar onvolkomen begreep — als hij er al iets van begreep — deed hem een langzamerhand toenemende gehechtheid voelen voor alles en iedereen die daar was. Hij kon de gedachte niet verdragen, dat hij hun volkomen onverschillig zou zijn, als hij weg was. Hij wenschte, dat zij met genegenheid aan hem zouden denken; en hij had er zelfs werk van gemaakt om zich met den grooten ruigen hond te verzoenen, die achter het huis aan een ketting lag en waarvoor hij tevoren doodelijk bang was geweest, opdat zelfs dit beest hem zou misen als hij er niet meer was.

Weinig beseffend dat hij hierin alweer toonde hoezeer hij van zijn makkers verschilde, deed de arme Paul zijn best om dit Cornelia te verklaren, en smeekte haar zoo goed te willen zijn om, ondanks de officieele analyse, toch maar van hem te houden. Aan mevrouw Blimber, die bij hen was gekomen, deed hij hetzelfde verzoek; en toen deze dame niet nalaten kon, zelfs in zijn bijzijn, haar dikwijls geuite meening te herhalen, dat hij een „raar" kind was, zei Paul haar dat zij zeker wel gelijk zou hebben; dat hij dacht dat het door zijn gebeente kwam, maar het niet zeker wist; en dat hij hoopte dat zij het door de vingers zou zien, want dat hij van allemaal heel veel hield.

"Niet zooveel," zei Paul, met een mengeling van beschroomdheid en openhartigheid, die een van de eigenaardigste en innemendste hoedanigheden van het kind was, „niet zooveel als ik van Florence houd, natuurlijk; dat zou nooit kunnen. Dat hebt gij zeker ook niet gedacht, is 't wel,

mevrouw?"

"O, wat een ouderwetsch kereltje!" riep mevrouw Blimber fluisterend uit.

"Maar ik houd hier toch veel van iedereen," zei Paul, „en het zou mij spijten als ik wegging en denken moest, dat iemand blij was dat ik weg was, of er niet om gaf."

Mevrouw Blimber was nu volkomen overtuigd dat Paul het raarste kind van de wereld was, en toen zij den doctor vertelde wat er was voorgevallen, sprak hij haar meening niet tegen. Maar hij zei, zooals hij al gezegd had, toen Paul pas kwam, dat het studeeren veel zou doen; en evenals bij die gelegenheid spoorde hij Cornelia aan om hem aan te zetten.

Cornelia had hem altijd zoo sterk angezet als zij maar kon, en Paul had het werkelijk zwaar genoeg gehad. Maar behalve het afwerken van zijn dagtaak, had hij altijd nog een ander doel voor oogen, waaraan hij nog trouw bleef. Hij wilde een stille, zachtzinnige, gediensstige kleine jongen zijn, en altijd zijn best doen om de genegenheid en de welwillendheid van de anderen te verwerven. Hoewel men hem dus nog dikwijls op zijn ouden post op de trap vond, of hem uit zijn eenzame raam naar de wolken en golven zag turen, vond men hem toch meermalen bij de andere jongens, die hij met stille bescheidenheid allerlei kleine vrijwillige diensten bewees. Zoo kwam het dat, zelfs onder die stroeve jonge kluizenaren, die onder doctor Blimber's dak hun vleesch kastijdden, Paul een voorwerp van algemeene belangstelling was; een broos stukje speelgoed, waarvan zij allemaal veel hielden, en dat niemand ruw had willen behandelen. Maar hij kon zijn aard niet veranderen of de analyse doen overschrijven; en zoo waren allen het er over eens dat Dombey een oud mannetje was:

Er waren echter aan dien naam eenige voorrechten verbonden, die niemand anders genoot. Een kind dat geen oud mannetje was had men veel beter kunnen missen, en dit alleen was al veel. Wanneer de anderen, 's avonds voor het naar boven gaan, alleen voor doctor Blimber en zijn familie bogen, stak Paul zijn magere handje uit en schudde kordaat de hand van den doctor, en ook die van mevrouw Blimber en van Cornelia. Als iemand door straf bedreigd werd en voor die straf genade moest worden ingeroepen, was Paul altijd de afgezant. Zelfs het jongmensch met de zwakke oogen had hem eens geraadpleegd ten aanzien van een ongelukje met glas en porcelein; en er werd een gerucht rondgefluis- terd, dat de butler, die hem met zulke

vriendelijke oogen aankeek, als die barsche man nog nooit een jongen had gedaan, soms porter bij zijn tafelbier schonk opdat hij maar sterk zou worden.

Boven en behalve deze uitgebreide voorrechten, had Paul nog vrijen toegang tot mijnheer Feeder's kamer, uit welk vertrek hij Toots tweemaal erg misselijk in de open lucht bracht, tengevolge van een mislukte poging om een heel lichte sigaar te rooken, uit het pakje dat deze op het strand heimelijk van een desperaten smokkelaar had gekocht, die hem in vertrouwen had bekend, dat tweehonderd pond, levend of dood, de prijs was, dien het tolkantoor op zijn hoofd had gezet. Het was een gezellig kamertje, dat van Feeder, met zijn ledikant in een ander kamertje daarachter, en, boven den schoorsteenmantel opgehangen, een fluit, waarop Feeder nog niet kon spelen, maar waarop hij het binnenkort zou gaan leeren, zei hij. Er waren ook eenige boeken, en een hengel; want Feeder zei, dat hij zeker zou gaan leeren visschen, als hij er maar tijd voor kon vinden. Met hetzelfde voornemen had Feeder zich een fraaien klep-hoorn, een schaakbord met stukken, een Spaansche spraakkunst, een kistje met teekengereedschap en een paar bokshandschoenen aangeschaft. Allereerst, zei Feeder, zou hij van de edele kunst van zelfverdediging werk gaan maken, wat, naar hij meende, de plicht van iederen man was, aangezien men zich daardoor in staat kon stellen om, als het noodig was, een hulpelooze vrouw te beschermen.

Feeder's grootste schat was echter een groene pot met snuif, dien Toots na de laatste vacantie als een geschenk voor hem had meegebracht, en waarvoor hij een hoogen prijs had betaald, daar die snuif nog uit den voorraad van den prins-regent afkomstig was. Toots en Feeder konden geen van beiden snuiven, zonder bijna de stuipen te krijgen van het niezen; maar het was toch het grootste vermaak een doos, vol van die krachtige snuif, met koude thee te bevochtigen, op een stuk perkament met een vouwbeen om te roeren en ze daar dan te zitten verorberen. Het was een marteling voor hen, er hun neus mee vol te stoppen, maar dit hadden zij er voor over, en daar zij er tusschenbeide tafelbier bij dronken, smaakten zij al het genot van een bacchanaal.

Voor kleinen Paul, die naast Toots, zijn voornaamsten beschermer, stil bij hen zat, had zoo'n roekeloos feest een zekere huiltewekende bekoring; en wanneer Feeder over de donkere verborgenheden

van Londen sprak en Toots vertelde, dat hij die in de aanstaande vacantie zelf in alle bijzonderheden zou gaan onderzoeken, en met dat oogmerk al bij twee ongetrouwde oude dames in Peckham een kamer had gehuurd, keek Paul hem aan alsof hij de held uit een boek met reizen of wilde avonturen was, en werd bijna bang voor zoo'n dolleman.

Op een avond, toen de vacantie al heel dichtbij was, naar deze kamer gaand, vond Paul Feeder bezig met eenige gedrukte brieven in te vullen, terwijl andere, al ingevuld, door Toots gevouwen en gecache-teerd werden.

„Ha, Dombey, ben je daar?” zei Feeder, want zij waren altijd vriendelijk voor hem en blij als zij hem zagen — en hem een van die brieven toewerpend, vervolgde hij: „En d a a r ben je ook, Dombey. Dat is de jouwe.”

„De mijne, mijnheer?” zei Paul.

„Je invitatie,” antwoordde Feeder.

Toen Paul den brief las — die gedrukt was, met uitzondering van zijn eigen naam en den datum, die door Feeder waren ingevuld — ontdekte hij dat doctor en mevr. Blimber het genoegen verzochten van den heer P. Dombey's aanwezigheid op een partijtje op Woensdagavond, den zeventienden dezer, tegen acht uur, en dat er quadrilles gedanst zouden worden. Toots liet Paul den voor hem bestemden brief zien, ten bewijze, dat ook hij was geïnviteerd; en voor Briggs, Tozer, kortom voor al de jongens, lagen eveneens invitaties gereed.

Feeder vertelde hem daarop, tot zijn groote blijdschap, dat zijn zusje ook was gevraagd, en dat het een halfjaarlijksch evenement was, en dat hij, daar de vacantie dien dag begon, onmiddellijk na de partij met zijn zusje kon meegaan, als hij wilde; waarop Paul zei dat hij dit heel graag zou doen. Feeder vertelde hem verder dat hij doctor en mevr. Blimber, met een keurig geschreven briefje, behoorde te kennen te geven, dat de heer P. Dombey gaarne de eer zou hebben om aan hun vriendelijke invitatie gevolg te geven. Tenslotte zei Feeder, dat hij ten aanhoore van den doctor en mevrouw Blimber liefst maar niet over dit feest moest spreken, daar al deze voorbereidselen en de heele zaak precies als in de groote wereld werden behandeld, en de jongens, in hun hoedanigheid van scholieren, geacht werden er niets van te weten.

Paul bedankte Feeder voor deze wenken, stak de invitatie in zijn zak, en ging volgens gewoonte naast Toots op een stoeltje zitten. Maar zijn hoofd, dat hem al lang had

gehinderd, en soms heel zwaar en gedrukt was geweest, was dien avond zoo lastig, dat hij het op zijn hand moest laten rusten. En toch zonk het hoe langer hoe dieper neer tot het eindelijk op de knie van Toots bleef liggen, alsof het niet van plan was zich ooit weer op te richten.

Dit was wel geen reden waarom hij doof moest zijn, maar hij moest dit toch geweest zijn, dacht hij, want kort daarna hoorde hij Feeder in zijn oor roepen, en voelde hij zich door dezen zachtjes schudden om zijn aandacht te trekken. En toen hij zijn hoofd ophief en verschrikt rondkeek, merkte hij dat doctor Blimber in de kamer was gekomen, en het raam was opengezet, en dat zijn voorhoofd met water was nat gemaakt; hoewel het vreemd was, dat dat allemaal gebeurd kon zijn, zonder dat hij er iets van wist.

„Ha! Zoo, zoo! Dat is goed! Hoe gaat het mijn vriendje nu?” zei doctor Blimber beмоedigend.

„O, heel goed; dank u, mijnheer,” antwoordde Paul.

Maar er scheen toch iets aan den vloer te haperen, want hij kon er niet vast op staan, en aan de muren ook, want zij wilden voortdurend ronddraaien, en bleven alleen stilstaan als hij er heel strak naar keek. Het hoofd van Toots scheen veel grooter en veel verder weg te zijn dan natuurlijk was; en toen hij Paul in zijn armen nam om hem naar boven te dragen, merkte Paul met verwondering op dat de deur op een heel andere plaats was dan hij gedacht had, en meende eerst werkelijk even dat Toots recht op den schoorsteen afliep.

Het was heel vriendelijk van Toots dat hij hem zoo naar boven droeg, en Paul zei hem dit. Maar Toots antwoordde dat hij nog wel meer zou willen doen, als hij maar kon; en hij deed ook meer; want hij hielp Paul allervriendelijkst om zich uit te kleeden en in bed te komen, en bleef toen bij het bed zitten grinniken; terwijl Feeder, over het voeteinde van het ledikantje gebogen, al de stoppels op zijn hoofd met zijn beenderige handen door elkaar wreef, en zich daarna hield alsof hij met Paul wilde boksen, omdat hij nu weer heelemaal in orde was, wat Paul zoo buitengewoon grappig en tegelijk zoo vriendelijk vond, dat hij, niet wetend, of hij er om zou lachen of schreien, beide tegelijk deed.

Hoe Toots wegsmolte, en hoe Feeder in mevrouw Pipchin veranderde, vroeg Paul niet eens; hij was er ook niet nieuwsgierig naar, maar toen hij mevrouw Pipchin, in plaats van Feeder, aan het voeteinde van

zijn ledikantje zag staan, riep hij: „Mevrouw Pipchin, zeg het maar niet aan Florence!”

„Wat moet ik niet aan Florence zeggen, mijn kleine Paul?” zei mevrouw Pipchin, om het ledikant heenlopend en zich daarnaast op een stoel zettend.

„Van mij,” zei Paul.

„Wel neen,” zei mevrouw Pipchin.

„Wat denkt ge dat ik van plan ben te doen als ik groot word, mevrouw Pipchin?” vroeg Paul, zijn gezichtje op zijn kussen naar haar omkeerend, en haar, met zijn kin op zijn gevouwen handjes oplettend aankijkend.

Mevrouw Pipchin kon het niet raden.

„Ik ben dan van plan al mijn geld op een Bank te zetten,” zei Paul, „en nooit moeite te doen om meer te krijgen, en met mijn lieve Florence naar buiten te gaan, en een huis te nemen met een mooien tuin er bij, en velden en bosschen, en daar mijn heele leven met haar te wonen.”

„Zoo, heusch?” zei mevrouw Pipchin.

„Ja,” zei Paul. „Dat ben ik van plan, als ik...” Hij zweeg en dacht een oogenblik na.

Mevrouw Pipchin's grijze oogen trachtten in zijn peinzende gezichtje te lezen.

„Als ik groot word,” zei Paul; en dadelijk daarop begon hij mevrouw Pipchin over het partijtje te vertellen, en dat Florence gevraagd was, en hoe trotsch hij zou zijn als al de jongens haar zoo mooi en lief vonden, en dat zij allemaal zoo goed voor hem waren en zooveel van hem hielden, en hij zooveel van hen hield, en daar zoo blij om was. En toen vertelde hij mevrouw Pipchin van de analyse, en dat hij oude-mannetjes-achtig werd gevonden, en vroeg hoe mevrouw Pipchin er over dacht, en of zij wist wat dat was, en waarom hij het was. Mevrouw Pipchin wilde er niets van weten, als de eenvoudigste manier om uit de verlegenheid te raken; maar Paul was lang niet tevreden met dit antwoord, en keek mevrouw Pipchin zoo strak onderzoekend aan, dat zij genooddaakt was om op te staan en uit het raam te gaan kijken, om zijn oogen te vermijden.

Er was een bedaarde apotheker, die altijd geroepen werd als een van de jongens ongesteld was, en deze verscheen nu in de kamer en bij het bed, met mevrouw Blimber. Hoe zij daar kwamen, en hoelang zij er al geweest waren, wist Paul niet; maar toen hij hen zag, kwam hij in het bed overeind en beantwoordde al de vragen van den apotheker heel uitvoerig, en fluisterde hem toe dat Florence er vooral niets van weten

mocht, en dat hij er zoo op gesteld was dat zij op de partij kwam. Hij was heel spraakzaam tegen den apotheker, en zij scheidden als de beste vrienden. Toen hij weer met gesloten oogen was gaan liggen, hoorde hij den apotheker zeggen, buiten de kamer en heel ver weg — of hij droomde het misschien maar — dat er gebrek aan levenskracht was (Paul vroeg zich af wat dit was) en een heel zwak gestel. Dat, daar de kleine patiënt er zoo op gesteld was op den zeventienden van zijn schoolmakers afscheid te nemen, het 't beste zou zijn, als hij niet erger werd, hem daarin zijn zin te geven. Dat hij blij was van mevrouw Pipchin te hooren, dat hij den achttienden naar zijn familie in Londen zou gaan. Dat hij, zoodra hij beter over het geval kon oordeelen, maar zeker voor dien datum, aan mijnheer Dombey zou schrijven. Dat er geen reden was tot onmiddellijke — wat? Dit woord ontsnapte Paul. En dat de kleine patiënt heel schrander en gevoelig was, maar erg oude-mannetjesachtig.

Paul lag zich met een kloppend hart af te vragen, wat dat oude-mannetjesachtige toch was, dat zooveel menschen zoo duidelijk aan hem zag.

Hij kon er niet achter komen, maar deed er ook niet lang moeite toe. Mevrouw Pipchin was weer bij hem, als zij ooit was weg geweest (hij dacht dat zij met den doctor was meegegaan, maar dat was een droom misschien) en had weldra, als door tooverij, een flesch en een glas in haar handen en schonk iets voor hem in. Daarop kreeg hij wat lekkere gelei, die mevrouw Blimber zelf hem bracht; en toen voelde hij zich zoo goed, dat mevrouw Pipchin, op zijn dringende verzoek, naar huis ging, en Briggs en Tozer naar bed kwamen. De arme Briggs bromde erg over zijn eigen analyse, maar was heel vriendelijk voor Paul, en Tozer ook, en al de anderen eveneens; want iedereen kwam even naar hem kijken, voor hij naar bed ging, en zei: „Hoe gaat het nu, Dombey?” „Houd je maar goed, kleine Dombey!”

Nadat Briggs naar bed was gegaan, lag hij nog lang wakker en over zijn analyse te zuchten, beweerend dat er niets van waar was, en dat zij een moordenaar niet erger hadden kunnen uitmaken, en hoe het doctor Blimber zelf zou bevallen als zijn zakgeld er van afhing. Het was heel gemakkelijk, zei Briggs, een jongen het heele halfjaar door tot een galeislaaf te maken en dan te zeggen dat hij lui was; en hem tweemaal in de week zijn middageten te onthouden, en dan te zeggen dat hij gulzig

was; maar dat was immers toch niet uit te houden? O! en ach!

Voor het jongmensch met de zwakke oogen den volgenden morgen op de gong sloeg, kwam hij boven om Paul te zeggen dat hij maar stil moest blijven liggen, wat Paul heel graag deed. Mevrouw Pipchin verscheen weer, even voor den apotheker, en even nadat de goede meid, die Paul op dien eersten ochtend de kachel had zien potlooden (hoelang scheen dat nu al geleden!) hem zijn ontbijt had gebracht. Er werd nog eens consult gehouden, heel ver weg, of anders droomde Paul het weer; en toen kwam de apotheker met den doctor en mevrouw Blimber terug en zei:

„Ja, ik denk, doctor Blimber, dat het beter is dat deze jongeheer zijn boeken nu maar laat liggen, daar de vacantie zoo dichtbij is.”

„Wel ja,” zei doctor Blimber. „Lieve, wilt gij Cornelia daarvan even op de hoogte stellen, als het u belieft?”

„Wel zeker,” zei mevrouw Blimber.

De apotheker bukte diep om Paul in zijn oogen te kijken, en voelde zijn pols, en legde zijn hand op zijn hart, met zooveel zorg en belangstelling, dat Paul zei: „Dank u wel, mijnheer.”

„Onze kleine vriend heeft nooit geklaagd,” merkte doctor Blimber op. „Neen!” antwoordde de apotheker. „Dat zou ik ook niet denken.”

„Gij vindt hem nu veel beter?” zei doctor Blimber.

„O ja. Hij is veel beter, mijnheer,” antwoordde de apotheker.

Paul lag er op zijn zonderlinge manier over te denken, welk onderwerp de geest van den apotheker op dat oogenblik toch wel bezighield; zoo verstrooid had hij die twee vragen van den doctor beantwoord. Maar daar de apotheker juist den blik van den kleinen patiënt ontmoette, en toen dadelijk met een opgeruimden glimlach uit zijn verstrooidheid opkeek, beantwoordde Paul dien glimlach en dacht er niet meer aan.

Dien heelen dag lag hij in bed te dommen en te droomen, en naar Toots te kijken; maar den volgenden dag stond hij op en ging naar beneden. En kijk, er haperde juist iets aan de groote klok, en een man, die op een trapje stond, had de wijzerplaat er afgenomen en peuterde met instrumentjes in het uurwerk, bij het licht van een eindje kaars! Dit was een zaak van gewicht voor Paul, die op de onderste trede van de trap ging zitten en aandachtig naar het werk bleef kijken; nu en dan een blik werpend

naar de wijzerplaat van de klok, die dicht bij hem schuin tegen den muur stond, daar hij zich niet kon ontdoen van het vermoeden, dat die wijzerplaat naar hem keek.

De man op het trapje was heel beleefd, en daar hij, toen hij Paul zag, zei: „Hoe

torens menschen waakten om ze te laten slaan, en hoe de klokken werden geluid als er iemand stierf, en of dat andere klokken waren, dan die men bij het trouwen luidde, of dat zij alleen maar in de verbeelding van de levenden zoo akelig klonken.

PAUL VROEG HEM OOK, ALS MAN VAN HET VAK, WAT HIJ DACHT VAN KONING ALFRED'S DENKBEELD OM DEN TIJD TE METEN DOOR HET AFBRANDEN VAN KAARSEN, WAAROP DE MAN ANTWOORDDE, DAT HET, NAAR ZIJN IDEE, DE ONDERGANG VOOR DE KLOKKENMAKERS ZOU ZIJN, ALS DAT OOIET WEER IN DE MODE KWAM.

gaat het, jongeheer?" raakte Paul met hem in gesprek en vertelde hem dat hij eenigen tijd niet erg goed was geweest. Toen het ijs aldus was gebroken, deed Paul hem een massa vragen over klokken en uurwerken, en of er 's nachts in de eenzame kerk-

Daar hij merkte dat zijn nieuwe kennis niet bijzonder op de hoogte was van de avondklok in den ouden tijd, gaf Paul hem eenige inlichtingen daarover, en vroeg hem ook, als man van het vak, wat hij dacht van koning Alfred's denkbeeld om den tijd te me-

ten door het afbranden van kaarsen; waarop de man antwoordde, dat het, naar zijn idee, de ondergang voor de klokkenmakers zou zijn, als dat ooit weer in de mode kwam. Kortom, Paul bleef toekijken tot de klok weer haar gewone voorkomen had herkegen, en haar onveranderlijke vraag liet hooren; waarop de man, na zijn gereedschap in een lange mand te hebben geborgen, hem goedendag wenschte en vertrok. Vlak bij de deur fluisterde hij echter nog even met den knecht, en in dit gefluister kwam het woord oude-mannetjesachtig voor — want Paul hoorde dit.

Wat kon dat oude-mannetjesachtige toch zijn, dat de menschen altijd zoo scheen te spijten?

Daar hij nu niet hoefde te leeren, dacht hij dikwijls daarover na, hoewel niet zoo dikwijls als hij wel gedaan zou hebben, als hij minder andere dingen had gehad om aan te denken. Maar hij had er heel veel, en dacht altijd, den heelen dag lang.

Vooreerst, Florence zou op de partij komen. Florence zou zien dat de jongens veel van hem hielden, en dat zou haar heel veel genoegen doen. Dit was het voornaamste voor hem. Als Florence maar zeker was dat zij goed en vriendelijk voor hem waren, en hij een kleine gunsteling onder hen geworden was, zou zij altijd aan den tijd, dien hij daar had doorgebracht, kunnen denken, zonder er erg bedroefd om te zijn. Mischien zou zij er ook des te geruster om zijn, als hij weer terugkwam.

Als hij weer terugkwam! Vijftigmaal per dag ging hij stil naar boven naar zijn kamer, teneinde zijn boeken en alle kleinigheden bij elkaar te zoeken, om alles, tot de kleinste kleinigheid, mee naar huis te nemen. Hij scheen er volstrekt niet op te rekenen dat hij ooit weer terug zou komen; niets van wat hij dacht of deed stond daarmee in het minste verband, behalve die enkele gedachte die op zijn zuster betrekking had. Hij dacht integendeel, terwijl hij zoo peinzend en mijmerend door het huis dwaalde, aan alles wat hem vertrouwd was alleen maar als aan iets waarvan hij afscheid moest nemen; en daardoor had hij aan zooveel te denken den heelen dag lang.

Hij moest boven de kamers inkijken en er aan denken hoe eenzaam zij zouden zijn als hij weg was, en zich afvragen hoeveel stille dagen, weken, maanden en jaren lang zij nu ernstig en ongestoord zouden blijven. Hij moest denken — zou daar ooit een ander kind oude-mannetjesachtig, net als hij, rondwalen, en dezelfde wonderlijke figu-

ren in de behangsels en meubelen zien; en zou iemand dien jongen dan over den kleinen Dombey vertellen, die daar vroeger geweest was?

Hij moest aan het portret op de trap denken, dat hem altijd zoo ernstig nakeek als hij er langs ging en er over zijn schouder naar omkeek; en dat, als hij het met iemand anders voorbijging, altijd naar hem en niet naar dien ander scheen te kijken. Hij had veel te denken over die plaat, die ergens anders hing, waarop te midden van een verwonderde groep een gedaante stond, die hij kende, een gedaante met een krans van licht om het hoofd — zachtmoedig, goeder-tieren, barmhartig — en naar boven wijzend.

Voor het raam van zijn slaapkamer kreeg hij nog andere gedachten, die zich met deze vermengden, en elkaar opvolgden precies als de rollende golven. Waar die wilde vogels woonden, die met onstuimig weer altijd over de zee zweefden; waar de wolken oprezen en voor het eerst begonnen; waar de wind vandaan kwam en waar hij op hield; of de plek waar hij en Florence zoo dikwijls over die dingen hadden zitten praten, wel ooit weer precies dezelfde kon zijn, nu zij er niet meer waren; of zij ooit weer dezelfde voor Florence kon zijn, als hij ver weg was en zij daar alleen zat.

Hij moest ook aan Toots, en mijnheer Feeder, en aan al de jongens denken; en aan doctor Blimber en mevrouw Blimber en Cornelia; aan thuis, en aan zijn tante en juffrouw Tox; aan zijn vader, Dombey en Zoon, aan Walter met zijn armen ouden oom, die nu het geld had dat hij noodig had, en aan dien kapitein met zijn grove stem en met zijn ijzeren hand. Bovendien had hij in den loop van den dag nog een aantal bezoeken af te leggen; aan de schoolzaal, aan doctor Blimber's studeerkamer, aan mevrouw Blimber's kamer, aan die van Cornelia, en aan den hond. Want hij mocht nu vrij door het heele huis gaan zooals hij wilde, en in zijn verlangen om van allen op een vriendschappelijken voet te scheiden, trachtte hij ieder nog eenige diensten te bewijzen. Nu eens zocht hij plaatsen in boeken op voor Briggs, die nooit zelfs iets kon vinden; dan weer woorden in dictionnaires voor jongens, die er om verlegen waren; dan hield hij een streng voor mevrouw Blimber op als zij zijde moest winden; dan legde hij de papieren in Cornelia's lessenaar recht; soms sloop hij zelfs de studeerkamer van den doctor binnen, en daar, aan zijn geleerde voeten gezeten, liet hij zachtjes de globes

draaien, en reisde zoo den aardbol rond, of nam een vlucht tusschen de verste sterren.

In die dagen onmiddellijk voor de vacantie, toen al de andere jongens aan een algemeene repetitie van de lessen van het heele halfjaar zwoegden, was Paul zoo'n bevoorrechte leerling als men daar in huis nog nooit gezien had. Hij kon het zelf haast niet gelooven; maar zijn vrijheid bleef van uur tot uur, en van dag tot dag voortduren, en kleine Dombey werd door iedereen geliefkoosd. Doctor Blimber was zoo vol attenties voor hem, dat hij eens Johnson onder den maaltijd van tafel stuurde, omdat hij hem onbedacht dien armen kleinen Dombey had genoemd; wat Paul zelf wat al te hard vond, hoewel hij er op dat oogenblik van geschrokken was en zich had afgevraagd waarom Johnson hem beklaagde. De rechtvaardigheid van den doctor was te meer twijfelachtig, dacht Paul, omdat hij dien grooten man zelf den vorigen avond toestemmend had hooren antwoorden op een gezegde van mevrouw Blimber, dat die arme lieve kleine Dombey hoe langer hoe meer een oud mannetje werd. Paul begon nu te denken dat dit oude-mannetjesachtige daarin moest bestaan, dat iemand mager en licht was, en heel gauw moe werd, en daarom graag overal ging liggen rusten; want hij kon niet nalaten te voelen dat hem dit van dag tot dag meer tot een gewoonte werd.

Eindelijk kwam de dag van de partij; en toen zei doctor Blimber bij het ontbijt: „Jongens, op den vijf en twintigsten van de volgende maand zullen wij onze lessen hervatten.” Toots verzaakte oogenblikkelijk alle onderdanigheid, en stak zijn ring aan zijn vinger; en kort daarop in een toevallig gesprek van den doctor melding makend, noemde hij dezen zelfs eenvoudig „Blimber!” Deze vrijpostigheid vervulde de oudste leerlingen met bewondering en afgunst; maar de jongere waren ontzet en schenen zich te verwonderen, dat er geen balk kwam neervallen om hem te verpletteren.

Geen woord werd er aan het ontbijt of diner over het feest van dien avond gerept; maar er was den heelen dag een buitengewone drukte in huis, en op zijn zwerftochten maakte Paul kennis met verscheidene vreemde banken en kandelaren, en ontmoette hij een harp met een groene jas aan, die bij de deur van het salon op het portaal stond. Er was bij het diner ook iets wonderlijks aan mevrouw Blimber's hoofd, alsof zij haar haren al te stijf had opgebonden; en hoewel Cornelia aan haar beide slapen een sierlijke vlecht droeg, scheen

zij daaronder toch haar eigen krulletjes in papillotten te hebben, en dat wel in stukken van een tooneelaffiche, want boven een van haar schitterende brilleglazen las Paul „Theatre Royal”, en boven het andere „Brighton”.

Er was, toen de avond naderde, een groote uitstalling van witte vesten en dassen in de slaapkamers van de jongens, en zoo'n doordringende geur van gezengd haar, dat doctor Blimber den knecht naar boven stuurde, om met zijn compliment te vragen of het huis ook in brand stond. Maar het was alleen maar de kapper, die de jongheeren friseerde en in zijn drukte zijn tang wat al te heet had laten worden.

Toen Paul gekleed was — wat men heel vlug deed, want hij voelde zich niet goed en slaperig, en kon het niet lang uithouden — ging hij beneden naar het salon, waar hij doctor Blimber vond op- en neerstappen, bijzonder keurig gekleed, maar met een deftig en onverschillig gezicht, alsof hij het nauwelijks mogelijk achtte, dat er menschen zouden komen. Kort daarop verscheen mevrouw Blimber, en zag er allerliefst uit, vond Paul, met zoo'n wijdde van rok, dat het een heele wandeling was om om haar heen te loopen. Cornelia kwam kort na haar mama, en zag er uit, alsof zij wat al te sterk was ingeregen, maar overigens bekoorlijk.

Toots en mijnheer Feeder waren de volgenden, die kwamen. Beiden hadden hun hoed in hun hand, alsof zij ergens anders woonden, en toen zij door den butler werden aangediend, zei doctor Blimber: „Zoo, zoo! Wel heb ik ooit!” en scheen buitengewoon verheugd te zijn, dat hij hen zag. Toots schitterde overal van juweelen en knopen, en voelde dit zoo sterk, dat hij, na den doctor een hand gegeven te hebben, Paul terzijde nam, en vroeg: „Wat zeg je er van, Dombey?”

Maar in weerwil van dit bescheiden zelfvertrouwen, scheen Toots in groote onzekerheid te verkeer, of het wel behoorlijk was den ondersten knoop van zijn vest dicht te hebben, en of het, alle omstandigheden in aanmerking nemend, beter was zijn witte manchetten op- of neergeslagen te dragen. Toen hij zag dat die van Feeder waren opgeslagen, sloeg Toots ook de zijne op; maar toen de volgende heer de zijne neer had, sloeg hij ze ook neer. De afwyselingen in het knopen van het vest, niet alleen van anderen maar ook van boven, werden, toen er meer heeren kwamen, zoo talrijk en ingewikkeld, dat Toots onophoudelijk met zijn vingers langs dat kleeding-

stuk vloog alsof hij op een instrument speelde, en tenslotte niet meer scheen te weten wat hij doen moest.

Toen al de jongeheeren, met stijve dasen, gefriseerde haren, dansschoenen aan en hun besten hoed in de hand, een voor een aangediend waren, kwam Baps, de dansmeester, vergezeld door mevrouw Baps, voor wie mevrouw Blimber buitengewoon vriendelijk was. Baps was een heel deftig en ernstig heer, met een langzame afgemeten manier van spreken, en voor hij vijf minuten onder den luster had gestaan begon hij met Toots (die zwijgend hun schoenen had staan vergelijken) er over te praten, wat gij met de ruwe grondstoffen doen zoudt als zij naar uw havens kwamen in ruil voor uw goud. Toots, die door deze vraag volkomen van de wijs raakte, stelde voor ze „te koken”; maar Baps scheen niet te denken dat dit de juiste oplossing was.

Paul liet zich nu van de gekussende sofa glijden, die zijn observatie-post was geweest, en ging naar beneden in de kamer waar thee geschonken werd, om op Florence te wachten, die hij in bijna veertien dagen niet had gezien, daar hij den vorigen Zaterdag en Zondag bij doctor Blimber was gebleven, uit vrees dat hij kou zou vatten. Weldra kwam zij, en zag er met haar eenvoudige baljurkje en frissche bloemen in haar hand zoo verrukkelijk uit, dat, toen zij op den grond knielde om Paul om den hals te pakken en te kussen (want er was daar niemand behalve zijn vriendin en nog een jong dienstmeisje, om thee te schenken), hij er nauwelijks toe kon besluiten haar weer los te laten, en haar haar heldere, liefdevolle oogen van de zijne te laten afwenden.

„Maar wat scheelt er aan, Flore?” vroeg Paul, bijna zeker dat hij een traan in die oogen zag.

„Niets broertjelief, niets,” antwoordde Florence.

Paul raakte met zijn vinger zacht haar wang aan — en het was een traan! „Waarom, Flore?” zei hij.

„Wij zullen samen naar huis gaan, en ik zal je wel verzorgen, lieve Paul,” zei Florence.

„Mij verzorgen!” herhaalde Paul.

Paul kon niet begrijpen hoe dit te pas kwam, of waarom de twee dienstmeisjes zoo ernstig toekeken, of waarom Florence even haar hoofd omkeerde, en hem toen weer helder glimlachend aankeek.

„Flore,” zei Paul, een lok van haar donkere haar tusschen zijn vingers houdend.

„Zeg mij toch eens, vind jij dat ik oude-mannetjesachtig ben geworden?”

Zijn zuster lachte en liefkoosde hem, en zei: „Neen!”

„Omdat ik weet dat zij dat van mij zeggen,” hervatte Paul, „en ik graag zou willen weten wat zij daarmee bedoelen, Flore.”

Maar er werd nu hard aan de deur geklopt, en Florence snelde naar de tafel, en er werd niets meer tusschen hen gezegd. Paul verwonderde zich weer toen hij zijn vriendin met Florence zag fluisteren, alsof zij haar troostte; maar de komst van een nieuw troepje gasten bracht hem dit spoedig uit het hoofd.

Het waren Sir Barnet Skettles, Lady Skettles en jongeheer Skettles. De laatste zou na de vacantie op het instituut komen, en de faam had zich in Feeder's kamer al met zijn vader bezig gehouden, die lid van het parlement was, en van wien Feeder zei dat hij, als hij eenmaal het woord nam (wat men al drie of vier jaar van hem verwacht had), de Radicalen vermoedelijk geducht zou raken.

„En wat is nu deze kamer?” zei Lady Skettles tot Paul's vriendin, Melia.

„Doctor Blimber's studeerkamer, mevrouw,” was het antwoord.

Lady Skettles nam het vertrek door haar lorgnet op, en zei, met een goedkeurend knikje, tot Sir Barnet: „Heel goed.” Sir Barnet stemde dit toe, maar de jongeheer keek achterdochtig en twijfelachtig.

„En dit jongetje,” zei Lady Skettles, zich tot Paul wendend; „is hij een van de...”

„Jongeheeren, mevrouw; ja, mevrouw,” zei Paul's vriendin.

„En hoe heet je, mijn bleeke jongetje?” zei Lady Skettles.

„Dombey,” antwoordde Paul.

Dadelijk viel Sir Barnet Skettles er op in, en zei, dat hij de eer had gehad Paul's vader aan een diner te ontmoeten, en dat hij hoopte dat hij het nog goed maakte. Daarna hoorde Paul hem tegen Lady Skettles zeggen: „City — heel rijk — hoogst respectabel — de doctor heeft er mij over gesproken.” En toen zei hij tot Paul: „Wil je tegen je goeden papa zeggen dat Sir Barnet Skettles heel verheugd was te hooren dat hij het nog goed maakte, en hem zijn beleefde complimenten laat doen?”

„Ja, mijnheer,” antwoordde Paul.

„Dat is een kordate jongen,” zei Sir Barnet Skettles. „Barnet,” tot den jongenheer, die zich voor de aanstaande studiën bij voorraad op den tulband wreekte, „dit is een jongeheer met wien je wel kennis kunt maken. Dit is een jongeheer met wien

je kennis moogt maken, Barnet," zei hij, met bijzonderen nadruk op dit verlot.

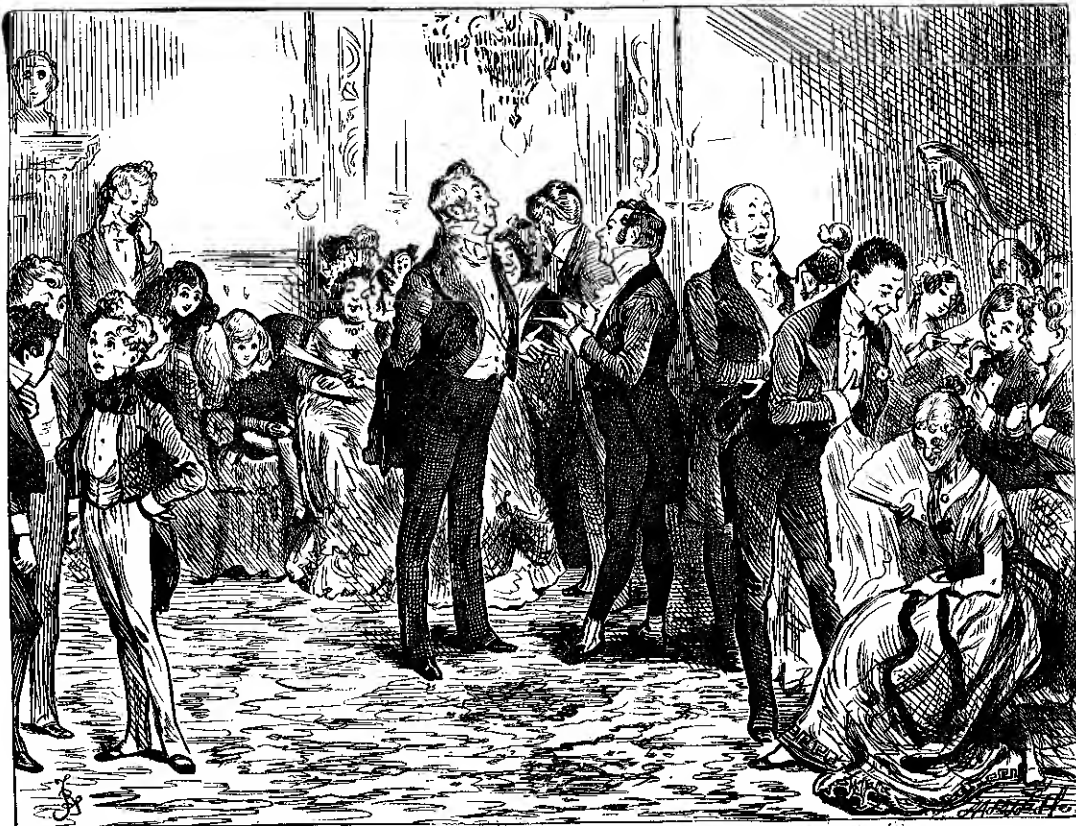
"Wat een oogen! Wat een krullen! Wat een lief gezichtje!" riep Lady Skettles zachtjes uit, terwijl zij Florence door haar lorgnet opnam.

"Mijn zuster," zei Paul.

De Skettles'en waren nu opgetogen; en daar Paul al op het eerste gezicht bij Lady Skettles bijzonder in den smaak was gevallen, gingen allen tezamen naar boven. Sir Barnet Skettles nam Florence's arm en

was op het engelachtige kind, jongejuifrouw Dombey, scheen het wel dat Skettles junior niet wilde toonen hoe verrukt hij was.

Kleine Paul vond het iets vreemds dat niemand zijn plaats tusschen de kussens op de sofa had ingenomen, en dat, toen hij weer in de kamer kwam, iedereen ruimte voor hem maakte om er weer naar toe te gaan. Ook bleef er niemand voor hem staan toen men merkte dat hij Florence graag zag dansen, maar men liet de plaats

DE AFSCHIEDSPARTIJ BIJ DOCTOR BLIMBER.

de jonge Barnet kwam achteraan.

Toen zij het salon hadden bereikt bleef deze jongeheer echter niet lang op den achtergrond; want doctor Blimber zorgde er voor hem dadelijk naar voren te halen en met Florence te laten dansen. Het kwam Paul voor dat hij niet bijzonder in zijn schik, maar integendeel tamelijk slecht in zijn humeur was; maar daar hij Lady Skettles, die met haar waaier de maat sloeg, tot mevrouw Blimber hoorde zeggen, dat haar lieve jongen kennelijk al smoorlijk verliefd

heelemaal vrij, zoodat hij haar met zijn oogen kon volgen. Zij waren zoo vriendelijk ook, zelfs de vreemden, die er spoedig in groot aantal waren, dat zij hem telkens bij hem kwamen, en hem vroegen hoe hij het maakte, en of hij hoofdpijn had, en of hij niet moe was. Hij was hun heel dankbaar voor al die goedheid en oplettendheid, en door kussens gesteund in zijn hoekje zittend, met Lady Skettles en mevrouw Blimber op dezelfde sofa, terwijl Florence na het einde van elken dans naast hem

kwam zitten, bleef hij heel vergenoegd toekijken.

Florence had den heelen avond bij hem willen blijven en liever in 't geheel niet dansen, maar Paul bewoog haar daartoe door haar te zeggen hoeveel plezier hij daarin had. En hij zei haar de waarheid, want zijn hartje zwol en zijn gezichtje gloeide, als hij zag hoe iedereen haar bewonderde en zij het mooie rozeknopje in de danszaal was.

Van zijn rustplaats tusschen de kussens kon Paul bijna alles zien en hooren wat er gebeurde, alsof alles alleen voor zijn plezier gedaan werd. Onder andere kleine voorvallen merkte hij op dat mijnheer Baps, de dansmeester, met Sir Barnet Skettles in gesprek kwam, en hem al heel gauw vroeg, evenals hij Toots had gedaan, wat hij met de ruwe grondstoffen zou doen als zij naar zijn havens kwamen in ruil voor het goud — wat voor Paul zooiets raadselachtigs was, dat hij erg verlangde te hooren wat er toch eigenlijk mee gedaan moest worden. Sir Barnet Skettles had er veel over te zeggen, en zei dit ook, maar het scheen toch de quaestie niet op te lossen, want Baps hervatte: „Ja, maar als Rusland dan ook met zijn talk aankwam?” wat Sir Barnet bijna deed verstommen, want toen kon hij alleen maar zijn hoofd schudden en zeggen, wel, dan moest men zich maar aan zijn katoenen stoffen houden, naar zijn idee.

Sir Barnet Skettles keek Baps na, toen hij mevrouw Baps wat ging opvroolijken (die, daar zij heelemaal verlaten was, zich hield alsof zij het muziekboek doorkeek van den heer die de harp bespeelde) alsof hij hem voor een merkwaardig persoon hield; en zei dit ook kort daarop met even zooveel woorden tot doctor Blimber, er bijvoegend of hij wel zoo vrij mocht zijn om te vragen wie hij was, en of hij ooit in de Kamer van Koophandel had gezeten. Doctor Blimber antwoordde van neen, dat hij dit niet geloofde, dat hij eigenlijk een vak had....

„Dat met de statistiek in verband staat, zou ik durven zweren?” viel Sir Barnet er op in.

„Dat juist niet, Sir Barnet,” antwoordde doctor Blimber, zijn kin wrijvend. „Om de waarheid te zeggen, mijnheer Baps is een braaf man, Sir Barnet; maar eigenlijk is hij — onze dansmeester.”

Paul verwonderde zich zeer dat deze mededeeling Sir Barnet een heel andere meening over mijnheer Baps deed opvatten, dat hij zelfs woedend scheen te worden, met gloeiende oogen naar Baps omkeek, en la-

ter, toen hij het geval aan Lady Skettles vertelde, zei dat de kerel wel een dansmeester moest zijn om zoo verduiveld onbeschaamd te kunnen zijn.

Er was nog iets dat Paul opmerkte. Mijnheer Feeder begon, nadat hij verscheidene glaasjes bisschop had gedronken, bijzonder vroolijk te worden. Het dansen was over het geheel bijzonder stijf en de muziek plechtig — zij leek eenigszins op kerkmuziek — maar na die glaasjes bisschop zei Feeder tegen Toots, dat hij er wat leven in zou brengen; en daarna begon hij niet alleen te dansen, zoodat het werkelijk dansen mocht heeten, maar de muziek ook heimelijk op te stoken om wilde deuntjes te spelen. Verder werden zijn attenties voor de dames zeer in het oog loopend; en met Cornelia dansend fluisterde hij haar iets in het oor — haar iets in het oor! — maar niet zoo zacht of Paul verstond deze buitengewone dichtregelen:

„Had ik een hart dat valsch kon zijn,
U kon ik nooit bedriegen!”

Dit hoorde Paul hem vier jongedames achter elkaar toefluisteren. Wel mocht hij tot Toots zeggen, dat hij vreesde dat het hem morgen zou opbreken.

Mevrouw Blimber maakte zich een beetje ongerust over dit — vergelijkenderwijs — losbandige gedrag, en vooral over de verandering in de muziek, die, daar zij nu ook gemeene straatdeuntjes begon te laten hooren, Lady Skettles wel eens aanstoot zou kunnen geven. Maar deze dame was zoo goed om mevrouw Blimber te verzoeken, er maar niet over te spreken, en nam haar verontschuldiging dat mijnheer Feeder's levendigheid van geest hem bij zoo'n gelegenheid soms tot kleine buitensporigheden verleidde, heel beleefd en vriendelijk op, er aan toevoegend, dat hij voor zijn stand een heel aardige man scheen te zijn, en dat haar vooral de netheid beviel waarmee hij zijn haar droeg, dat (zooals reeds gezegd is) ongeveer een kwartduim lang was.

Eens, bij een pauze in het dansen, zei Lady Skettles tot Paul, dat hij veel van muziek scheen te houden. Paul antwoordde dat dit zoo was, en dat zij, als zij er ook zooveel van hield, zijn zuster Florence eens moest hooren zingen. Onmiddellijk ontdekte Lady Skettles dat zij bijna stierf van verlangen naar dit genot; en hoewel Florence er eerst van schrikte dat men haar vroeg om voor zooveel menschen te zingen, en ernstig verzocht haar daarvan te willen

verschoonen, liet zij zich toch overhalen toen Paul haar bij zich riep en zei: „Och toe, Flore, voor mij, lieve Flore!” Zij ging dadelijk naar de piano en begon; en toen allen wat op zij gingen, zoodat Paul haar kon zien, en hij haar daar alleen zag zitten, zoo jong, en zoo goed, en zoo mooi, en zoo vriendelijk voor hem; en haar heldere stem hoorde, zoo natuurlijk en bevallig, en zoo als een gouden band tusschen hem en alle liefde en geluk in zijn leven, moest hij zijn hoofd omkeeren om zijn tranen te verbergen. Niet, zooals hij zei, toen men hem aansprak, omdat de muziek te treurig of te aandoenlijk was, maar omdat zij hem zoo lief was.

Iedereen kreeg Florence lief. Hoe konden zij het laten. Paul had vooraf wel geweten dat zij dat moesten en zouden; terwijl hij daar tusschen de kussens in zijn hoekje zat, met kalm gevouwen handjes, en zijn eene been los onder zich geslagen, hadden weinigen kunnen raden welke trotsche blijdschap zijn kinderlijke borst deed zwellen, of welke zoete rust hij voelde. Lofspraken op „Dombey's zuster” klonken hem van al de jongens in de ooren; iedereen verwonderde zich over het bescheiden zelfvertrouwen van de jonge schoone; voortdurend sprak men over haar geestigheid en haar talenten; en, als het ware zwevend in de lucht van een zomernacht, verbreidde zich een half begrepen gevoel voor Florence en hem in het rond, dat hem roerde en streelde.

Hij wist niet waarom. Want wat hij dien avond opmerkte, voelde en dacht — al het tegenwoordige en afwezige, het heden en verleden — ging in elkaar over als de kleuren van een regenboog, of van de veeren van fraaie vogels wanneer de zon ze beschijnt, of als de zacht geschakeerde tinten van de lucht wanneer die zon ondergaat. De vele dingen, waaraan hij in den laatsten tijd had moeten denken, zweefden in de muziek langs hem heen, niet alsof zij nogmaals zijn aandacht eischten, of dat zij die waarschijnlijk nog ooit zouden bezighouden, maar als vreedzaam afgedaan en voorbij. Een eenzaam raam, waarvoor hij jaren geleden had staan turen, zag uit over een oceaan, mijlen en mijlen ver; op de golven lagen de invallende gedachten, die hem gisteren nog zoo druk hadden bezig gehouden, nu rustig te slapen. Hetzelfde geheimzinnige gemurmur, waarover hij zich verwonderd had, toen hij in zijn wagentje op het strand lag, meende hij nog door het gezang van zijn zusje, het gebrom van stemmen en het geschuifel van voeten te hooren klinken; het was alsof het zelfs eenig deel had aan de gezichten, die hem voorbijdwarrelden, en aan de onnoozele vriendelijkheid van Toots, die hem dikwijls een hand kwam geven. Door de algemeene welwillendheid heen meende hij het nog te hooren; zelfs zijn naam van oude-mannetjesachtigheid scheen er, hij wist niet hoe, in verband mee te staan. Zoo zat kleine Paul te luisteren, te mijmeren en te droomen, en was heel gelukkig.

Tot het tijd werd om afscheid te nemen; en toen kwam het heele gezelschap in beweging. Sir Barnet Skettles bracht Skettles junior bij hem om hem een hand te geven, en vroeg hem of hij goed zou onthouden om zijn lieven papa te zeggen, met zijn bijzondere complimenten, dat hij, Sir Barnet Skettles, gezegd had te hopen, dat de twee jongeheeren intieme vrienden zouden worden. Lady Skettles gaf hem een kus, en streek het haar van zijn voorhoofd weg en sloot hem in haar armen, en zelfs mevrouw Baps — die arme mevrouw Baps! Paul was er blij om — kwam van het muziekboek van den heer, die de harp speelde af, en nam even hartelijk afscheid van hem als iemand anders in de kamer.

„Goedendag, doctor Blimber,” zei Paul, hem zijn handje toestekend.

„Goedendag, mijn vriendje,” antwoordde de doctor.

„Ik dank u wel voor alles, mijnheer,” zei Paul, hem argeloos in het verheven gezicht kijkend. „Wilt gij hun vragen, als het u belieft, goed voor Diogenes te zorgen?”

Diogenes was de hond, die vóór Paul nooit een vriend zijn vertrouwen had geschonken. De doctor beloofde dat men, gedurende Paul's afwezigheid, alle mogelijke attentie voor Diogenes zou hebben; en nadat Paul hem nog eens bedankt en een hand gegeven had, zei hij mevrouw Blimber en Cornelia vaarwel, met zooveel hartelijkheid en ernst, dat mevrouw Blimber van dat oogenblik af vergat om Lady Skettles over Cicero te spreken, hoewel zij het den heelen avond vast van plan was geweest. Cornelia nam Paul's beide handjes in de hare en zei: „Dombey, Dombey, je bent altijd mijn liefste leerling geweest. God zegen je!” En dit bewees, dacht Paul, hoe licht men iemand onrecht kon doen; want Cornelia, hoewel zij hem het leven zoo zuur had gemaakt, meende het en voelde het.

Een gemompel liep onder de jongens de kamer door: „Dombey gaat weg! — Kleine Dombey gaat weg!” en er ontstond een algemeen gedrang de trap af naar de hall, achter Paul en Florence aan. De heele fa-

milie Blimber ging mee. Zooiets, zei Feeder hardop, was, voor zoover hij zich kon herinneren, nog nooit met een jongen gebeurd; maar het zou moeilijk te zeggen zijn of dit de nuchtere waarheid of de bisschop was. De dienstboden, met den butler aan het hoofd, stelden er allen belang in om kleinen Dombey te zien weggaan; zelfs het jong-mensch met de zwakke oogen, dat zijn boeken en koffers naar de koets droeg, die hem en Florence voor dien nacht naar mevrouw Pipchin zou brengen, was zichtbaar aangedaan.

Zelfs niet de invloed van den meest verteederenden hartstocht op de jongens — en allen waren op Florence verliefd — kon hen weerhouden om luidruchtig afscheid van Paul te nemen, hem met hoeden na te wuiven, elkaar te verdringen om hem een hand te geven, een voor een te roepen „Dombey, vergeet mij niet!” en zich meer dergelijke uitbarstingen van gevoel te veroorloven, heel ongewoon bij deze jeugdige Chesterfield's. Toen Florence Paul inbakerde, voor de deur werd opengedaan, fluisterde hij haar toe: Had zij dat gehoord? Zou zij het ooit vergeten? Was zij er niet blij mee? En uit zijn oogen straalde de levendigste vreugde toen hij dit zei.

Nog eens keerde hij zich om, en wierp een laatsten blik op de naar hem gerichte gezichten, en verwonderde zich hoe helder en hoe talrijk zij waren, en hoe zij boven elkaar waren opgestapeld, als de gezichten in een volle schouwburgzaal. Terwijl hij nog keek, dwarrelden zij voor zijn oogen alsof hij ze in een spiegel zag, die niet stil hing, en een oogenblik later was hij buiten in de donkere koets en klemde hij zich aan Florence vast. Wanneer hij later aan het huis van doctor Blimber dacht, kwam het hem altijd weer voor den geest zooals hij het toen voor het laatst had gezien; nooit scheen het meer een werkelijk huis te zijn, maar altijd een droom, en vol oogen.

Dit was echter het laatste afscheid nog niet. Onverwachts schoof Toots een van de portierraampjes neer, keek naar binnen en zei gichelend: „Is Dombey daar?” en schoof het dadelijk weer omhoog, zonder op antwoord te wachten. Zelfs dit was het laatste nog niet; want voor de koetsier kon wegrijden, schoof Toots even onverwachts het andere raampje neer, keek met hetzelfde gegichel naar binnen, zei met dezelfde stem: „Is Dombey daar?” en verdween evenals tevoren.

Wat lachte Florence! En hoe dikwijls dacht Paul daar nog aan en wat lachte hij dan ook!

Maar er was veel, kort daarop — den volgende dag en daarna — dat Paul zich maar heel verward kon herinneren. Zooals, waarom zij dagen en nachten bij mevrouw Pipchin bleven, in plaats van naar huis te gaan; waarom hij in bed lag en Florence daar naast bleef zitten; of het zijn vader was geweest in de kamer, of maar een lange schaduw op den muur; of hij zijn dokter van iemand had hooren zeggen, dat, als zij hem hadden weggebracht vóór den dag waarvan hij zich zooveel had voorgesteld, met een voor zijn zwakke krachten heel sterke fantasie, het wel mogelijk was dat hij zich zou hebben doodgetreurd.

Hij kon zich zelfs niet herinneren of hij dikwijls tot Florence gezegd had: „Och Flore, breng mij naar huis en ga nooit meer van mij weg!” maar hij dacht het wel. Hij verbeeldde zich soms dat hij zich zelf had hooren herhalen: „Breng mij naar huis, Flore, breng mij naar huis!”

Maar hij kon zich herinneren, toen hij thuis kwam en de bekende trap werd opgedragen, dat hij uren lang het rommelen van een koets had gehoord, terwijl hij op de bank lag, met Florence nog naast hem en de oude mevrouw Pipchin aan den overkant. Hij herinnerde zich ook zijn vroegere ledikantje, toen men hem weer daarin legde, en zijn tante, juffrouw Tox en Suze. Maar er was nog iets anders, en dat wel van den allerlaatsten tijd, dat hem verbijsterde.

„Ik wilde Florence spreken, als het u belieft,” zei hij. „Florence alleen, een oogenblikje.”

Zij boog zich over hem heen, en de anderen bleven op een afstand staan.

„Flore, liefje, was dat niet papa, in de hall, toen ze mij uit de koets haalden?”

„Ja, broertjelief.”

„Hij schreide toch niet, en ging toch niet naar zijn kamer, is 't wel, Flore, toen hij mij zag binnenkomen?”

Florence schudde haar hoofd, en drukte haar lippen op zijn wang.

„Ik ben blij dat hij niet schreide,” zei Paul. „Ik dacht dat hij dat gedaan had. Zeg hem maar niet, dat ik er naar gevraagd heb.”

HOOFDSTUK XV.

Verbazingwekkende slimheid van Kapitein Cuttle en iets nieuws voor Walter Gay.

Walter kon het verscheidene dagen niet met zich zelf eens worden over die quaes-

tie van Barbados, en koesterde zelfs een flauwe hoop dat mijnheer Dombey niet gemeend zou hebben wat hij zei, of van gedachten zou veranderen en hem later zou zeggen dat hij niet behoefde te gaan. Maar aangezien er niets gebeurde om dit denkbeeld (dat op zich zelf onwaarschijnlijk genoeg was) den minsten zweem van bevestiging te geven, en de tijd zachtjes aan verliep, begreep hij dat hij moest handelen, zonder zich langer te bedenken.

Walter's grootste moeilijkheid was, hoe hij de verandering in zijn vooruitzichten aan zijn oom Sam zou meedeelen, voor wien hij voelde dat dit een geweldige slag zou zijn. Het viel hem te zwaarder oom Sam met een zoo ontzettende tijding te bedroeven, daar de oude man sedert eenigen tijd veel was opgefleurd, en weer zoo vroolijk was geworden, dat het achterkamertje weer even gezellig was als vroeger. Oom Sam had den eersten termijn van de schuld aan Dombey betaald, en hoopte op zijn tijd ook de rest af te doen; en hem nu opnieuw terneer te slaan, nu hij zich zoo mannelijk boven zijn leed had verheven, was een droevige noodzakelijkheid.

Het ging echter niet aan om zoo maar van hem weg te loopen. Hij moest er tevoren alles van weten; en hoe het hem te zeggen, was nu de vraag. Wat de quaestie van gaan of niet gaan betrof, meende Walter geen keus te hebben. Dombey had hem met recht gezegd, dat hij nog jong was en zijn ooms omstandigheden niet goed waren; en door den blik, die deze opmerking vergezelde, had hij duidelijk te kennen gegeven, dat Walter, als hij het voorstel afwees, wel thuis mocht blijven, als hij dat verkoos, maar niet op zijn kantoor. Zijn oom en hij hadden een groote verplichting aan mijnheer Dombey, en wel op Walter's eigen verzoek. Hij mocht er heimelijk aan wanhopen om ooit de gunst van dien heer te winnen, en denken dat deze hem nu en dan met een minachting behandelde, die eigenlijk niet billijk was; maar wat zonder dat zijn plicht zou zijn geweest, bleef zijn plicht — dat dacht Walter tenminste — en zijn plicht moest hij doen.

Toen Dombey hem aankeek en zei dat hij nog jong was en zijn ooms omstandigheden niet goed waren, had zijn gezicht de smadelijke veronderstelling uitgedrukt, dat Walter wel lust zou hebben om op kosten van een ouden man, die toch al in bekrompen omstandigheden verkeerde, te blijven leegloopen; en dit had den eerlijken jongen tot in zijn ziel getroffen. Met het plan om mijnheer Dombey, voor zoover hij dit zon-

der woorden te gebruiken doen kon, te verzekeren dat hij zich in zijn karakter had vergist, had Walter er zich op toegelegd om zich na die West-Indische benoeming nog vroolijker en vlijtiger te toonen dan tevoren, als dit voor een jongen van zijn levendigen en vurigen aard tenminste nog mogelijk was. Hij was te jong en te onervaren om te denken, dat juist deze hoedanigheid van hem mijnheer Dombey niet aangenaam was, en dat het geen middel was om zijn goede meening te winnen als iemand zich onder de schaduw van zijn machtige ongenoegen, hetzij verdiend of onverdiend, tevreden en gelaten bleef toonen. Maar misschien — misschien — dacht de groote man dat dit nieuwe blijk van een edel en mannelijk gemoed moest dienen om hem te tarten, en nam hij zich voor het te vernederen.

„Wel, eens moet het toch aan oom Sam gezegd worden,” dacht Walter met een zucht; en daar hij vreesde dat zijn stem misschien wat mocht beven, en zijn uiterlijk niet zooveel hoop aan zou duiden als hij wenschte, als hij het den ouden man zelf vertelde en den eersten indruk van die mededeeling in zijn gerimpelde trekken waarnam, besloot hij de goede diensten van kapitein Cuttle, als bemiddelaar in te roepen. Toen het weer Zondag was geworden, begaf hij zich nog eens naar de woning van den kapitein.

Onderweg was het geen onaangename herinnering voor hem, dat juffrouw Mac-Stinger elken Zondagochtend een verre tocht ondernam, om de godsdienstoefening bij te wonen, onder het gehoor van den eerwaarden Melchisedek Howler, die, toen hij van de West-Indische dokken werd weggestuurd, op de valsche verdenking (door den grooten vijand opzettelijk tegen hem rondgestrooid) dat hij gaatjes in vaten boorde en dan zijn mond er voor hield, begonnen was het vergaan van de wereld tegen dien dag over twee jaar aan te kondigen, en een benedenkamer had gehuurd ter ontvangst van dames en heeren van de Dolle Gezindte, op wie, bij hun eerste vergadering, zijn vermaningen zoo'n krachten indruk hadden gemaakt, dat, onder den heiligen dans die de plechtigheden besloot, de vloer bezweek en de heele gemeente beneden in de keuken neerplofte, waarbij een mangel, aan een lid van de kudde toebehoorend, onherstelbaar werd beschadigd.

Dit had de kapitein, in een oogenblik van buitengewone spraakzaamheid, op den avond toen Brogley de uitdrager werd afbetaald, aan Walter en zijn oom verteld.

KAPITEIN CUTTLE ALS BEMIDDELAAR

De kapitein bezocht geregeld elken Zondagmorgen een kerk in zijn eigen buurt, waar hij zoo goed was om — daar de wettige hondenslager een gebrekkige oude man was — het oog op de jongens te houden, op wie hij, door zijn geheimzinnigen haak, een grooten invloed uitoefende. Wetend hoe geregeld de kapitein in alles was, maakte Walter zooveel haast als hij kon, om hem nog voor hij uitging te vinden, en had ook het genoegen, toen hij den hoek van Brig Place omsloeg, de blauwe jas en het vest van kapitein Cuttle buiten het raam in de zon te luchten te zien hangen.

Het was bijna ongelooflijk de blauwe jas te zien, zonder dat de kapitein er in stak; maar hij stak er toch niet in, anders zouden zijn beenen — daar de huizen in Brig Place niet hoog zijn — de straatdeur hebben versperd, die echter heelemaal vrij was. Heel verwonderd over dezen aanblik klopte Walter één keer aan.

„Stinger,” hoorde hij den kapitein, boven op zijn kamer, duidelijk zeggen, alsof dit kloppen hem niet aanging. Walter klopte dus tweemaal.

„Cuttle,” hoorde hij den kapitein daarop zeggen; en onmiddellijk daarop kwam de kapitein zelf, in zijn schoone hemdsmouwen, met zijn das als een touw om zijn hals en zijn blinkenden hoed op, boven zijn jas en vest uit het raam kijken.

„Walter!” riep de kapitein uit, met verbazing naar beneden kijkend.

„Ja, kapitein Cuttle,” antwoordde Walter. „Ik ben het maar.”

„Wat scheelt er aan, mijn jongen?” zei de kapitein heel bezorgd. „Gills is toch niet weer overstuur?”

„Neen, neen,” antwoordde Walter. „Mijn oom scheelt niets, kapitein.”

Kapitein Cuttle gaf zijn genoegen daarover te kennen, en zei dat hij naar beneden zou komen en de deur zou opendoen, wat hij dan ook deed.

„Maar je bent er toch heel vroeg bij, Walter,” zei de kapitein, hem nog twijfelachtig aankijkend, toen zij boven waren gekomen.

„Wel, kapitein,” zei Walter, zich neerzettend, „de zaak is eigenlijk, dat ik bang was dat ge zoudt uitgaan; en ik wilde eens een vriendschappelijke raad van u hebben.”

„Vertel maar op, mijn jongen,” zei de kapitein. „Jij kunt alles van mij krijgen.”

Walter vertelde hem wat er was voorgevallen, in welke moeilijkheid hij zich daardoor ten opzichte van zijn oom bevond, en hoe het hem verplichten zou als kapitein Cuttle zoo goed zou willen zijn om

hem bij te staan. Kapitein Cuttle's verbazing was zoo groot, dat zijn gezicht op het einde van het verhaal een leeg maskerscheen te zijn, waarachter nooit een menschelijke ziel had gescholen.

„Gij begrijpt wel, kapitein Cuttle,” vervolgde Walter, „wat mij zelf betreft, ik ben nog jong, zooals mijnheer Dombey zegt, en op mij komt het niet aan. Ik moet maken dat ik door de wereld kom, dat weet ik wel, maar er zijn twee punten dacht ik, terwijl ik hier naar toekwam, waarop ik voor mijn oom bijzonder moet letten. Ik wil niet zeggen dat ik verdien zijn trots en de lust van zijn leven te zijn — dat gelooft gij wel van mij — maar dat ben ik toch. Denkt gij het ook niet?”

De kapitein scheen een poging te doen om uit de diepte van zijn verbazing op te rijzen en zijn gezicht weer te bezielen; maar daar dit hem mislukte, knikte de blinkende hoed alleen maar met onuitsprekelijke beteekenis.

„Als ik in leven en gezond blijf,” zei Walter, „en daar ben ik niet bang voor, kan ik, als ik naar West-Indië ga, toch moeilijk hopen mijn oom ooit terug te zien. Hij is oud, en bovendien, kapitein Cuttle, zijn leven is een leven van gewoonte, . . .”

„Sta vast, Walter! En als die gewoonte ophoudt!” zei de kapitein, plotseling als het ware herlevend.

„Maar al te waar, kapitein,” antwoordde Walter, zijn hoofd schuddend. „En als het (zooals gij eens met recht hebt gezegd) zijn leven verkort zou hebben, als hij zijn winkelvoorraad, en al die dingen, waaraan hij zooveel jaren gewoon was, had verloren, denkt gij dan niet dat het zijn leven ook verkorten zou. . . .”

„Als hij zijn neef verloor?” viel de kapitein er op in. „Wel zeker.”

„Nu dan,” zei Walter, met een poging om een vroolijken toon aan te nemen; „wij moeten ons best doen om hem te doen gelooven, dat de scheiding maar voor een poosje zal zijn; maar daar ik beter weet, of vrees beter te weten, kapitein, en zooveel redenen heb om hem te achten en lief te hebben, vrees ik dat het mij heel slecht zou afgaan als ik probeerde hem dat wijs te maken. Dat is mijn voornaamste reden om te wenschen dat gij er hem het eerst over spreekt, en dat is mijn eerste punt.”

„Laveeren,” merkte de kapitein peinzend op.

„Wat zegt ge, kapitein?” vroeg Walter. „Sta vast!” antwoordde de kapitein, nog peinzend.

Walter zweeg een poos om te wachten of

de kapitein er nog iets bij zou voegen; maar daar deze niets meer zei vervolgde hij:

„Nu het tweede punt, kapitein Cuttle. Het spijt mij dat ik het moet zeggen, maar ik ben geen gunsteling van mijnheer Dombey. Ik heb altijd mijn best willen doen, en ik heb dat ook altijd gedaan, maar hij houdt niet van mij. Ik kan het misschien niet helpen, dat ik hem niet beval. Daar zeg ik niets van. Ik zeg maar, het is zeker dat hij niet van mij houdt. Hij stuurt mij niet uit voor die betrekking, omdat die zoo goed is; hij wil mij die zelfs niet beter doen voorkomen dan zij is, en ik twijfel heel erg of ik daardoor ooit op het kantoor promotie zal maken — of hij mij niet integendeel maar voor altijd van de baan wil hebben. Nu moeten wij hiervan niets tegen oom zeggen, kapitein Cuttle, maar de zaak zoo gunstig voorstellen als wij kunnen; en als ik u vertel hoe het werkelijk is, doe ik dat alleen opdat ik, als het ooit nodig mocht zijn mij een handje te helpen, terwijl ik zoo ver weg ben, thuis een vriend zou hebben, die mijn werkelijke omstandigheden kent.”

„Walter, mijn jongen,” antwoordde de kapitein, „in de spreken van Salomo vinden wij dit: „Mogen wij nooit gebrek hebben aan een vriend in nood, of aan een flesch om hem te geven!” Als je dat tegenkomt, zet er dan een streepje bij.”

Hierbij had de kapitein, met een gezicht vol welwillendheid, Walter zijn hand toegestoken; en nog eens zei hij (want hij was eenigszins trotsch op de nauwkeurigheid en gepastheid van zijn aanhaling): „Als je dat tegenkomt, zet er dan een streepje bij.”

„Kapitein Cuttle,” zei Walter, de veraarlijke vuist, die hem werd toegestoken, met zijn beide handen grijpend; „na mijn oom, is er niemand van wien ik zooveel houd als van u. Er is niemand op de wereld dien ik zoo zeker kan vertrouwen, dat weet ik. Wat het weggaan betreft, kapitein, daar geef ik niet om. Waarom zou ik daarom geven? Als ik mijn fortuin mocht gaan zoeken als gewoon matroos, zou ik het graag doen. Ik zou het al jaren geleden graag gedaan hebben, en het er op gewaagd hebben wat er van terecht kwam. Maar dat was tegen den zin van mijn oom en tegen de plannen die hij voor mij gemaakt had; en daarmee was dat afgedaan. Maar wat ik voel, kapitein Cuttle, is dat wij ons allemaal steeds een beetje vergist hebben, en dat ik op 't oogenblik geen betere vooruitzichten heb, dan toen ik pas bij mijnheer Dombey op kantoor kwam — misschien slechtere vooruitzichten, want

misschien was de patroon mij toen wel een beetje genegen, en dat is hij nu zeker niet.”

„Keer terug, Whittington,” mompelde de verslagen kapitein, nadat hij Walter een poosje had aangekeken.

„Het zal lang duren, vrees ik,” antwoordde Walter lachend, „voor er weer een Whittington komt. Niet dat ik klaag,” vervolgde hij, weer zijn gewonen levendigen toon aannemend. „Ik heb over niets te klagen. Ik ben bezorgd. Ik kan leven. Als ik mijn oom verlaat, laat ik hem aan u over, kapitein Cuttle, en ik kan hem aan niemand beter overlaten. Ik heb u dat alles niet gezegd omdat ik wanhopig ben, dat niet; het is maar om u te overtuigen, dat ik het op het kantoor niet zoo maar voor het kiezen heb, en dat ik moet gaan waarheen ik gestuurd word en moet nemen wat mij wordt aangeboden. Het is voor mijn oom beter dat ik word uitgestuurd; want mijnheer Dombey is een vriend die hem kan bijstaan, en ook wel wil, zooals gebleken is; en ik ben overtuigd dat hij dit nog eerder zal doen als ik er niet ben, omdat hij mij niet graag ziet. Dus, kapitein Cuttle, met een kleine verandering van het matrozenliedje:

„Dat gaat naar West-Indië toe,
Voor meer dan zeven jaren.”

Kapitein Cuttle kon niet nalaten mee te schreeuwen, en besloot het gezang met een lang uitgehaald „A-hoy!” dat de heele straat door klonk.

„En nu, kapitein Cuttle,” zei Walter, hem met groote drukte zijn jas en vest aangevend, „als ge nu wilt meekomen en oom Sam het nieuws wilt vertellen (dat hij eigenlijk al lang had moeten weten) zal ik u aan de deur alleen laten en tot vanmiddag gaan rondkuieren.”

De kapitein scheen niet veel zin in die taak te hebben, of te denken dat hij ze niet naar behooren zou kunnen volbrengen. Hij had zich Walter's toekomstige loopbaan zoo heel anders voorgesteld; hij had zich zoo dikwijls verheugd over de schranderheid waarmee hij zijn fortuin vooruitzag, dat het hem veel kostte daarvan af te zien, en zelfs mee te helpen, om die vooruitzichten den bodem in te slaan. Bovendien vond hij het heel moeilijk zijn oude denkbeelden in dit opzicht over boord te werpen en een nieuwe lading in te nemen, zonder in de haast, die de omstandigheden vereischten, de eene met de andere zaak te verwarren en zelf niet te weten hoe hij het had. In plaats van dus met zooveel spoed, als Walter wel

gewenscht zou hebben, zijn vest en jas aan te trekken, weigerde hij dit geheel en al, en gaf hij Walter te kennen, dat hij over een zoo ernstige zaak eerst „een beetje op zijn nagels moest bijten.“

„Dat is een oude gewoonte van mij, Walter,“ zei de kapitein, „al sedert vijftig jaar. Als je Ned Cuttle op zijn nagels ziet bijten, geloof dan maar gerust, dat hij aan den grond zit.“

Daarop nam de kapitein zijn ijzeren haak tusschen zijn tanden, alsof het een hand was, en begon de zaak, met een gezicht vol diepzinnige wijsheid, uit alle oogpunten te overwegen.

„Ik heb een vriend,“ mompelde hij peinzend, „maar hij is op 't oogenblik op de kustvaart naar Whitby uit, die er zooveel over zou kunnen zeggen en over alle mogelijke andere dingen, dat hij het parlement wel zes zou kunnen voorgeven en het nog kloppen. Hij is tweemaal over boord geslagen, die man, en het heeft hem heelemaal niet gedeerd. Toen hij nog een jongen was kreeg hij iederen dag met een handspraak op zijn kop, en toch is er geen mensch op de wereld die een helderder kop heeft dan hij.“

In weerwil van zijn achting voor kapitein Cuttle kon Walter niet nalaten zich heimelijk over de afwezigheid van dien wijzen man te verheugen, en te hopen dat zijn heldere verstand zich niet met zijn moeilijkheden mocht bemoeien voor zij volkomen uit den weg waren geruimd.

„Als ik dien man de ton aan de Nore wees,“ zei kapitein Cuttle, op denzelfden toon, „en hem zijn meening daarover vroeg, Walter, zou hij er een ding van maken dat net zoo weinig op een ton leek als de knopen van uw oom. Geen mensch loopt zoo hard — op twee beenen zeker niet — dat hij hem kan bijhouden.“

„Hoe heet hij, kapitein Cuttle?“ zei Walter, die toch eenige belangstelling in den vriend van den kapitein wilde toonen.

„Hij heet Bunsby,“ zei de kapitein. „Maar, hemel, hij zou heel anders kunnen heeten, met zoo'n verstand als hij heeft.“

Welk denkbeeld de kapitein eigenlijk aan deze lofspraak hechte hielderde hij niet verder op, en Walter lokte hem ook niet daartoe uit; want toen hij met zijn natuurlijke levendigheid nog eens over de voornaamste punten van zijn zaak begon te spreken, ontdekte hij spoedig dat de kapitein weer in zijn vroegere diepzinnigheid was verzonken, en hoewel hij hem onder zijn ruige wenkbrauwen strak aankeek, hem blijkbaar niet zag of hoorde.

Kapitein Cuttle zat zich inderdaad met zoo diepzinnige bespiegelingen bezig te houden, dat zijn doorzicht weldra heelemaal geen grond meer vond. Langzamerhand werd het hem duidelijk dat er een misverstand moest plaats hebben, en dat het veel waarschijnlijker was dat Walter zich vergiste dan hij; dat, als er werkelijk een West-Indisch plan bestond, dit heel iets anders moest zijn dan Walter, die zoo jong en onbezonnen was, veronderstelde — dat het niets anders zijn kon dan een nieuw verzinsel om hem met buitengewonen spoed fortuin te laten maken. „Of als er werkelijk een kleine haspelarij tusschen hen is,“ dacht de kapitein, bedoelend tusschen Walter en Dombey, „zal er maar een passend woordje van een wederzijdschen vriend noodig zijn, om alles weer in orde te brengen.“ De slotsom, die kapitein Cuttle uit deze overwegingen trok, was, dat daar hij reeds de eer had gehad mijnheer Dombey te leeren kennen en in Brighton een heel aangenaam half uurtje in zijn gezelschap door te brengen (op den ochtend toen zij dat geld leenden), en daar twee mannen, die de wereld kenden en elkaar begrepen, en genegen waren om elkaar een plezier te doen, gemakkelijk een kleine moeilijkheid van dien aard uit den weg konden ruimen, het vriendschappelijk van hem zou zijn, als hij zonder er Walter iets van te zeggen, naar mijnheer Dombey's huis ging — tegen den knecht zei: „Jongetje, wilt gij zoo goed zijn kapitein Cuttle even te rapporteeren?“ — mijnheer Dombey in een geest van vertrouwen toe te spreken — hem bij zijn knoopsgat te haken — er over te praten — alles in het reine te brengen — en in triomf weg te gaan!

Terwijl deze gedachten langzamerhand bij kapitein Cuttle opkwamen en een bepaalden vorm kregen, klaarde zijn gezicht op, evenals een benevelde morgen voor een helderen middag plaats maakt. Zijn wenkbrauwen, die verschrikkelijk dreigend waren geweest, trokken naar omhoog en werden minder borstelig; zijn oogen, bijna dichtgeknepen van het ingespannen denken, openden zich ongedwongen; een glimlach, die eerst maar drie plekjes had — een aan den rechterkant van zijn mond en een aan beide ooghoeken — verspreidde zich over zijn heele gezicht, ontrimpelde zijn voorhoofd, en lichtte den blinkenden hoed op, alsof deze, die met den kapitein aan den grond had gezeten, nu, evenals hij, gelukkig weer vlot was.

Eindelijk staakte de kapitein het nagel-

bijten, en zei: „Nu, Walter, mijn jongen, mag je mij even helpen met dat tuig;” waarmee hij zijn vest en jas bedoelde.

Walter vermoedde weinig waarom de kapitein zooveel zorg besteedde aan zijn das,

of waarom hij zijn schoenen uitdeed en een paar halve laarzen aantrok, die hij alleen maar bij buitengewone gelegenheden droeg. Toen de kapitein tenslotte naar zijn genoe- gen was gekleed, en zich van het hoofd tot

ZIJ HADDEN NOG NIET VER GELOOPEN, TOEN ZIJ EEN KOOPVROUW MET BLOEMEN ONTMOETTEN, EN DE KAPITEIN BLEEF PLOTSELING, ALSOF HIJ EEN GELUKKIGEN INVAL KREEG, BIJ HAAR STAAN, EN KOCHT DEN GROOTSTEN RUIKER UIT HAAR MAND.

dat hij de beide slippers tot een soort staart maakte, en deze door een zwaren gouden ring haalde, met een graftombe, een hek en een boom er op, ter gedachtenis van een overleden vriend; en waarom de kapitein zijn boordjes zoo hoog mogelijk optrok, zoodat hij er maar even overheen kon zien;

de voeten had bekeken in een scheerspiegeltje, dat hij daartoe van een spijker nam, greep hij zijn knoestigen stok en zei, dat hij gereed was.

De kapitein stapte op straat deftiger dan gewoonlijk, maar Walter schreef dit aan de laarzen toe en lette er dus weinig op. Zij

hadden nog niet ver geloopt, toen zij een koopvrouw met bloemen ontmoetten, en de kapitein bleef plotseling, alsof hij een gelukkigen inval kreeg, bij haar staan, en kocht den grootsten ruiker uit haar mand; een waaierachtigen bouquet, die twee en een halven voet in omtrek had en uit de kleurigste en vroolijkste bloemen was samengesteld.

Met dit geschenk, dat hij voor mijnheer Dombey bestemde, gewapend, stapte kapitein Cuttle met Walter voort, tot zij de deur van den instrumentmaker bereikten, waarvoor zij beiden bleven stilstaan.

„Gaaf gij naar binnen?” zei Walter.

„Ja,” antwoordde de kapitein, die wel voelde dat hij Walter moest kwijt raken, voor hij verder ging, en dat hij zijn voorgenomen bezoek liever tot wat later op den dag moest uitstellen.

„En gij zult niets vergeten?” zei Walter.

„Nee,” antwoordde de kapitein.

„Ik zal dus maar dadelijk mijn wandeling gaan maken,” zei Walter, „dan ben ik uit den weg.”

„Maak maar een frissche lange wandeling, mijn jongen,” riep de kapitein hem na. Walter wuifde met zijn hand om dit te beloven, en ging zijns weegs.

Hij had eigenlijk geen bepaald doel, maar hij dacht maar eens naar buiten te gaan, waar hij over het onbekende leven, dat voor hem lag, kon nadenken en onder den een of anderen boom rustig kon zitten peinzelen. Hij kende geen betere buitenwandeling dan bij Hampstead, en geen betere manier om daar te komen dan door Dombey's huis voorbij te gaan.

Het was even statig en donker als altijd, en hij ging voorbij en keek naar den dreigenden gevel op. De rolgordijnen waren alle neergelaten, maar de bovenramen stonden wijd open, en het koeltje, dat die gordijnen deed heen en weer zwaaien, was het eenige teeken van leven of beweging dat van buiten zichtbaar was. Walter liep wat zachter toen hij het huis voorbijging, en was blij toen hij het een paar deuren achter zich had.

Toen keek hij om — met die belangstelling die hij altijd, sedert het avontuur van het verdwaalde kind, jaren geleden, voor de plek gevoeld had, en keek speciaal naar die bovenramen. Terwijl hij daar zoo stond, hield er een koetsje voor de deur stil, en een zwaarlijvige heer, in het zwart, met een zwaren horlogeketting, stapte uit en ging naar binnen. Toen hij zich later dien heer en zijn equipage tezamen herinnerde, twijfelde Walter niet of het was een dokter, en

toen vroeg hij zich af wie er ziek was; maar dit viel hem niet in voordat hij een eind was doorgeloopt en mijmerend aan andere dingen had gedacht.

Maar toch aan dingen die door het huis bij hem opkwamen, want hij vleide zich met de gedachte, dat er misschien eens een tijd zou komen, wanneer het mooie meisje, dat zijn oude vriendin was, en hem altijd zoo dankbaar was geweest en zoo blij dat zij hem zag, haar broer voor zijn belangen zou winnen en zoo een gunstigen invloed op zijn lot zou uitoefenen. Hij vleide zich daarmee, meer, op het oogenblik, omdat hij zich dan zou kunnen verbeelden dat zij voortdurend aan hem bleef denken, dan om het voordeel dat het hem zou kunnen brengen; maar zijn nuchtere verstand fluisterde hem toe dat hij, als hij dan nog leefde, over zee, en vergeten zou zijn, en zij getrouwd, rijk, trotsch en gelukkig. Er bestond niet meer reden dat zij bij zoo'n veranderden stand van zaken met eenige belangstelling aan hem zou denken, dan aan eenig ander speelgoed dat zij ooit had gehad — neen, zelfs niet zooveel.

En toch idealiseerde Walter het bevallige meisje, dat hij eens op de straat zwerfend had aangetroffen, zoo, en vond hij in de onschuldige dankbaarheid, die zij dien avond zoo eenvoudig en oprecht had getoond, zooveel edels en schoons, dat hij zich voor zich zelf schaamde, toen hij zich wilde opdringen dat zij trotsch zou worden. Aan den anderen kant waren zijn gedachten zoo grillig, dat het hem bijna niet minder lasterlijk voorkwam zich haar als een volwassen vrouw te verbeelden, haar zich anders voor te stellen dan als hetzelfde zachtzinnige, argelooze, aanhalige kind, dat zij in de dagen van Goede Vrouw Brown was geweest. Kortom, Walter ontdekte dat hij, zoodra hij met zich zelf over Florence wilde redeneeren, onmiddellijk volkomen onredelijk werd, en maar niet beter kon doen dan haar beeld in zijn hart te bewaren als iets kostbaars, onveranderlijks, onbereikbaars en onduidelijks — onduidelijk in alles behalve haar vermogen om hem op te beuren, en hem als een beschermengel terug te houden van alles wat haar onwaardig zou zijn.

Het was een lange wandeling die Walter maakte, terwijl hij naar de vogeltjes, en de kerkklokken, en het verwijderde gegons van de stad luisterde — streelende geuren inademde — soms naar den benevelde gezichtseinder keek, waarachter zijn reis en de plaats van zijn bestemming lagen — en dan weer rondkeek naar het groene Engel-

sche gras en het bekende landschap. Toch dacht hij niet duidelijk, zelfs niet aan zijn vertrek; hij scheen het nadenken, uit traagheid, van uur tot uur, en van minuut tot minuut uit te stellen, en toch bleef hij al dien tijd aan het peinzen.

Walter had de velden weer verlaten, en stapte in dezelfde mijmerende stemming huiswaarts, toen hij een man een schreeuw hoorde geven, en dadelijk daarop een gilende vrouwenstem hem bij zijn naam riep. Verwonderd omkijkend, zag hij dat een huurkoets, die den anderen kant opreed, niet ver van hem af, was blijven stilstaan; dat de koetsier op den bok omkeek en hem met zijn zweep wenkte, en dat een jonge vrouw haar halve lichaam uit het portier stak en hem uit alle macht seinen gaf. Naar deze koets toeloopend, ontdekte hij dat de onbekende Susanna Nipper was, en dat Susanna Nipper zoo onthutst was dat zij haast niet wist wat zij zei of deed.

„Staggs's Gardens, mijnheer Walter!" zei zij. „O, toe, als je blijft."

„Wat?" vroeg Walter. „Wat is er aan de hand?"

„O, mijnheer Walter, Staggs's Gardens als je blijft!" zei Suze.

„Daar!" zei de koetsier, zich met een zekere triomfantelijke wanhoop op Walter beroepend, „zoo heeft die juffrouw nu al een uur lang te keer gegaan, en mij voortdurend weer achteruit laten rijden uit blinde sloppen, waar zij wilde dat ik in zou rijden. Ik heb al heel wat vrachten in die koets gehad, maar nog nooit zoo'n vracht als zij."

„Woudt ge naar Staggs's Gardens, Suze?" vroeg Walter.

„Ja! Daar wil ze naar toe! Maar waar is het?" bromde de koetsier.

„Ik weet niet waar het is," riep Suze radeloos uit. „Ik ben er eens geweest, mijnheer Walter met jonge juffrouw Flore en onzen armen lieveling, jongenheer Paul, op denzelfden dag toen gij jonge juffrouw Flore in de City hebt gevonden, want wij raakten haar kwijt toen wij naar huis kwamen, juffrouw Richards en ik, en een dolle stier en haar oudste jongetje; en ik ben er later nog eens geweest, maar nu kan ik het niet vinden, het is alsof het in den grond is verzonken. O, mijnheer Walter, laat mij toch niet zitten. Staggs's Gardens, als je blijft. Flore's lieveling — de lieveling van ons allemaal — die kleine vriendelijke jongenheer Paul! O mijnheer Walter!"

„Lieve God!" riep Walter uit. „Is hij ziek — erg ziek?"

„Och dat engeltje!" zei Suze, haar han-

den wringend. „Hij heeft het in zijn hoofdje gekregen, dat hij graag zijn oude min zou zien, en nu moet ik haar bij hem aan zijn bed brengen, juffrouw Staggs, in Polly Toodle's Gardens — wist iemand het toch maar!"

Ontroerd door wat hij hoorde, en onmiddellijk door Suze's ijver aangestoken, trok Walter, nu hij haar boodschap begreep, zich de zaak zoo ernstig aan, dat de koetsier hard werk had hem te volgen, terwijl hij vooruitliep, om hier en daar en overal naar Staggs's Gardens te vragen.

Er was geen Staggs's Gardens meer. Het was van de aarde verdwenen. Waar eens het oude vermolmd zomerhuisje stond, verhief zich nu een paleis, en opende zich tusschen reusachtige kolommen een vergezicht in de spoorwegwereld daarachter. Het ellendige stuk braak liggend land, waar vroeger allerlei vuilnis lag opgehoopt, was weg; in plaats daarvan zag men rijen pakhuizen met allerlei kostbare koopwaren volgestapeld. De oude achterstraten wemelden nu van voetgangers en rijtuigen; de nieuwe straten, die moedeloos in de modder waren blijven steken, vormden nu steden op zich zelf, met aangename gemakken en genoegens die men nooit toegepast, waaraan men nooit gedacht had, voor zij hier geschapen werden. Bruggen die nergens heen leidden, voerden nu naar villa's, tuinen, kerken en gezonde openbare parken. De geraamten van huizen en beginsselen van nieuwe buitenwijken waren langs den weg met stoomsnelheid meegeloopen, en als een monstertrein het land ingevlogen.

Wat de buurt betrof, die den spoorweg in zijn dagen van ontstaan niet had willen erkennen, zij was wijzer geworden en pochte nu op haar rijken en machtigen buurman. Men zag er spoorwegpatronen voor de ramen der manufactuurwinkels, en spoorwegbladen voor die der courantenverkoopters. Men zag er spoorweghotels en koffiehuisen, men had er spoorwegplannen, kaarten, gezichten, mantels, flesschen, boterhammenblikjes en vertreklijsten; spoorwegkoetsveeren, spoorwegomnibussen, spoorwegstraten en gebouwen, spoorweghandlangers en parasieten, en talloze vleiers. De klokken wezen zelfs spoorwegtijd aan, alsof de zon was afgeschaffd. Onder de overwonnenen was ook de vroeger zoo ongehoovige schoorsteenveger van Staggs's Gardens, die nu in een gepleisterd huis van drie verdiepingen woonde, en zich op een geschilderd bord met gouden krulletters voor „aannemer van het machinaal reinigen der

spoorwegaanwijzers" uitgaaf.

Naar en van het hart van die groote verandering stroomde nacht en dag een rusteloze stroom van levensbloed heen en weer. Scharen van menschen en bergen van goederen, die twintig maal in de vier en twintig uur aankwamen en vertrokken, onderhielden een eeuwigdurende beweging. Zelfs de huizen schenen geneigd om op te stappen en uitstapjes te gaan maken. Wonderlijke parlementsleden, die zich niet veel meer dan twintig jaar geleden met de wilde spoorwegtheorieën van de ingenieurs vroolijk hadden gemaakt, en bij parlementaire verhooren den draak met hen hadden gestoken, reden nu met hun horloge in hun hand naar het noorden, en stuurden met de electrische telegraaf boodschappen vooruit, dat zij kwamen. Dag en nacht snorden de locomotieven triomfantelijk voort, of gleden, op het einde van een tocht, als getemde draken, naar het aangewezen hoekje, op een duimbreed afgemeten, en stonden daar te borrelen en te trillen, dat de muren er van beefden, als vervulde hen het geheime bewustzijn van enorme capaciteiten, die men nog niet vermoedde, en geweldige oogmerken, die zij nog moesten verwezenlijken.

Maar Staggs's Gardens was met wortel en tak uitgeroeid. O jammer, dat geen voet Engelsche grond — met krotjes van huizen bezet — meer veilig is!

Eindelijk vond Walter, na vaak vergeefs te hebben gevraagd, een man, die in dat verdwenen land had gewoond, en niemand anders was dan de vroeger gemelde schoorsteenveger, nu een deftig, zwaarlijvig man geworden, die juist aan zijn eigen deur klopte. Hij kende Toodle wel, zei hij. Was hij niet aan de spoorwegen geplaatst?

„Ja, mijnheer, ja!" riep Suze Nipper uit het portier.

„Waar woont hij nu?" vroeg Walter haastig.

Hij woonde in de gebouwen van de Compagnie, den tweeden hoek rechtsom, de werf langs, dan dwars over en weer den tweeden hoek rechtsom. Het was nummer elf; zij konden niet missen; maar als zij dat toch deden, moesten zij maar naar Toodle den stoker vragen, en iedereen zou hun wijzen waar hij woonde. Bij dat onverwachte geluk, kwam Suze met allen spoed uit de koets, nam Walter's arm en ging met een snelheid, die haar spoedig buiten adem moest doen raken, te voet op weg, de koets achterlatend om op haar terugkomst te wachten.

„Is de kleine jongen al lang ziek, Suze?"

vroeg Walter, terwijl zij zich voortrepten.

„Al heel lang sukkelig, maar niemand hield het voor zoo erg," antwoordde Suze, en voegde er met buitengewone scherpte bij: „O die Blimber's!"

„Blimber's?" herhaalde Walter.

„Ik zou het mij zelf niet kunnen vergeven, mijnheer Walter," antwoordde Suze, „als ik iemand hard viel in een tijd als deze, nu er zooveel ernstige droefheid is om aan te denken, maar ik mag toch wel wenschen dat die heele familie aan het werk werd gezet om nieuwe wegen te maken in een steenigen grond, en dat die juffrouw Blimber met een houweel voorop moest."

Daarop haalde zij eens diep adem en stapte nog harder voort, alsof die buitengewone ontboezeming haar borst verruimd had. Walter, die nu zelf geen adem te missen had, stapte met haar mee zonder meer te vragen, en weldra stormden zij in hun ongeduld een deur binnen, en kwamen zoo in een zindelijk voorkamertje vol kinderen.

„Waar is juffrouw Richards?" riep Suze rondkijkend. „O juffrouw Richards, juffrouw Richards, kom toch met mij mee, als het u belieft!"

„Neen maar, als dat Suze niet is!" zei Polly, tusschen de groep, met haar goedge moederlijke gezicht, heel verwonderd opstaand.

„Ja, juffrouw Richards, ik ben het," zei Suze; „en ik wou dat ik het niet was, al lijkt het niet beleefd om dat te zeggen; maar jongeheer Paul is heel ziek, en heeft zijn papa vandaag gezegd dat hij zijn oude min zoo graag nog eens zou zien, en hij en jonge juffrouw Flore hopen dat ge met mij mee zult komen — en mijnheer Walter, juffrouw Richards — en vergeten wat er is voorgevallen, en dat lieve kind nog een plezier zult willen doen, want hij zal het niet lang meer maken, juffrouw Richards. Och, hij zal het niet lang meer maken!"

Toen Suze begon te schreien, en Polly, van aandoening over haar komst en het gehoorde bericht, mee schreide, en al de kinderen (waaronder verscheidene kleintjes) zich om haar heen drongen, legde Toodle, die juist van Birmingham thuis was gekomen, en uit een schaal zat te eten, mes en vork neer, stond op, haalde voor zijn vrouw een hoed en shawl, die achter de deur hingen, hielp haar die opzetten en omdoen, klopte haar toen op haar rug, en zei met meer vaderlijk gevoel dan welsprekendheid: „Snij maar uit, Polly!"

Zoo kwamen zij bij de koets terug, lang voordat de koetsier hen verwachtte; en Walter hielp Suze en juffrouw Richards er

in, ging zelf op den bok zitten, opdat er geen vergissing meer zou plaats hebben, en bracht de twee veilig tot bij mijnheer Dombey in de hall — waar hij, terloops gezegd, een reusachtigen ruiker zag liggen, die hem aan den bouquet herinnerde, dien kapitein Cuttle's morgens in zijn gezelschap had gekocht. Hij zou graag nog wat gebleven zijn om meer over den kleinen zieke te hooren, of gewacht hebben, hoelang ook, om te zien of hij niet den een of anderen kleinen dienst kon bewijzen; maar zich pijnlijk bewust, dat zoo'n gedrag door zijn patroon voor vrijpostig en aanmatigend zou worden gehouden, ging hij langzaam en treurig weg.

Hij was nog geen vijf minuten ver, toen een man hem kwam naloopen en verzocht om terug te komen. Walter ging haastig weer met hem mee, en kwam met een droevig voorgevoel het sombere huis binnen.

HOOFDSTUK XVI.

Wat de golven altijd zeiden.

Paul was niet meer uit zijn bedje opgestaan. Daar lag hij naar het rumoer op straat te luisteren, rustig en stil, zonder zich er veel om te bekommeren hoe de tijd verliep, maar toch daarop lettend en op alles om hem heen acht gevend.

Als de zonnestralen door de dunne gordijnen in de kamer vielen, en de gouden golfjes op den muur aan den overkant speelden, wist hij dat het avond werd en er een heerlijke roode lucht was. Als dit schijnsel wegstierf, en de duisternis tegen den muur opkroop, lette hij er op hoe het al donkerder en donkerder werd, tot het heelemaal nacht werd. Dan stelde hij zich voor hoe de lange straten met lantarens waren bespikkeld, en hoe omhoog de vreedzame sterren flikkerden. Zijn verbeelding had een zonderlinge neiging om naar de rivier te dwalen, waarvan hij wist dat zij door de groote stad stroomde; en dan dacht hij hoe zwart zij was, en hoe diep zij moest schijnen, als die massa sterren zich er in spiegelden — en vooral hoe onophoudelijk zij voortvloeide naar de zee.

Als het later in den nacht werd, en de voetstappen op straat zoo zeldzaam werden, dat hij ze kon hooren aankomen, en tellen tot zij zich weer in de verte verloren, lag hij stil naar den gekleurden ring om de kaars te kijken, en wachtte geduldig op den dag. Het eenige wat hem veront-

rustte was die diepe, snelle rivier. Soms voelde hij zich genoodzaakt een poging te doen om haar te stuiten — om met zijn kinderlijke handjes haar loop te stremmen — of ze met zand te verstoppen — en als hij ze onweerstaanbaar zag aankomen, gaf hij een schreeuw. Maar één woord van Florence, die altijd bij hem was, bracht hem weer tot bezinning, en zijn hoofdje tegen haar borst leggend, vertelde hij Flore zijn droom en glimlachte.

Als de dag weer begon aan te breken, wachtte hij op de zon, en wanneer haar vroolijke licht de kamer begon te verhelderen, verbeeldde hij zich — neen, zag hij de hooge kerkstorens in de morgenlucht oprijzen, de stad herleven, ontwaken, weer in beweging komen, de rivier glinsteren in haar loop (maar altijd even snel voortstroomen), en het veld schitteren van den dauw. Langzamerhand kwam dan op straat het gewone rumoer en geroep; de dienstboden in huis stonden op en gingen aan het werk, gezichten kwamen de kamer inkijken en vroegen aan zijn oppassters zachtjes hoe hij het maakte. Paul antwoordde altijd zelf: „Ik ben beter. Ik ben veel beter; wel bedankt! Zeg dat aan papa!”

Langzamerhand werd hij het rumoer van den dag, het lawaai van koetsen, wagens en voorbijgangers moe, en dan viel hij in slaap, of plaagde hem weer dat lastige bewustzijn — hij kon zelf bijna niet zeggen of hij dan sliep of wakker was — van de stroomende rivier. „Waarom wil zij nooit ophouden, Flore?” vroeg hij haar dan soms. . . . „Zij neemt mij mee, geloof ik!”

Maar Flore kon hem altijd kalmeeren en geruststellen, en het was dagelijks een genot voor hem haar het hoofd op zijn kussen te laten leggen, om zoo wat te rusten.

„Jij waakt altijd bij mij, Flore. Laat ik nu bij jou waken!” Dan zette men hem met kussens in een hoek van zijn bed overeind, en daar zat hij dan, terwijl zij naast hem lag, zich soms vooroverbuigend, om haar een kus te geven, en de anderen in de kamer toe te fluisteren dat zij moe was, en dat zij al zooveel nachten bij hem had opgezeten.

Zoo verliep langzamerhand de dag met zijn warmte en zijn licht, en dan speelden de gouden golfjes weer over den muur.

Hij werd door drie deftige dokters bezocht — zij wachtten altijd beneden op elkaar om samen naar boven te komen — en de kamer was dan zoo stil en Paul lette zoo goed op hen (hoewel hij nooit iemand vroeg wat zij zeiden) dat hij zelfs het verschil in het geluid van hun horloges kende.

Maar zijn belangstelling was vooral op Sir Parker Peps gevestigd, die altijd het dichtst bij zijn bed kwam zitten; want hij had lang geleden hooren zeggen, dat die dokter bij zijn mama was geweest, toen zij Florence in haar armen sloot en stierf; en dat kon hij nu niet vergeten. Hij hield om die reden van den dokter. Hij was niet bang.

De menschen om hem heen veranderden even onbegrijpelijk als in dien eersten nacht bij doctor Blimber — behalve Florence; Florence veranderde nooit — en wat Sir Parker Peps was geweest, was nu zijn vader, die met zijn hoofd in zijn hand zat. De oude mevrouw Pipchin, die in een leunstoel zat te dutten, veranderde dikwijls in juffrouw Tox of in zijn tante, en dan sloot Paul graag zijn oogen weer, om te zien wat er verder zou gebeuren, zonder dat dit hem eenigszins ontroerde. Maar die gedaante met het hoofd in de hand kwam zoo dikwijls terug en bleef zoolang, en zat zoo plechtig stil, zonder ooit te spreken of aangesproken te worden, en maar zelden zijn gezicht vertoonend, dat Paul zich flauw begon af te vragen of zij wel iets werkelijks was; en als hij ze 's nachts daar zag zitten, was hij bang.

„Flore,” zei hij. „Wat is dat?”

„Waar, lieve Paul?”

„Daar, aan het voeteinde van het bed.”

„Daar is niets, behalve papa.”

De gedaante beurde het hoofd omhoog, stond op, kwam naar het bed en zei:

„Paul, mijn jongen, ken je mij niet?”

Paul keek het gezicht aan en dacht: Was dat zijn vader? Maar het gezicht dat hij zoo veranderd vond, trilde onder dat staren, als van pijn; en voor hij zijn beide handjes kon uitsteken, om het daartusschen te nemen en naar zich toe te trekken, keerde de gedaante zich om en ging de deur uit.

Paul keek met een kloppend hart Florence aan, maar hij wist wel wat zij zou zeggen, en stuitte haar door zijn gezichtje tegen haar lippen te drukken. Toen hij de volgende maal die gedaante aan het voeteinde van zijn bed zag zitten, riep hij deze toe:

„Wees niet zoo bedroefd om mij, lieve papa! Heusch, ik ben heel gelukkig!”

Toen zijn vader opstond en zich naar hem overboog — wat hij snel deed, zonder eerst bij het bed te blijven staan — sloeg Paul zijn armen om zijn hals, en herhaalde die woorden verscheidene malen en met grooten ernst; en daarna zag Paul hem nooit weer in de kamer, hetzij overdag of 's nachts, of hij riep hem toe: „Wees niet bedroefd om mij! Heusch, ik ben heel ge-

lukkig!” Dit was het begin er van, dat hij 's morgens altijd zei dat hij veel beter was, en dat zij dit zijn vader moesten zeggen.

Hoeveel malen de gouden golfjes over den muur speelden; hoeveel nachten de donkere rivier, zijns ondanks, naar de zee stroomde — dit telde Paul nooit en verlangde hij nooit te weten. Als hun vriendelijke oplettendheid of zijn gevoel daarvan konden toenemen, werden zij met elken dag nog vriendelijker en hij nog dankbaarder, maar of het veel of weinig dagen waren, kwam het zachtzinnige kind nu als van weinig belang voor.

Op een nacht had hij aan zijn moeder gedacht en aan haar portret in het salon beneden, en hij had zich verbeeld dat zij meer van de lieve Florence gehouden moest hebben dan zijn vader deed, om haar zoo in haar armen te sluiten toen zij voelde dat zij stierf; want zelfs hij, haar broer, die haar zoo liefhad, kon geen grooter wensch hebben dan deze. Deze gedachten brachten hem op de vraag of hij zijn moeder ooit gezien had; want hij kon zich niet herinneren of men hem ja of neen had gezegd; — die rivier stroomde zoo sterk en verwarde zijn denkvermogen.

„Flore, heb ik ooit mama gezien?”

„Neen, lieveling; waarom?”

„Heb ik nooit een vriendelijk gezicht, zooals dat van mama, mij zien aankijken toen ik nog een klein kind was, Flore?”

Hij vroeg haar dit ongeloovig twijfelend, alsof hij een zweem van zoo'n gezicht voor zich had.

„O ja, lieverd.”

„Van wie dan, Flore?”

„Van je oude min. Dikwijls.”

„En waar is mijn oude min?” zei Paul. „Is zij ook dood? Flore, zijn wij allen dood, behalve jij?”

Er kwam een beweging in de kamer, voor een oogenblik — langer misschien, maar het scheen toch niet langer — en toen was alles weer stil; en Florence hield, met een doodsbleek, maar toch nog glimlachend gezichtje, zijn hoofd in haar arm. Haar arm beefde sterk.

„Laat mij die oude min eens zien, Flore, als je blijft.”

„Zij is niet hier, lieve Paul; maar zij zal morgen komen.”

„Dank je, Flore.”

Paul sloot met deze woorden zijn oogen en viel in slaap. Toen hij wakker werd, stond de zon hoog, en was het een heldere warme dag. Hij lag een poosje naar de ramen te kijken, die openstonden en waarvoor de gordijnen ritselend heen en weer

zwaaiden; toen zei hij:

„Flore, is het nu morgen? Is zij gekomen?”

Er scheen iemand uit te gaan om haar te halen. Misschien was het Suze. Paul meende haar, toen hij weer zijn oogen sloot, te hooren zeggen dat zij gauw terug zou zijn; maar hij opende ze niet om te zien. Zij hield haar woord — misschien was zij niet eens uit geweest — maar het volgende wat hij hoorde waren voetstappen op de trap, en toen werd Paul wakker — wakker naar lichaam en geest — en kwam in zijn bed overeind. Hij zag ze nu om hem heen. Er was nu geen grauwe mist voor hem zooals 's nachts soms gebeurde. Hij kende iedereen, en noemde iedereen bij zijn naam.

„En wie is dat? Is dat mijn oude min?” zei het kind, de binnenkomende met een blijden glimlach aankijkend.

Ja, ja. Geen andere vreemde zou bij het zien van hem die tranen hebben geschreid, en hem haar lieven jongen, haar zoeten jongen, haar arm lief kind hebben genoemd. Geen andere vrouw zou zich over zijn bed hebben gebogen, en zijn vermagerde handje hebben gegrepen, en het aan haar lippen en haar borst hebben gedrukt, alsof zij iemand was die wel eenig recht had om het te liefkoozen. Geen andere vrouw zou zoo iedereen die daar was, behalve hem en Flore, hebben vergeten, en zooveel teederheid en medelijden hebben getoond.

„Flore, dat is een vriendelijk, lief gezicht,” zei Paul. „Ik ben blij dat ik het terugzie. Ga niet weg, oude min! Blijf hier!”

Al zijn zinnen waren gescherpt, en hij hoorde een naam noemen.

„Wie was dat, die daar ‚Walter’ zei?” vroeg hij, in het rond kijkend. „Iemand heeft Walter gezegd. Is hij hier? Ik zou hem heel graag zien.”

Niemand gaf rechtstreeks antwoord; maar spoedig zei zijn vader tot Suze: „Roep hem dan terug en laat hem boven komen!” Na een korte poos van afwachting, waaronder hij met glimlachende belangstelling en verwondering zijn min aankeek, en zag dat zij Flore nog niet vergeten had, werd Walter in de kamer gelaten. Zijn frisch gezicht, zijn openhartige manieren en zijn vroolijke oogen hadden hem bij Paul altijd tot een gunsteling gemaakt; en toen Paul hem zag, stak hij zijn handje uit en zei: „Vaarwel!”

„Vaarwel, kind?” riep mevrouw Pipchin, en kwam haastig naar het bed. „Wel neen, geen vaarwel immers!”

Een oogenblik keek Paul haar aan met

het peinzende gezichtje, waarmee hij haar zoo dikwijls in zijn hoekje bij het vuur had aangestaard. „Ja,” zei hij kalm; „vaarwel! Lieve Walter, vaarwel!” en zijn hoofd omkeerend naar den kant waar zijn vader stond, stak hij nog eens zijn handje uit en vroeg: „Waar is papa?”

Hij voelde den adem van zijn vader op zijn wang, voor hij nog heelemaal had uitgesproken.

„Denk om Walter, lieve papa,” fluisterde hij, hem aankijkend. „Denk om Walter. Ik heb veel van Walter gehouden!” Het zwakke handje wuifde door de lucht, alsof het Walter nog eens „vaarwel!” toeriep.

„Leg mij nu neer,” zei hij; „en Flore, kom dicht bij mij en laat ik je zien!”

Zuster en broer strengelden hun armen door elkaar, en het gouden licht kwam binnenstralen, en bescheen hen zoo verbonden.

„Wat stroomt die rivier snel, tusschen haar groene oevers en biezen, Flore. Maar zij is nu dicht bij de zee. Ik hoor de golven! Zij hebben dat altijd gezegd!”

Weldra vertelde hij haar dat de beweging van de boot op den stroom hem in slaap wiegde. Hoe groen waren de oevers nu, en hoe schitterend de bloemen die er op groeiden, en hoe hoog de biezen! Nu was de boot buiten op zee, maar gleed toch zachtjes voort. En nu lag er een kust voor hem. Wie stond daar op den kant?

Hij vouwde zijn handjes samen, zooals hij altijd deed wanneer hij bad. Hij nam zijn armen niet weg om dit te doen; maar men zag hem zijn handjes zoo vouwen, achter om haar hals.

„Mama lijkt op jou, Flore. Ik ken haar aan haar gezicht! Maar zeg hun dat die plaat boven aan de trap op school niet goddelijk genoeg is. Het licht om het hoofd beschijnt mij nu!”

De gouden golfjes speelden weer over den muur, maar verder bewoog zich niets in de kamer van het oudachtige kind. De oude Dood, zoo oud als de wereld, was daar gekomen. God zij geloofd, nog ouder is de Onsterfelijkheid!

„Och Heere, Heere!” zei juffrouw Tox, dien avond opnieuw uitbarstend, alsof haar hart zou breken. „Als men bedenkt dat Dombey en Zoon toch een dochter moest zijn!”

HOOFDSTUK XVII.

Kapitein Cuttle doet iets voor de jongelui.

Vertrouwend op dat verbluffende talent voor onpeilbaar diep berekende listen, waarmee hij (zooals bij menschen van klaar doorzichtigen eenvoud niet ongewoon is) oprecht geloofde door de natuur begaafd te zijn, was kapitein Cuttle op dien gewichtigen Zondag naar het huis van Dombey gegaan, den heelen weg langs knipoogend om aan zijn overtollige slimheid lucht te geven, en had zich in den vollen glans van zijn halve laarzen voor Towlinson vertoond. Van dien persoon vernemend welke ramp het huis bedreigde, was de kapitein uit kieschheid en ontsteltenis dadelijk weer weggegaan, alleen den ruiker afgevend, als een klein bewijs van zijn deelneming, waarbij hij verzocht de familie zijn eerbiedige complimenten te doen, en zijn hoop te kennen gaf dat zij in deze omstandigheden het maar scherp bij den wind zouden houden, met een belofte dat hij „morgen wel eens weer zou praaien.”

Van de complimenten van den kapitein werd nooit meer iets gehoord. Zijn ruiker bleef in de hall liggen tot hij den volgenden dag in den vuilnisbak werd geworpen, en de slimme berekening van den kapitein werd, tegelijk met heel wat hoogere plannen en verwachtingen, door één ongeluk verijdeld. Zoo moeten, wanneer een lawine een bosch vernielt, de heesters en struiken met de boomen lijden, en allen tezamen vergaan.

Toen Walter op dien Zondagavond van zijn wandeling, die zoo'n merkwaardig einde had gehad, terugkwam, was hij in het eerst te vol van de tijding die hij meebracht, en van de aandoeningen die het bijgewoonde tooneel heel begrijpelijk in zijn gemoed had opgewekt, om op te merken dat zijn oom blijkbaar nog onbekend was met het bericht, dat de kapitein hem zou hebben meegedeeld, of dat de kapitein met zijn haak seinen gaf, teneinde hem te waarschuwen om niet over de zaak te spreken. Niet dat de seinen van den kapitein erg begrijpelijk zouden zijn geweest, al had men er nog zoo nauwkeurig op gelet; want evenals de Chineesche wijzen, van wie men zegt dat zij in hun redetwisten zekere geleerde woorden, die volstrekt niet uitgesproken kunnen worden, met trekken in de lucht, schrijven, maakte de kapitein zulke zwaaien en zwieren, dat iemand, die niet vooraf met zijn geheim bekend was, ze met geen mogelijkheid kon uitleggen.

Kapitein Cuttle zag echter, toen hij hoorde wat er gebeurd was, van deze pogingen af, daar hij begreep hoe'n kleine kans er nu nog bestond om vóór den tijd van Walter's vertrek een vertrouwelijk praatje met Dombey te houden. Maar terwijl hij, met een bedrukt gezicht, zich zelf toegaf, dat Samuel Gills het hooren en Walter gaan moest — de zaak nu nemend zooals zij was, zonder dat zij door de slimme tusschenkomst van een vriend kon toegelicht of verbeterd worden — bleef de kapitein toch een onverminderd vertrouwen koesteren, dat hij, Ned Cuttle, de man voor mijnheer Dombey was, en dat er, om Walter's fortuin te maken, niets anders noodig was dan dat zij eens met hun beiden bij elkaar kwamen. Want de kapitein kon nooit vergeten hoe goed hij en Dombey het in Brighton met elkaar hadden kunnen vinden; hoe gepast zij allebei, als het noodig was, een woordje hadden gesproken; hoe goed zij elkaar hadden begrepen, en hoe hij, Ned Cuttle, in den eersten nood die uitkomst had aangewezen, en de onderhandeling tot een gewenscht einde had gebracht. Op al deze gronden troostte de kapitein zich met de gedachte dat hij, hoewel de omstandigheden hem nu noodzaakten om werkeloos voor anker te blijven liggen, toch mettertijd de zeilen in top zou halen en zich door alles heen zou slaan.

Onder den invloed van deze goedhartige zelfbegoocheling begon kapitein Cuttle, terwijl hij Walter zat aan te kijken en met een traan op zijn boordje naar zijn verhaal zat te luisteren, zelfs te overleggen, of het niet tegelijk beleefd en politiek zou zijn, mijnheer Dombey, als zij elkaar eens zagen, een mondelinge uitnoodiging te doen om, wanneer het hem maar schikte, eens in Brig Place bij hem te komen eten, en dan onder een gezellig glas over de vooruitzichten van zijn jongen vriend te praten. Maar het onzekere humeur van juffrouw Mac-Stinger, en de mogelijkheid dat zij tijdens het feestmaal in de gang zou gaan staan en daar een lang niet vleierende predikatie zou houden, maakte den kapitein huiverig om deze gastvrije gedachten verder voedsel te geven.

Eén ding was den kapitein, terwijl Walter over het gebeurde uitweidde, volkomen duidelijk; namelijk dat, hoewel Walter's bescheidenheid hem misschien belette om dit zelf te zien, hij toch zoo goed als een lid van mijnheer Dombey's gezin was. Hij was in persoon bij de gebeurtenis, die hij zoo aandoenlijk beschreef, tegenwoordig geweest, hij was er met name bij genoemd

en geprezen, en zijn geluk moest in de oogen van zijn patroon een zaak van bijzonder belang zijn. Als de kapitein nog heimelijk eenigszins aan zijn eigen redeneering twijfelde, twijfelde hij toch volstrekt niet of zij zou voor de gemoedsrust van den ouden instrumentmaker goed kunnen zijn. Hij nam dus een gunstig oogenblik waar, om zijn ouden vriend de zending naar West-Indië, als een buitengewone bevordering, mee te deelen, en verklaarde daarbij dat hij graag honderd duizend pond (als hij ze had) zou willen geven voor het voordeel dat Walter eenmaal daaruit zou trekken, en dat hij niet twijfelde of hij zou dan nog een aardig duitje winnen.

Samuel Gills was door dit bericht, dat als een donderslag in het achterkamertje neerviel, in het eerst volkomen versuft. Maar de kapitein liet zulke gouden vooruitzichten voor zijn benevelde oogen schitteren; maakte zulke geheimzinnige toespelingen op Whittingtoniaansche gevolgen, legde zooveel nadruk op wat Walter pas verteld had, en noemde dit zoo brutaalweg een bevestiging van zijn vroegere voorspellingen, dat hij den ouden man volkomen verbijsterde. Walter, van zijn kant, veinsde zoo vol hoop en ijver te zijn, en zich zoo zeker te houden van heel gauw weer naar huis te komen, en hij ondersteunde den kapitein met zoo'n nadrukkelijk hoofdknikken en handenwuiwen, dat Samuel, eerst hem en daarna Cuttle aankijkend, begon te denken dat hij opgetogen van blijdschap hoorde te zijn.

„Maar ik ben bij mijn tijd ten achter, weet ge,” merkte hij verontschuldigend op, en streek zenuwachtig met zijn hand langs de blinkende knopen van zijn jas op en neer, alsof zij de kralen van een rozenkrans waren, die hij telde, „en ik zou mijn lieven jongen liever hier houden. Het is een ouderwetsch idee, denk ik. Hij heeft altijd veel van de zee gehouden. Hij is,” hier keek hij Walter oplettend aan, „hij is blij dat hij gaat.”

„Oom Sam!” riep Walter haastig uit. „Als gij dat zegt, wil ik niet gaan. Neen, kapitein Cuttle, dan wil ik niet. Als mijn oom denkt dat ik blij zou kunnen zijn dat ik hem verliet, al was het om gouverneur van al de eilanden in West-Indië te worden, dat is genoeg. Ik blijf hier.”

„Walter mijn jongen,” zei kapitein Cuttle, „sta vast. Sam Gills, richt den kijker eens op uw neef.”

Den statigen zwaai van den haak van den kapitein met zijn oogen volgend, richtte de oude man deze op Walter.

„Hier is een zekere bodem,” zei de kapitein, vol trotsch besef van de beeldspraak waartoe hij zich verhief, „die op een zekere reis zal uitvaren. Welke naam staat er onuitwischbaar op den spiegel geschilderd? Is het de Gay? of” zei de kapitein, zijn stem verheffend als wilde hij zeggen, let eens op het geestige hiervan, „is het de Gills?”

„Edward,” zei de oude man, Walter naar zich toetrekken, en diens arm met teedere vriendelijkheid onder den zijnen nemend, „ik weet het wel. Ik weet het wel. Ik weet natuurlijk wel dat Walter altijd meer om mij dan om zich zelf denkt. Dat onthoud ik wel. Als ik zeg dat hij blij is, bedoel ik, dat ik dat hoop. Ziet ge wel, Edward, en jij ook, Walter, dit is iets nieuws en onverwachts; en ik vrees, dat mijn twijfel daardoor komt, dat ik zoo bij mijn tijd ten achter ben gebleven en zoo arm ben. Is het werkelijk een fortuintje voor hem, zeg mij dat nu eens,” zei de oude man, beiden beurtelings angstig aankijkend. „Heusch en werkelijk waar? Is het dat? Ik kan mij haast met alles verzoenen wat Walter vooruithelpt; maar ik zou niet willen dat Walter om mij zich zelf benadeelde, of iets voor mij achterhield. Edward Cuttle,” zei de oude man, den kapitein strak aankijkend, tot groote verlegenheid van dezen diplomaat; „gaat gij nu oprecht met uw ouden vriend te werk? Spreek op, Edward Cuttle. Steekt er iets achter? Is het goed voor hem dat hij gaat? Waarom, en hoe weet ge dat?”

Daar het hier een wedstrijd betrof tusschen toegenegenheid en zelfverloochening, kwam Walter den kapitein te hulp, en met hun beiden gelukte het hun Samuel Gills, door lang praten, tamelijk wel met het plan te verzoenen, of liever hem zoo te verbijsteren, dat hij niets, zelfs niet het smartelijke van de scheiding, meer duidelijk voor den geest had.

Hij had niet veel tijd om de zaak te overwegen, want den volgenden dag ontving Walter van Carker den Chef al de noodige papieren voor zijn uitrusting en zijn overtocht, tegelijk met bericht dat de „Zoon en Erfgenaam” over veertien dagen, of uiterlijk een paar dagen later, zou uitzellen. In de drukte van de voorbereidselen, die Walter met opzet zooveel mogelijk vergrootte, verloor de oude man het beetje besef dat hij nog had, en zoo naderde al spoedig de tijd van vertrek.

De kapitein, die niet verzuimde zich van alles wat er gebeurde op de hoogte te houden, door Walter van dag tot dag daarnaar te vragen, ontdekte, dat het er nog altijd bij bleef dat Walter zou vertrekken, zonder

dat er zich eenige gelegenheid aanbood, of scheen te zullen aanbieden, om beter met zijn vooruitzichten bekend te worden. En eerst nadat hij lang over den ongelukkigen samenloop van omstandigheden had nagedacht, viel den kapitein een gelukkig idee in. Als hij mijnheer Carker eens ging opzoeken en van hem probeerde te vernemen hoe de kust eigenlijk lag!

Kapitein Cuttle was bijzonder ingenomen met dit denkbeeld. Hij kreeg het, toen hij eens na het ontbijt zijn pijp zat te rooken, en het was de tabak wel waard. Daardoor zou hij zijn geweten geruststellen, dat, door wat Walter hem toevertrouwd en zijn vriend Gills gezegd had, eenigszins onrustig was geworden; en tevens zou het een slimme zet en een echt bewijs van vriendschap zijn. Hij wilde Carker voorzichtig uithooren, en veel of weinig zeggen, al naar gelang het karakter van dien heer hem beviel en hij zag dat zij goed of niet goed met elkaar overweg konden.

Zonder eenigszins bang voor Walter te zijn, van wien hij wist dat hij thuis aan het pakken was, smukte kapitein Cuttle zich dus weer met zijn halve laarzen en zijn rouwring, en aanvaardde zijn tweeden tocht. Hij kocht nu geen ruiker om cadeau te doen, daar hij naar een kantoor ging; maar stak een kleine zonnebloem in zijn knoopsgat, om zich daardoor iets vroolijks te geven, en hiermee en met den knoestigen stok en den blinkenden hoed, stapte hij naar het kantoor van Dombey en Zoon.

Nadat hij in een herberg in de nabijheid een warm glas rum met water had gebruikt, om zijn gedachten wat te verzamelen, haastte de kapitein zich de steeg in, opdat de geest van dien drank niet zou verdampen, en vertoonde zich op het alleronverwachst voor Perch, den boodschapplooper.

„Maatje,” zei hij op innemenden toon. „Een van uw chefs heet immers Carker?”

Perch stemde dit toe; maar gaf tevens, volgens zijn plicht, te verstaan, dat al zijn chefs belet hadden, en denkelijk nooit weer tijd zouden hebben om iemand te woord te staan.

„Hoor eens hier, maatje,” zei de kapitein vlak aan zijn oor, „ik heet kapitein Cuttle.”

De kapitein had Perch zachtjes naar zich toe willen haken, maar deze deinsde terug, niet zoozeer uit vrees, als wel uit schrik bij de plotselinge gedachte, welke gevolgen de onverwachte aanblik van een dergelijk wapen wel bij juffrouw Perch, in haar toenmalige omstandigheden, zou kunnen hebben.

„Als ge zoo goed wilt zijn om kapitein Cuttle te rapporteeren, zoodra gij gelegen-

heid hebt,” zei de kapitein, „zal ik hier wel wachten.”

Met deze woorden zette de kapitein zich op het bankje van Perch, en zijn zakdoek uit den bol van zijn blinkenden hoed halend, dien hij tusschen zijn knieën klemde (zonder hem eenigszins te beschadigen, want geen menschelijke kracht kon dien hoed indeuken) wreef hij zijn hoofd eens flink daarmee af en scheen toen heel verfrischd te zijn. Vervolgens streek hij met zijn haak zijn haren glad en bleef toen met een mengeling van achting en welwillendheid naar de klerken zitten kijken.

De kapitein was in zijn onverstoorbare gelijkmoedigheid zoo'n geheimzinnig wezen, dat Perch er volkomen door van streek raakte.

„Welken naam hebt gij gezegd?” vroeg Perch, naar hem bukkend.

„Kapitein,” schor fluisterend.

„Ja,” zei Perch met een knikje.

„Cuttle.”

„O,” zei Perch eveneens fluisterend. Hij kon het niet laten denzelfden toon aan te nemen, zoo'n indruk maakte de kapitein in zijn diplomatieke zending. „Ik zal eens gaan zien of hij nu vrij is. Ik weet het niet. Misschien voor een enkele minuut.”

„Ja, ja, mijn jongen, ik zal hem niet langer dan een enkele minuut ophouden,” zei de kapitein, knikkend met al het gewicht dat hij in zijn binnenste voelde.

Perch kwam weldra terug en zei: „Wil kapitein Cuttle mij maar volgen?”

Carker de Chef, die voor den leegen haard stond, die met een uitgeknipt vel grauw papier was versierd, keek den kapitein, toen hij binnenkwam, niet bijzonder bemoedigend aan.

„Mijnheer Carker?” zei kapitein Cuttle.

„Om u te dienen,” antwoordde Carker en liet al zijn tanden zien.

Het beviel den kapitein dat hij met een glimlach antwoordde; dat scheen vriendelijk te zijn.

„Gij moet weten,” begon de kapitein, terwijl hij zijn oogen langzaam in het kamertje liet rondgaan en daarvan zooveel overzag als zijn boordjes toelieten, „ik ben zelf een varensman, mijnheer Carker, en Walter, die op uw lijst staat, is haast zoo goed als een zoon van mij.”

„Walter Gay?” zei Carker, opnieuw al zijn tanden toonend.

„Ja, juist, Walter Gay,” antwoordde de kapitein, op een toon die zijn warme goedkeuring van Carker's vlugheid van begrip moest aanduiden. „Ik ben een vertrouwd vriend van hem en van zijn oom. Misschien

hebt gij uw patroon wel eens over mij hooren spreken? — Kapitein Cuttle."

"Neen," zei Carker, zijn mond nog breeder openend.

"Wel," hervatte de kapitein, „ik heb het genoeg en te kennen. Ik ben hem eens daar aan de kust van Sussex gaan opzoeken, met mijn jongen vriend Walter, toen — kortom, toen er een kleinigheid te schicken was." De kapitein knikte daarbij op een manier die tegelijk genoeglijk, onbezorgd, en nadrukkelijk was. „Dat zult ge u nog wel herinneren?"

"Ik meen, dat ik de eer had die zaak te behandelen," zei Carker.

"Ja zeker," hernam de kapitein. „Dat hadt gij ook. Gij hebt alweer gelijk. Nu ben ik zoo vrij om hier te komen...."

"Wilt ge niet gaan zitten?" zei Carker met een glimlach.

"Dank u," antwoordde de kapitein, van het aanbod gebruik makend. „Men kan misschien nog beter praten, als men zit. Wilt gij zelf geen stoel nemen?"

"Dank u," zei Carker, en bleef (misschien omdat hij zich dit 's winters had aangewend) met zijn rug tegen den schoorsteenmantel staan, op den kapitein neerkijkend met een oog in elken tand. „Ge zijt zoo vrij geweest, zegt ge — maar gij hoeft geen complimenten te maken...."

"Dank u vriendelijk, mijn jongen," hernam de kapitein. „Ik kom dan hier voor mijn vriend Walter. Samuel Gills, zijn oom, is een knappe kerel, en in de wetenschap is hij een bram; maar hij is eigenlijk niet wat ik een bevaren zeeman zou noemen — geen man van de practijk. Walter is zoo'n flinke jongen als er ooit een rondgelopen heeft, maar in één opzicht is hij mij toch niet flink genoeg, dat is in zijn bescheidenheid. Nu wou ik u eens vragen," zei de kapitein, terwijl hij zijn stem tot een soort vertrouwelijk gebrom liet dalen, „heel vriendschappelijk onder ons, tot ik uw patroon eens kan praaën — is hier alles gezond aan boord, en zal Walter met een goeden wind buitengaats komen?"

"Wat denkt gij er zelf van, kapitein Cuttle?" antwoordde Carker, zijn jaspanden opnemend en zich wat meer op zijn gemak plaatsend. „Gij zijt een man van de practijk; wat denkt gij er van?"

De slimheid en veelzijdige beteekenis van het oog van den kapitein, toen hij, in plaats van te antwoorden, daarmee lonkte, zouden geen woorden, of het moesten de vroeger gemelde onuitsprekelijke Chineesche woorden zijn, kunnen uitdrukken.

"Komaan!" zei de kapitein, bijzonder op-

gelucht. „Wat zegt gij? Heb ik gelijk of niet?"

Zoo veel had de kapitein, door Carker's glimlachende beleefdheid aangemoedigd, met zijn blik te kennen gegeven, dat hij zich even bevoegd achtte om deze vraag te doen, alsof hij zijn gevoelens met de grootste uitvoerigheid onder woorden had gebracht.

"Gelijk," zei Carker, „daar twijfel ik niet aan."

"Dus mooi weer te wachten, is 't niet?" riep kapitein Cuttle uit.

Carker lachte toestemmend.

"De wind vlak van achteren, en een frische bries," vervolgde de kapitein.

Carker glimlachte opnieuw.

"Zoo, zoo!" zei kapitein Cuttle, bijzonder in zijn schik. „Ik weet wel wat voor koers er gezeild zal worden, en dat heb ik Walter ook gezegd. Wel bedankt, wel bedankt!"

"Gay heeft prachtige vooruitzichten," merkte Carker op en sperde zijn mond nog wijder open. „De heele wereld voor zich."

"De heele wereld voor zich en een vrouwtje op het oog," antwoordde de opgetogen kapitein.

Dit gezegde was hem eigenlijk onverhoeds ontvallen, maar dat hoefde hem niet te spijten, dacht hij. Hij knipte eens met zijn oogen, zette zijn blinkenden hoed op den knoestigen knop van zijn stok, liet hem daarop ronddraaien, en keek zijn onophoudelijk glimlachenden vriend schuins aan.

"Ik wil een pintje echte oude rum verwedden," zei de kapitein, „dat ik weet waarom gij lacht."

Carker was slim genoeg om nog sterker te glimlachen.

"Maar het komt niet verder?" zei de kapitein, en duwde eens met zijn stok tegen de deur om zich te verzekeren dat die gesloten was.

"Zeker niet," zei Carker.

"Gij denkt misschien aan een hoofdletter F?" zei de kapitein.

Carker ontkende het niet.

"En dan een L en een O," zei de kapitein.

Carker glimlachte nog altijd.

"Heb ik weer gelijk?" fluisterde de kapitein, terwijl de roode streep over zijn voorhoofd, in zijn triomfantelijke blijdschap, nog eens zoo vurig werd.

Daar Carker nog steeds glimlachte en nu toestemmend knikte, stond de kapitein op, drukte hem de hand en verzekerde hem met warmte dat zij beiden over denzelfden boeg zeilden, en dat wat hem (kapitein Cuttle) betrof, hij al lang dien koers had willen houden. „Hij heeft haar op een ongewone

manier leeren kennen," zei de kapitein, met al den ernst en de voorzichtigheid die het onderwerp vereischte — „gij weet wel dat hij haar eens op straat vond, toen zij nog maar een kind was — en hij heeft altijd van haar gehouden, en zij van hem, zooveel als zulke jonge luitjes maar kunnen doen. Wij hebben altijd gezegd, Sam Gills en ik, dat zij voor elkaar geknipt waren."

Een kat, of een aap, of een hyena, of een doodskop had den kapitein niet meer tanden tegelijk kunnen laten zien, dan Carker hem op dit oogenblik van het gesprek vertoonde.

„Er loopt een sterke strooming dien kant uit," merkte de vergenoegde kapitein op. „Wind en water helpen elkaar, ziet ge wel. Bedenk maar, dat hij daar laatst ook weer bij moest zijn."

„Heel gunstig voor zijn hoop," zei Carker.

„Bedenk dat hij in het zog van dien dag werd mee geboegseerd!" vervolgde de kapitein. „Wat kan nu het sleeptouw kapen?"

„Niets," antwoordde Carker.

„Gij hebt alweer gelijk," zei de kapitein, hem nogmaals de hand drukkend. „Niets! Sta vast dus! Er is een zoontje gestorven — een aardig jongetje. Niet waar?"

„Ja, er is een zoontje gestorven," antwoordde de alles toestemmende Carker.

„Welnu, er is al een ander voor u klaar," zei de kapitein. „Een neef van een knappen kerel! Een neef van Sam Gills. Walter, die in al uw zaken is, die alle dagen in uw huis en uw hart komt!" zei de kapitein, zijn stem verheffend om dit dichtertelijke slot uit te spreken.

De zelfvoldoening waarmee de kapitein Carker bij ieder gezegde zachtjes met zijn elleboog aanstiet, kon door niets overtroffen worden dan door de opgetogenheid waarmee hij, na dit schitterende staaltje van schranderheid en welsprekendheid, een stap achteruit deed en hem aankeek.

„Heb ik geen gelijk?" zei de kapitein.

„Kapitein Cuttle," zei Carker, op een vreemde manier naar zijn knieën buigend alsof hij zich zelf omhelzen wilde, „in wat zij daar over Walter Gay en zijn vooruitzichten hebt gezegd, hebt zij volkomen gelijk. Ik begrijp dat wij in vertrouwen met elkaar spreken."

„Op mijn eer!" viel de kapitein er op in. „Geen woord!"

„Tegen hem of iemand anders?" hernam Carker.

De kapitein trok zijn wenkbrauwen samen en schudde zijn hoofd.

„Maar alleen voor uw eigen geruststelling, en ook natuurlijk om u voor het vervolg naar te richten," zei Carker.

„Ik dank u vriendelijk," zei de kapitein, met groote aandacht luisterend.

„Ik maak geen bezwaar om te zeggen dat zij alle waarschijnlijkheden heel juist geraden hebt."

„En wat uw patroon betreft," zei de kapitein, „een onderhoud tusschen ons moet maar liefst ongezocht vanzelf komen. Er is tijd genoeg."

Met een mond van het eene oor tot het andere, herhaalde Carker: „Tijd genoeg!" Hij sprak de woorden niet uit, maar knikte alleen maar vriendelijk, en vormde ze met zijn lippen.

„En daar ik nu weet — wat ik altijd gezegd heb — dat Walter op weg is om zijn fortuin te maken," zei de kapitein.

„Om zijn fortuin te maken," herhaalde Carker, even klankloos als tevoren.

„En dat hij dat reisje maar gaat doen als een stukje, om zoo te zeggen, van zijn gewone werk, en toch hier de beste vooruitzichten houdt," zei de kapitein.

„De beste vooruitzichten houdt," herhaalde Carker weer op dezelfde manier.

„Wel, zoolang ik dat weet," vervolgde de kapitein, „is er geen haast en ben ik gerust."

Daar Carker opnieuw glimlachte en knikte, werd kapitein Cuttle ten sterkste in zijn meening bevestigd, dat hij een van de aardigste menschen was, die hij ooit gezien had, en dat zelfs mijnheer Dombey zich naar zoo'n model zou kunnen verbeteren. Met groote hartelijkheid stak hij dus nogmaals zijn geduchte hand uit (die in kleur vrijwel op een oud scheepsblok leek) en gaf Carker een kneep, die op zijn zachter vleesch een proefdruk van de barsten en spleten naliet waarmee de palm van den kapitein rijkelijk getatoueerde was.

„Vaarwel!" zei de kapitein. „Ik ben geen man van veel woorden, maar ik blijf u heel dankbaar dat zij zoo vriendschappelijk en openhartig zijt geweest. Gij zult het wel excuseeren, als ik wat vrijpostig ben geweest, niet waar?"

„Volstrekt niet!" was het antwoord.

„Wel bedankt. Mijn kajuitje is niet heel ruim," zei de kapitein, nog eens terugkomend, „maar nogal aardig; en als zij ooit dicht bij Brig Place, nummer negen, mocht komen — wilt ge dat opschrijven? — en naar boven gaan, zonder u te storen aan iets dat iemand beneden aan de deur mischien mocht zeggen — zou ik mij heel vereerd voelen."

Met deze gastvrije uitnoodiging zei de kapitein „goedendag!” ging weg en sloot de deur, terwijl Carker tegen den schoorsteenmantel bleef staan leunen. Zijn sluwe oogen en valsche mond, nog opengesperd, maar nu niet glimlachend; zijn hagelwitte das; zijn bakkebaarden; zelfs het stille strijken van zijn zachte hand over zijn witte linnengoed en zijn gladde gezicht, alles had iets gruwelijk katachtigs.

De argelooze kapitein stapte weg met een zelfvoldoening, die zijn blauwe jas een heel nieuw model scheen te geven. „Goed zoo, Ned!” zei hij bij zich zelf. „Vandaag hebt ge toch iets voor de jongelui gedaan, mijn jongen!”

Eenigszins opgeblazen over zijn familiariteit, van vroeger en in het vooruitzicht, met den patroon, kon de kapitein, toen hij het groote kantoor bereikte, niet nalaten Perch een beetje voor den gek te houden en te vragen of hij nog dacht dat iedereen belet had. Maar om een man, die alleen maar zijn plicht had gedaan niet al te hard te vallen, fluisterde de kapitein hem in het oor, dat hij, als hij lust had in een glas grog, maar moest meegaan, en het dan met alle plezier kon krijgen.

Voor hij definitief wegging, keek de kapitein, eenigszins tot verbazing van de klerken, het kantoor eens op zijn gemak rond, als een deel van iets waarin zijn jonge vriend van nabij belang had. De kluis wakte vooral zijn bewondering op; maar om niet te vrijpostig te schijnen, bepaalde hij zich tot een enkelen goedkeurenden blik, en stapte, na de klerken in het algemeen met welwillende beleefdheid gegroet te hebben, de straat op. Daar Perch hem wel dra volgde, bracht hij dezen heer naar de herberg en vervulde zijn belofte — haastig, want de tijd van Perch was kostbaar.

„Ik zal u een toast geven,” zei de kapitein, toen het glas bijna leeg was en hij met een dikke tong begon te spreken. „Waller!”

„Wie?” zei Perch.

„Waller!” herhaalde de kapitein met een dreunende stem.

Perch, die zich flauw herinnerde in zijn jeugd eens van een dichter van dien naam te hebben gehoord, maakte wel geen bezwaar, maar was toch heel verwonderd dat de kapitein naar de City kwam om de gezondheid van een dichter te drinken; hij had het bijna niet vreemder kunnen vinden als iemand had voorgesteld om in een straat van de City het standbeeld van een dichter — van Shakespeare bij voorbeeld — te plaatsen. Over het geheel was de kapitein zoo'n geheimzinnig en onbegrijpelijk per-

sonage, dat Perch zich voornam om zijn vrouw maar niets over hem te vertellen, uit vrees dat dit onaangename gevolgen zou kunnen hebben.

Geheimzinnig en onbegrijpelijk bleef de kapitein — vervuld van het besef dat hij iets voor de jongelui had gedaan — den heelen dag, zelfs voor zijn vertrouwdeste vrienden, en indien Walter zijn wenken en grinniken niet aan zijn genoegen over het goede resultaat van het onschuldige bedrog, dat zij den ouden Gills speelden, had toegeschreven, zou hij zich zeker vóór dien avond verraden hebben. Nu echter bewaarde hij zijn geheim, en ging laat van den instrumentmaker naar huis, met zijn blinkenden hoed zoo sterk op zij en zoo'n verrukte uitdrukking in zijn oogen, dat jufvrouw MacStinger (die best bij doctor Blimber opgevoed had kunnen zijn, zoo'n Romeinsche matrone was zij) zich bij zijn eersten aanblik achter de open straatdeur verschanste en niet daar vandaan kwam, om naar haar lieve kindertjes te kijken, voor hij veilig op zijn eigen kamer was.

HOOFDSTUK XVIII.

Vader en dochter.

In het heele huis van Dombey is het doodstil. De dienstboden, die de trap op en af sluipen, ritselen, maar laten geen voetstappen hooren. Zij praten voortdurend met elkaar, blijven lang aan tafel zitten, eten en drinken met smaak, en vermaken zich op een naargeestige, goddelooze manier. Jufvrouw Wickam, met haar oogen vol tranen, vertelt akelige geschiedenissen, en zegt dat zij altijd tegen mevrouw Pipchin gezegd heeft dat het zoo zou gaan, en drinkt meer bier dan gewoonlijk, en is heel bedroefd, maar toch gezellig. De keukenmeid verkeert in een soortgelijken gemoedstoestand. Zij belooft wat gebakken visch voor den avond, en vecht even sterk tegen haar gevoel als tegen de uien, die zij bij de sla gereedmaakt. Towlinson begint te denken dat het zoo zijn moest, en wil weten of iemand hem zeggen kan dat een hoekhuis ooit gelukkig was. Het komt allen voor dat het al lang geleden is, hoewel het kind nog, met een kalmen glimlach op zijn gezichtje, op zijn bedje ligt.

Na het donker komen er anderen — geen gerucht maken zij, op hun schoenen met vilten zolen — die er vroeger ook al eens zijn geweest; en met hen komt dat laatste

HET STILLE HUIS

rustbed, dat zoo vreemd is voor een kinderlijken slaper. Al dien tijd is de vader zelfs niet door een bediende gezien; want als er iemand in de donkere kamer komt, blijft hij in een hoek zitten, en op andere tijden schijnt hij zich niet te bewegen, dan om

Aan het kantoor in de City zijn de matglazen ramen nog met luiken verduisterd. De lampen op de lessenaars worden verdonkerd door den toch nog binnenvallenden dag, en de dag wordt weer door de lampen verdonkerd, en er heerscht een bui-

AL DIEN TIJD IS DE VADER ZELFS NIET DOOR EEN BEDIENDE GEZIEN; WANT ALS ER IEMAND IN DE DONKERE KAMER KOMT, BLIJFT HIJ IN EEN HOEK ZITTEN.

daarin heen en weer te loopen. Maar 's morgens fluistert men in het huis, dat men hem in het holst van den nacht naar boven heeft hooren gaan, en dat hij daar — in de kamer — gebleven is, tot de zon begon te schijnen.

tengewone somberheid. Er wordt niet veel gewerkt. De klerken hebben geen lust daartoe, en maken een afspraak om in den middag met elkaar te gaan eten, wandelen of varen. Perch blijft lang met zijn boodschappen uit, en zit in herbergen bij de toon-

bank, waarheen vrienden hem hebben meegenomen, en redeneert daar over de onzekerheid van al het ondermaansche. Hij gaat 's avonds vroeger dan gewoonlijk naar huis, en trakteert zijn vrouw op een kalfskarbonade en een extra glas bier. Carker de chef trakteert niemand en wordt niet getrakteerd, maar alleen in zijn kamer laat hij den heelen dag zijn tanden zien, en het zou den indruk kunnen wekken, dat er een hinderpaal is opgeruimd, die hem in den weg lag.

Nu komen de blozende kinderen, die tegenover Dombey wonen, voor het raam van de kinderkamer naar de straat kijken; want er staan vier zwarte paarden voor zijn deur, met pluimen op hun kop, en op het rijtuig dat zij trekken wuiven eveneens pluimen; en deze, en een stoet van mannen met rouwsjerpen en staven, verzamelen een hoop volk om zich heen. De kunstenaar, die juist zijn vertooning wilde beginnen, hangt zijn losse jas weer over zijn mooie pakje en zijn vrouw, met een zwaar kind op haar arm, blijft staan talmen om den stoet te zien. Maar dichter tegen den valen doek, die haar borst bedekt, drukt zij haar kind, als de doodkist, zoo licht om te dragen, buitenkomt; en het jongste van de blozende kinderen voor het raam aan den overkant heeft geen waarschuwend hand nodig om haar vroolijkheid te smoren, als zij, met haar mollige vingertje wijzend, de kindermeid aankijkt en vraagt: „Wat is dat?”

En nu, tusschen een troepje knechts in den rouw en de schreiende vrouwen door, gaat Dombey naar de andere koets, die op hem wacht. Hij is niet „terneergedrukt”, denken de toeschouwers. Zijn gang is even statig, zijn houding even stijf als altijd. Hij houdt geen zakdoek voor zijn gezicht en kijkt strak voor zich uit. Behalve dat zijn gezicht bleek en eenigszins ingevallen is, heeft het dezelfde uitdrukking als gewoonlijk. Hij neemt zijn plaats in de koets in en nog drie andere heeren volgen. Dan trekt de deftige rouwstoet langzaam de straat door. De pluimen wuiven nog in de verte, als de kunstenaar zijn waschkom al op een stok laat draaien, en denzelfden hoop volk om zich heen heeft om hem te bewonderen. Zijn vrouw is minder vlug dan anders met het geldbakje, want die kinderbegrafenis heeft haar in de gedachten gebracht, dat het kind onder haar valen doek misschien ook niet groot zal worden, misschien nooit een blauw lint om zijn hoofd zal hebben, een broek van vleeschkleurig tricot zal dragen en in de modder zal duikelen.

De pluimen vervolgen somber haar weg langs de straten en komen binnen den klank van een kerkklok. In dezelfde kerk heeft het aardige jongetje gekregen, wat spoedig alles zal zijn wat op aarde van hem over is — een naam. Alles wat van hem dood is leggen zij daar, dicht bij het vergankelijke deel van zijn moeder. Het is goed zoo. Zijn stof rust waar Florence op haar wandelingen — o, eenzame, eenzame wandelingen! — het dagelijks kan voorbijkomen.

Nadat de plechtigheid is afgelopen en de geestelijke is heengegaan, kijkt Dombey rond en vraagt zacht of de man er is, die gewaarschuwd is om de bestelling voor den grafsteen op te nemen.

Er komt iemand naar voren, en zegt: „Ja.”

Dombey beduidt hem waar hij het denkteeke geplaatst wil hebben, en wijst hem met de hand op den muur, de grootte en het model, en hoe het zich bij dat van de moeder moet aansluiten. Dan schrijft hij het opschrift met potlood op een stukje papier, geeft het hem en zegt: „Ik verlang het spoedig geplaatst te hebben.”

„Het zal dadelijk gebeuren, mijnheer.”

„Er hoeft niets anders op te worden gezet dan de naam en de leeftijd.”

De man buigt, kijkt naar het papier, maar schijnt te twifelen. Dombey, hier niet op lettend, keert zich om en gaat vooruit naar het portaal.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer;” zijn rouwmantel wordt zachtjes aangeraakt; „maar daar gij het dadelijk gedaan wilt hebben, en ik het dus in bewerking zal geven zodra ik terug ben....”

„Wel?”

„Wilt ge zoo goed zijn het nog eens over te lezen? Ik geloof dat er een vergissing in is.”

„Waar?”

De steenhouwer geeft hem het papier terug, en wijst met zijn duimstok naar de woorden „geliefd en eenig kind”.

„Het zou „zoon” moeten zijn, dunkt mij, is 't niet, mijnheer?”

„Gij hebt gelijk. Natuurlijk. Verander dat.”

De vader vervolgt, met haastiger tred, zijn weg naar de koets. Wanneer de andere drie, die hem op de hielen volgen, bij hem plaats nemen, is zijn gezicht voor de eerste maal in zijn mantel verborgen. Zij zien het dien dag niet meer. Hij stapt het eerst uit, en gaat onmiddellijk naar zijn kamer. De andere rouwdragers (het zijn mijnheer Chick en twee van de dokters) gaan boven

naar het salon, waar zij door mevrouw Chick en juffrouw Tox worden ontvangen. En welk gezicht daar schuilt, in die gesloten kamer beneden; of welke gedachten daar heerschen; welk hart daar is, hoe daar gestreden of geleden wordt — weet niemand.

Het voornaamste wat men beneden in de keuken weet is, dat het op een Zondag lijkt. Men kan haast niet anders denken of het is heel onbehoorlijk, zoo niet goddeloos, dat de menschen buitenshuis hun gewone bezigheden verrichten en hun dagelijksche kleeren dragen. Het is iets volkomen nieuws, dat de gordijnen weer opgehaald zijn en de luiken openstaan; en men maakt zich naargeestig vroolijk bij den wijn, die zoo mild geschonken wordt als op een feestdag. Men is sterk geneigd om te moraliseeren. Towlinson geeft met een zucht den toast: „Ons aller beterschap!” waarop de keukenmeid, eveneens met een zucht, zegt: „Daar is nog genoeg reden toe, dat weet God.” In den avond nemen mevrouw Chick en juffrouw Tox haar naaiwerk weer op, en gaat Towlinson uit om een luchtje te scheppen, vergezeld door de werkmeid, die haar rouwhoed nog niet geprobeerd heeft. Zij zijn heel lief tegen elkaar op donkere hoeken van straten, en Towlinson denkt er aan om als een eenzaam groenteman een nieuw en onberispelijk leven te gaan leiden.

Er wordt dien nacht rustiger geslapen dan sedert vele nachten. De ochtendzon wekt het oude huishouden, om weer zijn ouden gang te gaan. De blozende kinderen van den overkant loopen met hoepels voorbij. In de kerk is een prachtige trouwpartij. De vrouw van den kunstenaar haalt in een andere wijk van de stad geld op, even vlug en ijverig als altijd. De steenhouwer zingt en fluit terwijl hij op de marmeren plaat vóór hem, de letters P-A-U-L beitel.

En zou het mogelijk zijn dat in een wereld zoo vol en druk het verlies van één zwak schepseltje een leegte in een hart veroorzaakt, zoo wijd en diep dat niets dan de wijde en diepte der eeuwigheid haar kan vullen! Florence had in haar onschuldige droefheid kunnen antwoorden: „O, mijn broer, o, mijn teerbeminde en liefhebbende broer! Eenige vriend en deelgenoot van mijn verachte kindsheid! Zou een minder verheven gedachte het licht kunnen verspreiden dat reeds jouw vroegtijdige graf bestraalt, of den weemoed kunnen doen ontstaan, die reeds onder deze tranen mijn smart verzacht!”

„Kindlief,” zei mevrouw Chick, die het

haar plicht achtte, deze gelegenheid waar te nemen om een nuttige les te geven, „als je eens zoo oud bent als ik. . . .”

„Wat dus nog in het best van je leven zal zijn,” merkte juffrouw Tox op.

„Dan zul je,” vervolgde mevrouw Chick, juffrouw Tox de hand drukkend, uit erkentelijkheid voor haar vriendelijke gezegde, „dan zul je weten dat alle droefheid niet helpen kan, en het onze plicht is te berusten.”

„Ik zal mijn best doen, lieve tante. Dat doe ik al,” antwoordde Florence snikkend.

„Dat doet mij genoegen,” zei mevrouw Chick, „omdat, liefje, zooals onze lieve juffrouw Tox — wier verstand en oordeel niemand betwijfelen kan. . . .”

„Mijn lieve Louise, ik zal heusch nog trotsch worden,” zei juffrouw Tox.

„Je zal zeggen en met haar ondervinding bevestigen,” vervolgde mevrouw Chick, „dat wij altijd gereed moeten zijn om daartoe pogingen te doen. Als een misanthroop ooit in mijn bijzijn mocht vragen: „Waartoe wordt de mensch geboren?” zou ik antwoorden: „Om zich in te spannen.”

„Heel goed gezegd,” zei juffrouw Tox, getroffen door het origineele van die ontboezeming. „Heel goed!”

„Helaas,” hervatte mevrouw Chick, „hebben wij een waarschuwend voorbeeld vlak voor onze oogen. Wij hebben maar al te veel reden om aan te nemen, lief kind, dat, als men zich in deze familie maar bijtijds een inspanning had getroost, een heele reeks van bedroevende omstandigheden vermeden had kunnen worden. Niets zal mij ooit er van afbrengen,” zei zij, op vasten toon, „dat, als de arme lieve Fanny maar eenige pogingen gedaan had, dat arme lieve kind in ieder geval een sterker gestel gehad zou hebben.”

Mevrouw Chick gaf zich voor een half oogenblik aan haar aandoening over; maar om haar leer met een voorbeeld te bekrachtigen, stuitte zij zich midden in een snik, en ging toen weer voort:

„Laat ons daarom zien, Florence, wat ik je verzoeken mag, dat je een beetje geestkracht hebt, en dat je de droefheid, waarin je papa gedompeld is, niet door je eigenliefde verzwart.”

„Lieve tante!” zei Florence, snel voor haar neerknielend, om haar beter en ernstiger in het gezicht te kunnen kijken. „Zeg mij meer van papa. O, zeg mij wat van hem! Is hij volkomen onder zijn hartzeer bezweken?”

Juffrouw Tox had een teer gevoel, en dit gezegde ontroerde haar diep. Of zij daarin bij het verwaarloosde kind alleen maar de-

zelfde medelijdende aandoening zag, die haar overleden broer zoo dikwijls had getoond — of wel een liefde, die zich aan het hart, dat hem had liefgehad, trachtte te hechten, en niet dulden kon dat zij van de gemeenschap in een dergelijke smart werd uitgesloten — of dat zij daarin alleen het kinderlijke hart zag, gegriefd omdat zijn teederheid zoolang onbeantwoord was gebleven, en dat in zijn eenzaamheid tot hem riep om getroost te worden en troost te geven — hoe zij dit gezegde ook opvatte, juffrouw Tox werd er door geroerd. Voor een oogenblik vergat zij de waardigheid van mevrouw Chick, en haastig Florence's wang streelend, keerde zij zich om en liet de tranen uit haar oogen stroomen, zonder op een wenk van de deftige matrone te wachten.

Mevrouw Chick verloor zelf voor een oogenblik de tegenwoordigheid van geest, waarop zij zich zoo verhoovaardigde en bleef het mooie, jonge gezichtje, dat zoolang, standvastig en geduldig naar het bedje gekeerd was gebleven, verstomd aankijken. Maar haar stem terug krijgend — een synoniem van haar tegenwoordigheid van geest, want beide waren eigenlijk een en hetzelfde — antwoordde zij deftig:

„Florence, kindlief, je goede papa heeft soms wel iets vreemds; en als je mij naar hem vraagt, vraag je mij naar iets dat ik werkelijk niet kan beweren te begrijpen. Ik geloof dat ik misschien meer invloed op je papa heb dan iemand anders. Maar toch is alles wat ik zeggen kan; dat hij mij heel weinig gezegd heeft, en dat ik hem maar een- of tweemaal voor een oogenblik heb gezien, of eigenlijk haast niet gezien, want zijn kamer was donker. Ik heb tegen je papa gezegd: „Paul, zoo heb ik mij letterlijk uitgedrukt — „Paul, waarom gebruikt gij niets iets versterkends?“ Telkens is het antwoord van je papa geweest: „Louise, wees zoo goed mij alleen te laten. Ik heb niets noodig. Ik voel me beter alleen.“ Als ik morgen een eed voor een rechter moest doen, Lucretia,” zei mevrouw Chick, „twijfel ik niet of ik zou veilig durven te zweren, dat dit zijn eigen woorden waren.“

Juffrouw Tox gaf haar bewondering te kennen door te zeggen: „Mijn Louise is altijd zoo nauwkeurig!“

„Kortom, Florence,” hervatte haar tante, „er is letterlijk niets tusschen je ongelukkigen papa en mij gepasseerd, tot vandaag, toen ik je papa zei dat Sir Barnet en Lady Skettles buitengewoon vriendelijke briefjes hadden gestuurd — onze lieve jongen! Lady Skettles hield zooveel van hem als van een

— waar is mijn zakdoek?“

Juffrouw Tox gaf er haar een aan.

„Buitengewoon vriendelijke briefjes, om voor te stellen dat jij tot verstrooiing bij hen zou komen logeeren. Toen ik je papa zei dat ik dacht, dat juffrouw Tox en ik nu wel naar huis konden gaan (waarin hij toestemde) vroeg ik of hij er tegen had dat jij die invitatie zou aannemen. Hij zei: „Neen, Louise, volstrekt niet.“

Florence sloeg haar betraande oogen op.

„Maar, als je liever hier wilt blijven, Florence, in plaats van daar te gaan logeeren, of met mij naar huis te gaan....“

„Dat zou ik veel liever willen, tante,” was het flauwe antwoord.

„Wel kind,” zei mevrouw Chick, „dan kun je dat. Het is een vreemde keuze, moet ik zeggen. Maar je bent altijd vreemd geweest. Iemand anders op jouw leeftijd, en na wat er is voorgevallen — mijn lieve juffrouw Tox, ik ben mijn zakdoek weer kwijt — zou graag hier vandaan gaan, zou men denken.“

„Ik zou niet graag willen,” zei Florence, „dat het huis nu gemeden scheen. Ik zou niet graag denken, dat de — zijn — de kamers boven nu heelemaal leeg stonden en zoo akelig waren, tante. Ik wil liever eerst nog hier blijven. O, mijn broer! O, mijn broer!“

Het was een natuurlijke, onbedwingbare gemoedsbeweging, die zich zelf een uitweg baande tusschen de vingers door waarmee zij haar gezicht bedekte. De overkropte borst moest soms zoo lucht krijgen, of het gewonde, eenzame hart daarbinnen had moeten smoren.

„Wel kind,” zei mevrouw Chick, „ik zou je niet graag iets onaangenaams willen zeggen, en dat weet je ook wel. Je zult dus hier blijven en precies doen zooals je verkiest. Niemand zal het je lastig maken, Florence, of willen lastig maken.“

Florence schudde treurig toestemmend haar hoofd.

„Nauwelijks was ik er tegen je armen papa over begonnen, dat hij werkelijk wat verstrooiing en afleiding moest gaan zoeken,” zei mevrouw Chick, „of hij vertelde mij, dat hij al van plan was een poosje naar buiten te gaan. Ik hoop maar dat hij het gauw zal doen. Hij kan het niet te gauw doen. Maar ik denk dat er nog wel zaken te regelen en schikkingen te treffen zijn, ten gevolge van dien slag, die ons allen zoo bedroefd heeft — ik kan niet begrijpen waar de mijne gebleven is; Lucretia, leen mij den uwen even, lieve — die hem nog wel een paar avonden in zijn kamer zullen

VADER EN DOCHTER

bezighouden. Je papa is een Dombey, kind, zooals er misschien nooit een geweest is," zei mevrouw Chick, haar beide oogen heel zorgvuldig met verschillende hoeken van den geleenden zakdoek afdrogend. „Hij zal

tegen mij zei — ik heb je zijn eigen woorden laten hooren: Louise, ik heb niets noodig. Ik voel me beter alleen," — wat denk je dan dat hij tegen jou zou zeggen? Je moet je niet aan hem laten zien, kind —

MAAR ZIJ WERD TOCH DIKWILS, HEEL DIKWILS HERHAALD, IN DIE STILLE EENZAAMHEID; EN NOG TRILDEN DE LAATSTE ACCOORDEN VAN DE SNAREN ALS HAAR LIEVE STEM IN TRANEN WEGSMOLT.

zich wel inspannen. Daarvoor hoeft men bij hem niet bang te zijn."

„Is er niets, tante," begon Florence bevend, „dat ik zou kunnen doen om...."

„Heere, kindlief," viel mevrouw Chick er haastig op in, „wat praat je? Als je papa

niet eens van zooiets droomen."

„Tante," zei Florence, „ik zal maar wat op bed gaan liggen."

Mevrouw Chick keurde dit besluit goed en stuurde haar met een kus weg. Maar juffrouw Tox ging, met het zwakke voor-

wendsel dat zij naar den weggeraakten zakdoek wilde zoeken, haar na naar boven, en trachtte in enkele gestolen oogenblikjes haar te troosten, hoewel Suze Nipper haar daarbij tegenwerkte. Want in haar gloeienden ijver maakte Suze juffrouw Tox voor een krokodil uit; en toch scheen haar medelijden echt te zijn, en had het ten minste den schijn van belangeloosheid voor zich — er was weinig voordeel mee te behalen.

En was er iemand nader en dierbaarder dan Suze om het worstelende hart in zijn strijd bij te staan? Was er geen andere hals om te omvatten; geen ander gezicht om naar te kijken; niemand anders om in zoo'n diepe droefheid een troostend woord te spreken? Was Florence zoo alleen in de barre wereld, dat haar niets anders overschoot? Niets. Opeens en tegelijk moederloos en broederloos geworden — want met het verlies van den kleinen Paul, trof het eerste en zwaarste verlies haar met nieuwe kracht — was dit de eenige hulp die zij had. O, wie kan zeggen hoe zij in het eerst naar hulp verlangde!

Aanvankelijk, toen het huis weer op orde was gekomen, en allen vertrokken waren, behalve de dienstboden en haar vader, die in zijn kamers opgesloten bleef, kon Florence niets anders doen dan schreien, en heen en weer dwalen, en soms, in een vlaag van wanhopige herinnering, naar haar kamer vliegen, haar handen wringen, zich met haar gezicht op haar bed werpen, en van geen troost willen weten, van niets weten dan de bitterheid en wreedheid van haar leed. Dit volgde gewoonlijk op het herkennen van een plek of een voorwerp dat in bijzonder teedere betrekking met hem stond, en maakte het huis in het begin tot een martelplaats voor haar.

Maar het ligt niet in den aard van de reine liefde om lang met zoo'n verderfelijke woestheid te branden. De vlam, die door grove aardsche deelen wordt ontreinigd, mag de borst verteren, die haar een schuilplaats geeft; maar het heilige vuur van den hemel is in het hart even zacht, als toen het op de hoofden der verzamelde twaalf rustte, en ieder daarbij zijn broeder zag, verlicht en ongedeerd. Het opgeroepen beeld kreeg weldra het vergenoegde gezichtje, de zachte stem, de liefdevolle blikken, de stille vertrouwelijkheid terug, en hoewel Florence nog bleef schreien, schreide zij toch rustiger, en voelde zij dat de herinnering haar weldadig was.

Het duurde niet lang of de gouden golfjes, die op de oude plaats en den ouden

tijd over den muur speelden, werden onder het verdwijnen met kalme treurigheid nagestaard. Het duurde niet lang of die kamer zag haar daar weer zitten, alleen, maar even stil en geduldig als zij bij dat bedje had gewaakt. Als het akelige gevoel, dat het nu leeg was, haar te pijnlijk werd, kon zij er nu bij neerknielen en God bidden — het was de uitstorting van het overvolle hart — dat een engel haar mocht blijven liefhebben en gedenken.

Het duurde niet lang, of in dat akelige, holle huis hief haar stem in het schemeruur, langzaam en soms ophoudend, de oude wijsjes aan, waarnaar hij zoo dikwijls had geluisterd, met het zwakke hoofdje in haar arm. En daarna, als het heelemaal donker was, klonk er een muziek door de kamer, zoo zacht gespeeld en gezongen, dat zij meer een weemoedige herinnering leek van wat zij dien laatsten avond op zijn verzoek gedaan had, dan een werkelijke herhaling. Maar zij werd toch dikwijls, heel dikwijls herhaald, in die stille eenzaamheid; en nog trilden de laatste accoorden van de snaren als haar lieve stem in tranen wegsmolt.

Zoo kreeg zij moed om naar het werk te kijken, waarmee haar vingers naast hem op het zeestrand bezig waren geweest; en zoo duurde het niet lang of zij vatte het weer op — met iets dat op menschelijke liefde leek, alsof het gevoel en bewustzijn had en hem had gekend; en zoo sleet zij, voor het raam, dicht bij het portret van haar moeder gezeten, de peinzende uren.

Waarom richtten haar donkere oogen zich zoo dikwijls naar den overkant, waar die blozende kinderen woonden? Zij deden haar niet rechtstreeks aan haar verlies denken, want het waren allemaal meisjes, vier kleine zusjes. Maar zij waren moederloos evenals zij — en hadden een vader.

Het was gemakkelijk te weten wanneer hij uit was en thuis werd verwacht, want het oudste kind stond dan altijd gekleed voor het raam van het salon of op het balkon naar hem uit te kijken, en als hij verscheen straalde haar verwachtende gezichtje van blijdschap, terwijl de anderen, voor het hoogere raam, ook altijd op de wacht, in haar handjes klaptten en op de vensterbank trommelden en hem riepen. Het oudste meisje kwam dan beneden naar de hall, en gaf hem haar handje en bracht hem naar boven; en Florence zag haar later naast hem of op zijn knie zitten, met haar arm liefkoozend om zijn hals, en met hem prattend; en hoewel zij altijd vroolijk met elkaar waren, keek hij haar dikwijls aan, alsof hij dacht dat zij op haar gestorven moeder

leek. Soms wilde Florence hier niet meer naar kijken, en in tranen uitbarstend, verschoot zij zich dan achter het gordijn, alsof zij bang werd, of ging zij weg van het raam. Zij kon zich echter niet weerhouden terug te komen, en dan viel haar werk haar spoedig weer ongemerkt uit haar handen.

Het was het huis, dat jarenlang leeg had gestaan. Het was lang zoo blijven staan. Eindelijk, en terwijl zij van huis was, had deze familie het betrokken; en toen was het gerepareerd en nieuw geschilderd, en nu waren er vogeltjes en bloemen in, en leek het niet meer op wat het vroeger was. Maar zij dacht nooit aan het huis. De meisjes en haar vader waren haar alles.

Als hij gegeten had, kon zij ze, door de open ramen, met de kindermeid of gouvernante naar beneden zien komen, en zich om de tafel scharen; en bij het stille zomerweer kwam het geluid van haar kinderstemmetjes en haar heldere gelach de straat overklinken in de drukkende lucht van de kamer waar zij zat. Dan sprongen en klauterden zij met hem de trap op, en stoelden met hem op de sofa, of zaten op zijn knieën bij elkaar gedrongen, een bouquetje gezichtjes, terwijl hij iets scheen te vertellen. Of zij kwamen ook naar buiten op het balkon loopen, en dan verborg Florence zich snel, uit vrees dat het haar blijdschap zou storen, als zij haar daar in het zwart alleen zagen zitten.

Het oudste meisje bleef bij haar vader als de anderen werden weggebracht, en schonk dan thee voor hem — wat een vriendelijk lief huishoudstertje — en zat met hem te praten, soms voor het raam, soms meer achter in de kamer, tot er licht werd gebracht. Hij maakte haar dus tot zijn gezellin, hoewel zij eenige jaren jonger was dan Florence, en zij kon zich bij haar boekje of werkdoosje zoo stil en stemmig bezig houden als een volwassen meisje. Als er licht brandde, was Florence niet bang om uit haar eigen donkere kamer weer naar binnen te kijken. Maar wanneer het tijd voor het meisje werd om „goedennacht, papa,” te zeggen en naar bed te gaan, en zij haar gezichtje naar hem ophief, begon Florence te beven en te snikken, en kon zij niet langer kijken.

Voor zij zelf naar bed ging, keek zij echter, onder het zingen en spelen van de eenvoudige melodie, die hem zoo dikwijls in slaap had gesust, nog dikwijls naar dat huis om. Maar dat zij er ooit aan dacht, of het bespiedde, was een geheim dat zij in haar jonge hartje bewaarde.

En bewaarde dat hartje — zoo oprecht en

trouw — de liefde zoo waardig die de gestorvene haar had toegedragen en met zijn laatste woorden had toegefluisterd — dat hartje, welks argelooze onschuld zich in haar gezichtje weerspiegelde en in elken klank van haar zachte stem tot uitdrukking kwam — geen ander geheim? Ja. Nog een.

Als er niemand anders in huis meer op was en alle lichten waren uitgedoofd, verliet zij zacht haar kamer en ging met onhoorbare stappen de trap af naar de deur van haar vaders kamer. Daartegen liet zij dan met smachtende liefde haar hoofd rusten, en drukte zij haar bevende lippen. Elken nacht knielde zij op den kouden steenen vloer daar buiten neer, om naar zijn ademhaling te luisteren, en in haar vurige verlangen om hem maar eenige genegenheid te mogen toonen, om hem tot eenigen troost te mogen zijn, om hem te bewegen dat hij eenige teederheid van haar, zijn eenzame kind, verdroeg, zou zij, als zij maar gedurfd had, nederig smeekend voor zijn voeten geknield hebben.

Niemand wist het. Niemand dacht er aan. De deur bleef altijd dicht en hij daarbinnen opgesloten. Een paar keer ging hij uit, en in huis zei men dat hij weldra op reis zou gaan; maar overigens bleef hij in die kamers, volkomen alleen; en haar zag hij nooit, naar haar vroeg hij nooit. Misschien wist hij niet eens dat zij in huis was.

Eens, ongeveer een week na de begrafenis, zat Florence te werken, toen Suze haar met een half lachend half schreiend gezicht kwam zeggen, dat er visite voor haar was.

„Visite! Voor mij, Suze?” zei Florence, verwonderd opkijkend.

„Ja, dat is wel een wonder, niet waar juffrouw Flore,” zei Suze; „maar ik wou dat gij druk visites hadt, werkelijk; want dat zou beter voor u zijn, en ik denk ook hoe eerder gij zelfs naar de oude Skettles' en gaat, des te beter voor ons allebei. Ik mag niet van drukte houden, jonge juffrouw Flore, maar ik ben toch geen oester.”

Om Suze recht te doen, dacht zij, dit zeggend, meer om haar jonge meesters dan om zich zelf, en haar gezicht toonde dit.

„Maar wie is er dan om mij te spreken, Suze?” zei Florence.

Met een zenuwachtige uitbarsting, die evenveel van een lach als van een snik, en evenveel van een snik als van een lach had, antwoordde Suze: „mijnheer Toots!”

De glimlach die zich even op Florence's gezichtje vertoonde, verdween onmiddellijk weer, en haar oogen vulden zich met tranen. Maar het was toch een glimlach ge-

weest, en daarmee was Suze al heel erg in haar schik.

„Net hetzelfde wat ik gevoeld heb, juffrouw Flore,” zei zij, haar schort voor haar oogen houdend, en haar hoofd schuddend. „Toen ik dien lummel in de hall zag, begon ik eerst te lachen en toen kreeg ik een brok in mijn keel.”

Onwillekeurig deed zij hetzelfde nog eens. Intusschen was Toots, volkomen onbewust van den indruk dien hij gemaakt had, haar naar boven gevolgd, en nadat hij met zijn knokkels op de deur zich zelf nog eens had aangediend, stapte hij met bijzondere snelheid naar binnen.

„Hoe maakt ge het, juffrouw Dombey?” zei hij. „Met mij gaat het uitstekend — dank u. Hoe maakt gij het?”

Toots — een van de beste jongens in de wereld, hoewel er misschien schranderder konden zijn — had deze lange redevoering met moeite bijeengebracht, om aldus voor Florence en zich zelf de aandoening van het weerzien te verminderen. Nu echter ontdekkend, dat hij onvoorzichtig genoeg was geweest om alles wat hij wist uit te kramen, voor hij nog een stoel genomen, of Florence een woord gezegd had — voor hij eigenlijk goed en wel binnen de deur was — achtte hij het raadzaam nog eens te beginnen.

„Hoe maakt ge het, juffrouw Dombey?” zei hij. „Met mij gaat het uitstekend — dank u. Hoe maakt gij het?”

Florence gaf hem een hand en zei dat het haar goed ging.

„Met mij gaat het ook goed,” zei Toots, een stoel nemend. „Inderdaad, heel goed. Ik kan mij niet herinneren,” vervolgde hij, na een oogenblik te hebben nagedacht, „dat ik ooit beter ben geweest — dank u.”

„Het is heel vriendelijk van u dat gij eens aankomt,” zei Florence, haar werk weer opnemend. „Ik ben blij dat ik u zie.”

Toots antwoordde met een gegichel. Denkend dat dit misschien te levendig was, verbeterde hij het door een zucht. En weer denkend dat dit misschien te treurig was, gichelde hij opnieuw. Met geen van beide manieren van antwoord heelemaal tevreden, haalde hij zwaar adem.

„Gij zijt heel goed voor mijn lieven broer geweest,” zei Florence, haar natuurlijke impuls volgend om zijn verlegenheid te verminderen. „Hij heeft mij dikwijls over u gesproken.”

„O, dat is van geen beteekenis,” zei Toots haastig. „Warm, niet waar?”

„Het is heel mooi weer,” antwoordde Florence.

„Dat is echt mijn weer,” hervatte Toots. „Ik geloof niet dat ik mij ooit zoo goed heb gevoeld als op 't oogenblik — dank u.”

Na dit merkwaardige en onverwachte feit geconstateerd te hebben, verzonk Toots in een diepen put van stilzwijgen.

„Ge zijt nu niet meer bij doctor Blimber?” zei Florence, als een poging om hem er uit te helpen.

„Gelukkig niet,” antwoordde Toots en stortte er weer in.

Hij bleef, verdrongen naar het scheen, wel tien minuten lang beneden. Na verloop van dien tijd kwam hij plotseling weer bovendrijven, en zei:

„Well! Goedenmorgen, juffrouw Dombey.”

„Gaat gij al weg?” zei Florence, opstaand.

„Dat weet ik eigenlijk niet. Neen, niet dadelijk nog,” zei Toots, en ging alleronverwachtst weer zitten. „De quaestie is — juffrouw Dombey.”

„Wees niet bang om te spreken,” zei Florence met een glimlach, „ik zou heel graag eens over mijn broer met u spreken.”

„O ja, werkelijk?” zei Toots daarop, met levendige sympathie in elken trek van zijn anders zoo onbeteekenende gezicht. „Arme Dombey! Ik had werkelijk nooit gedacht dat Burgess en Co. — kleermakers, en vogue, maar heel duur, over wie wij wel eens gepraat hebben — mij daarvoor dit pak zouden maken.” Toots was in den rouw. „Arme Dombey! Och, juffrouw Dombey!” stotterde en snikte Toots.

„Wel?” zei Florence.

„Er is een vriend, waarvan hij op het laatst bijzonder gehouden heeft. Ik dacht dat gij hem misschien wel zoudt willen hebben als een soort van gedachtenis. Gij weet wel hoe hij nog om Diogenes dacht?”

„O ja! o ja!” riep Florence uit.

„Arme Dombey! Ik ook,” zei Toots.

Toots, die Florence in tranen zag, had veel moeite om dit punt te boven te komen, en was bijna weer in den put getuimeld. Maar een gegichel redde hem op den kant.

„O, juffrouw Dombey,” vervolgde hij. „Ik zou in staat zijn geweest hem te stelen, als zij hem niet gegeven hadden — dat zou ik zeker hebben gedaan; maar zij waren blij dat zij hem kwijt raakten, geloof ik. Als gij hem hebben wilt, hij is voor de deur. Ik heb hem speciaal voor u meegebracht. Hij is geen dameshondje, ziet ge; maar daar zult ge zeker niet op letten, is 't wel?”

Diogenes stond op dat oogenblik, zooals zij weldra zagen, toen zij naar de straat keken, uit het portier van een huurkoets te staren, waarin men hem, om hem te voeren, had gelokt door hem wijs te maken

dat er ratten in het stroo zaten. Om de waarheid te zeggen, hij leek zoo weinig op een dameshondje als een hond maar doen kon; en in zijn ongeduldigen angst om uit de koets te komen zag hij er weinig innemend uit. Hij jankte aanhoudend, nam nu en dan een sprong, die telkens mislukte, zoodat hij achterover in het stroo tuimelde, en sprong dan hijgend weer op en stak zijn tong uit, alsof hij deze aan een dokter moest laten zien.

Maar hoewel Diogenes zoo'n belachelijke, lompe, leelijke hond was als men op een zomerschen dag maar ontmoeten kon; een lastige hond, die zich altijd verbeeldde dat er ergens een vijand school, tegen wien het zijn plicht was te blaffen; hoewel hij verre van goedaardig en zeker niet schrande was, met haar over zijn oogen, een gekken neus, een staart die hem niet scheen toe te komen, en een grove stem, was hij Florence, omdat Paul bij zijn afscheid nog zoo om hem had gedacht en verzocht had dat er goed voor hem gezorgd zou worden, welkomer dan de fraaiste en kostbaarste hond kon zijn geweest. Zoo dierbaar, zoo welkom was haar die leelijke Diogenes, dat zij de bejuweelde hand van Toots greep en die uit dankbaarheid kuste. En toen Diogenes, losgelaten, de trap kwam oprennen en de kamer binnen kwam stuiven (zooveel moeite als men eerst had, om hem uit de koets te krijgen!) en onder al de meubelen kroop, en een langen ijzeren ketting, die hem nasleepte, om de pooten van stoelen en tafels wond, en er toen aan trok, tot zijn oogen hem zoo uit zijn kop puilden, dat zij door zijn haren heen zichtbaar werden; en toen hij bromde tegen Toots, die familiaar met hem wilde doen, en op Towlinson aanvloeg, met de zedelijke overtuiging, dat hij de vijand om den hoek was, tegen wien hij zijn heele leven had geblaft en dien hij nog nooit had gezien, was Florence zoo met hem ingenomen alsof hij een model van dressuur en schrandeheid was geweest.

Toots was zoo blij dat zijn geschenk zoo in den smaak viel, en zoo verrukt toen hij Florence zich over Diogenes zag bukken om zijn ruigen rug met haar hand te streelen — wat Diogenes van het eerste oogenblik van hun kennismaking af goedgunstig toeliet — dat het hem moeilijk viel afscheid te nemen, en het zeker nog veel langer geduurd zou hebben voor hij daartoe kon besluiten, als Diogenes zelf hem niet had geholpen, door het in zijn kop te krijgen om tegen hem te blaffen en uit te schieten. Daar hij er niet zeker van was

waarop deze demonstraties zouden uitloopen, en begrijpend dat zij de pantalon, waaraan Burgess en Co. hun kunsten hadden gewijd, in gevaar brachten, ging Toots grinnikend naar de deur, keek daar nog een paar keer zonder bepaalde bedoeling om, telkens door een nieuwen uitval van Diogenes begroet, en ging eindelijk weg.

„Kom dan, Di! lieve Di! maak eens kennis met je nieuwe meesteres. Wij moeten veel van elkaar houden, Di!” zei Florence, zijn ruigen kop liefkoozend. En de grove, ruige Di, alsof zijn harige huid niet ondoordringbaar was voor den traan die er op viel, en zijn hondehart er door verzacht werd, duwde zijn neus in haar gezicht en zwoer haar trouw.

Diogenes de man sprak niet duidelijker tot Alexander den Groote, als Diogenes de hond tot Florence sprak. Hij onderteevende blijmoedig het contract met zijn kleine meesteres en wijdde zich aan haar dienst. Dadelijk werd in een hoek een feestmaal voor hem aangericht, en toen hij volop gegeten had, kwam hij naar het raam waar Florence zat uit te kijken, ging op zijn achterpooten staan, met zijn lompe voorpooten op haar schouders, likte haar gezicht en haar handen, drukte zijn kop tegen haar borst en kwispelstaartte tot hij er moe van werd. Eindelijk rolde hij zich voor haar voeten in elkaar en ging liggen slapen.

Hoewel Suze eenigszins bang voor honden was, en het raadzaam achtte om, als zij in de kamer was, haar rokken zorgvuldig strak te trekken, alsof zij door een geverfd huis liep, en ook eenige gillettjes te slaken en op een stoel te gaan staan als Di zich eens uitrekte, was zij toch op haar manier aangedaan over de vriendelijkheid van Toots, en kon zij Florence niet zoo gevoelig zien voor de genegenheid en het gezelschap van dien ruwen vriend van den kleinen Paul, zonder eenige stille bespiegelingen daarover, die haar de tranen in de oogen brachten. Misschien brachten haar denkbelden mijnheer Dombey wel in zeker verband met den hond; in ieder geval, nadat zij den heelen avond naar Diogenes en zijn meesteres had zitten kijken, en heel bereidwillig een slaapplek voor Diogenes gereed had gemaakt, in de voorkamer dicht bij de deur van zijn meesteres, zei zij, voor zij deze goedennacht wenschte, haastig:

„Uw papa gaat morgenochtend op reis, juffrouw Flore.”

„Morgenochtend, Suze?”

„Ja, juffrouw. Dat heeft hij gezegd. Vroeg.”

„Weet gij ook,” zei Florence zonder haar

aan te kijken, „waar papa naar toe gaat?”

„Niet precies, juffrouw. Hij zal eerst dien mooien majoor gaan opzoeken, en ik moet zeggen, als ik zelf kennis had aan een majoor (waarvoor de hemel mij moge bewaren) zou het geen blauwe zijn.”

„Sst, Suze!” zei Florence zacht maar dringend.

„Wel, juffrouw Flore,” antwoordde Suze, die van verontwaardiging gloeide, „ik kan 't niet helpen, blauw is hij, en zolang ik een Christenmensch was, al was het ook van een minderen stand, zou ik vrienden met een natuurlijke kleur willen hebben, of heelemaal geen vrienden.”

Uit wat zij er bijvoegde en beneden had opgestoken, bleek, dat mevrouw Chick haar broer had voorgesteld den majoor tot reisgenoot te nemen, en dat Dombey hem na eenig nadenken daartoe had uitgenoodigd.

„Mooi gezelschap!” zei Suze, met grenzenlooze minachting. „In plaats van met zulk gezelschap was ik liever alleen.”

„Goedennacht, Suze,” zei Florence.

„Goedennacht, mijn lieve, lieve juffrouw Flore.”

Haar toon van medelijdend beklag deed de snaar trillen die zoo dikwijls werd aangeraakt, maar waarnaar Florence nooit luisterde zolang Suze of iemand anders er bij was. Alleen gebleven, liet Florence haar hoofd op haar eene hand zinken, drukte de andere op haar zwoegende hart, en verdiepte zich in haar leed.

Het was een regenachtige avond; en vervelend was het aanhoudende gekletter tegen de ruiten. Een flauwe, trage wind suiste zuchtend om het huis, als hoorde men een gesmoord gekreun van pijn of droefheid. Een schel geluid floot door de boomen. Terwijl zij daar zoo zat te schreien werd het laat, en het akelige uur van middernacht klonk van de kerktorens.

Florence was weinig meer dan een kind in leeftijd — nauwelijks veertien jaar — en de eenzaamheid en somberheid van een dergelijk uur in het groote huis, waar de dood zoo kort geleden zijn vreeselijke macht had getoond, hadden wel een andere verbeelding met onbestemde akeligheden kunnen vervullen. Maar haar jeugdige verbeelding was te vol van één onderwerp om zich een dergelijk spel te veroorloven. Niets dwaalde er rond in haar brein dan liefde — dwalende, als balling verstooten liefde, wel is waar — maar die altijd weer haar vader zocht.

Het kletteren van den regen, het zuchten van den wind, het sidderende geluid van

de boomen, het slaan van de statige klokken had niets dat die ééne gedachte kon doen verflauwen. Haar herinneringen aan het dierbare doode kind — en deze verliezen haar nooit — hadden dezelfde strekking. O, zoo gebannen te zijn; zoo buitengesloten; haar vaders gezicht van dat uur af nooit te hebben teruggezien!

Zij kon niet naar bed gaan, het arme meisje, en was sindsdien ook nooit naar bed gegaan, zonder haar nachtelijken pelgrimstocht naar zijn deur te maken. Het zou één vreemd en droevig schouwspel zijn geweest, haar nu in de duisternis zachtjes de trap te zien afsluipen, om daarvoor met verblinde oogen, een kloppend hart en achtelooos loshangende haren te blijven staan, en haar betraande wangen van buiten daartegen te drukken. Maar de nacht verborg dit, en niemand wist het.

Op dit oogenblik toen zij dezen nacht de deur aanraakte, ontdekte Florence dat die open was. Voor de eerste maal stond zij open, hoewel maar een haar breed; en daar binnen was nog licht. De eerste neiging van het schroomvallige meisje — en zij zwichtte daarvoor — was snel de vlucht te nemen. Haar volgende, terug te komen en naar binnen te gaan; en deze tweede neiging hield haar besluiteloos op de trap staande.

Dat de deur openstond, zelfs maar op zoo'n kiertje, scheen hoop te geven. Het was bemoedigend een streepje licht van binnen langs den donkeren post te zien sluipen en op den marmeren vloer te zien schijnen. Zij keerde terug, nauwelijks wetend wat zij deed, maar voortgedreven door de liefde in haar binnenste en het leed dat zij samen ondergaan, maar niet gedeeld hadden; en met haar bevende handen omhoog ging zij stil naar binnen.

Haar vader zat voor zijn oude tafel in het middenvertrek. Hij had eenige papieren in orde gebracht, en andere verscheurd, waarvan de snippers voor hem lagen. De regen kletterde zwaarmoedig tegen de ruiten van het achterste kamertje, waar hij zoo dikwijls den armen Paul, als een onnoozel kind, had gadegeslagen; en buiten hoorde men den wind zuchten.

Maar hij hoorde dit niet. Hij zat, met zijn oogen strak op de tafel gericht, zoo diep in gedachten verzonken, dat een veel zwaarder tred dan het lichte voetje van zijn kind hem misschien niet eens gewekt zou hebben. Zijn gezicht was naar haar toegekeerd; bij de flauw brandende lamp en zoo laat in den nacht; zag het er vervallen en vermagerd uit; en de eenzaamheid, die hem omringde, had iets dat Florence diep ontroerde.

„Papa, papa! Spreek toch tegen mij, lieve papa!”

Haar stem deed hem verschrikt opspringen. Zij stond dicht voor hem met uitgespreide armen, maar hij deinsde terug.

„Wat scheelt er aan?” zei hij stuursch. „Waarom kom je hier? Wat heeft je bang gemaakt?”

Als iets haar bang had doen worden, was het zijn gezicht. De gloeiende liefde in het hart van zijn dochtertje bevroor onder dien blik, en zij bleef hem staan aankijken alsof zij in steen was veranderd.

Geen zweem van teederheid of medelijden had dat gezicht. Niets van vaderlijke genegenheid, belangstelling of weemoedigheid. Er was een verandering in, maar niet van dien aard. De onverschilligheid en stijfheid hadden plaats gemaakt voor iets anders — wat het was durfde zij niet te denken, en toch voelde zij de kracht er van en kende zij het, zonder het een naam te geven — dat, toen hij haar zoo aankeek, een schaduw op haar hoofd scheen te werpen.

Zag hij de gelukkige mededingster van zijn zoon, in leven en gezondheid voor zich? Beschouwde hij haar als zijn eigen gelukkige mededingster in de genegenheid van dien zoon? Werden zoete herinneringen, die haar dierbaar en kostbaar hadden moeten doen worden, door razende jaloezie en gekrenkten trots vergiftigd? Kon het mogelijk zijn, dat het gal en alsem voor hem was, haar in haar veelbelovende schoonheid voor zich te zien, en aan zijn zoon te denken?

Florence dacht zooiets niet. Maar de liefde ziet snel wanneer zij veracht en hopeeloos is; en toen zij haar vader zoo zag, stierf de hoop van haar liefde.

„Ik vraag je, Florence, ben je bang of geschrokken? Scheelt er iets aan, dat je hier komt?”

„Ik kwam, papa...”

„Tegen mijn verlangen. Waarom?”

Zij zag dat hij wel wist waarom — dit stond duidelijk op zijn gezicht geschreven — en zij liet met een zachten, langgerekten kreet haar hoofd in haar handen zinken.

Nog na jaren moge hij zich in die kamer dien kreet herinneren! Voor hij de stilte verbreekt, is het geluid weggestorven. Even snel is het hem uit de gedachten gegaan, naar hij meent; maar het blijft er nog in. Nog na jaren moge hij het zich in die kamer herinneren!

Hij nam haar bij haar arm. Zijn hand was koud en raakte haar nauwelijks aan.

„Je bent vermoeid, zou ik denken,” zei hij, de kaars opnemend en haar naar de

deur brengend, „en hebt behoefte aan rust. Wij hebben allemaal behoefte aan rust. Ga naar bed, Florence. Je hebt gedroomd.”

De droom dien zij gehad had, was toen, helaas, voorbij; en zij voelde dat hij nooit meer terug kon komen.

„Ik zal hier blijven om je op de trap bij te lichten. Het heele huis daar boven is voor jou,” zei haar vader langzaam. „Jij bent daar nu meesteres. Goedennacht!”

Nog met haar handen voor haar gezicht, zei zij snikkend: „Goedennacht, lieve papa!” en ging stil naar boven. Eén keer keek zij om, alsof zij had willen terugkeeren als de vrees haar niet had weerhouden. Het was een gedachte van een oogenblik, te hopeloos om er voedsel aan te geven; en haar vader stond daar met het licht — stijf, koel en roerloos — tot het fladderende jurkje van zijn dochter in de duisternis verdween.

Laat hij zich dat na jaren in die kamer herinneren. De regen, die op het dak klettert, de wind, die om het huis blaast, hebben misschien iets voorspellends in hun treurige geluid. Laat hij zich dat na jaren in die kamer herinneren!

De laatste maal toen hij haar van die plaats af die trap op zag gaan, droeg zij haar broertje in haar armen. Dit verteederde nu zijn hart niet voor haar; het verhardde het; maar hij ging zijn kamer binnen, sloot zijn deur, zette zich op zijn stoel en schreide om zijn verloren zoon.

Diogenes was klaar wakker op zijn post, en wachtte op zijn jonge meesteres.

„O, Di! O, lieve Di! Houd toch van mij, om zijnentwill!”

Diogenes hield al van haar om haar zelf, en schroomde niet dit te toonen. Hij maakte zich belachelijk door een massa lompe sprongen, en toen Florence eindelijk sliep en van de blozende kinderen aan den overkant droomde, eindigde hij met haar kamerdeur open te krabben, zijn bed op een kussen als een bal samen te rollen, en aan het uiterste eind van zijn ketting op de planken te gaan liggen, met zijn kop naar haar toe. Zoo bleef hij knipoogend naar haar liggen kijken, tot hij, al knipoogend zelf in slaap viel en brommend van zijn vijand droomde.

HOOFDSTUK XIX.

Walter vertrekt.

De houten adelborst aan de deur van den instrumentmaker, die ook een hard houten

hart had, bleef volkomen onverschillig voor Walter's aanstaand vertrek, zelfs toen de laatste dag, dien deze in het achterkamertje zou doorbrengen, ten einde liep. Met zijn sextant voor zijn kogelronde zwarte oog, en altijd op het punt om vlug vooruit te stappen, bleef de houten adelborst met zijn korte broek pronken, en stelde hij, in de wetenschap verdiept, niet het minste belang in aardsche zaken. Hij was in zooverre van omstandigheden afhankelijk, dat een droge dag hem met stof bedekte, een mistige dag hem met roetstippen bestrooide, een regenachtige dag zijn verbleekte uniform tijdelijk ophelderde en een buitengewoon heete dag hem deed bladden; maar overigens was hij een hardvochtige, eigenwijze adelborst, die aan niets anders dacht dan aan zijn eigen ontdekkingen, en zich zoo weinig bekommerde om wat er op de wereld en om hem heen gebeurde, als Archimedes bij het innemen van Syracuse.

Zoo'n adelborst scheen hij tenminste in den toenmaligen stand van de huiselijke zaken te zijn. Walter keek hem bij het uitengaan dikwijls vriendelijk aan; en de arme oude Sam kwam, als Walter er niet was, dikwijls tegen den post van de deur staan leunen, en liet zijn vermoeide pruik zoo dicht hij kon bij de schoengespens van den beschermgeest van zijn winkel rusten. Maar geen wanschapen afgod, met een mond van het eene oor tot het andere, was ooit onverschilliger voor de aanroepingen van zijn heidensche aanbidders, dan de houten adelborst voor deze blijken van gehechtheid was.

Walter's hart was beklemd, toen hij in zijn slaapkamertje rondkeek en de schoorsteenen daarbuiten zag, en bedacht, dat de nacht, die nu al begon te vallen, zijn bekendheid daarmee misschien voor altijd zou besluiten. Ontdaan van den kleinen voorraad van boeken en prenten, keek het kamertje hem koud en verwijtend aan en had het al een zweem van zijn aanstaande vreemdheid. „Nog enkele uren,” dacht Walter, „en geen droom, dien ik hier ooit als schooljongen gehad heb, zal minder mijn eigendom zijn dan dit oude kamertje. De droom mag in mijn slaap terugkomen, en ik mag wakend weer hier komen; maar de droom zal tenminste geen anderen meester dienen, en het kamertje kan er twintig krijgen, en ieder van die meesters kan het veranderen, verwaarlozen of misbruiken.”

Maar zijn oom mocht niet in het achterkamertje alleen blijven zitten, waar hij nu toch al een poos alleen was geweest; want kapitein Cuttle, ruw, maar toch bedacht-

zaam, was tegen zijn zin met opzet weggebleven, opdat oom en neef ongehinderd met elkaar konden spreken; en zoo ging Walter, pas van zijn drukke bezigheden die aan den dag vóór het vertrek altijd voorafgaan naar huis gekomen, haastig naar beneden om hem gezelschap te houden.

„Oom,” zei hij vroolijk, zijn hand op den schouder van den ouden man leggend, „wat moet ik u van Barbados sturen?”

„Hoop, mijn beste Wally. Hoop dat wij elkaar terug zullen zien, aan dezen kant van het graf. Stuur mij daarvan zooveel je kunt.”

„Dat zal ik, oom. Ik heb genoeg en over, en zal er niet karig mee zijn. En wat levende schildpadden betreft, en citroenen voor kapitein Cuttle's punch, en confituren voor u op Zondag, daarvan zal ik u scheepsloadingen sturen, zoodra ik maar rijk genoeg ben.”

Oude Samuel veegde zijn bril af en glimlachte flauw.

„Zoo is het goed, oom!” riep Walter vroolijk, hem nog eenige malen op zijn schouder kloppend. „Beur mij maar wat op! Ik zal u opbeuren! Wij zullen morgenochtend zoo vroolijk zijn als leeuweriken en even hoog vliegen. Mijn vooruitzichten zijn nu al in de wolken.”

„Wally, beste jongen,” zei de oude man. „Ik zal mijn best doen, ik zal mijn best doen.”

„En uw best, oom,” zei Walter, met zijn innemenden lach, „is het beste dat ik ken. Gij zult niet vergeten, wat ge mij sturen moet, oom?”

„Neen, Walter, neen,” was het antwoord, „alles wat ik over jongeuffrouw Dombey hoor, nu zij zoo alleen is, het arme kind, zal ik je schrijven. Maar ik vrees, dat het niet veel zal zijn, Walter.”

„Wel, ik zal u eens wat zeggen, oom,” zei Walter, na een oogenblik aarzelen. „Ik ben zooeven daarheen geweest.”

„Zoo, zoo, zoo!” zei de oude man, zijn wenkbrauwen optrekkend, en daardoor tegelijk zijn bril omhoog schuivend.

„Niet om haar te zien,” zei Walter, „hoewel ik haar wel had kunnen zien, denk ik, als ik er om gevraagd had, nu mijnheer Dombey de stad uit is, maar om met Suze een woordje tot afscheid te spreken. Ik dacht dat ik dat wel mocht doen, onder deze omstandigheden, en als men bedenkt, wanneer ik jongeuffrouw Dombey het laatst gezien heb.”

„Ja, mijn jongen, ja,” antwoordde zijn oom, uit een korte vlaag van verstrooidheid ontwakend.

WALTER'S LAATSTE AVOND

„Ik vroeg dus naar haar,” vervolgde Walter, „naar Suze, bedoel ik, en vertelde haar, dat ik morgen zou vertrekken. En ik zei haar, oom, dat gij altijd zooveel belang in jongejuffrouw Dombey hadt gesteld, sedert den avond toen zij hier was, en haar al-

„Ja, mijn jongen ja,” antwoordde zijn oom, op denzelfden toon als tevoren.

„En ik voegde er nog bij,” vervolgde Walter, „dat als zij, Suze bedoelde ik, u ooit kon laten weten, hetzij zelf, of door juffrouw Richards of iemand anders, die dezen

FLORENCE HEM VOORBIJ SNELDE, OOM SAM'S KOFFIEBRUINE LAPELLEN GREEP, MET ELKE HAND EEN, HEM EEN KUS OP ZIJN WANG DRUKTE, ENZ.

tijd geluk en voorspoed hadt gewenscht, en altijd vereerd en verheugd zoudt zijn als gij haar den kleinsten dienst kondt bewijzen; ik dacht dat ik dat wel mocht zeggen, in deze omstandigheden, weet ge. Denkt gij dat ook niet?"

kant uitkwam, dat jongejuffrouw Dombey gezond en gelukkig was, gij dat heel vriendelijk zoudt vinden, en het mij zoudt schrijven, en dat ik het ook voor heel vriendelijk zou houden. Op mijn woord, oom," zei Walter, „ik heb vannacht haast

niet kunnen slapen, zoo heb ik liggen denken of ik dit zou doen of niet, en ik kon maar niet tot een besluit komen; en toch is het werkelijk het echte gevoel van mijn hart, en ik zou later heel verdrietig zijn geweest als ik dat niet had lucht gegeven."

Zijn toon was bewijs genoeg van zijn oprechtheid.

"Als gij haar dus ooit ziet, oom," hervatte Walter, „ik bedoel nu jongejuifvrouw Dombey — en misschien gebeurt dat wel eens, wie weet het! — zeg haar dan hoeveel ik voor haar voelde; hoe ik altijd aan haar dacht toen ik hier was; hoe ik nog met tranen in mijn oogen over haar sprak, op den laatsten avond voor ik wegging. Zeg haar, hoe ik toen nog gezegd heb, dat ik nooit haar zachte manieren, of haar lieve gezichtje kon vergeten, of haar lieve en vriendelijke karakter, dat nog beter dan al het andere was. En daar ik ze niet van de voeten van een jongedame heb genomen, maar alleen van die van een onnoozel kind," zei Walter, „zeg haar daarom, oom, als u er geen bezwaar tegen hebt, dat ik die schoenen heb bewaard — zij zal nog wel weten hoe dikwijls ze dien avond uitgingen — en ze als een gedachtenis heb meegenomen!"

Zij werden juist in een van Walter's koffers de deur uitgedragen. Een kruier, die zijn bagage op een wagen laadde, om ze aan boord van de „Zoon en Erfgenaam" te brengen, had ze onder zijn berusting en reed er mee weg, uit de oogen van den gevoelloozen adelborst, bijna voor de eigenaar nog had uitgesproken.

Maar men had dien ouden zeeman zijn onverschilligheid voor den schat, die daar werd weggevoerd, wel kunnen vergeven, want recht in de richting van zijn sextant en zijn scheelziende oogen, waren Florence en Suze Nipper; Florence keek zelf half beschroomd naar hem op en ontving den vollen schok van zijn houten lonk.

Nog meer, zij gingen den winkel in en naar de deur van het achterkamertje, voor iemand anders dan de houten adelborst ze had opgemerkt; en Walter, die met zijn rug naar de deur zat, zou zelfs toen nog niets van haar verschijning geweten hebben, als hij zijn oom niet van zijn stoel had zien opspringen en bijna over een anderen heen had zien tuimelen.

"Oom!" riep hij uit. „Wat scheelt er aan?"

"Jongejuifvrouw Dombey!" was het antwoord.

"Is het mogelijk!" riep Walter, omkijkend en eveneens opspringend. „Hier?"

Het was zoo mogelijk en zoo werkelijk, dat, voor nog de woorden uit zijn mond waren, Florence hem voorbij snelde, oom Sam's koffiebroune lapellen greep, met elke hand een, hem een kus op zijn wang drukte, en zich toen naar Walter keerend, hem met den eenvoud en de hartelijkheid, die haar en niemand anders in de wereld eigen waren, haar hand reikte.

"Gij gaat weg, Walter?" zei Florence.

"Ja, juffrouw Dombey," antwoordde hij, maar niet met zooveel hoop in zijn toon als hij wel gewild had. „Ik heb een reis voor den boeg."

"En uw oom," zei Florence, weer naar Samuel omkijkend. „Het spijt hem zeker dat gij weg gaat. Ja, dat zie ik wel. Beste Walter, het spijt mij ook erg."

"Onze lieve Heer weet," riep Suze nu uit, „dat er menigeen is dien wij beter konden missen, als het op missen aankomt; mevrouw Pipchin zou als opzichter haar gewicht in goud waard zijn, en als men zwarte slaven moest drijven, zouden die Blimber's precies de menschen zijn voor zoo'n baantje."

Onder die woorden maakte zij de linten van haar hoed los, en nadat zij voor een oogenblik verstrooid in een zwart trekpottje had gekeken, dat bij het gewone eenvoudige theeservies op de tafel stond, schudde zij haar hoofd en een blikken busje en ging ongevraagd thee zetten.

Intusschen had Florence zich weer naar den ouden instrumentmaker gekeerd, die even vol van opgetogenheid als van verwondering stond te kijken. „Zooveel groter!" zei hij. „Zooveel mooier! En toch niet veranderd! Nog precies dezelfde!"

"Heusch?" zei Florence.

"Ja-al!" antwoordde de oude man, langzaam zijn handen wrijvend, en hardop denkend, terwijl iets peinzends in de heldere oogen, die hem aankeken, zijn aandacht boeide. „Ja, die uitdrukking had het jongere gezichtje ook."

"Gij herinnert u mij dus nog," zei Florence met een glimlach; en wat een klein meisje ik toen was?"

"Lieve jongejuifvrouw," antwoordde de instrumentmaker, „hoe kon ik u vergeten, zoo dikwijls als ik sindsdien aan u gedacht en van u gehoord heb! Zelfs op het oogenblik toen gij binnenkwaamt was Walter over u aan het praten, en gaf mij boodschappen voor u, en..."

"Deed hij dat?" zei Florence. „Daarvoor dank ik u, Walter. Ik was bang dat gij zoudt weggaan zonder haast om mij te denken." En weer gaf zij hem haar handje zoo vrij-

moedig en hartelijk, dat Walter het niet zoo dadelijk weer kon loslaten, maar het een poosje vasthield.

Hij hield het echter niet zo lang vast als hij misschien eens zou gedaan hebben, en het deed ook die oude droomen van zijn jongensjaren niet weer ontwaken, die hem zelfs nog niet lang geleden soms voor den geest hadden gezweefd en hem met hun verwarde en onduidelijke beelden hadden verbijsterd. De reinheid en onschuld van haar liefvalligheid, haar onbeperkte vertrouwen en de ongeveinsde achting voor hem, die uit haar zachte oogen en haar lieve gezichtje spraken, in weerwil van den glimlach die het overschaduwde — want, helaas, het was een te treurige glimlach om het te verhelderen — hadden niets van dat romantische. Zij voerden zijn gedachten terug naar het vroegere sterfbed dat hij haar had zien verzachten, en de liefde die het jongetje haar had toegedragen; en op de vleugels van zulke herinneringen scheen zij zich, ver boven zijn fantasieën, in reiner lucht te verheffen.

„Ik — ik zou u graag Walter's oom willen noemen, mijnheer,” zei Florence, tot den ouden man, „als ge dat goedvindt.”

„Lieve jonge juffrouw!” riep de oude Samuel uit. „Goedvinden! Wel lieve hemel!”

„Wij hebben altijd met dien naam over u gesproken,” zei Florence, in het rond kijkend en met een zachten zucht. „Dat aardige oude kamertje! Nog precies hetzelfde! Hoe goed herinner ik het mij nog!”

Samuel keek eerst haar en toen zijn neef aan, wreef toen in zijn handen, veegde toen zijn bril af en zei binnensmonds: „O, die tijd, die tijd, die tijd!”

Er volgde een korte poos van stilte, waaronder Suze Nipper handig nog twee kopjes en schoteltjes uit de kast haalde, en peinzend wachtte terwijl de thee stond te trekken.

„Ik moet Walter's oom,” zei Florence, haar hand schroomvallig op die van den ouden man leggend, die op de tafel rustte, „iets zeggen waarover ik bezorgd ben. Hij zal alleen blijven, en als hij mij wil toestaan — niet om Walter's plaats te vervullen, want dat zou ik niet kunnen, maar om zijn echte vriendin te zijn en hem zooveel te helpen als ik kan terwijl Walter weg is, dan zal ik hem werkelijk heel dankbaar zijn. Wilt gij dat? Mag ik, Walter's oom?”

De instrumentmaker bracht zonder te spreken, haar hand aan zijn lippen, en Suze Nipper, met over elkaar geslagen armen achteroverleunend in den presidentsstoel, waarop zij zich eigenmachtig had geplaatst,

beet op een lint van haar hoed, en slaakte een zachten zucht, terwijl zij naar het lanternenraam opkeek.

„Gij vindt het dus goed, dat ik u eens kom opzoeken, als ik kan,” zei Florence, „en gij zult geen geheimen voor Suze hebben, als zij komt en ik niet kan, maar zult ons vertrouwen en op alles antwoord geven? En gij zult ons toestaan ons best te doen om u een troost te zijn? Wilt gij, Walter's oom?”

Het lieve gezichtje, dat naar hem opkeek, de vriendelijk smeekende oogen, de zachte stem, de lichte druk op zijn arm, alles nog innemender door den kinderlijken eerbied voor zijn jaren, die er een bevalligen zweem van twijfel en beschroomdheid aan gaf — dit, en de natuurlijke ernst van haar hartelijkheid overweldigden den ouden instrumentmaker zoo, dat hij niets anders antwoordde dan: „Walter, zeg toch een woordje voor mij, beste jongen. Ik ben dankbaar, heel dankbaar.”

„Neen, Walter,” zei Florence, met haar kalmen glimlach. „Zeg niets voor hem als het u belieft. Ik begrijp hem heel goed, en wij moeten leeren zonder u met elkaar te praten, beste Walter.”

„Juffrouw Florence,” antwoordde hij, zijn best doend om den vroolijken toon te heremen, waarmee hij met zijn oom had gesproken. „Ik weet werkelijk evenmin als mijn oom, wat ik zeggen zal om voor zooveel goedheid en vriendelijkheid te danken. Maar wat kon ik anders zeggen, al had ik het vermogen om een uur lang te praten, dan dat gij doet zooals men van u kon verwachten!”

Suze Nipper begon aan een nieuw eind van haar lint, en knikte tegen de zoldering, ten teeken van haar goedkeuring.

„Maar, Walter,” zei Florence, „er is iets, dat ik u wenschte te zeggen voor gij weggaat, en gij moet mij Florence noemen als het u belieft, en niet spreken als een vreemde.”

„Als een vreemde!” herhaalde Walter. „Neen, inderdaad, dat zou ik niet kunnen. Althans zeker niet met het gevoel van een vreemde.”

„Ja, maar dat is niet genoeg, en het is niet wat ik bedoel,” zei Florence. „Want, Walter,” vervolgde zij, in tranen uitbarstend, „hij hield heel veel van u, en voor zijn dood zei hij dat hij dat deed, en zei nog „denk om Walter!” en als gij nu een broer voor mij wilt zijn, Walter, nu hij weg is en ik niemand op de wereld meer heb, zal ik mijn heele leven een zuster voor u zijn, en als een zuster aan u denken, waar wij ook

zijn! Dat is het wat ik u wenschte te zeggen, lieve Walter, maar ik kan het niet zoo goed zeggen als ik wilde, omdat mijn hart te vol is."

En in de volheid en lieven eenvoud van haar hart, stak zij hem haar beide handen toe. Walter nam ze, bukte en raakte met zijn lippen het betraande gezichtje aan, dat zich niet terugtrok of omkeerde, en ook niet bloosde toen hij dit deed, maar met gerustheid en vertrouwen naar hem opkeek. In dat oogenblik verdween alle zweem van twijfel of onrust uit Walter's gemoed. Het was hem als beantwoordde hij haar onschuldige bede bij het bedje van het doode kind; en denkend aan het plechtige dat hij daar had gezien, verbond hij zich om zelfs haar beeld, in zijn ballingschap, met broederlijke hoogachting te vereeren en lief te hebben, om haar eenvoudige vertrouwen nooit te schenden, en zich zelf diep vernederd te achten als hij ooit een gedachte daarbij koesterde, die niet in haar eigen hart was toen zij het hem gaf.

Suze Nipper, die allebei haar linten had doorgebeten en het lantarenraam van niet weinig geheime aandoening deelgenoot had gemaakt, bracht nu een ander onderwerp op het tapijt door te vragen wie er melk en suiker gebruikte; en hieromtrent ingelicht, schonk zij thee. Alle vier verzamelden zich gezellig om de kleine tafel, en genoten wat de ijverige jongedame hun aanbood; en Florence's aanwezigheid in het achterkamertje scheen zelfs de kleur van het fregat „De Tartaar" aan den wand te verhelderen.

Een half uur tevoren zou Walter haar, om alles in de wereld, niet bij haar naam hebben durven noemen. Maar nu zij hem zelf daarom vroeg, kon hij dat wel doen. Hij kon aan haar bijzijn denken, zonder eenigen geheimen schroom dat het beter zou zijn geweest als zij niet gekomen was. Hij kon er met kalmte aan denken hoe mooi zij was, hoeveel mooier zij nog beloofde te worden, en wat een rustplaats de een of andere gelukkige man eens in zoo'n hart zou vinden. Hij dacht aan zijn eigen plaats in dat hart, met edelen trots en een moedig besluit om die, zoo al niet te verdienen — dit achtte hij nog ver boven zich — ze nooit minder waardig te worden.

Er moet iets tooverachtigs zijn geweest in de manier waarop Suze thee schonk, wat oorzaak was van de rustige sfeer, die er tijdens het theedrinken in het achterkamertje heerschte; en een tegenovergestelde invloed moet oom Sam's chronometer hebben voortgejaagd en hem harder hebben doen loopen dan het fregat „De Tartaar" ooit

voor den wind zeilde. Maar hoe dit ook zij, de bezoeksters hadden dicht in de buurt, op een stil hoekje, een koets laten staan wachten; en toen de chronometer toevallig werd geraadpleegd, was deze zoo stellig van meening dat de koets al heel lang had staan wachten, dat het onmogelijk was er aan te twifelen. Oom Sam had liever alles willen doen dan bekennen dat zijn chronometer voorliep.

Bij het afscheid herhaalde Florence nog eens alles, wat zij den ouden man gezegd had, en bond hem door een uitdrukkelijke belofte aan hun verdrag. Oom Sam geleidde haar met vaderlijke vriendelijkheid tot aan de beenen van den houten adelborst en gaf haar daar aan Walter over, die gereed was om haar en Suze naar de koets te brengen.

„Walter," zei Florence onderweg, „ik heb u dat in het bijzijn van uw oom niet durven vragen. Denkt ge dat ge lang weg zult blijven?"

„Dat weet ik heusch niet," antwoordde Walter. „Ik vrees van wel. Mijnheer Dombey gaf mij dat vrij duidelijk te kennen, dacht ik, toen hij mij die betrekking gaf."

„Is het een gunst, Walter?" zei Florence, na een oogenblik te hebben nagedacht, en keek hem angstig aan.

„Die betrekking?" vroeg Walter.

„Ja."

Walter had graag een bevestigend antwoord willen geven, maar zijn gezicht antwoordde al voordat zijn lippen dit konden, en Florence was te opletend om dat antwoord niet te verstaan.

„Ik vrees dat gij niet bepaald een gunsteling van papa zijt," zei zij beschroomd.

„Er is geen reden waarom ik dat zijn zou," antwoordde Walter met een glimlach.

„Geen reden, Walter!"

„Er was geen reden," hervatte Walter, haar bedoeling begrijpend. „Er zijn er zoo veel op het kantoor. Tusschen mijnheer Dombey en een jongmensch zooals ik is een groote afstand. Als ik mijn plicht doe, doe ik alleen maar wat ik moet en niets meer dan al de anderen."

Koesterde Florence een achterdocht, waarvan zij zich zelf nauwelijks bewust was — een achterdocht die onduidelijk bij haar was opgekomen, sedert dien nacht toen zij in haar vaders kamer was geweest — dat Walter's belangstelling in haar en toevallige kennismaking met haar, hem misschien dat vreeselijke ongenoegen op den hals hadden gehaald? Had Walter zelf een dergelijk idee, of viel het hem plotse-

ling in dat het haar op dat oogenblik voor den geest zweefde? Geen van beiden sprak er over. Een korte poos spraken zij in het geheel niet. Suze, die aan den anderen kant naast Walter liep, keek hen beiden scherp aan; en haar gedachten namen vermoedelijk die richting, en wel met heel weinig twijfel.

„Gij kunt misschien wel heel gauw terugkomen,” Walter,” zei Florence.

„Ik kan als een oude man terugkomen,” antwoordde Walter, „en u als een oude dame terugvinden. Maar ik hoop, dat het niet zoo zal zijn.”

„Papa,” zei Florence, na een oogenblik van zwijgen, „zal zich van dien slag herstellen, en — en dan vrijer met mij spreken, eens misschien; en als hij dat doet, zal ik hem zeggen hoe ik er naar verlang u terug te zien, en hem vragen u om mij terug te roepen.”

Er was een weifeling in deze woorden over haar vader, die Walter maar al te goed begreep.

Daar de koets dichtbij was zou hij haar zonder meer te zeggen verlaten hebben, want hij voelde nu wat het scheiden was; maar toen Florence zat, drukte zij hem nog eens de hand, en hij merkte, dat zij een klein pakje in de hare had.

„Walter,” zei zij, hem met haar vriendelijke oogen aankijkend, „evenals gij, hoop ik ook op betere tijden. Ik zal er om bidden en wil gelooven dat ze komen zullen. Ik geef die kleinigheid namens Paul. Ik bid u, neem ze met mijn hartelijke wenschen, en kijk er niet naar voor gij vertrokken zijt. En nu, God zegene u, Walter! Vergeet mij nooit! Gij zijt mijn broer!”

Hij was blij dat Suze tusschen hen in kwam, of zij zou hem misschien met een treurige herinnering hebben verlaten. Hij was ook blij, dat zij niet nog eens uit de koets keek, maar alleen met haar handje wuifde, zoolang hij het zien kon.

In weerwil van haar verzoek, kon hij niet nalaten het pakje open te maken toen hij dien avond naar bed ging. Het was een beursje, en er was geld in.

Helder ging de zon den volgende morgen op, en Walter ontving haar met den kapitein, die al aan de deur was, daar hij vroeger dan noodig was uitgegaan, om weg te komen, terwijl juffrouw MacStinger nog sluimerde. De kapitein veinsde heel vroolijk te zijn, en bracht in een van de zakken van zijn blauwe jas een heel sterk gerookte ossetong voor het ontbijt mee.

„En, Walter,” zei de kapitein, toen zij om de tafel zaten, „als je oom de man is waar-

voor ik hem houd, zal hij bij deze gelegenheid de laatste flesch van dien madera opentrekken.”

„Neen, neen, Edward,” zei de oude man.

„Neen. Die moet worden opengetrokken als Walter weer thuiskomt.”

„Uitstekend gezegd!” zei de kapitein. „Goed zoo!”

„Daar ligt zij,” hervatte Samuel Gills, „in het keldertje, met stof en spinnewebben bedekt. Misschien zullen gij en ik ook wel onder stof en spinnewebben liggen, voor zij wordt opengetrokken.”

„Goed zoo!” riep de kapitein. „Een mooie zedenles. Walter, mijn jongen, buig een vijgeboom in den vorm dien hij hebben moet, en als gij oud zijt, kunt gij onder zijn schaduw zitten. Kijk maar na in— ja,” zei de kapitein zich bedenkend, „ik ben niet heelmaal zeker waar dat te vinden is; maar als je het vindt zet er dan een streepje bij. Sam Gills, ga maar weer voort!”

„Maar daar, of ergens, zal zij blijven liggen, tot Walter terugkomt om ze op te eischen,” zei de oude man. „Dat wilde ik alleen maar zeggen.”

„En het is goed gezegd, mooi gezegd,” antwoordde de kapitein, „en als wij met ons drieën die flesch niet samen kraken, geef ik jullie verlof mijn portie op te drinken.”

In weerwil van de buitengewone vroolijkheid van den kapitein, smaakte de ossetong hem toch lang niet goed, hoewel hij, als iemand naar hem keek, zijn best deed om zich te houden alsof hij erg hongerig at. Hij was ook verschrikkelijk bang om met den oom of den neef alleen te blijven, en scheen te denken dat hij alleen dan kans had om zich goed te houden, als zij maar steeds met hun drieën bij elkaar bleven. Deze angst van den kapitein deed hem op verschillende schrandere invallen komen. Zoo liep hij, toen Samuel zijn jas ging aantrekken, naar de deur, onder voorwendsel dat hij iets heel bijzonders aan een voorbijkomende huurkoets zag; en toen Walter naar boven ging om van de overige bewoners van het huis afscheid te nemen, stapte hij de straat op, als reden opgevend dat hij brand in een naburigen schoorsteen rook. Deze kunstgrepen hield kapitein Cuttle voor ondoorgrondelijk voor alle menschelijk vernuft.

Walter kwam van zijn afscheidnemen terug en ging den winkel door naar het achterkamertje, toen hij een gezicht, dat hij kende, door de voordeur naar binnen zag kijken en er dadelijk op afschoot.

„Mijnheer Carker,” zei hij, den ouden Carker de hand drukkend. „Komt u toch

binnen. Dat is vriendelijk van u, dat ge zoo vroeg hier zijt om mij goedendag te zeggen. Gij wist wel, hoe graag ik u nog eens de hand zou drukken voor ik wegging. Ik kan niet zeggen hoe blij ik er mee ben. Kom toch binnen."

"Het is niet waarschijnlijk dat wij elkaar ooit terug zullen zien, Walter," zei de ander, zacht weerstand biedend, "en ik ben heel blij, dat ik je nog even zie. Nu wij zoo spoedig zullen scheiden, durf ik wel tot je te spreken en je een hand te geven. Ik hoef nu je hartelijkheid niet meer af te wijzen, Walter."

De glimlach waarmee hij dit zei had iets treurigs, waaruit bleek dat hij zelfs in hun sporadischen en van zijn kant stroeven omgang iets van vriendschap had gevonden.

"O, mijnheer Carker!" zei Walter; "waarom hebt gij ze afgewezen? Ik ben overtuigd, dat ge mij niet anders dan goed hadt kunnen doen."

Hij schudde zijn hoofd. "Als ik op de wereld nog iets goeds kon doen," zei hij, "zou ik het voor jou doen, Walter. Jou dagelijks te zien, is tegelijk een genoegen en een wroeging voor mij geweest. Maar het genoegen ging de smart te boven. Dat weet ik nu, doordat ik voel wat ik verlies."

"Kom binnen, mijnheer Carker, en maak eens kennis met mijn goeden, ouden oom," zei Walter dringend. "Ik heb hem dikwijls over u gesproken, en hij zal u graag alles vertellen wat hij van mij hoort. Ik heb," vervolgde Walter, zijn aarzeling opmerkend en nu zelf eenigszins verlegen wordend, "ik heb hem niets over ons laatste gesprek gezegd, mijnheer Carker; zelfs hem niet, geloof mij."

De grijze klerk drukte hem de hand en tranen kwamen in zijn oogen.

"Als ik ooit kennis met hem maak, Walter," zei hij, "zal het zijn om tijding van jou te kunnen hooren. Je kunt er van op aan dat ik je goedheid en verdraagzaamheid niet zal misbruiken. Het zou een misbruik zijn, als ik hem niet de heele waarheid vertelde, voor ik een vertrouwelijk woord van hem probeerde te krijgen. Maar ik heb geen vriend of kennis behalve jou, en zelfs om jou is het niet waarschijnlijk dat ik er nog een zal zoeken."

"Ik zou graag gewild hebben," antwoordde Walter, "dat ge mij werkelijk uw vriend hadt laten zijn. Dat heb ik altijd gewenscht, mijnheer Carker, zooals gij weet; maar nooit half zooveel als nu, nu wij moeten scheiden."

"Het is genoeg," was het antwoord, "dat je in mijn eigen gedachten mijn vriend bent

geweest, en dat toen ik je het meest vermeed, mijn hart je het meest was toegedaan. Vaarwel nu, Walter!"

"Vaarwel, mijnheer Carker! De Hemel zij met u, mijnheer!" riep Walter met aandoening uit.

"Als je," zei de ander, zijn hand vasthoudend, "als je, wanneer je terugkomt, mij mist in mijn ouden hoek, en van iemand mocht hooren waar ik lig, kom dan eens naar mijn graf kijken. Bedenk dat ik even eerlijk en gelukkig had kunnen zijn als jij! En laat ik denken, als ik weet dat mijn tijd nadert, dat iemand zooals ik vroeger was, daarvoor een oogenblik kan blijven staan, en met medelijden en vergiffenis aan mij kan denken. Vaarwel nu, Walter!"

Zijn gedaante gleed als een schaduw in den helderen zonneschijn de straat af, en verdween in de verte.

De onbarmhartige chronometer verkondigde tenslotte dat Walter den houten adelaar den rug toe moest keeren; en zij reden, hij zelf, zijn oom, en de kapitein, met een huurkoets naar de werf, vanwaar zij met een stoomboot naar een bocht van de rivier zouden varen, welker naam, zooals de kapitein dien uitsprak, voor de ooren van iederen landsman een raadsel moest blijven. Aan die bocht gekomen (waarheen het schip met het laatste getij was verzeild) werden zij door verscheidene opgewonden bootroeiers aangeklampt, onder anderen door een smerigen Cycloop, een kennis van den kapitein, die hem met zijn eene oog al op een halve mijl afstand had ontdekt, en zoolang een onverstaanbaar geschreeuw met hem had gewisseld. De wettige prooi van dit personage geworden, dat altijd een schorre stem en een ongeschoren baard scheen te moeten hebben, werden zij alle drie aan boord van de "Zoon en Erfgenaam" gebracht, waar op dat oogenblik een groote verwarring heerschte, het natte dek met losse zeilen en touwen was overspreid, bestemd, naar het scheen, om iemand een beentje te lichten, mannen met roode hemden blootsvoets naar voren en naar achteren liepen, kisten en vaten overal den weg versperden, en, in het dichtste gedrang, een zwarte kok, in een zwarte kombuis, blind van den rook, tot aan zijn oogen in een hoop groenten zat gedoken.

De kapitein trok Walter dadelijk terzijde, en haalde met een inspanning, waarvan zijn gezicht rood werd, het zilveren horloge te voorschijn, dat zoo groot was en zoo stijf in zijn zak zat, dat het er met een knal uitschoot.

"Walter," zei de kapitein het hem over-

reikend, en hem hartelijk de hand schuddend, „een afscheidscadeautje, mijn jongen. Zet het 's morgens een half uur, en 's avonds nog een kwartier achteruit, en het is een horloge waarvan je plezier zult hebben."

„Kapitein Cuttle, daar kan ik niet aan denken," zei Walter, hem vasthoudend; want hij liep al weg. „Ik smeek u, neem het terug. Ik heb er al een."

„Dan, Walter," zei de kapitein, plotseling in zijn zakken duikend, en de twee theelepeltjes en de suikertang te voorschijn haalend, waarmee hij zich tegen een dergelijk bezwaar had gewapend. „Neem dan die stukjes zilver daarvoor in de plaats."

„Neen, neen, dat kan ik werkelijk niet," zei Walter; „duizendmaal dank. Gooi ze niet weg, kapitein Cuttle," want de kapitein wilde ze over boord werpen. „Zij zullen u veel beter te pas komen dan mij. Geef mij uw stok. Ik heb al dikwijls gedacht, dat ik dien graag zou willen hebben. Daar! Goedendag, kapitein Cuttle! Pas goed op mijn oom! Oom Sam, God zegene u!"

Zij waren in de drukte al van boord, voordat Walter zag waar zij bleven; en toen hij naar den achtersteven liep en hen nakeek, zag hij zijn oom met een hangend hoofd in de boot zitten, en de kapitein hem met het zilveren horloge op zijn rug kloppen (wat nogal pijn moest doen) en met de theelepeltjes en de suikertang gesticuleeren om hem moed en hoop te geven. Walter in het oog krijschend, liet de kapitein zijn schatten volkomen achteloos onder in de boot vallen, nam zijn blinkenden hoed af en riep hem op zeemans manier lustig toe. De blinkende hoed flikkerde in den zonneschijn, en de kapitein bleef daarmee zwaaien tot hij niet meer te zien was. Toen bereikte de verwarring aan boord, die hoe langer hoe grooter was geworden, haar toppunt; nog twee of drie booten voeren onder een algemeen gejuich weg; de zeilen glinsterden in den zonneschijn, toen Walter ze voor het gunstige koeltje hun oppervlak zag uitspreiden; het water stooft flikkerend voor den boeg op, en de „Zoon en Erfgenaam" aanvaardde haar reis, zoo vroolijk en vol hoop, als menige andere zoon en erfgenaam, al lang verdwenen, vroeger had gedaan.

Dag aan dag berekenden oom Sam en kapitein Cuttle in het achterkamertje den koers van het schip, met de kaart op het ronde tafeltje voor hen. 's Avonds, als de oude man heelemaal alleen naar boven ging naar het zolderkamertje, waar het soms zoo geweldig woei, keek hij naar de sterren en luisterde hij naar den wind, en hield

hij langer wacht dan hij had moeten doen als hij matroos aan boord was geweest. De laatste flesch oude madera, die meer dan eens de linie was gepasseerd en de gevaren van de zee had leeren kennen, bleef intuschen stil en ongestoord, onder stof en spinrag liggen.

HOOFDSTUK XX.

De Heer Dombey gaat op reis.

„Mijnheer Dombey, mijnheer," zei majoor Bagstock, „Joey B. is doorgaans niet sentimenteel, want Jozef is taai. Maar Jo heeft zijn gevoel, mijnheer, en als dat wakker wordt — verdomd, mijnheer," riep de majoor met plotselinge woestheid uit, „dat is een zwakheid, en daar wil ik mij niet aan onderwerpen."

Majoor Bagstock gebruikte deze uitdrukkingen, toen hij Dombey als zijn gast boven aan zijn eigen trap in Princess's Place ontving. Dombey kwam, voor zij tezamen hun tocht aanvaardden, bij den majoor ontbijten; en de onder een ongelukkig gesternte geboren kleurling had al zoo'n zee van ellende met de warme broodjes en de eieren uitgestaan, dat het leven hem een last was.

„Het past een oud soldaat van dat ras als de Bagstock's zijn niet," hervatte de majoor, weer bedarend, „zich als een buit aan zijn eigen aandoeningen over te leveren; maar — verdomd, mijnheer," riep hij met een nieuwe vlag van woestheid uit, „ik condoleer u!"

Het purperen gezicht van den majoor werd nog donkerder van kleur, en zijn kreetachtige oogen puilden nog verder uit, toen hij Dombey de hand drukte, en aan deze vreedzame handeling iets zoo uitdagends gaf, alsof het een inleiding was om dadelijk om duizend pond en de waardigheid van kampioen van Engeland met Dombey te boksen. Met een draaiende beweging van zijn hoofd, en snuivend als een verkouden paard, bracht de majoor zijn gast de kamer binnen, en nu, volkomen bedaard, verwelkomde hij hem daar met de gulheid en rondborstigheid van een reisgenoot.

„Dombey," zei de majoor, „ik ben blij dat ik u zie. Ik ben trotsch, dat ik u zie. Er zijn niet veel menschen in Europa tegen wie J. Bagstock dat zou zeggen — want Josh is plomp, mijnheer, dat ligt in zijn karakter — maar Joey B. is toch trotsch, dat hij u ziet, Dombey."

„Majoor,” antwoordde Dombey, „ge zijt heel beleefd.”

„Neen, mijnheer,” zei de majoor. „Geen zier! Dat is mijn karakter niet. Als dat Jo's karakter was geweest, had Josh wel luitenant-generaal Sir Jozef Bagstock kunnen zijn en u in een heel ander kwartier kunnen ontvangen. Gij kent den ouden Jo nog niet, zie ik. Maar deze gelegenheid, iets zoo bijzonders, maakt mij werkelijk trotsch. Waarachtig, mijnheer,” zei de majoor op vasten toon, „ik ben er door vereerd.”

Dombey begreep, naar zijn schatting van zich zelf en zijn geld, dat dit de waarheid was en betwistte het punt dus niet. Maar de instinctieve erkenning van een dergelijke waarheid door den majoor en zijn onbewimpelde belijdenis er van, waren hem heel aangenaam. Dit was voor Dombey een bevestiging — als hij die nog noodig had gehad — dat hij zich niet in den majoor had vergist. Het was een verzekering voor hem, dat zijn macht zich buiten zijn onmiddellijken kring uitstreckte; en dat de majoor, als officier en gentleman, niet minder van dat besef doordrongen was dan de knecht op de beurs.

En als het ooit een troost voor hem was, zooiets te weten, was het nu een troost, nu het onvermogen van zijn wil, de onbestendigheid van zijn hoop, de machteloosheid van zijn rijkdom, hem op zoo verschrikkelijke wijze duidelijk waren geworden. Wat kon het geld doen, had zijn zoon-tje hem gevraagd. Soms aan die kinderlijke vraag denkend, kon hij zich nauwelijks weerhouden ze bij zich zelf met een zucht te herhalen. Wat kon het doen? Wat had het gedaan?

Maar dit waren eenzame gedachten, die laat in den nacht, in de neerslachtigheid en somberheid van zijn afzondering, bij hem opkwamen; en zijn trots liet zich gemakkelijk weer geruststellen door veel getuigenissen van de waarheid, even geldig als die van den majoor. Dombey was den majoor nu vriendelijk genegen. Men kon wel niet bepaald zeggen dat hij warm voor hem werd, maar hij ontdooide een beetje. De majoor had eenig deel gehad — en niet te veel — in de dagen aan het strand. Hij was een man van de wereld en kende eenige groote lui. Hij praatte veel en wist anecdoten te vertellen; en Dombey was geneigd hem voor een bijzonder geestig man te houden, die speciaal in gezelschappen schitterde, en daarbij niet het hatelijke gebrek van armoede had, dat dergelijken menschen veelal eigen is. Aan zijn maatschappelijken stand kon niet getwijfeld worden. Over het

geheel was de majoor een verkieslijke reisgenoot, met wien men zich met fatsoen kon laten zien, die aan een gemakkelijk leven gewoon was, bekend met de plaatsen die zij zouden bezoeken, en iets ongeneeds over zich had, dat heel goed met zijn eigen ernstiger karakter harmonieerde en dit volstrekt niet in de schaduw stelde. Als Dombey daarbij misschien nog een flauw idee had, dat de majoor, als een man die in zijn beroep gewoon was om den spot te drijven met de vreeselijke hand, die zijn hoop zoo kort geleden had verwoest, hem ongezoekt wat nuttige filosofie zou verstrekken en zijn onmannelijke zwaarmoedigheid zou verdrijven, verborg hij dit voor zich zelf, en liet het onder zijn trots bedolven liggen, zonder er verder onderzoek naar te doen.

„Waar is mijn schobbejak!” zei de majoor, toornig in de kamer rondkijkend.

De kleurling, die geen eigen naam had, maar zich ieder scheldwoord als zoodanig toeëigende, kwam dadelijk binnen, maar durfde zich niet dichterbij te wagen.

„Gij schavuit!” zei de opvliegende majoor, „waar is het ontbijt?”

De bruine knecht verdween om het te gaan halen, en weldra hoorde men hem de trap weer opkomen, zoo heftig bevend, dat de borden en schotels op het blad, dat hij droeg, den heelen weg naar omhoog rinkelden.

„Dombey,” zei de majoor, met een blik naar den kleurling, die de tafel dekte, en dien ongelukkige met zijn vuist dreigend, toen hij een lepel liet vallen, „hier is gebraden ham, een pasteltje, een schoteltje nieren, en zoo wat meer. Ga zitten. Oude Joe kan u niets anders geven dan soldatenkost, ziet ge.”

„Uitstekende kost, majoor,” antwoordde zijn gast, en dit niet enkel uit beleefdheid; want de majoor zorgde altijd zoo goed mogelijk voor zijn tafel, en at meer krachtige lekkernijen dan wel goed voor hem was, zoodat zelfs de medische faculteit zijn keizerlijke kleur voornamelijk aan die omstandigheid toeschreef.

„Gij hebt naar den overkant gekeken, mijnheer,” merkte de majoor op. „Hebt gij onze vriendin gezien?”

„Gij bedoelt juffrouw Tox?” antwoordde Dombey. „Neen.”

„Een bekoorlijke dame, mijnheer,” zei de majoor, met een vetten lach uit zijn korten hals, die hem bijna deed stikken.

„Juffrouw Tox is een heel goed mensch, geloof ik,” antwoordde Dombey.

De trotsche koelheid van dit antwoord

scheen den majoor bijzonder te verheugen. Hij zwol geweldig op, en legde zelfs, voor een oogenblik zijn mes en vork neer, om in zijn handen te wrijven.

„Oude Jo, mijnheer,” zei hij, „was eens zooiets als een gunsteling daar. Maar oude Jo heeft zijn tijd gehad, J. Bagstock is van de baan geknikkerd — afgedankt, mijnheer. Ik zal u eens wat zeggen, Dombey.” De majoor hield even op en keek geheimzinnig en verontwaardigd. „Die vrouw is verduiveld eerzuchtig, mijnheer.”

„Zoo!” zei Dombey met koude onverschilligheid, misschien eenigszins gemengd met verachtelijk ongeloof dat juffrouw Tox de verwaandheid kon hebben een zoo verheven eigenschap te koesteren.

„Die vrouw, mijnheer,” zei de majoor, „is op haar manier een Lucifer. Joey B. heeft zijn tijd gehad, mijnheer, maar zijn oogen nog behouden. Hij kan nog zien, die Jo. Wijlen zijne Koninklijke Hoogheid de Hertog van York heeft eens op een „lever” met betrekking tot Joey opgemerkt, dat hij drommels goed zien kon.”

De majoor vergezelde dit met een zoodanigen blik, en door het eten en drinken, met zijn geheimzinnigheid vereenigd, zwol zijn hoofd zoodanig op, dat zelfs Dombey eenige bezorgdheid voor hem liet blijken.

„Dat malle oude mirakel, mijnheer,” vervolgde de majoor, „heeft nog groote verwachtingen, heel groote verwachtingen, mijnheer — huwelijksplannen, Dombey.”

„Dat spijt mij voor haar,” zei Dombey.

„Zeg dat niet, Dombey,” antwoordde de majoor op een waarschuwend toon.

„Waarom niet, majoor?” zei Dombey.

De majoor gaf geen ander antwoord dan door een paardenkuch, en ging ijverig voort met eten.

„Zij heeft veel werk van uw huishouden gemaakt,” zei de majoor weer, even op houdend, „en is een tijdlang veel bij u aan huis gekomen.”

„Ja,” antwoordde Dombey met groote statigheid. „Juffrouw Tox is, in den tijd toen mevrouw Dombey stierf, daar eens als vriendin van mijn zuster gekomen; en daar zij heel welgemanierd was, en veel hart voor het arme kind toonde, werd haar vrijgelaten — ik mag wel zeggen, werd zij aangemoedigd — om meermalen met mijn zuster terug te komen, en langzamerhand eenigszins familiaar in huis te worden. Ik heb,” zei Dombey, op den toon van iemand die een gewichtige toestemming gaf, „ik heb achtung voor juffrouw Tox. Zij is zoo welwillend geweest om in mijn huis een aantal kleine diensten te bewijzen; geringe

en onbeduidende diensten misschien, majoor, maar die daarom niet veracht moeten worden; en ik hoop dat ik het geluk heb gehad in staat te zijn geweest die diensten te erkennen door zooveel oplettendheid en beleefdheid als ik haar heb kunnen toonen. Ik voel mij aan juffrouw Tox verplicht, majoor,” voegde hij er bij, even met zijn hand wuivend, „voor het genoegen van mijn kennismaking met u.”

„Neen, Dombey,” zei de majoor met warmte; „neen, mijnheer. Jozef Bagstock kan dat niet zonder tegenspreken laten passeeren. Uw kennismaking met den ouden Jo, mijnheer, zooals hij dan is, en zijn kennismaking met u, mijnheer, had haar oorsprong in een veelbelovend kind, mijnheer — een verbazingwekkend kind, Dombey!” zei de majoor, met een aandoening alsof hij zou stikken — niet moeilijk om te veinzen voor iemand, die zoo dikwijls op het punt van stikken was; „wij zijn met elkaar in kennis gekomen door uw zoon.”

Dombey scheen door dit gezegde getroffen, en het is niet onwaarschijnlijk dat de majoor het daarop had toegelegd. Dombey keek voor zich en zuchtte; en de majoor kreeg weer een aanval van woestheid en zei, op den gemoedstoestand doelend, waarin hij gevaar liep te vervallen, dat dit een zwakheid was, en hij die niet van zich zelf wilde dulden.

„Onze vriendin stond in een ver verwijderde relatie met die gebeurtenis,” zei de majoor, „en al de eer die haar toekomt, mijnheer, wil J. B. haar grâag geven. Maar toch, juffrouw,” vervolgde hij, zijn oogen opslaand naar het raam aan den overkant, waar men juffrouw Tox juist haar bloemen kon zien begieten, „zijt gij een doortrapte feeke, juffrouw, en is uw eerzucht een staaltje van monsterachtige onbeschaamdheid. Als zij alleen diende om u zelf belachelijk te maken, juffrouw,” vervolgde de majoor, zijn hoofd schuddend naar de van niets bewuste juffrouw Tox, terwijl zijn oogen een sprong uit dat hoofd naar haar toe schenen te maken, „mocht gij er vrij uw hart aan ophalen, dat verzeke ik u, juffrouw, uit naam van majoor Bagstock.” Hier begon de majoor zoo verschrikkelijk te lachen dat het zelfs aan zijn oorlelletjes en de aderen op zijn voorhoofd te zien was. „Maar, juffrouw,” vervolgde hij, „als gij anderen compromitteert, menschen die geen erg hebben en geen kwaad denken, tot belooning van hun goedheid, dan brengt gij het bloed van den ouden Jo aan het koken.”

„Majoor,” zei Dombey, rood wordend, „ik hoop dat gij juffrouw Tox niet van zooiets

absurds wilt betichten..."

"Ik wil niemand betichten, Dombey," zei de majoor; „maar Joey B. heeft in de wereld verkeerd, mijnheer, en zijn oogen en ooren open gehad, en Jo zegt u, Dombey, dat daar aan den overkant een verduiveld slimme feeks woont, die heel hooge verwachtingen koestert."

Dombey keek onwillekeurig naar den overkant en zond zelfs een toornigen blik in die richting.

"Dat is alles wat Jozef Bagstock daaromtrent over de lippen zal komen," zei de majoor op vasten toon. „Joe is geen kwaadspreker, maar er komt toch wel eens een tijd dat hij moet spreken, dat hij wil spreken! — met uw verduivelde streken, juffrouw," riep de majoor, weer toornig zijn schoone overbuurvrouw aansprekend — „als het zoo erg wordt, dat hij niet langer zwijgen kan."

Deze uitbarsting haalde den majoor een hoestbui op zijn hals die geruimen tijd aanhield. Toen hij weer bijkwam, vervolgde hij:

„En nu, Dombey, daar gij den ouden Jo hebt geïnviteerd — den ouden Jo, die geen andere verdiensten heeft, dan dat hij taai en hartelijk is — om in Leamington uw gast en gids te zijn, beschik nu maar over hem naar uw believen. Ik weet niet, mijnheer," zei de majoor, schertsend zijn onderkin schuddend, „wat de menschen in Jo zien, waarom hij bij iedereen zoo gewild is; maar dat weet ik wel, mijnheer, als hij niet tamelijk taai was en hardnekkig in het weigeren, zouden zij hem met al die invitatie's gauw het hoekje om helpen."

Dombey gaf met enkele woorden zijn erkentelijkheid te kennen over de voorkeur die hij genoot, boven die andere uitstekende leden van de maatschappij, die zich het bezit van majoor Bagstock betwistten; maar de majoor viel hem in de rede, om hem te verstaan te geven, dat hij zijn eigen neigingen volgde, en dat die alle als één man waren opgestaan en gezegd hadden: „J. B., Dombey is de man dien gij tot uw vriend moet kiezen."

Daar de majoor zich nu zooveel mogelijk had volgepropt, en het bovendien tijd werd om te maken dat men op den trein, naar Birmingham kwam, trok de kleurling hem met groote moeite zijn jas aan, en knoopte die zoo dicht dat zijn starende, hijgende gezicht boven dat kleedingstuk uit kwam kijken, alsof hij in een vat was gepakt. Daarop gaf de kleurling hem één voor één en met gepaste tusschenpoozen zijn zeemleeren handschoenen, zijn dikken stok, en zijn

hoed aan, welken laatsten de majoor losbolachtig schuin op zijn hoofd zette, om den indruk van zijn opmerkelijke gezicht eenigszins te verzachten. De kleurling had tevoren in alle mogelijke en onmogelijke hoeken van Dombey's rijtuig, dat stond te wachten, een buitengewoon aantal reiszakken en valiezen gepakt, niet minder volgepropt dan de majoor zelf; en toen hij nu zijn eigen zakken met Selzerwater, ouden Sherry, boterhammen, cache-nez, verrekijkers, kaarten en couranten had gevuld — de kleine bagage, die de majoor op reis ieder oogenblik noodig kon hebben — kondigde hij aan dat alles gereed was. Om de uitrusting van dezen ongelukkigen vreemdeling (van wien men zei dat hij in zijn eigen land een prins was geweest) te voltooien, wierp de hospes hem, toen hij naast Towlinson op het achterbankje zat, nog een hoop overjassen en mantels van den majoor toe, die hem zoo overdekten, dat hij als in een levend graf naar het station reed.

Maar voor het rijtuig in beweging kwam, en terwijl de kleurling zoo begraven werd, verscheen juffrouw Tox voor haar raam en wuifde met een sneeuwvitten zakdoek. Dombey ontving dezen afscheidsgroet heel koel — heel koel zelfs voor hem — vereerde haar alleen maar met het allergeeringste hoofdknikje, en liet zich met een heel misnoegd gezicht achteroverzakken. Dit in het oog loopende gedrag scheen den majoor (die juffrouw Tox met alle beleefdheid groette) zoo te vermaken, dat hij nog lang daarna zat te lonken, te grinniken en te kokhalzen, als een vetgemeste Mephistopheles.

Aan het station wandelden Dombey en de majoor, onder de drukte voor het vertrek, naast elkaar het perron op en neer, de eerste stil en somber, de laatste heel spraakzaam, hetzij om zijn reisgenoot of zich zelf den tijd te korten. Geen van beiden lette er op dat zij zoo wandelend de aandacht trokken van een werkman, die bij de locomotief stond, en telkens als zij voorbijkwamen aan zijn pet tikte; want Dombey zag gewone menschen altijd over het hoofd, en de majoor kon, als hij anecdoten over zich zelf vertelde, zooals hij nu deed, aan niets anders denken. Eindelijk stapte die man hen echter in den weg, nam zijn pet af en dook met zijn hoofd voor Dombey.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer," zei hij, „maar ik hoop dat het u goed gaat."

Hij was gekleed in een pak van grof linnen, overvloedig met kolenstof en olie besmeerd, en had asch in zijn bakkebaarden en verspreidde over het geheel een vrij sterken reuk van gedoofde sintels. Hij zag

ONTMOETING OP HET PERRON

er overigens niet kwaad uit, en kon ook eigenlijk niet smerig genoemd worden; kortom, het was baas Toodle, in het costume van zijn beroep.

„Ik zal de eer hebben voor u de machine te stoken, mijnheer,” zei Toodle. „Neem mij niet kwalijk. Ik hoop, dat gij het nu zoo'n beetje te boven komt?”

Tot dank voor zijn belangstellenden toon, keek Dombey hem aan, alsof de aanblik van zoo'n man al voldoende was om zijn oogen vuil te maken.

„Neen, mijnheer, dank u wel,” antwoordde Toodle, „dat juist niet.”

Dombey bleef nu op zijn beurt steken, en dat wel tamelijk verlegen, met zijn hand in zijn zak.

„Neen, mijnheer,” zei Toodle, de leeren pet, die hij niet weer had opgezet, om en om draaiend. „Het gaat ons vrij goed, mijnheer. Wij hebben geen reden om te klagen. Wij hebben er na dien tijd nog wel vier gekregen, mijnheer; maar wij slaan er ons toch doorheen.”

„LUISTER EENS NAAR DEN RAAD VAN DEN EENVOUDIGEN OUDEN JO, EN DOE NOOIT WEER IETS VOOR DE OPVOEDING VAN DAT SOORT VOLK, MIJNHEER.” ANTWOORDDE DE MAJOR.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” begon Toodle nog eens, toen hij zag dat hij niet duidelijk herkend werd, „maar Polly, mijn vrouw, die bij u in huis Richards genoemd werd....”

Een verandering in Dombey's gezicht, die een herkenning scheen aan te duiden, maar die nog veel sterker een toornig gevoel van vernedering uitdrukte, deed Toodle zwijgen.

„Uw vrouw heeft zeker geld nodig, is 't niet?” zei Dombey, zijn hand in zijn zak stekend en op een trotschen toon — maar zoo sprak hij altijd.

Dombey had er zich wel doorheen willen slaan naar zijn eigen coupé, al had hij daarvoor den stoker onder de wielen gesmeten; maar de pet, die de man om en om bleef draaien, had iets dat zijn aandacht trok.

„Wij hebben een kleintje verloren,” merkte Toodle op, „dat is niet te ontkennen.”

„Kort geleden?” zei Dombey, naar de pet kijkend.

„Neen, mijnheer, al drie jaar geleden; maar al de anderen zijn gezond en frisch. En wat lezen betreft, mijnheer.” Toodle dook weer als om Dombey er aan te her-

inneren wat er lang geleden daarover tusschen hen was voorgevallen, „mijn jongens hebben mij dat, met hun allen, toch nog geleerd.”

„Kom, majoor,” zei Dombey.

„Neem mij niet kwalijk mijnheer,” hervatte Toodle nog eens voor hen stappend, maar heel ootmoedig en met zijn pet in zijn hand. „Ik zou u met zooiets niet hebben lastig gevallen, als het niet was om op mijn zoon Biler te komen — Robin gedoopt — van wien gij zoo goed zijt geweest een Liefdadigen Slijper te maken.”

„Wel, man,” zei Dombey op zijn strengsten toon, „wat is er met hem?”

„Wel, mijnheer,” antwoordde Toodle, heel bedrukt zijn hoofd schuddend, „het spijt mij te moeten zeggen dat het daar slecht met hem is afgelopen.”

„Slecht afgelopen?” zei Dombey met een zekere barsche tevredenheid.

„Hij is onder slechte kameraden gekomen, ziet gij, heeren,” vervolgde de vader, beiden bedroefd aankijkend, en blijkbaar den majoor in het gesprek betreffend, in de hoop bij hem medelijden te vinden, „en op slechte wegen geraakt. God geve dat hij weer terecht mag komen, heeren, maar hij is nu op den verkeerden weg. Het kon haast niet anders of gij moest er wel eens van hooren, mijnheer,” zei Toodle, nu weer Dombey persoonlijk aansprekend, „en het is beter, dat ik er zelf maar voor uitkom en zeg dat mijn jongen op een verkeerden weg is geraakt. Polly is er verschrikkelijk benauwd over, heeren,” zei Toodle, met hetzelfde bedrukte gezicht en zich nogmaals tot den majoor wendend.

„Een zoon van dien man, dien ik heb laten opvoeden, majoor,” zei Dombey, hem zijn arm gevend. „De gewone dank!”

„Luister eens naar den raad van den eenvoudigen ouden Jo, en doe nooit wéér iets voor de opvoeding van dat soort volk, mijnheer,” antwoordde de majoor. „Verdomd, mijnheer, er komt nooit iets van terecht. Het mislukt altijd!”

De bedrukte vader wilde juist zeggen, dat zijn zoon, de gewezen Slijper, geslagen en geschopt door een ruwen gemeenen kerel (even weinig voor zijn betrekking geschikt als een bulhond geweest zou zijn) om hem een nuttelooze woordenkraam als een papegaai te leeren nabouwen, misschien in een of ander opzicht niet de goede soort opvoeding had gekregen, toen Dombey toornig herhaalde: „De gewone dank!” en met den majoor wegging. En daar de majoor erg zwaar was om in Dombey's coupé, die hoog op de wielen stond, te worden gehe-

schen, en telkens als zijn voet van de trede glipte en hij den kleurling weer op het lijf viel, moest ophouden om te zweren dat hij dien ongelukkige al de beenderen in zijn lijf zou stuk slaan, of levend laten villen, of op een andere manier doodmartelen, had hij, voor zij wegrede, nog maar even tijd om met een schorre stem te herhalen, dat er nooit iets van terecht kwam, dat het altijd mislukte, en dat, als hij „zijn eigen vagebond” wilde laten opvoeden, de kerel zeker aan de galg zou komen.

Dombey stemde dit met bitterheid toe; maar er school nog iets meer achter die bitterheid, en achter de gemelijkheid waarmee hij zich in zijn coupé achterover liet zakken, en met een gefronst voorhoofd naar de voorbijvliegende voorwerpen keek, dan misnoegen over het mislukken van het voortreffelijke opvoedingssysteem door het Slijpers Gilde in werking gebracht. Hij had om de pet van dien man een nieuwe strook krip gezien, en uit zijn toon en zijn antwoorden de zekerheid verkregen, dat hij dit rouwteeken voor zijn zoon droeg.

Zoo moest dus iedereen, hoog en laag, van Florence in zijn deftige huis, tot aan den gemeenen kerel, die het vuur stookte, waarvan hij den rook nu zag voorbijvliegen, de een of andere aanspraak op deelgenootschap in den dood van zijn zoon maken, en zijn eigen rechten bestrijden! Kon hij ooit vergeten hoe die vrouw bij zijn bedje had geschreid en hem haer kind had genoemd; of hoe hij, telkens als hij wakker werd, naar haar had gevraagd, en in zijn bedje overeind was gekomen en opgeklaard was toen zij binnenkwam!

Te denken dat die verwaande kerel, die den kost verdiende met in steenkolen en asch te wroeten, daar met zijn rouwteeken voor hem uitreed! Te denken dat zelfs hij, door zoo'n vertoon van rouw, zich durfde te bemoeien met de teurstelling en het geheime zielsverdriet van een trotschen gentleman! Te denken dat zijn verloren zoon, die zijn schatten, zijn plannen en zijn macht met hem had moeten deelen, en met wien hij vereenigd de heele wereld als met een dubbele deur van goud had moeten buitensluiten, zoo'n troep had binnengelaten om hem met hun kennis van zijn verijdelde hoop en hun aanspraak op meegevoel te beleedigen, zoo niet hem te hoonen door er op te pochen, dat zij zich in de plaats hadden gedrongen, waar hij alleen had willen heerschen!

Hij vond geen plezier of verstrooing in de reis. Door deze gedachten gepijnigd, nam hij de eentonigheid overal met zich mee, en

vloog met spoorsnelheid niet door een welig afwisselend landschap, maar door een woestijn van vernietigde plannen en knagende jaloezie. De spoed waarmee de trein voortsnorde scheen zelfs den spot te drijven met den snellen loop van het jeugdige leven, dat zoo onverbiddelijk naar zijn voorbestemde einde was gevoerd. De kracht, die op haar ijzeren weg voortholde, zonder zich aan andere wegen en paden te storen, door alle hindernissen heen borend, en levende wezens van allerlei soort, ouderdom en stand meeslepend, was een zinnebeeld van het zegevierende monster, den dood.

Voort, al gillend, snuivend en ratelend, de stad uit, tusschen de huizen door, zoodat het er in de straten van dreunde, voor een oogeblik over het groene veld snorrend, zich in den vochtigen grond borend, bulderend voortstuivend door de duisternis en de dompig benauwde lucht, en weer uitbarstend in den zonnigen dag; voort, al gillend, snuivend en ratelend, door de velden, door de bosschen, door het koren, door het hooi, door het krijt, door de mulle aarde, door de klei, door de rots, tusschen voorwerpen zoo dichtbij dat men ze bijna met de hand kon grijpen, maar die telkens den reiziger ontsnappen, en een bedrieglijk verschiet, dat altijd langzaam schijnt mee te gaan; evenals in het spoor van het genadelooze monster, den dood.

Door de vallei, over de hoogte, over de heide, langs den boomgaard, langs het park, langs den tuin, over het kanaal, over de rivier, waar de schapen grazen, waar de molen maalt, waar de schuit vaart, waar de dooden rusten, waar de fabriek staat te rooken, waar de stroom bruist, waar het dorpje zich verschuilt, waar de groote domkerk oprijst, waar het barre duinland zich uitstrekt, en de wilde wind naar zijn grilligen wil het dorre kruid streelt of teistert; voort, al gillend, snuivend en ratelend, zonder eenig spoor na te laten dan stof en damp; evenals op de baan van het genadelooze monster, den dood.

Tegen den wind en het licht, de regenbui en den zonneschijn in, voort, altijd voort, rolt en buldert de trein, woest en snel, glad en zeker; groote werken en zware bruggen, die de baan kruisen, werpen een streepje schaduw er op, voor het oog een duim breed, en zijn verdwenen. Voort en altijd voort; een vluchtige blik op hutten, huizen, kasteelen, rijke landgoederen, op landbouw en nijverheid, op menschen, op oude wegen en paden, alles klein en onbeduidend schijnend, zoodra het achtergelaten is; en dat wordt het dan ook, en wat anders dan zulke

vluchtige blikken heeft men op de baan van het ontembare monster, den dood!

Voort, al gillend, snuivend en ratelend, zich weer in den grond bedelvend, en met zoo'n woede van kracht en volharding voortzwoegend, dat in de duisternis en den wind de beweging omgekeerd schijnt, en pijlsnel naar achteren schijnt te loopen, tot een lichtstraal op den vochtigen muur doet blijken dat zijn oppervlak als een ijende stroom voorbijvliegt. Voort, nog eens in het daglicht en door het daglicht, met een gegil van verukking, brullend, snuivend en ratelend, alles met zijn zwarten adem aanblazend, soms voor een oogenblik stilhoudend, waar zich een drom van gezichten vertoont, die men over een minuut niet meer ziet; soms gretig water slurpend, en vóór de pijp, waaruit het vuurmonster drinkt, heeft opgehouden te lekken, alweer voortsnorrend in het blauwe verschiet.

Harder en harder nog gilt en brult de trein wanneer hij met onweerstaanbare vaart op zijn doel komt aansnellen, en nu is zijn weg, evenals die van den dood, dik met asch bestrooid. Alles in den omtrek is zwart. Ver in de diepte liggen donkere waterplassen, modderige paden en ellendige woningen. Dichtbij staan verzwakte muren en vervallen huizen, en door de beschadigde daken en vensters kijkt men in de ellendige kamers, waar gebrek en ziekte zich in vele ellendige gedaanten verbergen, terwijl rook, en opeengedrongen gevels en schoorsteenen, een wanstaltigheid van kalk en steen, die een wanstaltigheid van lichaam en ziel tot schuilplaats strekt, het dompige verschiet afsluiten. Terwijl Dombey uit het portier van zijn coupé kijkt, komt het hem niet in de gedachten dat het monster, dat hem daar gebracht heeft, en het licht van den dag op deze dingen heeft doen schijnen, ze niet gemaakt of veroorzaakt heeft. Dit was het gepaste einde van den tocht, en had het einde van alle dingen kunnen zijn, zoo woest en akelig was het.

Zoo had hij, zijn eentonige gedachten-gang vasthoudend, altijd dat eene genadelooze monster voor zich. Alles zag zwart, en alles keek hem koud en doodelijk aan, zooals hij wederkeerig deed. Hij vond overal iets dat hem aan zijn ramp herinnerde. Om zich heen zag hij een onbarmhartige triomf, die, in welken vorm ook, zijn trots kwetste en zijn jaloezie prikkelde, maar vooral wanneer iemand of iets de liefde en de gedachtenis van zijn gestorven kind met hem deelde.

Er was een gezichtje — hij had het den vorigen avond aangekeken, en het had hem

ook aangekeken, met oogen die in zijn ziel lazten, hoewel zij door tranen beneveld werden en zich haastig achter twee bevende handjes verborgen — dat op dezen tocht dikwijls voor zijn verbeelding oprees. Hij zag het, met de uitdrukking die het den vorigen avond had, schroomvallig smee-kend naar hem opgeheven. Het was niet verwijtend, maar het had iets van twijfel, bijna van hopen ongeloof, dat, toen hij het weer in de treurige zekerheid van zijn misnoegen zag verdwijnen, op verwijt leek. Het was een kwelling voor hem aan dit gezichtje van Florence te denken.

Omdat hij een nieuwere zachtere aandoening daarbij voelde? Neen, omdat het gevoel, dat het bij hem opwekte — waarvan hij in vroeger tijd maar een voorgevoel had gehad — nu heel duidelijk was geworden, hem al te veel ontroerde en te sterk dreigde te worden om er bedaard bij te blijven. Omdat hij dit gezichtje ook herkende in dit algemeene, tergende beklag dat hem evenals de lucht scheen te omringen. Omdat het den pijl verscherpte van dien wreeden meedoogenloozen vijand, die zijn gedachten zoo bezighield, en hem een tweesnijdend zwaard in de vuist gaf. Omdat hij, daar staand — het overgangstooneel, dat hij voor zich had, met zijn eigen naargeestigheid kleurend, en het zoo tot een tafereel van verval en verwoesting makend, in plaats van tot een hoopvolle verandering en een belofte van betere dingen — omdat hij, daar staand, in zijn hart wel wist, dat het leven evenveel schuld had aan zijn verdriet, als de dood. Eén kind was gestorven, en één was er overgebleven. Waarom was het voorwerp van zijn hoop weggenomen in plaats van zij?

De zachte, kalme, aanvallige verschijning, die hij niet uit zijn verbeelding kon verbannen, deed geen andere gedachte bij hem opkomen dan deze. Zij was hem van het begin af aan onwelkom geweest; zij was nu een verzwaring van zijn bittere verdriet. Als zijn zoon zijn eenige kind was geweest, en dezelfde slag hem getroffen had, zou die ook zwaar zijn geweest om te dragen, maar oneindig veel lichter dan nu, nu de slag op haar had kunnen vallen (die hij zonder eenig leed had kunnen verliezen, dacht hij) en dit niet was gebeurd. Haar liefdevolle, onschuldige gezichtje, dat voor hem oprees, oefende geen verzachtenden of innemenden invloed uit. Hij wees den engel van zich, en nam den kwelduivel op, die zijn hart binnenkroop. Haar geduld, haar goedhartigheid, haar jeugd, haar trouw, haar liefde, waren als even zooveel stof-

jes in de asch waarop hij zijn hiel zette. Hij zag haar beeld in de akeligheid om hem heen, de somberheid niet verhelderend maar verdonkerend. Meer dan eens op die reis, en opnieuw, nu hij aan het einde van zijn tocht stond te peinzen, kwam de gedachte bij hem op, of er niet iets was dat hij tusschen zich zelf en dat beeld kon plaatsen.

De majoor, die den heelen weg langs had zitten hijgen en blazen, alsof hij zelf een stoommachine was, en wiens oog dikwijls van zijn courant was afgedwaald om naar het uitzicht te gluren, alsof in den rook van den trein een heele processie van teleurgestelde juffrouwen Tox meevloog en over het veld zweefde om zich ergens in een schuilhoek te verbergen, wekte zijn vriend door hem er van te verwittigen, dat de postpaarden waren voorgespannen en het rijtuig wachtte.

„Dombey,” zei de majoor, hem met zijn rotting op zijn arm tikkend, „gij moet niet zoo in gedachten verzonken blijven. Dat is een slechte gewoonte. Oude Joe, mijnheer, zou niet zoo taai zijn als gij hem nu ziet, als hij zich ooit daaraan had overgegeven. Ge zijt een veel te groot man, Dombey, om zoo te peinzen. In uw positie, mijnheer, zijt ge ver boven zooiets verheven.”

Daar de majoor, zelfs bij zijn vriendelijke berispingen, aldus de waardigheid van Dombey in acht nam, en toonde hoezeer hij daarvan doordrongen was, voelde Dombey zich meer dan ooit geneigd om iemand, die zooveel verstand en beleefdheid bezat, genoeg te doen. Terwijl zij langs den straatweg voortreden, deed hij dus zijn best om naar de vertelseltjes van den majoor te luisteren, en de majoor, die deze manier van reizen veel geschikter vond dan de vorige, om zijn spraakzaamheid te laten uitblinken, deed zijn best om hem te onderhouden.

In zoo'n vroolijk en spraakzaam humeur — slechts enkele malen in zijn vertellingen gestoord door zijn gewone verschijnselen van volbloedigheid, en ze soms even afbrekend om tegen den kleurling uit te varen, wien zijn Europeesche kleeren met een uitheemsche onmogelijkheid van passen aan het lijf zaten (overal lang waar zij kort, en kort waar zij lang, spannend waar zij ruim en ruim waar zij spannend moesten zijn, zonder dat de kleermaker eenige schuld daaraan had) en waaraan hij een nieuwe sierlijkheid gaf door telkens, als de majoor tegen hem uitvoer, er in weg te kruipen en als het ware in te krimpen — in zoo'n vroolijk en spraakzaam humeur bleef de majoor

den heelen dag, zoodat toen de avond viel en zij over den belommerden weg bij Leamington draafden, zijn stem, door al zijn praten, eten, hoesten of keelschrapen, uit den koffer onder den bok of uit een naburigen hooiberg scheen te komen. Niet helderder werd zij in het Royal Hotel, waar kamers en een diner waren besteld, en waar de majoor zijn spraakorganen door eten en drinken zoo belemmerde, dat hij, toen hij naar bed ging, geen stem meer had dan om mee te hoesten, en zich tegenover den bruinen knecht alleen verstaanbaar kon maken door leelijke gezichten tegen hem te trekken.

Den volgenden morgen bij het ontbijt toonde hij echter weer de levenskrachten en den eetlust van een reus. Onder dezen maaltijd werd een plan opgemaakt, hoe men voortaan den dag zou besteden. De majoor zou de verantwoordelijkheid voor het bestellen van eten en drinken op zich nemen, en zij zouden dagelijks samen ontbijten en dineeren. Dombey wilde op dien eersten dag van hun verblijf in Leamington liever op zijn kamer blijven of alleen wat gaan wandelen; maar den volgenden morgen zou hij den majoor graag naar de bronzaal en in de stad vergezellen. Zoo scheidden zij tot aan het diner. Dombey sonderde zich af om zich in zijn eigen heilzame gedachten te verdiepen. De majoor (vergezeld door den kleurling, die een vouwstoeltje, een overjas en een paraplu droeg) kuierde alle openbare plaatsen op en neer, keek alle vreemdelingenlijsten na, om te zien wier was, sprak oude dames aan, die bijzonder met hem ingenomen waren, vertelde dat J. B. taaiër was dan ooit, en pochte overal op zijn rijken vriend Dombey. Er is nooit iemand geweest die trouwer vriend was dan de majoor, wanneer hij door op dezen te pochen op zich zelf kon pochen.

Het was verwonderlijk hoeveel nieuwe stof tot praten de majoor onder den maaltijd had, hoeveel reden hij Dombey gaf om zijn gezellige talenten te bewonderen. Den volgenden morgen bij het ontbijt kende hij den inhoud van de pas ontvangen couranten, en sprak in verband daarmee over verscheidene zaken, waarover onlangs zijn opinie gevraagd was door personen van zooveel macht en aanzien, dat men alleen maar met bewimpelde uitdrukkingen over hen mocht spreken. Dombey, die zich zoolang in zich zelf had opgesloten, en maar zelden, zoo al ooit, den tooverkring had overschreden waarbinnen de operaties van Dombey en Zoon plaats hadden, begon dit veel beter dan zijn eenzaamheid te vinden;

en in plaats van den volgenden dag weer een reden te zoeken om in huis te blijven, zooals hij zich had voorgenoemen toen hij alleen was, ging hij arm in arm met den majoor uit wandelen.

HOOFDSTUK XXI.

Nieuwe gezichten.

Met een nog blauwer gezicht en nog uitpuillender oogen — nog meer overrijp, als het ware — en telkens een paardenkuch uitstootend, niet zoozeer uit noodzakelijkheid als wel om zijn gevoel van eigenwaarde lucht te geven, wandelde de majoor met Dombey aan den arm den zonnigen kant van de straat langs, met zijn wangen over zijn stijve stropdas heen gezwollen, zijn beenen wijd van elkaar, en zijn groote hoofd heen en weer waggelend, alsof hij bij zich zelf beredeneerde wat een innemend personage hij toch was. Zij hadden nog maar een klein eindje geloopt, toen de majoor iemand ontmoette dien hij kende, en niet veel voetstappen verder toen de majoor iemand anders ontmoette dien hij kende; maar hij groette hen alleen maar in het voorbijgaan door een wuiven met zijn hand, en leidde Dombey verder voort, terwijl hij de verschillende merkwaardige plaatsen, die zij voorbijkwamen, aanwees, en hem onderhield met de kwaadsprekende praatjes, die deze plaatsen hem te binnen brachten.

Zoo kuierden de majoor en Dombey voort, zeer tot hun eigen genoegen, toen zij een stoel op wielen zagen naderen, een soort wagentje, waarin een dame gezeten was, die dit rijtuig met een soort roer, voorop, bestuurde, terwijl het van achteren door een onzichtbare kracht werd voortbewogen. Hoewel de dame niet jong meer was, zag zij er blozend uit — wangen als rozen — en waren haar kleeding en houding bijzonder jeugdig. Naast dit wagentje, een vederlichte parasol dragend, met zoo'n mengeling van trots en afmatting in haar gezicht, alsof zij weldra van die inspanning zou moeten afzien en de parasol zou moeten laten vallen, trippelde een andere dame, veel jonger, heel knap, heel fier, heel eigenzinnig, die haar hoofd op zij hield en haar oogleden liet zakken, alsof, als er iets in de heele wereld de moeite waard was om aan te kijken, behalve een spiegel, dit zeker de aarde of de hemel niet was.

„Wel wat duivel, wie hebben wij hier,

mijnheer!" riep de majoor uit, en bleef stilstaan toen deze kleine stoet naderde.

"Lieve Edith!" zei de dame in het wagentje, temend langzaam. „Majoor Bagstock!"

Nauwelijks hoorde de majoor deze stem, of hij liet Dombey's arm los, stooft vooruit, greep de hand van de dame in het wagentje en drukte die aan zijn lippen. Met niet minder galanterie, vouwde de majoor daarna zijn handschoenen op zijn hart en maakte een diepe buiging voor de andere dame. En, nu het wagentje stilhield, werd ook de bewegende kracht zichtbaar, in de gedaante van een jongen die daar achter duwde, een page, die al te sterk gegroeid scheen te zijn of geduwd scheen te hebben, want nu hij overeind stond was hij spichtig lang, mager en bleek, en hij zag er nog ongelukkiger uit, doordat hij zijn hoed had ingedeukt door zijn hoofd tegen het wagentje te zetten om het voort te duwen, zooals in Oostersche landen soms door olifanten wordt gedaan.

"Joe Bagstock," zei de majoor tot de beide dames, „is nu een trotsch en gelukkig man voor de rest van zijn leven."

"Gij valschaard," zei de oude dame op een levenloos toon. „Waar komt gij vandaan? Ik kan u niet uitstaan."

"Laat oude Joe u dan zijn vriend mogen voorstellen, mevrouw," antwoordde de majoor snel, „als een reden om hem te dulden. Mijnheer Dombey, mevrouw Skewton." De dame in het wagentje was vriendelijk. „Mijnheer Dombey, mevrouw Granger." De dame met de parasol was er zich flauw van bewust dat Dombey zijn hoed afnam en een diepe buiging maakte. „Ik ben verrukt, mijnheer," zei de majoor, „dat ik deze gelegenheid heb."

De majoor scheen dit ernstig te meenen, want hij keek alle drie aan en lonkte op zijn leelijkste manier.

"Mevrouw Skewton, Dombey," hervatte de majoor, „richt een verwoesting aan in het hart van den ouden Joe."

Dombey gaf te kennen dat hij zich daarover niet verwonderde.

"Gij valsche booswicht," zei de dame in het wagentje, „schei toch uit! Hoelang zijt gij al hier, gij ondeugd?"

"Eén dag," antwoordde de majoor.

"En kunt gij een dag, of maar één minuut," haar valsche krullen en wenkbrauwen even met haar waaier gladstrijkend, en haar valsche tanden toonend, die door haar valsche kleur nog meer uitkwamen, „in den hof van — hoe heet dat ook weer..."

"Eden, zou ik denken, mama," zei de jongere dame met een zekere minachting.

"Ik kan het niet helpen, lieve Edith," hernam de ander. „Ik kan mij die vreeselijke namen nooit te binnen brengen. Kunt gij maar één minuut in den hof van Eden zijn, zonder dat uw heele wezen door den aanblik van de natuur wordt bezield, door den geur van haar ongekunstelden adem, gij valschaard?" zei mevrouw Skewton, een zakdoek zwaaiend, walgelijk met den geur van parfumerieën doortrokken.

Deze tegenstrijdigheid tusschen mevrouw Skewton's geestdrift in woorden en haar flauwen, temenden toon, was even opmerkelijk als die tusschen haar jaren, nagenoeg zeventig in getal, en haar kleeding, die voor zeven en twintig nog wat jeugdig zou zijn geweest. Haar houding in het wagentje (die zij nooit veranderde) was dezelfde waarin zij, ongeveer vijftig jaar geleden, in een barouchette gezeten, afgeteekend was door een schilder, die toen in de mode was, en onder de plaat, naar die teekening vervaardigd, den naam van Cleopatra had gezet, daar de kunstkenner van dien tijd hadden ontdekt, dat zij volmaakt op deze koningin geleek, zooals zij aan boord van haar galei zat te rusten. Mevrouw Skewton was toen een schoonheid, en de jongemannen wierpen te harer eere wijnglazen bij dozijnen over hun hoofd. De schoonheid en de barouchette waren allebei verdwenen, maar nog altijd bewaarde zij die houding, en opzettelijk daartoe hield zij den stoel op wíelen en den duwendenden page er op na; want niets hoegenaamd, behalve de houding, zou haar verhinderd hebben om te loopen.

"Mijnheer Dombey is ongetwijfeld een aanbiddervan de natuur?" zei mevrouw Skewton, haar diamanten speld wat vaster stekend. Terloops gezegd, zij leefde voornamelijk van het crediet dat haar diamanten en haar familierelaties haar gaven.

"Mijn vriend Dombey, mevrouw," antwoordde de majoor, „mag in het geheim een aanbiddervan haar zijn, maar een man die op den eersten rang staat in de grootste stad van het heelal..."

"Niemand kan onbekend zijn met mijnheer Dombey's ontzaglijken invloed," zei mevrouw Skewton.

Toen Dombey voor dit compliment met een buiging bedankte, keek de jongere dame hem even aan en ontmoetten hun oogen elkaar.

"Woont gij hier, mevrouw?" zei Dombey, haar aansprekend.

"Neen, wij zijn overal heen geweest — naar Harrowgate, en Scarborough, en Devonshire. Wij hebben hier en daar geloogd. Mama houdt veel van verandering."

MEVROUW SKEWTON EN HAAR DOCHTER

„Edith natuurlijk niet” zei mevrouw Skewton met akelige schalkschheid.

„Ik vind niet dat zulke plaatsen verandering geven,” was het antwoord, met trotsche onverschilligheid uitgesproken.

„Men spreekt kwaad van mij. Er is maar één verandering, mijnheer Dombey,” zei mevrouw Skewton met een gemaakt zuchtje, „waarnaar ik werkelijk verlang, en die, vrees ik, zal men mij nooit laten genieten. Men kan mij nergens missen. Maar eenzaamheid en stilte zijn mijn — hoe heet het ook weer....”

„Als gij het paradijs bedoelt, mama, moest ge dat liever zeggen, om u te doen begrijpen,” zei de jongere dame.

„Liefste Edith,” antwoordde mevrouw Skewton, „gij weet wel dat ik mij voor die vreeselijke namen volkomen op u moet verlaten. Mijnheer Dombey, ik verzeker u, de natuur had mij voor een Arcadische herderin bestemd, en ik ben in de stad niet op mijn plaats. Op koeien ben ik gecharmeerd. Waar ik altijd naar gehaakt heb is, naar een Zwitsersche boerderij te gaan, en daar te leven heelemaal omringd door koeien en porselein.”

Deze zonderlinge associatie, die aan den vermaarden os deed denken, die bij abuis in een porseleinwinkel kwam, werd door Dombey met den grootsten ernst aangehoord, en hij gaf als zijn meening te kennen dat de natuur zonder twijfel een heel achtenswaardige instelling was.

„Wat ik mis,” teemde mevrouw Skewton, zich in haar verschrompelde keel knijpend, „is een hart.” Dit was in zekeren zin maar al te waar, zoo al niet in dien zin waarin zij deze woorden gebruikte. „Wat ik mis, is openhartigheid, vertrouwelijkheid, minder gemaaktheid, en een vrije beweging van de ziel. Wij zijn zoo verschrikkelijk gekunsteld.”

Dat waren zij inderdaad.

„Kortom,” zei mevrouw Skewton, „ik mis overal de natuur. Zij zou zoo charmant zijn.”

De natuur roept ons juist nu, als ge klaar zijt, mama,” zei de jongere dame, haar fraaie bovenlip optrekkend. Op dezen wenk verdween de page, die over den rug van den stoel had staan kijken, plotseling daarachter alsof de grond hem verzwolgen had.

„Wacht een oogenblik,” zei mevrouw Skewton, toen het wagentje zich begon te bewegen. Zij sprak tot haar page met dezelfde kwijnende statigheid, waarmee zij in vroeger tijd tot een koetsier met een pruik, een ruiker als een bloemkool, en zijden kousen had gesproken. „Waar logeert gij,

booswicht?”

De majoor logeerde in het Royal Hotel, met zijn vriend Dombey.

„Gij moogt ons eens op een avond komen opzoeken als ge braaf zijt,” lispelde mevrouw Skewton. „Als mijnheer Dombey ons de eer wil bewijzen, zal het ons een genoegen zijn. Ga maar voort, Withers!”

De majoor drukte nogmaals de vingers, die met zorgvuldige onachtzaamheid (volgens het model van Cleopatra) op den rand van het wagentje lagen, aan zijn blauwe lippen; en Dombey boog. De oudste dame vereerde beiden met een heel vriendelijk lachje en een argeloos kinderachtig kushandje; de jongere met de flauwste buiging van haar hoofd, die de beleefdheid maar veroorloofde.

De laatste blik op het gerimpelde gezicht van de moeder, met die opgelegde kleur er op, die het in den zonschijn veel akeliger maakte dan het gebrek aan kleur gedaan kon hebben, en de trotsche schoonheid van de dochter, met haar sierlijke gestalte en stijve houding, wekte bij den majoor en Dombey zoo'n onwillekeurig verlangen op om ze na te kijken, dat beiden zich op hetzelfde oogenblik omkeerden. De page, bijna even schuin overhellend als zijn eigen schaduw, zwoegde achter het wagentje tegen den heuvel op; de bol van Cleopatra's hoed wiegelde op een duim af in denzelfden hoek als tevoren, en de schoonheid, die alleen een beetje vooruitkuierde, gaf in haar heele sierlijke gestalte, van het hoofd tot de voeten, dezelfde trotsche minachting voor alles en iedereen te kennen.

„Ik zal u eens wat zeggen, mijnheer,” zei de majoor, toen zij weer voortwandelden. „Als Joe Bagstock nog wat jonger was, is er geen vrouw in deze wereld die hij liever tot mevrouw Bagstock zou maken dan die vrouw. Zij is prachtig, mijnheer!”

„Gij bedoelt de dochter?” vroeg Dombey.

„Is Joey B. een domkop, Dombey,” antwoordde de majoor, „dat hij de moeder zou bedoelen?”

„Gij waart toch heel galant voor de moeder,” zei Dombey hierop.

„Een oude vlam,” grinnikte majoor Bagstock. „Verduiveld oud. Ik badineer maar zoo'n beetje met haar.”

„Zij komt mij toch heel fatsoenlijk voor,” zei Dombey.

„Fatsoenlijk, mijnheer,” zei de majoor, en bleef stilstaan om zijn reisgenoot aan te staren. „Mevrouw Skewton, mijnheer, is een eenige zuster van den gewezen Lord Feenix, en tante van den tegenwoordigen lord. De familie is niet rijk — eigenlijk arm

— en zij leeft van een klein jaargeld; maar als men van afkomst spreekt, mijnheer!" De majoor gaf een zwaai met zijn stok en stapte weer voort, wanhopig om ooit te kunnen zeggen waar men van sprak, als men daarvan sprak.

"Gij hebt de dochter mevrouw Granger genoemd," zei Dombey, na een korte poos van stilte.

"Edith Skewton, mijnheer," antwoordde de majoor, weer stilstaand en met zijn stok een schrap in den grond gevend, om haar aan te duiden, „trouwde (op haar achttienste jaar) met Granger van ons regiment," dien de majoor door een andere schrap aanduidde. „Granger, mijnheer," zei de majoor, naar dit laatste denkbeeldige portret wijzend, „was onze kolonel; een verrruiveld knappe kerel, mijnheer, van een en veertig. Hij stierf, mijnheer, in het tweede jaar van zijn huwelijk. De majoor gaf een stoot met zijn stok, alsof hij het portret van den overledene een degen door het lijf stak, en stapte weer voort met zijn stok over zijn schouder.

„Hoelang is dat geleden?" vroeg Dombey, op zijn beurt stilstaand.

„Edith Granger, mijnheer," antwoordde de majoor, met het hoofd op zij, zijn eene oog dichtknijpend en den stok in zijn linkerhand nemend, om met de rechter over zijn jabot te strijken, „is op 't oogenblik nog geen dertig. En verdomd mijnheer," daarbij nam de majoor nogmaals zijn stok over zijn schouder en stapte weer voort, „zij is een vrouw zonder weerga."

„Bleven er kinderen achter?" vroeg Dombey weldra.

„Ja mijnheer, een jongetje."

Dombey's oogen zochten den grond en zijn gezicht betrok.

„Dat verdronken is, mijnheer," vervolgde de majoor, „toen het vier of vijf jaar was."

„Inderdaad?" zei Dombey het hoofd opheffend.

„Door het omslaan van een bootje, waar zijn kindermisje hem niet had moeten laten ingaan," zei de majoor. „Dat is zijn geschiedenis. Edith Granger is nog Edith Granger; maar als de oude taale Joey B. een beetje jonger en een beetje rijker was, zou de naam van dat pronkjuweel Bagstock zijn."

De majoor lachte zoo dat hij nog meer op een vetgemesten Mephistopheles leek dan anders.

„Mits de dame, er niet op tegen had, zou ik denken," zei Dombey koel.

„Waarachtig, mijnheer," zei de majoor,

„het geslacht van Bagstock is niet aan zoo'n soort verandering gewoon. Maar het is waar, Edith had al wel twintigmaal kunnen trouwen, als zij maar niet zoo trotsch was, mijnheer — heel trotsch is zij."

Dombey scheen daarom niet ongunstiger over haar te denken.

„Maar dat is toch eigenlijk een groote eigenschap," zei de majoor. „Waarachtig, het is een verheven eigenschap. Dombey, gij zijt zelf trotsch, en uw vriend, de oude Joe, acht u daarom te hooger, mijnheer."

Met deze hulde aan het karakter van zijn bondgenoot, die hem door de onweerstaanbare richting van het gesprek scheen te zijn afgedwongen, stapte de majoor van de zaak af, en ging over tot een algemeen verslag, hoe prachtige vrouwen en verrukkelijke wezens vroeger op hem verzot en verliefd waren geweest.

Een paar dagen later zagen Dombey en de majoor mevrouw Skewton en haar dochter in de bronzaal, en daags daarop troffen zij de dames weer op dezelfde plaats waar zij elkaar voor de eerste maal hadden ontmoet. Na haar zoo dikwijls te hebben teruggezien, werd het een quaestie van beleefdheid tusschen oude bekenden, dat de majoor eens op een avond daarheen ging. Dombey was eerst niet van plan geweest bezoeken af te leggen, maar toen de majoor over zijn oogmerk sprak, zei hij het genoeg te willen hebben om mee te gaan. En dus stuurde de majoor voor het diner den kleurling er op uit om met hun complimenten de boodschap over te brengen, dat mijnheer Dombey en hij dien avond de eer zouden hebben de dames een visite te komen maken, als de dames dan alleen waren. Tot antwoord bracht de kleurling een sterk geparfumeerd briefje terug, door mevrouw Skewton aan majoor Bagstock geschreven, en van dezen inhoud: „Gij zijt een ijselijke beer, en ik kan u bijna niet vergeven, maar als gij werkelijk heel braaf zijt," dit was onderstreept, „moogt gij komen. Mijn compliment (waarbij Edith het hare voegt) aan mijnheer Dombey."

Mevrouw Skewton en haar dochter, mevrouw Granger, woonden in Leamington, op gemeubileerde kamers, die fatsoenlijk en duur genoeg waren, maar wat ruimte en comfort betrof wel iets te wenschen overlieten, zoodat mevrouw Skewton, als zij in bed lag, haar hoofd tegen het raam en haar voeten in den schoorsteen had, en haar kamenier in een kabinetje, dat in het salon uitkwam, geborgen werd, zoo klein, dat zij er bijna niet in haar geheel in kon. Withers, de bleeke page, sliep buitenshuis vlak on-

OP BEZOEK BIJ CLEOPATRA

der de pannen bij een naburigen melkboer; en het wagentje, dat de steen van dien jeugdigen Sisyphus was, stond 's nachts in een schuur, aan denzelfden melkboer toebehoorend, waar ook diens kippen huisden, die zich op een gebroken ezelkarretje te slapen zetten, overtuigd naar het scheen, dat dit een soort boom was die daar groeide.

Dombey en de majoor vonden mevrouw Skewton à la Cleopatra tusschen de kussens van een sofa gezeten, heel luchtig ge-

eigenaardigen hoogmoed scheen zij zelfs zich zelf te trotseeren.

Of zij de bekoorlijkheden niet veel waard achtte, die alleen maar een bewondering uitlokten, die geen beteekenis voor haar had, of dat zij ze daardoor voor bewonderaars nog kostbaarder wilde maken, werd door hen, voor wie zij kostbaar waren, zelden gevraagd.

„Ik hoop, mevrouw Granger,” zei Dombey, een stap naar haar toekomend, „dat wij de oorzaak niet zijn dat gij ophoudt met

DAAR. WITHERS, DE BLEEKE, NU DE THEE RONDDIENDE, WENDDE DOMBEY ZICH WEER TOT EDITH.

kleed, maar toch zeker niet lijkend op Shakespeare's Cleopatra, die de jaren niet konden doen verwelken. Onderweg naar boven hadden zij een harp gehoord, maar dit geluid had opgehouden toen zij werden aangediend, en nu stond Edith bij dit instrument, mooier en trotscher dan ooit. Het was iets opmerkelijks in de schoonheid van deze dame dat zij zich zonder haar hulp en tegen haar wil scheen te doen gelden. Zij wist dat zij mooi was; het was onmogelijk dat het anders kon zijn, maar met haar

spelen?"

„Gij? — O neen!”

„Waarom gaat gij dan niet voort, lieve Edith,” zei Cleopatra.

„Ik hield op zooals ik begonnen was — omdat het mij zoo inviel.”

De buitengewone, als het ware keurige onverschilligheid, waarmee zij dit zei; een onverschilligheid, die heel iets anders dan lomphheid en gevoelloosheid was, want trots straalde er duidelijk in door, strookte uitstekend met de achteloosheid waarmee zij

haar vinger nog eens over de snaren liet glijden, en toen naar een andere plaats ging.

„Weet ge wel, mijnheer Dombey,” zei haar kwijnende moeder, met een handschermpje spelend, „dat mijn lieve Edith en ik soms werkelijk verschil hebben...”

„Niet echt, mama,” zei Edith.

„O neen, nooit echt, lieveling! O foei, dat zou mijn hart breken,” antwoordde haar moeder, met een flauwe poging om haar een tikje met haar scherpje te geven, waarop Edith volstrekt niet scheen te letten. „Maar verschil, bedoel ik, over de koelheid en onverschilligheid, die de wellevendheid wil dat men in kleinigheden in acht neemt. Waarom zijn wij niet natuurlijker? O lieve hemel! Met al die smachtende verlangens en impulsieve opwellingen, die ons in de ziel zijn geplant, en die zoo verrukkelijk zijn — waarom zijn wij niet natuurlijker?”

Dombey zei dat dit waar, heel waar was.

„Wij konden wel natuurlijker zijn, zou ik denken, als wij het maar probeerden,” zei mevrouw Skewton.

Dombey achtte dit wel mogelijk.

„Voor den drommel niet, mevrouw,” zei de majoor. „Dat zou niet gaan, of de wereld zou met J. B.'s bevolkt moeten zijn, mevrouw, met lompe en taale Joe Bagstock's, eenvoudige droge bokkingen, zooals de oude Joey, mijnheer.”

„Gij ongeloovige spotter,” zei mevrouw Skewton, „verstom!”

„Cleopatra beveelt,” antwoordde de majoor, met een kushandje, „en Antonius Bagstock gehoorzaamt.”

„Die man heeft geen gevoel,” zei mevrouw Skewton, wreed genceg om het scherpje zoo te houden dat de majoor haar niet zien kon. „Geen sympathie. En waarvoor leeft men, als het niet is voor sympathie! Wat anders is zoo verrukkelijk! Zonder dat zweempje van zonneschijn op onze koude aarde,” zei mevrouw Skewton, haar kanten halsdoekje verschikkend en daarbij met welgevallen haar mageren blooten arm beschouwend, van het polsgewricht naar omhoog, „hoe zouden wij het uithouden? Kortom, gij verstokte man!” daarbij keek zij om het scherpje heen naar den majoor, „ik zou mijn wereld een en al hart willen hebben; en het geloof daaraan is zoo verrukkelijk, dat gij mij niet daarin moogt storen, hoort ge?”

De majoor antwoordde dat het hard was, dat Cleopatra de wereld een en al hart wilde hebben en zich toch de harten van die heele wereld toeëigende; wat Cleopatra

verplichtte hem er aan te herinneren dat vleierij haar onuitstaanbaar was, en dat, als hij den euvelen moed had haar nog eens op die manier toe te spreken, zij hem stellig naar huis zou sturen.

Daar Withers, de bleeke, nu de thee rond-diende, wendde Dombey zich weer tot Edith.

„Men heeft hier niet veel gezelligheid, naar het schijnt,” zei hij, met de hem eigen statige deftigheid.

„Ik geloof van niet. Wij zien niemand.”

„Er zijn op 't oogenblik geen menschen hier,” merkte mevrouw Skewton op, „waarmee wij graag zouden willen omgaan.”

„Zij zijn niet hartelijk genoeg,” zei Edith, met een glimlach — de schemering van een glimlach, zoo zonderling waren licht en duisternis daarin gemengd.

„Gij ziet wel dat mijn lieve Edith met mij railleert,” zei de moeder haar hoofd schuddend, dat soms vanzelf schudde, alsof er tusschen de diamanten ook een beroerte flikkerde. „Ondeugd!”

„Gij zijt meer hier geweest, als ik mij niet bedrieg?” zei Dombey, weer tot Edith.

„O ja, meermalen. Ik geloof dat wij overal zijn geweest.”

„Een prachtige landstreek.”

„Ik geloof van wel. Iedereen beweert dat.”

„Uw neef Feenix dweept er mee, Edith,” viel haar moeder er op in.

De dochter draaide even haar mooie hoofdje om, trok haar wenkbrauwen een haarbreedte op, alsof haar neef Feenix bij haar volstrekt niet in aanmerking kwam, en keerde zich weer naar Dombey.

„Ik hoop voor mijn smaak, dat ik de landstreek moe ben,” zei zij.

„Gij hebt er bijna wel reden toe, mevrouw,” antwoordde hij, naar een aantal landschapjes rondkijkend, waarin hij al verschillende plekjes uit de omstreken had herkend, en die rijkelijk door de kamer verspreid waren, „als die fraaie teekeningen van uw hand zijn.”

Zij gaf hem geen antwoord, maar zat daar in trotsche schoonheid, wonderlijk om te zien.

„Hebben zij die belangwekkende eigenschap?” zei Dombey. „Zijn zij van u?”

„Ja.”

„En gij speelt ook, zooals ik al weet.”

„Ja.”

„En zingt?”

„Ja.”

Zij beantwoordde deze vragen met een zonderlingen tegenzin — met dien opmerkelijken schijn van vijandigheid tegen zich

zelf, waarvan reeds ten opzichte van haar schoonheid melding is gemaakt. Evenwel was zij niet verlegen, maar volkomen bedaard. Evenmin scheen zij te verlangen het gesprek te vermijden, want zij hield haar gezicht naar hem toegekeerd, en scheen hem zelfs — zoover zij dit kon — uit te lokken om te spreken; en zij bleef dit nog doen terwijl hij zweeg.

„Gij hebt tenminste een aantal hulpmiddelen tegen de verveling,” zei Dombey.

„Wat hun uitwerking ook mag zijn,” antwoordde zij, „gij kent ze nu allen. Meer heb ik er niet.”

„Mag ik hopen van allen een proefje te krijgen?” zei Dombey, met statige galanterie, de teekening, die hij in de hand had, neerleggend en naar de harp wenkend.

„O zeker — als gij dat wenscht.”

Met deze woorden stond zij op, en de sofa van haar moeder voorbijstappend, die zij een statigen blik toewierp, die, hoewel kort van duur, een massa uitdrukkingen bevatte, waaronder de schemering van een glimlach, zonder den glimlach zelf, al de anderen overschaduwde, ging zij de kamer uit.

De majoor, die inmiddels volle vergiffenis had gekregen, had een tafeltje naar Cleopatra geschoven en zat met haar piket te spelen. Dombey, die dit spel niet kende, ging er tot zijn stichting naar zitten kijken tot Edith terug zou komen.

„Wij zullen wat muziek hooren, mijnheer Dombey, hoop ik?” zei Cleopatra.

„Mevrouw Granger is zoo goed geweest mij dat te beloven,” zei Dombey.

„Zoo! Dat is een genot. Proponeert gij, majoor?”

„Neen mevrouw,” antwoordde de majoor. „Onmogelijk.”

„O, ge zijt een barbaar,” zei de dame. „En ik heb zulke slechte kaarten. Houdt ge veel van muziek, mijnheer Dombey?”

„Buitengewoon,” was het antwoord.

„Ja. Het is een genot,” zei Cleopatra, naar haar kaarten kijkend. „Spreekt zoo tot het hart — zulke duistere herinneringen van een vroeger bestaan — en al die dingen — die zoo verrukkelijk zijn. Weet gij wel,” kwezelde Cleopatra, en keerde den schoppenboer om, dien zij ondersteboven in haar hand had gekregen, „dat, als er iets was dat mij kon verlokken om een eind aan mijn leven te maken, het de nieuwsgierigheid zou zijn om te ontdekken wat dat alles toch is en wat het beduidt; er zijn nog zoo veel geheimen voor ons verborgen. Gij moet spelen, majoor!”

De majoor speelde. Dombey, die zat toe

te kijken, naar het heette om het spel te leeren, zou weldra volkomen in de war zijn geweest, maar hij lette volstrekt niet op het spel en zat zich alleen maar af te vragen wanneer Edith terug zou komen.

Eindelijk kwam zij en zette zich bij haar harp, en Dombey stond op en bleef bij haar staan luisteren. Hij had weinig gevoel voor muziek en kende het stuk niet dat zij speelde; maar hij zag haar over de harp gebogen, en hoorde misschien in de trillende snaren een muziek uit zijn eigen binnenste weergalmen, die het monster van den spoorweg temde en minder onverbiddelijk deed worden.

Cleopatra had scherpe oogen onder het piketten. Zij glinsterden als die van een vogel, en bleven niet op haar spel gevestigd, maar dwaalden flikkerend de heele kamer door, naar de harp, de speelster, den luisteraar, naar alles.

Toen de trotsche schoone het stuk had uitgespeeld, stond zij op, ontving Dombey's complimenten met hetzelfde gezicht als tevoren, ging, bijna zonder eenige pauze, naar de piano, en begon daar.

Edith Granger, ieder lied behalve dat! Edith Granger, gij zijt mooi, en uw piano-spel is schitterend, en uw stem is welluidend en krachtig; maar niet het lied dat zijn verwaarloosde dochter voor zijn dooden zoon heeft gezongen!

Helaas, hij herkent het niet; en al deed hij dat, welk lied van haar zou hem doen ontroeren, hardvochtige man! Slaap, eenzame Florence, slaap! Vrede in uw droomen, hoewel de nacht donker is geworden, en de wolken zich samenpakken en een hagelbui dreigen uit te storten!

HOOFDSTUK XXII.

Carker de chef neemt eenige voorzorgen.

Carker de chef zat voor zijn lessenaar, met een gezicht zoo offen en glad gestreken als gewoonlijk, las de brieven, die hij alleen mocht openen, schreef er nu en dan de noodige aantekeningen en aanwijzingen achterop, en legde ze op verscheidene hoopjes, om deze aan de verschillende afdeelingen van het kantoor te laten uitdeelen. De post had dien ochtend een groot aantal brieven gebracht, en Carker de chef had dus veel te doen.

Het voorkomen van iemand die op die manier bezig is — nu eens een hoopje pa-

pieren in zijn hand doorkijkend en een voor een op een stapeltje leggend, dan weer een ander hoopje opnemend en deze met een gefronst voorhoofd en dichtgeknepen lippen nakijkend — beurtelings afnemend, uitzoekend, ronddeelend en peinzend — zou licht aan een zekere komische gelijkenis met een kaartspeler doen denken. Het gezicht van Carker den chef strookte heel goed met een dergelijken inval. Het was het gezicht van iemand die zijn spel voorzichtig overdacht, die op alles lette wat hem voordeelig en nadeelig kon zijn, die alle voorkomende kaarten in zijn geheugen hield, en wist wat zij waard waren, wat zij nog misten, en wat zij samen uitmaakten; die slim genoeg was om te ontdekken wat de andere spelers in hun hand hadden, en nooit zijn eigen spel verried.

De brieven waren in verschillende talen geschreven, maar Carker de chef las ze allen. Als er op het kantoor van Dombey en Zoon iets was voorgekomen dat hij niet lezen kon, zou er een kaart aan het spel ontbroken hebben. Hij las bijna met een enkelen blik, bracht al voortlezend den eenen brief met den anderen en de eene zaak met de andere in verband, en vergrootte aanhoudend de hoopjes — evenals een geoefend speler de kaarten met één blik kent, en ze nog onthoudt en in rekening brengt als zij gekeerd zijn. Eenigszins al te slim voor een partner, en veel te slim voor een tegenspeler, zat daar Carker de chef, in de stralen van de zon, die hem door het lanternraam beschenen, en speelde zijn spel alleen.

En hoewel het kaartspelen niet tot de eigenschappen van het kattengeslacht (wild of getemd) behoort, was Carker de chef kattachtig van het hoofd tot de voeten, terwijl hij zich daar in het streepje zomerlicht en zomerwarmte zat te koesteren, dat op zijn tafel en zijn vloer scheen. Met zijn haar en bakkebaarden altijd flets van kleur, maar in dien zonneschijn nog wat fletser dan anders, en meer op de vacht van een geelgrauwe kat lijkend; met zijn lange nagels, keurig geknipt en fijn gescherpt; met een natuurlijke antipathie voor ieder spatje vuil, die hem soms naar de vallende stofjes deed kijken en van zijn witte hand of keurige linnen deed wegvegen, zat daar Carker de chef, sluw van uiterlijk, scherp van tand, zacht van voet, waakzaam van oog, glad van tong, wreed van hart, keurig uit gewoonte, met een zeker oplettend zelfbagen en voorzichtig geduld te werken, alsof hij voor een muizenhol zat te loeren.

Eindelijk waren de brieven afgehandeld,

met uitzondering van één, dien hij voor een afzonderlijke audiëntie bewaarde. Nadat hij de meer vertrouwelijke correspondentie in een lade had geborgen, trok hij aan de schel.

„Waarom komt gij binnen?” was de vraag waarmee hij zijn broer ontving.

„De looper is uit, en ik volg hier op hem,” was het onderdanige antwoord.

„Gij volgt hier op hem,” mompelde de chef. „Ja! Veel eer voor mij! Daar!”

Naar de hoopjes brieven wijzend, keerde hij zich in zijn leunstoel verachtelijk om, en verbrak het cachet van den brief dien hij in zijn hand hield.

„Het spijt mij dat ik u moet lastig vallen, James,” begon zijn broer, de brieven opnemend, „maar...”

„O! Gij hebt iets te zeggen. Dat wist ik wel. En?”

Carker de chef sloeg zijn oogen niet naar zijn broer op, maar hield ze op den brief gevestigd, zonder dien echter te openen.

„Wel?” herhaalde hij scherp.

„Ik ben ongerust over Harriët.”

„Welke Harriët? Ik ken niemand die zoo heet.”

„Zij is niet goed. Zij is den laatsten tijd erg veranderd.”

„Zij is erg veranderd, al jaren geleden,” antwoordde de chef, „en dat is alles wat ik te zeggen heb.”

„Ik denk, als ge mij woudt aanhooren...”

„Waarom zou ik u aanhooren, broer John?” antwoordde Carker de chef, met een spottenden nadruk op deze twee woorden, en het hoofd oprichtend, maar zonder zijn oogen op te slaan. „Ik zeg u, Harriët Carker heeft een jaar geleden de keuze gedaan tusschen haar twee broers. Zij mag er nu berouw van hebben, maar zij moet er bij blijven.”

„Versta mij niet verkeerd. Ik zeg niet dat zij er berouw van heeft. Het zou een groote ondankbaarheid van mij zijn, als ik zooiets liet denken,” zei de ander. „Maar geloof mij, James, ik ben even bedroefd over haar opoffering als gij.”

„Als ik?” riep de chef uit. „Als ik?”

„Even bedroefd over haar keuze — over wat gij haar keuze noemt — als gij er kwaad over zijt.”

„Kwaad?” herhaalde de ander, en liet al zijn tanden zien.

„Ontstemd. Welk woord ge maar wilt. Gij weet wel wat ik bedoel. Ik wil niet beleedigend zijn.”

„Alles wat gij doet is beleedigend,” antwoordde zijn broer, hem plotseling met een donkeren blik aankijkend, die dadelijk

daarop plaats maakte voor een glimlach nog breeder dan de vorige. „Neem die brieven mee, als het u belieft. Ik heb bezigheden.”

Zijn beleefdheid was zooveel scherper dan zijn toorn, dat zijn broer naar de deur ging. Daar bleef hij echter staan, en zich omkeerend, zei hij:

„Toen Harriët, bij uw eerste billijke verontwaardiging en mijn eerste schande, vergeefs mijn voorspraak bij u was, en toen zij u verliet, James, om mij in mijn ongeluk te volgen, en zich in haar blinde liefde aan haar gevallen broer te wijden, omdat hij buiten haar niemand had, was zij nog jong en bevallig. Ik denk als gij haar nu kondt zien — als gij haar nu wildet gaan zien — zoudt gij u verwonderen en medelijden met haar hebben.”

De chef boog zijn hoofd en toonde zijn tanden, als wilde hij, tot antwoord op een onverschillig praatje, zeggen: „Wel, well Zoo, zoo!” maar sprak geen woord.

„Wij dachten in die dagen, gij en ik allebei, dat zij jong zou trouwen en een gelukkig en onbezorgd leven zou hebben,” vervolgde de ander. „O, als gij wist hoe blijmoedig zij is voortgegaan op den weg dien zij toen insloeg, zonder een enkele maal om te kijken, dan zoudt gij nooit weer kunnen zeggen dat haar naam u vreemd was. Nooit!”

Weer boog de chef zijn hoofd en toonde zijn tanden, als wilde hij zeggen: „Heel merkwaardig! Ik ben werkelijk verwonderd,” maar weer sprak hij geen woord.

„Mag ik voortgaan?” zei John Carker gedwee.

„Heengaan?” antwoordde zijn glimlachten de broer. „Als ge zoo goed wilt zijn.”

Met een zucht ging John Carker langzaam de deur uit, toen de stem van zijn broer hem op den drempel deed stilstaan.

„Als zij blijmoedig haar weg gaat,” zei hij, den nog ongeopenden brief op zijn lessenaar werpend, „kunt gij haar zeggen dat ik even blijmoedig den mijnen ga. Als zij nooit heeft omgekeken, kunt gij haar zeggen dat ik dat wel eens heb gedaan, om mij te herinneren dat zij uw partij heeft gekozen, en dat mijn besluiten niet minder duurzaam zijn,” hier glimlachte hij heel vriendelijk, „dan marmer.”

„Ik zeg haar niets over u. Wij spreken nooit over u. Eenmaal per jaar, op uw verjaardag, zegt Harriët altijd: „Laten wij James gedachtig zijn en wenschen dat hij gelukkig mag zijn;” maar meer zeggen wij niet.”

„Zeg het dan u zelf als het u belieft,” was

het antwoord. „Gij kunt het niet te dikwijls herhalen, als een les voor u om mij niet over de zaak te spreken. Ik ken geen Harriët Carker. Er bestaat zoo iemand niet. Gij moogt een zuster hebben; houd haar dan in eere. Ik heb er geen.”

Hij nam den brief weer op en wuifde met een glimlach van spottende beleefdheid naar de deur. Toen zijn broer wegging, keek hij dezen nog donker na, en zich toen weer in zijn leunstoel omdraaiend begon hij den brief met aandacht te lezen.

Deze was van de hand van zijn grooten patroon, Dombey, en van Leamington gedateerd. Hoewel hij een vlug lezer van alle andere brieven was, las Carker dezen langzaam; ieder woord wikkend, en al zijn tanden als het ware er op scherp. Toen hij het epistel had doorgelezen, sloeg hij het blad nog eens om, en zocht deze plaatsen uit: „Ik vind dat de verandering mij heilzaam is, en ben nog niet van plan een datum voor mijn terugkomst te bepalen.”

— „Ik wenschte, dat gij een regeling wilt treffen om eens persoonlijk over te komen, om mij op de hoogte te stellen hoe de zaken gaan.” — „Ik heb verzuimd u over den jongen Gay te spreken. Als hij nog niet met de „Zoon en Erfgenaam” vertrokken is, of als de „Zoon en Erfgenaam” nog in de dokken ligt, benoem dan een ander jongmensch, en houd hem voorloopig op het kantoor. Ik ben nog niet besloten.”

„Dat is nu wel ongelukkig!” zei Carker, zijn mond uittrekkend alsof die van elastiek was; „want hij is al ver weg.”

Toch trok deze passage, die in een postscriptum voorkwam, nogmaals zijn aandacht.

„Ik geloof,” zei hij, „dat mijn goede vriend kapitein Cuttle er eens over sprak, dat hij wel in het zog van dien grooten dag zou worden meegesleept. Wat jammer dat hij zoo ver weg is!”

Hij vouwde den brief weer op en zat er mee te spelen, keerde hem naar alle richtingen op de tafel om en om — misschien deed hij wel hetzelfde met den inhoud — toen Perch de boodschaplooper zachtjes aan de deur klopte, op zijn teenen binnenkwam, bij elken stap buigend alsof het buigen de lust van zijn leven was, en eenige papieren op de tafel legde.

„Zoudt ge misschien belet willen hebben, mijnheer?” vroeg Perch, zijn handen wrijvend en zijn hoofd ootmoedig op zij houdend, als iemand die wel wist dat het hem niet paste het voor zoo'n man op te steken en het zooveel mogelijk uit den weg wilde

houden.

„Wie vraagt er naar mij?”

„Och, mijnheer,” antwoordde Perch heel zacht, „eigenlijk de moeite niet waard om over te spreken. Mijnheer Gills, de scheeps-instrumentmaker, is gekomen om een beta-linkje te doen, zegt hij; maar ik heb hem gezegd dat gij denkelijk belet hadt, voor nog lang — heel lang.”

Perch kuchte eens achter zijn hand en wachtte op verdere bevelen.

„Verder nog iemand?”

„Wel, mijnheer,” zei Perch, „ik zou uit mij zelf niet zoo vrijpostig zijn om te zeggen, mijnheer, dat er nog iemand was; maar diezelfde jongen, mijnheer, die gisteren en verleden week al hier is geweest, slentert weer hier rond; en het staat zoo ordinair, mijnheer,” vervolgde Perch, even ophoudend om de deur dicht te doen, „als men hem daar tegen de musschen ziet staan fluiten tot zij hem antwoord geven.”

„Gij hebt gezegd dat hij iets te doen wilde hebben, niet waar, Perch?” zei Carker, in zijn stoel achteroverleunend en den ander aankijkend.

„Ja, mijnheer,” antwoordde Perch, weer met een kuchje achter zijn hand, „hij heeft eens gezegd, dat hij een betrekking zocht, en dat hij dacht dat men hem wel aan de dokken zou kunnen gebruiken, omdat hij aan het visschen met den hengel gewoon was; maar...” Perch schudde heel twijfelachtig zijn hoofd.

„Wat zegt hij dan als hij hier komt?” vroeg Carker.

„Wel, mijnheer,” antwoordde Perch, nog eens achter zijn hand kuchend, wat, als een blijk van nederigheid, altijd zijn toevlucht was als hem niets anders inviel, „hij zegt doorgaans dat hij nederig verzoekt een van de heeren te spreken, en dat hij zijn brood wil verdienen. Maar gij begrijpt wel, mijnheer,” vervolgde Perch fluisterend, en zich omkeerend om de deur een duw met zijn hand en knie te geven, alsof hij ze daardoor nog dichter dan dicht zou kunnen sluiten, „het is haast niet te verdragen dat zoo'n ordinaire jongen hier komt zaniken en vertelt dat zijn moeder den jongenheer van ons kantoor gezoogd heeft, en dat hij daarom hoopt dat het kantoor hem een kansje zal geven. Ik verzeker u, mijnheer, dat hoewel mijn vrouw toen zoo'n gezond meisje zoogde, als waarmee wij ooit zoo vrij zijn geweest ons gezin te vergrooten, ik nooit zoo vrijpostig zou zijn geweest er over te spreken dat zij ook wel min had kunnen zijn, al was het om nog zooveel geweest.”

Carker grijnsde hem aan als een haai,

maar deed dit op een verstrooide, peinzende manier.

„Zou het misschien niet het beste zijn,” hervatte Perch, na een poos van stilte en nog een kuchje, „als ik hem zei, dat ik hem zou laten arresteren als hij weer hier kwam, en dat dan ook te doen? Ik zou gemakkelijk kunnen bezweren, mijnheer, dat ik voor gewelddadigheden van hem bang ben, zoo schrikachtig ben ik van aard, mijnheer, en zoo zenuwachtig maken mij de omstandigheden van mijn vrouw.”

„Laat mij dien jongen eens zien, Perch,” zei Carker. „Breng hem eens hier.”

„Ja, mijnheer. Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” zei Perch en bleef aarzelend bij de deur staan. „Maar hij ziet er heel ruw uit, mijnheer.”

„Dat komt er niet op aan. Als hij er nog is, breng hem dan hier. Ik zal mijnheer Gills dadelijk ontvangen. Vraag hem om te wachten!”

Perch boog; en de deur zoo zorgvuldig en nauwkeurig achter zich sluitend alsof hij in geen week terugkwam, ging hij tusschen de musschen zoeken. Terwijl hij weg was hernam Carker zijn geliefde houding voor den schoorsteen en bleef naar de deur staan kijken. Met zijn opgetrokken bovenlip, die een heele rij tanden liet zien, had hij een bijzonder loerend en dreigend uiterlijk.

Het duurde niet lang of Perch kwam terug, gevolgd door een paar zware laarzen, die als klompen door de gang klotsten. Met de onbeleefde woorden: „Kom, ga binnen!” — een heel ongewone vorm van aandiening in zijn mond — liet Perch toen een forschegebouwen jongen van vijftien jaar de kamer in, met een rond rood gezicht, een rond glad hoofd, ronde zwarte oogen, ronde ledematen en een rond lichaam, die, om met de algemeene rondheid van zijn voorkomen te strooken, een ronden hoed in zijn hand had, zonder eenig spoor van rand er aan.

Op een wenk van Carker verdween Perch, zoodra hij dezen jongen voor hem had geplaatst. Zoodra zij alleen waren greep Carker, zonder een woord tot inleiding, den jongen bij zijn keel en schudde hem tot zijn hoofd volkomen los op zijn schouders scheen te staan.

De jongen, die te midden van zijn verbazing over den heer met zooveel witte tanden, die hem scheen te willen worgen, niet nalaten kon in de kamer rond te kijken, als had hij besloten dat, als hij dan toch geworgd moest worden, zijn laatste blik gevestigd zou zijn op die geheimen voor welker schennis hij zoo zwaar moest

EEN VRIENDELIJKE ONTVANGST

boeten, bracht eindelijk uit:

„Laat los, mijnheer. Laat mij los!”

„Jou loslaten!” zei Carker. „Wat! Heb ik je dan beet?” Daar was geen twijfel aan, en dat wel vrij stevig. „Jij schobbejak,” zei

deze buitengewone ontvangst volkomen overbluft; en toen zijn hoofd weer stond, en hij den onbekenden heer in het gezicht of liever in de dreigende tanden keek, vergat hij zijn dapperheid in zoo ver-

„LAAT LOS, MIJNHEER, LAAT MIJ LOS!” — „JOU LOSLATEN!” ZEI CARKER. „WAT! HEB IK JE DAN BEET?” DAAR WAS GEEN TWIJFEL AAN, EN DAT WEL VRIJ STEVIG. „JIJ SCHOBBEJAK,” ZEI CARKER, DOOR ZIJN OPEENGEKLEMD TANDEN, „IK ZAL JE WORGEN!”

Carker, door zijn opeengeklemd tanden, „ik zal je worgen!”

Biler jankte, och neen, och neen! — en wat had hij gedaan — en waarom worgde hij geen jongen die zoo groot was als hijzelf, en hem niet. Maar Biler werd door

re, dat hij begon te huilen.

„Ik heb u niets gedaan, mijnheer,” zei Biler, alias Robert, alias Grinder, oudste zoon van baas Toodle.

„Jij schobbejak!” antwoordde Carker, hem langzaam loslatend en een stap achter-

waarts doend, om zijn geliefde houding aan te nemen. „Wat bedoel je daarmee, dat jij hier durft te komen?”

„Ik bedoelde geen kwaad, mijnheer,” jankte Rob, met de eene hand zijn keel tastend en de knokkels van de andere in zijn oogen duwend. „Ik zal nooit meer terugkomen, mijnheer. Ik wilde alleen maar werk hebben.”

„Werk, jij jonge Kaïn!” zei Carker, hem strak aankijkend. „Ben jij dan niet de luiste deugniet van de heele stad?”

Deze beschuldiging, die Toodle junior ten diepste trof, was echter zoo gegrond, dat hij geen woord van ontkenning kon uitbrengen. Hij bleef den verschrikkelijken heer dus met een verschrikt, beschaamd en boetvaardig gezicht staan aankijken. Wat dit aankijken betreft, mag men zeggen dat Carker hem scheen te betooveren, en de jongen zijn ronde oogen geen oogenblik van hem af kon wenden.

„Ben jij niet een dief?” zei Carker, met zijn handen achter zich in zijn zakken.

„Nee, mijnheer,” antwoordde Rob verlegen.

„Dat ben je wel,” zei Carker.

„Heusch niet, mijnheer,” jankte Rob. „Gij kunt mij gelooven, mijnheer, ik heb nooit iets gestolen. Ik weet wel dat ik ondeugend ben geworden, mijnheer, sedert ik mij met vogelvangen en hardloopen heb opgehouden. Men zou wel denken,” zei Rob, met een uitbarsting van boetvaardigheid, „dat zangvogeltjes een onschuldig gezelschap waren, maar niemand weet hoeveel kwaader in die beestjes steekt en waar zij iemand toe brengen.”

Zij schenen hem gebracht te hebben tot een bijzonder versleten katoenfluweelen buis en broek, een buitengewoon klein rood vestje, dat op een enkelen kraag leek, een tusschenruimte van blauwe ruitjes en den bovengemelden hoed.

„Ik ben geen twintigmaal naar huis geweest sedert die vogeltjes mij den baas werden,” zei Rob, „en dat is tien maanden. Hoe kan ik naar huis gaan, als iedereen verdrietig is dat hij mij ziet! Het verwondert mij,” zei Rob, nu hardop snikkend en zijn oogen met zijn mouw besmerend, „dat ik mij niet al dikwijls en dikwijls ben gaan verdrinken.”

Dit alles, inclusief de betuiging van verwondering dat hij dit laatste feit niet vericht had, zei de jongen, alsof Carker's tanden het hem uit zijn keel haalden, en hij, zoolang deze hun macht op hem uitoefenden, niet in staat was iets te verbergen.

„Je bent een aardig jongmensch!” zei

Carker, zijn hoofd schuddend. „Er is al henepzaad voor je gezaaid, jongetje!”

„Waarachtig, mijnheer,” antwoordde de ongelukkige Biles al snikkend, „het zou mij niet kunnen schelen, al was het al gegroeid ook. Al mijn ongeluk is begonnen met spijbelen, mijnheer; maar wat kon ik anders doen?”

„Anders dan wat?” zei Carker.

„Spijbelen, mijnheer. Spijbelen van school.”

„Bedoel je, te doen alsof je daarheen zou gaan en er niet heen gaan?” zei Carker.

„Ja, mijnheer; dat is spijbelen, mijnheer,” antwoordde de gewezen Slijper, heel aangedaan. „Ik werd op straat dood geplaagd, mijnheer, als ik er naar toe ging, en als ik er kwam kreeg ik bovendien nog slaag. Zoo ging ik spijbelen, en hield mij ergens schuil, en zoo begon het.”

„En wil je mij nu zeggen,” zei Carker, nadat hij hem weer bij zijn keel had gepakt, op armslengte van zich af had gehouden en een poos zwijgend had aangestaard, „dat je naar een betrekking zoekt?”

„Ik zou dankbaar zijn als men het eens met mij probeerde, mijnheer,” antwoordde Toodle junior flauw.

Carker duwde hem achteruit in een hoek — de jongen onderwierp zich stil, durfde nauwelijks adem te halen, en wendde de oogen niet van zijn gezicht af — en schelde.

„Laat mijnheer Gills hier komen.”

Perch was te eerbiedig om te laten blijken, dat hij de gedaante in den hoek herkende of zich daarover verwonderde; en weldra verscheen oom Sam.

„Ga zitten, mijnheer Gills,” zei Carker met een glimlach. „Hoe gaat het? Nog altijd gezond, hoop ik?”

„Dank u, mijnheer,” antwoordde oom Sam, zijn zakboekje te voorschijn halend en onder het spreken een paar papiertjes overreikend. „Lichamelijk scheelt mij niets anders dan mijn leeftijd. Vijf en twintig, mijnheer.”

„Ge zijt zoo nauwkeurig, mijnheer Gills,” antwoordde de glimlachende chef, een papier uit een van zijn vele laden halend en iets op den achterkant aanteekenend, terwijl oom Sam er naar keek, „als een van uw eigen chronometers. In orde.”

„De Zoon en Erfgenaam” is niet gepraaid, mijnheer, zie ik op de lijst,” zei oom Sam, met een lichte vermeerdering van de gewone beving in zijn stem.

„De „Zoon en Erfgenaam” is niet gepraaid,” antwoordde Carker. „Er schijnt stormachtig weer te zijn geweest, mijnheer

Gills, en waarschijnlijk is het schip uit zijn koers gedreven."

"Het is toch veilig, hoop ik bij den hemel," zei de oude Sam.

"Het is toch veilig, hoop ik bij den hemel," herhaalde Carker op die stemlooze manier, die hij soms aannam, en die den oplettenden jongen Toodle weer deed beven. „Mijnheer Gills," vervolgde hij luid, „gij moet uw neef wel erg missen."

Oom Sam, die naast hem stond, schudde zijn hoofd en slaakte een zwaren zucht.

"Mijnheer Gills," zei Carker, met zijn zachte hand om zijn mond spelend, en den instrumentmaker aankijkend, „het zou gezellig voor u zijn als ge een jong maatje in uw winkel hadt, en gij zoudt mij een dienst bewijzen als gij zo'n jongen voorloopig onderdak zoudt willen geven. Ik weet wel," vervolgde hij snel, om den ouden man voor te zijn, „dat er niet veel in uw winkel omgaat; maar gij kunt hem dien laten schoonhouden, de instrumenten laten oppoetsen, kortom van alles laten doen. Daar staat de jongen, mijnheer Gills!"

Samuel Gills schoof zijn bril van zijn voorhoofd voor zijn oogen, en keek naar Toodle junior, die zoo stijf als een staak in zijn hoek stond; — wiens hoofd (als altijd) er uitzag, alsof hij zoojuist uit een emmer koud water was gehaald, terwijl zijn vestje met het spel van zijn aandoeningen rees en daalde — en zijn oogen strak op Carker hield gevestigd, zonder op den meester, dien men hem wilde geven, te letten.

"Wilt gij hem bij u nemen, mijnheer Gills?" zei Carker.

Zonder bijzonder met het voorstel te zijn ingenomen, antwoordde Samuel, dat hij blij was met een gelegenheid, hoe gering ook, om mijnheer Carker een dienst te bewijzen, wiens wensch in een dergelijk geval een bevel was; en dat de houten adelborst zich gelukkig zou achten een door mijnheer Carker gekozen gast te mogen ontvangen.

Carker liet tanden en tandvleesch zien — wat den waakzamen Toodle junior al erger en erger deed beven — en dankte den instrumentmaker op zijn vriendelijkste manier voor zijn welwillendheid.

"Ik zal hem dan bij u laten, mijnheer Gills," zei hij, opstaand en den ouden man een hand gevend, „tot ik het met mij zelf eens word wat ik verder met hem zal doen, en wat hij verdient. Daar ik mij zelf verantwoordelijk voor hem acht, mijnheer Gills," hierbij keek hij Robert aan met een glimlach, waarvoor de jongen sidderde, „zal het mij genoegen doen als gij scherp op hem let en mij op de hoogte houdt hoe hij zich

gedraagt. Ik zal zijn ouders — fatsoenlijke menschen — een paar vragen doen als ik vandaag naar huis rijd, ter bevestiging van het een en ander dat hij mij gezegd heeft; en dan zal ik hem morgen naar u toe sturen, mijnheer Gills. Goedenmorgen!"

Zijn glimlach bij het afscheid was zoo vol tanden, dat de oude Sam er verlegen en onrustig van werd, zonder te weten waarom. Onderweg naar huis dacht hij aan kokende zeeën, zinkende schepen, drenkelingen, een flesch oude maderia die nooit weer het licht zou zien, en andere akeligheden.

"Kom, jongen," zei Carker, zijn hand op Rob's schouder leggend, en hem naar het midden van de kamer brengend. „Je hebt mij gehoord?"

"Ja, mijnheer," zei Rob.

"Misschien begrijp je wel," hervatte zijn patroon, „dat als je mij ooit bedriegt of streken uithaalt, je beter gedaan zou hebben als je je maar verdronken had, voor je hier naar toe kwam?"

Er was in alle takken van wetenschap niets dat Rob beter scheen te begrijpen dan dit.

"Als je mij in iets belogen hebt," zei Carker, „kom mij dan nooit weer in den weg. Zoo niet, laat ik je dan vanmiddag ergens bij je moeders huis op mij vinden wachten. Ik zal om vijf uur hier vandaan gaan en te paard daarheen rijden. Geef mij nu het adres."

Rob zei dit langzaam voor, terwijl Carker het opschreef. Rob spelde het zelfs nog eens, letter voor letter, over, alsof hij dacht dat het vergeten van een stipje of streepje zijn verderf zou beteekenen. Daarna duwde Carker hem de kamer uit, en Rob verdween nu, maar hield tot het laatst toe zijn ronde oogen op zijn patroon gevestigd.

Carker de chef deed dien dag heel veel zaken af, en liet een groot aantal menschen zijn tanden zien. In het kantoor, op straat en op de beurs glinsterden zij geweldig en verschrikkelijk. Toen het vijf uur werd en Carker's paard voorkwam, stegen zij op en reden al glinsterend Cheapside af.

Daar iemand, al wilde hij haast maken, door het gewoel en gedrang in de City op dat uur niet gemakkelijk hard kon rijden, en Carker geen haast wilde maken, reed hij op zijn gemak voort, tusschen de karren en rijtuigen door, zooveel mogelijk de modderplassen vermijgend en zich eindeloos veel moeite gevend om zich zelf en zijn paard schoon te houden. Terwijl hij zoo voorttrip-pelend naar de voorbijgangers keek, ontmoette hij plotseling de ronde oogen van Rob, zoo strak op zijn gezicht gevestigd,

alsof hij ze er nooit had afgewend, terwijl de jongen zelf, met een bonten zakdoek stijf om zijn middel geknoopt, zich blijkbaar gereed hield, om hem bij te houden, hoe hard hij ook verkoos te rijden.

Daar deze attentie, hoe vleidend ook, van eenigszins buitengewonen aard was en de aandacht van andere voetgangers trok, nam Carker, op een plek waar de weg ruimer en de straat schooner werd, de gelegenheid waar om het op een draf te zetten. Onmiddellijk deed Rob hetzelfde. Daarop probeerde Carker een handgalop, maar Rob hield hem bij. Toen een meer gestreken galop; het was den jongen allemaal hetzelfde. Als Carker zijn oogen naar dien kant wendde, zag hij Toodle junior naast hem loopen, naar het scheen zonder moe te worden, en zich met zijn ellebogen voortwerkend, als een hardlooper van beroep, die voor een weddenschap loopt.

Hoe belachelijk dit geleide ook was, was het toch een teeken van den invloed dien hij op den jongen had verkregen, en Carker reed dus, alsof hij er niet eens op lette, verder, tot dicht bij de woonplaats van baas Toodle. Toen hij hier langzamer begon te rijden, liep Rob vooruit om hem den weg te wijzen, en toen hij een man riep om op zijn paard te passen, terwijl hij het buurtje dat Staggs's Gardens had vervangen, inging, hield Rob gediensig den stijgbeugel vast, terwijl zijn patroon afsteeg.

„Kom,” zei Carker, hem bij zijn schouder grijpend; „nu maar verder!”

De verloren zoon was kennelijk huiverig om de ouderlijke woning te bezoeken; maar aangezien Carker hem voortduwde, kon hij niet anders dan de goede deur openen, en zich zoo te midden van zijn broers en zusters laten brengen, die om de huiselijke theetafel waren gezeten. Bij het zien van den verlorene in den greep van een vreemde, hieven deze teedere bloedverwanten een algemeen gehuil aan, dat het hart van den losbol zoo ontroerde dat hij, toen hij zijn moeder, met het kleinste kleintje op haar arm, bleek en bevend zag opstaan, zijn eigen stem bij den koorzang voegde.

Nu niet meer twijfelend of de vreemde was, als hij mijnheer Ketch in eigen persoon al niet was, toch zeker een van zijn ambtgenooten, schreeuwde de jeugdige familie des te harder, terwijl de jongste leden, niet in staat om de uitbarstingen van emotie, die aan hun leeftijd eigen zijn, te bedwingen, zich op hun rug wierpen, net als jonge vogeltjes wanneer zij voor een havik bang worden en geweldig in de lucht schoppen. Eindelijk maakte de arme Polly zich

toch hoorbaar, en zei met bevende lippen: „O Rob, arme jongen, wat heb je nu gedaan!”

„Niets, moeder,” riep Rob, op een jammerenden toon. „Vraag het dien heer maar!”

„Wees niet ongerust,” zei Carker nu. „Ik wil hem alleen maar goeddoen.”

Op dit bericht barstte Polly, die nog niet geschreid had, in tranen uit. De oudste Toodle's, die op een ontzet bedacht schenen te zijn geweest, ontsloten nu hun vuisten; de jongsten drongen zich om hun moeders japon en keken onder hun ronde armpjes door naar hun losbandigen broer en zijn onbekenden vriend. Iedereen zegende den heer met de mooie tanden, die goed wilde doen.

„Deze jongen,” zei Carker tot Polly, Rob even heen en weer schuddend, „is uw zoon, niet waar, juffrouw?”

„Ja, mijnheer,” snikte Polly nijgend. „Ja mijnheer.”

„Een slechte zoon, vrees ik?” zei Carker.

„Geen slechte zoon voor mij, mijnheer,” antwoordde Polly.

„Voor wie dan?” vroeg Carker.

„Hij is een beetje wild geweest, mijnheer,” zei Polly, haar kleinste vasthoudend, dat met armpjes en beentjes krampachtige pogingen aanwendde om door de lucht heen op Biler toe te vliegen, „en heeft met slecht gezelschap verkeer, mijnheer; maar ik hoop dat hij de narigheid daarvan heeft ingezien, mijnheer, en zich zal verbeteren.”

Carker keek naar Polly, en de zindelijke kamer, en de zindelijke kinderen, en het eenvoudige Toodle's-gezicht, uit dat van vader en moeder samengesteld, dat hem overal in het oog viel, en scheen het werkelijke oogmerk van zijn bezoek bereikt te hebben.

„Uw man is zeker niet thuis?” zei hij.

„Neen mijnheer,” antwoordde Polly. „Hij is op het oogenblik op een trein.”

De losbandige Rob scheen ruimer adem te halen toen hij dit hoorde, hoewel hij, nog volkomen onder den invloed van zijn patroon, zijn oogen bijna niet van Carker's gezicht afwendde, dan om even een treurigen blik naar zijn moeder te werpen. „Dan zal ik u zeggen,” hervatte Carker, „hoe ik aan dien jongen van u ben gekomen, en wie ik ben, en wat ik voor hem zal doen.”

Carker deed dit op zijn eigen manier, zeggend dat hij hem eerst verschrikkelijk had willen straffen voor zijn vermetelheid om naar het kantoor van Dombey en Zoon te komen; dat hij zich door zijn jeugd, zijn betuigingen van berouw, en zijn relaties

had laten vermurwen; dat hij vreesde een onvoorzichtigheid te zullen begaan door iets voor den jongen te doen, en dat voorzichtige menschen hem zouden laken; maar dat hij dit voor zijn rekening nam en het op de gevolgen waagde; dat hij dit heelemaal uit en voor zich zelf deed; dat zijn moeders vroegere betrekking tot de familie Dombey er niets mee te maken had, en dat mijnheer Dombey zelf er niets mee te maken had, maar dat hij, Carker, hier alles in alles was. Na zich zelf om zijn goedheid te hebben geprezen, en niet minder lof van de heele daar aanwezige familie te hebben ontvangen, gaf Carker zijdelings maar toch vrij duidelijk te kennen, dat Rob hem eeuwige dankbaarheid, trouw en verknochtheid verschuldigd was, en dat deze de minste hulde vormden, die hij kon aannemen. Van deze waarheid was Rob zelf zoo doordrongen dat, terwijl hij zijn patroon stond aan te staren, de tranen hem over zijn wangen rolden, en hij met zijn ronde hoofd knikte, tot het bijna even los op zijn schouders scheen te gaan staan, als het dien morgen onder de handen van dienzelfden patroon had gedaan.

Polly, die door haar losbandigen eerstgeborene de hemel weet hoeveel slapelooze nachten had doorgebracht, en hem in geen weken had gezien, had wel bijna voor Carker den chef, als voor een goeden engel, willen knielen, in weerwil van zijn tanden. Maar daar Carker nu opstond om weg te gaan, dankte zij hem alleen maar met haar moederlijke zegeningen en gebeden; een dank zoo rijk, als hij uit de munt van het hart wordt betaald, vooral voor een dienst zooals Carker had bewezen, dat hij een grooten hoop klein geld terug had kunnen geven, en toch nog te duur betaald zou zijn gebleven.

Toen deze heer door den troep kinderen heen naar de deur ging, vloog Rob naar zijn moeder toe en omvatte haar en het kleintje in één en dezelfde boetvaardige omhelzing.

„Ik zal mijn best doen, lieve moeder. Bij mijn ziel, ik zal nu mijn best doen!”

„Och doe dat, lieve jongen! En dat zul je zeker, voor ons en voor je zelf,” zei Polly, hem een kus gevend. „Maar je komt toch terug om mij nog even te spreken, als je mijnheer hebt weggebracht?”

„Dat weet ik niet, moeder.” Rob aarzelde en liet zijn hoofd hangen. „Vader — wanneer komt hij thuis?”

„Niet voor morgen om twee uur.”

„Dan zal ik terugkomen, moederlief,” zei Rob; en door zijn broertjes en zusjes heengaand, die deze belofte met een schellen

kreet ontvingen, volgde hij Carker naar buiten.

„Wat!” zei Carker, die dit gehoord had. „Heb jij een slechten vader?”

„Neen, mijnheer,” antwoordde Rob verbaasd. „Er is geen beter en goediger vader dan de mijne.”

„Waarom wil je hem dan niet zien?” vroeg zijn patroon.

„Er is zoo'n verschil tusschen een vader en een moeder, mijnheer,” zei Rob, na een oogenblik haperen. „Hij zou misschien moeilijk kunnen gelooven dat ik mij beteren zal — al weet ik dat hij het wel zou willen gelooven — maar een moeder — zij gelooft altijd wat goed is, mijnheer; tenminste, ik weet dat mijn moeder dat doet; God zegene haar!”

Carker rekte zijn mond uit, maar sprak niet meer voordat hij op zijn paard was gestegen en den man die het vasthield had weggestuurd. Toen van den zadel af den opletten jongen strak in de oogen kijkend, zei hij: „Je moet morgenochtend bij mij komen, en dan zal je worden uitgelegd waar die oude heer woont; die oude heer, die vanmorgen bij mij was en waar je naar toe gaat, zooals je mij hebt hooren zeggen.”

„Ja, mijnheer,” antwoordde Rob.

„Ik stel het grootste belang in dien ouden heer, en als jij hem dient, dien je mij ook, jongen, begrijp je wel? Goed,” zei hij, Rob voorkomend, want hij zag bij deze woorden het ronde gezicht opklaren, „ik zie dat je het begrijpt. Ik wensch alles van dien ouden heer te weten, en hoe hij het van dag tot dag maakt — want ik zou hem graag in alle opzichten van dienst zijn — en vooral wie er bij hem komt. Begrijp je wel?”

Rob knikte met een strak gezicht en zei weer: „Ja, mijnheer.”

„Ik zou graag hooren dat hij vrienden heeft, die hem niet vergeten — want hij is nu zooveel alleen, de arme man; maar dat zij van hem blijven houden, en van zijn neef, die het land uit is. Er is een heel jonge dame, die hem misschien zal komen opzoeken. Ik wensch vooral alles van haar te weten.”

„Daar zal ik wel voor zorgen, mijnheer,” zei de jongen.

„En pas goed op,” hervatte zijn patroon, bukkend om zijn grijnzende gezicht dicht bij dat van den jongen te brengen, en hem met het achtereind van zijn zweep op zijn schouder te tikken, „pas goed op dat je tegen niemand behalve mij over mijn zaken spreekt.”

„Tegen niemand in de wereld, mijnheer.”

antwoordde Rob, zijn hoofd schuddend.

„Daar ook niet,” zei Carker, naar de plaats wijzend waar zij vandaan kwamen, „en nergens anders. Ik zal zien of je trouw en dankbaar kunt zijn. Ik zal je op de proef stellen!” Dit gezegde, door het vertoonen van zijn tanden en de beweging van zijn hoofd, evenzeer tot een dreigement als een belofte makend, keerde hij zich voor Robin's oogen om — die aan hem vastgenageld waren, alsof hij den jongen door tooverij met lichaam en ziel aan zich onderworpen had — en reed weg. Daar hij echter, na een eindje te hebben gedraafd, weer merkte, dat zijn trouwe geleider, evenals tevoren met een zakdoek omgord, hem steeds, tot groot vermaak van verscheidene toeschouwers, op zij bleef, hield hij in, en beval hem naar huis te gaan. Om zich te verzekeren dat hij gehoorzaamd werd, keerde hij zich in den zadel om en keek hem na. Het was merkwaardig om te zien, dat Rob zelfs nu nog zijn oogen niet heelemaal van het gezicht van zijn patroon af kon houden, maar onophoudelijk naar hem bleef omkijken, en daardoor telkens tegen andere voetgangers aanliep, zonder dat hij dit scheen te merken.

Carker de chef reed nu stapvoets voort, met het tevreden gezicht van iemand die al zijn bezigheden van dien dag naar genoegen heeft afgedaan. Hij neuriede al voortrijdend zelfs zachtjes een wijsje. Hij scheen te spinnen, zoo vergenoegd was hij.

In zijn verbeelding lag hij zich ook voor een haard te koesteren. Voor zekere voeten ineengedoken, was hij gereed om op te springen en te bijten of te krabben, of ook om te streelen en te vleien, al naarmate hij daartoe lust en gelegenheid kreeg. Was er ergens een vogeltje in een kooi, dat in zijn aandacht deelde?

„Een heel jonge dame,” dacht Carker, al neurënd. „Ja; toen ik haar de laatste maal zag, was zij nog een klein kind. Met donkere oogen en donker haar, herinner ik mij, en een vriendelijk gezichtje; een heel vriendelijk gezichtje. Zij zal nu wel mooi zijn geworden.”

Nog genoeglijker en tevredener reed Carker verder en sloeg eindelijk de beschaduwde straat in waar het huis van Dombey stond. Hij had het zoo druk gehad met netten om vriendelijke gezichten te knopen en ze met de mazen te verduisteren, dat hij er niet aan dacht al zoo ver te zijn, tot hij, het koude perspectief van de hooge huizen langs kijkend, zijn paard, op een paar passen van de deur, inhield. Maar om te verklaren waarom Carker zijn paard plotseling

inhield, en wat hij met niet weinig verwondering aanschouwde, is een kleine uitweiding noodig.

Toots, uit de slavernij bij doctor Blimber bevrijd, en in het genot van een zeker gedeelte van zijn aardsche bezittingen gekomen, „dat,” zooals hij mijnheer Feeder, in het laatste halfjaar van zijn schooltijd, elken avond als een nieuwe ontdekking had meegedeeld, „de executeuren hem niet konden onthouden,” had zich met grooten ijver op de wetenschap van het leven toegelegd. Door een edele eerzucht om uit te blinken aangevuurd, had hij een paar keurige appartementen gehuurd, en een van zijn kamers als een jachtsalon ingericht, versierd met de afbeeldingen van vermaarde renpaarden, waarin hij niet het minste belang stelde, en een rookdivan, die hij niet kon gebruiken zonder misselijk te worden. In dit verrukkelijke verblijf, wijdde hij zich aan de beoefening van die vriendelijke kunsten, die het menschedom beschaven en veredelen, en waarin zijn voornaamste leermeester een zeker belangwekkend persoon was, die de „kempiaan” werd genoemd, altijd in de tapperij „De Zwarte Bunzing” was aan te treffen, in het warmste weer een ruige witte jas droeg, en Toots driemaal in de week met vuisten kwam stompen, tegen het geringe honorarium van tien en een halven shilling voor ieder bezoek.

De kempiaan, de de Apollo van Toots' Pantheon was, had hem met een markeur in kennis gebracht die hem leerde biljarten, met een gardist die hem leerde schermen, met een stalbonk die hem leerde paardrijden, met een heer uit Cornwallis die meester was in alle athletische oefeningen, en met nog twee of drie andere vrienden, niet minder nauw aan de schoone kunsten verwant. Onder zulke meesters kon Toots bijna niet anders dan snelle vorderingen maken, en onder hun leiding ging hij dus aan het werk.

Maar hoe het kwam kwam het, het feit bleef bestaan, dat zelfs terwijl deze heeren alle bekoring van nieuwe bekenden hadden, Toots zich toch, hij wist niet waarom, onbehaaglijk en ongedurig voelde. Hij werd door vlagen van verdrietelijkheid en verveling geplaagd, die zelfs de kempiaan niet kon verdrijven. Niets scheen hem zooveel goed te doen, dan voortdurend een kaartje bij Dombey aan huis af te geven. Geen belastinggaarder in het Britsche rijk — dat uitgebreide grondgebied, waar de zon nooit onder- en de belastinggaarder nooit naar bed gaat — kwam ooit trouwer en regelmatig terug dan Toots.

Toots ging nooit naar boven en vervulde altijd dezelfde ceremoniën — met opzet heel zwierig daartoe gekleed — aan de straatdeur.

„Zoo, goedenmorgen!“ was het eerste gezegde, als de knecht opendeed. „Voor mijnheer Dombey,“ was zijn tweede gezegde, terwijl hij een kaartje overgaf. „Voor juffrouw Dombey,“ was zijn derde, terwijl hij nog een kaartje overgaf.

Dan keerde Toots zich om, alsof hij wilde weggaan; maar de knecht kende hem al, en wist dat hij nog niet ging.

„O, neem mij niet kwalijk,“ zei Toots dan, alsof die gedachte hem plotseling inviel. „Is dat meisje thuis?“

De knecht meende dan van wel, maar wist het niet zeker. Dan trok hij aan een schel, die boven klingelde, en keek de trap op en zei, ja, zij was thuis en zij kwam naar beneden. Dan verscheen Suze Nipper, en ging de knecht weg.

„O! Hoe maakt gij het?“ zei Toots dan, grinnikend en blozend.

Suze bedankte hem dan, en zei dat het haar heel goed ging.

„Hoe maakt Diogenes het?“ was dan Toots' tweede vraag.

Ook heel goed. Juffrouw Florence hield van dag tot dag meer van hem. Toots begroette dit bericht met een uitbarsting van gegrinnik, alsof men een flesch met een of ander bruisend vocht opentrok.

„Juffrouw Florence maakt het ook heel goed, mijnheer,“ voegde Suze er dan bij.

„O, dat doet er niet toe, dank u wel,“ was daarop het onveranderlijke antwoord van Toots; en als hij dit gezegd had, ging hij altijd heel haastig weg.

Nu is het zeker dat Toots iets nevelachtigs in zijn brein had, dat hem tot de conclusie bracht, dat hij, als hij eens naar de hand van Florence kon dingen, gelukzalig zou zijn. Het is zeker dat Toots, met een grooten omweg, tot dit begrip gekomen was, en daarbij was blijven stilstaan. Zijn hart was gewond; hij was verliefd. Op zekeren avond had hij een wanhopige poging gedaan (en hij was den heelen nacht daarvoor opgebleven) om een naamvers op Florence te schrijven, en terwijl hij er over zat te denken, had zijn ontroering hem tranen doen storten. Maar op schrift kwam hij niet verder dan de woorden: „Frisch klopt mijn hart, wanneer ik zie,“ daar de vlucht van verbeelding, waarmee hij de beginletters van de zeven andere regels had neergeschreven hem toen in den steek liet.

Behalve tot het uitdenken van dien listigen maatregel om mijnheer Dombey dage-

lijks een kaartje te brengen, was het brein van Toots nog niet heel werkzaam geweest over het onderwerp dat zijn gevoel zooveel te doen gaf. Maar na rijp overleg kwam Toots tot de overtuiging dat het een gewichtige stap zou zijn als hij de gunst van Suze Nipper kon winnen, voor hij deze iets van zijn gemoedstoestand openbaarde.

Deze jongedame met schertsende galanterie te behandelen, kwam hem voor het juiste middel te zijn om haar voor zijn belangen te winnen. Niet in staat om het hieromtrent met zich zelf eens te worden, raadpleegde hij den kempiaan — zonder dien heer evenwel in vertrouwen te nemen, en hem alleen maar vertellend dat een vriend uit Yorkshire hem (Toots) om zijn opinie over een dergelijke quaestie had geschreven. Toen de kempiaan hierop antwoordde, dat zijn meening altijd was: „Zet maar door,“ en verder: „Als gij uw portuur voor u hebt, ga dan uw gang,“ hield Toots dit voor een figuurlijke manier om zijn eigen meening te bevestigen, en nam dus het heldhaftige besluit om Suze den volgenden dag een kus te geven.

Den volgenden dag versierde Toots zich dus met het fraaiste dat Burgess en Co. hem geleverd hadden, en ging met dit voornemen naar het huis van Dombey. Maar toen hij de plek naderde, waar hij zijn moed zou toonen, ontzonk deze hem zoozeer, dat het, hoewel hij tegen drie uur in den middag daar aankwam, zes uur was voor hij aan de deur klopte.

Alles ging als gewoonlijk, tot aan het punt waar Suze zei dat haar jonge meesteres het heel goed maakte, en Toots zei dat dit hem niet kon schelen. Tot haar verbazing bleef Toots, in plaats van na dit gezegde als een vuurpijl weg te stuiven, voor haar staan grinniken.

„Misschien wilt gij wel even naar boven gaan, mijnheer?“ zei Suze.

„Ja, mij dunkt, ik zal maar even binnenkomen,“ zei Toots.

Maar in plaats van de trap op te gaan, toen de deur gesloten was, deed Toots half in den blinde een greep naar Suze, sloot haar in zijn armen, en gaf haar een kus op haar wang.

„Loop heen,“ riep Suze, „of ik zal je je oogen uitkrabben.“

„Nog een!“ zei Toots.

„Loop heen!“ riep Suze, hem een duw gevend. „Onnoozele hals! Loop heen, mijnheer!“

Suze was niet ernstig in het nauw, want zij kon haast niet spreken van het lachen; maar Diogenes, op de trap, die een geritsel

tegen den muur en een gescharrel van voeten hoorde, en door de leuning heen zag dat er een vreemde indringer in huis was, dacht er anders over, stootte ter bevrijding naar beneden en had Toots in een oogenblik bij een been.

Suze gilte, lachte, deed de straatdeur open, en liep weg; de vermetele Toots strompelde de straat op, met Diogenes aan een pijp van zijn broek; Diogenes, afgeschud, rolde om en om in het stof, sprong weer op, rende om den duizeligen Toots heen, en beet naar hem; en al dat tumult zag Carker, die op eenigen afstand zijn paard inhield, tot zijn verbazing uit het deftige huis van Dombey komen.

Carker bleef naar den onthutsten Toots zitten kijken, tot Diogenes binnengeropen en de deur gesloten was, en ook nog terwijl Toots, een schuilplaats zoekend in een poortje in de buurt, zijn gescheurde broekspijp verbond met een fraaien zijden zakdoek, die een deel was geweest van zijn kostbare uitrusting voor de onderneming.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer,” zei Carker, met zijn vriendelijksten glimlach naar hem toerijgend, „ik hoop dat gij niet geblesseerd zijt.”

„O neen, dank u wel,” zei Toots, zijn hoog blozende gezicht opheffend, „het heeft niets te beteekenen.” Hij had willen doen gelooven, dat het hem bijzonder aangenaam was.

„Als de hond zijn tanden in het vleesch heeft gezet, mijnheer....” begon Carker, naar zijn eigen been wijzend.

„Neen, dank u,” zei Toots. „Het is heel goed afgelopen, ik voel er niets van. Dank u wel.”

„Ik heb het genoeg mijnheer Dombey te kennen,” merkte Carker op.

„O ja?” zei de blozende Toots.

„En gij zult mij misschien wel willen toestaan, dat ik in zijn afwezigheid hiervoor excuus vraag,” zei Carker, zijn hoed afnemend; „ik vraag mij werkelijk met verbazing af, hoe zooiets gebeurd kan zijn.”

Toots voelt zich door deze beleefdheid zoo gestreeld, en is zoo blij over de gelukkige kans om met een vriend van mijnheer Dombey kennis te maken, dat hij zijn kaartjestaschje te voorschijn haalt, dat hij nooit verzuimt zooveel mogelijk te gebruiken, en Carker zijn naam en adres toereikt. Carker beantwoordt deze beleefdheid door hem zijn kaartje te geven, en daarmee scheiden zij.

Terwijl Carker zoo zachtjes het huis voorbijrijdt, en naar de ramen opkijkt, en het peinzende gezichtje tracht te onderscheiden

dat achter het gordijn naar de kinderen aan den overkant tuurt, komt de ruige kop van Diogenes dicht daarbij geklauterd; en zonder naar verbod of liefkoozing te luisteren, bromt en blaft de hond, en schijnt van die hoogte op hem af te willen springen om hem van top tot teen te verscheuren.

Goed gedaan, Diogenes, zoo dicht bij je meesteres! Nog eens, en nog eens, met den kop omhoog en vlamme oogen, grimmig den bek vertekkend, dat je hem niet kunt krijgen! Nog eens, terwijl hij, voorzichtig de schoonste plekjes uitzoekend, wegrijdt. Je hebt een goeden reuk, Diogenes. Een kat, jongen, een kat!

HOOFDSTUK XXIII.

Florence eenzaam en de adelborst geheimzinnig.

Florence leefde alleen in het groote, akeelige huis, en de eene dag volgde op den anderen, en nog leefde zij alleen; en de koude muren keken starend op haar neer, alsof zij Medusa-achtig van plan waren om haar jeugd en schoonheid te doen verstee-nen.

Geen tooverkasteel in een tooversprookje, in het hart van een dicht bosch verscholen, was voor de fantasie ooit eenzamer en verlatener, dan haar vaderlijke huis in zijn stugge werkelijkheid was — 's avonds, als er licht door de naburige ramen scheen, een zwarte vlek op die karige helderheid, overdag een naargeestige uitzondering in een lang niet vroolijke straat.

Er stonden geen twee draken op schildwacht aan de poort van deze woning, zooals men in een tooversprookje doorgaans de onrechtvaardig gekerkerde onschuld vindt bewaken; maar behalve een verwrongen gezicht, dat uit de lijst boven de deur keek, was er boven nog een monsterachtig arabesk-werk van roestig ijzer, op de versteening van een bladerpriël lijkend, dat in scherpe punten en spiraalvormige krullen uitliep, en aan elke zijde een grooten domper¹⁾ droeg, die onheilspellend schenen te zeggen: „Wie hier binnentreedt, laat het licht achter!” Er waren geen tooverletters op den drempel gebeiteld, maar het huis zag er nu zoo verwaarloosd uit, dat de jongens het hek en de stoep met krijt bekrabbelden — vooral om den hoek waar de

¹⁾ Deze dompers boven aan de huisdeuren, dienden in vroeger tijd om de flambouwen uit te dooven, die toen, bij gebrek aan straatverlichting, in gebruik waren.

zijmuur was — en spoken op de staldeur teekenden; en daar Towlinson hen soms verjoeg, maakten zij tot wraak portretten van hem, met ooren die zijdelings zijn hoed uitgroeiden. Binnen de schaduw van dat dak hield alle leven op. De troep horenblazers, die eens in de week 's morgens de straat doorkwam, blies voor die ramen nooit een enkelen toon; al dergelijke lieden, tot zelfs de half simpele orgeldraaier, schuwden het als een plaats waar niets te hopen was.

De tooverban, die er op rustte, was verderfelijker dan die, welke in vroeger tijden een huis in een tooverslaap placht te dompelen, maar het als het weer ontwaakte onbeschadigd liet. De stille, verterende invloed van het onbewoond-zijn, openbaarde zich overal. De zwaar neerhangende gordijnen verloren haar oude plooiën en vormen en begonnen op opgehangen lijkkleden te lijken. Hecatomben van meubelen, opgestapeld en overdekt, slonken weg, evenals de in een gevangenis vergeten menschen, en ondergingen een onmerkbare verandering. Spiegels besloegen als door den adem van den tijd. De kleuren van tapijten verschoten en werden even verward en flauw als de herinnering van de jaren. Planken, schrikkend van een ongewonen voetstap, kraakten en trilden. Sleutels roestten in de sloten van deuren. De vochtigheid deed de muren uitslaan, en naarmate de vlekken naar buiten kwamen, schenen de schilderijen naar binnen te kruipen en zich te verbergen. In de kasten begon zich schimmel te vormen, en boomachtige paddestoelen groeiden in de hoeken van kelders. Het stof hoopte zich overal op, niemand wist hoe; spinnen en motten zag men iederen dag meer. Nu en dan vond men een verdwaalde zwarte tor onbeweeglijk op de trap of op een bovenkamer, als verwonderd hoe zij daar gekomen was. Ratten begonnen 's nachts te piepen en te schermutselen in de donkere gangen, die zij achter de paneelen groeven.

De akelige pracht van de staatsievertrekken, onduidelijk zichtbaar in het schemerlicht dat door de gesloten luiken drong, zou zeker met een tooverkasteel gestrookt hebben. Zoo, bij voorbeeld, de dof aangeslagen pooten van vergulde leeuwen, die tersluiks onder een overtrek te voorschijn kwamen; de marmeren gelaatstrekken van borstbeelden, die spookachtig door een sluier heenschemerden; de pendules, die nooit den tijd verkondigden, of, als zij bij toeval werden opgewonden, dit verkeerd deden en onwezenlijke uren sloegen, die

niet op de wijzerplaat staan; het toevallige gerinkel in de glazen lichtkronen, schrik-aanjagender dan een alarmklok; de gedempte klanken en de trage lucht, die zich tusschen deze voorwerpen en een massa andere, alle even spookachtig, heendrongen. Bovendien was er de groote trap, waarop de heer des huizes zoo zelden zijn voet zette, en waarlangs zijn kind omhoog naar den hemel was gegaan. Er waren nog andere trappen en gangen, waar weken achtereen niemand kwam; er waren twee gesloten kamers, met herinneringen aan doode leden van het gezin, waarover fluisterend werd gesproken; en in het heele huis was Florence de eenige bevallige gedaante, die door deze somberheid en eenzaamheid rondliep, en ieder levenloos voorwerp iets menschenlijks gaf, dat belangstelling en bewondering opwekte.

Florence leefde alleen in het verlaten huis, en de eene dag volgde op den anderen en nog leefde zij alleen, en de koude muren keken starend op haar neer, alsof zij Medusa-achtig van plan waren om haar jeugd en schoonheid te doen versteenen.

Het gras begon op het dak en in de spleten van de keldergaten te groeien. Schubachtige, kruimelige plantjes schoten om de vensterbanken op. Stukjes kalk raakten binnen in de schoorsteenen los en kwamen ratelend naar beneden. De twee boomen met berookte stammen verstierven omhoog, en de verdorde takken overheerschten de bladeren. Door het heele gebouw was het wit in geel, het geel bijna in wit veranderd; en van den tijd af dat de ongelukkige dame stierf, was er langzamerhand een sombere leegte in de straat ontstaan.

Maar Florence bleef daar, als de schoone koningsdochter in het sprookje. Haar boeken, haar muziek en de leeraren, die haar dagelijks bezochten, waren haar eenige levende gezelschap, Suze Nipper en Diogenes uitgezonderd. De eerste begon, door het bijwonen van de lessen van haar jonge meesteres zelf een wonder van geleerdheid te worden, terwijl de laatste, mogelijk door denzelfden invloed verzacht, zijn kop op de vensterbank legde en een heelen zomermorgen lang vreedzaam tegen de straat knipoogde; soms zijn kop opstak om met grooten ernst naar een luidruchtig blaffenden hond voor een kar te kijken, en soms, plotseling en zonder eenige aanleiding aan zijn ouden vijand in de buurt denkend, naar de deur stoof, een oorverdoovend lawaai maakte, en dan met een eigenaardige zelfvoldoening kwam terugwandelen en zijn kop weer op de vensterbank legde, met het

gezicht van een hond die den staat een dienst had bewezen.

Zoo leefde Florence in haar op een woestijn gelijkend huis, binnen den kring van haar onschuldige bezigheden en gedachten, en niets deed haar leed of hinder. Zij kon nu naar haar vaders kamer gaan en aan hem denken, en met haar liefderijke hartje hem nederig naderen, zonder vrees van teruggestooten te worden. Zij kon de voorwerpen die hem in zijn verdriet omringd hadden terugzien, en kon zich bij zijn stoel neervleien en hoefde den blik niet te vreezen dien zij zich zoo goed herinnerde. Zij kon hem kleine blijken van haar gehechtheid en dienstvaardigheid geven, door alles eigenhandig voor hem in orde te brengen, ruikertjes voor zijn tafel te maken, ze een voor een te verwisselen, als zij verwelkten zonder dat hij terugkwam, dagelijks het een of ander voor hem gereed te maken, en bij zijn gewone zitplaats een schroomvallig teeken van haar tegenwoordigheid achter te laten. Vandaag was het een geschilderd kastje voor zijn horloge; morgen werd zij bang om dat daar te laten, en zette zij een andere kleinigheid van haar eigen maaksel daarvoor in de plaats, die niet zoo licht zijn aandacht zou trekken. In den nacht wakker wordend, beefde zij misschien bij de gedachte dat hij thuis zou komen en er zich boos over zou maken, en sloop dan haastig, met een kloppend hart, naar beneden om haar werk weer weg te nemen. Een anderen keer legde zij alleen maar haar hoofdje op zijn lessenaar, en liet daar een kus en een traan op achter.

Nog wist niemand daar iets van. Als de dienstboden het niet ontdekten, wanneer zij er niet was — en allen waren bang voor Dombey's kamer — was het een even diep geheim in haar hart, als wat er vroeger was gebeurd. In den schemeravond, 's morgens vroeg, en soms als men beneden aan het eten was, sloop Florence naar die kamers; en hoewel nu ieder hoekje helderder en vroolijker was door haar zorg, sloop zij zoo stil als een zonnestraal uit en in, behalve dat zij haar licht achterliet.

Schmachtig gezelschap vergezelde Florence op en neer door het holle huis, en zat bij haar in de ontmeubelde kamers. Alsof haar leven een betooverd visioen was, ontsproten er gedachten aan haar eenzaamheid, die de werkelijkheid volkomen veranderden. Zij stelde zich zoo dikwijls voor wat haar leven geweest zou zijn als haar vader haar had kunnen liefhebben en zij een lieveling van hem was geweest, dat zij soms voor een oogenblik bijna geloofde dat

het zoo was, en zij, door die peinzende verbeelding meegevoerd, zich scheen te herinneren, hoe zij werkelijk samen haar broertje in zijn graf hadden zien dalen; hoe zij nog dikwijls over hem gesproken hadden, en haar goede vader, haar teeder aankijkend, zich met haar over hun gemeenschappelijke hoop en vertrouwen op God had onderhouden. Op een anderen tijd verbeeldde zij zich dat haar moeder nog leefde. En o, wat een geluk, haar om den hals te vallen en zich met al de vrouwelijke liefde van haar ziel aan haar borst te klemmen! En o, hoe akelig was dan weer het eenzame huis, als de avond viel en er niemand was!

Maar er was één gedachte — die zij zich nog nauwelijks bewust was, en toch vurig en krachtig in haar binnenste leefde — die Florence ondersteunde als zij haar jeugdige hartje, zoo zwaar beproefd, met moed en goede voornemens trachtte te vervullen. In haar gemoed, zooals in dat van iedereen die met de groote ramp van onze sterfelijkheid heeft te kampen, was een plechtige bewondering en hoop binnengeslopen, die haar uit de schemerachtige wereld voorbij het tegenwoordige leven iets, als flauwe muziek uit het ver verwijderde betere land, van een herkenning tusschen haar broertje en haar moeder toefluisterde, van een bewustzijn van haar, die beiden nog bewaarden, van liefde en medelijden voor haar, van een bekendheid met haar zooals zij haar tocht op de aarde voortzette. Het was een balsemende troost voor Florence, deze gedachten te koesteren tot zij eens — het was kort nadat zij haar vader, laat in den nacht, in zijn eigen kamer had gezien — op het denkbeeld kwam, dat zij, als zij schreide omdat zijn hart van haar vervreemd bleef, misschien de geesten der dooden tegen hem zou opwekken. Hoe zwak en kinderachtig het ook zijn mocht, zooiets te denken en daarbij te beven, haar liefderijke hartje kon toch niet anders; en van dat uur af deed Florence haar best om de wreede wond in haar borst voor zich zelf te verbergen, en niet dan met hoop te denken aan hem, wiens hand haar die had toegebracht.

Haar vader wist niet — daarvan was zij van dat oogenblik af overtuigd — hoe lief zij hem had. Zij was nog heel jong, en had geen moeder, en had nooit geleerd, hetzij door haar schuld of door haar ongeluk, hoe zij moest toonen dat zij hem liefhad. Zij wilde geduld hebben, zij wilde trachten mettertijd die kunst te leeren, en hem zijn eenige kind beter doen kennen.

FLORENCE NEEMT EEN INVITATIE AAN

Dit werd het doel van haar leven. De morgenzon bescheen het vervallen huis, en vond dat besluit frisch en krachtig in de borst van de eenzame meesteres. Onder al haar werkzaamheden van den dag bezielde het haar, want Florence hoopte, dat, hoe meer zij wist en hoe meer bekwaamheden zij zich verwierf, hij des te vergenoegder zou zijn als hij haar leerde kennen. Soms vroeg zij zich wel eens af, met een angstig hartje en een opwellenden traan, of zij wel in iets ver genoeg gevorderd was om hem te verrassen als zij eens bij elkaar zouden komen. Soms probeerde zij te bedenken, of er niet een tak van kennis was, die zijn belangstelling meer dan een andere zou opwekken. Altijd, bij haar boeken, bij haar muziek, aan haar werk, op haar ochtendwandeling, en onder haar nachtgebed, had zij dat ééne groote doel voor oogen. Vreemde studie voor een kind, den weg naar het hart van een hardvochtigen vader te zoeken.

Er waren heel veel wandelaars op de straat, als de zomeravond in den nacht overging, die van den overkant naar het sombere huis keken, en de jeugdige gedaante voor het raam — zoo'n contrast daarmee — naar de sterren zagen opkijken, en slechter geslapen zouden hebben als zij geweten hadden waarover zij zoo peinsde. De naam van het huis, als een spookhuis, zou bij eenige eenvoudige menschen, die door het naargeestige voorkomen daarvan getroffen waren, en het zoo genoemd hadden, niet beter zijn geworden, als zij de geschiedenis van dat gebouw op den gevel hadden kunnen lezen. Maar Florence vervolgde haar heilige doel, zonder dat iemand het vermoedde of haar hielp; er alleen op bedacht haar vader te doen begrijpen dat zij hem liefhad, hem zelfs in haar geheimste gedachten niet aanklagend.

Zoo leefde Florence alleen in het verlaten huis, en de eene dag volgde op den anderen, en de koude muren keken starend op haar neer, alsof zij Medusa-achtig van plan waren om haar jeugd en schoonheid te doen versteenen.

Suze Nipper stond op zekeren morgen bij haar meesteres, terwijl deze een briefje verzegelde dat zij geschreven had, en toonde door de uitdrukking van haar gezicht, dat zij den inhoud kende en goedkeurde.

„Beter laat dan nooit, lieve juffrouw Flore,” zei Suze, „en ik zeg dat het in ieder geval een verzetje zal zijn eens uit logeeren te gaan, al is het maar bij die oude Skettles'en.”

„Sir Barnet en Lady Skettles,” antwoord-

de Florence, met een zachte berisping, daar de jongedame met zooveel familiariteit over de bedoelde familie sprak, „zijn heel aardig, dat zij hun invitatie zoo vriendelijk herhalen.”

Suze, die misschien zoo partijdig was als ooit iemand op de wereld, zoodat zij in alle dingen, groot en klein, dadelijk partij koos, en daarvoor tegen de heele wereld wilde vechten, kneep haar lippen dicht en schudde haar hoofd, als een protest tegen de belangeloosheid van de Skettles'en, en om aan te duiden dat het gezelschap van Florence hen rijkelijk voor hun vriendelijkheid zou beloonen.

„Zij weten wel wat zij doen,” prevelde Suze; „laat dat maar aan de Skettles'en over.”

„Ik ben er niet erg op gesteld om naar Fulham te gaan, moet ik bekennen, Suze,” zei Florence nadenkend. „Maar het zal toch goed zijn dat ik ga. Het zal beter voor mij zijn, denk ik.”

„Veel beter,” zei Suze met nadruk.

„En dus,” vervolgde Florence, „al had ik liever willen gaan als er niemand was, in plaats van in de vacantie, nu het schijnt dat er een paar jongelui logeeren, heb ik met dankbaarheid ja gezegd.”

„En ik zeg, dat ik blij toe ben,” antwoordde Suze. „E-eh!”

Deze laatste uitroep, waarmee Suze in dien tijd dikwijls een gezegde besloot, werd beneden gehouden voor iets dat in het algemeen op mijnheer Dombey doelde, en juffrouw Nipper's verlangen aanduidde om hem eens te zeggen wat zij wel van hem dacht; maar zij gaf er nooit een verklaring van, en dus had dit „e-eh!” bij de grootst mogelijke scherpte, nog de charme van de geheimzinnigheid.

„Wat duurt het toch lang voor wij tijding van Walter krijgen, Suze,” merkte Florence na een oogenblik van stilte op.

„Ja, heel lang, juffrouw Flore,” antwoordde haar kamenier. „En toen Perch daarstraks om brieven kwam vragen, zei hij — maar wat beteekent het wat hij zegt!” riep Suze rood wordend uit. „Hij weet er nogal veel van!”

Florence sloeg snel haar oogen op, en een gloed overspreidde haar gezichtje.

„Als ik niet meer mannelijks had,” zei Suze, blijkbaar tegen een verborgen angst worstelend en haar jonge meesteres strak aankijkend, terwijl zij zich op den onschuldigen Perch trachtte boos te maken, „dan die flauwe kerel, zou ik nooit weer trotsch op mijn haar zijn, maar het achter mijn ooren opsteken, en een grove muts dragen,

zonder een strookje kant, tot de dood mij van mijn onbeduidendheid verlost. Ik mag geen Amazone zijn, juffrouw Flore, en ik zou mij ook niet te schande willen maken door mij zelf zoo te misvormen, maar ik ben toch geen opgeefster, zou ik denken."

"Opgeven? Wat?" riep Florence met ontzetting uit.

"Wel, niets juffrouw," antwoordde Suze. "Lieve hemel, niets! Het is maar die natte papillot van een man, die Perch, dien iemand met één vinger zou kunnen omgooien."

"Geeft hij het schip op, Suze?" vroeg Florence, heel bleek.

"Nee, juffrouw," antwoordde Suze; "ik zou wel eens willen zien dat hij dat in mijn gezicht durfde te doen. Maar hij loopt te malen over een pot gember dien mijnheer Walter voor juffrouw Perch zou sturen, en schudt zijn miserabele hoofd, en zegt dat hij maar hoopt dat hij zal komen; want, zegt hij, al kan het nu niet meer bijtijds zijn voor de bedoelde gelegenheid, dan kan het toch voor de volgende zijn, en dat maakt," zei Suze, met diepe minachting, "dat ik mijn geduld met dien kerel verlies, want al kan ik veel dragen, ik ben toch geen kameel, en ook," voegde zij er na een oogenblik van nadenken bij, "als ik mij zelf goed ken, geen dromedaris."

"Wat zegt hij verder, Suze?" vroeg Florence ernstig. "Wilt ge mij dat niet vertellen?"

"Alsof ik u niet alles zou willen vertellen, juffrouw Florel!" zei Suze. "Wel juffrouw, hij zegt dat men algemeen over het schip begint te praten, en dat er nog nooit een schip half zoolang onderweg is geweest zonder dat men er iets van hoorde, en dat de vrouw van den kapitein gisteren aan het kantoor is geweest, en er een beetje ongerust over scheen te zijn; maar dat kon iedereen wel zeggen, dat wisten wij te voren al."

"Ik moet Walter's oom gaan opzoeken," zei Florence haastig, "voor ik van huis ga. Ik wil vanmorgen nog naar hem toe. Laten wij dadelijk maar gaan, Suze."

Daar Suze geen bezwaar tegen dit voornemen had, maar het integendeel hartelijk goedkeurde, waren zij weldra gereed, en op straat en op weg naar den houten adelborst.

De gemoedstoestand, waarin de arme Walter naar kapitein Cuttle was gegaan, op dien dag toen Brogley de uitdrager beslag op den boedel kwam leggen, en zelfs de kerktorens met een executie schenen te dreigen, had veel overeenkomst met dien waarin Florence zich nu naar oom Sam be-

gaf; met dit verschil, dat Florence bovendien nog het verdriet had van te denken dat zij misschien de onschuldige oorzaak was geweest om Walter in gevaar en allen wien hij dierbaar was, inclusief haar zelf, in een doodelijken angst te brengen. Overigens schenen gevaar en onzekerheid overal geschreven te zijn. De weerhanen op de huizen en torens schenen geheimzinnig op stormen te doelen en als spookvingers naar gevaarlijke zeeën te wijzen, waar, misschien, wrakken rondreven, en hulpelooze schipbreukelingen dobberden, in een slaap, even diep als het onpeilbare water. Toen Florence in de City kwam en er heeren voorbijliep, die met elkaar praatten, vreesde zij hen over het schip te hooren spreken en de tijding te zullen opvangen, dat het vergaan was. Prenten van schepen tegen de rollende golven kampend vervulden haar met schrik. De wolken en de rook, hoewel langzaam voortdrijvend, dreven veel te snel voor haar angst, en deden haar vreezen dat er op dat oogenblik op zee een storm woel.

Misschien was Suze Nipper onder den invloed van soortgelijke gewaarwordingen, misschien ook niet; maar daar zij het in een eenigszins drukke straat altijd met de jongens te kwaad had — tusschen welke klasse der menschheid en haar een natuurlijke vijandschap bestond, die bij elke gelegenheid uitbarstte — scheen zij onderweg niet veel tijd te hebben om zich met nadenken bezig te houden.

Toen zij eindelijk aan den overkant van de straat ter hoogte van den houten adelborst waren gekomen, en op een gelegenheid wachtten om over te steken, waren zij in het eerst verwonderd voor de deur van den instrumentmaker een jongen te zien, wiens appelronde gezicht naar de lucht was gekeerd en die juist, toen zij naar hem keken, twee vingers van elke hand in zijn mond stopte, en op deze kunstige manier met verbazende schelheid floot naar eenige duiven hoog in de lucht.

"Juffrouw Richards' oudste, juffrouw!" zei Suze, "en de plaag van haar leven!"

Daar Polly Florence over de verbeterde vooruitzichten van haar zoon en erfgenaam was komen vertellen, was Florence op deze ontmoeting voorbereid; en bij het eerste gunstige oogenblik staken zij de straat over, zonder zich langer met de beschouwing van juffrouw Richards' oudste en plaaggeest op te houden. Deze liefhebber van vogels en visschen bleef met alle macht aan het fluiten, en schreeuwde van tijd tot tijd als dol van verrukking: "Ho! hoep! Wegvliegers!"

Wegvliegers!" een geroep, dat het kwade geweten van de duiven zoo scheen te tref- fen, dat zij, in plaats van regelrecht naar de een of andere stad in het noorden van En- geland te vliegen, zooals zij eerst van plan schenen, onzeker in het rond begonnen te zwieren; waarop juffrouw Richards' eerst- geborene nog harder begon te fluiten en te schreeuwen, met een stem die boven het straatrumoer uitklonk.

Uit deze verrukking werd hij opeens naar de aarde teruggeroepen door een stomp van Suze, die hem den winkel deed binnenstui- ven.

"Is dat de manier om je berouw te too- nen, nu je moeder maanden lang om je heeft zitten huilen?" zei Suze, als vervolg op den stomp. „Waar is mijnheer Gills?"

Rob, die zijn opwellende weerspanni- gheid tegen Suze smoorde, toen hij Florence achter haar zag, duwde, ter eere van de laatste, zijn knokkels tegen zijn haar, en zei tot de eerste dat mijnheer Gills uit was.

„Haal hem dan naar huis," zei Suze met gezag, „en zeg dat mijn juffrouw hier is."

„Ik weet niet waar hij naar toe is," zei Rob.

„Is dat berouw?" riep Suze met bijten- de scherpte uit.

„Wel, hoe kan ik hem gaan halen, als ik niet weet waar ik naar toe moet?" jankte de gekwelde Rob. „Hoe kunt ge zoo onre- delijk zijn?"

„Heeft mijnheer Gills ook gezegd wan- neer hij weer thuis zou komen?" vroeg Flo- rence.

„Ja, juffrouw," antwoordde Rob, nog- maals zijn knokkels tegen zijn haar du- wend. „Hij zei dat hij kort na den middag terug zou zijn; nu over een paar uur, juf- frouw."

„Is hij angstig over zijn neef?" vroeg Su- ze.

„Ja, juffrouw," zei Rob, zich bij voorkeur tot Florence richtend en Suze voorbijziend, „dat zou ik wel zeggen — heel erg zelfs. Hij blijft geen kwartier binnenshuis, juffrouw. Hij kan geen vijf minuten op dezelfde plek blijven zitten. Hij zwerft rond als — net als een duif, die niet hokvast meer is," zei Rob, bukkend om door het raam naar de duiven te kijken, en zich bedwingend, met zijn vin- gers halverwege naar zijn mond, op het punt om nog eens te gaan fluiten.

„Kent gij ook een vriend van mijnheer Gills, die kapitein Cuttle heet?" zei Floren- ce, na een oogenblik te hebben nagedacht.

„Die met zijn haak, juffrouw?" antwoord- de Rob, met een verklarende beweging van zijn linkerhand. „Ja, juffrouw. Hij is hier

eergisteren nog geweest."

„Is hij daarna niet meer hier geweest?" vroeg Suze.

„Neen, juffrouw," antwoordde Rob, weer tot Florence het woord richtend.

„Misschien is Walter's oom daarheen, Suze," merkte Florence op.

„Naar kapitein Cuttle, juffrouw?" viel Rob er op in. „Neen, daar is hij niet; want hij heeft de boodschap achtergelaten dat ik, als kapitein Cuttle hier kwam, zeggen moest, hoe verwonderd hij was dat hij hem gisteren niet gezien had, en hem moest laten wachten tot hij terugkwam."

„Weet ge waar kapitein Cuttle woont?" vroeg Florence.

Rob antwoordde bevestigend, sloeg een in perkament gebonden boekje, dat in den winkel lag, op, en las het adres voor.

Florence wendde zich weer tot haar ka- menier en overlegde fluisterend met haar, terwijl Rob, gedachtig aan de opdracht van zijn patroon, keek en luisterde. Florence stelde voor dat zij bij kapitein Cuttle aan zouden gaan, om van hem te hooren wat hij er van dacht, dat er in zoolang geen tijding van de „Zoon en Erfgenaam" kwam, en hem zoo mogelijk mee te brengen om oom Sam te troosten. Suze maakte in het eerst eenig bezwaar, vanwege den afstand; maar toen haar meesteres over een huurkoets sprak, trok zij deze bedenking in en gaf haar toe- stemming. Het overleg duurde eenige mi- nuten, voor zij tot dit besluit kwamen, en in dien tijd wijdde de starende Rob beurte- lings zijn aandacht aan de beide spreek- sters, en keerde beiden beurtelings zijn oor toe, alsof hij was aangesteld om het geschil te beslissen.

Tenslotte werd Rob om een koets uitge- stuurd, terwijl de dames in den winkel ble- ven wachten; en toen hij er mee aankwam, stapten zij in, voor oom Sam de boodschap achterlatend dat zij op den terugweg zeker nog even aan zouden komen. Nadat Rob de koets had nagekeken, tot zij even onzicht- baar was als de duiven nu waren gewor- den, zette hij zich met alle vlijt aan den les- senaar, en om niets van het gebeurde te vergeten, maakte hij daarvan aanteeke- ningen op verscheidene stukjes papier, waar- bij hij niet weinig inkt gebruikte. Er was geen gevaar dat deze documenten, als zij toevallig zoek raakten, iets zouden verraden; want lang voordat een woord verra- was, werd het voor Rob zelf zoo'n geheim- zinnig raadsel, alsof hij part noch deel aan het schrijven er van had gehad.

Terwijl hij nog aan dezen arbeid zat, hield de huurkoets — na het ontmoeten van

ongehoorde bezwaren, door draaibruggen, onbegaanbare wegen, onoverkomelijke vaarten, wagens met vaten, aanplantingen van roode klimboonen en kleine waschhuisjes, en andere in dit oord veel voorkomende hindernissen veroorzaakt — op den hoek van Brig Place stil. Hier afstappend, gingen Florence en Suze de straat langs en zochten naar de woning van kapitein Cuttle.

Het ongeluk wilde dat het juist een van

den de jeugdige MacStingers nergens rust of veiligheid, werden overal vandaan gejaagd, en waren dientengevolge buitengewoon onrustig en lastig.

Op het oogenblik dat Florence en Suze aan de deur van juffrouw MacStinger kwamen, was die brave maar schrikwekkende vrouw juist bezig Alexander MacStinger, oud twee jaar en drie maanden, door de gang te zeulen, om hem in een zittende hou-

„WAT MOET GIJ VAN KAPITEIN CUTTLE, DAT ZOU IK WEL EENS WILLEN WETEN,” ZEI ZIJ. — „O JA?” ANTWOORDDE SUZE. „DAN SPIJT’ HET ME DAT GIJ HET NIET ZULT HOOREN.”

juffrouw MacStingers groote schoonmaak-dagen was. Bij een dergelijke gelegenheid, werd deze dame 's morgens om kwart vóór drieën door den porder gewekt, en bezweek zij zelden vóór twaalf uur in den nacht onder haar arbeid. De voornaamste bedoeling van deze instelling scheen te zijn, dat juffrouw MacStinger met het krieken van den dag al het huisraad in het tuintje bracht, den heelen dag op klompen door het huis liep, en na donker het huisraad weer naar binnen bracht. Onder deze ceremoniën had-

ding op de straatsteenen te zetten; want Alexander was blauw in zijn gezicht, doordat hij na een kastijding zijn adem wat lang had ingehouden, en in zulke gevallen waren de koele straatsteenen een beproefd middel om hem weer te doen bijkomen.

Het gevoel van juffrouw MacStinger, als vrouw en moeder, werd diep gekwetst door het medelijden met Alexander dat zij in Florence's gezichtje opmerkte; en de edelste driften van onze natuur volgend, in plaats van kleingeestig haar nieuwsgierig-

heid te bevredigen, schudde zij Alexander dus nog wat door elkaar, en deed alsof zij de vreemden niet zag.

„Neem mij niet kwalijk, juffrouw,” zei Florence, toen het kind zijn adem terug had en dien gebruikte. „Is dit kapitein Cuttle's huis?”

„Neen,” antwoordde juffrouw MacStinger.

„Niet nummer negen?” zei Florence aarzelend.

„Wie heeft gezegd, dat het nummer negen niet is?” was het antwoord.

Dadelijk viel Suze er op in, en verzocht juffrouw MacStinger te mogen vragen, wat zij daarmee bedoelde en of zij wel wist met wie zij sprak.

De juffrouw nam haar eens op van het hoofd tot de voeten. „Wat moet gij van kapitein Cuttle, dat zou ik wel eens willen weten,” zei zij.

„O ja?” antwoordde Suze. „Dan spijt het me dat gij het niet zult hooren.”

„Stil toch, Suze,” zei Florence. „Mischien wilt gij wel zoo goed zijn ons te zeggen waar kapitein Cuttle woont, juffrouw, nu hij hier niet woont.”

„Wie zegt dat hij hier niet woont?” hervatte de onverzoenlijke juffrouw MacStinger. „Ik zei dat het kapitein Cuttle's huis niet was — en het is ook zijn huis niet — en ik hoop dat het nooit zijn huis zal worden — want kapitein Cuttle weet niet hoe men een huis moet schoonhouden — en hij verdient geen huis te hebben — het is mijn huis — en als ik de bovenkamers aan kapitein Cuttle verhuur, doe ik iets waar ik geen dank voor heb, en strooi ik paarden voor de zwijnen!”

Juffrouw MacStinger verhief haar stem, om de bovenramen te bereiken, en schoot ieder gezegde afzonderlijk af, als uit een geweer met een eindeloos aantal loopen. Na het laatste schot, hoorde men de stem van den kapitein, flauw protesteerend, boven op zijn kamer zeggen: „Sta vast, beneden!”

„Als gij naar kapitein Cuttle vraagt, daar is hij,” zei juffrouw MacStinger, toornig met haar hand wuivend. Toen Florence daarop zonder verder iets te zeggen naar binnen ging en Suze haar volgde, hervatte de juffrouw haar wandeling op klompen, en vervolgde Alexander (nog op de steenen gezeten) die opgehouden had met huilen om naar het gesprek te luisteren, zijn jammer, zich onder dit misbaar, dat volkomen werktuiglijk was, vermakend met in de verte naar de nuurkoets te kijken.

De kapitein zat op zijn kamer, met zijn

handen in zijn zakken en zijn beenen onder zijn stoel opgetrokken, op een eilandje in een oceaan van zeepsop. De ramen waren gelapt, de wanden waren afgeboend, de kachel was schoongemaakt, en alles, de kachel uitgezonderd, glom van het zeepsop, waarvan de reuk ook de lucht vervulde. Te midden van dit akelige tooneel keek de kapitein, op zijn eiland verbannen, treurig rond, en scheen op een welwillende bark te wachten om hem te komen afhalen.

Maar toen de kapitein, zijn benauwde oogen naar de deur richtend, Florence en haar kamenier zag, konden geen woorden zijn verbazing beschrijven. Daar juffrouw MacStinger's welsprekendheid alle andere geluiden had overstemd, had hij geen merkwaardiger bezoek verwacht dan van den bierjongen of den melkboer; en toen Florence verscheen en de kust van zijn eiland naderde, en hem haar hand toestak, stond de kapitein met zooveel ontzetting op, alsof hij voor een oogenblik dacht dat zij een jeugdig lid van de familie van den Vliegenden Hollander was.

Dadelijk daarop echter zijn tegenwoordigheid van geest hernemend, was de eerste zorg van den kapitein haar op het droge te plaatsen, wat hij gelukkig, met een enkele beweging van zijn arm, volbracht. Zich toen op den waterplas wagend, nam de kapitein Suze om haar middel en droeg haar eveneens naar het eiland. Daarna bracht hij met grooten eerbied Florence's hand aan zijn lippen, en keek haar op eenigen afstand (want het eiland was groot genoeg voor drie) met stralende blikken uit het zeepsop aan, als een nieuw soort Triton.

„Gij zijt zeker wel verwonderd ons hier te zien,” zei Florence met een glimlach.

De onuitsprekelijk gevleide kapitein kuste tot antwoord zijn haak en bromde: „Sta vast! Sta vast!” alsof deze woorden een uitgezocht compliment waren.

„Maar ik had geen rust,” vervolgde Florence, „zonder van u te hooren, wat gij van dien lieven Walter denkt — die nu mijn broer is — en of er iets te vreezen is, en u te vragen of gij zijn armen oom niet iederen dag wilt gaan troosten, tot wij tijding van hem hebben.”

Bij deze woorden bracht kapitein Cuttle, als met een onwillekeurige beweging, zijn hand naar zijn hoofd, waarop de blinkende hoed niet stond, en keek verslagen.

„Zijt gij bang voor Walter's behoud?” zei Florence, van wier gezichtje de kapitein (zoo verrukt was hij) zijn oogen niet kon afwenden, terwijl zij hem, op haar beurt, ernstig aankeek, om overtuigd te zijn van

de oprechtheid van zijn antwoord.

„Neen, hartediefje,” antwoordde kapitein Cuttle, „ik ben niet bang. Walter is een jongen, die heel wat slecht weer zal doorstaan. Walter is een jongen, die dat schip zooveel geluk zal aanbrengen, als een jongen maar doen kan. Walter,” zei de kapitein, met glinsterende oogen en zijn haak opheffend om een fraaie aanhaling aan te kondigen, „is wat gij noemen kunt, een uitwendig zichtbaar teeken van een innerlijke geestelijke werking, en als gij dat vindt, zet er dan een streepje bij.”

Florence, die dit niet goed begreep, hoewel de kapitein het blijkbaar voor heel krachtig en duidelijk hield, keek hem vriendelijk aan, alsof zij nog iets meer hoopte te hooren.

„Ik ben niet bang, mijn hartediefje,” hervatte de kapitein. „Er is ongewoon slecht weer in die breedten geweest, dat is niet tegen te spreken, en zij zijn misschien naar den anderen kant van de wereld afgedreven. Maar het schip is een goed schip, en de jongen is een goede jongen; en het is niet gemakkelijk, de Heer zij gedankt,” daarbij boog hij even, „gezond eikenhout te breken, hetzij van een schip of van een hart. Hier hebben wij allebei, en dus ben ik nog niet bang.”

„Nog niet?” herhaalde Florence.

„Heelemaal niet,” antwoordde de kapitein, zijn ijzeren hand kussend. „En voor ik bang begin te worden, mijn hartediefje, zal Walter al van het eiland of uit een of andere haven naar huis hebben geschreven. En wat den ouden Sam Gills betreft,” hier werd de kapitein ernstig, „wien ik zal bijstaan, en niet verlaten zal tot de dood ons scheidt, en als de stormen waaien, waaien — kijk den catechismus maar na,” voegde de kapitein er tusschen, „en daar zult gij die woorden vinden — als het Sam Gills zou troosten om de meening te hooren van een varensgezel, die nergens voor staat, en die in zijn leertijd het eene ongeluk na het andere heeft gehad, en die Bunsby heet, dan zal die man hem in zijn eigen achterkamertje dingen zeggen, waarvan hij versuft zal staan. Ja!” zei de kapitein snoevend, „zoo goed alsof hij met zijn hoofd tegen een deur was geloopt.”

„Laten wij met dezen heer naar hem toegaan, en hooren wat hij zegt,” riep Florence uit. „Wilt gij nu dadelijk met ons meegaan? Wij hebben een koets hier.”

Weer bracht de kapitein zijn hand naar zijn hoofd, waarop de harde blinkende hoed niet stond, en keek verslagen. Maar op dit oogenblik had er een heel opmerkelijk ver-

schijnsel plaats. De deur ging, zonder dat men eenig leven had gehoord, open, en de harde blinkende hoed kwam als een vogel de kamer invliegen en viel met een zwaren bons voor de voeten van den kapitein neer. Toen sloot de deur zich weer even heftig als hij zich geopend had, zonder dat er iets volgde dat dit wonder kon verklaren.

Kapitein Cuttle raapte zijn hoed op, keerde hem met een blik van genoeglijke belangstelling om en om, en begon hem met zijn mouw op te wrijven. Terwijl hij dit deed, keek de kapitein zijn bezoeksters aan en zei fluisterend:

„Ik zou gisteren en vanmorgen wel naar Sam Gills zijn gegaan, maar — zij had hem gekaapt en weggestopt. — Dat is de heele quaestie.”

„Wie heeft dat gedaan, in 's hemels-naam?” vroeg Suze.

„De vrouw des huizes, liefje,” antwoordde de kapitein, met een heesch gefluister en een wenk om voorzichtig te zijn. „Wij hadden woorden over het zwabberen van die planken, en zij — kortom,” zei de kapitein, zich met een zware uitademing lucht gevend, „zij gaf mij arrest.”

„O, ik wou dat zij eens met mij te doen had,” zei Suze, rood wordend door het vuur van dien wensch. „Ik zou haar wel wat doen bedaren!”

„Zoudt ge dat denken, liefje?” hervatte de kapitein, twijfelachtig zijn hoofd schuddend, maar den moed van de schoone aspirante met kennelijke bewondering beschouwend. „Ik weet het niet. Het is een moeilijk vaarwater. Zij is lastig om mee om te gaan, liefje. Men kan nooit weten welken koers zij zal houden. Het eene oogenblik houdt zij af, en het andere komt zij vlak op u aan. En als zij op dreef is...” zei de kapitein, terwijl het zweet hem op het voorhoofd uitbrak. Niets anders dan een gefluit was nadrukkelijk genoeg om den zin te voltooien, en de kapitein floot dus, maar bevend. Daarna schudde hij weer zijn hoofd en opnieuw Suze's dapperheid bewonderend, herhaalde hij beschroomd: „Zoudt ge dat denken, liefje?”

Suze antwoordde alleen maar met een spottenden glimlach, maar zoo uitdagend, dat men niet weten kan hoelang de kapitein verrukt van verwondering zou zijn gebleven, als Florence niet met angstig ongeduld had voorgesteld om onmiddellijk naar den wijzen Bunsby te gaan. Aldus aan zijn plicht herinnerd, zette de kapitein zijn blinkenden hoed vast op zijn hoofd, nam een nieuwen knoestigen stok, die voor het aan Walter gegeven exemplaar in de plaats was

gekomen, bood Florence zijn arm aan, en hield zich gereed om zich door den vijand heen te slaan.

Het bleek echter dat juffrouw MacStinger, zooals de kapitein het uitdrukte, al een anderen koers had genomen, want toen zij beneden kwamen, vonden zij die voorbeeldige vrouw op de stoep bezig met matten uitkloppen, terwijl Alexander, vaagjes zichtbaar door een nevel van stof, nog op de straatsteenen zat; en juffrouw MacStinger was zoo in deze huiselijke bezigheid verdiept, dat zij, toen het gezelschap voorbijkwam, nog wat harder klopte en niet het minste besef van iemands nabijheid toonde. De kapitein was zoo in zijn schik dat hij zoo gemakkelijk vrij kwam — hoewel het mattenstof de uitwerking van snuif op hem had en hem deed niezen tot de tranen over zijn gezicht rolden — dat hij zijn geluk nauwelijks kon gelooven, maar tusschen de deur en de huurkoets meermalen over zijn schouder omkeek, blijkbaar bevreesd dat juffrouw MacStinger nog jacht op hem zou maken.

Zij bereikten echter den hoek van Brig Place, zonder dat die verschrikkelijke kanonneerboot hen lastig viel; en de kapitein, op den bok geklommen — want zijn hoffelijkheid stond hem niet toe bij de dames te gaan zitten, hoewel men hem daarom verzocht — loodste den koetsier op zijn koers naar kapitein Bunsby's schip, dat „De Voorzichtige Clara“ heette en dicht bij Ratcliffe lag.

Aan de werf gekomen, waarvoor het schip van dien zeevoogd tusschen ongeveer vijfhonderd kameraden lag ingeklemd, welker verwarde tuigage op reusachtige, half weggevaagde spinnewebben leek, vertoonde kapitein Cuttle zich voor het portier en noodigde Florence en Suze uit met hem mee aan boord te gaan, met de opmerking, dat Bunsby uiterst galant voor dames was, en niets zoo zou strekken om zijn geweldige brein in een staat van harmonie te brengen dan dat zij zich aan hem lieten voorstellen.

Florence was dadelijk bereid, en haar handje in zijn geweldige vuist nemend, leidde de kapitein haar met een mengeling van vaderlijke, beschermende teederheid, trots en deftigheid, die alleraardigst was om aan te zien, over verscheidene zwarte dekken, tot zij aan de „Clara“ kwamen, welke voorzichtige bodem buiten de rij lag, met de loopplank weggenomen en zes voet rivierwater tusschen haar en haar naasten buurman. Het scheen, volgens kapitein Cuttle's verklaring, dat de groote Bunsby, evenals

hij zelf, door zijn hospita heel hard behandeld werd, en als hij die behandeling niet langer kon uithouden, als laatste toevlucht, op die manier een kloof tusschen hen plaatste.

„Clara, a-hoy!“ riep de kapitein, met zijn hand aan zijn mond.

„A-hoy!“ riep een jongen terug, die van beneden te voorschijn kwam schieten.

„Bunsby aan boord?“ riep de kapitein, met een stem alsof de jongen een halve mijl in plaats van twee voetstappen ver was.

„Ja, ja!“ riep de jongen op denzelfden toon.

Daarop schoof de jongen kapitein Cuttle een plank toe, die deze zorgvuldig vastlegde, voor hij Florence er over hielp. Toen kwam hij voor Suze terug, en zoo stonden zij op het dek van „De Voorzichtige Clara“, in welks staande touwen verschillende fladderende kleedingstukken hingen te drogen, in gezelschap van eenige tongen en makreelen.

Onmiddellijk daarop verscheen uit het luik van de kajuit een heel groot menschelijk hoofd met een mahoniehouten gezicht, één vaststaand en één draaiend oog. Dit hoofd was versierd met ruige haren, op uitgeplozen touw lijkend, die geen heerschende richting naar eenige windstreek hadden, maar zich naar alle punten van het kompas uitspreidden. Dit hoofd werd gevolgd door een hemdsboord en halsdoek, en door een ruige zeemansjas, en door een ruige zeemansbroek, met zoo'n breeden en hoogen band, dat zij tegelijkertijd als vest diende, tot welk doel zij op en nabij het borstbeen van den drager versierd was met eenige houten knopen, zoo groot en dik als damschijven. Toen de onderreinden van die broek boven waren gekomen, stond Bunsby daar, met zijn handen in zijn diepe zakken, en zijn blik gericht, niet op kapitein Cuttle of de dames, maar op den top van den mast.

Het diepzinnige uiterlijk van dezen filosoof, die grof en zwaar gebouwd was, en op wiens buitengewoon roode gezicht een stilzwijgendheid ten troon zat, die zijn roem in dit opzicht staafde, had zelfs voor kapitein Cuttle, die hem heel goed kende, iets schrikbaarjagends. Florence toefluisterend, dat Bunsby nog nooit in zijn leven verwonderd had gekeken, en, naar men dacht, niet eens wist wat verwondering was, bleef de kapitein staan wachten terwijl hij naar den top van den mast keek en zijn draaiende oog vervolgens langs den horizon dwaalde; en toen dit oog in zijn richting scheen te komen, zei hij: „Bunsby, mijn jongen, hoe gaat het?“

Een zware, grove, heesche stem, die niet van Bunsby scheen te komen, en waarbij zijn gezicht niet de minste verandering onderging, antwoordde: „Ja, ja, scheepskamerad, hoe gaat het?“ Tegelijk kwam Bunsby's rechterhand uit een zak, schudde die van den kapitein en werd weer in den zak gestopt.

„Bunsby,“ zei de kapitein, dadelijk ter zake komend, „daar staat gij, een man die verstand heeft, en een man die denkt. Hier is een jongedame, die verlangt te weten wat gij wel denkt van mijn vriend Walter, en ook mijn andere vriend, Sam Gills, iemand met wien ge wel eens kennis mocht maken, want hij is een man van wetenschap, en wetenschap breekt wet en is de moeder van de uitvindingen. Bunsby, wilt gij om mij een plezier te doen, met ons meegaan?“

De groote zeevoogd, die, naar de uitdrukking van zijn gezicht te oordeelen, altijd in de uiterste verte scheen te turen en niets scheen te zien dat minder dan tien mijlen van hem af was, gaf geen antwoord.

„Hier staat een man,“ zei de kapitein, zich tot zijn hoorderessen wendend en met zijn haak naar zijn vriend wijzend, „die meer keeren gevallen is, dan iemand op de wereld, en meer ongelukken heeft gehad dan het heele zeemanshospitaal bij elkaar; die, toen hij nog jong was, zooveel sparren, houten en bouten op zijn hoofd heeft gekregen, dat men er een plezierjacht van zou kunnen bouwen, en die daardoor een denker is geworden, wiens gelijke men op de wereld niet vindt.“

De zwijgende zeevoogd scheen door een heel lichte trilling van zijn ellebogen eenige tevredenheid over deze lofspraak aan te duiden; maar zijn gezicht gaf niet het minste blijk van wat er in zijn gedachten omging.

„Scheepskamerad,“ zei Bunsby plotseeling, bukkend om onder een spar, die hem in den weg stond, door te kijken, „wat zullen de dames drinken?“

Kapitein Cuttle, wiens kieschheid door zoo'n vraag met betrekking tot Florence geschokt werd, trok den wijze ter zijde, scheen hem aan zijn oor iets uit te leggen, en ging met hem naar beneden; waar, opdat hij zich niet boos zou maken, de kapitein zelf een borrel dronk, dien Florence en Suze, door het open luik kijkend, den wijze voor zich zelf en zijn vriend zagen inschenken. Weldra kwamen zij weer op het dek, en leidde kapitein Cuttle, opgetogen over den goeden uitslag van zijn onderneming, Florence naar de koets terug, terwijl Bunsby

met Suze volgde, die hij onderweg (tot groote verontwaardiging van deze jongedame) in zijn ruigen arm gesloten hield, alsof hij een blauwe beer was.

De kapitein zette zijn orakel in de koets, en was er zoo trotsch op dat hij dit gedaan had gekregen, dat hij niet kon nalaten om dikwijls door het raampje achter den koetsier naar Florence te kijken en tegen zijn voorhoofd te tikken, als een wenk dat Bunsby's brein al aan het werk was. Intusschen bewaarde Bunsby zijn ernstige stilzwijgen, wel voortdurend zijn arm om Suze heen houdend (want zijn vriend had niet te veel over zijn galanterie gezegd), maar zonder overigens eenig besef van haar of iets anders te toonen.

Oom Sam, die thuis gekomen was, ontving hen aan de deur en bracht hen dadelijk naar het achterkamertje, dat door Walter's afwezigheid een heel ander voorkomen scheen te hebben gekregen. Op de tafel en hier en daar verspreid lagen de kaarten, waarop de instrumentmaker zoo dikwijls het vermiste schip had trachten na te sporen, en waarop hij zooveel, met een passer dien hij nog in zijn hand had, gemeten had hoe ver het wel had kunnen afdrijven, om zoo te betoogen, dat het nog lang moest duren voor men niet meer kon hopen.

„Of het kan zijn afgedreven tot aan...“ zei de oude man, met een angstigen blik over de kaart; „maar neen, dat is bijna onmogelijk. Of misschien is het door slecht weer genooddaakt om — maar dat is ook niet te denken. Of er is misschien hoop, dat het zoo ver uit den koers is geraakt dat — maar zelfs dat kan ik haast niet gelooven.“

Met zulke afgebroken gissingen zwierf de arme oude man over het groote blad, en kon geen plekje van hoop en waarschijnlijkheid vinden, groot genoeg om er de punt van zijn passer op te zetten.

Florence zag onmiddellijk — het zou moeilijk geweest zijn het niet te zien — dat er een zonderlinge, onbeschrijfelijke verandering bij den ouden man had plaats gehad, en dat zijn voorkomen, hoewel veel onrustiger dan gewoonlijk, toch een daarmee strijdige vastberadenheid had, die haar volkomen in de war bracht. Een keer verbeeldde zij zich zelfs dat hij niet goed wist wat hij zei; want toen zij sprak over haar spijt dat zij hem 's morgens niet had getroffen, antwoordde hij eerst dat hij naar haar toe was geweest, en scheen dadelijk daarop dat antwoord te willen herroepen.

„Naar mij toe geweest?“ zei Florence. „Vandaag?“

„Ja lieve jongejuffrouw,“ antwoordde

oom Sam, met een zekere verlegenheid eerst haar aankijkend, en toen weer naar een anderen kant kijkend, „ik wou u nog eens met mijn eigen oogen zien en met mijn eigen ooren hooren, voor . . .” Daarbij bleef hij steken.

„Voor? Voor wat?” zei Florence, haar hand op zijn arm leggend.

„Heb ik „voor” gezegd?” antwoordde de oude man. „Dan moet ik bedoeld hebben, voor wij tijding van mijn lieven Walter kregen.”

„Ge zijt niet goed,” zei Florence met teedere bezorgdheid. „Ge zijt ook zoo ongerust geweest. Ge zijt vast niet goed.”

„Ik ben zoo gezond,” antwoordde de oude man, zijn rechterhand sluitend en uitstekend, om haar deze te toonen, „zoo gezond en sterk als iemand op mijn leeftijd kan hopen te zijn. Kijk maar! Zij is vast. Is haar meester niet in staat om net zooveel kracht en moed te toonen als menige jongere man? Ik denk van ja. Wij zullen zien.”

Er was iets in zijn toon, meer dan in zijn woorden, hoewel ook deze haar bijbleven, dat zoo'n indruk op Florence maakte, dat zij haar ongerustheid onmiddellijk aan kapitein Cuttle te kennen zou hebben gegeven, als de kapitein niet juist dat oogenblik had waargenomen om den wijzen Bunsby de omstandigheden mee te deelen, waarover men zijn diep doordachte meening wenschte te vernemen.

Bunsby, wiens oog op iets ergens halverwege tusschen London en Gravesend gevestigd bleef, stak twee- of driemaal zijn ruijen rechterarm uit, om dien om Suze's ranke gestalte te slaan, als wilde hij zich daardoor inspireeren; maar daar Suze ontstemd naar den anderen kant van de tafel was gegaan, kon de wijze zeeman zijn galante neiging niet bevredigen. Na verscheidene van deze mislukkingen, sprak hij, zonder zich tot iemand in het bijzonder te richten, aldus; of liever de stem in zijn binnenste zei vanzelf, alsof hij door een brommenden geest bezeten was: „Mijn naam is Jack Bunsby!”

„Hij is John gedoopt,” riep de opgetogen kapitein Cuttle uit. „Luister naar hem!”

„En wat ik zeg,” vervolgde de stem, na zich even te hebben bedacht, „daar blijf ik bij.”

De kapitein, met Florence aan zijn arm, knikte tot het gehoor en scheen te zeggen: „Nu komt het! Dat heb ik bedoeld, toen ik hem meebracht.”

„Waarom?” vervolgde de stem. „Waarom niet? Zoo ja, wat voor vreemds is er dan aan? Kan iemand anders redeneeren? Neen.

Pak aan dan!”

Toen de toespraak zoover gekomen was, bleef de stem een poos steken. Daarna vervolgde zij heel langzaam aldus: „Of ik geloof dat de „Zoon en Erfgenaam” vergaan is, kameraads? Misschien. Zeg ik dat? Hoe dan? Als een schipper het kanaal van Sint George uitvaart en koers houdt naar Duins, wat heeft hij dan vlak voor den boeg? De Goodwins. Hij hoeft niet op de Goodwins aan te houden, maar hij kan het doen. Die observatie moet maar berekend en toegepast worden. Maar dat hoeft ik niet te doen. Pak aan dan, houdt goede wacht, en goede reis!”

Daarmee ging de stem het achterkamer-tje uit en de straat op, den kapitein van de „Voorzichtige Clara” meenemend, en vergezelde hem met allen spoed weer naar boord, waar hij in zijn kooi kroop en zijn brein met een dutje verfrischte.

Zij die de uitspraak van den wijze hadden gehoord en zelf de toepassing van zijn wijsheid moesten zoeken — volgens een regel, die de steunpilaar van Bunsby's roem, en misschien ook van andere orakelsprekers is — keken elkaar eenigszins twijfelachtig aan; terwijl Rob de Slijper, die de vrijheid had genomen om door het lantarenaam in het dak te luisteren en te kijken, heelemaal versuft weer van het plat naar beneden kwam. Kapitein Cuttle, wiens achting voor Bunsby, zoo mogelijk, nog verhoogd was, door de luisterrijke manier waarop deze zijn roem had gehandhaafd, verklaarde echter dat Bunsby niets anders had bedoeld dan dat men maar moest hopen en vertrouwen; dat Bunsby niet bang was; en dat zoo'n uitspraak van zoo'n man het beste was dat men kon verlangen. Florence trachtte te gelooven dat de kapitein gelijk had; maar Suze schudde, met stijf over elkaar geslagen armen, haar hoofd, en vertrouwde Bunsby even weinig als zij Perch deed.

De filosoof scheen den goeden oom Sam nagenoeg gelaten te hebben waar hij hem gevonden had, want de oude man bleef nog met den passer in zijn hand over de waterwereld dwalen en kon geen rustpunt daarvoor vinden. Het was na een gefluisterd verzoek van Florence, dat kapitein Cuttle zijn zware hand op zijn schouder legde.

„Hoe gaat het, Sam Gills?” zei de kapitein hartelijk.

„Maar zoo, zoo, Ned,” antwoordde de instrumentmaker. „Ik heb er dezen heelen middag aan gedacht, dat op den dag toen mijn jongen bij Dombey op het kantoor was

gekomen, en laat thuis kwam om te eten, en daar zat waar gij nu staat, wij toen over stormen en schipbreuken praatten, en ik hem haast niet daarvan af kon brengen."

Maar toen hij de oogen van Florence ontmoette, die ernstig onderzoekend op hem gevestigd waren, zweeg de oude man met een glimlach.

"Sta vast, oude vriend!" riep de kapitein. "Ik zal u eens wat zeggen, Sam Gills. Als ik Hartediefje veilig heb thuis gebracht," daarbij wierp hij met zijn haak een kushand naar Florence, "zal ik terugkomen en u voor de rest van dezen dag op sleeptouw nemen. Gij moet hier of daar met mij gaan eten, Sam!"

"Nee, vandaag niet, Ned," zei de oude man snel, en scheen van dit voorstel op een onverklaarbare manier te schrikken. "Vandaag niet. Dat zou ik niet kunnen!"

"Waarom niet?" hernam de kapitein, hem met verbazing aankijkend.

"Ik — ik heb zooveel te doen. Ik — ik bedoel te denken en te regelen. Ik kan niet, Ned, werkelijk niet. Ik moet vandaag nog weer uitgaan, en alleen zijn en voor allerlei dingen zorgen."

De kapitein keek den instrumentmaker, en daarop Florence, en toen opnieuw den instrumentmaker aan. "Morgen dan," zei hij eindelijk.

"Ja, ja, morgen," zei de oude man. "Denk morgen maar aan mij. Laten we zeggen morgen."

"Dan zal ik vroeg hier komen, onthoud dat, Sam Gills," bedong de kapitein.

"Ja, ja, morgenochtend heel vroeg," zei de instrumentmaker. "En nu goedendag, Ned Cuttle, en God zeg u."

Dit zeggend drukte de oude man den kapitein met buitengewone warmte de hand, keerde zich toen naar Florence, nam haar beide handjes, drukte ze aan zijn lippen, en bracht haar daarop met buitengewone haast naar de koets. Over het geheel maakte hij een zoodanigen indruk op kapitein Cuttle, dat deze nog even draalde, om Rob op te dragen, dat hij tot den volgenden morgen bijzonder attent en gewillig voor zijn meester moest zijn, aan welk bevel hij kracht bijzette door de betaling van een shilling en de belofte van nog een halven den volgenden dag. Nadat hij deze vriendendienst verricht had, klom de kapitein, die zich zelf als de natuurlijke en wettige lijfwacht van Florence beschouwde, weer op den bok, en bracht haar, met een verheven bewustzijn van zijn post van vertrouwen, naar huis. Bij het afscheid verzekerde hij haar, dat hij Sam Gills trouw zou

blijven bijstaan, en niet in staat om Suze's dappere woorden ten aanzien van juffrouw MacStinger te vergeten, vroeg hij deze jongedame nog eens: „Zoudt ge dat werkelijk denken, liefje?"

Toen de deur van het naargeestige huis zich achter die twee gesloten had, begon de kapitein weer aan den instrumentmaker te denken, en voelde hij zich ongerust. In plaats van dus naar huis te gaan, wandelde hij de straat verscheidene malen op en neer, en zoo tot aan den avond dralend, ging hij tenslotte eten in een zeker tusschen andere huizen als een wig ingeklemd herbergje in de City, dat veel door blinkende hoeden werd bezocht. De bedoeling van den kapitein was, na donker nog even bij Sam Gills voorbij te loopen en door het raam naar binnen te kijken; wat hij dan ook deed. De deur van het achterkamertje stond open, en hij zag zijn ouden vriend stil maar ijverig aan zijn tafel zitten schrijven, terwijl de houten adelborst, al voor den nacht geborgen, hem van de toonbank observeerde; onder welk meubelstuk Rob de Slijper, voor hij den winkel sloot, zijn bed opmaakte. Gerustgesteld door de kalmte, die er in de omgeving van den houten adelborst heerschte, zette de kapitein koers naar Brig Place, met het voornemen om den volgenden morgen vroeg weer het anker te lichten.

HOOFDSTUK XXIV.

Het smachten van een liefderijk hart.

Sir Barnet en Lady Skettles, heel lieve menschen, woonden op een aardig buiten-tje bij Fulham, aan den oever van den Teems, dat heel geschikt gelegen was om een roeiwedstrijd gade te slaan, maar dat overigens eenige kleine onaangenaamheden had, waaronder men rekenen kon dat de rivier soms in het salon verscheen, en dan gelijktijdig het grasperk en het heesterplantsoen verdwenen.

Sir Barnet Skettles duidde het gewicht van zijn persoon voornamelijk aan door een antieke gouden snuifdoos, en een grooten zijden zakdoek, dien hij gewoon was met bijzondere statigheid uit zijn zak te halen, alsof het een banier was, en met beide handen tegelijk te gebruiken. Sir Barnet's levensdoel was den kring van zijn kennissen bestendig uit te breiden. Evenals bij een steen, die in het water valt — zonder zoo'n deftig man door een dergelijke vergelijking

te willen kleineeren — lag het in den aard van de zaken, dat Sr Barnet een zich altijd vergrootenden kring om zich heen moest verbreiden, tot er geen plaats meer over was. Of, zooals een klank in de lucht, waarvan de trilling, volgens de veronderstellingen van een schrander natuurkundige, zich voor eeuwig door de eindeloze ruimte kan voortzetten, kon niets anders dan een volslagen onmogelijkheid Sir Barnet Skettles stuiten in zijn ontdekkingsreis door het heelal van de samenleving.

Sir Barnet was er trotsch op om andere menschen met andere menschen bekend te maken. Dit was op zichzelf al een genoegen voor hem, en het bevorderde ook zijn geliefde doel. Bij voorbeeld, als Sir Barnet het geluk had een onervaren jongmensch, of een landedelman machtig te worden en naar zijn buitentje te lokken, zei hij gewoonlijk 's morgens na zijn komst: „Wel, mijnheer, is er nu ook iemand met wien gij graag zoudt willen kennis maken? Wie is er dien gij graag eens zoudt willen ontmoeten? Interesseert gij u voor menschen, die schrijven, of schilderen, of op het tooneel zijn, of iets van dien aard?” Mogelijk antwoordde de patiënt dan ja, en noemde iemand, dien Sir Barnet even weinig kende als Pompejus den Groote. Sir Barnet antwoordde echter, dat niets op de wereld gemakkelijker was, daar hij hem heel goed kende, ging dadelijk den genoemde een bezoek brengen, liet zijn kaartje achter, schreef een briefje: — „Waarde heer — last die uw eminente positie met zich meebrengt — bij mij geloogde vriend natuurlijk verlangend — Lady Skettles en ik zelf eveneens — vertrouwend, dat het genie zich boven kleine bedenkelijkheden verheft, zult gij ons wel de bijzondere eer willen bewijzen om ons het genoegen te doen, enz., enz.” — en sloeg op die manier twee vliegen in één klap, morsdood.

Met de snuifdoos en de banier in volle werking, stelde Sir Barnet Florence, op den eersten morgen van haar verblijf, zijn gewone vraag. Toen Florence hem bedankte en zei dat er niemand was, dien zij speciaal wenschte te ontmoeten, was het heel natuurlijk dat zij met harteleed aan den armen Walter dacht. Toen Sir Barnet, op zijn vriendelijke voorstel aandringend, zei: „Lieve juffrouw Dombey, zijt gij wel zeker dat gij u niemand herinnert, met wien uw goede papa — wien ik u verzoek de beleefde complimenten van Lady Skettles en mij zelf te doen, als gij hem schrijft — zou wenschen dat gij in kennis kwaamt?” was het misschien even natuurlijk dat haar

hoofdje een beetje zakte en haar stem beefde, toen zij met een zachte ontkenning antwoordde.

Skettles junior, met een veel stijvere das dan vroeger, en lang zoo wild niet meer, was met de vacantie thuis, en scheen zich erg verongelijkt te voelen door den aandrang van zijn voortreffelijke moeder, dat hij zich voor Florence beleefd en attent zou toonen. Een ander en grooter onrecht dat de ziel van den jongen Barnet kwelde, was het gezelschap van doctor Blimber en zijn echtgenoot, die onder het ouderlijke dak te logeeren waren gevraagd, en van wie de jonge heer dikwijls zei, dat hij wenschte, dat zij maar in het peperland zaten.

„Is er ook iemand, dien gij graag ontmoeten zoudt, doctor Blimber?” zei Sir Barnet, zich tot dien heer wendend.

„Ge zijt heel vriendelijk, Sir Barnet,” antwoordde de doctor. „Ik zou werkelijk niemand in het bijzonder kunnen noemen. Ik ken graag mijn medemenschen in het algemeen, Sir Barnet. Wat zegt Terentius? Iedereen, die vader en zoon is, is interessant voor mij.”

„Heeft mevrouw Blimber ook verlangen om een of ander merkwaardig persoon te ontmoeten?” vroeg Sir Barnet beleefd.

Mevrouw Blimber antwoordde met een vriendelijk lachje, en haar hemelsblauwe muts schuddend, dat, als Sir Barnet haar met Cicero bekend had kunnen maken, zij hem wel lastig had willen vallen; maar daar een dergelijke introductie ondoenlijk was, en zij zijn vriendschap en die van zijn beminnelijke echtgenoot al bezat, en met haar man hun gemeenschappelijke vertrouwen ten aanzien van hun dierbaren zoon genoot — hier zag men den jongen Barnet zijn neus ophalen — zij niets meer verlangde.

Sir Barnet moest zich dus wel voorloopig met het daar verzamelde gezelschap tevreden stellen. Florence verheugde zich daarover; want zij had onder dit gezelschap iets te zoeken, dat te belangrijk voor haar was en haar te na aan het hart lag, om voor iets anders te wijken.

Er waren eenige kinderen in huis geloogd — kinderen die met hun vader en moeder even familiaar en vrolijk waren, als die met de blozende gezichtjes aan den overkant van haar huis — kinderen die hun liefde geen dwang aandeden, maar ronduit lieten blijken. Florence trachtte hun geheim te leeren kennen; trachtte te ontdekken wat het was dat zij miste; welke eenvoudige kunst die kinderen kenden en zij niet kende; hoe zij van hen kon leeren haar vader

te toonen dat zij hem liefhad, en zijn liefde terug te winnen.

Menigen dag sloeg Florence die kinderen nadenkend gade. Op menigen helderen morgen verliet zij haar bed zoodra de zon opging, en wandelde, voor er in huis iemand op was, langs den overkant heen en weer, om naar de ramen van hun kamers te kijken, en aan hen te denken, die daar sliepen, zoo bemind en zoo liefderijk verzorgd. Florence voelde zich dan eenzamer, dan toen zij in het groote huis heelemaal alleen was, en dacht soms dat zij beter daar was dan hier, en dat zij gelukkiger was wanneer zij zich schuilhield, dan wanneer zij met anderen van haar leeftijd omging en merkte hoe zij van hen allen verschilde. Maar met den vasten wil om dat geheim te bestudeeren, hoewel ieder blad, dat zij in het moeilijke boek omsloeg, haar nieuw verdriet gaf, bleef Florence daar en trachtte met geduldige hoop de kennis te verwerven, waarnaar zij smachtte.

O, hoe moest zij die verwerven! Hoe ontdekken waar men moest beginnen! Er waren daar dochters, die 's morgens opstonden en 's avonds het hoofd neerlegden, al in het volle bezit van het vaderlijke hart. Zij hoefden geen tegenzin te overwinnen, geen koelheid te vreezen, geen donker gezicht te doen opklaren. Als het later in den ochtend werd, en de ramen één voor één geopend werden, en de dauw op het gras en de bloemen begon op te drogen, en jeugdige voetjes over het grasperk huppelden, dacht Florence, in het rond naar de vroolijke gezichtjes kijkend, wat zij van die kinderen zou kunnen leeren. Het was te laat om van hen te leeren. Iedereen kon onbevreesd haar vader naderen, haar lipjes opsteken om zijn kus te beantwoorden, en haar arm om zijn hals slaan, die zich boog om haar te liefkoozen. Zij kon niet beginnen met zoo vermetel te zijn. O, kon het mogelijk zijn, dat er minder hoop was naarmate zij meer leerde?

Zij herinnerde zich, dat zelfs de oude vrouw, die haar gestolen had toen zij een klein kind was — wier beeld en wier huis, en alles wat zij gezegd en gedaan had, in haar geheugen waren geprent, met de scherpte en vastheid van een vreeselijken indruk uit den eersten tijd van haar leven — met teederheid over haar dochter had gesproken, en hoe verschrikkelijk zij haar smart over haar hopeloze scheiding van haar kind had uitgescreeuwd. Maar haar eigen moeder, dacht zij dan weer, als zij zich dit herinnerde, had haar ook liefgehad. En als haar gedachten dan snel naar de ga-

pende kloof tusschen haar en haar vader terugkeerden, beefde Florence soms en rollen haar de tranen over de wangen, als zij zich voorstelde, hoe haar moeder in leven had kunnen blijven, en misschien ook een afkeer van haar had kunnen krijgen, omdat het haar ontbrak aan dat onbekende talent, dat haar vaders hart had moeten winnen, maar van haar wieg af nooit gedaan had. Zij wist, dat deze voorstelling de nagedachtenis van haar moeder onrecht aandeed en volkomen ongegrond was; en toch was zij zoo verlangend om hem te rechtvaardigen, en al de schuld bij zich zelf te vinden, dat zij niet kon nalaten zich soms daaraan over te geven.

Onder de andere gasten kwam, kort na Florence, een bevallig meisje, twee of drie jaar jonger dan zij, dat ouderloos was, en door haar tante werd vergezeld, een dame met grijs haar, die veel met Florence sprak, haar heel graag (maar dit deden allen) 's avonds hoorde zingen, en dan altijd met moederlijke belangstelling bij haar bleef zitten. Zij waren pas twee dagen daar in huis, toen Florence op een warmen ochtend in een priëltje in den tuin zat, door de takken heen peinzend naar een groepje op het grasperk kijkend, en bezig een bloemenkrans te vlechten voor een van de kleintjes, dat het speelpopje en de lieveling van de anderen was. Zoo gezeten, hoorde zij die dame en haar nichtje, die dichtbij in een beschaduwde laantje op en neer wandelden, over haar spreken.

„Is Florence een wees net als ik?” zei het kind.

„Nee, liefje. Zij heeft geen moeder meer, maar haar vader leeft nog.”

„Is zij nu nog in den rouw over haar arme mama?” vroeg het kind snel.

„Nee, over haar eenigen broer.”

„Heeft zij geen anderen broer?”

„Nee.”

„En geen zuster?”

„Nee.”

„Dat spijt mij, dat spijt mij erg,” zei het meisje.

Daar zij kort daarop bleven stilstaan om naar een paar bootjes te kijken en intusschen zwegen, ging Florence, die, toen zij haar naam hoorde, met haar bloemen was opgestaan, om de twee tegemoet te gaan en zich te vertoonen, weer zitten en vervolgde haar werk, daar zij nu niets meer dacht te zullen hooren; maar een oogenblik later werd het gesprek hervat.

„Florence is de lieveling van iedereen hier, en verdient dat ook heusch wel,” zei het kind ernstig. „Waar is haar papa?”

FLORENCE HOORT OVER ZICH SPREKEN

Na een oogenblik van stilte, antwoordde de tante, dat zij het niet wist. De klank van haar stem boeide Florence, die weer was opgestaan, en deed haar op de plek stilstaan, terwijl zij haar werk met haar beide handen tegen haar borst drukte, opdat het

zoeken?"

„Ik geloof van neen.”

„Is hij dan lam, of blind, of ziek, tante?” vroeg het kind.

De bloemen, die Florence tegen haar borst hield, begonnen te vallen, toen zij dit

DE BLOEMEN WERDEN ALS STOF OVER DEN GROND GESTROOID; DE LEEGE HANDEN BEDEKTE HET GEZICHTJE; EN FLORENCE, OP DEN GROND INEENGEDOKEN, SCHREIDE LANG EN BITTER.

niet op den grond zou vallen.

„Hij is toch in Engeland, hoop ik, tante?” zei het kind.

„Dat geloof ik wel. Ja, ik weet het, dat hij in het land is.”

„Is hij nooit hier geweest?”

„Dat geloof ik niet. Neen.”

„Komt hij dan niet hier om haar op te

met zooveel verwondering hoorde vragen. Zij hield ze vaster, en liet haar gezichtje er op neerzinken.

„Kaatje,” zei de dame, na nog een oogenblik van stilte, „ik zal je de heele waarheid over Florence vertellen, zooals ik die gehoord heb, en geloof dat zij is. Vertel het aan niemand anders, liefje, omdat het hier

misschien weinig bekend zal zijn, en het haar verdriet zou veroorzaken als je dat deed."

"Dat zal ik nooit," riep het kind uit.

"Dat weet ik ook wel," antwoordde de dame; „ik kan je even goed vertrouwen als mij zelf. Ik vrees dan, Kaatje, dat Florence's vader weinig om haar geeft, haar heel zelden ziet, nooit in haar leven vriendelijk voor haar is geweest, en haar nu zelfs vermijdt en schuwt. Zij zou hem hartelijk liefhebben, als hij haar dat wilde toelaten; maar dat wil hij niet — hoewel zij er geen schuld aan heeft; en alle zachte harten moeten haar liefhebben en beklagen."

Nog meer van de bloemen, die Florence vasthield, vielen verstrooid over den grond; die zij nog overhield, waren nat, maar niet van den dauw, en haar gezichtje zonk neer op haar beladen handen.

"Arme Florence! Lieve, goede Florence!" riep het kind uit.

"Weet je wel waarom ik je dit verteld heb, Kaatje?" zei de dame.

"Omdat ik heel vriendelijk voor haar moet zijn, en mijn best moet doen om haar te troosten. Is dat de reden, tante?"

"Gedeeltelijk," zei de dame, „maar niet heelemaal. Hoewel wij haar zoo opgeruimd zien, met een vriendelijk lachje voor iedereen, gereed om ons ter wille te zijn, en aan alle pleizertjes en spelletjes deel te nemen, kan zij zich toch moeilijk heel gelukkig voelen; denk je dat ook niet, Kaatje?"

"Ik vrees van neen," zei het meisje.

"En je kunt wel begrijpen," vervolgde de dame, „waarom de aanblik van kinderen, die ouders hebben die veel van hen houden, en trotsch op hen zijn — zooals er juist hier zooveel zijn — haar in het geheim moet bedroeven?"

"Ja, lieve tante," zei het kind. „Dat begrijp ik heel goed. Arme Florence!"

Nog meer bloemen werden over den grond gestrooid, en die zij nog vasthield beefden, alsof er een winterwind door ritselde.

"Mijn Kaatje," zei de dame, wier stem heel ernstig was, maar kalm en liefelijk, en op Florence, van het eerste oogenblik dat zij die stem hoorde, dezen indruk had gemaakt, „van al de jonge menschen hier ben jij haar natuurlijke vriendin, die haar geen verdriet kan doen; jij geeft haar de onschuldige reden niet, die gelukkiger kinderen haar geven...."

"Er zijn geen gelukkiger, tantel!" riep het meisje, dat haar scheen te omhelzen.

"Die andere kinderen haar geven, lieve Kaatje, om zich haar ongeluk te herinne-

ren. Daarom moet jij, als je haar vriendinnetje wilt zijn, te meer je best doen om dat te worden en bedenken dat het verlies, dat jou getroffen heeft — den hemel zij dank, voordat je de zwaarte daarvan kon beseffen — je tegenover de arme Florence een voorrecht geeft."

"Maar ik voel geen gemis van ouderliefde, tante, en dat heb ik nooit gedaan," zei het meisje, „zoolang ik bij u ben."

"Hoe dat ook zij, liefje," antwoordde de dame, „jouw ongeluk is lichter dan dat van Florence; want geen enkele wees op de wijde wereld kan zoo verlaten zijn als het kind, dat uit de liefde van een levenden vader is verbannen."

De bloemen werden als stof over den grond gestrooid; de leëge handen bedekten het gezichtje; en Florence, op den grond ineengedoken, schreide lang en bitter.

Maar trouw van hart en dapper in haar goede voornemen, hield Florence zich daaraan vast, zooals haar stervende moeder zich aan haar had vastgehouden op den dag, die Paul het leven gaf. Hij wist niet hoe lief zij hem had. Hoelang het ook duurde voor die tijd kwam, en hoe langzaam de tusschentijd mocht verlopen, zij moest eens haar vaders hart tot die kennis trachten te brengen. Intusschen moest zij zorgen om door geen onbedacht woord, of blik, of uitbarsting van gevoel, door een toevallige omstandigheid veroorzaakt, tegen hem te klagen, of aanleiding te geven tot dit gefluister in zijn nadeel.

Zelfs in haar omgang met het weesje, dat haar sterk aantrok en die met zooveel reden haar aandacht geboeid hield, was Florence aan hem gedachtig. Als zij haar (dacht Florence) al te duidelijk boven de anderen uitkoos, zou zij — in één gemoed zeker, en misschien in meer — de meening versterken, dat hij wreed en onnatuurlijk was. Haar eigen genoegen woog niet daartegen op. Wat zij beluisterd had was een reden, niet om haar eigen leed te willen verzachten, maar om hem te sparen; en dit deed Florence en waakte over haar eigen hart.

Dit deed zij altijd. Als er uit een boek werd voorgelezen, en er iets in voorkwam, dat op een hardvochtigen vader doelde, deed het haar pijn dat dit op hem kon worden toegepast, niet dat het haar aan haar verdriet herinnerde. Zoo was het ook bij een prent die vertoond, of een spelletje dat onder de kinderen gespeeld werd. De aanleidingen tot deze teedere bezorgdheid voor hem waren zoo talrijk, dat zij dikwijls twijfelde of het niet beter zou zijn naar het

oude huis terug te keeren en daar eenzaam, maar ongestoord, te leven. Hoe weinigen, die de liefvallige Florence in haar lentetijd zagen, als het bescheiden koninginnetje van die kinderlijke feesten, konden zich voorstellen, wat een last van heilige zorg haar hart bezwaarde! Hoe weinigen, die in de koude atmosfeer van haar vader bevroren, vermoedden wat een massa vurige kolen er op zijn hoofd gestapeld werden!

Florence bleef voortdurend op haar doel bedacht, en daar het haar niet lukte het geheim, dat zij zocht, onder het jeugdige gezelschap in huis te vinden, ging zij dikwijls in den vroege morgen alleen onder de kinderen van de armen rondwandelen. Maar ook deze vond zij allen veel te ver gevorderd om van hen te kunnen leeren. Zij hadden hun plaats in het ouderlijke huis al lang geleden gevonden, en stonden niet buiten, zooals zij, met een slagboom voor de deur.

Er was een man, dien zij meestal heel vroeg aan het werk zag, dikwijls met een meisje van ongeveer haar eigen leeftijd bij zich. Hij scheen heel arm te zijn en geen vast beroep te hebben, maar zwierf nu eens bij laag water langs den oever van de rivier, om in de modder te zoeken naar alles wat van eenige waarde was, werkte dan weer op een weinig belovend stukje grond bij zijn hutje, lapte soms een ellendige boot die hem toebehoorde, of deed een karweitje van dien aard voor een buurman. Waaraan de man ook werkte, het meisje was nooit met iets bezig, maar bleef, als zij bij hem was, leeg en lusteloos zitten druilen.

Florence had dikwijls verlangd om dien man aan te spreken, maar nog nooit den moed gehad om dit te doen, daar hij zelf geen aanleiding daartoe gaf. Maar op een ochtend toen zij onverwachts op hem aankwam, van een voetpad tusschen een paar knotwilligen, dat op een afhellend stuk grond uitliep, dat tusschen zijn woning en het water lag, en waar hij gebogen stond over een vuur, dat hij had aangemaakt om de oude boot te kalfaten, die met den bodem omhoog daarbij lag, keek hij op, toen hij haar voetstap hoorde, en zei haar goedenmorgen.

„Goedenmorgen,” zei Florence, dichterbij komend. „Ge zijt al vroeg aan het werk.”

„Ik zou graag dikwijls nog vroeger aan het werk zijn, als ik maar werk had.”

„Is dat dan zoo moeilijk te krijgen?” vroeg Florence.

„Dat schijnt zoo,” antwoordde de man.

Florence keek om naar de plek waar het meisje ineengedoken zat, met de ellebogen

op haar knieën en de kin tusschen haar handen, en zei:

„Is dat uw dochter?”

Hij hief snel zijn hoofd op, en met een verhelderd gezicht naar het meisje omkijkend knikte hij tegen haar en zei: „Ja.”

Florence groette haar vriendelijk; het meisje mompelde iets tot antwoord, norsch en stroef.

„Heeft zij ook gebrek aan werk?” zei Florence.

De oude man schudde zijn hoofd. „Neen, juffrouw,” zei hij. „Ik werk voor allebei.”

„Zijt ge dan maar met u beiden?” vroeg Florence.

„Maar met ons beiden,” antwoordde de man. „Haar moeder is al tien jaar dood. Marthal!” Hij hief weer zijn hoofd op en floot naar haar. „Wilt ge niet een praatje maken met die lieve jongedame?”

Het meisje maakte een beweging van ongeduld met haar ronde schouders en draaide haar gezicht naar een anderen kant. Leelijk, mismaakt, wrevelig, stompzinig, haveloos, vuil — maar bemind! O, ja! Florence had haar vaders blik naar haar gezien, en zij wist wel op wiens blik deze niet leek.

„Ik vrees dat zij vanmorgen weer erger is, mijn arme meid,” zei de man, zijn werk stakend en naar zijn onvriendelijke kind kijkend met een medelijden, dat wel ruw, maar daarom des te teerder was.

„Is zij dan ziek?” zei Florence.

De man slaakte een zwaren zucht. „Ik geloof niet dat mijn Martha vijf korte dagen gezondheid gehad heeft,” antwoordde hij, nog naar haar kijkend, „in even zooveel lange jaren.”

„Ja, en in nog langer tijd, John,” zei een buurman, die hem aan de boot kwam helpen.

„Langer, zegt gij?” riep de ander uit, zijn versleten hoed achteroverduwend en met zijn hand over zijn hoofd strijkend. „Dat is heel goed mogelijk. Het komt mij ook lang, heel lang voor.”

„En hoe langer het duurde,” vervolgde de buurman, „zooveel te meer hebt gij haar verwend en vertroeteld, John, tot zij een last voor zich zelf en ieder ander is geworden.”

„Voor mij niet,” zei de vader, weer aan het werk gaand. „Voor mij niet.”

Florence kon voelen — wie beter? — met hoeveel waarheid hij dit zei. Zij kwam dicht naar hem toe, en had graag zijn ruwe hand willen grijpen en hem willen danken voor zijn goedheid voor het ellendige schepsel, dat hij met zoo heel andere oogen

beschouwde dan ieder ander.

„Wie zou mijn arme kind verwennen en vertroetelen — om het zoo te noemen — als ik het niet deed?“ zei de vader.

„Ja, ja,“ zei de buurman. „Als 't met verstand gebeurde, John, zou 't best zijn. Maar gij — gij besteelt u zelf om haar alles te geven. Gij legt u zelf om haar aan handen en voeten vast. Gij maakt uw leven elendig om haar. En wat geeft zij er om! Ik geloof niet eens dat zij het beseft.“

De vader hief weer zijn hoofd op en floot naar haar. Martha maakte weer dezelfde beweging van ongeduld met haar schouders, en hij was vergenoegd en blij.

„Alleen om dat, juffrouw,“ zei de buurman, met een glimlach, waarin meer geheime sympathie lag dan zijn woorden te kennen gaven, „alleen om dat te krijgen, laat hij haar nooit een oogenblik uit zijn oogen.“

„Omdat de dag komen zal, en al lang aan het komen is,“ zei de ander, laag over zijn werk bukkend, „dat ik om maar half zoo veel van dat ongelukkige kind van mij te krijgen — om alleen maar het trillen van een vinger, of het zwieren van een haar van haar te krijgen — de dooden zou moeten kunnen opwekken.“

Florence legde zacht wat geld dicht bij zijn hand op de oude boot, en ging weg.

En nu begon Florence er over te denken of, als zij ziek werd, als zij ook wegwijnde zooals haar lieve broer, hij dan zou begrijpen dat zij hem had liefgehad, of zij hem dan dierbaar zou worden; of hij dan aan haar bed zou komen, als zij zwak en half bewusteloos was, en haar in zijn armen zou sluiten en het verleden zou uitwisschen. Zou hij het haar dan vergeven, in dien veranderden toestand, dat zij niet in staat was geweest haar kinderlijke hart voor hem open te leggen; zou het haar dan gemakkelijk worden hem te vertellen met welk gevoel zij dien nacht zijn kamer was uitgegaan, wat zij had willen zeggen, als zij er maar moed toe had gehad, en hoe zij later getracht had te leeren wat zij in haar jeugd nooit geweten had?

Ja, dacht zij, als zij stervend was, zou hij week worden. Zij dacht, als zij daar lag, kalm en bereid om te sterven, op hetzelfde bed waarom de herinneringen van zijn dierbaren zoon nog zweefden, zou het zijn hart treffen en zou hij zeggen: „Lieve Florence, leef voor mij, en wij zullen elkaar liefhebben zooals wij hadden kunnen doen, en zoo gelukkig zijn als wij al deze jaren hadden kunnen zijn!“ Zij dacht, als zij zulke woorden van hem hoorde, en haar armen om

hem heen geslagen had, zou zij met een glimlach kunnen antwoorden: „Het is te laat voor alles behalve dit en ik zou nooit gelukkiger kunnen zijn, lieve vader!“ en hem zoo verlaten met een zegenbede op haar lippen.

De gouden golfjes op den muur, die zij zich herinnerde, kwamen Florence, in het licht van zulke herinneringen, voor als een stroom die naar het oord vlocide, waar de dierbaren, die haar vooruit waren gegaan, haar hand in hand stonden op te wachten; en dikwijls wanneer zij naar de donkere rivier keek, die aan haar voeten kabbelde, dacht zij met plechtige verwondering, maar niet met schrik, aan de rivier, waarvan haar broer zoo dikwijls had gezegd dat zij hem wegvoerde.

De vader en zijn zieke dochter stonden Florence nog levendig voor den geest; dat voorval was zelfs nog geen week oud, toen Sir Barnet en zijn vrouw, die op een mid-dag gingen wandelen, haar voorstelden om mee te gaan. Daar Florence gewillig toestemde, gelastte Lady Skettles, als iets dat vanzelf sprak, den jongen Barnet haar gezelschap te houden; want niets was voor Lady Skettles zoo'n genot, als haar oudsten zoon met Florence aan zijn arm te zien.

Barnet, om de waarheid te zeggen, scheen heel anders over de zaak te denken, en liet zich bij zulke gelegenheden dikwijls hoorbaar, hoewel onbepaald, over een troep meiden uit. Daar het echter niet gemakkelijk was haar zachte humeur te bederven, verzoende Florence doorgaans den jongenheer na enkele minuten met zijn lot, en wandelden zij dan vriendschappelijk met elkaar voort, terwijl Lady Skettles en Sir Barnet, uiterst vergenoegd en tevreden, achteraan kwamen.

Zoo ging het ook op den bedoelden mid-dag, en het was Florence bijna gelukt Barnet junior zijn grieven voor het oogenblik te doen vergeten, toen er een heer te paard voorbijreed, die hen ernstig aankeek, de teugels inhield, omkeerde, en met zijn hoed in zijn hand terug kwam rijden.

Deze heer had speciaal naar Florence gekeken, en toen het kleine gezelschap bleef stilstaan, boog hij voor haar, voor hij Sir Barnet en zijn dame groette. Florence herinnerde zich niet hem ooit gezien te hebben, maar toen hij haar nabij kwam, deinsde zij met onwillekeurigen schrik achteruit. „Mijn paard is heel mak, kan ik u verzekeren,“ zei hij.

Dit was het niet, maar iets in dien heer zelf — zij had niet kunnen zeggen wat — dat Florence deed terugschrikken, alsof zij

door iets gestoken was.

„Ik heb de eer juffrouw Dombey voor mij te zien, geloof ik?” zei hij, met een glimlach die innemend moest zijn. Toen Florence daarop antwoordde door haar hoofd te buigen, vervolgde hij: „Mijn naam is Carker. Ik kan niet hopen, dat juffrouw Dombey zich iets van mij zal herinneren, behalve mijn naam. Carker.”

Florence, die, hoewel het een warme dag was, een zonderlinge neiging voelde om te huiveren, stelde hem voor aan haar gastheer en gastvrouw, door wie hij heel vriendelijk werd ontvangen.

„Ik verzoek duizendmaal excuus,” zei Carker. „Maar ik ga morgen naar mijnheer Dombey in Leamington, en als juffrouw Dombey mij de een of andere commissie wil opdragen, hoef ik zeker niet te zeggen dat ik bijzonder vereerd zal zijn.”

Sir Barnet, dadelijk veronderstellend dat Florence een brief aan haar vader zou willen schrijven, stelde voor om terug te keeren, en verzocht Carker mee naar huis te komen en zoo in zijn rijkostuum te blijven dineeren. Carker had het ongeluk reeds zijn woord voor een diner te hebben gegeven, maar als juffrouw Dombey verlangde te schrijven, zou niets hem meer genoegen doen dan met hen terug te rijden en als haar trouwe slaaf te wachten zoolang het haar beliefte. Toen hij dit met zijn breedsten glimlach gezegd had, en dicht naar Florence bukte om zijn paard op den hals te kloppen, ontmoette zij zijn blik en zag hem — veeleer dan dat zij het hoorde — zeggen: „Er is geen tijding van het schip!”

Verschrikt, verlegen, voor hem huiverend, en zelfs niet zeker, dat hij deze woorden gezegd had (want hij scheen ze haar op een buitengewone manier in zijn glimlach te laten lezen, in plaats van ze uit te spreken), zei Florence flauw dat zij hem bijzonder verplicht was, maar niet zou schrijven: zij had niets te zeggen.

„Niets te zenden, juffrouw Dombey?” zei de man met de tanden.

„Niets,” zei Florence, „dan mijn — mijn liefste groeten — als het u belieft.”

Ontsteld als Florence was, sloeg zij haar oogen met een smeekenden blik vol uitdrukking naar hem op, die hem bad — als hij wist, zooals hij kennelijk deed, dat een boodschap, maar deze vooral, iets ongewoons tusschen haar en haar vader was — haar te sparen. Carker antwoordde met een glimlach en een diepe buiging, en nadat hij met de vriendelijkste complimenten van Sir Barnet en Lady Skettles was belast, nam hij afscheid en reed weg, op dit waardige

paar een heel gunstigen indruk achterlatend. Toen hij wegreed, werd Florence door zoo'n huivering bevangen, dat Sir Barnet, op het volksbijgeloof doelend, meende dat er iemand over haar graf liep. Carker, die juist een hoek omsloeg, keek om, boog, en verdween, alsof hij regelrecht naar het kerkhof reed, om dit te doen.

HOOFDSTUK XXV.

Verrassend nieuws van oom Sam.

Kapitein Cuttle, hoewel geen luilak, werd op den ochtend nadat hij Sam Gills door het winkelraam had zien zitten schrijven, niet wakker voor de klok zes uur sloeg, toen hij zich op zijn elleboog oprichtte en in zijn kamertje rondkeek. De oogen van den kapitein moeten een zwaren dienst hebben gehad, wanneer hij ze gewoonlijk bij zijn ontwaken zoo wijd opendeed als dien morgen, en kregen een slechte belooning voor hun waakzaamheid, als hij ze doorgaans maar half zoo hard wreef. De aanleiding was dan ook niet van gewonen aard, want zeker had nog nooit Rob de Slijper in de deur van de slaapkamer van den kapitein gestaan, zooals hij daar nu stond te hijgen en den kapitein zoo nuchter stond aan te kijken, alsof hij zelf net uit zijn bed kwam.

„Holla ho!” bulkte de kapitein. „Wat is er aan de hand?”

Maar voor de jongen een woord kon uitstotteren, sprong kapitein Cuttle plotseling uit zijn bed en hield hem zijn hand voor zijn mond.

„Sta vast, jongen,” zei de kapitein. „Spreek nog geen woord tegen mij.”

De kapitein keek zijn bezoeker, na dit gebod te hebben gegeven, heel ontsteld aan, en duwde hem bij zijn schouders naar de andere kamer; toen verdween hij voor een korte poos en kwam terug, in het blauwe pak gekleed. Zijn hand omhoog houdend, ten teken dat het verbod nog niet was opgeheven, ging kapitein Cuttle naar de kast en schonk zich een borrel in, en den bode eveneens. Daarna plaatste de kapitein zich in een hoek tegen den muur, als om de mogelijkheid te voorkomen dat hij, door het bericht, dat hij ontvangen zou, achterover gesmeten werd, en nadat hij zijn borrel had uitgedronken, met zijn oogen op den bode gevestigd, en een gezicht zoo bleek als zijn gezicht maar zijn kon, verzocht hij hem om maar „los te gooien”.

„Bedoelt gij het u te vertellen, kapitein?”

vroeg Rob, op wien deze voorbereidselen een diepen indruk hadden gemaakt.

„Ja!" zei de kapitein.

„Wel, mijnheer," zei Rob, „ik heb niet veel te vertellen. Maar kijk eens hier!"

Rob haalde een bos sleutels te voorschijn. Dicht in zijn hoek blijvend, staarde de kapitein ze aan en den bode eveneens.

„En kijk eens hier!" vervolgde Rob.

Hij haalde een verzegeld pakje te voor-

week, de sleutels en het pakje voor zich uit houdend, om niet omvergeleopen te worden.

„Voor kapitein Cuttle, mijnheer," schreeuwde Rob, „staat er op de sleutels en op het pakje ook. Op mijn woord van eer, kapitein Cuttle, ik weet er niets meer van. Ik mag sterven als ik dat doe. 't Is wat moois voor een jongen, die pas een betrekking heeft gekregen," riep de ongelukkige

DE STEM VAN DEN KAPITEIN KLONK ZOO HEFTIG, EN HIJ KWAM MET ZOO'N VAART UIT ZIJN HOEK, DAT ROB NAAR EEN ANDEREN HOEK TERUGWEEK, DE SLEUTELS EN HET PAKJE VOOR ZICH UIT HOUDEND, OM NIET OMVERGELOOPEN TE WORDEN.

schijn, dat de kapitein aanstaarde precies zooals hij met de sleutels had gedaan.

„Toen ik vanmorgen wakker werd, kapitein," zei Rob, „wat zoowat om kwart over vijven was, vond ik die dingen op mijn kussen. De winkeldeur was open en mijnheer Gills was weg."

„Weg!" brulde de kapitein.

„Geblazen, mijnheer," antwoordde Rob.

De stem van den kapitein klonk zoo heftig, en hij kwam met zoo'n vaart uit zijn hoek, dat Rob naar een anderen hoek terug-

Slijper, die zijn manchet in zijn gezicht scheen te willen boren; „zijn meester is er vandoor en hij krijgt er de schuld van."

Deze klachten doelden op kapitein Cuttle's starenden blik, die vol onbepaalde verdenkingen, aanklachten en dreigementen was. Hem het aangeboden pakje uit de hand nemend, maakte de kapitein het open, en las het volgende:

„Mijn beste Ned Cuttle. Hierbij ingesloten is mijn laatste wil" — de kapitein keerde het met een twijfelachtigen blik om en

om — „en testament....”

„Waar is het testament?” zei de kapitein, dadelijk den ongelukkigen Slijper beschuldigend. „Wat heb je daarmee gedaan, jongetje?”

„Ik heb het heelemaal niet gezien,” jankte Rob. „Verdenk een onschuldigen jongen toch niet, kapitein. Ik heb het testament niet aangeraakt.”

Kapitein Cuttle schudde zijn hoofd om aan te duiden dat er toch iemand voor verantwoordelijk moest zijn, en vervolgde ernstig:

„Dat gij niet eerder dan over een jaar zult openen, of wanneer gij stellig bericht hebt van mijn dierbaren Walter, die u ook dierbaar is, Ned, daar ben ik zeker van.” De kapitein hield op en schudde aangedaan zijn hoofd; daarop, als om in deze moeilijke omstandigheden zijn waardigheid te handhaven, keek hij Rob met buitengewone barschheid aan. „Als gij nooit meer van mij hooren, of mij nooit meer zien mocht, Ned, houd dan uw ouden vriend in gedachte, zooals hij u in gedachte zal houden; en bewaar, tenminste tot de genoemde tijd is verlopen, voor Walter een plaats in het oude huis, waar hij weer thuis kan komen. Er zijn geen schulden; de leening van het kantoor van Dombey is afbetaald, en ik stuur u hierbij al mijn sleutels. Houd dit stil, en doe geen navraag naar mij; dat is nutteloos. Niets meer dus, waarde Ned, van uw trouwen vriend, Samuel Gills.” De kapitein haalde diep adem en las daarop de er onder geschreven woorden: „Rob is door het kantoor van Dombey gerecommandeerd, zooals ik u gezegd heb. Als al het andere onder den hamer mocht komen, Ned, neem dan den houten adelaarborst onder uw hoede.”

Om de nakomelingschap eenig denkbeeld te geven van de manier waarop de kapitein, na dezen brief om en om gekeerd en wel twintigmaal herlezen te hebben, zich op zijn stoel zette, en in zijn eigen gemoed een krijgsraad over de zaak hield, zou het verzamelde talent vereischen van alle groote mannen, die, hun eigen ongunstige dagen verachtend, het voornemen koesterden de nakomelingschap te bereiken, en daar nooit gekomen zijn. In het eerst was de kapitein veel te bedroefd en ontsteld om aan iets anders dan aan den brief zelf te denken; en zelfs toen zijn gedachten zich met de bijomstandigheden begonnen bezig te houden, hadden zij evengoed bij haar vroegere onderwerp kunnen blijven, zoo weinig licht kreeg hij daardoor. In dezen gemoedstoestand vond kapitein Cuttle, die den Slij-

per en niemand anders voor zijn balie had, er een groote verlichting in te beslissen dat hij over het algemeen een voorwerp van verdenking was, wat hij met zijn gezicht zoo duidelijk te kennen gaf, dat Rob er tegen inbracht:

„Och, neen, kapitein! Doe dat niet. Ik weet niet hoe gij dat doen kunt. Wat heb ik gedaan om zoo aangekeken te worden?”

„Jongetje,” zei kapitein Cuttle, „schreeuw maar niet voor je geslagen wordt. En wat je ook doet, verpraat je zelf niet.”

„Maar ik heb niets gedaan,” zei Rob.

„Houd je dan maar stil,” antwoordde de kapitein met nadruk.

Met een diep gevoel van de verantwoordelijkheid, die hem was opgelegd, en de noodzakelijkheid om deze geheimzinnige zaak volkomen te doorgronden, besloot kapitein Cuttle op de plaats zelf een onderzoek in te gaan stellen en den Slijper bij zich te houden. Dezen jongeling voorloopig als in arrest beschouwend, overwoog de kapitein of het niet raadzaam zou zijn hem handboeien aan te doen, zijn voeten aan elkaar te binden, of een blok aan zijn been te bevestigen; maar daar hij niet zeker was van de wettigheid van zulke maatregelen, besloot hij alleen maar, hem den heelen weg langs bij zijn schouder vast te houden, en hem, als hij tegenstribbelde, een slag te geven dat hij omrolde.

Rob bood echter geen tegenstand, en kwam dus aan het huis van den instrumentmaker, zonder onder strenger dwang te zijn geplaatst. Daar de luiken nog niet waren afgenomen, was de eerste zorg van den kapitein, den winkel te laten openzetten; en toen het daglicht was binnengelaten, begon hij met behulp daarvan zijn verdere nasporingen.

Allereerst plaatste de kapitein zich in den winkel op een stoel, als president van de rechtbank, die in zijn binnenste zitting hield, en gelastte Rob om weer onder de toonbank in bed te gaan liggen, en nauwkeurig te wijzen, waar hij de sleutels en het pakje had ontdekt toen hij wakker werd, hoe hij de deur gevonden had toen hij daar aan kwam, hoe hij naar Brig Place was gelopen — welke nabootsing voorzichtigheidshalve niet verder dan den drempel mocht gaan — en zoo voort. Toen dit alles verscheidene malen gedaan was, schudde de kapitein zijn hoofd en scheen te denken, dat de zaak zich slecht liet aanzien.

Vervolgens hield de kapitein, met een vaag idee van ergens een lijk te zullen vinden, een strenge nasporing door het heele huis; tastte met een kaars in den kelder

rond, stak zijn haak achter deuren, bracht zijn hoofd in heftige botsing met balken, en bedekte zich met spinnewebben. Naar de slaapkamer van den ouden man klimmend, ontdekten zij dat deze den afgeloopen nacht niet in bed was geweest, maar boven op het dek was gaan liggen, zooals uit den achtergebleven indruk bleek.

„En ik denk, kapitein,” zei Rob, in de kamer rondkijkend, „dat, toen mijnheer Gills in de laatste dagen zoo dikwijls uitging en weer thuiskwam, hij stuk voor stuk zijn kleine spullen weghaalde, opdat het niet zou opvallen.”

„Zoo!” zei de kapitein geheimzinnig. „Waarom, jongen?”

„Wel,” zei Rob, in het rond kijkend, „ik zie zijn scheergereedschap niet — en zijn borstels — en zijn hemden — en zijn schoenen ook niet.”

Naarmate deze voorwerpen werden opgenoemd, lette kapitein Cuttle bijzonder op verschillende lichaamsdeelen van den Slijper, om te zien of hij die dingen ook onlangs gebruikt, of misschien nog in zijn bezit had. Maar Rob hoefde zich nog niet te scheren, had zich zeker niet geborsteld, en de kleeren, die hij aanhad, waren ontwijfelbaar dezelfde die hij sedert lang had gedragen.

„En wat zou je zeggen,” zei de kapitein, „zonder je te verpraten — van den tijd dat hij is weggegaan?”

„Wel, kapitein,” antwoordde Rob, „ik denk, dat hij dat moet hebben gedaan kort nadat ik begon te snorken.”

„Hoe laat was dat?” zei de kapitein, die op het punt van den tijd heel nauwlettend wilde zijn.

„Hoe kan ik dat zeggen, kapitein!” antwoordde Rob. „Ik weet alleen maar dat ik in het begin een zwaren slaap heb en tegen den ochtend een lichten; en als mijnheer Gills tegen het aanbreken van den dag den winkel was doorgekomen, al was het maar op zijn teenen, zou ik hem vrij zeker in ieder geval aan de deur hebben gehoord.”

Na rijpe overweging van deze getuigenis, begon kapitein Cuttle te denken dat de instrumentmaker vrijwillig was verdwenen; in welke logische conclusie hij werd versterkt door den aan hem zelf gerichtten brief, die ontwijfelbaar van de hand van den ouden man was, en eveneens scheen te bewijzen dat hij zonder dwang was weggegaan. Vervolgens moest de kapitein overleggen, waarheen en waarom; en daar hij geen mogelijkheid zag de eerste vraag op te lossen, bepaalde hij zijn gedachten tot de tweede.

Zich de zonderlinge houding van den ouden man herinnerend, en het afscheid dat hij van hem genomen had, toen onverklaarbaar hartelijk, maar nu heel goed te begrijpen, kwam bij den kapitein de verschrikkelijke vrees op, dat hij, door het gemis van Walter en door zijn angst over het lot van dien goeden jongen overweldigd, tot zelfmoord was gekomen. Niet meer berekend voor wat het dagelijksche leven van hem eischte — zooals hij zelf dikwijls had gezegd — en zonder twijfel diep geschokt door de onrust die hij zoo lang had verdragen, was zooiets maar al te waarschijnlijk.

Wat anders dan een dergelijke toestand van krankzinnigheid kon hem, nu hij vrij van schulden was, en niet meer voor zijn vrijheid of zijn goederen hoefde te vreezen, bewogen hebben om heimelijk en alleen de vlucht te nemen? Dat hij eenige kleeren had meegenomen, als hij dit werkelijk had gedaan — en daarvan was men niet eens zeker — kon hij wel gedaan hebben (zoo redeneerde de kapitein) om nasporingen te voorkomen, om de aandacht van zijn waarschijnlijk lot af te leiden, en speciaal dat gemoed, dat nu over deze mogelijkheden nadacht, gerust te stellen. Dit waren in duidelijke woorden en kort samengevat, de inhoud en de slotsom van de overwegingen van den kapitein, waarmee hij zich een langen tijd bezighield, en die, evenals sommige meer openbare beraadslagingen, heel wijdloopig en ongeregeld waren.

Ten uiterste terneergeslagen, achtte de kapitein het billijk om Rob van zijn arrest te ontheffen en vrij te laten, maar toch nog onder een soort van toezicht te houden; en nadat hij van Brogley den uitdrager een knecht had gehuurd, om gedurende hun afwezigheid op den winkel te passen, ging de kapitein, Rob meenend, er op uit om de akelige taak te vervullen het stoffelijk overschot van Samuel Gills op te sporen.

Geen politiebureau, of lijkenhuis, of werkhuis in de hoofdstad ontkwam aan het bezoek van den harden blinkenden hoed. Op de werven, tusschen de schepen, langs den waterkant, de rivier op, de rivier af, hier en daar en overal blonk die hoed in het dichtste menschengewemel, als de helm van den held in een heldendicht. Een heele week lang las de kapitein in alle couranten en op alle aanplakbiljetten aankondigingen van alle gevonden en vermisten, en ging hij op alle uren van den dag er op uit om Samuel Gills te herkennen, in ongelukkige kleine scheepsjongens die over boord waren gevallen, en in lange vreemde delingen met zwarte baarden, die vergift

hadden ingenomen — „om zeker te zijn,” zei kapitein Cuttle, „dat hij het niet was.” Dit is zeker dat hij het nooit was, en de kapitein geen andere voldoening had.

Tenslotte liet kapitein Cuttle die pogingen als hopeloos varen, en ging zitten overwegen wat hij nu verder moest doen. Nadat hij den brief van zijn vriend nog eenige malen had doorgelezen, begreep hij dat „een thuis voor Walter te bewaren,” de voornaamste plicht was, die hem was opgelegd. Hij besloot dus om zelf in het huis van Samuel Gills te gaan wonen, den instrumentenwinkel te aanvaarden, en te zien wat er van kwam.

Maar daar deze stap met het verlaten van zijn kamers bij juffrouw MacStinger gepaard moest gaan, en hij wel wist dat deze vastberaden vrouw daarvan nooit zou willen hooren, nam de kapitein het wanhopige besluit om weg te loopen.

„Kijk eens hier, jongetje,” zei de kapitein tot Rob, nadat dit fraaie plan tot rijpheid was gekomen, „morgen zal ik hier niet op de ree te zien zijn voor den avond, niet voor middernacht misschien. Maar blijf op wacht tot je mij hoort aankloppen, en zodra ik dat doe, doe dan vlug de deur open.”

„Heel goed, kapitein,” zei Rob.

„Jij zult hier op de monsterrol blijven,” vervolgde de kapitein goedertieren, „en misschien wel promotie maken, als wij goed met elkaar overweg kunnen. Maar dadelijk als je mij morgenavond hoort aankloppen, hoe laat het ook zijn mag, spring je op en doe je in een wip de deur open.”

„Dat zal ik zeker, kapitein,” zei Rob.

„Omdat er, weet je,” zei de kapitein, om hem zijn opdracht beter in te prenten, „misschien wel eens jacht op mij gemaakt kan worden; en ik zou gepakt kunnen worden terwijl ik stond te wachten, als je niet vlug met de deur was.”

Rob verzekerde den kapitein nogmaals dat hij vlug met de deur zou zijn; en de kapitein ging, na deze voorzichtige regeling getroffen te hebben, voor de laatste maal naar juffrouw MacStinger's huis.

Het bewustzijn, dat kapitein Cuttle meedroeg dat dit de laatste maal was, en dat er zoo'n vreeselijk voornemen onder zijn vest verscholen lag, boezemde hem zoo'n angst voor juffrouw MacStinger in, dat de voetstappen van deze dame beneden, den heelen dag lang, genoeg waren om hem een rilling over zijn lijf te jagen. Het toeval wilde, dat juffrouw MacStinger in een allerliefst humeur was — zoo zacht als een huislammetje; en kapitein Cuttle's geweten gaf hem geweldige knepen, toen zij boven

kwam om te vragen of zij niet iets voor zijn middagmaal kon klaarmaken.

„Een lekker nierpuddinkje, bij voorbeeld, kapitein Cuttle,” zei zij, „of een schapehart. De moeite voor mij moet gij maar niet rekenen.”

„Neen, dank u wel, juffrouw,” antwoordde de kapitein.

„Dan een gebraden hoentje,” zei zij, „met wat kalfsvleesch gevuld en eiersaus. Kom, kapitein Cuttle, trakteer u zelf eens.”

„Neen, dank u wel, juffrouw,” antwoordde de kapitein heel nederig.

„Ik ben zeker dat gij van streek zijt en wat versterkends noodig hebt,” hervatte juffrouw MacStinger. „Waarom niet voor een enkelen keer een flesch sherry?”

„Wel, juffrouw,” antwoordde de kapitein, „als gij zoo goed wilt zijn een glaasje mee te drinken, dunkt mij zal ik dat eens probeeren. En zoudt ge mij dan het plezier willen doen, juffrouw,” zei de kapitein, door zijn geweten aan stukken gescheurd, „om een kwartaal huur vooruit van mij aan te nemen?”

„En waarom dat, kapitein Cuttle?” zei juffrouw MacStinger — met eenige scherp-te, naar hij dacht.

De kapitein schrok geweldig. „Als ge dat doen woudt, juffrouw,” zei hij onderdanig, „zoudt ge mij heel erg verplichten. Ik kan mijn geld niet goed bewaren. Het geeft zich zelf uit. Ik zou het heel vriendelijk van u vinden als gij het woudt aannemen.”

„Wel, kapitein Cuttle,” antwoordde de niets kwaads vermoedende juffrouw MacStinger, in haar handen wrijvend, „gij kunt doen zooals het u belieft. Met mijn huisgezin zou ik dat niet graag weigeren, evenmin als vragen.”

„En zoudt ge, juffrouw,” zei de kapitein, het blikken busje, waarin hij zijn geld bewaarde, van de bovenste kastplank halend, „zoudt ge zoo goed willen zijn de kleine familie hoofd voor hoofd anderhalven shilling van mij te geven? Als het schikte dat de kinderen zoo dadelijk in een troepje bovenkwamen zou ik ze graag willen zien.”

De onschuldige MacStinger'tjes, die in een zwerm naar boven kwamen, waren even zooveel dolken in de borst van den kapitein; hun onnoozel vertrouwen, dat hij zoo weinig verdiende, verscheurde zijn hart. Het oog van Alexander, die altijd zijn gunsteling was geweest, was hem ondraaglijk; en de stem van Juliana, het evenbeeld van haar moeder, maakte hem tot een lafaard.

Kapitein Cuttle bewaarde echter tamelijk goed den schijn, en liet een paar uur lang

vrij stevig door de kleine MacStinger's met zich sollen; die ook in hun kinderlijke speelschheid den harden blinkenden hoed eenigszins beschadigden, door er met hun beiden, als in een nestje, in te gaan zitten en met hun hielen van binnen tegen den bol te trommelen. Tenslotte stuurde de kapitein hen droevig weg, na van deze cherubijntjes afscheid te hebben genomen met de knagende wroeging van een misdadiger die ter dood gebracht zal worden.

In de stilte van den avond pakte de kapitein zijn zwaarste bezittingen in een kist, die hij sloot, met het plan ze daar te laten staan, waarschijnlijk voor altijd, maar met de onwaarschijnlijke hoop om eens iemand te vinden, moedig en roekeloos genoeg om ze te gaan halen. Van zijn lichtere eigendommen maakte de kapitein een pakje, zijn zilver stak hij bij zich, en zoo was hij voor de vlucht gereed. Te middernacht, toen Brig Place in sluimer was gedompeld, en juffrouw MacStinger, met haar kindertjes om haar heen, in zoete vergetelheid lag verzonken, sloop de booze kapitein in het donker op zijn teenen naar beneden, openende de deur, trok die zacht achter zich dicht, en ging aan den haal.

Vervolgd door het beeld van juffrouw MacStinger, uit haar bed gesprongen om hem, gekleed of ongekleed zooals zij was, na te zetten en terug te halen, en door het besef van de gruwelijkheid van zijn misdaad, liet kapitein Cuttle tusschen Brig Place en de deur van den instrumentmaker geen gras onder zijn voeten groeien. De deur werd geopend zoodra hij aanklopte — want Rob stond op de wacht — en toen zij weer gesloten en gegrendeld was, voelde kapitein Cuttle zich betrekkelijk veilig.

„Hè!” zei de kapitein rondkijkend, „dat is loopen!”

„Toch niets gebeurd, kapitein?” zei de starende Rob.

„Neen, neen!” antwoordde de kapitein, na met een verschietende kleur naar een voorbijgaanden voetstap op straat te hebben geluisterd. „Maar onthoud goed, jongen, als er ooit een dame, behalve die twee, die je laatst gezien hebt, naar kapitein Cuttle komt vragen, zeg dan dat men hier niemand van dien naam kent en nooit van hem gehoord heeft. Onthoud dat, begrepen?”

„Ik zal er voor zorgen, kapitein,” antwoordde Rob.

„Je zou wel kunnen zeggen — als je wou,” hernam de kapitein aarzelend, „dat je in de courant had gelezen, dat er een kapitein van dien naam naar Australië was

gegaan, met een heele bemanning aan boord, die gezworen had om nooit terug te komen.”

Rob knikte maar eens ten teeken dat hij dezen wenk begreep; en nadat kapitein Cuttle beloofd had hem tot een man te zullen maken, als hij zijn orders in acht nam, stuurde hij hem geeuwend naar zijn bed onder de toonbank, en ging zelf naar boven naar het kamertje van Samuel Gills.

Wat de kapitein den volgenden dag uitstond als er een vrouwenhoed voorbijkwam of hoe dikwijls hij den winkel instoof om een denkbeeldige juffrouw MacStinger te ontvluchten en op de vliering veiligheid zocht, is niet te beschrijven. Om zich niet langer met dat voortdurende wegloupen te vermoeien, hing de kapitein een gordijntje voor de glazen deur tusschen den winkel en het achterkamertje, zocht op de deur een sleutel aan den bos die hem gestuurd was, en boorde een kijkgaatje in den muur. Het nut van deze verschansing is duidelijk. Zoodra zich een vrouwenhoed vertoonde, wipte de kapitein zijn vesting binnen, sloot zich op en bleef den vijand heimelijk observeren. Bleek het alarm valsch te zijn, dan wipte hij er weer uit. En zoo talrijk waren de vrouwenhoeden op straat, en zoo onfeilbaar was het alarm dat zij meebrachten, dat de kapitein den heelen dag bijna zonder ophouden in- en uitwipte.

Onder dien vermoeienden garnizoensdienst vond kapitein Cuttle echter toch nog tijd om den winkelvoorraad na te zien, waaromtrent hij in het algemeen het denkbeeld koesterde dat alles niet te veel gewreven kon worden — wat Rob veel werk gaf. Ook kwam hij op den inval om enkele voorwerpen, die er nogal uitlokkend uitzag, op de gis van prijskaartjes te voorzien, van tien shillingen tot vijftig pond, en ze zoo voor het raam ten toon te stellen, tot groote verbazing van het publiek.

Na deze verbeteringen tot stand te hebben gebracht, begon kapitein Cuttle, door zooveel instrumenten omringd, te voelen, dat hij een man van wetenschap was; en keek 's avonds, als hij in het achterkamertje zijn pijp zat te rooken, door het lantaarntje naar de sterren op, alsof hij een soort eigendomsrecht op hen gekregen had. Als handelaar in de City begon hij ook belang te stellen in den Lord Mayor, de Sheriffs en de gilden, en achtte hij zich verplicht om dagelijks de prijsnotering van de effecten te lezen, hoewel hij ondanks alle stuurmanskunst niet kon uitmaken wat die cijfers beteekenden, en de breuken heel best had kunnen missen. Zoodra hij den

houten adelborst in bezit had genomen, wilde hij Florence gaan opzoeken, om haar die vreemde tijding van oom Sam mee te deelen, maar zij was van huis. Zoo wende de kapitein zich langzamerhand aan zijn veranderde levenswijze, en zijn vermogens tot schatting van den tijd verliezend, zooals wel meer gebeurt als iemand een groote verandering overkomt, dacht hij mijmerend aan Walter en Samuel, ja zelfs aan juffrouw MacStinger, als aan dingen die lang geleden waren.

HOOFDSTUK XXVI.

Schaduwen van het verleden en de toekomst.

„Uw onderdanigste dienaar, mijnheer,” zei de majoor. „Voor den drommel, mijnheer, een vriend van mijn vriend Dombey is een vriend van mij, en ik ben blij dat ik u zie.”

„Ik ben, Carker,” zei Dombey, als tot opheldering, „majoor Bagstock oneindig verplicht voor zijn gezelschap en conversatie. Majoor Bagstock heeft mij een grooten dienst bewezen, Carker.”

Carker de chef, met zijn hoed in zijn hand, juist in Leamington aangekomen en aan den majoor voorgesteld, liet den majoor zijn heele dubbele rij tanden zien en vertrouwde wel zoo vrij te mogen zijn om hem van ganscher harte te danken dat hij in mijnheer Dombey's uiterlijk en gemoedstemming zoo'n groote verbetering had tot stand gebracht.

„Waarachtig, mijnheer,” zei de majoor tot antwoord, „ik hoef nergens voor bedankt te worden, want het is een geven en nemen geweest. Een groot man zooals onze vriend Dombey, mijnheer,” zei de majoor, terwijl hij zijn stem liet dalen, maar niet zoo dat hij voor dien heer onhoorbaar werd, „kan niet nalaten zijn vrienden te verbeteren en te verheffen. Hij versterkt en verheft iemand in zijn zedelijke natuur, mijnheer, dat doet Dombey.”

Carker ving de uitdrukking gretig op. In zijn zedelijke natuur. Precies de woorden die hij had willen opperen.

„Maar als mijn vriend Dombey, mijnheer,” vervolgde de majoor, „u van majoor Bagstock spreekt, moet ik zoo vrij zijn hem en u terecht te wijzen. Hij bedoelt dan eenvoudig Joe, mijnheer — Joey B. — Josh Bagstock — Jozef — de ruwe, taaie oude J., mijnheer. Tot uw dienst.”

Carker's buitengewone vriendelijkheid en welwillendheid voor den majoor, en Carker's bewondering van zijn ruwheid, taaiheid en plompheid, blonken uit elken tand in Carker's mond.

„En nu, mijnheer,” zei de majoor, „hebben gij en Dombey een drommelschen boel zaken om over te praten.”

„Volstrekt niet, majoor,” zei Dombey.

„Dombey,” hervatte de majoor op den toon van een uitdaging. „Dat weet ik beter. Een man als gij — de steunpilaar van den handel — moet niet gehinderd worden. Uw oogenblikken zijn kostbaar. Bij het diner zullen wij elkaar terugzien. Intusschen zal oude Jo uit den weg blijven. Wij dineeren om zeven uur precies, mijnheer Carker.”

Zoo ging de majoor weg, met een erg opgezwollen gezicht; maar dadelijk zijn hoofd weer naar binnen stekend, zei hij: „Neem mij niet kwalijk, Dombey, hebt gij ook een boodschap voor ze?”

Eenigszins verlegen, en niet zonder een blik naar den beleefden bewaarder van zijn zakelijke vertrouwen, droeg Dombey den majoor zijn complimenten op.

„Waarachtig, mijnheer,” zei de majoor, „het moet iets warmers zijn, of oude Jo zal verre van welkom zijn.”

„Mijn groeten dan, als gij wilt, majoor,” antwoordde Dombey.

„Voor den drommel, mijnheer,” zei de majoor, schertsend zijn schouders en zijn bolle wangen schuddend; „maak het nog wat warmer.”

„Wat u dan maar belieft, majoor,” zei Dombey.

„Uw vriend is slim, mijnheer, verduiveld slim,” zei de majoor, om de deur heen naar Carker kijkend. „Maar Bagstock ook.”

Hij grinnikte nog wat, maar hield eensklaps daarmee op, gaf zich zelf een slag op zijn borst en zei plechtig: „Dombey, ik benijd uw gevoelens. God zegen u!” En daarmee ging hij weg.

„Gij moet dien heer van heel veel nut hebben gevonden,” zei Carker, hem met zijn tanden volgend.

„Bijzonder,” zei Dombey.

„Hij schijnt hier vrienden te hebben,” hervatte Carker. „Ik merk, uit wat hij zegt, dat gij hier in de society komt. Ik moet zeggen,” daarbij glimlachte hij afschuwelijk, „ik ben heel blij dat gij dat doet.”

Dombey toonde zijn erkentelijkheid voor deze belangstelling van zijn ondergezaghebber door zijn horlogeketting rond te draaien en eenigszins met zijn hoofd te bewegen.

„Gij zijt voor de society geboren,” zei Carker. „Van alle menschen die ik ken zijt

gij door karakter en positie het best voor de society geschikt. Ik moet zeggen, het heeft mij dikwijls verbaasd dat gij u zo lang daarvan afgezonderd hebt gehouden."

"Ik had mijn redenen daarvoor, Carker. Ik was alleen en onverschillig voor gezelligheid. Maar gij hebt zelf buitengewone talenten voor de society en daarom moest het u meer verwonderen."

"O — ik!" zei de ander, met bereidvaardige zelfverachting. "Met iemand als ik is het heel iets anders. Ik ben met u niet te vergelijken."

Dombey bracht zijn hand aan zijn das, schikte zijn kin daarin en stond zijn trouwen vriend en dienaar een poos zwijgend aan te kijken. "Ik zal het genoeg hebben, Carker," zei hij eindelijk, en scheen daarbij iets weg te slikken dat wat te groot voor zijn keel was, "om u aan mijn — aan de vrienden van den majoor voor te stellen. Heel aardige mensen."

"Dames daaronder, zou ik denken?" zei de gladtongige dienaar.

"Het zijn allen — dat is te zeggen, het zijn allebei dames," antwoordde Dombey.

"Maar twee?" glimlachte Carker.

"Er zijn er maar twee. Ik heb mijn visites tot haar woning bepaald en hier geen andere kennissen gemaakt."

"Zusters misschien?" zei Carker.

"Moeder en dochter," antwoordde Dombey.

Toen Dombey zijn oogen neersloeg en zijn das weer schikte, veranderde de glimlachende tronie van Carker, zonder eenigen overgangstoestand, in een donker en dreigend gezicht, dat hem met een hoonende grijns onderzoekend aankeek. Toen Dombey zijn oogen weer opsloeg, nam het gezicht ook weer even snel de oude uitdrukking aan en liet hem al het tandvleesch zien dat het had.

"Gij zijt heel vriendelijk," zei Carker. "Het zal mij bijzonder verheugen als ik met haar kennis mag maken. Van dochters gesproken, ik heb juffrouw Dombey gezien."

Plotseling steeg Dombey het bloed naar het gezicht.

"Ik ben zoo vrij geweest," zei Carker, "haar te gaan vragen of zij mij ook een kleine opdracht had mee te geven. Maar ik ben niet zoo gelukkig de overbrenger van iets te zijn behalve van haar — haar liefste groeten."

Een wolvegezicht was het toen, zelfs met de heete tong in den opengesperden muil zichtbaar, toen zijn oogen die van Dombey ontmoetten.

"Welke berichten over de zaken zijn er?"

vroeg Dombey, na een poos van stilte, waaronder Carker eenige papieren voor den dag had gehaald.

"Heel weinig," antwoordde Carker. "Over het geheel zijn wij sedert eenigen tijd niet zoo fortuinlijk geweest als gewoonlijk, maar dat is van weinig belang voor u. Bij Lloyd's houdt men de „Zoon en Erfgenaam" voor verloren. Maar het schip was verzekerd van de kiel tot den top van den mast."

"Carker," zei Dombey, zich dicht bij hem op een stoel zettend, "ik kan niet zeggen dat dat jongmensch, Gay, ooit een gunstigen indruk op mij heeft gemaakt..."

"Op mij ook niet," viel Carker er op in.

"Maar ik wou toch wel," vervolgde Dombey, zonder op die onderbreking te letten, "dat hij nooit aan boord van dat schip was gekomen. Ik wou wel dat hij niet uitgestuurd was."

"Het is jammer dat ge dat niet bijtijds hebt gezegd, niet waar?" antwoordde Carker koeltjes. "Maar, ik geloof dat alles zoo toch maar het beste is. Heb ik u al gezegd dat er tusschen juffrouw Dombey en mij iets geweest is dat op een kleine vertrouwelijkheid leek?"

"Neen," zei Dombey barsch.

"Ik twijfel er niet aan," hervatte Carker, na een poos van stilte, die bijzonderen indruk moest maken, "dat waar Gay ook is, hij veel beter is waar hij is, dan hier thuis. Als ik in uw plaats was of zijn kon, zou ik daarvan overtuigd zijn. Ik zelf ben er volkomen van overtuigd. Juffrouw Dombey is goed van vertrouwen en jong — misschien bijna niet hooghartig genoeg, voor uw dochter — als zij één gebrek heeft. Hoewel dat niet veel is. Wilt gij deze balansen met mij doorzien?"

Dombey leunde in zijn stoel achterover, in plaats van zich over de papieren te buigen die hem werden voorgelegd, en keek Carker strak aan. Carker hield zich, met eenigszins opgetrokken oogleden, alsof hij naar de cijfers keek en wachtte tot het zijn patroon gelegen zou komen met het werk te beginnen. Hij toonde dat hij zich maar zoo hield, uit groote kieschheid en om Dombey's gevoel te sparen, en terwijl de ander hem aankeek, begreep deze dit heel goed, en voelde hij dat, zonder die kieschheid, zijn vertrouwde veel meer gezegd zou hebben, wat hij (Dombey) te trotsch was om te vragen. Dit was dikwijls Carker's manier bij het behandelen van zaken. Langzamerhand werd Dombey's blik minder strak en vestigde hij zijn aandacht op de papieren voor hem; maar terwijl hij bezig was met die na

te kijken, hield hij dikwijls op en keek Car-ker weer aan. Wanneer hij dit deed praalde Car-ker evenals tevoren met zijn kieschheid, en prentte hij deze zijn grooten patroon hoe langer hoe meer in.

Terwijl zij zoo bezig waren en onder Car-ker's handige aanstoken toornige gedachten ten opzichte van de arme Florence in Dombey's hart de plaats begonnen in te nemen van den kouden afkeer die daarin vroeger had geheerscht, wandelde majoor Bagstock, diep bewonderd door de oude dames in Leamington, en door den kleurling met de gewone lichte bagage gevolgd, den schaduwkant van den weg langs, om mevrouw Skewton een ochtendvisite te gaan brengen. Daar het middag was toen de majoor het paleis van Cleopatra bereikte, had hij het geluk zijn koningin op haar gewone sofa bij een kop koffie te vinden kwijnen, in een kamer zoo verduisterd, om haar weelderige rust door geen zonnestraal te storen, dat Withers, die op haar bevelen stond te wachten, meer op het spook van een page dan op een levenden jongen leek.

„Welk onuitstaanbaar schepsel is dat, dat daar binnenkomt?” zei mevrouw Skewton. „Dat kan ik niet uithouden. Ga weg, wie er ook is!”

„Gij hebt toch het hart niet om J. B. te verbannen, mevrouw?” zei de majoor, en bleef met den rotting op zijn schouder halverwege stilstaan.

„O, zijt gij het?” zei Cleopatra. „Nu ik mij wel bedenk moogt gij binnenkomen.”

De majoor kwam dus binnen, en naar de sofa komend, drukte hij haar bekoorlijke hand aan zijn lippen.

„Ga zitten,” zei Cleopatra, kwijnend met haar waaier wuivend, „maar ver van mij af. Kom niet dicht bij mij, want ik ben verschrikkelijk gevoelig en zenuwachtig vanmorgen, en gij ruikt naar de zon. Gij zijt geblakerd.”

„Waarachtig mevrouw,” zei de majoor, „er is een tijd geweest dat Jozef Bagstock werkelijk door de zon gebraden en geblakerd werd; dat hij door de broeikashitte in West-Indië zoo werd geforceerd, mevrouw, dat hij onder den naam van de Bloem bekend was. Men hoorde nooit van Bagstock in die dagen, mevrouw, men hoorde van de Bloem — de Bloem van ons regiment. De Bloem mag min of meer verwelkt zijn, mevrouw,” zei de majoor, zich op een stoel zettend, veel dichterbij dan zijn wreede godin hem had aangewezen, „maar hij is nog een taaie plant, en altijd groen, dat wil zeggen altijd trouw.”

Hier kneep de majoor, door de donkere

kamer gedekt, zijn oog dicht, liet zijn hoofd rollen als een harlekijn, en bracht zich misschien, door overmaat van zelfvoldaanheid, veel dichter bij een beroerte dan hij nog ooit geweest was.

„Waar is mevrouw Granger?” vroeg Cleopatra haar page.

Withers geloofde dat zij op haar kamer was.

„Heel goed,” zei mevrouw Skewton. „Ga maar weg en doe de deur dicht. Ik heb belet.”

Toen Withers verdween, draaide mevrouw Skewton kwijnend haar hoofd naar den majoor om, zonder zich verder te bewegen, en vroeg hem hoe zijn vriend het maakte.

„Dombey, mevrouw,” antwoordde de majoor, met een komisch gegorgel in zijn keel, „maakt het zoo goed als iemand in zijn toestand het maar kan maken. Zijn toestand is wanhopig, mevrouw. Dombey is getroffen. Door en door geschoten.”

Cleopatra wierp den majoor een scherp blik toe, die bijzonder afstak bij den geaffecteerd temenden toon waarmee zij daarop zei:

„Majoor Bagstock, al weet ik maar weinig van de wereld — en ik heb werkelijk geen spijt van mijn onkunde, want het is toch maar een valsche wereld, vrees ik, vol akelige gemaaktheid, waar de natuur zelden ontzien wordt en men de muziek van het hart maar zelden hoort — kan ik u toch niet verkeerd verstaan. Gij doelt op Edith — mijn bijzonder dierbare kind,” zei mevrouw Skewton, met haar wijsvinger langs haar wenkbrauwen strijkend, „en uw woorden doen de teuerste snaren trillen.”

„Plompheid, mevrouw,” antwoordde de majoor, „is altijd een eigenaardigheid van den stam van Bagstock geweest. Gij hebt gelijk. Joe moet het toegeven.”

„En gij doelt ook,” hervatte Cleopatra, „op een van de schoonste en edelste en heiligste aandoeningen waarvoor onze droevig verbasterde natuur vatbaar is, als ik het wel heb.”

De majoor legde zijn hand op zijn lippen en liet Cleopatra een kusje toezweven, als om te beduiden welke aandoening hij bedoelde.

„Ik voel dat ik zwak ben; ik voel wel dat het mij ontbreekt aan die geestkracht, die een mama behoort te ondersteunen,” zei mevrouw Skewton, met den geborduurd rand van haar zakdoek langs haar lippen vegend, „maar ik kan toch aan iets dat voor mijn lieve Edith zoo buitengewoon belangrijk is, haast niet denken, zonder een

gevoel alsof ik flauw zal vallen. Maar toch, gij booze man, daar gij er zoo vermetel over hebt gesproken en het mij toch al zoo veel smart heeft veroorzaakt," hierbij wees zij met haar waaier naar haar linkerzijde, „wil ik niet voor mijn plicht terugdeinzen."

De majoor liet zijn hoofd rollen en kneep zijn oog dicht, tot hij een kuch kreeg, die hem noodzaakte een paar keer de kamer op en neer te loopen, voor zijn schoone vriendin kon verder gaan.

„Mijnheer Dombey," zei mevrouw Skewton eindelijk, „was, nu al heel veel weken geleden, zoo beleefd ons de eer van een visite te bewijzen, in uw gezelschap, mijn beste majoor. Ik moet bekennen — laat ik maar openhartig zijn — dat het mijn gebrek is mijn gevoel te veel te laten spreken, mijn hart als het ware van buiten te dragen. Ik ken mijn gebrek wel. Mijn ergsten vijand kan ik niet beter kennen. Maar ik heb er geen berouw van; ik wil mij liever niet door de gevoellooze wereld laten bevriezen, en dat verwijt gewillig dragen."

Mevrouw Skewton verschikte haar halsdoekje, kneep eens in haar dorre keel, om het vel zachter te doen worden, en vervolgde met groote zelfvoldoening:

„Het deed mij oneindig veel genoegen (en mijn lieve Edith ongetwijfeld ook) mijnheer Dombey hier te zien. Als een vriend van u, mijn beste majoor, waren wij natuurlijk al gunstig jegens hem gestemd, en ik verbeelde mij iets hartelijks bij mijnheer Dombey op te merken, dat buitengewoon verkwikkend was."

„Op 't oogenblik heeft Dombey verduiveld weinig hartelijks, mevrouw," zei de majoor.

„Booswicht," riep mevrouw Skewton uit, hem kwijnend aankijkend, „houd u toch stil. Mijnheer Dombey," vervolgde Cleopatra, de rozenkleur op haar kaken effenend, „herhaalde dus zijn visite; en misschien vond hij iets aanlokkends in den eenvoud van onzen smaak — want het natuurlijke heeft altijd iets bekoorlijks; hij bezocht tenminste elken avond onzen kleinen kring. Weinig dacht ik aan de verschrikkelijke verantwoording die ik op mij laadde, toen ik mijnheer Dombey aanmoedigde — om..."

„Om zich hier in te kwartieren, mevrouw," zei de majoor.

„Grove man!" zei mevrouw Skewton, „gij raadt wat ik bedoel, maar drukt het hatelijk uit."

Hier liet mevrouw Skewton haar elleboog op een tafeltje naast zich rusten, en haar hand in een sierlijke houding, naar zij dacht, naar beneden hangen en met haar

waaier bengelen. Onder het spreken bleef zij met een zeker traag welgevallen naar die hand kijken.

„De ziele-smart die ik verduurd heb," zei zij met een fijn dichtgeknepen mondje, „toen de waarheid langzamerhand voor mij duidelijk werd, is veel te verschrikkelijk geweest om er over uit te weiden. Mijn heele wezen is met mijn lieve Edith samengestengeld; en haar van dag tot dag te zien veranderen — mijn lieve troetelkindje, dat sedert den dood van dien allerbesten Granger haar hart zoo zorgvuldig heeft bewaard — is het aandoenlijkste wat er op de wereld bestaat."

Mevrouw Skewton's wereld scheen niet veel aandoenlijks te bevatten, als men afgang op den indruk, dien dit aandoenlijkste op haar maakte. Maar dit in het voorbijgaan.

„Edith," kwezelde mevrouw Skewton, „die de parel van mijn leven is, lijkt sprekend op mij, zegt men. Ik geloof ook wel dat wij op elkaar lijken."

„Er is één man in de wereld, die nooit zal toegeven dat iemand op u lijkt, mevrouw," zei de majoor, „en die man heet oude Joe Bagstock."

Cleopatra deed alsof zij den vleier met haar waaier zijn hersenen wilde inslaan, maar bedacht zich, glimlachte en vervolgde:

„Als mijn bekoorlijke meisje eenige goede eigenschappen van mij heeft geërfd, heeft zij ook mijn zwakheden geërfd, boosaardige man. Zij heeft veel vastheid van karakter — het mijne, zegt men, dat ontzaglijk vast is geweest, hoewel ik het niet geloof — maar als zij eenmaal geroerd wordt is zij geweldig gevoelig en teerhartig. Wat moet ik voelen als ik haar zie kwijnen! Het zal mij den dood aandoen."

De majoor stak zijn onderkin vooruit en kneep zijn blauwe lippen dicht, om het innigste medelijden te kennen te geven.

„Het vertrouwen," zei mevrouw Skewton, „dat tusschen ons bestaan heeft — de vrije uitstorting van gevoel en ziel — is roerend om er aan te denken. Wij zijn meer als zusters geweest dan als mama en kind."

„Precies J. B.'s mening," zei de majoor, „die hij meer dan vijftigduizendmaal bezworen heeft."

„Val mij toch niet in de rede, ruwe man," zei Cleopatra. „Wat moet ik dan voelen, als ik merk, dat er een onderwerp is dat tusschen ons vermeden wordt! Dat er — hoe heet het ook weer — een kloof tusschen ons is geopend! Dat mijn argelooze Edith voor mij veranderd is! Natuurlijk zijn

mijn aandoeningen van den pijnlijksten aard."

De majoor stond van zijn stoel op en kwam dicht bij het tafeltje zitten.

"Van dag tot dag zie ik dit, mijn beste majoor," vervolgde mevrouw Skewton. "Van dag tot dag voel ik dit. Van uur tot uur verwijt ik mij zelf die overmaat van vertrouwelijkheid, die tot zulke droevige gevolgen heeft geleid; en bijna van minuut tot minuut hoop ik dat mijnheer Dombey zich zal verklaren en een eind zal maken aan de marteling die ik onderga, en die mijn krachten ondermijnt. Maar er gebeurt niets, mijn beste majoor; ik ben een slavin van de wroeging — pas op dat kopje, ge kunt zoo lomp zijn — mijn lieve Edith is heelemaal veranderd; en ik zie werkelijk niet wat ik zou kunnen doen, of met wien ik zou kunnen overleggen."

Majoor Bagstock, misschien aangemoedigd door den vertrouwelijken toon, dien mevrouw Skewton langzamerhand had aangenomen, stak haar over het tafeltje heen zijn hand toe en zei:

"Overleg met Joe, mevrouw."

"Wel, gij ondeugende plaaggeest," zei Cleopatra, haar eene hand aan den majoor gevend en hem met haar waaier, dien zij in de andere had, op zijn knokkels tikkend. "Waarom zegt gij dan niet iets dat wat afdoet?"

De majoor lachte, kuste de hand die zij hem gegeven had, en lachte nog eens heel smakelijk.

"Heeft mijnheer Dombey zooveel hartelijks als ik hem heb toegeschreven?" zei Cleopatra op een teeder kwijnenden toon. "Denkt gij dat hij het ernstig meent, mijn beste majoor? Zoudt gij adviseeren hem over deze quaestie aan te spreken, of zou het beter zijn hem maar te laten begaan? Zeg mij eens als een goede vriend, wat gij zoudt raden."

"Zullen wij hem met Edith Granger laten trouwen, mevrouw?" zei de majoor met een schor gegriinnik.

"Geheimzinnig schepsel!" zei Cleopatra, en liet haar waaier op den neus van den majoor neerkomen. "Hoe kunnen wij hem laten trouwen?"

"Ik zeg, zullen wij hem met Edith Granger laten trouwen, mevrouw?" grinnikte de majoor weer.

Mevrouw Skewton gaf geen antwoord met woorden, maar keek den majoor glimlachend aan, met zooveel schalkschheid en levendigheid, dat de dappere officier dit voor een uitdaging hield en een kus op haar buitengewoon roode lippen gedrukt

zou hebben, als zij er niet met jeugdige behendigheid haar waaier voorgehouden had. Dit kon zedigheid zijn, of ook vrees voor een gevaar dat het rood bedreigde.

"Dombey, mevrouw, is een goede vangst," zei de majoor.

"O, gij inhalige vrek!" riep Cleopatra met een gillette. "Gij doet mij ijzen."

"En Dombey, mevrouw," zei de majoor, nog dichterbij komend, "meent het ernstig. Jozef zegt dat. Bagstock weet dat. J. B. houdt hem er bij. Laat Dombey maar alleen begaan, mevrouw. Dombey is ingepakt. Doe wat gij gedaan hebt; doe niets meer; en verlaat u op J. B. dat het goed zal afloopen."

"Denkt gij dat werkelijk, mijn beste majoor?" zei Cleopatra, die hem, in weerwil van haar geveinsde onverschilligheid, heel scherp in het oog had gehouden.

"Ik ben er zeker van, mevrouw," antwoordde de majoor. "Cleopatra de weergalooze en haar Antonius Bagstock zullen nog dikwijls met opgetogenheid hierover spreken, als zij de weelde van Edith Dombey's huishouden mee genieten. Dombey's rechterhand, mevrouw," zei de majoor, zich in zijn gegriinnik stuitend en plotseling ernstig wordend, "is hier gekomen."

"Vanmorgen?" zei Cleopatra.

"Vanmorgen, mevrouw," antwoordde de majoor. "En Dombey's verlangen naar zijn komst, mevrouw, is daaraan toe te schrijven — geloof dat op Joe's woord; want Joe is verduiveld slim" — de majoor tikte tegen zijn neus en kneep een van zijn oogen dicht, wat zijn aangeboren schoonheid niet bepaald verhoogde — "dat hij wenscht dat die mijnheer Carker zal begrijpen wat er aan de hand is, zonder dat Dombey het hem zegt en hem raadpleegt. Want Dombey, mevrouw, is zoo trotsch als Lucifer."

"Een bekoorlijke eigenschap," lispelde mevrouw Skewton, "die aan mijn lieve Edith doet denken."

"Wel, mevrouw," zei de majoor, "ik heb al eenige wenken gegeven, en die Carker begrijpt ze best; en ik zal er nog meer geven, voor de dag om is. Dombey heeft voor morgen over een toertje naar Warwick Castle en Kenilworth gesproken, na eerst met ons ontbeten te hebben. Ik zou de invitatie overbrengen. Wilt ge ons die eer bewijzen, mevrouw?" zei de majoor, zwellend van kortademigheid en slimheid, terwijl hij een briefje te voorschijn haalde, waarin Paul Dombey mevrouw Skewton en haar beminnelijke dochter tot dit toertje inviteerde, met een postscriptum, waarin hij zijn bijzondere complimenten aan mevrouw Granger verzocht over te brengen.

„Sst!” zei Cleopatra plotseling. „Edith.”

Men zou niet bepaald kunnen zeggen dat de liefderijke moeder bij dezen uitroep haar kwijnende, flauwe affectatie hernam; want zij had die niet afgelegd, en het was ook niet waarschijnlijk dat zij dit ooit zou

Edith, zoo mooi en statig, maar zoo koud en terugstootend — die even toonde dat zij de aanwezigheid van majoor Bagstock opmerkte, daarop een scherp blik naar haar moeder wierp, zich achter het gordijn van een raam neerzette en daar naar buiten

„DANK U. IK HEB GEEN VERLANGEN OM HET TE LEZEN,” WAS HAAR ANTWOORD.

of kon doen, behalve in het graf. Maar haastig elken zweem van ernst of erkenning van een opzet, hetzij goed of kwaad, verwijderend, die haar gezicht, stem of houding voor een oogenblik had verraden, lag zij weer even flauw en lusteloos als altijd op de sofa, toen Edith de kamer binnenkwam.

bleef kijken.

„Lieve Edith,” zei mevrouw Skewton, „waar ter wereld zijt ge toch geweest? Ik ben erg verlegen om u geweest.”

„Gij hadt gezegd dat gij belet hadt, en daarom bleef ik weg,” antwoordde zij, zonder haar hoofd om te keeren.

„Dat was wreed voor den ouden Joe, me-

vrouw," zei de majoor met zijn gewone galanterie.

"Het was wreed, dat weet ik," zei zij, nog steeds naar buiten kijkend, en met zoo'n kalme minachting, dat de majoor volkomen uit het veld geslagen was en geen antwoord meer kon bedenken.

"Majoor Bagstock, lieve Edith," teemde haar moeder, "die gewoonlijk het onbruikbaarste en onaangenaamste schepsel op de wereld is, zooals gij weet...."

"Het is heusch de moeite niet waard, mama," zei Edith, nu omkijkend, "die manier van spreken in acht te nemen. Wij zijn heelemaal alleen, en wij kennen elkaar."

De stille verachting die uit haar mooie gezicht sprak — een stille verachting, die blijkbaar haar zelf, niet minder dan hen, ten doel had — was zoo doordringend, dat het lachje van haar moeder, hoewel anders onverschrokken genoeg, er voor bezweek.

"Maar meisjelief," begon zij weer.

"Nog geen vrouw?" zei Edith met een glimlach.

"Wat zijt ge vandaag toch wonderlijk, kindlief. Laat ik u mogen zeggen, liefje, dat majoor Bagstock een allerliefst briefje van mijnheer Dombey heeft meegebracht, een invitatie om morgen bij hem te komen ontbijten en dan naar Warwick en Kenilworth te rijden. Wilt gij gaan, Edith?"

"Of ik gaan wil!" zei zij met een hoogroode kleur en snel ademhalend, terwijl zij zich omdraaide en haar moeder aankeek.

"Ik wist wel dat ge het zoudt aannemen, liefje," zei de moeder losweg. "Het vragen is, zooals ge zegt, maar een formaliteit. Hier is mijnheer Dombey's briefje, Edith."

"Dank u. Ik heb geen verlangen om het te lezen," was haar antwoord.

"Dan zal ik het misschien beter maar zelf beantwoorden," zei mevrouw Skewton, "hoewel ik gedacht had u te vragen mijn secretaresse te zijn."

Daar Edith geen beweging maakte en geen antwoord gaf, verzocht mevrouw Skewton den majoor het tafeltje bij haar te schuiven, het lessenaartje dat het bevatte open te slaan, en haar aan pen en papier te helpen, welke hoffelijke diensten de majoor met veel onderdanigheid en ijver verrichtte.

"Uw groeten, lieve Edith?" zei mevrouw Skewton, met de pen in haar hand wachtend om een postscriptum te schrijven.

"Wat ge wilt, mama," antwoordde zij, zonder haar hoofd om te keeren, en met stroeve onverschilligheid.

Mevrouw Skewton schreef dus wat zij wilde, zonder nadere aanduiding te verlan-

gen, gaf haar briefje aan den majoor, die het als een kostbaarheid ontving en deed alsof hij het dicht bij zijn hart wilde bergen, maar het tenslotte in zijn broekzak moest steken, daar zijn vestzakje niet erg veilig was. Daarop nam de majoor hoffelijk en ridderlijk afscheid van de beide dames, een afscheid, dat de oudste op haar gewone manier beantwoordde, terwijl de jongste, met haar gezicht naar het raam zittend, zóó eventjes haar hoofd boog, dat het een groo-ter compliment voor den majoor zou zijn geweest als zij heelemaal niets gedaan had, zoodat hij had kunnen denken dat men hem niet gehoord had.

"Wat verandering bij haar betreft, mijnheer," peinsde de majoor op den terugweg — waarop hij, daar het een zonnige middag was, den kleurling met de lichte bagage vooruit liet marcheeren, en in de schaduw van dien verbannen prins wandelde — "wat verandering betreft, mijnheer, en kwijnen en zoo al meer, dat wil er bij Jozef Bagstock niet in. Dat gaat niet op, mijnheer. Maar dat er soms verdeeldheid tusschen haar is — of een kloof, zooals de moeder zegt — verdomd mijnheer, dat schijnt maar al te waar te zijn. En het is maar al te wonderlijk ook! Wel mijnheer!" hijgde de majoor, "Edith Granger en Dombey zijn aan elkaar gewaagd; laten zij het maar uitvechten! Bagstock houdt het met de winnende partij!"

Daar de majoor, in het vuur van zijn gedachten, deze laatste woorden hardop uitsprak, bleef de ongelukkige kleurling stilstaan en keek om, in de meening dat hij persoonlijk werd aangesproken. Verbolgen over dit blijk van insubordinatie, stiet de majoor (hoewel hij juist opgetogen was over zijn eigen geestigheid) den inboorling zijn rotting tusschen zijn ribben, en bleef hem zoo, den heelen weg naar het logement, bij kleine tusschenpoozen porren.

Niet minder ongemakkelijk was de majoor terwijl hij zich voor het diner vleeedde, onder welke bezigheid de bruine knecht een hagelbui van heel gemengden aard naar zijn hoofd kreeg — voorwerpen tusschen de grootte van een laars en een haarborstel, en alles omvattend wat zijn meester binnen zijn bereik kreeg; want de majoor was er trotsch op dat hij den kleurling zoo volkomen had gedrild, en strafte dus de minste afwijking van de strengste discipline. Als men hier bijvoegt dat de kleurling hem ook tot afleiding van zijn irritatie diende, wanneer hij door zijn pootje of andere onaangenaamheden werd geplaagd, is het duidelijk, dat de bruine man zijn loon

— dat niet groot was — wel verdiende.

Toen de majoor eindelijk met alles wat hem voor de hand kwam had gegoooid, en den kleurling zooveel nieuwe scheldnamen had gegeven, dat deze zich zeker over den rijkdom van de Engelsche taal had moeten verwonderen, liet hij eindelijk toe dat zijn das werd omgedaan; en zich door zijn voorafgegane lichaamsbeweging bijzonder opgewekt voelend, ging hij naar beneden om Dombey en zijn rechterhand op te vroolijken.

Dombey was nog niet in de kamer, maar zijn rechterhand was er, en al zijn tanden waren, volgens gewoonte, voor den majoor gereed.

„Wel, mijnheer,” zei de majoor, „hoe hebt gij uw tijd doorgebracht, sedert ik het genoeg had u te zien? Hebt gij al gewandeld?”

„Een wandelingetje gemaakt van niet langer dan een half uur,” antwoordde Carker. „Wij hebben het druk gehad.”

„Met zaken, hè?” zei de majoor.

„Met allerlei kleinigheden die noodzakelijk moesten worden afgedaan,” antwoordde Carker. „Maar weet gij wel — dit is iets heel ongewoons van mij, die in een school van wantrouwen ben opgevoed, en doorgaans niet erg mededeelzaam ben,” zei hij, afbrekend en een innemend openhartigen toon aannemend — „maar met u voel ik mij dadelijk vertrouwd, majoor Bagstock.”

„Veel eer voor mij, mijnheer,” zei de majoor; „maar gij kunt het ook gerust zijn.”

„Weet gij dan wel,” hervatte Carker, „ik vind mijn vriend — onzen vriend, moest ik hem liever noemen...”

„Bedoelt gij Dombey, mijnheer?” riep de majoor uit. „Gij ziet mij hier zeker wel staan, mijnheer Carker! Joe Bagstock?”

Hij was dik genoeg om hem te zien en Carker zei dan ook dat hij dat genoeg had.

„Dan ziet gij een man, mijnheer, die door vuur en water zou loopen om Dombey te dienen,” liet de majoor daarop volgen.

Carker glimlachte en zei dat hij zich daarvan verzekerd hield. „Weet gij wel, majoor,” hervatte hij, „om weer te beginnen waar ik gebleven ben, dat ik onzen vriend vandaag niet zoo opletten voor de zaken vond als gewoonlijk?”

„Niet?” zei de verheugde majoor.

„Ik vond hem eenigszins verstrooid; zijn aandacht zwierf dikwijls weg,” zei Carker.

„Waarachtig,” riep de majoor uit, „dan is er een dame in het spel.”

„Dat begin ik werkelijk ook te gelooven,” antwoordde Carker. „Ik dacht dat gij maar

woudt schertsen toen gij op zooiets scheent te doelen, want gij militairen....”

De majoor liet zijn paardenkuch hooren en schudde zijn hoofd en schouders, als wilde hij zeggen: „Ja, wij zijn vroolijke snaken, dat is niet tegen te spreken.” Daarop greep hij Carker bij een knoops gat, en fluisterde hem met uitpuilende oogen in het oor, dat zij een bijzonder charmante dame was, mijnheer. Dat zij een jonge weduwe was, mijnheer. Dat zij van goede familie was, mijnheer. Dat Dombey tot over zijn ooren op haar verliefd was, mijnheer, en dat het aan beide kanten een goed huwelijk zou zijn; want zij had schoonheid, afkomst en talenten, en Dombey had fortuin; en wat kon een paar meer hebben? Daar hij Dombey hoorde aankomen, viel de majoor zich zelf in de rede, met te zeggen, dat Carker haar den volgenden ochtend zou zien en dan zelf zou kunnen oordeelen; en daarna bleef de majoor, afgemat door de inspanning om dit alles met een heesch gefluister te zeggen, met waterige oogen zittende gorgelen tot het diner gereed was.

Evenals sommige andere edele dieren was de majoor op het tijdstip van het voederen het fraaist en interessantst om te zien. Bij deze gelegenheid schitterde hij aan het eene einde van de tafel, met den zachteren glans van Dombey aan het andere als pendant; terwijl Carker, aan een van de zijkanten zittend, zijn stralen beurtelings met die van een van de beide lichten verenigde, of ze ook door beide liet overschijnen.

In het begin van den maaltijd was de majoor gewoonlijk ernstig; want de kleurling haalde, volgens een algemeen geheim bevel, alle sausen en specerijen voor hem bij elkaar, en gaf hem veel te doen om alles op zijn bord dooreen te mengen. Bovendien had de kleurling afzonderlijke specerijen op het buffet, waarmee de majoor dagelijks zijn keel schroeide, om niet te spreken over wonderlijk gevormde flesschen, waaruit hij onbekende vloeistoffen in het glas van den majoor liet spuiten. Maar bij deze gelegenheid vond de majoor te midden van deze talrijke bezigheden tijd om gezellig te zijn; en zijn gezelligheid bestond in een reeks van slimheden, waarmee hij Dombey's gemoedstoestand aan Carker onthulde.

„Dombey,” zei de majoor, „gij eet niet. Wat scheelt er aan?”

„Dank u,” was het antwoord. „Ik ben heel wel. Maar ik heb vandaag niet veel eetlust.”

„Wel, Dombey, waar is die dan geble-

ven?" zei de majoor. „Waar is zij naar toe? Gij hebt ze niet bij onze vriendinnen gelaten, dat kan ik bezweren; want ik weet dat zij vandaag bij het twaalfuurtje ook geen eetlust hadden. Tenminste van een van de twee kan ik dat zeggen; ik wil niet zeggen van wie."

De majoor wenkte Carker, en werd zoo verschrikkelijk slim, dat de kleurling hem zonder bevel af te wachten op zijn rug moest kloppen, daar hij anders waarschijnlijk onder de tafel verdwenen zou zijn.

Later onder den maaltijd, namelijk toen de kleurling naast den elleboog van den majoor stond, gereed om de eerste flesch champagne te laten schuimen, werd de majoor nog geestiger.

„Schenk het boordevol, schavuit," zei de majoor, zijn glas ophoudend. „En mijnheer Carker ook boordevol. En mijnheer Dombey ook. Komaan, heeren," zei de majoor, zijn nieuwen vriend wenkend, terwijl Dombey, met een gezicht alsof hij wel begreep wat er volgen zou, op zijn bord keek; „wij zullen dit glas aan een godin wijden, die Joe er trotsch op maakt dat hij haar mag kennen en op een eerbiedigen afstand nederig mag bewonderen. Edith," zei de majoor, „is haar naam; engelachtige Edith!" „De engelachtige Edith!" riep de glimlachende Carker.

„Edith, heel graag," zei Dombey.

Het binnenkomen van de kellners met nieuwe schotels deed den majoor nog geestiger worden, maar in een ernstiger trant. „Want hoewel, onder ons, Joe Bagstock op dat punt scherts en ernst dooreenmengt, mijnheer," zei de majoor met een vinger op zijn lippen en half terzijde tot Carker, „acht hij dien naam te heilig om tot het eigendom van die knapen, of van knapen in het algemeen gemaakt te worden. Geen woord, mijnheer, terwijl zij hier zijn."

Dit was eerbiedig en wellevend van den majoor, en Dombey voelde duidelijk dat het zoo was. Hoewel op zijn koude manier eenigszins verlegen met de zetten van den majoor, had Dombey niets tegen zulke scherts, dit was duidelijk, maar beviel ze hem veeleer. Misschien was de majoor vrij dicht bij de waarheid geweest, toen hij dien morgen giste dat de groote man te trotsch was om zijn minister over zooiets formeel te raadplegen of in zijn vertrouwen te nemen, en toch wenschte dat hij alles weten zou. Hoe dit ook zij, hij keek dikwijls naar Carker, terwijl de majoor zijn lichte artillerie liet manoeuvreren, en scheen op te letten welken indruk dit op hem maakte.

Maar de majoor, iemand beet hebbend

die, wat luisteren en glimlachen betrof, zijn gelijke op de wereld niet had — „kortom een drommels aardige en leepe kerel," zooals hij dikwijls daarna verklaarde — wilde hem niet zoo gemakkelijk, met eenige snakerijen ten koste van Dombey, loslaten. Voor de tafel werd afgenomen vertoonde hij ook zijn uitgebreide talenten als verteller van militaire anecdoten en militaire grappenmaker, wat hij met zoo'n kwistige mildheid deed, dat Carker buiten adem raakte (of veinsde te raken) van het lachen; terwijl Dombey over zijn gesteven das toekeek, als was hij een deftige berenleider, die tevreden was dat zijn beer zoo goed danste.

Toen de majoor te schor was geworden om zich langer verstaanbaar te maken, ging men aan de koffie; en daarna vroeg de majoor aan Carker, blijkbaar met weinig hoop op een bevestigend antwoord, of hij piket speelde.

„Ja, zoo'n beetje," zei Carker.

„En ook triktrak, misschien?" merkte de majoor aarzelend op.

„Ja, triktrak ook zoo'n beetje," antwoordde de man met de tanden.

„Carker speelt alle spelen, geloof ik," zei Dombey, zich zelf op de sofa leggend alsof hij een man van hout zonder gewrichten of geledingen was, „en alles evengoed."

Inderdaad speelde hij de twee genoemde spelen zoo voortreffelijk, dat de majoor er verbaasd over was en hem in het wilde vroeg of hij ook schaak speelde.

„Ja, ik schaak ook zoo'n beetje," antwoordde Carker. „Ik heb wel eens een spel gespeeld en gewonnen zonder het bord te zien — maar dat is maar een kunstje."

„Waarachtig, mijnheer," zei de majoor starend, „ge zijt een compleet contrast met Dombey, die geen enkel spel speelt."

„O, h ij!" antwoordde Carker. „Hij heeft nooit aanleg gehad om zich zulke kunstjes eigen te maken. Menschen als ik komen ze soms te pas; zooals nu, bij voorbeeld, majoor Bagstock, om een spelletje met u te kunnen meedoen."

Het mocht alleen de valsche mond zijn, zoo breed uitgerekt; maar er scheen onder de nederigheid en gediensstigheid van deze gezegden iets hoonends te schuilen, en voor een oogenblik had men kunnen denken, dat de witte tanden de hand, die zij vleiden, wilden bijten. Maar de majoor dacht daar niet aan; en Dombey lag, zoo lang het spelen duurde — dat wil zeggen den heelen avond — met half gesloten oogen te peinzen.

Toen het tijd was om te scheiden, was

Carker, hoewel hij voortdurend had gewonnen, zoo hoog in de achting van den majoor gestegen, dat deze, toen Carker tot aan zijn kamer met hem meeding, als een bijzondere attentie, den kleurling (die altijd voor zijn meesters deur op een matras op den grond sliep) met hem meestuurde om hem in staatsie de gang langs naar zijn kamer bij te lichten.

De spiegel in Carker's kamer had een gebrek en gaf dus misschien valsche beelden. Maar dien avond vertoonde hij het beeld van een man, die in zijn verbeelding een aantal menschen voor zijn voeten op den grond zag liggen slapen — zooals de arme kleurling voor zijn meesters deur — en tusschen hen doorliep, boosaardig genoeg naar beneden kijkend, maar zonder (vooralsnog) op een van de naar boven gekeerde gezichten te trappen.

HOOFDSTUK XXVII

Donkerder schaduwen.

Carker de chef stond met den leeuwerik op en ging in den zomerochtend uit wandelen. Zijn gepeins — en hij peinsde al voortkuierend met samengetrokken wenkbrauwen — scheen niet zoo hoog als de leeuwerik te zweven, of die richting te nemen; het bleef integendeel dicht bij de aarde en wroette daar tusschen stof en wormen. Maar er was geen onzichtbaar zingende vogel in de lucht, verder buiten het bereik van ieder menschelijk oog dan Carker's gedachten. Hij had zijn gezicht zoo volmaakt onder bedwang, dat weinigen over de uitdrukking daarvan meer bepaalds konden zeggen dan dat het lachte of peinsde. Het peinsde nu met inspanning. Naarmate de leeuwerik hooger stéeg verzonk hij in dieper gedachten. Naarmate de leeuwerik zijn gezang helderder uitgalmde, werd zijn stilzwijgen strakker en ernstiger. Eindelijk, toen de leeuwerik, met verdubbeld geschal, naar beneden kwam duiken en dicht bij hem in het groene koren neerviel, dat in het ochtendkoeltje golfde als een rivier, ontwaakte hij uit zijn gemijmer en keek plotseling met een glimlach rond, zoo beleefd en vriendelijk alsof hij een massa toeschouwers met zich te verzoenen had. Ook vergat hij zich, aldus gewekt, niet opnieuw, maar streek zijn gezicht glad, als bedacht hij zich dat het anders rimpels zou kunnen krijgen en geheimen zou kunnen verklappen, en kuierde, als ter oefening, al glimlachend voort.

Misschien was het omdat hij wist hoeveel er van een eersten indruk afhangt, dat Carker dien ochtend bijzonder keurig en zorgvuldig gekleed was. Hoewel altijd eenigszins stijf in zijn kleeding, in navolging van den grooten man wien hij diende, ging hij echter niet zoover als Dombey's stijfheid; misschien omdat hij wel wist dat deze belachelijk was, als ook omdat hij daardoor weer een middel vond om zijn besef van het verschil en den afstand tusschen hen aan te duiden. Sommige menschen noemden hem in dit opzicht een slechte imitatie van zijn bevroren patroon, maar de wereld is graag geneigd iets verkeerd uit te leggen, en Carker was niet voor die slechte neiging verantwoordelijk.

Zoo keurig en proper, blozend en welgedaan, met een voorzichtigen stap, die het gras nog zachter scheen te maken, kuierde Carker de chef door de weiden, en gleed hij tusschen het groene geboomte door, tot het tijd werd om te gaan ontbijten. Toen omkeerend om een korteren weg terug te nemen, zei hij hardop: „Om de tweede mevrouw Dombey te gaan ontmoeten.”

Hij was om de stad heengedwaald en naderde deze weer langs een wandelplaats, door zwaar geboomte beschaduwd, en waar hier en daar banken stonden voor hen die verkozen te rusten. Daar deze plek nooit druk bezocht werd, en er op dit stille morgenuur heel eenzaam en verlaten uitzag, meende Carker volkomen alleen te zijn, en kreeg het dus in zijn hoofd — daar hij nog twintig minuten tijd had voor een weg, dien hij gemakkelijk in tien kon afleggen — om geen pad te volgen, maar slingerend tusschen de dikke stammen van de boomen door te loopen, voor den eenen heen en achter den anderen om, als het ware een net van voetstappen over het bedauwde gras vlechtend.

Hij merkte, dat hij zich vergist had met te denken, dat er niemand in dit boschje was, want toen hij zachtjes om den stam van een grooten boom heenstapte, met een bast zoo ruw en knobbelig als de huid van een rhinoceros, zag hij onverwachts een gedaante op een bank dichtbij zitten, die hij een oogenblik later in zijn net zou hebben ingevlochten.

Het was een dame, heel elegant en kostbaar gekleed, wier donkere, trotsche oogen op den grond gevestigd waren, en in wier binnenste de een of andere hartstocht scheen te woelen. Want terwijl zij daar zoo zat, had zij een hoek van haar onderlip tusschen haar tanden getrokken, zwoegde haar borst en trilden haar neusvleugels, beefde

ONVERWACHTE ONTMOETING

haar hoofd, rolden er tranen van verontwaardiging over haar wangen, en was haar voet op het mos gedrukt alsof zij het fijn had willen stampen. En toch zag hij bijna met denzelfden blik, waarmee hij dit opmerkte, dezelfde dame opstaan met een houding van lustelooze verveling, en zich omkeeren met een gezicht waarop niets anders dan koude schoonheid en hooghartige minachting te zien waren.

Een gerimpelde, leelijke oude vrouw, gekleed niet zoozeer als een zigeunerin, als

kaken mommelend alsof het doodshoofd onder haar gele huid ongeduldig was om er uit te komen.

„Dat kan ik zelf wel doen,” was het antwoord.

„Ja, ja, mooie dame, maar niet precies. Gij hebt het niet goed gedaan toen gij daar zat. Ik heb u wel gezien. Geef mij een zilverstuk, mooie dame, en ik zal u waarzeggen. Er is rijkdom, mooie dame, in uw gezicht.”

„Dat weet ik wel,” antwoordde de dame,

„GA MAAR NAAR HAAR TOE!”

wel op een manier, die, aanduidde, dat zij behoorde tot dat gemengde ras van vagebonden, die bedelend, stelend, ketellappend en biezen vlechtend het land afloopen, had eveneens deze dame gadegeslagen; want toen zij opstond, krabbelde deze tweede gedaante — een heel zonderling contrast met de eerste — van den grond op (scheen bijna daaruit op te rijzen) en kwam haar in den weg.

„Laat ik u eens uw toekomst voorspellen, mooie dame,” zei het oude wijf, met haar

haar met een donkeren glimlach en een trotschen tred voorbijgaand. „Dat wist ik al lang.”

„Wat, wilt ge mij niets geven?” riep het oude wijf. „Gij wilt mij niets geven om u te zeggen wat ik weet, mooie dame? Hoeveel wilt ge mij dan geven om het niet te zeggen? Geef mij wat, of ik zal het u naschreeuwen!” kraste het oude wijf kwaad-aardig.

Carker, achter den boom, dien de dame juist wilde voorbijgaan om op het pad te

komen, kwam naar voren, zoodat hij haar moest ontmoeten, nam in het voorbijgaan zijn hoed af, en beval het oude wijf zich stil te houden. De dame dankte hem voor zijn tusschenkomst door even haar hoofd te buigen en ging haars weegs.

„Geef mij dan wat, of ik zal het haar naschreeuwen,” gilte het oude wijf, tegen zijn uitgestrekte arm inlopend. „Of kom,” vervolgde zij, en liet plotseling haar stem dalen, keek hem ernstig aan en scheen in een oogenblik het voorwerp van haar toorn te vergeten, „geef mij wat, of ik zal het u naschreeuwen.”

„Mij naschreeuwen, moedertje!” antwoordde Carker, zijn hand in zijn zak stekend.

„Ja,” zei het wijf, hem nog strak aankijkend en haar verschrompelde hand uitstekend. „Ik weet veel.”

„Wat weet gij dan?” zei Carker, haar een shilling toewerpend. „Weet gij wie die mooie dame is?”

Al mompelend als de zeemansvrouw van vroeger die kastanjes in haar schoot had en die grimmig keek naar de heks die er haar tevergeefs eenige van vroeg, raapte het oude wijf den shilling op, en ging toen achteruit als een krab, of liever als een heele hoop krabben, want haar handen, met de kromme zich beurtelings sluitende en openende vingers, hadden er twee kunnen voorstellen, en haar verwrongen gezicht nog een aantal meer. Zij liet zich op den knoestigen wortel van een boom neerzaken, haalde een kort, zwart pijpje uit den bol van haar muts, stak het met een zwavelstok aan en ging stil zitten rooken, altijd nog den vrager aankijkend.

Carker lachte en draaide zich luchtig om. „Goed!” zei het oude wijf. „Een kind dood, en een kind in leven; een vrouw dood, en een vrouw op zicht. Ga maar naar haar toe!”

Carker kon niet nalaten om te kijken en te blijven staan. Het wijf had haar pijpje niet uit haar mond genomen, en mompelde terwijl zij rookte, alsof zij met een onzichtbaren gediensdige in gesprek was, terwijl zij met haar vinger in de richting wees die hij ging.

„Wat hebt gij daar gezegd, oude heks?” zei hij.

Het wijf bleef mommelen, snateren en rooken, en nog met haar vinger wijzen, maar gaf geen antwoord. Een lang niet vleiden afscheidsgroet mompelend ging Carker heen, maar toen hij in de verte nog eens omkeek, zag hij het wijf nog met haar vinger wijzen, en meende hij haar nog te

hooren schreeuwen: „Ga maar naar haar toe!”

In het logement vond hij een keurig ontbijt gereed, waarbij Dombey en de majoor op de dames zaten te wachten. Zooiets hangt ongetwijfeld grootendeels van iemands gestel af, maar in dit geval was de eetlust sterker dan de liefde; want Dombey was heel koel en bedaard en de majoor heel ongeduldig. Eindelijk werd de deur door den kleurling geopend, en na een poos wachten, daardoor veroorzaakt, dat zij zoo kwijnend langzaam de gang doorkwam, verscheen er een blozende, maar niet erg jeugdige dame.

„Mijn beste mijnheer Dombey,” zei de dame, „ik vrees dat wij laat komen; maar Edith is al uit geweest om naar een fraai gelegen plekje voor een schets te zoeken, en heeft mij op haar laten wachten. Valschaard van een majoor,” hem haar pink gevend, „hoe gaat het u?”

„Mevrouw Skewton,” zei Dombey, „laat ik mijn vriend Carker het genoegen mogen doen hem aan u voor te stellen.” Onwillekeurig legde hij een nadruk op het woord „vriend”, als wilde hij zeggen: „ik weet wel dat ik hem veel eer bewijs met die onderscheiding.” „Gij hebt mij wel eens over mijnheer Carker hooren spreken.”

„O, ik ben werkelijk gecharmeerd,” zei mevrouw Skewton heel vriendelijk.

Carker was natuurlijk ook gecharmeerd — zou, terwille van Dombey, nog meer gecharmeerd zijn geweest, als mevrouw Skewton (zooals hij eerst dacht) de Edith was geweest, op wie hij den vorigen avond had gedronken.

„Maar waar om 's hemels wil blijft Edith toch!” riep mevrouw Skewton uit. „Nog aan de deur om Withers te beduiden waar hij die teekeningen moet brengen om ze neer te zetten! Lieve mijnheer Dombey, wilt gij misschien zoo goed zijn...”

Dombey was haar al gaan zoeken. Een oogenblik later kwam hij terug, met de knappe, elegant gekleede dame aan zijn arm, die Carker onder het geboomte had ontmoet.

„Carker...” begon Dombey. Maar hun wederzijdsche herkenning was zoo duidelijk, dat hij verwonderd bleef steken.

„Ik ben mijnheer verplicht,” zei Edith, met een statige buiging, „dat hij mij daarstraks van den overlast van een bedelaarster heeft bevrijd.”

Terwijl haar oog even op hem rustte en toen naar den grond werd geslagen, zag hij in dien helderen, onderzoekenden blik een vermoeden, dat hij niet pas op het oog-

blik van zijn tusschenkomst was aangekomen, maar haar al eerder had geobserveerd. Terwijl hij dit zag, zag zij in zijn oog dat haar wantrouwen niet ongegrond was.

„Werkelijk,” zei mevrouw Skewton, die deze gelegenheid had waargenomen om Carker door haar lorgnet te inspecteren, en zich overtuigd had (zooals zij den majoor hoorbaar toefluisterde) dat hij een allerliefste, hartelijke man was. „Werkelijk, dit is zoo'n charmante toevalligheid als ik nog maar zelden gehoord heb. Lieve Edith, er is zoo'n zichtbare bestemming van het noodlot in, dat iemand werkelijk haast haar armen kruiselings over haar fichu zou leggen en zeggen, net als die gruwelijke Turken, er is geen, ge weet wel, dan, ge weet wel, en die met zijn raren naam is zijn profect.”

Edith verwaardigde zich niet om iets over deze buitengewone aanhaling uit den Koran te zeggen, maar Dombey achtte het noodig enkele beleefde opmerkingen te maken.

„Het doet mij groot genoeg,” zei hij met stijve galanterie, „dat een heer, die in zoo'n nauwe betrekking tot mij staat als Carker, de eer en het geluk mocht hebben mevrouw Granger dien kleinen dienst te bewijzen.” Daarbij boog hij voor haar. „Maar het spijt mij eenigszins en het geeft mij werkelijk aanleiding om op Carker afgunstig te zijn,” onwillekeurig legde hij een nadruk op deze woorden, als bewust dat zij heel bevreemdend moesten schijnen, „dat ik niet zelf die eer en dat geluk mocht hebben.” Hij boog opnieuw, en Edith bleef roerloos behalve dat haar lip eenigszins krulde.

„Waarachtig, mijnheer,” riep de majoor uit, op het zien van den kellner, die kwam zeggen dat het ontbijt gereed was, eensklaps zijn spraak herkrijgend, „het komt mij heel wonderlijk voor dat niemand de eer en het geluk kan hebben zulke bedelaars door haar kop te schieten, zonder dat hem dat kwalijk genomen zou worden. Maar hier is een arm voor mevrouw Granger, als zij J. B. de eer wil aandoen dien te accepteren, en de grootste dienst, dien Joe u nu kan bewijzen, mevrouw, is u naar de tafel te brengen.”

Daarmee gaf de majoor Edith zijn arm; Dombey ging met mevrouw Skewton vooruit; Carker kwam achteraan en keek het gezelschap glimlachend na.

„Ik ben werkelijk opgetogen, mijnheer Carker,” zei de mama, onder het ontbijt, nadat zij hem nog eens goedkeurend door haar lorgnet had bekeken, „dat uw bezoek juist zoo gelukkig treft, dat gij vandaag met

ons kunt meegaan. Het zal een charmant toertje zijn.”

„Ieder toertje zou in zulk gezelschap charmant zijn,” antwoordde Carker; „maar ik geloof dat dit op zich zelf heel interessant is.”

„O,” zei mevrouw Skewton met een flauw gillette van verrukking, „het kasteel is betooverend — vol herinneringen uit de middeleeuwen, en dat alles — dat zoo aandoenlijk is. Houdt gij ook niet veel van de middeleeuwen, mijnheer Carker?”

„Bijzonder,” antwoordde Carker.

„Zoo'n verrukkelijke tijd!” riep Cleopatra uit. „Zoo hartelijk en natuurlijk! Zoo schilderachtig! Zoo ver boven al het alledaagsche verheven! Och, dat men ons in dezen akeligen tijd wat meer van de poëzie van het leven wilde laten behouden.”

Mevrouw Skewton lette, terwijl zij dit zei, scherp op Dombey, die naar Edith keek, die, zonder haar oogen op te slaan, zat te luisteren.

„Wij zijn verschrikkelijk aan de prozaïsche werkelijkheid gebonden, niet waar, mijnheer Carker?” zei mevrouw Skewton.

Weinig menschen hadden minder over een gebonden zijn aan de werkelijkheid te klagen dan Cleopatra, die zooveel valsche eigenschappen en sieraden had, dat men bijna niets werkelijks meer aan haar zag. Carker beklagde haar evenwel en bekende dat zij het in dat opzicht heel hard hadden.

„Schilderijen op het kasteel — goddelijk!” zei Cleopatra. „Ik hoop dat gij ook veel van schilderijen houdt?”

„Ik verzeker u, mevrouw Skewton,” zei Dombey, om zijn dienaar een plechtige aanmoediging te geven, „dat Carker heel veel gevoel voor schilderijen heeft; een natuurlijk talent om ze te beoordeelen. Hij is zelf een heel knap teekenaar. Hij zal opgetogen zijn, daar ben ik zeker van, over mevrouw Granger's smaak en bekwaamheid.”

„Verduiveld, mijnheer,” riep majoor Bagstock uit, „ik ben van meening, dat gij een mirakel van knapheid zijt, en alles kunt.”

„O, majoor,” zei Carker met glimlachende nederigheid, „ge zijt veel te goed. Ik kan maar heel weinig. Maar mijnheer Dombey is zoo mild in het prijzen van alle beuzelachtige talenten, die iemand als ik zich bijna noodzakelijk moet eigen maken, en waarboven hij, in zijn positie, ver verheven is, dat....” Hij haalde zijn schouders op, als om te verzoeken van verderen lof verschoond te blijven, en sprak niet meer.

Al dien tijd sloeg Edith haar oogen niet

op, dan om soms even naar haar moeder te kijken, wanneer deze haar geestdrift lucht gaf. Maar toen Carker zweeg, keek zij Dombey voor een oogenblik aan. Voor een oogenblik maar, doch met een uitdrukking van verwondering en minachting, die voor een opmerker, die glimlachend de tafel rondkeek, niet verloren ging.

Dombey zag haar haar oogen weer neerslaan en trachtte haar aandacht opnieuw te trekken.

„Ge zijt helaas al dikwijls naar Warwick geweest?” zei hij.

„Verscheidene malen.”

„Het toertje zal dus vervelend voor u zijn, vrees ik?”

„O neen, volstrekt niet.”

„Ja, daarin lijkt ge op uw neef Feenix, lieve Edith,” liet mevrouw Skewton hierop volgen. „Hij is zeker wel vijftigmaal naar het kasteel van Warwick geweest, en toch, als hij morgen in Leamington kwam — wat ik graag zou willen — zou hij het overmorgen zijn een en vijftigste bezoek brengen.”

„Wij hebben allen zooveel enthousiasme, niet waar, mama?” zei Edith met een kouden glimlach.

„Al te veel voor de rust van onze ziel misschien, lieve,” antwoordde haar moeder, „maar wij willen niet klagen. Onze eigen entoties zijn onze belooning. Misschien verslijt, zooals uw neef Feenix zegt, de degen de — hoe is het ook weer?”

„De scheede, misschien,” zei Edith.

„O ja — wat al te gauw, maar dat is omdat hij zoo gloeiend scherp en blinkend is, weet ge wel, liefje.”

Mevrouw Skewton slaakte een zuchtje, dat de houten kling moest gelden waarvan haar teergevoelige borst de scheede was, liet à la Cleopatra haar hoofd op zij hangen, en keek haar geliefde kind met peinzende genegenheid aan.

Edith had, toen Dombey haar aansprak, haar gezicht naar hem toegekeerd, en was in die houding gebleven, terwijl zij tot haar moeder en haar moeder tot haar sprak, alsof zij hem haar attentie aanbood, als hij nog iets te zeggen had. De manier, waarop zij deze eenvoudige beleefdheid bewees, had bijna iets uitdagends, iets alsof zij die gedwongen en tegen haar zin bewees, en ook dit ging weer niet verloren voor den opmerker, die glimlachend de tafel rondkeek. Het deed hem aan haar denken zooals hij haar het eerst gezien had, toen zij geloofde dat zij tusschen het geboomte alleen was.

Daar Dombey niets anders te zeggen had, en het ontbijt nu was afgeloopen — de majoor was opgepropt als een boa constrictor

— deed hij het voorstel om te vertrekken. Er stond een barouchette te wachten. De twee dames, de majoor en Dombey namen daarin plaats; de inboorling en de bleekte page klonnen op den bok. Towlinson bleef achter, en Carker reed te paard mee.

Carker bleef gedurende den heelen rit een eind achter het rijtuig, en beloerde het alsof hij werkelijk een kat, en de vier, die er inzaten, muizen waren. Hetzij hij naar den eenen kant van den weg of naar den anderen keek — over het uitgestrekte landschap met zacht golvende heuvels, windmolens, korenvelden, weiden, wilde bloemen, boerenwoningen, hooibergen en kerktorens — of omhoog in de zonnige lucht, waar de vlindertjes om zijn hoofd fladderden en de vogels hun liederen uitgalmden — of naar beneden, waar de schaduwen van de takken zich samenvlochten en een geschakeerd tapijt over den grond weefden — of vooruit, waar het overhangende geboomte gewelven en bogen vormde en maar een zachte schemering door het loofdak drong — altijd hield hij één oog schuin op het stijf opgeheven hoofd van Dombey gericht, dat naar hem was toegekeerd, en op de veer, die zoo sierlijk, maar zoo smadelijk tusschen hen inhing, en toonde dat de trotsche oogleden niet werden opgeslagen. Maar eenmaal liet zijn loerende blik die voorwerpen los; en dat was toen een sprong over een lage heg en een galop door een veld het hem mogelijk maakten het rijtuig voor te komen, en aan het eind van den tocht gereed te staan om de dames er uit te helpen. Toen, en toen alleen, ontmoette hij, in haar eerste verrassing, haar blik, maar toen hij haar, bij het uitstappen, met zijn zachte witte hand aanraakte, scheen zij hem weer volstrekt niet te zien.

Mevrouw Skewton was er op gesteld om Carker bij zich te houden en hem de schoonheden van het kasteel te laten zien. Zij wilde zijn arm hebben en dien van den majoor ook. Het zou dat onverbeterlijke creatuur, dat op het punt van poëzie een ongeloofige barbaar was, goeddoen in zulk gezelschap te verkeeren. Deze schikking liet Dombey toevallig vrijheid om Edith te begeleiden, wat hij dan ook deed, met statige deftigheid vooruit door de vertrekken stappend.

„Die lieve oude tijd, mijnheer Carker,” zei Cleopatra, „met zijn heerlijke kasteelen, en die aardige oude gevangenissen, en die verrukkelijke martelkelders, en die romantische vraakoefeningen, en die schilderachtige gevechten en belegeringen, en alles wat het leven zoo bekoorlijk maakt! Hoe

verschrikkelijk zijn wij toch ontaard!"

"Ja, wij zijn jammerlijk achteruitgegaan," zei Carker.

Het eigenaardige van hun gesprek bestond daarin, dat mevrouw Skewton ondanks haar verrukking, en Carker ondanks zijn beleefdheid, beiden scherp op Dombey en Edith letten. Met al hun talent voor conversatie spraken zij dus tamelijk verstrooid en verward.

"Wij hebben geen geloof meer," zei mevrouw Skewton, haar uitgedroogde oor naar voren keerend, want Dombey zei juist iets tot Edith; "wij hebben geen geloof meer in die goede oude baronnen, die zulke alleraardigste lieden waren — of in die brave oude priesters, die zoo krijgshaftig waren — of zelfs in de dagen van die weergalooze koningin Elizabeth, daar aan den muur, die zoo'n echte gouden tijd waren. Lieve vrouw! Zij zoo hartelijk! En die charmante vader van haar! Ik hoop dat gij ook veel van Hendrik den achtste houdt?"

"Ik bewonder hem buitengewoon," zei Carker.

"Zoo openhartig, niet waar?" riep mevrouw Skewton uit. „En zoo welgedaan! Zoo echt Engelsch! En zoo'n schilderachtig portret geeft hij, met zijn kleine, toegeknepen oogjes en zijn menschienvende kin!"

"O mevrouw," zei Carker, en bleef stilstaan, „als gij van schilderijen spreekt, hebt gij daar een compositie! Welke galerij in de wereld kan er een pendant van toonen?"

Terwijl de glimlachende geleider van mevrouw Skewton zoo sprak, wees hij door een deur naar het midden van een andere kamer waar Dombey en Edith stonden.

Zij waren met elkaar alleen, maar wisselden woord noch blik. Zoo bij elkaar, arm in arm, scheen het dat zij verder van elkaar gescheiden waren dan alsof er zeeën tusschen hen stroomden. Er was zelfs een verschil in den trots van die twee, dat hen nog verder van elkaar verwijderde, dan wanneer de een het hoogmoedigste en de andere het nederigste schepsel op aarde was geweest. Hij, vol van zijn eigen waardigheid, onbuigzaam, stijf en stroef. Zij, mooi en bevallig, in buitengewone mate, maar onverschillig voor zich zelf en hem en alles in het rond, en met haar fieren trots haar eigen bekoorlijkheden versmadend, alsof deze een livrei waren, waarvan zij een afkeer had. Zoo slecht pasten zij bij elkaar, zoo geweldig waren zij aan elkaar geboeid met een keten, die het ongelukkigste toeval had gesmeed, dat men zich had kunnen verbeelden dat de schilderijen aan de wanden van die onnatuurlijke vereeniging

schrikten, en daarop met eigenaardige blijken van ongenoegen acht sloegen. Ridders en krijgslieden keken met dreigende verontwaardiging op hen neer. Een geestelijke veroordeelde, met opgeheven hand, de heiligschennis dat een dergelijk paar voor Gods altaar zou treden. Stille waters in landschappen, in welker diepte de zonneschijn spiegelde, vroegen of, als er geen betere uitkomst was, er geen verdrinken overschoot. Dieren, door de natuur tot vijanden gemaakt, verscheurden elkaar, als een waarschuwend voorbeeld voor hen. Minnegodjes en engeltjes namen verschrikt de vlucht, en de geschilderde geschiedenis van het martelaarschap kon geen dergelijke foltering vertoonen.

Niettemin was mevrouw Skewton zoo opgetogen over het tooneel, waarop Carker haar aandacht vestigde, dat zij niet kon nalaten halffluid te zeggen, hoe vol ziel en gevoel het was! Edith hoorde haar, keek om en kreeg van verontwaardiging een blos tot over haar voorhoofd.

"Mijn lieve Edith weet wel dat ik haar stond te bewonderen," zei Cleopatra, haar bijna schroomvallig met haar parasol op haar rug tikkend. „Niet waar, liefje?"

Weer zag Carker den zielestrijd, waarvan hij tusschen het geboorte zoo onverschillig getuige was geweest. Weer zag hij die trotsche onverschilligheid en lusteloosheid terugkomen en haar gemoedsbeweging als achter een wolk verbergen.

Zij sloeg haar oogen niet naar hem op, maar met een kleine, gebiedende beweging daarvan scheen zij haar moeder te bevelen, bij haar te komen. Mevrouw Skewton achtte het raadzaam dien wenk te verstaan, en met haar twee cavaliërs snel nader komend, bleef zij van dien tijd af bij haar dochter.

Carker, die nu niets meer had om zijn aandacht af te leiden, begon over de schilderijen te spreken, en wees de beste aan Dombey. Hij sprak met zijn gewone ongedwongen erkenning van Dombey's grootheid, en bewees hem hulde door zijn tooneelrijker voor hem op de juiste maat uit te schuiven, iets in den catalogus voor hem op te zoeken, zijn stok vast te houden, en dergelijke. Deze diensten waren echter, om de waarheid te zeggen, niet zoozeer van Carker afkomstig als van Dombey zelf, die wel geneigd was zijn oppergezag te doen blijken, door op een voor hem ongedwongen manier te zeggen: „Hier, Carker, wilt ge zoo goed zijn mij even te helpen?" wat de glimlachende dienaar dan altijd met genoegen deed.

Zij bezichtigden zoo de schilderijen, de muren, het kraaiennest, en zoo voort; en daar zij nu één gezelschap uitmaakten, en de majoor, die, zoolang zijn spijsvertering duurde, slaperig was, zich in de schaduw hield, werd Carker heel spraakzaam en onderhoudend. Eerst richtte hij grootendeels het woord tot mevrouw Skewton, maar daar deze fijngevoelige dame, na het eerste kwartier, zoo verrukt over de kunstwerken was, dat zij niets anders kon doen dan geeuwen (zij waren zulke volmaakte inspiraties, merkte zij op als een reden voor dit blijk van verrukking) wijdde hij verder zijn attenties aan Dombey. Deze zei weinig meer dan: „Heel juist, Carker,” of „inderdaad, Carker,” maar moedigde hem toch stilzwijgend aan om voort te gaan, en was bij zich zelf heel tevreden over zijn gedrag, daar hij het heel goed vond dat er iemand praatte en meende dat zijn geestigheden, die als het ware een onderdeel van het kantoor waren, mevrouw Granger misschien zouden amuseeren. Carker, die wel wist wat hij deed, nam nooit de vrijheid deze dame rechtstreeks aan te spreken; maar zij scheen toch te luisteren, hoewel zij hem nooit aankeek, en een paar keer, toen zijn eigenaardige nederigheid bijzonder uitkwam, vloog die schemering van een glimlach over haar gelaat, niet als een licht, maar als een donkere, zwarte schaduw.

Toen Warwick Castle tamelijk wel, en de majoor volkomen uitgeput was — om niet over mevrouw Skewton te spreken, wier eigenaardige blijken van verrukking heel veelvuldig waren geworden, ging men weer naar het rijtuig, en reed men naar eenige van de meest bewonderde plekjes in den omtrek. Dombey merkte bij een daarvan met complimenteuse statigheid op, dat een schets, hoe vluchtig ook, van de schoone hand van mevrouw Granger een aangename herinnering van een aangenamen dag voor hem zou zijn; hoewel hij zeker geen opzettelijke herinnering noodig zou hebben (hier maakte hij weer een van zijn buigingen) van iets dat hij altijd op hoogen prijs zou stellen. Withers, die Edith's schetsboek onder zijn arm had, werd dadelijk door mevrouw Skewton geroepen om het aan te reiken; en het rijtuig hield stil, opdat Edith de teekening zou kunnen maken, die Dombey onder zijn schatten zou bewaren.

„Maar ik vrees dat ik u te veel moeite veroorzaak,” zei Dombey.

„O neen. Waarvan wenscht gij een schets genomen te hebben?” antwoordde zij, zich naar hem toekeerend met dezelfde gedwongen oplettendheid als tevoren.

Met nog een buiging, die de stijfheid in zijn das deed kraken, verzocht Dombey dit aan de kunstnares te mogen overlaten.

„Ik heb liever dat gij zelf kiest,” zei Edith.

„Als wij dan zeiden hier vandaan,” hervatte Dombey. „Dit schijnt een goed punt te zijn, of — Carker, wat denkt gij?”

Toevallig lag er op den voorgrond, niet ver vandaan, een boschje, dat veel overeenkomst vertoonde met dat waarin Carker 's morgens zijn net van voetstappen had gevlochten, en met een bank onder één boom, in plaatsing en uiterlijk sterk lijkend op die, waar zijn wandeling was gestuit.

„Zou ik mevrouw Granger in bedenking mogen geven,” zei Carker, „dat daar een interessant — bijna een merkwaardig — gezichtspunt is?”

Zij volgde de richting van zijn karwats met haar oogen en sloeg ze toen snel naar zijn gezicht op. Dit was de tweede blik dien zij met elkaar wisselden, en hij zou volkomen gelijk aan den eersten zijn geweest, als de uitdrukking niet nog duidelijker geweest was.

„Zou dat u bevallen?” zei Edith tot Dombey.

„Het zal mij bekoren,” was zijn antwoord.

Het rijtuig reed dus naar de plek, die Dombey zou bekoren; en zonder van haar plaats op te staan, opende Edith, met haar gewone trotsche onverschilligheid, haar schetsboek, en begon te teekenen.

„Mijn potlooden zijn allemaal zonder punt,” zei zij, ophoudend en ze nakijskend.

„O mag ik dan,” zei Dombey. „Of Carker zal dat beter doen, hij heeft verstand van die dingen. Carker, wees zoo goed die potlooden eens voor mevrouw Granger na te kijken.”

Carker kwam met zijn paard dicht bij het portier aan mevrouw Granger's kant, liet de teugels op den hals van het dier vallen, nam haar met een glimlach en een buiging de potlooden uit de hand, en puntte ze, zoo in den zadel zittend, op zijn gemak aan. Nadat hij dit gedaan had, verzocht hij haar ze te mogen vasthouden en ze haar aan te geven naar gelang zij ze noodig had. En zoo bleef Carker, onder vele loftuitingen op mevrouw Granger's buitengewone talent, speciaal voor boomen, vlak bij haar en keek naar de teekening terwijl zij die maakte; Dombey stond intusschen, stijf rechtop in het rijtuig, als een hoogst fatsoenlijk spook, eveneens toe te kijken, terwijl Cleopatra en de majoor dartelden zooals twee stokoude duifjes hadden kunnen

doen.

„Zijt ge daarmee tevreden, of zal ik het nog wat meer afmaken?”

Dombey verzocht er niets meer aan te doen; het was de volmaaktheid zelf.

„Het is buitengewoon,” zei Carker, bij dien lof al zijn tandvleesch toonend. „Ik had niet gedacht iets zoo fraais — en zoo ongewoons — te zullen zien.”

Dit had op de teekenaar niet minder dan op de teekening toepasselijk kunnen zijn; maar Carker's gezicht was de openhartigheid zelf. En dit bleef het terwijl de teekening voor Dombey weggeborgen en het schetsboek weer ingepakt werd. Toen gaf hij de potlooden terug (die met een lichte buiging tot dank voor zijn hulp, maar zonder hem aan te kijken werden aangenomen), hernam de teugels, liet het rijtuig voorbij gaan en reed weer daarachter.

Misschien dacht hij, terwijl hij reed, dat zelfs deze vluchtige schets geteekend en aan den eigenaar overhandigd was, alsof zij bedongen en gekocht was. Misschien dacht hij, dat, hoewel zij zoo bereidvaardig aan zijn verzoek had voldaan, haar strakke gezicht, over de teekening gebogen, of opgeheven naar de verwijderde voorwerpen die zij afbeeldde, het gezicht van een trotsche vrouw was, gedwongen om zich met iets laags en gemeens in te laten. Misschien dacht hij aan zulke dingen; maar zeker glimlachte hij, en terwijl hij nog scheen rond te kijken en de ruime lucht en de beweging scheen te genieten, hield hij tersluiks het rijtuig aldoor scherp in het oog.

Een wandeling tusschen de spookachtige ruïnen van Kenilworth, en nog eenige ritjes naar nog een paar fraaie plekjes, waarvan Edith, zooals mevrouw Skewton Dombey herinnerde, de meeste al geteekend had, zooals hij had gezien toen hij haar teekeningen doorkeek, vulden verder den dag. Men reed terug en bracht mevrouw Skewton en Edith naar haar woning. Carker werd door Cleopatra vriendelijk geïnviteerd om 's avonds daar met Dombey en den majoor terug te komen, en wat muziek van Edith te hooren, en de drie heeren begaven zich naar hun logement om te dinereen.

Het diner was het pendant van dat van den vorigen dag, behalve dat de majoor vier en twintig uur meer triomfeerend en minder geheimzinnig was. Weer werd er op Edith gedronken. Weer was Dombey aangenaam verlegen, en Carker vol belangstelling en lof.

Er was geen ander bezoek bij mevrouw Skewton. Edith's teekeningen waren door

de kamer verstrooid, wat rijkelijker dan gewoonlijk misschien; en Withers, de bleek page, diende wat sterker thee rond. Maar zelfs de muziek werd, als het ware, door Edith aan de order van Dombey uitbetaald, met dezelfde streeve promptheid. Aldus bij voorbeeld:

„Edith, liefje,” zei mevrouw Skewton, een half uur na de thee. „Mijnheer Dombey sterft van verlangen om u te hooren, weet ik.”

„Mijnheer Dombey heeft nog leven genoeg om dat zelf te zeggen, mama, daar twijfel ik niet aan.”

„Het zal mij een ontzaglijk genoegen doen,” zei Dombey.

„Wat verlangt gij?”

„Piano?” zei Dombey aarzelend.

„Wat gij wenscht. Gij hebt maar te kiezen.”

Zij begon dus met de piano. Precies zoo ging het met de harp; precies zoo met de keuze van de stukken die zij zong en speelde. Een zoo ijskoude en gedwongen, en toch vaardige en opzettelijk in het oogloopende inwilliging van de wenschen die hij haar te kennen gaf, was opmerkelijk genoeg om onder al de afwisselingen van het piketspel Carker's aandacht te trekken. Ook ontging het hem niet dat Dombey blijkbaar trotsch was op zijn macht en die met een zeker welbehagen toonde.

Niettemin speelde Carker zoo goed — eenige partijen met den majoor en eenige met Cleopatra, wier waakzaamheid van oog ten aanzien van Dombey en Edith geen lynx had kunnen overtreffen — dat hij nog hooger in de gunst van deze dame steeg, en dat, toen hij bij het afscheidnemen zijn leedwezen betuigde dat hij den volgende morgen naar Londen terug moest keeren, Cleopatra, met een overeenstemming van gevoel die men niet dagelijks aantreft, het vertrouwen uitsprak, dat zij elkaar lang niet voor de laatste maal zouden hebben ontmoet.

„Dat hoop ik ook,” zei Carker, met een veelbeteekenenden blik naar het paar op eenigen afstand, „en denk ik ook,” en volgde den majoor naar de deur.

Dombey, die statig afscheid van Edith had genomen, boog zich eenigszins over Cleopatra's sofa en zei zacht:

„Ik heb mevrouw Granger verlof gevraagd haar morgenochtend nog eens te komen bezoeken — met een bepaald doel — en zij heeft twaalf uur bepaald. Mag ik hopen u daarna thuis te treffen, mevrouw?”

Cleopatra was zoo onthutst door het hooren van dit, natuurlijk onbegrijpelijke, ge-

zegde, dat zij niets anders kon doen, dan haar oogen sluiten, haar hoofd schudden en Dombey haar hand geven, die Dombey, niet goed wetend wat er mee te doen, liet vallen.

„Kom toch mee, Dombey!" riep de ma-

punt om een beroerte te krijgen, naar het scheen, en ging met hem weg.

Mevrouw Skewton bleef op haar sofa liggen rusten, en Edith bleef, een eind van haar af, stil bij haar harp zitten. De moeder speelde met haar waaier en keek tersluiks

„EEN KIND?" ZEI EDITH, HAAR AANKLIJKEND. „WANNEER BEN IK EEN KIND GEWEEST? WAT VOOR JEUGD HEBT GIJ MIJ OOIIT GELATEN?"

jaar, naar binnen kijkend. „Verduiveld, mijnheer, oude Joe heeft grooten lust een verandering in den naam van het Royal Hotel voor te stellen, en het de „Drie Vroolijke Vrijgezellen" te laten noemen, ter eere van ons zelf en Carker." Daarbij klopte de majoor Dombey op zijn rug, lonkte over zijn schouder naar de dames, op het

meer dan eens naar de dochter; maar de dochter, in somber gepeins verdiept, liet zich niet storen.

Zoo bleven zij een eindeloos uur bij elkaar, zonder een woord te spreken, tot mevrouw Skewton's kamenier verscheen, om haar langzamerhand voor den nacht gereed te maken. 's Avonds had die kamenier een

geraamte moeten zijn met een zeis en een zandlooper, want haar hand was als de hand van den dood. Het geblankette voorwerp schrompelde onder die hand weg; de heele gedaante zakte ineen, de haren vielen af, de donkere gebogen wenkbrauwen veranderden in ongeregelde plekjes grijs, de bleeke lippen krompen in, de huid werd slap en lijkkleurig, en in Cleopatra's plaats bleef niets anders over dan een geel, afgeleefd oud besje, als een slordig gebonden pakje vuil goed in een smerige flanelen japon gemoffeld.

Zelfs de stem, die Edith aansprak toen zij weer alleen waren, was veranderd.

„Waarom zegt ge mij niet,” zei de stem scherp, „dat hij een afspraak met u gemaakt heeft om morgen hier te komen?”

„Omdat ge dat wel weet, Moeder,” antwoordde Edith.

Wat een spottenden nadruk legde zij op dat woord!

„Gij weet wel dat hij mij gekocht heeft,” hervatte zij, „of dat hij dat morgen doen zal. Hij heeft zijn koopje overlegd; hij heeft het zijn vriend laten zien; hij is er zelfs eenigszins trotsch op; hij denkt dat het hem wel zal bevallen en goedkoop genoeg te krijgen zal zijn; en morgen zal hij den koop sluiten. God, dat ik daarvoor geleefd heb, en dat ik het voel!”

Vereenig in een mooi gezichtje de bewuste zelfvernederig en de gloeiende verontwaardiging van honderd vrouwen, vol hartstocht en trots, en daar verborgen zij zich met twee blanke bevende armen.

„Wat bedoelt gij toch?” antwoordde de vertoornde moeder. „Hebt gij niet van kind af...”

„Een kind?” zei Edith, haar aankijkend. „Wanneer ben ik een kind geweest? Wat voor jeugd hebt gij mij ooit gelaten? Ik was een vrouw — baatzuchtig, listig, afgericht om de mannen strikken te spannen — voor ik mij zelf of u nog kende; voor ik zelfs het gemeene, ellendige doel begreep van elke nieuwe kunst die ik leerde. Gij hebt een volwassen vrouw ter wereld gebracht. Kijk haar aan. Zij is vanavond in haar vollen glans.”

En zoo sprekend gaf zij een slag op haar mooie borst, alsof zij zich zelf wilde neervellen.

„Kijk mij aan,” zei zij, „die nooit geweten heb wat het is een eerlijk hart te hebben of liefde te voelen. Kijk mij aan, opgevoed om te kuipen en te intrigeeren op een leeftijd waarop andere kinderen nog spelen, en in mijn jeugd — oud in geslepenheid — getrouwd met iemand voor wien ik niets an-

ders voelde dan onverschilligheid. Kijk mij aan, weduwe gebleven, toen hij stierf voor hij zijn erfdeel kreeg — een oordeel over u, en wel verdiend — en zeg mij wat sedertdien mijn leven, tien jaar lang, is geweest.”

„Wij hebben ons best gedaan om u weer een behoorlijke plaats te doen verwerven,” antwoordde haar moeder. „Dat is uw leven geweest. En nu is dat gelukt.”

„Er is geen slavin op de slavenmarkt, geen paard op de paardenmarkt, zoo tentoongesteld en aangeboden en onderzocht en bekeken, Moeder, als ik die tien schandelijke jaren geweest ben,” zei Edith, met een gloeiend voorhoofd en denzelfden bitteren nadruk op dat eene woord. „Is het zoo niet? Ben ik niet tot een voorwerp van spot gemaakt voor allerlei mannen? Hebben gekken en lichtmissen, kwade jongens en oude suffers mij niet nageloopt, en mij een voor een afgekeurd en laten loopen, omdat gij met al uw slimheid toch al te lomp waart, en al te oprecht, met al uw valsche streken; tot wij bijna overal met spot en schande bekend zijn? Welke vrijpostigheid van bekijken en aanraken,” zei zij met vlamme oogen, „heb ik niet moeten verduren, bijna op de helft van al de plaatsen waar men in Engeland bijeenkomt? Ben ik niet hier en daar en overal uitgesteld en aangeprezen, tot ik alle achtting voor mij zelf verloren heb en van mij zelf walg? Is dat mijn verlate jeugd geweest? Vroeger heb ik er geen gehad. Zeg mij niet dat ik er een gehad heb, vanavond vooral niet!”

„Gij hadt minstens al twintigmaal goed getrouwd kunnen zijn, Edith,” zei haar moeder, „als ge maar aanmoediging genoeg hadt gegeven.”

„Neen! Wie mij neemt, uitschot dat ik ben en verdien te zijn,” antwoordde zij, haar hoofd opheffend en bevend van schaamte en trotsche verontwaardiging. „zal mij nemen, zooals deze man doet, zonder dat ik eenige kunsten aanwend om hem te lokken. Hij ziet mij op de veiling en hij vindt het geschikt mij te koopen. Laat hij! Toen hij kwam om mij te zien — misschien om te bieden — wilde hij de lijst van mijn talenten hebben. Ik gaf ze hem. Als hij wil dat ik er een van vertoon, om zijn menschen te laten zien dat hij een goeden koop doet, vraag ik hem wat hij vertoond wenscht te hebben, en vertoon het dan. Meer wil ik niet doen. Hij koopt uit eigen beweging en schat zelf de waarde van zijn koop en van zijn geld; en ik hoop dat hij nooit teleurgesteld zal zijn. Ik heb den koop niet aangeprezen en opgedrongen; dat

hebt gij ook niet, zoover ik in staat ben geweest het u te beletten."

"Gij spreekt al heel vreemd vanavond, Edith, en dat tegen uw eigen moeder."

"Zoo komt het mij ook voor; mij nog vreemder dan u," zei Edith. „Maar mijn opvoeding is al lang geleden voltooid. Ik ben nu te oud en ben langzamerhand te laag gedaald, om een nieuwen weg in te slaan, en u op den uwen te stuiten. De kiem van alles wat het hart van een vrouw loutert en het oprecht en goed maakt, is nooit in het mijne opgewekt, en als ik mij zelf veracht, heb ik niets meer om mij staande te houden." Zij had een aandoenlijke treurigheid in haar stem gehad, maar deze verdween weer, toen zij met opgekrulde bovenlip vervolgde: „Daar wij dus trotsch en arm zijn, ben ik er mee tevreden dat wij op die manier rijk worden. Alles wat ik te zeggen heb is, dat ik het eenige voornemen trouw ben gebleven, dat ik, met u naast mij, Moeder, heb kunnen vormen, en dien man niet heb gelokt."

"Dien man!" zei haar moeder. „Gij spreekt bijna alsof gij een haat tegen hem hadt."

"En gij dacht dat ik hem liefhad, niet waar?" was haar antwoord. „Zal ik u zeggen," hervatte zij, haar moeder strak aankijkend, „wie ons al door en door kent en doorziet, en voor wien ik nog minder gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen heb dan voor mij zelf, zoo vernederd als ik mij voel door de kennis die hij van mij heeft?"

"Dat is een uitval, moet ik wel denken," antwoordde haar moeder koeltjes, „op dien armen, ongelukkigen, hoe heet hij ook weer — mijnheer Carker. Uw gebrek aan gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen tegenover dien heer (dien ik een heel innemenden man vind, moet ik zeggen) zal u waarschijnlijk niet veel meer hinderen als gij eenmaal getrouwd zijt. Waarom kijkt ge mij zoo strak aan? Zijt ge niet wel?"

Edith's gezicht betrok plotseling, alsof zij door een slang was gebeten, en terwijl zij haar handen voor haar oogen hield, liep er een huivering door al haar leden. Dit was echter spoedig voorbij, en met haar gewonen tred ging zij de kamer uit.

De kamenier, die een geraamte had moeten zijn, verscheen toen weer en gaf den eenen arm aan haar meesteres, die met haar valsche bekoorlijkheden ook al haar krachten scheen verloren, en met haar flanelen nachtgewaad een verlamming scheen aangetrokken te hebben, zamelde de overblijfselen van Cleopatra bij elkaar, nam

deze in haar anderen arm mee, en bracht beide weg, gereed voor een kunstmatige opwekking den volgende dag.

HOOFDSTUK XXVIII.

Veranderingen.

"Zoo is dan eindelijk de dag gekomen, Suze," zei Florence, „dat wij weer naar huis gaan, waar wij rust en stilte zullen hebben."

Suze haalde met bijzondere beteekenis haar adem in, gaf verder haar gevoel met een scherp kuchje lucht en antwoordde: „Stilte genoeg, juffrouw Flore. Stilte genoeg, dat is zeker."

"Toen ik nog een kind was," zei Florence, na een poos gemijmerd te hebben, „hebt gij toen ooit dien heer gezien, die nu driemaal de moeite heeft gedaan hier naar toe te komen om mij te spreken? — Was het niet driemaal, Suze?"

"Driemaal, juffrouw," antwoordde Suze. „Eens toen gij uit wandelen waart met die Sket...."

Florence keek haar strak maar vriendelijk aan en Suze bedacht zich.

"Met Sir Barnet en zijn Lady, wil ik zeggen, juffrouw, en den jongenheer. En later nog tweemaal 's avonds."

"Toen ik een kind was, en er wel eens menschen bij ons kwamen, hebt ge toen ooit dien heer aan huis gezien, Suze?" zei Florence.

"Wel, juffrouw," antwoordde de kamenier, na zich bedacht te hebben, „dat zou ik heusch niet kunnen zeggen. Toen uw arme mama stierf, juffrouw Flore, was ik nog maar pas in de familie, en mijn domein," hier wierp zij haar hoofd in den nek, „daar zij meende dat Dombey haar verdiensten altijd opzettelijk had miskend, „was de verdieping vlak onder den zolder."

"O ja," zei Florence, nog peinzend, „het is niet waarschijnlijk dat ge zoudt weten wie er in huis kwam, daar dacht ik niet aan."

"Neen, juffrouw, maar wij praatten toch wel over de familie en de menschen die er kwamen," zei Suze, „en ik hoorde véél, al was de baker, die er vóór juffrouw Richards was, soms zoo hatelijk, als ik er bij was, om op kleine potjes te schimpen; maar dat was," merkte Suze verontschuldigend op, „alleen aan den drank te wijten, waarom de arme vrouw dan ook verhuizen moest."

Florence, die op haar kamer voor het

raam naar buiten zat te kijken, scheen nauwelijks te hooren wat Suze zei, zoo was zij in gedachten verdiept.

„In ieder geval, juffrouw,” zei Suze, „kan ik mij wel herinneren dat die mijnheer Carker toen al bijna net zooveel in te brengen had bij uw papa, als nu. Men zei toen in huis, dat hij in de City aan het hoofd van al uw papa's zaken stond, en dat uw papa meer om hem gaf dan om iemand anders, wat hij, als gij het mij niet kwalijk neemt, juffrouw Flore, gemakkelijk doen kon, want hij gaf nooit iets om iemand anders. Dat weet ik heel goed, of ik toen een klein potje was of niet.”

De krenkende herinnering aan de oude baker deed Suze dit met bijzonderen nadruk zeggen.

„En dat mijnheer Carker niet achteruit is gegaan, juffrouw,” vervolgde zij, „maar net zoo in aanzien bij uw papa is gebleven, weet ik uit wat die Perch zegt als hij aan huis komt; en al is hij de flauwste kerel van de wereld, juffrouw Flore, dien iemand werkelijk geen oogenblik kan uitstaan, weet hij toch tamelijk goed wat er in de City omgaat, en hij zegt dat uw papa nooit iets doet zonder mijnheer Carker en alles aan mijnheer Carker overlaat, en zich naar mijnheer Carker richt en mijnheer Carker altijd bij zich heeft, en ik geloof dat hij gelooft (die flauwe Perch) dat na uw papa de keizer van Indië nog maar een ongebooren kind is bij mijnheer Carker vergeleken.”

Geen woord hiervan ging voor Florence verloren, die nu niet langer verstrooid naar buiten keek, maar haar blikken op de spreekster gevestigd hield, en met aandacht luisterde.

„Ja, Suze,” zei zij, toen die jongedame ophield, „hij heeft papa's volle vertrouwen en is zijn vriend, daarvan ben ik overtuigd.”

Florence had eenige dagen lang veel daaraan gedacht. Carker had bij de twee bezoeken, die hij op zijn eerste bezoek had laten volgen, een vertrouwelijkheid tusschen hem en haar verondersteld — een recht van zijn kant om raadselachtig en geheimzinnig te zijn, door haar te zeggen dat men nog niets van het schip had gehoord — een zeker vriendelijk en welwillend gezag en vermogen over haar — waarover zij zich verwonderd en ongerust had gemaakt. Zij was niet in staat hem terug te wijzen of zich te bevrijden uit het net, waarin hij haar langzamerhand verstrikte; want dit zou een geslepenheid en wereldkennis vereischt hebben, die met de zijne konden

wedijveren; en Florence bezat niets daarvan. Hij had haar, wel is waar, niets meer gezegd dan dat er geen tijding van het schip was en dat zij het ergste vreesden; maar hoe hij te weten kwam dat zij belang in dat schip stelde, en welk recht hij had om haar zijn kennis zoo duister en bijna verraderlijk aan te kondigen, was iets dat haar zeer verontrustte.

Dit gedrag van Carker, en haar gewoonte om daaraan dikwijls met verwondering en ongerustheid te denken, begonnen hem een zekere onaangename heerschappij, die op tooverij leek, over haar gedachten te geven. Als zij zich zijn trekken en stem duidelijker trachtte te herinneren, wat zij soms deed om hem tot een alledaagsch persoon te maken, die niet meer macht over haar kon uitoefenen dan een ander, kon zij toch dien onbestemden indruk niet uitwischen. En toch had hij haar nooit duister of met iets dat naar ongenoegen of vijandschap zweemde aangekeken, maar altijd een vroolijk glimlachend gezicht getoond.

Dan weer bedacht Florence — altijd trouw aan haar voornemen om eens haar vaders liefde te winnen, en standvastig in haar geloof dat zij zelf onopzettelijk schuld had aan de koelheid van hun betrekking — dat deze heer haar vaders vertrouwde vriend was, en vroeg zij zich met een angstig hart af, of die neiging om hem te wantrouwen en te vreezen ook een deel kon zijn van dat ongeluk van haar, dat haar de liefde van haar vader had doen verbeuren en haar zoo eenzaam had doen worden. Soms vreesde zij dat het zoo was; soms geloofde zij het; dan wilde zij weer trachten dat verkeerde gevoel te overwinnen, overreedde zij zich dat zij door de attenties van haar vaders vriend vereerd en aangemoedigd werd, en hoopte zij dat, door hem geduldig te volgen en te vertrouwen, haar bloedende voeten den steenigen weg zouden vinden die op het hart van haar vader uitliep.

Aldus werd, zonder iemand om haar te raden — want zij kon met niemand te rade gaan zonder dat zij over hem scheen te klagen — de zachtaardige Florence op een woelige zee van hoop en twijfel heen en weer geslingerd, en Carker zwom, als een schubbig ondiep, beneden in de diepte, en hield zijn blinkende oogen op haar gevestigd.

Florence vond in dit alles een nieuwe reden om maar te wenschen weer thuis te zijn. Haar eenzame leven daar strookte beter met haar schroomvallige hopen en twijfelen; en zij vreesde soms dat zij door haar

afwezigheid een kans zou kunnen verzuimen om haar liefde voor haar vader te doen blijken. De hemel weet, zij had zich in dit laatste opzicht wel mogen geruststellen, het arme kind; maar haar versmade liefde liet haar nooit met rust, zelfs niet in haar slaap, en goochelde haar in haar droomen een reeks van tooneelen voor, die altijd daarmee eindigden dat zij haar vader om zijn hals viel.

Aan Walter dacht zij dikwijls. O, hoe dikwijls, als de nacht somber was en de wind om het huis gierdel! Maar de hoop was nog krachtig in haar hart. Het is voor een jeugdig en vurig gemoed, zelfs met zoo'n ervaring als de hare, zoo moeilijk zich te verbeelden dat jeugd en vuur als een zwakke vlam worden uitgedoofd en de heldere levensdag 's morgens al in den nacht overgaat, dat zij nog hoopte. Zij schreide dikwijls over Walter's ongeluk en lijden, maar zelden over zijn vermeenden dood en dan nooit lang.

Zij had aan den ouden instrumentmaker geschreven, maar geen antwoord op haar briefje ontvangen, waarop ook eigenlijk geen antwoord noodig was. Zoo stond het met Florence op den ochtend toen zij weer naar huis ging om met blijdschap haar vroegere stille en eenzame leven te hervatten.

Doctor Blimber en zijn echtgenoot, door jongenheer Barnet (zeer tegen zijn zin) vergezeld, waren al naar Brighton teruggekeerd, waar die jongeheer en zijn medepelgrims naar den Parnas toen zonder twijfel aan het gedurig hervatten van hun lessen waren. De vacantielijde was voorbij; de meesten van de jeugdige gasten op de villa waren vertrokken, en ook Florence's langdurige bezoek liep ten einde.

Er was echter nog één gast, die, hoewel hij niet in het huis logeerde, de familie trouw was komen bezoeken en nog trouw bleef. Dit was Toots, die, nadat hij enkele weken tevoren de kennismaking had hernieuwd, die hij het geluk had met Skettles junior aan te knoopen, op den avond toen hij de Blimbersche slavernij had verbroken, geregeld om den anderen dag was aangekomen, en een heel pak kaartjes aan de voordeur had achtergelaten.

Eveneens had Toots, met het gelukkige denkbeeld om de familie te beletten hem te vergeten (hoewel er reden is om te denken dat de kempiaan hem eigenlijk op dien inval bracht) zich een zesriems-kotter aangeschaft, door vrienden van den kempiaan bemand en door dien doorluchtigen persoon zelf bestuurd, die daarbij een schitterend roode jas aanhad en het bestendige

blauwe oog, waaraan hij onderhevig was, onder een groen schermpje verborg. Voor hij zich deze equipage aanschafte, had Toots den kempiaan uitgehoord over een denkbeeldig geval, namelijk, verondersteld dat de kempiaan verliefd was op een jongedame die Mary heette, en het voornemen had opgevat een eigen boot aan te schaffen, hoe hij dan die boot zou noemen. De kempiaan antwoordde, met verscheidene krachtige betuigingen, dat hij ze of Polly of de Kempiaans Lust zou doopen. Dit denkbeeld nog wat verbeterend, besloot Toots, na veel nadenken en met inspanning van al zijn vindingrijkheid, zijn boot Toots' Vreugde te noemen, als een fijn compliment voor Florence, dat niemand, die met de partijen bekend was, kon nalaten toe te juichen.

Op een scharlaken kussen in zijn ranke boot uitgestrekt, met zijn schoenen in de lucht, was Toots, zijn voornemen volvoerende, dag aan dag en week op week voorbij den tuin van Sir Barnet de rivier op en neer komen varen, en had hij zijn roeiers, om beter uit de ramen van de villa gezien te worden, met zulke scherpe hoeken laten oversteken en zulke vreemde manoeuvres laten maken, dat hij den heelen nabijgelegen waterkant met verbazing vervulde. Maar wanneer hij iemand in Sir Barnet's tuin op den oever zag, veinsde Toots altijd daar juist door een samenloop van de zonderlingste toevalligheden voorbij te komen.

„Hoe gaat het, Toots?" zei Sir Barnet dan, van het grasperk met zijn hand wuivend, terwijl de geslepen kempiaan dicht langs den kant stuurde.

„Hoe maakt gij het, Sir Barnet?" antwoordde Toots dan. „Wat een verrassing dat ik u hier zie!"

In zijn slimheid zei Toots dit altijd, alsof hij, in plaats van bij Sir Barnet's huis, bij een verlaten gebouw op den oever van den Nijl of de Ganges was.

„Nooit zoo verbaasd geweest!" riep Toots dan. „Is juffrouw Dombey daar?"

Daarop verscheen Florence misschien.

„O, Diogenes maakt het uitstekend, juffrouw Dombey," riep Toots dan. „Ik ben er vanmorgen nog naar gaan vragen."

„Wel bedankt!" antwoordde dan de wel-luidende stem van Florence.

„Wilt ge niet aan land komen, Toots?" zei Sir Barnet dan. „Kom, gij hebt immers geen haast. Leg even bij ons aan."

„O, dank u wel, het doet er niet toe," antwoordde Toots dan. „Ik dacht maar dat juffrouw Dombey het graag zou willen weten. Anders niet. Goedenmorgen!" en de arme

TERUG NAAR HET EENZAME HUIS

Toots, die van verlangen stierf om de uitnoodiging aan te nemen, maar den moed daartoe niet had, gaf met een benauwd hart den kemphaan een teeken, en de Vreugde vloog als een pijl over het water weg.

Op den ochtend van Florence's vertrek, lag de Vreugde, buitengewoon prachtig opgesierd, aan de trap van den tuin. Toen zij, na het gesprek met Suze, naar beneden kwam om afscheid te nemen, vond zij Toots in het salon op haar wachten.

„O, hoe maakt ge het, juffrouw Dombey?" zei de verliefde Toots, altijd verschrikkelijk onthutst als hij den wensch van zijn hart had verkregen, en met haar sprak. „Dank u wel; ik maak het uitstekend; gij ook, hoop ik; en Diogenes maakte het gisteren ook nog heel goed."

„Ge zijt wel vriendelijk," zei Florence.

„O dat doet er niet toe," antwoordde Toots. „Ik dacht dat gij er met dat mooie weer misschien niets op tegen zoudt hebben, juffrouw Dombey, om te water naar huis te gaan. Er is plaats genoeg in de boot voor uw kamenier."

„Ik ben u bijzonder verplicht," antwoordde Florence aarzelend, „maar — ik wilde liever niet."

„O, het doet er niet toe," zei Toots daarop. „Goedenmorgen."

„Wilt ge niet wachten om Lady Skettles te zien?" vroeg Florence vriendelijk.

„O neen, dank u wel," antwoordde Toots. „Dat doet er werkelijk niets toe."

Zoo schichtig en onthutst was Toots bij zulke gelegenheden. Maar daar Lady Skettles juist op dat oogenblik binnenkwam, kreeg Toots plotseling een hartstochtelijke begeerte om haar te vragen hoe zij het maakte, en kon maar niet ophouden haar nogmaals en nogmaals een hand te geven, tot Sir Barnet verscheen, aan wien hij zich toen onmiddellijk met de kracht der wanhoop vastklemde.

„Wij verliezen vandaag het licht van ons huis," zei Sir Barnet, zich naar Florence keerend, „dat verzeker ik u, Toots."

„O, dat doet er niets — ik bedoel, ja, dat is wel waar," stotterde de bedremmelde Toots. „Goeden morgen."

In weerwil van dit nadrukkelijke vaarwel, bleef Toots, in plaats van weg te gaan, versuft staan kijken. Om hem uit den nood te helpen, nam Florence met veel dankbetuigingen afscheid van Lady Skettles en gaf Sir Barnet haar arm.

„Mag ik u verzoeken, lieve juffrouw Dombey," zei haar gastheer, terwijl hij haar naar het rijtuig bracht, „om uw lieven papa mijn beste complimenten te doen?"

Het was smartelijk voor Florence deze boodschap aan te nemen, want het was haar alsof zij Sir Barnet bedroog, wanneer zij hem liet gelooven dat een vriendelijkheid, aan haar bewezen, zoo goed als aan haar vader bewezen was. Daar zij echter geen opheldering kon geven, boog zij maar en bedankte hem; en weer dacht zij, dat haar eentonige huis, waar zij veilig was voor zulke moeilijkheden en zulke herinneringen aan haar verdriet, haar beste schuilplaats was.

Diegenen van haar bekenden, die nog op de villa vertoefden, kwamen uit het huis en den tuin aanloopen, om haar goedendag te zeggen. Allen waren aan haar gehecht en namen hartelijk afscheid. Zelfs de dienstboden speet het dat zij wegging, en de meisjes stonden om het rijtuig te nijgen en te knikken. Toen Florence naar deze vriendelijke gezichten rondkeek en daaronder die van Sir Barnet en zijn echtgenoot en dat van Toots zag, die in de verte stond te grinniken en te staren, dacht zij aan den avond toen Paul en zij van Doctor Blimber vertrokken; en toen het rijtuig wegreed, rolden er tranen over haar wangen.

Droevige tranen, maar ook troostrijke tranen, want al de teedere herinneringen, die met het oude eentonige huis in verband stonden en het haar dierbaar maakten, rezen tegelijk voor haar op. Hoelang kwam het haar voor sedert zij door die stille kamers had gezworven, sedert zij het laatst, stil en angstig, naar die was geslopen die haar vader bewoonde; sedert zij bij alles wat zij in haar dagelijksche leventje deed den ernstigen maar toch streelenden invloed van de beminde dooden had gevoeld! Dit nieuwe afscheid herinnerde haar bovendien aan dat van den armen Walter; aan zijn woorden en blikken op dien avond; aan de bekoorlijke mengeling van teederheid voor hen die hij achterliet met moed en zelfvertrouwen, die zij bij hem had opgemerkt. Zijn korte geschiedenis stond ook met het oude huis in verband, en gaf het een nieuwe aanspraak op haar hart.

Zelfs Suze Nipper begon zachter over de woning, waar zij zooveel jaren thuis waren geweest, te denken, toen zij weer op weg waren daarheen. Hoe somber het huis ook was, en hoe streng zij ook over die somberheid dacht, vergaf zij het toch veel. „Ik zal blij zijn als ik het terugzie, dat wil ik niet ontkennen, juffrouw," zei zij. „Het heeft wel niet veel om trotsch op te zijn, maar ik zou het toch niet graag afgebrand of afgebroken willen zien."

„Gij zult blij zijn als gij weer door de

oude kamers loopt, niet waar, Suze?" zei Florence met een glimlach.

"Wel, juffrouw," antwoordde Suze, al zachter en zachter jegens het huis gestemd, hoe dichter zij er bij kwamen, "dat wil ik niet ontkennen; hoewel ik morgen denkkelijk al weer een hekel er aan zal hebben."

Florence voelde dat daar voor haar meer vrede was te vinden dan ergens anders. Het was beter en gemakkelijker haar geheim daar opgesloten te houden, tusschen de hooge donkere muren, dan het door het daglicht mee te dragen en voor een drom gelukkige oogen te verbergen. Het was beter daar alleen het onderzoek van haar liefderijke hart voort te zetten, zonder opnieuw ontmoedigd te worden door de liefhebbende harten om haar heen. Het was gemakkelijker volkomen onopgemerkt, maar toch met standvastigheid en geduld, te blijven hopen, bidden en liefhebben, in het stille heiligdom van zulke herinneringen, hoewel het om haar heen verviel en verging, dan tusschen nieuwe tooneelen, hoe vroolijk zij ook mochten zijn. Zij heette haar ouden tooverdroom van het leven weer welkom, en verlangde er naar dat de oude donkere deur zich maar weer achter haar sloot.

Vol van zulke gedachten, reed Florence de lange, sombere straat in. Zij zat niet aan den kant van de koets naar haar huis toe, en toen zij het naderde, keek zij uit het portier, of zij de kinderen aan den overkant ook zag.

Daarop had zij haar aandacht gevestigd, toen een uitroep van Suze haar snel deed omkijken.

"Wel lieve hemel!" riep Suze, "waar is ons huis?"

"Ons huis?" zei Florence.

Suze trok haar hoofd binnen het portier, stak het er weer uit, trok het er weer in toen de koets stilhield, en staarde haar meesteres vol verbazing aan.

Om het heele huis, van de kelderverdieping tot aan het dak, stond een doolhof van steigerwerk. Hoopen steen en stapels hout versperden de helft van de breede zijstraat. Ladders waren tegen de muren opgezet, werklieden klommen op en neer; andere waren op de steigers aan het werk; groote rollen behangselpapier werden voor de deur van een wagen afgeladen; een houtwagen versperde eveneens den weg; geen meubelen waren door de openstaande ramen en de gebroken ruiten in de kamers te zien; niets dan de werklieden en de benooidigheden en gereedschappen van verschillende beroepen zag men van de keuken tot

aan de vliering. Van binnen en van buiten metselaars, timmerlieden, schilders, hamer, zaag, kalkbak, troffel en kwast, allen tegelijk aan den gang.

Florence stapte uit de koets, half twijfelend of zij wel aan het goede huis was, tot zij Towlinson herkende, met een door de zon gebruind gezicht, die aan de deur stond om haar te ontvangen.

"Er is toch niets gebeurd?" zei Florence.

"O neen, juffrouw."

"Maar er worden groote veranderingen aangebracht."

"Ja, juffrouw, groote veranderingen," zei Towlinson.

Florence ging hem voorbij alsof zij in een droom was, en haastte zich naar boven. Een schel licht vervulde de lange, donkere salons, en overal waren trappen en stellages en mannen met papieren mutsen. Haar moeders portret was met de andere meubelen verdwenen, en op de plek waar men zien kon dat het gehangen had, was met krijt gekrabbeld: "Deze kamer in paneelen. Groen met goud." De trap was een doolhof van palen en planken, evenals buiten het huis, en een heele Olympus van loodgieters en glazenmakers zweefde in verschillende houdingen boven den lantarenkoepel. Haar eigen kamer was van binnen nog niet aangevoerd; maar van buiten waren er balken en planken tegen gezet, die het daglicht verduisterden. Zij ging snel naar de andere slaapkamer waar het ledikantje stond, en een donkere reus van een man, met een pijpje in zijn mond en een zakdoek om zijn hoofd gebonden, keek door het raam naar binnen.

Het was hier dat Suze Nipper, die Florence had loopen zoeken, haar vond en vroeg, of zij beneden bij haar papa wilde komen, die haar wenschte te spreken.

"Thuis! — en wenscht mij te spreken!" riep Florence bevend uit.

Suze, die zelf nog veel meer van streek was dan Florence, herhaalde haar boodschap; en Florence, bleek en ontroerd, snelde, zonder zich een oogenblik te bedenken, weer naar beneden. Onderweg dacht zij: zou zij hem een kus durven geven? Het verlangen van haar hart deed haar vermetel worden, en zij dacht dat zij wel zou durven.

Haar vader had dat hart kunnen hooren kloppen, toen zij voor hem verscheen. Nog een oogenblik, en het zou tegen zijn borst hebben geklopt.

Maar hij was niet alleen. Er waren daar nog twee dames, en Florence bleef staan. Zij worstelde zoo tegen haar ontroering, dat zij, als haar redelooze vriend Diogenes

niet was binnengestoven en haar, als welkom thuis, met zijn liefkoozingen had overstelt — waarop een van de dames een gillette gaf, dat haar aandacht eenigszins afleidde — op den grond zou zijn flauw gevallen.

„Florence,” zei haar vader, zijn hand uitstekend, zoo stijf dat hij haar daarmee van zich afhiel, „hoe gaat het?”

Florence greep die hand, bracht ze schroomvallig aan haar lippen en liet ze weer terugtrekken. Toen die hand daarop de deur sloot, raakte zij deze met evenveel liefkoozing aan, als zij haar had gedaan.

„Wat is dat voor een hond?” zei Dombey misnoegd.

„Het is een hond, papa — uit Brighton.”

„Zoo!” zei Dombey, en er vloog een wolk over zijn gezicht, want hij begreep haar.

„Hij is heel goedaardig,” zei Florence, zich met haar natuurlijke gratie en liefaligheid naar de twee dames keerend. „Hij is alleen maar blij dat hij mij ziet. Toe, vergeeft u het hem, als het u belieft.”

Zij zag onder den blik, dien zij wisselden, dat de dame, die gegild had en op een stoel zat, oud was; en dat de andere dame, die bij haar papa stond, heel mooi was en een elegant voorkomen had.

„Mevrouw Skewton,” zei haar vader, zich tot de eerste dame wendend en zijn hand uitstekend, „dat is mijn dochter Florence.”

„Charmant, moet ik zeggen,” merkte de dame op, haar lorgnet voor haar oogen houdend. „Zoo natuurlijk. Mijn allerliefste Florence, geef mij een kus, als het u belieft.”

Nadat Florence dit gedaan had keerde zij zich naar de andere dame, bij wie haar papa stond te wachten.

„Edith,” zei Dombey, „dit is mijn dochter Florence. Florence, deze dame zal binnenkort je mama zijn.”

Florence schrok, en keek naar het mooie gezichtje op met een mengeling van aandoeningen, waaronder de tranen, door dien naam uitgelokt, een oogenblik met verrassing, belangstelling, bewondering en een zekere onbeschrijfelijke vrees kampten. Toen riep zij uit:

„O papa, ik hoop dat gij gelukkig moogt zijn! Heel, heel gelukkig, uw heele leven lang!” En daarop viel zij schreiend aan Edith's borst.

Er volgde een korte poos van stilte. De knappe dame, die eerst geaarzeld scheen te hebben of zij naar Florence toe zou komen of niet, hield haar aan haar borst en sloeg haar arm vast om haar heen, als om haar gerust te stellen en te troosten. Geen woord

kwam over haar lippen. Zij boog haar hoofd naar Florence over, en kuste haar op haar wang, maar sprak geen woord.

„Zullen wij nu verder de kamers doorgaan,” zei Dombey, „om te zien hoe de werklieden vorderen? Mag ik zoo vrij zijn, mevrouw?”

Hij bood, dit zeggend, mevrouw Skewton zijn arm aan, die door haar lorgnet naar Florence had gekeken, alsof zij overlegde wat er door het meedeelen van wat meer hartelijkheid en natuurlijkheid — uit haar eigen rijken voorraad zonder twijfel — van haar gemaakt zou kunnen worden. Florence lag nog snikkend aan de borst van de mooie dame, toen men Dombey in de oranje-ric hoorde zeggen:

„Laten wij het aan Edith vragen. Heden, waar is zij?”

„Edith, kindlief,” riep mevrouw Skewton, „waar zijt ge toch? Zeker ergens naar mijnheer Dombey aan het zoeken, dat begrijp ik wel. Wij zijn hier, lieve.”

De mooie dame liet Florence los, drukte haar nog een kus op haar wang en ging haastig naar de twee anderen. Florence bleef op dezelfde plaats staan — bedroefd en verheugd, vergenoegd en schreiend — zij wist niet hoe of hoelang, tot opeens haar nieuwe mama terugkwam en haar weer in haar armen sloot.

„Florence,” zei de dame haastig, en keek haar met grooten ernst in de oogen. „Jij zult dus niet beginnen met mij te haten?”

„Met u te haten, mamal!” riep Florence uit, haar arm om haar hals slingerend en haar blik beantwoordend.

„Sst! Begin met goed van mij te denken,” zei de knappe dame. „Begin met te gelooven dat ik al het mogelijke zal doen om je gelukkig te maken, en dat ik je graag wil liefhebben, Florence. Goedendag. Wij zullen elkaar terugzien, heel gauw. Goedendag. Blijf nu niet langer hier.”

Nogmaals drukte zij haar aan haar borst — zij had haastig maar met een vaste stem gesproken — en Florence zag haar zich in de aangrenzende kamer bij de anderen vocgen.

En nu begon Florence te hopen dat zij van haar nieuwe, knappe mama zou leeren, hoe zij de liefde van haar vader moest winnen; en in haar slaap dien nacht keek haar eigen mama met een zaligen glimlach op die hoop neer, en gaf haar zegen daarover. Droomende Florence!

HOOFDSTUK XXIX.

Hoe mevrouw Chick de oogen opengaan.

Juffrouw Tox, volkomen onbewust van zulke vreemde verschijnselen in en om mijnheer Dombey's huis als steigers en ladders, en mannen met zakdoeken om hun hoofd, die als zwevende spoken of vreemde vogels door de ramen naar binnenkeken — had op een ochtend tegen dezen gewichtigen tijd op haar gewone manier ontbeten, namelijk met een geraspt Fransch broodje, een versch, pas gelegd ei (of daarvoor verkocht) en één kopje thee, en ging toen naar boven om de Vogel-wals op haar spinet te spelen, haar bloemen te begieten en te verzorgen, haar snuisterijen af te stoffen en, volgens haar dagelijksche gewoonte, haar salonnetje tot het juweel van Princess's Place te maken.

Juffrouw Tox voorzag zich van een paar oude handschoenen, op dorre bladeren lijkend, waarmee zij gewoon was deze bezigheden te verrichten — op alle andere tijden in de la van een tafel voor ieder menschelijk oog verborgen — en ging stelselmatig aan het werk, beginnend met de Vogel-wals; toen, volgens een natuurlijke gedachten-associatie, tot haar vogeltje overgaand, een stokoude kanarie, slecht in de veeren, maar een doordringend zanger, zooals de heele buurt wel wist; daarna haar versierselen van porselein, papier, enz. onder handen nemend, en zoo, na verloop van tijd, aan haar bloemen komend, die doorgaans hier en daar met een schaar bijgeknipt moesten worden, om zekere botanische redenen waaraan juffrouw Tox groot gewicht hechtte.

Het duurde dien ochtend lang voordat juffrouw Tox aan haar bloemen kwam. Het was warm weer, zuidenwind, en er was in Princess's Place een zweempje zomer te bespeuren, dat juffrouw Tox aan het buitenleven deed denken. De bierjongen uit de herberg was met een kan buitengekomen en had een waterstraaltje met een slingerend patroon over de straatsteenen laten loopen, dat zoo'n frisheid aan de lucht gaf, zei juffrouw Tox, alsof men werkelijk buiten was. Men zag een streepje zonneschijn uit de groote straat om den hoek komen, en de rookerige musschen wipten daarover heen en weer, en werden in dien glans zoo verhelderd en verheerlijkt alsof zij nooit iets van schoorsteenen hadden geweten. Spreuken tot lof van het gemberbier, met afbeeldingen van dorstige klanten, onder het bruisende schuim bedolven of door

het springen van de kurken versuft, blonken voor het raam van de herberg. Men was ergens buiten de stad nog laat aan het hooien, en hoewel de geur van ver moest komen en tusschen de woningen van de armen met heel veel andere geuren had te worstelen (God beloone de brave heeren, die de pest voor een deel van de wijsheid onzer voorvaderen houden en hun best doen die woningen zoo ellendig te doen blijven) kwam er toch een flauwe zweem van in Princess's Place, en fluisterde van het vrije veld en zijn gezonde lucht.

Juffrouw Tox zette zich in de vensterbank en dacht aan haar goeden papa, sedert lang overleden en tijdens zijn leven ambtenaar bij de in- en uitgaande rechten; en aan haar jeugd, in een plaats aan zee gesleten, waar zij veel teer, maar toch ook gras en hooi had gerooken. Zoo kwam zij tot een weemoedige herinnering van groene weiden, vol boterbloempjes; en hoe zij ketinkjes van paardenbloemstengels had gemaakt, voor jeugdige zweerders van eeuwige standvastigheid, voornamelijk in het nankin gekleed; en hoe spoedig die kluisters verdroogd en gebroken waren.

In die vensterbank gezeten, en naar de menschen en het streepje zonneschijn kijkend, dacht juffrouw Tox eveneens aan haar goede overleden mama — zuster van den eigenaar van het gepoederde hoofd en het staartje — aan haar deugden en haar rheumatiek. En toen een man met kromme beenen, een grove stem, en een zware mand op zijn hoofd, die zijn hoed tot een zwarten pannekoek samendrukte, met bloemen door Princess's Place kwam roepen, en zijn kleine vreesachtige madelieven-plantjes deed beven door de trilling van elken schreeuw dien hij gaf, alsof hij een menscheneter was, die met kleine kinderen te koop liep, werden de zomerherinneringen zoo sterk bij juffrouw Tox, dat zij haar hoofd schudde, en prevelde dat zij oud zou worden voor zij het wist — wat niet ondenkbaar scheen.

In die peinzende stemming zochten haar gedachten het spoor van Dombey, misschien omdat de majoor weer zijn kamers aan den overkant had betrokken en juist aan zijn raam voor haar gebogen had. Welke andere reden kon juffrouw Tox hebben om Dombey met haar zomerdagen en kluisters van paardenbloemen in verband te brengen? Zou hij nu vrolijker zijn? dacht juffrouw Tox. Zou hij nu met de besluiten van het noodlot verzoend zijn? Zou hij nooit weer trouwen, en zoo ja, met wie? Wat voor soort vrouw zou het wel zijn?

Een gloed overspreidde haar gezicht —

MEVROUW CHICK OP BEZOEK BIJ JUFFROUW TOX

het was warm weer — toen zij onder deze overdenkingen haar hoofd omkeerde en door de weerkaatsing van haar peinzende beeld in den spiegel werd verrast. Een tweede gloed volgde daarop toen zij een rijtuigje zag aankomen en vlak voor haar

riep juffrouw Tox, met open armen, uit.

Deze liefste vriendin van juffrouw Tox had een zekere statigheid in haar houding, maar zij gaf haar toch een kus en zei: „Wel bedankt, Lucretia. Ik maak het tamelijk goed. Gij ook, hoop ik. Hm!”

OVERDENKINGEN VAN LUCRETIA TOX.

deur zag stilhouden. Zij stond op, nam haastig haar schaar, en zoo eindelijk tot haar bloemen komend, was zij druk daarmee bezig, toen mevrouw Chick de kamer binnenkwam.

„Hoe gaat het met mijn liefste vriendin?”

Mevrouw Chick had een eigenaardig kort kuchje, als het ware een begin om de kunst van hoesten te leeren.

„Gij komt al heel vroeg; dat is vriendelijk van u, lieve,” hervatte juffrouw Tox. „Hebt gij al ontbeten?”

„Bedankt Lucretia,” antwoordde mevrouw Chick. „Ik heb vroeg ontbeten” — mevrouw Chick scheen heel nieuwsgierig naar Princess's Place te zijn en keek onder het spreken voortdurend naar buiten — „bij mijn broer, die thuis gekomen is.”

„Hij is, hoop ik, beter?” stamelde juffrouw Tox.

„Veel beter, wel bedankt. Hm!”

„Mijn lieve Louise moet op die kuch letten,” merkte juffrouw Tox op.

„Het is niets,” antwoordde mevrouw Chick. „Het is alleen maar de verandering van het weer. Men moet aan veranderingen wennen.”

„Van het weer?” vroeg juffrouw Tox in haar eenvoud.

„Van alles,” antwoordde mevrouw Chick. „Het is een wereld vol verandering. De menschen die tegenover mij iets zouden willen tegenspreken dat zoo duidelijk is, Lucretia, zouden mij sterk verbazen en mij een heel geringe meening over hun verstand doen opvatten. Verandering!” riep mevrouw Chick met strenge wijsheid uit. „Wel, mijn tijd, wat is er dat niet verandert? Zelfs de zijderups, waarvan men zeker niet denken zou dat zij zich met zoo iets bemoeide, verandert voortdurend in allerlei onverwachte dingen.”

„Mijn Louise,” zei de zachtzinnige juffrouw Tox, „is altijd heel gelukkig in haar voorbeelden.”

„Ge zijt wel vriendelijk, Lucretia,” antwoordde mevrouw Chick, eenigszins verzacht, „dat ge dat zegt, en dat, geloof ik, ook denkt. Ik hoop dat wij geen van beiden ooit reden zullen hebben om een geringere meening van de andere te krijgen, Lucretia.”

„O, daar ben ik wel zeker van,” antwoordde juffrouw Tox.

Mevrouw Chick kuchte weer, en trok strepen op het tapijt met het ivoren puntje van haar parasol. Juffrouw Tox, die onderinding van haar vriendin had, en wist dat zij, als zij eenigszins vermoeid was of haar iets had gehinderd, wel wat wrevelig en lichtgeraakt kon zijn, nam de stilte waar om van onderwerp te veranderen.

„Neem mij niet kwalijk, Louise,” zei zij, „maar heb ik niet de gedaante van mijnheer Chick in de koets gezien?”

„Hij is daar,” antwoordde mevrouw Chick, „maar ik verzoek u, laat hem daar maar. Hij heeft zijn courant en zou zich daarmee in geen twee uur vervelen. Ga verder met uw bloemen, Lucretia, en laat mij hier maar wat zitten rusten.”

„Mijn Louise weet wel,” merkte juffrouw

Tox op, „dat tusschen vriendinnen zooals wij geen complimenten te pas komen. Daarom eindigde juffrouw Tox den zin niet met woorden maar met daden, en de handschoenen, die zij uitgedaan had, weer aantrekkend, wapende zij zich nogmaals met haar schaar, en begon zij met microscopische vlijt tusschen de bladeren te knippen.

„Florence is ook thuis gekomen,” zei mevrouw Chick nadat zij een poos met haar hoofd op zij had gezeten; en met haar parasol teekeningen op den grond had getrokken; „en werkelijk, Florence is nu veel te oud geworden, om dat eenzame leven te blijven leiden, waaraan zij gewend is. Dat spreekt vanzelf. Daar kan geen twijfel aan zijn. Ik zou heel weinig achting voor iemand hebben, die daarover anders kon denken. Al mocht ik ook anders wenschen, ik zou zoo iemand niet kunnen achten. Zoover kan men zijn gevoel niet beheerschen.”

Juffrouw Tox stemde dit toe, zonder precies te zeggen of zij de stelling begrijpelijk vond.

„Als zij een vreemd meisje is,” zei mevrouw Chick, „en mijn broer Paul zich in haar gezelschap niet op zijn gemak voelt, na al de droevige gebeurtenissen, die er hebben plaats gehad, en al de verschrikkelijke teleurstellingen die hij ondervonden heeft, wat is dan het eenige wat er voor hem op zit? Dat hij zich een inspanning getroost. Dat hij verplicht is zich een inspanning te getroosten. Wij zijn een familie die altijd door inspanningen heeft uitgemaakt. Paul staat aan het hoofd van de familie — hij is bijna de eenig overgebleven vertegenwoordiger daarvan. Want wat ben ik? Ik ben van geen beteekenis.”

„Maar liefste vriendin!” bracht juffrouw Tox er tegen in.

Mevrouw Chick droogde haar oogen af, die juist overliepen, en vervolgde:

„En bijgevolg, is hij meer dan ooit verplicht zich een inspanning te getroosten. En hoewel het mij eenigszins een schok geeft, dat hij dat werkelijk heeft gedaan — want ik heb een heel zwak en aandoenlijk gestel, wat heusch alles behalve een geluk is; ik wou dikwijls dat ik maar een marmeerzerk of een keisteen was...”

„Maar lieve Louise!” riep juffrouw Tox uit.

„Toch is het een triomf voor mij, te weten dat hij zich zelf en zijn naam van Dombey zoo trouw blijft, hoewel ik natuurlijk altijd wel wist dat hij dat doen zou. Ik hoop maar,” zei mevrouw Chick, na een korte

poos van stilte, „dat zij ook dien naam waardig zal zijn.”

Juffrouw Tox was juist bezig haar groene gietertje uit een kan te vullen, maar, toen zij dit gedaan had, toevallig opkijkend, was zij zoo verwonderd over de uitdrukking waarmee mevrouw Chick haar aankeek, dat zij het gietertje voor het oogenblik maar op de tafel zette en er zelf bij ging zitten.

„Mijn lieve Louise,” zei juffrouw Tox, „zal het u misschien genoeg doen, als ik, wat dat gezegde van u betreft, de opmerking waag, dat ik, als een nederig onbeduidend persoon, denk dat uw nichtje in alle opzichten veel belooft?”

„Wat bedoelt gij toch, Lucretia?” hervatte mevrouw Chick met toenemende statigheid. „Op welk gezegde van mij doelt gij toch, lieve?”

„Dat zij haar naam waardig zal zijn, lieve vriendin,” antwoordde juffrouw Tox.

„Als ik mij misschien niet duidelijk genoeg heb uitgedrukt, Lucretia,” zei mevrouw Chick met een zeker plechtig geduld, „ligt de schuld natuurlijk aan mij. Er is misschien geen enkele reden waarom ik er over zou spreken, behalve de vertrouwelijkheid die er al zoolang tusschen ons heeft bestaan, en die ik hoop, Lucretia, hartelijk hoop, dat door niets gestoord zal worden. Want waarom zou ik dat niet hopen? Er is volstrekt geen reden voor — het zou ongerijmd zijn. Maar ik wensch toch duidelijk te zijn, Lucretia; en daarom neem ik dat gezegde nog eens op en verzoek u onder het oog te mogen brengen, dat het volstrekt niet op Florence doelde.”

„Niet?” zei juffrouw Tox.

„Neen,” antwoordde mevrouw Chick, kort en beslist.

„Neem mij niet kwalijk, lieve,” zei haar zachtmoedige vriendin; „maar dan zal ik het niet goed verstaan hebben. Ik vrees dat ik wat verstrooid ben.”

Mevrouw Chick keek in de kamer rond en naar den overkant, en naar de bloemen, het vogeltje en het gietertje, naar bijna alles in haar gezichtskring, behalve naar juffrouw Tox; eindelijk liet zij haar blik, terwijl hij den grond zocht, even over juffrouw Tox heenglijden, en zei daarop, intusschen met opgetrokken wenkbrauwen naar het tapijt kijkend:

„Als ik hoop, Lucretia, dat zij den naam waardig zal zijn, dan bedoel ik de tweede vrouw van mijn broer Paul. Ik meen al duidelijk genoeg gezegd te hebben, al is het niet met de woorden die ik nu gebruik, dat hij van plan is een tweede vrouw te nemen.”

Juffrouw Tox stond haastig op, ging weer naar haar bloemen, en knipte tusschen de takjes en bladeren met even weinig omzichtigheid als een kapper, die een paar armjengens het haar knipt.

„Of zij zich ten volle bewust zal zijn van de onderscheiding, die haar bewezen wordt,” hervatte mevrouw Chick op een hoogdravenden toon „is een heel andere vraag. Ik hoop van ja. Men is in deze wereld verplicht het beste van elkaar te denken, en ik hoop dus van ja. Met mij is geen overleg gepleegd. En als er overleg met mij gepleegd was, twijfel ik niet of op mijn raad zou weinig acht zijn geslagen, en dus is het veel en veel beter zóó. Ik heb het heusch veel liever zóó.”

Juffrouw Tox knipte nog met gebogen hoofd tusschen haar bloemen. Mevrouw Chick, die haar hoofd nu en dan krachtig schudde, vervolgde op een toon alsof zij iemand uitdaagde:

„Als mijn broer Paul mij geraadpleegd had, zooals hij soms doet — of liever, soms gewoon was te doen; want natuurlijk zal hij dat nu niet meer doen, en dit is een omstandigheid die ik als een ontheffing van een verantwoordelijkheid beschouw,” zei mevrouw Chick, op een manier alsof zij het op haar zenuwen zou krijgen, „want ik ben Goddank niet jaloersch,” hier liet zij weer tranen vallen, „als mijn broer Paul bij mij gekomen was en gezegd had: ‚Louise, op welke soort eigenschappen zoudt ge mij raden bij een vrouw speciaal te letten?’ zou ik zeker geantwoord hebben: ‚Paul, gij moet afkomst hebben, gij moet schoonheid hebben, gij moet deftigheid hebben, gij moet connecties hebben.’ Dat zijn de woorden die ik gebruikt zou hebben. Gij hadt mij dadelijk daarop naar het blok mogen brengen,” zei mevrouw Chick, alsof dat gevolg hoogst waarschijnlijk was, „maar ik zou ze gebruikt hebben. Ik zou gezegd hebben: ‚Paul, gij voor de tweede maal zonder afkomst te trouwen! Gij voor de tweede maal zonder schoonheid te trouwen! Gij voor de tweede maal zonder deftigheid te trouwen! Gij voor de tweede maal zonder connecties te trouwen! Er is niemand in de wereld, of hij moest gek zijn, die er van zou kunnen droomen zulke ongerijmde denkbeelden te durven koesteren.’”

Juffrouw Tox hield op met knippen en bleef, met haar hoofd tusschen de bloemen, aandachtig luisteren. Misschien dacht zij dat deze inleiding en de warmte van mevrouw Chick haar eenige hoop gaven.

„Zoo zou ik geredeneerd hebben,” vervolgde de schrandere dame, „omdat ik ver-

trouw dat ik geen zottin ben. Ik wil niet als iemand met een buitengewoon verstand aangeschreven staan — hoewel ik geloof dat sommige menschen zonderling genoeg zijn geweest mij daarvoor te houden; iemand die zoo weinig ontzien wordt als ik, zou heel spoedig uit zoo'n droom worden geholpen; maar ik vertrouw toch dat ik niet geheel en al een zottin ben. En mij dan te zeggen," zei mevrouw Chick met onbeschrijfelijke minachting, „dat mijn broer Paul Dombey ooit aan de mogelijkheid kon denken zich met iemand te vereenigen — ik vraag met wie —" dit korte gezegde sprak zij met meer scherpte uit dan eenig ander gedeelte van haar rede — „die deze vereischten niet bezat, zou een beleediging zijn voor zooveel verstand als ik dan heb, evengoed alsof men mij zei dat ik een geboren olifant was, wat mij nu ook nog wel k a n gezegd worden," zei mevrouw Chick met berusting. „Het zou mij volstrekt niet verwonderen. Ik verwacht het zelfs wel."

In het oogenblik van stilte, dat hierop volgde, gaf de schaar van juffrouw Tox een paar flauwe knipjes; maar haar gezicht bleef nog onzichtbaar en haar ochtendjapon was ontroerd. Mevrouw Chick keek eens naar haar, door het groen heen, en vervolgde toen, op een toon van kalme overtuiging, en alsof zij uitweidde over iets dat bijna niet gezegd hoefde te worden:

„Dus heeft ook, zooals vanzelf spreekt, mijn broer Paul gedaan wat van hem te verwachten was; en wat iedereen kon voorzien dat hij doen zou, als hij weer in het huwelijk trad. Ik moet bekennen dat het mij eenigszins verrast, hoewel het mij verheugt; omdat ik, toen Paul de stad uit ging, volstrekt geen idee had, dat hij buiten de stad een attachement zou vormen, en zeker had hij bij zijn vertrek nog geen attachement. Niettemin, het schijnt in alle opzichten bijzonder wenschelijk te zijn. Ik twijfel niet of de moeder is een heel fatsoenlijke en elegante dame, en ik heb volstrekt geen recht om te betwijfelen, of het raadzaam is dat zij bij hem komt inwonen; dat is iets dat Paul aangaat, mij niet —; en wat Paul's keuze zelf betreft, ik heb nog alleen maar haar portret gezien, maar dat is werkelijk knap. Haar naam klinkt ook goed," zei mevrouw Chick, met kracht haar hoofd schuddend en zich meer op haar gemak in haar stoel zettend; „Edith, komt mij voor, is tegelijk ongemeen en gedistingeerd. Bijgevolg, Lucretia, twijfel ik er niet aan of het zal u genoegen doen te hooren dat het huwelijk zeer binnenkort zal plaats hebben — natuurlijk moet u dat genoegen doen," weer

grooten nadruk, „en verheugt gij u over deze verandering in het leven van mijn broer, die u bij verschillende gelegenheden zooveel attenties heeft bewezen."

Juffrouw Tox gaf geen antwoord met woorden, maar nam met een bevende hand het gietertje op en keek wezenloos rond, alsof zij zich bedacht voor welk meubelstuk het goed zou zijn als het met den inhoud werd begoten. Daar bij deze crisis van haar gevoels juist de kamerdeur opening, lachte zij schaterend en viel daarop den binnenkomende in de armen, gelukkig onbewust van mevrouw Chick's verontwaardigde blikken en van den majoor aan den overkant, die door zijn dubbel tooneelrijker stond te turen, en wiens heele gestalte opzwol van Mephistopheliaansche blijdschap.

Niet zoo verheugd was de kleurling, de verbaasde opvanger van de bezwijmde juffrouw Tox, die juist naar boven kwam om, volgens de boosaardige opdracht van den majoor, uit beleefdheid naar de gezondheid van juffrouw Tox te informeren, en toevalig het juiste tijdstip trof om de teedere vrucht in zijn armen te grijpen en den inhoud van het gietertje in zijn eenen schoen te krijgen; welke beide omstandigheden, vereenigd met het besef dat hij onder de oogen van zijn driftigen meester was, die hem volgens gewoonte met de vernieling van al zijn gebeente had bedreigd als zijn boodschap niet goed afliep, hem tot een aandoenlijk toonbeeld van schrik en angst maakten.

Eenige oogenblikken bleef de benauwde vreemdeling juffrouw Tox aan zijn borst drukken, met een vuur dat in zonderling contrast met zijn onthutste gezicht stond, terwijl die ongelukkige dame de laatste druppels van haar gieter in zijn schoen goot. Eindelijk herkreëg mevrouw Chick tegenwoordigheid van geest genoeg om tuschenbeide te komen, en beval hem juffrouw Tox op de sofa te laten zakken en weg te gaan. Hij gehoorzaamde oogenblikkelijk, en daarop begon zij juffrouw Tox weer bij te brengen.

Maar niets van die teedere meewarigheid, die de dochters van Eva kenmerkt als zij elkaar in zulke omstandigheden bijstaan, niets van die flauwtjen-vrijmetselarij waardoor zij gewoonlijk in een geheimzinnig verbond van zusterschap zijn vereenigd, was in de handelwijze van mevrouw Chick zichtbaar. Meer als de scherprechter, die zijn slachtoffer weer tot bewustzijn brengt voor hij de pijniging voortzet (of dat placht te doen in den goeden ouden tijd,

waarover alle brave menschen voortdurend in den rouw zijn), wendde mevrouw Chick het reukfleschje, het handenkloppen, het koud water sprenkelen en andere beproefde middelen aan. En toen juffrouw Tox eindelijk haar oogen opende en langzamerhand haar bewustzijn herkreeg, deinsde mevrouw Chick terug als voor een misdadigster, en het voorbeeld van den vermoorden koning van Denemarken omkeerend, keek zij haar meer toornig dan droevig aan.

„Lucretia,” zei mevrouw Chick, „ik wil niet trachten te verbergen wat ik voel. Mijn oogen gaan plotseling open. Ik zou het niet geloofd hebben, al had een Heilige het mij gezegd.”

„Het is dwaas van mij dat ik zoo flauw val,” stamelde juffrouw Tox. „Maar ik zal dadelijk wel beter zijn.”

„Dadelijk wel beter zijn, Lucretia!” herhaalde mevrouw Chick met diepe verachting. „Denkt gij dat ik blind ben? Verbeeldt gij u dat ik in mijn tweede kindsheid ben gekomen? Neen, Lucretia. Dank u wel!”

Juffrouw Tox wierp haar vriendin een jammerlijk smeekenden blik toe, en hield haar zakdoek voor haar gezicht.

„Als iemand mij dit gisteren gezegd had,” zei mevrouw Chick met majesteit, „of zelfs maar een half uur geleden, zou ik in verzoeking zijn gekomen, geloof ik haast, hem ter aarde te vellen. Lucretia Tox, mijn oogen zijn, wat u betreft, plotseling opengegaan. De blindheid van mijn vertrouwen is voorbij, Lucretia. Dat vertrouwen is misbruikt, er is mee gespeeld en er helpen geen uitvluchten meer, dat kan ik u verzekeren.”

„Waarop doelt gij toch met die wreede woorden, lieve vriendin?” vroeg juffrouw Tox door haar tranen heen.

„Lucretia,” antwoordde mevrouw Chick, „vraag dat aan uw eigen hart. Ik moet u verzoeken mij niet meer met zoo’n familiäre uitdrukking aan te spreken, als gij daar gebruikt hebt, als het u belieft. Ik heb nog eenig gevoel van eigenwaarde, al denkt gij misschien anders daarover.”

„O, Louise!” riep juffrouw Tox uit. „Hoe kunt ge zoo tegen mij spreken?”

„Hoe ik zóó tegen u spreken kan?” liet mevrouw Chick hierop volgen, die, bij gebrek aan bepaalde argumenten, waar zij op steunen kon, zich vooral op zulke herhalingen verliet om een verpletterenden indruk te maken. „Zóó. Gij moogt werkelijk wel zóó zeggen.”

Juffrouw Tox snikte jammerlijk.

„De gedachte,” zei mevrouw Chick, „dat gij u aan den haard van mijn broer hebt ge-

koesterd, en u door mij bijna in zijn vertrouwen hebt gewrongen, Lucretia, om in het geheim bepaalde plannen tegen hem te smeden, en dat gij aan de mogelijkheid hebt durven denken dat hij zich ooit met u zou vereenigen! Wel, het is een gedachte,” zei mevrouw Chick met sarcastische deftigheid, „waarvan het absurde bijna het verraderlijke wegneemt.”

„Och, Louise,” smeekte juffrouw Tox. „Zeg toch zulke vreeselijke dingen niet.”

„Vreeselijke dingen!” herhaalde mevrouw Chick. „Vreeselijke dingen! Is het dan de waarheid niet, Lucretia, dat gij zooveel niet in staat zijt geweest uw aandoeeningen te beheerschen, zelfs voor mij, wier oogen gij zoo volkomen hadt verblind?”

„Ik heb niet geklaagd,” snikte juffrouw Tox. „Ik heb niets gezegd. Als uw tijd mij eenigszins overweldigde, Louise, en ik ooit eenigszins dacht dat mijnheer Dombey wel genegen was een oog op mij te laten vallen, zult gij mij zeker niet veroordeelen.”

„Zij zal nog zeggen,” zei mevrouw Chick, zich met een blik vol berusting op al de meubelen beroepend, „zij zal nog zeggen — dat weet ik — dat ik haar heb aangeemoedigd.”

„Ik wil geen verwijten uitwisselen, lieve Louise,” snikte juffrouw Tox. „En ik wil ook niet klagen. Maar tot mijn eigen verdediging....”

„Ja, zij zal het zeggen,” zei mevrouw Chick, met een profetischen blik in de kamer rondkijkend. „Ik wist het wel. Zeg het mij dan maar liever. Zeg het openlijk. Wees openhartig, Lucretia Tox, wat gij ook zijn moogt.”

„Tot mijn eigen verdediging, lieve Louise,” stamelde juffrouw Tox, „en alleen tot mijn eigen verdediging tegen uw harde woorden, wilde ik u alleen vragen of gij niet dikwijls een dergelijke inbeelding hebt begunstigd, en zelfs niet hebt gezegd dat het wel gebeuren kon, zooveel iemand kon voorzien?”

„Er is een punt,” zei mevrouw Chick, opstaand, niet alsof zij op den vloer zou blijven staan, maar alsof zij dadelijk op zou stijgen en de lucht in zou zweven, „waarboven de verdraagzaamheid belachelijk, zoo niet laakbaar wordt. Ik kan veel verdragen, maar niet al te veel. Wat mij scheelde toen ik vandaag hier in huis kwam, of het tooverij was, weet ik niet; maar ik had een voor gevoel — een duister voor gevoel,” zei mevrouw Chick huiverend, „dat er iets zou gebeuren. En dat voor gevoel mocht ik wel hebben, Lucretia, nu mijn vertrouwen van

vele jaren in een oogenblik verwoest wordt, nu mijn oogen plotseling opengaan, en ik u in uw ware gedaante voor mij zie. Lucretia, ik heb mij in u bedrogen. Het is beter voor ons beiden dat de zaak hierbij blijft. Ik wensch u het beste, en zal u altijd het beste blijven wenschen. Maar als iemand die zich zelf in haar eigen positie trouw wil zijn, wat die positie ook mag zijn of niet mag zijn — en als de zuster van mijn broer — als de schoonzuster van mijn broers vrouw — en als een aangehuwde connectie van de moeder van mijn broers vrouw — en misschien mag ik er bijvoegen als een Dombey — kan ik niets anders doen dan u goedenmorgen wenschen."

Deze woorden, met bijtende zachtheid uitgesproken en door een verheven gevoel van zedelijke eigenwaarde ingegeven, brachten de spreekster tot aan de deur. Daar boog zij op een spookachtige en standbeeldachtige manier haar hoofd, en toen begaf zij zich naar haar rijtuig, om in de armen van Chick, haar heer en meester, heul en troost te zoeken.

Dat is te zeggen, figuurlijk gesproken, want Chick had zijn armen al vol met zijn courant. Ook wendde hij zijn oogen niet naar zijn vrouw dan alleen tersluiks; en hij bood haar ook hoegenaamd geen troost aan. Kortom, hij bleef zitten lezen en brokken van wijsjes neuriën, en soms zijdelings naar haar kijken, zonder een enkel woord te spreken, goed, kwaad of onverschillig.

Intusschen zat mevrouw Chick haar hoofd te draaien en in den nek te zetten en zich op te blazen, alsof zij nog dat plechtige afscheidsformulier aan Lucretia Tox herhaalde. Eindelijk zei zij luid: „O, hoe zijn mij vandaag de oogen opengegaan!"

„Waarvoor zijn u de oogen opengegaan, vrouwlief?" zei Chick.

„Och, spreek maar niet tegen mij," antwoordde zijn echtgenoot. „Als ge mij zóó kunt zien, zonder zelfs te vragen wat mij scheelt, moest ge liever maar heelemaal zwijgen."

„Wat scheelt er dan aan, lieve?" vroeg Chick.

„Te denken," zei mevrouw Chick, bij wijze van alleenspraak, „dat zij ooit het lage denkbeeld zou hebben opgevat zich met onze familie te verbinden door een huwelijk met Paul! Te denken dat, toen zij paardje speelde met het lieve kind dat nu in zijn graf ligt — het beviel mij toen ook al nooit — er zulke slinksche oogmerken achter scholen! Het verbaast mij dat zij nooit bang werd dat haar iets overkomen zou. Zij mag zich gelukkig prijzen als dat niet gebeurt."

238

„Ik dacht werkelijk, lieve," zei Chick, nadat hij een poosje zijn neus met zijn courant had gewreven, „dat gij ook hetzelfde op het oog hadt, tot vanmorgen toe; en het wel aardig zoudt hebben gevonden, als het er van had kunnen komen."

Mevrouw Chick barstte dadelijk in tranen uit, en zei tot haar echtgenoot, dat hij, als hij met zijn laarzen op haar wilde trappen, het liever maar moest doen.

„Maar met Lucretia heb ik afgedaan," zei mevrouw Chick, nadat zij zich, tot groote ontsteltenis van mijnheer Chick, eenige minuten lang aan haar aandoeningen had overgegeven. „Ik kan het wel dragen dat ik Paul's vrouwen moet afstaan ten gunste van iemand, van wie ik hoop en vertrouwen dat zij het verdienen zal, en die hij alle recht heeft om voor de arme Fanny in de plaats te stellen; ik kan het verdragen dat Paul mij op zijn koele manier van een dergelijke verandering van zijn plannen op de hoogte stelt; en dat ik niet geraadpleegd word voor alles in kannen en kruiken is; maar bedrog kan ik niet verdragen, en met Lucretia Tox heb ik afgedaan. Het is beter zoo," zei zij, met een vrome berusting, „veel beter. Het zou lang geduurd hebben voor ik na dit alles weer op mijn gemak met haar zou zijn geweest, en ik weet werkelijk niet, daar Paul als een groot heer zal gaan leven en zij van voorname afkomst zijn, of zij eigenlijk wel presentabel zou zijn geweest en ik mij zelf niet zou hebben gecompromitteerd. Er is een voorzienigheid in alle dingen; ik ben vandaag zwaar beproefd, maar over het geheel spijt het mij niet."

In dezen Christelijken geest droogde mevrouw Chick haar oogen af, streek haar japon glad en bleef zitten kijken zooals iemand past die onder een zware verongelijking kalm blijft. Haar echtgenoot, zonder twijfel zijn onwaardigheid voelend, nam haastig een gelegenheid waar om zich aan den hoek van een straat te laten afzetten, en kuierde fluitend weg, met hoog opgetrokken schouders en zijn handen in zijn zakken.

De arme veroordeelde juffrouw Tox, die, als zij een pluimstrijkster en fleemster was, dit tenminste met alle oprechtheid was, die haar aanklaagster altijd een hartelijke vriendschap had toegedragen, en de grootheid van Dombey met diep gevoelden eerbied had gehuldigd — de arme veroordeelde en verworpen juffrouw Tox begoot intusschen haar bloemen met haar tranen en voelde dat het in Princess's Place winter was geworden.

HOOFDSTUK XXX.

De bruidsdagen.

Hoewel het betooverde huis niet meer bestond, de werkende wereld daar was binnengedrongen en den heelen dag hamerde en bonste en trappen op en af liep, waardoor Diogenes van den ochtend tot den avond woedend aan het blaffen werd gehouden — hij was blijkbaar overtuigd dat zijn oude vijand hem eindelijk te knap was geweest en het huis had overrompeld — had er in het eerst geen groote verandering in de levenswijze van Florence plaats. 's Avonds, als de werklieden verdwenen, werd het huis weer akelig en eenzaam; en wanneer Florence bij dat weggaan hun stemmen in de hall en op de trap hoorde klinken, stelde zij zich de vroolijke gezinnen voor waarheen zij terugkeerden, en de kinderen die op hen wachtten, en verheugde zij zich in de gedachte dat zij blij waren dat het tijd was om te gaan.

Zij begroette de stilte van den avond als een oude vriendin; maar deze kwam nu met een veranderd gelaat en keek haar vriendelijker aan. Zij bracht nieuwe hoop mee. De knappe dame, die haar getroost en geliefkoosd had, in dezelfde kamer waar haar hart eens zoo diep was gewond, was een engel van belofte voor haar. Vriendelijke voorboden van een schooner leven, wanneer zij langzamerhand haar vaders liefde zou winnen, en geheel of grootendeels terug zou krijgen wat zij verloren had op dien donkeren dag, toen de liefde van een moeder met den laatsten adem van een moeder op haar wang was uitgezucht, zweefden in de schemering om haar heen en waren een opbeurend gezelschap. Naar de blozende kinderen aan den overkant uitkijkend, was het een nieuw en verheugend gevoel voor haar, te denken dat zij elkaar misschien spoedig zouden spreken en kennen, dat zij niet meer bang zou zijn, zooals vroeger, om zich aan hen te vertoonen, opdat het hun niet zou bedroeven als zij haar daar in haar zwarte kleeding alleen zagen zitten.

Met die gedachten aan haar nieuwe moeder, en met de liefde en het vertrouwen die in haar reine gemoed voor deze opwelden, kreeg Florence haar doode moeder hoe langer hoe meer lief. Zij was niet bang om haar een mededingster in haar hart te geven. De nieuwe bloem ontloek uit den diep geplanten en lang gekoesterden wortel, dien zij zoo goed kende. Ieder vriendelijk woord, dat over de lippen van de knappe

dame was gekomen, klonk voor Florence als een nagalm van de stem die zoolang had gezwegen. Hoe kon de teederheid van een levende haar de nagedachtenis van alle ouderlijke teederheid die zij ooit gekend had minder doen liefhebben!

Op een dag zat Florence op haar kamer te lezen en dacht aan de dame en haar binnenkort beloofde bezoek — want de inhoud van haar boek was geschikt om haar daaraan te herinneren — toen zij haar oogen op sloeg en haar in de deur zag staan.

„Mama!” riep Florence, verheugd opstaand. „Zijt ge daar weer?”

„Nog geen mama,” antwoordde de dame met een ernstigen glimlach, en sloeg haar arm om Florence's hals.

„Maar toch heel gauw!” riep Florence uit.

„Nu heel gauw, Florence, heel gauw.”

Edith boog haar hoofd, zoodat zij Florence's blozende wang tegen de hare drukte, en zweeg zoo een poosje. Haar manier van doen had iets zoo teeders, dat Florence dit nog dieper voelde dan bij haar eerste ontmoeting.

Zij bracht Florence naar een stoel en zette zich naast haar. Florence keek haar aan, werkelijk verwonderd over haar schoonheid, en liet gewillig haar hand vasthouden.

„Ben je veel alleen geweest, Florence, sedert ik het laatst hier was?”

„O ja,” antwoordde Florence haastig en met een glimlach.

Zij sloeg haar oogen neer, want haar nieuwe mama keek heel ernstig en hield haar blik strak en nadenkend op haar gezicht gevestigd.

„Ik — ik ben gewoon om alleen te zijn,” zei Florence eenigszins haperend. „Ik geef er volstrekt niet om. Di en ik slijten soms heele dagen met elkaar.” Zij had gerust wel kunnen zeggen heele weken en maanden.

„Is Di je kamenier, liefje?”

„Mijn hond, mama,” antwoordde Florence lachend. „Suze is mijn kamenier.”

„En dit zijn je kamers,” zei Edith, rondkijkend. „Men heeft mij den vorigen keer deze kamers niet laten zien. Wij moeten ze laten opknappen, Florence. Zij zullen tot de mooiste in het huis gemaakt worden.”

„Als ik ze mocht ruilen, mama,” antwoordde Florence, „is er een, boven in het huis, die ik veel liever zou hebben.”

„Is deze niet hoog genoeg, meisjelief?” vroeg Edith met een glimlach.

„Die andere was de kamer van mijn broertje,” zei Florence, „en daar ben ik zoo graag. Ik had er papa over willen spreken toen ik thuis kwam, en de werklieden hier

vond, en zag dat alles veranderd werd; maar —" Florence sloeg haar oogen neer, uit vrees dat dezelfde blik haar weer zou doen haperen, „maar ik was bang dat het hem verdriet zou doen; en daar ik hoorde zeggen dat ge binnenkort weer hier zoudt komen, mama, en meesteres van alles zoudt zijn, besloot ik om maar zoo brutaal te zijn het aan u te vragen."

Edith zat haar met haar schitterende oogen strak aan te staren, tot Florence de hare opsloeg; toen wendde Edith op haar beurt haar blik af en vestigde dien op den grond. Op dat oogenblik drong het tot Florence door van hoe'n volkomen anderen aard de schoonheid van die dame was dan zij het in het eerst gedacht had. Zij had die voor statig en trotsch gehouden; maar haar manieren waren zoo zacht en vriendelijk dat zij, al was zij van Florence's eigen leeftijd en karakter geweest, moeilijk meer vrouwen had kunnen uitlokken.

Behalve wanneer een zekere zonderlinge, gedwongen terughouding haar bekreep; en dan scheen het (maar Florence begreep dit toen nog niet, hoewel zij niet kon nalaten het op te merken en er over na te denken) alsof zij zich voor Florence vernederd voelde en slecht op haar gemak was. Toen zij zei dat zij haar mama nog niet was, en toen Florence haar meesteres van alles noemde, was deze verandering in haar uiterlijk even snel als bevreemdend; en nu Florence's oogen op haar gezicht gevestigd waren, zat zij daar alsof zij wel voor haar had willen wegkruipen en zich verschuilen, in plaats van haar te liefkoozen, waartoe een zoo nauwe betrekking haar het recht gaf.

Zij beloofde Florence bereidwillig haar nieuwe kamer, en zei dat zij zelf opdracht daartoe zou geven. Daarop deed zij eenige vragen betreffende den armen Paul; en toen zij nog een poos met elkaar hadden gesproken, vertelde zij Florence dat zij gekomen was om haar naar haar eigen huis mee te nemen.

„Wij zijn nu naar Londen gekomen, mijn moeder en ik," zei Edith, „en jij blijft bij ons logeeren tot ik getrouwd ben. Ik wensch dat wij elkaar leeren kennen en vrouwen, Florence."

„Ge zijt wel goed voor mij, lieve mama," zei Florence. „Heel hartelijk bedankt!"

„Laat ik nu zeggen, want het zal misschien de beste gelegenheid zijn," vervolgde Edith, rondkijkend of zij wel heelemaal alleen waren en zachter sprekend, „dat ik, als ik getrouwd ben en voor een paar weken op reis ga, veel geruster zal zijn als

jij hier weer thuis komt. Onverschillig wie je ergens anders te logeeren vraagt, kom hier thuis. Het is beter hier alleen te zijn dan — wat ik zeggen wilde is," vervolgde zij, zich bedenkend, „dat ik weet dat je het beste thuis bent, lieve Florence."

„Ik zal nog denzelfden dag weer naar huis gaan, mama."

„Doe dat. Ik vertrouw op die belofte. Maak je nu gereed om met mij mee te gaan, meisjelief. Als je klaar bent, zul je mij beneden vinden."

Langzaam en peinzend zwierf Edith alleen door het huis, waarvan zij binnenkort meesteres zou zijn, en weinig lette zij op de pracht, die het begon ten toon te spreiden. Dezelfde stugge trots, dezelfde hoonende minachting in oog en lip, dezelfde fiere schoonheid, alleen verduisterd door het gevoel van haar eigen geringe waarde, dwaalde nu door de kostbare kamers en zalen, die zoo plotseling in pracht en praal waren toegenomen. De nagebootste rozen op de wanden waren met scherpe dorens bezet, die haar borst openreten; in elk stipje goud, dat haar in de oogen schitterde, zag zij een hatelijk gedeelte van haar koopprijs; de hooge en breede spiegels toonden haar ten voeten uit een vrouw in wie nog iets edels woonde, maar die ontrouw was aan het betere in haar gemoed, en te zeer verlaagd en verloren om zich zelf te redden. Zij geloofde dat dit alles in meerdere of mindere mate zoo duidelijk voor ieders oogen was, dat haar geen toevlucht, geen middel om zich eenigszins te doen gelden overschoot, dan trots; en met dien trots, die haar eigen hart nacht en dag martelde, tartte en bekampte zij haar lot.

Was dit de vrouw, op wie Florence — een onnoozel meisje, krachtig alleen door haar ernst en haar eenvoudige oprechtheid — zoo'n invloed kon uitoefenen, dat zij bij haar een heel ander wezen was, en haar hartstochtelijkheid gestild, zelfs haar trots gedempt was? Was dit de vrouw, die nu naast haar in de koets zat, met haar armen door die van Florence gestrengeld, die haar smeekte en vleide om haar lief te hebben en te vertrouwen, die haar hoofdje aan haar borst ter ruste legde, en haar leven had willen opofferen om dat hoofdje voor gevaar of kwaad te behoeden?

O, Edith, gelukkig zou het werkelijk voor u zijn geweest op zoo'n tijd te sterven! Veel beter en gelukkiger, misschien, zoo te sterven, Edith, dan voort te leven tot aan het einde.

Mevrouw Skewton, die liever aan alle andere dingen dan aan zulke bespiegelingen

gen dacht — want evenals veel fatsoenlijke menschen, wilde zij volstrekt niets van den dood weten, en nam zij het kwalijk als er over zooiets gemeens gesproken werd — had een huis in Brook-Street, bij Grosvenor-Square, geleend van een aanzienlijken bloedverwant (een lid van de familie Feenix) die uit de stad was, en geen bezwaar maakte om het haar voor den bruidstijd te leenen, daar deze leening dan inhield dat hij van alle verdere leeningen en gaven aan mevrouw Skewton en haar dochter vrij was. Daar het voor de eer van de familie noodzakelijk was in een dergelijken tijd eenige vertooning te maken, installeerde mevrouw Skewton (met behulp van een gediensstigen winkelier, die aan den adel en de fatsoenlijke wereld alle mogelijke dingen verhuurde, van een zilveren tafelservies tot een stoet lakeien) in dit huis een butler met zilvergrijs haar (die daarom hooger werd berekend, aangezien hij het voorkomen van een oud familiestuk had), twee heel lange jongelieden in livrei, en een uitgezochten staf van keukenbedienden; zoodat er in het sousterrain een sprookje in omloop kwam, dat men Withers de page, plotseling van zijn talrijke huiselijke werkzaamheden en van het duwen van den rolstoel (die in de hoofdstad niet meer gebruikt werd) ontslagen, verscheidene malen zijn oogen had zien uitwrijven en zich zelf in zijn armen en beenen had zien knippen, als vreesde hij dat hij bij den melkboer in Leamington in slaap was gevallen en nog in een hemelschen droom verkeerde. Alle benoodigdheden van zilver en porselein werden eveneens door denzelfden gediensstigen winkelier geleverd, benevens een verscheidenheid van voorwerpen, waaronder ook een net rijtuigje met een paar bruine paarden; en door deze hofhouding omringd, zette mevrouw Skewton zich in haar Cleopatra-houding op de fraaiste sofa neer, om in volle staatsie audiëntie te verleen.

„En hoe maakt mijn bekoorlijke Florence het?” zei mevrouw Skewton, toen het meisje met haar dochter binnenkwam. „Kom mij toch een kusje geven, lieve Florence.”

Florence bukte schroomvallig om in het witte gedeelte van mevrouw Skewton's gezicht een plekje te zoeken, toen deze dame haar een oor toehield en op die manier uit haar verlegenheid redde.

„Edith, lieve,” zei mevrouw Skewton, „werkelijk, ik — ga eens een beetje meer in het licht staan, lieve Florence, voor een oogenblikje.”

Florence gehoorzaamde blozend.

„Weet ge niet meer wat gij waart, lieve Edith,” zei haar moeder, „toen gij ongeveer even oud waart als onze kostbare Florence, of een paar jaar jonger?”

„Dat ben ik al lang vergeten, moeder.”

„Want stellig, lieve,” zei mevrouw Skewton, „mij dunkt ik zie een bepaalde gelijkenis tusschen datgene wat gij toen waart en ons allerliefste vriendinnetje. En dat bewijst,” vervolgde mevrouw Skewton zachter, om aan te duiden dat zij Florence voor nog heel ongepolijst hield, „wat polijsten doen kan.”

„Ja, dat doet het zeker,” was het stroeve antwoord van Edith.

Haar moeder keek haar een oogenblik scherp aan, en voelend dat zij op onveilig terrein kwam, zei zij om er weer van af te raken:

„Mijn bekoorlijke Florence, gij moet mij nog eens een kusje geven, als het u belieft, liefje.”

Florence gehoorzaamde natuurlijk en drukte nog eens haar lippen op mevrouw Skewton's oor.

„En gij hebt zeker wel gehoord, lievelingetje,” zei mevrouw Skewton, haar hand vasthoudend, „dat uw papa, dien wij allen op de handen dragen, vandaag over acht dagen met mijn lieve Edith zal trouwen?”

„Ik wist wel dat het heel gauw zou zijn,” antwoordde Florence, „maar niet precies wanneer.”

„Maar lieve Edith,” zei de moeder vrolijk, „is het mogelijk dat ge Florence dat niet gezegd hebt?”

„Waarom zou ik dat Florence zeggen?” antwoordde Edith, zoo snel en scherp, dat Florence bijna niet gelooven kon dat 't dezelfde stem was.

Mevrouw Skewton vertelde toen aan Florence, weer als een veilige afleiding, dat haar vader daar kwam dineeren en zonder twijfel heel aangenaam verrast zou zijn als hij haar zag; daar hij den vorigen avond gezegd had, dat hij zich maar in de City zou kleeden, en niets van Edith's voornemen had geweten, waarvan de uitvoering, naar mevrouw Skewton's meening, hem verrukt zou doen staan. Florence werd onrustig toen zij dit hoorde; en toen het uur van het diner naderde werd haar angst zoo groot, dat zij, als zij maar geweten had hoe zij had moeten vragen om weer naar huis te mogen gaan, zonder een verklaring te geven waarin haar vader betrokken was, liever blootshoofds, te voet en alleen teruggekeerd zou zijn, dan zich aan het gevaar van zijn misnoegen bloot te stellen.

Toen de tijd naderde, kon zij nauwelijks

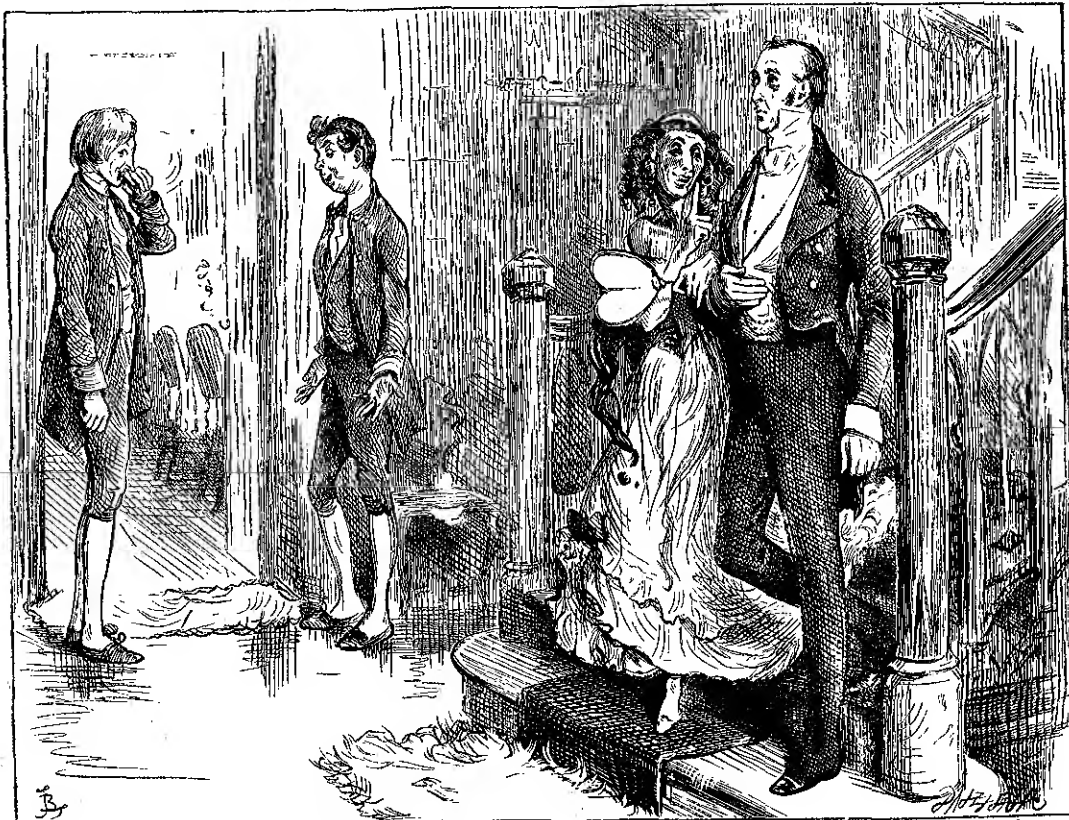
ademhalen. Zij durfde niet bij het raam te komen, uit vrees dat hij haar van de straat af zou zien. Zij durfde niet naar boven te gaan om haar aandoening te verbergen, uit vrees dat zij, de kamerdeur uitkomend, hem onverwachts zou ontmoeten; en bovendien was het haar alsof zij dan nooit weer zou durven terug te komen als zij bij hem zou worden geroepen. In deze benauwdheid zat zij bij Cleopatra's sofa, en trachtte het ge-

oogenblik later zijn gevreesden stap in de kamer hoorde.

Hij groette zijn aanstaande schoonmoeder en zijn aanstaande echtgenoot. De vreemde klank van zijn stem deed zijn dochter trillen.

„Mijn lieve Dombey,” zei Cleopatra, „kom eens hier en vertel mij eens hoe uw aardige Florence het maakt.”

„Florence maakt het heel goed,” zei

TERWIJL EEN VAN DE TWEE LANGE KNECHTS, WIENS ORGAAN VAN EERBIED NIET GENOEG ONTWIKKELD WAS, ZIJN TONG IN ZIJN WANG DUWDE OM DEN ANDER AAN HET LACHEN TE MAKEN, TOEN HET PAAR DE EETKAMER BINNENSCHREED.

teem van deze dame te volgen en te beantwoorden, toen zij zijn voetstap op de trap hoorde.

„Daar hoor ik hem!” riep Florence, opspringend, uit. „Hij komt!”

Cleopatra, wier jeugdigheid haar dartel maakte, en wier eigenliefde haar verhinderde, over den aard van Florence's aandoening na te denken, duwde haar achter de sofa en spreidde een shawl over haar heen, om Dombey eens aangenaam te verrassen. Dit gebeurde zoo haastig, dat Florence een

Dombey, naar de sofa komend.

„En is zij thuis?”

„Ja, thuis,” antwoordde Dombey.

„Mijn beste Dombey,” hervatte Cleopatra met betooverende levendigheid. „Weet ge nu wel zeker dat ge mij niet bedriegt? Ik weet niet wat mijn lieve Edith zal zeggen als ik zoo spreek, maar ik vrees werkelijk dat gij ook al een valschaard zijt, mijn lieve Dombey.”

Al was hij dit geweest, en al was hij op het oogenblik op de grootste valsheid be-

trapt, die ooit gezegd of gedaan werd, had hij moeilijk meer kunnen ontstellen dan hij deed toen mevrouw Skewton de shawl wegnam, en Florence, bleek en bevend, als een spook voor hem oprees. Hij had zijn tegenwoordigheid van geest nog niet herkegen, toen Florence naar hem toeliep, haar armen om zijn hals sloeg, hem een kus gaf en de kamer uitsnelde. Hij keek rond als wilde hij de zaak naar iemand anders verwijzen, maar Edith was Florence dadelijk gevolgd.

„Beken nu maar, mijn lieve Dombey,” zei mevrouw Skewton, hem haar hand gevend, „dat ge nooit in uw leven meer verrast en in uw schik zijt geweest.”

„Ik ben zeker nooit meer verrast geweest,” zei Dombey.

„En in uw schik, mijn lieve Dombey?” hervatte mevrouw Skewton, met haar waai-er dreigend.

„Ik — ja, ik ben heel blij dat ik Florence hier ontmoet,” zei Dombey. Hij scheen er een oogenblik ernstig over te denken en zei toen stellig: „Ja, ik ben werkelijk heel blij dat ik Florence hier ontmoet.”

„Gij vraagt u zeker af hoe zij hier komt, niet waar?” zei mevrouw Skewton.

„Edith, misschien...” begon Dombey en bleef daarbij steken.

„O, gij ondeugd!” antwoordde Cleopatra, haar hoofd schuddend. „Gij kunt goed raden. O, gij slimme man! Iemand moest zulke dingen niet zeggen; want uw sekse, mijn lieve Dombey, heeft zooveel inbeelding en maakt zoo licht misbruik van onze zwakheid; maar gij kent mijn openhartigheid — heel goed, dadelijk.”

Dit was tot een van de lange knechts gericht, die kwam zeggen dat het diner gereed was.

„Maar Edith, mijn beste Dombey,” vervolgde zij fluisterend, „als zij u niet bij zich kan hebben — en, zooals ik haar zeg, dat kan zij niet altijd verlangen — wil tenminste iemand bij zich hebben die u toebehoort. Wel, dat is heel natuurlijk! En zoo kon niets haar vandaag beletten om uit te rijden en Florence te gaan halen. Dat is toch charmant!”

Daar zij op een antwoord wachtte, antwoordde Dombey: „Buitengewoon.”

„De hemel zegene u, mijn lieve Dombey, voor dat bewijs van hartelijkheid!” riep Cleopatra uit, en drukte hem de hand. „Maar ik word al te ernstig! Breng mij nu naar beneden, als een engel, en laten wij zien wat voor diner die lieden ons zullen geven. De hemel zegene u, beste Dombey!”

Na deze laatste toespraak wipte Cleopa-

tra tamelijk vlug van haar rustbank, waarna Dombey haar arm in den zijnen nam en haar plechtstatig naar beneden leidde. Terwijl een van de twee lange knechts, wiens orgaan van eerbied niet genoeg ontwikkeld was, zijn tong in zijn wang duwde om den ander aan het lachen te maken, toen het paar de eetkamer binnenschreed.

Florence en Edith waren al in de eetkamer en zaten naast elkaar. Florence wilde opstaan toen haar vader binnenkwam, om hem haar stoel af te staan; maar Edith legde openlijk haar hand op haar arm, en Dombey nam aan den overkant van de ronde tafel plaats.

Het gesprek werd bijna uitsluitend door mevrouw Skewton aan den gang gehouden. Florence durfde bijna haar oogen niet op te slaan, uit vrees dat zij de sporen van tranen zou laten zien; veel minder durfde zij te spreken; en Edith liet geen woord hooren, of het moest als antwoord op een vraag zijn. Cleopatra gaf zich werkelijk veel moeite voor de installatie van haar dochter, die nu bijna gelukt was; en deze had werkelijk wel heel kostbaar mogen zijn om haar te beloonen.

„En dus zijn uw voorbereidselen eindelijk bijna gereed, mijn beste Dombey?” zei Cleopatra, toen het dessert op de tafel stond en de butler met het zilvergrijze haar zich verwijderd had. „Ook de wettelijke formaliteiten?”

„Ja, mevrouw,” antwoordde Dombey, „de akte van de huwelijksvoorwaarden, hebben de rechtsgeleerde heeren mij verzekerd, is nu gereed, en zooals ik u zei, Edith heeft ons maar de gunst te bewijzen een tijd voor het teekenen vast te stellen.”

Edith zat daar als een fraai steenen beeld, even koud en stil.

„Liefste liefje,” zei Cleopatra, „hoort gij wel wat mijnheer Dombey zegt? O, mijn beste Dombey,” terzijde tot dien heer, „hoe herinnert mij haar verstrooidheid, nu de tijd nadert, aan de dagen toen haar papa, een alleraardigste man, in uw positie was.”

„Ik heb niets vast te stellen. Het zal gebeuren wanneer gij verkiest,” zei Edith, nauwelijks over de tafel naar Dombey kijkend.

„Morgen?” zei Dombey.

„Als het u zoo belieft.”

„Of zou overmorgen u beter schikken met wat gij verder nog te doen hebt?” zei Dombey.

„Ik heb niets te doen. Ik ben altijd tot uw beschikking. Laat het gebeuren wanneer gij verkiest.”

„Niets te doen, lieve Edith,” bracht haar

moeder hiertegen in, „en gij hebt het den heelen dag zoo verschrikkelijk druk, met duizenderlei bestellingen bij allerlei leveranciers!”

„Dat is aan u om u daarmee te bemoeien,” antwoordde Edith, haar met een eenigszins gefronst voorhoofd aankijkend. „Gij en mijnheer Dombey kunt het met uw beiden schikken.”

„Heel juist, kindlief, en heel vriendelijk van u,” zei Cleopatra. „Florence, mijn lievelingetje, gij moet mij werkelijk nog eens een kusje komen geven.”

Zonderling dat deze vlagen van belangstelling voor Florence bijna telkens bij Cleopatra opkwamen als Edith eenig deel, hoe gering ook, aan het gesprek nam. Florence was nog nooit zoo dikwijls omhelsd geworden, en misschien, zonder het te weten, nog nooit in haar leven zoo nuttig geweest.

Voor zich zelf was Dombey verre van misnoegd over de houding en de manieren van zijn bruid. Hij kon heel goed met trots en koelheid sympathiseeren, en het streelde hem dat zelfs deze eigenschappen zich bij Edith aan hem ondergeschikt maakten en zij geen anderen wil scheen te hebben dan den zijnen. Het streelde hem zich voor te stellen hoe deze trotsche, statige vrouw de honneurs van zijn huis zou waarnemen en zijn gasten op zijn eigen manier zouden doen verkleumen. De waardigheid van Dombey en Zoon zou in zulke handen voortreffelijk gehandhaafd, ja zelfs nog verhoogd worden.

Zoo dacht Dombey toen hij in de eetkamer alleen was gelaten en over het verleden en de toekomst peinsde. Hij vond niets onaangenaams in de schrale en sobere staatsie die in dat vertrek heerschte, met het donkerbruine behangsel, waarop nog donkerder schilderijen als zwarte grafmonumenten afstaken, en vier en twintig zwarte stoelen, met bijna evenveel spijkers als doodkisten, die als rouwdragers om den rand van het Turksche tapijt geschaard stonden, en twee naakte negers, die candelabres van dorre takken droegen, op het buffet, en een duffen reuk, alsof de asch van duizend diners in de sarcophaag daaronder begraven was. De eigenaar van het huis was veel op reis; de lucht van Engeland was zelden lang gezond voor een lid van de familie Feenix; en dit vertrek was al zwaarder en zwaarder in den rouw over hem gegaan, tot het zoo op een sterfkamer leek, dat er alleen nog maar een lijk aan ontbrak om het compleet te maken.

Geen slechte plaatsvervanger voor een lijk, door zijn stijfheid, zoo niet door zijn

houding, was Dombey, terwijl hij in de koude diepte van de doode zee van mahoniehout zat te turen, waarop de fruitschalen en karaffen voor anker lagen; alsof de onderwerpen van zijn gedachten één voor één naar de oppervlakte rezen en weer wegzonken. Edith was daar in al haar majesteit van gelaat en gestalte; en dicht bij haar kwam Florence, met haar vreesachtige gezichtje naar hem toegekeerd, zooals het voor een oogenblik geweest was, toen zij de kamer verliet; en Edith's oogen waren op haar gevestigd, en Edith's hand was beschermend naar haar uitgestoken. Een kleine gedaante op een laag leunstoeltje kwam vervolgens te voorschijn en keek hem verwonderd aan met de heldere oogen en het oudachtig-jeugdige gezichtje, dat glansde als in het flikkerende schijnsel van het vuur. Weer kwam Florence dicht daarbij en boeide zijn heele aandacht. Of het was als een hem door het noodlot opgelegde last en teleurstelling, of als een mededingster die hem eens in den weg was gekomen, en dit nogmaals kon doen; of als zijn kind, dat hem op zoo'n tijd niet meer vreemd moest blijven; of als een vermaning dat hij voor zijn nieuwe betrekkingen tenminste den schijn moest bewaren, alsof zijn eigen bloed hem niet onverschillig was — wist hij zelf het best. Misschien wist hij het eigenlijk toch niet precies; want trouwfeesten en trouwaltaren en tooneelen van be kroonde eerezucht — nog hier en daar met Florence daarbij — altijd die Florence — rezen zoo snel en zoo verward voor hem op, dat hij zelf opstond en naar boven ging om er aan te ontkomen.

Het was laat in den avond voor er licht werd gebracht, want mevrouw Skewton klaagde dat zij den laatsten tijd hoofdpijn daarvan kreeg; en intusschen zaten mevrouw Skewton en Florence met elkaar te praten (Cleopatra was er bijzonder op gesteld het meisje bij zich te houden), of speelde Florence, voor mevrouw Skewton's genoegen, zachtjes op de piano; om niet over eenige gelegenheden in den loop van den avond te spreken, waarbij die hartelijke dame zich gedrongen voelde nogmaals om een kusje te vragen, wat altijd gebeurde nadat Edith iets gezegd had. Dit was echter niet dikwijls, want Edith bleef den heelen tijd alleen bij een open raam zitten (hoewel haar moeder vreesde dat zij kou zou vatten) totdat Dombey afscheid nam. Daarbij was hij heel genadig voor Florence; en Florence ging in een kamer achter die van Edith naar bed, zoo gelukkig en vol hoop, dat zij aan haar vroeger ik dacht als

aan een ander eenzaam en verlaten meisje, waarmee zij medelijden moest hebben; en in haar medelijden snikte zij zich in slaap.

De week vloog voorbij. Men moest naar modistes, juweliers, procureurs, bloemkwekers en pasteibakkers rijden; en Florence reed altijd mee. Florence zou de trouwplechtigheid bijwonen; en dan haar rouwkleeren afleggen en een brillant toilet dragen. Het model, dat de modiste — die een Française was en veel op mevrouw Skewton leek — recommandeerde, was zoo elegant, dat mevrouw Skewton eveneens zoo'n toiletje voor zich zelf bestelde. De modiste zei dat het haar voortreffelijk zou staan, en dat iedereen haar voor de zuster van de jongedame zou aanzien.

De week vloog nog sneller voorbij. Edith keek nergens naar om en bekommerde zich om niets. De kostbare kleeven kwamen thuis, en werden aangepast, en werden door mevrouw Skewton en de modiste luid geprezen, en werden weggelegd zonder een enkel woord van haar. Mevrouw Skewton maakte plannen voor elken dag en bracht ze ten uitvoer. Soms bleef Edith in de koets zitten als men uitreed om iets te gaan kopen; soms, als het beslist noodzakelijk was, ging zij een winkel binnen; maar mevrouw Skewton deed altijd de zaak af, waar het ook om mocht gaan; en Edith keek met schijnbare onverschilligheid toe, alsof het haar volstrekt niet aanging. Florence had haar misschien trotsch en stroef kunnen vinden, maar voor haar was zij dit nooit; en zoo smoorde Florence haar verwondering in haar dankbaarheid.

De week vloog nog sneller voorbij. Zij was bijna om. De laatste avond, de avond vóór de trouwplechtigheid, was gekomen. In de donkere kamer — want mevrouw Skewton's hoofd was nog niet beter, hoewel zij den volgenden dag een blijvende beterschap verwachtte — zaten deze dame, Edith en Dombey. Edith zat voor haar open raam naar de straat te kijken; Dombey en Cleopatra waren op de canapé zachtjes aan het praten. Het werd laat; en Florence, die vermoeid was, had zich al ter ruste begeven.

„Mijn beste Dombey,” zei Cleopatra, „gij zult mij morgen Florence toch laten, als mij van mijn lieve Edith berooft?”

Dombey antwoordde dat hij dit met genoegen zou doen.

„Haar hier bij mij te hebben, terwijl zij beiden naar Parijs zijt, en te kunnen denken, mijn beste Dombey, dat ik op haar leeftijd tot de vorming van haar geest bijdraag,” zei Cleopatra, „zal een balsem voor mij zijn in den geschokten toestand, waarin

ik dan verzonken zal zijn.”

Edith keerde plotseling haar hoofd om. Haar lusteloze houding werd in een oogenblik door een voorkomen van vurige belangstelling vervangen, en zonder dat men dit in het donker zag, luisterde zij oplettend naar hun gesprek.

Dombey zou Florence graag onder zoo'n voortreffelijke voogdij en leiding laten.

„Duizendmaal dank voor uw goede opinie, mijn beste Dombey,” antwoordde Cleopatra. „Ik vreesde dat ge mij, met een boos opzet, tot een volstrekte eenzaamheid woudt veroordeelen.”

„Hoe kondt ge mij een dergelijk onrecht aandoen, lieve mevrouw?” zei Dombey.

„Omdat mijn bekoorlijke Florence mij zoo stellig zegt, dat zij morgen naar huis moet,” antwoordde Cleopatra, „dat ik begon te vreezen dat gij een echte Turksche pacha waart.”

„Ik verzeker u, mevrouw,” zei Dombey, „ik heb Florence niets voorgeschreven. En al was dat zoo, dan zouden die voorschriften toch voor uw verlangen moeten wijken.”

„Mijn beste Dombey,” antwoordde Cleopatra, „wat zijt ge toch een hoveling! Hoewel ik dat toch ook niet zeggen wil, want hovelingen hebben geen hart, en gij zijt altijd zoo hartelijk. Gaat ge werkelijk al zoo vroeg weg, mijn beste Dombey?”

O, het was inderdaad laat, en Dombey meende dat hij nu maar gaan moest.

„Is het werkelijkheid, of is alles maar een droom?” lispelde Cleopatra. „Kan ik het gelooven, mijn allerbeste Dombey, dat gij morgenochtend terugkomt om mij mijn lieve gezellin, mijn eigen Edith, te ontrooven!”

Dombey, die gewoon was alles letterlijk op te vatten, antwoordde dat zij elkaar eerst nog in de kerk zouden zien.

„De smart om een kind af te staan,” zei mevrouw Skewton, „zelfs aan u, mijn beste Dombey, is werkelijk niet te beschrijven, en vereenigd met mijn zwakke gestel en de gruwelijke domheid van den pasteibakker, die het ontbijt heeft aangenomen, is zij haast al te groot voor mijn geringe krachten. Maar ik zal mij toch morgen wel goed houden, mijn beste Dombey, wees voor mij maar niet ongerust; de hemel zegene u! Lieve Edith,” riep zij schalks, „er gaat iemand weg.”

Edith die haar hoofd weer naar het raam had gekeerd, daar zij geen belang in hun gesprek meer stelde, stond op, maar zij kwam niet naar hem toe en sprak geen woord. Met de deftige galanterie, die bij

deze gelegenheid en zijn karakter paste, stapten Dombey's krakende laarzen naar haar toe, bracht hij haar hand aan zijn lippen en zei hij: „Morgenochtend zal ik het geluk hebben om deze hand als die van mevrouw Dombey te vragen.” Daarop liet hij zich zelf met een statige buiging uit.

Mevrouw Skewton schelde om licht zodra de straatdeur achter hem gesloten was. Met het licht kwam haar kamenier, en met de kamenier het jeugdige toiletje, dat den volgende dag de wereld moest begoochelen. Dit toiletje wreekte zich ernstig, zooals zulke toiletjes altijd doen, en maakte haar veel ouder en afschuwelijker dan haar smerige flanellen-nachtjapon. Mevrouw Skewton paste het echter met kinderachtige blijdschap aan; glimlachte tegen haar lijkachtige beeld in den spiegel, bij de gedachte welken indruk zij zoo op den majoor zou maken; liet het zich door haar kamenier weer uittrekken en zich voor haar nachtrust gereedmaken, en viel zoo in elkaar als een beschilderd kaartenhuisje.

Al dien tijd bleef Edith voor het raam naar de straat kijken. Toen zij eindelijk met haar moeder alleen gebleven was, kwam zij, voor de eerste maal dien avond, daar vandaan en plaatste zich vlak tegenover haar. De geeuwerige, beverige, gemelijke moeder, die haar oogen opsloeg naar de trotsche gèstalte van haar dochter, wier vurige blik vast op haar gevestigd was, had een schuldbesef in haar voorkomen, dat zij door geen vertooning van lichtzinnigheid of wreveligheid kon verbergen.

„Ik ben doodaf,” zei zij. „Gij zijt geen oogenblik alleen te vertrouwen. Gij zijt nog erger dan een kind. Kind! Geen kind zou half zoo koppig en weerspannig zijn.”

„Luister naar mij, moeder,” antwoordde Edith, deze woorden negeerend met een verachting, die zich niet verwaardigde zich met zulke beuzelingen op te houden. „Gij moet alleen hier blijven tot ik terugkom.”

„Moet alleen hier blijven tot gij terugkomt, Edith!” herhaalde haar moeder.

„Of bij dien naam, dien ik morgen zoo onbeschaamd en valsch tot getuige zal roepen van wat ik doe, zweer ik dat ik in de kerk de hand van dien man zal weigeren. Als ik dat niet doe, mag ik dood op de steenen neervallen!”

De moeder antwoordde met een blik van angstigen schrik, geenszins verminderd door den blik dien zij ontmoette.

„Het is genoeg,” zei Edith langzaam, „dat wij zijn wat wij zijn. Ik wil geen jeugd en oprechtheid tot mijn laagte laten neerhalen. Ik wil geen onschuldig gemoed laten ver-

giftigen en verpesten om een heele wereld van moeders te amuseeren. Gij weet wel wat ik bedoel. Florence moet naar huis gaan.”

„Gij zijt een zottin Edith,” riep haar vertoornde moeder uit. „Denkt gij dat er ooit vrede voor u in dat huis kan zijn, voor zij getrouwd en van de baan is?”

„Vraag mij of vraag u zelf, of ik ooit vrede in dat huis verwacht,” zei haar dochter, „en gij weet het antwoord.”

„En moet het mij vanavond gezegd worden, na al mijn moeite en zorg, en nu gij door mij onafhankelijk zult worden?” gilte de moeder bijna, terwijl zij driftig haar hoofd schudde, „dat ik een meisje zou besmetten en bederven, dat ik geen geschikt gezelschap voor een meisje ben? Wat zijt gij, vraag ik u — wat zijt gij?”

„Die vraag,” zei Edith, doodsbleek en naar het raam wijzend, „heb ik mij zelf meer dan eens gedaan terwijl ik daar zat, als er buiten iets voorbijkwam dat nog maar een zweem van mijn geslacht had, en God weet dat ik een antwoord heb gekregen. O moeder, moeder, als gij mij maar aan mijn natuurlijke neigingen hadt overgelaten toen ik ook een meisje was — jonger dan Florence — hoe heel anders had ik dan nu kunnen zijn!”

Wel begrijpend dat alle vertoon van toorn hier nutteloos was, bedwong haar moeder zich en begon zij te janken en te jammeren. Zij beklagde zich dat zij te lang had geleefd, en dat haar eenige kind haar verzaakte, en dat men in dezen boozen tijd aan kinderplicht niet meer dacht, en dat zij onnatuurlijke verwijten moest hooren en haar leven geen waarde meer voor haar had.

„Als ik voortdurend zulke scènes moest hebben,” jankte zij, „zou het heusch veel beter voor mij zijn als ik maar naar een middel zocht om een eind aan mijn leven te maken. O, als ik denk dat gij mijn dochter zijt, Edith, en zoo tegen mij spreekt.”

„Tusschen ons, moeder,” antwoordde Edith treurig, „is de tijd voor wederzijdsche verwijten voorbij.”

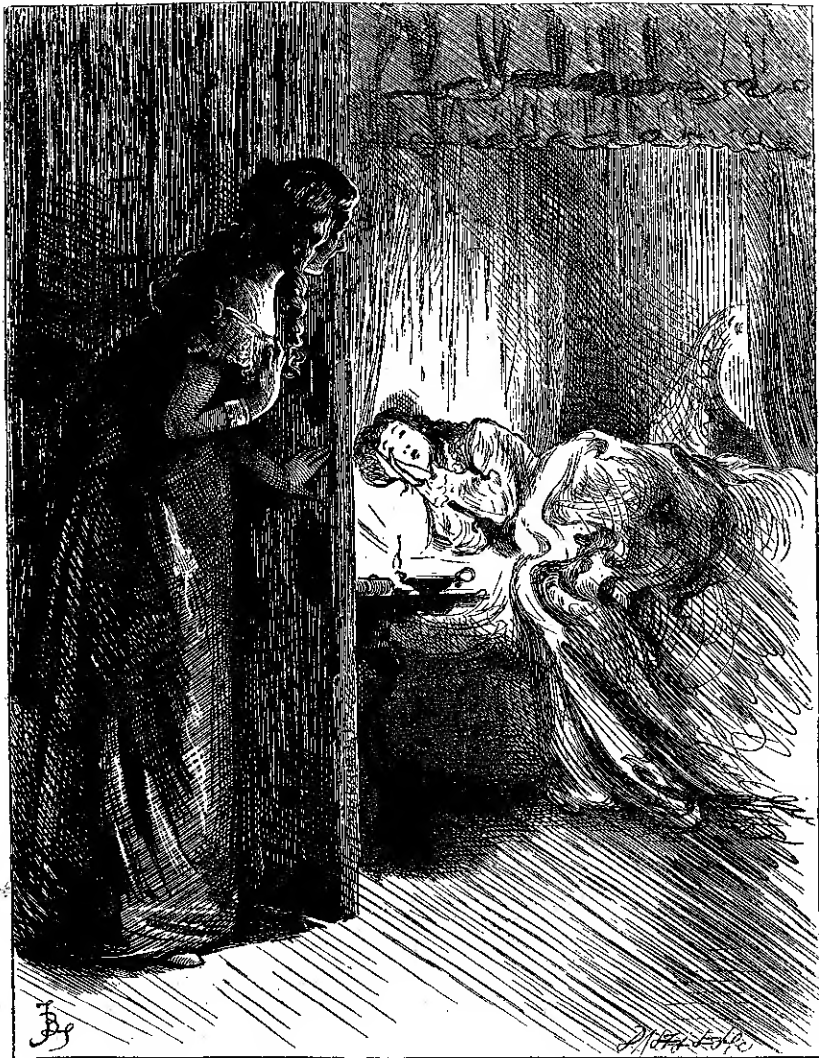
„Waarom komt gij er dan weer op terug?” jammerde haar moeder. „Gij weet wel dat gij mijn hart verscheurt. Gij weet wel hoe gevoelig ik ben voor elke onvriendelijkheid. En dan nog op zoo'n oogenblik, nu ik aan zooveel te denken heb, en natuurlijk verlangend ben om er op mijn best uit te zien. Ik ben verbaasd over u, Edith. Uw moeder op uw trouwdag tot een spook van leelijkheid te willen maken.”

Terwijl zij snikte en haar oogen wreef,

SCHERPE, BIJTENDE WOORDEN

bleef Edith haar met denzelfden strakken blik aankijken. Eindelijk zei zij met dezelfde vaste stem, die sedert zij het eerst het woord had genomen niet hooger of lager was geworden: „Ik heb gezegd dat Florence naar huis moet gaan.”

van het kwaad, dat ik in mijn eigen hart heb, te laten mededeelen, u verzaken zou, moeder, zooals ik hem morgen in de kerk zou verzaken, als gij er mij reden toe gaaft. Laat haar met vrede. Zij zal, zoolang ik het verhinderen kan, niet met de lessen besmet

EDITH HIELD HAAR ADEM IN, EN VOELDE ZICH NAAR HAAR TOEGETROKKEN.

„Laat zij gaan,” riep de verschrikte en beangste moeder uit. „Ik voor mij mag zelfs lijden dat zij gaat. Wat kan mij dat meisje schelen?”

„Mij kan zij zooveel schelen,” antwoordde Edith, „dat ik, liever dan haar een grein

worden die ik geleerd heb. Dit is geen harde voorwaarde op dezen bitteren avond.”

„Als gij het op een vriendelijke manier, als een dochter, hadt voorgesteld, Edith,” jankte haar moeder, „misschien niet. Maar zulke scherpe, bijtende woorden....”

„Zij zijn nu tusschen ons voorbij en gedaan,” zei Edith. „Ga uw eigen weg, moeder; neem zooveel als gij wilt van wat gij gewonnen hebt; verteer, geniet, vermaak u, en wees zoo gelukkig als gij wilt. Het doel van ons leven is bereikt. Laten wij het voortaan zwijgend dragen. Mijn mond zal van dit uur af over het verleden zwijgen. Ik vergeef u uw aandeel in de goddeloosheid van morgen. God vergeve mij het mijne!”

Zonder eenige beving in haar stem of haar leden, en voorbijstappend met een voet die elke zachte aandoening scheen te vertreden, wenschte zij haar moeder goedenacht en ging naar haar kamer.

Maar niet om te rusten; toen zij alleen was liet haar gemoedsbeweging haar geen rust. Op en neer, op en neer, al maar op en neer, vijfhonderdmaal, tusschen de prachtige toebereidselen om haar morgen op te tooien; met haar donkere haren losgeschud, en haar donkere oogen vol gloed, en haar blanke borst rood van het onbarmhartig knellen van de hand, waarmee zij zich zelf in het hart scheen te willen tasten, stapte zij door de kamer met een afgewend hoofd, alsof zij haar eigen gezicht wilde ontwijken en zich uit haar eigen gezelschap wilde verbannen. Zoo worstelde Edith Granger, in het holst van den nacht vóór haar trouwdag, met haar onrustigen geest, zonder tranen, zonder vrienden, zonder woorden, zonder klagen.

Eindelijk raakte zij bij toeval de half openstaande deur aan, die in de kamer uitkwam waar Florence sliep.

Er brandde daar licht, en dit vertoonde haar Florence in al haar onschuld en schoonheid, rustig in slaap. Edith hield haar adem in, en voelde zich naar haar toegetrokken.

Nog dichter, en dichter, en dichterbij; eindelijk zoo dichtbij, dat zij bukkend haar lippen op het zachte handje drukte, dat buiten het bed lag, en daarna dat handje zacht op haar hals legde. Dit aanraken was als de staf van den profeet op de rots. Haar tranen welden daaronder op, terwijl zij op haar knieën zonk en haar kloppende hoofd met de zwierende haren daarnaast op het kussen legde.

Zoo sleet Edith Granger den nacht vóór haar huwelijk. Zoo vond de zon haar op den ochtend van haar trouwdag.

HOOFDSTUK XXXI.

Het huwelijk.

De schemering, met haar bleke en effen gezicht, sluipt huiverend naar de kerk waaronder het stof van den kleinen Paul en zijn moeder ligt, en kijkt door de ramen naar binnen. Het is donker en koud. De nacht hurkt nog op den vloer en zit somber in de hoeken van het gebouw te peizen. De klokketoren, die hoog boven de huizen uitsteekt, is al van verre zichtbaar in het grauwe licht, als een steenen baken in den stroom van den tijd; maar binnen de deuren kan de schemering in het eerst alleen nog maar naar den nacht turen en zien dat die er nog is.

Om de kerk heen zwevend en naar binnen kijkend, zucht en schreit de schemering over haar korte heerschappij; haar tranen biggelen langs de vensterruiten, en de boomen op het kerkhof buigen hun hoofden en wringen medelijdend hun talrijke handen. De nacht verbleekt en ontruimt langzamerhand de kerk, maar toeft nog in den grafkelder daaronder en zet zich tusschen de doodkisten. En nu komt de heldere dag, die de torenspits verguldt, de tranen van de schemering droogt en haar klachten smoort; en de verschrikte schemering volgt den nacht, verjaagt dezen uit zijn laatste schuilplaats, kruipt zelf in de grafkelders en verbergt zich angstig tusschen de dooden, tot de nacht met nieuwe krachten terugkomt om haar weer te verdrijven.

De muizen, die drukker met de gebedenboeken bezig zijn geweest dan de eigenaars daarvan, en ook met de knielkussens, die meer van hun tandjes te lijden hebben dan van menschelijke knieën, verbergen nu hun schitterende oogjes in hun hollen en dringen zich dicht op elkaar van schrik over het galmende slaan van de kerkdeur. Want de kerkeknecht, die man van gezag, komt dezen morgen vroeg met den koster, en juffrouw Miff, het aamborstige plaatsbewaartje — een alledroogst oud menschje, spaarzaam gekleed, zoodat zij nergens een duim overtollige ruimte om zich heen heeft — is er ook, en heeft, zooals het in haar positie past, een half uur lang bij de kerkdeur op den kerkeknecht gewacht.

Een zuur gezicht heeft juffrouw Miff en een heel stemmig hoedje, en ook een dorstige ziel naar heele en halve shillingen. Dat zij voortdurend vreemden, die blijven staan, naar de banken moet wenken, heeft haar voorkomen iets geheimzinnigs gegeven; en in haar oogen heeft zij iets achter-

houdends, alsof zij altijd wel een zachtere bank wist, maar twijfelde aan het footje. Een mijnheer Miff bestaat er niet, en heeft er in geen twintig jaar bestaan; en juffrouw Miff spreekt niet graag over hem. Hij had, naar het schijnt, kettersche gevoelens over vrije banken; en hoewel juffrouw Miff hoopt dat hij in den hemel is, zou zij dat niet stellig durven beweren.

Juffrouw Miff heeft het dien ochtend druk aan de kerkdeur met het uitkloppen en afstoffen van altaarkleed, tapijt en kussens; en veel heeft zij te zeggen over de trouwplechtigheid die zij zullen hebben. Juffrouw Miff heeft gehoord dat de nieuwe meubelen en het verbouwen van het huis vijfduizend pond hebben gekost; en dan heeft ze nog uit de beste bron gehoord, dat de dame geen shilling in de wereld rijk is. Juffrouw Miff herinnert zich eveneens, zoo duidelijk alsof het pas gisteren gebeurd was, de begrafenis van de eerste vrouw, en dan het doopen, en dan de andere begrafenis, en zij zegt, à propos, zij zal dien zwarten steen eens met zeepsop afnemen tegen dat het gezelschap komt. Sownds, de kerke-knecht, die al dien tijd in het portaal in de zon zit (en zelden iets anders doet, behalve dat hij, als het koud is, bij het vuur gaat zitten) keurt alles goed wat juffrouw Miff zegt, en vraagt haar of zij ook gehoord heeft dat de dame bijzonder mooi is. Sownds, de kerkeknecht, die, hoewel heel rechtzinnig en zwaarlijvig, een bewonderaar van vrouwelijke schoonheid is, merkt met zalving op, ja, hij heeft gehoord dat zij een Venus is — een uitdrukking die juffrouw Miff wel wat aanstootelijk zou vinden, als iemand anders dan Sownds, de kerkeknecht, ze gebruikte.

In Dombey's huis heerscht intusschen een groote drukte, vooral onder de vrouwelijke dienstboden; geen daarvan heeft na vieren een oogenblik meer geslapen, en allen waren vóór zessen gekleed. Towlinson is voor de werkmeid een voorwerp van grooter oplettendheid dan gewoonlijk, en de keukenmeid zeg onder het ontbijt dat één bruiloft er meer geeft, wat de werkmeid niet gelooven kan en voor heelemaal niet waar houdt. Towlinson verzwijgt zijn meening op dit punt, daar hij eenigszins somber is door de komst van een Franschman met bakkebaarden (Towlinson zelf heeft geen bakkebaarden), die gehuurd is om het gelukkige paar naar Parijs te vergezellen en bezig is de nieuwe reiskoets te pakken. Towlinson zegt, niet te weten dat er ooit iets goeds van Franschen kan komen; en als de dames hem verwijten bevooroordeeld te zijn, zegt

hij: „denkt maar aan Bonaparte, die aan het hoofd van al de Franschen stond, en ga eens na waar hij altijd op uit was.” De werkmeid vindt dat dit wel waar is.

De pasteibakker is druk aan het werk in de sterfkamer in Brook-Street, en de lange knechts hebben het druk met toekijken. Een van de lange knechts ruikt al naar sherry, en zijn oogen beginnen strak in zijn hoofd te staan en naar iets te staren zonder het te zien. Hij is zich zelf wel van dit zwak bewust, en verwittigt zijn kameraad dat het van de „anderatie” komt. Hij wilde „alteratie” zeggen, maar zijn spraak is eenigszins belemmerd.

De straatmuzikanten hebben de lucht van het feest gekregen en openen een onderhandeling met Towlinson om zich te laten afkopen. De belangstelling en opgewondenheid strekken zich tot op verren afstand uit. Perch brengt zijn vrouw van Balls Pond om den dag met de dienstboden van mijnheer Dombey te slijten en heimelijk met hen mee te gaan om het trouwen te zien. Toots is zich op zijn kamer aan het kleeden alsof hij minstens de bruidegom was, met het plan om het schouwspel in volle pracht in een verborgen hoekje van de galerij bij te wonen en den kemphaan daarheen mee te nemen, want Toots koestert het wanhopige voornemen om Florence dan en daar aan den kemphaan aan te wijzen en te zeggen: „Nu, kemphaan, wil ik u niet langer bedriegen. De vriend, over wien ik u soms gesproken heb, ben ik zelf; juffrouw Dombey is het voorwerp van mijn genegenheid; wat is bij dezen stand van zaken uw meening, kemphaan, en wat raadt ge mij aan?” De kemphaan, wien deze verrassing wacht, doopt intusschen, in Toots' keuken, zijn snavel in een kan van het zwaarste bier en pikt een paar pond biefstuk op. In Princess's Place is juffrouw Tox zich aan het reppen; want, hoewel diep bedroefd, is zij van plan juffrouw Miff een shilling in de hand te stoppen, en de plechtigheid, die een wreede aantrekkingskracht voor haar heeft, uit een eenzaam hoekje te aanschouwen. In het kwartier van den houten adelborst is het ook levendig; want kapitein Cuttle zit met zijn halve laarzen en vervaarlijke boordjes te ontbijten en luistert naar Rob den Slijper, die hem het trouwformulier voorleest, opdat de kapitein de plechtigheid, waarvan hij getuige zal zijn, volkomen kan begrijpen. Tot dat doel geeft de kapitein zijn kapelaan nu en dan deftig opdracht om het een of ander nog eens te herhalen, of ook om bij zijn eigen afdeeling te blijven en de „amens”

voor hem (den kapitein) over te laten, die hij dan ook, telkens wanneer Rob even op-houdt, met galmende zelfvoldoening uit-spreekt.

Bovendien hebben, alleen in de straat waar Dombey woont, twintig kindermeiden aan twintig troepjes van jeugdige dametjes, wier natuurlijke belangstelling in huwe-lijksfeesten van haar wieg af dateert, be-loofd dat zij het trouwen zullen gaan zien. Wel heeft Sownds, de kerkeknecht, reden om zich voor een gewichtig persoon te houden, terwijl hij in het portaal in de zon zit. Wel heeft juffrouw Miff reden om een ongelukkig dwergachtig kind, met een reus-achtig bakerkind op haar arm, dat stil naar binnen komt kijken, met verontwaardiging weg te jagen.

Neef Feenix is opzettelijk uit het buiten-land overgekomen om de plechtigheid bij te wonen. Neef Feenix was veertig jaar ge-leden een modeheertje; maar hij is nog zoo jeugdig van uiterlijk en manieren, en houdt zich zoo goed, dat vreemden zich verwon-deren als zij de verborgen rimpels in zijn gezicht ontdekken, en bemerken, dat zijn Lordschap, als hij een kamer doorgaat, niet heelemaal zeker is dat zijn voeten hem rechtstreeks daarheen zullen brengen waar hij zijn wil. Maar neef Feenix, die tegen half acht opstaat, is een heel ander wezen dan neef Feenix, als hij op en aangekleed is; en heel flauw ziet hij er uit, terwijl hij zich in Long's Hotel, in Bond-Street, laat scheren.

Dombey komt zijn kleedkamer uit, ter-wijl, met een groot geritsel van rokken, de vrouwen op de trap naar alle kanten weg-stuiven, behalve juffrouw Perch, die, daar zij (als gewoonlijk) in gezegende omstan-digheden verkeert, niet zoo vlug is, en daardoor genoodzaakt hem onder de oogen te komen, bijna van verlegenheid neerzinkt terwijl zij voor hem nijgt — moge de hemel alle kwade gevolgen voor het huis van Perch afwenden! Dombey stapt naar het sa-lon, om daar zijn tijd af te wachten. Prach-tig zijn Dombey's nieuwe blauwe jas, lever-keurige broek, en lila vest; en een gefluis-ter loopt door het huis, dat hij zijn haren heeft laten krullen.

Een dubbele klopp kondigt de komst van den majoor aan, die ook prachtig is, een geranium in zijn knoopsgat draagt, en zijn haren terdege heeft laten krullen, zooals de kleurling maar al te goed weet.

„Dombey!“ zegt de majoor, zijn beide handen uitstekend. „Hoe maakt gij het?“

„Majoor,“ zegt Dombey; „hoe maakt gij het?“

250

„Waarachtig, mijnheer,“ zegt de majoor, „Joey B. is vanmorgen in zoo'n toestand,“ daarbij geeft hij zich een harden slag op de borst — „in zoo'n toestand, mijnheer, dat hij, verduiveld, Dombey, half en half lust heeft er een dubbele trouwpartij van te ma-ken en de moeder te nemen.“

Dombey glimlacht, maar flauw, zelfs voor hem; want hij voelt dat hij nu met de moe-der in verwantschap zal komen, en dat er, onder zulke omstandigheden, niet met haar geschertst behoort te worden.

„Dombey,“ zegt de majoor, als hij dit ziet, „ik wensch u geluk, ik feliciteer u, Dombey. Waarachtig, mijnheer,“ zegt de majoor, „gij zijt vandaag meer te benijden dan iemand in heel Engeland.“

Hier geeft Dombey weer een niet geheel volmondige toestemming; want hij zal een zekere dame een groote onderscheiding be-wijzen, en zonder twijfel is zij het meest te benijden.

„Wat Edith Granger betreft, mijnheer,“ vervolgt de majoor, „er is geen vrouw in heel Europa of zij mocht — en zij zou ook, mijnheer, als Bagstock er dat bij mag voe-gen — en zij zou ook haar ooren wel wil-len geven, en haar oorringen er bij, om in Edith Granger's plaats te zijn.“

„Ge zijt heel vriendelijk om dat te zeg-gen, majoor,“ zegt Dombey.

„Dombey,“ antwoordt de majoor, „dat weet gij zelf ook wel. Laten wij geen val-sche kieschheid hebben. Gij weet het zelf ook wel. Weet gij het, of weet gij het niet, Dombey?“ zegt de majoor bijna driftig.

„O, inderdaad, majoor...“

„Verduiveld, mijnheer,“ roept de majoor uit, „weet gij het, of weet gij het niet? Dom-bey, is de oude Joey uw vriend? Staan wij op dien voet van onbepert vertrouwen, Dombey, die iemand — een oude plompe J. B., mijnheer — het recht kan geven rond-uit te spreken; of moet ik mij op een af-stand houden, Dombey, en complimenten maken?“

„Mijn beste majoor Bagstock,“ zegt Dom-bey gestreeld, „gij wordt werkelijk warm.“

„Ik ben warm, mijnheer,“ zegt de majoor. „Jozef B. ontkent het niet, Dombey. Hij is warm. Dit is een gelegenheid, mijnheer, die al het gevoel in werking brengt dat nog in een ouden, afgebeulden, versleten knap-zak is overgebleven. Ik zal u eens wat zeg-gen, Dombey — op zoo'n tijd moet iemand uitflappen wat hij voelt, of zich een mul-band aandoen; en Jozef Bagstock zegt in uw gezicht, Dombey, zooals hij in zijn club achter uw rug zegt, dat hij zich nooit zal laten mulbanden als er over Paul Dombey

gesproken moet worden. En nu, verduiveld, mijnheer," zegt de majoor, met groote vastheid, „wat kunt ge daartegen aanvoeren?"

„Majoor," zegt Dombey, „ik verzeker u dat ik u werkelijk verplicht ben. Ik was volstrekt niet van plan uw al te partijdige vriendschap het zwijgen te willen opleggen."

„Niet al te partijdig, mijnheer," roept de driftige majoor uit. „Dat ontken ik, Dombey!"

„Uw vriendschap, wil ik dan zeggen," hervat Dombey. „En ook kan ik bij een gelegenheid als deze niet vergeten, majoor, hoeveel ik daaraan verschuldigd ben."

„Dombey," zegt de majoor, met een daarbij passend gebaar, „dit is de hand van Jozef Bagstock; van den ouden Joey B., mijnheer, als gij dat liever hebt. Dit is de hand waarvan Zijne Koninklijke Hoogheid wijlen de Hertog van York mij de eer bewees, mijnheer, om tegen Zijne Koninklijke Hoogheid wijlen den Hertog van Kent op te merken, dat het de hand van Josh was: een ruwe en taale, misschien wel wat losse, oude vagebond. Dombey, moge het tegenwoordige oogenblik het minst ongelukkige van ons leven zijn. God zegen u!"

Nu komt Carker binnen, eveneens prachtig, en glimlachend als een echte bruiloftsgast. Hij kan Dombey's hand bijna niet loslaten, zoo vol felicitaties is hij; en hij schudt den majoor tegelijkertijd zoo hartelijk de hand, dat zijn stem, die tusschen zijn tanden doorglijpt, even hard beeft als zijn beide armen doen.

„Zelfs de dag is gunstig," zegt Carker. „Het helderste, heerlijkste weer! Ik hoop dat ik geen oogenblik te laat kom?"

„Precies op tijd, mijnheer," zegt de majoor.

„Dat verheugt mij werkelijk," zegt Carker. „Ik was bang dat ik eenige seconden na den bepaalden tijd kwam, want ik ben zoo vrij geweest naar Brook-Street om te rijden" — dit tot Dombey — „om enkele zeldzame bloemen voor mevrouw Dombey achter te laten. Iemand in mijn positie, en zoo onderscheiden dat hij hier geïnviteerd wordt, is er trotsch op dat hij als erkenning van zijn betrekking als vazal een kleine hulde mag aanbieden; en daar ik niet twijfel of mevrouw Dombey is al overstelpt met alles wat kostbaar en prachtig is," met een vreemden blik naar zijn patroon, „hoop ik dat juist het armelijke van mijn offerande deze in den smaak zal doen vallen."

„De aanstaande mevrouw Dombey," zegt Dombey genadig, „zal heel gevoelig zijn voor uw attentie, Carker, daarvan ben ik

overtuigd."

„En als zij vanmorgen mevrouw Dombey zal worden, mijnheer," zegt de majoor, zijn koffiekopje neerzettend en op zijn horloge kijkend, „is het hoog tijd dat wij gaan."

Dombey, majoor Bagstock en Carker rijden in een barouchette naar de kerk. Sownds, de kerkeknecht, is al lang van zijn rustplaats opgestaan en staat met zijn steek in de hand te wachten. Juffrouw Miff niigt en wil de heeren in de consistoriekamer laten. Dombey wil liever in de kerk blijven wachten. Als hij naar het orgel opkijkt, kruipt juffrouw Tox op de galerij achter het dikke been van een cherub weg. Kapitein Cuttle integendeel staat op en wuift met zijn haak, als blijk van welkomst en aanmoediging. Toots vertelt den kempiaan, achter zijn hand, dat de middelste heer, die met de leverkleurige broek, de vader van zijn beminde is. De kempiaan antwoordt met een schor gefluister, dat hij zoo'n stijve kerel is als hij maar zelden heeft gezien, maar dat de wetenschap toch een middel aan de hand geeft om hem, met één stoot tegen zijn vest, dubbel te doen toeslaan.

Sownds en juffrouw Miff staan Dombey op eenigen afstand aan te gluren, wanneer men het geluid van naderende wielen hoort en Sownds naar buiten gaat. Juffrouw Miff, Dombey's blik ontmoetend, terwijl deze van den verwaanden zot daarboven, die hem met zooveel beleefdheid groet, wordt afgewend, niigt en vertelt hem, dat zij gelooft dat zijn bruid gekomen is. Dan ontstaat er een gedrang en gefluister bij de deur, en de bruid komt met een trotsche houding binnen.

Haar gezicht vertoont geen blijk van het lijden van den afgelopen nacht; geen spoor is in haar houding te zien van de vrouw op gebogen knieën, die haar hoofd, met schoone achteloosheid, woest op de peluw van het slapende meisje liet rusten. Dat meisje, een en al zachtheid en bevalligheid, is naast haar — een treffend contrast met haar eigen uitdagende gestalte, zooals zij daar staat met een strakke kalmte, onuitvorschbaar van wil, schitterend in al den glans van haar bekoorlijkheden, en toch de bewondering, die zij uitlokt, met voeten tredend.

Men moet een korte poos wachten terwijl Sownds naar de consistoriekamer gaat om den geestelijke in de kerk te halen. In dezen tusschentijd spreekt mevrouw Skewton Dombey aan, duidelijker en met meer nadruk dan anders haar gewoonte is, en schuift tegelijk dicht naar Edith.

„Mijn beste Dombey," zegt de goede ma-

ma, „ik vrees dat ik toch van de lieve Florence zal moeten afzien en haar maar naar huis moet laten gaan, zooals zij zelf heeft voorgesteld. Na mijn verlies van vandaag, mijn beste Dombey, voel ik dat ik geen lust in gezelschap zal hebben, zelfs niet in het hare.”

„Zou zij niet beter bij u kunnen blijven?” antwoordt de bruidegom.

„Ik geloof van niet, mijn beste Dombey. Neen, zeker niet. Ik zal beter alleen zijn. Bovendien, mijn lieve Edith zal haar na-

Zij begrijpt het heel goed, mijn beste Dombey. Lieve Edith — zij begrijpt het heel goed.”

Weer drukt de goede moeder haar dochters arm. Dombey spreekt niet verder tegen, want juist verschijnen de geestelijke en de klerk; en juffrouw Miß en Sownds de kerknecht groepeeren het gezelschap, ieder op de hem of haar toekomende plaats, voor het altaarhek.

„Wie geeft deze vrouw om met dezen man getrouwd te worden?”

MET EEN VRIJE, VASTE HAND TEEKENT DE BRUID HAAR NAAM IN HET REGISTER.

tuurlijke voogdes en leidster zijn, als gij terugkomt, en het is misschien beter dat ik op haar taak niet vooruitloop. Zij zou wel eens jaloersch kunnen worden. Niet waar, lieve Edith?”

De liefderijke mama drukt haar dochters arm als zij dit zegt, misschien om zeker te zijn van haar aandacht.

„Om ernstig te spreken, mijn beste Dombey,” hervat zij, „ik wil liever van het kind afzien en haar mijn somberheid niet opdringen. Dat hebben wij zooeven besproken.

Neef Feenix doet dat. Hij is daartoe opzettelijk van Baden-Baden gekomen. „Verduiveld,” zegt neef Feenix — een goedhartige kerel, die neef Feenix — „als wij zoo’n rijken knaap uit de City in de familie krijgen, mogen wij hem ook wel een kleine attentie bewijzen en iets voor hem doen. — Ik geef deze vrouw om met dezen man getrouwd te worden,” zegt neef Feenix dus. Neef Feenix die rechtuit wil gaan, maar door zijn eigenzinnige beenen op zijpaden wordt gebracht, geeft eerst een verkeerde

vrouw om met dien man getrouwd te worden, namelijk een van de bruidsmisjes, een verre nicht, een jaar of tien jonger dan mevrouw Skewton; maar juffrouw Miff komt met haar stemmigen hoed tusschenbeide, keert hem handig om, en schuift hem, alsof hij op rolletjes liep, naar de bruid, die neef Feenix dan geeft om met dien man getrouwd te worden.

„En zullen zij ten aanzien van den Hemel....?”

Ja, dat zullen zij. Dombey zegt ja. En wat zegt Edith? — Ja.

Zoo verpanden zij dus van dien dag af — of het geluk of ongeluk, rijkdom of armoë mag brengen, in ziekte en gezondheid, om lief te hebben en te waardeeren, tot de dood hen scheidt — elkaar hun trouw, en zijn gehuwd.

Met een vrije, vaste hand teekent de bruid, als men naar de consistoriekamer is gegaan, haar naam in het register. „Er komen niet veel dames hier,” zegt juffrouw Miff nijgend — als men op een dergelijk moment juffrouw Miff aankijkt, duikt haar stemmige hoed dadelijk naar beneden — „die zoo haar naam schrijven als deze dame.” Sownds, de kerke knecht, vindt de handteekening de schrijfster waardig — alsof Venus ze gezet had — maar dit blijft tusschen hem en zijn geweten.

Florence teekent ook, maar zonder toegejuicht te worden, want haar hand beeft. Het heele gezelschap teekent; neef Feenix het laatst, die zijn edelen naam op een verkeerde plaats zet, en getuigt dat hij dien morgen geboren is.

De majoor kust nu de bruid heel galant, en volvoert deze ceremonie met al de dames, niettegenstaande mevrouw Skewton buitengewoon moeilijk te kussen is en een schel gegil door het gewijde gebouw laat klinken. Dit voorbeeld wordt door neef Feenix en zelfs door Dombey gevolgd. Eindelijk komt Carker naar Edith toe, met zijn glinsterend witte tanden, meer alsof hij haar wilde bijten, dan het zoët proeven dat aan haar lippen kleeft.

Er komt een gloed op haar trotsche wangen en een flikkering in haar oogen, die hem misschien moesten stuiten; maar dit gebeurt toch niet, want hij kust haar, zooals de anderen het hebben gedaan en wenscht haar alle geluk.

„Indien wenschen,” zegt hij zacht, „bij zoo'n vereeniging niet overbodig zijn.”

„Ik dank u, mijnheer,” antwoordt zij, met een opkrullende lip en een zwoegende borst.

Maar voelt Edith nog, zooals op den

avond toen zij wist dat Dombey terug zou komen om een echtverbintenis aan te bieden, dat Carker haar door en door kent en doorziet, en dat zij door dit weten van hem meer vernederd wordt dan door iets anders? Is het om die reden dat haar trots onder zijn glimlach wegkruipt, zooals sneeuw in de hand die haar vast beetpakt, en dat haar fiere blik, als hij den zijnen ontmoet, den grond zoekt?

„Ik ben er trotsch op,” zegt Carker met een slaafsche buiging van zijn hals, die door datgene, wat zijn oogen en tanden zeggen, wordt gelogenstraft, „dat mijn nederige offer door mevrouw Dombey's hand zoo vereerd wordt en bij zoo'n heuglijke gelegenheid zoo'n begunstigde plaats mag hebben.”

Hoewel zij tot antwoord haar hoofd buigt, heeft de plotselinge beweging van haar hand iets, alsof zij de bloemen wel ineen zou willen knijpen en met verachting op den grond zou willen smijten. Maar zij steekt haar hand door den arm van haar nieuwen echtgenoot, die met den majoor heeft staan praten, en is weer trotsch, roerloos en stil.

De koetsen staan weer voor de kerkdeur, Dombey geleidt zijn bruid door de twintig troepjes jeugdige dametjes heen, die op de trap staan en waarvan elk het model en de kleur van ieder stuk van haar kleeding onthoudt, en zich voorneemt haar pop, die altijd trouwen moet, precies zoo op te siëren. Cleopatra en neef Feenix stappen in dezelfde koets. De majoor helpt Florence en het bruidsmisje, dat bijna bij vergissing was weggegeven, in een tweede, stapd dan zelf in en wordt door Carker gevolgd. Paarden springen en steigers; koetsiers en lakelien pronken met fladderende strikken, bloemen en nieuwe livreen. Voort stuiven en ratelen zij door de straten, duizend hoofden worden omgekeerd om hen na te kijken, en duizend strenge moralisten wreken zich over het feit dat ook zij niet dien ochtend getrouwd zijn, door de overweging dat die menschen er heelemaal niet aan denken dat zoo'n geluk niet van langen duur kan zijn.

Juffrouw Tox komt, als alles stil is, achter het been van den cherub vandaan, en gaat langzaam de galerij af. Haar oogen zijn rood, en haar zakdoek is vochtig. Zij is gegriefd, maar niet verbitterd, en zij hoopt dat zij gelukkig zullen zijn. Zij moet bij zich zelf bekennen dat de bruid knap is, en haar eigen bekoorlijkheden verwelkt zijn; maar het statige beeld van mijnheer Dombey, met zijn lila vest en zijn leverkleurige broek,

blijft haar toch voor den geest, en onderweg naar huis schreit zij opnieuw achter haar voile. Kapitein Cuttle, die met een devoot gebrom in alle amens en antwoorden heeft ingestemd, voelt zich daardoor heel gesticht. Hij wandelt nu in een vreedzame gemoedsstemming met zijn blinkenden hoed in de hand, de kerk door, en leest het opschrift ter gedachtenis van kleinen Paul. De dappere Toots verlaat het gebouw met een martelpijn van liefde, door den trouwen kemphaan vergezeld. De kemphaan is nog niet in staat een plannetje te verzinnen om Florence voor Toots te winnen, maar zijn eerste idee heeft zich bij hem vastgezet, en hij gelooft dat het in ieder geval goed zou zijn te beginnen met Dombey dubbel toe te slaan. Dombey's dienstboden komen uit hun schuilplaatsen en zijn gereed om zich naar Brook-Street te haasten, maar worden opgehouden door teekenen van ongesteldheid bij juffrouw Perch, die om een glas water vraagt en onrustbarend wordt. Juffrouw Perch voelt zich echter spoedig beter en wordt weggebracht; en juffrouw Miiff en Sownds de kerkeknecht zitten samen te tellen wat zij aan de affaire verdiend hebben, en praten er nog eens over, terwijl de doodgraver voor een begrafenis luidd.

Nu komen de koetsen voor de tijdelijke woning van de bruid, en dadelijk beginnen de straatmuzikanten te spelen en geeft Punch¹⁾, dat model van huwelijksgeluk, zijn vrouw een zoen. Nu loopen en dringen de menschen en blijven in een gapenden kring staan, terwijl Dombey, zijn jonge vrouw bij de hand leidend, de deur binnestapt. Het overige gezelschap stapt uit en volgt het paar. Maar waarom denkt Carker, als hij door het gedrang bij de deur gaat, aan het oude wijf, dat hem op dien ochtend in het bosch naschreeuwde? Of waarom denkt Florence in het voorbijgaan, met een huivering, aan haar jeugd, toen zij was weggeraakt, en aan het leelijke gezicht van de Goede Vrouw Brown?

Nu wordt er nog meer gefeliciteerd met dezen gelukkigsten van alle dagen, en komen er nog meer gasten, hoewel niet veel, en verlaat men het salon en schikt zich om de tafel in de donkerbruine eetkamer, die geen banketbakker kan doen opklaren, al versiert hij de negers op het buffet met zoo veel bloemen en strikken als hij wil.

De pasteibakker heeft echter zijn plicht gedaan als een man, en er is een kostbaar ontbijt geserveerd. Mijnheer en mevrouw Chick hebben zich onder anderen bij het

gezelschap gevoegd. Mevrouw Chick bewondert Edith dat zij van nature zoo'n volmaakte Dombey is, en is vriendelijk en vertrouwelijk met mevrouw Skewton, wier gemoed van een zwaren last is ontheven en die haar deel van den champagne gebruikt. De lange knecht, die 's morgens vroeg aan alteraties leed, is beter; maar hij heeft een onbestemd gevoel van berouw, is kwaad op den anderen langen knecht, rukt hem met geweld de schotels uit de hand, en schept er een wrevelig behagen in om het gezelschap op alles te laten wachten. Het gezelschap is koel en kalm, en beleedigt de akeelige schilderijen, die op de gasten neerkijken, niet door overmaat van vroolijkheid. Neef Feenix en de majoor zijn de spraakzaamsten; maar Carker heeft een glimlach voor de heele tafel en nog een bijzonderen glimlach voor de bruid, die heel, heel zelden zijn blik ontmoet.

Nadat het gezelschap ontbeten heeft en de bedienden de kamer uit zijn, staat neef Feenix op; en verbazend jeugdig ziet hij er uit, met zijn witte manchetten, die bijna zijn handen bedekken (die anders wel wat knokig zijn) en den bloes van champagne op zijn wangen.

„Op mijn eer,” zegt neef Feenix, „hoewel het iets ongewoons is in een particulier huis, moet ik zoo vrij zijn u te verzoeken iets te drinken wat men gewoonlijk een toast noemt.”

De majoor geeft met een heel schorre stem zijn goedkeuring te kennen. Carker buigt zich over de tafel naar neef Feenix over, en glimlacht en knikt verscheidene malen.

„Eigenlijk is het niet zoozeer een....” Neef Feenix, die aldus opnieuw begint, blijft steken.

„Luister, luister!” zegt de majoor, op een toon vol overtuiging.

Carker klapt zachtjes in zijn handen, buigt zich weer over de tafel, en glimlacht en knikt nog vaker dan tevoren, alsof het laatste gezegde hem bijzonder had getroffen en hij persoonlijk te kennen wilde geven hoe het hem bevalt.

„Het is, kortom een gelegenheid,” zegt neef Feenix, „waarbij men, zonder onwelvoeglijkheid, wel eenigszins van den gewonen regel mag afwijken; en hoewel ik nooit een redenaar ben geweest, en toen ik in het Lagerhuis zat en de eer had het adres te ondersteunen, veertien dagen ziek ben geweest van schrik dat ik er niet mee verder kon....”

De majoor en Carker zijn zoo opgetogen over deze ingevlochten anecdote, dat neef

¹⁾ Punch is de Engelsche „Jan Klaassen”.

Feenix lacht en, hen persoonlijk aansprekend, voortgaat:

„Ik ben er toen verduiveld ziek van geweest — maar, weet ge, ik voel nu toch dat ik een plicht heb te vervullen. En als een Engelschman een plicht te vervullen heeft, dan moet hij ook, naar mijn idee, dat doen zoo goed hij kan. Wel, onze familie heeft vandaag het genoegen gehad zich, in den persoon van mijn beminnelijke en begaafde nicht, die ik nu — wat zal ik zeggen — aanwezig zie....”

Hier stoort hem een algemeene toejuiching.

„Aanwezig zie,” zegt neef Feenix nog eens, voelend dat dit een aardigheid is die wel herhaald kan worden, „te verbinden, zeg ik, met iemand — dat is te zeggen met een man, van wien men nooit met minachting kan — kortom met mijn achtenswaardigen vriend Dombey, als hij mij vergunnen wil hem zoo te noemen.”

Neef Feenix buigt voor Dombey; Dombey geeft die buiging plechtig terug; iedereen is meer of minder aangedaan door dit buitengewone, misschien voorbeeldelooze, blijk van gevoel.

„Ik heb geen gelegenheid gehad,” zegt neef Feenix, „zooals ik wel had mogen verlangen, met mijn vriend Dombey kennis te maken en die hoedanigheden te bestudeeren die zijn hoofd en ik mag wel zeggen zijn hart evenzeer tot eer strekken; want het is mijn ongeluk geweest, zooals wij in mijn tijd in het Lagerhuis plachten te zeggen, toen het nog geen gebruik was om van de Lords te spreken, en de parlementaire vormen misschien beter in acht genomen werden dan tegenwoordig — om — eigenlijk gezegd,” zegt neef Feenix, zijn aardigheid met groote schalkschheid nog wat inhoudend en eindelijk met een schok uitbrengend, „ergens anders te zijn.”

De majoor krijgt stuipen en wordt met moeite weer bijgebracht.

„Maar ik weet genoeg van mijn vriend Dombey,” hervat neef Feenix op ernstiger toon, alsof hij plotseling wijzer en zwaarmoediger geworden was, „om te weten dat hij is, in feite is, wat men met vollen nadruk een — een koopman — een Engelsch koopman — en een — man mag noemen. En hoewel ik eenige jaren in het buitenland heb vertoefd (het zou een groot genoegen voor mij zijn als ik mijn vriend Dombey; en iedereen hier, in Baden-Baden mocht ontvangen, en gelegenheid mocht hebben hen aan den Groot-Hertog voor te stellen) weet ik toch genoeg van mijn beminnelijke en begaafde nicht, om te weten dat zij alle

eigenschappen bezit om een man gelukkig te maken, en dat haar huwelijk met mijn vriend Dombey van beide zijden een huwelijk van genegenheid is.”

Carker glimlacht en knikt heel vaak.

„Daarom,” vervolgt neef Feenix, „felicitteer ik de familie, waarvan ik een lid ben, met de aanwinst van mijn vriend Dombey. Ik felicitteer mijn vriend Dombey met zijn vereeniging met mijn beminnelijke en begaafde nicht, die alle eigenschappen bezit om een man gelukkig te maken; en ik neem tenslotte de vrijheid u allen te verzoeken om zoowel mijn vriend Dombey als mijn beminnelijke en begaafde nicht ter eere van deze gelegenheid te feliciteeren.”

De rede van neef Feenix wordt met luid applaus ontvangen, en Dombey betuigt voor zich zelf en mevrouw Dombey zijn dank. J. B. stelt daarop een toast op mevrouw Skewton voor. Daarna begint het feest te kwijnen. De geschonden sterfkamer wrekt zich, en Edith staat op om zich in haar reistoilet te gaan steken.

Al de dienstboden hebben intusschen beneden ontbeten. Champagne is onder hen te gewoon geworden om over te spreken, en men kijkt de gebraden hoentjes, taarten en kreeftensla eenvoudig niet meer aan. De lange knecht is weer vroolijk geworden, en spreekt opnieuw van anderatie. De oogen van zijn kameraad beginnen met de zijne te wedijveren en staren ook naar iets zonder er kennis van te nemen. Op de gezichten van de dames heerscht een algemeene roodheid; vooral op het gezicht van juffrouw Perch, dat van blijdschap straalt, en die zoo ver boven de zorgen van het leven verheven is, dat als iemand haar nu den weg naar Ball's Pond vroeg, waar haar eigen zorgen wonen, zij eenige moeite zou hebben zich dien weg te herinneren. Towlinson heeft een dronk op het gelukkige paar ingesteld, waarop de butler met de zilvergrijze haren met aandoening heeft geantwoord, want hij begint half en half te denken dat hij werkelijk een oud familiestuk is, en dat die veranderingen hem moeten treffen. Het heele gezelschap wordt bijzonder dartel, vooral de dames. De keukenmeid van Dombey, die zich gewoonlijk op den voorgrond plaatst, zegt dat het onmogelijk is om na zoo'n dag stil thuis te gaan zitten, en waarom ze niet met hen allen naar de komedie zouden gaan? Iedereen — juffrouw Perch inbegrepen — stemt hierin toe, zelfs de kleurling, die in zijn dronk tijgerachtig wordt en de dames (vooral juffrouw Perch) ongerust maakt door het rollen van zijn oogen. Een van de lange

knechts spreekt zelfs van een bal na de komedie, en dit komt niemand onmogelijk voor, zelfs juffrouw Perch niet. Er ontstaan woorden tusschen de werkmeid en Towlinson, daar zij, op gezag van een oud spreekwoord, beweert, dat huwelijken in den hemel worden gesloten, en hij de fabriek daarvan elders veinst te willen verplaatsen. Hij veronderstelt dat zij zoo spreekt, omdat zij zelf denkt te trouwen; en zij wenscht dat de Hemel in ieder geval mag verhoeden dat zij met hem zou trouwen. Om aan dit schimpen een eind te maken, stelt de butler met de zilvergrijze haren de gezondheid van Towlinson in, dien men niet kan kennen zonder hem te achten, en niet kan achten zonder te wenschen dat hij zijn bestemming in het leven gevonden had met het voorwerp van zijn keuze, waar zij (hier kijkt de butler met de zilvergrijze haren de werkmeid aan) dan ook zijn mag. Towlinson bedankt in een rede vol gevoel waarvan het slot over vreemdelingen loopt, over wie hij zegt dat zij soms in den smaak mogen vallen bij een zwak verstand en een onstandvastig gemoed, dat zich door haar laat verlokken, maar dat hij alleen maar hoopt, nooit te mogen hooren dat geen vreemdeling nooit uit geen reiskoets iets zal wegkapen. Zijn blik is hierbij zoo streng en vol uitdrukking, dat de werkmeid het op haar zenuwen begint te krijgen; maar juist komt het bericht beneden dat de bruid vertrekt, en allen haasten zich naar boven om haar te zien weggaan.

De reiskoets staat voor de deur; de bruid komt de trap af naar de hall, waar Dombey op haar staat te wachten. Florence staat op de trap gereed om ook te vertrekken, en Suze Nipper, wier positie haar in het midden tusschen het salon en de keuken plaatst, is gereed om haar te vergezellen. Zoodra Edith verschijnt, snelt Florence naar haar toe, om haar vaarwel te zeggen.

Is Edith koud, dat zij heeft? Heeft Florence's aanraking iets onaangenaams of ongezonds, dat de schoone gedaante daarvoor wegkruipt? Heeft dit vertrek zooveel haast, dat Edith met haar hand wuift, en zoo verdwijnt?

Mevrouw Skewton, door haar gevoel als moeder overweldigd, zinkt, wanneer het geratel van de wielen onhoorbaar wordt, in haar Cleopatra-houding op de sofa neer en stort verscheidene tranen. De majoor, die met de rest van het gezelschap van de tafel komt, tracht haar te troosten; maar zij wil zich volstrekt niet laten troosten, en zoo neemt de majoor afscheid. Neef Feenix neemt afscheid, en Carker neemt afscheid.

De gasten gaan allen heen. Cleopatra, alleen gebleven, voelt zich na haar aandoeining wat duizelig en valt in slaap.

Beneden heerscht ook duizeligheid. De lange knecht, die zoo vroeg alteratie voelde, schijnt met zijn hoofd aan de tafel te zijn vastgeplakt en kan daarvan niet worden losgemaakt. De gemoedsstemming van juffrouw Perch heeft een geweldigen ommekeer ondergaan; zij is ongerust over haar man, en zegt tegen de keukenmeid dat zij vreest dat hij niet meer zoo aan huis gehecht is als hij was, toen zij nog maar met hun negenen waren. Towlinson heeft een gegons in zijn ooren alsof er in zijn hoofd een rad rondraait. De werkmeid wenscht dat het niet goddeloos was te wenschen dat men maar dood was.

Er heerscht daar beneden ook een algemeen zinsbedrog ten aanzien van den tijd, want iedereen begrijpt dat het, op zijn vroegst, tien uur in den avond is. Een vaag idee van gepleegde goddeloosheid kwelt iedereen; en iedereen houdt den ander voor een medeplichtige, dien hij het liefst zou willen vermijden. Niemand heeft het hart om over het voorgenomen naar de komedie gaan te reppen; en wie over het bal durfde te spreken, zou voor een kwaadaardigen gek worden uitgemaakt.

Twee uur later zit mevrouw Skewton boven nog te slapen en is men in de keuken ook nog niet uitgedut. De akelige schilderijen in de eetkamer staren somber naar de brokken en kruimels, vuile borden, wijnvlekken, half gesmolten ijs, verschaalde, wankleurige restjes in de glazen, afval van kreeften, beenderen van kippen, en lillende gelaten, die zich langzamerhand in een lauwe slijmerige soep oplossen. Van het huwelijk is al evenzeer het mooi af als van het ontbijt. De dienstboden van Dombey moraliseeren er zooveel over, en zijn thuis bij hun thee zoo ernstig, dat zij er niets goeds meer van wachten; en Perch, die tegen acht uur uit de City komt, frisch en vroolijk, met een wit vest en een grappig liedje, en een plezierigen avond denkt te hebben, is verbaasd dat hij heel koel wordt ontvangen, en zijn vrouw lang niet goed is, en hij den aangenamen plicht heeft deze dame met den eersten omnibus naar huis te brengen.

Het wordt avond. Florence, die door het fraaie huis van het eene vertrek naar het andere heeft gezworven, zoekt haar eigen kamer op, waar de zorg van Edith haar met weelde en gemakken heeft omringd. Zij ontdoet zich van haar mooie nieuwe japon, trekt haar eenvoudige rouwkleeren voor

den lieven Paul weer aan en gaat zitten lezen, terwijl Diogenes op den grond naast haar ligt te knipoogen. Maar Florence kan dien avond niet lezen. Het huis komt haar vreemd en nieuw voor, en klinkt zoo hol. Zij heeft een zwaarte op haar hart, zij weet niet waarom; maar zij voelt zich benauwd. Florence slaat haar boek dicht en de ruige Diogenes, die dit voor een sein houdt, legt zijn pooten op haar schoot en wrijft zijn ooren tegen haar liefkoozende handen. Maar Florence kan hem weldra niet duidelijk meer zien, want er is een nevel tusschen haar oogen en hem, en haar gestorven broertje en moeder blinken daarin als engelen. Walter ook, die arme jongen, die zoo zwerfen moet en misschien schipbreuk heeft geleden, o, waar is hij!

De majoor weet het niet, dat is zeker, en bekommert er zich niet om. De majoor, die den heelen middag in een benauwd sluimer heeft gelegen, heeft in zijn club laat gedineerd en zit nu bij zijn pintje wijn, en maakt een bescheiden jongmensch aan het naaste tafeltje (die wel een lief bedrag zou willen geven om te kunnen opstaan en weggaan, maar dit niet kan doen) bijna razend door zijn anedoten van Bagstock, mijnheer, op Dombey's bruiloft, en oude Joe's verduiveld hartelijke vriend, Lord Feenix. Terwijl neef Feenix, die in zijn logement en in bed behoorde te zijn, integendeel aan de speeltafel zit, waarheen zijn eigenzinnige beenen hem misschien tegen wil en dank hebben gebracht.

De nacht, een reus gelijk, vult de kerk van den vloer tot aan het dak en voert heerschappij over de stille uren. De bleeke schemering komt weer door de ramen binnenkijken, maakt plaats voor den dag, ziet den nacht in de grafkelders vluchten, volgt hem en verdrijft hem, en verschuilt zich tusschen de dooden. De vreesachtige muizen kruipen weer weg als de groote deur slaat, en Sownds en juffrouw Miff komen binnen en volgen den kring van hun dagelijksche bezigheden, effen en glad als een trouwring. Weer staan de steek en het stemmige hoedje op den achtergrond, bij het uur van vrouwen, en weer neemt deze man deze vrouw, en deze vrouw dezen man, op ernstige voorwaarden:

„Om te hebben en te houden, van dezen dag af, en voortaan, of het geluk of ongeluk, rijkdom of armoë mag brengen, in ziekte en gezondheid, om lief te hebben en te verzorgen, tot de dood hen scheidt.”

Dezelfde woorden die Carker, terwijl hij de stad inrijdt, met zijn mond zoo breed mogelijk uitgerekte, bij zich zelf herhaalt.

Dickens, Dombey en Zoon 17

HOOFDSTUK XXXII.

De houten adelborst in den rouw.

De brave kapitein Cuttle verwaarloosde, toen de weken in zijn versterkte schuilplaats voor hem voorbijvlogen, zonder dat zijn vijandin verscheen, geenszins zijn voorzichtige voorzorgen tegen een verrassing. De kapitein overwoog, dat zijn huidige veiligheid al te verwonderlijk was om nog veel langer te kunnen duren; hij wist dat, als de wind in een gunstigen hoek stond, de windvaan daar zelden vastgespijkerd bleef, en hij was al te goed bekend met het onverschrokken en doorzettende karakter van juffrouw MacStinger, om er aan te twijfelen of deze heldhaftige vrouw had zich onmiddellijk gewijd aan de taak om hem op te zoeken en weer gevangen te nemen. Bevend onder het gewicht van deze redeneering, leidde kapitein Cuttle een heel stil en afgezonderd leven. Zelden waagde hij zich buiten de deur behalve na donker, en dan zelfs alleen nog maar in de donkerste straten; 's Zondags ging hij heelemaal niet uit, en zoowel binnen als buiten de muren van zijn schuilplaats vermeerde hij vrouwenhoeden, alsof deze door woedende leeuwen werden gedragen.

Het kwam den kapitein nooit in het hoofd, dat, als juffrouw MacStinger hem eens op een wandeling aangreep, het hem mogelijk zou zijn tegenstand te bieden. Hij voelde wel dat dit niet ging. Hij zag zich zelf, in zijn verbeelding, gedwee in een huurkoets zetten en naar zijn oude woning terugbrengen. Hij voorzag dat hij, eenmaal daar gekerkerd, een verloren man was — zonder hoed, met juffrouw MacStinger dag en nacht op de wacht, met verwijten overladen ten aanhoore van de kleinen, het schuldige voorwerp van wantrouwen en achterdocht, in de oogen van de kinderen een wildeman, en in die van hun moeder een betrapte verrader.

Altijd zweette de kapitein van angst en overviel hem een diepe neerslachtigheid, als dit sombere tafereel voor zijn verbeelding oprees. Doorgaans gebeurde dit voordat hij 's avonds de deur uitsloot om wat lucht en beweging te hebben. Zich bewust van het gevaar waaraan hij zich blootstelde, nam de kapitein dan afscheid van Rob, met den plechtigen ernst van een man die misschien nooit terug zou komen; en vermaande hem, ingeval hij (de kapitein) een poos onzichtbaar werd, het pad der deugd te blijven bewandelen, en de koperen instrumenten blinkend gepoetst te houden.

Maar om niets te verzuimen en zich ingeval van het ergste, te verzekeren van een middel om met de buitenwereld in contact te blijven, kwam kapitein Cuttle weldra op het gelukkige denkbeeld om Rob den Slijper een geheim teeken te leeren, waardoor hij zijn aanwezigheid en trouw, in het uur van tegenspoed, aan zijn commandant te kennen zou kunnen geven. Na langdurige overweging deed de kapitein de keuze om hem het zeemansliedje „Vroolijk, vroolijk!“ te leeren fluiten; en toen Rob de Slijper het daarin zoo dicht bij de volmaaktheid had gebracht als een landrot kon hopen, drukte de kapitein hem deze geheimzinnige instructies op het hart:

„Sta vast nu, mijn jongen. Als ik ooit gepakt word. . . .“

„Gepakt, kapitein?“ viel Rob er op in, met zijn ronde oogen wijd open.

„Dat wil zeggen,“ hernam kapitein Cuttle somber, „als ik ooit uitga, met het plan om voor het avondeten terug te komen, en mij niet weer laat praaien, ga dan vier en twintig uur na mijn verdwijning naar Brig Place en fluit dat deuntje dicht bij mijn oude ankerplaats — niet alsof je dat met opzet kwam doen, begrijp je wel, maar alsof je daar zoo toevallig langs kwam. Als ik met datzelfde deuntje antwoord, mijn jongen, verdwij dan maar weer en kom vier en twintig uur later terug; en als ik met een ander deuntje antwoord, houd dan af en aan, en wacht tot ik verdere seinen geef. Heb je dat goed begrepen?“

„Wat moet ik af- en aanhouden, kapitein?“ vroeg Rob. „Het deuntje?“

„Dat is een knappe jongen!“ zei de kapitein, hem barsch aankijkend, „die zijn a b c nog niet kent. Kuier een eindje door, en kom dan weer terug, en zoo om en om — begrijp je dat?“

„Ja, kapitein,“ zei Rob.

„Heel goed, mijn jongen,“ zei de kapitein, alweer vriendelijk. „Doe het dan zoo!“

Opdat hij het te beter zou doen, hield kapitein Cuttle soms 's avonds, als de winkel gesloten was, een repetitie van de scène. Hij ging daartoe in het achterkamer-tje, als het veronderstelde huis van juffrouw MacStinger, en lette zorgvuldig op het gedrag van zijn bondgenoot, door het kijkgaatje dat hij in den muur had gemaakt. Rob de Slijper kweet zich, als hij aldus op de proef werd gesteld, met zooveel nauwkeurigheid en schrandereheid van zijn taak, dat de kapitein hem in den loop der tijden, als blijk van zijn tevredenheid, zeven halve shillingen vereerde, en langzamerhand de berusting van een man begon te voelen,

die zich op het ergste heeft voorbereid en alle redelijke voorzorgen tegen een onverzoenlijk noodlot heeft genomen.

Toch tarte de kapitein het ongeluk niet door ook maar een tipje meer te wagen dan tevoren. Hoewel hij het, als vriend van de familie, een zaak van beleefdheid achtte de trouwplechtigheid bij te wonen (waarvan hij door Perch gehoord had) en Dombey van de galerij een vroolijk en goedkeurend gelaat te toonen, had hij zich in een huurkoets met gesloten gordijntjes naar de kerk begeven; en zou hij misschien, in zijn angst voor juffrouw MacStinger, zelfs dit niet gewaagd hebben, als de trouw, waarmee deze dame den eeredienst van den eerwaarden Melchizedek bijwoonde, het niet heel onwaarschijnlijk had gemaakt dat men haar ooit in eenige relatie met de Staatskerk zou vinden.

De kapitein kwam veilig weer thuis, en verviel weer in de gewone sleur van zijn nieuwe leven, zonder meer door de gedachte aan zijn vijandin verontrust te worden, dan bij den dagelijkschen aanblik van vrouwenhoeden op straat onvermijdelijk was. Maar andere dingen begonnen den kapitein zwaar op het hart te drukken. Men had nog niets van Walter's schip gehoord. Er kwam geen tijding van den ouden Sam Gills. Florence wist niet eens dat de oude man verdwenen was, en kapitein Cuttle had het hart niet het haar te zeggen. Naarmate de kapitein zijn hoop voor den knappen, flinken jongeman, dien hij, op zijn ruwe manier, van kind af had liefgehad, voelde verdwijnen, werd hij ook huiveriger om een woord met Florence te wisselen. Als hij haar goed nieuws had kunnen brengen, zou de goede kapitein het nieuw ingerichte huis en de prachtige meubelen hebben getrotseerd — hoewel deze, in verband met de dame die hij in de kerk had gezien, hem heel indrukwekkend voorkwamen — en Florence zijn gaan opzoeken. Maar toen de gezichtseinder van hun gemeenschappelijke hoop betrok en met ieder uur donkerder werd, was het den kapitein te moede, alsof hij maar een nieuw ongeluk voor haar zou zijn, en was hij nauwelijks minder bevreesd voor een bezoek van Florence, dan voor een van juffrouw MacStinger.

Het was een kille, donkere najaarsavond, en kapitein Cuttle had vuur in het achterkamer-tje laten aanleggen, dat nu meer dan ooit op de kajuit van een schip leek. Het regende hard en het woei hard; en langs het stormachtige slaapkamer-tje van zijn vriend naar het plat op het dak gaand om het weer te observeeren, voelde de kapi-

tein een beklemming om zijn hart, toen hij zag hoe woest en bar het was. Niet dat hij het weer van dat oogenblik met het lot van den armen Walter in verband bracht, of er aan twijfelde dat, als de Voorzienigheid hem had veroordeeld om schipbreuk te lijden en te vergaan, alles al lang voorbij was; maar die uitwendige invloed, heelemaal los van het onderwerp van zijn gedachten, drukte den kapitein toch nog meer terneer, en deed zijn hoop nog dieper wegzinken, zooals dikwijls wijzeren mannen dan hem gebeurd is en nog dikwijls gebeuren zal.

Met zijn gezicht naar den scherpen wind en den schuins voortgejaagden regen gekeerd, keek kapitein Cuttle naar de donkere wolken op, die over de woestijn van daken heenvlogen, en zocht tevergeefs naar iets opwekkends. Het uitzicht dichtbij was niet beter. In een paar oude theekisten en andere ruwe hokken aan zijn voeten, zaten de duiven van Rob den Slijper zwaarmoedig te kirren. Een wrakke windvaan, die het model van een adelborst had en eens van de straat zichtbaar was geweest, maar sinds lang door hooger opgetrokken muren was omsingeld, piepte en knarste op haar roestige spil, terwijl de rukwinden haar spelend lieten draaien. Op het grove, blauwe vest van den kapitein lagen de regendruppels als stalen kralen, en hij kon zich nauwelijks schuins vooroverhellend tegen den stijven noordwester inzetten, die hem over de borstwering heen beneden op de straatsteenen scheen te willen smijten. Als er dien avond nog hoop leefde, dacht de kapitein, terwijl hij zijn hoed vasthield, bleef zij zeker thuis en was zij dus in de open lucht niet te vinden. Zwaarmoedig zijn hoofd schuddend, ging de kapitein naar binnen, om haar te zoeken.

Langzaam naar het achterkamertje afgedaald en op zijn gewonen stoel gezeten, zocht kapitein Cuttle naar de hoop in het vuur; maar daar was zij niet, hoewel het helder brandde. Hij haalde zijn tabaksdoos en zijn pijp, ging zitten rooken, en zocht de hoop in den rooden gloed van den kop, en de krullende rookwolkjes die zijn lippen uitbliezen; maar geen van beide bevatte een greintje van den roest van het anker der hoop. Hij probeerde een glas grog; maar zwaarmoedige waarheid school op den bodem van dien put, en hij kon het glas niet uitdrinken. Hij ging den winkel een paar maal op en neer en zocht onder de instrumenten; maar zij werkten, ondanks alles wat hij daartegen doen kon, voor het vermiste schip een berekening uit, die op den

bodem van de diepe zee eindigde.

Terwijl de wind nog loeide en de regen nog tegen de luiken kletterde, bleef de kapitein voor den houten adelborst op de toonbank staan, en dacht er aan, terwijl hij de uniform van het officiertje met zijn mouw afdroogde, hoeveel jaren die adelborst had beleefd zonder dat hij bijna eenige veranderingen onder de bemanning van zijn schip had gezien — hoe die veranderingen als het ware allemaal op één dag waren gekomen, en hoe weinig er van het oude was overgebleven. Het kleine gezelschap in het achterkamertje was opgebroken en wijd en zijd verstrooid. Er waren geen toehoorders meer voor mooie Peggy, zelfs al was er iemand geweest om die ballade te zingen, en dat was niet het geval; want kapitein Cuttle was evenzeer overtuigd dat niemand behalve hij ze zingen kon, als dat hij onder deze omstandigheden geen lust had het te probeeren. Er was geen stralend gezicht van Walter meer in huis — hier liet de kapitein zijn mouw een oogenblik van de houten uniform naar zijn eigen wang dwalen — de pruik en de knopen van Sam Gills waren een droombeeld uit het verleden; Richard Whittington was doodgeslagen; alle plannen en vooruitzichten, die met den adelborst in verband stonden, lagen zonder mast of roer op de waterwoestijn te drijven.

Terwijl de kapitein, met een treurig gezicht, zoo stond te peinzen en den adelborst stond op te wrijven, gedeeltelijk uit teederheid voor dien ouden bekende, gedeeltelijk uit verstrooiing, gaf een kloppen aan de voordeur een schok van schrik aan Rob den Slijper, die, op de toonbank geklommen, den kapitein met groote oogen zat aan te staren, en voor de vijfhonderdste maal bij zich zelf had overlegd, of de kapitein ook een moord kon hebben begaan, dat hij zoo'n kwaad geweten had en telkens wegliep.

„Wat is dat?” zei kapitein Cuttle zachtjes.

„Iemand die aan de deur klopt, kapitein,” antwoordde Rob.

Met een verslagen en schuld bewust gezicht, sloop de kapitein op zijn teenen naar het achterkamertje en sloot zich daarin op. Rob deed de deur open, en zou op den drempel een onderhandeling met den vreemde hebben geopend, als deze een vrouwelijke gedaante had gehad; maar de gedaante had een mannelijk voorkomen, en daar Rob alleen ten aanzien van vrouwen voorzichtigheid was aanbevolen, hield hij de deur open en liet den onbekende binnenkomen, wat deze dan ook haastig deed, blij

om uit den regen te raken.

„Een karweitje voor Burgess en Co. in ieder geval,” zei de onbekende, met medelijden naar zijn beenen kijkend, die erg nat en met modder bespat waren. „O — hoe maakt ge het, mijnheer Gills?”

Deze begroeting was tot den kapitein gericht, die nu het achterkamertje uitkwam met een akelig mislukte poging om zich te houden alsof hij dit heel toevallig deed.

„Wel bedankt,” vervolgde de onbekende in denzelfden adem; „ik maak het ook heel goed, zeer verplicht. Mijn naam is Toots — m e n e e r Toots.”

De kapitein herinnerde zich dezen jongeman bij de trouwplechtigheid te hebben gezien, en maakte een buiging voor hem. Toots antwoordde met een gegrinnik; en daar hij, als gewoonlijk, verlegen was, haalde hij zwaar adem, schudde den kapitein een langen tijd de hand, en keerde zich toen naar Rob den Slijper, dien hij, geen andere uitkomst meer wetend, eveneens op de hartelijkste manier de hand schudde.

„Zeg! ik zou graag eens een woordje met u spreken, mijnheer Gills, als het u belijft,” zei Toots eindelijk, met verwonderlijke tegenwoordigheid van geest. „Zeg! jufvrouw D. O. M., weet ge wel!”

Even ernstig en geheimzinnig, wuifde de kapitein met zijn haak naar het achterkamertje, waarheen Toots hem dan ook volgde.

„O, neem mij niet kwalijk,” zei Toots, naar den kapitein opkijkend, zoodra hij op een stoel zat, dien de kapitein voor hem bij het vuur had geschoven. „Gij kent bijgeval den kemphaan niet al, mijnheer Gills?”

„Den kemphaan?” zei de kapitein.

„Ja, mijn vriend den kemphaan.”

Daar de kapitein zijn hoofd schudde, legde Toots hem uit, dat de bedoelde vriend een vermaard publiek persoon was, die zich zelf en zijn vaderland met roem had overladen in zijn kampgevecht met Nobby van Shropshire; maar dit bericht scheen den kapitein niet veel opheldering te geven.

„Omdat hij buiten staat, anders niet,” zei Toots. „Maar het doet er niet toe; hij zal misschien niet erg nat worden.”

„Ik kan dadelijk order geven om hem binnen te laten,” zei de kapitein.

„Wel, als ge zoo goed zoudt willen zijn hem zoolang bij uw knechtje in den winkel te laten,” grinnikte Toots, „zou het mij plezier doen, omdat hij, weet ge, licht iets kwalijk neemt, en de vochtigheid ook niet goed voor zijn gewrichten is. Ik zal hem wel binnenroepen, mijnheer Gills.”

Daarmee ging Toots naar de voordeur en liet een eigenaardig gefluit hooren, dat weldra een stoicijnsch heerschappij deed verschijnen, met een ruige witte jas, een breedgeranden hoed, heel kort haar, een platgedruken neus, en vrij groote kale plekken achter zijn ooren.

„Ga maar zitten, kemphaan,” zei Toots.

De kemphaan deed dit, spuwde eenig stroo uit, waarop hij zich vergastte, en stak eenig nieuw in zijn mond, uit een voorraad dien hij in zijn hand had.

„Er is geen dropje van iets of wat dicht bij de hand?” zei de kemphaan in het algemeen. „Zoo'n regenachtige avond deugt niet erg voor iemand die van zijn spieren moet leven.”

Kapitein Cuttle bood hem een glas rum aan, dat de kemphaan, zijn hoofd achteroverhoudend, in zijn keel goot, alsof het in een ton was, nadat hij de korte spreuk had geuit: „Op onze!” Daarop keerden Toots en de kapitein naar het achterkamertje terug; en toen zij bij het vuur zaten, begon Toots:

„Mijnheer Gills. . . .”

„Houdaar!” zei de kapitein. „Mijn naam is Cuttle.”

Toots keek erg verslagen, terwijl de kapitein heel ernstig vervolgde:

„Kapitein Cuttle is mijn naam, en Engeland mijn natie, en tegenwoordig woon ik hier, gezegend zij de gratie — Job,” zei de kapitein, als om aan te duiden waar hij deze spreuk vandaan had gehaald.

„Zool Zou ik mijnheer Gills dus niet kunnen spreken?” hervatte Toots. „Omdat. . . .”

„Als gij Sam Gills kondt spreken, jongemensch,” zei de kapitein met nadruk, en legde zijn zware hand op Toots' knie, „oude Sam, verstaat ge wel — met uw eigen mond — zooals ge daar zit — zoudt ge mij liever zijn dan een fiksche wind van achteren voor een schip, dat acht dagen lang windstille heeft gehad. Maar gij kunt Sam Gills niet spreken. En waarom kunt gij dat niet?” zei de kapitein, door het gezicht van Toots verwittigd, dat hij een diepen indruk op het gemoed van den jongeman maakte. „Omdat hij onzichtbaar is.”

Toots wilde in zijn ontroering antwoorden dat dit er niets toe deed; maar hij bedacht zich nog en zei: „God zegen me!”

„Die man,” zei de kapitein, „heeft mij hier het beheer over zijn goed gegeven, door een geschreven aanstelling, maar hoewel hij zoo goed als mijn gezworen broeder was, weet ik evenmin waar hij naar toe is, of waarom hij is weggegaan — of het moest zijn om zijn neef op te zoeken, of misschien

omdat hij niet wel bij zijn hoofd was — dan gij het weet. Op een ochtend vroeg,” zei de kapitein, „ging hij over boord, zonder plof en zonder een rimpeltje in het water. Ik heb overal naar dien man gezocht, maar van dat uur af nooit weer iets van hem gehoord of gezien.”

„Maar, mijn lieve hemel, juffrouw Dombey weet niet....” begon Toots.

„Wel, ik vraag u als een jongmensch met een gevoelig hart,” zei de kapitein, terwijl hij zijn stem liet dalen, „waarom zou zij het weten? Waarom zou men het haar zeggen, tenzij het niet anders kon? Zij had zich aan den ouden Sam Gills gehecht met een hartelijkheid, met een — wat heeft het gezegd te worden? Gij kent haar toch.”

„Dat zou ik denken,” gichelde Toots, terwijl een blos van verlegenheid zijn heele gezicht overdekte.

„En komt gij van haar af hier naar toe?” zei de kapitein.

„Dat zou ik denken,” gichelde Toots weer.

„Dan heb ik alleen maar te zeggen,” hervatte de kapitein, „dat gij een engel in kent en door een engel in gestuurd wordt.”

Toots greep den kapitein dadelijk bij de hand en verzocht om de gunst van zijn vriendschap.

„Op mijn woord van eer,” zei Toots met ernst, „ik zou u bijzonder verplicht zijn als gij vriendschap met mij woudt sluiten. Ik zou u heel graag nader willen leeren kennen, kapitein. Ik heb werkelijk gebrek aan een vriend. Bij Blimber was de kleine Dombey mijn vriend, en dat zou hij nog zijn, als hij was blijven leven. De kempahaah,” zei Toots, neerslachtig fluisterend, „is heel best — bewonderenswaardig op zijn manier — misschien de slimste kereel van de wereld; er is geen streek dien hij niet kent, zegt iedereen — maar ik weet het niet — hij is toch niet alles. Gij vindt haar dus een engel in, kapitein? Ja, als er ergens een engel in is, dan is het juffrouw Dombey. Dat heb ik altijd gezegd. Maar werkelijk, weet ge,” zei Toots, „ge zoudt mij bijzonder verplichten als ge vriendschap met mij woudt sluiten.”

Kapitein Cuttle ontving dit voorstel op een beleefde manier, maar toch zonder zich tot het aannemen daarvan te verbinden, alleen zeggend: „Ja, ja, mijn jongen. Wij zullen zien, wij zullen zien;” en herinnerde Toots daarop aan het doel van zijn komst, door te vragen waaraan hij de eer van dit bezoek te danken had.

„Wel, om de waarheid te zeggen,” antwoordde Toots, „kom ik van het meisje.

Niet van juffrouw Dombey — van Suze, weet ge.”

De kapitein knikte eens, met een heel ernstig gezicht, ten teeken, dat hij deze jongedame een ware hoogachting toedroeg.

„En ik zal u zeggen hoe dat zoo komt,” vervolgde Toots. „Gij weet, ik loop van tijd tot tijd wel eens bij juffrouw Dombey aan. Ik ga daar niet met opzet naar toe, maar ik kom toevallig heel dikwijls in de buurt, en als ik daar kom — dan loop ik er eens aan.”

„Natuurlijk,” zei de kapitein.

„Ja,” zei Toots. „Zoo kwam ik daar ook vanmiddag. Op mijn woord van eer, ik geloof niet dat het mogelijk is zich voor te stellen, wat een engel juffrouw Dombey vanmiddag was.”

De kapitein antwoordde, door zijn hoofd met een schok in zijn nek te werpen, waardoor hij aanduidde, dat dit voor sommige menschen misschien niet gemakkelijk mocht zijn, maar voor hem heel gemakkelijk was.

„Toen ik weer wegging,” zei Toots, „bracht Suze mij heel onverwachts in de provisiekamer.”

De kapitein scheen dit niet goed te keuren, liet zich in zijn stoel achteroverzakken en keek Toots aan, met een wantrouwig, zoo niet dreigend gezicht.

„En daar liet zij mij deze courant zien,” zei Toots. „Zij vertelde mij, dat zij die den heelen dag voor juffrouw Dombey had weggehouden om iets dat er in stond over iemand, dien zij kende; en toen las zij het mij voor. Ja juist. En toen zei zij — wacht eens even — wat zei zij ook alweer?”

Terwijl Toots al zijn geestvermogens op deze vraag trachtte te richten, keek hij toevallig den kapitein in de oogen en ontstelde zoo van hun barsche uitdrukking, dat hij daardoor nog minder den verloren draad van zijn rede kon terugvinden.

„O,” zei Toots, na lang te hebben gepeinsd. „O ja! Zij zei dat zij hoopte dat het misschien niet waar zou zijn, en omdat zij niet goed zelf kon uitgaan, zonder dat juffrouw Dombey er zich over zou verwonderen, vroeg zij of ik even naar mijnheer Samuel Gills den instrumentmaker, hier in de straat, wilde gaan, om te vragen of hij geloofde dat het waar was, of er in de City iets anders van had gehoord. Zij zei, dat als hij mij geen inlichtingen kon geven, kapitein Cuttle dat zeker wel zou kunnen doen. A propos!” zei Toots, toen deze ontdekking hem plotseling inviel, „dat waart gij.”

De kapitein keek naar de courant, die Toots in zijn hand had, en begon kort en

snel adem te halen.

„Wel,” vervolgde Toots, „de reden dat ik wat laat kom is, dat ik eerst heelemaal naar Finchley ben gegaan om wat buitengewoon mooi muurkruid, dat daar groeit, voor juffrouw Dombey's vogeltje te halen. Maar daarna ben ik dadelijk hier naar toe gekomen. Gij zult de courant wel gezien hebben, denk ik?”

De kapitein, die bang was om couranten te lezen, uit vrees er een advertentie in te zullen aantreffen waarin juffrouw Mac-Stinger een premie voor hem uitloofde, schudde zijn hoofd.

„Wil ik het u dan eens voorlezen?” vroeg Toots.

Op een toestemmend teeken van den kapitein, las Toots het volgende bericht voor uit de scheepstijdingen:

„Southampton. Het barkschip de „Speculatie”, kapitein Henri James, heden in deze haven aangekomen, met een lading suiker, koffie en rum, bericht, dat het op den zesden dag van zijn thuisreis van Jamaica, op — zoo en zooveel breedte, begrijpt ge,” zei Toots na een poging om de cijfers uit te spreken, en er over gestruikeld te zijn.

„Jawel,” zei de kapitein, met zijn gebalde vuist op de tafel slaand. „Gang maar!”

„Zoo en zooveel breedte dus,” hervatte Toots, eventjes verschromt naar den kapitein opkijkend, „en zoo en zooveel lengte, windstilte heeft gehad, en de wacht toen, een half uur vóór zonsondergang, eenige stukken van een wrak heeft gezien, die op ongeveer een mijl afstand drijvend waren. Daar het weer helder was en de bark niet vorderde, werd er een boot uitgezet om die voorwerpen nader op te nemen, en toen bevond men dat zij bestonden uit eenige groote rondhouten en een gedeelte van de tuigage van een Engelsche brik van ongeveer vijfhonderd ton inhoud, benevens een gedeelte van den achterstevan, waarop de woorden en letters „Zoon en E” nog duidelijk leesbaar waren. Geen lijk was op of tusschen de wrakken te zien. Het journaal van de „Speculatie” vermeldt verder, dat in den nacht de wind opstak, en het wrak dus niet meer gezien werd. Alle twijfel aangaande het lot van het vermiste schip, de „Zoon en Erfgenaam”, uit de haven van Londen naar Barbados uitgezeld, is daarmee opgelost. Het is nu zeker dat het in den laatsten orkaan is vergaan, en dat allen die aan boord waren zijn omgekomen.”

Zooals het allen menschen gaat, wist kapitein Cuttle ternauwernood hoeveel hoop er te midden van zijn hopeloosheid was blijven leven, tot hij haar den doodsteek

voelde geven. Onder het lezen van dit bericht en nog een paar minuten daarna bleef hij den timiden Toots als versteend zitten aanstaren. Toen stond hij plotseling op, zette den blinkenden hoed op, dien hij ter eere van het bezoek op de tafel had gelegd, keerde zijn gast den rug toe en liet zijn hoofd op den schoorsteenmantel zakken.

„Op mijn woord van eer,” zei Toots, wiens teere hart door de onverwachte droefheid van den kapitein getroffen was, „die wereld is toch een allerellendigst ding! Altijd sterft er iemand, of gebeurt er iets onplezierigs. Ik zou er werkelijk nooit zoo naar verlangd hebben om mijn eigendom in handen te krijgen, als ik dat geweten had. Ik heb nooit zoo'n wereld gezien. Het is nog veel erger dan bij Blimber.”

Zonder van houding te veranderen, gaf de kapitein Toots een teeken om zich maar niet aan hem te storen, en weldra keerde hij zich om, met den blinkenden hoed op zijn ooren gedruwd, en streek met zijn hand zijn bruine gezicht glad.

„Walter, mijn lieve beste jongen,” zei de kapitein, „vaarwel! Walter, als kind, als jongen en als man heb ik je liefgehad. Hij was mijn vleesch en bloed niet,” zei de kapitein, naar het vuur kijkend — „dat heb ik niet — maar iets van wat een vader voelt als hij een zoon verliest, voel ik nu ik Walter verlies. En waarom?” zei de kapitein. „Omdat het niet één verlies is, maar wel een dozijn verliezen. Waar is dat aardige schooljongetje met zijn blozende gezichtje en krullende haren, dat hier altijd zoo vroolijk was als een stukje dansmuziek? Met Walter verdronken. Waar is die frissche jongen, die nooit moe werd, en die zoo bloosde als wij hem met het harte diefje plaagden, dat het een lust was om naar hem te kijken? Met Walter verdronken. Waar is die jongeman vol geest en vuur, die den ouden man geen oogenblik neerslachtig kon zien, maar om zich zelf heelemaal niet gaf? Met Walter verdronken. Het is niet één Walter. Er waren wel een dozijn Walter's die ik kende en liefhad, die hem allen om zijn hals hielden toen hij naar beneden zonk, en die mij nu om mijn hals houden!”

Toots bleef stil zitten, en vouwde de courant op zijn knie zoo klein mogelijk op.

„En Sam Gills,” zei de kapitein, in het vuur starend, „arme oude Sam Gills, die nu geen neef meer heeft, waar zijt gij naar toe? Hij had u aan mij toevertrouwd; zijn laatste woorden waren: 'Pas op mijn oom.' Wat is u overkomen; Sam Gills, dat ge van Ned Cuttle zijt weggelopen, en hoe zal ik mij tegenover hem over u verantwoorden? Sam

Gills, Sam Gills," zei de kapitein, langzaam zijn hoofd schuddend, „als gij die courant onder de oogen krijgt, ver van huis, en met niemand, die Walter gekend heeft, om u een woordje toe te spreken, dan zult gij er niet tegen bestand zijn!"

Een zwaren zucht slakend, keerde de kapitein zich naar Toots, alsof hij nu eerst bedacht dat deze aanwezig was.

„Mijn jongen," zei de kapitein, „gij moet dat meisje eerlijk zeggen dat die ongelukkige tijding maar al te waar is. Zij schrijven geen romannetjes over zulke dingen, ziet ge. Het staat in het scheepsjournaal, en dat is het betrouwbaarste boek dat iemand schrijven kan. Morgenochtend zal ik er eens op uitgaan en navraag doen; maar er zal niets goeds van komen. Dat kan niet. Als gij later op den dag eens bij mij wilt komen, zult gij vernemen wat ik gehoord heb. Maar zeg het meisje uit naam van kapitein Cuttle, dat alles voorbij is. Voorbij!"

De kapitein nam zijn blinkenden hoed af, haalde zijn zakdoek uit den bol, wreef er wanhopig zijn grijzende hoofd mee, en smeet hem weer in den hoed, met de onverschilligheid van de diepste neerslachtigheid.

„O, ik verzeker u," zei Toots, „dat het mij vreeselijk spijt. Op mijn woord, dat doet het, hoewel ik den betreffenden persoon niet gekend heb. Denkt gij dat juffrouw Dombey erg aangedaan zal zijn, kapitein Gills — ik wil zeggen, mijnheer Cuttle?"

„Wel, mijn hemel," antwoordde de kapitein, met een zeker medelijden met Toots' onnoozelheid. „Toen zij nog niet groter was dan zóó, waren zij al zoo lief voor elkaar als twee jonge duifjes."

„Zoo, werkelijk?" zei Toots, wiens gezicht aanmerkelijk langer werd.

„Zij waren voor elkaar geschapen," zei de kapitein droevig. „Maar wat beteekent dat nu?"

„Op mijn woord van eer," riep Toots, zijn woorden tusschen een zonderlinge mengeling van gegichel en halve snikken uitstootend, „er heeft mij nooit iets zoo gespeten. Gij moet weten, kapitein Gills, ik — ik aanbid juffrouw Dombey — ik — ik ben heelmaal van streek van liefde voor haar." De heftigheid waarmee deze bekentenis den ongelukkigen Toots ontsnapte, bewees den ernst van zijn gevoel. „Maar wat zou het helpen dat ik haar liefhad, als ik niet werkelijk spijt had van haar verdriet, wat er ook de reden van mocht zijn. Mijn genegenheid is niet zelfzuchtig, moet ge weten," zei Toots, wiens vertrouwen door de teerhartigheid van den kapitein, waarvan hij ge-

tuige was geweest, werd uitgelokt. „Het is bij mij zooiets, kapitein Gills, dat als ik mij kon laten overrijden — of laten vertrappen — of van een groote hoogte afsmijten — of iets van dien aard — voor het genoegen van juffrouw Dombey, het werkelijk het verrukkelijkste zou zijn dat mij kon overkomen."

Dit alles zei Toots met een gesmoorde stem, opdat het de jaloersche ooren van den kemphaan niet zou bereiken, die alle zachte aandoeningen afkeurde; en dit bedwang, met de kracht van zijn gevoel verenigd, deed hem rood worden tot aan de lelletjes van zijn ooren, en maakte hem in de oogen van kapitein Cuttle tot zoo'n aandoenlijk schouwspel van onbaatzuchtige liefde, dat de goede kapitein hem troostend op zijn rug klopte en vermaande om zich maar wat op te beuren.

„Dank u wel, kapitein Gills," zei Toots, „het is wel vriendelijk van u, bij al uw eigen verdriet, dat ge dat zegt. Zooals ik vroeger al gezegd heb, ik heb werkelijk behoefte aan een vriend, en ik zou blij zijn als gij vriendschap met mij woudt sluiten. Hoewel ik er heel goed bij zit," zei Toots met vuur, „kunt gij u toch niet voorstellen hoe ongelukkig ik ben. De oppervlakkige menigte, weet gij, als zij mij met den kemphaan en andere personen van distinctie ziet, houdt mij voor gelukkig, maar ik ben rampzalig. Ik martel mij zelf met juffrouw Dombey, kapitein Gills. Ik kan haast niet eten. Ik heb geen plezier in mijn kleermaker. Ik huil dikwijls als ik alleen ben. Ik verzeker u, het zal een genoegen voor mij zijn als ik morgen en nog vijftigmaal terug mag komen."

Met deze woorden drukte Toots den kapitein de hand, en zijn best doend om de sporen van zijn aandoening voor den scherp blik van den kemphaan te verbergen, ging hij dezen illusteren gentleman in den winkel opzoeken. De kemphaan, die licht jaloersch werd, keek den kapitein met alles behalve vriendelijke blikken aan, maar volgde zijn patroon zonder eenig ander blijk van misnoegen te geven; en liet den kapitein diep terneergeslagen achter, en Rob den Slijper opgetogen van blijdschap omdat hij de eer had gehad een half uur lang den overwinnaar van Nobby van Shropshire aan te staren.

Lang nadat Rob in zijn bed onder de toonbank rustig was ingeslapen, zat de kapitein nog in het vuur te staren, en lang nadat er geen vuur meer was om naar te staren, zat de kapitein nog naar de roestige tralies te kijken, terwijl nuttelooze gedach-

ten aan Walter en den ouden Sam zijn hoofd verwarden. Toen hij zich naar het stormachtige kamertje boven in het huis begaf, kon hij daar ook niet rusten, en 's morgens stond hij onverkwikt en treurig op.

Zoodra de kantoren in de stad open waren, ging de kapitein uit om zich naar dat van Dombey en Zoon te begeven. Maar de ramen van den houten adelborst werden dien ochtend niet geopend. Op last van den kapitein liet Rob de Slijper de luiken er voor, zoodat het huis een sterfhuis leek.

Bij toeval ging Carker de chef juist het kantoor binnen, toen de kapitein aan de deur kwam. Carker's groet met ernstig stilzwijgen aannemend, was de kapitein zoo vrij met hem naar zijn kamer te gaan.

„Wel, kapitein Cuttle,” zei Carker, zich in zijn gewone houding voor den haard plaatsend en zijn hoed ophoudend, „dat is 'een leelijk geval.”

„Gij hebt dus de tijding ontvangen, die gisteren in de courant stond, mijnheer?” zei de kapitein.

„Ja,” zei Carker, „wij hebben ze ontvangen. Het is zoo. De assuradeurs lijden een aanmerkelijk verlies. Het spijt ons heel erg, maar er is niets aan te doen. Zoo gaat het in de wereld!”

Carker sneed zijn nagels voorzichtig met een pennemes, en glimlachte tegen den kapitein, die hem bij de deur stond aan te kijken.

„Het spijt mij heel erg van den armen Gay,” zei Carker, „en van het scheepsvolk. Ik hoor dat er sommige van onze knapste lui onder waren. Dat gaat altijd zoo. Velen met gezinnen ook. Een troost dat Gay geen gezin had, kapitein Cuttle!”

De kapitein wreef zijn kin en bleef Carker staan aankijken. Carker keek nu even naar de ongeopende brieven op zijn lesse-naar en nam de courant op.

„Is er iets dat ik voor u doen kan, kapitein Cuttle?” vroeg hij, van de courant opkijkend, met een glimlach en een veelbetekenenden blik naar de deur.

„Ik wou dat ge mij kondt geruststellen, mijnheer, over iets waar ik ongerust over ben,” antwoordde de kapitein.

„Zool” zei Carker. „Wat is dat dan? Kom, kapitein Cuttle, ik moet u verzoeken u wat te haasten. Ik heb veel te doen.”

„Ziet ge, mijnheer,” zei de kapitein, een stap dichterbij komend, „voor mijn vriend Walter op die heillooze reis uitging. . . .”

„Kom, kom, kapitein Cuttle,” viel de glimlachende Carker er op in, „spreek niet zoo van heillooze reizen. Daar weten wij

hier niet van. Gij moet vandaag al vroeg aan uw rantsoen zijn begonnen, als gij niet meer weet dat alle reizen, ter zee of te land, haar gevaren hebben. Gij maakt u toch niet ongerust over de gedachte dat de jonge — hoe heet hij ook weer — vergaan zou zijn in slecht weer, dat door dit kantoor op hem af was gestuurd — is 't wel? Foei, kapitein! Uitslapen en sodawater zijn de beste middelen tegen zulke ongerustheid.”

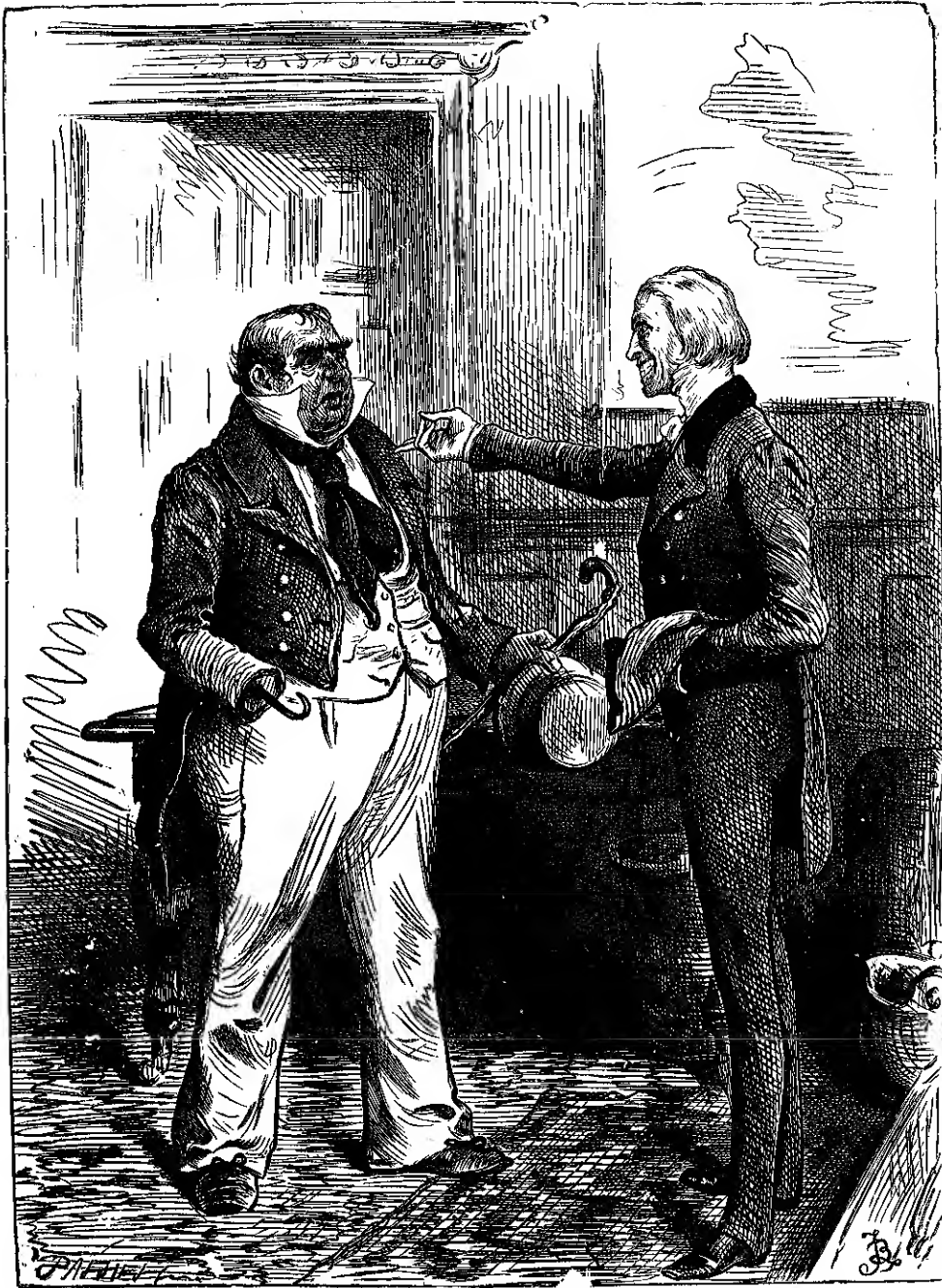
„Mijn jongen,” antwoordde de kapitein langzaam — „ge zijt haast nog een jongen bij mij vergeleken, en dus vraag ik geen excuus dat dit woord mij ontvalt — als gij pleizier hebt in die aardigheid, zijt gij de man niet waar ik u voor hield. En als gij de man niet zijt waar ik u voor hield, heb ik misschien wel reden om ongerust te zijn. De zaak is zóó gelegen, mijnheer Carker. — Vóórdat die arme jongen wegging, zooals hem bevolen was, vertelde hij mij dat hij niet voor zijn bestwil of voor zijn promotie wegging, dat wist hij wel. Ik dacht toen dat hij dit verkeerd had, en zei hem dat; en toen kwam ik hier, daar uw patroon er niet was, om u op een beleefde manier een paar vragen te doen, tot mijn eigen geruststelling. Die vragen hebt gij beantwoord — vrijwillig. Nu zal het mij weer geruststellen — nu alles voorbij is, en wat men niet verhelpen kan moet men maar dragen; gij, als een geleerde, kunt het boek wel nazien waar dat in staat, en zet er dan een streepje bij als gij het vindt — kortom, om nog eens te hooren dat ik mijn plicht niet heb verzuimd toen ik den ouden man niet zei wat Walter mij gezegd had; en dat hij werkelijk den wind in het zeil had toen hij naar Barbados uitliep. Mijnheer Carker,” zei de kapitein, in zijn goedhartigheid, „toen ik laatst hier was, waren wij heel genoeglijk met elkaar. Als ik vanmorgen niet zoo heel genoeglijk ben, vanwege dien armen jongen, en mij driftig gemaakt heb over een gezegde van u dat ik goed had moeten opnemen, mijn naam is Edward Cuttle, en ik vraag u excuus.”

„Kapitein Cuttle,” antwoordde Carker, met alle mogelijke beleefdheid, „ik moet u een gunst verzoeken.”

„En wat is dat, mijnheer?” vroeg de kapitein.

„Dat gij zoo goed zijt te verdwijnen, als het u belieft,” antwoordde Carker, zijn arm uitstekend, „en met uw borrelpraatjes er-gens anders heen te gaan.”

Elke knobbel van het gezicht van den kapitein verbleekte van verbazing en verontwaardiging; zelfs de roode streep op zijn

„GA WEG,” ZEI DE ZACHTZINNIGE CARKER, ZIJN JASPANDEN OPNEMEND EN ZICH WIJDBEENS OP HET HAARDKLEEDJE PLANTEND, „ALS EEN VERSTANDIG MAN, EN NOODZAAK MIJ NIET U DE DEUR TE LATEN UITZETTEN OF ANDERE GEWELDDADIGE MAATREGELEN TE NEMEN.” (BLZ. 267).

voorhoofd verdween, als een regenboog tusschen samengepakte wolken.

„Ik zal u eens wat zeggen, kapitein Cuttle,” vervolgde Carker, zijn vinger tegen hem schuddend en hem al zijn tanden toonend, maar nog steeds vriendelijk glimlachend. „Ik heb veel te veel consideratie met u gehad toen gij de vorige maal hier waart. Gij behoort tot een doortrapt en onbeschaamd slag van menschen. Uit verlangen om dien jongen — hoe heet hij ook weer — er voor te bewaren dat hij vierkant hier vandaan werd geschopt, mijn beste kapitein, heb ik geduld met u gehad, doch maar voor eens en niet meer. Ga nu weg, mijn vriend!”

De kapitein stond aan den grond genageld, en sprakeloos.

„Ga weg,” zei de zachtzinnige Carker, zijn jaspanden opnemend en zich wijdbeens op het haardkleedje plantend, „als een verstandig man, en noodzaak mij niet u de deur te laten uitzetten of andere gewelddadige maatregelen te nemen. Als mijnheer Dombey hier was, kapitein, zoudt ge misschien op een schandelijker manier hier vandaan komen. Ik zeg alleen maar, ga weg!”

De kapitein legde zijn zware hand op zijn borst om zich zelf te helpen om diep adem te halen, nam Carker van het hoofd tot de voeten op en keek toen in het kamertje rond, alsof hij niet duidelijk begreep waar hij was of in welk gezelschap.

„Gij zijt slim, kapitein Cuttle,” vervolgde Carker met de luchtige openhartigheid van een man van de wereld, die de wereld te goed kende om zich uit zijn humeur te laten brengen door de ontdekking van een wandaad, die hem niet onmiddellijk aanging; „maar gij zijt toch niet heelemaal ondoorgrondelijk — en uw afwezige vriend ook niet, kapitein. Wat hebt ge met uw afwezigen vriend gedaan, hè?”

Weer legde de kapitein zijn hand op zijn borst. Na nog eens diep adem te hebben gehaald, bezwoer hij zich zelf met een „sta vast!” maar fluisterend.

„Gij smeedt aardige complotjes, en maakt aardige afspraakjes, en krijgt ook aardige visites, niet waar, kapitein?” zei Carker, zijn wenkbrauwen samentrekkend, zonder daarom minder zijn tanden te toonen; „maar het is wat al te vermetel om daarna nog hier te komen. Dat lijkt niet op uw gewone voorzichtigheid. Gij complottenmakers, wegschuilers en wegloopers, moest beter weten. Wilt ge nu zoo goed zijn om weg te gaan?”

„Mijn jongen,” zei de kapitein met een gesmoorde en bevende stem, en een zon-

derlinge beweging in zijn zware vuist, „er zijn heel veel woorden, die ik u zou willen zeggen, maar ik weet ze op het oogenblik niet goed te vinden. Mijn jonge vriend, Walter, is pas gisteravond verdronken, volgens mijn berekening, en dat brengt mij van streek, ziet ge. Maar gij en ik zullen elkaar wel eens weer voor den boeg komen, mijn jongen,” zei de kapitein, zijn haak ophoudend, „als wij het beleven.”

„Het zal alles behalve slim van u zijn, mijn beste man, als wij dat doen,” antwoordde Carker, met dezelfde openhartigheid, „want gij kunt er van op aan, ik waar-schu u vooruit, dat ik u zal ontmaskeren en aan de kaak zal stellen. Ik wil niet zeggen dat ik beter ben dan anderen, mijn beste kapitein, maar ik zal het vertrouwen van dit kantoor, of een lid van dit kantoor, toch niet laten misbruiken en ondermijnen, zolang ik ooren en oogen heb. Goedendag!” zei Carker knikkend.

Hem strak aankijkend (Carker keek hem even strak aan) ging de kapitein de kamer uit, en liet hem wijdbeens voor het vuur staan, zoo kalm en zoo genoeglijk, alsof er niet meer vlekken op zijn ziel waren dan op zijn sneeuw witte linnen of zijn gladde huid.

Toen de kapitein het groote kantoor doorkwam, keek hij even naar den lesse-naar, waaraan hij wist dat de arme Walter gezeten had, en waaraan nu een andere jongen zat, met een gezicht bijna even frisch als het zijne, toen zij in het achterkamertje die kostbare flesch oude maderade (de laatste op één na) met elkaar ledigden. De aldus opgewekte herinneringen deden den kapitein veel goed; op het toppunt van zijn toorn verteederden zij hem en deden hem de tranen in de oogen komen.

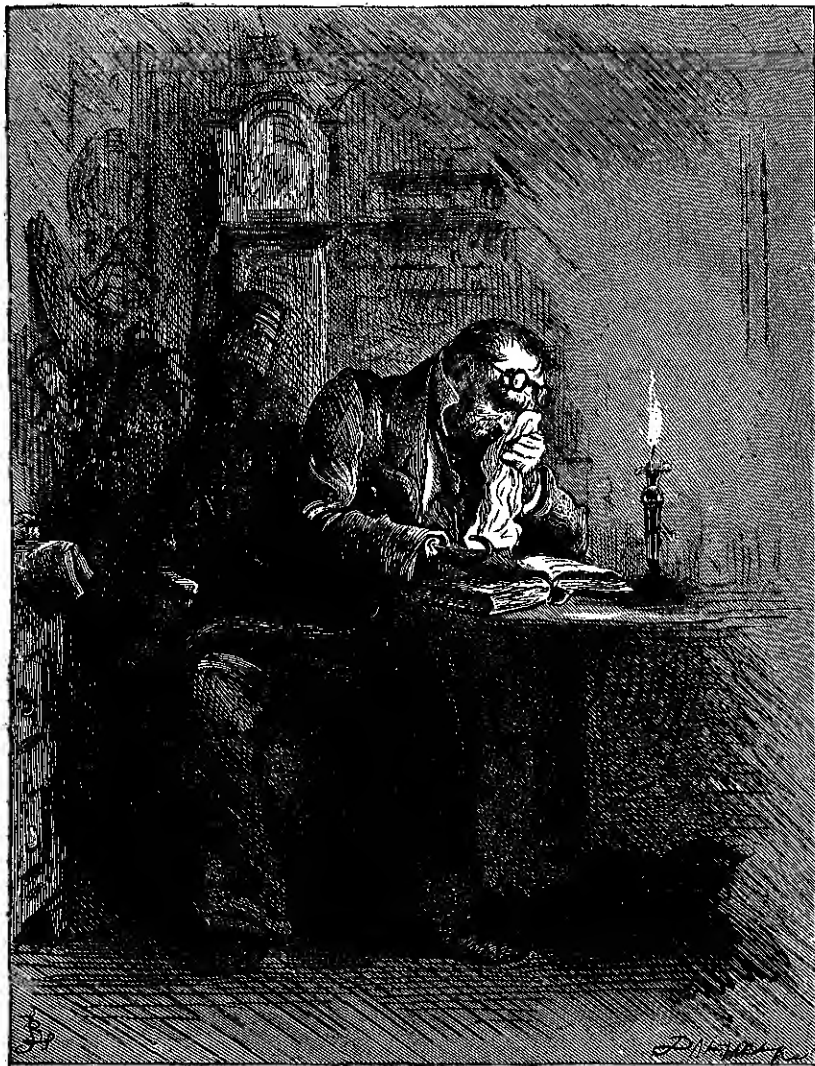
Weer bij den houten adelborst in een hoekje van den donkeren winkel gezeten, kon de verontwaardiging van den kapitein, hoe sterk zij ook was, het niet tegen zijn droefheid uithouden. Zijn hartstochtelijkheid scheen niet alleen de nagedachtenis van den doode te beleedigen, maar ook bij de gedachte daaraan vanzelf weg te kwijnen. Al de levende schurken en leugenaars van de wereld waren niets bij de oprechtheid en trouw van den eenen dooden vriend.

Het eenige wat de brave kapitein in dezen gemoedstoestand duidelijk kon zien, behalve het verlies van Walter, was, dat met hem bijna de heele wereld van kapitein Cuttle verdronken was. Als hij het zich soms scherp verweet dat hij aan Walter's onschuldige bedrog had meegeholpen, dacht

hij minstens even dikwijls aan den vorigen mijnheer Carker, dien geen zee ooit kon teruggeven; en den mijnheer Dombey, van wien hij nu begon te begrijpen, dat hij ver boven elk menschelijk bereik was; en het hartediefje waarmee hij nooit weer een

gat, en keek met zulke droevige oogen naar den grond, alsof hij de wrakken van al het verlorene daar werkelijk voorbij zag drijven.

Maar de kapitein vergat toch niet de nagedachtenis van den armen Walter zoo-

DIT IN HET ACHTERKAMERTJE ZACHT BIJ ZICH ZELF LEZEND, NU EN DAN OP-
HOUDEND OM ZIJN OOGEN AF TE VEGEN, BEVAL DE KAPITEIN, MET EEN KIN-
DERLIJK EENVOUDIGEN GEEST, HET LIJK VAN WALTER AAN IN DE HOEDE
VAN DE DIEPTEN DER ZEE.

woord zou spreken; en de mooie Peggy, die heerlijke ballade, nu een reeks van rijmen zonder kracht of beteekenis. De kapitein zat in den donkeren winkel aan deze dingen te denken, zoodat hij de beleediging, die hij zelf ondergaan had, volkomen ver-

veel eer te bewijzen als in zijn vermogen was. Zich zelf wakker schuddend, en ook Rob den Slijper wakker schuddend (die in de onnatuurlijke schemering rustig zat te slapen) ging de kapitein, met dezen trawant op zijn hiel en den huissleutel in zijn zak,

er op uit, en begaf zich naar een van die geriefelijke oude-kleerenwinkels, waarvan men in het oosten van Londen keuze genoeg heeft. Daar kocht hij twee rouwcostuums — een voor Rob den Slijper, dat veel te klein, en een voor zich zelf dat veel te groot was. Hij voorzag Rob eveneens van een hoed, die met geen bekend model was te vergelijken, maar het meest van een zuidwester had, en dus in een winkel van instrumenten een gelukkige nouveauté was. In deze gewaden gedost, waarvan de verkooper verklaarde dat zij zoo wonderbaarlijk pasten, dat dit alleen door een zeldzamen samenloop van gelukkige omstandigheden mogelijk was, stapten de kapitein en de Slijper weer naar huis, een schouwspel aanbiedend, dat ieder, die het zag, moest verbazen.

In deze veranderde gedaante ontving de kapitein het volgende bezoek van Toots. „Ik ben op dit oogenblik wat van streck, mijn jongen,” zei de kapitein, „en kan alleen maar die slechte tijding bevestigen. Zeg dat meisje dat zij ze de jonge juffrouw voorzichtig moet vertellen, en dat zij ook geen van beiden meer om mij moeten denken — in het bijzonder, bedoel ik, begrijpt gij wel — ofschoon ik wel om ze denken zal, als 's nachts de winden razen en de zeeën bergen hoog rollen — kijk doctor Watts daar maar eens op na, jongmensch, en als gij het vindt, zet er dan een streepje bij.”

De kapitein stelde het tot gelegener tijd uit om Toots' aanbod van vriendschap in overweging te nemen, en liet hem zoo gaan. De kapitein was zelf zoo neerslachtig, dat hij dien dag half en half besloot om geen voorzorgen tegen een overval van juffrouw MacStinger meer te nemen, maar zich roekeloos aan het toeval over te geven en onverschillig te zijn voor, wat er gebeuren mocht. Maar toen het avond werd, kwam hij in een betere stemming, en sprak veel over Walter tot Rob den Slijper, dien hij eveneens prees voor zijn oplettendheid en trouw. Rob bloosde hierover niet, maar zat den kapitein aan te staren en hield zich alsof hij van aandoening griende, maar onthield (die jonge spion) met veelbelovende valsheid ieder woord dat hij sprak.

Toen Rob naar bed en in slaap was, snoot de kapitein de kaars, zette zijn bril op — hij had het, toen hij den instrumentenwinkel aanvaardde, passend geacht zich een bril aan te schaffen, hoewel hij oogen had als een valk — en opende het gebedenboek bij het begrafenisformulier. Dit in het ach-

terkamertje zacht bij zich zelf lezend, nu en dan ophoudend om zijn oogen af te vegen, beval de kapitein, met een kinderlijk eenvoudigen geest, het lijk van Walter aan in de hoede van de diepten der zee.

HOOFDSTUK XXXIII.

Contrasten.

Vestigen wij de oogen eens op twee huizen, niet naast elkaar, maar ver van elkaar af, hoewel beide op geringen afstand van de groote stad en gemakkelijk uit de City te bereiken.

Het eerste staat in een groene, boomrijke streek bij Norwood. Het is geen deftig gebouw, en niet erg groot; maar de heele aanleg is smaakvol en alles is voortreffelijk in orde gehouden. Het zacht afhellende grasperk, de bloemtuin, de boomgroepen, waarin de sierlijke vormen van esschen en treurwilgen niet ontbreken, de orangerie, de rustieke veranda, waar geurige slingerplanten tegen de pilaren opgroeien, het eenvoudige huis, de welingerichte bijgebouwen, hoewel alle zoo klein als bij zoo'n buitentje behoort, dat den naam van hutje (cottage) draagt; alles belooft ook van binnen zooveel smaak en comfort, als voor een paleis dienstig zouden kunnen zijn. Deze belofte blijft niet onvervuld, want het inwendige van het huis draagt evenveel bliken van weelde als van fijne beschaving. Overal ontmoet het oog fraaie kleuren, voortreffelijk met elkaar in overeenstemming, zoowel aan de meubelen, die uitmuntend bij den vorm en de afmetingen der kleine vertrekken passen, als op de wanden en de vloeren, zelfs in het licht dat gekleurd en getemperd door de ramen en de glazen deuren schijnt. Er zijn ook eenige uitgezochte schilderijen en prenten; in fraaie kasten, hier en daar in een verloren hoek geplaatst, ontbreekt het niet aan boeken; benoodigdheden voor spelen van kunst of kans staan gereed — schaakstukken, dobbelsteenen, een triktrakbord, kaarten en een biljart.

En toch, bij dien overvloed van weelde en gemak, heeft het algemeene voorkomen iets dat niet deugt. Komt het doordat de tapijten en kussens al te zacht zijn en het geluid te veel dempen, zoodat zij, die er overloopen of er op rusten, dit tersluiks schijnen te doen? Komt het doordat de prenten en schilderijen geen groote daden of gedachten vertegenwoordigen, of de poëzie

der natuur in landschappen, gebouwen of hutten weergeven, maar alle van dezelfde weelderige soort zijn — een pronken met vormen en kleuren, anders niet? Komt het doordat de boeken al hun goud van buiten hebben, en de titels van de meeste ze alreeds met de schilderijen en prenten op dezelfde lijn plaatsen? Komt het doordat de schoonheid en de volledigheid van het geheel hier en daar belogen wordt door een vertoon van nederigheid in een of ander onbelangrijk en goedkoop opzicht; een vertoon, even vals als het gezicht van het maar al te goed getroffen portret dat daar hangt, of als het origineel dat daaronder in zijn leunstoel zit te ontbijten? Of komt het doordat dit origineel, dat hier van alles meester is, met zijn dagelijkschen adem iets van zich zelf heeft uitgewasemd, wat alles om hem heen een onbestemden zweem van zijn eigen karakter heeft gegeven?

Het is Carker de chef die daar in den leunstoel zit. Een bonte papegaai, in een als goud blinkende kooi op de tafel, plukt met zijn bek aan de tralies, en klautert ondersteboven er langs, en schudt zijn heele huis en schreeuwt. Maar Carker let niet op den vogel, en kijkt met een peinzenden glimlach naar een portret aan den wand tegenover hem.

„Een buitengewoon toevallige gelijkenis,” zegt hij.

Misschien is het een Juno, misschien een Potiphar's vrouw, misschien een preutsche nimf — al naar gelang de kunstkoopers den smaak van de markt vonden, toen zij het stuk een naam gaven. Het is de afbeelding van een schoone vrouw, die zich omkeert, maar haar gezicht naar den toeschouwer gericht houdt en hem een vurigen en trotschen blik toewerpt.

Het lijkt op Edith.

Met een vlugge beweging van zijn hand naar het schilderij — wat! een dreigement? Neen; en toch iets dat er op lijkt. Een zegevierend wuiven? Neen; maar toch meer daarop lijkend. Een beleedigend vrijpostige groet van zijn lippen toegeworpen? Neen; maar toch ook daarop lijkend — gaat hij weer aan zijn ontbijt en roept den ongedulden en gekerkerden vogel, die naar een vergulden hoepel in zijn kooi klautert, als een groote trouwring, en daarin voor zijn plezier gaat zitten zwaaien.

Het tweede huis staat aan den anderen kant van Londen, daar waar de groote weg naar het Noorden loopt, die vroeger zoo druk was en nu bijna heelemaal verlaten is, behalve door reizigers die te voet voortzwoegen. Het is een klein, armoedig huis,

karig gemeubileerd, maar keurig en netjes onderhouden; en er zijn zelfs pogingen gedaan om het te versieren, zooals uit de doodgewone bloemen blijkt die tegen den muur en in het smalle tuintje groeien. De buurt, waarin het staat, heeft even weinig van het land als van de stad om haar tot aanbeveling te strekken. Zij behoort dan ook noch tot de stad noch tot het land. De eerste, als de reus met zijn zevenmijlslaarzen, heeft een stap gedaan, is haar daarmee voorbijgekomen en heeft zijn hiel van kalk en steen veel verder vooruitgezet; maar de ruimte tusschen de voeten van den reus is nog maar braak liggend land, en heeft nog niets van de stad; en hier, tusschen eenige hooge schoorsteenen, die nacht en dag rook uitbraken, en tusschen steenbakkerijen, en velden waar de graszoden zijn weggestoken, en de schuttingen omvallen en stoffige brandnetels groeien, en waar men nog eenige overblijfselen van heggen kan zien en waar de vogelvanger soms nog komt, hoewel hij telkens zweert dat hij niet terug zal komen — is dit tweede huis te vinden.

Zij, die het bewoont, is zij die het eerste huis uit gehechtheid aan een gevallen broer verlaten heeft. Daarmee vertrok uit dat huis alles wat het aan werkelijk goeds en schoons had, en uit de borst van den meester zijn eenige engel; maar hoewel zijn genegenheid voor haar is verdwenen, sedert die ondankbare minachting, zooals hij het opvat, en hij haar tot straf daarvoor verzaakt, kan hij het oude beeld van haar toch nog niet heelemaal vergeten. Laat haar bloementuin, waarin hij nooit een voet zet, maar die, onder al zijn kostbare veranderingen, toch nog precies zoo wordt onderhouden alsof zij dien pas gisteren verlaten had, daarvan getuigen!

Harriët Carker is sedertdien veranderd, en op haar schoonheid ligt een zwaardere schaduw, dan de Tijd alleen, hoe alvermogen hij ook is, kan werpen — de schaduw van verdriet en zorg, en de dagelijksche strijd om een armoedig bestaan. Maar het is toch nog schoonheid, en nog een zachte, stille, zedige schoonheid, die opgezocht moet worden, daar zij niet kan pralen, en als zij dit doen kon, niet meer zijn zou wat zij is.

Ja, die kleine, tengere gedaante, met dat geduldige gezichtje, keurig gekleed in eenvoudige stoffen, en wie men niets aanziet dan die stille huiselijke deugden, die zoo weinig gemeen hebben met de gevestigde ideeën omtrent heldhaftigheid en grootheid, of een straal daarvan moet door het leven

van de grooten der aarde schijnen, en dan ziet men terstond dat dit licht van den hemel komt — die kleine tengere gedaante, leunend op dien man, nog jong, maar afgeleefd en grijs, zij is zijn zuster, die, als eenige in de heele wereld, tot hem kwam in zijn schande, en haar hand in de zijne legde, en met zachte bedaardheid en vastberadenheid hem voortleidde op zijn barren weg.

„Het is nog vroeg, John,” zei zij. „Waarom gaat gij zoo vroeg?”

„Niet veel vroeger dan gewoonlijk, Harriët. Als ik tijd over heb zou ik graag — het is een gril van mij — het huis nog eens voorbijgaan waar ik afscheid van hem heb genomen.”

„Ik wou, dat ik hem gezien of gekend had, John.”

„In verband met zijn ongeluk is het beter zóó, lieve.”

„Maar dat zou mij niet erger kunnen spijten, al had ik hem gekend. Is uw leed niet het mijne? En als ik hem gekend had, zou ik misschien beter gezelschap voor u zijn als gij over hem spreekt, dan ik nu wel schijn.”

„Lieve zuster, is er iets, zoover blijdschap of droefheid kunnen gaan, waarvan ik niet zeker ben dat gij het met mij voelt en deelt?”

„Ik hoop dat gij van neen denkt, John, want er is werkelijk niets.”

„Hoe zoudt gij beter voor mij kunnen zijn, of mij nader kunnen staan, dan gij hierin of in iets anders doet?” zei haar broer. „Ik voel dat gij hem gekend hebt, Harriët, en mijn gevoel voor hem hebt gedeeld.”

Zij sloeg de hand, die op zijn schouder had gelegen, om zijn hals, en zei eenigszins aarzelend:

„Neen, niet heelemaal.”

„Dat is waar,” zei hij, „gij dacht dat ik hem geen kwaad zou hebben gedaan, al had ik mij zelf toegestaan nader kennis met hem te maken.”

„Dacht! Ik wist het zeker.”

„Met opzet, dat weet de hemel, zou ik het niet gedaan hebben,” antwoordde hij, treurig zijn hoofd schuddend, „maar zijn goede naam was te kostbaar om hem door een dergelijken omgang in de waagschaal te stellen. Hetzij gij dat toegeeft of niet, lieve...”

„Dat doe ik niet,” zei zij kalm.

„Het is toch de waarheid, Harriët, en mijn hart is nu lichter, als ik aan hem denk, juist door datgene wat het toen zooveel zwaarder maakte.” Hij dwong zich om zijn

zwaarmoedigen toon af te leggen, en keek haar glimlachend aan toen hij zei: „Goedendag nu!”

„Goedendag, beste John. Vanavond zal ik u op den gewonen tijd tegemoet komen. Goedendag!”

Het hartelijke gezichtje, dat zij naar hem ophief om te laten kussen, was zijn leven, zijn alles, en toch was het een gedeelte van zijn straf en zijn leed; want in de wolk die hij daarop zag — hoewel zoo helder als een stralend wolkje bij ondergaande zon — en in de standvastige trouw van haar leven, en in de opoffering van genoegen, gemak en hoop, die zij gebracht had, zag hij de bittere vruchten van zijn oude misdaad altijd versch en rijp voor zich.

Zij stond hem aan de deur na te kijken, met de handen los over elkaar, terwijl hij over het ongelijke, modderige stuk grond stapte, dat voor hun huis lag. De plek was vroeger (niet lang geleden) een groene weide geweest, maar was nu een wildernis, waar hier en daar het begin van een klein huisje uit den grond begon op te schieten alsof een ongeregelde hand het gezaaid had. Wanneer hij omkeek, zooals hij een paar keer deed, straalde haar hartelijke gezichtje als een licht in zijn hart; maar wanneer hij voortstapte en haar niet zag, stonden er tranen in haar oogen zoo lang zij hem nakeek.

Zij bleef niet lang leeg aan de deur staan peinzen. Er waren dagelijksche plichten te vervullen, er was dagelijksch werk te doen — want zulke alledaagsche wezens, die niet heroïsch zijn, werken dikwijls zwaar met hun handen — en Harriët was weldra druk aan haar huiselijke bezigheden. Toen deze waren afgeloopen en het armoedige huisje keurig in orde was, telde zij met een bezorgd gezichtje haar kleinen voorraad geld, en ging nadenkend uit om enkele benoodigdheden voor hun tafel te koopen, onderweg verzinnend hoe zij daarop iets zou kunnen bezuinigen. Zoo bekrompen is het leven van zulke lage wezens, die niet alleen niet heroïsch zijn voor hun dienaren en kameniers, maar zelfs geen dienaren of kameniers hebben om heroïsch voor te zijn!

Terwijl zij afwezig en er niemand in huis was, naderde er van een anderen kant dan haar broer was opgegaan, een heer, die misschien al eenigszins over het beste van zijn leven heen was, maar een gezonde, blozende kleur, een rechte houding en een helder gelaat had, dat goedhartigheid en welwillendheid aanduidde. Zijn wenkbrauwen waren nog zwart, en het meeste van zijn haar was dit ook nog; het daar tus-

schen gesprengelde grijs stond hem zelfs goed, daar het zijn zwarte wenkbrauwen, zijn open voorhoofd en zijn heldere oogen beter deed uitkomen.

Toen hij één keer aan de deur had geklopt en geen antwoord had gekregen, zette deze heer zich op een bank onder het af-

kon herkennen, scheen aan te toonen dat hij een muziekgeleerde was.

Deze heer neuriede nog een thema, dat maar steeds rond en rond scheen te draaien, en zich in zich zelf scheen in te winden, als een kurketrekker, die men op de tafel laat tollen, zonder dichter bij iets te ko-

EEN ZEKERE VLUGGE BEWEGING VAN ZIJN VINGERS, TERWIJL HIJ EEN PAAR REGELS NEURIEDE EN OP DE BANK NAAST HEM DE MAAT SLOEG, SCHEEN DEN MUSICUS AAN TE DUIDEN.

dak neer om te wachten. Een zekere vlugge beweging van zijn vingers, terwijl hij een paar regels neuriede en op de bank naast hem de maat sloeg, scheen den musicus aan te duiden, en het buitengewone genoegen waarmee hij iets neuriede, dat erg langzaam en lang was en waarin men geen wijs

men, toen Harriët weer in de verte aankwam. Hij stond op toen zij naderde, en bleef blootshoofds wachten.

„Gij zijt teruggekomen, mijnheer!“ zei zij haperend.

„Ik neem nog eens die vrijheid,“ antwoordde hij. „Mag ik u vijf minuten ver-

zoeken, als gij tijd hebt?"

Na een oogenblik aarzelen opende zij de deur en liet hem in het voorkamertje. Hij zette zich neer, schoof zijn stoel bij de tafel tegenover haar, en zei, met een stem die volkomen met zijn voorkomen strookte, en met een eenvoud die werkelijk innemend was:

„Juffrouw Harriët, gij kunt toch niet trotsch zijn. Gij hebt mij, toen ik laatst hier was, gezegd dat gij dat waart. Neem mij niet kwalijk, als ik zeg dat ik u in uw gezicht keek onder het spreken, en dat dit u tegensprak. Nu kijk ik u nog eens in uw gezicht," daarbij legde hij even zijn hand op haar arm, „en het spreekt u meer en meer tegen."

Zij was eenigszins verlegen en ontroerd, en had niet dadelijk een antwoord gereed.

„Het is een spiegel van oprechtheid en zachtaardigheid," zei hij. „Excuseer mij dat ik daarop vertrouwd en nog eens terugkom."

De manier, waarop hij dit zei, ontnam zijn gezegden volkomen het karakter van complimenten. Hij sprak zoo eenvoudig, ernstig, ongemaakt en oprecht, dat zij haar hoofd boog, als om hem te bedanken en zijn oprechtheid te erkennen.

„Het verschil tusschen onze jaren," zei hij, „en de duidelijkheid van mijn oogmerk, geven mij, tot mijn genoegen, vrijheid om mijn gevoelens te openbaren. Dit is nu mijn gevoelens, en dus ziet ge mij nog eens hier."

„Er is een soort van trots, mijnheer," antwoordde zij, na een oogenblik van zwijgen, „of wat men voor trots kan houden, die enkel plicht is. Ik hoop dat ik geen anderen trots heb."

„Voor u zelf," zei hij.

„Voor mij zelf."

„Maar — neem mij niet kwalijk — voor uw broer John?"

„Ik ben trotsch op zijn liefde," zei Harriët, haar bezoeker aankijkend en volkomen van toon veranderend — niet dat zij minder kalm en zacht bleef, maar zij sprak met een vurigen ernst, die zelfs de beving in haar stem tot een deel van haar standvastigheid maakte, „en trotsch op hem zelf. Gij, mijnheer, die vreemd genoeg de geschiedenis van zijn leven kent, en mij die hebt laten hooren, toen gij de vorige maal hier waart...."

„Alleen om uw vertrouwen te winnen," viel hij er op in. „Om 's hemels wil, denk niet...."

„Ik ben overtuigd," zei zij, „dat ge mij die met een goed en welwillend oogmerk hebt laten hooren. Daarvan ben ik volkomen overtuigd."

„Ik dank u," zei haar bezoeker, haar haastig de hand drukkend, „ik ben u zeer verplicht. Gij laat mij recht wedervaren, dat verzeker ik u. Gij wildet zeggen, dat ik, die de geschiedenis van John Carker's leven ken...."

„Het voor trots van mij kunt houden," vervolgde zij, „als ik zeg dat ik trotsch op hem ben. Maar dat ben ik toch. Gij weet dat er eens een tijd bestond, toen ik dat niet was — toen ik dat niet kon zijn — maar die is voorbij. De nederigheid van vele jaren, de bereidwillige boete, het oprechte berouw, de vreeselijke spijt, de smart waarvan ik weet dat zelfs mijn genegenheid hem die veroorzaakt, die hij denkt dat mij duur te staan komt, hoewel de hemel weet dat ik gelukkig ben, volkomen gelukkig zou zijn, als hij niet ongelukkig was! — o mijnheer, laat ik, na wat ik gezien heb, u bezweren, als gij eenig gezag of eenigen invloed hebt en ooit verongelijkt wordt, leg nooit voor eenig kwaad een straf op die niet herroepen kan worden, terwijl er een God boven ons is, die veranderingen kan bewerken in een hart dat zijn maaksel is!"

„Uw broer is een veranderd mensch," antwoordde hij medelijdend. „Ik verzeker u dat ik daaraan niet twijfel."

„Hij was een veranderd mensch toen hij kwaad deed," zei Harriët. „Hij is weer een veranderd mensch, en hij is nu in zijn ware karakter, geloof mij, mijnheer."

„Maar wij," zei de vreemde, verstrooid zijn voorhoofd wrijvend, en daarna peinzend op de tafel trommelend, „leven van dag tot dag in onze oude sleur voort, en kunnen die veranderingen niet waarnemen of volgen. Zij gaan boven ons begrip. Wij — wij hebben er geen tijd voor. Wij — wij hebben er den moed niet toe. Het wordt ons op school niet geleerd, en wij weten niet hoe er mee aan te vangen. Kortom, wij zijn zoo verduiveld zakelijk," zei hij, ging naar het raam, kwam terug en ging weer zitten, heel ontstemd en ontevreden. „Ik ben zeker," zei hij, weer zijn voorhoofd wrijvend en op de tafel trommelend, „ik heb goede reden om te gelooven dat een eentonig leven, hetzelfde van dag tot dag, iemand aan alles zou kunnen wennen. Men ziet niets, men hoort niets, men weet niets; en zoo gaat het. Wij nemen alles zoo maar aan, en zoo gaan wij voort, tot wij alles wat wij doen, goed, kwaad en onverschillig, alleen maar uit gewoonte doen. Gewoonte is alles wat ik zal hebben in te brengen, als ik op mijn sterfbed voor mijn geweten zal moeten pleiten. Gewoonte,"

zeg ik dan. „Ik was doof, stom, blind en lam voor een millioen dingen, uit gewoonte. „Heel zakelijk, mijnheer,” zegt het geweten, „maar dat geldt hier niet!”

Hij stond op en liep weer naar het raam en terug, ernstig ongerust, hoewel hij zijn ongerustheid op deze eigenaardige en zonderlinge manier te kennen gaf.

„Juffrouw Harriët,” zei hij, zich weer neerzettend, „ik wenschte dat gij mij woudt toestaan u van dienst te zijn. Kijk mij eens aan! Ik behoor er nu oprecht uit te zien, want ik weet dat ik het ben. Doe ik het?”

„Ja,” antwoordde zij met een glimlach.

„Ik geloof ieder woord dat gij gezegd hebt,” hervatte hij. „Ik ben vol zelfverwijt dat ik dit had kunnen weten en zien, en u had kunnen kennen en zien, wanneer ik maar wilde, de laatste tien jaren, en dat ik het nooit gedaan heb. Ik weet haast niet eens hoe ik ooit hier gekomen ben — slaaf als ik ben, niet alleen van mijn eigen gewoonten, maar ook van die van anderen! Maar nu ik hier gekomen ben, laat mij nu ook iets doen. Ik vraag het met alle achting en eerbied. Ik voel beide voor u in de hoogste mate. Laat mij iets doen.”

„Wij zijn tevreden, mijnheer.”

„Nee, nee, niet heelemaal,” hernam hij. „Niet heelemaal, denk ik. Er zijn nog wel eenige kleine gerieven en genoegens die uw leven zouden kunnen veraangename, en het zijne. En het zijne,” herhaalde hij, zich verbeeldend dat hij eenigen indruk op haar gemaakt had. „Ik ben gewoon geweest te denken dat er niets voor hem gedaan hoefde te worden, dat alles was zooals het zijn moest, kortom, om er heelemaal niet over te denken. Ik ben nu veranderd. Laat mij iets voor hem doen. Gij ook,” zei hij met kiesche schroomvalligheid, „moet om zijnentwil voor uw gezondheid zorgen, en ik vrees dat die begint te verzwakken.”

„Wie gij ook zijn moogt, mijnheer,” antwoordde Harriët, haar oogen naar hem opslaand, „ik ben u innig dankbaar. Ik ben overtuigd, dat gij met alles wat gij zegt geen ander oogmerk hebt dan welwillendheid voor ons. Maar jaren zijn verlopen sedert wij dit leven begonnen; en mijn broer iets te ontnemen van datgene wat hem mij zoo dierbaar heeft gemaakt en zijn vaste besluit tot verbetering heeft bezeugen — het minste van de verdienste van zijn stille, vergeten boete — zou zijn den troost te verminderen die het voor ons zijn zal, wanneer voor ons beiden de tijd komt, waarvan gij ook gesproken hebt. Ik dank u beter met deze tranen dan met woorden. Geloof dat, bid ik u.”

Hij was ontroerd, en bracht de hand, die zij hem toereikte, aan zijn lippen bijna zooals een vader de hand van een goede dochter zou kussen, maar met eerbied.

„Als ooit de dag mocht komen,” zei Harriët, „dat hij, maar gedeeltelijk, hersteld wordt in de positie die hij verloren heeft....”

„Hersteld!” riep de vreemde snel uit. „Hoe kan men dat hopen? Wie heeft de macht tot zoo’n herstelling in handen? Ik vergis mij zeker niet als ik denk dat de onwaardeerbare zegening die hij hierheen heeft meegenomen, een voornamere reden is van de haatdragendheid, die zijn broer hem toont.”

„Gij spreekt daar over iets dat door ons nooit wordt aangeroerd; zelfs tusschen ons niet,” zei Harriët.

„Ik vraag u excuus,” zei hij. „Dat had ik moeten weten. Vergeef mij dat ik het onbedacht gedaan heb. En nu, daar ik niet meer durf aan te dringen — en daar ik niet zeker ben of mij dat wel vrijstaat — ofschoon de Hemel weet, ook dat twijfelen kan wel een gewoonte zijn,” zei hij, even verdrietig als tevoren zijn hoofd wrijvend, „laat ik, hoewel een vreemde, en toch geen vreemde, u om twee gunsten mogen vragen.”

„Wat zijn die?” vroeg zij.

„De eerste, dat gij, als gij reden mocht hebben om van besluit te veranderen, mij zult toestaan zoo goed als uw rechterhand te zijn. Mijn naam zal dan tot uw dienst staan; hij is nu nutteloos en altijd onbeduidend.”

„Onze keuze van vrienden,” antwoordde zij met een flauw glimlachje, „is niet zoo groot, dat ik tijd voor beraad noodig heb. Dit kan ik wel beloven.”

„De tweede, dat gij mij wilt vergunnen om soms, laten wij zeggen elken Maandagochtend om negen uur — weer gewoonte — ik moet altijd de regelmaat van een zakenman hebben,” zei hij, met een grappige neiging om dit zich zelf kwalijk te nemen, „u, als ik voorbijwandel, aan de deur of voor het raam te zien. Ik vraag niet om binnen te komen, daar uw broer op dat uur uit zal zijn. Ik vraag niet om u te spreken. Ik vraag alleen om u te zien, tot mijn eigen geruststelling dat gij het goed maakt, en om u, zonder indringendheid, door mijn aanblik er aan te herinneren dat gij een vriend hebt — een bejaarden vriend, die al grijze haren heeft en weldra heelemaal grijs zal zijn — over wien gij altijd kunt beschikken.”

Het hartelijke gezichtje keek naar het

zijne op, vertrouwde en beloofde.

„Ik begrijp, evenals tevoren,” zei de vreemde opstaand, „dat gij niet van plan zijt mijn bezoek aan John Carker mee te deelen, opdat mijn bekendheid met zijn geschiedenis hem geen onaangenaamheid zou veroorzaken. Ik ben blij daarom, want het is buiten den gewonen regel — alweer gewoontel” zei hij, zich zelf ongeduldig in de rede vallend; „alsof men niet beter kon doen dan den gewonen regel te volgen!”

Daarmee keerde hij zich om, ging blootschouwers tot buiten de voordeur, en nam afscheid van haar met zoo'n gelukkige mengeling van ongedwongen eerbied en ongeveinsde belangstelling, als geen kunstmatige beschaving had kunnen leeren, geen ander dan een rein en oprecht hart had kunnen uitdrukken, en die dan ook door geen oprecht hart gewantrouwd kon worden.

Vele half vergeten emoties werden door dit bezoek in het gemoed van de zuster opgewekt. Het was zoo lang geleden dat er een andere bezoeker over hun drempel was gekomen, het was zoo lang geleden dat een stem van sympathie haar ooren een weemoedige muziek had laten hooren, dat het beeld van den vreemde haar nog uren lang bijbleef, terwijl zij met haar naaiwerk voor het raam zat, en zijn woorden nogmaals en nogmaals opnieuw gesproken schenen te worden. Hij had de geheime veer aangeraakt, die haar heele leven opende, en als zij hem een korte poos vergat, was het alleen onder de vele vormen van de ééne groote herinnering, waaruit dat leven bestond.

Beurtelings peinzend en werkend; zich nu eens dwingend een langen tijd achtereen stipt aan het naaien te blijven, dan weer haar werk op haar schoot latende zinken, terwijl haar gedachten dwaalden waarheen zij wilden, merkte Harriët Carker dat de uren onopgemerkt voorbijvlogen. Later op den dag werd de lucht, die helder geweest was, betrokken; er stak een scherpe wind op; het begon te regenen, en een donkere mist onttrok de afgelegen stad aan het gezicht.

Dikwijls keek zij op zoo'n tijd met medelijden naar de arme vermoeide voetreizigers, die langs den grooten weg dichtbij naar Londen trokken, en angstig naar de reusachtige stad, die voor hen lag, uitkeken, als met een voorgevoel dat hun ellende daar slechts als een druppel water in de zee, of als een zandkorrel op het zeestrand zou zijn, en dan huiverend voortstapten, voor het gure weer in elkaar duikend, ter-

wijl het scheen alsof zelfs de elementen hun vijandig waren. Dag aan dag zwoegden er zulke reizigers voorbij, maar altijd, naar zij dacht, in één richting — altijd naar de stad. Verzwolgen in haar onmetelijkheid, waarheen zij door de toovermacht van de wanhoop schenen te worden voortgestuwd, kwamen zij nooit terug. Voedsel voor de hospitalen, de kerkhoven, de gevangenissen, de rivier, voor koorts, razernij, ondeugd en dood — werden zij aange trokken door het monster, dat in de verte brulde, en waren verloren.

De gure wind hilde, de regen kletterde, en de lucht was donker, toen Harriët, haar oogen van haar werk opslaand, waarop zij weer langen tijd standvastig had zitten tu ren, een van deze reizigers zag aankomen.

Een vrouw. Een eenzame vrouw van ongeveer dertig jaar, rijzig, welgevormd, met fraaie trekken, ellendig gekleed. De grond van velerlei landwegen bij afwisselend weer — stof, kalk, klei en zand — kleefde aan haar druipenden mantel. Geen hoed op haar hoofd; niets om haar welige zwarte haren tegen den regen te beschermen, dan een gescheurden zakdoek, met welks fladerende slappen en met haar eigen haren de wind haar zoo verblindde, dat zij dikwijls moest stilstaan om ze weg te strijken en uit te kijken welken weg zij ging.

Zij deed dit juist weer, toen Harriët haar opmerkte. Toen haar handen, op haar door de zon gebruinde voorhoofd samengevoegd, over haar gezicht streken, en de belemmeringen, die het half bedekten, wegveegden, vertoonde het een roekeloos trotsche, achtelooze schoonheid; een onverschrokken, woeste onverschilligheid voor meer dan het weer; een minachting voor alles wat hemel of aarde op haar hoofd mocht werpen; en dit, met haar ellende en eenzaamheid, trof het vrouwelijke hart van Harriët. Zij dacht aan alles wat in haar binnenste, evenzeer als in haar uiterlijk, bedorven en verbastert moest zijn; aan de zachte sieraden van het gemoed, verhard en verstaald evenals die lichamelijke bekoorlijkheden; aan de vele gaven van den Schepper, in den wind geslingerd evenals dat woeste haar; aan de geheele schoone ruïne, die door den storm geteisterd werd en waarover de nacht neerdaalde.

Hieraan denkend, keerde zij zich niet met kiesche verontwaardiging af — zooals menigeen van haar teedere, gevoelvolle sekse maar al te dikwijls doet — maar kreeg medelijden met haar.

Haar gevallen zuster kwam dichterbij. Zij keek ver voor zich uit, alsof zij met

haar oogen door den nevel trachtte te dringen, die de stad bedekte, en wierp nu en dan een blik links en rechts met het twijfelachtige, verbijsterde gezicht van een vreemde. Hoewel haar tred nog fier was, was zij toch vermoeid, en na een oogenblik van besluiteloosheid, zette zij zich op een hoop steenen neer, zonder een schuilplaats voor den regen te zoeken.

Zij was nu vlak tegenover het huis. Haar hoofd opheffend, nadat zij het een korte poos in haar handen had laten rusten, ontmoetten haar oogen die van Harriët.

In een oogenblik was Harriët aan de deur. Op haar wenken stond de andere op en kwam naar haar toe, maar niet met een gezicht alsof zij haar voor zich wilde innemen.

„Waarom gaat gij in den regen zitten rusten?” zei Harriët vriendelijk.

„Omdat ik geen andere plaats heb,” was het antwoord.

„Maar er zijn hier toch plaatsen genoeg om te schuilen. Dit,” de schuilplaats onder het afdakje bedoelend, „is beter dan waar gij waart gaan zitten. Gij moogt hier vrij zitten uitrusten.”

De zwerveling keek haar aan, met twijfel en verwondering, maar zonder eenige dankbaarheid te laten blijken, zette zich neer, trok een van haar versleten schoenen uit, om er het zand en steengruis uit te slaan dat er in was, en liet zoo zien dat haar voet gekwetst was en bloedde.

Harriët kon dit niet zien zonder een uitroep van medelijden. De zwerveling keek met een verachtelijken en ongeloovigen glimlach naar haar op.

„Wel, wat is een kapotte voet voor iemand als ik?” zei zij. „En wat is een kapotte voet van iemand als ik, voor iemand als gij?”

„Kom binnen om hem af te wasschen,” zei Harriët zachtzinnig, „en laat ik u iets geven om hem te verbinden.”

De vrouw greep haar arm, en dien voor haar eigen oogen houdend, om ze te verbergen, barstte zij in tranen uit. Zij schreide niet als een vrouw, maar als een hardvochtig man, die zich door zoo'n zwakheid laat overrompelen; met een geweldig zwoegen van haar borst en een worstelen om zich te bedwingen, waaruit bleek hoe ongewoon een dergelijke aandoening bij haar was.

Zij liet zich in huis brengen, en blijkbaar meer uit dankbaarheid dan omdat zij iets om zich zelf gaf, waschte en verbond zij de gewonde plek. Daarop zette Harriët haar het overschot van haar eigen karige mid-

dagmaal voor, en toen de vrouw daarvan gegeten had (maar spaarzaam), verzocht zij haar om, voor zij haar weg voortzette (wat zij dadelijk wilde doen) haar kleeren voor het vuur te drogen. Weer meer uit dankbaarheid dan omdat zij zich eenigszins om zich zelf bekommerde, zette zij zich voor den haard, en den doek om haar hoofd losmakend, liet zij haar dikke natte haren tot beneden haar middel neervallen, droogde ze met haar handpalmen af, en zat in de vlam te staren.

„Ge zult zeker wel denken,” zei zij, plotseling haar hoofd opheffend, „dat ik eens mooi moet zijn geweest. Dat geloof ik ook — ik weet het. Kijk maar!”

Zij hield haar haren ruw met beide handen omhoog, ze aangrijpend alsof zij ze wilde uitrukken, en smeed ze weer naar achteren alsof het een hoop kronkelende slangen waren.

„Zijt gij hier vreemd?” zei Harriët.

„Vreemd!” antwoordde zij, tusschen ieder kort gezegde ophoudend, en naar het vuur kijkend. „Ja. Tien of twaalf jaar lang vreemd. Ik heb geen almanak bijgehouden waar ik geweest ben. Tien of twaalf jaar. Ik ken deze streek niet meer. Zij is veel veranderd sedert ik wegging.”

„Zijt ge ver weg geweest?”

„Heel ver. Maanden en maanden over zee, en toen nog heel ver. Ik ben geweest waar veroordeelden heengaan,” voegde zij er bij, haar gastvrouw strak aankijkend. „Ik ben er zelf een geweest.”

„De hemel helpe u en vergeve u!” was het zachte antwoord.

„Ja, de hemel mag mij wel helpen en vergeven!” antwoordde zij, met haar hoofd naar het vuur knikkend. „Als de menschen sommigen van ons wat meer wilden helpen, zou God ons allen misschien des te eerder vergeven.”

Zij liet zich echter verteederen door het hartelijke gezichtje, dat haar zoo vriendelijk en vrij van elke veroordeeling aankeek, en zei met minder hardvochtigheid:

„Wij zullen zoo ongeveer even oud zijn, gij en ik. Of als ik ouder ben is het niet meer dan een jaar of twee. O, denk daar eens aan!”

Zij sloeg haar armen open als moest haar uiterlijke voorkomen aantonen hoe ellendig diep gezonken zij ook in zedelijk opzicht was, liet ze toen weer neervallen en tegelijk haar hoofd op haar borst zinken.

„Er is niets dat men niet mag hopen te herstellen; het is nooit te laat om zich te verbeteren,” zei Harriët. „Gij zijt boetvaardig....”

„Nee,” antwoordde zij, „Dat ben ik niet. Dat kan ik niet zijn. Dat ben ik volstrekt niet. Waarom zou ik boetvaardig zijn, en alle anderen vrij rondloopen? Zij praten mij van boetvaardigheid en berouw. Wie heeft er berouw over het kwaad dat mij gedaan is!”

Zij stond op, bond den doek om haar hoofd en wilde gaan.

„Waar gaat gij naar toe?” zei Harriët.

„Daar naar toe,” antwoordde zij, met haar hand wijzend. „Naar Londen.”

„Hebt gij daar een thuis, waar gij naar toe kunt gaan?”

„Ik geloof dat ik een moeder heb. Zij is net zooveel een moeder als haar woning een thuis is,” antwoordde zij met een bitteren lach.

„Neem dit nog,” zei Harriët, haar eenig geld in haar hand stoppend. „Doe uw best. Het is heel weinig, maar een dag lang kan het u toch wel voor kwaad bewaren.”

„Zijt gij getrouwd?” zei de vrouw zwakjes, terwijl zij het geld aannam.

„Nee. Ik woon hier met mijn broer. Wij hebben niet veel te missen, anders zou ik u wel meer geven.”

„Wilt gij mij toestaan u een kus te geven?”

Geen verachting of tegenzin op haar gezichtje lezend, boog het voorwerp van haar liefdadigheid zich over haar heen en drukte haar lippen op haar wang. Nogmaals greep zij haar arm en bedekte haar oogen daarmee, en toen was zij verdwenen.

Verdwenen in de toenemende duisternis, in den loeienden wind en den kletterenden regen; verder op haar weg naar de in nevel gehulde stad, waar de schemerende lichten schenen; met haar zwarte haren en slordige hoofdbedekking, die om haar roekelooze, stoutmoedige gezicht fladderden.

HOOFDSTUK XXXIV.

Nog een moeder en dochter.

In een leelijke donkere kamer zat een oude vrouw, even leelijk en donker, over een karig vuurtje gebogen, naar den wind en den regen te luisteren. Zij veranderde niet van houding, behalve als er een verdwaalde regendruppel sissend op de smeulende kolen viel en haar het hoofd deed oplichten, om met meer aandacht naar het gieren en kletteren daar buiten te luisteren. Maar langzamerhand liet zij het weer zakken en verzonk zelf in een droomerig gepeins, waarbij het rumoer van het weer

even onduidelijk werd als het eentonige rollen van de zee wordt, wanneer men op het strand zit te mijmeren.

Er was geen licht in de kamer behalve van het vuur. Nu en dan opflikkerend, als de oogen van een half ingeslapen wild dier, vertoonde het geen voorwerpen, die naar duidelijker verlichting hoefden te verlangen. Een hoop vodden, een hoop beenderen, een ellendig bed, twee of drie wrake stoelen, de zwarte wanden en nog zwartere zoldering — dit was alles wat de flikkerende gloed bescheen. Terwijl de oude vrouw, met een mismaakte reusachtige afbeelding van zich zelf half op den muur achter en half tegen de zoldering boven haar, daar gedoken zat over de enkele losse klinkers, waarbinnen het vuur op de vochtige plaat onder den schoorsteen lag te smeulen — want er was geen haard — zag zij er uit alsof zij bij een heksenaltaar op een gunstig teeken wachtte, en als de beweging van haar mummelende onderkaak niet te snel was geweest voor de trage flikkering van het vuur, zou men die voor een begoocheling hebben gehouden, door het schijnsel veroorzaakt op een gezicht even roerloos als het heele lichaam.

Indien Florence daar had kunnen komen en het origineel had kunnen zien van de schaduw, die op den muur en de zoldering viel, zou een enkele blik genoeg zijn geweest om haar de Goede Vrouw Brown voor den geest te roepen; hoewel haar kinderlijke herinnering van dat verschrikkelijke oude wijf misschien een even grotesk overdreven afbeelding van de waarheid was als de schaduw op den muur. Maar Florence kwam daar niet, en de Goede Vrouw bleef onherkend naar het vuur zitten staren.

Opgeschrikt door een harder sissen en spatten dan gewoonlijk, daar de regen nu met een straal door den schoorsteen kwam, hief de oude vrouw ongeduldig haar hoofd op, om opnieuw te luisteren. Ditmaal liet zij het niet weer zinken, want er was een hand aan de deur en een voetstap in de kamer.

„Wie is daar?” zei zij, over haar schouder omkijkend.

„Iemand die u nieuws brengt,” was het antwoord van een vrouwenstem.

„Nieuws? Waar vandaan?”

„Uit het buitenland.”

„Van over zee?” riep de oude vrouw, haastig opstaand.

„Ja, van over zee.”

De oude vrouw rakelde snel het vuur bij elkaar, ging dicht naar de vreemde, die

binnengekomen was en nu midden in de kamer stond, legde haar hand op den druipenden mantel, en keerde de gedaante, die geen tegenstand bood, zoo om, dat zij in het volle licht van het vuur kwam. Zij vond niet wat zij verwacht had, wat dit ook zijn mocht, want zij liet met een wreveligen kreet van teleurstelling den mantel weer los.

„Wat scheelt er aan?” zei de vreemde.

De oude vrouw antwoordde slechts met een akelig jammergehuil.

„Wat scheelt er aan?” vroeg de vreemde nog eens.

„Het is mijn kind niet!” riep de oude vrouw met haar armen zwaaiend en haar handen boven haar hoofd samenslaand. „Waar is mijn Alice? Waar is mijn mooie dochter? Zij hebben haar dood gemaakt!”

„Zij hebben haar nog niet dood gemaakt, als gij tenminste Marwood heet,” zei de vreemde.

„Hebt gij mijn dochter dan gezien?” riep de oude vrouw. „Heeft zij mij geschreven?”

„Zij zei dat ge toch niet lezen kondt,” was het antwoord.

„Dat kan ik ook niet,” riep de oude vrouw, haar handen wringend.

„Hebt ge geen licht hier?” zei de andere, in de kamer rondkijkend.

Haar hoofd schuddend en over haar mooie dochter mompelend, haalde de oude vrouw een kaars uit een kast in den hoek, duwde die met een bevende hand in het vuur en stak ze met eenige moeite aan. De in het vet smorende pit brandde eerst duister, en toen de zwakke oogen van de oude vrouw iets bij dit licht begonnen te onderscheiden, was de vreemde met over elkaar geslagen armen gaan zitten, en lag de zakdoek, dien zij om haar hoofd had gehad, naast haar op de tafel.

„Zij heeft mij dus een boodschap gestuurd, mijn dochter Alice?” mompelde de oude vrouw na een poos te hebben gewacht. „Wat heeft zij gezegd?”

„Kijk,” was het antwoord.

De oude vrouw herhaalde dit woord op een toon van twijfel; en haar hand boven haar oogen houdend keek zij naar de spreekster, en in de kamer rond, en weer naar de spreekster.

„Alice heeft gezegd, kijk nog eens, moeder!” En de spreekster keek haar strak aan.

Nogmaals keek de oude vrouw in de kamer rond, en naar de spreekster, en weer de kamer rond. Haastig de kaars opnemend, kwam zij naar de spreekster toe, hield die voor haar gezicht, gaf een schreeuw, zette het licht neer en viel haar om haar hals.

„Het is mijn kind! Het is mijn Alice! Het is mijn mooie dochter, die levend terugkomt!” gilte de oude vrouw, de gestalte in haar armen wiegend, die koel haar omhelzing toeliet. „Het is mijn kind! Het is mijn Alice! Het is mijn mooie dochter, die levend terugkomt!” gilte zij weer, viel op den grond voor haar neer, omklemde haar knieën, legde haar hoofd daarop, wiegde zich zoo heen en weer, met alle blijken van uitgelatenheid waartoe zij in staat was.

„Ja, moeder,” antwoordde Alice, even bukkend om haar een kus te geven, maar tegelijk een poging doend om zich los te maken. „Hier ben ik eindelijk. Laat los, moeder, laat los. Sta op en ga op uw stoel zitten. Waartoe dient het dat gij dat doet?”

„Zij is nog verharder teruggekomen dan zij is weggegaan!” riep de moeder, naar haar opkijkend en nog haar knieën vasthoudend. „Zij geeft niet om mij, na al die jaren, en na het ellendige leven dat ik heb gehad.”

„Wel, moeder,” zei Alice, haar gescheurden rok schuddend, om zich van de oude vrouw los te maken. „Daar zijn twee kanten aan. Er zijn jaren voor mij verlopen, zoowel als voor u, en ik heb ellende gehad, zoowel als gij. Sta op, sta op!”

Haar moeder stond op, schreide, wrong haar handen en bleef haar op eenigen afstand aanstaren. Toen de kaars weer opnemend en om haar heen loopend, bekeek zij haar van het hoofd tot de voeten, onder een aanhoudend dof gekerm. Daarop zette zij de kaars weer neer, liet zich op haar stoel zinken, sloeg haar handen samen, als het ware op de maat van een eentonige wijs, aanhoudend heen en weer wiegelend, en bij zich zelf kreunend en jammerend.

Alice stond op en deed haar natten mantel af. Daarna zette zij zich weer neer, en bleef met over elkaar geslagen armen, in het vuur starende oogen en een gezicht vol minachting, stil naar de onverstaaenbare klachten van haar moeder zitten luisteren.

„Hadt ge verwacht mij even jeugdig terug te zien als ik wegging, moeder?” zei zij eindelijk, naar de oude vrouw omkijkend. „Hadt gij gedacht dat zoo'n leven in vreemde landen als het mijne er goed voor was om mooi te blijven? Men zou dat haast gelooven, als men u hoort.”

„Dat is het niet,” antwoordde de moeder. „Dat weet zij well!”

„Wat is het dan?” hervatte de dochter. „Het moest maar liefst iets zijn dat niet lang duurt, moeder. of ik zal nog gemakke-

EEN LIEVE MOEDER

lijker hier uit komen dan ik er in gekomen ben."

"Hoor eens aan!" riep de moeder uit. „Na al die jaren dreigt zij mij weer te verlaten op het oogenblik dat zij pas terug is!"

„Ik zeg u, moeder, voor de tweede maal,

lieve moeder!" riep de oude vrouw uit.

„Ik weet niet wie begonnen is met mij te verharden, als mijn eigen lieve moeder het niet gedaan heeft," antwoordde zij, daar zittend, met haar over elkaar geslagen armen, gefronste wenkbrauwen en dichtge-

„ZIJ IS NOG VERHARDER TERUGGEKOMEN DAN ZIJ IS WEGGEGAAN!" RIEP DE MOEDER, NAAR HAAR OPKIJKEND EN NOG HAAR KNEIEN VASTHOUDEND.

er zijn jaren voor mij verlopen, zoowel als voor u," zei Alice. „Verharder teruggekomen? Natuurlijk ben ik verharder teruggekomen. Wat hadt gij anders verwacht?"

„Maar verharder voor mij, haar eigen

knepen lippen, alsof zij met geweld alle zachtere gevoelens uit haar borst wilde buiten sluiten. „Luister eens, moeder, naar een paar woorden. Als wij elkaar nu begripen, zullen wij misschien geen ruzie krijgen. Ik ben als een meisje weggegaan

en ben als een vrouw teruggekomen. Toen ik weggang was ik niet heel kinderlijk voor u, en nu ik terugkom ben ik niet beter, daar kunt gij op zweren. Maar zijt gij wel heel moederlijk voor mij geweest? Als gij over mijn plicht wilt spreken, hebt gij uw plicht tegenover mij gedaan?"

"Ik!" riep de oude vrouw uit. "Tegenover mijn eigen kind! Een moeder plichten hebben tegenover haar eigen dochter!"

"Het klinkt vreemd, niet waar?" antwoordde de dochter, haar minachtend aankijkend met haar koele, onverschillige, onbeschaamde en toch nog knappe gezicht; „maar in mijn eenzame jaren heb ik er zóó dikwijls over gedacht dat ik er aan gewoon ben geworden. Ik heb veel over plicht hooren praten, maar het was altijd over mijn plicht jegens anderen. Ik heb mij nu en dan bezig gehouden met de vraag — om den tijd zoek te brengen — of iemand ooit een plicht jegens mij schuldig was."

Haar moeder zat te mummelen en haar hoofd te schudden; of het toornig, of berouwvol, of tot ontkenning, of alleen uit lichamelijke zwakheid was, bleek niet.

"Er was eens een kind dat Alice Marwood heette," zei de dochter, met een lach vol akeligen spot op zich zelf neerkijkend, „in armoede en verwaarloozing geboren en opgevoed. Niemand leerde haar iets, niemand schoot toe om haar te helpen, niemand zorgde voor haar."

"Niemand!" herhaalde de moeder, naar zich zelf wijzend en op haar borst slaand.

"De eenige zorg die zij kende," antwoordde de dochter, „was dat zij geslagen en uitgescholden en altijd kortgehouden werd; en die zorg had zij best kunnen missen. Zij leefde in huizen zooals dit, en op straat, met een troep kleine stakkers zooals zij zelf, en toch bracht zij uit die jeugd een mooi gezichtje mee. Zooveel te erger voor haar. Het zou beter voor haar zijn geweest, als zij om haar leelijkheid doodgeplaagd was geworden."

"Ga maar voort! Ga maar voort!" riep de moeder.

"Ik ga voort," antwoordde de dochter. „Er was eens een meisje dat Alice Marwood heette. Zij was mooi. Zij werd te laat onderwezen, en wat men haar leerde was kwaad. Zij werd al te goed verzorgd, al te goed afgericht, al te goed voortgeholpen, al te veel nagegaan. Gij hieldt veel van haar — gij waart er toen beter aan toe. Wat dat meisje overkwam, overkomt duizenden ieder jaar. Zij werd in het verderf gestort, en daarvoor was zij geboren."

"Na al die jaren," kermde de oude vrouw,

„begint mijn kind daarmee."

"Zij zal gauw uitgesproken zijn," zei de dochter. „Er was een misdadigster, die Alice Marwood heette — een meisje nog, maar verlaten en verschopt. En zij werd terechtgesteld en gevonnist. En Hemel, hoe kletsden de heeren in het hof er over! En hoe deftig sprak de rechter over haar plicht en dat zij de gaven van de natuur had misbruikt — alsof hij niet wist, beter dan iemand anders daar, dat zij haar tot een vloek waren gemaakt! En hoe preekte hij over den sterken arm van de wet — zoo bijzonder sterk om haar te redden, toen zij een onschuldig en hulpeloos stakkertje was! — en hoe plechtig en stichtelijk was dat alles! Ik heb daarover nagedacht, heel vaak sindsdien — dat heb ik!"

Zij sloeg haar armen stijf over haar borst, en lachte op een toon die het geuil van de oude vrouw welluidend deed worden.

"Zoo werd Alice Marwood verbannen, moeder," vervolgde zij, „en weggestuurd om haar plicht te leeren, waar twintigmaal minder plicht, en meer goddeloosheid, onrecht en schandelijkheid was dan hier. En Alice Marwood is als een vrouw teruggekomen. Zoo'n vrouw als zij na dat alles wel zijn moest. Mettertijd zullen wij denklijk nog meer plechtigheid, en nog meer mooi-praterij, en nog meer over den sterken arm hooren, en dan zal er voor goed met haar afgerekend worden; maar de heeren hoeven heusch niet bang te zijn dat zij geen werk meer zullen hebben. Er zijn nog troepen kleine stakkers, jongens en meisjes, die in elke straat waar zij wonen opgroeien, en hèn aan het werk zullen houden tot zij hun fortuin gemaakt hebben."

De oude vrouw leunde met haar ellebogen op de tafel, verborg haar gezicht in haar handen en hield zich heel bedroefd of was het misschien werkelijk.

"Daar, nu ben ik klaar, moeder," zei de dochter, met een beweging van haar hoofd, alsof zij de zaak van zich afzette. „Ik heb genoeg gezegd. Laten wij, wat wij ook doen, niet tegen elkaar over zorg of plicht spreken. Uw jeugd was net als de mijne, zou ik denken. Zooveel te erger voor ons beiden. Ik wil u geen verwijten doen, of mij zelf verdedigen; waarom zou ik? Dat is allemaal lang voorbij. Maar ik ben nu een vrouw — geen meisje meer — en gij en ik hoeven geen praatjes over onze geschiedenis te maken, zooals de heeren in het Hof. Wij weten er alles van, maar al te goed."

Hoe laag gezonken en ontaard zij ook was, bezat zij toch nog een schoonheid van

gezicht en gestalte, die zelfs, wanneer haar woestheid haar ontsierde, niet kon nalaten door ieder die haar met eenige oplettendheid aankeek, erkend te worden. Toen zij zweeg, en haar gezicht, dat door haar drift verwrongen was geweest, weer effen werd, terwijl het wilde vuur van haar donkere oogen door iets dat op weemoedigheid leek werd verzacht, blonk door al de ellende van haar armoede heen een straal die den glans van den gevallen engel kenteekende.

Nadat haar moeder haar een poos zonder spreken had gadegeslagen, waagde zij het haar dorre hand over de tafel heen wat dichter naar haar toe te schuiven, en toen zij zag dat zij dat toeliet, haar gezicht aan te raken en haar haren glad te strijken. Voelend, naar het scheen, dat dit bewijs van belangstelling bij de oude vrouw oprecht was, maakte Alice geen beweging om haar te verhinderen. Aldus langzamerhand verder gaand, bond de moeder haar dochter opnieuw het haar op, trok haar natte schoenen uit, die nauwelijks dien naam verdienden, hing haar iets droogs over de schouders, en bleef toen nederig om haar heen dwalen, bij zich zelf mompelend, terwijl zij de oude trekken en uitdrukking meer en meer herkende.

„Gij zijt heel arm, zie ik, moeder,” zei Alice, nadat zij een poos zoo gezeten had, om zich heen kijkend.

„Bitter arm, lieve,” antwoordde de oude vrouw.

Zij bewonderde haar dochter en was bang voor haar. Misschien was haar bewondering al lang geleden ontstaan, toen zij voor het eerst iets schoons in het vuile, verwaarloosde meisje begon te zien; en misschien was haar angst eenigszins toe te schrijven aan de opsomming van herinneringen, die zij zoojuist had gehoord. Hoe dit ook zij, zij bleef met jammerlijke onderdanigheid voor haar kind staan, en boog haar hoofd als wilde zij haar smeeken, haar van verdere verwijten te verschoonen.

„Hoe hebt gij geleefd?”

„Van het bedelen, mijn liefje.”

„En van het stelen, moeder?”

„Soms, Ally — kleinigheden maar. Ik ben oud en bang. Ik heb nu en dan wel eens een kind iets afgenomen, maar niet dikwijls. Ik heb het heele land doorgedwaald, mijn liefje, en ik weet wat ik weet. Ik heb gespionneerd.”

„Gespionneerd?” herhaalde haar dochter, haar aankijkend.

„Ik heb een familie in het oog gehouden, liefje,” zei de moeder nog nederiger dan tevoren.

„Welke familie?”

„Stil, kindlief. Maak je niet boos op mij. Ik heb het voor jou gedaan. Omdat ik zoo veel hield van mijn arme dochter over zee, en altijd aan haar dacht.” Zij stak, dit zeggend, haar hand uit, als wilde zij smeekend iets afweren, en legde die daarna op haar lippen.

„Jaren geleden, mijn liefje,” vervolgde zij, vreesachtig naar het aandachtige, stuur-sche gezicht tegenover haar kijkend, „kwam toevallig een dochttertje van hem op mijn weg.”

„Van wien?”

„Niet van hem, Alice-lief. Kijk mij niet zoo aan! Niet van hem. Hoe zou het van hem kunnen zijn! Je weet wel dat hij geen kinderen heeft.”

„Van wien dan?” hernam de dochter. „Gij zegt van hem.”

„Zachtjes toch, Ally. Je maakt mij bang, liefje. Van mijnheer Dombey — van mijnheer Dombey maar. Sinds dien tijd heb ik ze dikwijls gezien. En hem heb ik ook gezien.”

Bij dit laatste gezegde deinsde de oude vrouw bevend achteruit, alsof zij vreesde dat haar dochter haar een slag zou geven. Maar hoewel Alice haar strak aankeek, met een gezicht vol hartstochtelijken toorn, bleef zij nog roerloos, behalve dat zij haar armen nog vaster over haar borst knelde, als wilde zij hen daardoor beletten om, in de blinde woede die haar plotseling vervulde, zich zelf of iemand anders pijn te doen.

„Hij had geen flauw vermoeden wie ik was!” zei de oude vrouw en schudde haar vuist.

„En weinig kon het hem schelen,” prevelde haar dochter tusschen haar tanden.

„Maar daar stonden wij,” zei de oude vrouw, „vlak voor elkaar. Ik sprak tegen hem, en hij sprak tegen mij. Ik zat hem na te kijken terwijl hij een lange laan afliep en bij elken stap vervloekte ik hem met ziel en lichaam.”

„En toch zal het hem goed gaan,” antwoordde de dochter met minachting.

„Ja, het gaat hem goed,” zei de moeder.

Zij zweeg; want het gezicht tegenover haar was volkomen misvormd van woede. De heele gedaante schokte, de borst scheen te zullen barsten van de aandoeningen die daarin worstelden. De inspanning die ze in bedwang en opgesloten hield was niet minder vreeselijk dan de woede zelf, en be-wees het heftige en gevaarlijke karakter van de vrouw die daartoe in staat was. Na een poos van stilte was zij bedaard, en vroeg: „Is hij getrouwd?”

„Nee, liefje.“

„Gaaf hij trouwen?“

„Niet dat ik weet, liefje. Maar zijn meester en vriend is getrouwd. O, wij mogen hem wel feliciteeren!“ riep de oude vrouw, zich in haar opgetogenheid met over elkaar geslagen armen schurkend. „Wij zullen nog plezier van dat huwelijk hebben. Onthoud wat ik zeg!“

Haar dochter keek haar aan alsof zij opheldering verlangde.

„Maar je bent nat en moe, en hebt honger en dorst,“ zei de oude vrouw, naar de kast strompelend. „En er is weinig hier, en weinig,“ daarmee tastte zij in haar zak en wierp eenige stukken kopergeld op de tafel, „weinig hier. Heb je geld, liefje?“

Het scherpe, begeerige gezicht waarmee zij deze vraag deed en toekeek terwijl haar dochter de kleine gift, die zij pas ontvangen had, uit haar borst haalde, zei ongeveer evenveel over deze moeder en dochter als de dochter zelf met woorden had gezegd.

„Is dat alles?“ zei de moeder.

„Ik heb niet meer. Ik zou dit niet eens hebben, als het mij niet uit liefdadigheid gegeven was.“

„Zoo, uit liefdadigheid, liefje?“ zei de oude vrouw, zich gretig over de tafel heenbuigend om naar het geld te kijken. Zij scheen het te wantrouwen dat haar dochter het nog in haar hand hield en er naar bleef turen. „Hm! Zes en zes is twaalf en zes is achttien — zoo — daar moeten wij het maar mee doen. Ik zal wat gaan koopen om te eten en te drinken.“

Met grooter vlugheid dan men van iemand van haar uiterlijk had kunnen verwachten — want ouderdom en gebreken schenen haar even zwak als leelijk te hebben gemaakt — zette zij met haar bevende handen een ouden hoed op en sloeg een gescheurden doek om, nog even begeerig naar het geld in de hand van haar dochter kijkend.

„Welk plezier zullen wij van dat huwelijk hebben, moeder?“ vroeg Alice. „Dat hebt ge mij nog niet gezegd.“

„Het plezier, mijn liefje,“ antwoordde zij, haar hoed vaststrijkend, „dat er geen liefde van zal komen, maar veel haat. Het plezier van twist en tweedracht tusschen hen, en van opspraak, zoo trotsch als zij zijn — en van gevaar — gevaar, Alice!“

„Welk gevaar?“

„Ik heb gezien wat ik gezien heb, en ik weet wat ik weet,“ grinnikte de moeder. „Laat iemand maar oppassen. Mijn dochter kan nog goed gezelschap krijgen.“

Toen ziende, dat haar dochter, in haar

verwondering over deze gezegden, onwillekeurig de hand met het geld gesloten had, werd de oude vrouw des te gretiger daarnaar en vervolgde haastig: „Maar ik zal wat gaan koopen; ik zal wat gaan koopen.“

Toen zij met uitgestoken hand voor haar dochter stond, keek deze nog eens naar het geld en bracht het aan haar lippen voor zij het overgaf.

„Wat, Ally! Zoen je het?“ gichelde de oude vrouw. „Dat is net als ik. Dat doe ik dikwijls. O, het is zoo goed voor ons!“ daarmee drukte zij haar eigen smerige koperstukken tegen haar dorre borst, „zoo goed in alles, behalve dat het niet bij hoop komt!“

„Ik kus het, moeder,“ zei de dochter — „ik weet niet dat ik het ooit eerder gedaan heb — om haar die het mij gegeven heeft.“

„Zoo, zoo!“ hernam de oude vrouw, wier flauwe oogen flikkerden toen zij het aannam. „Ik zal het ook om die geefster kussen, als die kan zorgen, dat het wat langer duurt. Ik zal het nu maar gaan uitgeven. Ik kom dadelijk terug.“

„Gij schijnt veel te weten, moeder,“ zei de dochter, haar met haar oogen naar de deur volgend. „Ge zijt heel wijs geworden sedert wij afscheid namen.“

„Weten!“ kripschte de oude vrouw, een paar stappen terugkomend. „Ik weet meer dan je denkt. Ik weet meer dan hij denkt, liefje, zooals ik je bij gelegenheid wel eens zal vertellen. Ik weet alles van hem.“

De dochter glimlachte ongeloofig.

„Ik weet van zijn broer, Alice,“ zei de oude vrouw met een uitgerekten hals en een boosaardige grijns; „die had kunnen zijn waar jij geweest bent — hij had geld gestolen — die met zijn zuster daarginder woont, even buiten de stad, aan den weg naar het Noorden.“

„Waar?“

„Even buiten de stad, aan den weg naar het Noorden, liefje. Ik zal je het huis laten zien, als je wilt. Het is niet veel bijzonders, vergeleken bij dat mooie huis van hem: Nee, nee,“ riep de oude vrouw, lachend haar hoofd schuddend, want haar dochter was haastig opgestaan, „nu niet, het is te ver; het is bij den mijlpaal waar die hoopen steenen liggen; — morgen, liefje, als het mooi weer is, en je er lust in hebt. Maar ik ga nu...“

„Blijf!“ en de dochter hield haar tegen, bevend van hartstochtelijke aandoening. „De zuster is een huichelachtige duivelin, met bruin haar en een fijn gezichtje?“

De verbaasde en verschrikte oude vrouw

deed niet anders dan knikken.

„Ik zie een zweem van hem in haar gezicht! Het is een rood huis, dat alleen staat. Voor de deur is een groen afdakje.”

De oude vrouw knikte opnieuw.

„Daar heb ik vandaag gezeten! Geef mij het geld terug!”

„Alice! Liefje!”

„Geef mij het geld terug, of het zal u berouwen.”

Zij wong het zoo sprekend de oude vrouw uit de hand, schoot, zonder naar klagen of smeeken te luisteren, haar afgelegde kleeren weer aan en vloog de deur uit.

De moeder volgde haar strompelend zoo goed zij kon, en riep en smeekte, zonder meer indruk op haar te maken dan op den wind, den regen en de duisternis, die beiden omgaven. Met woeste hardnekkigheid bij haar voornemen blijvend en voor alle andere dingen onverschillig, lette de dochter noch op het weer noch op den afstand en stapte, alsof zij volstrekt geen vermoeienis had gekend, den weg op naar het huis waar zij bijstand had gevonden. Na een kwartier lang zoo te hebben doorgestapt was de oude vrouw volkomen buiten adem en waagde het zich aan den rok van haar dochter vast te houden; maar meer waagde zij niet, en zoo gingen zij door den regen en de duisternis verder. Indien de moeder nu en dan een klagewoord uitte, smoorde zij het toch, uit vrees dat haar dochter zich zou losrukken en haar achter zou laten; en de dochter was stom.

Het was ongeveer een uur voor middernacht, toen zij de geregelde straten achter zich lieten, en de nog donkerder duisternis ingingen van de buitenwijk, waarin het huis gelegen was. De stad lag in de verte, onder een dof rooden gloed; de gure wind loeide over de open vlakke; alles in het rond was zwart, woest en eenzaam.

„Dit is een goede plaats voor mij!” zei de dochter stilstaand om achterom te kijken. „Dat dacht ik al toen ik vandaag hier was.”

„Alice, mijn liefje,” riep de moeder, haar zacht bij haar rok trekkend. „Alice!”

„Wat is er, moeder?”

„Geef het geld niet terug, lieveling; och, doe dat niet. Wij kunnen het niet missen. Wij hebben nog eten noodig, liefje. Geld is geld, wie het ook geeft. Zeg wat je wilt, maar houd het geld.”

„Daar!” was al wat de dochter antwoordde. „Dat is het huis dat ik bedoel. Is het dat?”

De oude vrouw knikte, en met nog enkele stappen waren zij voor de deur. Men

zag het schijnsel van licht en vuur in de kamer, waar Alice haar kleeren had zitten drogen; en toen zij aanklopte, kwam John Carker uit die kamer naar voren.

Hij was verwonderd op zoo'n uur zulk bezoek te zien en vroeg wat men wilde.

„Ik moet uw zuster hebben,” zei Alice, „die mij vandaag geld heeft gegeven.”

Op het geluid van haar schelle stem kwam Harriët naar de deur.

„Zoo, zijt ge daar!” zei Alice. „Kent ge mij nog?”

„Jawel,” antwoordde Harriët verwonderd.

Het gezicht, dat zich zoo voor haar vernederd had, keek haar nu vol haat en uitdagenden toorn aan, en de hand, die zoo zacht haar arm had aangeraakt, was zoo boosaardig dichtgeklemd, dat Harriët dicht naar haar broer toe schoof, alsof zij bescherming zocht.

„Dat ik met u spreken kon, en u niet herkende! Dat ik zoo dicht bij u kon komen, en niet voelde wat voor bloed er door uw aderen liep, aan het tintelen van het mijne!” zei Alice met een dreigend gebaar.

„Wat bedoelt gij? Wat heb ik gedaan?”

„Gedaan?” was het antwoord. „Gij hebt mij voor uw vuur gezet; gij hebt mij eten en geld gegeven; gij hebt mij uw medelijken bewezen. Gij, op wier naam ik spuw!”

De oude vrouw schudde, met een kwaadaardigheid, die haar leelijkheid werkelijk ontzettend maakte, haar dorre vuist tegen broer en zuster, als om de woorden van haar dochter te bevestigen, maar trok deze niettemin bij haar rok en smeekte haar het geld te houden.

„Als ik een traan op uw hand heb laten vallen, mag die ze doen verdorren! Als ik een zacht woord tegen u gesproken heb, mag het u doof doen worden! Als ik u met mijn lippen heb aangeraakt, mag die aanraking vergif voor u zijn! Vloek over dit dak, dat mij schuilplaats gaf! Ongeluk en schande over uw hoofd! Verderf over alles wat u toebehoort!”

Met deze woorden wierp zij het geld op den grond en zette er verachtelijk haar voet op.

„Ik trap het in het slijk; ik zou het niet willen aannemen, al kon ik er den hemel mee koopen! Ik wou, dat de bloedende voet waarmee ik vandaag hier gekomen ben, was afgerot voor hij mij naar uw huis bracht!”

Harriët, bleek en bevend, hield haar broer terug en liet haar ongehinderd voortgaan.

„Het was wat fraais dat ik door u, of

iemand van uw naam, beklaagd en vergeven moest worden, in het eerste uur dat ik terugkwam! Het was wat fraais dat gij de goede weldadige dame tegenover mij moest spelen! Ik zal u danken als ik sterf! Ik zal voor u bidden en voor uw heele geslacht, daar kunt ge zeker van zijn!"

Met een woeste beweging van haar hand, alsof zij haat over den grond sprenkelde en daarmee hen, die daar stonden, aan het verderf prijs gaf, keek zij even naar den zwarten hemel op en stapte toen weg in den onstuimigen nacht.

De moeder, die haar meermalen vergeefs bij haar rok had getrokken, en het geld, dat op den grond lag met zulke begeerige oogen beloerd had alsof zij aan niets anders kon denken, had wel willen blijven rondloeren, tot het huis donker was, en dan in de modder willen grabbelen om het weer op te zoeken. Maar haar dochter trok haar mee, en zij gingen regelrecht weer naar haar woning. De oude vrouw jammerde onderweg over haar verlies, en bromde, zoo openlijk als zij durfde, over het liefdelooze gedrag van haar mooie dochter, die haar op den eersten avond van de hereeniging van haar avondeten beroofde.

Zij ging dus naar bed zonder ander avondeten dan een paar korsten brood, die zij, lang nadat haar liefdelooze dochter lag te slapen, bij het overschot van haar vuur zat te mummelen.

Waren die rampzalige moeder en die rampzalige dochter alleen maar tot den laagsten trap gezonken voorbeelden van zekere ondeugden, die soms ook in hoogere kringen heerschen? Doet men in deze ronde wereld, die kringen binnen kringen bevat, alleen maar een vermoeiende reis van den hoogsten trap tot den laagsten, om eindelijk te ervaren, dat beide dicht bij elkaar liggen, dat de twee uitersten elkaar aanraken, en dat het einde van onzen tocht niets anders dan ons punt van uitgang is? Was, afgezien van het groote verschil in stof en fijnheid, het patroon van dit weefsel ook in den beschaafden stand terug te vinden?

Zeg, Edith Dombey! En Cleopatra, beste van alle moeders, laten wij uw getuigenis hebben!

HOOFDSTUK XXXV.

Het gelukkige paar.

De donkere plek in de straat is verdwenen. Als het huis van Dombey nog een

gaping tusschen de andere huizen maakt, is het alleen omdat zij er in pracht niet mee kunnen wedijveren en het hen trotsch van zich afstoot. Thuis is thuis, zegt men, al is het huis nog zoo nederig. Als het omgekeerde waar blijft, en thuis ook thuis is, al is het nog zoo statig, wat een altaar voor de huisgoden is hier dan opgericht!

Lichten schitteren dezen avond voor de ramen, en de roode gloed van het vuur schijnt helder en warm op de behangsels en zachte tapijten, en het diner wacht om te worden opgediend, en de tafel is keurig gedekt, hoewel maar voor vier personen, en het buffet is zwaar met zilver beladen. Het is de eerste maal sedert de jongste verandering dat het huis betrokken zal worden, en ieder oogenblik verwacht men het gelukkige paar.

De belangstelling en verwachting die deze thuiskomstavond bij de dienstboden opwekt, hoeven alleen voor die op den ochtend der huwelijksplechtigheid onder te doen. Juffrouw Perch zit in de keuken thee te drinken. Zij is het heele huis door geweest, heeft de zijden en damasten stoffen bij de el gewaardeerd, en alle uitdrukkingen van verwondering en opgetogenheid uitgeput, die het woordenboek bevat. De meesterknecht van den behanger, die zijn hoed, met een zakdoek daarin (die allebei naar vernis ruiken), onder een stoel in de hall heeft achtergelaten, dwaalt nog door het huis rond, kijkt omhoog naar de kroonlijsten en omlaag naar de tapijten, en haalt nu en dan in stille verrukking een duimstok uit zijn zak, en neemt, met onuitsprekelijke gevoelens, in de lucht schermend, de maat van de kostbaarste voorwerpen. De keukenmeid is bijzonder vroolijk en zegt, geef h a a r maar een dienst waar veel partijen plaats hebben (zooals zij nu wel wil wedden dat gebeuren zal), want zij is altijd levendig van aard geweest, van kind af aan, en het kan haar niet schelen wie het weet, welk gezegde door juffrouw Perch met een gemurmur van goedkeuring en overeenstemming wordt aangehoord. Het eenige wat de werkmeid hoopt is, dat zij gelukkig zullen zijn — maar het huwelijk is een loterij, en hoe meer zij er over denkt, des te meer voelt zij hoe onafhankelijk en veilig het ongetrouwde leven is. Towlinson is knorrig en bits, en zegt dat hij ook van die meening is, en geef hem dan maar oorlog, en dood aan de Fransen — want deze jongeman verkeerde in den waan, dat iedere buitenlander een Franschman was en volgens de wetten der natuur moest zijn.

Bij ieder nieuw geluid van wielen zwij-

gen allen — wat men ook op het oogenblik mag zeggen — en luisteren; en meer dan eens heeft er een algemeen opspringen plaats met den kreet: „Daar zijn zij!” Maar zij zijn er nog niet, en de keukenmeid begint over het diner te treuren, dat al tweemaal is uitgesteld, en de meesterknecht van den behanger dwaalt nog in de kamers rond, ongestoord in zijn zalige gemijmer.

Florence is gereed om haar vader en haar nieuwe mama te ontvangen. Of de ontroering, die haar hart zoo doet kloppen, uit blijdschap of uit droefheid ontstaat, weet zij bijna niet. Maar dat ontstuimig kloppende hart doet haar een verhoogde kleur op de wangen en glans in de oogen komen; en zij zeggen beneden, de hoofden bijeenstekend — want zij spreken altijd zacht als zij over haar spreken — hoe verrukkelijk juffrouw Florence er vanavond uitziet, en wat een lieve jongedame zij geworden is — de arme wees! Er volgt een poos van stilte; en de keukenmeid, die voelt dat men van haar, als presidente, iets verwacht, verwondert zich — en blijft daarbij steken. De werkmeid verwondert zich eveneens, en ook juffrouw Perch, die een gelukkig gezellig talent bezit om zich altijd te verwonderen als anderen dit doen, zonder in bijzonderheden te treden waarover zij zich verwondert. Towlinson, die een gelegenheid ziet om de dames even naargeestig te doen worden als hij zelf is, zegt: wacht maar en zie; hij wou dat sommige menschen er al goed en wel doorheen waren. Dan geeft de keukenmeid het voorbeeld van een zucht en een geprevel van: „Ja, het is een vreemde wereld — dat is het!” en wanneer dit de tafel is rondgegaan, voegt zij er overtuigend bij: „Maar, juffrouw Florence kan toch bij een verandering niets verliezen, Tom?” Towlinson's antwoord, dat verschrikkelijk vol beteekenis is, luidt: „Zoo, kan zij dat niet!” en begrijpend dat een gewoon mensch zich geen grooter profeet kan toonen, of dit nog kan overtreffen, zwijgt hij verder.

Mevrouw Skewton, van plan om haar lieve dochter en haar waarden schoonzoon met open armen te begroeten, is daartoe gedost in een bijzonder jeugdig costuum met korte mouwen. Nu echter bloeien haar rijpe bekoorlijkheden nog in de schaduw van haar eigen kamer, waaruit zij niet te voorschijn is gekomen, sedert zij er enkele uren geleden bezit van heeft genomen, en waar zij zich nu zit te verbijten over het uitstellen van het diner. De kamenier, die een geraamte behoorde te zijn, maar inderdaad een mollige deern is, is daarentegen

voortreffelijk in haar schik, daar zij haar kwartaal-salaris nu voor veel zekerder houdt dan vroeger, en een groote verbetering van kost en onderhoud tegemoet ziet.

Waar is het gelukkige paar, dat door zoo'n verrukkelijk huis wordt verwacht? Verminderen wind en tij, stoom en paarden allen hun spoed, om een dergelijk geluk nog wat langer te kunnen aanzien? Vertraagt de zwerm van minnegodjes en gratiën, die om hen heen zweven, hun tocht door hun aantal? Groeien er zooveel bloemen op hun gelukkige pad, dat zij nauwelijks voort kunnen, telkens verward in rozen zonder doornen?

Daar zijn zij eindelijk! Men hoort het geratel van wielen; dit wordt luider, en een rijtuig houdt stil voor de deur. Een donderend geklop van den hatelijken vreemdeling is den spoed van Towlinson en zijn gezelschap nog te vlug af, die toesnellen om de deur te openen; en Dombey en zijn jonge vrouw stijgen uit en komen arm in arm binnen.

„Mijn allerliefste Edith!” roept een aangedane stem op de trap. „Mijn allerbeste Dombey!” en de korte mouwen strengelen zich beurtelings om het gelukkige paar.

Florence was ook in de hall verschenen, maar durfde niet dichterbij te komen. Zij bewaarde haar schroomvalligen welkomstgroet, tot de verrukking van haar, die nader en dierbaarder was, zou bedaren. Edith's oogen zochten haar echter al op den drempel; en haar teedere moeder met een vluchtigen kus op haar wangen afschepend, haastte zij zich naar Florence en omhelsde haar.

„Hoe maak je het, Florence?” zei haar vader, zijn hand uitstekend.

Toen Florence deze bevend aan haar lippen bracht, ontmoette zij zijn blik. Die blik was koud; maar het bracht toch heel haar hartje in beweging dat zij daarin wat meer belangstelling ontdekte, dan hij haar ooit vroeger had getoond. Hij drukte zelfs een flauwe verrassing, en dat wel geen onaangename verrassing uit, door haar aanblik veroorzaakt. Zij durfde haar oogen niet meer op te slaan; maar zij voelde dat hij haar nog eens, en niet minder gunstig aankeek. O, wat een blijdschap doortintelde haar, bij deze hersenschimmige bevestiging van haar hoop, dat zij door haar nieuwe mooie mama zijn liefde zou leeren winnen!

„Gij zult u niet lang ophouden met verkleeden, mevrouw Dombey?” zei hij.

„Ik zal dadelijk gereed zijn.”

„Laten zij dan over een kwartier het diner opdienen.”

Daarmee stapte Dombey naar zijn eigen kleedkamer en mevrouw ging naar boven naar de hare. Mevrouw Skewton en Florence begaven zich naar het salon, waar die voortreffelijke moeder zich verplicht achtte eenige onbedwingbare tranen te storten, waarvan men begripen moest dat het geluk van haar dochter ze haar afperste, en die zij nog bezig was af te drogen, heel voorzichtig, met een puntje van haar geborduurd zakdoek, toen haar schoonzoon binnenkwam.

„En hoe heeft mijn waarde Dombey die verrukkelijkste van alle steden, dat heerlijke Parijs gevonden?” vroeg zij, haar aandoening bedwingend.

„Het was er koud,” antwoordde Dombey.

„En zoo vroolijk als altijd, natuurlijk,” zei mevrouw Skewton.

„Niet bijzonder. Ik vond het er vervelend,” antwoordde Dombey.

„Wel foei, mijn beste Dombey,” riep zij guitig uit. „Vervelend!”

„Dat was de indruk, dien het op mij maakte, mevrouw,” zei Dombey, met beleefden ernst. „Ik geloof dat mevrouw Dombey het er ook vervelend vond. Zij heeft een of tweemaal opgemerkt dat zij er zoo over dacht.”

„O, gij ondeugend kind,” riep mevrouw Skewton haar beminde dochter, die nu binnenkwam, schertsend tegemoet „welke verschrikkelijke ketterijen hebt gij van Parijs verteld?”

Edith trok met een uitdrukking van verveling en afmatting haar wenkbrauwen op, en de dubbele deur doorgaand, die opengezet was om de fraaie suite met het nieuwe kostbare ameublement te laten zien, waarnaar zij in het voorbijgaan maar even omkeek, zette zij zich bij Florence neer.

„Mijn waarde Dombey,” zei mevrouw Skewton, „hoe allerliefst hebben die menschen ieder denkbeeld verwezenlijkt, waarover wij maar een wenk hadden gegeven. Zij hebben uw huis werkelijk tot een paleis gemaakt.”

„Het is mooi,” zei Dombey, in het rond kijkend. „Ik had opdracht gegeven om geen kosten te ontzien, en alles wat geld kon doen, is ook gedaan, geloof ik.”

„En wat kan het niet doen, mijn waarde Dombey?” merkte Cleopatra op.

„Het is machtig, mevrouw,” zei Dombey.

Hij keek op zijn plechtige manier naar zijn vrouw, maar zij sprak geen woord.

„Ik hoop, mevrouw Dombey,” zei hij, na een oogenblik van zwijgen, met bijzondere duidelijkheid, „dat deze veranderingen uw goedkeuring wegdragen?”

„Het is alles zoo fraai als het maar kan,” antwoordde zij met trotsche onverschilligheid. „Zoo moest het natuurlijk zijn; en het zal ook wel zoo zijn, denk ik.”

Een uitdrukking van hoonende minachting was op haar trotsche gezicht iets gewoons, en scheen daarvan onafscheidelijk te zijn; maar de verachting waarmee zij elke aanspraak op bewondering, eerbied of achting op grond van zijn rijkdom beantwoordde, was iets heel anders, iets nieuws, waarbij elke andere uitdrukking, waarvoor haar gezicht vatbaar was, in kracht wegzonk. Hetzij Dombey, in zijn eigen grootheid geharnast, dit ontwaarde of niet, het had alreeds niet aan gelegenheden ontbroken om hem in dit opzicht de oogen te openen, en op dit oogenblik had dit kunnen geschieden door den enkelen blik van het donkere oog, dat op hem bleef rusten, na met een haastige minachting te zijn heengegleden over datgene waarop hij zich verhoovaardigde. Hij had in dat oog kunnen lezen, dat niets wat zijn geld kon doen, al was hij tienduizendmaal rijker, hem één zachten blik had kunnen doen verwerven van de stugge vrouw, die aan hem was geboid, maar wier geheele ziel tegen hem in opstand was. Hij had in dat oog kunnen lezen, dat zij dit geld, juist om den verlangenden invloed, dien het op haar had uitgeoefend, haatte en verachtte, terwijl zij alles wat het maar verschaffen kon opeischte, als een recht dat zij gekocht had — als het gemeene en geringe loon, waarvoor zij zijn vrouw was geworden. Hij had daarin kunnen lezen, dat, daar haar eigen hoofd steeds voor den bliksem van haar eigen trotsche verachting ontbloot was, de onschuldigste toespeling op de macht van zijn geld haar opnieuw vernederde, haar in haar eigen achting nog dieper deed zinken, en de leegheid en barheid in haar binnenste nog volkomener deed worden.

Maar het dinter was gereed, en Dombey leidde Cleopatra naar beneden. Edith en zijn dochter volgden. De uitstalling van goud en zilver op het buffet voorbijstrijkend alsof het hoopen slijk waren, en zonder al het fraais om haar heen met een enkelen blik te verwaardigen, nam zij voor de eerste maal haar plaats aan zijn tafel in, en zat daar als een steenen beeld.

Dombey, die zelf tamelijk steenenbeeldachtig was, mishagde het niet zijn mooie vrouw zoo stijf, trotsch en koud te zien. Daar zij toch altijd elegant was, was deze houding, die haar zoo eigen was, hem verre van onaangenaam. Hij bewaarde dus zijn gewone deftigheid, en vervulde, zon-

der zijn vrouw door eenige van hem afstralende warmte of vroolijkheid te berispen, met koele zelfvoldoening zijn aandeel in de honneurs; en dit eerste diner, hoewel beneden niet voor een bijzonder veelbelovend begin gehouden, liep boven heel beleefd en complimenteus af.

Mevrouw Skewton, die veinsde volkomen uitgeput te zijn door de blijde aandoeningen, die uit haar aanschouwing van het geluk van haar lieve dochter, die met den man van haar hart vereenigd was, ontsproten; maar die waarschijnlijk dezen familiekring wat vervelend begon te vinden, nadat zij een uur lang achter haar waaijer had zitten geeuwen, ging kort na de thee naar bed. Edith ging eveneens zwijgend weg en kwam niet terug. En zoo gebeurde het dat Florence, die naar boven was geweest om even met Diogenes te praten, toen zij met haar werkmandje naar het salon terugkwam, daar niemand anders vond dan haar vader, die in eenzame grootheid heen en weer wandelde.

„O, neem mij niet kwalijk. Zal ik weer weggaan, papa?” zei Florence flauwtjes en bleef aarzelend bij de deur staan.

„Nee,” antwoordde Dombey, over zijn schouder omkijkend, „je kunt hier komen en gaan zooals het je beliebt, Florence; dit is mijn privé-kamer niet.”

Florence kwam binnen, en zette zich met haar werk aan een tafeltje in den versten hoek; en zoo bevond zij zich voor de eerste maal van haar leven — voor de eerste maal zoolang het haar heugde — met haar vader alleen. Zij, zijn natuurlijke gezellin, zijn eenige kind; zij, die in haar eenzame leven had geleerd wat hartzeer was; die, in haar versmadeliefde, 's avonds nooit zijn naam tot God had gefluisterd, dan met tranen en zegeningen, die hem zwaarder drukten dan een vloek; die gebeden had om jong te sterven, als zij maar in zijn armen sterven mocht; die altijd de marteling van zijn koele verwaarloozing en afkeerigheid met geduldige liefde had vergolden, hem had verontschuldigd en voor hem had gepleit, als zijn goede engel!

Zij beefde, en haar oogen waren beneveld. Zijn gestalte scheen, terwijl hij door de kamer op en neer stapte, hooger en breeder te worden. Nu eens was zij schemerachtig en onduidelijk, dan weer helder en scherp omlijnd; en nu kwam het haar voor, dat dit een aantal jaren geleden precies zoo was gebeurd. Zij smachtte naar hem en huiverde toch als hij haar naderde. Onnatuurlijke aandoening bij een kind, dat zich van geen kwaad bewust was! Onna-

tuurlijk de hand, die den scherpsten ploeg had bestuurd, die haar zachte gemoed had omgewoeld om zulk zaad te zaaien!

Daar zij hem niet wilde bedroeven of door haar droefheid onaangenaam wilde zijn, bedwong Florence zich en bleef stil zitten werken. Nadat hij nog een paar keer de kamer op en neer had gestapt, staakte hij dit wandelen, begaf zich naar een donkeren hoek, op eenigen afstand, waar een leunstoel stond, legde een zakdoek over zijn hoofd en zette zich neer om te slapen.

Het was genoeg voor Florence dat zij daar mocht zitten en hem mocht gadeslaan, nu en dan haar oogen naar zijn stoel richtend, hem met haar gedachten bespiedend, terwijl haar gezichtje over haar werk gebogen was, en zich weemoedig verheugend in de gedachte dat hij kon slapen, terwijl zij daar zat, en door haar vreemde, lang verboden tegenwoordigheid niet onrustig werd gemaakt.

Welke gedachten zou zij niet gehad hebben, als zij geweten had dat hij strak naar haar keek; dat de doek over zijn gezicht, hetzij bij toeval of met opzet, zoo was geplaatst, dat zijn oogen voldoende vrij bleven, en dat die geen seconde van haar gezichtje werden afgewend. Dat, wanneer zij naar hem opkeek, haar sprekende oogen krachtiger en aandoenlijker in hun zwijgende taal dan alle redenen der wereld, de zijne ontmoetten, zonder dat zij dit wist. Dat hij, als zij haar hoofdje weer over haar werk boog, ruimer ademhaalde, maar even aandachtig naar haar bleef turen — naar haar blanke voorhoofd, en haar hangende lokken, en haar bezige handjes; dat hij, eenmaal daardoor aangetrokken, het vermogen niet scheen te hebben zijn oogen af te wenden!

En wat waren zijn gedachten intusschen? Met welke aandoeningen staarde hij zootersluiks zijn onbekende dochter aan? Was er iets verwijtends voor hem in die stille gedaante en die zachte oogen? Begon hij eenigszins te voelen dat zij aanspraken op hem had, die hij in den wind had geslagen, en dat hij haar daardoor een wreedaardig onrecht had aangedaan?

Er zijn weekhartige oogenblikken in het leven van de hardvochtigste menschen, hoewel zulke menschen meestal hun geheim goed bewaren. Het zien van haar in haar schoonheid, bijna in een volwassen meisje veranderd zonder dat hij het wist, mag misschien, zelfs in zijn leven van trots, enkele van die oogenblikken veroorzaakt hebben. Een vluchtige gedachte dat hij een gelukkig huiselijk leven binnen zijn bereik

had gehad — dat een weldadige huisgeest zich voor zijn voeten had gebogen — dat hij dien in zijn hardnekkige stugheid en verwaandheid over het hoofd had gezien, en weggedwaald en verdoold was, mag die oogenblikken hebben voortgebracht. Een eenvoudig welsprekende toespraak, duidelijk gehoord, hoewel haar oogen alleen de tolken er van waren, onbewust dat hij er in las, zooals „bij de sterfbedden, die ik heb bijgewoond, bij de jeugd die ik heb doorgebracht, bij onze ontmoeting te middernacht in dit akelige huis, bij den kreet dien het harteleed mij afperste, o vader keer u tot mij en zoek een toevlucht in mijn liefde voor het te laat is!" mag ze hebben vastgehouden. Gedachten van lagen aard, zooals, dat voor zijn dooden zoon nu toch nieuwe banden in de plaats kwamen, en hij het dus wel vergeten kon dat zij uit zijn genegenheid verdrongen was, mogen er aanleiding toe hebben gegeven. De enkele gedachte dat ook zij een sieraad was, dat bij al de pracht om hem heen paste, mag voldoende zijn geweest. Maar terwijl hij zoo tuurde, werd hij al weeker en weeker voor haar. Terwijl hij zoo tuurde, werd zij als het ware één met het kind dat hij had liefgehad, en kon hij de twee bijna niet meer van elkaar onderscheiden. Terwijl hij zoo tuurde, zag hij haar voor een oogenblik in een helder en duidelijker licht, niet als zijn mededingster, over de peluw van dat kind gebogen — monsterlijke gedachte — maar als de goede geest van zijn huis, en die hem zelf niet minder dienstbaar was toen hij met het gebogen hoofd in de hand bij dat bedje zat. Hij voelde een neiging om haar aan te spreken en tot zich te roepen. De woorden „Florence, kom hier!" kwamen hem reeds op de lippen — maar langzaam en met moeite, zoo vreemd waren zij — toen zij gesmoord werden door een voetstap op de trap.

Het was die van zijn vrouw. Zij had de japon, die zij bij het diner had aangehad, voor een loshangend gewaad verwisseld, en haar haren losgemaakt, die nu vrij om haar nek zwierden. Maar dit was de verandering niet die hem bevreesde.

„Florence, lieveling," zei zij, „ik heb overal naar je gezocht.

Toen zij zich bij Florence neerzette, bukte zij en kuste zij haar hand. Hij herkende zijn vrouw bijna niet — zoo was zij veranderd. Het was niet alleen dat haar glimlach nieuw voor hem was — hoewel hij ook dien nog nooit had gezien; maar haar houding, de klank van haar stem, de glans van haar oogen, de belangstelling, het vertrouwen,

het innemende verlangen om te behagen, in dat alles uitgedrukt — dit was Edith niet. „Zachtjes, lieve mama, Papa slaapt."

Nu was het Edith weer. Zij keek naar den hoek waar hij zat, en hij herkende haar gezicht en haar houding heel goed.

„Ik dacht niet dat je hier kon zijn, Florence."

Opnieuw, hoe veranderd en verzacht, in een oogenblik!

„Ik ben opzettelijk vroeg weggegaan," vervolgde Edith, „om boven bij je te zitten en met je te praten. Maar toen ik naar je kamer ging, vond ik mijn vogeltje gevlogen, en ik heb daar aldoor zitten wachten, in de meening dat het terug zou komen."

Als het werkelijk een vogeltje was geweest, had zij het niet teeder en zachter aan haar borst kunnen drukken dan zij Florence deed.

„Kom, liefjel!"

„Papa zal toch niet verwachten mij hier te vinden, als hij wakker wordt?" zei Florence aarzeland.

„Denk je dat?" antwoordde Edith, haar strak aankijkend.

Florence liet haar hoofdje zinken en stond op. Edith nam haar arm onder den haren, en zij gingen de kamer uit als zusters. Zelfs haar stap was anders en nieuw voor hem, dacht Dombey, toen zijn oogen haar naar de deur volgden.

Hij bleef zoolang in zijn donkeren hoek zitten, dat de klokken nog driemaal het heele uur sloegen voor hij zich bewoog. Al dien tijd bleven zijn oogen strak op de plek gericht waar Florence gezeten had. De kamer werd donkerder en donkerder naarmate de kaarsen afbrandden en uitgingen; maar er pakte zich in zijn trekken een duisternis samen, donkerder dan de nacht kon werpen, en die duisternis verdween niet weer.

Florence en Edith, voor het vuur gezeten, in de afgelegen kamer waar Paul gestorven was, bleven daar nog lang praten. Diogenes had eerst bezwaren tegen de toelating van Edith gemaakt, en haar, zelfs uit inschikkelijkheid voor zijn meesters, slechts onder een brommend protest geduld. Maar langzamerhand uit de voorkamer komend, waar hij zich misnoegd had afgezonderd, scheen hij te begrijpen dat hij met de beste bedoeling een van die vergissingen had begaan, waaraan de beste hond nu en dan onderhevig is; en als een vriendelijke verontschuldiging plantte hij zich recht over-eind tusschen de twee, op een heel warm plaatsje vlak voor het vuur, en bleef zoo

hijgend, met zijn tong uit zijn bek en met een allerdomst gezicht, naar het gesprek luisteren.

Dit liep in het eerst over Florence's boeken en bezigheden, en de manier waarop zij zich sedert den dag van de huwelijksplechtigheid den tijd had gekort. Dit onderwerp deed haar aan iets denken dat haar heel na aan het hart lag, en terwijl de tranen haar in de oogen kwamen, zei zij:

„O, mama, ik heb in dien tijd zoo'n groot verdriet gehad.”

„Jij een groot verdriet, Florence?”

„Ja, de arme Walter is verdronken.”

Zij hield haar handen voor haar oogen en schreide uit de volheid van haar hart. Hoeveel geheime tranen Walter's lot haar ook al had gekost, zij vloeiden nog altijd wanneer zij over hem sprak of aan hem dacht.

„Maar vertel mij eerst eens, liefje,” zei Edith op een troostende toon, „wie was Walter? Wat was hij voor jou?”

„Hij was mijn broer, mama. Toen Paul gestorven was, zeiden wij dat wij broer en zuster wilden zijn. Ik heb hem lang gekend — van klein kind af. Hij kende Paul ook, die veel van hem hield. Paul zei, bijna met zijn laatste woorden: „Zorg toch voor Walter, lieve papa. Ik heb veel van hem gehouden!” Walter was binnengeroepen om hem te zien, en hij was daar toen — hier in de kamer.”

„En heeft hij voor Walter gezorgd?” vroeg Edith op stroeven toon.

„Papa? Hij gaf hem een betrekking in het buitenland. Hij verdronk op reis bij een schipbreuk,” zei Florence snikkend.

„Weet hij dat zij dood is?” vroeg Edith.

„Dat kan ik niet zeggen, mama. Ik heb geen middel om dat te weten te komen. Lieve mama!” riep Florence, zich aan haar vastklemmend, alsof zij hulp verlangde, en haar gezichtje aan haar borst verbergend, „ik weet, gij hebt wel gezien...”

„Still! Wacht eens, Florence.” Edith was zoo bleek geworden en sprak zoo ernstig, dat zij Florence niet eens haar hand op den mond had hoeven te leggen. „Vertel mij eerst alles van Walter. Laat ik zijn heele geschiedenis goed begrijpen.”

Florence vertelde die met alles wat er bij behoorde; zelfs de vriendschap van Toots, over wien zij zelfs in haar droefheid niet spreken kon zonder een betraanden glimlach, hoewel zij hem innig dankbaar was. Toen haar verhaal ten einde was, waarnaar Edith, haar hand vasthoudend, met ernstige aandacht luisterde, zei deze:

„Wat weet je dat ik wel gezien heb,

Florence?”

„Dat ik,” antwoordde Florence met dezelfde angstige beweging als tevoren en weer haar gezicht verbergend, „geen geliefd kind ben, mama. Dat ben ik nooit geweest. Ik heb nooit geweten hoe ik het worden moest. Ik ben van den weg afgeraakt, en had niemand om hem mij te wijzen. O, laat ik van u leeren hoe ik papa dierbaarder kan worden. Leer het mij, gij die dat zoo goed kunt!” En zich nog vaster klemmend, met eenige afgebroken woorden van liefkoozing en dankbaarheid, bleef Florence, van haar treurige geheim ontlast, nog lang schreien, maar niet zoo smartelijk als tevoren, in de armen van haar nieuwe moeder.

Bleek, tot haar lippen toe, en met een gezicht dat zich tot kalmte dwong, tot de trotsche schoonheid daarvan zoo strak was als de dood, keek Edith op het schreiende meisje neer. Een keer gaf zij haar een kus. Zich toen langzamerhand losmakend en Florence van zich afschuivend, zei zij, statig en stil, als een marmeren beeld, en met een stem die doffer werd naarmate zij sprak, maar geen ander blijk van aandoening gaf:

„Florence, je kent mij niet! De hemel verhoede dat je van mij zou leeren!”

„Niet van u leeren?” zei Florence, verwonderd.

„Dat ik je leeren zou hoe je moet liefhebben of bemind kunt worden, verhoede de hemel!” zei Edith. „Als jij mij leeren kon, dat zou beter zijn; maar het is te laat. Je bent mij dierbaar, Florence. Ik had niet gedacht dat iets mij ooit zoo dierbaar kon zijn, als jij mij in dien korten tijd bent geworden.”

Zij zag dat Florence hier wilde spreken, wenkte haar daarom met de hand om te zwijgen, en vervolgde:

„Ik zal altijd je ware vriendin zijn. Ik zal je liefhebben zooveel als iemand in deze wereld zou kunnen doen. Je kunt mij vertrouwen — ik weet het en ik zeg het, lieve — met het volle vertrouwen zelfs van jouw zuivere hart. Er zijn massa's vrouwen, die hij had kunnen trouwen, beter en trouwer in alle opzichten dan ik ben, Florence; maar geen enkele had als zijn vrouw hier kunnen komen, wier hart met meer oprechtheid voor jou klopte dan het mijne doet.”

„Dat weet ik, lieve mama!” riep Florence uit. „Van dien eersten allergelukkigsten dag af heb ik dat geweten.”

„Allergelukkigste dag!” Edith scheen deze woorden onwillekeurig te herhalen, en vervolgde toen: „Hoewel ik geen verdien-

ste heb, want ik dacht weinig aan je voor ik je zag, laat mij in jouw liefde en vrouwen mijn onverdiende belooning vinden. En hierin, Florence, hierin — op den eersten avond dat ik hier mijn intrek neem, krijg ik juist aanleiding, wat ook wel goed is, om het voor de eerste en laatste maal te zeggen."

Florence werd, zonder te weten waarom, bijna bang om haar te hooren voortgaan, en hield haar oogen strak op het modie gezicht gericht, dat haar zoo strak aankeek.

"Tracht nooit in mij te vinden," zei Edith, haar hand op haar borst leggend, „wat hier niet is. En als het kan, Florence, verzaak mij dan nooit omdat het hier niet is. Langzamerhand zul je mij beter leeren kennen, en er zal een tijd komen dat je mij kennen zult zooals ik mij zelf ken. Wees dan zoo zacht voor mij als je kunt, en laat de eenige zoete herinnering, die ik hebben zal, niet in bitterheid veranderen."

De tranen in haar oogen, die zij strak op Florence gevestigd hield, toonden dat het kalme gezicht slechts een schoon masker was; maar zij behield dit toch en vervolgde:

"Ik heb gezien wat jij zegt, en weet hoe waar het is. Maar geloof mij — dat zul je spoedig kunnen als je het nu niet kunt — er is niemand op aarde minder geschikt om dit in orde te brengen of je te helpen dan ik. Vraag mij nooit waarom, en spreek mij nooit weer daarover of over je papa. In zooverre moet er een afstand tusschen ons zijn, een stilte als die van het graf."

Zij bleef een tijdlang zwijgend zitten. Florence durfde intusschen nauwelijks adem te halen, terwijl flauwe schaduwen van de waarheid en de gevolgen, die deze dagelijks met zich mee moest brengen, elkaar in haar ontstelde, en toch nog ongehoovige verbeelding verdrongen. Bijna zoo dra zij had opgehouden te spreken, begon Edith's gezicht van zijn strakke bedaardheid tot die zachtere en rustiger uitdrukking over te gaan, die het doorgaans had als zij en Florence met elkaar alleen waren. Na die verandering hield zij haar handen er voor; en toen zij opstond en Florence met een teedere omhelzing goedennacht wenschte, ging zij snel en zonder om te kijken weg.

Maar toen Florence in bed en haar kamer donker was, behalve dat de gloed van het vuur nog een schijnsel gaf, kwam Edith terug, zei dat zij niet slapen kon en het haar in haar kamer te eenzaam was, schoof een stoel bij den haard, en bleef in de weg-

stervende vonken zitten turen. Florence tuurde eveneens daarnaar totdat zij en de statige gedaante met haar golvende haren onduidelijk werden en eindelijk, in haar sluimer, verdwenen.

In haar slaap kon Florence evenwel den indruk van wat er zoo kort geleden was voorgevallen, niet te boven komen. Het bleef het onderwerp van haar droomen, nu eens in de eene dan weer in de andere gedaante, maar altijd benauwend en schrik-aanjagend. Zij droomde dat zij in een woestijn naar haar vader zocht en zijn spoor volgde over vreeselijke hoogten en in diepe grotten; dat zij iets had of wist waardoor zij hem van een folterend lijden kon ontheffen — zij wist niet wat of waarom — en hem toch nooit kon bereiken en bevrijden. Dan zag zij hem dood, op datzelfde bed, in dezelfde kamer, en wist dat hij haar tot het laatste toe nooit had liefgehad, en viel, hartstochtelijk schreiend, op zijn koude borst. Dan opende zich een verschiep en stroomde er een rivier, en riep een klagen-de stem die zij kende: „Zij loopt maar voort, Flore. Zij houdt nooit op. Jij drijft er ook mee voort!" En zij zag hem in de verte zijn armen naar haar uitstrekken, terwijl een gedaante, die op Walter leek, bij hem stond, zoo kalm en stil, dat zij daardoor iets verschrikkelijks had. In ieder droomgezicht verscheen en verdween Edith, soms tot haar blijdschap, soms tot haar smart, totdat zij alleen stonden aan den rand van een donker graf, en Edith naar beneden wees en zij bukte en zag — wat! — een andere Edith die op den bodem lag.

De schrik van dezen droom deed haar gillen en ontwaken, dacht zij. Een zachte stem scheen haar in het oor te fluisteren: „Florence, lieve Florence, het is maar een droom!" en haar armen uitstrekkend, beantwoordde zij de liefkooszing van haar nieuwe mama, die vervolgens in het flauwe licht van den dageraad de deur uitging. In een oogenblik zat Florence overeind, zich afvragend of dit werkelijk had plaats gehad; maar zij zag niets anders dan dat werkelijk de dag aanbrak, en dat de zwarte asch van het vuur in den haard lag, en dat zij alleen was.

Zoo verliep de eerste nacht nadat het gelukkige paar was thuis gekomen.

HOOFDSTUK XXXVI.

Het inwijdingsfeest.

Vele dagen achtereen verliepen op dezelfde wijze, behalve dat er veel visites ontvangen en afgelegd werden, en dat mevrouw Skewton kleine levées in haar appartementen hield, die veelal door majoor Bagstock werden bijgewoond, en dat Florence geen tweeden blik van haar vader ontmoette, hoewel zij hem nu dagelijks zag. Ook wisselde zij niet veel woorden met haar nieuwe mama, die voor het heele huis heerschzuchtig en trotsch was, behalve voor haar — Florence kon niet nalaten dit op te merken — en die, hoewel zij haar altijd liet roepen of naar haar toekwam als zij van haar visites terugkeerde, en haar altijd in haar kamer kwam opzoeken voor zij zich ter ruste begaf, hoe laat het ook zijn mocht, en nooit een gelegenheid verzuimde om bij haar te zijn, toch dikwijls heel lang achtereen stil en peinzend bij haar bleef zitten.

Florence, die zooveel van dit huwelijk had gehoopt, kon soms niet nalaten, het prachtige huis te vergelijken met de sombere stille woning waaruit het ontstaan was, en zich af te vragen wanneer het, in de een of andere gedaante, een thuis zou beginnen te worden; want dat het geen thuis voor haar of iemand anders was, hoewel alles er even rijk en goed geregeld was, bleef zij altijd heimelijk vreezen. Menig uur van treurig nadenken bij dag en bij nacht, en menigen traan van droevige teleurstelling wijdde Florence aan de verzekering, die haar nieuwe mama haar zoo nadrukkelijk gegeven had, dat niemand op aarde minder geschikt was om haar te leeren haar vaders hart te winnen. En weldra begon Florence te denken — trachtte zij te denken, zou meer naar waarheid zijn uitgedrukt — dat niemand zoo goed wist hoe hopeloos het was haar vaders koelheid voor haar te overwinnen, en dat het dus alleen uit medelijden met haar was dat zij haar die waarschuwing had gegeven en verboden had er verder over te spreken. Onbaatzuchtig, zooals in alles wat zij dacht en deed, wilde Florence liever dit nieuwe leed verdragen, dan aan het vermoeden van een waarheid, die een ongeluk voor haar vader moest zijn, voedsel te geven; teerhartig voor hem, zelfs in haar dwalende gedachten. Wat zijn huis betrof, zij hoopte dat het een beter thuis voor hem zou worden, als het nieuwe en vreemde er van voorbij waren; om zich zelf dacht zij weinig en

treurde zij niet.

Al was eigenlijk niemand voor zich zelf in het nieuwe huis thuis, men begreep toch dat mevrouw Dombey daar zonder uitstel voor het publiek thuis moest zijn. Er werd dus, voornamelijk door Dombey en mevrouw Skewton, een reeks van festiviteiten beraamd, zoowel om het huwelijk te vieren, als om aan de eischen van het gezelschapsleven te voldoen; en men besloot dat deze feesten daarmee zouden beginnen, dat mevrouw Dombey op zekeren avond voor alle kennissen thuis zou zijn, en dat mijnheer en mevrouw Dombey denzelfden dag een groot aantal van allerlei menschen tezamen op een diner zouden inviteeren.

Dombey stelde dus een lijst van oostersehe magnaten op, die voor dit feest geïnviteerd moesten worden; waaraan mevrouw Skewton, uit naam van haar beminde dochter, die voor de heele zaak een trotsche onverschilligheid toonde, een westersehe lijst toevoegde, waarop neef Feenix, die nog niet naar Baden-Baden teruggekeerd was (tot groot nadeel van zijn bekrompen inkomen) bovenaan stond, gevolgd door een verscheidenheid van vlinders van allerlei leeftijd en rang, die van tijd tot tijd om het licht van haar schoone dochter, of om haar zelf, hadden rondgefladderd, zonder hun vleugels ernstig te beschadigen. Florence werd ook op de lijst voor het diner gezet — op bevel van Edith, toen mevrouw Skewton voor een oogenblik scheen te twijfelen; en met een zekere pijnlijke verwondering en een instinctmatig besef van alles wat haar vaders gevoel, zelfs in het minste, onaangenaam aandeed, nam het meisje zwijgend deel aan de feestelijkheden van den dag.

Deze feestelijkheden begonnen daarmee dat Dombey, met een das van buitengewone hoogte en stijfheid, rusteloos in het salon op en neer stapte tot het voor het diner bepaalde uur. Precies op dat oogenblik kwam er een schatrijke directeur van de Oost-Indische Compagnie, met een vest dat door een timmerman van vurenhout scheen te zijn samengesteld, maar in werkelijkheid door een kleermaker uit nanking was vervaardigd, en werd door Dombey alleen ontvangen. De volgende gebeurtenis was dat Dombey zijn compliment aan mevrouw Dombey zond en haar liet weten hoe laat het was, en de volgende dat de directeur in het gesprek bleef steken, en Dombey, die er de man niet naar was om het weer op te vatten, naar het vuur bleef staren, tot mevrouw Skewton kwam, die de directeur, om den avond gelukkig te be-

ginnen, voor mevrouw Dombey hield en met enthousiasme begroette.

De volgende gast was een directeur van de Bank, van wien men zei dat hij in staat was om alles op te koopen — het heele mensdom zelfs, als hij meende daardoor de geldmarkt te kunnen dwingen — maar die met verbazende bescheidenheid sprak, zoo zelfs dat de bescheidenheid op pochen leek, en op dien toon melding maakte van zijn „buitentje” bij Kingston, waar hij Dombey een bed en een karbonade kon geven, maar veel meer ook niet, als hij hem eens wou komen opzoeken. Dames, zei hij, durfde iemand die zoo leefde als hij niet te inviteeren — maar als mevrouw Skewton en haar dochter, mevrouw Dombey, eens dien kant uitkwamen en hem de eer wilden aandoen eens naar het heesterplantsoentje te komen kijken, dat zij daar zouden vinden, en een paar bloembedjes, en een ananaskasje, en nog een paar kleinigheden van dien aard, waarop hij zich volstrekt niet kon laten voorstaan, zouden zij hem bijzonder verplichten. Om volkomen in zijn rol te blijven, was deze heer heel eenvoudig gekleed, met een strookje batist als das, groote lompe schoenen, een jas, die hem te wijd en een broek die hem te nauw was; en toen mevrouw Skewton van de opera melding maakte, zei hij dat hij daar heel zelden heenging, want dat kon niet lijden. Hij scheen zich met dit gezegde bijzonder te vermaken, en keek daarna met zijn handen in zijn zakken en van zelfvoldoening stralende oogen in het rond.

Nu verscheen mevrouw Dombey, mooi en trotsch, en zoo vol uitdagende minachting voor iedereen, alsof de bruidskrans op haar hoofd een krans van stalen punten was geweest, haar opgezet om haar tot vernedering te dwingen, terwijl zij liever wilde sterven dan zwichten. Florence was bij haar. Toen zij binnenkwamen, verduisterde de schaduw van den avond der terugkomst weer Dombey's gelaat; maar onopgemerkt, want Florence durfde haar oogen niet op te slaan, en Edith's onverschilligheid was te trotsch om ook maar eenigszins op hem te letten.

Spoedig waren er meer gasten. Nog meer directeuren, presidenten van dit en van dat, bejaarde dames met vrachten van kapsels op het hoofd, neef Feenix, majoor Bagstock, vriendinnen van mevrouw Skewton, met dezelfde fraaie kleur op de wangen en kostbare kettingen om dorre halzen. Onder deze was een jongedame van vijf en zestig, buitengewoon koel gekleed, wat rug en schouders betrof, die heel innemend lis-

pelde en haar oogleden niet zonder veel moeite kon openhouden, en wier manieren al dat onbeschrijfelijk bekoorlijke hadden, dat de dartelheid van de jeugd eigen is. Daar de meesten van Dombey's lijst tot stilzwijgendheid, en de meesten van mevrouw Dombey's lijst tot spraakzaamheid geneigd waren, en zij niets met elkaar gemeen hadden, vereenigde mevrouw Dombey's lijst zich door een zekere magnetische overeenstemming in een vijandig verbond tegen de lijst van haar echtgenoot, waarvan de ongelukkige leden, neerslachtig door de kamers dwalend of in een hoek een schuilplaats zoekend, door pas binnenkomende gasten tegen het lijf werden geloopen, achter sofa's gebarricadeerd raakten, deuren die wat haastig werden opengedaan, onzacht tegen hun hoofd kregen, en allerlei wederwaardigheden ondervonden.

Toen het diner werd aangekondigd, leidde Dombey een oude dame naar de tafel, die op een rood fluweelen kussen leek met bankbiljetten opgestopt; neef Feenix leidde mevrouw Dombey, en majoor Bagstock mevrouw Skewton. Haar jeugdige vriendin met de schouders werd, tot zijn amusement, aan den directeur met het nankingsche vest toebedeeld; en de overige dames werden aan de overige heeren in het salon op zicht gelaten, tot eenige vrijwilligers moed genoeg kregen om ze naar beneden te willen brengen, waarna deze dapperen met de buitgemaakte schoonen de deur van de eetzaal versperden en zeven bedeesde heeren in de kille hall buitensloten. Toen al de anderen binnen en gezeten waren, bleek een van deze bedeesde heeren nog heelmaal onverzorgd te zijn, en deed, door den butler begeleid, in glimlachende verlegenheid, tweemaal de ronde om de tafel, voor zijn stoel te vinden was, die eindelijk aan mevrouw Dombey's linkerhand bleek te staan; waarna de bedeesde heer zijn hoofd niet meer durfde op te richten.

Nu had men die ruime eetzaal, met het gezelschap om de glinsterende tafel gezeten, bezig met de glinsterende lepels, messen en vorken, wel voor een nabootsing van het land kunnen houden waar men goud en zilver maar voor het oprapen heeft; en het lange plateau van kostbaar koud metaal, dat Dombey van zijn vrouw afscheidde, met de koude Cupido's, die beiden reukelooze bloemen aanboden, had men voor een allegorie kunnen aanzien.

Neef Feenix vertoonde zich in al zijn kracht en zag er verbazend jong uit. Maar zijn luimigheid was wel eens wat onbedachtzaam — zijn geheugen speelde hem

soms parten, evenals zijn beenen deden — en één keer deed hij het heele gezelschap schrikken. Dit gebeurde aldus. De jongedame met de schouders, die een zwak voor neef Feenix had, wist den directeur, haar geleider, te verleiden om haar naar een stoel naast hem te brengen, en tot dank voor dezen dienst, liet zij den directeur dadelijk in den steek. Deze, die aan den anderen kant door een sombere zwart fluweelen muts werd beschaduwd, die een beenig en sprakeloos vrouwelijk wezen met een waaier bekroonde, gaf zich aan neerslachtigheid over en kroop volkomen in zich zelf weg. Neef Feenix en de jongedame waren heel levendig, en de jongedame lachte zoo hartelijk om iets dat neef Feenix haar vertelde, dat majoor Bagstock ten behoeve van mevrouw Skewton verzocht te mogen weten (zij zaten aan den overkant, wat verder af) of die vertelling niet als publiek eigendom mocht worden beschouwd.

„Och, er steekt niets in,” zei neef Feenix; „het is werkelijk niet waard het nog eens te vertellen; het is eigenlijk maar een anecdote van Jack Adams. Ik denk dat mijn vriend Dombey,” want de algemeene aandacht was nu op neef Feenix gevestigd, „zich Jack Adams wel zal herinneren — Jack Adams, niet Joe — dat was zijn broer. Jack — kleine Jack — die scheel was en een spraakgebrek had — en voor iemand anders in het Parlement zat. Wij noemden hem in mijn tijd altijd P. W. H. Adams, wat Plaats-Warmhouder beteekende, omdat hij de plaats warm hield voor een jongmensch, dat nog niet meerderjarig was. Misschien heeft mijn vriend Dombey hem wel gekend?”

Dombey, die met evenveel waarschijnlijkheid Guy Fawkes gekend kon hebben, antwoordde ontkennend. Maar een van de zeven bedeesde heeren maakte zich plotseling tot een persoon van aanzien, door te zeggen dat hij hem gekend had, en er bij te voegen: „hij droeg altijd laarzen met kwastjes!”

„Juist!” zei neef Feenix, zich overbuigend om den bedeesden heer te zien, en hem over de tafel heen aanmoedigend toe te lachen. „Dat was Jack. Joe droeg...”

„Kaplaarzen!” riep de bedeesde heer, met ieder oogenblik in de algemeene achting stijgend.

„Gij hebt hen zeker van nabij gekend?” zei neef Feenix.

„Ik heb hen allebei gekend,” zei de bedeesde heer, en Dombey dronk hem onmiddellijk over de tafel heen toe.

„Een allerbeste kerel, die Jack,” zei neef Feenix, zich nogmaals glimlachend vooroverbuigend.

„Dat zou ik denken,” antwoordde de bedeesde man, door zijn geluk vermetel wordend; „een van de beste kerels die ik ooit gekend heb.”

„Gij hebt het historietje zeker wel gehoord?” zei neef Feenix.

„Dat zal ik pas weten,” antwoordde de vermetele bedeesde man, „als ik het uw Lordschap heb hooren vertellen.” Daarmee liet hij zich achterover in zijn stoel zakken en keek glimlachend naar de zoldering, alsof hij het van buiten kende en er zich al mee vermaakte.

„Eigenlijk heeft het historietje niets te beduiden,” zei neef Feenix, met een vrolijk gezicht de heele tafel aansprekend, „en is het geen inleiding waard. Maar het is een staaltje hoe keurig Jack iets te pas kon brengen. De zaak is, dat Jack eens op een bruiloft werd gevraagd, die, als ik 't wel heb, in Barkshire werd gegeven.”

„Shropshire,” zei de vermetele bedeesde man, die zag dat dit laatste tot hem was gericht.

„O ja? Enfin, wat de geschiedenis betreft zou het ook evengoed ergens anders geweest kunnen zijn,” zei neef Feenix. „Mijn vriend is dus ergens hier of daar op een bruiloft gevraagd, en hij gaat. Precies zooals wij, of sommigen van ons, toen wij de eer hadden te worden uitgenoodigd om de trouwplechtigheid van mijn bekoorlijke en begaafde nicht met mijn vriend Dombey bij te wonen, niet tweemaal hoefden gevraagd te worden, maar drommels blij waren dat wij bij zoo'n interessante gebeurtenis aanwezig mochten zijn. Nu was dat huwelijk eigenlijk een huwelijk van een buitengewoon mooi meisje met een man, die haar niet het minste interesseerde, en dien zij alleen maar om zijn geld nam, want hij was schatrijk. Toen Jack na de bruiloft weer thuis was, zegt een kennis, die hem in de couloir van het Lagerhuis tegenkomt: „Wel, Jack, hoe gaat het met dat ongelijke paar?” „Ongelijk?” zegt Jack. „Heelemaal niet. Zij staan volkomen met elkaar gelijk. Zij is eerlijk gekocht, en gij kunt er op zweven dat hij ook eerlijk verkocht is.”

In het volle genot van de aardigheid van zijn vertelling, verwonderde neef Feenix zich over den schrik, die als een electrische schok de tafel was omgevlogen, en hij bleef steken. Geen glimlach op eenig gezicht verried het eenige algemeene onderwerp van gesprek op dien dag. Er volgde een diepe stilte, en de rampzalige bedeesde

heer, die tevoren even weinig van het historietje had geweten als een ongeborn kind, moest in aller oogen lezen dat hij voor den eersten aanschichter van deze kwaad-aardigheid werd gehouden.

Dombey's gezicht veranderde niet licht, en daar het dien dag in zijn staatsieplooiën was gezet, toonde het niet, of bijna niet, dat hij anders over 't vertelseltje dacht dan hij te kennen gaf, toen hij te midden van de stilte deftig zei: „Heel aardig.” Edith wierp snel een blik naar Florence, maar overigens bleef zij uiterlijk zoo ongevoelig alsof zij niets gehoord had.

Langzamerhand kwam het diner verder en kwamen de gasten door alles heen — door de kostbare spijsen en wijnen, altijd in goud en zilver, lekkernijen van aarde, lucht, vuur en water, opgestapelde vruchten, en dat overbodige artikel op een feest van Dombey — ijs. In het laatste stadium hoorde men een aanhoudend kloppen, dat de komst van de avondgasten aankondigde, wier deel aan den maaltijd tot den geur daarvan beperkt bleef. Toen mevrouw Dombey opstond was het iets merkwaardigs haar echtgenoot, met stijven hals en opgericht hoofd, de deur te zien openhouden, om dames uit te laten, en hoe zij hem voorbijstreek met zijn dochter aan haar arm.

Dombey was een deftig tafereel in zijn staatsie achter de karaffen; de directeur met het gele vest was een jammerlijk tafereel, in zijn eenzaamheid bij het leeg einde van de tafel; de majoor was een militair tafereel, terwijl hij anecdoten van den Hertog van York vertelde aan zes van de zeven bedeesde heeren (de tevoren zoo vermetele hield zich achteraf); de directeur van de Bank was een nederig tafereel, zooals hij een groep van bewonderaars zat uit te leggen hoe hij zijn ananaskasje had laten inrichten, en met dessertmessen een plattegrond daarvan maakte; en neef Feenix was een tafereel van peinzend nadenken, zooals hij zijn breede manchetten gladstreek en tersluiks zijn pruik rechtzette. Maar dit heele tooneel was kort van duur, daar men weldra opbrak om koffie te drinken en naar boven te gaan.

Daar boven in de salons heerschte een drukte, die met ieder oogenblik toenam; maar nog steeds scheen Dombey's lijst van gasten een aangeboren onmogelijkheid te hebben, om zich met die van mevrouw Dombey te vermengen, en niemand had kunnen twifelen, tot welke lijst iemand behoorde. De eenige uitzondering op dezen regel was misschien Carker, die onder het gezelschap zijn glimlach vertoonde, en ter-

wijl hij in den kring stond, die zich om mevrouw Dombey verzameld had — acht gevend op haar, op zijn patroon, op Cleopatra en den majoor, op Florence en alles in het rond — met beide soorten gasten op zijn gemak scheen te zijn, zonder een kenteekeken te hebben dat hij uitsluitend tot een van die soorten behoorde.

Florence had een angst voor hem, die zijn aanwezigheid bijna onuitstaanbaar voor haar maakte. Zij kon die geen oogenblik vergeten, want telkens werden haar oogen door een onweerstaanbaar gevoel van wantrouwen en tegenzin naar hem toegetrokken. Toch waren haar gedachten met andere dingen bezig, want terwijl zij daar stil zat — niet omdat zij niet bewonderd of opgezocht werd, maar in de zachtheid van haar stillen geest — voelde zij heel goed, hoe weinig deel haar vader had aan alles wat er omging, en zag zij met smart hoe slecht hij op zijn gemak scheen te zijn, hoe weinig acht men op hem sloeg terwijl hij bij de deur stond te wachten op de gasten, die hij met bijzondere attentie wenschte te onderscheiden, en die hij dan naar zijn vrouw bracht en voorstelde, die hen met trotsche koelheid ontving, zonder eenige belangstelling of zucht om te behagen te toonen, en na de kale ceremonie der receptie, geen woord meer sprak om hem genoeg te doen of zijn vrienden te verwelkomen. Het was voor Florence niet minder bevreemdend en smartelijk, dat zij, die zoo handelde, haar zoo vriendelijk behandelde, dat het van haar kant ondenkbaar scheen nu op te merken wat er voor haar oogen plaats had.

Gelukkig zou het voor Florence zijn geweest als zij haar vader had mogen opbeuren, al was het maar met een blik; en gelukkig was zij inderdaad, dat zij van de voornaamste reden van zijn ongenoegen geen flauw vermoeden had. Zij durfde echter niet te laten blijken, dat zij wist dat hem iets hinderde, uit vrees dat hij haar dit kwalijk zou nemen; en zoo verdeeld tusschen haar neiging voor hem en haar dankbare genegenheid voor Edith, durfde zij haar oogen bijna niet naar een van beiden op te slaan. Bezorgd en ongerust over beiden, kwam de gedachte bij haar op, dat het misschien goed voor hen zou zijn geweest, als dat rumoer van tongen en gescharrel van voeten daar nooit gekomen was — als de oude dofheid en somberheid nooit door pracht en glans waren vervangen — als het verwaarloosde kind nooit in Edith een vriendin had gevonden, maar vergeten en onbeklaagd haar eenzaam le-

ven had voortgezet.

Mevrouw Chick dacht ook eenigszins zoo, maar bleef daarbij niet zoo kalm. De goede vrouw was in de eerste plaats beleedigd, dat zij geen uitnoodiging voor het diner had ontvangen. Toen zij dit gedeeltelijk te boven was gekomen, had zij groote onkosten gemaakt om zich met zoo'n pracht voor mevrouw Dombey te vertoonen, dat zij deze dame volkomen moest verblinden, en mevrouw Skewton, bergen hoog, met schaamte moest overladen.

„Maar men telt mij even weinig als Florence,” zei mevrouw Chick tot haar echtgenoot. „Wie neemt er de minste notitie van mij? Niemand!”

„Niemand, lieve,” zei Chick, tevreden toestemmend. Hij had zich naast zijn vrouw tegen de deur gezet, en was zelfs daar in staat zich te troosten met zachtjes te fluiten.

„Schijnt het wel dat men mij hier noodig had?” riep mevrouw Chick met vlamme oogen uit.

„Neen lieve, dat schijnt het zeker niet,” antwoordde haar echtgenoot.

„Paul is gek!” zei mevrouw Chick.

Mijnheer Chick floot.

„Als gij geen monster zijt, wat ik soms werkelijk geloof,” hervatte mevrouw Chick met openhartigheid, „zit dan daar geen deuntjes te neuviën. Hoe iemand, die maar eenigszins het gevoel van een man heeft, die schoonmoeder van Paul kan zien, zoo gekleed als zij is, en zooals zij zich aanstelt met dien majoor Bagstock, dien wij, met andere kostbaarheden, ook al aan uw Lucretia Tox te danken hebben...”

„Mijn Lucretia Tox, lieve vrouw!” zei Chick met verbazing.

„Ja,” antwoordde mevrouw Chick, heel barsch en streng, „uw Lucretia Tox — ik zeg, hoe iemand die schoonmoeder van Paul kan zien, en die hoogmoedige vrouw van Paul, en die indecente, leelijke oude wijven met haar ruggen en schouders, kortom dat alles hier, en dan kan zitten neuviën,” op welk woord zij een smadelijken nadruk legde, die haar man deed schrikken, „is, den hemel zij dank, een raadsel voor mij.”

Chick zette zijn mond in een zoodanige plooi, dat hij onmogelijk fluiten of neuviën kon, en keek heel ernstig.

„Maar ik geloof dat ik nog wel weet wat ik mij zelf verschuldigd ben,” zei mevrouw Chick, van verontwaardiging zwelgend, „hoewel Paul vergeten heeft wat hij mij verplicht is. Ik zal hier niet blijven zitten, als een lid van zijn familie, zonder dat

er notitie van mij wordt genomen. Ik ben nog geen slijk onder mevrouw Dombey's voeten — nog niet,” zei mevrouw Chick alsof zij dat over enkele dagen dacht te worden. „En ik ga weg. Ik zal niet zeggen (wat ik ook denken mag) dat die heele partij op touw is gezet alleen om mij te vernederen en te beleedigen. Maar ik ga weg. Ik zal niet gemist worden.”

Mevrouw Chick stond met deze woorden stokstijf op, en nam den arm van haar man, die haar de kamer uitleidde, nadat zij daar een half uur in de schaduw hadden gezeten. Om haar schrandereheid recht te doen dient te worden opgemerkt, dat zij inderdaad volstrekt niet gemist werd.

Zij was niet de eenige ontevredene onder de gasten; want Dombey's lijst (voortdurend in moeilijkheden) was in haar geheel verontwaardigd over de lijst van mevrouw Dombey, omdat de leden daarvan door lorgnetten naar hen keken en zich hoorbaar afvroegen wie al die menschen waren, terwijl de lijst van mevrouw Dombey over verveling klaagde, en het jonge dingetje met de schouders, van de attenties van den vroolijken neef Feenix beroofd (want deze was van tafel naar huis gegaan) aan dertig of veertig vrienden en vriendinnen in vertrouwen meedeelde, dat zij zich nog dood zou geeuwen. Al de oude dames met vrachten op haar hoofd hadden meer of minder reden tot klagen over mevrouw Dombey; en de directeuren en presidenten stemden overeen in de meening, dat, als Dombey trouwen moest, hij beter gedaan zou hebben als hij een vrouw had getrouwd die meer zijn gelijke in leeftijd was, niet zoo mooi was, en er wat beter bij zat. De algemeene opinie onder deze klasse van heeren was, dat het een dwaasheid van Dombey was, en het hem nog eens zou berouwen. Bijna niemand, behalve de bedeeste heeren, was er, die bleef of wegging zonder zich door Dombey of mevrouw Dombey veronachtzaamd of beleedigd te achten; en het sprakeloze vrouwelijke wezen met den zwart fluweelen hoed was, zooals men later ontdekte, zoo stom geworden omdat de dame in het rood fluweel vóór haar naar de tafel was geleid. Zelfs de zachtzinnigheid van de bedeeste heeren werd verzuurd, hetzij door te veel limonade of door het aanstekelijke van de algemeene sfeer, en zij maakten in afgelegen hoekjes spottende grappen met elkaar, en fluisterden elkaar op de trap hun minachtende afkeuring toe. De algemeene onbehaaglijkheid en onvergenoegdheid verspreidden zich zoozeer, dat de verzamelde lakeien in de

hall er evengoed mee bekend waren als het gezelschap boven. Zelfs de fakkeldragers buiten droegen er kennis van, en vergeleken de partij bij een begrafenisstoet, buiten den rouw, waarvan iedereen wist dat hij niet in het testament stond.

Eindelijk waren de gasten allen verdwenen en de fakkeldragers ook; de straat, zoo lang met koetsen versperd, was weer vrij, en de afgebrande kaarsen in de kamer be-

vermoelenis genoeg bespaard om u van alle zorgen van dien aard te ontheffen. Het spijt mij te moeten zeggen, mevrouw Dombey, dat ik wel gewild had dat gij u bij deze gelegenheid wat meer hadt vermoeid."

Zij keek hem even aan met een blik van trotsche minachting. Het scheen haar niet de moeite waard te zijn dien blik te verlengen, en zij wendde zonder te spreken haar oogen af.

„WEET GIJ WEL DAT ER HIER IEMAND IS?” ANTWOORDDE ZIJ, HEM NU STRAK AANKIJKEND.

schenen niemand dan Dombey en Carker, die samen met elkaar spraken, en mevrouw Dombey en haar moeder; de eerste op een ottomane gezeten, de laatste in haar Cleopatra-houding neergevleid en op haar kamener wachtend. Toen Dombey met Carker had gesproken, kwam de laatste onderdanig dichterbij om afscheid te nemen.

„Ik vertrouw,” zei hij, „dat de vermoelenis van dezen verrukkelijken avond mevrouw Dombey morgen niet zal hinderen.”

„Mevrouw Dombey,” zei Dombey, naar voren komend, „heeft zich zelf vanavond

„Het spijt mij, mevrouw,” zei Dombey, „dat gij het niet uw plicht hebt geacht. . . .”

Zij keek hem nogmaals aan.

„Uw plicht hebt geacht, mevrouw,” herhaalde Dombey, „mijn vrienden met wat meer beleefdheid te ontvangen. Sommige van hen, die gij zoo vrij zijt geweest vanavond op een bijzonder in het oog loopende manier te veronachtzamen, mevrouw Dombey, bewijzen u een onderscheiding, moet ik u zeggen, door u een bezoek te brengen.”

„Weet gij wel dat er hier iemand is?”

antwoordde zij, hem nu strak aankijkend.

„Neen, Carker! Ik verzoek u te blijven. Ik dring er op aan dat gij blijft,” zei Dombey, toen zijn dienaar stil wilde weggaan. „Mijnheer Carker, zooals gij weet mevrouw, bezit mijn vertrouwen. Hij is met het onderwerp waarover ik spreek even goed bekend als ik. Ik verzoek u, tot uw informatie, te mogen zeggen, mevrouw Dombey, dat ik het er voor houd dat die rijke en aanzienlijke personen mij een onderscheiding bewijzen.” Daarbij richtte Dombey zich stijf op, als had hij hen nu tot den hoogsten rang verheven.

„Ik moet verzoeken,” zei Carker, naar voren komend, „ik moet bidden en smeecken. Hoe gering en onbeduidend dit geschil ook is....”

Mevrouw Skewton, die het gezicht van haar dochter had bespied, viel er hier op in.

„Mijn allerliefste Edith en mijn dierbaarste Dombey, onze voortreffelijke vriend, mijnheer Carker, want zoo mag ik hem werkelijk wel noemen....”

„Al te veel eer,” prevelde Carker.

„Heeft precies de woorden gebruikt die ik in mijn gedachten had, en die ik al, ik weet niet hoelang, had willen zeggen, als ik er maar gelegenheid toe had gehad. Gering en onbeduidend! Mijn allerliefste Edith en mijn dierbaarste Dombey, wisten wij niet dat elk geschil tusschen u beiden — neen, Flowers, nog niet.”

Flowers was de kamenier, die, toen zij heeren aanwezig zag, haastig weer wegging.

„Dat elk geschil tusschen u beiden,” hervatte mevrouw Skewton, „met de hartelijkheid die gij gemeenschappelijk bezit en den schoonen band van gevoel die tusschen u bestaat, altijd gering en onbeduidend moet zijn? Welke woorden zouden die waarheid beter kunnen uitdrukken? Er zijn er geen. Het verheugt mij daarom deze beuzelachtige gelegenheid te kunnen waarnemen — deze kinderachtige gelegenheid, die zoo heel natuurlijk is en uw karakters zoo prachtig doet uitkomen — zoo volkomen berekend om een moeder de tranen in de oogen te brengen — om te zeggen dat ik er volstrekt niet het minste gewicht aan hecht, behalve als kleine blijken van die kleine eigenaardigheden van karakter; en dat ik, volkomen in tegenstelling met de meeste schoonmama's — dat leelijke woord, mijn beste Dombey — zooals men mij gezegd heeft dat zij in deze, naar ik vrees, al te onnatuurlijke wereld bestaan, nooit zal trachten bij zoo'n gelegenheid tusschenbeide te komen, en zelfs niet veel

spijt kan voelen als die kleine god — hoe heet hij ook weer — ik bedoel niet Cupido, maar dien anderen — zulke kuurtjes met zijn toorts speelt.”

De blik, dien de goede moeder onder het spreken op haar kinderen gevestigd hield, had een scherpste, die misschien aanduidde dat er een bepaald en wel begrepen oogmerk onder deze verwarde gezegden school. Dit oogmerk was, zich bij voorbaat doof te verklaren voor elk gerammel van hun keten, dat te verwachten was; zich voor alle gevolgen daarvan te vrijwaren door de fictie van haar onschuldige geloof aan hun wederzijdsche genegenheid en hun volmaakte geschiktheid voor elkaar.

„Ik heb mevrouw Dombey,” zei Dombey op zijn deftigsten toon, „zoo vroeg in ons huwelijksleven iets in haar gedrag aangezezen, dat ik afkeur, en dat ik dus graag verbeterd zou zien. Carker,” met een knikje om hem weg te sturen, „ik wensch u goedennacht.”

Carker boog voor de trotsche gestalte van de jonge vrouw, wier schitterende oogen op haar echtgenoot waren gevestigd; bleef in het weggaan even voor Cleopatra staan, en hief de hand, die zij hem goedgunstig toereikte, met nederige hulde naar zijn lippen op.

Als zijn schoone vrouw, nu zij alleen waren (want Cleopatra had zich met allen spoed verwijderd), hem verwijten had gedaan, of alleen maar haar gezicht had getrokken, of het stilzwijgen, dat zij bleef bewaren, met een enkel woord had verbroken, zou Dombey wel in staat zijn geweest haar duidelijk te maken dat hij gelijk had. Maar de diepe, onuitsprekelijke verachting, waarmee zij, na hem te hebben aangekeken, haar oogen neersloeg, alsof hij haar te onverschillig en te weinig waard was om een enkel woord met hem te wisselen — de smadelijke trots waarmee zij daar voor hem zat — de koele, onbuigzame vastheid waarmee elke trek van haar gezicht scheen aan te duiden dat zij hem volkomen ter zijde zette — daartegen wist hij geen raad; en hij ging weg, terwijl zij nog al haar fiere schoonheid aanwendde om hem een verpletterende minachting te toonen.

Was hij laf genoeg om haar een uur later te bespieden op de oude trap, die hij Florence eens met Paul had zien opzwoegen? Of was hij daar toevallig in het donker, toen hij, omhoog kijkend, haar met licht uit de kamer zag komen waar Florence sliep, en dat gezicht, dat hij niet kon doen bewegen, zoo veranderd zag?

Maar het kon nooit zoo veranderen als

het zijne deed. Het kende, zelfs op het top-punt van trots en hartstochtelijkheid, nooit de schaduw, die, in dien donkeren hoek, op den avond van zijn terugkomst en nog dikwijls daarna, op het zijne was gevallen, en nu nog donkerder werd, terwijl hij naar boven keek.

HOOFDSTUK XXXVII.

Waarschuwingen.

Florence, Edith en mevrouw Skewton waren den volgenden dag bij elkaar; en het rijtuig waarmee zij een toertje zouden gaan maken, stond voor de deur te wachten. Want Cleopatra had nu weer haar hofhouding, en Withers, niet bleek meer, stond, met een gewatteerd, dicht toegesnoot buisje en een militaire broek, bij den maaltijd achter haar stoel zonder wienlen en hoofde niet meer te duwen. Zijn haar blonk van pommade in die gouden dagen, en hij droeg glacé-handschoenen en rook naar eau de cologne.

Zij waren in Cleopatra's kamer bijeen. Deze Slang van den ouden Nijl (het zij zonder oneerbiedigheid gezegd) rustte op haar sofa en slurpte haar ochtendchocolade (tegen drie uur in den middag) en Flowers de kamenier maakte haar jeugdige kraagjes en kantjes vast en kroonde haar met een hoedje van perzikkleurig fluweel, waarop de kunstrozen buitengewoon fraai wuifden, wanneer haar beverigheid, als een suizelend windje, er mee speelde.

„Ik geloof dat ik vanmorgen een beetje zenuwachtig ben, Flowers,” zei mevrouw Skewton. „Mijn hand beeft.”

„Gij waart gisteren de ziel van de partij, mevrouw, dat weet ge,” antwoordde Flowers, „en gij moet er vandaag voor boeten, dat ziet ge.”

Edith, die Florence naar het raam had gewenkt en naar buiten keek, met haar rug naar het toilet van haar hooggeachte moeder gekeerd, deinsde eensklaps van het raam terug, alsof het gebliksemd had.

„Mijn allerliefste kind,” zei Cleopatra kwijnend, „gij zijt immers niet zenuwachtig? Zeg mij toch niet, lieve Edith, dat gij, die zoo benijdenswaardig bedaard zijt, ook al een martelares begint te worden, evenals uw moeder met haar ongelukkige gestel. Withers, is er iemand aan de deur?”

„Kaartje, mevrouw,” zei Withers, het naar mevrouw Dombey brengend.

„Ik ga uit,” zei zij, zonder er naar te kijken.

„Maar liefje,” zei mevrouw Skewton, „hoe wonderlijk, zoo'n boodschap te geven zonder naar den naam te kijken. Geef het hier, Withers. Heere, mijn liefje — en dat wel mijnheer Carker! Die alleraardigste man!”

„Ik ga uit,” herhaalde Edith, op zoo'n gebiedenden toon, dat Withers, naar de deur gaand, den knecht, die daar stond te wachten, even gebiedend overbracht: „Mevrouw Dombey gaat uit. Pak je weg,” en de deur voor zijn neus dicht deed.

Maar kort daarop kwam de knecht terug en fluisterde met Withers, die daarop, niet al te gewillig, nog eens naar mevrouw Dombey ging.

„Als het u belieft, mevrouw, mijnheer Carker laat wel zijn compliment doen, en verzoekt u een oogenblikje te mogen spreken, als gij eenigszins kunt — over zaken, als het u belieft.”

„Werkelijk, liefje,” zei mevrouw Skewton op haar zachtsten toon, want het gezicht van haar dochter stond dreigend, „als gij mij een woordje woudt laten zeggen, zou ik aanraden. . . .”

„Laat hem hier komen,” zei Edith. Toen Withers verdwenen was, vervolgde zij, zich met een donker gelaat naar haar moeder omkeerend: „Daar hij op uw aanbeveling komt, moet hij ook maar in uw kamer komen.”

„Mag ik — zal ik niet weggaan?” zei Florence haastig.

Edith knikte, maar toen Florence naar de deur ging kwam zij den onwelkomen bezoeker al tegen. Met dezelfde onaangename mengeling van familiariteit en verontschuldiging, waarmee hij haar het eerst had aangesproken, deed hij dit nu op zijn zachtsten toon — hoopte dat zij het goed maakte — hoofde dit niet te vragen met zoo'n uiterlijk, dat het antwoord voorkwam — had gisteravond bijna de eer niet haar te herkennen, zoo was zij veranderd — en hield de deur voor haar open om weg te gaan, met een geheim besef van zijn vermogen om haar voor hem te doen beven, dat hij met al de onderdanigheid en beleefdheid van zijn manieren niet geheel kon verbergen.

Toen boog hij zich voor een oogenblik over mevrouw Skewton's welwillende hand, en maakte tenslotte een buiging voor Edith. Zij beantwoordde koeltjes zijn groet zonder hem aan te kijken; en zonder zich neer te zetten of hem te verzoeken dit te doen, wachtte zij af dat hij zou spreken.

BEZOEK VOOR MEVROUW DOMBEY

Hoewel zij zich in haar trots had verschanst en al de onverzettelikheden van haar geest te wapen had geroepen, werd zij toch verzwakt en belemmerd door haar oude overtuiging, dat deze man haar en haar moeder van hun eerste kennismaking af had doorgrond en van haar slechtste zijde had gekend; dat elke vernedering, die zij in haar eigen oogen had geleden, hem even duidelijk zichtbaar was als haar zelf; dat hij haar leven las alsof het een schandelijk boek was, en de bladeren daarvan voor haar liet fladderen door enkele wijzigingen van toon en blik, die niemand anders kon ontdekken. Hoe fier zij daar ook voor hem stond, met haar gebiedende voorkomen zijn nederigheid eischend, hem met smadelijk opgetrokken lip terugstootend, innerlijk vertoornd over zijn binnendringen, en stuursch met de donkere wimpers den glans van haar oogen omsluitend, opdat geen straal van hun licht hem beschijnen zou — en zoo onderdanig als hij daar stond, met een houding die een smeekend beklag over onverdiende mishandeling, maar tegelijk een volkomen onderwerping aan haar wil uitdrukte — wist zij, in het diepst van haar ziel, dat de verhouding omgekeerd was, dat de overmacht en de triomf aan zijn kant bleven, en dat hij dit ook heel goed wist.

„Ik ben zoo vrij geweest,” zei Carker, „een onderhoud te verzoeken, en te laten weten dat ik over zaken kwam spreken, omdat....”

„Misschien zijt gij door mijnheer Dombey met een boodschap belast om mij te berispen,” zei Edith. „Gij bezit mijnheer Dombey's vertrouwen in zoo'n buitengewone mate, mijnheer, dat het mij niet zou verwonderen als dit het geval was.”

„Ik heb in 't geheel geen boodschap aan de dame die zijn naam tot luister strekt,” antwoordde Carker. „Maar ik wilde die dame voor mij zelf smeeken, om billijk te zijn voor iemand die zich allernederigst op haar billijkheid beroept — iemand die volkomen afhankelijk is van mijnheer Dombey — wat een nederige positie is; en te bedenken hoe volkomen onschuldig ik gisteravond was, en hoe onmogelijk het mij was het aandeel te vermijden dat mij in een heel pijnlijk tooneel werd opgedrongen.”

„Lieve Edith,” zei Cleopatra zacht, terwijl zij haar lorgnet op zij hield, „inderdaad charmant van mijnheer — hoe heet hij ook weer? En bijzonder hartelijk!”

„Want ik ben zoo vrij,” zei Carker, met een blik van dankbare onderdanigheid naar mevrouw Skewton omkijkend, „het een

pijnlijk tooneel te noemen, hoewel alleen omdat het dat voor mij was, die het ongeluk had er bij aanwezig te zijn. Zoo'n gering geschil als tusschen de hoofdpersonen van dat tooneel — personen die elkaar met belangelooze genegenheid beminnen, en alles voor elkaar zouden opofferen — is niets. Zooals mevrouw Skewton gisteravond met zooveel waarheid en gevoel gezegd heeft — het is niets.”

Edith kon hem niet aankijken, maar zei na enkele oogenblikken:

„En uw zaak nu, mijnheer....”

„Edith, mijn liefje,” viel mevrouw Skewton er op in. „Al dien tijd blijft mijnheer Carker staan! Mijn lieve mijnheer Carker, ga toch zitten, als 't u belieft.”

Hij gaf de moeder geen antwoord, maar vestigde zijn oogen op de trotsche dochter, alsof hij alleen door haar bevolen wilde worden, en zich ook voorgenomen had dat zij dit zou doen. Ondanks zich zelf ging Edith zitten, en wees hem, door een lichte beweging van haar hand, om ook te gaan zitten. Geen beweging kon trotscher, koeler, ja zelfs door het opzettelijk minachtende daarvan beleedigender zijn; maar zelfs tegen deze inschikkelijkheid had zij tevergeefs geworsteld, en zij was haar afgeperst. Dit was genoeg. Carker zette zich neer.

„Mag het mij vergund zijn, mevrouw,” zei Carker, zijn witte tanden naar mevrouw Skewton keerend, alsof zij een licht waren — „een dame van uw voortreffelijk verstand en fijn gevoel zal mij zeker wel goede redenen daarvoor willen toeschrijven — om datgene, wat ik te zeggen heb, tot mevrouw Dombey alleen te richten, en het aan haar over te laten het aan u mee te deelen, die haar het naaste en dierbaarste zijt — na mijnheer Dombey?”

Mevrouw Skewton had willen weggaan, maar Edith hield haar tegen. Edith zou ook hem gestuit hebben en hem met verontwaardiging gelast hebben om openlijk te spreken of in het geheel niet, als hij niet heel zacht had gezegd: „Juffrouw Florence — de jongedame die zooeven de kamer is uitgegaan....”

Edith liet hem verder spreken. Zij keek hem nu aan. Toen hij zich vooroverboog om dichterbij haar te zijn, maar met allen schijn van kieschheid en eerbied, en zijn witte tanden liet blinken, met een overredend glimlachje, alsof hij zich met zijn nederigheid wilde verontschuldigen, was het haar te moede alsof zij hem had kunnen doodslaan.

„Juffrouw Florence's positie,” begon hij, „is heel ongelukkig geweest. Ik voel het

moeilijke om er tegen u over te spreken, daar uw gehechtheid aan haar vader u natuurlijk scherp doet letten op ieder woord dat op hem van toepassing is."

Altijd duidelijk en zacht in zijn spreken, zou geen taal zijn duidelijkheid en zachtheid kunnen beschrijven, toen hij dit gezegde uitte, of als hij aan andere soortgelijke kwam.

"Maar als iemand, die eveneens, hoewel op een andere manier, aan mijnheer Dombey is verkocht, en wiens leven in bewondering van mijnheer Dombey's karakter wordt gesleten, mag ik, zonder uw teederheid als vrouw te kwetsen, toch wel zeggen, dat juffrouw Florence ongelukkig verwaarloosd is. Mag ik zeggen door haar vader zelf?"

"Dat weet ik," zei Edith.

"Gij weet het!" zei Carker, met een in het oog loopende vertooning alsof hij zich zeer verlicht voelde. "Dat neemt mij een steen van mijn hart. Mag ik hopen dat gij ook weet waaruit die verwaarloozing ontstaan is — uit welken beminnelijken trek van mijnheer Dombey's hoogmoed — karakter, wil ik zeggen?"

"Dat kunt gij wel overslaan, mijnheer," antwoordde zij, "om des te eerder aan het eind te komen van wat gij te zeggen hebt."

"Ik ben mij werkelijk bewust, mevrouw," hervatte Carker, "geloof mij, ik ben mij diep bewust, dat mijnheer Dombey bij u in geenerlei opzicht eenige rechtvaardiging noodig heeft. Maar wees zoo goed om naar uw eigen hart over het mijne te oordeelen, en gij zult mijn belangstelling in hem wel vergeven, als zij soms door overmaat eenigszins op een dwaalspoor raakt."

Wat een marteling voor haar trotsch gemoed, daar tegenover hem te zitten en te moeten dulden, dat hij haar nogmaals haar valschen eed aan het altaar voor 'oogen hield, en haar dezen opdrong, als een droesem van een walgelijken beker, waarvoor zij haar afkeer niet kon bekennen en het hoofd niet kon omdraaien. Hoe woelden schaamte, wroeging en toorn in haar borst, terwijl zij, trotsch opgericht in haar statige schoonheid voor hem gezeten, toch wist dat zij in haar geest voor zijn voeten lag!

"Juffrouw Florence," zei Carker, "aan de zorg — als men het zorg mag noemen — van dienstboden en huurlingen overgelaten die in alle opzichten beneden haar waren, had in haar jongere jaren een gids noodig gehad, en is natuurlijk uit gebrek daaraan wel eens onvoorzichtig geweest, zoodat zij soms haar stand vergat. Zoo is er een gekheid geweest met een zekeren Walter, een

ordinairen jongen, die nu gelukkig dood is, en daardoor kwam zij in heel bedenkelijke relaties, moet ik tot mijn leedwezen zeggen, met zekere zeelieden, van alles behalve goeden naam, en een weggelooopen ouden bankroetier."

"Ik heb die omstandigheden gehoord, mijnheer," zei Edith hem een vlammen blik vol verontwaardiging toewerpend, "en ik weet dat gij ze verdraait. Misschien weet gij dat zelf niet. Ik hoop het."

"Neemt u mij niet kwalijk," zei Carker. "Ik geloof dat niemand ze zoo goed kent als ik. Uw edelmoedige en vurige karakter, mevrouw — hetzelfde karakter dat zich zoo edel laat gelden ter handhaving van de eer van een beminden en vereerden echtgenoot, en dat hem zoo gelukkig heeft gemaakt als zijn eigen verdiensten waardig zijn — moet ik eerbiedigen en er mij voor buigen. Maar wat die omstandigheden betreft, die eigenlijk de zaak zijn waarop ik de vrijheid wilde nemen uw aandacht te vestigen, daaromtrent kan ik geen twijfel koesteren, omdat ik die juist, ter vervulling van een taak, die mij als mijnheer Dombey's vertrouwden vriend — vermeet ik mij te zeggen — was opgedragen, grondig heb onderzocht. Ter vervulling van die taak en uit die vurige belangstelling voor alles wat met hem in betrekking staat, die gij zoo goed in staat zijt om te begrijpen, aangespoord, als gij dat wilt (want ik vrees dat ik bij u in ongenade ben geraakt) door de lagere beweegreden om mijn ijver te toonen en mij daardoor verdienstelijker te maken, heb ik, zoowel zelf als door vrouwde personen, die omstandigheden langen tijd nagegaan en ontelbare, tot in de kleinste bijzonderheden afdalende bewijzen daarvan verkregen."

Zij hief haar oogen niet hooger op dan tot zijn mond, maar zij zag in elken tand hoe hij zich beroemde op de middelen om kwaad te stichten.

"Excuseer mij, mevrouw," vervolgde hij, "als ik, in mijn verlegenheid, mij vermeet met u te komen overleggen en naar uw inzicht te informeren. Ik meen te hebben opgemerkt, dat gij een buitengewoon belang in juffrouw Florence stelt?"

Wat was er in haar dat hij niet had opgemerkt en niet wist? Vernederd en tegelijk gemarteld door die gedachte, telkens wanneer haar die, hoe bewimpeld ook, werd voorgehouden, drukte zij haar tanden in haar bevende lip om die te dwingen stil te blijven, en boog tot antwoord koel en stijf haar hoofd.

"Die belangstelling, mevrouw — zoo'n

treffend bewijs, dat alles, wat met mijnheer Dombey in eenige betrekking staat, u dierbaar is — noopt mij om mij goed te bedenken, voor ik hem met die omstandigheden bekend maak, waarvan hij tot nog toe niet op de hoogte is. Zij doet mij, als ik dat mag

sten glimlach en vervolgde:

„Gij zegt dat zij, zooals ik ze beschreven heb, verdraaid zijn. Ik vrees van niet — ik vrees van niet; maar laten wij aannemen dat zij dit zijn. De ongerustheid, die ik sedert eenigen tijd over de zaak heb gekoes-

WITHERS, DIE HEM OP DE TRAP TEGENKWAM, STOND VERBAASD OVER DE WITHEID VAN ZIJN TANDEN EN ZIJN SCHITTERENDEN GLIMLACH.

bekennen, in zooverre wankelen in mijn hem verschuldigde trouw, dat ik, als door u het minste verlangen in dit opzicht werd geuit, ze hem zou blijven verzwijgen."

Edith hief snel haar hoofd op en vestigde een donkeren blik op hem. Hij beantwoordde dien met zijn zoetsappigsten en nederig-

terd, ontstaat hieruit, dat alleen al de omstandigheid van zoo'n dikwijls herhaalde familiariteit van den kant van juffrouw Florence, hoe onschuldig ook, mijnheer Dombey, toch al tegen haar ingenomen, wel eens zou kunnen doen besluiten tot den maatregel — waaraan ik weet dat hij nu en dan ge-

dacht heeft — om haar uit zijn huis te verwijderen. Heb geduld met mij, mevrouw, en denk aan mijn omgang met mijnheer Dombey en mijn ondergeschiktheid aan hem, bijna van mijn kindsheid af, als ik zeg dat, als hij een gebrek heeft, het een fiere onbuigzaamheid is, in dien edelen trots en dat gevoel van macht geworteld, die hem eigen zijn en waarvoor wij allen moeten zwichten, een onbuigzaamheid die niet, zooals de hardnekkigheid van andere karakters, op de een of andere manier aantastbaar is, en die van dag tot dag en van jaar tot jaar toeneemt."

Nog hield zij haar blik op hem gevestigd; maar hoe strak zij dien ook wilde houden, trok zij haar neusvleugels en bovenlip toch eenigszins op, en haalde zij eenigszins dieper adem, toen hij dien trek in het karakter van zijn patroon beschreef, waarvoor iedereen zich moest buigen. Hij zag dit; en hoe wel de uitdrukking van zijn gezicht niet veranderde, wist zij heel goed dat hij het zag.

"Zelfs zoo'n gering voorval als dat van gisteravond," zei hij, "als ik nog eens daarop terug mag komen, kan tot een voorbeeld dienen van wat ik bedoel, beter dan iets van grooter belang. Dombey en Zoon kennen tijd noch plaats, en ontzien niets van dien aard. Maar ik verheug mij dat het is voorgevallen, daar het mij de gelegenheid heeft verschafft mevrouw Dombey vandaag over die zaak te spreken, zelfs al heeft het mij de straf van haar voorbijgaande ongenoegen berokkend. Mevrouw, te midden van mijn ongerustheid en verlegenheid met die zaak, werd ik door mijnheer Dombey naar Leamington geroepen. Daar zag ik u. Daar kon ik niet nalaten te begrijpen welke betrekking gij eerlang ten opzichte van hem zoudt bekleeden — tot zijn duurzaam geluk en het uwe. Daar besloot ik den tijd af te wachten dat gij hier in huis gevestigd zoudt zijn, en te doen wat ik nu gedaan heb. Ik ben in mijn hart niet bevreesd, dat ik in mijn plicht jegens mijnheer Dombey te kort zal schieten, als ik datgene, wat ik weet, in mijn borst begraaf; want waar bij twee personen maar één hart en één ziel bestaat — zooals in een dergelijk huwelijk — vertegenwoordigt de een bijna den ander. Ik kan dus mijn geweten bijna evenzeer geruststellen, door mij, over zoo'n onderwerp, aan u toe te vertrouwen als aan hem. Om de door mij gemelde redenen zou ik u verkiezen. Mag ik op de onderscheiding hopen van te mogen gelooven dat mijn vertrouwen wordt aangenomen en ik van mijn verantwoording ben ontslagen?"

Lang onthield hij den blik dien zij hem toewierp — wie kon dien zien en vergeeten? — en den strijd in haar binnenste die daarop volgde. Eindelijk zei zij:

"Ik neem het aan, mijnheer. Gij zult zeker wel begrijpen dat deze zaak hiermee is afgedaan en dat zij niet verder gaat."

Hij boog heel diep en stond op. Zij stond eveneens op, en hij nam met alle nederigheid afscheid. Maar Withers, die hem op de trap tegenkwam, stond verbaasd over de witheid van zijn tanden en zijn schitterenden glimlach; en toen hij op zijn paard met witte pooten wegreed, hielden de menschen hem voor een tandarts, zoo'n vertooning maakte hij met zijn fraaie gebit. De menschen hielden h a a r, toen zij kort daarop uitreed, voor een groote dame, even gelukkig als zij rijk en mooi was. Maar zij hadden haar niet even tevoren in haar kamer gezien toen er niemand bij haar was, en niet gehoord hoe zij de drie woorden uitsprak: „O Florence, Florence!"

Mevrouw Skewton, die op haar sofa rustte en haar chocolade slurpte, had niets gehoord dan het gemeene woord zaken, waarvan zij zoo'n doodelijken afkeer had, dat zij er nooit aan wilde denken, wat ten gevolge had gehad, dat zij, met haar bekoorlijke maniertjes en hartelijkheid, verscheidene modistes en andere winkeliers bijna had geruïneerd. Mevrouw Skewton vroeg dus niets en toonde geen nieuwsgierigheid. Buitenshuis gaf haar fluweelen hoedje haar genoeg te doen; want daar het achter op haar hoofd zat en het eenigszins winderig was, wilde het met alle geweld haar gezelschap ontvluchten; en toen het rijtuig gesloten en de wind gebannen was, speelde haar beverigheid weer met de gemaakte rozen, als een armhuis-vol stokoude zephirs. Zoo had mevrouw Skewton genoeg met zich zelf te doen, en kon zij daar niet eens al te best mee terecht.

Tegen den avond ging het niet beter; want toen mevrouw Dombey in haar kamer al heelemaal gekleed was en een half uur op haar had gewacht, en Dombey zoolang in het salon op en neer had gewandeld dat hij even wrevelig als deftig was geworden (zij zouden alle drie uit dineeren gaan) verscheen Flowers, de kamenier, met een bleek gezicht bij mevrouw Dombey, en zei:

"Neem mij niet kwalijk, mevrouw, maar ik kan niets met mevrouw beginnen!"

"Wat bedoelt gij?" vroeg Edith.

"Och, mevrouw," antwoordde de verschrikte kamenier, „dat weet ik haast zelf niet. Zij trekt zulke gezichten."

Edith haastte zich met haar naar haar

moeders kamer. Cleopatra was geheel gekleed, met diamanten, korte mouwen, rouge, krullen, tanden en haar verdere jeugdigheid heelemaal compleet; maar de beroerte die in aantocht was had zich niet laten bedriegen, had haar wel herkend als het doel van haar zending, had haar voor haar spiegel getroffen; en daar lag zij nu als een afschuwelijke, neergetuimelde pop.

Zij takelden haar schandelijk af, en legden het beetje, dat er van haar overbleef, in bed. Dokters werden geroepen en kwamen weldra aan. Krachtige middelen werden aangewend en de geneesheeren waren van oordeel dat zij dezen stoot wel te boven zou komen, maar een tweeden niet zou overleven. Daar lag zij dagen lang sprakeloos naar de zoldering te staren, soms een onverstaanbaar geluid ten antwoord gevend op de vraag of zij wist wie er bij haar waren, en dergelijke, soms door geen enkele beweging of teeken, zelfs niet door haar strakke, nimmer knippende oogen, aanduidend dat zij iets hoorde.

Eindelijk begon zij haar bewustzijn te herkrijgen en ook eenigszins het vermogen om zich te bewegen, hoewel nog niet om te spreken. Op zekeren dag kreeg zij het gebruik van haar rechterhand terug. Zij wees dit haar kamenier, die bij haar was, en heel onrustig schijnend, maakte zij gebaren dat zij een potlood en papier verlangde. De kamenier verschaftte haar dit oogenblikkelijk, denkend dat zij een testament wilde maken of een laatste verzoek op wilde schrijven; en daar mevrouw Dombey van huis was, wachtte de kamenier met plechtige aandoening af wat hierop zou volgen.

Na veel moeilijk krabbelen en uitschrappen, en het zetten van verkeerde letters, die vanzelf uit het potlood schenen te vallen, bracht de oude vrouw dit geschrift tot stand:

„Rose gordijnen.”

Daar de kamenier, niet zonder reden, verbaasd bleef staan kijken, verbeterde Cleopatra haar opstel door er nog drie woorden bij te voegen, waarna men las:

„Rose gordijnen voor de dokters.”

De kamenier begreep nu half en half dat zij deze dingen verlangde om in de oogen der medici een fraaiere kleur te hebben; en daar diegenen in huis, die haar het best kenden, niet aan de gegrondheid van deze meening twijfelden, die de zieke ook weldra zelf kon bevestigen, werden er rose gordijnen om haar bed gehangen; en van dit oogenblik nam zij met snelheid in beterschap toe. Weldra was zij in staat om op

te zitten, met valsche krullen, een kanten mutsje, en een kunstblosje op haar holle wangen.

Het was een akelig gezicht die oude vrouw zoo opgeschikt met den dood te zien coquetteeren, en haar jeugdige kuurtjes voor hem te zien spelen alsof hij de majoor was geweest; maar een verandering in haar geest, die op die beroerte volgde, gaf evenveel stof tot nadenken en was even akelig.

Hetzij de verzwakking van verstand haar nog listiger en valscher deed worden, of haar in de war bracht tusschen wat zij geveinsd had te zijn en wat zij werkelijk was geweest, of dat er daardoor een flauw gevoel van wroeging bij haar was ontstaan, dat niet krachtig genoeg was om zich duidelijk te vertoonen, maar zich ook niet heelemaal liet smoren, of dat bij den schok van haar geestvermogens dat alles verward dooreengemengd was, wat wel het waarschijnlijkst is, het gevolg was: — zij begon van Edith te vergen dat deze haar voortdurend de grootste liefde, dankbaarheid en oplettendheid zou bewijzen, zich zelf onophoudelijk als een allervoortreffelijkste moeder te prijzen, en heel jaloersch te worden op elke mededingster in de genegenheid van haar dochter. Verder, in plaats van zich de gesloten overeenkomst te herinneren om voortaan dat onderwerp te vermijden, sprak zij voortdurend over haar dochters huwelijk als een bewijs dat zij een allervoortreffelijkste moeder was, en dat alles met de wreveligheid, sufheid en verwardheid, die aan een dergelijken toestand eigen zijn, en een bittere beschimping van haar gemaakte levendigheid en jeugdigheid schenen te vormen.

„Waar is mevrouw Dombey?” zei zij zoo tot haar kamenier.

„Uitgegaan, mevrouw.”

„Uitgegaan! Zou zij uitgaan om haar mama te mijden, Flowers?”

„Wel, Heere neen, mevrouw. Mevrouw Dombey is alleen maar uitgegaan om met juffrouw Florence een toertje te maken.”

„Juffrouw Florence! Wie is juffrouw Florence? Praat mij niet van juffrouw Florence. Wat is juffrouw Florence voor haar, bij mij vergeleken?”

Het uitstellen van haar diamanten of het vertoonen van haar nieuwe fluweelen hoedje (zij zat met dat hoedje op om bezoek te ontvangen, weken voordat zij de deur uit kon komen) of het aanpassen van het een of andere sieraad, stuitte gewoonlijk de tranen die dan begonnen te vloeien; en zij bleef tevreden wachten tot Edith haar op kwam zoeken, wanneer een blik op dat

trotsche gezicht haar weer mismoedig deed worden.

„Wel, heb ik toch ooit, Edith!” zei zij dan, en schudde haar hoofd.

„Wat scheelt er aan, moeder?”

„Schelen! Ik weet werkelijk niet wat er aan scheelt. De wereld is zoo onnatuurlijk en ondankbaar geworden, dat ik begin te denken dat er heelemaal geen hartelijkheid meer bestaat. Withers is meer een kind voor mij dan gij zijt. Hij let veel meer op mij dan mijn eigen dochter. Ik zou bijna willen dat ik er niet zoo jeugdig uitzag, dan zou ik misschien meer geacht worden.”

„Wat zoudt ge dan willen hebben, moeder?”

„Och, heel veel, Edith!” ongeduldig.

„Hebt gij iets noodig dat gij niet hebt? Zoo ja, dan is het uw eigen schuld.”

„Mijn eigen schuld!” op een huilenden toon. „Zoo'n moeder als ik voor u geweest ben, Edith — u van uw wiegje af tot mijn vriendin gemaakt! En nu gij mij verwaarloost, en niet meer natuurlijke liefde voor mij hebt dan alsof ik een vreemde was — niet het twintigste deel van de genegenheid die gij voor Florence hebt — maar ik ben maar uw moeder en zou h a a r in één dag bederven! — verwijt ge mij dat het mijn eigen schuld is.”

„Moeder, moeder, ik verwijt u niets. Waarom wilt gij altijd daarop terugkomen?”

„Is het niet natuurlijk dat ik er op terugkom, daar ik een en al gevoel en teerhartigheid ben, en altijd op de wreedste manier word gekwetst, als gij mij maar aankijkt?”

„Ik heb geen opzet om u te kwetsen, moeder. Weet gij niet meer wat er tusschen ons is afgesproken? Laat het verleden rusten.”

„Ja rusten! En laat dankbaarheid voor mij ook rusten; en laat liefde voor mij ook rusten; en laat mij ook maar rusten in mijn afgelegen kamer zonder gezelschap of afleiding, terwijl gij nieuwe relaties hebt om werk van te maken, die toch niet de minste aanspraak op u hebben! Wel lieve hemel, Edith, weet gij wel van wat voor rijke huishouding gij nu het hoofd zijt?”

„Ja. Stil! toch!”

„En die allerfatsoenlijkste man, Dombey! Weet gij wel dat gij met hem getrouwd zijt, en dat gij een positie, een rijtuig en een vast inkomen hebt, en ik weet niet wat al meer?”

„Ja zeker, moeder; dat weet ik heusch wel.”

„Zooals gij ook gehad zoudt hebben met dien allerbesten man — hoe heette

hij ook weer? — Granger — als hij niet gestorven was. En aan wie hebt gij dat te danken, Edith?”

„Aan u, moeder; aan u.”

„Sla dan uw armen om mijn hals en geef mij een kus; en toon mij, Edith, dat gij wel weet dat er nooit een betere mama is geweest dan ik voor u ben. En laat mij niet een schrikbeeld van leelijkheid worden door mij over uw ondankbaarheid te kwelen, of als ik weer in gezelschap kom, zal geen mensch mij meer herkennen, zelfs niet die hatelijke majoor.”

Maar soms wanneer Edith dichter bij haar kwam, en haar statige hoofd buigend, haar koude wang tegen die van haar moeder drukte, week deze terug alsof zij bang voor haar was, en begon zij te beven en te roepen, dat zij niet goed meer wist wat zij deed. En soms smeekte zij haar nederig om op een stoel naast haar bed te komen zitten, en staarde zij haar aan met een gezicht dat zelfs de rose gordijnen niet anders dan angstig en verwilderd konden maken.

De rose gordijnen bloosden, na verloop van tijd, over Cleopatra's lichamelijk herstel, en over haar toilet — jeugdiger dan ooit, om de verwoesting te herstellen die haar ziekte had aangericht — en over het rouge, en de tanden, en de krullen, en de diamanten, en de korte mouwen, en de heele garderobe van de pop, die voor den spiegel was neergetuimeld. Zij bloosden nu en dan over een onduidelijkheid in haar spraak, die zij met een meisjesachtig geïchelt trachtte te verbergen, en over een onvastheid van haar geheugen, dat even grillig en wonderlijk scheen te zijn als zij zelf was.

Maar nooit bloosden zij over een verandering in de nieuwe manier waarop zij nu over haar dochter dacht en met haar sprak. En hoewel de dochter dikwijls genoeg dicht bij hen kwam, bloosden zij nooit over een glimlach van kinderlijke liefde, die haar trotsche schoonheid verzachtte.

HOOFDSTUK XXXVIII.

Juffrouw Tox zoekt een oude kennis op.

De verlaten juffrouw Tox, door haar vriendin Louisa Chick verzaakt, en volkomen van Dombey's gunst beroofd — want geen paar keurige kaartjes met een huwelijksaankondiging, door een zilveren draadje vereenigd, versierde den schoorsteen-spiegel op Princess's Place, of de piano, of

een andere van die expositie-plaatsen, waar Lucretia met zulke schatten pronkte — gaf zich een tijdlang aan zwaarmoedigheid over. En al dien tijd werd de piano niet gehoord, werden de bloemen verwaarloosd en verzamelde zich het stof op het miniatuurtje van haar voorvader met het gepoederde hoofd en het staartje.

Juffrouw Tox was echter niet van een leeftijd of een karakter om zich lang aan nuttelooze droefheid over te geven. Maar twee snaren van de piano waren gesprongen toen de Vogelwals weer door het scheeve voorkamertje klonk; maar één geranium werd het slachtoffer van haar verzuim, voor zij weer geregeld elken morgen tusschen haar potten aan het tuinieren ging; de gepoederde voorvader had niet langer dan zes weken onder een nevel van stof gescholen, toen juffrouw Tox zijn vriendelijke aangezicht beademde en hem met een zeemleeren lapje afboende.

Niettemin was juffrouw Tox eenzaam en met zich zelf verlegen. Haar aandoeningen, op wat voor belachelijke manier zij die ook toonde, waren echt en krachtig, en zij was, zooals zij het uitdrukte, diep gekwetst door de onverdiende bejegening, die zij van Louisa had ondergaan. Haatdragendheid was echter iets dat in haar karakter geen plaats kon vinden. Als zij op haar fleemende manier door het leven was getrippeld zonder eenige bepaalde begrippen te vormen, was zij in ieder geval toch ook zoover gekomen zonder eenige bittere hartstochten aan te kweken. De enkele aanblik van Louisa Chick op straat, op een aanmerkelijken afstand, overweldigde haar weekhartigheid eens zoo, dat zij onmiddellijk bij een pasteibakker de wijk moest nemen, en daar, in een dompig achterkamertje, gewoonlijk aan het verorberen van soep gewijd, en waar een vette etenslucht hing, haar gemoed verlichtte door ongehinderd uit te schreien.

Over Dombey voelde juffrouw Tox dat zij bijna geen reden tot klagen had. Zij koesterde voor de grootheid van dezen heer zoo'n diepen eerbied, dat het haar, nu zij eenmaal weer van hem verwijderd was, toescheen, alsof de afstand tusschen haar en hem altijd onmetelijk was geweest, en het een bijzondere goedheid van hem was geweest, dat hij haar ooit had willen dulden. Geen vrouw kon, volgens haar meening, voor hem te mooi of te statig zijn. Het was heel natuurlijk dat hij, als hij een vrouw zocht, in de hoogste kringen zocht. Met tranen in de oogen drong juffrouw Tox zich twintigmaal per dag deze stelling op.

Nooit herinnerde zij zich de stijve trotschheid, waarmee Dombey haar aan zijn belang en zijn grillen dienstbaar had gemaakt, en haar goedgunstig had veroorloofd een van de oppassers van zijn zoonkje te zijn. Zij bedacht alleen, met haar eigen woorden, „dat zij heel veel gelukkige uren in dat huis had doorgebracht, waaraan zij altijd met groot genoegen zou moeten denken, en dat zij nooit kon nalaten mijnheer Dombey voor een van de waardigste en deftigste mannen te houden.”

Niettemin, afgesneden van de onverzoenlijke Louisa, en schuw voor den majoor (dien zij nu eenigszins begon te wantrouwen), vond juffrouw Tox het heel onaangenaam niets te weten van wat er in Dombey's huishouden omging; en daar zij werkelijk de gewoonte had aangenomen om Dombey en Zoon te beschouwen als de spil waarom de heele wereld draaide, besloot zij, liever dan onkundig te blijven van dingen waarin zij zooveel belang stelde, haar oude kennis juffrouw Richards weer eens op te zoeken, van wie zij, sedert haar laatste gedenkwaardige verschijning voor Dombey, wist, dat zij soms nog omgang met zijn dienstboden hield. Misschien had juffrouw Tox, toen zij de familie Toodle ging opzoeken, in haar borst ook het teedere verlangen verborgen, om iemand te hebben met wie zij over mijnheer Dombey kon praten, hoe nederig van stand die persoon dan ook mocht zijn.

Hoe dit zij, op zekeren avond richtte juffrouw Tox haar schreden naar de woning van de Toodle's, juist op een oogenblik, dat Toodle, zwart en met asch bedekt, zich in den schoot van zijn gezin met theedrinken verkwikte. Toodle had maar drie trappen van aanzijn. Hij zat zich of in den zooeven gemelden schoot te verkwikken, of hij vloog met een vaart van vijf en twintig tot vijftig mijlen per uur door het land, of hij lag zijn vermoeienis uit te slapen. Hij was altijd in een wervelwind of in een kalmte, en in beide toestanden was hij een vergenoegd, goedhartig en zachtzinnig man, die al zijn recht op blazen en bruisen aan de machines, die hij stookte, scheen te hebben overgedaan, die dan ook hijgden, snoven en proestten en haar krachten versleten, terwijl Toodle een vreedzaam, gelijkmatig leven leidde.

„Polly, meidlief,” zei Toodle, met een jongen Toodle op elke knie, twee die voor hem thee schonken en nog een aantal in het rond — Toodle had nooit gebrek aan kinderen, maar hield altijd een flink kwan-

tum bij de hand — „gij hebt Biler den laatsten tijd niet gezien, is 't wel?"

„Neen," antwoordde Polly. „Maar ik ben zoo goed als zeker dat hij vanavond zal aankomen. Het is juist zijn dag vandaag en hij komt heel geregeld."

„Ik denk haast," zei Toodle, met nog meer smaak voortkauwend, „dat onze Biler het tegenwoordig zoo goed maakt als een jongen het maar maken kan, is 't niet, Polly?"

„O, hij maakt het prachtig," was het antwoord.

„En hij is niet achterhoudend geworden — is 't wel, Polly?" vroeg Toodle weer.

„Neen!" antwoordde zijn vrouw pardoës.

„Ik ben blij dat hij niet achterhoudend wordt," zei Toodle langzaam en bedenkelijk, terwijl hij stukken boterham met een knipmes naar binnen duwde, alsof hij zich zelf stookte; „want dat staat nooit goed — is 't wel, Polly?"

„Neen zeker niet, vader. Hoe kunt gij dat vragen?"

„Ziet ge wel, jongens en meisjes," zei Toodle, in het rond kijkend, „wat je ook op een eerlijke manier mag beginnen of doen, ik ben van meening dat je nooit beter dan openhartig kunt zijn. Als je ooit in bochten of tunnels komt, speelt dan nooit schuilhoekje. Laat je fluit hooren en laat iedereen weten waar je bent."

De opgroeiende Toodle's lieten een schel gemurmur hooren, om aan te duiden dat zij den vaderlijken raad ter harte zouden nemen.

„Maar wat doet u dat zoo van Rob zeggen, vader?" vroeg zijn vrouw bezorgd.

„Polly, oudje," antwoordde hij, „ik weet niet dat ik dat zoo speciaal van Rob zei. Het komt mij maar bij Rob in het hoofd. Als ik aan een zijtak kom, dan kijk ik den weg op, wat ik daar zie, en dan krijg ik daardoor een aantal gedachten in het hoofd voor ik weet waar zij vandaan komen. Iemands gedachten zijn net als een draaischijf; zij loopen naar alle kanten."

Deze diepzinnige gedachte spoelde Toodle met een kom thee door en bevestigde ze vervolgens met nog een dikke boterham, intusschen zijn dochters gelastend den trekpot vol te houden, daar hij buitengewoon droog was en heel wat kommetjes noodig zou hebben voor zijn dorst gelescht was.

Terwijl hij zijn eigen eetlust verzadigde, vergat Toodle echter de jeugdige spruiten om zich heen niet, die, hoewel zij hun avondeten al op hadden, nog naar restjes stonden uit te kijken, die altijd nog beter smaakten. Deze deelde hij dan ook van

tijd tot tijd rond, in de gedaante van groote hompen brood, die hij in het rond liet afbijten, terwijl hij ieder op zijn beurt met een lepel van zijn thee liet proeven; welke versnaperingen de jeugdige Toodle's zoo bijzonder smaakten, dat zij telkens na het rondgaan van de uitdeeling een vreugdedans uitvoerden, op één been hinkten, haasje-over sprongen, en zich aan andere springende vreugdeblijken overgaven. Nadat zij aldus hun opgewondenheid hadden lucht gegeven, sloten zij langzamerhand weer een kring om hun vader en bleven hem strak staan aankijken, hoewel zij veinsden niets meer van de boterhammen of de thee te verwachten, maar over heel andere dingen vertrouwelijk onder elkaar te fluisteren.

Terwijl Toodle zijn kinderen aldus een ernstig voorbeeld van eetlust gaf, en tevens de twee jeugdige Toodle's op zijn knieën met een expresse-trein naar Birmingham bracht, kwam Rob de Slijper met zijn flaphoed en zijn rouwpak binnen, en dadelijk stoven al zijn broertjes en zusjes naar hem toe.

„Wel moeder, hoe gaat het?" zei Rob, haar een kus gevend.

„Daar is mijn jongen!" zei Polly, hem op zijn rug kloppend. „Achterhoudend! Wel, Heere neen, vader, hij niet!"

Dit was voor baas Toodle in het bijzonder bestemd, maar Rob de Slijper, wiens geweten niet zuiver was, ving de woorden op.

„Wat, heeft vader alweer wat van mij gezegd?" riep de vermoorde onnoozelheid uit. „Och, wat is het toch hard als een jongen eens één keertje iets verkeerd heeft gedaan, dat zijn vader hem dat dan altijd achter zijn rug in zijn gezicht moet smijten. Het is genoeg," zei Rob, in zijn zielesmart zijn toevlucht nemend tot zijn mouw, „om te maken dat hij van spijt weer op hol gaat."

„Mijn arme jongen!" zei Polly. „Vader heeft er niets mee bedoeld."

„Als vader niets bedoelde," snikte de arme Slijper, „wat behoefde hij dan iets te zeggen, moeder? Niemand denkt half zoo slecht over mij als mijn eigen vader. Dat is toch onnatuurlijk! Ik wou dat iemand mij maar mijn kop afhakte. Vader zou dat niet kunnen schelen, geloof ik; en ik had veel liever dat hij dat deed dan dat andere."

Op deze wanhopige woorden begonnen al de jeugdige Toodle's te gillen; een aandoenlijk tooneel, waarvan de Slijper den indruk nog vergrootte door hen ironisch te bezweren niet om hem te huilen, want dat zij een hekel aan hem moesten hebben als zij zoete kinderen waren, wat de jongste

Toodle op een na zoo trof, dat de adem hem begaf en hij zoo blauw in zijn gezicht werd, dat de oude Toodle hem van ontsteltenis naar de waterton droeg, en hem onder de kraan zou hebben gehouden, als de aanblik van dit geneesmiddel hem niet had doen bekomen.

Toen het zoo hoog liep, gaf baas Toodle een opheldering, die zijn zoon tot kalmte bracht, waarna men elkaar de hand reikte en de harmonie hersteld was.

„Wil je met mij mee doen, Biler, mijn jongen?” zei zijn vader, met vernieuwde krachten aan zijn maaltijd gaand.

„Neen, vader, dank u. Meester en ik hebben al samen thee gedronken.”

„En hoe maakt meester het, Rob?” zei Polly.

„Wel, ik weet het niet moeder, niet erg om drukte over te maken. Er gaat niets in den winkel om, ziet ge. Hij schijnt er ook niets van te weten, de kapitein. Er kwam nog vandaag een man in den winkel en zei: „Ik heb een ge weet wel nodig,” een lang en wonderlijk woord was het. „Een wat?” zei de kapitein. „Een zoo en zoo,” zei de man. „Broertje,” zei de kapitein toen, „wilt gij eens een observatie doen in het rond?” „Wel,” zei de man, „dat heb ik gedaan.” „En ziet gij niet wat gij nodig hebt?” zei de kapitein. „Neen,” zei de man. „Maar kent gij zoo'n ding wel als gij het ziet?” zei de kapitein. „Neen,” zei de man. „Wel, dan zal ik u eens wat zeggen, mijn jongen,” zei de kapitein, „ga dan liever terug en vraag hoe zoo'n ding er uitziet, want ik weet het ook niet.”

„Dat is toch de manier niet om geld te verdienen, is het wel?” zei Polly.

„Geld verdienen, moeder? Dat zal hij nooit. Hij is zoo wonderlijk als ik nog nooit iemand gezien heb. Maar als meester is hij niet zoo kwaad, dat moet ik van hem zeggen. Maar dat kan mij niet veel schelen, want ik denk niet dat ik lang bij hem zal blijven.”

„Niet in je betrekking blijven, Rob!” riep zijn moeder uit, terwijl baas Toodle zijn oogen wijd opensperde.

„Niet in die betrekking blijven, mischien,” zei de Slijper knipogend. „Het zou mij niet verwonderen — vrienden aan het hof, weet ge wel — maar vraag nu maar niet meer, moeder; ik weet wat ik weet, anders niet.”

Het onloochenbare bewijs, dat deze geheimzinnige wenken opleverden, dat Rob niet onderhevig was aan het gebrek dat zijn vader hem bewimpeld had toegeschreven, had misschien tot een vernieuwing

van die grievende beschuldiging en tot nieuwe opschudding kunnen leiden, als er niet, tot Polly's groote verwondering, een ander bezoek was gekomen. Het was juffrouw Tox, die in de deur bleef staan en met een minzaam glimlachje rondkeek.

Het goedige gezicht van juffrouw Richards bood haar een gulle welkomstgroet; juffrouw Tox nam den aangeboden stoel, op weg daarheen baas Toodle een vriendelijk knikje van herkenning schenkend, strikte haar hoed los, en zei dat zij eerst de lieve kinderen moest verzoeken haar van den eersten tot den laatsten een kus te komen geven.

De beklagenswaardige op een na jongste Toodle, die, naar de menigte van zijn kinderlijke rampen te oordeelen, onder een ongelukkige planeet geboren scheen te zijn, werd daardoor verhinderd in deze ceremonie zijn rol te spelen, dat hij Rob's flap-hoed (waarmee hij had gespeeld) juist zoo diep achterste voren had opgezet, dat hij hem niet weer kon afnemen; welk onheil zijn verschrikte verbeelding het akelige vooruitzicht voorhield om de rest van zijn leven in voortdurende duisternis en hope-looze afzondering van zijn vrienden en familie te moeten doorbrengen, en hem dus, onder het uiten van gesmoorde kreten, geweldig deed spartelen. Toen hij verlost was, ontdekte men een gloeiend rood en erg behuild gezicht, en nam juffrouw Tox hem op haar schoot.

„Gij zijt mij zeker wel bijna vergeten, mijnheer,” zei juffrouw Tox tot baas Toodle.

„Wel neen, juffrouw; wel neen,” was het antwoord. „Maar wij zijn sedert allemaal een beetje ouder geworden.”

„En hoe gaat het u tegenwoordig?” vroeg juffrouw Tox zoetsappig.

„Frisch en wel, juffrouw, dank u,” antwoordde Toodle. „En hoe gaat het u, juffrouw? Blijft de rheumatiek nogal weg, juffrouw? Die kunnen we allemaal verwachten, als wij op leeftijd komen.”

„Wel bedankt,” zei juffrouw Tox. „Ik heb nog geen last van die kwaal ondervonden.”

„Dan zijt ge wel gelukkig, juffrouw,” hervatte Toodle. „Heel veel mensen op uw leeftijd zijn slachtoffers daarvan. Daar hadt ge mijn moeder. . .” Maar een wenk van zijn vrouw opvangend, was Toodle verstandig genoeg om het overige in nog een kom thee te verdrinken.

„Gij wilt toch niet zeggen, juffrouw Richards,” zei juffrouw Tox, Rob aankijkend, „dat dit uw. . .”

„Mijn oudste is, juffrouw!” zei Polly. „Ja, dat is hij, juffrouw. Dat kleine kereltje, dat

de onschuldige oorzaak van zooveel dingen is geweest."

"Dit hier, juffrouw," zei Toodle, "is hij met de korte beentjes, en zij waren," vervolgde hij met zekere aandoening in zijn toon, "buitengewoon kort voor een korte leeren broek — toen mijnheer Dombey een Slijper van hem maakte."

Deze herinnering overweldigde juffrouw Tox bijna, en het onderwerp daarvan kreeg onmiddellijk iets bijzonder belangwekkends voor haar. Zij verzocht hem een hand te mogen geven, en maakte zijn moeder een compliment over zijn vrijmoedige, openhartige uiterlijk. Rob, dit hoorend, trachtte een gezicht te zetten dat deze lofspraak rechtvaardigde, maar het was eigenlijk het ware gezicht niet.

"En nu, juffrouw Richards," zei juffrouw Tox, "en gij ook, mijnheer," zich tot Toodle wendend, "zal ik u eens ronduit zeggen waarom ik hier ben gekomen. Gij zult wel weten, juffrouw Richards — gij zult het misschien ook wel weten, mijnheer — dat er een kleine verwijdering is ontstaan tusschen mij en eenige vrienden, waar ik vroeger veel aan huis kwam, en nu niet meer aan huis kom."

Polly, die dit met vrouwelijken tact dadelijk begreep, gaf dit met een blik te kennen. Toodle, die niet het minste idee had waar juffrouw Tox over sprak, drukte dit eveneens door zijn staren uit.

"Het is natuurlijk van geen belang, en er hoeft dus niet over gesproken te worden," hervatte juffrouw Tox, "hoe de kleine verkoeling is ontstaan. Het zal genoeg zijn, als ik zeg, dat ik nog de grootste achting voor mijnheer Dombey heb," hier haperde haar stem, "en het grootste belang stel in alles wat hem aangaat."

Toodle, nu ingelicht, schudde zijn hoofd en zei, dat hij wel eens had hooren zeggen, en wat hem betrof ook zelf wel dacht, dat mijnheer Dombey een ongemakkelijk heerschap was.

"O, zeg dat niet, mijnheer, als het u belijft," antwoordde juffrouw Tox daarop. "Laat ik u mogen verzoeken zoo niet te spreken, mijnheer, hetzij nu of later. Zulke opmerkingen kunnen mij niet anders dan heel smartelijk zijn, en kunnen ook een gentleman, die het hart zoo geplaats heeft als ik overtuigd ben dat het uwe is, geen duurzame zelfvoldoening geven!"

Toodle, die er niet in het minst aan getwijfeld had of zijn gezegde zou met een toestemming worden beantwoord, was volkomen verslagen.

"Alles wat ik te zeggen heb, juffrouw

Richards," zei juffrouw Tox, "en ik richt mij ook tot u, mijnheer — is dit. Dat alle berichten over de omstandigheden van de familie, over het welzijn van de familie, over de gezondheid van de familie, die u ter oore komen, mij heel welkom zullen zijn. Dat het mij altijd verheugen zal eens met juffrouw Richards over de familie en den ouden tijd te keuvelen. En daar juffrouw Richards en ik nooit het minste verschil hebben gehad (ofschoon ik nu wel wilde dat wij elkaar beter hadden gekend — maar ik heb daar geen schuld aan) hoop ik dat zij er niet op tegen zal hebben dat wij nu heel goede vrienden worden, en dat ik nu en dan hier eens aankom zonder voor een vreemde te worden gehouden. Ik hoop werkelijk, juffrouw Richards, dat ge dit zult opvatten zooals ik het meen, als een goedhartig schepsel, wat gij altijd geweest zijt."

Polly was hierdoor gevlaid en liet dit ook blijken. Toodle wist niet of hij gevlaid was of niet, en bewaarde zijn botte kalmte.

"Gij ziet wel, juffrouw Richards," zei juffrouw Tox verder — "en ik hoop dat gij het ook ziet, mijnheer — er zijn veel manieren waarop ik u in kleinigheden van dienst kan zijn, en dat ook graag zal doen, als gij mij maar niet voor een vreemde wilt houden. Bij voorbeeld ik kan uw kinderen wat leeren. Ik zal een paar boekjes meebrengen, als gij er niets op tegen hebt, en wat werk, en dan zullen zij nu en dan op een avond wat leeren — o Heere, zij zullen heel veel leeren, vertrouw ik, en hun meesters eer aandoen."

Toodle, die een grooten eerbied voor geleerdheid had, knikte zijn vrouw goedkeurend toe en wreef vergenoegd in zijn handen.

"Als ik dan niet voor een vreemde word gehouden, zal ik niemand in den weg zijn," vervolgde juffrouw Tox, "en zal alles precies zoo gaan alsof ik er niet was. Juffrouw Richards zal naaien, of strijken, of haar kleintje helpen, of wat het ook zijn mag, zonder zich aan mij te storen; en gij zult uw pijp rooken, als gij er trek in hebt, niet waar, mijnheer?"

"Bedankt, juffrouw," zei Toodle. "Ja, ik zal tusschenbeide eens opsteken."

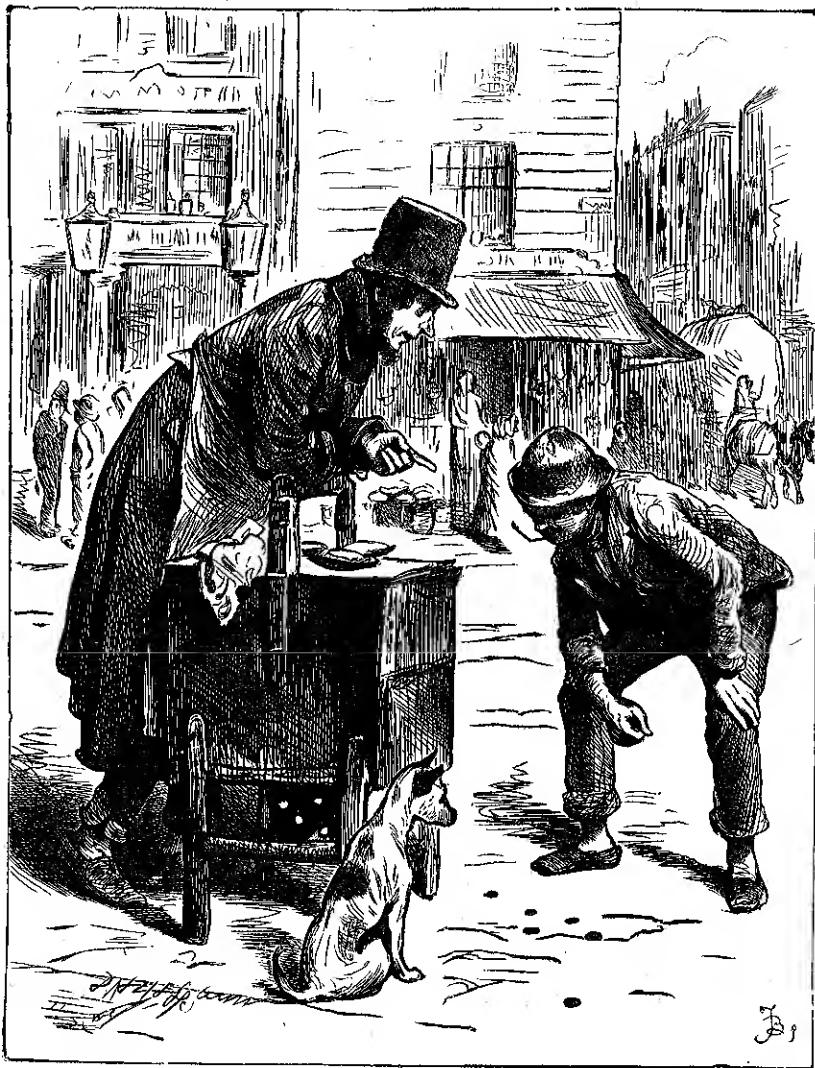
"Heel goed van u, dat zoo te zeggen, mijnheer," antwoordde juffrouw Tox, "en ik kan u oprecht verzekeren, dat het mij een groot genoegen zal zijn, en dat wat ik ook voor de kinderen zal mogen doen, gij er mij meer dan voor beloonen zult, als gij goedwillig en eenvoudig deze afspraak aanneemt, zonder er een woord meer over te

EEN VRIENDSCHAPPELIJKE OVEREENKOMST

zeggen."

Het verdrag werd dadelijk bekrachtigd; en juffrouw Tox voelde zich alreeds zoo thuis, dat zij zonder uitstel den kinderen eenvoorloopig examen afnam — waarbij Toodle bewonderend toelisterde — en hun

de Slijper er nog was, bood hij beleefd aan haar te begeleiden; en daar het voor juffrouw Tox wel iets van belang was naar huis gebracht te worden door een jongmensch, dat door mijnheer Dombey het eerst in dat mannelijke kleedingstuk was

HIJ LIEP GRINNIKEND WEG OM HET GELDSTUK TE WISSELEN, EN VERBRASTE HET TOEN AAN EEN PASTEI-STALLETJE.

namen, leeftijden en bekwaamheden op een stukje papier aantekende. Door deze ceremonie en het daaropvolgende gekeuvel vloog de tijd om tot na het gewone uur van naar bed gaan, en bleef juffrouw Tox bij den haard van de Toodle's zitten, tot het te laat voor haar was om alleen naar huis te gaan. Daar echter de welgemanier-

gestoken, waarvan zij zelden den naam uitsprak, nam zij dit voorstel met graagte aan.

Na Polly en Toodle een hand gegeven en al de kinderen gekust te hebben, verliet juffrouw Tox, een uitstekenden indruk achterlatend, het huis met zoo'n licht hart, dat mevrouw Chick er zich misschien over geërgerd zou hebben, als die goede vrouw

het had kunnen weten.

Rob de Slijper had uit bescheidenheid achter haar willen blijven, maar juffrouw Tox verlangde dat hij naast haar zou komen loopen om met elkaar te kunnen praten, en „hoorde hem onderweg zoo'n beetje uit,“ zooals zij later tegen zijn moeder zei.

Bij dit uithooren kwam er zooveel moois voor den dag, dat juffrouw Tox bijzonder met hem was ingenomen. Er was nooit een beter en meer belovend, nooit een hartelijker, degelijker, voorzichtiger, eerlijker, nuchterder, zachtzinniger en oprechter jongmensch geweest, dan toen Rob zich op dien avond liet uithooren.

„Het doet mij werkelijk veel genoegen dat ik u ken,“ zei juffrouw Tox, toen zij aan haar eigen deur gekomen was. „Ik hoop dat ge mij als uw vriendin zult beschouwen en mij zoo dikwijls zult komen opzoeken als gij wilt. Hebt ge ook een spaarpot?“

„Ja, juffrouw,“ antwoordde Rob; „ik bewaar mijn geld, totdat ik genoeg heb om het op de bank te zetten, juffrouw.“

„Heel loffelijk,“ zei juffrouw Tox. „Het doet mij genoegen dat te hooren. Steek er dan die halve kroon ook in, als het u beleeft.“

„O, wel bedankt, juffrouw,“ antwoordde Rob, „maar ik kan er werkelijk niet aan denken er u mee te ontriefen.“

„Ik prijs uw zucht voor onafhankelijkheid,“ zei juffrouw Tox; „maar gij ontrief mij niet, dat verzeker ik u. Ik zal er boos om worden als gij ze niet aanneemt, als een bewijs van mijn goeden wil. Goedenacht, Robin.“

„Goedennacht, juffrouw,“ zei Rob, „en wel bedankt.“

Hij liep grinnikend weg om het geldstuk te wisselen, en verbraste het toen aan een pastei-stalletje. Maar in de Slijpersschool leerde men ook geen eergevoel; het daar heerschende stelsel was bijzonder geschikt om huichelarij aan te kweken; zoo zelfs dat vele familieleden en meesters van gewezen Slijpers zeiden: „Als het dat is wat er van de opvoeding van den minderen man komt, laten wij er dan liever in 't geheel geen hebben.“ Sommige, die verder doordachten, zeiden: „laten wij een betere hebben.“ Maar het bestuur van het Slijpers Gilde was voor hen altijd klaar, door eenige jongens uit te zoeken die, in weerwil van het stelsel, goed waren uitgevallen, en brutaalweg te beweren, dat zij alleen ten gevolge van het stelsel zoo uitgevallen waren. Dit maakte dan die vitters beschaamd, en bevestigde den roem van het Slijpers Gilde.

HOOFDSTUK XXXIX.

Verdere avonturen van den zeekapitein Edward Cuttle.

De tijd, vast van voet en krachtig van wil, had zich zoo gerept, dat het jaar, dat de oude instrumentmaker had bepaald als de tijd dien zijn vriend moest wachten om het verzegelde pakje te openen, dat hij bij zijn brief had achtergelaten, nu bijna verlopen was, en kapitein Cuttle het op een avond met een mengeling van nieuwsgierigheid en ongerustheid zat te bekijken.

De kapitein zou er, als man van eer, even weinig aan gedacht hebben het pakje een uur voor den afloop van den voorgeschreven tijd te openen, als om zich zelf te openen teneinde zich van binnen te bekijken. Hij haalde het alleen maar, als hij zijn eerste avondpijp rookte, te voorschijn, legde het op de tafel, en zat het dan twee of drie uur achtereen met stillen ernst van buiten aan te staren. Soms, als hij het op die manier een tamelijk langen tijd had beschouwd, schoof de kapitein zijn stoel langzamerhand al verder en verder achteruit, als om buiten den kring van de toovermacht te komen; maar als dit zijn bedoeling was, lukte het hem toch nooit; want zelfs als hij tegen den muur van het kamertje gekomen was, bleef het pakje hem toch aantrekken, of als zijn oogen, peinzend zwerfend, naar de zoldering of het vuur dwaalden, ging het beeld van het pakje dadelijk mee en posteerde zich tusschen de kolen of tegen de wijkalk aan.

Wat zijn Hartediefje betrof, kende de vaderlijke genegenheid en opgetogenheid van den kapitein geen verandering. Maar sedert zijn laatste gesprek met Carker, was kapitein Cuttle begonnen te twifelen, of zijn vroegere tussschenkomst ten behoeve van die jongedame en Walter, zijn lieven jongen, wel zoo voordeelig was geweest als hij had kunnen wenschen en destijds geloofd had. De kapitein was, kortom, ernstig bezorgd, dat hij meer kwaad dan goed had gedaan; en in zijn wroeging en bescheidenheid deed hij de beste boete die hij doen kon, door zich overal vandaan te houden, waar hij iemand nog meer kwaad zou kunnen doen, en zich, als het ware, als een ongeluksvogel overboord te werpen.

Zoo door zijn eigen vonnis tusssen de instrumenten begraven, kwam de kapitein nooit meer in de nabijheid van Dombey's huis, en liet hij Florence en Suze Nipper niets meer van zich zien of hooren. Hij brak zelfs den omgang met Perch af, toen deze

hem een volgenden keer kwam bezoeken, door dien heer droogjes te verzekeren, dat hij hem voor zijn gezelschap dankbaar was, maar zich voortaan van zulke bezoeken wilde afhouden, daar hij niet wist welk kruitmagazijn hij, zonder het te willen, in de lucht kon doen vliegen. In deze hem door zich zelf opgelegde afzondering sleet de kapitein heele dagen en weken zonder een enkel woord met iemand te wisselen behalve met Rob den Slijper, dien hij voor een model van belangelooze verknochtheid en trouw hield. In deze afzondering zat de kapitein 's avonds het pakje aan te staren en al rookend aan Florence en den armen Walter te denken, tot zij voor zijn eenvoudige verbeelding beiden dood schenen en nu in eeuwige jeugd de schoone onschuldige kinderen van zijn eerste herinnering bleven.

De kapitein verzuimde echter door dit gepeins zijn eigen stichting en de opvoeding van Rob den Slijper niet. Gewoonlijk moest deze jongeling den kapitein elken avond een uur uit een boek voorlezen; en daar de kapitein blindelings geloofde dat in alle boeken niets anders dan de waarheid stond, verzamelde hij aldus vele merkwaardige feiten. Op Zondagavond las de kapitein altijd voor zich zelf, voor hij naar bed ging, zekere Goddelijke Rede, die eens op een berg werd uitgesproken; en hoewel hij gewoon was den tekst, zonder boek, op zijn eigenaardige manier aan te halen, scheen hij toch met een even eerbiedig gevoel van den hemelschen geest daarin te lezen, alsof hij dien in het Grieksch van buiten kende en in staat was over ieder vers een aantal scherpe theologische verhandelingen te schrijven.

Rob de Slijper, wiens eerbied voor de Heilige Schriften, onder het bewonderenswaardige stelsel van de Slijpersschool, ontwikkeld was door hem aanhoudend over al de eigennamen in de geslachtsregisters van Israël te laten struikelen en bij wijze van straf moeilijke verzen te laten opzeggen, alsmede door hem op zesjarigen leeftijd met zijn leeren broek, driemaal op een Zondag, in parade heel ver naar een heel warme kerk te laten trekken, waar een groot orgel hem door zijn slaperige hoofd bromde, als een reusachtige nijvere bij — Rob de Slijper hield zich alsof hij geweldig gesticht was wanneer de kapitein met lezen ophield, en zat doorgaans te geeuwen en te knikkebollen zoolang het lezen duurde; welke laatste omstandigheid nooit door den kapitein werd vermoed.

Kapitein Cuttle ging ook, als man van za-

ken, aan het boekhouden. In zijn boeken schreef hij observaties over het weer, en over den stroom van wagens en andere rijtuigen, waarvan hij opmerkte dat deze in die buurt 's morgens en gedurende het grootste gedeelte van den dag westwaarts en 's avonds oostwaarts trok. Daar zich in een week twee of drie „kruisers” vertoonden, die hem „praaiden” — zoo werd het door den kapitein geboekt — over een bril, en, zonder iets te koopen, zeiden dat zij nog wel eens zouden aankomen, begreep de kapitein dat de zaken beter begonnen te gaan, en noteerde dit ook in zijn dagboek; terwijl de wind toen (wat hij eerst opteekende) tamelijk frisch woei, west ten noorden, daar hij in den nacht veranderd was.

Een van de voornaamste moeilijkheden van den kapitein was Toots, die dikwijls aankwam, en, zonder veel te zeggen, in de meening scheen te verkeeren dat het achterkamertje een heel geschikt vertrekje was om in te zitten grinniken, aangezien hij het daartoe bij halve uren achtereen kwam gebruiken, zonder daarom met den kapitein op vrouwelijker voet te komen. De kapitein, door zijn jongste ervaring voorzichtig geworden, kon het maar niet met zich zelf eens worden of Toots inderdaad de onnoozele bloed was dien hij scheen te zijn, dan wel een listige veinzaard en huichelaar. Zijn herhaalde toespelingen op juffrouw Dombey waren verdacht; maar de kapitein voelde zich heimelijk ingenomen door de vrouwelijkheid die Toots hem scheen te bewijzen, en wilde dus vooreerst nog niet ongunstig over hem oordeelen. Hij keek hem alleen maar, als hij het onderwerp naderde dat hen het naast aan het hart lag, met onbeschrijflijke schranderheid aan.

„Kapitein Gills,” flapte Toots eens volkomen onverwachts uit, zooals zijn manier was, „denkt gij dat gij gunstig zoudt kunnen denken over dat voorstel van mij, en mij het plezier zoudt kunnen doen, vriendschap met u te mogen sluiten?”

„Wel, ik zal u eens zeggen hoe het is, mijn jongen,” zei de kapitein; „ik heb dat eens overlegd.”

„Kapitein Gills, dat is heel vriendelijk van u,” hervatte Toots, „en ik ben u bijzonder verplicht. Op mijn woord van eer, kapitein Gills, het zou een weldaad voor mij zijn als ik het plezier mocht hebben om vriendschap met u te sluiten. Dat zou het werkelijk.”

„Gij ziet wel, mijn jongen,” zei de kapitein langzaam redeneerend, „ik ken u niet.”

„Maar gij kunt mij nooit kennen, kapi-

tein Gills," antwoordde Toots, bij zijn à-propos blijvend, „als gij mij het plezier niet doet om vriendschap met u te mogen sluiten."

De kapitein scheen getroffen door het juiste en origineele van deze opmerking, en keek Toots aan alsof hij dacht dat er veel meer achter hem stak dan hij zich verbeeld had.

„Goed gezegd, mijn jongen," zei de kapitein, peinzend knikkend, „en heel waar. Kijk nu eens hier. Gij hebt mij het een en ander verteld waaruit ik opmaak dat gij bewondering voelt voor een zeker lief schepseltje. Hè?"

„Kapitein Gills," zei Toots, geweldige gebaren makend met de hand waarin hij zijn hoed hield. „Bewondering is het juiste woord niet. Op mijn woord, gij hebt er geen begrip van wat mijn gevoel is. Als men mij kon zwart verven en tot juffrouw Dombey's slaaf kon maken, zou ik het als een gunst beschouwen. Als ik, met opoffering van alles wat ik bezit, in juffrouw Dombey's hond veranderd kon worden, denk ik — denk ik werkelijk dat ik nooit zou ophouden met kwispelstaarten. Zoo volmaakt gelukkig zou ik zijn, kapitein Gills."

Toots zei dit met waterige oogen, en drukte, met diepe aandoening, zijn hoed tegen zijn borst.

„Mijn jongen," antwoordde de kapitein, tot medelijden bewogen, „als gij dat werkelijk ernstig meent. . . ."

„Kapitein Gills," riep Toots uit, „ik meen het zoo verschrikkelijk ernstig, en ik ben in zoo'n gemoedstoestand, dat ik, als ik het op een gloeiend stuk ijzer, of op een kool vuur, of op gesmolten lood, of brandend lak, of iets van dien aard, kon bezweren, werkelijk blij zou zijn als ik mij pijn deed, om mijn gevoel maar wat lucht te geven." En Toots keek haastig in de kamer rond, als zocht hij naar het een of andere middel om zijn vreeselijke voornemen te volvoeren.

De kapitein schoof zijn blinkenden hoed op zijn hoofd achterover, streek over zijn gezicht met zijn zware hand — daardoor zijn neus nog bonter makend — plantte zich vlak voor Toots, haakte hem bij de lapel van zijn jasje, en sprak hem met deze woorden toe, terwijl Toots hem heel aandachtig en eenigszins verwonderd aanstaarde:

„Als gij het ernstig meent, ziet gij, mijn jongen, zijt gij een voorwerp van menscheelievendheid, en menscheelievendheid is de schoonste parel in de kroon op het hoofd van een Brit, wat gij kunt nazien in de constitutie, zooals in Rule Britannia staat,

en als gij dat vindt, dan hebt gij daar het charter, waarvan die beschermengelen zoo dikwijls zingen. Sta vast nu! Dat voorstel van u brengt mij een beetje van streek. En waarom? Omdat ik, verstaat ge, hier in deze wateren maar alleen rondzwalk, en geen maat heb, en misschien daar ook niet naar verlang. Sta vast. Gij hebt mij eerst gepraaid om een zekere jongedame, die u had ingepalmd. Als gij en ik elkaar nu gezelschap zullen houden, dan moet de naam van dat jonge schepseltje nooit genoemd worden. Ik weet niet wat voor kwaad er al gebeurd is door er vroeger al te vrij over te spreken, en daarbij houd ik het. Begrijpt ge mij zoo'n beetje, mijn jongen?"

„Wel, gij moet het mij niet kwalijk nemen, kapitein Gills," antwoordde Toots, „als ik u soms niet heelemaal kan volgen. Maar op mijn woord, ik — het is toch hard, kapitein Gills, niet over juffrouw Dombey te mogen spreken. Ik heb werkelijk zoo'n vreeselijken druk hier," daarbij legde Toots weemoedig beide handen op zijn borst, „dat ik nacht en dag een gevoel heb, alsof er iemand op mij zat."

„Dat zijn de voorwaarden, die ik stel," zei de kapitein. „Als gij ze te hard vindt, mijn jongen, wat ze misschien ook wel zijn, laat ze dan staan, en laten wij als goede vrienden scheiden."

„Kapitein Gills," antwoordde Toots, „ik weet bijna niet hoe het is, maar na wat gij mij gezegd hebt toen ik de eerste maal hier kwam, voel ik — dat ik liever in uw gezelschap aan juffrouw Dombey wil denken, dan bij iemand anders over haar praten. Dus kapitein Gills, als ge mij het plezier wilt doen met u vriendschap te mogen sluiten, zal ik dat heel graag op uw eigen voorwaarden doen. Ik wil eerlijk zijn, kapitein Gills," zei Toots, zijn uitgestoken hand nog even terugtrekkend, „en daarom moet ik zeggen, dat ik niet kan nalaten aan juffrouw Dombey te denken. Het is mij onmogelijk te beloven, dat ik niet aan haar denken zal."

„Mijn jongen," zei de kapitein, wiens achting voor Toots door deze oprechte bekentenis sterk werd verhoogd, „iemand's gedachten zijn net als de wind, en niemand kan lang achtereen daarvoor instaan. Is het een accoord wat woorden betreft?"

„Wat woorden betreft, kapitein Gills," antwoordde Toots, „denk ik dat ik mij wel kan verbinden."

Toen gaf Toots den kapitein zijn hand er op; en de kapitein gaf hem, met veel vertoon van vriendelijke goedgunstigheid, uitdrukkelijk verlof om bij hem te blijven

komen. Toots scheen bijzonder verheugd over dit geluk, en bleef, zoolang zijn bezoek nog duurde, vergenoegd zitten grinniken. De kapitein, van zijn kant, was niet weinig in zijn schik met zijn positie als begunstiger en beschermer, en buitengewoon tevreden over zijn eigen voorzichtigheid en schran-derheid.

Maar hoe rijk kapitein Cuttle ook met deze hoedanigheden was bedeeld, hij kreeg denzelfden avond nog een onverwachte

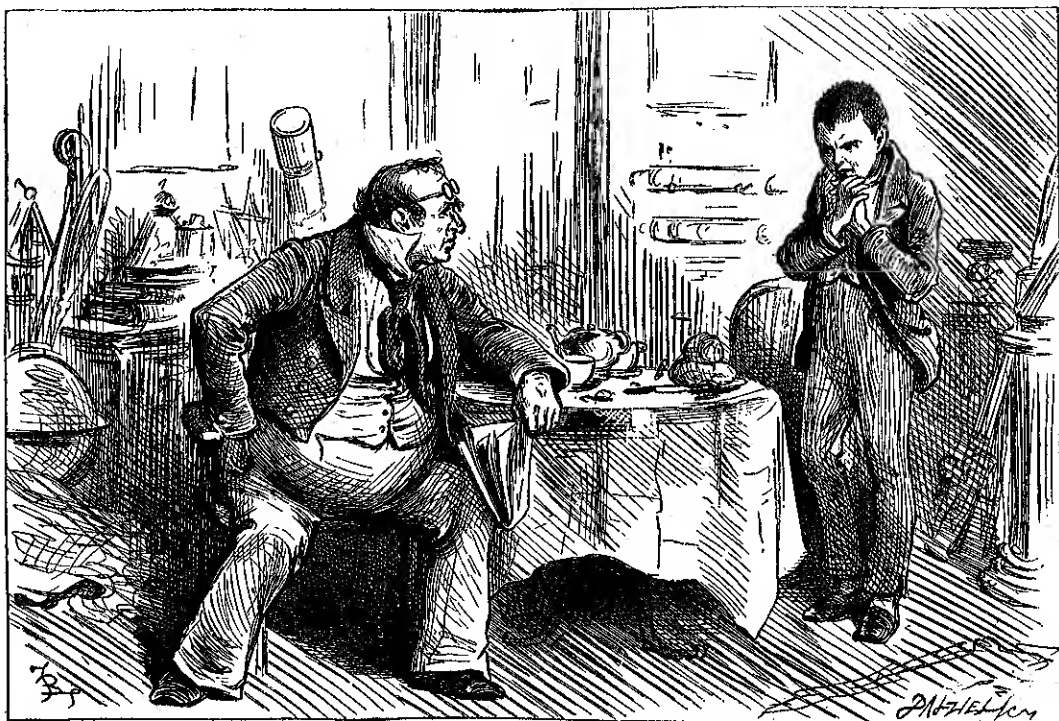
„Omdat ik de mijne maar wilde wegdoen, kapitein,” zei Rob.

„Zoo zoo!” zei de kapitein, zijn ruige wenkbrauwen een beetje optrekkend.

„Ja; ik ga weg, kapitein,” zei Rob.

„Weg? Waar ga je dan naar toe?” vroeg de kapitein, over zijn bril heen naar hem omkijkend.

„Wat? Wist gij dan niet dat ik van u vandaan zou gaan, kapitein?” zei Rob, met een gluiperigen glimlach.

„ZUL JE DAN VAN JE VLAG GAAN DESERTEEREN, JONGETJE?” ZEI DE KAPITEIN, NA HEM LANG TE HEBBEN AANGEKEKEN.

verrassing, van geen minder oprecht en eenvoudig jongmensch dan Rob den Slijper. Deze argelooze knaap, die aan dezelfde tafel thee dronk en deemoedig over zijn kopje gebogen zat, intusschen met zijdelingsche blikken op zijn meester lettend, die met veel moeite, maar met groote statigheid, door zijn bril de courant las, verbrak de stilte door te zeggen:

„Neem mij niet kwalijk, kapitein; maar gij zult misschien geen duiven noodig hebben, is 't wel?”

„Nee, mijn jongen,” antwoordde de kapitein.

De kapitein legde de courant neer, zette zijn bril af, en keek den deserteur strak aan.

„Wel ja, kapitein, ik zou u waarschuwen. Ik dacht dat gij er misschien al tevoren iets van geweten hadt,” zei Rob, zijn handen wrijvend en opstaand. „Als ge zoo goed kondt zijn om u gauw van iemand anders te voorzien, kapitein, zou mij dat best gelegen komen. Ge zoudt dat zeker niet tegen morgenochtend al kunnen doen, vrees ik, kapitein; is 't wel?”

„Zul je dan van je vlag gaan deserteeren, jongetje?” zei de kapitein, na hem lang te

hebben aangekeken.

„Het is toch wel hard voor een jongen, kapitein,” zei de teerhartige Rob, gekrenkt en verontwaardigd tegelijk, „dat hij niet eens behoorlijk zijn dienst kan opzeggen, of men moet hem zoo zuur aankijken en hem een deserteur noemen. Het staat u niet vrij om een armen jongen uit te schelden, kapitein. Omdat ik een knecht ben en gij een meester zijt, moogt ge mij toch geen slechten naam geven. Wat voor kwaad heb ik gedaan? Komaan, kapitein, zeg mij wat ik misdaan heb.”

De diepgetroffen Slijper hilde, en duwde zijn manchete tegen zijn oog.

„Komaan, kapitein,” riep de beleedigde jongen uit, „laat hooren waaraan ik schuldig ben. Wat heb ik gedaan? Heb ik van het goed gestolen? Heb ik het huis in brand gestoken? Zoo ja, waarom laat ge mij dan niet oppakken en voor het gerecht brengen? Maar een jongen zijn goeden naam te ontnemen, die een goede knecht voor u is geweest, omdat hij zich zelf niet in het licht wil staan voor uw profijt, wat een onrecht is dat en wat een belooning voor trouwen dienst! Dat is goed om een jongen voor altijd te bederven en om hem op den slechten weg te brengen. Ik ben verbaasd over u, kapitein, dat ben ik.”

Dit alles bracht de Slijper uit met een jankend gehuil, terwijl hij voorzichtig achteruit naar de deur week.

„Dus heb je een andere betrekking, jongetje, niet waar?” zei de kapitein, hem nog strak aankijkend.

„Ja, kapitein, als gij het dan weten wilt, ik heb een andere betrekking,” zei Rob, steeds meer achteruitgaand, „een betere betrekking dan ik hier heb, en waar ik niet eens uw voorspraak nodig heb, wat gelukkig voor mij is, na al het vuil waarmee ge mij gegooit hebt, omdat ik arm ben en het mij niet schikt, mij zelf in het licht te staan voor uw profijt. Waarom verwijt gij het mij dat ik arm ben en mij zelf niet voor uw profijt in het licht wil staan, kapitein? Hoe kunt gij u zoo gemeen aanstellen?”

„Hoor eens hier, jongetje,” antwoordde de vreedzame kapitein. „Laat maar niet meer van die woorden los.”

„Wel, laat gij dan ook niet meer van uw woorden los,” zei de gegriefde Rob hierop, nog harder jankend en zich in den winkel terugtrekkend. „Ik heb liever, dat gij mijn bloed neemt dan mijn goeden naam.”

„Omdat je,” vervolgde de kapitein bedaard, „misschien wel eens van zooiets als een eindje touw hebt gehoord.”

„Of ik — zoo?” riep de smalende Slijper

uit. „Neen, kapitein. Van zoo'n ding heb ik nooit gehoord.”

„Wel,” zei de kapitein, „dan geloof ik dat je er tamelijk gauw meer van zult weten, als je niet heel goed uitkijkt. Ik kan je seinen wel onderscheiden, jongetje. Je kunt gaan.”

„Zoo, mag ik dadelijk, kapitein?” riep Rob, verheugd over dezen afloop. „Maar let er wel op dat ik niet gevraagd heb om dadelijk te gaan, kapitein. Gij moet mij niet weer een slechten naam geven, omdat gij mij uit eigen verkiezing wegstuurt. En gij moet niets van mijn loon inhouden, kapitein.”

Zijn meester besliste dit laatste punt door het blikken busje te voorschijn te halen en het volle loon van den Slijper op de tafel uit te tellen. Zuchtend en snikkend, en diep in zijn gevoel gekwetst, nam Rob de stukken een voor een op, met een zucht en een snik voor elk, en knoopte ze één voor één in zijn zakdoek; daarna klom hij naar het dak van het huis en vulde zijn hoed en zijn zakken met duiven; vervolgens kwam hij weer naar beneden, ging naar zijn bed onder de toonbank en pakte zijn bundeltje, nog harder zuchtend en snikkend, alsof oude herinneringen zijn hart doorsneden; daarop jankte hij: „Goedennacht, kapitein. Ik ga zonder boosheid van u vandaan;” tenslotte naar buiten stappend, trok hij, als een afscheidsafront, den houten adelborst bij zijn neus, en liep in grijnzenden triomf de straat uit.

De kapitein, alleen gelaten, hervatte zijn onderzoek van het nieuws alsof er niets buitengewoons of onverwachts gebeurd was, en las met den grootsten ijver voort. Maar geen enkel woord begreep kapitein Cuttle, hoewel hij er een groot aantal las, want Rob de Slijper liep de heele courant door langs de kolommen op en neer.

Het is twijfelachtig of de brave kapitein zich ooit tot voor dit oogenblik volkomen verlaten had gevoeld; maar nu waren de oude Sam Gills, Walter en Hartediefje eerst werkelijk voor hem verloren, en nu eerst bedroog en smaadde Carker hem op het grievendst. Zij allen werden vertegenwoordigd door den valschen Rob, voor wien hij zoo dikwijls had uitgeweid over de herinneringen, die zijn binnenste verwarmden. Hij had in den valschen Rob geloofd en zich verheugd dat hij dit kon doen; hij had hem tot zijn gezelschap gemaakt als den laatsten van de bemanning van het oude schip; hij had met hem aan zijn rechterhand het commando over den houten adelborst overgenomen, hij had zijn plicht jegens hem willen

KAPITEIN CUTTLE VOELT ZICH VERLATEN

doen, en den jongen een genegenheid toegedragen, bijna alsof zij samen schipbreuk hadden geleden en op een onbewoonde plek waren aangespoeld. En nu de valsche Rob wantrouwen, verraad en laagheid in dat achterkamertje had gebracht, dat een soort van heilgdom was, was het kapitein Cuttle te moede, alsof het achterkamertje zelf nu ook wel had kunnen verzinken, zonder dat het hem veel verwonderde of speet.

Daarom las kapitein Cuttle de courant met groote aandacht maar zonder er iets van te begrijpen, en daarom zei kapitein Cuttle zoo goed als niets over Rob tot zich zelf, of wilde hij zich zelf bekennen dat hij aan hem dacht, of dat Rob er iets mee te maken had dat hij zich zoo eenzaam voelde als Robinson Crusoe.

Op dezelfde bedaarde en onverschillige manier stapte de kapitein in het donker naar Leadenhal Market en maakte daar een schikking met een waker, die de wacht had, om elken ochtend en avond de luiken van den houten adelborst te komen afnemen en voorzetten. Toen liep hij bij het eethuis aan, om het dagelijksche rantsoen, tot nog toe aan den houten adelborst geleverd, tot de helft te verminderen, en in de herberg, om het bier van den verrader af te zeggen. „Mijn jongen,” zei de kapitein ter verklaring tegen het juffertje in het buffet, „mijn jongen heeft een betere betrekking gezocht, juffrouw.” Tenslotte besloot de kapitein om het bed onder de toonbank in bezit te nemen, en daar 's nachts te slapen in plaats van boven, als eenige bewaker van den inventaris.

Uit dit bed stond de kapitein voortaan elken morgen om zes uur op en duwde zijn harden hoed op zijn hoofd, met het eenzame voorkomen van Crusoe, die zijn muts van geitenvel opzet; en hoewel zijn vrees voor een bezoek van den wilden stam der MacStinger's eenigszins was bekoeld, evenals een soortgelijke vrees bij den eenzamen schipbreukeling placht te bekoelen als er een lange tijd verliep zonder dat hij iets van de kannibalen bespeurde, bleef hij nog zijn geregelde verdedigingsstelsel in acht nemen, en waagde hij zich nooit in de nabijheid van een vrouwenhoed, zonder dien vooraf uit zijn kasteel te hebben waargenomen. Intusschen begon (daar hij in langen tijd geen bezoek van Toots kreeg, die hem schreef dat hij uit de stad was) zijn eigen stem een vreemden klank in zijn ooren te krijgen, en nam hij zoo de gewoonte aan om te zitten peinzen, dat de roode rand, door zijn harden blinkenden hoed op zijn voorhoofd veroorzaakt, soms pijn deed

van het ingespannen nadenken.

Daar het jaar nu om was, achtte kapitein Cuttle het raadzaam, het pakje te openen; maar aangezien hij altijd van plan was geweest dit in tegenwoordigheid van Rob den Slijper te doen, die het hem gebracht had, en hij zich verbeelde dat het behoorlijk was dit in iemands aanwezigheid te verrichten, was hij erg om een getuige verlegen. In deze verlegenheid, was het met buitengewone blijdschap dat hij eens onder de scheepsberichten de tijding vond, dat „De Voorzichtige Clara”, kapitein John Bunsby, weer van een kustvaart was teruggekomen; en dadelijk stuurde hij dezen filosoof over de post een brief, waarin hij het diepste stilzwijgen ten aanzien van zijn woning aanbeval, en verzocht om eens op een avond met een bezoek te worden ver-eerd.

Bunsby, een van de wijzen, die niet anders dan met volle overtuiging willen handelen, had enkele dagen noodig om zich ten volle van de overtuiging te doordringen dat hij zoo'n brief ontvangen had. Toen het hem echter gelukt was zich dat denkbeeld volkomen eigen te maken, stuurde hij spoedig een jongen met de boodschap: „Hij komt vanavond.” Dezen knaap was opgedragen om deze woorden uit te spreken en dan weer te verdwijnen, en vervulde dan ook zijn zending als een beteerd spook, met een geheimzinnige waarschuwing belast.

De kapitein, bijzonder daarmee in zijn schik, maakte toebereidselen van pijpen, rum en water, en verwachtte het bezoek in het achterkamertje. Tegen acht uur begreep de luisterende kapitein uit een dof geloei voor de deur, als kwam het van een zee-stier, gevolgd door het kloppen met een stok op het paneel, dat Bunsby voor de haven was; en zoodra de deur geopend was, kwam deze binnen, ruig en slordig, en met zijn strakke mahoniehouten gezicht, dat zooals gewoonlijk, geen bewustzijn scheen te hebben van iets dat het voor zich had, maar opletten naar iets scheen te turen dat in een heel andere wereldstreek voor-viel.

„Bunsby,” zei de kapitein, hem bij zijn hand grijpend, „hoe gaat het, mijn jongen, hoe gaat het?”

„Scheepskameraad,” antwoordde de stem in het binnenste van Bunsby, zonder dat die commandant zelf iets daarvan scheen te weten, „hartig, hartig!”

„Bunsby,” zei de kapitein, met onwillekeurige betoon van hulde aan zijn genie, „daar zijt ge weer hier! Een man die een oordeel kan uitspreken dat helderder is dan

diamant, en een man die hier in de kamer al eens een oordeel heeft uitgesproken, dat letterlijk is uitgekomen;" wat de kapitein oprecht geloofde.

"Ja, ja!" bromde Bunsby.

"Letterlijk!" zei de kapitein.

"Want waarom?" bromde Bunsby, zijn vriend nu voor de eerste maal aankijkend. "Hoe dat? Zoo ja, waarom niet? Dus!" Met deze orakelachtige woorden — die den kapitein bijna duizelig schenen te doen worden, zooveel vermoedens en twijfelingen brachten zij bij hem teweeg — liet de wijze zich zijn ruige jas uittrekken, en vergezelde zijn vriend naar het achterkamertje, waar zijn hand dadelijk op de rumflesch neerkwam, waaruit hij een stevig glas gróg gereedmaakte; en kort daarna op een pijp, die hij stopte en aanstak.

Kapitein Cuttle, in beide opzichten zijn vriend navolgend, hoewel de strakke verstrooidheid van Bunsby ver boven zijn vermogen was, zat aan het andere hoekje van den haard eerbiedig naar hem te kijken, alsof hij er op wachtte dat Bunsby eenig blijk van nieuwsgierigheid zou geven of hem zou aanmoedigen om ter zake te komen. Daar de mahoniehouten filosoof echter geen blijk gaf zich van iets bewust te zijn, behalve van warmte en tabaksrook, met één uitzondering, toen hij, zijn pijp uit zijn mond nemend, om plaats voor zijn glas te maken, met een heel grove stem opmerkte, dat zijn naam Jack Bunsby was — een gezegde dat niet veel gelegenheid gaf om een gesprek aan te knopen — verzocht de kapitein hem in een korte, maar vleierende inleiding om zijn aandacht, vertelde daarna de heele geschiedenis van oom Sam's verdwijnen, met de verandering daardoor in zijn eigen levenslot teweeggebracht, en besloot met het pakje op de tafel te leggen.

Na een lange pauze knikte Bunsby met zijn hoofd.

"Opendoen?" zei de kapitein.

Bunsby knikte nog eens.

De kapitein brak dus het zegel los, en bracht aldus twee dichtgevouwen papieren te voorschijn, waarvan hij één voor één de opschriften las: „Laatste Wil en Testament van Samuel Gills." „Brief aan Ned Cuttle."

Bunsby scheen, met zijn oog op de kust van Groenland, naar den inhoud te luisteren. De kapitein schraapte dus zijn keel en las den brief voor.

"Mijn waarde Ned Cuttle. Toen ik het plan vormde naar West-Indië te vertrekken...."

Hier hield de kapitein op en keek Bunsby

strak aan, die even strak naar de kust van Groenland keek.

"Teneinde alles in het werk te stellen om iets omtrent mijn lieven jongen te weten te komen, wist ik wel dat gij, als gij met mijn plan bekend waart, mij zoudt willen tegenhouden, of met mij mee zoudt willen gaan; en daarom hield ik het geheim. Als gij ooit dezen brief leest, Ned, zal ik waarschijnlijk wel dood zijn. Gij zult dan gemakkelijk de dwaasheid van een ouden vriend vergeven, en medelijden hebben met de ongerustheid en onzekerheid, die hem er toe dreven zoo'n reis te ondernemen. Dus niet meer daarover. Ik heb weinig hoop dat mijn arme jongen ooit deze woorden zal lezen, of uw oogen ooit meer met zijn openhartige gezicht zal verheugen." — „Neen, neen; nooit meer," zei kapitein Cuttle, treurig peinzend.

Een oogenblik later las hij voort: „Maar als hij er bij mocht zijn wanneer deze brief gelezen wordt;" de kapitein keek onwillekeurig rond en schudde zijn hoofd, „of er op een anderen tijd iets van mocht hooren," de kapitein schudde weer zijn hoofd, „dan geef ik hem mijn zegen. Ingeval het hierbij-gevoegde papier niet volgens de wet is geschreven, komt dat er heel weinig op aan, want het is voor niemand van eenig belang dan voor u en voor hem, en mijn verlangen is eenvoudig dat hij, als hij nog leeft, het weinige zal hebben dat ik bezit, en dat, als het anders is (wat ik vrees) gij het hebben zult, Ned. Gij zult mijn wensch eerbiedigen, dat weet ik. God zegen u daarvoor, en voor al uw vriendschap bovendien voor Samuel Gills."

"Bunsby," zei de kapitein, hem plechtig aansprekend, „wat maakt gij nu daaruit op? Daar zit gij, een man die van kindsbeen af zijn hoofd kapot heeft gevallen, en er door elke nieuwe barst nieuw verstand in heeft gekregen. Wat maakt gij nu hieruit op?"

"Als het mogelijk is," antwoordde Bunsby met buitengewonen spoed, „dat hij dood is, dan ben ik van meening dat hij niet terug zal komen. Als de mogelijkheid bestaat dat hij nog leeft, dan ben ik van meening dat hij het wel zal doen. Zeg ik dat hij het zal doen? Neen. Waarom niet? Omdat de ondervinding het zal leeren."

"Bunsby," zei kapitein Cuttle, die de uitspraken van zijn vriend des te hooger scheen te achten, naarmate hij het moeilijker vond om er iets van te begrijpen; „Bunsby," zei de kapitein met opgetogen bewondering, „gij voert met gemak een vracht van verstand, waarmee iemand van mijn tonnage gauw zou zinken. Maar wat

dit testament betreft, ik ben niet van plan iets met het goed te doen — God bewaar mij — behalve om het voor een meer rechtmatigen eigenaar te bewaren; en ik hoop dat de rechtmatige eigenaar, Sam Gills, nog leeft en nog terug zal komen, al is het vreemd dat hij geen rapporten heeft gestuurd. Wat zoudt ge er nu van denken, Bunsby, om deze papieren weer weg te stouwen en er buitenop te merken, dat zij op dien en dien dag in tegenwoordigheid van John Bunsby en Edward Cuttle geopend zijn?"

Daar Bunsby op de kust van Groenland of elders geen bezwaar tegen dit voorstel zag, werd het ten uitvoer gebracht; en de groote man, zijn oog daartoe even van Groenland terugroepend, zette zijn handteekening op het couvert, waarbij hij zich, met eigenaardige bescheidenheid, volkomen van het gebruik van hoofdletters onthield. Nadat kapitein Cuttle ook zijn link-sche handteekening er op had gezet en het pakje in de ijzeren kist had gesloten, verzocht hij zijn gast zich nog een glas klaar te maken en nog een pijp te rooken; en van zijn kant hetzelfde doend, raakte hij bij het vuur over het mogelijke lot van den ouden instrumentmaker aan het peinzen.

En nu had er een verrassing plaats van zoo'n verschrikkelijken aard, dat kapitein Cuttle, als de aanwezigheid van Bunsby hem niet had ondersteund, er volkomen onder zou zijn bezweken, en van dat noodlottige oogenblik af een verloren man zou zijn geweest.

Hoe de kapitein, zelfs in zijn blijdschap over het ontvangen van zoo'n gast, de deur alleen maar had kunnen dichtduwen, in plaats van ze te sluiten, aan welk verzuim hij zich inderdaad had schuldig gemaakt, is een van die vragen, die voor altijd punten van bespiegeling moeten blijven, als men ze niet in beschuldigingen tegen het noodlot wil veranderen. Maar door die ongesloten deur kwam op dat stille oogenblik de vreeselijke juffrouw MacStinger binnenstuiven, met Alexander MacStinger in haar moederlijke armen, en straf en wraak (om niet over Juliana MacStinger en haar broertje Charles, op zijn jeugdige speelplaatsen algemeen als Chowley bekend, te spreken) in haar gevolg. Zij kwam zoo snel en stil, alsof de wind haar uit de buurt van de Oost-Indische dokken had overgewaaid, dat kapitein Cuttle haar al een poosje had aangekeken, voor het kalme gezicht, waarmee hij had zitten peinzen, in een gezicht vol schrik en ontzetting veranderde.

Maar zoodra kapitein Cuttle den vollen

omvang van zijn ongeluk begreep, deed de zucht tot zelfbehoud hem een poging aanwenden om te vluchten. Naar het deurtje snellend, dat uit het achterkamertje naar het steile keldertrapje voerde, schoot hij met zijn hoofd vooruit daar naar binnen, als een man, die onverschillig voor builen en kneuzingen, zich alleen maar in de ingewanden der aarde zoekt te verbergen. Zijn dappere voornemen zou hem waarschijnlijk gelukt zijn, zonder de hartelijkheid van Juliana en Chowley, die hem bij zijn beenen grepen — een van deze lieve kinderen aan ieder been — en hem met een jammerlijk geschreeuw als een teruggevonden vriend begroetten. Intusschen had juffrouw MacStinger, die nooit iets van belang begon zonder eerst haar zoontje Alexander ondersteboven te keeren, om hem onder het bereik van een batterij van vlugge klappen te brengen, en hem dan neer te zetten om af te koelen, zooals de lezer hem eens gezien heeft, deze plechtigheid verricht, die bij deze gelegenheid een offerande aan de Furiën scheen te zijn; en nadat zij het slachtoffer op den grond had gezet, kwam zij op den kapitein af met een gezicht dat Bunsby, die tusschenbeide kwam, met krabben scheen te bedreigen.

Het geschreeuw van de twee oudste MacStinger's en het gehuil van den jeugdigen Alexander maakten dit tooneel nog verschrikkelijker; maar eerst toen er weer stilte heerschte, en de kapitein, geweldig zweetend, juffrouw MacStinger bedeesd stond aan te kijken, steeg het ontzettende daarvan ten top.

„O, kapitein Cuttle, kapitein Cuttle!" zei juffrouw MacStinger, iets tegen hem schuddend, dat men, als haar sekse niet zoo teer was, haar vuist zou kunnen noemen. „O, kapitein Cuttle, kapitein Cuttle, durft ge mij in mijn gezicht te kijken, zonder dat ge door den grond zinkt!"

De kapitein, die er alles behalve dapper uitzag, mompelde flauw: „Sta vast!"

„O, ik was wel een teerhartige zottin, toen ik u onder mijn dak nam, kapitein Cuttle, dat was ik," riep juffrouw MacStinger. „Als ik aan de weldaden denk waarmee ik dien man heb overladen, en de manier waarop ik mijn kinderen leerde hem lief te hebben en te eeren alsof hij een vader voor hen was, al was er geen vrouw, ja zelfs geen commensaal in de straat, of ze wisten dat ik geld op dien man toelegde met zijn slobberen en flobberen." Juffrouw MacStinger gebruikte het laatste woord om het rijm en ter versterking van den nadruk, niet zoozeer om

een bepaald denkbeeld uit te drukken; „en al sprak men er schande van dat hij zoo leefde met een brave vrouw, vroeg en laat bij de hand om voor haar huishouden wat te verdienen, en die haar huis zoo zindelijk houdt, dat iemand van den vloer of van de trap zou kunnen eten, ja zelfs theedrinken als hij wilde, in weerwil van al zijn slobberen en flobberen, zooveel moeite gaf ik mij om hem.”

Zij hield even op om adem te halen, en triomfeerde er in dat zij het flobberen van den kapitein nog eens zoo gelukkig te pas had gebracht.

„En hij loopt we-e-g!” riep juffrouw MacStinger, met een uithaal van het laatste woord, die den ongelukkigen kapitein zich zelf voor den laagsten van alle stervelingen deed houden, „en houdt zich een jaar lang schuil! Voor een vrouw! Dat doet zijn geweten. Hij durft haar niet onder de oogen te komen, maar kruipt weg als een deserteur. Wel, als dat kleine kind van mij,” zei juffrouw MacStinger, heel snel sprekend, „zoo wilde wegkruipen, zou ik als moeder mijn plicht tegenover hem doen, tot hij bont en blauw was.”

De jeugdige Alexander, die dit als een stellige belofte opnam, tuimelde van schrik omver, bleef met zijn schoenzooltjes omhoog op den vloer liggen en hief zoo'n ooverdoovend geschreeuw aan, dat juffrouw MacStinger het noodig vond hem op haar arm te nemen, en hem nu en dan, als hij opnieuw uitbarstte, te sussen, door hem te schudden op een manier, die zijn tandjes scheen te moeten losmaken.

„Een aardig soort man is kapitein Cuttle,” zei juffrouw MacStinger, „om zich zooveel van hem aan te trekken, dat men er niet van slapen kan, en er van flauw valt, en hem voor dood houdt, en de heele stad op en neer loopt, alsof men gek was, om naar hem te vragen! Een aardig soort man, ha, ha, ha! Hij is al die angst en moeite wel waard, en nog meer. Och Heere, dat betekent allemaal niets! Ha, ha, ha! Kapitein Cuttle,” zei juffrouw MacStinger, met een stem vol barsche strengheid, „ik wensch te weten, of gij naar huis komt.”

De verschrikte kapitein keek in zijn hoed, alsof hij er niets meer op wist dan dien op te zetten en zich over te geven.

„Kapitein Cuttle,” herhaalde juffrouw MacStinger op denzelfden vasten toon, „ik wensch te weten of gij nu naar huis komt.”

De kapitein scheen volkomen bereid om mee te gaan, maar mompelde flauw iets van „zooveel drukte niet maken.”

„Ja, ja, ja,” zei nu Bunsby op een be-

daarden toon. „Zachtjes aan, vrouwtje, zachtjes aan!”

„En wie moogt gij wel zijn, mijnheer?” zei juffrouw MacStinger heel preutsch en statig. „Hebt gij ooit op nummer negen op Brig Place gewoond, mijnheer? Mijn geheugen mag slecht zijn, maar ik geloof toch niet bij mij. Een zekere juffrouw Jollson heeft vóór mij op nummer negen gewoond, en misschien ziet ge mij voor haar aan. Dat is de eenige manier waarop ik uw familiariteit kan verklaren, mijnheer.”

„Kom, kom; zachtjes aan, vrouwtje,” zei Bunsby.

Kapitein Cuttle kon het nauwelijks gelooven, zelfs van dezen grooten man, hoewel hij het met zijn eigen oogen zag; maar Bunsby, moedig dichterbij komend, sloeg zijn ruigen blauwen arm om juffrouw MacStinger heen, en verteederde haar, door de magische manier waarop hij dit deed, en met zoo weinig woorden — hij zei niets meer — zoo, dat zij, na hem even te hebben aangekeken, in tranen wegsmolt, en zei dat een kind haar nu aankon, zoo had zij haar moed verloren.

Sprakeloos van verbazing zag de kapitein hem die onverbiddelijke vrouw naar den winkel brengen, terugkomen om rum, water en een kaars te halen, en haar volkomen kalmeeren, zonder naar het scheen een woord te zeggen. Weldra kwam hij nog eens binnen kijken met zijn jas aan en zei: „Cuttle, ik ga haar als convooi naar huis brengen”; en met grooter verslagenheid, dan wanneer hij zelf in de boeien was gezet om hem veilig naar Brig Place te vervoeren, zag de kapitein de familie vreedzaam aftrekken, met juffrouw MacStinger aan het hoofd. Hij had nauwelijks tijd om het blikken busje te krijgen, en Juliana, zijn gewezen lieveling, en Chowley tersluiks wat geld in de hand te stoppen, of de houten adelborst werd door allen verlaten, en Bunsby, fluisterend dat hij Ned Cuttle nog eens zou praaën voor hij weer naar boord ging, trok de deur achter zich dicht.

Een onrustige twijfel dat hij gedroomd moest hebben of spoken had gezien, en geen familie van vleesch en bloed, kwelde den kapitein in het eerst toen hij weer naar het achterkamertje ging en zich daar alleen bevond. Daarop volgde een toestand van verrukking, vol onbeperkt geloof aan een onmetelijke bewondering voor den gezagvoerder van „De Voorzichtige Clara”.

Toen echter de tijd verliep en Bunsby niet terugkwam begon de kapitein onaangename twijfelingen van een anderen aard te ontwaren. Of Bunsby listig naar Brig

Place was gelokt en daar in hechtenis werd gehouden als gijzelaar voor zijn vriend; in welk geval het den kapitein als man van eer zou betamen hem te verlossen door het opofferen van zijn eigen vrijheid. Of hij door juffrouw MacStinger aangevallen en overwonnen was, en zich schaamde om zich na zijn nederlaag te vertoonen. Of juffrouw MacStinger, zich in de grilligheid van haar temperament bedenkend, was teruggekeerd om den houten adelborst nog eens aan boord te komen, en Bunsby, veinzend haar een korteren weg te willen wijzen, de familie in de woestenijen van de stad trachtte te doen verdwalen. En vooral wat hij, kapitein Cuttle, wel zou behooren te doen, ingeval hij nooit meer iets van de MacStinger's of van Bunsby hoorde, wat, met al die verwonderlijke en onverwachte gebeurtenissen, heel goed gebeuren kon.

Hij overlegde dat alles bij zich zelf tot hij er moe van werd; en nog verscheen er geen Bunsby. Hij maakte zijn bed onder de toonbank op, gereed om er in te krui-
pen; en nog geen Bunsby. Eindelijk, toen de kapitein hem voor dien avond althans had opgegeven en begonnen was, zich te ontkleeden, hoorde hij het geluid van naderende wielen, die voor de deur stilhiel-
den en daarop volgde Bunsby's roepen.

De kapitein beefde bij de gedachte dat hij juffrouw MacStinger niet had kunnen kwijt-
raken en in die koets terugbracht.

Maar neen. Bunsby had niets anders bij zich dan een grooten koffer, dien hij eigen-
handig naar binnen sleepte, en waarop hij, zoodra hij dien naar binnen had gesleept, ging zitten. Kapitein Cuttle herkende daarin den koffer dien hij bij juffrouw MacStinger had achtergelaten, en toen hij, met de kaars in zijn hand, Bunsby oplettender bekeek, meende hij dat deze een nat zeil had, of ronduit gezegd, dronken was. Het was echter moeilijk hiervan zekerheid te krijgen, daar de commandant, wanneer hij nuchter was, evenmin eenig spoor van uitdrukking op zijn gezicht had.

„Cuttle,” zei Bunsby, van den koffer op-
staand en het deksel openend, „is dat uw
plunje?”

Kapitein Cuttle keek in den koffer en
herkende zijn eigendom.

„Vrij aardig opgeknapt, is 't niet, scheeps-
kameraad?” zei Bunsby.

De dankbare en verbijsterde kapitein
greep zijn hand en wilde zijn gevoel in een
opgelogen antwoord lucht geven, toen
Bunsby zich met een ruk losmaakte en een
poging scheen te doen om met zijn draai-
ende oog te lonken, waarvan het eenige

gevolg, in zijn toestand, was dat hij zijn
evenwicht kwijtraakte en bijna omver tui-
melde. Toen deed hij onverwachts de deur
open en laveerde weg om met allen spoed
„De Voorzichtige Clara” weer op te zoeken
— wat men voor zijn vaste gewoonte hield,
wanneer hij begreep dat hij bijzonder had
uitgemunt.

Daar het hem niet beviel als men hem
te, dikwijls opzocht, besloot kapitein Cuttle
niet naar hem toe te gaan of iemand naar
hem toe te sturen, voordat hij zijn genadige
goedkeuring in dit opzicht had laten weten,
of er althans eenige tijd verlopen was. De
kapitein hervatte dus den volgenden mor-
gen zijn eenzame leven, en dacht vele och-
tenden, middagen en avonden diepzinnig na
over Sam Gills en de hoop op zijn terug-
komst. Dit vele denken versterkte hem in
die hoop; en hij vermaakte zich dikwijls
met op den instrumentmaker aan de deur
te staan wachten — wat hij nu, in zijn
zonderlinge vrijheid durfde te doen — en
zijn stoel op de gewone plaats te zetten,
en alles in het achterkamertje te schikken
zooals het vroeger was, met het oog op de
mogelijkheid dat hij onverwachts thuis zou
komen. Hij was ook zoo voorzichtig om ze-
ker miniatuurtje van Walter als school-
jongen van den gewonen spijker te nemen,
opdat het den ouden man bij zijn terug-
komst niet zou schokken. De kapitein had
soms ook een voorgevoel dat hij op dien
of dien dag zou komen; en op zekeren Zon-
dag bestelde hij zelfs een dubbele portie
eten, zoo vast rekende hij er op. Maar de
oude Samuel kwam niet; en de bureu raak-
ten er aan gewoon dat de varensgezel met
den blinkenden hoed 's avonds aan de deur
stond en de straat op- en afkeek.

HOOFDSTUK XL.

Huiselijke gebeurtenissen.

Het lag niet in den aard der dingen, dat
een man als Dombey, tegenover zoo'n geest
gesteld als hij tegen zich had opgeroepen,
de heerschzuchtige stroefheid van zijn ka-
rakter eenigszins zou verzachten; of dat
de koude, harde wapenrusting van trots
die hij bestendig droeg, buigzamer zou wor-
den door het gedurig stooten tegen de trot-
sche minachting en uitdagenden hoon. Het
is de vloek van een dergelijk karakter — het
is een belangrijk gedeelte van de straf over
zich zelf die het meebrengt — dat, terwijl
eerbied en onderdanigheid de slechte eigen-

schappen daarvan doen toenemen, en een voedsel zijn waarvan het groeit, tegenstand en onwil om zijn eischen in te willigen het niet minder aankweken. Het kwaad, dat het in zich heeft, vindt in beide gevallen dezelfde middelen om te groeien en zich uit te breiden. Het zuigt leven en kracht uit het zoete, zoowel als uit het bittere; geveleid of onopgemerkt beheerscht het toch het hart, waarin het zijn troon heeft opgericht, hoe langer hoe meer; aangebeden of verworpen is het toch een even harde meester als de duivel in duistere fabels is.

Tegenover zijn eerste vrouw had Dombey zich, in zijn koude, trotsche laatlundheid, gedragen als het hoog verheven wezen, dat hij zich bijna verbeeldde te zijn. Hij was, toen zij hem voor de eerste maal zag, „mijnheer Dombey” geweest, en hij was nog „mijnheer Dombey” toen zij stierf. Gedurende hun huwelijksleven had hij zijn grootheid doen gelden, en had zij die ootmoedig erkend. Hij was boven op zijn troon in staatsie blijven zitten, en zij had nederig op de laagste trede gestaan; en veel goed had het hem gedaan, zoo in de eenzame slavernij van zijn alles overheerschende idee te leven. Hij had zich verbeeld dat het trotsche karakter van zijn tweede vrouw zich bij het zijne zou hebben aangesloten — daarin verzwolgen zou zijn geworden en zijn grootheid nog zou hebben verhoogd. Hij had zich voorgesteld nog trotscher dan vroeger te zullen zijn, als Edith's trots aan de zijne dienstbaar was. Hij had zich nooit de mogelijkheid voorgesteld dat die tegen hem in de wapens zou komen. En nu hij dien trots op elken stap van zijn dagelijksche leven op zijn weg zag oprijzen en een kouden, uitdagenden, verachtelijken blik op hem zag vestigen, was het gevolg, dat zijn trots, in plaats van te verwelken of het hoofd te laten hangen, nieuwe wortelen schoot, en nog krachtiger, bitterder, somberder, wreveliger en onbuigzamer werd, dan hij ooit tevoren was geweest.

Hij, die een dergelijke wapenrusting draagt, draagt nog een zware vergelding met zich mee. Die wapenrusting is bestand tegen verzoening, liefde en vrouwen, tegen alle zachte sympathie, alle teederheid, alle streelende aandoening; maar voor diepe wonden van de eigenliefde is zij even kwetsbaar als de bloote borst voor het staal; en zulke kwaadaardige, pijnlijke zweren blijven daarvan achter, als nooit op andere wonden volgen, zelfs niet op die, welke door den ijzeren handschoen van den hoogmoed zelf aan een zwakkeren trots worden toegebracht, die ontwapend en

neergeworpen is.

Zulke wonden droeg hij nu met zich mee. Hij voelde ze pijnlijk in de eenzaamheid van zijn oude kamers, waarin hij zich nu weer dikwijls begon af te zonderen en lange uren begon door te brengen. Het scheen zijn noodlot te zijn altijd trotsch en machtig te zijn; en toch altijd vernederd en machteloos waar hij het sterkst wilde zijn. Wie scheen bestemd om dat vonnis van het noodlot te voltrekken?

Wie? Wie was het, die zijn vrouw kon winnen, zooals zij zijn zoon gewonnen had! Wie was het, die hem deze nieuwe overwinning had getoond, toen hij in dien donkeren hoek zat! Wie was het, wier minste woord deed wat zijn uiterste middelen niet konden doen! Wie was het, die, niet geholpen door zijn liefde, gunst of zorg, welvarend bleef en schoon werd, terwijl diegenen, die zoo geholpen werden, stierven! Wie kon het anders zijn dan hetzelfde kind, waarnaar hij in haar moederlooze jeugd zoo menigen onrustigen blik had geworpen, met een soort van vrees, dat hij er eens toe komen zou haar te haten; en van wie dit voor gevoel vervuld was, want hij haatte haar nu in zijn hart.

Ja, hij wilde haar haten, en hij haatte haar, hoewel er nu en dan nog een glans van het licht, waarin zij voor hem verschenen was op den gedenkwaardigen avond toen hij met zijn bruid thuis kwam, om haar heen zweefde. Hij wist nu dat zij mooi was, hij sprak het niet tegen dat zij bevallig en innemend was, en dat zij hem in den helderen dageraad van haar vrouwelijken leeftijd als een verrassing voor de oogen was gekomen. Maar zelfs dit keerde hij tegen haar. In zijn wrevelig naargeestig gemijmer maakte de ongelukkige, met een dof gevoel, dat alle harten van hem vreemd waren, en een onbestemd verlangen naar datgene, wat hij zijn heele leven had teruggestooten, zich een overdreven voorstelling van zijn rechten en van het ongelijk dat hem werd aangedaan, en daarmee rechtvaardigde hij zich zelf tegenover haar. Hoe meer zij hem waardig beloofde te worden, des te grooter aanspraak had hij op haar gehechtheid en onderwerping. Wanneer had zij hem ooit gehechtheid of onderwerping getoond? Veraangenaamde zij zijn leven — of dat van Edith? Had zij haar innemende eigenschappen het eerst aan hem geopenbaard — of aan Edith? Wel — hij en zij waren, van haar geboorte af, nooit als vader en dochter geweest! Zij waren altijd vreemden voor elkaar geweest. Zij had hem altijd en overal gedwarsboomd.

Zij spande nu tegen hem samen. Haar schoonheid verzachtte zelfs gemoederen, die voor hem verhard bleven, en beleedigde hem met een onnatuurlijke zegepraal.

Het kon zijn dat dit alles het gefluister van een in zijn hart ontwakend gevoel was, hoewel dit slechts door zijn zelfzucht werd opgewekt, als hij zijn toestand vergeleek bij datgene waartoe zij zijn leven had kunnen maken. Maar hij bracht de zachte stem van dit gevoel door het gebulder van zijn zee van hoogmoed tot zwijgen. Hij wilde niets hooren dan zijn trots, en in zijn trots, vol tegenstrijdigheden en martelingen, haatte hij haar.

Tegenover den stuurschen, koppigen, norschen duivel, die hem beheerschte, stelde zijn vrouw haar geheel anderen trots in zijn volle kracht. Zij hadden nooit een gelukkig leven met elkaar kunnen leiden; maar niets had hen ongelukkiger kunnen maken dan de hardnekkige strijd tusschen zulke elementen. Zijn trots was er op gesteld zijn verheven opperheerschappij te handhaven en haar tot de erkenning daarvan te brengen. Zij zou zich dood hebben laten martelen, en hem tot op het laatst met haar trotschen blik van kalme, onverschillige minachting hebben aangekeken. Een dergelijke erkenning van Edith! Hij wist niet door wat voor zielestrijd zij zich heen had moeten worstelen voor zij zich dwingen kon de eer van zijn hand aan te nemen! Hij wist niet hoeveel zij meende te hebben opgeofferd toen zij hem toeliet haar zijn vrouw te noemen!

Dombey nam zich voor haar te toonen, dat hij oppermachtig was. Er mocht geen andere wil bestaan dan de zijne. Trotsch verlangde hij dat zij zou zijn, maar zij moest vóór, niet tegen hem trotsch zijn. Terwijl hij alleen zat, zich steeds meer verhardend, hoorde hij haar dikwijls uitgaan en thuis-komen, in het Londensche leven rondzwierend, zonder zich meer om zijn goedvinden of niet goedvinden, zijn genoegen of ongenoegen te bekommeren, dan alsof hij haar rijknecht was geweest. Haar koude, fiere onverschilligheid — zijn eigen eigenschap, die zij zich aanmatigde — kwetste hem dieper dan eenige andere soort behandeling gedaan kon hebben; en hij besloot haar naar zijn verheven en machtigen wil te buigen.

Hij had zich lang met deze gedachten beziggehouden, toen hij haar op een avond in haar eigen kamer ging opzoeken, nadat hij haar laat had hooren thuiskomen. Zij was alleen, in haar prachtige kleeren, en was pas een oogenblik tevoren uit de ka-

mer van haar moeder gekomen. Haar gezicht stond zwaarmoedig en peinzend, toen hij binnenkwam; maar het lette dadelijk op hem toen hij in de deur verscheen; want in den spiegel kijkend, waarvoor zij stond, zag hij terstond, als in de lijst van een schilderij, het betrokken voorhoofd en de omfloerste schoonheid, die hij zoo goed kende.

„Mevrouw Dombey,” zei hij, binnenkomend, „ik moet om een onderhoud met u verzoeken.”

„Morgen,” antwoordde zij.

„Geen tijd zoo goed als nu, mevrouw,” hervatte hij. „Gij vergist u in uw positie. Ik ben gewoon mijn eigen tijd te kiezen, niet dien voor mij te laten kiezen. Ik denk dat gij niet goed begrijpt, wie of wat ik ben, mevrouw Dombey.”

„Ik denk,” antwoordde zij, „dat ik u heel goed begrijp.”

Dit zeggend keek zij hem aan, en haar blanke, van goud en juweelen schitterende armen over haar borst kruisend, wendde zij haar oogen af.

Indien zij minder mooi was geweest, en minder statig in haar koude bedaardheid, zou zij misschien het vermogen niet bezeten hebben, hem dat gevoel van minderheid in te boezemen, dat door zijn stugsten trots heendrong. Maar zij had dit vermogen, en hij voelde dit levendig. Hij wierp een blik door de kamer, en zag hoe de prachtigste voorwerpen van kleding en opschik achteloos hier en daar verstrooid lagen; niet uit louter grilligheid en zorgeloosheid (of iets dergelijks, dacht hij), maar met opzettelijke, trotsche minachting voor al die kostbaarheden; en hij voelde het meer en meer. Kunstbloemen, veeren, juweelen, kanten en satijn; waar hij zich heenwendde zag hij schatten met verachting neergeworpen. Zelfs de diamanten — een bruidsgeschenk — die met haar ongeduldig zwoegende borst rezen en daalden, schenen te hijgen om de keten te breken, die ze om haar hals sloot, en over den vloer te rollen, waar zij ze kon vertrappen.

Hij voelde zijn vernedering, en hij toonde dit. Zoo plechtstatig en zoo vreemd onder dien rijkdom van kleuren en weelderigen glans, zoo vreemd en stijf voor de trotsche meesteres daarvan, wier terugstootende schoonheid door alles in het rond werd herhaald en teruggekaatst, als in even zooveel stukken van een gebroken spiegel, was hij zich bewust van zijn verlegenheid en linksheid. Alles wat haar onverschillige kalmte dienstbaar was, moest hem kwetsen. Op zich zelf vertoornend, zette hij zich neer, en vervolgde, nog slechter in zijn humeur:

„Mevrouw Dombey, het is heel noodig dat het tot een opheldering tusschen ons komt. Uw gedrag bevalt mij niet, mevrouw.”

Zij keek hem alleen maar even aan, en wendde haar oogen weer af; maar zij had een uur lang kunnen spreken, zonder zoo veel uit te drukken.

„Ik herhaal, mevrouw Dombey — het bevalt mij niet. Ik heb al een gelegenheid waargenomen, om u te verzoeken het te veranderen. Nu beveel ik dat.”

„Gij hebt een gepaste gelegenheid voor uw eerste vermaning gekozen, mijnheer, en kiest een gepaste manier en gepaste woorden voor uw tweede. Gij beveelt! Mij!”

„Mevrouw,” zei Dombey, met zijn hatelijkste statigheid, „ik heb u tot mijn vrouw gemaakt. Gij draagt mijn naam. Gij staat met mijn positie en reputatie in betrekking. Ik wil niet zeggen dat de wereld over het algemeen geneigd is om te denken, dat die betrekking een eer voor u moet zijn; maar ik wil zeggen, dat ik gewoon ben mijn betrekkingen en ondergeschikten te bevelen.”

„Voor wat van die twee zal het u behagen mij te houden?” vroeg zij.

„Misschien zal ik denken dat mijn vrouw, beide eigenschappen moet bezitten — of werkelijk bezit, en niet anders kan, mevrouw Dombey.”

Zij keek hem strak aan en kneep haar bevende lippen dicht. Hij zag haar wangen gloeien en daarna verbleeken. Dat alles zag hij; maar hij kon het ééne woord niet hooren, dat in het binnenste van haar hart gefluisterd werd om haar stil te doen blijven; en dat woord was Florence.

Blinde dwaas, die naar den rand van een afgrond snelde! Hij dacht dat zij bang voor hem was!

„Gij zijt al te verkwistend, mevrouw,” zei Dombey. „Gij zijt buitensporig. Gij verspilt veel geld — of wat veel geld zou zijn voor de beurs van de meeste mannen — om in een soort kring te verkeerren die mij nutteloos is, mij zelfs, over het geheel, onaangenaam is. Ik moet op een volslagen verandering in al deze opzichten aandringen. Ik weet, dat door het nieuwe van een tiende van zulke middelen te bezitten als de fortuin tot uw beschikking heeft gesteld, dames heel licht tot een uiterste overgaan. Maar er is nu meer dan genoeg van dat uiterste geweest. Ik verzoek, dat de volkomen andere ervaring van mevrouw Granger nu mevrouw Dombey tot leering zal dienen.”

Nog steeds de strakke blik, de bevende

lippen, de zwoegende borst, de nu eens gloeiende dan weer bleeke wangen; en nog steeds het gefluister van Florence, Florence, dat in het kloppen van haar hart tot haar sprak.

Zijn onbeschofte laatdunkendheid zwol nog meer op, toen hij deze verandering bij haar zag. Gezwollen niet minder door haar vroegere minachting voor hem en de zooveel gevoelde vernedering, dan door haar onderwerping van dit oogenblik (naar hij dacht), werd die laatdunkendheid te groot voor zijn borst en verbrak zij alle banden. Wel zeker — wie kon lang zijn wil en goeddunken weerstaan! Hij had besloten haar te overwinnen, en ziedaar nu!

„Ik verzoek u verder, mevrouw,” zei Dombey, op een toon van oppermachtig bevel, „onmiddellijk te begrijpen, dat men mij behoort te respecteeren en te gehoorzamen. Dat men voor de wereld behoort te toonen en te bekennen dat men mij achting toedraagt en ontziet, mevrouw. Daaraan ben ik gewoon. Dat eisch ik als een recht. Kortom, ik wil het zoo. Ik beschouw dit als een niet onbillijke beantwoording van de verheffing in de maatschappij die u te beurt gevallen is; en ik geloof dat niemand er zich over zal verwonderen, dat dit van u gevorderd wordt, of dat gij het bewijst. Aan mij — aan mij!” voegde hij er met nadruk bij.

Geen woord van haar; geen verandering in haar; haar oogen op hem gevestigd.

„Ik heb van uw moeder vernomen, mevrouw Dombey,” zei Dombey, met de deftigheid van een rechter, „wat gij zonder twijfel ook weet, namelijk dat Brighton voor haar gezondheid wordt aangeraden. Mijnheer Carker is zoo goed geweest...”

Zij veranderde opeens. Haar gezicht en haar borst gloeiden, alsof het roode licht van een toornig ondergaande zon ze bescheen. Deze verandering niet onopgemerkt latend, en ze op zijn eigen manier uitleggend, vervolgde Dombey:

„Mijnheer Carker is zoo goed geweest daarheen te gaan en voor eenigen tijd een huis te huren. Wanneer het huishouden weer naar Londen komt, zullen voor het beheer daarvan zulke maatregelen genomen worden, als ik noodig acht. Daaronder zal behooren, dat een heel fatsoenlijke, maar tót armoede vervallen persoon, een zekere mevrouw Pipchin, die vroeger een post van vertrouwen in mijn familie heeft bekleed, en in Brighton woont, zoo mogelijk, als huishoudster zal worden aangesteld. Een huishouden als dit, mevrouw Dombey, dat alleen maar in naam een

hoofd heeft, behoort een meer bevoegd hoofd te krijgen."

Zij was, voor hij tot deze woorden kwam, van houding veranderd, en zat nu — hem nog strak aankijkend — een bracelet aan haar arm om en om te draaien, niet los en zacht, maar klemmend en schurend over de zachte huid, tot de blanke arm een roode streep vertoonde.

"Ik heb," zei Dombey — „en dit maakt het slot uit van wat ik noodig acht u nu te zeggen, mevrouw Dombey — ik heb een oogenblik geleden opgemerkt, mevrouw, dat mijn vermelding van mijnheer Carker op een bijzondere manier werd opgenomen. Bij gelegenheid dat ik u, in het bijzijn van dien vertrouwden agent van mij, de aanmerkingen mededeelde, die ik had tegen de manier waarop mijn gasten door u ontvangen werden, behaagde het u bezwaar tegen zijn aanwezigheid te maken. Gij zult dat bezwaar te boven moeten komen, mevrouw, en er u waarschijnlijk bij veel van dergelijke gelegenheden aan moeten wennen; tenzij gij daartegen het middel gebruikt, dat gij in uw macht hebt, namelijk om mij geen reden tot klagen te geven. Mijnheer Carker," zei Dombey, die na de gemoedsbeweging, die hij zooeven gezien had, groote waarde hechte aan dit middel om zijn trotsche vrouw te doen zwichten, en misschien ook wel graag zijn macht over dien heer in een nieuw licht ten toon wilde spreiden, „mijnheer Carker geniet mijn vertrouwen, mevrouw Dombey, en mag dus zeer zeker ook het uwe wel genieten. Ik hoop," vervolgde hij, na een korte poos, waarin hij, met stijgenden trots, zijn denkbeeld nog wat meer had uitgewerkt, „dat ik het nie. noodig zal vinden mijnheer Carker ooit een boodschap van ontstemdheid of berisping tegen u toe te vertrouwen; maar daar het beneden mijn positie en reputatie zou zijn, dikwijls beuzelachtige geschillen te hebben met een dame, aan wie ik de hoogste onderscheiding heb bewezen die in mijn vermogen is, zal ik niet schromen van zijn diensten gebruik te maken, als ik daartoe reden zie."

„En nu," dacht hij, met al zijn deftigheid opstaand, stijver en ongenaakbaarder dan ooit, „kent ze mij en mijn besluit."

De hand, die den bracelet zoo had omgedraaid, lag zwaar op haar borst, maar zij keek hem nog aan, met een onveranderd gezicht, en zei met een zachte stem: „Blijf! Om Gods will Ik moet u spreken!"

Waarom sprak zij niet, en van welken aard was de inwendige strijd, die haar hierin eenige minuten lang belemmerde,

terwijl haar gezicht, door den dwang, dien zij zich aandeed, zoo strak bleef als dat van een steenen beeld, en hem aankeek, noch zwichtend, noch uitdagend, met genegenheid noch haat, met trots noch nederigheid; met niets anders dan een doordringend starenden blik.

„Heb ik u ooit aangemoedigd om mijn hand te vragen? Heb ik eenige kunstgreep gebruikt om u voor mij in te nemen? Ben ik ooit vriendelijker voor u geweest toen ik door u werd gevraagd, dan ik sedert ons huwelijk geweest ben? Ben ik ooit anders voor u geweest dan ik nu ben?"

„Het is volkomen overbodig mevrouw," antwoordde Dombey, „in een dergelijke discussie te treden."

„Denkt gij dat ik u liefhad? Wist gij niet van neen? Hebt gij u ooit om mijn hart bekommerd, Man, of u voorgesteld dat waardelooze ding te winnen? Heeft er bij ons koopcontract eenige valscheid plaats gehad? Van uw kant of van den mijnen?"

„Deze vragen," zei Dombey, „zijn alle volkomen nutteloos, mevrouw."

Zij stapte tusschen hem en de deur, om te verhinderen dat hij wegging, en haar trotsche gestalte hoog oprichtend, keek zij hem nog steeds strak aan.

„Gij beantwoordt ze alle. Gij antwoordt mij voor ik spreek, zie ik. Hoe zoudt gij anders kunnen, gij, die de rampzalige waarheid evengoed kent als ik? Zeg mij nu. Als ik u tot aanbiddens toe liefhad, zou ik dan meer kunnen doen dan mijn heelen wil en wezen aan u overgeven, zooals gij daar zooeven geëischt hebt? Als mijn hart volkomen rein was en gij de afgod daarvan, kondt gij dan meer vragen — kondt gij dan meer verkrijgen?"

„Mogelijk niet, mevrouw," antwoordde hij koel.

„Gij weet hoe heel anders ik ben. Gij ziet mij u aankijken, en kunt de warmte van de liefde voor u lezen, die van mijn gezicht afstraalt." Geen optrekken van de trotsche bovenlip, geen flikkering van het donkere oog, niets dan dezelfde, strakke, doordringende blik vergezelde deze woorden. „Gij kent vrijwel mijn heele geschiedenis. Gij hebt over mijn moeder gesproken. Denkt gij dat gij mij door vernedering of dwang tot onderwerping en gehoorzaamheid kunt brengen, mij kunt buigen of breken?"

Dombey glimlachte, zooals hij had kunnen glimlachen op de vraag of hij tienduizend pond beschikbaar had.

„Als hier iets ongewoons is," zei zij, even haar hand voor haar gezicht bewegend, dat geen oogenblik dat strakke staren naliet,

dat verder niets uitdrukte, „zooals ik weet dat hier een ongewoon gevoel is,” daarbij hief zij de hand op, die op haar borst drukte, en liet ze zwaar weer zinken, „bedenk dan dat de bede, die ik u doen zal, geen gewone beteekenis heeft. Ja, want ik ga u een bede doen,” zei zij snel, als tot antwoord op iets in zijn gezicht.

Met een goedgegunstige buiging van zijn kin, die zijn stijve das deed kraken, zette Dombey zich op een sofa, die dicht bij hem stond, neer om de bede te hooren.

„Als gij gelooven kunt dat het nu zoover met mij is” — hij verbeeldde zich dat hij tranen in haar oogen zag, en dacht, met welgevallen, dat hij ze haar had afgeperst, hoewel er geen traan over haar wang rolde, en zij hem even strak aankeek als ooit — „dat datgene, wat ik nu zeg, mij zelf bijna ongeloofelijk voorkomt — daar ik dit zeg tot een man die mijn man is geworden, maar vooral tot u — zult gij er misschien meer gewicht aan hechten. In het ongeluk, dat voor ons ophanden is, zullen wij niet alleen ons zelf storten (dat zou misschien niet veel beteekenen) maar ook anderen.”

Anderen! Hij wist wel op wie dit woord doelde en trok zijn wenkbrauwen samen.

„Ik spreek tot u, ter wille van anderen. Maar ook om u en om mij. Sedert ons huwelijk zijt gij aanmatigend tegen mij geweest; en ik heb u met gelijke munt betaald. Gij hebt mij en iedereen om ons heen elken dag en ieder uur getoond, dat gij mij door de verbintenis met u ten hoogste vereerd acht. Ik denk dat niet, en heb dat eveneens getoond. Het schijnt dat gij niet begrijpt, of (zoover uw macht reikt) niet wilt, dat wij ieder onzen eigen weg gaan, en dat gij in plaats daarvan een hulde van mij verwacht, die gij nooit zult krijgen.”

Hoewel haar gezicht nog hetzelfde bleef, was toch zelfs haar ademhaling een nadrukkelijke bevestiging van dat „nooit”.

„Ik voel geen teerheid voor u, dat weet gij. Gij zoudt er niet om geven, al deed ik dat, of kon ik dat. Ik weet evengoed dat gij ze niet voor mij voelt. Maar wij zijn aan elkaar verbonden, en aan de keten, die ons bindt, zijn, zooals ik gezegd heb, ook anderen verbonden. Wij moeten beiden sterven, wij staan beiden reeds met de dooden in betrekking, ieder door een klein kind. Laten wij elkaar wederkeerig ontzien.”

Dombey haalde diep adem, als wilde hij zeggen: O, was dat alles waar het op neerkwam?

„Er zijn geen schatten,” vervolgde zij, bleeker wordend, terwijl haar oogen, door

hun strakheid, nog meer glans verkregen, „die deze woorden en de beteekenis, die zij hebben, van mij konden koopen. Eenmaal als ijdele klanken verworpen, kan geen geld of macht ze terugbrengen. Ik meen ze; ik heb ze gewogen; ik zal trouw zijn aan wat ik op mij neem. Als gij beloven wilt mij van uw kant te ontzien, wil ik beloven u van mijn kant te ontzien. Wij zijn een allergeonukkigst paar, waarbij, door verschillende oorzaken, ieder gevoel, dat het huwelijk gelukkig of draaglijk maakt, is uitgeroeid; maar in den loop der tijden kan er misschien nog eenige vriendschap, of eenige geschiktheid voor elkaar, tusschen ons ontstaan. Ik wil dat trachten te hopen, als gij dat ook wilt doen; en ik wil vooruitkijken naar een beter en gelukkiger gebruik van mijn ouderdom, dan ik van mijn jeugd en het beste deel van mijn leven heb gemaakt.”

Zij had met een zachte, duidelijke stem gesproken, die niet rees of daalde; toen zij ophield, liet zij de hand zinken, waarmee zij zich gedwongen had om zoo hartstochtelos en duidelijk te zijn, maar niet de oogen waarmee zij hem zoo strak aankeek.

„Mevrouw,” zei Dombey, met zijn grootste deftigheid, „ik kan een voorstel van een zoo buitengewonen aard zelfs niet in overweging nemen.”

Zij keek hem nog altijd aan, zonder de minste verandering.

„Ik kan,” zei Dombey onder het spreken opstaand, „er niet in toestemmen met u tot schikkingen of onderhandelingen te komen, mevrouw Dombey, over iets waaromtrent u mijn gevoelens en verwachtingen kenbaar zijn gemaakt. Ik heb mijn ultimatum gesteld, mevrouw, en heb u alleen te verzoeken dat gij hieraan uw bijzondere aandacht wijdt.”

Dat gezicht de oude uitdrukking weer te zien aannemen, nog veel krachtiger dan tevoren! Die oogen zich te zien afwenden als van een afzichtelijk en hatelijk voorwerp! Dat trotsche voorhoofd te zien betrekken! Verachting, toorn, verontwaardiging en afschuw te zien opkomen, en dien bleeken strakken ernst als een nevel te zien verdwijnen! Hij kon niet nalaten dit te zien, hoewel hij met ontzetting toekeek.

„Ga mijnheer!” zei zij, met een gebiedende hand naar de deur wijzend. „Onze eerste en laatste vertrouwelijkheid is ten einde. Niets kan ons vreemder voor elkaar maken dan wij voortaan zijn.”

„Ik zal doen wat mij passend en raadzaam voorkomt, mevrouw,” zei Dombey, „zonder mij, daarvan kunt gij zeker zijn,

door hoogdravende woorden te laten afschrikken."

Zij keerde hem haar rug toe en zette zich, zonder antwoord te geven, voor haar spiegel neer.

"Ik vertrouw dat gij uw plicht beter zult leeren inzien, in een betere stemming zult komen en u beter zult bedenken, mevrouw," zei Dombey.

Zij sprak geen woord. Hij zag in haar spiegel even weinig uitdrukking, zij scheen hem even weinig op te merken, alsof hij een ongeziene spinnekop aan den wand, of een zwarte tor op den vloer was geweest, of liever alsof hij een van beide was geweest, door haar gezien, vertrapt en vergeten bij het andere doode ongedierte op den grond.

Hij keek om, toen hij de deur uitging, naar het prachtige, helder verlichte vertrek, naar al het schitterende dat daar priekte, naar de gestalte van Edith, zoo rijk gekleed voor den spiegel gezeten, en naar het gezicht van Edith zooals die spiegel het hem voorhield; en begaf zich naar zijn oude kamer van overpeinzingen, in zijn geest een levendig tafereel van dat alles meenemend, waarbij tegelijk op een onverklaarbare manier de zonderlinge gedachte bij hem opkwam (zooals zooiets iemand soms in het hoofd komt) hoe dat alles er zou uitzien als hij het de volgende maal zag.

Voor het overige was Dombey heel stroef, heel deftig, en vast overtuigd dat hij zijn voornemen ten uitvoer zou brengen; en dit bleef hij.

Hij was niet van plan de familie naar Brighton te vergezellen; maar bij het ontbijt op den ochtend van het vertrek, dat een paar dagen later plaats had, vertelde hij Cleopatra heel vriendelijk, dat men spoedig een bezoek van hem kon verwachten. Er moest geen tijd verzuimd worden om Cleopatra ergens heen te brengen, waar men het gezond voor haar achtte; want zij scheen weldra volkomen in stof te zullen vallen.

Zonder een bepaalden tweeden aanval van haar kwaal gehad te hebben, scheen de oude vrouw in haar herstel van den eersten aanval voortdurend achteruit te zijn gegaan. Zij was nog magerder en verschrompelder, nog grilliger en suffer, en in haar gedachten en haar geheugen heerschte een nog vreemder verwarring. Tot de blijken van die verwarring behoorde ook, dat zij in de gewoonte verviel om de namen van haar twee schoonzoons, van den levenden en den dooden, te verwisselen of samen te voegen, en Dombey meestal „Grangeby" of „Domber" noemde.

Maar zij was toch nog jeugdig, heel jeugdig; en in haar jeugdigheid verscheen zij aan het ontbijt, voor zij vertrok, met een nieuw en heel luchtig hoedje, en een reisgewaad, geborduurd en met tressen bezet alsof zij een kind was dat pas uit de lange kleeren kwam. Het was nu niet gemakkelijk haar dat luchtige hoedje op te zetten, of het achter op haar beverige hoofd op zijn plaats te houden als zij het ophad. Het zat niet alleen altijd scheef, maar moest ook nog voortdurend op den bol worden getikt door Flowers, de kamenier, die, om dezen dienst te verrichten, gedurende het ontbijt achter haar meesteres bleef staan.

„Nu, mijn allerliefste Grangeby," zei mevrouw Skewton, „moet ge mij vast bel," zij brak sommige woorden af en sloeg andere heelemaal over, „om gauw eens bij ons te komen."

„Ik heb zooeven gezegd, mevrouw," antwoordde Dombey, luid en langzaam, „dat ik over een dag of twee zal komen."

„Ik zegen u, Domber."

De majoor, die afscheid van de dames was komen nemen, en door zijn beroerteachtige oogen, met de belangelooze kalmte van een onsterfelijk wezen, naar mevrouw Skewton staarde, zei nu:

„Verduiveld, mevrouw, waarom vraagt gij den ouden Joe niet?"

„Wie is dat, lastige plaaggeest?" lispelde Cleopatra. Maar een tik van Flowers op haar hoedje scheen haar geheugen wakker te schudden, en zij vervolgde: „O, gij bedoelt u zelf, gij ondeugend schepsel!"

„Verduiveld raar, mijnheer," fluisterde de majoor tot Dombey. „Leelijk geval! Zich nooit genoeg ingebakerd"; de majoor was tot aan zijn kin dichtgeknoopt. „Wel, wie zou J. B. anders met Joe bedoelen dan oude Joe Bagstock, Jozef, Joe, uw slaaf, mevrouw? Hier staat de man. Hier is zijn blaasbalg, mevrouw!" zei de majoor, en gaf zich een dreunenden stomp op zijn borst.

„Mijn lieve Edith — Grangeby — het is toch ongelukkig," zei Cleopatra korzelig, „dat majoor...."

„Bagstock! J. B.!" riep de majoor, merkend dat zij naar zijn naam zocht.

„Wel, het komt er niet op aan," zei Cleopatra. „Edith, lieve, ge weet wel dat ik nooit kon onthouden — wat was het ook weer? Ja, iets buitengewoons dat zooveel menschen mij willen komen opzoeken. Ik ga toch niet voor lang weg? Ik kom terug. Zij kunnen immers wel wachten tot ik terugkom."

Dit zeggend keek Cleopatra in het rond en scheen heel onrustig.

„Ik wil geen bezoek hebben — ik heb geen bezoek noodig — een beetje rust — dat is alles wat ik noodig heb. Geen leelijkheids moeten bij mij komen, voor ik die dofheid kwijt ben;” en met een akelige poging om haar coquette maniertjes te herneemen, deed zij een uitval naar den majoor met haar waaier, maar stiet, in plaats van hem te raken, Dombey's kopje om, dat aan een heel anderen kant stond.

Toen riep zij Withers en gelastte hem om vooral te zorgen dat er eenige kleine veranderingen in haar kamer werden aangebracht, die klaar moesten zijn voor zij terugkwam, en waarvan men dadelijk werk moest maken, daar zij niet wist hoe gauw zij terugkwam, want zij had heel veel afspraken en was een massa visites schuldig. Withers ontving deze opdracht met gepaste onderdanigheid en gaf zijn woord voor de uitvoering er van te zullen zorgen; maar toen hij een paar stappen achteruit was gegaan scheen hij niet te kunnen nalaten den majoor op een zonderlinge manier aan te kijken, die niet kon nalaten Dombey eveneens aan te kijken, die niet kon nalaten Cleopatra eveneens aan te kijken, die niet kon nalaten met haar hoofd te schudden, zoodat haar hoedje over één oog zakte, en met haar mes en vork op haar bord te ratelen alsof zij met castagnetten speelde.

Edith alleen sloeg haar oogen naar geen enkel gezicht aan de tafel op, en scheen zich nooit te bevreemden over iets dat haar moeder zei of deed. Zij luisterde naar haar onsamenvangende gepraat, of keerde tenminste haar hoofd naar haar om, antwoordde met eenige zachte woorden als dit noodig was, en stuitte haar soms als zij volkomen in de war raakte, of bracht haar gedachten met een enkel woord naar het punt terug, vanwaar zij waren afgedwaald. De moeder, hoe grillig ook in andere opzichten, was hierin bestendig dat zij altijd op haar lette. Zij tuurde naar het mooie gezicht, zoo ernstig en strak als marmer, nu eens met een zekere vreesachtige bewondering, dan weer met een kinderachtige poging om het tot een glimlach te bewegen, dan weer met spijtige tranen en een jaloersch hoofdschudden, als zij zich verbeelde er door verwaarloosd te worden; maar altijd er door aangetrokken door iets, dat nooit het onvaste van haar andere ideeën vertoonde, maar haar voortdurend beheerschte. Van Edith keek zij soms naar Florence, en van deze weer naar Edith, op een manier die tamelijk verwilderd was; en soms probeerde zij ergens anders heen te kijken, als wil-

de zij het gezicht van haar dochter ontwijken; maar zij scheen steeds genoodzaakt daartoe terug te komen, hoewel dat gezicht nooit uit eigen beweging het hare zocht.

Toen het ontbijt was afgelopen, werd mevrouw Skewton, die zich hield alsof zij meisjesachtig los op den arm van den majoor leunde, maar aan den anderen kant stevig door Flowers de kamenier, en van achteren door Withers werd gesteund, naar de koets geholpen, die haar, Florence en Edith naar Brighton zou brengen.

„En is Jozef inderdaad verbannen?” zei de majoor, zijn purperroode gezicht binnen het portier stekend. „Verduiveld mevrouw, is Cleopatra zoo hardvochtig dat zij haar trouwen Antonius Bagstock verbiedt om haar te naderen?”

„Loop heen,” zei Cleopatra. „Ik kan u niet uitstaan. Gij zult mij zien als ik terugkom, als ge heel braaf zijt.”

„Zeg Jozef dat hij in hoop mag leven, mevrouw,” zei de majoor, „of hij zal in wanhoop sterven.”

Cleopatra huiverde en liet zich achterover zakken. „Edith, lieve,” zei zij, „zeg hem...”

„Wat?”

„Zulke vreeselijke woorden,” zei Cleopatra. „Hij gebruikt zulke vreeselijke woorden.”

Edith gaf hem een wenk om weg te gaan en tegelijk opdracht om af te rijden.

De afgewezen majoor keerde zich fluittend naar Dombey.

„Ik zal u eens wat zeggen, mijnheer,” zei de majoor, heel wijdbreus staand, met zijn handen op zijn rug, „een schoone vriendin van ons is in de Wrakke-Straat gaan wonen.”

„Wat bedoelt ge, majoor?” vroeg Dombey.

„Ik wil zeggen, Dombey,” antwoordde de majoor, „dat ge binnenkort een schoonwees zult zijn.”

Dombey scheen zoo weinig vermaak te scheppen in deze schertsende aanduiding van hem zelf, dat de majoor, als een blijk van ernst, met een paardenkuch besloot.

„Verduiveld, mijnheer,” hervatte de majoor, „er zijn geen doekjes om te winden. Joe is plomp, mijnheer. Dat is zijn aard. Als gij Joe hebben wilt, moet gij hem nemen zooals gij hem vindt; en gij zult hem een taaien, groven, ouden rekel vinden. Dombey, uw schoonmoeder staat op het randje.”

„Ik vrees,” antwoordde Dombey heel koel, „dat mevrouw Skewton geschokt is.”

„Geschokt, Dombey?” zei de majoor.

„Verpletterd.”

„Maar afwisseling en goede verzorging kunnen nog veel doen,” zei Dombey.

„Geloof het niet, mijnheer,” antwoordde de majoor. „Verduiveld, mijnheer, zij heeft zich nooit genoeg ingebakerd. Als iemand zich niet inbakert,” zei de majoor, nog een knoop van zijn vest dichtmakend, „verzwakt hij zijn gestel. Maar sommige menschen willen sterven. Dat willen zij. Zij zijn koppig. Ik zal u eens wat zeggen, Dombey; het mag niet zoo mooi zijn, het mag niet zoo gepolijst zijn, maar een zweempje van de oud Engelsche degelijkheid van het Bagstock-ras, mijnheer, zou iedereen goeddoen.”

Na het uiten van deze wetenswaardige mededeeling kuierde de majoor naar zijn club en bleef daar den heelen verderen dag zitten hijgen alsof hij ieder oogenblik een beroerte zou krijgen.

Cleopatra, nu eens gemelijk, dan weer vergenoegd, soms wakker, soms in slaap, en altijd jeugdig, kwam 's avonds in Brighton aan, viel naar gewoonte in stukken en werd in bed gestopt; waar een sombere verbeelding zich had kunnen voorstellen dat een machtiger geraamte dan de kamenier, die een geraamte had moeten zijn, de rose gordijnen bewaakte, die men had meegenomen om haar blos te verhoogen.

Er werd door een hoogen raad van doctoren beslist dat zij dagelijks een toertje met het rijtuig moest maken, en ook dagelijks, als zij kon, wat wandelen. Edith was bereid om haar te vergezellen — altijd bereid om haar te vergezellen met dezelfde werktuigelijke attentie en onbeweeglijke schoonheid — en zij reden alleen uit; want Edith was, nu haar moeder erger werd, in het bijzijn van Florence onrustig, en zei Florence, met een kus, dat zij liever met haar beiden alleen wilde gaan.

Op zekeren dag was mevrouw Skewton in dat ongestadige, wrevelige, jaloersche humeur, dat zich onder haar herstel na den eersten aanval had ontwikkeld. Nadat zij in de koets Edith eenigen tijd zwijgend had zitten aanstaren, greep zij haar hand en kuste die hartstochtelijk. Die hand werd noch gegeven noch teruggetrokken, en viel, toen zij losgelaten werd, weer neer, bijna alsof zij gevoelloos en machteloos was. Daarop begon mevrouw Skewton te grieren en te kermen, en zei, wat een moeder zij geweest was, en hoe zij vergeten werd. Hiermee ging zij bij grillige tusschenpoozen voort, zelfs nadat men was afgestapt, terwijl zij, door Withers en een stok gesteund, voortstropelde, Edith naast haar liep en het rij-

tuig op eenigen afstand langzaam volgde.

Het was een gure, betrokken, winderige dag, en zij waren op het duin, waar men niets anders zag dan den kalen grond en de lucht. De moeder bleef, met een zeker wrevelig genoegen in het eentonige van haar klacht, deze nog nu en dan binnensmonds herhalen, en de trotsche gestalte van haar dochter zweefde langzaam naast haar voort, toen zij, nadat zij een kleine hoogte bestegen hadden, plotseling twee gedaanten voor zich zagen, die zoo sterk op een overdreven nabootsing van haar eigen gedaanten leken, dat Edith stil bleef staan.

Bijna gelijktijdig stonden ook die twee gedaanten stil; en diegene, waarvan Edith vond dat zij op een wanstaltige schaduw van haar moeder leek, sprak ernstig tot de andere en wees met haar hand naar hen. Deze scheen van plan om terug te keeren, maar de andere, in wie Edith een voldoende gelijkenis met haar zelf vond, om een heel ongewoon gevoel, dat niet heelemaal vrij was van vrees, bij haar te doen opkomen, stapte voort, en zoo naderden zij elkaar.

Het meeste van het voorgaande had Edith opgemerkt terwijl zij voortwandelde, want zij was maar een oogenblik stil blijven staan. Dichterbij komend zag zij dat die twee armoedig waren gekleed, bijna als bedelaars, en dat de jongste vrouw gebreide goederen of zooiets te koop bij zich had, terwijl de oudste onbelast voortstropelde.

En toch, hoe ver beneden haar in schoonheid, houding en kleeding, kon Edith ook nu niet nalaten de jongste vrouw met zich zelf te vergelijken. Misschien zag zij op haar gezicht eenige sporen van datgene wat zij wist dat in haar eigen ziel school, al vertoonden er zich nog geen uitwendige blijken van; maar toen die vrouw dichterbij kwam, haar blik beantwoordde, haar glanzende oogen op haar vestigde, onwifelbaar iets van haar eigen houding en uiterlijk vertoonde en zelfs haar gedachten scheen te beantwoorden, voelde zij zich door een kilheid overvallen alsof de lucht meer betrok en de wind kouder werd.

Zij waren nu bij elkaar. De oude vrouw hield haar hand op en bedelde bij mevrouw Skewton. De jongste bleef eveneens staan, en zij en Edith keken elkaar in de oogen.

„Wat hebt ge daar te koop?” zei Edith.

„Dit maar,” antwoordde de vrouw, haar waren vertoonend, zonder er zelf naar te kijken; „mij zelf heb ik al lang geleden verkocht.”

„Geloof haar niet, Mylady,” kraste de oude vrouw tot mevrouw Skewton. „Geloof

niet wat zij zegt. Zij houdt er van om zulke dingen te zeggen. Zij is mijn mooie, onnatuurlijke dochter. Zij doet mij niets dan verwijten, Mylady, voor alles wat ik voor haar gedaan heb. Kijk nu toch eens, Mylady, hoe zij haar arme moeder aankijkt."

Toen mevrouw Skewton met een beven-de hand haar beurs te voorschijn haalde en naar geld zocht, waarop de andere oude vrouw gretig stond te wachten — terwijl haar hoofden, door beider haast en zwakheid, bijna tegen elkaar stieten, kwam Edith er tusschen.

"Ik heb u meer gezien," zei zij, de oude vrouw aansprekend.

"Ja, Mylady," antwoordde zij nijgend. „Daar in Warwickshire. Dien ochtend tusschen de boomen. Toen ge mij niets woudt geven. Maar die heer, hij heeft mij wat gegeven! O, God zegen hem, God zegen hem!" mompelde de oude vrouw, haar dorre hand opstekend en akelig tegen haar dochter grijnzend.

"Gij hoeft niet te probeeren mij tegen te houden, Edith," zei mevrouw Skewton toornig, om een tegenwerping van haar te voorkomen. „Gij weet er niets van. Ik wil mij niet laten tegenhouden. Ik ben zeker dat dit een brave vrouw is, en een goede moeder."

"Ja, Mylady, ja," kakelde de oude vrouw, haar gretige hand uitstekend. „Bedankt, Mylady. God zegen u, Mylady. Nog zes stuivers, mijn lieve Lady, omdat gij zelf een goede moeder zijt."

"En die ook soms heel onnatuurlijk wordt behandeld, goede vrouw, dat verzeker ik u," zei mevrouw Skewton grienend. „Daar! Geef mij een hand. Gij zijt een goede oude ziel — ook vol, hoe is het ook weer — vol hartelijkheid en zoo al meer, niet waar?"

"O ja, Mylady!"

"Ja, dat geloof ik zeker; en dat is Grangeby ook, die fatsoenlijke man. Ik moet u werkelijk nog eens een hand geven. En nu kunt gij gaan; en ik hoop," zei mevrouw Skewton, de dochter aansprekende, „dat ge meer dankbaarheid, en natuurlijke, hoe heet het ook weer, en dat alles, zult toonen — ik heb nooit namen kunnen onthouden — want er is nooit een betere moeder geweest, dan die arme oude ziel voor u geweest is. Kom, Edith!"

Terwijl de ruïne van Cleopatra grienend heenwaggelde, en haar oogen afveegde, maar met voorzichtigheid om het rouge in de nabijheid te ontzien, strompelde de oude vrouw, mompelend en haar geld tellend, een anderen kant uit. Geen woord, geen gebaar was tusschen Edith en de jonge vrouw

meer gewisseld, maar geen van beiden had haar oogen van de andere afgewend. Zij waren tegenover elkaar blijven staan tot dat Edith, alsof zij uit een droom ontwaakte, langzaam wegliep.

"Ge zijt mooi," prevelde haar schaduw, haar nakijkend, „maar het mooi kan ons niet redden. En gij zijt trotsch, maar trots kan ons niet redden. Wij zullen elkaar wel kennen, als wij elkaar terugzien!"

HOOFDSTUK XLI.

Nieuwe stemmen over de golven.

Alles gaat verder als naar gewoonte. De golven worden schor door het voortdurende herhalen van haar geheim; het zand ligt op de kust opgewaaid; de zeevogels zwieren en zweven; de winden en wolken snellen op hun spoorloze baan; de witte armen wenken, in den maneschijn, naar het verre, onzichtbare land.

Met een teeder weemoedig genoegen wandelt Florence weer over den ouden grond, dien zij zoo treurig en toch zoo gelukkig heeft betreden, en denkt aan hem op de stille plek, waar hij en zij zoo dikwijls samen hebben gesproken, terwijl de vloed om zijn rustbedje opkwam. En nu, terwijl zij daar zit te peinzen, hoort zij in het zachte gemurmur van de zee zijn korte geschiedenis nog eens verhalen, zelfs zijn eigen woorden herhalen; en vindt zij, dat haar heele leven met al de hoop en smart daarvan — in het eenzame huis en in het prachtige paleis waarin het veranderd is — in de tonen van dat wonderbaarlijke gezang wordt weergalmd.

En de zachtzinnige Toots, die op een afstand blijft dralen, en de gedaante, die hem zoo dierbaar is, oplettend gadeslaat, en ze daarheen gevolgd is, maar uit kieschheid niet op zoo'n oogenblik wil storen, hoort eveneens den lijkzang van den kleinen Dombey over de golven, rijzend en dalend in de tusschenpoozen van haar eeuwige loflied op Florence. Ja, hij begrijpt flauw, die arme Toots, dat zij iets zeggen van een tijd toen hij wist dat hij helderder van hoofd en vlugger van begrip was, en tranen komen hem in de oogen, wanneer de vrees, dat hij nu suf en dom is, en tot weinig meer deugt, dan om uitgelachen te worden, zijn blijdschap vermindert over de streelende herinnering dat hij voor het oogenblik van zijn verantwoording aan den kemphaan ontheven is, daar deze heer (op

kosten van Toots) naar het land is om zich op zijn grooten wedstrijd tegen een anderen vermaarden bokser voor te bereiden.

Maar Toots vat moed, wanneer zij hem een goede gedachte toefluisteren; en langzaam, dikwijls onderweg besluiteloos stilstaand, nadert hij Florence. Stotterend en blozend, veinst hij zich te verwonderen, als hij bij haar komt, en zegt (terwijl hij de koets waarin zij reed den heelen weg van Londen schrede voor schrede heeft gevolgd, en zich graag het stof van de wielen in de keel heeft laten vliegen) dat hij nooit in zijn leven zoo verrast is geweest.

„En gij hebt Diogenes ook meegebracht, juffrouw Dombey!” zegt Toots, doortinteld door de aanraking van het handje dat hem zoo vriendelijk en vrijmoedig gegeven wordt.

Zonder twijfel is Diogenes daar, en zonder twijfel heeft Toots reden gehad om hem op te merken, want hij komt recht op zijn beenen afstuiven, en duikelt over zijn kop, door de vaart waarmee hij op hem aanvliegt. Maar hij wordt door zijn lieve meesteres gestuit.

„Koest Di, koest! Weet je niet meer wie ons het eerst tot vrienden heeft gemaakt, Di? Foei, schaam je!”

Ja, wel mag Di zijn kop liefkoozend tegen haar hand drukken, en voortrennen, en terugkomen, en blaffend om haar heen-draiven, en blindelings tegen iedereen aanloopen, om zijn gehechtheid te toonen. Toots zou ook wel blindelings tegen iedereen willen aanloopen. Een officier wandelt voorbij; Toots zou niets liever willen doen dan hem bot tegen het lijf loopen.

„Diogenes is hier in zijn geboortelucht, niet waar, juffrouw Dombey?” zegt Toots.

Florence antwoordt met een knikje en een vriendelijk lachje.

„Juffrouw Dombey,” zegt Toots, „neem mij niet kwalijk, maar als gij graag eens naar doctor Blimber zoudt willen gaan, ik — ik ga naar hem toe.”

Florence steekt zonder een woord te zeggen haar arm door dien van Toots, en zij wandelen samen voort, terwijl Diogenes vooruitloopt. Toots voelt zijn beenen onder hem beven; en hoewel hij keurig gekleed is, voelt hij slecht passende plekken en ziet hij rimpels aan de meesterstukken van Burgess en Co., en wenscht hij dat hij zijn blinkendste laarzen aanhad.

Het huis van doctor Blimber ziet er van buiten even geleerd en deftig uit als vroeger; en daar omhoog is een raam waar zij gewoon was naar het bleeke gezichtje op

te kijken, en waar het bleeke gezichtje opklaarde, als het haar zag, en het uitgeleerde handje haar kussen toewierp als zij voorbijging. De deur wordt geopend door hetzelfde jongmensch met de slechte oogen, wiens domme gegriinnik bij den aanblik van Toots de gepersonifiëerde flauwheid is. Zij worden in de studeerkamer van den doctor gelaten, waar de blinde Homerus en Minerva hun, evenals vroeger, audiëntie verleen, onder het tikken van de groote klok in de hall, en waar de globes nog op haar gewone plaatsen staan, alsof de wereld ook stilstond, en niets daarin ooit verging en aan de algemeene wet gehoorzaamde, die de aarde doet voortrollen en alles tot de aarde terugroept.

En daar is doctor Blimber met zijn geleerde beenen; en daar is mevrouw Blimber met haar hemelsblauwe muts; en daar is Cornelia met haar vlasblond rijtje krullen, en haar schitterenden bril, die nog als een doodgraver in de knekelhuizen van talen werkt. Daar is de tafel waar hij eens op zat, vreemd en verlegen, als de „nieuweling” van de school; en men hoort in de verte het rumoer van de jongens, die nog in de oude schoolzaal op de oude manier aan hun oude lessen zijn.

„Toots,” zegt doctor Blimber, „het doet mij genoegen u te zien, Toots.”

Toots antwoordt door eens te grinniken.

„En ook u in zoo goed gezelschap te zien, Toots,” zegt doctor Blimber.

Toots zegt met een bloedrood gezicht, dat hij juffrouw Dombey toevallig heeft ontmoet, en dat, daar juffrouw Dombey, evenals hij zelf, het oude huis nog eens wilde zien, zij samen gekomen zijn.

„Gij zult ook zeker graag onze jonge vrienden nog eens willen zien, juffrouw Dombey,” zegt doctor Blimber. „Allen eens medeleerlingen van u, Toots. Ik geloof dat wij geen nieuwe bewoners van onzen kleinen porticus hebben gekregen, lieve,” zegt doctor Blimber tot Cornelia, „sedert mijnheer Toots ons verlaten heeft.”

„Behalve Bitherstone,” zegt Cornelia.

„Ja, inderdaad,” zegt de doctor. „Bitherstone zal voor mijnheer Toots nog nieuw zijn.”

Voor Florence is hij ook bijna nieuw, want in de schoolzaal vertoont zich Bitherstone — niet langer de kleine Bitherstone van mevrouw Pipchin — als drager van boordjes en een horloge. Maar Bitherstone, onder een ongelukkig Bengaalsch gesternte geboren, is buitengewoon inkerig, en zijn woordenboek is door het voortdurende na-slaan zop weerbarstig geworden dat het

niet meer sluiten wil, en gaapt alsof dat gezeur het doodelijk verveelde. Zoo doet ook Bitherstone, de eigenaar van dat gapende woordenboek, maar Bitherstone's gapen heeft iets kwaadaardigs, en men heeft hem hooren zeggen dat hij dien „ouden Blimber" wel eens in Indië zou willen aantreffen. Dan zou hij gauw door een troepje van zijn (Bitherstone's) koelies naar het binnenland gebracht en aan een moordenaarsbende overgeleverd worden; dat kan hij hem wel zeggen.

Briggs is nog aan het malen in den molen der wetenschap, en Tozer ook, en Johnson ook, en al de anderen; de oudste leerlingen zijn voornamelijk bezig om met geweldige inspanning alles te vergeten wat zij wisten toen zij jonger waren. Allen zijn even beleefd en even bleek als ooit, en onder hen is mijnheer Feeder, met zijn knokige handen, en zijn borstelige hoofd, nog even ijverig aan het draaiorgelen; hij speelt hun nu juist een stuk uit Herodotus voor, en zijn wisselrollen liggen op een plank achter hem.

Er ontstaat een geweldige opschudding, zelfs onder deze ernstige jongelieden, door het bezoek van den geëmancipeerden Toots, die met een zeker ontzag wordt aangestaard, als een die den Rubicon is overgetrokken en zijn woord heeft verpand om nooit terug te komen, en over wiens kleeren en juweelen achter zijn rug wordt gefluisterd. De galachtige Bitherstone, die niet uit den tijd van Toots is, veinst dezen te verachten, en zegt dat hij wel beter weet, en dat hij hem wel eens in Bengalen met die dingen wilde zien aankomen, waar zijn moeder een smaragd voor hem bewaart, die uit het voetenbankje van een Radja is genomen.

Verbijsterende aandoeningen worden eveneens door den aanblik van Florence opgewekt, op wie al de jongeheeren dadelijk verliefd raken; behalve weer Bitherstone, die dit, uit zucht tot tegenspraak, niet doen wil. Er ontstaat een bittere jaloezie op Toots, en Briggs is van meening dat hij toch nog zoo oud niet is. Maar deze kleinere insinuatie wordt spoedig daardoor te schande gemaakt dat Toots hardop tot mijnheer Feeder zegt: „Hoe gaat het, Feeder?" en hem vraagt om dien middag in de Bedford bij hem te komen eten; welke handelwijzen hem in staat zouden stellen om zich, als hij dit verkoos, zonder tegenspraak voor een Methusalem uit te geven.

Er worden veel handen gegeven en er wordt veel gebogen, en alle jongeheeren doen hun best om Toots in de gunst van

juffrouw Dombey te verdringen; en dan grinnikt Toots nog eens tegen zijn ouden lessenaar, en gaan Florence en hij met mevrouw Blimber en Cornelia weg, en wanneer doctor Blimber de deur achter hen sluit, hoort men hem zeggen: „Jongelui, nu zullen wij onze studiën hervatten." Want dit en weinig anders is het wat de doctor de zee hoort zeggen, of al zijn leven heeft hooren zeggen.

Florence glipt dan weg en gaat met mevrouw Blimber en Cornelia naar boven naar de oude slaapkamer. Toots, die voelt dat hij daar niets te maken heeft, blijft in de deur van de studeerkamer met den doctor staan praten, of liever hoort den doctor tegen hem praten, en verwondert zich er over dat hij de studeerkamer ooit voor een heiligdom en den doctor voor een geweldig iemand heeft gehouden. Florence komt spoedig weer beneden, en neemt afscheid, en Toots neemt afscheid, en Diogenes, die het intusschen het jongmensch met de slechte oogen heel lastig heeft gemaakt, schiet de deur uit en rent uitdagend blaffend de hoogte af, terwijl Melia en een andere meid uit een bovenraam kijken en om „dien Toots" lachen, en van juffrouw Dombey zeggen: „Maar werkelijk — lijkt zij niet op haar broertje, behalve dat zij mooier is?"

Toots, die, toen Florence weer beneden kwam, tranen op haar wangen heeft gezien, is doodelijk ongerust, en vreest in het eerst dat hij verkeerd heeft gedaan, haar dit bezoek voor te stellen. Maar weldra wordt hij van zijn vrees ontslagen, daar zij zegt heel blij te zijn, dat zij daar geweest is, en er heel opgeruimd over praat, terwijl zij langs de zee voortwandelen. De stemmen uit die zee en haar lieve stem overweldigen Toots zoo, dat hij, wanneer zij bij het door Dombey gehuurde huis komen, en hij haar verlaten moet geen aasje vrijen wil meer over heeft; als zij hem tot afscheid een hand geeft, kan hij die niet weer loslaten.

„Juffrouw Dombey," zegt Toots heel onthutst, „neem mij niet kwalijk, maar als gij zoo goed woudt zijn om — om —"

Het lachende, argelooze gezichtje van Florence doet hem stompzinnig zwijgen.

„Als ik mocht — als gij het voor een niet al te groote vrijpostigheid zoudt houden, juffrouw Dombey, als ik — zonder mij eenigszins aan te moedigen, als ik maar hopen mocht, weet gij," zegt Toots.

Florence kijkt hem vragend aan.

„Juffrouw Dombey," hervat Toots, die voelt dat hij nu meer moet zeggen, „ik ben

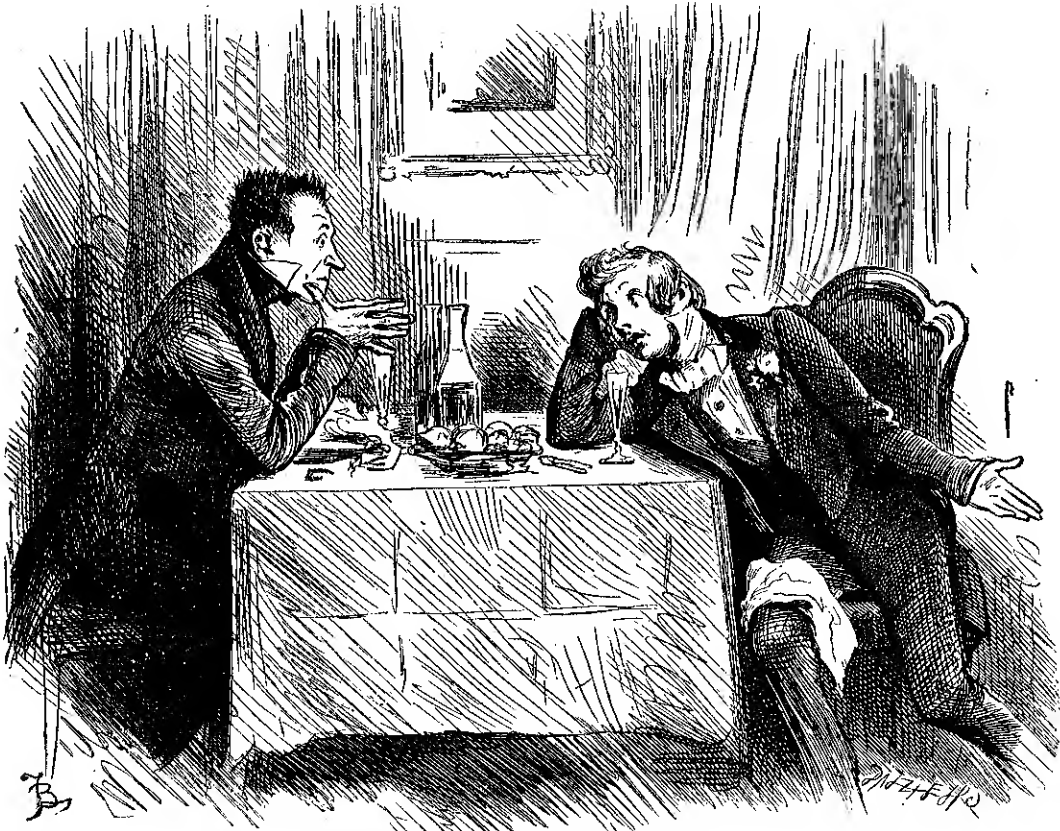
werkelijk in zoo'n gemoedstoestand, als ik u zie, en u zoo aanbiddelijk vind, dat ik niet weet waar ik blijven moet. Ik ben de meest beklagenswaardige ellendeling. Als ik nu niet op den hoek van het Plein stond, zou ik op mijn knieën vallen, en u bidden en smeeken, zonder mij eenige aanmoediging te geven, mij alleen maar te laten hopen — het alleen maar voor mogelijk te mogen houden dat gij...."

„dat ik er zeker van ben, dat gij mij alleen maar goedendag wilt zeggen."

„Zeker, juffrouw Dombey. Ik — ik — dat is juist wat ik bedoel. Het doet er niet toe."

„Goedendag dan," zegt Florence.

„Goedendag, juffrouw Dombey," stottert Toots. „Ik hoop dat gij er maar niet meer om zult denken. Het — het doet er niet toe. Wel bedankt. Het doet er heus heelmaal niet toe."

TOOTS ANTWOORDT MET EEN HOOGDRAVENDE LOFREDE OP JUFFROUW DOMBEY, EN MET EEN BEDEKTE AANDUIDING, DAT HIJ SOMS DENKT DAT HIJ ZICH WEL VOOR ZIJN KOP ZOU WILLEN SCHIETEN.

„Och neen, als het u belieft. Zeg niets meer. Bewijs mij de goedheid en vriendelijkheid, niets meer te zeggen."

Toots is verschrikkelijk uit het veld geslagen, en zijn mond blijft openstaan.

„Gij zijt goed voor mij geweest," zegt Florence, „ik ben u heel dankbaar, ik heb zooveel redenen, om van u te houden, omdat gij zoo'n goede vriend voor mij zijt geweest, en ik houd zooveel van u," en hier kijkt zij hem vriendelijk glimlachend aan met het oprechtste gezichtje van de wereld;

De arme Toots gaat naar zijn logement, sluit zich in zijn slaapkamer op, werpt zich op zijn bed, en blijft daar een langen tijd liggen, zoo wanhopig alsof het er toch wel heel veel toe deed. Maar mijnheer Feeder komt bij hem eten, en dit is gelukkig voor Toots, want anders zou men niet hebben kunnen weten wanneer hij zou zijn opgestaan. Toots is nu genoodzaakt op te staan om hem te ontvangen en gastvrij te onthalen.

En de milde invloed van die maatschap-

pelijke deugd, de gastvrijheid (om niet over den wijn en de goede tafel te spreken), opent het hart van Toots en maakt hem warm genoeg om te spreken. Hij vertelt Feeder wel niet wat er op den hoek van het Plein is voorgevallen; maar wanneer Feeder hem vraagt „wanneer het zal plaats hebben,” antwoordt Toots, „dat er zekere dingen zijn,” wat Feeder onmiddellijk in zijn schulp doet kruipen. Toots voegt er bij, dat hij niet weet waarom het Blimber vrijstond op te merken dat hij in juffrouw Dombey's gezelschap was, en dat, als hij moest denken dat daar onbescheidenheid in stak, hij hem uit zou dagen, hij mocht doctor zijn of niet; maar dat hij gelooft dat het alleen zijn onkunde is geweest, waaraan Feeder zegt dat hij geen oogenblik twijfelt.

Feeder echter, als een vertrouwd vriend, hoeft niet buiten de zaak te worden gehouden, Toots eischt alleen dat er met een zekere geheimzinnigheid en met gevoel over gesproken zal worden. Na eenige glazen wijn te hebben gedronken, stelt hij juffrouw Dombey's gezondheid in, en zegt: „Feeder, gij hebt geen idee van de gevoelens waarmee ik dien toast instel.”

Feeder antwoordt:

„O ja, dat heb ik wel, mijn beste Toots; en zij strekken u zeer tot eer, oude jongen.” Feeder wordt dan aangedaan van vriendschap, en geeft Toots een hand, en zegt, als Toots ooit een broer noodig heeft, weet hij waar hij hem vinden kan, hetzij over de post of met een pakje. Feeder zegt eveneens, dat hij, als hij een raad mocht geven, Toots zou raden om op de gitaar te leeren spelen, of minstens op de fluit; want vrouwen houden veel van muziek, als men haar het hof maakt, en hij heeft zelf het voordeel daarvan ondervonden.

Dit brengt Feeder tot de bekentenis dat hij een oogje op Cornelia Blimber heeft. Hij vertelt Toots dat hij niets tegen den bril heeft, en dat, als de doctor eens gul wilde zijn en de zaken overdeed, wel, dan zouden zij bezorgd zijn. Hij zegt van meening te zijn dat iemand, als hij met zijn zaken een flinken duit verdiend heeft, verplicht is ze over te doen; en dat Cornelia een helpster in de zaak zou zijn, waarop iedereen trotsch zou kunnen zijn. Toots antwoordt met een hoogdravende lofrede op juffrouw Dombey, en met een bedekte aanduiding, dat hij soms denkt dat hij zich wel voor zijn kop zou willen schieten. Feeder tracht hem te beduiden dat dit een roekeloosheid zou zijn, en als een middel om hem met het leven te verzoenen, vertoont hij hem Cornelia's portret, met bril en al.

Op die manier slijten deze goede lieden den avond; en wanneer deze voor den nacht heeft plaats gemaakt, gaat Toots met Feeder mee, en brengt hem tot voor de deur van doctor Blimber. Maar Feeder gaat de stoep op, en als Toots weg is, komt hij er weer af, om een eenzame wandeling langs het strand te maken en over zijn vooruitzichten na te denken. Hij hoort, terwijl hij voortkuiert, de golven hem duidelijk vertellen, dat doctor Blimber de zaak wel zal overdoen; en hij vindt er een zacht romantisch genoegen in om het huis van buiten te beschouwen, en te denken dat de doctor het eerst wel zal laten opverven en goed zal laten repareeren.

Toots dwaalt eveneens op en neer, in de buurt van het koffertje dat zijn juweel bevat; en in een jammerlijken gemoedstoestand, en niet zonder de achterdocht van de politie op te wekken, tuurt hij naar een raam waar hij licht ziet, en waarvan hij niet twijfelt of het is dat van Florence. Maar dat is het niet, want het is van mevrouw Skewton's kamer; en terwijl Florence in een andere kamer ligt te slapen, en genoeglijk droomt van de oude tooneelen, en al haar oude herinneringen weer herleven, ligt daar een gedaante, die de barre werkelijkheid in dat vertrek voor die van het geduldige zieke kind in de plaats heeft gesteld — om het nog eens, maar hoe anders! met ziekte en dood in verband te brengen — slapeloos te morren en te klagen. Afzichtelijk leelijk ligt zij daar op haar bed van onrust; en daarbij, in verschrikkelijke, strakke schoonheid — want zij is verschrikkelijk in de verflauwde oogen der zieke — zit Edith. Wat zeggen de golven in de stilte van den nacht tot deze twee?

„Edith, wat is die steenen arm, die dreigt mij te slaan? Ziet gij hem niet?”

„Het is niets dan uw verbeelding, moeder.”

„Mijn verbeelding! Alles is mijn verbeelding. Kijk! Is het mogelijk dat gij hem niet ziet?”

„Inderdaad, moeder, er is niets. Zou ik zoo onverschillig blijven zitten, als er zoo iets was?”

„Onverschillig?” haar woest aankijkend. „Nu is hij weg. En waarom zijt gij zoo onverschillig? Dat is geen verbeelding van mij, Edith. Ik word er koud van dat ik u zoo zie zitten.”

„Dat spijt mij, moeder.”

„Spijten! Gij schijnt altijd iets te hebben dat u spijt. Maar ik ben niet het voorwerp van uw spijt!”

Na die woorden begint zij te huilen, en

werpt haar rustelooze hoofd op het kussen heen en weer, en prevelt over verwaarloozing, en wat een moeder zij is geweest, en wat een moeder die goede oude ziel was, die zij ontmoet hebben, en hoe ondankbaar de dochters van zulke moeders zijn. Midden in dat verwarde geprevel houdt zij op, kijkt haar dochter aan, roept dat zij niet goed meer bij haar zinnen is, en verbergt haar gezicht in het dek.

Edith buigt zich medelijdend over haar heen en spreekt haar toe. De zieke oude vrouw slaat haar armen om haar hals en zegt met een blik vol angst:

„Edith, wij gaan toch gauw weer naar huis? Gij denkt immers ook dat wij weer naar huis zullen gaan?”

„Ja, moeder, ja.”

„En wat hij zei — hoe heet hij ook weer, ik heb nooit namen kunnen onthouden — de majoor — dat akelige woord, toen wij wegreden — dat is toch niet waar? Edith!” met een gil, „d a t is het toch niet dat mij dreigt!”

Nacht op nacht brandt het licht voor het raam en ligt de gedaante in het bed, en zit Edith daarnaast, en roepen de rustelooze golven beiden toe, den heelen langen nacht. Nacht op nacht fluisteren de golven zich schor met het voortdurende herhalen van haar geheim; het zand wordt op het strand opgewaaid; de zeevogels zweven en zwieren; de winden en wolken vervolgen hun spoorlooze baan; de witte armen wenken, in den maneschijn, naar het verre, onzichtbare land.

En altijd nog staart de zieke oude vrouw naar dien hoek, waar de steenen arm — een stuk van een beeld op een tombe, zegt zij — dreigend opgeheven is om haar te slaan. Eindelijk valt de slag; en dan ligt er een sprakelooze oude vrouw in dat bed, krom ineengesrokken; en de helft van haar is dood.

Dit is de gedaante die, opgelapt en opgeschilderd, om door de zon te worden bespot, dag aan dag langzaam door de menigte wordt getrokken, en onderweg uitkijkt naar de goede ziel die zoo'n moeder was, en gezichten trekt als zij tevergeefs zoekt. Dit is de gedaante die dikwijls naar den zeekant wordt gekruid en daar eenigen tijd wordt gelaten, maar die geen wind kan verfrischen, en voor wie het gemurmel van de golven geen troostend woord heeft. Zij ligt daar uren lang te luisteren; maar die taal is dreigend en somber voor haar, en haar gezicht staat angstig; en als haar oogen in de ruimte rondzwerven ziet zij niets anders dan een breede streep hopelooze leegte

tusschen hemel en aarde.

Florence ziet zij zelden, en als zij haar ziet, maakt zij zich boos en trekt gezichten. Edith is altijd bij haar en houdt Florence weg; en 's nachts in haar bed heeft Florence bij de gedachte aan den dood in zoo'n gedaante, en wordt dikwijls wakker en luistert dan, en verbeeldt zich dat hij gekomen is. Niemand past haar op dan Edith. Het is beter dat maar weinig oogen haar zien; en haar dochter waakt alleen bij haar bed.

Er komt een schaduw zelfs over dat donkere gezicht, de scherpe trekken worden nog scherper, de sluier over de oogen wordt een lijkkleed dat de heele wereld buitensluit. De over het dek zwerfende handen drukken flauw palm tegen palm, en bewegen zich naar haar dochter toe; en een stem — die niet op de hare lijkt, evenmin op eenige andere die onze sterfelijke taal spreekt — zegt: „Want ik heb u toch grootgebracht.”

Zonder een traan te laten, knielt Edith, om haar stem dicht bij het zinkende hoofd te brengen, en antwoordt:

„Moeder, kunt gij mij hooren?”

Met wijd starende oogen, tracht zij tot antwoord te knikken.

„Kunt gij u den avond voor mijn trouwen herinneren?”

Het hoofd is roerloos, maar toch duidt het aan dat zij dit doet.

„Ik heb u toen gezegd dat ik u uw deel daaraan vergaf, en tot God bad mij het mijne te vergeven. Ik zei u toen dat het verleden tusschen ons voorbij was. Ik zeg dat nu nog eens. Kus mij, moeder.”

Edith raakte de bleke lippen aan. Voor een oogenblik is alles stil. Een oogenblik later komt haar moeder, met haar meisjesachtige lachje en het geraamte van de Cleopatra-houding, in het bed overeind.

Schuif de rose gordijnen dicht. Er zweeft nog iets anders op een spoorlooze baan, behalve de winden en wolken. Schuif de rose gordijnen dicht.

Er wordt dadelijk een bericht aan Dombey gestuurd, die neef Feenix gaat opzoeken, die nog niet tot het besluit is kunnen komen weer naar Baden-Baden te gaan, en eveneens bericht heeft ontvangen. Zoo'n goedaardig man als neef Feenix is juist de man voor een bruiloft of een begrafenis, en zijn positie in de familie maakt het passend hem te raadplegen.

„Dombey,” zegt neef Feenix, „bij mijn

ziel, het treft mij bijzonder u bij zoo'n droevige gelegenheid te zien. Mijn arme tante! Zij was zoo'n drommels levendige vrouw."

Dombey antwoordt: „Bijzonder."

„En als zij wat opgeknapt was," zegt neef Feenix, „was zij werkelijk nog jong, als men in aanmerking nam — werkelijk, op den dag van uw trouwen dacht ik dat zij het nog wel twintig jaar zou uithouden. Ik zei dat zelfs nog tegen iemand in mijn club — kleine Billy Joper — gij kent hem zeker

Dombey begrijpt dat dat niet gaat.

„Het dorp heeft een heel behoorlijke kerk," zegt neef Feenix peinzend, „een zuiver voorbeeld van den vroegsten Anglo-Normandischen stijl, en waarvan Lady Jane Finchbury — een dame die zich heel stijf rijgt — een mooie schets heeft geteekend; maar zij hebben ze met witten bedorven, naar ik hoor, en het is erg ver weg."

„Misschien Brighton zelf," oppert Dombey.

„Op mijn eer, Dombey, ik geloof dat wij

„DOMBEY," ZEGT NEEF FEENIX, „BIJ MIJN ZIEL, HET TREFT MIJ BIJZONDER U BIJ ZOO'N DROEVIGE GELEGENHEID TE ZIEN."

wel — hij heeft altijd een monocle voor zijn oog?"

Dombey buigt ontkennend. „Wat de begrafenis betreft," begint hij, „als gij eenig voorstel mocht hebben..."

„Wel," zegt neef Feenix, zijn kin wrijvend, waartoe juist genoeg van zijn hand onder zijn manchetten uitkomt, „dat weet ik werkelijk niet. Er is wel een mausoleum in mijn park, maar ik vrees dat het in slechten staat is. Als ik niet wat schraal bij kas was, had ik het al eens laten repareeren; maar ik geloof dat tegenwoordig de menschen, die in het park komen wandelen, wel eens binnen het hek gaan zitten ontbijten."

niets beters konden doen," zegt neef Feenix. „Dat is dichtbij, en een heel vroolijk plaatsje."

„En wanneer," zegt Dombey, „zou het convenieeren?"

„Ik wil mij graag gereed houden," antwoordt neef Feenix, „tegen den dag dien gij het beste vindt. Het zal een groot genoeg voor mij zijn (een treurig genoeg, natuurlijk) om mijn arme tante naar de grenzen der — kortom naar het graf te brengen," zegt neef Feenix, daar hem geen andere uitdrukking te binnen schiet.

„Zoudt gij Maandag de stad uit kunnen?" zegt Dombey.

„Maandag zou mij uitstekend schikken,"

antwoordt neef Feenix.

Dombey maakt dus een afspraak om neef Feenix op dien dag te laten meerijden, en neemt weldra afscheid. Neef Feenix brengt hem tot aan de trap en zegt bij het afscheid: „Het spijt mij werkelijk, Dombey, dat gij er zooveel moeite van moet hebben;” waarop Dombey antwoordt: „Volstrekt niet.”

Op den vastgestelden tijd rijden neef Feenix en Dombey met elkaar naar Brighton, en met hen beiden al de andere rouwdragers over het verlies van de oude dame vertegenwoordigend, begeleiden zij haar overschot naar de rustplaats. Neef Feenix, in de rouwkoets gezeten, herkent onderweg ontelbare bekenden maar neemt, fatsoenshalve, geen verdere notitie van hen, dan dat hij ze voor Dombey opsomt, zooals: „Tom Johnson, met zijn kurken been. Zoo, zijt ge hier, Tommy? Foley, op een volbloed-merrie. De meisjes van Smalder” — enz. Bij de plechtigheid is neef Feenix neerslachtig, en merkt op, dat zulke gelegenheden iemand er aan doen denken dat hij ook wrak begint te worden; en nadat de plechtigheid is afgeloopen, zijn zijn oogen werkelijk vochtig. Maar hij herstelt zich al gauw weer; en dat doen al de overige verwanten en vrienden van mevrouw Skewton eveneens, en de majoor vertelt in zijn club onophoudelijk, dat zij zich nooit genoeg inbakerde; terwijl de jongedame met den rug, die zooveel moeite met haar oogleden heeft, met een gillette zegt, dat zij verschrikkelijk oud moet zijn geweest, en aan allerlei akeligheden gestorven moet zijn, en dat men er maar niet over spreken moet.

Zoo blijft dan Edith's moeder onbesproken onder haar vriendinnen, die doof zijn voor het gefluister van de golven, en blind voor de witte armen, die in den maneschijn naar het verre, onzichtbare land wenken. Maar alles gaat voort, als naar gewoonte, op den oever van de onbekende zee; en Edith, die daar alleen staat en naar haar golven luistert, ziet slibberig ontuig voor haar voeten opspoelen, om haar levensweg daarmee te bestrooien.

HOOFDSTUK XLII.

Een vertrouwelijke opdracht en een ongeluk.

Niet meer met de zwarte afleggettjes en den flaphoed van kapitein Cuttle uitgedost, maar in een nieuwe bruine livrei gestoken,

die, terwijl zij heel stemmig moest schijnen te zijn, in werkelijkheid zoo opzichtig deftig was, als een kleermaker er maar een kon maken, was Rob de Slijper, naar het uitwendige aldus herschapen, en naar het inwendige volkomen onverschillig voor den kapitein en den adelborst, behalve wanneer hij, met een toejuichende fanfare van dat koperen instrument, zijn geweten, zich verlustigde in de gedachte, hoe hij die twee (in zijn verbeelding onafscheidelijk) de bons had gegeven, nu bij zijn beschermers Carker in dienst. Medebewoner van Carker's huis en werkzaam als zijn lijfknecht, hield Rob met angst en beven zijn oogen op de witte tanden gevestigd, en voelde dat hij ze werkelijk wel wijder dan ooit mocht openzetten.

Hij kon niet sterker door zijn heele wezen voor die tanden gebeefd hebben, al was hij in den dienst van een machtigen toovenaar gekomen, en al waren die tanden zijn krachtigste toovermiddelen geweest. De jongen had een gevoel van de macht en het gezag van zijn patroon, dat al zijn aandacht gespannen hield en hem tot blinde onderwerping en gehoorzaamheid noopte. Hij durfde zelfs, als hij niet bij hem was, nauwelijks over hem te denken, eenigszins vreezend dat hij dan weer dadelijk bij zijn keel gepakt zou worden, zooals op den ochtend van hun eerste kennismaking, en dat elke tand de geheimen van zijn gemoed zou doorgronden. Onder de oogen van zijn meester, twijfelde hij evenmin dat Carker zijn geheimste gedachten las, of lezen kon indien hij wilde, als hij er aan twijfelde of deze hem zag als hij hem aankeek. Zoo groot was die invloed, dat de jongen bijna heelemaal niet durfde te denken, maar met een nevelachtige voorstelling van de onweerstaanbare macht van zijn meester over hem, en zijn vermogen om alles met hem te doen wat hij wilde, op zijn wenken stond te wachten en zijn bevelen trachtte te voorkomen, volkomen suf en ontoegankelijk voor alle andere dingen.

Rob had het met zich zelf niet uitgemaakt — in zijn gemoedstoestand zou het al een groote vermetelheid zijn geweest er naar te vragen — of hij zich zoo volkomen aan dien invloed overgaf, doordat hij vermoedde dat zijn beschermers een meester was in zekere verraderlijke kunsten, waarin hij zelf op de Slijpersschool maar een stokkerige beginnening was geweest. Zeker is het dat Rob hem bewonderde zoowel als vreesde. Carker was misschien beter bekend met de bronnen van zijn macht en verzuimde niets om die te gebruiken.

Op denzelfden avond dat Rob den dienst van den kapitein verliet, was hij, na zijn duiven verkocht en in zijn haast zelfs een slecht handeltje gedaan te hebben, regelrecht naar Carker's huis gegaan, en was hij met een gloeiend gezicht, dat een lofspraak scheen te verwachten, voor zijn nieuwen meester verschenen.

„Zoo deugniet!" zei Carker, naar zijn bundeltje kijkend, „ben je uit je dienst weg-gelopen, en kom je nu naar mij toe?"

„O, als het u belieft, mijnheer," stotterde Rob, „gij hebt immers gezegd, toen ik laatst hier was..."

„Ik gezegd?" hervatte Carker. „Wat heb ik gezegd?"

„Als het u belieft, mijnheer, gij hebt niemendal gezegd, mijnheer," antwoordde Rob, door den toon van de vraag gewaarschuwd, en heel onthutst.

Zijn patroon keek hem aan, liet zijn tand-vleesch zien, schudde zijn wijsvinger en zei:

„Jij zult slecht aan je einde komen, los-bandige vriend, dat voorzie ik. Jij zult in je ongeluk loopen."

„Och neen, mijnheer, als 't u belieft!" barstte Rob uit, terwijl zijn beenen onder hem beefden. „Heusch, mijnheer, ik wil niets anders dan voor u werken, en u bedienen, en trouw doen wat mij opgedragen wordt, mijnheer."

„Het is je ook maar geraden om trouw te doen wat je opgedragen wordt, als je met mij te maken hebt," antwoordde zijn patroon.

„Ja, dat weet ik wel, mijnheer," zei de onderdanige Rob hierop. „Daar ben ik wel zeker van, mijnheer. Als ge maar zoo goed wilt zijn om het met mij te probeeren, mijnheer. En als gij er mij ooit op betrapt, mijnheer, dat ik iets tegen uw bevel doe, moogt ge mij vrij doodslaan."

„Jij rekel!" zei Carker, in zijn stoel achteroverleunend en hem vergenoegd glimlachend aankijkend; „dat is nog niets bij wat ik je doen zou, als je het hart had om mij te willen bedriegen."

„Ja, mijnheer," antwoordde de benauwde Slijper, „ik weet wel dat ge mij iets vreeselijks zoudt aandoen, mijnheer. Ik zou het ook niet probeeren, mijnheer, al wilde men mij met goud omkopen."

Volkomen teleurgesteld in zijn verwachting van een lofspraak, bleef de onthutste Slijper zijn beschermer staan aankijken, en trachtte vergeefs hem niet aan te kijken, met dezelfde ongerustheid, die een hond dikwijls in dergelijke omstandigheden aan den dag legt.

„Dus heb je je ouden dienst verlaten, en komt hier vragen of ik je in mijn dienst wil nemen, hè?" zei Carker.

„Ja, als het u belieft, mijnheer," antwoordde Rob, die wat hij gedaan had in opdracht van zijn patroon had gedaan, maar zich niet durfde te rechtvaardigen door de minste toespeling daarop.

„Well!" zei Carker. „Jij kent mij, jongen?"

„Ja, mijnheer, als 't u belieft," antwoordde Rob, zijn hoed in het rond draaiend, en nog steeds door Carker's oogen geboeid, waarvan hij zich vergeefs trachtte los te rukken.

Carker knikte. „Pas op, dan."

Rob gaf door een aantal snelle buigingen zijn levendige begrip van deze waarschuwing te kennen, en wilde zoo buigend naar de deur gaan, erg opgelucht door het vooruitzicht om weg te komen, toen zijn patroon hem terughield.

„Hola!" riep hij hem met een grove stem terug. „Je bent — doe die deur dicht!"

Rob gehoorzaamde alsof zijn leven van zijn vlugheid afhing.

„Jij bent aan spionneeren en luisteren gewoon, niet waar?"

„Hier zou ik zooiets nooit doen, mijnheer," antwoordde Rob, „op mijn woord van eer, dat zou ik niet. Ik zou het voor de heele wereld niet durven, of het moest mij bevolen worden, mijnheer."

„Dat zou je ook niet geraden zijn. Je bent ook aan babbelen en overbrieven gewoon," zei zijn patroon, met de grootste koelbloedigheid. „Pas hier daarvoor op, of je bent een verloren schobbejak," en weer glimlachte hij en waarschuwde hij met zijn wijsvinger.

De Slijper voelde zijn ademhaling beklemd. Hij wilde zijn welmeenende gezindheid betuigen, maar kon den glimlachenden heer alleen maar aanstaren met een stompzinnige onderdanigheid, waarmee de glimlachende heer tamelijk tevreden scheen te zijn; want na den jongen nog een poos zwijgend te hebben aangekeken, beval hij hem naar beneden te gaan, en zei dat hij hem in zijn dienst zou houden.

Dit was de manier waarop Rob de Slijper door Carker tot lijfknecht werd aangenomen; en met elke minuut van zijn dienst werd zijn ontzag voor dezen heer, zoo mogelijk, nog grooter.

De dienst had eenige maanden geduurd, toen Rob op zekerden morgen het tuinhok voor Dombey opendeed, die volgens afspraak bij zijn meester kwam ontbijten. Op hetzelfde oogenblik kwam zijn meester zelf naar buiten snellen om zijn geëerden gast

te ontvangen en met al zijn tanden te verwelkomen.

„Ik had werkelijk nooit gedacht u eens hier te zien,” zei Carker, terwijl hij Dombey van het paard hielp stappen. „Dit is een prachtige dag in mijn almanak. Geen enkel bezoek heeft veel bijzonders voor een man als gij, die alles kan doen wat hij wil, maar voor een man als ik is het heel iets anders.”

„Gij hebt hier een smaakvol buitentje, Carker,” zei Dombey, zich verwaardigend voor het grasperk te blijven stilstaan en rond te kijken.

„Heel vriendelijk van u om dat te zeggen. Dank u zeer,” antwoordde Carker.

„Werkelijk,” zei Dombey met zijn deftige minzaamheid, „dat zou iedereen moeten zeggen. Zoover het gaat schijnt het heel gemakkelijk en goed ingericht te zijn — werkelijk elegant.”

„Zoover het gaat inderdaad,” antwoordde Carker, met nederigheid. „Dat moet er bij gezegd worden. Nu, wij hebben er genoeg van gezegd; en hoewel het een goedheid van u is dat gij het prijst, ben ik u niet minder dankbaar. Wilt gij binnengaan?”

Toen Dombey het huis binnenging, lette hij, wat hij zeker wel doen mocht, op de keurige inrichting van de kamers, en de talrijke kleine zorgen voor gemak en versiering. Carker nam, met zijn pralende nederigheid, deze complimenten met een benepen glimlach aan, en zei dat hij de kieschheid daarvan begreep en waardeerde, maar dat het buitentje voor hem goed genoeg was — beter, misschien, hoe gering het ook was, dan iemand als hij feitelijk moest bewonen.

„Maar misschien vertoont het zich voor u, die zoover daarboven verheven zijt, beter dan het werkelijk is,” zei hij, met zijn valschen mond zoo breed mogelijk uitgerekt. „Zooals een vorst zich iets bekoorlijks in het leven van een bedelaar voorstelt.”

Dit zeggend vestigde hij een scherpen blik op Dombey, en een nog scherper, met een scherpen glimlach gepaard, toen Dombey, zich voor het vuur plantend, in de houding, die door zijn eersten dienaar zoo dikwijls werd nagebootst, naar de schilderijen aan den wand rondkeek. Terwijl zijn koude oogen vluchtig daarover heengleden, draaide Carker's scherpe blik mee, en lette hij nauwkeurig op, waar die oogen bleven en wat zij zagen. Toen zij vooral op één schilderij bleven rusten, scheen Carker nauwelijks adem te halen, zoo katsuhtig waakzaam was zijn zijdelingsche loeren; maar de oogen van den grooten man gleden er over heen, evenals over de andere schilderijen

en schenen ook hiervan geen indruk te behouden.

Carker keek er naar — het was de schilderij die op Edith leek alsof zij leefde; en er verscheen een stille, boosaardige lach op zijn gezicht, die gedeeltelijk op de schilderij scheen te doelen, hoewel hij eigenlijk den grooten man bespottte die zoo argeloos naast hem stond. Weldra stond het ontbijt op de tafel; en Dombey een stoel aanbiedend, die met den rug naar die schilderij stond, zette hij zich volgens gewoonte er vlak tegenover.

Dombey was ernstiger dan gewoonlijk, en heel stil. De papegaai, in den vergulden hoepel in zijn prachtige kooi schommelend, trachtte tevergeefs de aandacht te trekken; want Carker lette te veel op zijn gast, om aan den papegaai te denken; en de gast, in verstrooid gepeins, keek strak, om niet te zeggen stuursch, over zijn stijve das, zonder zijn oogen van het tafellaken op te slaan. Wat Rob, die bleef bedienen, betrof, al zijn zinnen en vermogens werden zoo door zijn meester geboeid, dat hij nauwelijks een oogenblik durfde te wijden aan de gedachte, dat die gast de groote heer was, voor wien hij eens in zijn kindsheid als getuige van den gezondheidstoestand van zijn familie was verschenen, en aan wien hij zijn leeren broekje te danken had gehad.

„Mag ik zoo vrij zijn te vragen hoe mevrouw Dombey het maakt?” zei Carker plotseling.

Bij deze vraag leunde hij dienstvaardig voorover, met zijn kin op zijn hand steunend, en tegelijk sloeg hij zijn oogen naar de schilderij op, als wilde hij zeggen: „Kijk nu eens, hoe ik hem bij den neus zal nemen.”

Dombey werd rood terwijl hij antwoordde:

„Mevrouw Dombey maakt het heel goed. Gij herinnert mij, Carker, aan iets waarover ik met u wilde spreken.”

„Robin, je kunt gaan,” zei zijn meester, wiens zachte stem Robin deed schrikken en verdwijnen, met de oogen tot het laatst toe op zijn patroon gevestigd. „Gij herinnert u dien jongen natuurlijk nog wel?” vervolgde hij, toen de onderdanige Slijper verdwenen was.

„Neen,” zei Dombey, met verheven onverschilligheid.

„Niet waarschijnlijk dat een man als gij dat doen zou. Bijna niet mogelijk,” prevelde Carker. „Maar hij is uit het gezin waaruit gij eens een min hebt genomen. Misschien kunt gij u herinneren, dat gij u grootmoedig met zijn opvoeding hebt belast?”

„Is dat die jongen?“ zei Dombey, zijn wenkbrauwen samentrekkend. „Hij doet zijn opvoeding weinig eer aan, geloof ik.“

„Ja, hij is een deugniet, vrees ik,“ antwoordde Carker, zijn schouders ophalend. „Daar heeft hij tenminste den naam van. Maar om de waarheid te zeggen, ik heb hem in dienst genomen, omdat hij, toen hij buiten betrekking was, zich verbeeldde (men zal hem dat zeker thuis geleerd hebben) dat hij een soort aanspraak op u had, en voortdurend trachtte u met zijn verzoek lastig te vallen. En hoewel mijn relatie met u strikt tot het zakelijke beperkt is, heb ik toch zooveel onwillekeurige belangstelling voor alles wat u aangaat, dat...“

Hij zweeg weer, als om te ontdekken of hij Dombey al ver genoeg op weg had gebracht. En weer wierp hij, met zijn kin op zijn hand, een loerenden blik naar de schilderij.

„Carker,“ zei Dombey, „ik weet wel, gij beperkt uw...“

„Dienstvaardigheid,“ opperde zijn glimlachende gastheer.

„Neen, ik zeg liever toegenegenheid,“ zei Dombey, heel goed voelend dat hij, door dit te zeggen, een vleierend compliment maakte, „uw toegenegenheid niet tot onze zakelijke relatie. Dat gij in de kleinigheid, waarover gij zoeven gesproken hebt, mijn gevoel, mijn hoop en mijn teleurstelling, zoo ontziet, is een bewijs daarvan. Ik ben u verplicht, Carker.“

Carker boog heel langzaam zijn hoofd, en wreef heel zacht zijn handen, als vreesde hij door eenige beweging Dombey's vertrouwelijkheid in haar loop te storen.

„Dat gij daarover spreekt komt juist van pas,“ hervatte Dombey, na een lichte aarzeling, „want het is een voorbereiding voor wat ik u wilde zeggen, en herinnert mij er aan dat daardoor eigenlijk geen volkomen nieuwe relaties tusschen ons zullen ontstaan, hoewel er misschien van mijn kant een grooter persoonlijk vertrouwen bij zal plaats hebben, dan ik tot nog toe...“

„Dan waarmee gij mij tot nog toe vereerd hebt,“ viel Carker er op in, weer zijn hoofd buigend. „Ik wil niet zeggen hoe vereerd ik daarmee ben; want een man als gij weet wel hoeveel eer hij in zijn macht heeft naar welgevallen te bewijzen.“

„Mevrouw Dombey en ik,“ het compliment met statige zelfverloochening ter zijde latend, „komen in sommige punten niet volkomen overeen. Wij schijnen elkaar nog niet te begrijpen. Mevrouw Dombey heeft nog het een en ander te leeren.“

„Mevrouw Dombey onderscheidt zich

door veel zeldzame bekoorlijkheden, en is zonder twijfel aan veel vleierij gewoon,“ zei de slimme waarnemer van elken blik en toon. „Maar waar genegenheid, achting en ontzag bestaan, worden kleine vergissingen, uit zulke oorzaken ontsproten, gemakkelijk rechtgezet.“

Onwillekeurig vlogen Dombey's gedachten terug naar het gezicht dat hem in de kamer van zijn vrouw had aangekeken, toen een gebiedende hand naar de deur werd uitgestrekt; en zich herinnerend hoeveel genegenheid, achting en ontzag dit uitdrukte, voelde hij het bloed naar zijn eigen gezicht stijgen, even duidelijk als de waakzame oogen, die hem observeerden, het zagen.

„Mevrouw Dombey en ik,“ zei hij, „hadden, voor mevrouw Skewton's dood, een woordenwisseling over de redenen van mijn ongenoege, waarvan gij u wel een algemeen begrip zult kunnen vormen, daar gij getuige zijt geweest van wat er tusschen mevrouw Dombey en mij is voorgevallen op dien avond toen gij bij ons — bij mij aan huis waart.“

„Toen het mij speet dat ik aanwezig was,“ zei de glimlachende Carker. „Hoe trotsch een man in mijn positie natuurlijk zijn moest op uw familiaren omgang — hoewel ik dat bij u niet mag rekenen, want gij kunt alles doen wat gij wilt, zonder uw rang te verliezen — en hoe vereerd ik ook was door zoo gauw aan mevrouw Dombey voorgesteld te worden, voor zij nog zoo hoog verheven werd door het verkrijgen van uw naam, speet het mij dien avond toch bijna, verzeker ik u, dat ik zoo'n buitengewoon geluk had gehad.“

Dat het iemand onder welke mogelijke omstandigheden ook kon spijten door zij n minzaamheid en goedheid onderscheiden te worden, was een moreel verschijnsel, dat Dombey niet kon begrijpen. Hij antwoordde dus, en werd daarbij nog vrij wat statiger dan anders: „Inderdaad. En waarom, Carker?“

„Ik vrees,“ antwoordde zijn vertrouwde, „dat mevrouw Dombey, nooit bijzonder gezind om mij met gunstige belangstelling te beschouwen — iemand in mijn positie kon dat niet verwachten van een dame die trotsch van karakter is, en wie haar trots zoo goed staat — mij niet licht mijn onschuldige aandeel aan dat gesprek zal vergeven. Uw ongenoege is geen kleinigheid, moet gij bedenken; en dat in het bijzijn van een derden te moeten ondervinden...“

„Carker,“ zei Dombey laatlunkend, „mij dunkt dat ik toch het eerst in aanmerking

behoor te komen."

"O, kan daaraan getwijfeld worden?" zei de ander, met het ongeduld van iemand die een algemeen bekende, onbetwistbare waarheid toestemt.

"Mevrouw Dombey komt eerst daarna in aanmerking, als het om ons beiden gaat, stel ik mij voor," zei Dombey. "Is dat zoo niet?"

"Zeker is het zoo," antwoordde Carker. "Gij weet beter dan iemand, dat zij zooiets niet hoeft te vragen."

"Dan hoop ik, Carker," zei Dombey; "dat uw spijt over het ongenoegen van mevrouw Dombey, dat ge u op den hals hebt gehaald, zal worden gecompenseerd door uw genoegen over het behoud van mijn vrouwen en mijn goede meening."

"Ik heb dus het ongeluk, naar ik hoor, mij dat ongenoegen berokkend te hebben?" hervatte Carker. "Mevrouw Dombey heeft u dat gezegd?"

"Mevrouw Dombey heeft verschillende meeningen te kennen gegeven," antwoordde Dombey, met statige koelheid en onverschilligheid, "waarin ik niet deel, waarover ik niet geneigd ben te spreken, en die ik mij niet wensch te herinneren. Ik heb mevrouw Dombey eenigen tijd geleden bekend gemaakt, zooals ik al gezegd heb, met zekere punten van huiselijke beleefdheid en ondergeschiktheid, waarop ik het noodig achtte aan te dringen. Het is mij niet gelukt mevrouw Dombey te overtuigen van het raadzame om haar gedrag, met het oog op haar eigen genoegen en welzijn en op mijn waardigheid, in die opzichten onmiddellijk te veranderen, en ik heb mevrouw Dombey er van verwittigd, dat ik, als ik het noodig mocht achten haar opnieuw waarschuwingen of vermaningen te geven, haar mijn meening door u, mijn vertrouwden gelsdigte, zou doen te kennen geven."

Gemengd met den blik, dien Carker op hem vestigde, was een duivelachtige blik naar de schilderij boven zijn hoofd, die als een bliksemstraal daarheen vloog.

"Nu, Carker," zei Dombey, "maak ik geen bezwaar om u te zeggen, dat ik mijn wil wil doorzetten. Ik wil niet met mij laten spelen. Mevrouw Dombey moet begrijpen dat mijn wil wet is en dat ik op den regel van mijn heele leven geen uitzondering kan toestaan. Gij zult de goedheid hebben deze taak op u te nemen, die, daar zij van mij komt, u niet onaangenaam zal zijn, hoop ik, hoeveel spijt gij ook uit beleefdheid moogt betuigen — waarvoor ik u voor mevrouw Dombey verplicht ben; en gij zult wel de goedheid hebben, daarvan ben ik

overtuigd, u daarvan te kwijten, precies als van iedere andere opdracht."

"Gij weet," antwoordde Carker, "dat ge mij maar te bevelen hebt."

"Ik weet," zei Dombey, majestueus toestemmend, "dat ik u maar te bevelen heb. Het is noodig dat ik hiermee voortga. Mevrouw Dombey is een dame, in veel opzichten bijzonder geschikt, zonder twijfel, om..."

"Om zelfs uw keus tot eer te strekken," gaf Carker in bedenking, vleierend al zijn tanden toonend.

"Ja, als het u belijft dien vorm van uitdrukking te bezigen," zei Dombey, op zijn staatsie-toon; "en voor het oogenblik geloof ik niet, dat mevrouw Dombey die keus wel zoo als een eer beschouwt als behoorlijk zou zijn. Mevrouw Dombey heeft een geest van oppositie, die uitgereid, die gefnuikt moet worden. Mevrouw Dombey schijnt niet te begrijpen," zei Dombey met nadruk, "dat het denkbeeld van oppositie tegen mij iets afschuwelijks en ongerijmds is."

"Wij in de City kennen u beter," zei Carker met een glimlach van oor tot oor.

"Gij kent mij beter," zei Dombey. "Dat hoop ik. Hoewel ik verplicht ben mevrouw Dombey zooveel recht te laten wedervaren om te zeggen, dat, hoe weinig in samenhang dit ook schijnen mag met haar verdere gedrag (dat onveranderd blijft), toen ik haar eenigszins streng mijn afkeuring en mijn voornemen te kennen gaf, bij de gelegenheid waarover ik gesproken heb, mijn vermaning een heel sterken indruk scheen te maken." Dombey sprak deze woorden met allergeweldigste statigheid uit. "Ik wenschte dus dat gij de goedheid hadt, Carker, om mevrouw Dombey namens mij te doen weten, dat ik haar aan ons vroegere gesprek moet herinneren, met eenige verwondering dat het nog geen gevolg heeft gehad. Dat ik er op aan moet dringen, dat zij zich in haar gedrag richt naar den regel, dien ik haar in dat gesprek heb voorgeschreven. Dat ik niet met haar gedrag tevreden ben. Dat ik er ten hoogste misnoegd over ben. En dat ik mij in de zeer onaangename noodzakelijkheid zal bevinden om u tot overbrenger van nog meer onwelkome en omstandige mededeelingen te maken, als zij geen gezond verstand en gevoel van welvoeglijkheid genoeg heeft om zich aan mijn wenschen te onderwerpen, zooals de eerste mevrouw Dombey deed, en ik geloof er bij te mogen voegen, zooals elke andere dame in haar plaats zou doen."

"De eerste mevrouw Dombey leefde heel

gelukkig," zei Carker.

"De eerste mevrouw Dombey had veel gezond verstand," zei Dombey, met correcte welwillendheid jegens een doode, "en gevoel van welvoeglijkheid."

"Lijkt jonge juffrouw Dombey op haar moeder, denkt gij?" zei Carker.

Snel betrok Dombey's gezicht. Zijn vrouwde keek hem scherp opmerkzaam aan.

"Ik heb een pijnlijk onderwerp aangevoerd," zei hij, op een zachten meewarigen toon, onvereëenigbaar met zijn gretige oogen. "Ik bid u, vergeef het mij. Mijn belangstelling deed mij het verband van die herinneringen vergeten. Ik bid u, vergeef het mij."

Maar hoewel hij zoo sprak, bleven zijn gretige oogen Dombey's neergeslagen gezicht observeeren, en daarna schoten zij een vreemden, zegevierenden blik naar de schilderij, als riepen zij deze tot getuige hoe hij hem aan een touwtje had, en wat er nu komen zou.

"Carker," zei Dombey, hier en daar op de tafel kijkend, en haastiger met een eenigszins veranderde stem sprekend, terwijl zijn lippen ook bleeker schenen te zijn. "Gij hoeft u niet te verontschuldigen. Gij vergist u. Ik denk aan de quaeëstie die wij voor ons hebben; en niet aan herinneringen, zooals gij meent. Ik ben niet tevreden met mevrouw Dombey's gedrag ten opzichte van mijn dochter."

"Pardon," zei Carker. "Ik begrijp u niet goed."

"Gij moet dan begrijpen," antwoordde Dombey, "dat gij daarover uit mijn naam ronduit met mevrouw Dombey kunt spreken — zult spreken, als het u belieft. Gij zult zoo goed zijn haar te zeggen, dat haar vertoon van bijzondere genegenheid voor mijn dochter mij onaangenaam is. Dat is geschikt om de aandacht te trekken. Het is geschikt om de menschen tot vergelijkingen te brengen tusschen mevrouw Dombey in haar verhouding tot mijn dochter, en mevrouw Dombey in haar verhouding tot mij. Gij zult zoo goed zijn mevrouw Dombey duidelijk te doen verstaan, dat ik dit afkeur, en dat ik verwacht dat zij dadelijk aan mijn bezwaren in dit opzicht gehoor zal geven. Het mag mevrouw Dombey ernst zijn, of het mag maar een gril van haar zijn, of het mag haar bedoeling zijn mij daarmee te dwarsboomen, in ieder geval keur ik het af. Als mevrouw Dombey het ernstig meent moet zij zooveel te minder onwillig zijn het na te laten; want zij zal mijn dochter door zoo'n vertoon geen dienst bewijzen. Als mijn vrouw zachtheid en vriendelijkheid te

veel heeft, boven en behalve haar behoorlijke onderworpenheid aan mij, mag zij die, misschien, toonen aan wie zij wil; maar ik wensch allereerst onderworpenheid! — Carker," zei Dombey, de ongewone emotie smorend, waarmee hij gesproken had, en een toon aannemend meer gelijk aan dien waarmee hij gewoon was zijn grootheid te doen gelden, "gij zult wel zoo goed zijn dit punt niet over te slaan of in de schaduw te houden, maar het als een heel gewichtig onderdeel van uw opdracht te beschouwen."

Carker boog zijn hoofd en stond van de tafel op. Peinzend voor het vuur staand, met de hand aan zijn glatte kin, keek hij op Dombey neer met de boosaardige slimheid van een middeleeuwsch beeldhouwwerk, half mensch half dier, of een grijnzend gezicht aan een ouderwetsche daklijst. Dombey, langzamerhand zijn bedaardheid herkrijgend, of zijn aandoening smorend met de gedachte dat hij nu een verheven positie had ingenomen, zat trapsgewijze weer op te stijven, en keek naar den papegaai, die in zijn grooten trouwring hing te slingeren.

"Neem mij niet kwalijk," zei Carker, na een poos van stilte, zich plotseling weer op zijn stoel zettend, en dien tegenover Dombey schuivend, "maar laat ik u goed begrijpen. Mevrouw Dombey draagt kennis van de waarschijnlijkheid dat ik de boodschapper van uw ongenoegen zal zijn?"

"Ja," antwoordde Dombey, "dat weet zij."

"Jawel," hervatte Carker. "Maar waarom weet zij dat?"

"Waarom?" herhaalde Dombey, niet zonder aarzeling. "Omdat ik het haar gezegd heb."

"Jawel," zei Carker weer. "Maar waarom hebt gij haar dat gezegd? Gij begrijpt wel," vervolgde hij, met een glimlach, en zijn fluweelen hand op Dombey's arm leggend, zooals een kat haar ingetrokken klauwen had kunnen doen, "als ik volkomen begrijp wat gij bedoelt, is het des te waarschijnlijker dat ik nuttig zal kunnen zijn en het geluk zal hebben u werkelijk een dienst te kunnen bewijzen. Ik geloof dat ik u begrijp. Ik heb niet de eer, dat mevrouw Dombey een goede meening van mij heeft. In mijn positie heb ik wel geen reden om dat te verwachten; maar ik houd het er nu maar voor, dat zij geen goede meening van mij heeft."

"Misschien niet," zei Dombey.

"Bijgevolg," hervatte Carker, "zal het deze dame bijzonder onaangenaam zijn, dat

gij haar door mij deze boodschap stuurt."

"Het komt mij voor," zei Dombey, met trotsche stijfheid, maar toch met een zekere verlegenheid, „dat mevrouw Dombey's inzichten aangaande deze quaestie feitelijk tusschen u en mij niet in aanmerking behoeften te komen, Carker. Maar het kan toch wel zoo zijn."

"En — neem mij niet kwalijk — begrijp ik u verkeerd," zei Carker, „als ik denk dat gij daarin een geschikt middel vindt om mevrouw Dombey's trots te vernederen — ik gebruik het woord trots om een hoedanigheid aan te duiden, die, binnen behoorlijke perken gehouden, een dame, zoo uitmuntend door schoonheid en talenten, tot eer en sieraad strekt — en, ik wil niet zeggen haar te straffen, maar haar tot die onderworpenheid te brengen, die gij zoo natuurlijk en billijk van haar eischt?"

"Ik ben niet gewoon, Carker, zooals gij wel weet," zei Dombey, „zulke omstandige redenen te geven voor iets dat ik gepast acht te doen; maar ik wil toch niets daarvan tegenspreken. Indien gij een daarop gegrond bezwaar hebt, is dat heel iets anders, en het enkele zeggen dat gij een dergelijk bezwaar hebt, zal voldoende zijn. Maar ik heb niet gedacht, moet ik bekennen, dat een vertrouwelijke opdracht, waarmee ik u belastte, u zou kunnen vernederen..."

"O, ik vernederd!" riep Carker uit. „In u w dienst!"

"Of u in een valsche positie zou kunnen plaatsen," vervolgde Dombey.

"Ik in een valsche positie!" riep Carker weer uit. „Ik zal er trotsch op zijn — verrukt over zijn — als ik aan uw vertrouwen mag beantwoorden. Ik had wel kunnen wenschen, moet ik bekennen, dat ik de dame, aan wier voeten ik mijn nederige hulde zou willen neerleggen — want is zij uw vrouw niet! — geen nieuwe reden tot ongenoegen behoefde te geven; maar een wensch van u gaat natuurlijk alle andere bedenkingen te boven. Bovendien, wanneer mevrouw Dombey van die kleine dwalingen in haar oordeel is teruggekomen, die, als ik dat durf te zeggen, bijna onvermijdelijk met het nieuwe van haar omstandigheden gepaard moeten gaan, hoop ik dat zij in het geringe aandeel, dat ik in de zaak gehad heb, maar een greintje — mijn ver verwijderde en volkomen andere levenssfeer geeft weinig gelegenheid voor meer — van mijn eerbied voor u en mijn opoffering van alle andere bedenkingen voor u, zal opmerken, waarvan het voor haar een voorrecht en genoegen zal zijn, dagelijks een schat van blijken te geven."

Dombey scheep haar op dat oogenblik opnieuw te zien, met haar uitgestrekte hand naar de deur wijzend, en in de zoetsappige taal van zijn vrouweling een echo van haar woorden te hooren: „Niets kan ons vreemder voor elkaar maken dan wij voortaan zijn!" Maar hij zei: „Zeker, zonder twijfel."

"Er is niets meer?" zei Carker, zijn stoel weer naar zijn oude plaats schuivend — want zij hadden nog maar weinig van het ontbijt gebruikt — en op een antwoord wachtend voor hij weer ging zitten.

"Niets behalve dit," zei Dombey. „Gij zult wel zoo goed zijn in aanmerking te nemen, Carker, dat geen enkele boodschap, waarmee gij aan mevrouw Dombey belast zijt, eenig antwoord toelaat. Gij zult wel zoo goed zijn mij geen antwoord te brengen. Mevrouw Dombey weet, dat ik niet met haar tot schikkingen of onderhandelingen wensch te komen over iets, waarover wij het niet eens zijn, en dat, wat ik zeg, beslissend is."

Carker gaf nog eens te kennen dat hij zijn taak begreep en aanvaardde, en zij gingen nogmaals aan het ontbijt met zoo veel trek als zij hadden. De Slijper, die weldra verscheen, hield ook weer zijn oogen met eerbiedigen angst op zijn meester gevestigd. Na het ontbijt werd Dombey's paard weer voorgebracht, Carker besteege eveneens het zijne, en zij reden samen naar de stad.

Carker was heel vroolijk en praatte veel. Dombey hoorde hem aan met het vorstelijke voorkomen van iemand, die het recht had zich te laten onderhouden, en verwaardigde zich nu en dan enkele weinige woorden te zeggen om het gesprek voort te zetten. Zoo reden zij op karakteristieke wijze naast elkaar voort. Maar Dombey reed in zijn deftigheid met heel lange stijgbeugels en een heel lossen teugel, en verwaardigde zich heel zelden om te zien waar het paard zijn pooten zette. Tengevolge daarvan gebeurde het dat Dombey's paard, terwijl het vrij hard draafde, over eenige losse steenen struikelde, hem afsmeet, over hem heen rolde, en met de ijzeren hoeven in het rond spartelend om weer op de been te komen, hem een schop gaf.

Carker, vlug van oog, vast van hand en een goed ruiter, was dadelijk op den grond en trok het spartelende paard in een oogenblik bij de teugels overeind. Anders zou de vertrouwelijke mededeeling van dien morgen bepaald de laatste voor Dombey zijn geweest. Maar terwijl de haast van deze beweging zijn wangen nog kleurde, boog hij

zich over zijn op den grond liggenden gebieder, en mompelde zoo bukkend: „Nu heb ik mevrouw Dombey goede reden gegeven om kwaad op mij te zijn, als zij het wist.”

Daar Dombey bewusteloos was en aan zijn hoofd en zijn gezicht bloedde, werd hij, op aanwijzing van Carker, door eenige werklieden naar de dichtstbijzijnde herberg gebracht, die niet veraf was; en daar werd hij weldra door verscheidene dokters bezocht, die van alle kanten aankwamen en door een geheimzinnig instinct schenen aangelokt te worden, zooals men zegt dat de gieren zich om een kameel verzamelen, die in de woestijn sterft. Na hem met ecnige moeite weer tot bewustzijn te hebben gebracht, onderzochten deze heeren zijn kwetsuren. Eén dokter, die dichtbij woonde, was sterk voor een samengestelde beenbreuk, een opinie, die door den kastelein gedeeld werd; maar twee dokters, die veraf woonden, en alleen maar toevallig in de buurt waren, bestreden deze meening met zooveel belangeloosheid, dat men tenslotte besliste, dat de patiënt, hoewel erg geschaafd en gekneusd, geen beenderen gebroken had behalve een korte rib of zoo, en wel voorzichtig naar huis kon worden gebracht. Toen hij verbonden was, waarmee men lang werk had, en eindelijk lag te rusten, steeg Carker weer te paard en reed weg om thuis bericht te brengen.

Listig en boosaardig als zijn gezicht zelfs in zijn beste oogenblikken was, hoewel het, wat vorm en regelmatigheid van trekken betrof, een welgemaakt gezicht mocht heeten, stond het listiger en boosaardiger dan ooit; bezielde door zijn booze gedachten — veeleer gedachten aan verwijderde mogelijkheden dan plannen of raadgevingen — reed hij alsof hij op een menschenjacht was. Eindelijk de teugels inhoudend, toen hij een meer bezochten weg bereikte, dwong hij zijn paard met witte pooten om, volgens gewoonte, zachtjes voort te trippelen, en verborg hij zich zelf, zoo goed hij kon, onder zijn kruiperige vriendelijkheid en zijn ivoren glimlach.

Hij reed recht naar Dombey's huis, stapte voor de deur af, en verzocht mevrouw Dombey over een zaak van gewicht te mogen spreken. De knecht, die hem in Dombey's eigen kamer had gelaten, kwam weldra terug om te zeggen dat het mevrouw Dombey's uur niet was om bezoek te ontvangen, en verzocht hem het niet kwalijk te nemen dat hij dit niet dadelijk gezegd had.

Carker, die zich wel op een koele ontvangst had voorbereid, schreef op een

kaartje dat hij de vrijheid moest nemen om op een onderhoud aan te dringen, en niet zoo brutaal zou zijn dit voor de tweede maal (dit onderstreepte hij) te doen, als hij niet zeker wist dat de aanleiding voldoende was om hem te rechtvaardigen. Na een korte poos te hebben gewacht, verscheen mevrouw Dombey's kamenier en bracht hem naar een kamer boven, waar Edith en Florence bij elkaar zaten.

Hij had Edith nooit tevoren half zoo mooi gevonden. Hoezeer hij ook de bekoorlijkheden van haar gezicht en haar gestalte bewonderde, en hoe versch deze ook nog in zijn zinnelijke herinnering lagen, had hij haar nog nooit half zoo mooi gevonden.

Haar blik was trotsch naar de deur gericht toen hij binnenkwam; maar hij keek naar Florence — hoewel maar even, terwijl hij voor haar boog — en onwillekeurig duidde hij daarbij het gevoel van de nieuwe macht aan, die hij bezat; en hij had het genoeg te zien, dat Edith's blik voor den zijnen zwichtte, en dat zij half opstond om hem te ontvangen.

Het speet hem bijzonder; hij kon niet zeggen hoe ongaarne hij kwam om haar op de tijding van een onbeteekenend ongeluk voor te bereiden. Hij smeekte mevrouw Dombey bedaard te blijven. Op zijn heilige woord van eer, er was geen reden om zich ongerust te maken. Maar mijnheer Dombey....

Florence gaf plotseling een gil. Hij keek niet naar haar, maar naar Edith. Edith stelde haar gerust. Zij gaf geen kreet van droefheid en schrik. Neen, zeker niet.

Dombey had bij het rijden een ongeluk gekregen. Zijn paard was uitgegleden en had hem afgeworpen.

Florence riep verwilderd uit, dat hij zeker waar gekwetst, dat hij dood was!

Neen. Op zijn eer, mijnheer Dombey, hoewel eerst buiten kennis, was spoedig bijgekomen, en hoewel hij inderdaad gekwetst was, verkeerde hij niet in gevaar. Als dit de waarheid niet was, zou hij, de bedroefde indringer, nooit den moed hebben gehad zich voor mevrouw Dombey te vertoon. Het was inderdaad de waarheid, verzekerde hij haar plechtig.

Dit alles zei hij alsof hij Edith en niet Florence antwoordde, en met zijn oogen en zijn glimlach op Edith gevestigd.

Daarna vertelde hij haar waar Dombey lag, en verzocht dat er een rijtuig tot zijn beschikking zou worden gesteld om hem naar huis te brengen.

„Mama,” stamelde Florence schreiend, „als ik durfde te gaan!”

Carker, die, terwijl hij deze woorden hoorde, zijn oogen op Edith gevestigd hield, gaf haar een heimelijken blik en schudde even zijn hoofd. Hij zag hoe zij met zich zelf streed, voor zij hem met haar mooie oogen antwoordde; maar hij ontwong haar toch dat antwoord — hij toonde haar dat hij het wilde hebben; of dat hij anders hardop zou spreken en Florence's hart zou kwetsen — en zij gaf het hem. Evenals hij 's morgens de schilderij had aangekeken, zoo keek hij later haar aan, toen zij haar oogen afwendde.

„Ik moet verzoeken,” zei hij, „dat de nieuwe huishoudster — mevrouw Pipchin heet zij, geloof ik...”

Niets ontging hem. Hij zag onmiddellijk dat het een nieuwe beleediging was die Dombey zijn vrouw had aangedaan.

„Ingelicht mag worden, dat mijnheer Dombey verlangt dat er een bed voor hem gereedgemaakt wordt in zijn eigen kamer beneden, daar hij dat appartement boven alle andere verkiest. Ik zal zoo goed als dadelijk naar mijnheer Dombey terugkeeren. Dat er alle mogelijke hulp voor hem is en en alle mogelijke zorg voor hem wordt gedragen, mevrouw, hoef ik u niet te verzekeren. Laat ik u nog eens mogen zeggen, er is geen enkele reden voor de minste bezorgdheid. Zelfs gij kunt volkomen gerust zijn, geloof mij.”

Hij ging buigend heen, met het grootst mogelijke vertoon van eerbied en vriendelijkheid; en toen hij nog eens naar Dombey's kamer was geweest, en daar had afgesproken dat hem een koets naar de City zou worden nagestuurd, steeg hij weer te paard en reed langzaam daarheen. Hij was heel nadenkend onder het rijden, en heel nadenkend terwijl hij in de City wachtte, en heel nadenkend in de koets onderweg naar de plaats waar hij Dombey had achtergelaten. Eerst toen hij bij het bed van dien heer zat, begon hij weer op zich zelf te lijken en toonde hij weer, dat hij tanden had.

Tegen schemeravond werd Dombey, heel stijf en erg pijnlijk, in de koets geholpen, en met mantels en kussens gesteund op de eene bank gezet, terwijl zijn vertrouwde gelastigde hem op de andere bank gezelschap hield. Daar hij niet geschokt mocht worden, reed men weinig harder dan stapvoets, en zoo was het volkomen donker voor hij thuis werd gebracht. Mevrouw Pipchin, stuersch en spijtig en nooit de mijnen van Peru kunvende vergeten, zooals het huishouden maar al te goed wist, ontving hem aan de deur en verfrischte de dienstboden met een gesprenkel van woorden-azijn, terwijl zij

hem naar zijn kamer hielpen dragen. Carker bleef bij hem tot hij veilig in bed lag, en daar de zieke geen ander vrouwelijk bezoek wilde ontvangen dan dat van zijn huishoudster, begaf hij zich nog eens naar mevrouw Dombey, om haar omtrent den toestand van den patiënt in te lichten.

Weer vond hij Edith met Florence alleen, en weer richtte hij zijn heele troostende toespraak tot Edith, alsof zij door den teedersten angst werd gemarteld. Zoo ernstig was zijn eerbiedige medelijden, dat hij het bij het afscheidnemen waagde — met een gelijktijdigen blik op Florence — haar hand te vatten en die met zijn lippen aan te raken.

Edith trok haar hand niet terug, en gaf er hem geen slag mee in zijn effen gezicht, ondanks den gloed op haar wangen en het flikkerende licht in haar oogen. Maar toen zij alleen op haar kamer was, sloeg zij die hand tegen den marmeren schoorsteenmantel, zoodat zij van dien eenen slag gekneusd werd en bloedde, en hield ze van haar af, naar het vuur, als had zij ze wel daarin willen steken en verbranden.

Tot laat in den nacht zat zij bij het uitgebrande vuur, in donkere, dreigende schoonheid, naar de zwarte schaduwen op den muur kijkend, alsof haar gedachten tastbare lichamen waren, en die schaduwen daar wierpen. Welke vormen van beleediging en smaad, en van dingen die mogelijk konden gebeuren, ook onduidelijk en reusachtig voor haar flikkerden, het was één hatelijke gedaante die ze tegen haar in de wapens bracht. En die gedaante was haar echtgenoot.

HOOFDSTUK XLIII.

Doorwaakte nachten.

Florence, sedert lang uit haar droom ontwaakt, sloeg treurig de vervreemding tusschen haar vader en Edith gade, zag die al grooter en grooter worden, en wist dat er met elken dag meer bitterheid tusschen hen kwam. Elke dag van meerdere kennis verduisterde de schaduw over haar liefde en hoop, wekte de oude smart weer op, die een poos had gesluimerd, en maakte die zelfs nog zwaarder om te dragen dan tevoren.

Het was hard geweest — moge niemand anders dan Florence ooit weten hoe hard — dat de natuurlijke genegenheid van een vurig en oprecht gemoed in zielsangst

moest veranderen, en minachting of barsche terugstooting voor teedere bescherming en zorg in de plaats moest komen. Het was hard geweest eenzaam te moeten voelen wat zij gevoeld had; maar nog veel harder was het of aan haar vader of aan Edith te moeten twijfelen, die haar beiden zoo dierbaar waren, en aan haar liefde voor beiden tegelijk beurtelings met vrees, wantrouwen en verwondering te moeten denken.

Toch begon Florence dit nu te doen; en dit was een taak die haar door haar reinheid van ziel werd opgelegd, als iets waaraan zij zich niet kon onttrekken. Zij zag haar vader koel en stroef voor Edith, evenals voor haar; onverzettelijk en onbuigzaam. Kon het zijn, vroeg zij zich met opwellende tranen af, dat haar eigen lieve moeder door zoo'n behandeling ongelukkig was geworden, en daardoor weggekwijnd en gestorven was? Dan bedacht zij weer hoe trotsch en statig Edith voor iedereen was, behalve voor haar, met hoeveel minachting zij hem behandelde, hoe ver zij zich van hem verwijderd hield, en wat zij gezegd had op den avond toen zij thuis kwam; en dan kwam het Florence plotseling bijna als een misdaad voor, dat zij iemand liefhad, die zich vijandig tegenover haar vader plaatste, en dat haar vader dit wist, en in zijn eenzame kamer aan haar denken moest als het onnatuurlijke kind, dat dit misdrijf nog voegde bij haar oude zoozeer beweende schuld, dat zij van haar geboorte af nooit zijn vaderlijke genegenheid had gewonnen. Het eerste vriendelijke woord, de eerste vriendelijke blik van Edith deed deze gedachten weer wankelen en op zwarte ondankbaarheid lijken; want wie anders dan zij had het verslagen hart van Florence opgebeurd, toen het zoo eenzaam en diep gekwetst was, en wie was haar beste troosteres geweest? Zoo had Florence, terwijl haar teedere hart naar beiden smachtte, beider ellende beklagde, en twijfelde of zij jegens beiden wel haar plicht vervulde, meer te lijden dan toen zij haar onverdeelde geheim in het akelige stille huis bewaarde, en haar nieuwe knappe mama haar nog nooit voor de oogen was gekomen.

Voor een groot ongeluk, dat dit alles nog verre zou hebben overtroffen, bleef Florence bewaard. Zij had nooit het minste vermoeden dat Edith, door haar teederheid voor haar, haar vader nog meer van zich verwijderde en hem nieuwe reden tot ongenoegen gaf. Indien Florence het mogelijk had geacht dat zoo'n oorzaak een dergelijk gevolg zou voortbrengen, hoe groot zou

dan haar smart zijn geweest, welke opofferingen zou het liefdevolle meisje niet getracht hebben te brengen, hoe snel en zeker zou misschien daaronder haar overgang zijn geweest tot dien hooger Vader, die de liefde zijner kinderen niet verwerpt, en hun zwaar beproefd en gebroken hart niet veracht! Maar het was anders, en dit was een geluk.

Geen woord werd nu ooit tusschen Florence en Edith over deze onderwerpen gewisseld. Edith had gezegd dat er in dit opzicht een stilte als die van het graf tusschen haar behoorde te zijn, en Florence voelde dat zij gelijk had.

In dezen stand van zaken werd haar vader, lijdend en hulpbehoevend, thuis gebracht, en bleef hij in sombere afzondering in zijn kamers, waar hij door dienstboden werd verzorgd, zonder dat Edith bij hem kwam, en met geen anderen vriend en geen ander gezelschap dan Carker, die tegen middernacht wegging.

„En een mooi gezelschap is hij, juffrouw Flore,” zei Suze Nipper. „O, hij is een lievertje! Als hij ooit getuigen noodig heeft, laat hij dan maar bij mij komen, dat is alles wat ik zeg.”

„Stil toch, lieve Suze!” zei Florence dringend.

„O, men kan heel goed 'stil toch' zeggen, juffrouw Flore,” antwoordde Suze, heel verstoord, „maar heusch, neem mij niet kwalijk, het is zoo erg dat al het bloed in iemands lijf in spelden en naalden verandert, met de punten naar alle kanten. Versta mij niet verkeerd, juffrouw Flore, ik zeg niets tegen uw stiefmama, die mij altijd behandeld heeft zooals een dame hoort te doen, hoewel ze wel een beetje uit de hoogte is, moet ik zeggen. Niet dat ik het recht heb om daarop iets aan te merken, maar als wij met zulke mevrouwen Pipchin te maken krijgen, en als die boven ons gezet worden, en de wacht houden bij uw papa's deur als krokodillen (wij mogen nog dankbaar zijn dat zij geen eieren leggen), dan is het om razend te worden!”

„Papa heeft veel achting voor mevrouw Pipchin,” zei Florence, „en het staat hem immers vrij een huishoudster te kiezen naar zijn zin. Houd je dus maar stil.”

„Wel, juffrouw Flore,” antwoordde Suze, „ik wil dan alleen maar zeggen dat die mevrouw Pipchin mij smaakt als onrijpe aalbessen zouden doen, anders niet.”

Suze was op dien avond, den avond waarop Dombey thuis werd gebracht, zoo buitengewoon misnoegd, omdat zij, door Florence naar beneden gestuurd, om naar

hem te informeren, haar boodschap aan haar doodsvijandin, mevrouw Pipchin, had moeten overbrengen; die, zonder daarmee naar Dombey te gaan, zich verstout had op haar eigen verantwoording een snibbig antwoord te geven. Dit verkoos Suze voor een groote aanmatiging en een onvergeeflijke belediging van haar meesteres te houden, en in zooverre had haar gemoedsstemming van dien avond iets bijzonders. Maar zij was al sedert het huwelijk veel wantrouwiger en achterdochtiger geworden; want zooals de meeste menschen van haar karakter, die een sterke en oprechte gehechtheid opvatten voor iemand van een heel anderen stand, zooals Florence, was Suze jaloersch, en keerde haar jaloezie zich natuurlijk tegen Edith, die tusschen haar en haar meesteres kwam. Hoe trotsch en verheugd Suze Nipper ook in werkelijkheid was, dat die jeugdige meesteres tot de haar passende plaats werd bevorderd, in het huis waar zij zoolang verwaarloosd was geworden, en de mooie vrouw van haar vader tot gezellin, en beschermster kreeg, kon zij toch geen gedeelte van haar oude heerschappij afstaan, zonder een wreveligheid te voelen, waarvoor zij een rechtvaardiging meende te vinden in haar begrip van het trotsche en hartstochtelijke karakter van die dame. Van den achtergrond, waar zij sedert het huwelijk noodwendig eenigszins was heengedrongen, nam Suze den loop van de huiselijke zaken waar, met een vaste overtuiging dat er van mevrouw Dombey weinig goeds te verwachten was, maar er toch voor zorgend, bij alle mogelijke gelegenheden te betuigen, dat zij niets op haar te zeggen had.

„Suze,” zei Florence, die peinzend bij de tafel zat, „het is al heel laat. Ik zal vanavond niets meer noodig hebben.”

„Och, juffrouw Flore,” antwoordde Suze, „hoe wenschte ik dat het nog was zooals vroeger, toen ik uren later dan het nu is bij u opzat, en van vermoeidheid in slaap viel, terwijl gij nog klaar wakker waart; maar gij hebt nu een stiefmama om bij u te komen zitten, juffrouw Flore, en daar ben ik werkelijk dankbaar voor. Ik heb daar geen woord op te zeggen.”

„Ik zal nooit vergeten, wie mijn gezelschap was, toen ik geen ander had, Suze,” zei Florence vriendelijk, „nooit!” En opkijkend, sloeg zij haar arm om den hals van haar nederige vriendin, gaf haar een kus en wenschte haar goedennacht, wat Suze's hart zoo week maakte, dat zij aan het snikken ging.

„Lieve juffrouw Flore,” zei Suze, „laat ik

nog even naar beneden gaan en zien hoe het met uw papa is. Ik weet dat gij angstig over hem zijt; laat ik maar even naar beneden gaan en zelf aan zijn deur kloppen.”

„Neen,” zei Florence, „ga maar naar bed. Wij zullen morgen wel meer hooren. Ik zal morgenochtend zelf gaan vragen. Mama zal zeker wel beneden zijn geweest” — Florence bloosde, want zij durfde dit niet te hopen — „of is daar nu misschien. Goedenacht.”

Suze was te weekhartig geworden, om haar bijzondere meening te kennen te geven over de waarschijnlijkheid dat mevrouw Dombey zich bij haar echtgenoot zou bevinden en ging stil weg. Florence, alleen gelaten, verborg haar gezichtje in haar handen, zooals zij in vroeger dagen zoo dikwijls had gedaan, en liet de tranen vrij over haar wangen rollen. Het jammerlijke van dit huiselijke ongenoegen; de geringe hoop, die zij nu koesterde, als het nog hoop genoemd kon worden, om ooit aan haar vaders hart te worden gesloten; haar twijfel en haar vrees tusschen die twee; het smachten van haar onschuldige hart naar beiden; de bittere teleurstelling van een dergelijken afloop, bij datgene vergeleken, dat haar zooveel goeds had schijnen te beloven — dat alles overkropte haar gemoed en deed haar tranen stroomen. Haar moeder en haar broer dood, haar vader haar altijd even vreemd, Edith vijandig tegenover hem, maar vol liefde voor haar en door haar bemind, zoo scheen het alsof haar genegenheid, waar zij die ook hechtte, nooit zegen kon hebben. Dit dwaze denkbeeld werd spoedig gesmoord; maar de gedachten, waaruit het ontstaan was, waren al te gegrond om tegelijk verwijderd te worden en deden haar een droevigen nacht doorbrengen.

Onder dat gepeins rees, zooals het den heelen dag had gedaan, het beeld van haar vader voor haar op, gewond en in pijn, alleen in zijn kamer, zonder verzorging van diegenen, die hem het naast hadden moeten zijn, en de slepende uren in eenzaam lijden slijtend. Een schrikbarende gedachte, die haar de handen deed samenslaan — hoewel zij niet nieuw voor haar was — dat hij sterven kon, zonder haar te zien of haar naam uit te spreken, deed haar sidderen. In haar gemoedsbeweging dacht zij er aan, en beefde tegelijk bij die gedachte, om nog eens naar beneden te sluipen en zich bij zijn deur te wagen.

Zij luisterde aan haar kamerdeur. Het was stil in huis, en alle lichten schenen uit. Het was lang, lang geleden, dacht zij, se-

dert zij geregeld nachtelijke bedevaarten naar zijn deur had gemaakt. Het was lang geleden, trachtte zij te denken, sedert zij te middernacht in zijn kamer was gekomen, en hij haar naar de trap had teruggebracht!

Met hetzelfde kinderlijke hart in de borst, zelfs met dezelfde lieve bedeesde oogen en krullende lokken van een kind, sloop Florence, haar vader even vreemd in haar maagdelijken bloei, als toen zij nog de kinderkamer bewoonde, de trap af naar zijn kamer. Zij luisterde onderweg, maar niemand bewoog zich in huis. De deur stond half open, om lucht binnen te laten; en in de kamer was het zoo stil, dat zij het branden van het vuur kon hooren, en het tikken van de pendule kon tellen, die op den schoorsteenmantel stond.

Zij keek naar binnen. In de eerste kamer zat de huishoudster, in een deken gewikkeld, op een leunstoel voor het vuur te slapen. De deuren tusschen deze kamer en de volgende waren half dicht en er stond een scherm voor; maar daarachter was licht, en dit bescheen den hemel van zijn ledikant. Alles was zoo stil, dat zij aan zijn ademhaling kon hooren dat hij sliep. Dit gaf haar moed om om het scherm heen te loopen en in zijn kamer te kijken.

Toen zij zijn slapende gezicht zag, schrok zij zoo, alsof zij niet verwacht had het te zullen zien. Florence bleef als vastgenageld staan, en als hij toen was wakker geworden, had zij zoo moeten blijven staan.

Er was een zwachtel over zijn voorhoofd, en men had zijn haren natgemaakt, die verward over zijn kussen lagen. Een van zijn armen, die buiten het bed lag, was verbonden, en hij zag heel bleek. Maar dit was het niet, dat, na den eersten snellen blik, die haar verzekerde dat hij rustig lag te slapen, Florence aan de plek hield vastgenageld. Het was iets heel anders, dat hem in haar oogen zoo'n plechtig voorkomen gaf.

Zij had nog nooit in haar leven zijn gezicht gezien, of het had — of zij verbeeldde het zich — een zeker onrustig bewustzijn van haar aanwezigheid getoond. Zij had nooit in haar leven zijn gezicht gezien, of de hoop was in haar hart bezwaken, en haar beschroomde blik was voor zijn stugge, terugstootende koelheid neergeslagen. Toen zij het nu aanschouwde, zag zij het voor de eerste maal vrij van de wolk, die haar jeugd had verduisterd. In plaats daarvan heerschte er een kalme, vreedzame nacht. Zij zag niets anders, of hij kon wel haar zegenend in slaap zijn gevallen.

Ontwaak, onnatuurlijke vader! Ontwaak

nu, hardvochtige man! De tijd vliegt voorbij; het uur nadert met toornigen tred. Ontwaak!

Er kwam geen verandering op zijn gezicht, en terwijl zij het met angst beschouwde, herinnerde haar de roerloze rust daarvan aan de gezichten, die zij niet meer kon terugzien. Zoo zagen zij er uit, zoo zou ook hij doen; zoo zou ook zij, zijn schreiende kind, wie kon zeggen wanneer! — zoo zou de heele wereld van liefde, haat en onverschilligheid om hen heen er uit zien. Wanneer die tijd zou komen; zou die niet zwaarder voor hem worden, door wat zij wilde doen; en voor haar zou hij misschien eenigszins lichter zijn.

Zij sloop dicht bij het bed, hield haar adem in, bukte, drukte hem zacht een kus op de wang, legde haar hoofd voor een kort oogenblik naast het zijne, en sloeg haar arm, waarmee zij hem niet durfde aan te raken, om hem heen over het kussen.

Ontwaak, rampzalige man, terwijl zij nabij u is! De tijd vliegt voorbij; het uur nadert met toornigen tred; het heeft zijn voet al in huis. Ontwaak!

In haar hart bad zij God om haar vader te zegenen, en hem zachter voor haar te stemmen, als het zoo zijn mocht; en zoo niet, om hem te vergeven, als hij niet goed deed, en haar haar gebed te vergeven, dat bijna een goddeloosheid scheen te zijn. En zoo doend, en met schemerende oogen naar hem omkijkend, en angstig wegsloopend, ging zij die kamer uit en de andere door, en was verdwenen.

Nu mag hij slapen — slapen, terwijl hij nog slapen kan. Maar als hij ontwaakt, laat hij dan zoeken naar die tengerede gedaante, en haar dichtbij hem vinden wanneer het uur komt!

Droevig was Florence's hart terwijl zij langzaam weer naar boven ging. Het stille huis was, sedert zij naar beneden kwam, veel akeliger geworden. De slaap, dien zij in het holst van den nacht had aanschouwd, had voor haar het plechtige van dood en leven tegelijk. Het heimelijke en stille van haar handelwijze maakte den nacht geheimzinnig, stil en drukkend. Zij zag er tegen op, was bijna niet in staat om weer naar haar eigen kamer te gaan, en de salons ingaand, waar de bewolkte maan tusschen de gordijnen doorscheen, keek zij naar buiten in de verlaten straten.

De wind huilde akelig. De gasvlammen schenen bleek en beefden alsof zij koud waren. Er was in de verte een schemering van iets, dat bijna geen licht mocht heeten, in de lucht; de nacht, vol voor gevoel, was

rusteloos, huiverig, zooals stervenden die een onrustig einde hebben. Florence herinnerde zich hoe zij wel meer, als waakster bij een ziekbed, op dien naargeestigen tijd had gelet, en den invloed daarvan had gevoeld, alsof zij er een verborgen natuurlijke antipathie tegen had; en nu was het heel, heel somber.

Haar mama was dien avond niet bij haar in de kamer gekomen, wat een van de redenen was waarom zij zoo lang was opgebleven. In haar onbestemde ongerustheid, niet minder dan uit verlangen om iemand te hebben met wien zij kon spreken, om zoo die tooverkracht van de duisternis en de stilte te verbreken, richtte Florence haar schreden naar de kamer waar zij sliep.

De deur was van binnen niet gesloten, en week gemakkelijk voor haar schroomvallige hand. Zij was verwonderd nog licht te vinden branden; nog meer verwonderd toen zij zag, dat haar mama, slechts gedeeltelijk ontkleed, bij de asch van een uitgebrand vuur zat. Haar oogen staarden strak in de lucht, en in hun glans, in haar trekken en in de kracht waarmee zij de armleuning van haar stoel greep, alsof zij zoo wilde opspringen, zag Florence zoo'n woeste gemoedsbeweging dat zij er van schrikte.

„Mama!" riep zij. „Wat scheelt u?"

Edith keek ontsteld naar haar om, en keek haar aan met zoo'n vreemden angst op haar gezicht, dat Florence nog meer schrok dan tevoren.

„Mama!" zei zij, haastig dichterbij komend. „Lieve mama, wat scheelt er aan?"

„Ik ben niet wel geweest," zei Edith, huiverend en haar nog even vreemd aankijkend. „Ik heb slechte droomen gehad, liefje."

„En toch nog niet naar bed geweest, mama?"

„Neen," was het antwoord. „Half waken-de droomen."

Haar trekken ontspanden zich langzamerhand, en zij liet Florence toe, haar in haar armen te sluiten. „Maar wat doet mijn liefje hier?" zei zij eindelijk.

„Ik ben ongerust geweest, mama, omdat ik u vanavond niet zag, en niet wist hoe het met papa was; en ik..."

Hier bleef Florence steken en sprak niet verder.

„Is het laat?" zei Edith, teeder de krullen wegstrijkend, die zich met haar eigen zwarte lokken vermengden.

„Al heel laat. Haast weer dag."

„Haast dag!" herhaalde zij verwonderd.

„Lieve mama, wat hebt gij met uw hand gedaan?" zei Florence.

Edith trok die haastig weg, en keek haar een oogenblik aan met denzelfden vreemden angst, alsof zij op het punt was de vlucht voor haar te nemen; maar weldra zei zij: „Niets, niets. Gestooten." En toen zei zij: „Mijn Florence!" en begon haar borst te zwoegen en schreide zij heftig.

„Mama!" zei Florence. „O mama, wat kan ik doen, wat moet ik doen om te maken dat wij gelukkiger worden. Is er iets?"

„Niets," antwoordde zij.

„Weet gij dat zeker? Kan het dan nooit gebeuren? Als ik nu spreek over wat ik in mijn gedachten heb, ondanks wat wij afgesproken hebben, zult gij het mij toch niet kwalijk nemen, niet waar?" zei Florence.

„Het is nutteloos," antwoordde zij, „nutteloos. Ik heb je gezegd, liefje, dat ik slechte droomen heb gehad. Niets kan ze veranderen, of verhinderen dat zij terugkomen."

„Ik begrijp u niet," zei Florence, haar ontroerde gezicht bekijkend, dat hoe langer hoe donkerder scheen te worden.

„Ik heb gedroomd," zei Edith met een doffe stem, „van een trots, die tot alle goed machteloos, tot alle kwaad in staat is; van een trots, die door vele jaren van schande heen gekwetst en gestoken is geworden, en zelf nooit iemand heeft gedeerd behalve zich zelf; van een trots die zijn eigenares heeft vernederd door het bewustzijn van diepe beschaming, en haar nooit heeft geholpen om zich dapper daartegen te verzetten of ze te vermijden, of om te zeggen: „Dat zal zoo niet zijn! Een trots die, behoorlijk geleid, misschien tot betere dingen had kunnen voeren, maar die, zoo slecht geleid en misbruikt, evenals al het andere wat zijn bezitster toebehoorde, alleen maar tot zelfverachting, verharding en verderf heeft gevoerd."

Zij keek Florence nu niet meer aan en sprak ook niet tot haar, maar vervolgde alsof zij alleen was.

„Ik heb gedroomd," zei zij, „van zoo'n onverschilligheid en verhardheid, uit deze zelfverachting geboren — uit dien ellendigen, machtelozen, rampzaligen trots — dat hij zelfs met roekelooze schreden naar het altaar is gegaan, gehoorzaam aan den ouden, bekenden, wenkenden vinger — o moeder, moeder — hoewel hij dien wenk verachtte, omdat hij liever zelf voor eens en voor altijd hatelijk wilde worden, dan dagelijks door iets nieuws gekwetst te worden. Laag, ellendig wezen!"

En nu had haar gezicht dezelfde harts-tochtelijke uitdrukking als toen Florence binnenkwam.

„Ik heb gedroomd," zei zij, „dat die trots

kort geleden, bij een poging om een doel te bereiken, door een verachtelijken voet vertrappt is, maar tegen dien voet opstaat. Ik heb gedroomd dat hij door honden gejaagd en vervolgd wordt, maar dat hij stand houdt en niet zwichten wil — neen, dat hij niet kan al wilde hij — maar genoodzaakt is hem te haten, zich tegen hem te keeren en hem te tarten!"

Haar handen klemden zich om den beveden arm, dien zij gegrepen had, en toen zij op het verschrikte en verwonderde gezichtje neerkeek, werd het hare kalmer. „O Florence," zei zij, „ik geloof dat ik vanavond bijna krankzinnig ben geweest!" en toen liet zij het trotsche hoofd aan haar borst zinken en schreide opnieuw.

„Verlaat mij niet! Blijf bij mij! Ik heb geen andere hoop dan in jou!" Deze woorden herhaalde zij wel twintigmaal.

Weldra werd zij kalmer, en kreeg medelijden met Florence's tranen, en beklagde haar dat zij op zoo'n ontijdig uur nog op was. En daar de dag nu aanbrak, sloot Edith haar in haar armen, en legde haar op haar bed, en bleef, zonder zelf te gaan liggen, bij haar zitten, en drong haar dat zij zou probeeren wat te slapen.

„Want je bent moe, liefje, bedroefd en ongelukkig, en moet rust hebben."

„Zeker ben ik bedroefd vannacht, lieve mama, en ongelukkig," zei Florence, „maar gij zijt ook moe en ongelukkig."

„Niet als jij zoo dicht bij mij ligt te slapen, lieve."

Zij kusten elkaar, en Florence, afgemat, viel langzamerhand in een zachte sluimering; maar toen zij haar oogen sloot voor het gezicht naast haar, was het zoo treurig aan het gezicht beneden te denken, dat zij haar hand dichtter naar Edith schoof als om troost te zoeken; maar terwijl zij dit deed, aarzelde zij weer, uit vrees dat zij hem daardoor zou verlaten. Zoo trachtte zij in haar slaap die twee te verzoenen en te toonen dat zij hen beiden liefhad; maar dit kon zij niet doen, en haar wakende smart was een deel van haar droomen.

Edith, die bij haar zat, keek naar de donkere wimpers, die vochtig op de gloeiende wangen lagen, en bleef met teeder medelijden turen, want zij kende de waarheid. Maar geen slaap bezwaarde haar eigen oogen. Toen de dag aanbrak, zat zij nog te waken met dat zachte handje in de hare, en soms fluisterde zij, dat stille gezichtje aankijkend: „Blijf bij mij, Florence. Ik heb geen andere hoop dan in jou!"

HOOFDSTUK XLIV.

Een scheiding.

Met den dag, hoewel niet zoo vroeg als de zon, stond Suze Nipper op. Er hing een nevel voor de buitengewoon scherpe zwarte oogen van het jonge meisje, die het schitteren daarvan eenigszins verflauwde, en aan de mogelijkheid deed denken — wat anders hun uitdrukking niet was — dat zij soms gesloten werden. Zij hadden ook iets gezwollens, alsof zij in den nacht geschreid had. Maar wel verre van terneergeslagen te zijn, was Suze buitengewoon frisch en levendig en scheen zij al haar vermogens bijeengezameld en ingespannen te hebben om iets gewichtigs en moeilijks te doen. Dit was zelfs aan haar kleeding te zien, die nog netter zat en strakker spande dan gewoonlijk, en aan de manier waarop zij nu en dan haar hoofd schudde, terwijl zij door het huis ging, en waarmee zij een buitengewone vastberadenheid uitdrukte.

Kortom, zij had een besluit genomen, en wel een moedig besluit, daar het niets minder was dan — in Dombey's kamer door te dringen en dien heer eens alleen te spreken. „Ik heb dikwijls gezegd dat ik het doen zou," zei zij dien morgen dreigend bij zich zelf, „en nu wil ik het!"

Zich zelf met eigenaardige scherpte aansporend tot de uitvoering van deze wanhopige onderneming, bleef Suze den heelen ochtend in de hall en op de trap dwalen, zonder een gunstige gelegenheid te vinden om storm te loopen. Geenszins ontmoedigd door deze teleurstelling, die haar integendeel nog meer aanzette, liet zij haar waakzaamheid niet verflauwen; en zoo ontdekte zij eindelijk tegen den avond, dat haar gezworen vijandin, mevrouw Pichin, onder voorwendsel van den heelen nacht te hebben opgezeten, in haar eigen kamer een dutje was gaan doen, en dat Dombey geheel alleen op zijn sofa lag.

Haar hoofd niet alleen, maar bijna zich zelf heelemaal in den nek werpend, ging Suze op haar teenen naar de deur van Dombey's kamer en klopte. „Binnen!" zei Dombey. Zich zelf met nog een krampachtige beweging van haar hoofd aanmoedigend, kwam Suze binnen.

Dombey, die naar het vuur lag te turen, keek verwonderd om en hief zich eenigszins op zijn elleboog op. Suze neeg.

„Wat moet gij hier?" zei Dombey.

„Als 't u belieft, mijnheer, ik wilde u graag eens spreken," antwoordde Suze.

Dombey bewoog zijn lippen alsof hij deze

woorden herhaalde, maar scheen zoo verbaasd over de vermetelheid van het meisje, dat hij ze niet kon uitspreken.

„Ik ben nu twaalf jaar in uw dienst geweest, mijnheer,” zei Suze, met haar gewone radheid van tong, „om juffrouw Flore, mijn lieve jonge juffrouw, te bedienen, die nog niet duidelijk spreken kon toen ik pas kwam, en ik was al oud in huis toen juffrouw Richards er nog nieuw in was; ik mag dus geen Methusalem zijn, maar ik ben toch geen bakerkindje.”

Dombey, die haar op zijn arm leunend aankeek, scheen deze voorloopige uiteenzetting van feiten niet te kunnen tegen spreken.

„Er is nooit een liever of engelachtiger jonge juffrouw geweest, mijnheer, dan mijn jonge juffrouw is,” zei Suze, „en dat moet ik wel veel beter weten dan sommige anderen, want ik heb haar in droefheid gezien, en ik heb haar in blijdschap gezien (daarvan heeft zij niet veel gehad), en ik heb haar met haar broertje gezien, en ik heb haar in haar eenzaamheid gezien, en sommige anderen hebben haar nooit gezien, en ik zeg tegh die sommigen en iedereen — dat doe ik,” hier schudde de zwartoogige haar hoofd en stampte zij even met haar voet, „dat zij de beste en liefste engel is, juffrouw Flore, die ooit op de wereld heeft ademgehaald, en hoe meer ik in stukken gescheurd werd, mijnheer, zooveel te meer zou ik dat zeggen, al mag ik geen martelares uit het martelaarsboek zijn.”

Dombey werd van verontwaardiging en verbazing nog bleeker dan zijn val hem had doen worden, en hield zijn oogen op de spreekster gevestigd alsof hij ze beschuldigde, en zijn ooren eveneens, van hem te bedriegen.

„Niemand zou anders dan trouw aan juffrouw Flore kunnen zijn, mijnheer,” vervolgde Suze, „en ik beschouw mijn dienst van twaalf jaar niet als iets bijzonders, want ik heb haar lief — ja, dat zeg ik tegen sommigen en iedereen, dat doe ik” — hier schudde de zwartoogige weer haar hoofd, en stampte weer even met haar voet, en smoorde een snik — „maar trouwe dienst geeft mij recht om te spreken, hoop ik, en ik moet en zal nu spreken, recht of niet.”

„Wat bedoelt gij, meid?” zei Dombey, haar woedend aankijkend. „Hoe durft gij?”

„Wat ik bedoel, mijnheer, is ordentelijk en fatsoenlijk tegen u te spreken, maar ronduit, en hoe ik durf weet ik niet, maar ik doe het toch,” zei Suze. „O, gij kent mijn jonge juffrouw niet, mijnheer, dat doet gij werkelijk niet; als gij dat deedt zoudt gij

haar niet zoo weinig zien.”

Dombey stak woedend zijn hand uit naar de schel, maar er was geen schelkoord aan dien kant van den schoorsteen; en hij kon niet zonder hulp opstaan en naar den anderen kant loopen. Het vlugge oog van Suze zag duidelijk hoe weerloos hij was, en toen voelde zij, zooals zij later zei, dat zij hem beethad.

„Juffrouw Flore,” zei Suze Nipper, „is de liefderijkste, en de geduldigste, en de gehoorzaamste, en de mooiste van alle dochters, mijnheer, er is geen gentleman, neen mijnheer, al is hij zoo groot en rijk als al de grootheid en rijkdom van heel Engeland bij elkaar, of hij zou en moest trotsch op haar zijn. Als hij haar waarde goed kende, zou hij zijn grootheid en rijkdom liever stuk voor stuk willen verliezen en in voddens langs de deuren loopen bedelen, dat zeg ik tegen sommigen en iedereen, dat zou hij,” riep Suze, in tranen uitbarstend, „dan dat teere hartje zooveel verdriet te geven als ik het in dit huis heb zien lijden!”

„Meld,” riep Dombey, „ga de kamer uit!” „Neem mij niet kwalijk, dat doe ik niet, al moest ik mijn betrekking verliezen, mijnheer,” antwoordde de standvastige Suze, „waarin ik zooveel jaren geweest ben en zooveel gezien heb — hoewel ik hoop dat gij nooit het hart zult hebben mij om zoo'n reden van juffrouw Flore weg te sturen. Ik zal niet gaan voor ik heb uitgesproken. Ik mag geen Indiaansche weduwe zijn, en dat ben ik niet en zou ik ook niet willen worden, maar als ik mij eens had voorgenomen om mij zelf levend te verbranden, dan zou ik het doen ook. En ik heb mij nu voorgenomen alles te zeggen.”

Suze's gezicht maakte dit niet minder duidelijk dan haar woorden.

„Er is niemand hier in dienst, mijnheer,” vervolgde zij, „die altijd banger voor u geweest is dan ik, en gij kunt begrijpen hoe waar dat is, als ik zoo vrij ben u te zeggen dat ik er honderden malen aan gedacht heb u aan te spreken, en er nooit toe heb kunnen besluiten voor gisteravond; maar gisteravond ben ik tot een besluit gekomen.”

Dombey greep, in een vlaag van woede, nog eens naar het schelkoord dat daar niet hing, en het niet vindend, trok hij aan zijn haren, liever dan aan niets te trekken.

„Ik heb juffrouw Flore,” zei Suze Nipper, „toen zij nog maar een kind was, zooveel zien doen, en zoo lief en geduldig zien blijven, dat de beste vrouw van haar had kunnen leeren; ik heb haar nachten achtereen

den halven nacht zien opzitten om haar zwakke broertje bij zijn lessen te helpen; ik heb haar hem op een anderen tijd zien helpen en oppassen — sommigen weten wel wanneer; — ik heb haar, zonder hulp of aanmoediging, een volwassen dame zien worden, die Goddank, het sieraad en de roem van ieder gezelschap is waarin zij komt, en ik heb haar altijd grievend verwaarloosd gezien, en haar dat diep zien voelen — ik zeg tegen sommigen en iedereen, dat heb ik — en nooit een woord ge-

mijnheer, en zij wist niet hoe ziek, en dat was genoeg om haar zoo ongerust te maken als ik gezien heb dat zij was — ik mag geen valk zijn, maar ik heb toch oogen — en toen bleef ik in mijn kamertje nog wat opzitten, denkend dat ze mij misschien kon noodig hebben, en toen zag ik haar naar beneden sluipen en naar deze deur gaan, alsof het een misdrijf was naar haar eigen papa te gaan kijken, en toen weer wegsluipen en naar de leege salons gaan, zoo schreiend, dat ik het haast niet kon aan-

„NOEMT GIJ DAT HET HUISHOUDEN IN ORDE HOUDEN, MEVROUW, DE DOEL VAN VROUWSPERSOON VRIJHEID TE LATEN OM HIER TE KOMEN EN TEGEN MIJ TE SPREKEN!”

sproken; maar om zich nederig en eerbiedig voor zijn meerderen te gedragen, hoeft men toch geen aanbieder van gesneden beelden te zijn, en nu wil en moet ik spreken.”

„Is daar niemand?” riep Dombey. „Waar zijn de knechts! Waar zijn de meiden! Is daar niemand?”

„Ik heb mijn lieve jongejuifvrouw van nacht buiten haar bed gelaten,” zei Suze, hierdoor niet gestuit, „en ik wist wel waarom zij daaruit bleef, want zij waart ziek,

hooren. En ik kan het niet aanhooren,” zei Suze, haar zwarte oogen afvegend en ze onverschrokken op Dombey's toornige gezicht vestigend. „Het is de eerste maal niet dat ik het gehoord heb, bij lange na niet; en gij kent uw eigen dochter niet, mijnheer, en gij weet niet wat gij doet, mijnheer, en ik zeg tegen sommigen en iedereen,” riep Suze, met een laatste uitbarsting, „dat het zonde en schande is!”

„Wel, heb ik ooit van mijn leven!” riep de stem van mevrouw Pipchin, terwijl dat

slachtoffer van de mijnen van Peru de kamer inkwam. „Wie is dat hier?”

Suze begunstigde mevrouw Pipchin met een blik, dien zij opzettelijk voor haar had uitgevonden, toen zij pas met elkaar in kennis kwamen, en liet het antwoord aan Dombey over.

„Wat dat is?” herhaalde Dombey, bijna schuimbekkend. „Wat dat is, mevrouw? Gij, die aan het hoofd van dit huishouden staat en verplicht zijt het in orde te houden, moogt dat wel vragen. Kent gij die meid?”

„Ik weet heel weinig goeds van haar, mijnheer,” krijgschte mevrouw Pipchin. „Hoe durft gij hier komen, gij onbeschaamde prijs? Maak dat gij wegkomt!”

Maar de onverschrokken Suze, vereerde mevrouw Pipchin alleen maar met nog een blik en bleef staan.

„Noemt gij dat het huishouden in orde houden, mevrouw,” zei Dombey, „zoo'n vrouwspersoon vrijheid te laten om hier te komen en tegen mij te spreken! Een gentleman — in zijn eigen huis — in zijn eigen kamer — met de impertinentie van meiden lastig gevallen!”

„Wel, mijnheer,” antwoordde mevrouw Pipchin, met wraak in haar harde grijze oogen, „het spijt mij heel erg; niets kan ongeregelder zijn; niets kan meer alle perken te buiten gaan; maar het spijt mij te moeten zeggen, mijnheer, dat dit meisje heelemaal niet te regeeren is. Zij is door jongefrouw Dombey bedorven, en geeft om niemand. Gij weet wel dat gij dat niet doet,” zei mevrouw Pipchin scherp en schudde haar hoofd tegen Suze. „Gij moest u doodschamen. Maak nu dat gij wegkomt!”

„Als gij menschen bij mij in dienst vindt, die niet te regeeren zijn, mevrouw Pipchin,” zei Dombey, zich weer naar het vuur keurend, „weet gij wel hoe met hen te handelen, vermoed ik. Gij weet wel waarvoor gij hier zijt? Laat haar vertrekken.”

„Ik weet wel wat ik doen moet, mijnheer,” antwoordde mevrouw Pipchin, „en het spreekt vanzelf dat ik dat ook doen zal. Suze Nipper,” bijzonder kort afgebeten, „over een maand, van dit uur af, is u de dienst opgezegd.”

„Zoo, is 't toch?” zei Suze fier.

„Ja,” antwoordde mevrouw Pipchin, „en lach niet tegen mij, caronje, of gij zult mij moeten zeggen waarom. Maak nu dadelijk dat gij wegkomt.”

„Ik denk dadelijk weg te gaan, daar kunt gij op aan,” zei Suze. „Ik heb hier in huis twaalf jaar lang mijn jongefrouw geendiend, en ik zal er geen uur lang in blijven, als iemand, die zoo'n naam draagt als Pip-

chin, mij op den schopstoel kan zetten, mevrouw P.”

„Hoe eerder hoe beter, als wij u maar kwijt zijn,” zei de toornige oude dame. „Maak dat gij wegkomt, of ik zal u laten wegbrengen.”

„Mijn troost is,” zei Suze, weer naar Dombey omkijkend, „dat ik u vandaag een paar waarheden heb gezegd, die gij al lang hadt moeten hooren, en dat geen Pipchin's, al waren er nog zooveel — maar ik hoop dat er niet veel zijn (hier beet mevrouw Pipchin haar een scherp „maak dat ge wegkomt” toe en gaf Suze haar nog een blik) ongezegd kunnen maken, wat ik gezegd heb, al zeiden zij mij honderdduizendmaal den dienst op en al stierven zij dan van vermoeidheid, wat een geluk zou zijn om in de kerk voor te laten danken.”

Met deze woorden ging Suze haar vijandin vooruit de kamer uit; en nadat zij in groote staatsie, zoodat mevrouw Pipchin bijna van kwaadheid stikte, naar haar kamer was gegaan, zette zij zich op een koffer neer en ging aan het schreien.

Uit deze weemoedige stemming werd zij weldra heel verfrisschend en krachtdadig opgewekt, door de stem van mevrouw Pipchin buiten de deur.

„Is die onbeschaamde slet,” zei de vertoornde matrone, „van plan om op haar tijd te vertrekken of niet?”

Suze antwoordde van binnen, dat de aangeduide persoon niet in dat gedeelte van het huis woonde, maar dat zij Pipchin heette en in de huishoudsterskamer te vinden was.

„Impertinent caronje,” antwoordde mevrouw Pipchin, aan de kruk van de deur rammelend. „Maak dadelijk dat gij wegkomt. Pak oogenblikkelijk uw koffers! Hoe durft gij zoo te spreken tegen een vrouw van fatsoen, die betere dagen gekend heeft?”

Suze antwoordde daarop uit haar kasteel, dat zij de betere dagen beklaagde, die mevrouw Pipchin gekend hadden, en dat naar haar meening de slechtste dagen van het jaar die dame het best zouden passen, behalve dat zij nog veel te goed voor haar waren.

„Maar gij hoeft u de moeite niet te geven om lawaai aan mijn deur te maken, of het sleutelgat met uw oog te bevuilen,” zei Suze; „ik ben al aan het pakken en ik ga weg, daar kunt gij van op aan.”

De douairière gaf haar levendige genoeg over dit bericht te kennen, en ging met nog eenige schimpscheuten weg, om Suze's geld gereed te leggen. Daarop ging Suze

aan het werk om haar koffers te pakken, teneinde dadelijk en waardig te kunnen vertrekken, intusschen voortdurend snikkend, als zij aan Florence dacht.

Het duurde niet lang of de oorzaak van haar tranen kwam naar haar toe; want spoedig verspreidde zich het nieuws door het huis, dat Suze Nipper ongenoegen met mevrouw Pipchin had gehad, dat beiden zich op mijnheer Dombey hadden beroepen, dat het in mijnheer Dombey's kamer ongehoord was toegegaan, en dat Suze vertrok. Het laatste gedeelte van dit verwarde gerucht vond Florence zoo overeenkomstig met de waarheid, dat Suze haar laatsten koffer al gesloten had, en met haar hoed op daarop was gaan zitten, toen zij in haar kamer kwam.

„Suze!” riep Florence. „Mij gaan verlaten! Jij!”

„O, wat ik u bidden mag, juffrouw Flore,” zei Suze, „spreek geen woord tegen mij, of ik kan mij niet goedhouden voor die Pipchin; ik zou voor de heele wereld niet willen dat zij mij zag huilen.”

„Suze!” zei Florence. „Mijn lieve meid, mijn oude vriendin! Wat moet ik zonder jou beginnen! Heb je het hart om zoo weg te gaan!”

„Ne — en, mijn lieve juffrouw Flore, dat heb ik heusch niet,” snikte Suze. „Maar het is niet anders. Ik heb mijn plicht gedaan, juffrouw, dat heb ik heusch. Het is mijn schuld niet. Ik be—ru—u—st er in. Ik kan mijn maand niet uitblijven, want dan zou ik u nooit kunnen verlaten; en ik moest dan toch eindelijk gaan, net zoo goed als nu. Spreek niet tegen mij, lieve juffrouw Flore, want al ben ik tamelijk hard, ik ben toch geen marmeren deurpost.”

„Wat is er toch? Waar gaat het om? Wil je mij dat niet zeggen?” zei Florence, want Suze schudde haar hoofd.

„Neen, lieveling,” antwoordde Suze. „Vraag het mij niet, want ik moet het niet zeggen; en wat gij doet, spreek geen woord voor mij om mij te laten blijven, want het zou toch niet kunnen, en ge zoudt u zelf maar kwaaddoen, en zoo, God zegene u, mijn lieve meesteres, en vergeef mij alle kwaad, dat ik u gedaan mocht hebben, en al de humeurigheden, die ik u al die jaren lang getoond heb.”

En met deze, bijzonder hartelijk uitgesproken smeebede, sloot Suze haar meesters in haar armen.

„Lieve juffrouw, menigeen kan u komen dienen, en blij zijn om u te dienen, en zal u goed en trouw dienen,” zei Suze, „maar er kan niemand komen, die u zoo hartelijk

zal dienen als ik, of half zooveel van u zal houden, dat is mijn troost. Goedendag, lieve juffrouw Flore!”

„Waar ben je van plan naar toe te gaan, Suze?” vroeg haar schreiende meesteres.

„Ik heb een broer, die in Essex woont, juffrouw; een pachter,” zei de zielsbedroefde Suze, „die ik weet niet hoeveel koe—oe—oeien en varkens houdt, en daar zal ik met de diligence naar toe gaan, en wat bij hem blij—ij—ven. Wees maar niet ongerust over mij, lieve juffrouw, want ik heb geld op de spaarbank, en hoef niet dadelijk in een andere betrekking te gaan, wat ik ook niet zou kunnen, mijn allerliefste meesteres!” Suze besloot met een uitbarsting van droefheid, die gelukkig werd gestuit door de stem van mevrouw Pipchin, die zich beneden liet hooren. Daarop veegde Suze haar rood gezwollen oogen af en wendde een jammerlijke poging aan, om een luchtigen toon aan te slaan, toen zij Towlinson riep om een vigilante te halen en haar koffers naar beneden te brengen.

Florence, bleek en bevend, maar van een nuttelooze voorspraak terughoudend door den angst om nieuwe verdeeldheid te veroorzaken tusschen haar vader en zijn vrouw (wier strak gezicht haar een korte poos tevoren een waarschuwing was geweest) en door haar vrees dat zij, zonder het te weten, al in dit wegsturen van haar oude dienaar en vriendin betrokken was, volgde schreiend naar Edith's kleedkamer, waarheen Suze zich begaf om haar afscheidscompliment te maken.

„Komaan, daar is de vigilante; en daar zijn de koffers; maak nu maar dat ge wegkomt!” zei mevrouw Pipchin, zich op hetzelfde oogenblik vertoonend. „Neem mij niet kwalijk, mevrouw, maar mijnheer Dombey's orders gaan boven alles.”

Edith, die onder de handen van haar kamier zat — zij zou naar een diner gaan — behield haar trotsche uiterlijk en scheen nergens op te letten.

„Daar is uw geld,” zei mevrouw Pipchin, „en hoe eer dit huis uw rug ziet des te beter.”

Suze had geen kracht meer, zelfs niet voor den blik die mevrouw Pipchin van rechtswege toekwam. Zij neeg dus maar voor mevrouw Dombey (die zonder een woord te spreken haar hoofd boog, en wier oogen iedereen vermeden, behalve Florence), sloot haar jonge meesteres nog eens in haar armen en ontving een kus tot afscheid. Het gezicht van de arme Suze op dit moment, bij de onstuimigheid van haar aandoeningen en de kracht waarmee zij

FLORENCE DOET EEN BEROEP OP TOOTS

haar snikken smoorde, opdat niet een daarvan hoorbaar zou worden en een triomf voor mevrouw Pipchin zou zijn, bood een reeks van de zonderlingste physionomische verschijnselen, waarvan ooit iemand getuige is geweest.

Florence snelde naar beneden, waar Toots, allerprachtigst uitgedost, in twijfel en ongerust of zij komen zou of niet, heel zwaar stond te ademen.

„O, hoe maakt ge het, juffrouw Dombey?” zei Toots. „God zegen ons!”

„JUFFROUW DOMBEY,” ANTWOORDDE TOOTS, „ALS GIJ MAAR ZEGT HOE, ZULT GE — ZULT GE MIJ MIJN EETLUST TERUGGEVEN — DIE MIJ LANG VREEMD IS GEWEEST.”

„Neem mij niet kwalijk, juffrouw,” zei Towlinson, die met de koffers buiten de deur stond, zich tot Florence richtend, „maar mijnheer Toots is in de eetzaal, en laat zijn compliment doen, en verzoekt te mogen weten hoe Diogenes en mijnheer het maken.”

Dickens. Dombey en Zoon 23

Deze laatste uitroep werd veroorzaakt door zijn schrik over de droefheid, die hij op Florence's gezichtje zag, en die hem niet alleen in een gegichel stuitte, maar ook ineens een toonbeeld van wanhoop deed worden.

„Beste mijnheer Toots,” zei Florence,

„gij zijt zoo vriendelijk voor mij en meent het zoo goed, dat ik u zeker wel om een gunst mag verzoeken.”

„Juffrouw Dombey,” antwoordde Toots, „als gij maar zegt hoe, zult ge — zult ge mij mijn eetlust teruggeven — die mij lang vreemd is geweest,” voegde hij er niet zonder aandoening bij.

„Suze, die een oude vriendin van mij is, de oudste vriendin, die ik heb,” zei Florence, „moet opeens vertrekken, en dat heelemaal alleen, het arme meisje. Zij gaat naar huis, een eind buiten de stad. Mag ik u verzoeken voor haar te zorgen, tot zij op de diligence is?”

„Juffrouw Dombey,” antwoordde Toots, „gij bewijst mij werkelijk een eer en een goedheid. Dit bewijs van uw vertrouwen, nadat ik mij in Brighton op zoo'n brutale manier heb gedragen...”

„Ja,” zei Florence haastig — „neen — denk daar maar niet meer aan. — Gij zoudt dus de goedheid willen hebben om — nu weg te gaan, en haar op te wachten als zij buitenkomt? Dank u duizendmaal. Gij stelt mijn hart zoo gerust. Gij kunt u niet voorstellen hoe dankbaar ik u ben, of hoe'n goede vriend gij werkelijk voor mij zijt.” En in haar hartelijkheid dankte Florence hem nogmaals en nogmaals; en in zijn hartelijkheid ging Toots haastig weg — maar achteruit, om geen blik van haar te verliezen.

Florence had den moed niet om naar buiten te gaan, toen zij Suze in de hall zag, waar mevrouw Pipchin haar nog voortdreef, en Diogenes om haar heen sprong, en mevrouw Pipchin den grootsten angst aanjoeg door naar haar bombazijnen rok te happen en van akeligheid te huilen als hij haar stem hoorde — want van niemand had hij zoo'n afkeer als van haar. Maar zij zag Suze al de dienstboden in het rond de hand geven, en nog eens naar het huis omkijken, en Diogenes de vigilante navliegen, niet in staat zich te overtuigen dat hij met haar, die er in zat, niets meer te maken had; en toen werd de deur gesloten, en was het afscheid voorbij, en vloeiden haar tranen over het verlies van een oude vriendin, die niemand kon vervangen. Niemand. Niemand.

Toots, als een brave jongen, hield de vigilante tegen en vertelde Suze welke taak hem was opgedragen, waarop zij nog harder begon te schreien dan tevoren.

„Bij mijn ziel, ik voel met u mee,” zei Toots, zich naast haar zettend. „Op mijn woord van eer, ik denk dat gij uw eigen gevoel haast niet beter zult kennen dan

ik het mij kan voorstellen. Ik kan mij niets vreeselijkers indenken dan dat iemand juffrouw Dombey moet verlaten.”

Suze gaf zich nu volkomen aan haar smart over, en het was werkelijk aandoenlijk haar te zien.

„Ik zeg,” zei Toots, „doe dit nu nog niet. Ik bedoel, doe dat eerst, weet ge.”

„Wat, mijnheer Toots?” zei Suze.

„Wel, bij mij aan huis komen en wat eten voor gij wegrijdt,” zei Toots. „Mijn keukenmeid is een heel ordentelijke vrouw — zoo'n moederlijke vrouw als gij misschien nooit gezien hebt — en zal u graag wat troosten. Haar zoon,” zei Toots, tot meerdere aanbeveling, „was in de Blauwjas-school grootgebracht, en is met een kruitmolen in de lucht gevlogen.”

Daar Suze dit vriendelijke aanbod aanam, bracht Toots haar naar zijn eigen woning, waar zij door de bedoelde moederlijke keukenmeid werden ontvangen, die zich haar naam waardig toonde, en door den kemphaan, die, toen hij een dame in het rijtuig zag, zich eerst verbeeldde dat mijnheer Dombey, volgens zijn ouden raad, dubbel toegeslagen, en jonge juffrouw Dombey geschaakt was. Deze heer verbaasde Suze eenigszins, want daar hij in zijn wedstrijd de nederlaag had geleden, was zijn gezicht zoo gehavend, dat het werkelijk niet toonbaar mocht heeten. De kemphaan wilde dit ongeluk aan een bijzonder toeval toeschrijven; maar uit de openbare berichten over den strijd bleek, dat zijn tegenstander hem van het begin af te sterk was geweest, en hem zoo geweldig had geklopt als hij zelf maar wilde.

Na een goeden maaltijd en veel gulheid, reed Suze met een andere vigilante naar het diligencekantoor, met Toots, evenals tevoren, naast haar, en den kemphaan op den bok, hoewel deze heer het gezelschap, zoo al tot eer door zijn heldhaftigen naam, toch bezwaarlijk tot sieraad kon strekken, uit hoofde van zijn talrijke pleisters. Maar de kemphaan had heimelijk een eed gedaan dat hij Toots nooit zou verlaten (die heimelijk smachtte om maar van hem af te komen), of het moest zijn om als kastelein in een herberg gezet te worden; en daar hij er naar verlangde zich als zoodanig zoo spoedig mogelijk dood te drinken, begreep hij dat het zijn zaak was zijn gezelschap zoo onaangenaam te maken als maar mogelijk was.

De nachtdiligence, waarmee Suze zou vertrekken, was op het punt om af te rijden. Toen Toots haar er in had geholpen, bleef hij besluiteloos bij het portier staan,

tot de koetsier al op den bok zat; toen stapte hij op de trede, stak een gezicht naar binnen, dat bij het licht van de lantaren heel angstig en verward stond, en zei:

„Zeg eens, Suze, juffrouw Dombey, weet ge wel....”

„Ja, mijnheer.”

„Denkt gij dat zij eens — gij weet wel — zeg?”

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer Toots,” zei Suze, „maar ik begrijp u niet.”

„Denkt gij dat zij er toe gebracht zou kunnen worden, weet ge — niet zoo dadelijk, maar mettertijd — na verloop van jaren — om mij lief te krijgen? Daar!” zei de arme Toots.

„O Heere neen!” antwoordde Suze, haar hoofd schuddend. „Ik zou zeggen, nooit. Nooit!”

„Wel bedankt,” zei Toots. „Het doet er niet toe. Goedenavond. Het doet er niet toe, wel bedankt.”

HOOFDSTUK XLV.

De vertrouweling.

Edith ging dien dag alleen uit en kwam vroeg weer thuis. Het was maar enkele minuten over tien, toen haar koets de straat, waar zij woonde, inreed.

Haar gezicht vertoonde dezelfde gedwongen kalmte als toen zij zich liet kleeden; en de krans op haar lokken omgaf hetzelfde strakke voorhoofd. Maar het zou beter geweest zijn dat de bloemen en bladeren door haar hartstochtelijke hand in stukken waren gescheurd, of platgedrukt door het woelen van het hoofd, dat voor het verbijssterde brein een rustplaats zocht, dan dat zij zoo'n kalmte versierden. Zoo ongenaakbaar, zoo onverbiddelijk, zoo onbuigzaam scheen die vrouw, alsof niets haar gemoed kon verzachten en alles in haar leven had bijgedragen om het te verharderen.

Zij wilde juist voor haar deur uitstappen, toen iemand, die stil de hall uitkwam, blootshoofds bij het portier bleef staan, en haar zijn' arm bood. Daar de knecht was weggeduwd, kon zij niet anders dan dien arm aanraken, en zij wist wiens arm het was.

Hoe maakt uw patiënt het, mijnheer?” zei zij met opkrullende lip.

„Hij is beter,” antwoordde Carker. „Het gaat heel goed met hem. Ik heb hem voor vannacht verlaten.”

Zij boog haar hoofd en ging hem voorbij

de trap op, toen hij haar volgde en onder aan de trap zei:

„Mevrouw, mag ik u een oogenblik gehoor verzoeken?”

Zij bleef staan en keek om. „Het is een ongelegen tijd, mijnheer, en ik ben vermoeid. Is de zaak dringend?”

„Heel dringend,” antwoordde Carker. „Daar ik zoo gelukkig ben geweest u te ontmoeten, hoop ik dus zoo vrij te mogen zijn er op aan te dringen.”

Zij keek omlaag naar zijn glinsterenden mond; en hij keek naar haar op, die boven hem stond, in haar statige kleeding, en dacht weer, hoe mooi zij toch was.

„Waar is juffrouw Dombey?” vroeg zij den knecht hardop.

„In de ontbijtkamer, mevrouw.”

„Doe die dan open!” Weer naar den oplettenden heer onder aan de trap omkijkend, en hem door een kleine beweging van haar hoofd aanduidend dat het hem vrijstond haar te volgen, ging zij verder.

„Neem mij niet kwalijk, Mevrouw! Mevrouw Dombey!” zei de zachtbespraakte en vlugge Carker, in een oogenblik naast haar. „Mag ik zoo vrij zijn te verzoeken dat juffrouw Dombey er niet bij is?”

Zij keek hem nog eens aan met een snellen blik, maar met dezelfde strakke bedaardheid.

„Ik wilde juffrouw Dombey de wetenschap besparen,” zei Carker heel zacht, „van wat ik u te zeggen heb. Of althans wilde ik het aan u overlaten, mevrouw, om te beslissen of zij er van weten moet of niet. Dat ben ik u verplicht. Na ons vorige onderhoud zou het onvergeeflijk van mij zijn als ik anders handelde.”

Zij wendde langzaam haar oogen van hem af, en zich tot den knecht wendend, zei zij: „Een andere kamer.”

Hij ging vooruit naar een van de salons, waar hij haastig licht aanstak, en liet hen daar. Zoolang hij er was, werd er geen woord gesproken. Edith zette zich op een sofa bij den haard als op een troon; Carker bleef, met zijn hoed in zijn hand en zijn oogen op het tapijt gezicht, op eenigen afstand van haar staan.

„Voor ik u aanhoor, mijnheer,” zei Edith, toen de deur gesloten was, „wensch ik dat gij mij aanhoort.”

„Door mevrouw Dombey te worden aangesproken,” antwoordde hij, „zelfs met woorden van onverdiend verwijt, is een eer die ik zoo hoog schat, dat ik, al was ik niet in alle dingen haar dienaar, mij toch graag aan een dergelijken wensch zou onderwerpen.”

„Als gij door den man, dien gij zooeven verlaten hebt, met een boodschap aan mij zijt belast," Carker sloeg zijn oogen op alsof hij verwondering wilde veinzen, maar haar blik sloot hem den mond, „doe dan maar geen moeite om ze over te brengen, want ik wensch ze niet aan te nemen. Ik hoef u ternauwernood te vragen of gij met een dergelijke boodschap komt. Ik heb u al eenigen tijd verwacht."

„Het is mijn ongeluk," antwoordde hij, „volkomen tegen mijn wil met zoo'n oogmerk hier te komen. Vergun mij te mogen zeggen dat ik met twee oogmerken hier kom. Dat is het eene."

„Dat eene, mijnheer, is dan afgedaan," zei zij. „Of als gij er op terugkomt..."

„Kan mevrouw Dombey gelooven," zei Carker, haar naderend, „dat ik er tegen haar verbod op zou terugkomen? Is het mogelijk, dat mevrouw Dombey, zonder op mijn ongelukkige positie te letten, mij volstrekt het groote onrecht wil aandoen mij als onafscheidelijk van mijn lastgever te beschouwen?"

„Mijnheer," antwoordde Edith, haar donkeren blik strak op hem vestigend, en met een hartstochtelijkheid sprekend, die het witte dons in beweging bracht, dat haar schouders bedekte, die met de sneeuwkleur daarvan konden wedijveren. „Waarom verschijnt gij vóór mij, zooals gij gedaan hebt, en spreekt mij over liefde en plicht voor mijn man, en veinst gij te denken dat ik hem hoogacht? Hoe durft gij mij zoo te beleedigen, terwijl gij weet — ik weet dat gij beter weet, mijnheer; ik heb dat in elken blik van u gezien, en in ieder woord van u gehoord — dat er in plaats van genegenheid, afkeer en minachting tusschen ons is, en dat ik hem nauwelijks minder veracht dan ik mij zelf veracht omdat ik de zijne ben. Onrecht! Als ik recht had gedaan aan de pijn, die gij mij hebt doen voelen, en aan mijn gevoel van de beleediging die gij mij hebt aangedaan, had ik u kunnen vermoorden!"

Zij vroeg hem waarom hij dat gedaan had. Als zij niet door haar trots en toorn, zoowel als door haar gevoel van zelfvernederen, verblind was geweest, zou zij het antwoord op zijn gezicht hebben gelezen. Juist om haar tot deze verklaring te brengen.

Zij zag dit niet en bekommerde er zich ook niet om hoe het was. Zij zag alleen de vernederen, die zij ondergaan had en nog onderging, en kromp daaronder van pijn. Haar strakke blik was veeleer daarop dan op hem gevestigd, terwijl zij de veeren

uit den vleugel van een prachtige vogel, die aan een gouden koordje aan haar arm hing, om haar tot waaijer te dienen, uitplukte en op den grond liet regenen.

Hij deinsde niet terug voor haar blik, maar bleef staan tot de teekenen van ongenoegen, die zij zich had laten ontsnappen, verdwenen waren, als een man die een afdoend antwoord gereed had, en dit weldra zou uitspreken. En toen sprak hij, terwijl hij haar recht in haar schitterende oogen keek.

„Mevrouw," zei hij, „ik weet, en wist al vroeger, dat ik geen gunst bij u gevonden had, en ik wist ook wel waarom niet. Ja, ik wist wel waarom niet. Gij hebt zoo openlijk tot mij gesproken; en ik voel mij zoo verlicht door het bezit van uw vertrouwen..."

„Vertrouwen!" herhaalde zij met smaad. Hij lette daar niet op.

„...dat ik niet veinzen wil iets te verbloemen. Ik heb van het begin af gezien, dat er van uw kant geen genegenheid voor mijnheer Dombey bestond — hoe kon zoo iets ook tusschen twee zoo volkomen verschillende wezens bestaan! — en ik heb sedertdien gezien, dat er een krachtiger gevoel dan onverschilligheid in uw borst is ontstaan — hoe kon dat ook met mogelijkheid anders, in de omstandigheden waarin gij verkeert! Maar paste het mij, mij te vermeten u met zooveel woorden te bekennen dat ik dit wist?"

„Paste het u, mijnheer," antwoordde zij, „die andere meening te veinzen, en mij die dag aan dag vermetel op te dringen?"

„Ja zeker, mevrouw," antwoordde hij snel. „Als ik minder had gedaan, als ik iets anders had gedaan, zou ik niet zoo tot u spreken; en ik voorzag — wie kon dat beter voorzien, want wie kende mijnheer Dombey beter dan ik? — dat indien uw karakter niet even gedwee bleek te zijn als dat van zijn eerste onderdanige vrouw, wat ik niet geloofde —"

Een trotsche glimlach deed hem opmerken dat hij dit wel mocht herhalen.

„Ik zeg, wat ik niet geloofde — er waarschijnlijk een tijd zou komen, waarin een verstandhouding als waarin wij nu verkeerden, nuttig zou zijn."

„Voor wien nuttig, mijnheer?" vroeg zij met minachting.

„Voor u. Ik wil er niet bijvoegen voor mij zelf, als een waarschuwing om mij te onthouden zelfs van dien beperkten lof van mijnheer Dombey, dien ik hem oprecht zou kunnen geven, om het ongeluk niet te hebben iets te zeggen, onaangenaam voor iemand wier afkeer en minachting," met

grooten nadruk, „zoo geweldig zijn."

„Is het oprecht van u, mijnheer," zei Edith, „zelfs over hem op dien toon van geringschatting te spreken, terwijl gij zijn voornaamste raadgever en vleier zijt!"

„Raadgever — ja," zei Carker; „vleier — neen. Een kleine geveinsdheid vrees ik te moeten belijden. Maar belang en gemak noodzaken de meeste menschen tot betuigingen van dingen die men niet kan voelen. Men heeft compagnonschappen van belang en gemak, vriendschappen van belang en gemak, huwelijken van belang en gemak, alle dagen."

Zij beet op haar lippen, maar bleef hem toch even scherp en strak observeeren.

„Mevrouw," zei Carker, zich bij haar op een stoel zettend, maar met een vertoon van den schroomvalligsten eerbied, „waarom zou ik schromen, daar ik volkomen aan uw dienst ben gewijd, om duidelijk te spreken! Het was heel natuurlijk, dat een dame zoo rijk begaafd als gij, het mogelijk zou achten het karakter van haar man in sommige opzichten te veranderen en er iets beters van te maken."

„Dat was voor mij niet natuurlijk, mijnheer," antwoordde zij. „Ik had nooit eenige hoop of eenig voornemen van dien aard."

Het trotsche gezicht toonde hem dat het geen masker, dat hij aanbood, wilde dragen, maar zich zelf roekeloos ten toon wilde stellen, onverschillig hoe het zich aan iemand als hij mocht voordoen.

„In ieder geval was het natuurlijk," hervatte hij, „dat gij het mogelijk zoudt achten met mijnheer Dombey als zijn vrouw te leven, tegelijk zonder u aan hem te onderwerpen en zonder in zoo'n geweldige botsing met hem te komen. Maar, mevrouw, gij kendet mijnheer Dombey niet (zooals gij sindsdien ondervonden hebt) toen gij dat dacht. Gij wist niet hoe aanmatigend en trotsch hij is — hoe hij als het ware de slaaf van zijn eigen grootheid is, en als een lastdier voor zijn eigen triomfwagen is gespannen, zonder om iets of de wereld te denken dan dat hij dien triomfwagen achter zich heeft, en dat hij dien over en door alles heen moet voorttrekken."

Zijn tanden glinsterden van boosaardig genoegen in die geestige vergelijking, terwijl hij verder ging:

„Mijnheer Dombey is even weinig in staat om u te ontzien, mevrouw, als om mij te ontzien. De vergelijking is gewaagd — dat was mijn bedoeling ook — maar volkomen juist. Mijnheer Dombey vroeg mij, in de volheid van zijn macht — ik hoorde het gisterochtend uit zijn eigen mond —

zijn boodschapper bij u te zijn, in de eerste plaats omdat hij weet dat ik u niet aange-naam ben, en wil dat dit een straf voor uw weerspannigheid zal zijn; en bovendien omdat hij werkelijk denkt dat ik, zijn betaalde dienaar, een afgezant ben niet beneden de waardigheid — niet van de dame, tot wie ik het geluk heb te spreken; zij heeft in zijn gedachten geen bestaan — maar van zijn vrouw, een deel van hem zelf. Gij kunt u voorstellen hoe blind hij is voor de mogelijkheid, dat ik eenig persoonlijk gevoel of meening zou hebben, als hij mij openlijk zegt dat hij mij daartoe gebruikt. Gij weet hoe volmaakt onverschillig voor uw gevoel hij is, als hij u met zoo'n bode dreigt — zooals gij natuurlijk niet vergeten hebt dat hij gedaan heeft."

Zij observeerde hem nog steeds oplet-tend; maar hij observeerde ook haar, en hij zag dat zijn weten van iets, dat tusschen haar en haar man was voorgevallen, haar als een vergiftige pijl in de trotsche borst bleef zitten.

„Ik herinner u dit alles niet om de verwijdering tusschen u en mijnheer Dombey te vergrooten, mevrouw — de hemel verhoede dat! — van welk voordeel zou dat voor mij zijn? — maar als een voorbeeld hoe hopeloos het is mijnheer Dombey te willen leeren om iemand te ontzien, als het om hem en zijn wil te doen is. Wij, die hem omringen, hebben, moet ik zeggen, in onze verschillende posities het onze gedaan om hem in die opvattingen te versterken, maar als wij het niet hadden gedaan, zouden anderen het gedaan hebben — of zij zouden niet in zijn omgeving zijn gebleven; en zoo is hij volkomen van die gezindheid doordrongen. Mijnheer Dombey heeft, kortom, alleen met onderdanige afhankelijkken te maken, die hun knie en hun nek voor hem buigen. Hij heeft nooit geweten wat het is trots en toorn in volle kracht tegenover zich te hebben."

„Maar dat zal hij nu leeren!" scheen zij te zeggen, hoewel haar lippen zich niet bewogen en haar blik even trotsch bleef. Hij zag het zachte dons weer trillen, en hij zag haar de pluimen van den prachtigen vogel voor een oogenblik tegen haar borst drukken; en hij ontrolde nog een ring van de kronkels, waarin hij zich had samengewonden.

„Mijnheer Dombey, hoewel een man van eer," zei hij, „is zoo geneigd, wanneer men hem eenigszins tegenstreeft, zelfs vaststaande feiten naar zijn inzichten en zijn bijzondere opvattingen te verdraaien, dat hij, bij voorbeeld — en ik kan er geen beter

voorbeeld van geven — oprecht gelooft (gij zult de zothed van wat ik zeggen ga wel verontschuldigen, daar ze niet van mij komt) dat de ernstige uitdrukking van zijn inzichten, bij een zekere gelegenheid, die gij u misschien herinneren zult, vóór den betreurden dood van mevrouw Skewton, een verpletterenden indruk op zijn vrouw heeft gemaakt, en haar op dat oogenblik volkomen deed zwichten."

Edith lachte. Hoe onwelluidend hoeft niet te worden gezegd. Maar hem deed het genoegen haar zoo te hooren lachen.

"Mevrouw," hervatte hij, "ik ben hiermee uitgesproken. Uw eigen gevoelens zijn zoo krachtig en, daarvan ben ik overtuigd, zoo onveranderlijk," hij sprak deze woorden heel langzaam en met grooten nadruk uit, "dat ik bijna vrees mij opnieuw uw ongenoegen te berokkenen, als ik zeg dat ik, in weerwil van deze gebreken en mijn volledige kennis daarvan, aan mijnheer Dombey gewend ben geraakt, en hem achtting toedraag. Maar als ik dit zeg is het niet, geloof mij, om alleen maar met een gevoel te pralen dat zoozeer van het uwe verschilt, en waarmee gij niet kunt sympathiseeren," — o, hoe duidelijk en nadrukkelijk was dit alles! — „maar om u een verzekering te geven van den ijver, waarmee ik in deze ongelukkige zaak de uwe ben, en de verontwaardiging waarmee de rol, die men mij beveelt te spelen, mij vervult."

Zij zat daar alsof zij bang was haar oogen van zijn gezicht af te wenden.

En om nu nog den laatsten ring van zijn kronkels te ontrollen!

"Het wordt laat," zei Carker, na een poos van stilte, „en gij zijt vermoeid, zooals gij zegt, mevrouw. Maar het tweede doel van dit onderhoud moet ik toch niet vergeten. Ik moet u aanbevelen, ik moet u zoo ernstig mogelijk smeeiken, om afdoende redenen, die ik daarvoor heb, voorzichtig te zijn met uw bliken van welwillendheid voor juffrouw Dombey."

"Voorzichtig! Wat bedoelt gij?"

"Om te zorgen dat gij niet al te veel genegenheid voor die jongedame laat bliken."

"Al te veel genegenheid, mijnheer!" zei Edith, haar voorhoofd fronsend en opstaand. „Wie beoordeelt mijn genegenheid of meet die af? Gij?"

"Ik niet." Hij werd verlegen of veinsde dit.

"Wie dan?"

"Kunt gij niet raden, wie?"

"Ik verkies niet te raden," antwoordde zij.

358

"Mevrouw," zei hij, na even te hebben gearzeld, terwijl zij elkaar nog steeds op dezelfde manier bleven aankijken, „ik ben in een moeilijk parket. Gij hebt mij gezegd dat gij geen boodschap wilt aannemen, en gij hebt mij verboden op die zaak terug te komen; maar die twee onderwerpen zijn zoo nauw vereenigd, dat ik, als gij deze onbepaalde waarschuwing niet wilt aannemen van iemand, die nu de eer heeft uw vrouwen te genieten, het gebod, dat gij mij gegeven hebt, moet overtreden."

"Gij weet dat het u vrijstaat dat te doen, mijnheer," zei Edith. „Ga uw gang."

Zoo bleek, zoo bevend, zoo hartstochtelijk! Hij had zich dus niet in den indruk vergist!

"Zijn opdracht was," zei hij zacht, „dat ik u zou meedeelen, dat uw gedrag ten aanzien van juffrouw Dombey hem niet aange-naam is. Dat het vergelijkingen met hemzelf uitlokt, die voor hem niet gunstig zijn. Dat hij verlangt dat het volkomen veranderd wordt; en dat, als gij het ernstig daarmee meent, hij vertrouwt dat dit gebeuren zal; want dat uw voortdurend vertoon van genegenheid het voorwerp daarvan niet voordeelig zal zijn."

"Dat is een dreigement," zei zij.

"Dat is een dreigement," antwoordde hij met zijn toonlooze manier van toestemmen; en hardop voegde hij er bij: „maar niet tegen u gericht."

Trotsch en statig zooals zij daar tegenover hem stond en hem volkomen doorzag met haar vlamme oogen, en met den glimlach vol hoon en bitterheid, zonk zij ineen alsof de grond onder haar bezweek, en zou zij op den vloer zijn gevallen, als hij haar niet in zijn armen had opgevangen. Even onmiddellijk duwde zij hem van zich af, zoodra hij haar aanraakte, en achteruitgaand, bleef zij weer, met uitgestrekte hand, tegenover hem staan.

"Wees zoo goed mij te verlaten. Zeg niets meer vanavond."

"Ik voel het dringende hiervan," zei Carker, „omdat het onmogelijk is te zeggen welke onvoorziene gevolgen er uit kunnen ontstaan, en hoe spoedig, daar gij met zijn gemoedsstemming onbekend zijt. Ik hoor dat juffrouw Dombey nu juist bedroefd is over het ontslag van een oude dienstbode, wat waarschijnlijk op zich zelf een van de geringere gevolgen is. Gij laakt mij niet omdat ik verzocht heb dat juffrouw Dombey er niet bij zou zijn? Mag ik dat hopen?"

"Ik laak u niet. Wees zoo goed mij alleen te laten."

"Ik wist dat uw genegenheid voor de

jongedame, waarvan ik weet dat zij oprecht en groot is, het tot een groot verdriet voor u zou maken, te moeten denken dat gij haar positie hadt benadeeld en haar hoop voor de toekomst hadt verwoest," zei Carker, haastig maar nadrukkelijk.

"Niet meer vanavond. Verlaat mij, als 't u belieft."

"Ik zal, om hem te verzorgen en over zaken te spreken, geregeld hier komen. Gij zult mij wel vergunnen u terug te zien, u te raadplegen over wat er gedaan moet worden en naar uw wenschen te informeren?"

Zij wees hem naar de deur.

"Ik kan zelfs niet besluiten of ik hem zal zeggen dat ik u al gesproken heb; of hem zal laten denken, dat ik dit uit gebrek aan gelegenheid of om een andere reden heb uitgesteld. Het zal noodig zijn dat gij mij gelegenheid geeft u binnenkort daarover te raadplegen."

"Wanneer gij maar wilt, behalve nu."

"Gij zult wel begrijpen, als ik u wensch te spreken, dat juffrouw Dombey er niet bij moet zijn; en dat ik dan een onderhoud zoek als iemand die het geluk heeft uw vertrouwen te bezitten, en die u alle hulp die in zijn vermogen is komt verleen, en misschien bij veel gelegenheden kwaad van haar komt afwenden."

Hem nog aankijkend met denzelfden schijn van vrees om hem voor een oogenblik van den invloed van haar strakken blik te bevrijden, antwoordde zij: „Ja!" en beval hem nog eens weg te gaan.

Hij boog als om te gehoorzamen, maar terugkeerend toen hij bijna de deur bereikt had, zei hij:

"Gij hebt mij vergiffenis geschonken, en ik heb mijn misdrijf opgehelderd. Mag ik — terwille van juffrouw Dombey en mij zelf — uw hand kussen voor ik wegga?"

Zij gaf hem de gehandschoende hand, die zij den vorigen avond had gekwetst. Hij nam die, kustte ze en vertrok. En toen hij de deur had gesloten, wuifde hij met de hand waarmee hij de hare had aangevat, en stak deze in zijn borst.

HOOFDSTUK XLVI.

Herkenningen en bespiegelingen.

Onder de verschillende kleine veranderingen in Carker's leven en gewoonten, die in dezen tijd begonnen plaats te grijpen, was geen enkele meer opmerkelijk dan de

buitengewone vlijt waarmee hij zich op de zaken toelagde, en de stiptheid waarmee hij de aangelegenheden van het kantoor, die voor hem openlagen, in alle bijzonderheden onderzocht. Altijd vlug en knap in dit opzicht, schenen zijn oplettendheid en waakzaamheid nu vertwintigvoudigd te zijn. Niet alleen besteedde hij die aan ieder nieuw punt, dat iedere dag hem bezorgde, maar te midden van deze drukke bezigheden, vond hij — dat is, maakte hij — tijd om de vroegere transacties van de firma en zijn eigen aandeel daarin gedurende een lange reeks van jaren na te gaan. Dikwijls wanneer de klerken allen naar huis, de kantoorlokalen donker en leeg, en alle handelszaken gesloten waren, deed Carker, met den heelen inhoud van de kluis open voor zich, onderzoek in de geheimen van boeken en papieren met het taaie geduld van iemand die geen moeite wil ontzien om zich met iets van het uiterste belang door en door vertrouwd te maken. Perch de kantoorlooper, die bij zulke gelegenheden doorgaans bleef wachten, om zich bij het licht van één kaars met het doorlezen van prijscouranten te onderhouden, of bij het vuur in het groote kantoor te zitten dutten, met groot gevaar om ieder oogenblik met zijn hoofd in den kolenemmer te duiken, kon dezen ijver den cijns van zijn bewondering niet onthouden, hoewel zijn huiselijke genoegens daardoor sterk benadeeld werden, en weidde meer dan eens ten aanhoore van zijn vrouw (die nu tweelingen zoogde) over de vlijt en knapheid van hun chef uit.

Dezelfde ijver en steeds stijgende aandacht, die Carker aan de zaken van het kantoor wijdde, besteedde hij ook aan zijn eigen speciale zaken. Hoewel geen deelgenoot in de firma — een eer tot nog toe uitsluitend voor de erfgenamen van den grooten naam van Dombey bewaard — ontving hij toch een zeker percentage van de winst; en daar hij door het kantoor ruimschoots gelegenheid had zijn geld voordeelig te beleggen, werd hij door de kleine hanzen onder de groote hanzen van het East-end voor een rijk man gehouden. Men begon onder deze scherpzinnige opmerkers te zeggen dat Jem Carker, van Dombey, zijn rekening opmaakte om te zien hoeveel hij wel had, dat hij als een handige kerel zijn geld op het juiste oogenblik binnenhaalde, en men wilde er op de effectenbeurs zelfs op wedden, dat Jem met een rijke weduwe ging trouwen.

Toch maakten deze zorgen niet de minste inbreuk op Carker's oplettendheid voor zijn

patroon, of op de keurigheid, netheid, gladheid of eenige andere katachtige eigenschap, die hij bezat. Het was niet zoozeer dat er in een van zijn gewoonten een verandering plaats had, als wel dat de heele mensch zich scheen te vergrooten en te verdubbelen. Alles wat men vroeger bij hem had waargenomen, was ook nu waar te nemen, maar veel duidelijker en krachtiger. Hij deed alles op een manier alsof hij heelemaal niets anders deed — een tamelijk zeker teeken, bij iemand van zoo veel geestkracht en bekwaamheid, dat hij iets doet dat al zijn vermogens scherpt en opwekt.

De eenige bepaalde verandering bij hem was, dat hij, als hij te paard door de straten reed, dikwijls in een mijmerend gepeins verzonk, zooals toen hij op den dag van Dombey's ongeluk van dezen naar huis reed. Als dit gebeurde ontweek hij werktuiglijk de belemmeringen op zijn weg, en scheen hij niets te zien of te hooren, tot hij zijn bestemming bereikte, of iets onverwachts hem uit zijn mijmering opwekte.

Aldus op zekeren dag stapvoets naar het kantoor rijdend, bespeurde hij even weinig van twee paar vrouwelijke oogen, die hem observeerden, als van de starende oogen van Rob den Slijper, die hem, om zijn stiptheid te toonen, al een straat ver van de bepaalde plaats had opgewacht, en nu tevergeefs tegen zijn hoed tikte om zijn aandacht te trekken, terwijl hij te voet naast zijn meester meedraafde, gereed om zijn stijgbeugel vast te houden als hij moest afstappen.

„Kijk, daar is hij!” riep een van deze twee vrouwen, een oud wijf, dat haar verschrompelden arm uitstak om hem aan haar gezellin te wijzen, een jonge vrouw, die naast haar stond, evenals zij zelf in een portiek verscholen.

Op deze waarschuwing van haar moeder, keek de dochter van vrouw Brown uit, en wraakzucht straalde uit haar oogen.

„Ik had nooit gedacht hem terug te zien,” zei zij met een doffe stem; „maar het is misschien goed. Ik zie hem! Ik zie hem!”

„Niet veranderd!” zei de oude vrouw met een blik vol kwaadaardigheid.

„Hij veranderd?” antwoordde haar dochter. „Waarom? Wat heeft hij geleden? Er is verandering genoeg voor twintig bij mij. Is dat niet voldoende?”

„Kijk hem daar rijden!” mompelde de oude vrouw, haar roode oogen op haar dochter vestigend, „zoo op zijn gemak, zoo mooi gekleed, te paard, en wij in het slijk!”

„En uit het slijk,” zei de dochter onge-

duldig. „Wij zijn slijk onder de hoeven van zijn paard. Wat zouden wij anders zijn?”

In de drift, waarmee zij hem weer naakte, maakte zij een haastig gebaar met haar hand toen de oude vrouw weer wilde spreken, alsof haar gezicht door een enkel geluid kon worden belemmerd. Haar moeder, die op haar, niet op hem lette, zweeg, tot de gloeiende blik van haar dochter doffer werd, en zij diep ademhaalde, alsof het een verlichting voor haar was dat zij hem niet meer zag.

„Liefje!” zei het oude wijf toen. „Alice! Mooie meid! Ally!” Zij trok haar zacht aan haar mouw, om haar te doen luisteren. „Wil je hem zoo laten rijden, terwijl je hem geld kunt afpersen? Wel, dat is werkelijk zonde.”

„Heb ik u niet gezegd, dat ik geen geld van hem wil hebben?” antwoordde de dochter. „En gelooft ge mij nog niet? Heb ik zijn zusters geld aangenomen? Zou ik een stuiver aanraken, als ik wist dat die door zijn witte handen was gegaan — of het moest zijn dat ik het stuk koper kon vergiftigen en hem terugsturen? Houd u stil, moeder, en kom mee!”

„En hij zoo rijk,” mompelde de oude vrouw, „en wij zoo arm.”

„Arm, omdat wij hem het kwaad niet kunnen betalen dat wij hem schuldig zijn,” antwoordde de dochter. „Laat hij mij die soort rijkdom geven, en ik zal ze aannemen en gebruiken. Kom mee. Het helpt niet of wij naar zijn paard staan te kijken. Kom mee, moeder.”

Maar de oude vrouw, voor wie het schouwspel van Rob den Slijper, die met het leege paard de straat weer afkwam, iets bijzonder belangrijks scheen te hebben, bleef met den grootsten ernst naar dien jongeling turen, en daar de twijfelingen, die zij nog mocht koesteren, bij zijn nadering schenen te worden opgelost, keek zij haar dochter met verhelderde oogen aan, legde een vinger op haar lippen, schoot, toen hij voorbijkwam, de portiek uit, en tikte hem op zijn schouder.

„Wel, waar is de vroolijke Rob al dien tijd geweest?” zei zij, toen hij omkeek.

De vroolijke Rob, wiens vroolijkheid door deze begroeting sterk verminderd werd, keek heel ontsteld, en zei, terwijl de tranen hem in de oogen kwamen:

„Och, waarom kunt gij een armen jongen niet met rust laten, vrouw Brown, nu hij een eerlijk bestaan heeft en zich netjes gedraagt? Wat hoeft gij iemand van zijn goeden naam te berooven, door hem op straat aan te spreken, als hij zijn meesters paard

naar een eerlijken stal brengt — een paard dat gij voor honden- en kattenvoer zoudt verkoopen als ge maar kondt. Wel, ik dacht," zei de Slijper, alsof dit laatste het toppunt van zijn leed was, „dat gij al lang dood waart!"

„Dat is de manier," zei het oude wijf, zich naar haar dochter omkeerend, „waarop hij met mij spreekt, die hem weken en maanden achtereen gekend heb, liefje, en hem zoo dikwijls heb bijgestaan, onder de duivenmelkers en vogelvangers."

„Zwijg over de vogels, vrouw Brown!" antwoordde Rob, op een toon van bitter verdriet. „Ik geloof dat iemand zich liever met leeuwen moest ophouden, dan met die beestjes, want zij vliegen je altijd weer in je gezicht, als je er het minst aan denkt. — Wel, hoe maakt gij het, en wat wilt ge?" Deze beleefde vragen werden door Rob als het ware onder protest en met groote scherpte uitgesproken.

„Hoor eens hoe hij tegen een oude vriendin spreekt, liefje!" zei vrouw Brown, zich weer op haar dochter beroepend. „Maar er zijn sommige oude vrienden van hem, die niet zooveel geduld hebben als ik. Als ik sommigen, die hij heel goed kent, en met wie hij op het een en ander is uit geweest, zei waar zij hem konden vinden..."

„Wilt gij uw mond wel eens houden, vrouw Brown," viel de ongelukkige Slijper er op in, snel in het rond kijkend, alsof hij dacht zijn meesters tanden achter zich te zien glinsteren. „Waarom hebt gij er plezier in om iemand te ruïneeren? En dat nog wel op uw leeftijd, als gij aan andere dingen moest denken!"

„Wat een mooi paard," zei de oude vrouw, het dier op den hals kloppend.

„Blijf van hem af, vrouw Brown!" riep Rob, haar hand wegduwend. „Wel, gij zijt in staat om een boetvaardigen jongen razend te maken."

„Wel, wat doe ik hem voor kwaad, jongen?" antwoordde de oude vrouw.

„Kwaad?" zei Rob. „Hij heeft een meester, die het merken zou, als hij met een strootje werd aangeraakt." En hij blies op de plek waar de hand van de oude vrouw een oogenblik had gerust, en streek ze zachtjes met zijn vinger glad, alsof hij ernstig geloofde wat hij zei.

De oude vrouw, naar haar dochter omkijkend en mompelend, bleef Rob, die met het paard aan den teugel voortstapte, dicht op de hielen, en vervolgde het gesprek.

„Een goede betrekking, hè, Rob?" zei zij. „Jij hebt fortuin, mijn jongen."

„Och, praat niet van fortuin, vrouw

Brown," antwoordde de rampzalige Rob, omkijkend en stilstaand. „Als gij nooit gekomen waart, of nu maar weg woudt gaan, dan zou iemand denken, dat hij fortuin had. Kunt gij dan niet weggaan en mij niet nalooopen, vrouw Brown?" zei Rob, plotseling huilend, en toch uit wanhoop brutaal wordend. „Als die jonge vrouw een vriendin van u is, waarom brengt zij u dan niet weg, in plaats van u zoo schandelijk te laten aanstellen!"

„Wat," krieschte de oude vrouw, haar gezicht met een kwaadaardige grijns vlak voor het zijne duwend. „Wil jij je oude vriendin niet meer kennen! Heb je je niet vijftigmaal in mijn huis verstopt, en rustig in een hoekje geslapen, als je anders geen ander bed zou hebben gehad dan de straatsteenen, en praat je nu zóó tegen mij! Heb ik niet met je gekwanseld en je met mijn negotie voortgeholpen, toen je nog een schooljongen was, en later toen je van alles en nog wat was, en wil je mij nu zoo maar afschepen? Zou ik niet tegen morgenochtend een troep kennissen bij elkaar kunnen trommelen, die je zouden volgen als je eigen schaduw, en wil je nu brutaal tegen mij zijn? Ik ga al weg. Kom, Alice!"

„Wacht toch even, vrouw Brown!" riep de angstige Rob. „Wat gaat ge doen! Maak u toch niet kwaad! Laat haar toch niet gaan! Ik heb het niet kwaad bedoeld. Ik heb immers eerst gezegd: „Hoe maakt ge het? Is dat soms niet waar? Maar gij woudt niet antwoorden. Hoe maakt gij het? Boven-dien," zei Rob jammerend, „kijk eens hier, hoe kan een jongen op straat blijven staan praten met zijn meesters paard, dat geroskamd moet worden, en een meester die alles weet wat er gebeurt!"

De oude vrouw veinsde eenigszins bevredigd te zijn, maar schudde toch haar hoofd en mompelde nog.

„Kom mee naar den stal en neem een glas van iets dat u goed zal doen, vrouw Brown," zei Rob, in plaats van zoo te keer te gaan, wat u niet goeddoet en niemand anders. Kom met haar mee, als ge zoo goed wilt zijn," vervolgde hij. „Het zou mij werkelijk plezier doen haar te zien, als het niet om het paard was."

Met deze verontschuldiging keerde Rob zich om (een jammerlijk beeld van wanhoop) en ging met het paard een zijstraat in. De oude vrouw, tegen haar dochter mompelend, volgde hem dicht op zijn hielen. De dochter volgde haar.

Op een stil pleintje gekomen, waaraan zich een kerkstoren en eenige pakhuizen verhieven, gaf Rob het paard aan den

knecht uit een stal in den hoek over; en vrouw Brown en haar dochter uitnoodigend om zich op een steenen bank naast de deur neer te zetten, kwam hij weldra uit een naburige herberg terug, met een tinnen maatje en een glas.

„Dat is op je meester — mijnheer Car-ker, jongen!” zei de oude vrouw langzaam voor zij dronk. „Zegen hem.”

„Wel, ik heb u immers nog niet gezegd wie het was!” zei Rob, met starende oogen.

„Wij kennen hem van gezicht,” zei vrouw Brown. „Wij zagen hem vanmorgen voorbijrijden, voor hij van zijn paard stapte, toen jij bij de hand was om het over te nemen.”

„Zoo, zoo?” zei Rob, en scheen wel te wenschen, dat hij dien ochtend niet zoo bij de hand was geweest. „Wat scheelt haar? Wil zij niet drinken?”

Deze vraag betrof Alice, die, in haar mantel gewikkeld, stil bleef zitten en deed alsof zij het aanbod van het opnieuw gevulde glas niet opmerkte.

De oude vrouw schudde haar hoofd. „Laat haar maar met rust,” zei zij, „zij is een zonderling schepsel, Rob. Maar mijnheer Car-ker...”

„Sst!” zei Rob, angstig naar de pakhuizen opkijkend, alsof zijn meester daar wel eens uit een raam kon kijken. „Zachtjes!”

„Wel, hij is immers niet hier,” zei vrouw Brown.

„Dat weet ik nog niet,” antwoordde Rob, wiens oogen ook naar den kerktoren dwaalden, alsof hij wel eens daar boven kon zitten, met een bovennatuurlijk gehoor begaafd.

„Goede meester?” vroeg vrouw Brown. Rob knikte, en voegde er zachtjes bij: „Verduiveld bij de hand.”

„Woont buiten de stad, niet waar?” zei de oude vrouw.

„Als hij thuis is,” antwoordde Rob, „maar wij wonen nu niet thuis.”

„Waar dan?” zei de vrouw.

„Op kamers, dicht bij mijnheer Dombey,” antwoordde Rob.

De jonge vrouw keek hem plotseling zoo scherp onderzoekend aan, dat Rob er van ontstelde en haar nog eens het glas aanbod, maar even nutteloos als tevoren.

„Mijnheer Dombey,” hervatte Rob, zich weer naar vrouw Brown keerend. „Wij hebben wel eens meer over hem gesproken. Gij hebt mij dikwijls naar hem gevraagd.”

De oude vrouw knikte.

„Wel, mijnheer Dombey heeft een val van zijn paard gedaan,” zei Rob, „en mijn meester moet daar nu meer zijn dan ge-

woonlijk, bij hem, of bij mevrouw Dombey, of bij anderen, en zoo zijn wij naar de stad gekomen.”

„Zijn zij goede vrienden?” vroeg de oude vrouw.

„Wie?” zei Rob.

„Hij en zij?”

„Wat, mijnheer en mevrouw Dombey?” zei Rob. „Hoe zou ik dat weten?”

„Die niet — je meester en mevrouw Dombey, lieverd,” zei de oude vrouw fleemend.

„Dat weet ik niet,” antwoordde Rob, weer rondkijkend. „Ik denk van wel. Wat zijt ge nieuwsgierig, vrouw Brown! Wie niet veel zegt heeft niet veel te verantwoorden.”

„Wel, daar steekt geen kwaad in,” zei de oude vrouw met een lach, in haar handen klappend. „Mijn vroolijke Rob is tam geworden sedert hij het zoo goed heeft. Daar steekt geen kwaad in.”

„Nee, daar steekt geen kwaad in, dat weet ik wel,” zei Rob, met denzelfden wantrouwen blik naar de pakhuizen en de kerk, „maar babbelen gaat niet bij mijn meester. Iemand kon zich beter maar verdrinken. Dat zegt hij zelf. Ik zou u niet eens gezegd hebben, hoe hij heette, als gij het niet geweten hadt. Praat over iemand anders.”

Terwijl Rob nog eens angstig in het rond keek, gaf de oude vrouw haar dochter een geheimen wenk. Deze wendde daarop haar oogen van den jongen af en bleef stil zitten luisteren.

„Rob, lieverd!” zei de oude vrouw, hem wenkend om op het andere einde van de bank te komen zitten. „Je bent altijd een gunsteling en lieveling van mij geweest. Weet je dat niet meer? Dat weet je immers wel?”

„Jawel, vrouw Brown,” antwoordde Rob heel stroef.

„En je kon mij verlaten!” zei de oude vrouw, haar armen om zijn hals slaand, „en zoo lang wegblijven, dat je mij haast ontgroeid bent, zonder mij te komen zeggen, hoeveel geluk je had, trotsche jongen. Oho, oho!”

„Is het niet vreeselijk voor een jongen, die zo’n meester heeft,” riep de ongelukkige Slijper uit, „om zoo behuild te worden!”

„Zul je mij niet eens komen opzoeken, Robby?” riep vrouw Brown. „Oho, zul je mij niet eens komen opzoeken?”

„Ja, zeg ik u, ja, dat zal ik,” antwoordde Rob.

„Nu herken ik mijn Rob weer! Dat is mijn lieverd weer!” zei vrouw Brown, de tranen

van haar gerimpelde gezicht vegend en hem een teederen druk gevend. „Aan het oude huis, Rob?”

„Ja,” antwoordde hij.

„Gauw, Rob-lief?” zei vrouw Brown, „en dikwijls?”

„Ja, ja, ja,” antwoordde Rob. „Dat zal ik heusch, bij mijn ziel en bij mijn lichaam.”

„En dan,” zei vrouw Brown, haar armen opstekend en haar in den nek geworpen hoofd schuddend, „als hij zijn woord houdt, zal ik nooit naar hem toekomen, al weet ik waar hij is, en zal ik nooit een woord over hem spreken. Nooit!”

Deze uitroep scheen een druppel troost voor den ongelukkigen Slijper te zijn, die vrouw Brown de hand daarop gaf en met tranen in de oogen smeekte, om hem nu te verlaten en zijn vooruitzichten niet te bederven. Met nog een teedere omhelzing stemde vrouw Brown hierin toe; maar juist toen zij haar dochter zou volgen, keerde zij zich weer om, en tersluiks haar vinger opstekend, vroeg zij schor fluisterend om geld.

„Een shilling, lieverd!” zei zij, met haar begeerige gezicht, „of maar een halve! Omdat we oude kennissen zijn! Ik ben zoo arm; en mijn mooie dochter,” over haar schouder omkijkend — „zij is mijn dochter, Rob — laat mij half honger lijden.”

Maar toen Rob haar schoorvoetend een geldstuk gaf, kwam haar dochter stil terug, greep haar hand en ontwong het haar.

„Wat, moeder!” zei zij. „Altijd geld! Geld, geld, en nog eens geld! Onthoudt ge zoo slecht, wat ik zooeven gezegd heb? Daar! Pak aan!”

De oude vrouw slaakte een kermenden zucht toen het geld teruggegeven werd, maar verzette zich verder niet daartegen, en strompelde naast haar dochter het pleintje over en de straat in. Rob, die de twee anstig nakeek, zag dat zij weldra bleven stilstaan en een ernstig gesprek begonnen, en meer dan eens lette hij op een dreigende beweging van de hand van de jonge vrouw (blijkbaar doelend op iemand over wien zij sprak) en een flauwe nabootsing daarvan door vrouw Brown, die hem ernstig deden hopen, dat hij niet het onderwerp van haar gesprek mocht zijn.

Met den voorloopigen troost, dat zij nu weg waren, en met den verderen troost in het vooruitzicht dat vrouw Brown niet altijd leven kon en waarschijnlijk niet lang meer leven zou, gaf Rob, zonder meer leedwezen over zijn wanbedrijven dan dat zij zulke onaangename ontmoetingen ten gevolge hadden, zijn ontstelden trekken een kalmere uitdrukking, door te denken aan

de handigheid waarmee hij zich van kapi- tein Cuttle had afgemaakt (een overwe- ging die zelden naliet hem op te vroolij- ken) en ging naar het kantoor om naar de bevelen van zijn meester te informeren.

Zijn meester, zoo scherp en wakker van oog, dat Rob voor hem sidderde en meer dan half verwachtte dadelijk iets over vrouw Brown te hooren, gaf hem de gewo- ne doos met papieren voor mijnheer Dom- bey en een briefje voor mevrouw, met niets anders dan een hoofdknik daarbij, als ver- maning om goed op te passen en zich te haasten — een geheimzinnige waarschu- wing, die voor Rob's verbeelding de akelig- ste dreigementen deed oprijzen, en meer in- druk op hem maakte, dan woorden konden doen.

Weer alleen in zijn kamer, ging Carker aan het werk en werkte den heelen dag. Hij kreeg veel bezoek, keek een aantal docu- menten na, ging in en uit en heen en weer naar verschillende plaatsen waar zaken werden gedaan, en gaf zich aan geen ver- strooing meer over, voordat de bezigheden van den dag waren afgeloopen. Maar toen eindelijk de papieren op zijn tafel volgens gewoonte waren weggeruimd, verzonk hij nog eens in een mijmerend gepeins.

Hij stond in zijn gewone houding op zijn gewone plaats, met zijn oogen strak op den grond gericht, toen zijn broer binnenkwam om nog eenige brieven te brengen. Hij leg- de ze stil op de tafel en wilde dadelijk weer weggaan, toen Carker, de chef, wiens oog- gen bij zijn binnenkomen op hem waren blijven rusten, alsof zij hem al dien tijd tot het voorwerp van beschouwing hadden ge- had, in plaats van den vloer, zei:

„Wel, John Carker, wat brengt u hier?”

Zijn broer wees naar de brieven en wilde weer gaan.

„Het verwondert mij,” zei de ander, „dat gij zoo kunt komen en gaan, zonder te vra- gen hoe het met onzen meester is.”

„Wij hebben vanmorgen in het kantoor de boodschap gekregen, dat het met mijn- heer Dombey heel goed ging,” zei zijn broer.

„Gij zijt zoo zoetsappig,” zei de chef met een glimlach — „maar dat zijt gij natuurlijk met de jaren geworden — dat het u spijten zou als het slecht met hem afliep, durf ik wel zweren.”

„Inderdaad zou mij dat spijten, James,” was het antwoord.

„Het zou hem spijten!” zei de chef, naar hem wijzend, alsof er nog iemand anders in de kamer was tot wien hij sprak. „Het zou hem inderdaad spijten, dien broer van mij!

Die nul van het kantoor; dat weggestopte meubelstuk, met zijn gezicht naar den muur gezet, als een vermoldde schilderij, en zoo gelaten, de hemel weet hoeveel jaren lang. Hij is een en al dankbaarheid, en eerbied, en trouw ook, zou hij mij willen doen gelooven!"

"Ik wil u niets doen gelooven, James," zei de ander. "Wees zoo billijk voor mij, als gij voor ieder ander zoudt zijn die onder u staat. Gij hebt een vraag gedaan, en ik heb antwoord gegeven."

"Hebt gij dan in niets over hem te klagen, lafaard?" zei de chef met buitengewone opvliegendheid. "Geen trotsche behandeling, geen onbeschoftheid, geen pronken met zijn grootheid! Geen kwellingen van allerlei soort om hem betaald te zetten! Wat duivel, zijt gij een man of een muis?"

"Het zou vreemd zijn, als menschen zoo veel jaren bij elkaar konden zijn, speciaal als meerdere en ondergeschikte, zonder dat beiden over iets van elkaar te klagen hadden — tenminste meenden dat te hebben," antwoordde John Carker. "Maar buiten mijn geschiedenis hier..."

"Zijn geschiedenis hier!" riep de chef uit. "Ja, daar zit het hem. Juist de omstandigheid die hem in het eene tot een uitzondering maakt, maakt hem dat in alles. Wel!"

"Buiten die omstandigheid, die mij, zoo als ge mij doet voelen, een reden tot dankbaarheid geeft, zooals ik (gelukkig voor al de anderen) alleen maar heb, is er zeker niemand op het kantoor die niet minstens evenveel zou zeggen en voelen. Gij denkt toch niet, dat er iemand hier is, wien het onverschillig zou zijn, als het hoofd van het kantoor een ongeluk overkwam, of wien dat niet werkelijk zou spijten?"

"Gij hebt goede reden om aan hem verknocht te zijn," zei de chef met minachting.

"Wel, gelooft gij dan niet dat gij hier gehouden wordt als een goedkoope waarschuwing, en als een uitstekend voorbeeld van de genadigheid van Dombey en Zoon, dat dit doorluchtige huis tot eer moet strekken?"

"Neen," antwoordde zijn broer zachtmoedig, "ik heb altijd geloofd, dat ik om meer welwillende en belangelooze redenen hier word gehouden."

"Maar gij woudt een Christelijke spreuk te pas brengen, heb ik opgemerkt," zei de chef, nu meer met de grijns van een tijger dan van een kat.

"Neen, James," zei de ander, "hoewel de broederband tusschen ons lang gebroken is..."

"Wie heeft dien gebroken, mijn waarde

heer?" zei de chef.

"Ik, door mijn wangedrag. Ik wijt het niet aan u."

De chef antwoordde door de sprakeloze beweging van zijn uitgerekten mond: "Zoo, gij wijt dat niet aan mij?" en beval hem verder te gaan.

"Ik zeg, hoewel er geen band tusschen ons bestaat, bid ik u, doe mij toch geen noodeloze vernederingen aan, en leg dat, wat ik zeg of zeggen wilde, niet verkeerd uit. Ik wilde u alleen maar onder het oog brengen, dat gij u vergissen zoudt met te denken, dat gij, die boven anderen bevordert en onderscheiden zijt (in het begin, dat weet ik, om uw bekwaamheden en uw gedrag uitverkoren) en die vrijer dan iemand anders met mijnheer Dombey omgaat, en men mag zeggen op gelijken voet met hem staat, en door hem begunstigd en verrijkt zijt — dat gij u vergissen zoudt met te denken, dat gij de eenige zijt die bezorgd is voor zijn welzijn en zijn eer. Er is niemand op het kantoor, van u zelf af tot den laagsten, dat geloof ik oprecht, die niet in dat gevoel deelt."

"Gij liegt!" zei de chef, plotseling rood van toorn. "Gij zijt een huichelaar, John Carker, en gij liegt!"

"James!" riep de ander uit, op zijn beurt rood wordend. "Wat bedoelt gij met zulke beleedigende woorden? Hoe kunt gij zoo laag zijn om ze mij ongetergd toe te voegen?"

"Ik zeg u," antwoordde de chef, "dat ik uw huichelarij en zoetsappigheid — en al de huichelarij en zoetsappigheid hier — niet zooveel waard acht," daarbij knipte hij met duim en vinger, "en dat ik er mij niet door laat verblinden. Er is niemand hier, tusschen mij en den laagsten (over wien gij met alle reden zoo uitdrukkelijk spreekt, want hij is niet veraf) die in zijn hart niet verheugd zou zijn, als hij zijn meester vernederd zag, die hem niet heimelijk haat, die hem niet veeleer kwaad dan goed toewenscht, die zich niet tegen hem zou keeren, als hij maar macht en moed genoeg had. Hoe dichter bij zijn gunst, des te dichter bij zijn insolentie, hoe dichter bij hem, des te verder van hem af. Zoo denkt men hier!"

"Ik weet niet," zei zijn broer, wiens opgewekte drift spoedig voor verwondering had plaats gemaakt, "wie u zulke gedachten mag hebben ingefluisterd, of waarom gij mij hebt uitgekozen om op de proef te stellen, liever dan een ander. Maar dat gij mij op de proef stelt en mij wilt provoceren, zie ik nu duidelijk. Uw toon en uiterlijk

zijn volkomen anders, dan ik ooit van u gezien heb. Ik wil u alleen nog maar zeggen, dat ge bedrogen wordt."

"Dat weet ik wel," zei de chef. "Dat heb ik u zelf al gezegd."

"Niet door mij," antwoordde zijn broer. "Door uw berichtgever, als gij er een hebt; zoo niet, door uw eigen gedachten en vermoedens."

"Ik heb geen vermoedens," zei de chef. "Mijn vermoedens zijn zekerheden. Jullie laffe, kruipende honden, die allen dezelfde vertooning maakt, allen dezelfde betuigingen uitjankt, allen hetzelfde doorzichtige geheim wilt verbergen."

Zijn broer ging weg zonder iets meer te zeggen, en sloot bij de laatste woorden de deur. Carker de chef schoof een stoel dicht bij het vuur, en ging met den pook zachtjes op de kolen zitten tikken.

"De flauwhartige, fleemerige pluimstrijkers!" prevelde hij, zijn beide rijen blinkende tanden toonend. "Er is er niet een onder, die zich niet houden zou alsof hij ontsteld en geschokt was. Bah! Er is er niet een onder, die, als hij de macht maar had, en verstand en moed om ze te gebruiken, Dombey's trots niet met even weinig verschooning zou vernederen en vergruizen, als ik deze asch uitrakel."

Terwijl hij ze onder den rooster strooide, keek hij met een peinzenden glimlach naar wat hij deed. "En dat zonder dat zoo'n koningin hem wenkte!" voegde hij er weldra bij. "En, daar is ook trots — niet te vergeten — getuige onze eigen kennismaking!" Daarmee verzonk hij in nog dieper gepeins, en bleef zoo mijmerend voor het uitgebrande vuur zitten, tot hij opstond als iemand die zich in een boek had verdiept; hij keek rond, nam zijn hoed en zijn handschoenen, en ging naar de plaats waar zijn paard hem wachtte, steeg op en reed voort door de verlichte straten — want het was nu avond.

Hij reed naar Dombey's huis, liet, toen hij dit naderde, zijn paard stappen, en keek naar de ramen op. Het raam, waarvoor hij eens Florence met haar hond had gezien, trok het eerst zijn aandacht, hoewel het niet verlicht was; maar hij glimlachte terwijl hij zijn oogen langs den hoogen gevel liet gaan, en scheen dat voorwerp met minachting achter zich te laten.

"Er was een tijd," zei hij, "toen het goed was zelfs op jouw kleine opkomende ster te letten, en te weten in welken hoek er wolken waren, om jou, zoo noodig schaduw te geven. Maar er is een planeet opgekomen, en jij bent in haar licht verloren."

Hij wendde zijn paard den hoek van de

zijstraat om, en zocht naar een verlicht raam aan den achterkant van het huis. Dit deed hem denken aan een zekere statige gedaante, en aan een gehandschoende hand; en zich herinneren hoe de veeren uit den vleugel van een schitterenden vogel op den grond waren gestrooid, en hoe het witte dons om een zekeren hals zich bewogen had alsof er in de verte een stormwind opkwam. Dit waren de dingen die hij meenam, toen hij weer omkeerde en snel door de donkere en verlaten parken reed.

De noodlottige waarheid was dat hij dacht aan een vrouw, een trotsche vrouw, die hem haatte, maar die er door zijn list en haar trots met langzame maar zekere schreden toe gebracht was zijn gezelschap te verduren, en hem te ontvangen als iemand, die het voorrecht had haar over haar uitdagenden wrok tegen haar eigen man en over haar onverschilligheid voor haar eigen achting te spreken. Hij dacht aan een vrouw, die hem gloeiend haatte, en die hem kende, en die hem wantrouwde, omdat zij hem kende, en omdat hij haar kende; maar die haar woesten wrok voedsel gaf door hem dagelijks dichter en dichterbij te laten komen, in weerwil van den haat dien zij tegen hem koesterde. In weerwil daarvan? Juist om dien haat; omdat in een diepte, waarin zelfs haar dreigende oog nog niet kon doordringen, hoewel zij flauw onderscheidde wat er in lag, een gruwelijke wraak school, waarvan de minste gedachte haar ziel al genoeg zou hebben bevlekt, ook al had zij zich huijverend daarvan afgewend.

Zweefde de schim van zoo'n vrouw met hem mee op zijn rit? Leek die schim op wat zij werkelijk was, en was zij voor hem zichtbaar?

Ja. Hij zag haar in zijn geest, precies zooals zij was. Zij vergezelde hem met haar trots, haar wrok, haar haat, even duidelijk zichtbaar voor hem als haar schoonheid — niets was voor hem duidelijker dan dat zij hem haatte. Hij zag haar soms trots en fier afwijzend voor hem staan, en soms voor de hoeven van zijn paard gevallen en in het stof. Maar hij zag haar altijd zooals zij was, zonder vermomming, en sloeg haar gade op den gevaarlijken weg dien zij ging.

En toen hij zich na zijn rit had verkleed, en met gebogen hoofd, zachte stem en vriendelijken glimlach haar helder verlichte kamer binnenkwam, zag hij haar nog even duidelijk. Hij vermoedde zelfs het geheim van de gehandschoende hand, en hield die, om dat vermoeden, des te langer in de zijne. Hij bleef nog bij haar op den gevaar-

lijken weg dien zij ging; en geen voetstap teekende zij daarop af, of hij zette daar onmiddellijk zijn eigen voet.

HOOFDSTUK XLVII.

De donderslag.

De scheidsmuur tusschen Dombey en zijn vrouw werd door den tijd niet verzwakt. Voor dat slecht bij elkaar passende paar, ongelukkig in zich zelf en door elkaar, door geen band vereenigd dan door de kluister, die hun geboeide handen samenvoegde, en zoo knelde, dat zij, als zij huiverend voor elkaar terugweken, tot op het gebeente toe doordrong, kon de tijd, die trooster van droefheid en verzachter van toorn, niets doen. Hun trots, hoewel verschillend in soort en voorwerp, hield gelijken tred; de steenharde botsing daarvan sloeg een vuur tusschen hen, dat naar omstandigheden mocht smeulen of vlammen, maar alles wat in hun wederzijdsch bereik was verteerde en hun huwelijksweg met asch bestrooide.

Laten wij billijk voor hem zijn: In zijn gedrochtelijke zelfmisleiding en verdwaasheid, die met ieder uur van zijn leven grooter en erger werd, dreef hij haar voort — hij dacht er nauwelijks aan waarheen; maar zijn gevoel voor haar, zooals het dan was, bleef toch van het begin af hetzelfde. Zij had het groote gebrek, zich op een onverklaarbare manier tegen de erkenning van zijn alles te boven gaande gezag te willen verzetten, en niet te willen inzien dat zij zich daaraan volkomen behoorde te onderwerpen, en in zooverre was het noodig haar te straffen en te vernederen; maar overigens beschouwde hij haar nog, op zijn koele manier, als een dame die in staat was als zij dit wilde, zijn keuze en zijn naam eer aan te doen, en hem als haar eigenaar nog meer te verhoogen.

Zij daarentegen vestigde, met al de kracht van een hartstochtelijken en trotschen wrok — van dien nacht in haar eigen kamer af, toen zij naar de schaduwen op den muur zat te staren in den donkerder nacht die spoedig zou dalen — haar dreigenden blik van dag tot dag op een gedaante, en deze gedaante was nog altijd die van haar man.

Was Dombey's voornaamste gebrek, dat hem zoo onverbiddelijk beheerschte, een onnatuurlijke karaktertrek? Het zou soms de moeite waard zijn te vragen wat de natuur is, en hoe de menschen haar kunnen

bederven, en of het, wanneer haar zooveel geweld wordt aangedaan, niet natuurlijk wordt onnatuurlijk te zijn. Sluit een zoon of dochter van onze groote moeder in een enge ruimte op, klink hem aan een denkbeeld vast, kweek en voed dit denkbeeld door de slaafsche hulde van eenige vreesachtige of arglistige menschen, die hem omringen, en wat is natuurlijk voor den gewilligen gevangene, die zich nooit op de vleugelen van een vrijen geest heeft verheven — vleugelen, die spoedig volkomen krachteloos en onbruikbaar worden — om de natuur in haar uitgebreide waarheid te zien!

Helaas, zijn er zoo weinig dingen in de wereld om ons heen, die alleronnatuurlijkst en toch als zoodanig heel natuurlijk zijn? Hoor den rechter de onnatuurlijke uitvaagsels van de maatschappij vermanen, onnatuurlijk in hun dierlijke levenswijze, onnatuurlijk in hun gebrek aan schaamte, onnatuurlijk daarin dat zij alle onderscheid tusschen goed en kwaad vergeten en verwarren; onnatuurlijk in onkunde, in ondeugd, in roekeloosheid, in weerspanningheid, in gemoed, in uiterlijk, in alles. Maar volg den braven geestelijke of geneesheer, die, terwijl hij bij elken ademtocht zijn leven in gevaar stelt, in hun hollen afdaalt, binnen het gehoor van de wielen van onze rijtuigen en van onze voetstappen op de straatsteenen. Kijk rond in een wereld van afschuwelijkheden — millioenen onsterfelijke wezens hebben op aarde geen andere wereld — bij welker vermelding alleen al de menschheid gruwet en de preutsche dame, die in de aangrenzende straat woont, de ooren dichthoudt en lispelt: „Ik geloof het niet!” Adem die besmette lucht in, beladen met elke onreinheid, die het leven en de gezondheid kan vernietigen, en laat ieder zintuig, aan ons geslacht tot genot en geluk gegeven, beleedigen en tot een poort voor ziekte en dood maken. Tracht tevergeefs aan een onschuldige plant, of bloem, of heilzaam kruid te denken, die in dezen rotten grond gezet, haar natuurlijke groei zou kunnen ontwikkelen, en haar blaadjes in den zonneschijn zou kunnen uitspreiden, zooals God haar bestemd had te doen. En roep dan een ongelukkig kind, misvormd van lichaam en met een gezichtje vol ondeugd, en weid uit over de onnatuurlijke zondigheid van dat kind, en jammer dat het, zoo vroeg, zoo ver van den hemel verwijderd is — maar bedenk dan dat het in de hel ontvangen, geboren en opgevoed werd!

Zij, die de natuurkundige wetenschappen

bestudeeren en deze op de gezondheid van de menschen toepassen, vertellen ons dat, als de schadelijke deeltjes, die uit een bedorven lucht opstijgen, voor het oog zichtbaar waren, wij ze boven zulke verblijven als een dichte zwarte wolk zouden zien zweven en langzaam zouden zien voortrollen om de betere deelen van de stad te besmetten. Maar als de zedelijke pest, die tegelijk daarmee opstijgt, en volgens de eeuwige wetten van de geschonden natuur, onafscheidbaar daarvan is, eveneens zichtbaar kon worden, wat een vreeselijk schouwspel zou dat zijn! Dan zouden wij zedenbederf, goddeloosheid, dronkenschap, diefstal, moord en een langen sleep van namelooze zonden tegen de natuurlijke neigingen van de menschheid, boven die heillooze plekken zien zweven en voortsluipen, om de besmetting in nog reine plekken te verspreiden. Dan zouden wij zien hoe dezelfde vergiftige bronnen, die onze hospitaalen en pesthuizen vullen, dit ook de gevangenissen en transportschepen van veroordeelden doen, en over zeeën heen nog uitgestrekte wereldeelen met misdaad overstroomden. Dan zouden wij versteld staan, als wij zagen dat, waar wij ziekten telen om onze kinderen neer te vellen en zich op nog ongeborn geslachten voort te planten, wij ook tegelijk een kindsheid kweeken, die geen onschuld kent, een jeugd zonder zedigheid of schaamte, een rijpen leeftijd van schuld en smart, een ouderdom zoo ellendig en afzichtelijk, dat hij een smaad is voor de gedaante, die wij dragen. Die natuurlijke menschheid! Wanneer wij druiven van doornen en vijgen van distelen zullen plukken, wanneer er koren zal spruiten uit den afval in de achterstraten van onze steden, en er rozen zullen bloeien op de vette kerkhoven die zij bevatten; dan zullen wij naar een natuurlijke menschheid mogen zoeken en haar uit zulk zaad vinden opgroeien.

O, kwam er een goede geest, die de daken van de huizen afnam, met machtiger en welwillender hand dan de kreupele duivel uit het verhaal, en een christelijk volk toonde, welke donkere gedaante er tusschen hun woningen oprijst om den stoet van den verderfengel, die onder hen uitgaat, te vergrooten! Dat men slechts één nacht de bleek schimmen kon zien, die uit de tooneelen van ons al te lange verzuim oprijzen, en uit de dikke lucht, waarin misdrijven en ziekten zich vermenigvuldigen, een regen van straffen op de maatschappij doen neerdalen! Gezegend en helder zou de morgen zijn, die op een dergelijken nacht volg-

de; want de menschen, niet langer vertraagd door struikelblokken van hun eigen maaksel, die slechts spatjes stof zijn op den weg tusschen hen en de eeuwigheid, zouden dan, als wezens van gemeenschappelijken oorsprong, op wie dezelfde plicht jegens den vader van het ééne gezin rust, zich beijveren de wereld tot een betere woonplaats te maken!

Niet minder gezegend en schoon zou die dag zijn, wanneer hij sommigen deed ontwaken, die nog nooit naar de menschheid en het leven om hen heen hebben rondgekeken, om hun eigen relatie daarmee op te merken, en te begripen hoe onnatuurlijk hun bekrompen begrippen en gevoelens zijn, die toch, wanneer zij zich eenmaal hebben vastgezet, zich zoo natuurlijk ontwikkelen, als eenige verbastering van de natuur maar doen kan.

Geen dag van dien aard daagde ooit voor Dombey en zijn vrouw, en beiden vervolgden hun weg.

Gedurende de zes maanden, die na zijn ongeluk verliepen, bleven zij in dezelfde relatie tot elkaar. Geen marmeren rots had hem onverzettelijker in den weg kunnen staan dan zij deed; en geen bevroren bron, voor elken lichtstraal verborgen in de diepte van een sombere grot gelegen, kon donkerder en kouder zijn dan hij.

De hoop, die in haar ontwaakt was toen haar nieuwe thuis haar een nieuw leven scheen te beloven, was volkomen uit Florence's hart verdwenen. Dat thuis was bijna twee jaar oud, en zelfs haar geduldige vrouwen kon de dagelijksche teleurstelling van een dergelijke ondervinding niet overleven. Indien er nog een zweem van hoop bij haar bestond, dat Edith en haar vader eens gelukkiger met elkaar zouden zijn, had zij nu toch niet de minste hoop meer dat haar vader haar ooit zou liefhebben. De korte tusschenpoos, waarin zij zich verbeeld had dat zij hem eenigszins zag verzachten, was nu vergeten in de lange herinnering van zijn koelheid vroeger en later, of werd alleen nog maar als een zelfbedrog herdacht.

Florence had hem nog lief, maar was er langzamerhand toe gekomen om hem eerder lief te hebben als een dierbaar wezen, dat eens had bestaan of had kunnen bestaan, dan als de harde werkelijkheid voor haar oogen. Iets van de zachte treurigheid, waarmee zij de nagedachtenis van den kleinen Paul of van haar moeder liefhad, scheen zich nu met haar gedachten aan hem te vereenigen en deze als het ware tot een dierbare herinnering te maken. Of het

zoo was omdat hij voor haar dood was, en gedeeltelijk om deze reden, gedeeltelijk om zijn betrekking tot de oude voorwerpen van haar genegenheid en de teedere hoop, die zij zoolang had gekoesterd, had zij niet kunnen zeggen; maar de vader, dien zij liefhad, begon een onbestemd en droomerig denkbeeld voor haar te worden, dat bijna even weinig met haar werkelijke leven in zelfstandig verband stond als het beeld dat zij soms van haar broertje opriep, alsof hij nog leefde en tot een man opgroeide, die haar zou beschermen en liefhebben.

Deze verandering, als het een verandering genoemd mag worden, was even langzaam over haar gekomen als de overgang van de jeugd naar den vrouwelijken leeftijd, en was daarmee gepaard gegaan. Florence was bijna zeventien jaar, toen zij zich onder haar eenzame gepeins van deze gedachten bewust werd.

Zij was nu dikwijls alleen, want de vroegere omgang tusschen haar en haar mama was sterk verminderd. Ten tijde van haar vaders ongeval, toen hij beneden in zijn kamer lag, had Florence voor het eerst opgemerkt dat Edith haar vermeed. Gegriefd en bedroefd, en toch niet in staat om dit vermijden overeen te brengen met haar hartelijkheid als zij elkaar zagen, ging zij haar nog eens 's avonds in haar kamer opzoeken.

„Mama,” zei Florence, zachtjes naast haar komend, „heb ik u boos gemaakt?”

Edith antwoordde: „Neen.”

„Ik moet toch iets gedaan hebben,” zei Florence. „Zeg mij wat het is. Gij zijt volkomen voor mij veranderd, lieve mama. Ik kan niet zeggen hoe gauw ik de minste verandering voel; want ik heb u lief met mijn heele hart.”

„Evenals ik jou,” zei Edith. „Ach, Florence, geloof mij, nooit liever dan nu.”

„Waarom gaat gij dan zoo dikwijls van mij af en blijft van mij weg?” zei Florence. „En waarom kijkt gij mij soms zoo vreemd aan, mama? Dat doet gij toch immers, niet waar?”

Edith gaf met haar donkere oogen haar toestemming te kennen.

„Waarom?” hervatte Florence smeekend.

„Zeg mij toch waarom, dat ik weten kan hoe ik het u beter naar den zin kan maken; en zeg mij dat het niet meer zoo zal zijn.”

„Mijn Florence,” zei Edith, de hand grijpend, die om haar hals was geslagen, en in de oogen kijkend, die zoo liefdevol in de hare keken, terwijl Florence voor haar op den grond knielde, „waarom het is kan ik je niet zeggen. Het past mij niet het je te zeggen, en jou niet het te hooren; maar

dat het zoo is, en zoo zijn moet, weet ik. Zou ik het doen, als ik dat niet wist?”

„Moeten wij dan van elkaar vervreemd worden, mama?” zei Florence, haar aanstarend alsof zij verschrikt was.

Edith's zwijgende lippen vormden een „Ja.”

Florence keek haar met toenemende vrees en verwondering aan, tot zij haar niet meer kon zien door de tranen, die over haar wangen rolden.

„Florence! Mijn liefste leven!” zei Edith. „Luister naar mij! Ik kan die droefheid niet aanzien. Bedaar! Je ziet dat ik bedaar ben, en het zou mij onverschillig zijn?”

Zij hernam haar vasten toon toen zij deze laatste woorden uitsprak, en vervolgde wel dra:

„Niet volkomen vervreemd. Gedeeltelijk, en dat maar in schijn, Florence; want in mijn hart ben ik nog dezelfde voor je, en zal dat altijd zijn. Maar wat ik doe, doe ik niet voor mij zelf.”

„Is het dan voor mij, mama?” zei Florence.

„Het is genoeg te weten dat het zoo is,” antwoordde Edith, na een poos te hebben gezweigen; „waarom komt er weinig op aan. Lieve Florence, het is beter — het is noodig — het moet zoo zijn — dat onze omgang minder druk zal worden. De vertrouwelijkheid, die tusschen ons bestaan heeft, moet worden afgebroken.”

„Wanneer?” riep Florence uit. „O, mama, wanneer?”

„Nu,” zei Edith.

„Voor altijd?” zei Florence.

„Dat zeg ik niet,” antwoordde Edith. „Dat weet ik niet. Ik wil ook niet zeggen dat de omgang tusschen ons, op zijn best genomen, een onpassende en onheilige vereeniging is, waarvan ik wel had kunnen weten dat niets goeds kon komen. Mijn weg hier heeft langs paden geloopt, die jij nooit zult betreden, en mijn verdere weg ligt misschien — God weet het — ik zie het niet.”

Haar stem stierf weg; en zij bleef Florence zitten aankijken met denzelfden vreemden angst, dien het meisje nog eens had opgemerkt. Daarop volgde dezelfde uitbarsting van woesten trots, die over haar trekken vloog als een toornig onwelluidend accord over de snaren van een harp. Maar geen weemoedigheid of nederigheid volgde daarop. Zij liet haar hoofd nu niet schreiend zinken, en zei niet dat zij geen andere hoop had dan in Florence. Zij hield het opgericht, alsof zij een schoone Medusa was en hem aanstaarde om hem dood te doen neerval-

len. Ja, dat zou zij gedaan hebben als zij die tooverkracht bezeten had.

„Mama,” zei Florence angstig, „er is een verandering bij u, in meer dan gij mij nu zegt, die mij ongerust maakt. Laat mij nog wat bij u blijven.”

„Neen,” antwoordde Edith, „neen, liefje. Het is 't beste voor mij nu alleen gelaten te worden, en ik doe het beste, mij nu vooral van jou verwijderd te houden. Vraag mij niets; maar geloof mij: als ik je wispelturig of grillig voorkom, ben ik dat niet uit eigen beweging of voor mij zelf. Geloof, al zijn wij vreemder voor elkaar dan vroeger, dat ik innerlijk onveranderd voor je ben. Vergeef mij dat ik je duistere woning ooit verduisterd heb — ik ben een schaduw daarop, dat weet ik wel — en laten wij nooit weer hierover spreken.”

„Mama,” snikte Florence, „wij hoeven toch niet te scheiden?”

„Wij doen dit om niet te moeten scheiden,” zei Edith. „Vraag niet meer. Ga nu weg, Florence. Mijn liefde en mijn berouw gaan met je mee.”

Zij omhelsde haar nog eens en stuurde haar weg; en toen Florence de kamer uitging keek Edith haar na, alsof haar Engel haar in die gedaante begaf, en haar overliet aan de woeste hartstochten, die haar nu opeischten en hun zegel op haar voorhoofd drukten.

Van dat uur af waren Florence en zij niet meer wat zij vroeger waren geweest. Dagen lang zagen zij elkaar heel zelden, behalve aan tafel en wanneer Dombey er bij was. Dan hield Edith zich stijf en stil en keek haar niet aan. Wanneer Carker bij het gezelschap was — wat gedurende Dombey's herstel en later dikwijls gebeurde — hield Edith zich nog meer van haar af dan anders. Toch ontmoetten zij en Florence elkaar nooit zonder getuigen, of zij omhelsde haar even hartelijk als vroeger, hoewel haar trotsche trekken zich daarbij niet zooals vroeger ontspanden; en dikwijls, wanneer zij laat was uitgebleven, sloop zij, zooals zij dit gewoon was geweest, in het donker naar Florence's kamer en fluisterde: „Goedenacht!” bij haar peluw. Wanneer Florence in haar sluimer onbewust bleef van zoo'n bezoek, ontwaakte zij soms als uit een droom van deze woorden, zacht gesproken, en scheen dan de aanraking van lippen op haar wang te voelen. Maar dit gebeurde al minder en minder naarmate de maanden verliepen.

En nu begon de leegte in Florence's hart werkelijk een eenzaamheid om haar heen te veroorzaken. Zooals het beeld van den

vader dien zij liefhad, langzamerhand een hersenschim voor haar was geworden, zoo volgde Edith het noodlot van allen, aan wie haar hart zich had gehecht, en werd dagelijks meer een in de verte verdwijnende schim. Langzamerhand verwijderde zij zich meer van Florence; langzamerhand scheen de kloof tusschen haar breeder en dieper te worden; langzamerhand verdween al de teederheid, die zij getoond had, in de trotsche, toornige verhardheid, waarmee zij, ongezien door Florence, op den rand van een diepen afgrond had gestaan, waarin zij niet durfde neer te kijken.

Er was maar één overweging die zij tegenover het zware verlies van Edith kon stellen, en hoewel deze haar gekwelde hart maar weinig troost gaf, trachtte zij toch te denken dat zij verademing daarin vond. Niet langer verdeeld tusschen haar liefde en haar gevoel van plicht jegens de twee, kon Florence beiden liefhebben zonder een van beiden onrecht te doen. Als hersenschimmen van haar teedere verbeelding, kon zij beiden een gelijke plaats in haar hart geven, zonder hen door twijfelingen te beledigen.

Dit trachtte zij te doen. Soms drongen zich ook wel verwonderde gissingen naar de oorzaak van deze verandering bij Edith aan haar op, en beangstigden haar; maar in de kalmte van haar eenzaamheid, weer aan haar stille smart overgelaten, was zij niet nieuwsgierig. Florence kon niet anders doen dan zich herinneren dat haar ster van hoop door de somberheid, die het heele huis overdekte, omfloerst was, en dan schreien en berusten.

Zoo levend, in een 'droom, waarin de overdadige liefde van haar jeugdige hart aan hersenschimmige gedaanten werd verspild, en in een werkelijkheid, waarin zij weinig anders ondervond, dan dat haar liefde overal werd teruggewezen, werd Florence zeventien jaar. Hoewel haar eenzame leven haar schuw en vreesachtig had doen worden, had het haar zachte humeur niet bedorven en haar gemoed niet verbitterd. Een kind in argeloozen eenvoud, een vrouw in bescheiden zelfvertrouwen en in haar innig en vurig gevoel, scheen zoowel het kind als de vrouw zich uit te drukken in haar bevallige gezichtje en haar tenger gestalte, en schenen beide zich daarin op het bekoorlijkst te vereenigen; alsof de lente onwillig was om te vertrekken toen de zomer kwam, en de vroegste schoonheid van den bloemknop zich met de volle ontwikkeling van de bloem trachtte te vereenigen. Maar in haar trillende stem, in haar kalme

oogen, soms in een vreemd bovenaardsch licht, dat om haar hoofd scheen te zweven, en altijd in iets peinzends, dat haar schoonheid vergezelde, lag iets dat zoo aan het doode kind herinnerde, dat de raad in de bediendenkamer er over fluisterde en het hoofd schudde, en des te meer at en dronk, in een nauwer verbond van goede kameradschap.

Dit alles opmerkende verbond had veel te zeggen over mijnheer en mevrouw Dombey en over mijnheer Carker, die onderhandelaar tusschen deze twee scheen te zijn en voortdurend kwam en ging, alsof hij zijn best deed om vrede te stichten, zonder hierin ooit te slagen. Allen betreurden den gespannen toestand, en allen waren het er over eens dat mevrouw Pipchin (wier populariteit onovertreffelijk was) er op de een of andere manier de hand in had; maar over het geheel was het toch aangenaam zoo'n rijk onderwerp tot verzamelpunt te hebben, en men onderhield er zich uitstekend mee.

De kennissen, die aan huis kwamen en bij wie mijnheer en mevrouw Dombey aan huis kwamen, vonden hen, in ieder geval, wat trots betrof, een voortreffelijk paar, en dachten er niet verder over na. De jongedame met den rug kwam zich na mevrouw Skewton's dood een tijdlang niet vertoonen, en verklaarde aan haar intieme vriendinnen, met haar gewone innemende gillette, dat zij de familie niet kon zien, zonder aan grafzerken en dergelijke akeligheden te denken; maar toen zij kwam zag zij niets dat zij niet goedvond, behalve dat Dombey een tros gouden cachetten aan zijn horloge droeg, wat haar ergerde als iets dat ouderwetsch was. Deze jeugdige hartenroofster vond ook een stiefdochter op zich zelf een bezwaar; overigens had zij niets tegen Florence dan dat zij niet elegant genoeg was — wat misschien moest beteekenen dat zij niet genoeg van haar rug liet zien. Velen, die alleen maar bij plechtige gelegenheden in huis kwamen, wisten nauwelijks wie Florence was, en zeiden als zij naar huis gingen: „Zoo, was dat juffrouw Dombey in dien hoek? Heel aardig, maar een beetje teer en betrokken van uiterlijk.”

Niet minder teer en betrokken, ongetwijfeld, door haar leven van de laatste zes maanden, nam Florence plaats aan tafel, op den dag voor den tweeden verjaardag van haar vaders huwelijk met Edith (bij den eersten verjaardag had mevrouw Skewton met een beroerte gelegen) in een innerlijke onrust, die bijna tot angst klom. Zij had daarvoor geen andere reden, dan de her-

innering van den dag, de uitdrukking van haar vaders gezicht, toen zij een haastigen blik daarop wierp, en de aanwezigheid van Carker, die haar altijd onaangenaam was, maar nu onaangenamer dan ooit tevoren.

Edith was kostbaar gekleed, want zij en Dombey zouden 's avonds naar een groote partij gaan en men dineerde dien dag laat. Zij verscheen niet voordat men aan tafel zat, toen Carker opstond en haar naar haar stoel bracht. Mooi en luisterrijk als zij was, had zij niettemin iets in haar gezicht en houding dat haar voortaan hopeloos van Florence en ieder ander scheen af te zonderen. En toch zag Florence voor een oogenblik een straal van welwillendheid in haar oogen, toen deze op haar gevestigd werden, die den afstand, waarop zij zich teruggetrokken had, tot een grotere reden van spijt en droefheid maakte dan ooit.

Er werd onder het diner heel weinig gesproken. Florence hoorde haar vader soms tegen Carker over zaken spreken, en dezen zacht antwoord geven; maar zij lette weinig op wat er gezegd werd en wenschte maar, dat het diner ten einde was. Toen het dessert was opgediend, en er geen bediende meer in de kamer was, zei Dombey, nadat hij eenige malen, op een manier die niets goeds voorspelde, zijn keel had geschraapt:

„Mevrouw Dombey, gij weet, naar ik meen, dat ik de huishoudster heb meege-deeld, dat er morgen eenige gasten zullen komen dineeren.”

„Ik dineer niet thuis,” antwoordde zij.

„Geen groot gezelschap,” vervolgde Dombey, zich trachtend te houden alsof hij haar niet gehoord had, wat hem echter niet best lukte; „maar twaalf of veertien personen. Mijn zuster, majoor Bagstock en enkele anderen die gij maar oppervlakkig kent.”

„Ik dineer niet thuis,” herhaalde zij.

„Hoewel het twijfelachtig mag zijn, mevrouw Dombey,” zei hij, nog statig voortgaand, alsof zij niet gesproken had, „of ik reden heb de gelegenheid tegenwoordig in een bijzonder genoeglijk aandenken te houden, is er in zulke dingen een schijn, die voor de wereld bewaard moet worden. Als gij geen achtting voor u zelf hebt, mevrouw Dombey....”

„Dat heb ik niet,” zei zij.

„Mevrouw,” viel Dombey uit, met zijn hand op de tafel slaand, „hoor mij aan als het u belieft. Ik zeg, als gij geen achtting voor u zelf hebt....”

„En ik zeg, dat heb ik niet,” antwoordde zij.

Hij keek haar aan; maar het gezicht dat zij hem vertoonde zou niet veranderd zijn,

al had de dood zelf haar aangekeken.

„Carker,” zei Dombey, zich met meer bedaardheid tot dezen heer wendend, „daar gij ook bij vorige gelegenheden mijn wenschen en verlangens aan mevrouw Dombey hebt overgebracht, en ik, voor zoover mij persoonlijk betreft, de welvoeglijkheid in acht verkies te nemen, moet ik u verzoeken de goedheid te hebben mevrouw Dombey mee te deelen, dat, als zij geen achting voor zich zelf heeft, ik nog wel achting voor mij zelf heb, en daarom aandrang op mijn schikkingen voor morgen.”

„Zeg uw souverainen meester, mijnheer,” zei Edith, „dat ik verlof wilde verzoeken hem straks daarover te spreken, en dat ik hem alleen wilde spreken.”

„Daar mijnheer Carker, mevrouw,” zei haar echtgenoot, „bekend is met de reden, die mij verplicht u dat voorrecht te weigeren, zal hij van het overbrengen van een dergelijke boodschap ontheven zijn.”

Hij zag terwijl hij sprak haar oogen bewegen, en volgde ze met de zijne.

„Uw dochter is nog hier, mijnheer,” zei Edith.

„Mijn dochter zal hier blijven,” antwoordde Dombey.

Florence, die was opgestaan, ging weer zitten, en verborg bevend haar gezicht in haar handen.

„Mijn dochter, mevrouw,” begon Dombey.

Maar Edith stuitte hem met een stem, die, hoewel in het minst niet luider dan anders, zoo helder, nadrukkelijk en duidelijk was, dat men ze in een stormvlaag had kunnen hooren.

„Ik zeg u, dat ik u alleen wilde spreken,” zei zij. „Als gij niet krankzinnig zijt, geef dan acht op wat ik zeg.”

„Ik heb het recht en de macht, mevrouw,” antwoordde haar echtgenoot, „te spreken waar en wanneer het mij belijft; en het belijft mij nu en hier....”

Zij stond op, als om de kamer te verlaten; maar zij zette zich weer neer, en hem met uiterlijke kalmte aankijkend, zei zij met dezelfde stem:

„Dat zult gij dan.”

„Ik moet u eerst zeggen, mevrouw,” zei Dombey, „dat er iets dreigends in uw voorkomen is, dat geen pas geeft.”

Zij lachte. De diamanten in haar kapsel trilden er van. Er zijn fabelen over edelsteenen, die bleek en dof werden, wanneer degene, die ze droeg, in gevaar verkeerde. Als deze diamanten zulke steenen waren geweest, zouden de daarin opgevangen lichtstralen op dat oogenblik de vlucht ge-

nomen, en zouden zij zoo dof als lood zijn geworden.

Carker luisterde met neergeslagen oogen.

„Wat mijn dochter aangaat mevrouw,” zei Dombey, den draad van zijn rede weer opvallend, „is het geenszins onvereinigbaar met haar plicht jegens mij, dat zij zou weten welk gedrag zij behoort te vermijden. Voor het oogenblik zijt gij een heel krachtig voorbeeld van dien aard, en ik hoop dat zij daaruit leering zal trekken.”

„Ik zou u nu niet willen stuiten,” antwoordde zijn vrouw onveranderlijk in blik, stem, en houding, „ik zou niet willen opstaan en weggaan, om u het uiten van een enkel woord te besparen, al stond de kamer in brand.”

Dombey bewoog even zijn hoofd, als om spottend voor die attentie te danken, en sprak verder, maar niet met zooveel bedaardheid als tevoren; want Edith's gevoeligheid voor wat Florence betrof, en haar onverschilligheid voor hem en zijn ongenoegen, staken en prikkelden hem, als een onverbonden verstijvende wond.

„Mevrouw Dombey,” zei hij, „het zal misschien voor mijn dochter niet ondienstig zijn te vernemen, hoe beklagenswaardig en hoe strafbaar een stugheid van karakter is, vooral wanneer deze wordt gevolgd — met ondankbaarheid gevolgd, wil ik er bijvoegen — nadat eerezucht en belangzucht bevredigd zijn; welke beide, geloof ik, er eenig deel aan hadden u te bewegen, uw tegenwoordige plaats aan deze tafel in te nemen.”

„Neen,” herhaalde zij, op volmaakt denzelfden toon als tevoren; „ik zou niet willen opstaan en weggaan, om u het uiten van een enkel woord te besparen, al stond de kamer in brand.”

„Het mag niet onnatuurlijk zijn, mevrouw,” vervolgde hij, „dat gij slecht op uw gemak zijt in het bijzijn van toehoorders van zulke onaangename waarheden, hoewel ik niet begriip hoe —” hij kon hier zijn ware gevoel niet verbergen, en zich niet weerhouden een somberen blik naar Florence te werpen — „hoe iemand daaraan meer kracht en nadruk kan geven dan ik zelf, wien zij zoo van nabij betreffen. Het mag heel natuurlijk zijn, dat gij er op tegen hebt in iemands bijzijn te hooren, dat er een element van weerspanningheid in u is, dat gij niet te spoedig kunt bedwingen; dat gij moet leeren bedwingen, mevrouw Dombey; en waarvan ik met leedwezen moet zeggen, dat ik het al met twijfel en ongenoegen vóór ons huwelijk bij meer dan één gelegenheid tegen uw overleden moeder heb

zien uitkomen. Maar gij hebt het middel daartegen in uw macht. Ik vergat geenszins, toen ik begon, dat mijn dochter aanwezig was, mevrouw Dombey. Ik verzoek dat gij morgen niet zult vergeten, dat er verscheidene personen aanwezig zijn, en dat gij, met een zekere achting voor den schijn, uw gasten op een behoorlijke manier zult ontvangen."

"Dus is het niet genoeg," zei Edith, "dat gij weet, wat er tusschen u en mij is voorgevallen; het is niet genoeg, dat gij daarheen kunt kijken" — naar Carker wijzend, die nog met neergeslagen oogen zat te luisteren — "en u kunt herinneren welke vernederingen gij mij hebt aangedaan; het is niet genoeg dat gij daarheen kunt kijken," naar Florence wijzend, met een hand, die voor de eerste en eenige maal eenigszins beefde, "en kunt denken aan wat gij gedaan hebt, en aan het welberekende zieleleed, dat gij mij daardoor iederen dag en ieder uur hebt doen voelen; het is niet genoeg dat deze dag, boven alle andere in het jaar, voor mij gedenkwaardig is door een zielestrijd (wel verdiend, maar voor iemand als gij niet te begrijpen) waarin ik wenschte dat ik gestorven was. Gij voegt bij dat alles nog de laatste alles bekronende laagheid, om haar tot getuige te maken van de diepte waartoe ik gevallen ben; terwijl gij weet, dat gij mij aan haar rust het eenige zachte gevoel, de eenige reine belangstelling van mijn heele leven hebt doen opofferen; terwijl gij weet, dat ik om haar nu nog als ik kon — maar ik kan niet, mijn ziel heeft al te veel afschuw voor u — mij volkomen aan uw wil zou willen onderwerpen, en de ootmoedigste van uw slaven zou willen zijn."

Dit was de manier niet om Dombey's grootheid te huldigen. Door wat zij zei werd het oude gevoel weer bij hem opgewekt, krachtiger en heftiger dan ooit. Weer werd, in deze pijnlijke periode van zijn leven, zijn verwaarloosde kind, zelfs door deze weerspannige vrouw, voor hem geplaatst, als machtig waar hij machteloos was, als alles waar hij niets was!

Hij keerde zich naar Florence, alsof zij het was, die gesproken had, en beval haar de kamer te verlaten. Florence ging, bevend en schreiend en met haar handen voor haar oogen.

"Ik begrijp, mevrouw," zei Dombey met een hogere kleur van toorn, maar vol triomfantelijken trots, "den geest van oppositie wel, die uw neigingen deze richting heeft doen nemen; maar men heeft dat gezien, mevrouw, en gestuit."

"Des te erger voor u," antwoordde zij, nog met onveranderde stem en houding. "Jal!" want hij keerde zich scherp naar haar om toen zij dit zei; "want wat voor mij des te erger is, is twintig millioen malen des te erger voor u. Geef acht daarop, al geeft gij op niets anders acht."

De boog van diamanten, die haar donkere lokken overspande, flikkerde en schitterde als een brug van sterren. Zij hadden geen waarschuwend vermogen, of zij zouden zo dof zijn geworden als geschonden eer. Carker bleef nog met neergeslagen oogen zitten luisteren.

"Mevrouw Dombey," zei Dombey, zoveel van zijn laatzinkende bedaardheid hernemend als hij kon, "gij zult mij door een dergelijk gedrag niet verzoenen of van eenig voornemen doen afzien."

"Het is het eenige ware, al is het maar een flauwe uitdrukking van wat er in mijn binnenste omgaat," antwoordde zij. "Maar als ik dacht dat het u zou verzoenen, zou ik het bedwingen, als het door mensche-lijke kracht te bedwingen was. Ik wensch niets te doen wat gij vraagt."

"Ik ben niet gewoon te vragen, mevrouw Dombey," merkte hij op. "Ik beveel."

"Ik zal morgen, of wanneer ooit zoo'n dag als morgen terugkomt, geen plaats in uw huis bekleeden. Ik wil aan niemand vertoond worden als de weerspannige slavin, die gij op zoo'n dag gekocht hebt. Als ik mijn trouwdag herdacht, zou het zijn als een dag van schaamte en schande. Achting voor mij zelf! Schijn voor de wereld! Wat zijn zulke dingen voor mij? Gij hebt alles gedaan wat gij kondt om ze niets voor mij te doen worden, en zij zijn niets."

"Carker," zei Dombey, na een oogenblik te hebben nagedacht, met samengetrokken wenkbrauwen, "mevrouw Dombey vergeet zich zelf en mij zoozeer, en plaatst mij in een positie die zoo weinig bij mijn karakter past, dat ik aan dien toestand een einde moet maken."

"Laat mij dan vrij," zei Edith, onveranderlijk van stem, blik en houding, evenals zij steeds geweest was, "van de keten die mij bindt. Laat mij gaan."

"Mevrouw!" riep Dombey uit.

"Laat mij los. Stel mij weer in vrijheid!"

"Mevrouw!" herhaalde hij. "Mevrouw Dombey!"

"Zeg hem," zei Edith, haar trotsche gezicht naar Carker omkeerend, "dat ik een echtscheiding verlang. Dat het beter zou zijn als die plaats had. Dat ik hem dit aanraad. Zeg hem, dat zij op zijn eigen condities kan plaats hebben — zijn geld betee-

kent niets voor mij — maar dat het niet te gauw kan zijn."

"Lieve hemel, mevrouw Dombey!" zei haar echtgenoot met statige verbazing, "verbeeldt gij u de mogelijkheid dat ik ooit naar een dergelijk voorstel zou kunnen luisteren? Weet ge wel wie ik ben, mevrouw? Weet gij wel wat ik representeer? Hebt gij wel ooit van Dombey en Zoon gehoord? De menschen te hooren zeggen, dat mijnheer Dombey — mijnheer Dombey — van zijn vrouw gescheiden was! Doodgewone menschen over mijnheer Dombey en zijn huiselijke omstandigheden te hooren praten! Denkt gij in ernst, mevrouw, dat ik zou dulden, dat mijn naam zoo in opspraak kwam? Foei, mevrouw, foei, schaam u! Gij wordt belachelijk!" Dombey lachte werkelijk.

Maar niet zooals zij lachte. Zij zou beter dood hebben kunnen zijn, dan zoo te lachen als zij nu deed, met haar strakken blik op hem gevestigd. Hij zou beter dood hebben kunnen zijn, dan dat hij haar zoo statig zat aan te hooren.

"Neen, mevrouw Dombey," hervatte hij. "Neen, mevrouw. Er is geen scheiding tusschen u en mij mogelijk, en daarom raad ik u des te sterker aan, uw oogen te openen voor het besef van uw plicht. En, Carker, zooals ik u wilde zeggen...."

Carker, die al dien tijd had zitten luisteren, sloeg nu zijn oogen op, waarin een buitengewone glans flikkerde.

"Zooals ik u wilde zeggen," hervatte Dombey, "moet ik u verzoeken, nu de zaak zoover gekomen is, mevrouw Dombey onder het oog te brengen, dat het geen levensregel van mij is, mij door iemand te laten dwarsboomen — of te dulden, dat er door hen, die mij gehoorzaamheid schuldig zijn, met iemand gepronkt wordt als een sterkere reden tot gehoorzaamheid dan ik zelf ben. Het gewag dat er van mijn dochter gemaakt wordt, en het gebruik dat er van mijn dochter, in oppositie tegen mij, gemaakt wordt, zijn iets onnatuurlijks. Of mijn dochter werkelijk met mevrouw Dombey samenspanst, weet ik niet en kan mij niet schelen; maar na wat mevrouw Dombey vandaag gezegd heeft, en mijn dochter vandaag gehoord heeft, verzoek ik u mevrouw Dombey te doen weten, dat ik, als zij voortgaat met dit huis tot een tooneel van oneenigheid te maken, mijn dochter, volgens de eigen bekentenis van die dame, min of meer verantwoordelijk daarvoor zal achten, en haar mijn strenge ongenoegen zal laten ondervinden. Mevrouw Dombey heeft gevraagd of het niet genoeg was, dat

zij dit en dat had gedaan. Gij wilt wel zoo goed zijn haar te antwoorden — neen, het is niet genoeg."

"Een oogenblikje," viel Carker er op in. "Neem mij niet kwalijk. Hoe pijnlijk mijn positie, op haar best genomen is, buitengewoon pijnlijk, daar ik den indruk moet wekken van opinie met u te verschillen," dit was tot Dombey gericht, "moet ik u toch vragen: zoudt ge niet beter doen nog eens over dat punt van een scheiding na te denken? Ik weet wel hoe onvereinigbaar zooiets met uw hooge openbare positie moet schijnen, en ik weet wel hoe ernstig gij het meent als gij mevrouw Dombey te verstaan geeft" — zijn blik viel op haar, terwijl hij die woorden één voor één uitsprak, zoo duidelijk van elkaar afgezonderd als even zooveel klokslagen — "dat niets dan de dood u ooit kan scheiden. Niets anders. Maar als gij bedenkt dat mevrouw Dombey, door in dit huis te blijven wonen; en het, zooals gij zegt, tot een tooneel van oneenigheid te maken, niet alleen voor zich zelf handelt, maar ook dagelijks juffrouw Dombey compromitteert (want ik weet hoe ernstig gij zooiets meent), wilt gij haar dan niet ontheffen van een dergelijke kwelling als het gevoel van iemand anders te benadeelen voor haar zijn moet? Schijnt dit niet eenigszins — ik zeg niet dat het zoo is — alsof gij mevrouw Dombey aan het behoud van uw hooge en onaantastbare positie op-offert?"

Weer viel zijn blik op haar, terwijl zij haar man met een zonderlingen, dreigenden glimlach aankeek.

"Carker," antwoordde Dombey met statig misnoegen, en op een toon, die beduiden moest dat hij daarmee aan alles een eind maakte, "gij vergist u in uw positie door mij op een dergelijk punt raad te willen geven, en gij vergist u (tot mijn verwondering) in mij, wat den aard van uw raad betreft. Meer heb ik niet te zeggen."

"Misschien," zei Carker, met iets hoo-nends in zijn toon, dat wel zonderling maar moeilijk bepaald aan te duiden was, "hebt gij u in mijn positie vergist, door mij te vereeren met de onderhandelingen waarin ik hier betrokken ben geweest." Hij wuifde met zijn hand naar mevrouw Dombey.

"Volstrekt niet, mijnheer, volstrekt niet," antwoordde de ander trotsch. "Gij werdt gebruikt...."

"Als een ondergeschikte, om mevrouw Dombey des te meer te vernederen. Dat vergat ik. O ja, dat was uitdrukkelijk bepaald," zei Carker. "Ik verzoek u wel excuus."

Terwijl hij voor Dombey zijn hoofd boog met een onderdanigheid die slecht met zijn woorden strookte, hoewel zijn toon ook heel nederig was, keerde hij het naar den kant van Edith om en hield hij zijn waakzame oogen op haar gevestigd.

geweld, dat haar welige zwarte lokken deed losraken en over haar schouders deed vallen. Toen wierp zij de juweelen op den grond. Zij rukte van elken arm een diamanten bracelet, smeed ze neer en trapte op den glinsterenden hoop. Zonder een woord

SMEET ZE NEER EN TRAPTE OP DEN GLINSTERENDEN HOOP.

Beter zou het zijn geweest als zij afschuwelijk leelijk was geworden en dood was neergevallen, dan dat zij opstond met zoo'n glimlach op haar gezicht en met de schoonheid en den hoonenden trots van een gevallen engel. Zij bracht haar hand naar den diadeem van juweelen, die op haar hoofd schitterde, en rukte hem af met een

te spreken, zonder dat het vuur in haar oogen eenigszins verflauwde, zonder dat haar vreeselijke glimlach eenigszins veranderde, bleef zij, terwijl zij naar de deur ging, Dombey tot het laatst toe aankijken; en zoo verliet zij hem.

Florence had, voor zij de kamer uitging, genoeg gehoord, om te weten dat Edith

haar nog liefhad, dat zij om haar had geleden, en dat zij haar opoffering had stilgehouden, uit vrees haar rust te zullen storen. Zij wilde haar niet daarover spreken — zij kon dit niet doen, daar zij bedacht tegen wien Edith in opstand was — maar zij wenschte haar door een stille, hartelijke omhelzing te verzekeren, dat zij dat alles voelde en haar dankbaar was.

Haar vader ging dien avond alleen uit, en Florence, kort daarna uit haar kamer komend, liep het huis door om Edith te zoeken, maar tevergeefs. Zij was in haar eigen vertrekken, waarin Florence sedert lang niet geweest was, en nu niet durfde te komen, uit vrees van aanleiding tot nog meer ongenoegen te geven. Florence hoopte haar echter nog te ontmoeten voor zij naar bed ging, en dwaalde van kamer tot kamer door het zoo prachtige en akelige huis, zonder zich ergens lang op te houden.

Zij ging een kleine gang langs, die een eindje verder op de trap uitkwam, en alleen bij groote gelegenheden verlicht werd, toen zij aan het einde een man de trap zag afkomen. Bevreesd voor haar vader, dien zij dacht dat het was, bleef zij in het donker staan en keek uit op de verlichte trap. Maar het was Carker die alleen naar beneden kwam en over de leuning naar de hall keek. Er werd niet gescheld om zijn weggaan aan te kondigen, en geen bediende liet hem uit. Hij ging stil naar beneden, opende zelf de deur en trok die zachtjes achter zich dicht.

Haar onoverwinnelijke afkeer van dezen man, en misschien het gevoel dat zij iemand bespiedde, dat zelfs onder zulke omstandigheden altijd iets benauwends en beschamends heeft, deden Florence van het hoofd tot de voeten beven. Zij huiverde. Zoodra zij kon — want in het eerst durfde zij zich niet te bewegen — ging zij snel naar haar eigen kamer en sloot de deur; maar zelfs toen, met haar hond bij haar opgesloten, voelde zij een killen angst, alsof ergens in haar nabijheid gevaar dreigde.

Dit gevoel bleef haar zelfs in haar droomen bij en hield haar den heelen nacht in onrust. 's Morgens onverkwikt en met een benauwende herinnering aan het huiselijke ongenoegen van den vorigen dag opstaand, zocht zij Edith weer in al de kamers, en dit deed zij met tusschenpoozen den heelen ochtend. Maar Edith bleef in haar eigen kamer, en Florence zag haar niet. Toen zij echter vernam dat het voorgenomen diner thuis was uitgesteld, achtte Florence het waarschijnlijk dat Edith 's avonds, volgens haar vroegere besluit,

zou uitgaan, en nam zij zich voor dan te trachten haar op de trap te ontmoeten.

Toen de avond gevallen was hoorde zij in de kamer, waarin zij met opzet was gaan zitten, een voetstap op de trap, dien zij voor Edith's voetstap hield. De deur uitsnellend en naar boven gaand kwam Florence haar haastig tegemoet. Edith kwam alleen naar beneden.

Maar hoe schrikte Florence, toen Edith, zoodra zij haar zag, met haar betraande gezichtje en haar uitgestrekte armen, terugdeinsde en gilde.

„Kom niet bij mij!” riep zij. „Blijf weg! Laat mij voorbij!”

„Mama!” zei Florence.

„Noem mij niet bij dien naam! Spreek niet tegen mij! Kijk mij niet aan! — Florence!” nog verder terugdeinzend, toen Florence een stap naar haar toekwam, „raak mij niet aan!”

Toen Florence als versteend voor haar strakke gezicht en starende oogen bleef staan, zag zij, als in een droom, dat Edith haar handen uitgespreid daarvoor hield, over al haar leden bevend en laag bukkend, haar langs den muur, als een angstig dier, voorbijkroop, daarop overeindsprong en wegsnelde.

Florence viel op de trap in zwijm, en werd daar, dacht zij, door mevrouw Pipchin gevonden. Zij wist van niets meer, voor zij merkte dat zij op haar bed lag, met mevrouw Pipchin en enkele dienstboden om haar heen.

„Waar is mama?” was haar eerste vraag.

„Naar een diner,” zei mevrouw Pipchin.

„En papa?”

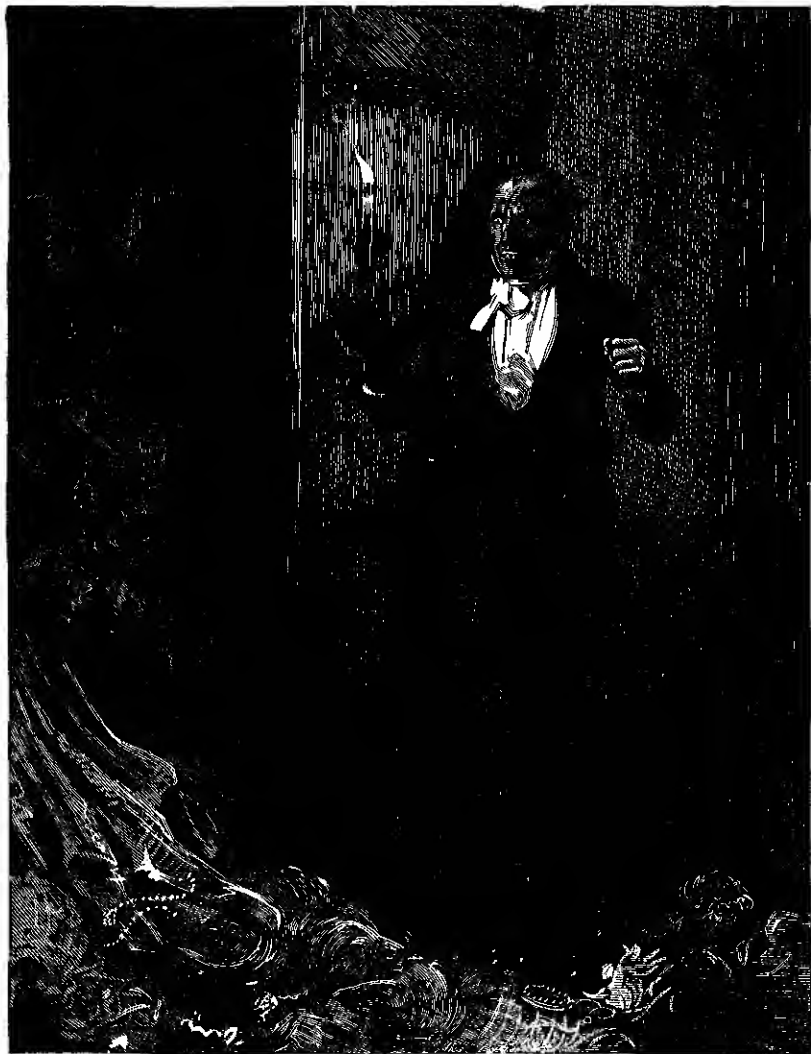
„Mijnheer Dombey is in zijn kamer, juffrouw,” antwoordde mevrouw Pipchin, „en het beste wat gij doen kunt is, dat gij u uitkleedt en dadelijk naar bed gaat.” Dit was haar remedie tegen alle kwalen, speciaal tegen neerslachtigheid en slapeloosheid; voor welke misdrijven menig jeugdig slachtoffer in de dagen van haar heerschappij in Brighton 's morgens om tien uur naar bed was gestuurd.

Zonder gehoorzaamheid te beloven, maar zeggend dat zij naar stilte verlangde, ontsloeg Florence zich zoo spoedig mogelijk van mevrouw Pipchin's dienstbetoon. Alleen gebleven, dacht zij na over het gebeurde op de trap, eerst twijfelend aan de werkelijkheid daarvan, toen met tranen, toen met een onbeschrijflijken angst, die veel leek op den angst, dien zij den avond tevoren had gevoeld.

Zij besloot niet naar bed te gaan voordat Edith terug was, en als zij haar niet kon

spreken, zich in ieder geval te verzekeren dat zij veilig thuis was gekomen. Welke onduidelijke, vage vrees Florence tot dit besluit noopte, wist zij zelf niet; zij durfde er niet eens aan te denken. Zij wist alleen dat, voordat Edith thuis kwam, haar gloei-

op de bovengang heen en weer, keek het raam uit in de duisternis, luisterde naar het loeien van den wind en het kletteren van den regen, ging zitten en tuurde naar de gedrochtelijke gezichten in het vuur, stond weer op en staarde naar de maan, die als

DAAR OP DEN GROND OP EEN HOOP GESMETEN, LAGEN DE SIERADEN, DIE ZIJ GEKREGEN HAD SEDERT ZIJ ZIJN VROUW WAS GEWORDEN, AL DE KLEEREN DIE ZIJ GEDRAGEN HAD, ALLES WAT IN DIEN TIJD HAAR EIGENDOM WAS GEWORDEN.

ende hoofd en beklemde hart geen rust zouden hebben.

De avond ging in den nacht over; het werd middernacht; Edith kwam niet.

Florence kon niet lezen of zich een oogenblik stilhouden. Zij stapte door haar kamer op en neer, deed de deur open, liep

een door stormen voortgejaagd schip door een zee van wolken vloog.

Het heele huis was naar bed, met uitzondering van twee dienstboden, die beneden op de terugkomst van hun meesteres zaten te wachten.

Eén uur. De rijtuigen, die in de verte aan-

kwamen, verwijderden zich weer, en hielden op een afstand stil, of reden voorbij; de stilte werd langzamerhand dieper, en werd al zeldzamer verbroken, behalve door een windvlaag of een regenbui. Twee uur. Nog kwam Edith niet.

Florence, nog angstiger, stapte in haar kamer en op de bovengeang heen en weer, keek uit in den nacht, waar de voorwerpen nog vager en verwarder werden door de regendruppels op het glas en de tranen in haar oogen, en keek op naar de onstuimigé lucht, zoo verschillend van de rustige stilte beneden, en toch zoo stil en rustig. Drie uur. Ieder uitgebrand kooltje, dat door den haardrooster viel, deed haar schrikken. Nog was Edith er niet.

Al angstiger en angstiger stapte Florence in haar kamer en op de bovengeang heen en weer, en keek op naar de maan, nu met de nieuwe verbeelding dat zij op een bleeke vluchteling leek, die heensnelde om haar schuldige gelaat te verbergen. Het sloeg vier — vijf. Nog was Edith er niet.

Maar nu ontstond er een lichte beweging in huis; en Florence begreep dat mevrouw Pipchin door een van hen, die waren opgebleven, was geroepen, en daarna was opgestaan en naar haar vaders kamer was gegaan. De trap afsluipend om te zien wat er gebeurde, zag zij haar vader in zijn ochtendjas naar buiten komen en schrikken toen men hem vertelde dat zijn vrouw niet thuis was gekomen. Hij stuurde iemand naar den stal, om te vragen of de koetsier daar was; en terwijl die knecht weg was, kleepte hij zich haastig aan.

De knecht kwam in groote haast terug, en bracht den koetsier mee, die zei dat hij al van tien uur af thuis en in bed was geweest. Hij had zijn meesteres naar haar vroegere woning in Brook-Street gebracht, waar mijnheer Carker haar had opgewacht.

Florence stond op dezelfde plek waar zij hem naar beneden had zien komen. Weer deed de schrik, die die aanblik haar had aangejaagd, haar huiveren, en zij had nauwelijks besef genoeg om te hooren en te begrijpen wat er nu volgde.

Mijnheer Carker had hem gezegd, vervolgde de koetsier, dat zijn meesteres de koets niet meer noodig zou hebben om naar huis te komen, en hem weggestuurd.

Zij zag haar vader doodsbleek worden, en hoorde hem driftig en met bevende stem naar mevrouw Dombey's kamenier vragen. Het heele huis was al op, want zij was er in een oogenblik, ook heel bleek en zeer onthutst.

Zij zei dat zij haar meesteres vroeg had

gekleed — wel twee uur voor zij uitging — en dat zij haar gezegd had, zooals dikwijls gebeurde, dat zij haar 's avonds niet noodig zou hebben. Zij kwam zoo uit de kamers van haar meesteres, maar....

„Maar wat! Wat was er?“ hoorde Florence haar vader vragen op een toon alsof hij krankzinnig was.

„De kleedkamer was gesloten en de sleutel weg.“

Haar vader nam een kaars op, die op den grond stond te branden — iemand had ze daar neergezet en vergeten — en kwam met zoo'n woede de trap opstuiven, dat Florence nauwelijks tijd had om voor hem te vluchten. Zij hoorde hem tegen de deur bonzen, terwijl zij, met verwilderd uitgestoken handen en vliegende haren, verbijsd van angst, naar haar kamer liep.

Toen de deur zwichtte en hij naar binnen stootte, wat zag hij toen? Niemand vernam dat ooit. Maar daar op den grond op een hoop gesmeten, lagen de sieraden, die zij gekregen had sedert zij zijn vrouw was geworden, al de kleeren die zij gedragen had, alles wat in dien tijd haar eigendom was geworden. Dit was de kamer waarin hij, in dien spiegel, het trotsche gezicht hem had zien versmaden. Dit was de kamer waarin hij zich de zonderlinge vraag had gesteld, hoe dat alles er uit zou zien als hij het terugzag!

Terwijl hij alles met woedende haast weer in de laden stopte en deze sloot, zag hij eenige papieren op de tafel liggen. Het huwelijkscontract en een brief. Hij las dat zij weg was. Hij las dat hij onteerd was. Hij las dat zij, op haar schandelijkten bruiloftsdag, de vlucht had genomen met den man, dien hij had uitgekozen om haar te vernederen, en hij vloog de kamer en het huis uit, met de waanzinnige gedachte om haar nog te achterhalen, en met zijn bloote hand alle sporen van schoonheid uit haar tergende gezicht te slaan.

Zonder te weten wat zij deed, zette Florence een hoed op en sloeg een doek om, met het verwarde droomachtige denkbeeld om door de straten te loopen tot zij Edith vond, haar dan in haar armen te sluiten, te redden en terug te brengen. Maar toen zij op de trap kwam, en de verschrikte dienstboden met licht op en neer zag loopen, en met elkaar fluisteren, en voor haar vader terugdeinzen toen hij naar beneden kwam, ontwaakte zij tot het gevoel van haar machteloosheid, en zich in een van de groote zalen verbergend die daarvoor zoo prachtig waren ingericht, was het haar als of haar hart van droefheid zou barsten.

Medelijden met haar vader was het eerste duidelijke gevoel, dat zich ontworstelde aan den vloed van smart die haar overstelpde. Haar trouwe hart wendde zich tot hem in zijn leed, met evenveel vuur en liefde, alsof hij in zijn voorspoed dat denkbeeld had verwezenlijkt, dat langzamerhand zoo flauw en duister was geworden. Hoewel zij niet anders dan door de ingevingen van een onduidelijken angst den vollen omvang van zijn ongeluk kende, stond hij toch voor haar beleedigd en verlaten, en dreef haar smachtende liefde haar er toe, hem ter zijde te staan.

Hij bleef niet lang uit; want Florence zat nog in de groote zaal te schreien toen zij hem hoorde terugkomen. Hij beval de dienstboden aan hun gewone bezigheden te gaan, en ging zelf naar zijn kamer, waar hij zoo zwaar op en neer stapte, dat zij hem van het eene einde tot het andere kon volgen.

Plotseling zwichtend voor den drang van haar liefde, anders altijd zoo schroomvallig, maar nu in zijn rampspoed vermetel door haar oprechtheid, en niet afgeschrikt door vroegere terugstooting, haastte Florence zich, gekleed als zij was, naar beneden. Juist toen zij haar voet in de hall zette, kwam hij zijn kamer uit. Zij snelde met uitgestrekte armen naar hem toe, en riep: „O lieve papa!“ alsof zij hem om zijn hals wilde vallen.

En dat zou zij ook gedaan hebben. Maar in zijn razernij lichtte hij zijn arm op en gaf haar een stomp, waardoor zij op den marmeren vloer stortte, en onder het toebrenge van den slag zei hij haar wat Edith was, en dat zij met haar mocht meegaan, daar zij toch altijd hadden samengespannen.

Zij zonk niet voor zijn voeten neer; zij verborg zijn aanblik niet voor haar, door haar gezicht met haar bevende handen te bedekken; zij schreide niet; zij uitte geen woord van verwijt. Maar zij keek hem aan, en een kreet van wanhoop ontwong zich aan haar hart. Want toen zij hem aankeek, zag zij hem dat teedere denkbeeld vernietigen, dat zij ondanks hem zelf, nog altijd van hem gekoesterd had. Zij zag zijn wreedheid, zijn verwaarloozing, zijn haat dat denkbeeld vertrapten en verdelen. Zij zag, dat zij op aarde geen vader had, en als een wees ontvluchtte zij zijn huis.

Zij ontvluchtte zijn huis. Een oogenblik en haar hand was aan de deur geslagen, die kreet was nog op haar lippen, zijn gezicht was daar nog, bleeker door het gele licht van de kaarsen, die daar vergeten stonden

te branden en af te druipen, en door het daglicht dat boven de deur binnenkwam. Nog een oogenblik, en de duisternis van het gesloten huis (dat men vergeten had open te zetten, hoewel het al lang dag was) maakte plaats voor den onverwachten glans van den morgen, en met gebogen hoofd, om haar tranen te verbergen, stond Florence op straat.

HOOFDSTUK XLVIII.

Florence's vlucht.

Verbijsterd door smart, schaamte en schrik, snelde het wanhopige meisje door den zonneschijn van den helderen morgen, als was het de duisternis van een winter-nacht. Haar handen wringend en bitter weenend, ongevoelig voor alles behalve de diepe wond in haar borst, verbijsterd door het verlies van alles wat zij liefhad, verlaten als de eenig overgebleven schipbreukeling op een eenzame kust, vlood zij, zonder gedachten, zonder hoop, zonder doel, dan om maar te vluchten, ergens heen.

Het vroolijke verschiep van de lange straat, door het morgenlicht verguld, de aanblik van den blauwen hemel en de luchtige wolkjes, de frischheid van den dag, als het ware pralend met zijn triomf over den nacht, deed in haar zoo gewonde borst geen overeenstemmend gevoel ontwaken. Ergens, waar dan ook, haar hoofd te bergen! Ergens, waar dan ook, een schuilplaats te zoeken! Het huis, dat zij ontvlood, nooit terug te zien! Dat was haar eenige gedachte.

Maar er liepen menschen af en aan; er werden winkels opengezet, er kwamen dienstboden buiten; de drukte van den dag begon. Florence zag verwondering en nieuwsgierigheid op de gezichten, die haar voorbijzweefden, zag lange schaduwen terugkomen; hoorde vreemde stemmen haar vragen waar zij heenging en wat haar scheelde; en hoewel deze haar in het eerst nog meer beangstigden en sneller deden voortijlen, bewezen zij haar toch den dienst van haar eenigszins tot bezinning te brengen, en te herinneren, dat het noodig was meer bedaardheid te toonen.

Waar zou zij heen gaan? Ergens, waar ook heen, verder, verder! Maar toch waarheen? Zij dacht aan dien anderen tijd, toen zij, verdwaald, in de woestenijen van Londen alleen was geweest — hoewel niet zoo alleen als nu — en ging dien kant op. Naar

het huis van Walter's oom.

Haar snikken smorend en haar gezwollen oogen afvegend, en haar cntroering bedwingend, om zoo geen aandacht te trekken, met het plan om zoolang zij kon in de stilste straten te blijven, ging Florence bedaarder voort, toen een bekende schaduw haar op de zonnige steenen van het trottoir voorbijschoot, omkeerde, terugkwam, weer wegvloog, om haar heen zwierde, en Diogenes, naar adem hijgend, hoewel hij toch de straat door zijn vroolijke geflaf deed weer-

schietend om hen schertsend uit te dagen, werkmeiden, die een stoep dweilden, verschrikkend door ze zijn neus in haar gezicht te duwen, en temidden van duizend buitensporigheden telkens ophoudend om naar Florence om te kijken en te blaffen, tot alle honden in het rond hem antwoord gaven en naar buiten kwamen om hem verwonderd aan te kijken.

Met dezen laatsten vriend, haastte Florence zich, door den steeds warmer wordenden zonneshijn, de City in. Weldra

OP HET OOGENBLIK DAT FLORENCE HAAR HAND NAAR HEM UITSTAK, WANKELDE EN NEERZONK.

galmen, voor haar voeten kroop.

„O, Di! O, lieve, trouwe Di, hoe ben je hier gekomen! Hoe kon ik je verlaten, Di, die mij nooit verlaten zou!“

Florence bukte en legde zijn ruigen kop tegen haar borst, en daarna stonden zij samen op en gingen gezamenlijk verder; Di meer door de lucht dan over den grond, zijn best doend om zijn meesteres in een sprong te kussen, dan over zijn kop tuimelend en zonder zich eenigszins daaraan te storen weer opvliegend, op groote honden toe-

werd het straatruoer luider, werden de voetgangers talrijker, de winkels levendiger, tot zij door een levenden stroom werd meegevoerd, die onverschillig voorbij markten en paleizen, gevangenissen en kerken, rijkdom en armoede, goed en kwaad voortvloeide, evenals de breede rivier, die hij terzijde bleef, troebel en donker door biezen en wilgen, tusschen de werken en de zorgen van de menschen, naar de diepe zee vloeit.

Eindelijk kreeg men de straat van den

houten adelborst in het zicht. Nog dichterbij gekomen, zag men den houten adelborst zelf, als altijd, op zijn post en aan zijn observaties. Nog dichterbij, en de deur stond open, en noodigde haar uit om binnen te komen. Florence, die op het einde van haar tocht haar schreden had versneld, stak de straat over (dicht op de hielen door Diogenes gevolgd, wien het gewoel eenigszins verbijsterd had), ging haastig naar binnen, en zonk op den drempel van het welbekende achterkamertje neer.

De kapitein stond, met zijn blinkenden hoed op, bij het vuur, zijn ochtendcacao te koken, met zijn horloge voor zich op den schoorsteenmantel, om het onder het koken gemakkelijk te kunnen raadplegen. Toen hij een voetstap en het ritselen van een japonnetje hoorde, keerde hij zich om, met schrik aan juffrouw MacStinger denkend, juist op het oogenblik dat Florence haar hand naar hem uitstak, wankelde en neerzonk.

Even bleek als Florence, nam de kapitein haar op, alsof zij een klein kind was geweest, en legde haar op dezelfde sofa, waarop zij zoo lang geleden had gesluimerd.

„Het is hartediefje!” zei de kapitein, haar oplettend aankijkend. „Het is dat lieve kind, nu een volwassen meisje geworden!”

Kapitein Cuttle had, nu hij een volwassen meisje in haar zag, zooveel eerbied voor haar, dat hij haar, terwijl zij bewusteloos was, voor geen duizend pond in zijn armen had durven houden.

„Mijn hartediefje!” zei de kapitein, zich op een afstand houdend, terwijl angst en medelijden op zijn gezicht te lezen stonden; „als ge Ned Cuttle maar met een vinger kunt praaën, doe het dan!”

Maar Florence bewoog zich niet.

„Mijn hartediefje!” zei de kapitein. „Om Walter's wil, die in het zoute diep verdronken is, draai toch bij en hijsch een vlag, als ge kunt!”

Daar zij ook aan deze nadrukkelijke bezwering geen gehoor gaf, nam kapitein Cuttle een kom koud water van de tafel en sprenkelde haar daarvan iets in haar gezicht. Voor het dringende van het geval zwichtend, ontdeed de kapitein haar daarop van haar hoed, bevochtigde haar slapen en haar voorhoofd, streek haar haren weg, bedekte haar voeten met zijn jas, die hij daartoe uittrok, en klopte haar in haar hand — zoo klein in de zijne, dat hij er zich over verwonderde; en toen hij zag dat haar oogen begonnen te trillen en haar lippen zich even bewogen, bleef hij met meer moed zijn middelen aanwenden, waarbij hij

zijn geweldige hand met verwonderlijke zachtheid gebruikte.

„Goed zoo, goed zoo!” zei de kapitein. „Sta vast, mijn liefje. Daar! Nu wordt het al beter. Sta vast maar! Drink een druppeltje van dit. Zoo gaat het al. Hoe is het er nu mee, mijn hartje?”

In dit stadium van haar herstel nam de kapitein, met het vage idee, dat er bij een medische behandeling een horloge noodig was, het zijne van den schoorsteenmantel, hing het aan zijn haak, nam toen Florence's hand in de zijne en keek voortdurend van de eene naar het andere, alsof hij verwachtte, dat de wijzers iets zouden doen.

„Hoe gaat het nu, hartje?” zei de kapitein. „Gij hebt haar al wat goed gedaan,” mompelde hij met een blik van tevredenheid naar zijn horloge. „Als gij elken ochtend maar een half uur achteruit wordt gezet, en elken avond nog een kwartier, kan geen enkel horloge beter zijn. Hoe gaat het, mijn dametje?”

„Kapitein Cuttle! Zijt gij het?” riep Florence uit, en richtte zich een weinig op.

„Ja, ja, mijn dametje,” zei de kapitein, door een haastige redeneering tot het besluit komend, dat dit de hoffelijkste toespraak was, die hij bedenken kon.

„Is Walter's oom hier?” vroeg Florence.

„Hier, liefje?” antwoordde de kapitein. „Hij is in langen tijd niet hier geweest. Men heeft niets meer van hem gehoord, sedert hij den armen Walter is gaan nazeilen.”

„Woont gij nu hier?” vroeg Florence.

„Ja, mijn dametje,” antwoordde de kapitein.

„O, kapitein Cuttle,” riep Florence nu verwilderd uit, en vouwde smeekend haar handen. „Red mij! Laat niemand weten waar ik ben! Ik zal u straks vertellen wat er gebeurd is, als ik kan. Ik heb niemand in de wereld om naar toe te gaan. Stuur mij toch niet weg!”

„U wegsturen, mijn dametje!” riep de kapitein uit. „U, mijn hartediefje! Wacht eens eventjes! Wij zullen dat luik voorzetten en den sleutel omdraaien.”

Terwijl hij dit zei, nam de kapitein, zijn eene hand en zijn haak met groote behendigheid gebruikend, het deurlijk op, zette het op zijn plaats, en draaide de deur op het nachtslot.

Toen hij weer bij Florence kwam, greep zij zijn hand en kuste ze. Het roerend smeekende van deze handeling, het vertrouwen dat het te kennen gaf, de onuitspreklijke droefheid in haar oogen, de zielensmart die zij maar al te duidelijk geleden had en nog leed, zijn kennis van haar vroegere geschie-

denis, haar tegenwoordige hulpeloze verlatenheid; alles overstelpde den goeden kapitein zoo, dat hij letterlijk van medelijden en teederheid overliep.

„Mijn dametje!” zei hij, nadat hij zijn neus met zijn mouw had gewreven tot hij blonk als gepolijst koper, „zeg maar geen woord tegen Edward Cuttle, voordat gij vindt dat gij rustig voor anker ligt, wat vandaag of morgen nog wel niet het geval zal zijn. En u uit te leveren, of te rapporteeren waar gij zijt, ja werkelijk en met Gods hulp, zoo wil ik niet, zooals in den catechismus staat.”

De kapitein zei dit alles in één adem, maar heel plechtig; bij het „ja werkelijk” nam hij zijn hoed af en zette dien pas weer op, toen hij was uitgesproken.

Florence kon nog maar één ding meer doen om hem te danken en te toonen hoe zij hem vertrouwde; en dit deed zij ook. Zich aan den ruwen zeeman vastklemmend, als de laatste toevlucht van haar bloedende hart, liet zij haar hoofd op zijn schouder zinken en sloeg haar armen om zijn hals; zij zou ook voor hem zijn neergeknield om hem te zegenen, als hij haar voornemen niet had geraden en haar als een braaf man had opgehouden.

„Zachtjes, zachtjes!” zei de kapitein. „Ge zijt nog te zwak om te staan, mijn liefje, ziet ge wel, en moet nog maar wat gaan liggen. Daar, daar!”

Te zien hoe de kapitein haar weer op de sofa tilde en met zijn jas toedekte, zou den aanblik van honderd kroningsfeesten waard zijn geweest.

„En nu moet gij ontbijten, mijn dametje,” zei de kapitein, „en de hond zal ook wat krijgen. En dan moet gij naar boven gaan, naar Sam Gills' kamertje, en daar slapen als een engel.”

Kapitein Cuttle streelde Diogenes toen hij over hem sprak, en Diogenes nam deze familiariteit heel vriendelijk op. Terwijl Florence bewusteloos lag en de kapitein haar trachtte bij te brengen, was Diogenes het blijkbaar met zich zelf oneens geweest of hij hem zou aanvliegen of zijn vriendschap aan zou bieden, en had hij dezen innerlijken tweestrijd aangeduid door beurtelings te kwispelstaarten en brommend zijn tanden te laten zien. Nu was al zijn twijfel opgeheven. Het was duidelijk dat hij den kapitein voor een allerbesten man hield, en een man met wien een hond het zich tot een eer moest rekenen vriendschap te houden.

Als bewijs van deze overtuiging liep Diogenes overal met den kapitein mee, terwijl

deze thee en geroosterd brood gereedmaakte, en toonde hij de levendigste belangstelling in zijn manier van huishouden. Maar het was vergeefs, dat de goede kapitein deze hartversterking aanbood. Zij deed wel haar best er iets van te gebruiken, maar het was haar onmogelijk; zij kon niet anders doen dan schreien.

„Wel, wel, mijn hartediefje,” zei de medelijdende kapitein; „als gij wat geslapen hebt, zult ge beter koers kunnen houden. Nu zal ik jou je rantsoen geven, mijn jongen,” vervolgde hij tot Diogenes; „en jij moet boven bij je meesteres de wacht houden.”

Maar hoewel Diogenes watertandend en met flikkerende oogen naar het voor hem bestemde ontbijt had staan kijken, stak hij, in plaats van er gulzig op aan te vallen toen het hem werd voorgezet, zijn ooren op, vloog naar de straatdeur, en blafte daar geweldig, met zijn kop tegen den drempel duwend, alsof hij zich onder de deur wilde doorgraven.

„Kan daar iemand zijn?” vroeg Florence onrustig.

„Neen, mijn dametje,” antwoordde de kapitein. „Wie zou daar blijven staan zonder zich te laten hooren? Blijf maar bedaard, liefje. Het zijn maar voorbijgangers.”

Diogenes bleef echter staan blaffen en duwen; en wanneer hij even ophield om te luisteren, scheen zijn gemoed met nieuwe overtuiging vervuld te worden, want dan begon hij weer even hard, wel twaalfmaal achter elkaar. Zelfs toen hij zich had laten overhalen, aan zijn ontbijt te gaan, liep hij weer met een heel achterdochtig gezicht naar de deur, en ging, voor hij nog een brok had geproefd, opnieuw aan het blaffen.

„Als er eens iemand stond te luisteren,” fluisterde Florence. „Iemand die mij hier naar binnen heeft zien gaan — misschien is nagelopen.”

„Het kan toch dat meisje van u niet zijn, mijn dametje?” zei de kapitein, heel ingenomen met dit denkbeeld.

„Suze?” zei Florence, haar hoofd schuddend. „O neen! Suze is al lang van mij vandaan.”

„Toch niet gedeserteerd, hoop ik?” zei de kapitein. „Zeg niet, dat dat meisje is wegeloopen, mijn liefje.”

„O neen neen!” riep Florence uit. „Zij is het trouwste schepsel van de wereld.”

Dit antwoord was een groote verademing voor den kapitein, en hij gaf zijn genoegen te kennen door zijn blinkenden hoed af te nemen en zijn hoofd met zijn tot een bal

opgerolden zakdoek te wrijven, terwijl hij verscheidene malen, met buitengewone zelfvoldoening, opmerkte, dat hij dat wel geweten had.

„Ben je nu gerust, broertje?” zei de kapitein tot Diogenes. „Er was toch niemand, ziet ge wel, mijn dametje?”

Diogenes was daarvan nog niet zoo zeker. Nu en dan scheen de deur hem nog aart te trekken, en liep hij brommend en snuffelend daarnaar toe, alsof hij de zaak niet kon vergeten. Dit voorval, met Florence's zichtbare afgematheid vereenigd, deed den kapitein besluiten het kamertje van Sam Gills onmiddellijk voor haar gereed te maken. Hij ging dus dadelijk naar boven en maakte de schikkingen, die zijn fantasie en zijn middelen hem aan de hand gaven.

Het was er al heel zindelijk, en daar de kapitein van orde en netheid hield, veranderde hij het eenvoudige bed in een soort sofa, door er een witte draperie over heen te hangen. Op een soortgelijke manier veranderde hij het waschtafeltje in een soort altaar, waarop hij twee zilveren theelepeltjes, een bloempot, een verrekijker, zijn vermaarde horloge, een zakkammetje en een liederboekje uitstalde, als een verzameling rariteiten om het oog aangenaam bezig te houden. Nadat hij het raam had verduisterd en de lapjes tapijt op den grond had rechtgelegd, overzag de kapitein deze toebereidselen nog eens met innig welbehagen, en ging toen weer naar het achterkamertje om Florence naar haar slaapsalet te brengen.

Niets kon den kapitein doen gelooven, dat het Florence mogelijk was zelf naar boven te gaan; en al had hij dat denkbeeld in zijn hoofd kunnen krijgen, dan zou hij het toch voor een gruwelijke schennis van de gastvrijheid hebben gehouden, als hij haar dit had laten doen. Florence was te zwak om zich daartegen te verzetten, en zoo droeg de kapitein haar naar boven, legde haar daar neer en dekte haar met een duffelsche jas toe.

„Mijn dametje,” zei de kapitein, „ge zijt hier zoo veilig, alsof gij op den top van de St-Paulskerk waart, met de ladder weggenomen. Slaap is wat gij vóór alle dingen noodig hebt, en als gij dien balsem voor de ziel hebt gebruikt, zult gij er weer frisch uitzien. Als gij iets noodig hebt, mijn harte-diefje, dat dit nederige huis of de stad kan aanbieden, zeg het maar aan Edward Cuttle, die telkens hier buiten voor de deur zal komen, en de man zal beven van blijdschap.” De kapitein besloot door met de galanterie van een ouden dolenden ridder de hand te kussen, die Florence hem toe-

reikte, en ging op zijn teenen de kamer uit.

Weer in het achterkamertje gekomen, besloot kapitein Cuttle, na haastig met zich zelf te rade te zijn gegaan, de straatdeur even te openen en zich te verzekeren, dat daar nu in ieder geval niemand stond te wachten. Hij deed dus de deur open, stapte de stoep op en keek door zijn bril de heele straat langs.

„Hoe maakt ge het, kapitein Gills?” zei een stem naast hem. En toen hij omkeek, zag de kapitein dat hij, terwijl hij naar den gezichtseinder tuurde, door Toots aan boord was geklapt.

„Hoe maakt gij het, mijn jongen?” zei de kapitein.

„Tamelijk goed, dank u, kapitein Gills,” antwoordde Toots. „Gij weet wel dat ik nooit ben wat ik wel wenschen zou, en dat ook wel nooit weer zal worden.”

In zijn gesprekken met kapitein Cuttle kwam Toots, uit hoofde van het verdrag tusschen hen, nooit dichter bij het onderwerp dat zijn gedachten altijd vervulde.

„Kapitein Gills,” hervatte Toots, „als ik het plezier kon hebben een woordje met u te spreken — het is over iets bijzonders.”

„Wel, ziet ge, mijn jongen,” antwoordde de kapitein, hem naar het achterkamertje voorgaand, „ik ben eigenlijk niet heelemaal vrij vanmorgen, en als ge dus wat zeil kondt bijzetten, zou ik het heel prettig vinden.”

„Zeker, kapitein Gills,” antwoordde Toots, die zelden eenig begrip had van wat de kapitein bedoelde. „Ik wil niets liever dan zeil bijzetten. Natuurlijk.”

„Goed zoo, mijn jongen,” zei de kapitein. „Doe het dan maar.”

De kapitein ging zoo gedrukt onder zijn verschrikkelijke geheim — dat juffrouw Dombey op dat oogenblik onder zijn dak was, terwijl de onschuldige en onnoozele Toots daar voor hem zat — dat het zweet hem op zijn voorhoofd parelde, en het hem, terwijl hij dat, met den blinkenden hoed in zijn hand, langzaam afveegde, onmogelijk was zijn oogen van Toots' gezicht af te houden. Toots, die zelf geheime redenen scheen te hebben om zenuwachtig te zijn, werd door dit staren van den kapitein zoo geweldig verlegen, dat hij, na hem een poos bedeesd te hebben aangekeken, onder een onrustig heen en weer schuiven op zijn stoel, eindelijk zei:

„Neem mij niet kwalijk, kapitein Gills, maar gij ziet toch niets bijzonders aan mij?”

„Nee, mijn jongen, neen!” antwoordde de kapitein.

„Omdat, weet ge,” zei Toots grinnikend,

„Ik weet wel dat ik wegwijn. Gij hoeft niet bang te zijn om daarover te spreken — ik zou het zelfs graag willen. Burgess en Co. hebben mij opnieuw de maat moeten nemen, zoo ben ik vermagerd. Maar dat verheugt mij. Ik — ik ben er blij om. Ik — ik zou graag een tering krijgen, als ik maar kon. Ik ben maar een redeloos dier, weet ge, grazend op het oppervlak van de aarde, kapitein Gills.”

Hoe langer Toots zoo voortsprak, des te meer voelde de kapitein den druk van zijn geheim, en des te strakker staarde hij. Door deze ongerustheid en door zijn verlangen om Toots gauw weer kwijt te raken, raakte de kapitein zoo van streek, dat hij zich moeilijk meer onthutst had kunnen toonen, al was hij met een spook in gesprek geweest.

„Maar wat ik zeggen wilde, kapitein Gills,” hervatte Toots, „ik ben vanmorgen toevallig dezen kant uitgekomen — om u de waarheid te zeggen, ik wilde bij u komen ontbijten. Wat slapen betreft, weet ge, ik slaap tegenwoordig nooit meer. Ik zou wel een nachtwacht kunnen zijn, behalve dat die betaald wordt en geen moeilijkheden heeft.”

„Zeilmaken, mijn jongen,” zei de kapitein vermanend.

„Zeker, kapitein Gills,” antwoordde Toots. „Gij hebt groot gelijk. Toen ik dus vanmorgen toevallig dezen kant uitkwam (een uur of zoo geleden) en de deur gesloten vond...”

„Wat! Stondt gij daar te wachten, broertje?” zei de kapitein.

„Volstrekt niet, kapitein Gills,” antwoordde Toots. „Ik bleef geen oogenblik staan. Ik dacht dat gij uit waart. Maar die persoon zei — à propos, gij hebt toch geen hond, is 't wel, kapitein Gills?”

De kapitein schudde zijn hoofd.

„Wel zeker,” hervatte Toots. „Dat zei ik ook. Dat wist ik wel. Er is een hond, kapitein Gills — o, neem mij niet kwalijk, dat is verboden terrein.”

De kapitein staarde Toots aan tot zijn oogen uit zijn hoofd schenen te puilen, en het zweet brak hem weer uit, toen hij bedacht dat Diogenes het wel eens in zijn kop zou kunnen krijgen naar beneden te komen.

„Die persoon zei,” hervatte Toots, „dat hij in den winkel een hond had hooren blaffen. Ik wist wel dat het niet mogelijk was, en zei hem dat ook. Maar hij bleef er zoo vast bij, alsof hij den hond gezien had.”

„Welke persoon, mijn jongen?” vroeg de kapitein.

„Wel, ziet ge, kapitein, daar zit het hem

juist,” antwoordde Toots, wiens zenuwachtigheid zichtbaar erger werd. „Het past mij niet te zeggen wat er heeft kunnen gebeuren of niet heeft kunnen gebeuren. Dat weet ik werkelijk niet. Ik raak in allerlei dingen gemoeid, waar ik niets van begrijp, en ik denk haast dat ik — kortom een beetje zwak van hoofd moet zijn.”

De kapitein knikte toestemmend.

„Maar de persoon zei, toen wij weggingen,” vervolgde Toots, „dat gij wel wist, wat er onder de bestaande omstandigheden kon gebeuren — hij zei „kon” heel sterk — en dat als men u vroeg u daartoe voor te bereiden, gij u ook zeker wel zoudt voorbereiden.”

„Een persoon, mijn jongen?” zei de kapitein.

„Ik weet niet wat voor persoon, werkelijk niet, kapitein Gills,” antwoordde Toots. „Ik heb er absoluut geen idee van. Maar toen ik aan de deur kwam, vond ik hem daar wachten; en hij vroeg of ik terugkwam, en ik zei ja; en hij vroeg of ik u kende, en ik zei ja; ik had het genoeg geregeld bij u te mogen komen — gij hadt u met een beetje moeite daartoe laten overhalen, en hij zei, als dat zoo was, of ik u dan wilde zeggen wat ik gezegd heb, over bestaande omstandigheden en u gereedhouden; en zoodra ik u zag, of ik u dan vragen wilde even om den hoek te loopen, al was het maar voor een oogenblik, om een gewichtige reden, bij mijnheer Brogley den uitdrager. En laat ik u zeggen, kapitein Gills, wat het ook zijn mag, ik geloof dat het heel gewichtig is, en als gij nu dadelijk wilt gaan, zal ik hier blijven wachten tot gij terugkomt.”

De kapitein, weifelend tusschen zijn vrees om Florence misschien aan eenig gevaar bloot te stellen als hij niet ging, en zijn angst om Toots in huis te laten en hem misschien de kans te geven het geheim te ontdekken, was zoo verlegen en onrustig, dat zelfs Toots niet blind kon zijn voor den toestand van zijn gemoed. Deze jongeman veronderstelde dat zijn vriend zich alleen maar voorbereidde op het aanstaande onderhoud, en was daarover zoo tevreden, dat hij van genoeg over de slimheid, waarmee hij de zaak behandeld had, zat te grinniken.

Eindelijk koos de kapitein naar zijn meening het minste kwaad, en besloot eventjes naar Brogley den uitdrager te loopen, nadat hij eerst de deur van de trap had gesloten en den sleutel in zijn zak had gestoken. „Als ge mij dat tenminste niet kwalijk neemt, broertje,” zei de kapitein tot Toots,

met niet weinig aarzeling en schaamte.

„Kapitein Gills,” antwoordde Toots, „alles wat gij doet is in mijn oogen volkomen in orde.”

De kapitein dankte hem hartelijk, en met de belofte dat hij binnen vijf minuten terug zou zijn, ging hij weg om den persoon op te zoeken, die Toots zoo'n geheimzinnige boodschap had opgedragen. De arme Toots, aan zich zelf overgelaten, ging op de sofa liggen, weinig vermoedend wie het laatst daarop gelegen had, en naar het lantaarn-raam starend, terwijl hij zich aan een gemijmer over juffrouw Dombey overgaf, verloor hij alle besef van tijd en plaats.

Het was goed dat hij dit deed; want hoewel de kapitein niet lang uitbleef, duurde zijn uitblijven toch veel langer dan hij zich had voorgesteld. Toen hij terugkwam was hij heel bleek en heel ontroerd; hij zag er zelfs uit alsof hij tranen had gestort. Hij scheen zijn spraakvermogen verloren te hebben, tot hij naar de kast was geweest en een slokje rum uit de flesch had genomen. Toen haalde hij eens diep adem en zette zich op een stoel met zijn hand voor zijn gezicht.

„Kapitein Gills,” zei Toots vriendelijk, „ik hoop en vertrouw dat er niets kwaads is?”

„Dank u, mijn jongen,” antwoordde de kapitein. „Volstrekt niet. Integendeel.”

„Gij schijnt heel aangedaan te zijn, kapitein Gills,” hervatte Toots.

„Wel, mijn jongen, ik ben wat overstuur,” zei de kapitein.

„Is er iets dat ik voor u doen kan, kapitein Gills?” zei Toots weer. „Zoo ja, beschik dan over mij.”

De kapitein nam zijn hand van zijn gezicht, keek hem aan met een heel bijzondere uitdrukking van teeder medelijden in zijn blik, greep zijn hand en schudde die heftig.

„Neen, wel bedankt,” zei de kapitein. „Niets. Behalve dat ik het als een bewijs van vriendschap zal beschouwen, als gij mij nu alleen laat. Ik geloof, broertje,” hem nog eens de hand drukkend, „dat gij, na Walter en op een andere manier, zoo'n goede jongen zijt als er ooit op twee beenen heeft rondgelopen.”

„Op mijn woord van eer, kapitein Gills,” antwoordde Toots, den kapitein in de hand slaand, voor hij die hand nog eens schudde, „ik ben er over opgetogen, dat ge zoo'n goede meening van mij hebt. Wel bedankt.”

„Houd u maar goed en wees vroolijk,” zei de kapitein, hem op zijn rug kloppend. „Er zijn toch nog wel meer lieve meisjes

dan een in de wereld.”

„Voor mij niet, kapitein Gills,” antwoordde Toots ernstig. „Voor mij niet, dat verzeker ik u. De toestand van mijn gevoel met betrekking tot juffrouw Dombey is van zoo'n onbeschrijflijken aard dat mijn hart een woest eiland is en zij alleen daarop woont. Ik raak er iederen dag meer aan gewoon, en ik ben er trotsch op dat ik zoo ben. Als ge mijn beenen kondt zien, als ik mijn laarzen uittrek, zoudt gij er een idee van krijgen, wat onbeantwoorde liefde is. Men heeft mij kinine voorgeschreven, maar die gebruik ik niet, want ik wil geen sterk gestel meer hebben — liever niet. Maar dit is verboden terrein. Goedendag, kapitein Gills.”

Kapitein Cuttle beantwoordde zijn vaarwel met evenveel hartelijkheid, sloot de deur achter hem, met dezelfde heel bijzondere uitdrukking van medelijden, en ging toen kijken of Florence hem noodig had.

Toen de kapitein naar boven ging had zijn gezicht een volkomen verandering ondergaan. Hij veegde zijn oogen af met zijn zakdoek, en wreef zijn neus met zijn mouw, zooals hij dien morgen al gedaan had, maar zijn gezicht was toch volkomen veranderd. Nu eens had men hem voor heel vergezocht, dan weer voor treurig kunnen houden; maar de soort ernst, die zijn trekken nu kenmerkte, was iets heel nieuws daarin, en werkelijk een groote verbetering.

Hij klopte een paar keer zachtjes met zijn haak aan Florence's deur. Geen antwoord krijsend, waagde hij het eerst naar binnen te kijken en toen naar binnen te gaan, tot het laatste misschien aangemoedigd door de vriendelijkheid van Diogenes, die, naast haar bed op den grond liggend, tegen den kapitein kwispelstaarte en met zijn oogen knipte, zonder zich de moeite te geven om op te staan.

Zij sliep zwaar en kermde in haar slaap; met eerbiedig ontzag voor haar jeugd, haar schoonheid en haar leed, beurde kapitein Cuttle haar hoofd op, verschikte de overjas, die haar dekte en eenigszins was afgezakt, verduisterde het raam nog wat meer, opdat zij rustig zou doorslapen, sloop weer weg, en betrok zijn wachtpost op de trap. Dat alles met een hand en een stap, even licht als die van Florence zelf.

Lang moge het in deze verwarde wereld een niet gemakkelijk te beslissen vraagpunt blijven, wat een schooner blijk van de goedheid van den Almachtige is — de fijne vingers, die gevormd zijn voor zachtheid en medelijdende teerheid van aanraking, om droefheid en pijn te kunnen lenigen, of de

ruwe, harde hand van een kapitein Cuttle, die, door het hart bestuurd, in een oogeblik verzacht en op liefdediensten afgericht kan worden.

Florence sliep, vergetend dat zij een zwervende wees zonder dak was, en kapitein Cuttle stond op de trap de wacht te houden. Een luider snik of zucht dan gewoonlijk deed hem soms naar haar deur komen; maar langzamerhand sliep zij rustiger en bleef de kapitein ongestoord op zijn wacht.

HOOFDSTUK XLIX.

De adelborst doet een ontdekking.

Het duurde lang voor Florence ontwaakte. Het werd middag en de avond naderde, en nog bleef zij, afgemat naar ziel en lichaam, voortslapen, zonder iets te weten van het vreemde bed, van het gewoel en rumoer op straat en van het licht dat door de gordijnen voor het raam van haar werd afgeweerd. Volkomen onbewustheid van wat er was voorgevallen in het huis, dat geen thuis meer voor haar was, kon echter zelfs de zware slaap der uitputting niet voortbrengen. Een onbestemde, droevige herinnering daaraan, onrustig sluimerend maar nooit volkomen inslapend, bleef haar bij. Een doffe zielesmart, als een half verstompt gevoel van pijn, verliet haar geen oogeblik; en haar bleke wang werd vaker met tranen bevochtigd, dan de goede kapitein, die nu en dan zijn hoofd door de half open deur stak, wel had willen zien.

De zon daalde in het Westen, en drong, in een rooden nevel gehuld, met haar stralen door het open loofwerk van de torenspitsen, alsof zij er gouden pijlen doorheen schoot — en ver weg over de rivier en haar vlakke oevers liet zij deze schitteren als een pad van vuur — en op zee verlichtte zij de zeilen van schepen — en van stille kerkhoven op de heuveltoppen van het binnenland gezien, dompelde zij het verschiets in een purperen damp, waarin hemel en aarde zich gloeiend schenen te vermengen — toen Florence, haar zware oogen openend, eerst eenigen tijd zonder belangstelling of bewustzijn naar de onbekende muren lag te staren, en even onverschillig naar het straatrumoer lag te luisteren. Maar weldra kwam zij met schrik overeind, keek met verbaasde oogen rond, en herinnerde zich alles.

„Mijn liefje,” zei de kapitein, aan de deur

kloppend, „hoe gaat het?”

„Mijn beste vriend,” riep Florence, naar hem toesnellend. „Zijt gij daar!”

De kapitein voelde zich zoo trotsch op dien naam, en zoo gestreeld door den glans van blijdschap, die zich op haar gezichtje vertoonde toen zij hem zag, dat hij, sprake-loos van vergenoegde aandoening, bij wijze van antwoord zijn haak kuste.

„Hoe gaat het, mijn diamantje?” zei de kapitein.

„Ik heb zeker heel lang geslapen,” antwoordde Florence. „Wanneer ben ik hier gekomen? Gisteren?”

„Dezen zelfden gezegenden dag, mijn dometje,” zei de kapitein.

„Is het dan geen nacht geweest? Is het nog dag?” vroeg Florence.

„Het begint nu avond te worden, mijn liefje,” zei de kapitein, het gordijn openschuivend. „Kijk maar.”

Florence, met haar handje op den arm van den kapitein, zoo treurig en vreesachtig, en de kapitein met zijn ruwe gezicht en zijn forsche gestalte, zoo dapper beschermend, stonden in het roodachtige licht van den helderen avondhemel, zonder een woord te spreken. Hoe vreemd de zinswendingen ook geweest zouden zijn, als hij zijn gevoel had uitgedrukt, voelde de kapitein toch even diep als de welsprekendste man had kunnen doen, dat die stille avondstond en de zachte schoonheid daarvan iets hadden, dat het gewonde hart van Florence moest doen overvloeien, en dat 't het beste was dat zulke tranen hun vrijen loop hadden. Kapitein Cuttle sprak dus geen woord. Maar toen hij zijn arm vaster voelde omklemmen, en merkte dat het eenzame hoofdje dichter daarbij kwam, en zich tegen zijn ruige blauwe mouw aanvleide, legde hij zacht zijn harde hand daarop, en begreep en werd begrepen.

„Beter nu, mijn liefje?” zei de kapitein. Tracht u maar wat op te beuren. Ik zal naar beneden gaan en wat eten klaarmaken. Wilt gij straks alleen naar beneden komen, mijn hartje, of zal Edward Cuttle u komen halen?”

Daar Florence hem verzekerde, dat zij heel goed in staat was de trap af te loopen, liet de kapitein haar vrijheid om dit te doen, hoewel hij er blijkbaar aan twijfelde of de gastvrijheid dit wel veroorloofde, en ging voor het vuur in het achterkamertje een hoentje braden. Om dit beter te kunnen doen, trok hij zijn jas uit, sloeg zijn manchetten op en zette zijn blinkenden hoed op, zonder welk hoofddeksel hij nooit iets moeilijks ondernam.

Na haar kloppende hoofd en gloeiende gezicht verkoeld te hebben met het frissche water, dat de zorg van den kapitein, terwijl zij sliep, voor haar gereed had gezet, ging Florence naar het spiegelkje, om haar in wanorde geraakte haren op te binden. Toen zag zij — een oogenblik, want zij bedekte het onmiddellijk weer — dat haar borst het donkere spoor van een toornige hand droeg.

Deze aanblik deed haar opnieuw in tranen uitbarsten; het vervulde haar met angst en schaamte, maar bewoog haar niet tot toorn tegen hem. Zonder huis en zonder vader, vergaf zij hem alles; zij wist nauwelijks, dat zij hem iets te vergeven had, of dat zij dit deed; maar zij ontvluchtte de gedachte aan hem zooals zij hem zelf ontvlucht was, en hij was volkomen voor haar verloren en verdwenen. Een wezen van dien aard bestond er op de wereld niet meer.

Wat zij zou doen of waar zij zou blijven, kon Florence — arm, onervaren meisje — niet overwegen. Zij had onduidelijke droomen dat zij ver weg misschien eenige meisjes zou kunnen vinden om te onderwijzen, die haar vriendelijk zouden behandelen, en aan wie zij zich, onder een aangenomen naam, kon hechten, en die in haar gelukkige huis zouden opgroeien en trouwen, en goed zouden zijn voor haar oude gouvernante, en haar misschien mettertijd de opvoeding van haar eigen dochters toevertrouwen; en zij dacht hoe vreemd en treurig het zou zijn, zoo'n oude vrouw met grijze haren te worden, en haar geheim in het graf mee te nemen, wanneer Florence Dombey vergeten was. Maar dit alles was nevelachtig en vaag voor haar. Zij wist alleen, dat zij op aarde geen vader meer had, en dit zei zij dikwijls, met het smeekende hoofdje verborgen voor iedereen behalve voor haar Vader in den hemel.

Haar kleine voorraad geld bedroeg maar enkele guinjes. Een gedeelte daarvan zou zij noodig hebben om eenige kleeren te koopen, want zij had geen andere, dan die zij aanhad. Zij was te bedroefd om er aan te denken, hoe spoedig haar geld op zou zijn — te zeer een kind in wereldsche zaken om zich daarover bijzonder te veront-rusten, zelfs al hadden andere dingen haar minder verontrust. Zij probeerde haar gedachten tot kalmte te brengen, en haar tranen te stuiten, de verwarring in haar kloppende hoofd tot rust te brengen en het zich duidelijk te maken, dat het gebeurde nog maar enkele uren geleden was, in plaats van weken of maanden, zooals het haar

voorkwam; en ging naar beneden naar haar vriendelijken beschermer.

De kapitein had met groote zorg de tafel gedekt, en was nu bezig eiersaus gereed te maken, terwijl hij van tijd tot tijd het hoentje bedroop, dat aan een touwtje voor het vuur hing te draaien. Nadat hij Florence tusschen kussens op de sofa had geplaatst, die al in een warm hoekje voor haar gereed stond, zette de kapitein met buitengewone handigheid zijn keukenwerk voort, plaatste behalve zijn pannetje met eiersaus nog een met jus op het vuur, benevens een handvol aardappelen in een potje, en deed elke minuut de ronde met bedruipen en roeren, met een lepel, die voor alles tegelijk diende. Bovendien moest hij nog op een kleine koekenpan letten, waarin eenige saucijsjes welluidend lagen te sissen en te spatten; en nooit verrichtte een kok of keukenmeid hun gewichtige werk met meer ijver en genoeg, dan de kapitein het zijne; het was onmogelijk te zeggen wat meer blonk, zijn gezicht of zijn glimmende hoed.

Toen de maaltijd eindelijk heelemaal gereed was, diende de kapitein hem op, met niet minder handigheid, dan hij alles had gekookt en gebraden. Daarna kleedde hij zich voor het diner door zijn jas aan te trekken en zijn hoed af te zetten. Toen dit gebeurd was, schoof hij de tafel dicht bij Florence, die op de sofa moest blijven zitten, deed het gebed, schroefde zijn haak af en zijn vork daarvoor in de plaats, en nam de honneurs van de tafel waar.

„Beur u wat op, mijn dametje,” zei de kapitein, „en probeer om wat te eten. Kijk eens hier, liefje. Dat is een boutje — en dat is saus — en dat is een saucijsje — en dat is een aardappel.” De kapitein plaatste dit alles symmetrisch op een bord, goot een lepel jus er over heen, en zette het zijn geëerde gast voor.

„De heele rij luiken is aan den voorkant voor de ramen gezet, mijn dametje,” merkte de kapitein bemoedigend op, „en alles is in orde. Probeer dus eens een beetje te peuzelen, mijn liefje. Als Walter hier was. . . .”

„Ach, als ik hem nu als mijn broer hier had!” riep Florence uit.

„Maak u niet zoo overstuur, mijn liefje,” zei de kapitein. „Houd u goed, om mij plezier te doen. Hij was immers geboren om uw vriend te zijn, niet waar, liefje?”

Florence kon geen woorden vinden. Zij zei alleen maar: „O lieve, lieve Paul! O Walter!”

„De plank waar zij over liep,” zei de kapitein, naar haar hangende hoofdje kijkend, „was Walter net zoo dierbaar als de water-

AAN DEN MAALTIJD

beken voor een hart, dat zich nooit verheugt! Ik zie hem nog voor mij, op dien dag toen hij op de monsterrol van het kantoor werd gezet, en hij over haar sprak onder het eten, met zijn gezicht blinkend van den dauw — of in ieder geval van zijn be-

hier kon zijn zou hij u bidden en smeeken, mijn schatje, een beetje te peuzelen, uit zorg voor uw kostbare gezondheid. Pas op u zelf, mijn dametje, alsof het om Walter's wil was, en houd maar recht voor den wind."

TOEN HIJ IN EEN GENOEGLIJKE MIJMERING ZIJN PIJP HAD GESTOPT, STAK FLORENCE DIE VOOR HEM AAN.

scheidenheid en teerhartigheid — als een pas ontloken roos. Wel, wel! Als onze arme Walter hier was, mijn dametje — of als hij er zijn kon — want hij is verdronken, niet waar?"

Florence schudde haar hoofd.

"Ja, ja, verdronken," zei de kapitein als het ware troostend. „Zooals ik zei, als hij

Om den kapitein genoeg te doen, probeerde Florence iets te eten. Intusschen legde de kapitein, die zijn eigen eten heelemaal scheen te vergeten, zijn mes neer en schoof zijn stoel wat dicht bij de sofa.

"Walter was een knappe jongen, niet waar, mijn hartje?" zei de kapitein, nadat hij, haar strak aankijkend, een poos zijn kin

had zitten wrijven; „en een brave jongen, en een goede jongen.”

Florence stemde dit met tranen toe.

„En hij is verdronken, juweeltje, niet waar?” zei de kapitein, op een toon van medelijden.

Florence kon niet anders dan dit opnieuw toestemmen.

„Hij was ouder dan gij, mijn dametje,” vervolgde de kapitein; „maar gij waart toch als twee kinderen samen, in het eerst, is 't niet?”

Florence antwoordde: „Ja!”

„En Walter is verdronken,” zei de kapitein. „Niet waaf?”

Het herhalen van deze vraag was wel een zonderlinge bron van troost, maar scheen dit toch werkelijk voor den kapitein te zijn, want hij kwam er telkens op terug. Florence schoof eindelijk haar bijna ongebruikten maaltijd van zich af, liet zich op de sofa neerzinken, en reikte hem haar handje toe, met spijt voelend, dat zij hem had teleurgesteld, hoewel zij hem graag voor al zijn moeite eenig genoegen had willen doen; hij hield echter dat handje vast, zonder, naar het scheen, om den maaltijd of haar gebrek aan eetlust te denken, en bleef maar bij tusschenpoozen, op een peinzend medelijden den toon, brommen: „Arme Walter. Ja, ja, verdronken. Niet waar?” En telkens wachtte hij op haar antwoord, waarom het hem bij deze zonderlinge bespiegelingen vooral te doen scheen te zijn.

Het hoentje en de saucijzen waren koud geworden, en de saus was gestold, voor de kapitein zich herinnerde, dat alles nog op tafel stond; maar toen viel hij er ook met behulp van Diogenes op aan, en hun vereenigde pogingen deden den voorraad haastig verdwijnen. De verwondering van den kapitein en zijn genoegen over Florence's stille handigheid, toen zij hem hielp om de tafel af te nemen, het kamertje op te ruimen, en den haard aan te vegen — alleen geëvenredigd door het ijverige van zijn protest toen zij hem begon te helpen — werden eindelijk zoo groot, dat hij zelf niets meer kon doen, maar naar haar bleef staan kijken, alsof zij een Fee was, die met bovennatuurlijke vlugheid deze diensten voor hem verrichtte; de roode streep op zijn voorhoofd gloeide van opgetogenheid.

Maar toen Florence zijn pijp van den schoorsteenmantel nam en hem deze toereikte, met het dringende verzoek te gaan rooken, werd de goede kapitein zoo verlegen met haar vriendelijkheid, dat hij met zijn pijp bleef staan, alsof hij nog nooit in zijn leven een pijp in zijn hand had gehad.

Toen Florence in de kast ging zoeken, de flesch er uitnam, ongevraagd een voortreffelijk glas grog voor hem gereedmaakte en dit voor hem neerzette, werd zijn roode neus bleek, zoo gestreeld en vereerd voelde hij zich. Toen hij in een genoeglijke mijmering zijn pijp had gestopt, stak Florence die voor hem aan — daar de kapitein haar dit niet kon of wilde beletten — en daarna haar plaats op de oude sofa hernemend, bleef zij hem zitten aankijken met een lachje zoo dankbaar en liefdevol, een lachje, dat zoo duidelijk toonde hoe haar eenzame hart zich aan hem hechtte, dat de kapitein den rook van zijn pijp in zijn keel en in zijn oogen kreeg, zoodat hij moest hoesten en de tranen hem over de wangen rolden.

De manier, waarop de kapitein het wilde doen voorkomen alsof de oorzaak van die verschijnselen in de pijp zelf verborgen lag, en in den kop daarnaar keek, en toen hij ze daar niet vond, ze uit den steel wilde blazen, was alleraardigst. Daar de pijp spoedig in een beteren toestand kwam, nam de kapitein weldra weer de rustige kalmte aan die den goeden rooker past; maar hij bleef toch strak naar Florence zitten staren, en blies nu en dan, met een innige vergenoegdheid, waarvan geen woorden een denkbeeld kunnen geven, een rookwolk uit, alsof het een uit zijn mond komend lint was, waarop de woorden te lezen waren: „Arme Walter. Ja, ja. Verdronken. Niet waar?”

Hoeveel zij ook naar het uiterlijk van elkaar verschilden — en er kon bijna geen grooter contrast bestaan, dan tusschen Florence, in haar teere jeugd en schoonheid, en kapitein Cuttle, met zijn knobbelige gezicht, zijn forsche gestalte en zijn grove stem — in eenvoud, onschuld en onkunde van de wereld met haar moeilijkheden en gevaren, stonden zij bijna met elkaar gelijk. Geen kind had kapitein Cuttle kunnen overtreffen in onervarenheid in alles behalve wind en weer, in eenvoud, lichtgeeloovigheid en edelmoedig vertrouwen. Geloof, hoop en liefde vervulden volkomen zijn gemoed. Een zonderlinge neiging tot het romantische, waarbij hij zijn verbeelding heelemaal vrij spel liet, en aan geen werkelijkheid of mogelijkheid dacht, was het eenige nevenverschijnsel in zijn karakter. Terwijl hij daar zat te rooken en Florence zat aan te staren, mag de hemel weten welke onmogelijke tafereelen, waarin zij de hoofdpersoon was, hem voor den geest kwamen. Even nevelachtig en onbestemd, hoewel niet zoo vol hoop, waren haar eigen gedachten van het leven, dat voor haar lag; en evenals haar tranen pris-

matische kleuren veroorzaakten in het licht waarnaar zij tuurde, zoo zag zij door haar nieuwe en drukkende leed al een flauwen regenboog veraf in de lucht pralen. Een verdwaalde prinses en een goedaardig monster in een sprookje hadden precies zoo bij den haard kunnen zitten, en precies zoo kunnen denken en spreken als kapitein Cuttle en de arme Florence deden.

De kapitein werd niet verontrust door het flauwste idee van eenige moeilijkheid om Florence bij zich te houden, of van eenige verantwoordelijkheid, die hij daardoor op zich laadde. Toen hij de luiken voor de deur en de ramen had gezet en den winkel had gesloten, was hij in dit opzicht volkomen gerust. Al was zij een pupil van de Kanselarij geweest, dit zou voor kapitein Cuttle volstrekt geen verschil hebben gemaakt. Hij was de allerlaatste mensch op de wereld om zich door zulke bezwaren te laten kwellen.

Zoo bleef de kapitein rustig zijn pijp zittten rooken, en mijmerden Florence en hij op hun eigen manier voort. Toen de pijp uit was, werd er thee gedronken, en daarna verzocht Florence hem, haar naar een winkel in de buurt te brengen, waar zij eenige dingen kon koopen, die zij dadelijk noodig had. Daar het volkomen donker was, stemde de kapitein hierin toe; maar hij keek toch eerst voorzichtig uit, zooals hij gewoon was te doen in den tijd toen hij zich voor juffrouw MacStinger schuilhield, en wapende zich met zijn dikken stok, voor het geval, dat onverwachte omstandigheden een beroep op de wapenen noodzakelijk maakten.

De hoogmoed dien kapitein Cuttle voelde, toen hij Florence zijn arm gaf en haar twee- of driehonderd stappen ver geleidde, waarbij hij door zijn groote waakzaamheid en voorzichtigheid de aandacht van alle voorbijgangers trok, was buitengewoon. Aan den winkel gekomen, begreep de kapitein, dat de kieschheid hem gebood zich te verwijderen, terwijl het benodigde gekocht werd, daar dit uit kleedingstukken bestond; maar vooraf zette hij zijn bliken busje op de toonbank, en na het winkel-juffertje te hebben meegedeeld, dat het veertien pond en twee shillingen bevatte, verzocht hij haar, ingeval die som niet toereikend was om de uitrusting van zijn nichtje te bestrijden — bij het woord „nichtje” wierp hij Florence een veelbeteekenenden blik toe, vergezeld met een pantomime, die schranderheid en stilzwijgendheid moest uitdrukken — maar zoo goed te zijn om hem te praaïen, dan zou hij het tekort uit

zijn zak er bij leggen. Terloops zijn reusachtige horloge raadplegend, als een middel om een hoogen dunk omtrent zijn vermogen op te wekken, groette de kapitein zijn nichtje door zijn haak te kussen, en ging buiten voor de deur staan, waar het aardig was zijn breede gezicht nu en dan door het raam tusschen de uitgestalde zijden stoffen en linten naar binnen te zien kijken, blijkbaar angstig, dat Florence door een achterdeur was ontvoerd.

„Lieve kapitein Cuttle,” zei Florence, toen zij naar buiten kwam met een pakje, waarvan de grootte den kapitein erg teleurstelde, daar hij verwacht had haar door een kruier met een heele baal goederen te zien volgen, „ik heb dit geld heusch niet noodig. Ik heb er niets van uitgegeven. Ik heb zelf geld.”

„Mijn dametje,” antwoordde de teleurgestelde kapitein, recht voor zich uit de straat opkijkend, „bewaar het dan voor mij, als ge zoo goed wilt zijn, tot ik er u naar vraag.”

„Mag ik het weer op zijn gewone plaats bergen,” zei Florence, „en het daar bewaren?”

De kapitein was lang niet blij met dit voorstel, maar hij antwoordde toch: „Ja, ja, berg het waar gij wilt, mijn dametje, als gij maar weet waar gij het kunt vinden. Voor mij is het van geen nut,” zei de kapitein. „Ik ben verwonderd, dat ik het niet al lang heb weggegooid.”

De kapitein was voor een oogenblik volkomen verslagen, maar de eerste aanraking van Florence's arm deed hem weer herleven, en zij keerden terug met dezelfde voorzorgen waarmee zij gekomen waren. Op de stoep gekomen, deed de kapitein de deur open en schoot er toen binnen, met een vaart en behendigheid, die alleen groote oefening hem geleerd kon hebben. Terwijl Florence 's morgens lag te sluimeren, had hij de dochter van een oude vrouw, die gewoonlijk op de Leadenhall-Markt onder een blauwe paraplu met gevogelte te koop zat, aangenomen om haar kamer in orde te komen brengen en haar de noodige kleine diensten te bewijzen; en daar dit meisje nu verscheen, vond Florence alles om haar heen even ordelijk en geriefelijk, zij het ook niet zoo prachtig, als in het akelige spookkasteel, waar zij eens thuis heette te zijn.

Toen zij weer alleen waren, preste de kapitein haar een sneetje brood te eten en een glaasje kruidenwijn te drinken (dien hij heerlijk gereed wist te maken); en haar vervolgens opbeurend met alle vriendelijke

woorden en wonderlijke citaten, die hij maar bedenken kon, bracht hij haar naar boven. Maar hij had toen nog iets op zijn hart, en was niet rustig.

„Goedennacht, lief hartje,” zei kapitein Cuttle aan haar kamerdeur.

Florence hief haar hoofdje op en gaf hem een kus.

Op een anderen tijd zou de kapitein door zoo'n bewijs van haar genegenheid en dankbaarheid heelemaal over stag zijn gesmeten; maar nu, hoewel hij heel gevoelig er voor was, keek hij haar aan met zelfs nog meer onrust dan hij tevoren had laten blijken, en scheen weinig lust te voelen, haar te verlaten.

„Arme Walter!” zei de kapitein.

„Arme, arme Walter!” zuchtte Florence.

„Verdronken, niet waar?” zei de kapitein.

Florence schudde haar hoofd en zuchtte.

„Goedennacht, mijn dametje,” zei de kapitein, zijn hand uitstekend.

„God zegen u, goede, lieve vriend!”

Maar de kapitein bleef nog dralen.

„Scheelt er iets aan, beste kapitein Cuttle?” zei Florence, die zich licht ongerust maakte. „Hebt gij mij iets te zeggen?”

„U iets te zeggen, mijn dametje!” antwoordde de kapitein, haar heel verlegen in de oogen kijkend. „Neen, wat zou ik u te zeggen hebben, liefje? Gij denkt toch niet, dat ik iets goeds te zeggen heb, niet waar?”

„Neen,” zei Florence en schudde haar hoofd.

„Arme Walter!” zei de kapitein. „Mijn Walter, zooals ik hem altijd noemde. Oude Sam zijn neef! Welkom voor ieder, die je kende, als de bloemen in Mei! Waar ben je nu, brave jongen? Verdronken, niet waar?”

Zijn alleenspraak met deze plotselinge vraag aan Florence besluitend, wenschte de kapitein haar goedennacht en ging de trap af, terwijl zij met de kaars bovenaan bleef staan om hem bij te lichten. Hij verdween in de duisternis, en naar het geluid van zijn voetstappen te oordeelen zou hij juist het achterkamertje binnengaan, toen zijn hoofd en schouders plotseling weer zichtbaar werden, alsof zij uit de diepte opdoken, naar het scheen met geen ander doel dan om nog eens te herhalen: „Verdronken, niet waar, liefje?” Want toen hij dit op een toon van teeder medelijden gezegd had, verdween hij voorgoed.

Het speet Florence bijzonder, dat zij onwillekeurig, hoewel heel natuurlijk, deze herinnering bij haar beschermer had doen ontwaken; en zich bij het tafeltje zettend, waarop de kapitein den verrekijker, het

liederboekje en de andere rariteiten had neergelegd, bleef zij aan Walter en aan alles wat met hem in verband stond denken, tot zij bijna had kunnen wenschen zich maar te bed te leggen om te kunnen sterven. Maar onder haar eenzame smachten naar de dooden, die zij had liefgehad, kwam geen gedachte aan haar vaderlijk huis — geen mogelijkheid om daarheen terug te keeren — geen denkbeeld, dat het nog bestond en dat daar haar vader woonde — bij haar op. Zij had hem zien vermoorden. In de laatste natuurlijke gedaante, waarmee zij hem door zooveel heen was blijven liefhebben, was hij uit haar hart gerukt en vermoord. De gedachte was haar zoo ontzettend, dat zij haar oogen bedekte en bevend terugdeinsde bij de minste herinnering aan de daad of aan de hand, die ze bedreven had. Als haar teedere hart daarna nog zijn beeld had kunnen bewaren, had het moeten breken; maar dat kon het niet doen, en de leegte plaats was aangevuld door een woesten angst voor een enkelen blik op de verminkte brokken van dat beeld — een angst, die alleen uit de diepte van een dergelijke liefde, zoo mishandeld, kon oprijzen.

Zij durfde niet in den spiegel te kijken, want de aanblik van de wankleurige plek op haar borst deed haar zich schamen voor zich zelf, alsof zij een teeken van goddeloosheid met zich omdroeg. Zij bedekte het met een haastige, bevende hand, in het donker, en legde haar vermoeide hoofd neer en schreide.

De kapitein ging nog in langen tijd niet naar bed. Hij bleef nog een vol uur in den winkel en het achterkamertje op en neer wandelen, en toen hij door die lichaamsbeweging tot bedaren scheen te zijn gekomen, ging hij met een ernstig peinzend gezicht zitten en las in het gebedenboek de gebeden, bestemd voor het gebruik op zee. Dit ging niet gemakkelijk, want de kapitein was een langzaam en stroef lezer, en hield bij een moeilijk woord dikwijls op om zich zelf aan te moedigen met een: „Komaan, jongen, frisch aangepakt!” of „Sta vast, Edward Cuttle, sta vast!” wat er veel toe scheen bij te dragen om hem over een moeilijkheid heen te helpen. Bovendien hinderde zijn bril hem erg bij het zien. Maar, in weerwil van deze belemmeringen, las de kapitein, daar hij het ernstig meende, de formulieren tot den laatsten regel toe, en dat met waar gevoel. Toen, heel voldaan over het gelezene, begaf hij zich onder de toonbank ter ruste (maar niet voordat hij nog eens naar boven was gegaan en aan Florence's deur had geluisterd) en viel met

een licht hart en een vergenoegd gezicht in slaap.

In den loop van den nacht stond de kapitein verscheidene malen op om zich te verzekeren of Florence rustig sliep; en eens, toen de dag aanbrak, merkte hij, dat zij wakker was, want toen zij zijn voetstap hoorde, riep zij, om te weten of hij het was.

„Ja, mijn dametje,” antwoordde de kapitein met een brommend gefluister. „Zijt gij heelemaal in orde, mijn dametje?”

Florence bedankte hem en antwoordde van ja.

Nu kon de kapitein de gunstige gelegenheid niet verzuimen om zijn mond voor het sleutelgat te houden en daardoor heen, alsof er een schorre wind door woei, te roepen: „Arme Walter! Verdrongen, niet waar?” Waarna hij weer naar bed ging en tot zeven uur bleef slapen.

Ook den heelen dag was hij niet vrij van die zonderlinge gejaagdheid en verlegenheid; hoewel Florence, die in het achterkamertje zat te naaien, kalmer en rustiger was dan den vorigen dag. Bijna telkens wanneer zij haar oogen van haar werk opsloeg, merkte zij, dat de kapitein haar aankeek en peinzend zijn kin wreef; en zóó dikwijls schoof hij met zijn leunstoel naar haar toe, alsof hij iets heel vertrouwelijks wilde zeggen, en schoof dan weer achteruit, alsof hij niet wist hoe daarmee te beginnen, dat hij in den loop van den dag het heele kamertje op die manier doorkruiste, en meer dan eens tegen het beschot of de kastdeur op het strand raakte.

Het was niet voor schemeravond, dat kapitein Cuttle voorgoed zijn anker liet vallen, en eindelijk, dicht naast Florence gezeten, geregeld begon te praten. Toen het vuur de muren en de zoldering verlichtte en haar kalme gezichtje bescheen, dat naar de vlam was gekeerd, en in de tranen flikkerde, die haar oogen vulden, verbrak de kapitein aldus zijn langdurige stilzwijgen:

„Gij zijt zeker nooit op zee geweest, mijn hartje?”

„Neen,” antwoordde Florence.

„Ja,” hernam de kapitein met eerbied, „het is een almachtig element. Er zijn wonderen in de diepte, mijn liefje. Denk eens aan, als de winden loeien en de golven bulderen. Denk eens aan, als het in stormige nachten zoo pikdonker is,” zei de kapitein, plechtig zijn haak ophoudend, „dat men geen hand voor oogen zien kan, behalve als een bliksemstraal ze zichtbaar maakt; en als gij daar door storm en duisternis voortdrijft, alsof gij zoo zoudt blij-

ven voortdrijven van eeuwigheid tot eeuwigheid, amen, en als gij dat vindt, zet er dan een streepje bij. Dat is een tijd, mijn dametje, dat iemand tegen zijn kameraad mag zeggen: „Een stijve noordwester, Bill; luister, hoort ge hem niet loeien! Och, Heere, hoe beklag ik alle ongelukkigen, die nu aan land zitten!” Welke aanhaling, als bijzonder toepasselijk op de verschrikkingen van de zee, de kapitein met een nadrukkelijk „Sta vast!” besloot.

„Zijt gij ooit in zoo'n vreeselijken storm geweest?” vroeg Florence.

„Wel zeker, mijn dametje, ik heb ook mijn portie slecht weer gehad,” antwoordde de kapitein, met een bevende hand zijn hoofd afvegend, „ik ben ook genoeg rondgeslingerd. Maar — maar het is niet over mij zelf, dat ik wilde spreken. Onze beste jongen,” dichter bij haar schuivend, „Walter, liefje, die verdronken is.”

De kapitein sprak met zoo'n bevende stem, en keek Florence met zoo'n bleek en ontroerd gezicht aan, dat zij verschrikt zijn hand greep.

„Uw gezicht is in een oogenblik zoo veranderd,” riep zij uit. „Wat is er? Lieve kapitein Cuttle, ik word er koud van, dat ik u zoo zie!”

„Word maar niet bang, mijn dametje,” antwoordde de kapitein. „Neen, neen. Alles is in orde, alles is in orde, mijn liefje. Zooals ik zei — Walter — hij is — hij is verdronken. Is 't niet?”

Florence keek hem strak aan, werd beurtelings rood en bleek en legde haar hand op haar borst.

„Er zijn gevaren op het water, mijn hartje,” zei de kapitein „en over menig goed schip en menig moedig hart hebben de golven zich gesloten, en er nooit een woord van gezegd. Maar er zijn ook uitkomsten op het water, en soms wordt er één man van de twintig — ja, misschien één van de honderd, mijn liefje — door Gods genade gered, en komt hij nog thuis, als men hem al lang voor dood heeft gehouden en gehoord heeft dat allen verdronken waren. Ik — ik weet een historie, hartediefje,” stotterde de kapitein, „een historie van die soort, die mij eens verteld is; en nu ik daaraan denk, en zoo alleen met u bij het vuur zit, zoudt ge ze misschien wel eens willen hooren. Is 't niet, liefje?”

Florence, bevend van een ontroering, die zij niet begreep of kon bedwingen, volgde onwillekeurig zijn oogen, die achter haar om naar den winkel dwaalden, waar een lamp brandde. Zoodra zij haar hoofd omdraaide, sprong de kapitein van zijn stoel

op en hield zijn hand tusschen haar en de winkeldeur.

„Daar is niets, mijn juweeltje,” zei de kapitein. „Kijk daar niet heen!”

„Waarom niet?” vroeg Florence.

De kapitein mompelde iets dat het daar somber en het vuur vroolijk was. Hij duwde de deur, die tot nu toe open had gestaan, half dicht, en ging weer zitten. Florence volgde hem met haar oogen en keek hem strak aan.

„De historie ging over een schip, mijn dametje,” begon de kapitein, „dat met goeden wind en mooi weer de haven van Londen was uitgezeild, bestemd — ontstel maar niet, mijn dametje — het was maar naar ik weet niet waar bestemd.”

De uitdrukking van Florence's gezichtje verontrustte den kapitein, die zelf heel rood en heet was, en weinig minder ontroering liet blijken dan zij.

„Zal ik voortgaan, liefje?” zei de kapitein.

„Ja, ja, als 't u belieft!” riep Florence uit.

De kapitein scheen iets, dat hem in zijn keel stak, met geweld door te slikken, en vervolgde heel zenuwachtig:

„Dat ongelukkige schip kreeg op zee zulk slecht weer, mijn liefje, als men in twintig jaar niet beleeft. Er woei aan land een orkaan, die bosschen uitroeide en steden verwoestte, en op zee had men op die breedte een storm, waarin het sterkste schip het niet uit kon houden. Dag aan dag hield dat ongelukkige schip zich echter toch nog goed, heeft men mij verteld, maar opeens werd bijna de heele verschaning weggeslagen, en gingen de masten overboord en brak het roer af, en werden de beste matrozen overboord gespoeld, en zoo was het aan de genade van den storm overgelaten, die geen genade had, maar steeds harder en harder opstak, en telkens als de golven er op kwamen neerdonderen, kraakten zij het goede schip als een notedop. Ieder zwart plekje in elken waterberg, die wegrolde, was een stuk van het schip of een levend mensch, en zoo ging het heelemaal aan stukken, liefje, en geen gras zal er ooit groeien op de graven van hen die het bevoeren.”

„Zij verongelukten toch niet allen!” riep Florence. „Sommigen werden toch gered! Werd er iemand gered?”

„Aan boord van dat ongelukkige schip,” zei de kapitein van zijn stoel opstaand en zijn vuist met verbazende kracht dichtklemmend, „was een jongen, een moedige jongen — zooals ik heb hooren vertellen — die, toen hij nog klein was, altijd graag

over moedige daden bij schipbreuken had gelezen en gepraat — ik heb hem gehoord, zelf gehoord! — en hij dacht daar weer aan in het uur van nood; want toen de moedigste harten en oudste handen slap werden, bleef hij standvastig en onverschrokken. Het was niet uit gebrek aan menschen om lief te hebben aan land, dat hij zooveel moed had, het was zijn natuurlijke aanleg zoo. Ik heb het in zijn gezicht gezien, toen hij nog niet meer dan een kind was — ja, dikwijls! — en ik dacht dat het niets anders was dan zijn gezonde uiterlijk, God zegen hem!”

„En werd hij gered?” riep Florence uit. „Werd hij gered?”

„Die brave jongen,” zei de kapitein. „Kijk mij aan, liefje. Kijk niet om. . . .”

Florence had nauwelijks de kracht om nog eens te vragen: „Waarom niet?”

„Omdat daar niets te zien is, hartje,” zei de kapitein. „Maak u niet angstig, liefje! Doe dat niet — om Walter's wil, van wien wij allen zooveel hielden! Die jongen,” vervolgde de kapitein, „nadat hij met de besten had gewerkt, en de flauwhartigen had bijgestaan, en geen enkel teeken van vrees had gegeven, en bij al de anderen een ijver had wakker gehouden, die hem zooveel eer aandeed alsof hij een admiraal was geweest — die jongen en de tweede stuurman en een matroos waren de eenigen die overbleven van al de kloppende harten, die op dat schip waren geweest. Zij hadden zich op een stuk van het wrak vastgebonden en dreven zoo op de stormige zee.”

„Werden zij gered!” riep Florence.

„Dagen en nachten dreven zij op het eindeloze water,” zei de kapitein, „tot eindelijk — neen, kijk niet naar dien kant, liefje! — een zeil op hen aankwam, en zij door Gods genade aan boord werden genomen — twee levend en een dood.”

„Wie van hen was dood?” riep Florence.

„Niet de jongen, over wien ik spreek,” zei de kapitein.

„Goddank! O, Goddank!”

„Amen!” zei de kapitein haastig. „Maak u niet benauwd. Nog een minuut, mijn dametje — moed gehouden! Aan boord van dat schip maakten zij een lange reis dwars over de kaart (want zij deden geen enkele haven aan) en op die reis stierf de matroos, die met hem was opgenomen. Maar hij bleef bewaard, en. . . .”

Zonder te weten wat hij deed, had de kapitein een snee brood gesneden en aan zijn haak gestoken (zijn gewone vork om brood aan te roosteren), die hij nu, terwijl hij met een gezicht vol ontroering achter Florence

omkeek, zoo dicht voor het vuur hield, dat het brood verkoolde.

„Bleef bewaard,” herhaalde Florence, „en?”

„En kwam met dat schip thuis,” zei de kapitein, nog in dezelfde richting kijkend, „en — schrik niet, liefje! — aan land; en op een ochtend kwam hij voorzichtig voor zijn eigen deur om poolshoogte te nemen, wel wetend dat zijn vrienden hem voor verdronken zouden houden, toen hij zich verwonderde over het onverwachte....”

„Over het onverwachte blaffen van een hond!” riep Florence haastig.

„Ja!” barstte de kapitein uit. „Sta vast liefje! Moed gehouden! Kijk nog niet om. Kijk daar — op den muur!”

Op den muur dicht bij haar viel de schaduw van een man. Zij sprong op, keerde zich om en gaf een schellen gil toen zij Walter Gay achter zich zag staan.

Zij dacht niet anders aan hem dan als een broer, een broer uit het graf gered, een broer in een schipbreuk bewaard gebleven, voor dood gehouden en weer bij haar gekomen, en vloog in zijn armen. In de heele wereld scheen hij haar hoop, haar troost, haar toevlucht, haar natuurlijke beschermmer te zijn. „Draag zorg voor Walter. Ik heb veel van Walter gehouden!” De dierbare herinnering aan de klagende stem, die dit gezegd had, streelde haar ziel als muziek in den nacht. „O, welkom thuis, lieve Walter! Welkom aan deze gewonde borst!” Zij voelde deze woorden, hoewel zij ze niet kon uiten en hield hem in haar reine omhelzing gesloten.

Kapitein Cuttle probeerde in een vlaag van verstandsverbijstering zijn hoofd af te vegen met het zwart gebrande brood aan zijn haak, en toen hij het daarvoor ongeschikt vond, stopte hij het in zijn blinkenden hoed, zette daarna dien hoed met eenige moeite op, probeerde het begin van Mooie Peggy te zingen, bleef bij het eerste woord steken, en nam de wijf naar den winkel, waaruit hij weldra haastig terugkwam, met een heel rood en groezelig gezicht, en al de stijfsel uit zijn boordjes geweekt, om de woorden te zeggen:

„Walter, mijn jongen, hier is een klein kapitaalje, dat ik je zou wenschen te vermaken, heelemaal.”

Snel haalde hij het groote horloge, de theelepeltjes, de suikertang en het blikken busje voor den dag, legde alles bij elkaar op de tafel en streek het met zijn groote hand in Walter's hoed; maar toen hij deze zonderlinge cassette aan Walter wilde toereiken, werd hij weer zoo door zijn ontroe-

ring overmeesterd, dat hij nogmaals naar den winkel moest vluchten en ditmaal langer wegbleef dan de vorige maal.

Maar Walter ging hem opzoeken en bracht hem terug, en toen was de grootste vrees van den kapitein, dat Florence nadeel zou ondervinden van dezen nieuwen schok. Hij was zoo ernstig bezorgd daarvoor, dat hij opeens bedaard en verstandig werd, en elke verdere toespeling op Walter's avonturen voor eenige dagen verbood. Hij ontlastte zich nu ook van het stuk geroosterd brood in zijn hoed, en zette zich op zijn gemak aan de tafel; maar toen Walter aan den eenen kant zijn hand op zijn schouder legde, en Florence hem aan den anderen haar weemoedige betuigingen van blijdschap in het oor fluisterde, nam de goede kapitein plotseling nogmaals de wijk, en bleef toen een goede tien minuten weg.

Maar nooit in zijn heele leven had het gezicht van den kapitein zoo'n glans gehad, als toen hij eindelijk voorgoed aan de theetafel zat, en van Walter naar Florence en van Florence naar Walter keek; en deze glans was geenszins voortgebracht door het geweldige wrijven met zijn mouw, dat zijn gezicht in het laatste half uur had moeten verduren, maar uitsluitend en alleen een gevolg van zijn innerlijke gemoedsbewegingen. In zijn binnenste heerschten een opgetogenheid en blijdschap, die zich over zijn heele gezicht verspreidden en daar als het ware een illuminatie ontstaken.

De trots, waarmee de kapitein de gebruijnde wangen en moedige oogen van zijn teruggevonden Walter beschouwde, waarmee hij het edele vuur van zijn jeugd en al zijn innemende en veelbelovende eigenschappen weer zag schitteren in zijn openhartige manieren en op zijn mannelijke gezicht, moest ook op zijn eigen gezicht iets van dat licht ontsteken. De bewondering en teederheid, waarmee hij zijn oogen op Florence vestigde, wier schoonheid, bevalligheid en onschuld geen trouwer en ijveriger voorvechter hadden kunnen verwerven dan hem, moesten denzelfden invloed op hem uitoefenen. Maar de volheid van den gloed, dien hij om zich heen verspreidde, kon alleen worden voortgebracht door zijn beschouwing van die twee bij elkaar, en door al de gedachten, die deze vereeniging moest opwekken, en die hem als een huppelende dans van vroolijke beelden door het hoofd vlogen.

Hoe zij over oom Sam praatten, en zij uitweidden over al de omstandigheden van zijn verdwijnen; hoe hun vreugde door de afwezigheid van den ouden man en de ram-

pen van Florence werd getemperd; hoe zij Diogenes verlost, dien de kapitein eenigen tijd tevoren naar boven had gelokt, opdat hij niet weer zou blaffen, begreep de kapitein heel goed, hoewel hij nog altijd ontroerd bleef, en meermalen voor een korte poos naar den winkel ging. Maar hij droomde evenmin dat Walter Florence nu op een heel andere plaats dan vroeger en ver van zich verwijderd zag, en dat, terwijl zijn oogen dikwijls haar bekoorlijke gezichtje zochten, zij toch zelden haar openhartigen blik van zusterlijke genegenheid beantwoordden, maar zich dan van de hare afwendden, als hij geloofde dat het Walter's geest was, die daar naast hem zat. Hij zag hen daar bij elkaar in hun jeugd en schoonheid, en hij kende de geschiedenis van hun kindsche dagen, en hij had onder zijn groote blauwe vest geen duimbreed plaats voor iets anders dan bewondering voor zoo'n paar en dankbaarheid dat het weer vereenigd was.

Zoo zaten zij tot het laat werd. De kapitein had wel een week lang zoo willen blijven zitten. Maar Walter stond eindelijk op om afscheid te nemen.

„Gaaf gij weg, Walter?” zei Florence. „Waar naar toe?”

„Hij logeert voorloopig om den hoek bij Brogley, mijn dametje,” zei de kapitein. „Hij is vlak bij, mijn hartdiefje.”

„Ik ben de oorzaak, dat gij weggaat, Walter,” zei Florence. „Er is een zuster, die geen ander thuis heeft, in uw plaats gekomen.”

„Lieve juffrouw Dombey,” antwoordde Walter haperend — „als het niet te brutaal is u zoo te noemen. . . .”

„Walter!” riep zij verwonderd uit.

„Als iets voor mij het geluk kon vergrooten van u te mogen zien en te spreken, zou het dan niet de ontdekking zijn, dat ik een middel had, om u een kleinen dienst te bewijzen? Waar zou ik niet naar toe gaan, wat zou ik niet doen om u?”

Zij glimlachte en noemde hem broer.

„Gij zijt zoo veranderd,” zei Walter.

„Ik veranderd!” viel zij er op in.

„Voor mij,” zei Walter zacht, alsof hij hardop dacht, „voor mij veranderd. Ik heb u als een kind verlaten, en vind u — o, zoo heel anders terug.”

„Maar toch uw zuster. Gij hebt immers niet vergeten, wat wij elkaar belofden, toen wij scheidden?”

„Vergeten?” Maar hij zei niets meer.

„En al hadt gij dat gedaan — al hadden leed en gevaren het uit uw gedachten verdreven — wat niet zoo is — dan zoudt gij

het u nu wel weer herinneren, Walter, nu gij mij arm en verlaten vindt, zonder ergens een thuis te hebben behalve hier, en zonder vrienden behalve de twee, die mij nu hooren spreken.”

„Dat zou ik! De hemel weet het!” zei Walter.

„O Walter, lieve broer,” riep Florence door haar snikken en tranen uit. „Wijs mij toch een weg om door de wereld te komen — een nederig pad, waar ik alleen kan wandelen en werkzaam kan zijn, en soms aan u kan denken als aan iemand, die mij als een zuster beschermen en liefhebben zal. O, help mij toch, Walter, want ik heb zooveel hulp noodig!”

„Juffrouw Dombey! Florence! Ik zou willen sterven om u te helpen. Maar uw relaties zijn voornaam en rijk. Uw vader. . . .”

„Nee, nee, Walter!” gilte zij en stak haar handen op met een schrik, die hem deed verstommen. „Spreek dat woord niet uit!”

Nooit vergat hij de stem en den blik, waarmee zij hem bij dat woord stuitte. Hij voelde, dat hij ze nooit zou kunnen vergeten, al werd hij honderd jaar oud.

Ergens heen — waar dan ook — maar nooit weer naar huis! Alles voorbij, alles weg, alles verloren, alles verwoest! De heele geschiedenis van het leed en de verwaarloozing, die zij altijd had verzwegen, lag in dien kreet en dien blik; hij voelde, dat hij ze nooit kon vergeten, en deed dit ook nooit.

Zij liet haar lieve gezichtje op den schouder van den kapitein zinken, en vertelde hoe en waarom zij was gevlucht. Als elke traan, dien zij onder dat verhaal schreide, een vloek was geweest op het hoofd van hem, dien zij nooit noemde of laakte, zou het beter voor hem zijn geweest, dacht Walter met ontzetting, dan uit zoo'n kracht en macht van liefde verstooten te worden.

„Daar nu, mijn juweeltje!” zei de kapitein, toen zij ophield; en met diepe aandacht had hij naar haar geluisterd, met zijn hoed heelemaal op zij en zijn mond wijd open. „Sta vast, sta vast, Edward Cuttle! Walter, beste jongen, pak je nu voor vanavond weg, en laat het liefje maar aan mij over.”

Walter greep haar hand en bracht die aan zijn lippen. Hij wist nu, dat zij werkelijk een zwervende vluchteling was; maar voor hem rijker zóó, dan in den glans en de weelde van haar rechtmatigen staat, scheen zij nog verder van hem af te zijn, dan zelfs op de hoogte, die hem in zijn jeugdige droomen had doen duizelen.

Kapitein Cuttle, niet door zulke beden-

kingen verontrust, bracht Florence naar haar kamer, en kwam van tijd tot tijd de wacht houden op den betooverden grond voor haar deur — want voor hem was die grond inderdaad betooverd — tot hij zich rustig genoeg over haar voelde, om onder de toonbank te gaan slapen. Toen hij daartoe zijn post verliet, kon hij niet nalaten nog eens — maar nu met verrukking — door het sleutelgat te roepen: „Verdrongen! Niet waar, liefje?” en onder aan de trap nog eens het lied van Mooie Peggy te probeeren. Dit bleef hem, hoe dan ook, weer in zijn keel steken. Hij ging dus naar bed en droomde dat de oude Sam Gills met jufvrouw MacStinger was getrouwd, en door die dame in een geheime kamer op kort rantsoen gevangen werd gehouden.

HOOFDSTUK L.

Walter en Toots.

Er was in het huis, dat den houten adelborst herbergde, een leeg kamertje, dat in vroeger tijd Walter's slaapkamer was geweest. Walter, die den kapitein 's morgens vroeg kwam opporren, stelde voor, dat zij de beste meubelen uit het achterkamertje daarheen zouden brengen, zoodat Florence, zoodra zij opstond, dit vertrekje in bezit kon nemen. Daar niets kapitein Cuttle aangenamer kon zijn, dan zich voor zooiets buiten adem te werken, ging hij (zooals hij zelf zei) met lust aan den gang, en in een paar uur was dit hokje in een soort landkajuit herschapen, versierd met de beste meubelen uit de achterkamer, daaronder zelfs het fregat de Tartaar begrepen, dat de kapitein boven den schoorsteenmantel hing en zoo bewonderde, dat hij een half uur lang niets anders kon doen, dan het al achteruitstappend bekijken.

Door geen enkele overreding van Walter liet de kapitein zich bewegen het groote horloge op te winden of het bliken busje terug te nemen, of de suikertang of de theelepeltjes aan te raken. „Nee, nee, mijn jongen,” was zijn onveranderlijke antwoord op een dergelijk verzoek; „ik heb je dat kapitaaltje vermaakt, heelemaal.” Deze woorden sprak hij met groote waardigheid uit, blijkbaar geloovend, dat zij de kracht van een parlamentsakte hadden, en dat, als hij zich maar niet compromitteerde door een nieuwe bekentenis van eigenaarschap, een dergelijke vorm van overdacht onherroepelijk was.

Het was een voordeel van de nieuwe schikking, dat, behalve dat Florence meer vrijheid en stilte kreeg, de houten adelborst nu weer op zijn gewonen observatiepost geplaatst en de luiken van den winkel afgenomen konden worden; want den vorigen dag had het gesloten blijven zoo'n bevreemding in de buurt veroorzaakt, dat het huis van den instrumentmaker door het publiek met een buitengewone mate van aandacht was vereerd, en er den heelen dag troepen nieuwsgierige kijkers aan den overkant van de straat waren blijven staan. Vooral de straatjongens hadden belang gesteld in het lot van den kapitein, en hadden voortdurend in de modder liggen kruipen om door de keldertraliën onder het winkelraam te kijken, hun verbeelding streelend met de waan, dat zij een stukje van zijn jas konden zien, zooals hij zich in een hoek had opgehangen; hoewel deze soort uiteinde door een andere partij ten sterkste werd tegengesproken, die van meening was, dat hij vermoord (met een hamer doodgeslagen) op de trap lag. Het was dus niet zonder eenig ongenoegen, dat men hem, die het onderwerp van deze geruchten was, 's morgens vroeg weer aan zijn deur zag staan, even gezond en frisch alsof er niets gebeurd was; en de „Beadle” van de wijk, een man met een eerezuchtig karakter, die gedacht had de onderscheiding te zullen genieten, bij het openbreken van de deur te assisteeren, en in volle uniform getuigenis voor den „coronor” af te leggen, ging zelfs zoo ver, dat hij tot een overbuurman zei, dat die kerel met zijn blinkenden hoed het maar niet moest probeeren — zonder nader aan te duiden wat — en verder dat hij, de Beadle, hem in het oog zou houden.

„Kapitein Cuttle,” zei Walter peinzend, toen zij aan de winkel deur van hun arbeid stonden uit te rusten, en hij de welbekende straat opkeek, „heelemaal niets van oom Sam in al dien tijd?”

„Niets, mijn jongen,” antwoordde de kapitein, zijn hoofd schuddend.

„Mij te gaan opzoeken, die lieve, goede, oude man,” zei Walter, „en u nooit te schrijven! Maar waarom niet? Hij zegt wel in den brief, dien gij mij gegeven hebt,” het pakje uit zijn borstzak halend, dat in tegenwoordigheid van den helderdenkenden Bunsby was geopend, „dat als gij niets van hem hoort, voor gij dien opent, gij hem als dood kunt beschouwen. Dat verhoede God! Maar gij zoudt toch van hem gehoord hebben, al was hij dood. De een of ander zou u toch op zijn verzoek geschreven hebben, als hij dat zelf niet kon doen; en gezegd

hebben: dan en dan overleed te mijnen huize, of onder mijn zorg, mijnheer Samuel Gills, uit Londen, die dit laatste verzoek voor u heeft nagelaten."

De kapitein, die nog nooit op zoo'n heldere hoogte van waarschijnlijkheid was geklommen, was verwonderd over het ruime uitzicht, dat zich daar opende en antwoordde, nadenkend zijn hoofd schuddend: „Goed gezegd, mijn jongen. Heel goed gezegd."

„Ik heb daarover nagedacht, of tenminste," zei Walter blozend, „ik heb over allerlei dingen nagedacht, terwijl ik vannacht niet slapen kon, en ik kan niet anders denken, kapitein Cuttle, of mijn oom Sam (God zegen hem!) is nog in leven en zal wel terugkomen. Het verwondert mij niet zoo erg, dat hij is weggegaan, omdat, zonder nog te spreken over die zucht voor het avontuurlijke, waarvan hij altijd iets in zijn karakter had, en van zijn gehechtheid aan mij, waarvoor alle andere dingen bij hem achterstonden, wat niemand zoo goed weet als ik, die den besten van alle vaders aan hem had...." Walter's stem werd hier schor, en hij keek naar den anderen kant de straat op — „zonder daarover te spreken, zeg ik, heb ik dikwijls gehoord en gelezen van menschen, die, als een dierbare bloedverwant van hen als op zee verongelukt werd beschouwd, ergens aan de kust gingen wonen, waar men tijding van het vermiste schip kon verwachten, al was het maar een paar uur vroeger dan ergens anders, of er zelfs naar gingen zoeken, op de plaats waarheen het bestemd was, alsof hun reis er iets toe kon bijdragen om bericht te verschaffen. Ik denk dat ik zelf ook in staat zou zijn om zooiets te doen. Maar waarom mijn oom u niet schreef, daar hij dit toch zoo duidelijk van plan was, of dat hij in het buitenland zou kunnen sterven, zonder dat gij het door iemand te weten zoudt komen, dat is iets wat ik niet begrijp."

Kapitein Cuttle merkte op, dat zelfs Jack Bunsby het niet begrepen had, en dat hij toch een man was, die een heel diep inzicht had.

„Als mijn oom een loszinnig jongmensch was geweest, die licht door vroolijk gezelschap naar het een of andere huis kon worden gelokt, waar men hem om het geld, dat hij bij zich had, van kant wilde maken," zei Walter, „of een wilde matroos, die met twee of drie maanden gage in zijn zak aan land ging, kon ik het begrijpen, dat hij verdween zonder een spoor achter te laten. Maar van zoo iemand als hij was — en is, hoop ik — kan ik dat niet gelooven."

„Walter, mijn jongen," zei de kapitein,

hem bezorgd aankijkend, „wat denk jij er dan van?"

„Kapitein Cuttle," antwoordde Walter, „ik weet niet wat ik er van denken moet — als het tenminste zoo is, dat hij nooit geschreven heeft. Daar is immers geen twijfel aan?"

„Als Sam Gills geschreven heeft, mijn jongen," zei de kapitein, „waar is dan de brief?"

„Hij kan wel aan iemand zijn meegegeven," zei Walter, „en vergeten, of achteeloos weggegooid, of verloren zijn. Zelfs dat komt mij waarschijnlijker voor dan de andere mogelijkheid. Kortom, ik kan en wil niet aan die andere mogelijkheid denken, kapitein Cuttle."

„Hoop, zie je wel, Walter," merkte de kapitein diepzinnig op. „Hoop. Dat is het wat je doet leven. Hoop is een anker, dat kun je in het groote liederboek nazien, mijn jongen. Maar wat helpt het mij of ik een anker heb, als ik geen grond kan vinden om het in te laten zakken."

Kapitein Cuttle zei dit veeleer in zijn karakter van gezeten burger en voorzichtig winkelier, verplicht om een onervaren jongmensch een kruimpje uit zijn schat van wijsheid mee te deelen, dan in zijn eigen persoon. Uit zijn oogen straalde tegelijk de nieuwe hoop, die hij van Walter had opgevangen; en hij besloot heel gepast met hem op zijn rug te kloppen en in vervoering uit te roepen: „Bravo, mijn jongen. Ik ben het met je eens."

Walter beantwoordde dit compliment met een vroolijken lach, en zei:

„Nu voorloopig nog één woord over mijn oom, kapitein Cuttle. Het zal wel voor onmogelijk moeten worden gehouden, dat hij op de gewone manier geschreven kan hebben — per zeepost of schip, begrijpt ge..."

„Ja, ja, mijn jongen," zei de kapitein goedkeurend.

„En dat die brief niet bij u terecht is gekomen?"

„Wel, Walter," zei de kapitein, hem aankijkend met een flauwe poging om zijn gezicht een barsche uitdrukking te geven, „ben ik niet dag en nacht op den uitkijk geweest naar dien geleerde, Sam Gills, je oom, zoolang ik hem verloren heb? Is mijn hart niet altijd bezorgd geweest over hem en jou? Ben ik niet slapend en wakend op mijn post gebleven, en zou ik mij niet geschaamd hebben er van af te loopen zoolang deze adelborst boven water bleef?"

„Ja, kapitein Cuttle," antwoordde Walter, zijn hand grijpend, „dat weet ik, en ik weet ook hoe trouw en ernstig alles is, wat

gij zegt en doet. Daar ben ik zeker van. Gij twijfelt niet, of ik ben daar zoo zeker van, als dat ik mijn voet weer op dezen drem-pel heb, of dat ik deze trouwe hand weer vasthoud. Daar twijfelt gij immers niet aan?"

"Neen, neen, Walter," zei de kapitein met een volkomen opgeklaard gezicht.

"Ik zal geen gissingen meer wagen," her-vatte Walter, de harde hand van den kapi-tein schuddend. „Alles wat ik er nog bij wil voegen is, de hemel verhoede, dat ik het eigendom van mijn oom zou aanraken, kapitein Cuttle. Alles wat hij hier achter-gelaten heeft, zal hier blijven onder bewa-ring van den trouwsten rentmeester en den braafsten man — en als zijn naam niet Cuttle is, heeft hij geen naam. En nu, beste vriend, over — juffrouw Dombey."

Er was een verandering in Walter's uiter-lijk en toon, toen hij aan deze twee woor-den kwam; en toen hij ze had uitgesproken, schenen alle zelfvertrouwen en blijmoedig-hed hem verlaten te hebben.

"Ik dacht eerst," zei Walter, „dat wij maar één harden plicht konden hebben, na-melijk, haar te overreden, haar familie te berichten waar zij was, en weer naar huis te gaan."

De kapitein mompelde een flauw „sta vast!" of „hou vast!" of iets dat evengoed te pas kwam; maar door de verslagenheid, waarmee deze mededeeling hem vervulde, klonk het zoo flauw, dat men er naar raden moest wat hij zei.

"Maar," zei Walter, „dat is afgedaan. Ik denk nu niet meer zoo. Ik zou liever weer op dat stuk hout gezet worden, waarop ik na mijn redding zoo dikwijls in mijn droo-men heb gedreven, en daarmee blijven rondzwaken tot ik sterf."

"Bravo, mijn jongen!" riep de kapitein, met een uitbarsting van onbedwingbare blijdschap. „Bravo! Bravo! Bravo!"

"Te denken dat zij, zoo jong, zoo goed, zoo mooi," zei Walter, „zoo teeder groot-gebracht en voor zoo'n heel ander lot ge-boren, met de ruwe wereld zou moeten worstelen! Maar wij hebben den afgrond gezien die haar van alles afsnijdt wat ach-ter haar is, hoewel niemand dan zij zelf al-leen kan weten hoe diep die is; en zij kan niet terug."

Kapitein Cuttle, zonder dit volkomen te begrijpen, keurde het toch ten hoogste goed, en merkte met nadruk op, dat de wind vlak van achteren was.

"Maar zij hoort hier niet alleen te blijven; is 't wel, kapitein Cuttle?" zei Walter be-zorgd.

"Wel, mijn jongen," antwoordde de kapi-tein, na zich even te hebben bedacht, „dat weet ik niet. Daar jij hier bent om haar gezelschap te houden, en jullie samen..."

"Beste kapitein Cuttle," bracht Walter hiertegen in, „juist omdat ik hier ben. Juf-frouw Dombey houdt mij in haar onschul-dige hart voor haar aangenomen broer; maar hoe listig en slecht zou mijn hart zijn, als ik veinsde te gelooven eenig recht te hebben om onder dien naam vertrouwelijk met haar om te gaan — als ik veinsde te vergeten, dat ik als man van eer verplicht ben dat niet te doen."

"Walter, mijn jongen," begon de kapitein, eenigszins van zijn verslagenheid bekomen, „is er dan geen andere naam, waar..."

"O!" viel Walter er op in, „zoudt gij mij haar achtting willen doen verbeuren en mij voor altijd uit haar oogen willen verban-nen, door een poging om er voordeel uit te trekken, dat zij hier zoo vol vertrouwen een schuilplaats heeft gezocht, een poging om misbruik van haar omstandigheden te maken, en van een broer een aanbiddert te worden! Wat zeg ik? Er is niemand in de wereld, die mij dit eerder zou willen be-letten dan gij, als ik tot zooiets in staat zou zijn."

"Walter, mijn jongen," zei de kapitein, weer in zijn neerslachtigheid verzinkend, „als er wettige redenen van verhinderend zijn waarom twee personen niet zouden worden samengevoegd in de banden van den echtelijken staat, zooals gij dat kunt nalezen en aantekenen, dan hoop ik, dat ik er rond voor uit zou komen, zooals in de geboden wordt beloofd en gezworen. Dus is er geen andere naam, mijn jongen?"

Walter wuifde, ontkennend met zijn hand.

"Wel, mijn jongen," bromde de kapitein heel langzaam, „ik wil niet ontkennen dat mij dat geweldig tenvoorenvalt, en ik weet er niets anders op. Maar wat ons dametje be-treft, Walter, moet je wel weten, zooveel achtting en eerbied als iemand haar ver-plicht is, reken ik mij ook aan haar ver-plicht, en daarom zal ik denzelfden koers houden als jij, en twijfel ik niet of je doet daar goed aan. En er is dus geen andere naam?" zei de kapitein, met een heel be-trokken gezicht over de ruïne van zijn in-gestorte luchtkasteel mijmerend.

"Neen, kapitein Cuttle," zei Walter, met een vroolijker gezicht tot een ander onder-werp overgaand, om den kapitein op te beuren; wat hem echter toch niet lukte, „mij dunkt, wij moesten moeite doen om iemand te vinden, die juffrouw Dombey ge-zelschap kan houden en kan bedienen zoo-

lang zij hier blijft, en die wij kunnen vertrouwen. Dat kunnen wij niemand van haar familie. Het is duidelijk dat juffrouw Dombey gelooft, dat zij allemaal haar vader naar de oogen zien. Waar is Suze gebleven?"

"Dat meisje?" antwoordde de kapitein. "Ik geloof dat zij erg tegen den zin van hartediefje is weggestuurd. Ik heb eens naar haar gevischt toen ons dametje pas hier kwam, en zij prees haar hemelhoog en zei dat zij al een heelen tijd van haar weg was."

"Vraag juffrouw Dombey dan waar zij naar toe is," zei Walter, "en wij zullen ons best doen haar te vinden. Het wordt al wat laat, en juffrouw Dombey zal wel bijna opstaan. Gij zijt haar beste vriend. Wacht boven op haar, en laat mij voor alles beneden zorgen."

De kapitein herhaalde den zucht, waarmee Walter dit zei, en gehoorzaamde. Florence was verheugd over haar nieuwe kamer, verlangend om Walter te zien, en opgetogen over het vooruitzicht om haar oude vriendin Suze weer bij zich te krijgen. Maar zij kon niet zeggen waar Suze naar toe was gegaan, behalve dat het ergens in Essex moest zijn, en dat niemand het zeggen kon, behalve misschien, bedacht zij zich, mijnheer Toots.

Met dit bericht kwam de zwaarmoedige kapitein naar Walter terug, en vertelde hem, dat Toots de jongeman was, dien hij op de stoep had ontmoet, en dat hij een vriend van hem, en een jongmensch van vermogen was, en dat hij juffrouw Dombey hopeloos aanbad. De kapitein vertelde ook, hoe de tijding van Walter's vermeende lot hem het eerst met Toots in kennis had gebracht, en hoe er een plechtig verbond en verdrag tusschen hen was gesloten, dat Toots over het onderwerp van zijn liefde stom zou blijven.

Nu was de vraag, of Florence mijnheer Toots kon vertrouwen; en toen Florence met een glimlach antwoordde: "O ja, met mijn heele hart!" werd het van belang te ontdekken waar Toots woonde. Florence wist dit niet, en de kapitein had het vergeten, en vertelde Walter in het achterkamertje juist dat Toots wel gauw weer eens aan zou komen, toen deze heer inderdaad verscheen.

"Kapitein Gills," zei Toots, zonder eenigen omslag binnenstuivend, "ik ben op het punt om krankzinnig te worden!"

Toots had deze woorden als uit een mortier geschoten, voor hij Walter opmerkte, dien hij nu herkende met een geluid, dat

een gegrinnik van rampzaligheid genoemd zou kunnen worden.

"Neem mij niet kwalijk, mijnheer," zei Toots, zijn voorhoofd vasthoudend, "maar ik ben op 't oogenblik in een toestand dat mijn verstand mij begeeft, als het al niet weg is, en complimenten van iemand in zoo'n toestand zouden holle klanken zijn. Kapitein Gills, ik verzoek u om de gunst van een onderhoud onder vier oogen."

"Wel broer," antwoordde de kapitein, zijn hand grijpend, "gij zijt juist de man, naar wien wij op den uitkijk waren."

"O kapitein Gills," zei Toots, "wat een uitkijk moet dat zijn, waarvan ik het onderwerp ben! Ik heb mij niet durven scheren zoo desperaat ben ik. Ik heb mijn kleeren niet laten borstelen. Mijn haar zit in de war. Ik heb den kempaas gezegd, dat ik mij aan hem zou vergripen, als hij mijn laarzen wilde gaan poetsen."

Al deze blijken van verstandsverbijstering werden door zijn voorkomen bevestigd, dat inderdaad heel wild en woest was.

"Kijk eens, broer," zei de kapitein. "Dit is Walter, de neef van den ouden Sam Gills — hij, dien men voor op zee verongelukt hield."

Toots nam zijn hand van zijn voorhoofd en staarde Walter aan.

"Lieve hemel!" stamelde Toots. "Wat een opeenstapeling van ellende! Hoe maakt ge het? Ik — ik — ik vrees dat ge erg nat moet zijn geworden. Kapitein Gills, mag ik in den winkel een woordje met u spreken?"

Hij pakte den kapitein bij zijn jas, en met hem naar buiten gaand, fluisterde hij:

"Dat is dus de persoon over wien gij gesproken hebt, kapitein Gills, toen ge zoo goed waart mij te zeggen dat hij en juffrouw Dombey voor elkaar geschapen waren?"

"Wel — ja, mijn jongen," antwoordde de neerslachtige kapitein. "Eens dacht ik er zoo over."

"En dat nul!" riep Toots uit, met zijn hand weer voor zijn voorhoofd. "Hij! — een gehate medeminnaar! Maar neen, in ieder geval is hij geen gehate medeminnaar," zei Toots, zich bedenkend en zijn hand weer wegnemend. "Waarom zou ik hem haten? Neen. Als mijn liefde werkelijk belangeloos is geweest, kapitein Gills, laat ik dat dan nu bewijzen!"

Plotseling vloog Toots weer naar het achterkamertje, en Walter's hand grijpend, zei hij:

"Hoe maakt ge het? Ik hoop dat ge geen kou hebt gevat. Ik — ik zal heel blij zijn als ge mij het plezier doet vriendschap met

u te mogen sluiten. Ik wensch u nog vele jaren na dezen. Op mijn woord van eer," zei Toots, warmer wordend, toen hij beter op Walter's uiterlijk en houding lette, „ik ben heel blij, dat ik u zie."

„Ik dank u hartelijk," antwoordde Walter. „Ik zou geen vriendelijker welkomst kunnen verlangen."

„Werkelijk niet?" zei Toots, hem nogmaals de hand schuddend. „Dat is heel vriendelijk van u. Ik ben u bijzonder verplicht. Hoe maakt ge het? Ik hoop, dat gij alles goed hebt achtergelaten daar aan — dat wil zeggen daar op — ik bedoel waar ge het laatst vandaan zijt gekomen, weet ge."

Op al deze goede wenschen en nog betere bedoelingen gaf Walter hartelijk antwoord.

„Kapitein Gills," zei Toots, „ik wil stipt mijn woord houden; maar ik geloof, dat ik nu wel iets zou mogen zeggen over zeker onderwerp...."

„Ja, ja, mijn jongen," antwoordde de kapitein. „Spreek maar ronduit."

„Dan, kapitein Gills en luitenant Walters," zei Toots, „weet gij wel, dat bij mijnheer Dombey aan huis de verschrikkelijkste gebeurtenissen hebben plaatsgegrepen, en dat juffrouw Dombey zelf haar vader verlaten heeft, die naar mijn meening," zei Toots met groote opgewondenheid, „zoo'n beest is, dat het nog vleierij zou zijn hem een stuk hout of een roofvogel te noemen, en dat zij nergens te vinden is, en niemand weet, waar zij naar toe is?"

„Mag ik vragen, hoe gij dat gehoord hebt?" zei Walter.

„Luitenant Walters," zei Toots, die er op een heel eigenaardige manier toe kwam, hem deze benaming te geven; waarschijnlijk door zijn doopnaam met de zee in verband te brengen, en een relatie tusschen hem en den kapitein te veronderstellen, die zich dus ook natuurlijk tot hun titels moest uitstrekken; „luitenant Walters, ik kan geen bezwaar hebben u een openhartig antwoord te geven. De quaestie is, dat ik buitengewoon veel belang stel in alles, wat juffrouw Dombey maar eenigszins aangaat — niet met zelfzuchtige bedoelingen, luitenant Walters, want ik weet maar al te goed, dat ik ten genoegen van alle belanghebbenden niets beters kan doen dan een eind aan mijn leven te maken, dat alleen maar als een overlast kan worden beschouwd; maar ik wilde zeggen, omdat ik zooveel belang stel in alles wat juffrouw Dombey aangaat, ben ik gewoon nu en dan een kleinigheid te geven aan een knecht, een heel fatsoen-

lijk jongmensch, die Towlinson heet, en eenigen tijd daar in huis gewoond heeft; en Towlinson heeft mij gisteren gezegd, dat het zoo met de zaken gesteld was. En van dat oogenblik af, kapitein Gills en luitenant Walters, ben ik zoo goed als krankzinnig geweest; en ik heb den heelen nacht op de sofa gelegen in den rampzaligen toestand waarin gij mij nu ziet."

„Mijnheer Toots," zei Walter, „het doet mij genoegen u eenigszins te kunnen geruststellen. Ik smeeke u, word bedaard. Juffrouw Dombey is gezond en wel."

„Mijnheer," riep Toots uit, van zijn stoel opspringend om hem opnieuw een hand te geven, „die uitkomst is zoo groot, zoo onuitsprekelijk, dat al zoudt ge mij nu zeggen, dat juffrouw Dombey getrouwd was, ik er om zou kunnen lachen. Ja, kapitein Gills," zei Toots, zich naar dezen omkeerend, „bij mijn ziel en mijn lichaam, ik denk heusch, wat ik mij zelf ook later misschien zou aandoen, dat ik er nu om zou kunnen lachen, zoo voel ik mij opgelucht."

„Het zal zeker nog grooter verlichting en blijdschap voor zoo'n edelmoedig hart als het uwe zijn," antwoordde Walter, „als gij hoort, dat gij juffrouw Dombey een dienst kunt bewijzen. Kapitein Cuttle, wilt gij zoo goed zijn mijnheer Toots naar boven te brengen?"

De kapitein wenkte Toots, die hem met een verwonderd gezicht volgde, en bracht hem, zonder een enkel woord van voorbereiding, naar Florence's nieuwe verblijf.

Toots' verbazing en blijdschap toen hij haar zag waren zoo groot, dat zij zich niet anders dan in buitensporigheden lucht konden geven. Hij vloog naar haar toe, greep haar hand; kuste die, liet ze weer los, greep ze opnieuw, viel op een knie, schreide, grinnikte, en bleef volkomen onbewust van het gevaar, om door Diogenes te worden beetgepakt, die, in de meening, dat deze bewegingen van vijandigen aard waren, om hem heen draaide, alsof hij nog maar niet wist waar hem te bijten, maar vast van plan was, om hem stevig zijn tanden te laten voelen.

„O Di, stoute hond, hoe kun je zoo vergeetachtig zijn! Beste mijnheer Toots, ik ben heel blij dat ik u zie."

„Wel bedankt," zei Toots. „Ik maak het vrij goed; dank u wel, juffrouw Dombey. Ik hoop dat de heele familie het ook nog goed maakt."

Toots zei dit zonder zelf te weten wat hij zei, en zette zich op een stoel, waar hij Florence bleef zitten aanstaren met zoo'n levendigen strijd van blijdschap en wanhoop

op zijn gezicht, als een gezicht maar kon vertoonen.

„Kapitein Gills en luitenant Walters hebben mij gezegd, juffrouw Dombey,” bracht hij hijgend uit, „dat ik u een dienst kan bewijzen. Als ik daardoor de herinnering kon uitwischen van dien dag in Brighton, toen ik mij gedroeg alsof — veelmeer alsof ik een vadermoordenaar was, dan een fatsoenlijk jongmensch,” zei Toots met strenge zelfveroordeeling, „zou ik met een glans van blijdschap in het stille graf zinken.”

„O, mijnheer Toots,” zei Florence, „wensch niet dat ik ooit iets zal vergeten van alles wat er tusschen ons is voorgevallen. Dat kan ik nooit, geloof mij. Gij zijt altijd veel te goed en te vriendelijk voor mij geweest.”

„Juffrouw Dombey,” antwoordde Toots, „uw verschoonende toegeeflijkheid voor mijn gevoel is een trek van uw engelachtige karakter. Ik dank u duizendmaal. Het doet er werkelijk niets toe.”

„Wat wij u wilden vragen,” zei Florence, „is, of gij u nog herinnert waar Suze, die gij zoo goed waart naar de diligence te brengen, toen zij mij verlaten moest, nu te vinden zou zijn.”

„Ik kan mij niet precies meer herinneren, juffrouw Dombey,” antwoordde Toots, na zich een poos te hebben bedacht, „welke naam er op de diligence stond, en ik herinner mij ook, dat zij mij zei, dat zij daar niet bleef, maar nog verder moest. Maar als het uw bedoeling is haar te vinden en hier te hebben, juffrouw Dombey, zullen ik en de kempiaan haar opzoeken en hier brengen, met zooveel spoed als met den grootsten ijver van mijn kant en de buitengewone schrandtheid van den kempiaan maar mogelijk is.”

Toots werd zoo zichtbaar opgebeurd door het vooruitzicht van zich nuttig te kunnen maken, en de belangelooze oprechtheid van zijn ijver was zoo ontwijfelbaar, dat het een wreedheid zou zijn geweest hem af te wijzen. Uit kieschheid maakte Florence zelfs geen melding van het minste bezwaar, hoewel zij niet naliet hem met dankbetuigingen te overstelpen en Toots nam de taak met trots op zich.

„Juffrouw Dombey,” zei Toots, haar aangeboden hand aanrakend, terwijl hem zichtbaar een pijnlijke steek van hopelooze liefde door het hart ging. „Vaarwel! Laat ik de vrijheid mogen nemen om te zeggen, dat uw rampen mij diep ellendig maken, en dat gij mij kunt vertrouwen, naast kapitein Gills. Ik weet heel goed, juffrouw Dombey, wat mij allemaal ontbreekt — het doet er

niet toe, dank u — maar ik ben volkomen te vertrouwen, dat verzeker ik u, juffrouw Dombey.” Daarmee ging Toots de kamer uit, vergezeld door den kapitein, die met zijn hoed onder zijn arm op eenigen afstand was blijven staan, geen onverschillig getuige van wat er omging. Toen de deur achter hen was dicht gedaan, was het licht van Toots' leven weer verduisterd. „Kapitein Gills,” zei hij, zich onder aan de trap omkeerend, „om u de waarheid te zeggen, ik ben op dit oogenblik niet in een gemoedstemming om luitenant Walters te zien met dat volledige vriendschappelijke gevoel, dat ik in mijn borst voor hem zou willen koesteren. Men kan zijn gevoel niet altijd beheerschen, kapitein Gills, en ik zou het als een bijzondere gunst beschouwen als ge mij de zijdeur uit woudt laten.”

„Broer,” antwoordde de kapitein, „gij kunt zelf uw koers bepalen; want de koers, dien gij neemt, zal altijd recht door zee zijn, daar ben ik zeker van.”

„Gij zijt heel vriendelijk, kapitein Gills,” zei Toots; „en uw goede meening is een troost voor mij. Er is nog iets,” zei hij, terwijl hij in de gang bleef staan, achter de half geopende deur, „dat ik hoop dat gij onthouden zult, kapitein Gills, en dat ik ook wensch dat luitenant Walters gezegd zal worden. Ik ben nu heelemaal in het bezit van mijn vermogen gekomen, en ik weet niet wat er mee te doen. Als ik in financieel opzicht eenigszins van dienst zou kunnen zijn, zou ik met rust en genoegen in het stille graf neerdalen.”

Toots zei niets meer, glipte stil de deur uit en trok die achter zich dicht, om den kapitein ieder antwoord te beletten.

Nog lang nadat de goede jongen was weggegaan, zat Florence met een mengeling van smart en genoegen aan hem te denken. Hij was zoo welwillend en goedgehartig, dat het een troost en een blijdschap voor haar was, hem terug te zien en van zijn trouwe genegenheid verzekerd te worden; maar juist om die reden was het haar zoo pijnlijk te denken, dat zij hem een oogenblik verdriet veroorzaakte, of den effen loop van zijn leven stoorde, dat haar oogen zich met tranen vulden en haar hart van medelijden overvloedde. Kapitein Cuttle dacht op zijn manier ook veel aan Toots, en Walter eveneens; en toen het avond werd, en zij alle drie in Florence's nieuwe kamer bij elkaar zaten, prees Walter hem met opgetogenheid, en vertelde aan Florence, wat hij bij het weggaan had gezegd.

Toots kwam in verscheidene dagen niet terug; en intusschen bleef Florence zonder

eenige nieuwe onrust, als een mak vogeltje in een kooitje, in het huis van den instrumentmaker wonen. Maar toen de dagen verliepen, begon zij te kwijnen en al meer en meer haar hoofdje te laten hangen; en de uitdrukking, die men op het gezichtje van het doode kind had gezien, werd nu dikwijls uit haar raam naar den hemel gewend, alsof zij daar naar zijn engel zocht.

Florence was sedert lang zwak en teer geweest, en de emotie, die zij had doorstaan, bleef niet zonder invloed op haar gezondheid. Het was echter geen lichamelijke ziekte, die haar nu ondermijnde. Haar gemoed was onrustig; en de oorzaak van die onrust was Walter.

Terwijl hij belang in haar stelde, bezorgd voor haar was, trotsch en verheugd was als hij haar van dienst kon zijn, en dit alles met al het vuur van zijn karakter liet blijken, zag Florence toch, dat hij haar vermeed. Den heelen dag lang naderde hij zelden haar kamer. Als zij naar hem vroeg kwam hij, voor het oogenblik even openhartig en opgeruimd als zij hem gezien had toen zij als kind op straat verdwaald was; maar al heel gauw werd hij onrustig, stijf en verlegen — haar genegenheid was te vaakzaam om dit niet te zien — en weldra ging hij weer weg. Ongevraagd kwam hij overdag nooit. Als de avond viel was hij er altijd, en dat was haar gelukkigste tijd, want dan geloofde zij bijna dat de oude Walter van haar kindsheid niet veranderd was. Maar zelfs dan bewees haar nu en dan een enkel woord, een blik of omstandigheid, dat er een scheidslijn tusschen hen bestond die niet te overschrijden was.

Zij kon ook niet nalaten te zien, dat deze blijken van een groote verandering bij Walter zich vertoonden in weerwil van zijn uiterste pogingen om ze te verbergen. Zij zag heel goed, dat hij, uit verlangen om haar alle leed te besparen, ontelbare kleine kunstgrepen te baat nam en uitvluchten verzoon; maar des te meer voelde Florence die verandering bij hem, en des te vaker schreide zij over de vervreemding van haar broer.

De goede kapitein — haar altijd even onvermoede en teedere vriend — zag dit ook wel, meende Florence, en het deed hem verdriet. Hij was niet zoo opgeruimd en vol hoop als eerst, en soms, als zij 's avonds bij elkaar zaten, keek hij haar en Walter tersluiks aan met een gezicht, dat werkelijk treurig stond.

Florence besloot eindelijk met Walter te spreken. Zij meende nu te weten wat de oorzaak van die vervreemding was, en

dacht dat het een verlichting voor haar overkropte hart zou zijn, en ook hem meer op zijn gemak zou brengen, als zij hem zei, dat zij die ontdekt had, en er zich volkomen aan onderwierp en hem niets verweet.

Het was op een zekeren Zondagmiddag dat Florence dit besluit nam. De trouwe kapitein zat, met geweldige boordjes om en een bril op, bij haar te lezen, en zij vroeg hem waar Walter was.

„Ik denk dat hij beneden is, mijn dame-tje,” antwoordde de kapitein.

„Ik zou hem graag even spreken,” zei Florence, haastig opstaand, alsof zij naar beneden wilde gaan.

„Ik zal hem dadelijk hier halen, liefje,” zei de kapitein.

Daarop nam de kapitein zijn boek onder zijn arm — want hij maakte er een regel van 's Zondags niet anders dan in een heel groot boek te lezen, daar dit ernstiger stond, en had jaren geleden een deel van geweldige dikte aan een stalletje gekocht, waarvan vijf regels hem altijd zoo versuften, dat hij tot nu toe niet had kunnen ontdekken over welk onderwerp het handelde — en ging weg. Walter verscheen bijna onmiddellijk daarna.

„Kapitein Cuttle zegt mij, juffrouw Dombey,” begon hij heftig, maar bleef steken toen hij haar gezichtje zag. „Gij zijt niet goed vandaag. Gij ziet er zoo bedroefd uit. Gij hebt geschreid.”

Hij sprak zoo vriendelijk en met zoo'n beving in zijn stem, dat de tranen haar weer in de oogen kwamen.

„Walter,” zei zij zacht, „ik ben niet heelmaal goed, en ik heb ook geschreid. Ik wilde eens met u spreken.”

Hij zette zich tegenover haar en keek haar in haar onschuldige gezichtje. Zijn eigen gezicht verbleekte en zijn lippen beefden.

„Op den avond toen ik hoorde dat gij gered waart — en o, lieve Walter, wat voelde ik dien avond en wat hoopte ik — hebt gij gezegd....”

Hij legde zijn bevende hand op de tafel tusschen hen in, en bleef haar aankijken.

„Op dien avond hebt gij gezegd, dat ik veranderd was. Ik was verwonderd u dat te hooren zeggen, maar nu begrijp ik wel dat ik het ben. Wees niet boos op mij, Walter. Ik was toen al te blij om er aan te denken.”

Zij kwam hem weer als een kind voor. Het was het openhartige, vertrouwelijke, liefdevolle kind, dat hij hoorde — niet het dierbare meisje, aan wier voeten hij de schatten van de aarde had willen leggen.

„Gij herinnert u de laatste maal wel dat ik u zag, Walter, voor uw vertrek?”

Hij stak zijn hand in zijn borstzak en haalde een beursje te voorschijn.

„Ik heb het altijd om mijn hals gedragen! Als ik verdrongen was, zou het met mij naar den bodem van de zee zijn gezonken.”

„En, gij zult het nog blijven dragen, Walter, om wat ik vroeger voor u was?”

„Tot ik sterf.”

Zij legde haar hand op de zijne, zoo eenvoudig en onbeschroomd, alsof er geen dag verlopen was sedert zij hem de kleine gedachtenis gegeven had.

„Daar ben ik blij om. Daar zal ik altijd met blijdschap aan denken, Walter. Herinnert gij u nog wel, dat er op dienzelfden avond bij ons beiden tegelijk een gedachte aan die verandering scheen op te komen, toen wij met elkaar spraken?”

„Neen,” antwoordde hij op een toon van verwondering.

„Ja toch, Walter. Ik was toen al het middel geweest om uw hoop en uw vooruitzichten te bederven. Ik was toen bang om er aan te denken, maar nu weet ik het. Als gij toen, door uw edelmoedigheid, in staat waart om het mij te verbergen, dat gij ook zoo dacht, kunt gij dat nu toch niet doen, al probeert gij dat met evenveel edelmoedigheid als vroeger. Dat doet gij inderdaad. Ik dank u daarvoor, Walter, en hartelijk; maar het kan u niet lukken. Gij hebt door uw eigen rampen en die van uw dierbaarsen bloedverwant te veel geleden, om de onschuldige oorzaak van al de gevaren en onheilen; die u overkomen zijn, volkomen voorbij te zien. Gij kunt niet heelemaal vergeten, dat ik dat ben, en wij kunnen niet langer broer en zuster zijn. Maar, lieve Walter, denk niet dat ik mij daarom over u beklaag. Ik had het wel kunnen weten — ik had het moeten weten — maar in mijn blijdschap had ik het vergeten. Alles wat ik hoop is, dat gij met minder tegenzin aan mij zult denken, als gij dat gevoel niet meer geheim hoeft te houden; en alles wat ik vraag, Walter, in den naam van het arme kind, dat eens uw zuster was, is dat gij, nu ik toch alles weet, niet met u zelf wilt kampen en u, om mij, nog meer verdriet wilt berokkenen.”

Walter had haar, terwijl zij sprak, aangekeken, met een gezicht zoo vol verbazing, dat het niets anders kon uitdrukken. Nu greep hij de hand, die zoo smeekend op de zijne was gelegd, en hield die vast.

„O, juffrouw Dombey,” zei hij, „is het mogelijk, dat ik, terwijl ik zelf zooveel geleden heb door te kampen met het gevoel van

wat ik u verschuldigd ben en u bewezen moet worden, u heb doen lijden wat gij daar zegt? Nooit, nooit, bij den hemel, heb ik u mij anders voorgesteld dan als die schoone, reine, gezegende herinnering uit mijn kinderjaren en mijn jeugd. Nooit heb ik uw aandeel aan mijn leven anders beschouwd, nooit zal ik het anders beschouwen, dan als iets heiligs en onvergetelijks. Nog eens zoo'n blik van u te zien, u nog eens zoo te hooren spreken, als op den avond toen wij scheidden, is een geluk voor mij dat geen woorden kunnen uitdrukken, en als een broer door u bemind en vertrouwd te worden, is daarna de grootste gave, die ik kan ontvangen en waardeeren.”

„Walter,” zei Florence, hem ernstig aankijkend, maar met een verandering in haar gezichtje, „wat is het dat mij verschuldigd is en mij bewezen moet worden, met opoffering van dat alles?”

„Ontzag en eerbied,” antwoordde Walter zacht.

Er kwam een blosje op haar wangen, en zij trok zacht haar hand terug, maar bleef hem toch even ernstig aankijken.

„Ik heb geen recht als broer,” zei Walter. „Het staat mij niet vrij als een broer met u om te gaan. Ik heb een kind hier gelaten. Nu vind ik een volwassen meisje terug.”

Haar blos werd hooger. Zij maakte een beweging als wilde zij hem smeeken niets meer te zeggen, en liet haar hoofd in haar handen zinken.

Beiden zwegen een poos; zij schreide.

„Aan een hart zoo vol vertrouwen, zoo rein en zoo goed,” zei Walter, „ben ik verschuldigd er mij van af te rukken, al verscheur ik daardoor mijn eigen hart. Hoe durf ik het voor het hart van een zuster te houden?”

Zij bleef nog schreien.

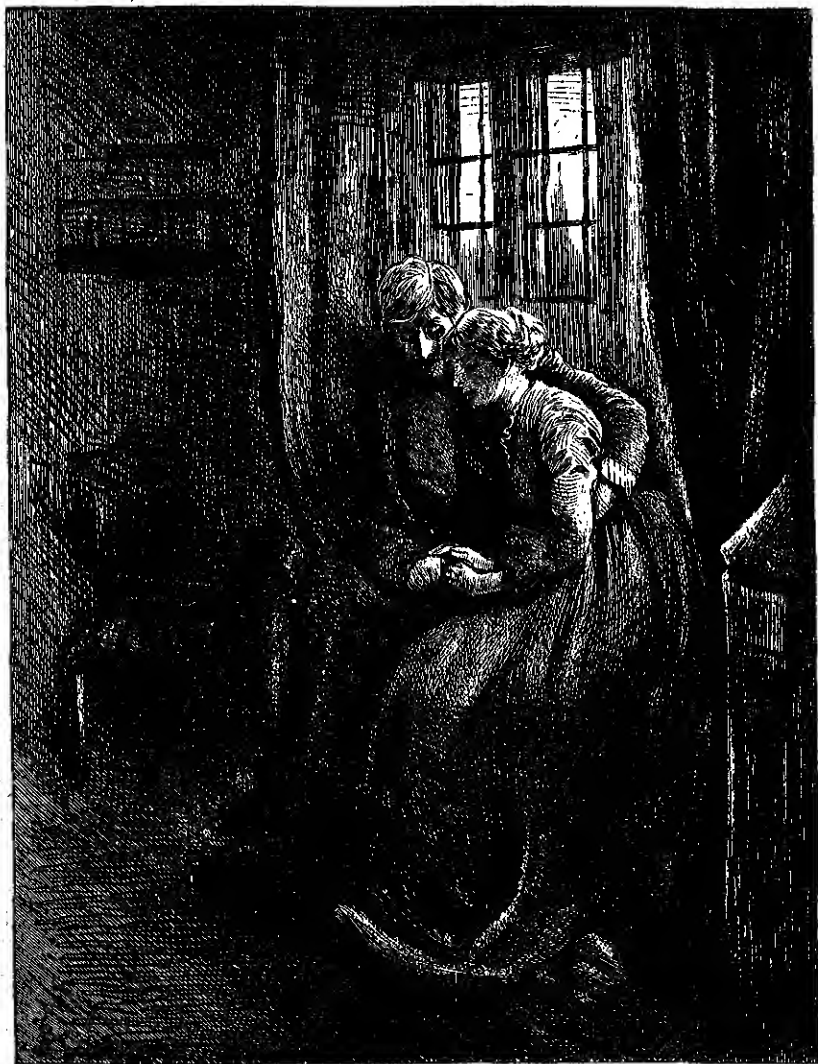
„Als gij gelukkig waart geweest, omringd, zooals gij hadt moeten zijn, door verwanten die u bewonderden en liefhadden, en door alles wat den stand, waarin gij geboren zijt, benijdenswaardig maakt,” zei Walter, „en als gij mij dan, uit vriendelijke herinneringen aan het verleden, broer hadt genoemd, had ik van mijn ver verwijderde plaats dien naam kunnen beantwoorden, zonder te denken dat ik daardoor misbruik maakte van uw vertrouwen. Maar hier — en nul!”

„O, ik dank u, ik dank u, Walter! Vergeef mij dat ik u zoo verongelijkt hebt. Ik had niemand om mij raad te geven. Ik ben volkomen alleen.”

WALTER'S BEKENTENIS

„Florence!" zei Walter hartstochtelijk. „Ik laat mij nu vervoeren om te zeggen, wat ik kort geleden dacht dat niets mij ooit had kunnen afpersen. Als ik 'voorspoed' had gehad, als ik een middel of zelfs maar de hoop had om u eens in een stand te

was dan door de liefde en vereering, die ik voor u koesterde, en daardoor, dat mijn hart u volkomen toebehoorde. Ik zou dan gezegd hebben, dat dit de eenige aanspraak was om u te verdedigen en te beschermen, die gij mij kondt geven en die ik durfde

GEZEGENDE SCHEMERAVOND, DIE HAAR ZOO ERNSTIG TROOSTEND BESCHADUWT, TERWIJL ZIJ AL EEN ONNOOZEL KIND IN SLAAP VALT AAN DE BORST, WAAR ZIJ EEN TOEVLUCHT HEEFT GEVONDEN.

plaatsen, die eenigszins met uw eigen stand overeenkwam, dan zou ik u gezegd hebben, dat er een naam was, dien gij mij kondt schenken — een recht, boven elk ander recht, om u lief te hebben en te beschermen — dat ik u door niets anders waardig

aan te nemen en te handhaven; maar dat ik ook, als ik dat recht had, het voor zooiets kostbaars en heiligs zou houden, dat de onverdeelde toewijding van mijn heele leven nog maar een geringe erkenning zou zijn van de waarde, die het voor mij had."

Het hoofdje bleef nog gebogen, de tranen vloeiden nog, de borst zwoegde van het snikken.

„Lieve Florence! Dierbaarste Florence, die ik in mijn gedachten zoo heb genoemd, voor ik kon begrijpen hoe vermetel dat was. Laat ik u nog een laatste maal bij uw eigen dierbaren naam noemen, en die lieve hand aanraken als een bewijs dat gij als zuster vergeten zult wat ik daar gezegd heb.”

Zij hief haar hoofd op en sprak hem aan, met zoo'n plechtige teederheid in haar blik; met zoo'n kalmen, helderen, vreedzamen glimlach, door haar tranen heen; met zoo'n zachte beving in haar stem, dat de fijnste snaren van zijn hart er van trilden, en zijn oogen begonnen te schemeren terwijl hij luisterde.

„Neen, Walter, ik kan het niet vergeten. Ik zou het niet willen vergeten — voor de heele wereld niet. Zijt ge — heel arm?”

„Ik ben maar een zwerveling,” zei Walter. „Om te kunnen leven moet ik over zee heen en weer reizen. Dat is nu mijn beroep.”

„Moet ge spoedig weer weg, Walter?”

„Heel spoedig.”

Zij zat hem een oogenblik aan te kijken; toen stak zij schroomvallig haar bevende hand in de zijne.

„Als ge mij tot vrouw wilt nemen, Walter, zal ik u innig liefhebben. Als ge mij met u mee wilt laten gaan, Walter, zal ik meegaan tot aan het einde van de wereld, zonder vrees. Ik kan niets voor u opofferen — ik heb niets en niemand te verzaken; maar al mijn liefde en mijn heele leven zullen u toegewijd zijn, en met mijn laatsten adem zal ik uw naam tot God fluisteren, als ik dan nog bewustzijn en geheugen heb.”

Hij drukte haar aan zijn hart en legde haar wang tegen de zijne, en nu niet meer teruggestooten, niet meer verlaten, schreide zij vrij uit aan de borst van haar dierbaren geliefde.

Gezegende Zondagklokken, wier gelui zoo zacht in hun verrukte ooren galmt! Gezegende Zondagrust en stilte, die met de kalmte van hun zielen overeenstemt en de lucht om hen heen schijnt te heiligen. Gezegende schemeravond, die haar zoo ernstig troostend beschaduwde, terwijl zij als een onnoozel kind in slaap valt aan de borst, waar zij een toevlucht heeft gevonden!

O last van liefde en trouw, die daar zachtjes ligt! Ja, blik vrij neer op die gesloten oogen, Walter, met een blik vol trots en teederheid; want in de heele wijde wereld zoeken zij nu alleen naar u.

De kapitein bleef in het achterkamertje tot het volkomen donker was geworden. Hij nam den stoel, waarop Walter had gezeten, en keek naar het lantaarnraam op, tot de dag langzamerhand verdween en de sterren door de ruiten kwamen kijken. Hij stak een kaars, en daarna een pijp op, en rookte die uit, en vroeg zich af wat ter wereld er boven toch gebeurde, en waarom men hem niet riep voor de thee.

Toen hij het toppunt van verwondering had bereikt, kwam Florence bij hem.

„Zoo, mijn dametje!” zei de kapitein. „Wel, gij en Walter hebt lang met elkaar gepraat, liefje!”

Florence klemde haar handje om een van de groote knopen van zijn jas, en zei, bukkend om hem in zijn gezicht te kijken:

„Lieve kapitein, ik moet u iets vertellen.”

De kapitein hief tamelijk heftig zijn hoofd op, om te hooren wat het was. Toen hij Florence daardoor duidelijker zag, schoof hij zijn stoel en zich zelf zoover mogelijk achteruit.

„Wat! hartediefje!” riep de kapitein met plotselinge opgewondenheid. „Is het dat?”

„Ja,” antwoordde Florence snel.

„Walter! Uw man! Dat?” riep de kapitein, zijn hoed tot aan de ruiten omhoog gooiend.

„Ja,” zei Florence lachend en schreiend tegelijk.

De kapitein sloot haar oogenblikkelijk in zijn armen; en nadat hij vervolgens zijn hoed opgehaald en opgezet had, nam hij haar onder haar arm en bracht haar weer naar boven, waar hij nu de grootste grap van zijn leven wilde hebben.

„Wat, Walter, mijn jongen,” zei de kapitein, de deur inkijkend. „Dus is er geen andere naam, is 't niet?”

Hij liep wel eenig gevaar om aan deze grap te stikken, die hij onder de thee minstens vijftigmaal herhaalde; terwijl hij in de tusschenpoozen zijn glimmende gezicht met zijn mouw of zijn hoofd met zijn zakdoek wreef. Het ontbrak hem echter ook niet aan ernstiger bronnen van genot, wanneer hij daarnaar verlangde, want verscheidene malen hoorde men hem, terwijl hij Walter en Florence met onuitsprekelijk genoegen aankeek, bij zich zelf mompelen:

„Edward Cuttle, mijn jongen, gij hebt nooit in uw leven een beteren koers gezeld, dan toen gij er aan dacht dat kapi-taaltje te vermaken.”

DOMBEY'S KWELDUIVEL

HOOFDSTUK LI.

Mijnheer Dombey en de wereld.

Wat doet die trotsche man, terwijl de dagen voorbijsnellen? Denkt hij ooit aan zijn dochter en vraagt hij zich af waar zij gebleven is? Of verbeeldt hij zich, dat zij thuis is gekomen en in die akelige woning weer haar oude leven leidt? Niemand kan die vraag beantwoorden. Hij heeft haar naam niet meer genoemd. Zijn huisgenooten zijn te bevreesd voor hem om een onderwerp aan te roeren, waarover hij hardnekkig blijft zwijgen; en de eenige, die hem durft te vragen, legt hij dadelijk het zwijgen op.

„Mijn beste Paul,” prevelt zijn zuster, die op den dag van Florence's vlucht zijn kamer komt binnenschuiven. „Uw vrouw, die gij van niet tot iets hebt gebracht! Is het mogelijk, dat het waar is, wat ik vaak heb gehoord, en dat dit haar dank is voor uw voorbeeldelooze goedheid voor haar, die immers zoover ging om uw eigen familierelaties aan haar grillen en haar trots op te offeren! Arme broer!”

Onder deze toespraak, waarin de gevoelige herinnering doorblinkt, dat zij op den dag van de eerste partij niet op het diner is gevraagd, maakt mevrouw Chick ruimschoots gebruik van haar zakdoek, en bij het einde valt zij Dombey om den hals. Maar Dombey tilt haar ijskoud op en brengt haar naar een stoel.

„Ik dank u, Louise,” zegt hij, „voor dit bewijs van genegenheid; maar ik wensch, dat ons gesprek tot andere onderwerpen beperkt blijft. Wanneer ik mijn lot beklaag, Louise, of te kennen geef, dat ik behoefte aan troost heb, kunt gij mij dien aanbieden, als ge dan zoo goed wilt zijn.”

„Mijn beste Paul,” antwoordt zijn zuster, met haar zakdoek voor haar gezicht en haar hoofd schuddend, „ik ken uw krachtigen geest en wil niets meer zeggen over een zoo smartelijk en stuitend onderwerp;” op de hoofden van die twee bijvoeglijke woorden stort mevrouw Chick een kokend heete verontwaardiging uit; „maar laat ik u mogen vragen — hoewel ik vrees iets te hooren, dat mij zal ontzetten en bedroeven — dat ongelukkige kind, Florence...”

„Louise,” zegt haar broer barsch, „zwijg! Geen woord daarover!”

Mevrouw Chick kan niets anders doen dan haar hoofd schudden en haar zakdoek te baat nemen en kermen over de ontaalde Dombey's, die geen Dombey's meer zijn. Maar of Florence medeplichtig is aan de vlucht van Edith, of dat zij deze is gevolgd,

of dat zij te veel heeft gedaan of te weinig, of iets of niets, daarvan heeft zij geen flauw idee.

Hij blijft zijn gedachten en aandoeningen in zijn borst bewaren en deelt ze niemand mee. Hij laat niet naar zijn dochter zoeken. Hij kan denken, dat zij bij zijn zuster is, of onder zijn eigen dak. Hij kan onophoudelijk aan haar denken, of heelemaal niet. Uit geen enkel teeken is dit op te maken.

Maar dat is zeker: hij denkt niet, dat hij haar verloren heeft. Hij heeft geen vermoeden van de waarheid. Hij heeft al te lang in het kasteel van zijn ontoegankelijke meerderheid opgesloten gezeten en haar in het pad daar beneden gezien, om daarvoor eenige vrees te hebben. Geschokt als hij is door zijn schande, is hij nog niet tot den vlakken grond vernederd. De wortels van zijn trots zijn breed en diep en hebben zich in den loop der jaren uitgebreid en uit alles in het rond voedsel getrokken. De boom is getroffen, maar niet geveld.

Hoewel hij de wereld in zijn binnenste voor de wereld daarbuiten verbergt — waarvan hij gelooft, dat zij op het oogmerk maar één enkel doel heeft, namelijk om hem overal te bespieden — kan hij de weerspannige teekenen daarvan niet verbergen, die hem door zijn holle oogen en wangen, zijn betrokken voorhoofd en zijn somber peinzende voorkomen verraden. Even ondoordringbaar als tevoren, is hij toch veranderd; even trotsch als ooit, is hij toch vernederd, of men zou die teekenen niet zien.

De wereld. Wat de wereld van hem denkt, hoe zij hem beschouwt, wat zij in hem ziet, en wat zij zegt — deze gedachte is zijn kwelduivel, die hem overal vervolgt, overal is waar hij is, en nog erger, overal is waar hij niet is. Die kwelduivel komt met hem onder zijn bedienden, en toch laat hij hem fluisterend achter; hij ziet zich op straat door hem nawijzen; hij staat op hem te wachten op zijn kantoor; hij gluurt over den schouder van rijke heeren onder de kooplieden; hij loopt onder de menigte te wenken en te babbelen; hij is hem overal en altijd vóór, en heeft het altijd het drukst, dat weet hij, als hij weg is. Als hij 's avonds in zijn kamer opgesloten zit, is hij in huis, en toch daarbuiten, hoorbaar in de voetstappen op straat, zichtbaar in de papieren op zijn tafel, snelt heen en weer op de spoorwegen en stoombooten, is overal rusteloos bezig met niets anders dan hem.

Dit is geen begoocheling van zijn fantasie. Het werkt evenzeer bij anderen als bij hem. Getuige daarvan neef Feenix, die op-

zettelijk uit Baden-Baden komt, om met hem te spreken. Getuige majoor Bagstock, die neef Feenix bij die vriendelijke terugkomst vergezelt.

Dombey ontvangt hen met zijn gewone deftigheid en staat met zijn gewone stijfheid voor het vuur. Hij voelt, dat de wereld hem uit hun oogen aankijkt. Dat zij hem uit de oogen van de schilderijen aanstaart. Dat het borstbeeld van Pitt op de boekenkast haar vertegenwoordigt. Dat er oogen zijn in de landkaart, die aan den muur hangt.

„Een buitengewoon koud voorjaar,” zegt Dombey — om de wereld te misleiden.

„Verdomd, mijnheer,” zegt de majoor met de warmte van de vriendschap, „Jozef Bagstock heeft er geen slag van om te veinzen. Als gij uw vrienden van u af wilt houden, Dombey, is J. B. de man niet, om zich dat te laten doen. Joe is ruw en taai, mijnheer; plomp, mijnheer, plomp is hij. Zijne koninklijke Hoogheid wijlen de hertog van York heeft mij de eer bewezen om te zeggen, verdiend of onverdiend — dat doet er niet toe — „Als er één man in den dienst is, van wien ik zeker kan zijn dat hij recht door zee gaat, is die man Joe Bagstock.”

Dombey geeft te kennen, dat hij dit toestemt.

„Nu, Dombey,” zegt de majoor, „ik ben een man van de wereld. Onze vriend Feenix — als ik zoo vrij mag zijn...”

„Veel eer voor mij,” zegt neef Feenix.

„Is,” zegt de majoor, schalks zijn hoofd schuddend, „ook een man van de wereld. Nu, als drie mannen van de wereld — Dombey, gij zijt een man van de wereld — bij elkaar komen en vrienden zijn — zooals ik geloof...” zich weer tot Feenix wendend.

„Wel zeker — heel vriendelijk,” zegt neef Feenix.

„En vrienden zijn,” hervat de majoor, „dan is oude Joe van meening (misschien heeft J. het ook wel mis) dat de meening van de wereld over de een of andere zaak heel gemakkelijk te vernemen is.”

„Zonder twijfel,” zegt neef Feenix. „Eigenlijk is het iets dat bijna vanzelf spreekt. Ik ben er bijzonder op gesteld, majoor, dat mijn vriend Dombey mij hoort zeggen hoe buitengewoon het mij verwondert en spijt, dat mijn bekoorlijke en talentvolle nicht, die alle vereischen bezat om een man gelukkig te maken, zoo heeft kunnen vergeten, wat zij — wat zij, om kort te gaan, de wereld verschuldigd was — door zich op zoo'n buitengewone manier bloot te geven. Ik ben sedertdien geweldig neerslachtig geweest; en gisteravond zeg ik nog tegen den

langen Saxby — een man van zes voet tien duim, dien mijn vriend Dombey waarschijnlijk wel zal kennen — dat het mij verduiveld zenuwachtig en galachtig heeft gemaakt. Het doet iemand bedenken, zoo'n noodlottige catastrofe,” zegt neef Feenix, „dat de Voorzienigheid toch alles ten beste bestuurt; want als mijn tante nu nog geleefd had, denk ik dat de schok voor zoo'n drommels levendige vrouw zoo erg zou zijn geweest, dat zij er — kortom het slachtoffer van zou zijn geworden.”

„Nu, Dombey,” zegt de majoor, met grootten nadruk zijn rede hervattend.

„Neem mij niet kwalijk,” valt neef Feenix er op in. „Laat ik nog een woordje mogen zeggen. Mijn vriend Dombey zal mij wel vergunnen er nog bij te voegen, dat, als iets bij zoo'n gelegenheid mijn verdriet had kunnen vergrooten, het de natuurlijke verbazing van de wereld moest zijn, dat mijn bekoorlijke en talentvolle nicht (zooals ik verzoeken moet haar nog te mogen noemen) vermeend wordt zich te hebben ingelaten met een persoon — dien man met zijn witte tanden, kortom — ver beneden den stand van haar wettigen echtgenoot. Maar terwijl ik mijn vriend Dombey, zelfs eenigszins dringend, moet verzoeken mijn bekoorlijke en talentvolle nicht niet te veroordeelen voordat haar schuld zonneklaar gebleken is, verzoek ik mijn vriend Dombey te mogen verzekeren, dat de familie, die ik representeer en die nu bijna uitgestorven is (een drommels zwaarmoedige gedachte voor iemand), hem geen belemmeringen in den weg zal leggen, en graag zal toestemmen in alle gepaste maatregelen voor de toekomst, die hij mocht willen nemen. Ik vertrouw, dat mijn vriend Dombey zich wel overtuigd zal willen houden van de welwillende gezindheid, waardoor ik in deze allertreurigste zaak gedreven word, en dat — om kort te gaan, ik weet niet, dat ik mijn vriend Dombey met eenige verdere opmerkingen hoef lastig te vallen.”

Dombey buigt, zonder zijn oogen op te slaan, en zwijgt.

„Nu Dombey,” zegt de majoor, „daar onze vriend Feenix, met een welsprekendheid, die oude Joe B. nooit heeft hooren overtreffen — neen, waarachtig nooit, mijnheer —” zegt de majoor, heel rood wordend en zijn stok in het midden beetpakkend, „de zaak van den kant van de dame heeft voorgedragen, zal ik mij op onze vriendschap laten voorstaan, Dombey, om een woordje daarover te zeggen uit een ander oogpunt beschouwd. Mijnheer,” zegt de majoor, met zijn paardenkuch, „de we-

reld heeft in zulke zaken gevoelens, die ontzien moeten worden."

"Dat weet ik," zegt Dombey.

"Natuurlijk weet gij dat," zegt de majoor. "Verdomd, mijnheer, ik weet, dat gij dat weet. Een man van uw kaliber zal daar van waarschijnlijk niet onkundig zijn."

"Ik hoop van niet," antwoordt Dombey.

"Dombey," zegt de majoor, "gij zult het overige wel raden. Ik spreek ronduit — misschien wat te vroeg — omdat de Bagstock's altijd ronduit gesproken hebben. Weinig hebben zij ooit daarmee gewonnen; maar het zit in het bloed, mijnheer. Er moeten kogels met dien man gewisseld worden. Gij hebt J. B. bij u. Hij maakt aanspraak op den naam van uw vriend. God zegen u."

"Majoor," zegt Dombey, "ik ben u verplicht. Ik zal mij in uw handen stellen als het daartoe tijd wordt. Daar de tijd nog niet gekomen was, heb ik nagelaten er u over te spreken."

"Waar is de kerel, Dombey?" zegt de majoor, na hem een oogenblik hijgend te hebben aangestaard.

"Dat weet ik niet."

"Ook bericht van hem?"

"Ja."

"Dombey, het verheugt mij dat te hooren," zegt de majoor. "Ik feliciteer u."

"Gij zult mij wel excuseeren — zelfs gij, majoor," hervat Dombey, "dat ik vooralsnog niet in verdere bijzonderheden treed. Het bericht is van een zonderlingen aard en op een zonderlinge manier verkregen. Het zal misschien blijken valsch te zijn; maar het kan ook waar zijn. Dat kan ik vooralsnog niet zeggen. Mijn opheldering moet zich voorloopig hiertoe bepalen."

Hoewel dit een tamelijk droog antwoord is op de purperen geestdrift van den majoor, neemt deze het heel vriendelijk op en verheugt zich, dat de wereld zoo'n goede kans heeft om te krijgen wat haar verschuldigd is. Daarop ontvangt neef Feenix een gepast compliment van den echtgenoot van zijn bekoorlijke en talentvolle nicht, en neef Feenix en majoor Bagstock vertrekken en laten dien echtgenoot alleen om te peinen over wat zij hem over de meening der wereld ten opzichte van zijn aangelegenheden, en over haar billijke en redelijke verwachtingen hebben gezegd.

Maar wie zit er in de kamer van de huishoudster schreiend en met opgeheven handen zachtjes met mevrouw Pipchin te praten? Het is een dame, wier gezicht in een heel diepen, zwarten hoed verscholen zit, die haar niet schijnt toe te behooren. Het

is juffrouw Tox, die deze vermomming van haar meid heeft geleend; en zoo van Princess's Place is gekomen, om haar oude kennismaking met mevrouw Pipchin te hernieuwen en daardoor zekere berichten over den toestand van Dombey te verkrijgen.

"En hoe houdt hij er zich onder, lieve mevrouw?" vraagt juffrouw Tox.

"Och," antwoordt mevrouw Pipchin op haar snibbige manier, "hij is net zoo wat als gewoonlijk."

"Uiterlijk," zegt juffrouw Tox. "Maar wat hij van binnen voelt!"

Mevrouw Pipchin's grijze oogen duiden een zekeren twijfel aan, terwijl zij met drie afzonderlijke stooten uitbrengt: "Ja! — Misschien — wel mogelijk."

"Om u mijn meening te zeggen, Lucretia," zegt mevrouw Pipchin; zij blijft juffrouw Tox nog Lucretia noemen, daar deze haar eerste ondervinding van de paedagogische talenten van die dame heeft opgedaan, toen zij een ongelukkig mager kind van nog teederen leeftijd was; "om u mijn meening te zeggen, Lucretia, ik ben blij dat wij haar kwijt zijn. Ik voor mij heb zoo'n onbeschaamd gezicht hier niet nodig."

"Wel moogt gij onbeschaamd zeggen, mevrouw Pipchin," antwoordt juffrouw Tox. "Hem te verlaten. Een man met zoo'n edel voorkomen!" En hier noodzaakt haar aandoening haar om te zwijgen.

"Van een edel voorkomen weet ik niets af," merkt mevrouw Pipchin op, vinnig haar neus wrijvend. "Maar dit weet ik — als iemand rampen krijgt, moet hij ze dragen. Och kom! Ik zelf heb in mijn tijd genoeg te dragen gehad! Wat een drukte daarover. Zij is weg, en 't is goed dat wij haar kwijt zijn. Niemand verlangt haar terug, zou ik denken."

Deze toespeling op de mijnen van Peru doet juffrouw Tox opstaan om weg te gaan; en mevrouw Pipchin schelt Towlinson om haar uit te laten. Daar Towlinson juffrouw Tox in geen honderd jaar gezien heeft, grijnst hij en hoopt dat zij het nog goed maakt; opmerkend, dat hij haar eerst niet herkende met dien hoed.

"Tamelijk goed, Towlinson; wel bedankt," zegt juffrouw Tox. "Ik hoop, als ge mij soms hier ziet, dat gij zoo goed zult zijn er niet over te spreken. Ik kom alleen om mevrouw Pipchin te bezoeken."

"Heel goed, juffrouw," zegt Towlinson.

"Vreeselijke omstandigheden, Towlinson," zegt juffrouw Tox.

"Ja, juffrouw, vreeselijk," antwoordt Towlinson.

"Ik hoop, Towlinson," zegt juffrouw Tox,

die zich door haar onderwijzenden omgang met de familie Toodle een vermanenden toon heeft eigen gemaakt en van voorkomende gelegenheden gebruik heeft leeren maken om nuttige lessen te geven, „dat, wat hier gebeurd is, een waarschuwing voor u zal zijn, Towlinson.”

„Wel bedankt, juffrouw, inderdaad,” zegt Towlinson.

Hij schijnt er over te willen gaan peinzen op welke manier het geval voor hem in het bijzonder een waarschuwing moet zijn, als de vinnige mevrouw Pipchin hem stoort met een: „Staat gij te suffen? Waarom laat ge de juffrouw niet uit?” Hij doet dit nu; en als juffrouw Tox de kamer van Dombey voorbijgaat, kruipt zij weg in de diepste diepte van haar zwarten hoed, en loopt zij zelfs op haar teenen; en in de heele wereld, die hem zoo kwelt, is geen enkel stofdeeltje dat zooveel smart en bezorgdheid over hem voelt, als juffrouw Tox onder den zwarten hoed meeneemt.

Maar juffrouw Tox behoort niet tot Dombey's wereld. Zij komt elken avond tegen de schemering terug, voegt, als het regent, nog overschoenen en een paraplu bij den zwarten hoed, en verdraagt het gegrijs van Towlinson en het snauwen en grauwen van mevrouw Pipchin, alleen om te vragen hoe hij het maakt en hoe hij zich onder zijn ongeluk houdt; maar zij heeft toch niets met Dombey's wereld te maken. Deze loopt, even onverdraagzaam en plaagziek als ooit, zonder haar voort; en zij, geenszins voor iemand een heldere ster, beweegt zich in haar bekrompen baan in een hoekje van een ander stelsel, en weet dit heel goed, en komt, en schreit, en gaat weer weg, en is tevreden. Werkelijk, juffrouw Tox is gemakkelijker te voldoen dan de wereld, die het Dombey zoo lastig maakt.

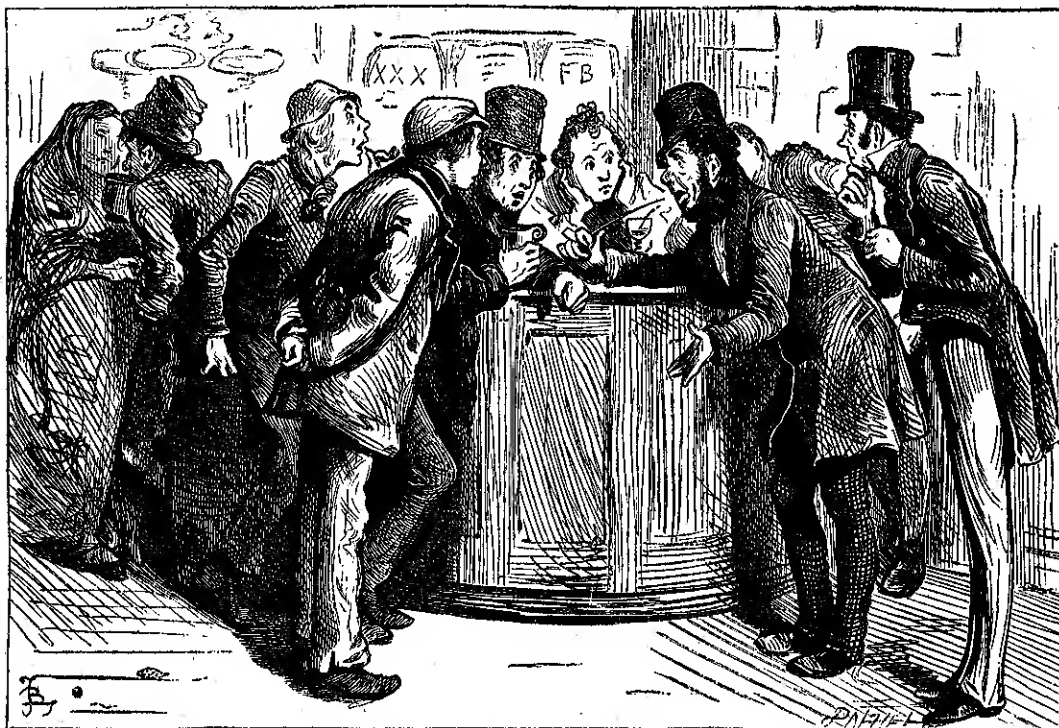
Op het kantoor beschouwen de klerken de groote gebeurtenis in allerlei lichten en schaduwen, maar vragen zich vooral af wie Carker's plaats zal krijgen. Algemeen zijn zij van meening, dat de emolumenten daarvan besnoeid zullen worden, en nieuw bedachte voorzorgen en bepalingen ze heel onaangenaam zullen maken; en zij, die volstrekt geen hoop hebben om ze te krijgen, zijn overtuigd dat zij ze liever niet wilden hebben, en hem, voor wien ze zal blijken bewaard te zijn, lang niet benijden. Geen soortgelijke opschudding heeft er op het kantoor geheerscht sedert Dombey's zoon-tje stierf; maar elke opschudding daar neemt een gezellige, om niet te zeggen joviale richting, en is dienstbaar voor de bevordering van goede kameraadschap. Bij

deze gelegenheid heeft er een verzoening plaats tusschen den erkenden grappenmaker van het kantoor en een eerezuchtigen mededinger, met wien hij maanden lang geslagen vijanden was geweest, en wordt er, om het gelukkige herstel van de vriendschap te vieren, in een naburige herberg een dinertje aangericht, waarbij de grappenmaker president en de mededinger vice-president is. De toespraken, nadat de tafel is afgenomen, worden door den president geopend. Hij kan het, zegt hij, niet verbloemen, mijne heeren, dat het geen tijd voor onderlinge geschillen is. Gebeurtenissen, waarover hij niet duidelijker hoeft te spreken, maar die in de Zondagsbladen niet geheel onopgemerkt zijn gebleven, zoowel als in een dagblad, waarvan hij den naam niet hoeft te noemen (hier mompelen alle aanwezigen hoorbaar dien naam), hebben hem tot nadenken gebracht; en hij voelt dat, als hij en Robinson nu nog persoonlijke geschillen wilden hebben, zij voor altijd dat „esprit de corps” zouden verloochenen, waarvan hij reden heeft te denken en te hopen dat het de heeren van het kantoor van Dombey altijd heeft onderscheiden. Robinson beantwoordt dit op een mannelijken en broederlijken toon; en een heer, die drie jaar op het kantoor is geweest, in voortdurend gevaar om wegens rekenfouten te worden weggestuurd, vertoont zich plotseling in een volkomen nieuw licht, door als het ware uit te barsten met een treffende redevoering, waarin hij zegt: „Moge hun geëerbiedigde chef nooit weer de verwoesting kennen, die zijn huiselijken haard getroffen heeft,” en laat daar nog een aantal van zulke dingen op volgen, allen beginnend met „moge hij nooit,” die met daverende toejuichingen worden beantwoord. Kortom, men heeft een allergenoeglijksten avond, alleen gestoord door een geschil tusschen twee van de jongste klerken, die ruzie krijgen over het waarschijnlijke bedrag van Carker's jaarlijksche inkomen, elkaar met de karaffen uitdagen, en heel opgewonden naar buiten worden gebracht. Sodawater wordt den volgenden dag op het kantoor algemeen gedronken, en de meesten van het gezelschap houden de rekening voor afzetterij.

Wat Perch, den kantoorlooper, betreft, hij is op weg om voor zijn heele leven geruïneerd te worden. Hij staat weer voortdurend in herbergen voor de toonbank, laat zich trakteren, en liegt verschrikkelijk. Het blijkt dat hij iedereen die bij de gebeurtenis betrokken is, overal heeft ontmoet, en tot hen gezegd heeft: „mijnheer” of „me-

vrouw", naar het te pas kwam, „waarom ziet ge zoo bleek?" waarop iedereen van het hoofd tot de voeten heeft gebeefd, en „o Perch!" heeft gezegd, en toen is wegge-loopen. Het besef van deze gruwelijke leu-gens, of de nawerking van het gedronken vocht, doet hem doorgaans in een buiten-gewone neerslachtigheid verzinken tegen dat uur van den avond, waarop hij gewoon-lijk in het gezelschap van juffrouw Perch zijn troost gaat zoeken; en juffrouw Perch maakt zich heel verdrietig, daar zij vreest

juffrouw Florence, en vragen zich af waar zij is; maar zijn het samen eens dat, als mijnheer Dombey het niet weet, mevrouw Dombey het wel zal weten. Dit brengt hen op de laatste, van wie de keukenmeid zegt: „Zij had wel deftige manieren, niet waar? Maar zij was toch al te trotsch!" Allen stemmen toe dat zij al te trotsch was; en Towlinson's oude liefste, de werkmeid (die heel deugdzaam is), verzoekt dat men haar nooit weer zal spreken over menschen, die het hoofd zoo hoog opsteken, alsof de grond

HET BLIJKT DAT HIJ IEDEREEN, DIE BIJ DE GEBEURTENIS BETROKKEN IS, OVERAL HEEFT ONT-MOET, EN TOT HEN GEZEED HEEFT: „MIJNHEER" OF „MEVROUW" AL NAAR HET TE PAS KWAM. „WAAROM ZIET GE ZOO BLEEK?" WAAROP IEDEREEN VAN HET HOOFD TOT DE VOETEN HEEFT GE-BEEFD, EN „O PERCH!" HEEFT GEZEED, EN TOEN IS WEGGELOOPEN.

dat zijn vertrouwen in de vrouwelijke deugd nu geschokt is, en hij half en half verwacht, als hij eens 's avonds thuis komt, te zullen ontdekken dat zij er met een lord vandoor is gegaan.

Dombey's dienstboden worden tegelijkertijd heel losbandig en ongeschikt voor een anderen dienst. Zij hebben elken avond een warm soupertje, en „bepraten het" dan met dampende glazen op de tafel. Towlinson is na half tien altijd sentimenteel, en verzoekt dikwijls, te mogen weten of hij niet gezegd heeft, dat er geen goeds kon komen van het wonen in een hoekhuis. Zij fluisteren over

niet goed genoeg voor hen was.

Alles wat over de zaak gezegd en gedaan wordt, behalve door Dombey, wordt op een gezellige manier gedaan. Dombey en de wereld zijn samen alleen.

HOOFDSTUK LII.

Geheime berichten.

De goede vrouw Brown en haar dochter Alice zaten stil bij elkaar in haar eigen

woning. Het was vroeg in den avond en laat in het najaar. Maar enkele dagen waren er verlopen sedert Dombey majoor Bagstock had gesproken over het zonderlinge bericht, op een zonderlinge manier verkregen, dat misschien zou blijken valsch te zijn, of misschien waar; en de wereld was nog niet voldaan.

Moeder en dochter zaten langen tijd zonder een woord te wisselen, bijna zonder zich te bewegen. Het gezicht van de oude vrouw duidde gespannen verwachting en ongeduld aan; dat van haar dochter eveneens, maar in minderen graad, en soms betrok het alsof zij zich teleurgesteld voelde en ongeloovig werd. De oude vrouw bleef, zonder op deze afwisseling van uitdrukking acht te slaan, hoewel zij haar dochter dikwijls aankeek, met een zekere rustige overtuiging zitten mummelen en luisteren.

De woning, hoewel armoedig en slecht, was niet zoo ellendig meer als toen de goede vrouw Brown er alleen gehuisvest was. Men kon zien, dat er iets voor zindelijkheid en orde werd gedaan, hoewel op een haastige, ruwe manier, welke pogingen een enkele blik aan de jongste van de twee vrouwen moest doen toeschrijven. De avondschemering werd al donkerder en donkerder, terwijl zij zoo bij elkaar zaten, tot de zwarte muren zich bijna in de heerschende duisternis verloren.

Nu verbrak Alice het stilzwijgen, dat zoo lang geduurd had, en zei:

„Gij kunt hem nu wel opgeven, moeder. Hij zal niet hier komen.”

„Voor den duivel niet opgeven,” antwoordde de oude vrouw ongeduldig. „Hij zal wel hier komen.”

„Wij zullen zien,” zei Alice.

„Wij zullen hem zien,” antwoordde de moeder.

„En den jongsten dag ook,” zei de dochter.

„Gij denkt dat ik kindsch en suf ben geworden,” kripschte de oude vrouw. „Dat is de achting en eerbied, die ik van mijn eigen dochter krijg, maar ik ben wijzer dan waar ge mij voor houdt. Hij zal wel komen. Toen ik hem laatst op straat bij zijn jas trok, keek hij om alsof ik een pad was. Maar Heer, gij hadt hem eens moeten zien toen ik hun namen noemde, en hem vroeg of hij zou willen weten waar zij waren.”

„Keek hij zoo kwaadaardig?” vroeg de dochter, in een oogenblik tot belangstelling geprikkeld.

„Kwaadaardig? Vraag liever of hij moorddadig keek. Dat lijkt er meer op. Kwaadaardig? Ha, ha! Dat kwaadaardig te noemen,”

zei de oude vrouw, naar de kast strompend en een kaars aanstekend, waarbij men nu zien kon hoe akelig leelijk zij haar mond verwrong. „Ik zou evengoed jouw gezicht alleen maar kwaadaardig kunnen noemen, als jij over ze spreekt of aan ze denkt.”

Het was zeker iets anders dan dat, zooals zij daar zat, zoo stil als een loerende tigerin, met haar vlamme oogen.

„Luister!” zei de oude vrouw triomfante-lijk. „Ik hoor een stap aankomen. Het is de stap niet van iemand, die hier woont of dikwijls dezen kant uitkomt. Wij loopen niet zoo. Wij zouden trotsch moeten zijn op zulke burens. Hoor je hem?”

„Ik geloof dat gij gelijk hebt, moeder,” antwoordde Alice zacht. „Stil! Doe de deur open.”

Terwijl zij haar doek om zich dichttrok, opende de oude vrouw de deur, keek naar buiten, wenkte, en liet Dombey binnen, die, toen hij een voet over den drempel had gezet, staan bleef en wantrouwend rondkeek.

„Het is een armoedig huis voor zoo'n groot heer als uw edelheid,” zei de oude vrouw nijgend. „Dat heb ik u ook gezegd; maar daar steekt geen kwaad in.”

„Wie is dat?” zei Dombey, naar haar gezellin kijkend.

„Dat is mijn mooie dochter,” zei de oude vrouw. „Zij hoeft uw edelheid niet te verontrusten. Zij weet er alles van.”

Zijn gezicht betrok en verried zijn gedachten zoo duidelijk, alsof hij hardop gekermd had: „Wie weet er niet alles van?” maar hij keek haar toch strak aan, en zij hem niet minder strak, doch zonder eenig ander blijk dat zij zijn komst opmerkte. Zijn gezicht werd nog donkerder, toen hij zijn oogen van haar afwendde; en daarna dwaalden zij tersluiks weer naar haar toe, alsof haar brutale blik een herinnering bij hem opwekte, die hem geen rust liet.

„Vrouw,” zei Dombey tot de oude heks, die dicht naast hem stond te grijnzen en te mummelen, en die, toen hij zich naar haar omkeerde, tersluiks naar haar dochter wees. en in haar handen wreef, en nog eens wees. „Vrouw, ik geloof dat ik zwak ben en eenigszins mijn stand vergeet door hier te komen, maar gij weet waarom ik kom, en wat ge mij hebt aangeboden toen ge mij op straat staande hieldt. Wat is het nu, dat ge mij te zeggen hebt aangaande datgene wat ik wensch te weten; en hoe komt het dat mij vrijwillig berichten worden aangeboden in een hut als deze,” met een blik vol minachting om zich heen, „terwijl ik tevergeefs mijn invloed en mijn middelen heb aangewend om die te verkrijgen? Ik

denk niet," zei hij, na een oogenblik te hebben gezweven, terwijl hij haar barsch had aangekeken, „dat gij vermetel genoeg zijt om mij voor den gek te willen houden, en te trachten mij te bedriegen. Maar als gij dat van plan zijt, zoudt gij beter doen u nog te bedenken. Ik denk er niet aan met mij den gek te laten steken, en de vergelding zal streng zijn."

„Och, wees maar niet zoo barsch, mijn beste heer," grinnikte het oude wijf, haar hoofd schuddend en haar verschrompelde handen wrijvend. „Uw edelheid zal met uw eigen oogen zien en met uw eigen ooren hooren, niet met de onze — en als uw edelheid op het spoor wordt gebracht, zult gij er immers niet op zien er wat voor te betalen, is 't wel, mijn lieve, goede mijnheer?"

„Geld," antwoordde Dombey, door deze vraag gerustgesteld, naar het scheen, „kan heel onwaarschijnlijke dingen teweegbrengen, dat weet ik. Het kan zelfs iets uitrichten met middelen zoo onverwacht en weinig belovend als deze. Ja. Voor alle inlichtingen, die te vertrouwen zijn, wil ik betalen. Maar ik moet die inlichtingen eerst hebben, en zelf kunnen beoordeelen wat zij waard zijn."

„Kent gij iets, dat krachtiger is dan geld?" vroeg de jongere vrouw, zonder op te staan of van houding te veranderen.

„Hier niet, denk ik," zei Dombey.

„Gij moest toch iets kennen dat krachtiger is, zou ik denken," hervatte zij. „Weet gij niets van den toorn van een vrouw?"

„Gij hebt een impertinente tong, vrouw-mensch," zei Dombey.

„Gewoonlijk niet," antwoordde zij, zonder eenig blijk van gemoedsbeweging. „Ik zeg u dat nu maar, opdat gij ons beter zoudt begrijpen en ons meer zoudt vertrouwen. De toorn van een vrouw is hier vrijwel dezelfde als in uw mooie huis. Ik ben toornig. Ik ben dat al jarenlang. Ik heb evengoed reden tot toorn als gij voor de uwe, en het voorwerp daarvan is dezelfde man."

Ondanks zich zelf maakte hij een beweging als van schrik en keek haar verwonderd aan.

„Ja," zei zij, met een soort lach. „Hoe groot de afstand tusschen ons ook mag schijnen, toch is het zoo. Hoe het zoo is, komt er niet op aan; dat is mijn geschiedenis, en die houd ik voor mij zelf. Ik zou u en hem bij elkaar willen brengen, omdat ik woedend op hem ben. Mijn moeder hier is gierig en arm; en zij zou alle berichten, die zij kon krijgen, of alles en iedereen, voor geld willen verkoopen. Het is misschien heel billijk dat gij haar betaalt, als zij u kan

helpen aan wat gij weten wilt. Maar dat is het niet wat mij drijft. Ik heb u gezegd wat het is, en dat zou mij even sterk drijven, al stondt gij met haar over een halven shilling te dingen en te knibbelen. Ik ben uitgesproken. Mijn impertinente tong zegt niets meer, al stondt gij hier tot morgenochtend te wachten."

De oude vrouw, die onder deze toespraak, die haar verwachte winst dreigde te verkleinen, de grootste onrust had getoond, trok Dombey zachtjes aan zijn mouw en fluisterde hem toe, zich maar niet aan haar te storen. Hij keek ze beiden beurtelings aan, met een ontsteld gezicht, en zei met een zwaardere stem dan hij anders had:

„Ga verder — wat weet gij?"

„Niet zoo vlug, edele heer, wij moeten nog op iemand wachten," antwoordde de oude vrouw. „Het moet eerst iemand uitgeknepen — uit zijn keel gehaald — afgeperst worden."

„Wat bedoelt gij?" zei Dombey.

„Geduld!" krijschte zij, en legde haar hand, als een klauw, op zijn arm. „Geduld. Ik zal het er wel uitkrijgen. Ik weet dat ik dat wel kan. Als hij het voor mij wilde achterhouden," zei de goede vrouw Brown, haar tien vingers krommend, „zou ik het hem uit zijn keel krabben."

Dombey volgde haar met zijn oogen, terwijl zij naar de deur strompelde en weer naar buiten keek; toen zocht zijn blik de dochter op; maar zij bleef zwijgend en roerloos zitten, en scheen niet op hem te letten.

„Zegt gij mij, vrouw," zei hij, toen vrouw Brown terugkwam, en haar hoofd schudde en bij zich zelf mompelde, „dat er nog iemand hier wordt verwacht?"

„Ja," zei de oude vrouw, naar hem opkijkend en knikkend.

„Van wien gij de berichten moet krijgen, die mij van dienst zullen zijn?"

„Ja," zei de oude vrouw, weer knikkend.

„Een vreemde?"

„Sst!" zei de oude vrouw, met een schellen lach. „Wat maakt dat uit? Maar neen. Geen vreemde voor uw edelheid. Maar hij zal u niet zien. Dan zou hij bang worden en niet willen praten. Gij zult daar achter die deur zelf over hem oordeelen. Wij vragen u niet, dat gij ons op goed vertrouwen zult gelooven. Wat! Uw edelheid twijfelt aan de kamer achter die deur? O, hoe achterdochtig zijn die rijke mensen toch! Kijk dan maar eerst."

Haar scherpe oogen hadden een onwillekeurige uitdrukking bij hem ontdekt van een gevoel, dat onder zulke omstandigheden niet onnatuurlijk was. Om hem gerust

te stellen ging zij nu met de kaars naar de deur waarover zij sprak. Dombey keek naar binnen, zag dat het een leege kamer was, en gaf haar een wenk om het licht weer op zijn plaats te zetten.

„Hoelang zal het nog duren,” zei hij, „voor die persoon komt?”

„Niet lang,” antwoordde zij. „Wil uw edelheid niet even gaan zitten?”

Hij gaf geen antwoord, maar begon de kamer op en neer te stappen met een voorkomen, alsof hij niet precies wist of hij zou blijven of weggaan, en alsof hij eenigszins op zich zelf ontevreden was, dat hij daar was gekomen. Maar weldra werd zijn tred langzamer en zwaarder en zijn gezicht strakker, alsof het doel, waarmee hij daar gekomen was, hem weer voor den geest kwam.

Terwijl hij zoo met op den grond gevestigde oogen op en neer stapte, zat vrouw Brown op den stoel, waarvan zij was opgestaan om hem te ontvangen, opnieuw te luisteren. Het eentonige geluid van zijn schreden, of haar ouderdom, maakte haar zoo traag van gehoor, dat haar dochter al een poos op een voetstap buiten de deur had gelet en haastig opkeek om haar moeder te waarschuwen dat hij dichterbij kwam, voor de oude vrouw er iets van bespeurde. Maar toen stond zij snel op, en fluisterend: „Daar is hij!” bracht zij haar bezoeker haastig naar de andere kamer, waarna zij nog een flesch en een glas op de tafel zette, alles met zooveel haast, dat zij klaar was om Rob den Slijper, zoodra hij de deur inkwam, haar armen om zijn hals te slaan.

„En daar is dan eindelijk mijn allerliefste jongen!” riep zij. „Oho, oho. Je bent toch werkelijk als een eigen zoon voor mij, Robby!”

„Och, laat me toch, vrouw Brown!” pruttelede de Slijper. „Kunt ge niet van een jongen houden, zonder hem zoo te knijpen en half te wurgen? Pas toch op de vogelkooi, die ik draag!”

„Hij denkt om een vogelkooi meer dan om mij!” riep het oude wijf, alsof zij het woord tot de zoldering richtte. „Meer dan om mij, die meer voor hem voel dan een moeder.”

„Ik ben u heusch wel dankbaar, vrouw Brown,” zei het ongelukkige jongmensch, heel knorrig; „maar ge zijt zoo jaloersch. Ik houd heel veel van u, natuurlijk; maar ik smoor u toch ook niet, vrouw Brown?”

Hij keek en sprak echter, alsof hij er lang niet op tegen zou hebben gehad, dit bij voorkomende gelegenheid werkelijk te

doen.

„En dan over vogelkooien te spreken,” jankte de Slijper, „alsof daar kwaad in stak! Wel kijk ee is hier. Weet ge wel van wien dat is?”

„Van je meester, lieve jongen?” zei de oude vrouw grijnzend.

„Ja,” antwoordde de Slijper, terwijl hij een groote kooi, in een doek geknoopt, op de tafel zette, en den doek met handen en tanden begon los te maken. „Het is onze papegaai.”

„Mijnheer Carker's papegaai, Rob?”

„Wilt gij uw mond wel eens houden, vrouw Brown,” antwoordde de getergde Slijper. „Wat hebt gij namen te noemen? Ik mag gezegend zijn,” zei Rob, in zijn wreveligheid met zijn beide handen aan zijn haren trekkend, „als zij niet in staat is een jongen razend te maken!”

„Wat, geef je mij kwade woorden, ondankbare jongen!” riep het oude wijf, dat zich gereed had gehouden om op te stuiven.

„Och, hemeltje, neen, vrouw Brown!” antwoordde de Slijper met tranen in zijn oogen; „Is er ooit iemand zoo — Houd ik dan niet veel van u, vrouw Brown?”

„Is dat waar, lieve Rob? Is dat werkelijk waar, hartepitje?” Daarmee sloot vrouw Brown hem nog eens in haar teedere armen, en liet hem niet los voordat hij geweldig van zich af begon te schoppen.

„Och Heere,” zei de Slijper, „wat is het toch erg, zoo met hartelijkheid overladen te worden! Ik wou dat ze... Hoe hebt gij het gemaakt, vrouw Brown?”

„Ja, niet hier geweest sedert vanavond voor acht dagen,” zei de oude vrouw, hem met een blik vol verwijt aankijkend.

„Wel, mijn hemel, vrouw Brown,” antwoordde de Slijper, „ik heb immers vandaag voor acht dagen gezegd, dat ik vanavond hier zou komen, is 't niet? En nu ben ik hier. Wat slaat ge weer door! Ik wou dat ge redelijk waart, vrouw Brown. Ik ben schor van het praten, zoo erg als ik mij verdedigen moet, en mijn gezicht blinkt van het zoenen.” Hij wreef het hard met zijn mouw, als om er dien glans af te krijgen.

„Drink een druppeltje om je te troosten, Robin,” zei de oude vrouw, het glas uit de flesch vol schenkend en hem overreikend.

„Bedankt, vrouw Brown,” antwoordde de Slijper. „Uw gezondheid. Lang moogt gij, enz.” Wat, naar de uitdrukking van zijn trekken te oordeelen, geen zegenwensch bevatte. „En dat is h a a r gezondheid,” zei de Slijper met een blik naar Alice, die, naar het hem voorkwam, met strakke oogen naar den muur achter hem zat te staren, maar

in werkelijkheid naar Dombey, dien zij door de half open deur kon zien, „en dat zij nog veel en nog dikwijls....”

Met deze twee toasten had hij zijn glas geleegd, en zette hij het weer neer.

„Wel, luister eens, vrouw Brown,” vervolgde hij, „Om nu over wat verstandigs te praten. Gij hebt verstand van vogels en weet ze te behandelen, zooals ik aan de kosten gemerkt heb.”

„Kosten!” herhaalde vrouw Brown.

„Aan de voordeelen, bedoel ik,” antwoordde de Slijper. „Hoe kunt ge zoo tegen een jongen uitvallen, vrouw Brown. Gij hebt alles weer uit mijn hoofd gebracht.”

„Verstand van vogels, Robby,” zei de oude vrouw herinnerend.

„Ja,” zei de Slijper. „Wel, ik moet op dien papegaai passen — want er wordt een zeker huishouden opgebroken en zekere dingen worden verkocht — en daar niemand daar voorloopig mee noodig heeft, wou ik dat gij hem voor een week of zoo bij u naamt en den kost gaaft — wilt ge? Als ik toch hier moet komen,” zei de Slijper met een peinzend gezicht, „mag ik wel iets hebben waar ik om kom!”

„Iets waar hij om komt!” gilte de oude vrouw.

„Behalve u, bedoel ik, vrouw Brown,” antwoordde de laffe Rob. „Ik heb heusch niets anders noodig om mij hierheen te doen komen dan u, vrouw Brown. Werkelijk niet. Begin nu niet weer, toe, als 't u belieft!”

„Hij geeft niet om mij!” riep vrouw Brown, haar beenderige handen opstekend. „Maar ik zal toch op zijn papegaai passen.”

„En pas er goed op ook, vrouw Brown,” zei Rob, zijn hoofd schuddend. „Als gij maar één keer zijn veeren den verkeerden kant op zoudt strijken, geloof ik dat het ontdekt zou worden.”

„Is hij zoo slim, Rob?” zei vrouw Brown snel.

„En of, vrouw Brown,” antwoordde Rob. „Maar dat is niet iets om over te praten.”

Plotseling ophoudend (niet zonder een angstigen blik in het rond) schonk Rob zijn glas nog eens vol, en nadat hij het langzaam geleegd had, schudde hij zijn hoofd en begon met zijn vingers over de tralies van de papegaaienkooi te strijken, bij wijze van afleiding van het gevaarlijke onderwerp, dat zooeven was aangeroerd.

De oude vrouw hield hem scherp in het oog, en haar stoel wat dichtër bij den zijnen schuivend, en naar den papegaai kijkend, die op haar roepen uit zijn vergulden hoepel naar beneden kwam, zei zij:

„Buiten dienst nu, Robby?”

„Kan u immers niet schelen, vrouw Brown,” antwoordde Rob kortaf.

„Op kostgeld misschen, Rob?” zei vrouw Brown.

„Kopje krauw!” zei de Slijper.

De oude vrouw wierp hem een blik toe, die hem had kunnen waarschuwen dat zijn ooren in gevaar verkeerden, maar het was nu zijn beurt om naar den papegaai te kijken, en hoewel hij zich haar toorn wel kon voorstellen, werd die niet door zijn lichamelijke oogen waargenomen.

„Het verwondert mij, dat je meester je niet heeft meegenomen, Rob,” zei de oude vrouw met een fleemende stem, maar met toenemende kwaadaardigheid in haar uiterlijk.

Rob was zoo verdiept in de beschouwing van den papegaai en in het plezier om met zijn wijsvinger over de tralies te ratelen, dat hij geen antwoord gaf.

De oude vrouw had haar kromme vingers een haarbreedte boven zijn ruigen haarbos; maar zij bedwong zich en zei, bijna stikkend van het geweld om haar stem vriendelijk te houden:

„Robby, mijn jongen.”

„Wel, vrouw Brown?” zei de Slijper.

„Ik zeg, het verwondert mij dat je meester je niet heeft meegenomen, lieve jongen.”

„Dat kan u immers niet schelen, vrouw Brown,” antwoordde de Slijper.

Dadelijk had vrouw Brown haar rechterhand in zijn haren en de linker aan zijn keel, en klemde zij het voorwerp van haar teedere liefde met zoo'n woede vast, dat zijn gezicht oogenblikkelijk blauw begon te worden.

„Vrouw Brown!” schreeuwde de Slijper. „Laat los! Wat doet ge! Help mij toch, juffrouw! Vrouw Bro—Bro—!”

Alice — de bedoelde juffrouw — hield zich echter volkomen onzijdig, totdat Rob, na al worstelend in een hoek te zijn geraakt, zich losmaakte, en daar, achter zijn eigen ellebogen verschanst, bleef staan hijgen, terwijl het oude wijf, eveneens hijgend, en van woede stampvoetend, haar krachten scheen te verzamelen voor een tweeden aanval. In deze crisis kwam Alice tusschenbeide, maar niet ten gunste van den Slijper, en zei:

„Goed gedaan, moeder. Scheur hem in stukken!”

„Wat,” stotterde Rob huilend, „zijt gij ook tegen mij? Wat heb ik u gedaan? Waarom moet ik in stukken gescheurd worden — dat zou ik wel eens willen weten!”

Waarom wilt gij een jongen wurgen, die u geen van beiden ooit eenig kwaad heeft gedaan? En gij wilt nog wel vrouwen heeten!" zei de ontstelde Slijper, zijn oogen wrijvend. „Ik sta verbaasd over u! Waar is uw vrouwelijke zachtheid?"

„Jij ondankbare hond!" beet vrouw Brown hem toe. „Jij onbeschaamde, boosaardige rekel!"

„Wat heb ik dan toch gedaan dat gij mij kwalijk kunt nemen, vrouw Brown?" antwoordde de behuilde Rob. „Een oogenblik geleden hieldt ge nog zooveel van mij."

„Mij af te snauwen met zijn korte en norsche antwoorden!" zei de oude vrouw. „Mij! Mij op den schopstoel te durven zetten, omdat ik enkel uit nieuwsgierigheid een praatje wil maken over zijn meester en de dame! Maar ik zal niet meer met je praten, jongetje! Ga nu maar weg!"

„Waarachtig, vrouw Brown," antwoordde de laaghartige Slijper, „ik heb nooit te kennen gegeven dat ik weg wilde gaan. Praat toch zoo niet, vrouw Brown, als het u belieft."

„Ik wil heelemaal niet meer praten," zei vrouw Brown, met een beweging van haar kromme vingers, die hem nog dichter in den hoek deed kruipen. „Geen woord tegen hem zal meer uit mijn mond komen. Het is een ondankbare hond. Ik trek mijn handen van hem af! Laat hij nu maar gaan. Ik zal hem anderen op zijn dak sturen, die wel te veel zullen praten, die zich niet zullen laten afsnauwen; die als bloedzuigers aan hem vast zullen kleven, en hem als vossen zullen nasluipen. Hij kent ze. Hij kent zijn oude streken en kameraads wel. Als hij ze vergeten is, zullen zij ze hem gauw weer te binnen brengen. Laat hij nu maar gaan, en zien hoe hij op zijn meesters zaken zal passen, en zijn meesters geheimen zal bewaren, als hij zulk gezelschap altijd bij zich heeft. Ha, ha! Hij zal dan andere menschen vinden dan jou en mij, Ally, al houdt hij zich zoo gesloten voor ons. Laat hij nu maar gaan, laat hij nu maar gaan!"

Tot onbeschrijflijken angst van den Slijper, bleef het kromme oude wijf, onder een aanhoudend herhalen van deze woorden, om hem heen draaien in een kring van ongeveer vier voet middellijn, terwijl zij haar vuist boven zijn hoofd schudde en haar mond in allerlei leelijke bochten wrong.

„Vrouw Brown," pleitte Rob, een beetje uit zijn hoek komend, „gij zoudt toch zeker een armen jongen niet willen benadeelen, als gij u beter hebt bedacht en bedaard zijt geworden, is 't wel?"

„Spreek niet tegen mij," zei vrouw

Brown, nog steeds haar kring beschrijvend. „Laat hij nu maar gaan, laat hij nu maar gaan!"

„Vrouw Brown," hervatte de gemartelde Slijper, „ik had niet bedoeld — O, wat is het toch erg als een jongen eenmaal zoover komt! — Ik was alleen maar te voorzichtig om te praten, vrouw Brown, omdat ik dat altijd ben, omdat hij alles te weten kan komen; maar ik had wel kunnen weten dat het niet verder zou komen. Ik heb heusch zelf grooten lust," met een allerjammerlijkst gezicht, „om een beetje te praten, vrouw Brown. Ga toch niet zoo te keer, als het u belieft. Och, zoudt gij niet zoo goed willen zijn een goed woordje voor een armen jongen te doen?" zei de Slijper, zich wanhopig op de dochter beroepend.

„Kom, moeder, gij hoort wat hij zegt," viel zij met haar stoeve stem en een ongeduldige beweging van haar hoofd er op in. „Probeer het nog eens met hem, en als gij weer ongenoegen met hem krijgt, ruineer hem dan en laat hem loopen."

Vrouw Brown, door deze teerhartige vermaning bewogen, naar het scheen, begon te huilen; en trapsgewijze vermurwd, sloot zij den boetvaardigen Slijper in haar armen, die haar met een heel benauwd gezicht nogmaals en nogmaals vergiffenis vroeg, en zich eindelijk, als een weerloos slachtoffer, weer op zijn vorige plaats zette, dicht naast zijn achtenswaardige vriendin, die hij, met een gezicht, waarop de tegenstrijdigste uitdrukkingen elkaar afwisselden, toeliet haar arm door den zijnen te steken en hem zoo vast te houden.

„En hoe maakt je meester het, lieve jongen?" zei vrouw Brown, nadat zij, in deze vriendschappelijke houding gezeten, elkaar nog eens hadden toegedronken.

„Sst! Als gij zoo goed wilt zijn een beetje zachter te spreken, vrouw Brown," smeekte Rob. „Wel, hij maakt het tamelijk goed, zou ik denken. Dank u."

„Je bent toch niet buiten dienst, Robby?" zei vrouw Brown op een fleemenden toon.

„Wel, eigenlijk niet buiten dienst, en ook niet in dienst," stotterde Rob. „Ik — ik krijg nog mijn geld, vrouw Brown."

„En hoeft daarvoor niets te doen, Rob?"

„Niets bijzonders op 't oogenblik, vrouw Brown, behalve — mijn oogen openhouden," zei de Slijper en liet zijn oogen angstig rondgaan.

„Meester in het buitenland, Rob?"

„Om alle goedheid, vrouw Brown, zoudt ge niet over wat anders een praatje kunnen maken?" riep de Slijper met een uitbarsting van wanhoop uit.

Daar de ongeduldige vrouw Brown dadelijk opstond, hield de gemartelde Slijper haar vast, en stotterde: „Ja, ja, vrouw Brown. Ik geloof dat hij in het buitenland is. Waar kijkt ze zoo naar?” voegde hij er bij, op de dochter doelend, wier oogen gevestigd waren op het gezicht, dat nu achter hem te voorschijn kwam.

„Stoor je niet aan haar, jongen,” zei de oude vrouw, hem steviger vasthoudend, om te beletten dat hij omkeek. „Dat is haar manier zoo. Vertel mij eens, Rob — heb jij ooit de dame gezien, lieve jongen?”

„Och, vrouw Brown, welke dame?” riep de Slijper op een jammerlijken smeektoon.

„Welke dame?” antwoordde zij bits. „De dame. Mevrouw Dombey.”

„Ja, ik geloof dat ik haar eens gezien heb,” antwoordde Rob.

„Dien avond toen zij wegging, Robby, hè?” beet de oude vrouw hem in het oor, en lette op elke verandering van zijn gezicht. „Ja, ik weet wel dat het dien avond was.”

„Wel, als gij wist dat het dien avond was, vrouw Brown,” antwoordde Rob, „dan hoeft gij een jongen ook niet zoo te knijpen, om het hem nog eens te laten zeggen.”

„Waar zijn zij dien avond naar toe gegaan, Rob? Hoe gingen zij? Lachte ze of hilde ze? Vertel mij er alles van,” zei de oude heks, hem nog stijver vasthoudend, en de hand, die door haar arm getrokken was, met haar andere hand knijpend, terwijl zij hem strak in zijn gezicht keek. „Kom! Begin! Ik wil er alles van weten. Wat zeg je, Rob, mijn jongen? Jij en ik kunnen samen wel een geheim bewaren. Dat hebben wij wel eens meer gedaan. Waar zijn zij eerst naar toe gegaan?”

De rampzalige Slijper deed hijgend zijn mond open, maar zweeg.

„Ben je stom geworden?” zei het oude wijf toornig.

„Wel neen, vrouw Brown. Maar gij verwacht, dat een jongen een bliksemstraal zal zijn. Ik wou, dat ik de electriciteit zelf was,” mompelde de benauwde Slijper. „Dan zou ik iemand een schok geven, waar zij haar bekomst aan zou hebben.”

„Wat zeg je?” vroeg het oude wijf grijnzend.

„Dat ik eens op uw gezondheid wou drinken, vrouw Brown,” antwoordde de valsche Rob, zijn troost in het glas zoekend. „Waar zijn zij eerst naar toe gingen, vraagt ge? Hij en zij, bedoelt ge?”

„Ja,” zei de oude vrouw gretig. „Die twee.”

„Wel, zij gingen nergens naar toe — niet samen, wil ik zeggen.”

Het oude wijf keek hem aan alsof zij veel lust had hem nog eens bij zijn haar en zijn keel te grijpen; maar zij liet zich weerhouden door een zekere knorrige geheimzinnigheid in de uitdrukking van zijn gezicht.

„Dat was het slimme er van,” zei de tegenstribbelende Slijper. „Zoo komt het, dat niemand hen heeft zien weggaan, of heeft kunnen zeggen hoe zij weggegaan zijn. Zij gingen ieder een anderen weg, vrouw Brown.”

„Ja, ja! Om op een afgesproken plaats bij elkaar te komen,” zei het oude wijf grinnikend, nadat zij hem een oogenblik scherp had aangekeken.

„Wel, als zij elkaar niet ergens wilden opzoeken, dunkt mij, dat zij evengoed thuis hadden kunnen blijven, niet waar, vrouw Brown?” antwoordde de onwillige Slijper.

„Wel, Rob? Wat verder?” zei het oude wijf, zijn arm nog steviger door den haren trekkend, alsof zij bang was dat hij haar nu zou ontglippen.

„Wat, hebben wij nog niet genoeg gepraat, vrouw Brown?” zei Rob, die van angst en door den drank zoo huilerig was geworden, dat hij bijna geen woord kon spreken, zonder zijn manchet in zijn oog te duwen en een jankend geluid te laten hooren. „Of zij dien avond lachte, niet waar? Hebt gij niet gevraagd of zij lachte, vrouw Brown?”

„Of hilde?” zei het oude wijf toestemmend knikkend.

„Geen van beide,” zei de Slijper. „Zij hield zich zoo stijf, den heelen tijd — och, ik zie wel dat gij mij wilt uithooren, vrouw Brown. Maar gij moet er eerst een duren eed op doen, dat gij het nooit aan iemand zult vertellen.”

Vrouw Brown deed dit heel bereidwillig, wat zij ook gerust kon doen, daar zij niets anders bedoelde dan den verborgen luis-teraar alles zelf te laten hooren.

„Nu dan, den heelen weg langs, toen ik met haar naar Southampton reed, hield zij zich zoo stijf als een steenen beeld,” zei de Slijper. „Den volgenden ochtend nog precies zoo, vrouw Brown. En toen ik voor het aanbreken van den dag met haar naar de pakboot ging — ik alsof ik haar knecht was, die haar veilig aan boord moest brengen — was zij ook nog zoo. Zijt gij nu tevreden, vrouw Brown?”

„Neen, Rob, nog niet,” antwoordde vrouw Brown kortaf.

„Hoor die vrouw nu eens aan!” riep de Slijper jammerend uit. „Wat wilt ge dan nog meer weten, vrouw Brown?”

„Waar is je meester gebleven? Waar ging

hij naar toe?" vroeg zij, hem nog stevig vasthoudend en scherp aankijkend.

"Bij mijn ziel, dat weet ik niet, vrouw Brown," antwoordde Rob. "Bij mijn ziel, ik weet niet wat hij gedaan heeft, of waar hij naar toe ging, of iets van hem. Ik weet alleen wat hij mij op het laatst nog heeft gezegd, om mij te waarschuwen dat ik mijn mond moest houden; en ik zeg u dit, vrouw Brown, als een vriend: veel liever dan ooit een woord te vertellen van wat wij nu praten, moest gij u zelf liever doodschietsen, of u zelf hier in huis opsluiten, en het in brand steken, want er is niets dat hij niet doen zou om wraak op u te nemen. Gij kent hem niet half zoo goed als ik, vrouw Brown. Gij zijt nooit veilig voor hem, zeg ik u."

"Heb ik geen eed gedaan," zei het oude wijf, "en zal ik dien niet houden?"

"Nu, ik hoop waarachtig dat ge dat doet zult, vrouw Brown," antwoordde Rob eenigszins twijfelachtig, en niet zonder iets dreigends in zijn toon. "In uw eigen belang, zoowel als in het mijne."

Hij keek haar aan terwijl hij haar deze vriendelijke waarschuwing gaf, die hij nog met een hoofdknik versterkte; maar daar hij het onplezierig vond dat gele grijnzende gezicht en de scherpe loerende oogen zoo dichtbij te zien, keek hij weer naar omlaag, en bleef onrustig op zijn stoel heen en weer zitten schuiven, alsof hij zijn best deed, zich op te winden tot een stugge verklaring, dat hij nu geen vragen meer wilde beantwoorden. De oude vrouw, die hem nog stevig vasthield nam deze gelegenheid waar om ongemerkt haar wijsvinger op te steken, als een geheim teeken voor den verborgen luisteraar om bijzonder op te letten op wat er nu zou volgen.

"Rob," zei zij op haar fleemenden toon.

"Lieve hemel, vrouw Brown, wat is er nu weer?" zei de radeloze Slijper.

"Rob, waar hebben de dame en uw meester afgesproken om elkaar te vinden?"

Rob schoof nog onrustiger heen en weer, keek op en weer naar omlaag, beet op zijn duim, veegde dien aan zijn vest af, en zei eindelijk, zijn plaaggeest schuins aankijkend: "Hoe zou ik dat weten, vrouw Brown?"

De oude vrouw stak nog eens haar vinger op en zei: "Kom jongen. Nu je zooveel gezegd hebt, moet je niet blijven steken. Ik wil het weten."

Rob liet haar een poos op antwoord wachten en barstte toen radeloos uit: "Hoe kan ik de namen van die vreemde plaatsen uitspreken, vrouw Brown? Wat zijt ge toch onredelijk!"

"Maar je hebt het toch gehoord, Robby," hervatte zij dringend, "en hoe klonk het? Kom!"

"Ik heb het heelemaal niet gehoord, vrouw Brown," antwoordde de Slijper.

"Dan," hervatte zij snel, "heb je het geschreven gezien en kun je het spellen."

Met een wreveligen uitroep, het midden houdend tusschen lachen en huilen — want hij moest de slimheid van vrouw Brown eenigszins bewonderen, hoe erg zij hem ook kwelde — haalde Rob een stukje krijt uit zijn vestzakje. De oogen van het oude wijf begonnen te schitteren toen zij het tusschen zijn duim en vinger zag blinken, en haastig ruimte makend op de vurenhouten tafel, om hem het woord daar te laten neerschrijven, gaf zij met haar bevende hand nog eens het vorige teeken.

"Nu zeg ik u van tevoren, vrouw Brown," zei Rob, "dat gij mij niets meer hoeft te vragen. Ik wil op niets meer antwoord geven, en ik kan het ook niet. Hoelang het nog duren moest voor zij elkaar vonden, of wie het bedacht dat zij ieder alleen zouden gaan, daarvan weet ik niet meer dan gij. Ik weet er verder niets van. Als ik u nu nog zeg hoe ik dat woord gevonden heb, zult gij dat wel gelooven. Zal ik u dat zeggen, vrouw Brown?"

"Ja, Rob."

"Nu dan, vrouw Brown. Maar dan moet ge mij verder niets meer vragen," zei Rob, haar aankijkend met oogen, die nu dof en slaperig begonnen te worden.

"Geen woord meer," zei vrouw Brown.

"Wel, het was dan op deze manier. Toen zeker iemand de dame bij mij liet, gaf hij haar een papiertje met een geschreven adres, ingeval zij het vergeten mocht, zei hij. Maar zij was niet bang om het te vergeten, want zij verscheurde het zoodra hij haar zijn rug had toegekeerd en toen ik de trede van het rijtuig opsloeg vond ik een van de stukjes — de andere gooide zij uit het portier, denk ik, want ik vond er later niet één meer, hoewel ik er naar zocht. Er stond maar één woord op, en dat was dit, als gij het dan moet en zult weten. Maar onthoud, gij hebt een eed gedaan, vrouw Brown."

Vrouw Brown wist dat wel, zei zij, en Rob, die nu niets meer te zeggen had, begon langzaam en stijf op de tafel te schrijven.

"D," zei de oude vrouw hardop, toen hij die letter gezet had.

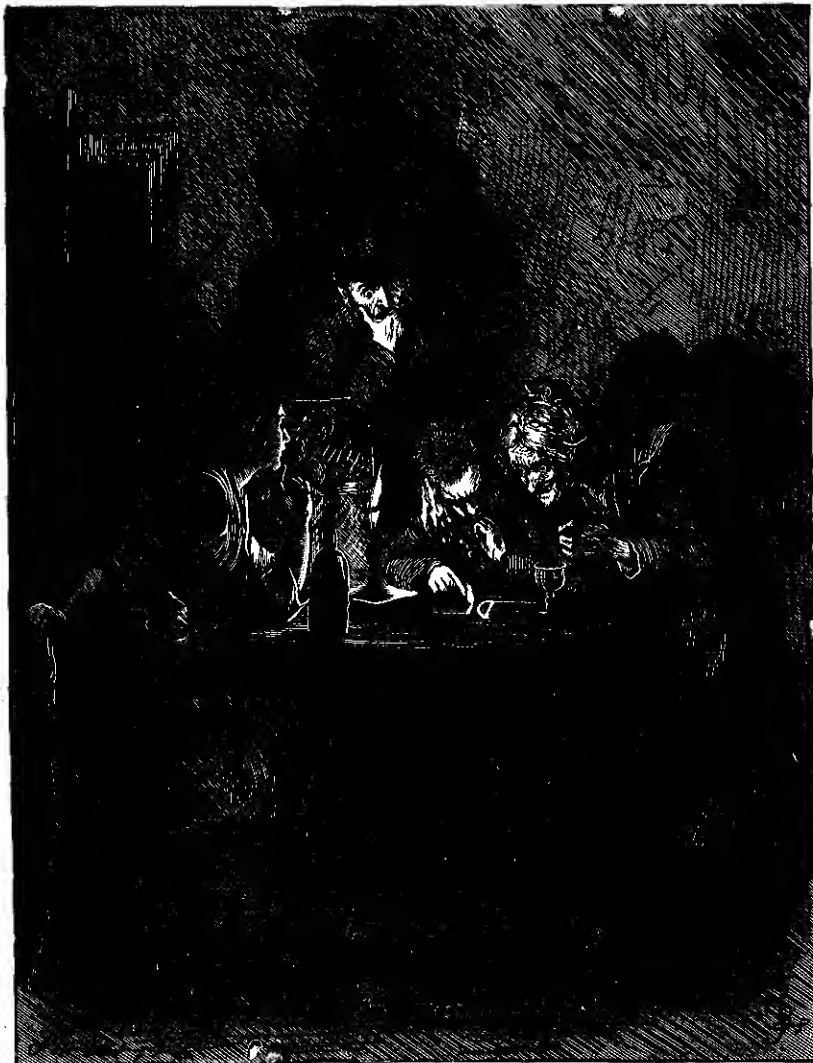
"Wilt gij uw mond wel eens houden, vrouw Brown?" riep hij, de letter met zijn hand bedekkend en zich driftig naar haar

EEN DUIDELIJKE AANWIJZING

omkeerend. „Ik wil het zoo niet gelezen hebben. Houdt u stil, hoort gij?”

„Schrijf dan wat groot, Rob,” antwoordde zij, haar geheime teeken herhalend, „want mijn oogen zijn niet goed meer, zelfs niet voor drukletters.”

aan den overkant nauwkeurig op, hoe die hand de letters vormde, en sprak zij elke letter met haar lippen uit, maar zonder geluid te laten hooren. Telkens sloeg zij haar oogen naar Dombey op en keek deze naar haar, alsof zij wederkeerig door elkaar be-

D. I. J. O. N.

Onvergenoegd mompelend, ging Rob met kennelijken tegenzin weer aan het werk. Terwijl hij laag met zijn hoofd bukte, kwam de man, ter wiens informatie hij zonder het te weten werkte, achter de deur vandaan tot dicht achter hem, en keek over zijn schouder naar zijn op de tafel voortkruipende hand. Tegelijk lette Alice, van haar stoel

vestigd wilden worden, en zoo spelden zij beiden: D. I. J. O. N.

„Daar!” zei de Slijper, haastig zijn handpalm nat makend, om het woord weer uit te vegen; en nog niet met dat uitvegen tevreden, de tafel met zijn mouw boenend, tot zelfs het wit van het krijt niet meer op de planken te zien was. „Nu hoop ik dat ge te-

vreden zijt, vrouw Brown!"

Als bewijs dat zij dit was, liet de oude vrouw zijn arm los en klopte hem op zijn rug, en de Slijper, door verdriet, inspanning en den drank overweldigd, sloeg zijn armen op de tafel over elkaar, liet zijn hoofd daarop neerzakken en viel in slaap.

Niet voordat hij eenigen tijd had geslapen en rustig snurkte, keerde de oude vrouw zich naar de deur, waarachter Dombey zich weer verborgen had, en wenkte zij hem de kamer door te komen en weg te gaan. Zelfs toen bleef zij bij Rob staan oppassen, gereed om haar handen voor zijn oogen te houden, of zijn hoofd op de tafel neer te duwen, als hij het mocht opheffen, terwijl die voorzichtige voetstap de kamer doorging. Maar hoewel zij scherp op den slapende lette, zij lette niet minder scherp op den wakende; en toen hij haar hand met de zijne aanraakte en in weerwil van zijn voorzichtigheid een gouden klank liet hooren, schitterden haar oogen als die van een raaf.

De donkere blik van de dochter volgde hem naar de deur, en zag wel hoe bleek hij was, en hoe zijn haastige tred aanduidde, dat het minste oponthoud hem onverdraaglijk was, en hoe hij brandde van ongeduld om maar op weg te komen. Toen hij de deur achter zich sloot, keek zij naar haar moeder om. Het oude wijf kwam snel naar haar toe, opende haar hand om te laten zien wat zij er in had, kneep ze in haar gierigheid dadelijk weer dicht en fluisterde:

"Wat zal hij nu doen, Ally?"

"Een ongeluk," zei de dochter.

"Een moord?" vroeg de oude vrouw.

"Hij is dol genoeg in zijn gekwetsten trots, voor zoover wij kunnen zeggen, of hij zelf kan zeggen."

Haar blik was nog vuriger dan die van haar moeder, maar haar gezicht was volkomen kleurloos, tot haar lippen toe.

Zij spraken niet meer, maar bleven van elkaar verwijderd zitten; de moeder telde haar geld, de dochter verdiepte zich in haar gedachten; beider oogen flikkerden in de duisternis van de flauw verlichte kamer. Rob snurkte. De papegaai, waarop niemand lette, was de eenige die zich bewoog. Hij plukte en rukte met zijn krommen bek aan de tralies van zijn kooi, en klauterde als een vlieg langs het koepeldak, en met zijn kop vooruit weer naar beneden, en scheen dol van ongeduld om los te breken, alsof hij het gevaar van zijn meester kende, en naar hem toe wilde vliegen om hem te waarschuwen.

HOOFDSTUK LIII.

Nog meer berichten.

Er waren twee verwanten van den verrader — de broer en zuster, die hij verzaakt had — op wie het gewicht van zijn schuld bijna even zwaar drukte, als op den man, dien hij zoo diep beleedigd had. Hoezeer de wereld hem door haar nieuwsgierigheid martelde, bewees zij Dombey toch den dienst om hem kracht te geven tot vervolging en wraak. Zij prikkelde zijn trots, zij verwrong het eenige denkbeeld, dat zijn leven vervulde, tot een nieuwe gedaante, en maakte de bevrediging van zijn wraakzucht tot een doel waarin zijn heele bestaan zich oploste. Al de onbuigzaamheid en onverzoenlijkheid van zijn karakter, al de stroefheid en somberheid daarvan, al zijn overdreven gevoel van eigenwaarde, al zijn ijverzuchtige drift om het minste gebrek aan erkenning van zijn waarde bij anderen te bestraffen, dat alles vereenigde zich als even zooveel waterstroomden tot één rivier, die hem op haar golven meevoerde. De hartstochtelijkste en opvliegendste mensch zou een zachter vijand zijn geweest dan de zoodanig opgewonden Dombey. Een wild dier had zich gemakkelijker laten stuiten of kalmeeren dan de deftige heer, zonder rimpeltje in zijn gesteven das.

Maar juist de hitte van zijn wraakzucht was eenigszins een vergoeding voor de werkeloosheid, waartoe die wraakzucht veroordeeld was. Terwijl hij nog onkundig was van de schuilplaats van den verrader, strekte die om zijn gedachten van zijn eigen ongeluk af te wenden en met een andere verwachting bezig te houden. De broer en de zuster van zijn trouweloozen gunsteling hadden een dergelijke verlichting niet; alles in hun geschiedenis, zoowel in het verleden als in het heden, gaf zijn misdrijf een meer bedroevende beteekenis voor hen.

De zuster dacht wel eens treurig dat hij, als zij bij hem gebleven was als zijn gezellin en vriendin, misschien de misdaad, waartoe hij vervallen was, vermeden zou hebben. Maar toch, wanneer zij zoo dacht, was het zonder berouw over wat zij had gedaan, zonder daarom meer waarde aan haar zelfopoffering toe te schrijven. Maar wanneer deze mogelijkheid den eens verdoelden en nu boetvaardigen broer voor den geest kwam, werd zijn hart door het bitterste zelfverwijt gemarteld. Geen idee om nu vergelding tegen zijn wreeden broer uit te oefenen kwam bij hem op. Nieuwe zelfbeschuldigingen, geheime jammerklach-

ten over zijn eigen onwaardigheid en het onheil waarin hij ook anderen had mee-geleefd, waren de eenige gedachten, waartoe de ontdekking bij hem aanleiding gaf.

Het was op denzelfden dag, waarvan wij in het vorige hoofdstuk den avond hebben beschreven, en toen Dombey's wereld het drukst bezig was met het wegloopen van zijn vrouw, dat het raam van de kamer, waarin broer en zuster aan het ontbijt zaten, verduisterd werd door de schaduw van een man, die dadelijk daarop de open deur inkwam; en deze man was Perch, de kantoorlooper.

„Ik kom zoo vroeg van Ball's Pond aanloopen,” zei Perch, vertrouwelijk de kamerdeur inkijkend, terwijl hij op de mat bleef staan, om zijn schoenen af te vegen, waaraan geen slijk was, „om een boodschap over te brengen, die mij gisteravond opgedragen is. Ik moest u dringend een briefje brengen, mijnheer Carker, voor gij nog waart uitgegaan. Ik zou al een uur vroeger hier zijn geweest,” zei Perch, zich zoetsappig verontschuldigend, „als mijn vrouw niet zoo van de wijs was geweest. Ik heb vannacht niet minder dan vijfmaal gedacht, dat ik haar zou verliezen, dat kan ik u verzekeren.”

„Is uw vrouw zoo ziek?” vroeg Harriët.

„Wel, ziet ge,” zei Perch, zich eerst omkeerend om de deur zorgvuldig te sluiten, „zij trekt zich zoo erg aan wat er met onzen patroon gebeurd is, juffrouw. Haar zenuwen zijn zwak, en gauw in de war. Maar zelfs de sterkste zenuwen zouden door zoo iets ook wel geschokt worden. Gij zelf zult het ook wel erg voelen, daar twijfel ik niet aan.”

Harriët smoorde een zucht en keek naar haar broer om.

„Ik zelf voel het heusch ook, in mijn nederige positie,” vervolgde Perch, even zijn hoofd schuddend, „op een manier zooals ik niet had kunnen gelooven, als ik het niet had moeten ondervinden. Het heeft op mij bijna de uitwerking van sterken drank. Ik heb elken ochtend letterlijk een gewaarwording alsof ik den vorigen avond meer had gebruikt dan goed voor mij was.”

Het voorkomen van Perch strekte ter bevestiging van deze verklaring. Het kentekende een zekere koortsigheid en vermoeidheid, die aan borrels scheen te kunnen worden toegeschreven, en waarvan men waarschijnlijk de oorzaak had kunnen vinden in het voortdurende getrakteerd en ondervraagd worden, dat nu zijn dagelijksche lot was.

„Ik kan daarom heel goed oordeelen,”

zei Perch, weer zijn hoofd schuddend, „over het gevoel van iemand, die in betrekking tot deze pijnlijke omstandigheid eenigszins in een bijzondere positie verkeert.”

Nu wachtte Perch op een vertrouwelijke mededeeling, en daar hij deze niet ontving, kuchte hij achter zijn hand. Toen dit tot niets leidde, kuchte hij achter zijn hoed; en daar ook dit tot niets leidde, zette hij zijn hoed op den grond en zocht in zijn borstzak naar den brief.

„Als ik mij goed herinner, was er geen antwoord noodig,” zei Perch met een vriendelijk lachje; „maar misschien zult ge wel zoo goed willen zijn hem even in te kijken, mijnheer.”

John Carker brak den brief open, waarop het cachet van Dombey stond, en nadat hij den inhoud had gelezen, die heel kort was, zei hij: „Neen. Er is geen antwoord noodig.”

„Dan zal ik u goedenmorgen wenschen, juffrouw,” zei Perch, een stap naar de deur doend, „en ik hoop van harte dat gij u door die ongelukkige omstandigheid niet erger terneer zult laten drukken dan vanzelfsprekend is. De couranten,” zei Perch, weer twee stappen terug doend en broer en zuster tegelijk aansprekend, met een gefluister, dat hoe langer hoe geheimzinniger werd, „zijn zoo gebrand op nieuws er van, dat gij het u niet voorstellen kunt. Een van de zondagsbladen, met een blauwen mantel en een witten hoed, die mij eerst had willen omkopen — hoe ik te zeggen met welk gevolg? — loerde gisteravond om tien minuten voor negenen nog om het kantoor rond. Ik heb hem zelf met zijn oog voor het sleutelgat gezien; maar dat is een patentslot, waar men niet door kan kijken. Een ander,” zei Perch, „met tressen op zijn jas, alsof hij een militair was, zit den heelen dag in het „Koninklijk Wapen” in de zijkamer. Verleden week liet ik mij daar toevallig een kleine opmerking ontglippen, en den volgenden dag, een Zondag, zag ik die tot mijn verwondering gedrukt staan.”

Perch tastte in zijn borstzak, alsof hij het blad er uit wilde halen; maar toen hij geen aanmoediging ontving, trok hij zijn kastoren handschoenen aan, raapte zijn hoed op, en nam afscheid; nog vóór den middag had hij in het „Koninklijk Wapen” en elders aan een uitgelezen gehoor verteld, hoe juffrouw Carker in tranen was uitgebarsten, en zijn beide handen had gegrepen, en gezegd had: „Och, lieve, lieve Perch, dat ik u nog eens zie is de eenige troost die mij overschiet!” en hoe mijnheer John Carker met een vreeselijke stem had gezegd: „Perch, ik verzaak hem. Laat ik hem nooit

meer als mijn broer hooren noemen!"

"Lieve John," zei Harriët, toen zij alleen waren gebleven, en een korte poos hadden gezweven. „Gij krijgt slechte tijding in dien brief."

"Ja. Maar niet onverwacht," antwoordde hij. „Ik had den schrijver gisteren gezien."

"Den schrijver?"

"Mijnheer Dombey. Hij kwam tweemaal het kantoor door terwijl ik er was. Het was mij vroeger gelukt hem te vermijden; maar dat kon ik natuurlijk niet lang hopen te doen. Ik weet wel hoe natuurlijk het is, dat hij mijn aanwezigheid onaangenaam moet vinden. Ik voelde dat toen zelf al."

"Maar hij zei dat toch niet?"

"Neen. Hij zei niets; maar ik zag dat zijn oogen even op mij bleven rusten, en was toen voorbereid op wat er gebeuren zou — op wat gebeurd is. Ik ben afgedankt!"

Zij keek zoo weinig ontsteld en zoo moedig als zij kon, maar het was toch een droevig nieuws om vele redenen.

"Ik hoef u niet te zeggen," zei John Carker, den brief lezend, „waarom uw naam, in verband met den mijnen, hoe verwijderd dat verband ook mag zijn, voortaan een onnatuurlijken klank zou hebben, of waarom de dagelijksche aanblik van iemand, die zoo heet, mij ondraaglijk zou zijn. Ik moet u berichten, dat van heden af alle betrekkingen tusschen ons ophouden, en u verzoeken nooit te trachten eenige relatie met mij of mijn kantoor meer aan te knopen." — Ingesloten vind ik een som, die rijkelijk opweegt tegen wat ik al lang heb voelen aankomen, en dit is mijn ontslag. De hemel weet, Harriët, het is zacht en genadig, als wij alles in aanmerking nemen."

"Als het zacht en genadig is u voor het misdrijf van een ander te straffen, John," zei zij, maar zonder drift, „dan ja."

"Onze familie heeft hem nooit iets anders dan onheil aangebracht," zei John Carker. „Hij heeft heusch wel redenen om voor den klank van onzen naam te huiveren, en te denken, dat er iets slechts en vervloekts in ons bloed zit. Ik zou dat ook bijna denken, Harriët, als zij er niet waart."

"O John, spreekt niet zoo. Als zij eenige bijzondere redenen hebt, zooals zij zegt en denkt — hoewel ik „neen" zeg — om mij lief te hebben, bespaar mij dan het hooren van zulke vreeselijke woorden."

Hij hield zijn handen voor zijn gezicht; maar toen zij bij hem kwam en een daarvan greep, liet hij dit toe.

"Na zooveel jaren is dit afscheid droevig, dat weet ik," zei zijn zuster, „en de oorzaak

daarvan is verschrikkelijk voor ons allebei. Ook moeten wij leven en naar middelen daartoe rondzien. Welnu, daar hoeven wij niet bang voor te zijn. Het is onze trots, en geen verdriet, dat wij samen ons best doen, John."

Een lachje speelde om haar lippen, terwijl zij hem een kus op zijn wang drukte en smeekte om moed te houden.

"O, lieve zuster! Door uw eigen edelmoe-digen wil aan een geruïneerden man gebonden, die zijn goeden naam verspeeld heeft, die zelf geen enkelen vriend heeft, en al uw vrienden van u heeft weggejaagd!"

"John!" zij legde haastig haar hand op zijn lippen. „Om mijnentwill! Denk aan de jaren, die wij samen hebben geleefd!" Hij zweeg. „Laat ik nu zeggen, lieve broer," vervolgde zij, zich stil naast hem neerzettend, „ik heb, evenals gij, dit verwacht, en toen ik er aan dacht, en vreesde dat het gebeuren zou, en er mij zoo goed ik kon op voorbereidde, nam ik mij voor, als het er van kwam, u te zeggen dat ik een geheim voor u bewaard heb, en dat wij wel een vriend hebben."

"Hoe heet onze vriend dan, Harriët?" zei hij met een treurigen glimlach.

"Dat weet ik niet; maar hij heeft mij eens heel ernstig verzekerd, dat hij altijd mijn vriend zou zijn en alleen maar verlangde ons te kunnen dienen; en tot op dezen dag geloof ik hem."

"Harriët!" riep haar broer verwonderd uit; „waar woont die vriend?"

"Dat weet ik ook niet," antwoordde zij. „Maar hij kent ons beiden, en onze geschiedenis — onze heele geschiedenis, John. Dat is de reden waarom ik, op zijn eigen raad, zijn bezoek voor u geheim heb gehouden, opdat het u geen verdriet zou doen dat hij zooveel wist."

"Bezoek! Is hij dan hier geweest, Harriët?"

"Hier, in deze kamer. Eén keer."

"Wat voor een man?"

"Niet jong meer. Hij zei zelf, dat hij sterk begon te grijzen. Maar een brave man, openhartig en edelmoedig, daar ben ik zeker van."

"En maar één keer gezien, Harriët?"

"In deze kamer maar één keer," antwoordde de zuster, met een blosje, dat echter heel vluchtig was, op haar wangen; „maar toen hij hier was, verzocht hij mij dringend, mij eens in de week aan hem te laten zien, als hij voorbijkwam, als bewijs dat wij het nog goed maakten, en nog altijd niets van hem noodig hadden. Want ik zei hem, toen hij ons alle diensten aanbood,

die hij bewijzen kon — wat het doel van zijn bezoek was — dat wij niets noodig hadden."

"En eens in de week...."

"Sedertdien is hij elke week, en altijd op denzelfden dag en op hetzelfde uur, hier voorbijgekomen; altijd te voet, en altijd denzelfden kant opgaand — naar Londen toe; en nooit heeft hij zich langer opgehouden, dan om voor mij te buigen, en vroolijk met zijn hand te wuiven, zooals een vriendelijke bejaarde bloedverwant zou doen. Hij beloofde dit, toen hij om die zonderlinge ontmoetingen verzocht, en hij heeft zoo trouw en vriendelijk zijn woord gehouden, dat, al mocht ik in het begin een kleine ongerustheid voelen — wat ik toch niet geloof, John, zijn toon was zoo eenvoudig en oprecht — die ongerustheid toch al heel gauw verdween, en ik werkelijk blij was als de dag kwam. Verleden Maandag — den eersten na die verschrikkelijke gebeurtenis — is hij niet voorbijgekomen; en ik heb mij afgevraagd of zijn wegblijven ook eenigszins met het gebeurde in verband kan staan."

"Hoe zoo?" vroeg haar broer.

"Ik weet niet hoe. Ik heb alleen maar gedacht dat het zonderling was dat het zoo uitkwam, maar niet geprobeerd het te verklaren. Ik ben overtuigd dat hij wel terug zal komen. Als hij dat doet, lieve John, laat ik hem dan zeggen dat ik eindelijk met u gesproken heb, en laat ik u samenbrengen. Hij zal ons zeker aan een nieuw bestaan helpen. Hij verlangde alleen maar iets te kunnen doen, zei hij, om mij en u het leven aangenaamer en gemakkelijker te maken; en ik heb hem beloofd, dat ik aan hem zou denken, als wij ooit een vriend noodig hadden. Dan zou zijn naam geen geheim meer blijven."

"Harriët," zei haar broer, die met de grootste aandacht had geluisterd, „beschrijf mij dien heer toch eens. Ik moet iemand toch wel kennen, die mij zoo goed kent."

Zijn zuster beschreef zoo duidelijk en levendig als zij kon de gelaatstrekken, de gestalte en de kleeding van den vreemde; maar John Carker, hetzij hij het origineel niet kende, of omdat er aan haar beschrijving iets mankeerde, of omdat zijn gedachten, terwijl hij peinzend heen en weer stapte, te verstrooid raakten, herkende het portret, dat zij voor hem schilderde, niet.

Er werd echter afgesproken, dat hij het origineel zou zien, wanneer dit zich de volgende maal vertoonde. Toen dit was vastgesteld, ging de zuster met een minder angstig hart aan haar huiselijke bezigheden;

en de grijscharige man, gewezen jongste klerk op het kantoor van Dombey, wijdde den eersten dag van zijn ongewone vrijheid aan den arbeid in zijn tuin.

Het was laat in den avond, en de zuster zat te naaien, terwijl de broer haar voorlas, toen zij door een kloppen aan de deur werden gestoord. Bij den onbestemden angst, waarin zij nu in verband met hun voortvluchtigen broer verkeerden, had dit ongewone geluid bijna iets schrikbaanjagends. Terwijl de broer naar de deur ging, zat de zuster vreesachtig te luisteren. Iemand sprak hem aan, en hij gaf antwoord en scheen verwonderd te zijn; en na nog enkele woorden, kwamen de twee samen dichterbij.

"Harriët," zei haar broer, den nog zoo laat komenden bezoeker binnenlatend en met een zachte stem sprekend, „mijnheer Morfin — de heer, die zoo lang gelijk in rang met James op het kantoor is geweest."

Zijn zuster deinsde terug alsof zij een spook had gezien. In de deur stond de onbekende vriend, met zijn zwarte, met grijs doorspikkelde haren, het blozende gezicht, het breede heldere voorhoofd en de lichtbruine oogen, wiens geheim zij zoo lang had bewaard.

"John!" zei zij, half ademloos. „Dit is de heer, over wien ik u vandaag heb gesproken."

"Die heer, juffrouw Harriët," zei de bedoelde persoon, nu binnenkomend, want hij was een oogenblik in de deur blijven staan, „is bijzonder verheugd u dit te hooren zeggen; hij heeft onderweg al allerlei manieren bedacht om een verklaring te geven, en was met geen enkele daarvan tevreden. Mijnheer John, ik ben hier niet heelemaal vreemd. Gij waart zooeven verbaasd; toen gij de deur voor mij opendeed. Ik zie dat gij nu nog verbaasder zijt. Nu, dat is in zulke omstandigheden heel begrijpelijk. Als wij niet zulke slaven van de gewoonte waren, zouden wij niet half zoo dikwijls reden hebben om verbaasd te zijn."

Hij had intusschen Harriët gegroet met die innemende mengeling van hartelijkheid en eerbied, die zij zich zoo goed herinnerde, zich dicht bij haar neergezet, zijn handschoenen uitgetrokken en deze in zijn hoed op de tafel geworpen.

"Er is niets verwonderlijks in," zei hij, „dat ik verlangen heb gekregen uw zuster te zien, mijnheer John, of dat ik dat verlangen op mijn eigen manier heb bevredigd. Wat de regelmatigheid van mijn bezoeken sedert dien tijd betreft (waarover zij mischien tegen u gesproken zal hebben), daar

is niets buitengewoons in. Zij werden al heel gauw een gewoonte; en wij zijn slaven der gewoonte — slaven der gewoonte."

Zijn handen in zijn zakken stekend en in zijn stoel achteroverleunend, keek hij broer en zuster aan, alsof het iets belangwekkends voor hem was hen bij elkaar te zien; en toen vervolgde hij, met een zekere peinzende wreveligheid:

"Het is diezelfde gewoonte, die sommige menschen, die tot betere dingen in staat zouden zijn, in den trots en de hardnekkigheid van Lucifer bevestigt — andere in schurkerij verhardt — die ons van dag tot dag, al naar gelang van onzen aard, tot beelden doet versteenen, en ons even onvatbaar maakt als steenen beelden voor nieuwe indrukken en overtuigingen. Ik zal u over den invloed van de gewoonte op mij laten oordeelen, John. Jarenlang heb ik mijn geringe, nauwkeurig afgepaste aandeel gehad aan het beheer van Dombey's kantoor, en heb ik uw broer (die zich een schurk heeft getoond — uw zuster zal mij wel vergeven dat ik daar gewag van moet maken) zijn invloed al meer en meer zien uitbreiden, tot hij het kantoor en zijn eigenaar tot zijn speelbal had gemaakt; en heb ik u dagelijks aan uw lessenaar achteraf zien zwoegen, en ben ik tevreden geweest als men mij buiten mijn vaste werk maar zoo weinig mogelijk lastig viel, en heb ik alles om mij heen dag aan dag maar laten voortloopen als een groote machine — zoo was ik het gewoon en die machine was het gewoon — en heb ik alles maar genomen zooals het was, en alles beschouwd alsof het zoo hoorde. Mijn Woensdagavonden kwamen geregeld terug, en onze quartet-bijeenkomsten werden geregeld gehouden, mijn violoncel was altijd goed gestemd, en in mijn wereld was niets, dat niet zoo hoorde — of zoo al iets, dan toch niet veel — en veel of weinig, het ging mij niet aan."

"Ik durf er voor in te staan, dat er al dien tijd niemand op het kantoor meer geacht en bemind is geweest dan gij, mijnheer," zei John Carker.

"Och! Goedaardig en handelbaar genoeg, durf ik te zeggen," zei de ander, "een gewoonte van mij. Dat beviel het hoofd van het kantoor, het beviel den man die hem regeerde, en het beviel mij het beste van allemaal. Ik deed wat mij was opgedragen, trachtte bij geen van beiden in 't gevlj te komen, en was blij dat ik een functie had, waarbij dit niet noodig was. Zoo had ik tot nu toe kunnen voortgaan, als mijn kamer niet een bijzonder dunnen muur had gehad. Gij kunt uw zuster zeggen, dat zij

maar met een houten beschot van de kamer was afgescheiden, waarin de man zat, die er nu niet meer komt."

"Die kamers liggen naast elkaar, waren vroeger misschien één kamer geweest, en waren zoo van elkaar afgeschoten als mijnheer Morfin daar zegt," zei haar broer, en keek weer naar hem, op het vervolg van zijn verklaring wachtend.

"Ik heb daar dikwijls gefloten, gezongen, ben de heele sonate in B. van Beethoven doorgegaan, om hem te waarschuwen dat ik hem kon hooren," zei Morfin, "maar hij lette nooit daarop. Het gebeurde wel is waar zelden, dat mij iets ter oore kwam, wat niet voor andere ooren bestemd was. Maar als dat gebeurde, en ik niet op de een of andere manier kon verhinderen dat ik het hoorde, ging ik weg. Zoo ging ik eens weg, John, onder een gesprek tusschen twee broers, waarbij in het begin de jonge Walter Gay aanwezig was. Maar ik had er toch iets van gehoord voor ik de kamer uit kon komen. Gij zult er u misschien genoeg van herinneren, om uw zuster te kunnen zeggen van welken aard het was."

"Het liep over het verleden, Harriët," zei haar broer zacht, "en over het verschil van onze positie op het kantoor."

"De zaak was niet nieuw voor mij, maar verscheen mij toen in een nieuw daglicht. Ik werd geschokt in mijn gewoonte — de gewoonte van negen tienden van de wereld — om te gelooven, dat alles om mij heen zoo was als het behoorde, alleen omdat ik er aan gewoon was," zei Morfin, "en als het ware gedwongen om over de twee broers en hun geschiedenis na te denken. Ik geloof, dat het bijna de eerste keer van mijn leven was dat ik mij zelf afvroeg: hoe zullen heel veel dingen, die ons nu vertrouwd zijn en als het ware vanzelf spreken, er uitzien, als wij ze uit dat nieuwe en verwijderde oogpunt beschouwen, waarop wij ons allen eens zullen moeten plaatsen? Ik was na dien ochtend wat minder goedhartig, zooals men dat noemt, wat minder met mij zelf en anderen tevreden."

Hij zat een poos met zijn vingers op de tafel te trommelen, en hervatte toen haastig, als verlangde hij om spoedig door zijn bekentenis heen te komen:

"Voor ik wist wat ik doen zou, had er een tweede gesprek tusschen dezelfde broers plaats, waarin de zuster genoemd werd. Ik had toen geen gemoedsbezwaren om mij zooveel van dat gesprek in de ooren te laten klinken, als mij door het beschot bereikte. Ik beschouwde die verdwaalde

klanken als mijn rechtmatige eigendom. Daarna kwam ik hier om de zuster zelf te zien. De eerste maal bleef ik aan het tuinhek staan, en veinsde naar een armen buurman te komen informeerden; maar ik raakte van mijn onderwerp af, en ik geloof dat juffrouw Harriët mij wantrouwde. De tweede maal vroeg ik verlof om binnen te komen, kwam binnen en zei wat ik wenschte te zeggen. Uw zuster gaf mij toen redenen op, die ik niet durfde te bestrijden, om geen hulp van mij te willen aannemen; maar ik bracht een middel tot gemeenschap tusschen ons tot stand, dat ongestoord bleef tot voor enkele dagen, toen ik door de gewichtige zaken, waarvoor ik te zorgen had, verhinderd werd mijn gewone wandeling te maken."

"Hoe weinig heb ik dat vermoed," zei John Carker, „terwijl ik gewoon was u elken dag te zien, mijnheer. Als Harriët uw naam had kunnen raden..."

"Wel, om u de waarheid te zeggen, John," viel de ander er op in, „ik hield dien om twee redenen stil. Ik weet niet of de eerste op zich zelf niet al voldoende zou zijn geweest; maar het past niet zich te laten voorstaan op goede voornemens, en daarom had ik besloten mij niet bekend te maken voor ik in staat was u den een of anderen werkelijken dienst te bewijzen. Mijn tweede reden was, dat ik nog altijd hoopte op een flauwe mogelijkheid, dat uw broer tot een betere gezindheid voor u beiden zou komen; en in dat geval begreep ik, dat als een man met zijn achterdochtige karakter ontdekte dat ik heimelijk uw vriend was geweest, dit een nieuwe en noodlottige reden tot verdeeldheid zou kunnen worden. Ik besloot, wel is waar met gevaar om zijn ongenoegen tegen mij zelf te keeren — wat mij onverschillig zou zijn geweest — een gelegenheid waar te nemen om u bij het hoofd van het kantoor een dienst te bewijzen; maar de drukte van een sterfgeval, een verloving, een huwelijk en huiselijk ongenoegen, hebben ons sedert lang geen ander hoofd gelaten dan uw broer. En het zou beter voor ons geweest zijn," zei hij, terwijl hij zijn stem liet dalen, „dat wij een levenlooze romp waren geweest."

Hij scheen zich bewust, dat deze laatste woorden hem tegen zijn wil waren ontsnapt, en zijn eene hand aan den broer en de andere aan de zuster toestekend, vervolgde hij:

"Alles wat ik kon verlangen te zeggen, en nog meer, heb ik nu gezegd. Wat ik bedoel, is meer dan woorden kunnen zeggen, wat ik hoop dat gij begrijpt en gelooft. De

tijd is gekomen, John — hoewel allerongelukkigst gekomen — dat ik u helpen kan, zonder u te hinderen in die worsteling tot herstel van uw naam, die zooveel jaren heeft geduurd, daar gij vandaag buiten eigen toedoen daarvan zijt bevrijd. Het is laat; ik hoef vanavond niets meer te zeggen. Gij zult den schat, dien gij hier hebt, wel bewaren, zonder dat ik u daartoe raad geef of aanspoor."

Met deze woorden stond hij op om weg te gaan.

"Maar gij moet voorgaan, John," zei hij half schertsend; „en neem een licht mee, zonder te zeggen wat gij zeggen wilt, wat het ook zijn mag;" John's hart was vol, en hij had het graag door te spreken willen verlichten; „en laat ik een woordje met uw zuster spreken. Wij hebben wel eens meer alleen gesproken, ook in deze kamer, hoewel het natuurlijker schijnt met u hier."

Hem met zijn oogen naar buiten volgend, wendde hij zich vriendelijk tot Harriët en zei met een zachtere stem en een veel ernstiger gezicht:

"Gij wenscht mij iets te vragen omtrent den man, wiens zuster gij het ongeluk hebt te zijn."

"Ik ben bang er naar te vragen," zei Harriët.

"Gij hebt, mij meer dan eens zoo ernstig aangekeken," hervatte Morfin, „dat ik uw vraag wel meen te kunnen raden. Heeft hij geld meegenomen? Is het dat?"

"Ja."

"Dat heeft hij niet."

"Daarvoor dank ik den hemel," zei Harriët, „om der wille van John."

"Dat hij het in hem gestelde vertrouwen op vele manieren heeft misbruikt," zei Morfin; „dat hij meer voor zijn eigen voordeel heeft gehandeld en gespeculeerd dan voor dat van het kantoor, dat hij vertegenwoordigde; dat hij het hoofd van het kantoor heeft verlok tot groote waagstukken, die dikwijls op geweldige verliezen uitliepen; dat hij de ijdelheid en eierzucht van zijn patroon altijd heeft geprikkeld, terwijl het zijn plicht zou zijn geweest die tegen te gaan en hem te toonen, zooals hij had kunnen doen, welke gevolgen zij hier en daar hadden — dat alles zal u misschien nu niet verwonderen. Er zijn ondernemingen op touw gezet, om den roem van de uitgebreide middelen van het kantoor nog meer te verhoogen, en het in een trotsch contrast met andere kantoren te doen uitkomen, waarvan men zich de mogelijke gevolgen bijna niet durft voor te stellen — enkele kleine nadeelige omstandigheden zouden

die gevolgen waarschijnlijk verderfelijk doen worden. Onder al de veelvuldige transacties van het kantoor, over bijna de heele wereld verspreid — een groot labyrinth, waarvan hij alleen den draad had — heeft hij gelegenheid gehad, en schijnt hij die gebruikt te hebben, om de resultaten van al die zaken, als er naar geïnformeerd werd, in het onzekere te houden, en in plaats van bepaalde opgaven, algemeene schattingen en begrotingen te geven. Maar sedert onlangs — gij kunt mij toch wel volgen, juffrouw Harriët?"

"Ja, ja!" antwoordde zij, hem angstig aankijkend. "Ik smeek u, zeg mij ineens het ergste."

"Sedert eenigen tijd schijnt hij zich de grootste moeite te hebben gegeven om deze resultaten zoo duidelijk te maken, dat men ze, bij het nazien van de boeken, hoe talrijk en verschillend zij ook zijn, bijna vanzelf moet vinden. Het is alsof hij zijn patroon met één slag wilde doen zien, waartoe hij door den hartstocht, die hem beheerscht, gekomen is. Dat het zijn voortdurende toeleeg is geweest, dien hartstocht verraderlijk te vleien en te prikkelen, is ontwijfelbaar. Daarin bestaat voornamelijk zijn schuld met betrekking tot de zaken van het kantoor."

"Nog één woord voor gij weggaat, mijnheer," zei Harriët. "Er is toch geen gevaar bij dat alles?"

"Hoezoo, gevaar?" zei hij eenigszins aarzelend.

"Voor het crediet van het kantoor?"

"Ik kan niet nalaten u duidelijk te antwoorden en u volkomen te vertrouwen," zei Morfin, nadat hij haar een oogenblik had aangekeken.

"Dat kunt gij, dat kunt gij werkelijk."

"Daarvan ben ik overtuigd. Gevaar voor het crediet van het kantoor. Neen, dat niet. Er kunnen moeilijkheden ontstaan, grootere of kleinere, maar geen gevaar, of — het moest gebeuren dat het hoofd van het kantoor er niet toe wilde overgaan zijn ondernemingen te beperken, niet wilde gelooven dat zijn firma zich in een andere positie bevindt of bevinden kan, dan hij zich altijd verbeeld heeft, en dus te veel van zijn middelen vergde. Dan zou' het kantoor wankelen."

"Maar daarvoor is geen vrees?" zei Harriët.

"Er moet geen half vertrouwen tusschen ons bestaan," antwoordde hij, haar de hand drukkend. "Mijnheer Dombey is voor iedereen ongenaakbaar, en in zijn tegenwoordigen gemoedstoestand is hij trotscher, roekelooser, onredelijker en onhandelbaarder

dan ooit. Maar hij is nu buitengewoon gespannen en opgewonden, en dat kan dus voorbijgaan. Gij weet nu alles, het ergste en het beste. Niets meer vanavond, en goedenacht!"

Daarmee kuste hij haar de hand en ging de kamer uit naar de deur, waarbij de broer op hem stond te wachten, duwde hem schertsend terzijde, toen hij wilde spreken; zei hem dat zij elkaar spoedig en dikwijls zouden zien, dat hij een anderen keer kon spreken als hij wilde, maar dat er nu geen tijd voor was; en ging met snelle schreden weg, opdat geen woord van dankbaarheid hem zou kunnen volgen.

Broer en zuster bleven bij den haard zitten praten tot het bijna dag werd, slapeloos door den blik in de nieuwe wereld, die zich voor hen opende, en met een gevoel als dat van twee mensen, die langen tijd geleden op een eenzame kust schipbreuk hadden geleden, en voor wie er eindelijk een schip gekomen was, nadat zij in berusting oud waren geworden, en elke gedachte aan een andere woonplaats hadden opgegeven. Maar ook nog een ander soort onrust hield hen wakker. De duisternis, waaruit het licht hen had bestraald, pakte zich weer opeen, en de schaduw van hun misdadigen broer viel op het huis, dat zijn voet nooit betreden had.

Die schaduw kon niet verdreven worden en verdween ook niet voor de zon. Den volgenden morgen was zij daar nog — des middags en des avonds, het donkerst en duidelijkst des avonds, zooals nu verhaald moet worden.

John Carker had een briefje van zijn vriend ontvangen en was dezen gaan opzoeken, en Harriët was alleen thuis gebleven. Zij had eenige uren alleen gezeten. Een sombere avondschemering was niet geschikt om haar neerslachtigheid te doen verdwijnen. Het denkbeeld van dien broer, lang ongezien en ongekend, zweefde in allerlei akelige gedaanten om haar heen. Hij was dood, stervend, riep om haar, keek haar dreigend aan. De voorstellingen van haar verbeelding waren zoo duidelijk, dat zij, toen het donker werd, bijna bang was haar hoofd op te heffen en naar de duistere hoeken van de kamer te kijken, waar zijn geest, het voortbrengsel van haar overprikkelde hersenen, misschien stond te wachten om haar te verschrikken. Eén keer verbeeldde zij zich zoo sterk, dat hij in de andere kamer was en zich daar verschool — hoewel zij heel goed wist dat het een ziekelijke inbeelding was en zij er niet aan geloofde — dat zij zich dwong om daar bin-

nen te gaan, om zich zelf te overtuigen.

Maar tevergeefs. De kamer hernam haar spookachtige gruwelijkheden zoodra zij ze weer verlaten had; en het was haar even onmogelijk zich van die onbestemde schrikbeelden te ontslaan, als wanneer het steenen reuzen waren geweest, onwrikbaar in den vasten grond geworteld.

Het was bijna donker en zij zat bij het raam met haar hoofd in haar hand naar beneden kijkend, toen zij, opmerkend dat de duisternis in de kamer plotseling toenam, haar oogen opsloeg en onwillekeurig een schreeuw gaf. Dicht vóór het glas vertoonde zich een bleek, ontsteld gezicht, dat een oogenblik onzeker naar binnen keek, alsof het naar iets zocht; toen vielen de oogen op haar, en kregen glans en uitdrukking.

„Laat mij binnen. Laat mij binnen. Ik moet u spreken,” en de hand ratelde tegen het glas.

Zij herkende dadelijk de vrouw met het lange zwarte haar, die zij op een regenachtigen avond warmte, voedsel en een schuilplaats had gegeven. Natuurlijk bevreesd voor haar, daar zij zich haar latere woestheid herinnerde, ging Harriët een paar schreden van het raam terug en bleef besluiteloos staan.

„Laat mij binnen! Laat ik met u spreken! Ik ben dankbaar — stil — nederig — alles wat gij wilt. Maar laat ik met u spreken.”

Het heftig dringende van dit verzoek, de ernstige uitdrukking van het gezicht, het beven van de twee handen, die smeekend werden opgeheven, en een zekere angst en gejaagdheid in de stem, die haar aan haar eigen toestand op dat oogenblik herinnerde, bewogen Harriët om haar ter wille te zijn. Zij haastte zich naar de deur en deed open.

„Mag ik binnenkomen, of zal ik hier spreken?” zei de vrouw, haar hand grijpend.

„Wat wilt gij? Wat hebt gij te zeggen?”

„Niet veel, maar laat mij het nu zeggen, of ik zal het nooit zeggen. Ik ben zelfs nu nog in verzoeking om weer weg te gaan. Het is alsof ik met handen van de deur word getrokken. Laat mij binnenkomen, als gij mij voor dien eenen keer nog wilt vertrouwen.”

Weer won haar dringende toon het, en zij ging naar het vuur in de keuken, waarvoor zij eens gezeten had en haar kleeren had gedroogd.

„Ga daar zitten,” zei Alice, bij Harriët neerknielend, „en kijk mij aan. Gij herinnert u mij?”

„Ja.”

„Gij weet nog wat ik u zei, dat ik ge-

weest was, en waar ik vandaan kwam, in havelooze vodden en kreupel gelooopen, overgeleverd aan wind en weer?”

„Ja.”

„Gij weet wel hoe ik dien avond terugkwam, en uw geld in de modder smeed, en uw geslacht vervloekte. Zie mij nu hier op mijn knieën liggen. Meen ik het nu minder ernstig dan toen?”

„Als het vergiffenis is wat gij vraagt,” begon Harriët met vriendelijke zachtheid.

„Maar dat is het niet,” zei Alice met een trotschen en woesten blik. „Wat ik vraag is, geloofd te worden. Nu zult gij oordeelen of ik geloofwaardig ben, zoowel zooals ik toen was als zooals ik nu ben.”

Nog op haar knieën en met haar oogen op het vuur gevestigd, dat haar vervallen schoonheid en haar wilde zwarte haren bescheen, waarvan zij een lange lok over haar schouder trok en om haar hand wond, om er onder het spreken soms peinzend op te bijten en aan te rukken, vervolgde zij:

„Toen ik jong en mooi was, en dit,” zei zij, verachtelijk rukkend aan de lok die zij vasthield, „niet anders dan zacht werd behandeld en niet genoeg bewonderd kon worden, ontdekte mijn moeder, die niet veel op mij gelet had toen ik een kind was, mijn verdiensten, en was zij goed voor mij en trotsch op mij. Zij was hebzuchtig en arm, en meende een soort rentegevend eigendom van mij te kunnen maken. Geen enkele groote dame heeft zeker nog ooit zoo over een dochter gedacht, of zoo gehandeld — dat gebeurt nooit, weten wij wel — en dit bewijst, dat de eenige voorbeelden van moeders, die haar dochters verkeerd opvoeden, en van het kwaad dat daarvan komt, onder zulke verworpingen als wij gevonden worden.”

Naar het vuur kijkend, alsof zij een oogenblik vergat dat zij een toehoorder had, vervolgde zij op een droomerigen toon, terwijl zij de lange haarlok stijf om haar hand wond:

„Wat daarvan kwam hoef ik u niet te zeggen. Rampzalige huwelijken komen er van zulke dingen niet in onzen stand; alleen maar ellende en verderf. Ellende en verderf kwamen over mij — kwamen over mij.”

Snel haar oogen, die somber in het vuur starden, naar Harriët opslaand, zei zij:

„Ik verspil den tijd, en er is geen tijd te verliezen, maar als ik niet aan dat alles gedacht had zou ik niet hier zijn. Ellende en verderf kwamen over mij, zeg ik. Ik werd voor een korten tijd een speeltuig, en werd nog onbarmhartiger en onverschilliger weggegooid dan men met zulke dingen doet.

Door wiens hand denkt gij?"

„Waarom vraagt ge mij dat?" zei Harriët.
„Waarom beeft gij?" antwoordde Alice
met een vurigen blik. „Zijn behandeling
heeft een duivelin van mij gemaakt. Ik ver-
zonk in ellende en verderf, al dieper en die-

ik. Liever welke soort dood ook, die men
had kunnen uitvinden. Maar mijn moeder,
altijd hebzuchtig, stuurde hem een bood-
schap uit mijn naam, vertelde hem de
waarheid van mijn geval, en smeekte nede-
rig om de laatste kleine gift — nog niet

NOG OP HAAR KNIËN EN MET HAAR OOGEN OP HET VUUR GEVESTIGD.

per. Ik had deel aan een diefstal — deel
aan alles behalve de winst — en werd ont-
dekt en moest terechtstaan, zonder een en-
kelen vriend en zonder een stuiver geld.
Hoewel ik maar een meisje was had ik lie-
ver den dood in willen gaan, dan hem om
één enkel woord te vragen, als een woord
van hem mij had kunnen redden. Dat zweer

zooveel ponden als ik vingers aan deze
hand heb. Wie was het, denkt gij, die met
zijn vingers naar mij knipte, in mijn ellende,
toen ik, naar hij dacht, aan zijn voeten lag,
en mij zelfs dat armoedige bewijs van her-
innering niet wilde geven; tevreden dat ik
naar het buitenland zou worden gestuurd,
waar ik hem niet verder lastig kon vallen,

HET WEGGEWORPEN SPEELTUIG

en daar zou sterven en verrotten. Wie was dat, denkt gij?"

"Waarom vraagt ge mij dat?" herhaalde Harriët.

"Waarom beeft gij?" zei Alice, de hand op haar arm leggend en haar in het gezicht kijkend. "Waarom anders, dan omdat gij het antwoord op uw lippen hebt? Het was uw broer James."

Harriët beefde nog sterker, maar wendde haar oogen niet af van den strakken blik die daarop rustte.

"Toen ik hoorde dat gij zijn zuster waart — wat op dien avond was — kwam ik terug, vermoeid en kreupel als ik was, om u uw gift voor de voeten te werpen. Het was mij dien nacht, alsof ik, zoo vermoeid en kreupel als ik was, wel de heele wereld had kunnen doorreizen, om hem een mes in zijn hart te steken, als ik hem maar ergens alleen had kunnen vinden. Geloofst gij dat mij dat alles ernst was?"

"Ja! Lieve hemel, waarom zijt gij teruggekomen?"

"Sedertdien," zei Alice, nog steeds haar arm vasthoudend en haar strak aankijkend, "heb ik hem gezien. Heb ik hem met mijn oogen gevolgd op klaarlichten dag. Als er nog maar een vonkje haat in mijn borst had gesmeuld, had het in vlam moeten schieten toen mijn oogen hem zagen. Gij weet dat hij een trotschen man heeft beleedigd en tot zijn doodsvijand heeft gemaakt. Als ik nu dien man eens bericht van hem had gegeven?"

"Bericht!" herhaalde Harriët.

"Als ik eens iemand had gevonden, die het geheim van uw broer kende, die wist hoe hij gevluht is, en waar hij met zijn gezellin naar toe is? Als ik hem eens alles wat hij wist, woord voor woord, had laten zeggen, voor dien vijand, verscholen om het te hooren? Als ik er toen eens bij had gezeten, en dien vijand in zijn gezicht had gekeken, en er zoo'n verandering op had gezien, dat het bijna geen menschegezicht meer was? Als ik hem eens als krankzinnig had zien wegvliegen om hem te vervolgen? Als ik eens wist dat hij nu op weg was, meer duivel dan mensch, en hem in zoo-veel uren moest inhalen?"

"Neem uw hand weg!" zei Harriët, terugdeinzend. "Ga weg! Ik gruw er van dat ge mij aanraakt."

"Ik heb dat gedaan," vervolgde Alice, zonder op deze woorden te letten. "Kunt gij niet aan mij hooren en zien, dat ik het gedaan heb? Geloofst gij wat ik zeg?"

"Ik vrees dat ik het moet. Laat mijn arm los!"

"Nog niet. Nog een oogenblik. Gij kunt u voorstellen hoe groot mijn wraakzucht geweest moet zijn, om zoolang te duren en mij daartoe te drijven!"

"Verschrikkelijk!" zei Harriët.

"Als gij mij dan nu hier terugziet," zei Alice met een schorre stem, "stil op den grond geknield, met mijn hand op uw arm, met mijn oogen op uw gezicht, kunt gij veilig gelooven, dat het ernst is met wat ik zeg, en dat ik een zwaren strijd heb gestreden. Ik schaam mij om de woorden uit te spreken, maar ik heb berouw. Ik veracht mij zelf; ik heb den heelen dag en den heelen nacht met mij zelf gestreden; maar ik voel mij zonder reden voor hem verzacht, en ik wensch te herstellen wat ik gedaan heb, als het nog mogelijk is. Ik zou niet willen dat zij samen kwamen terwijl zijn vervolger zoo blind en woest is. Als gij hem gisteravond hadt gezien, toen hij wegging, zoudt gij het gevaar beter kennen."

"Hoe kan dat voorkomen worden! Wat kan ik doen!" riep Harriët uit.

"Den heelen nacht," vervolgde de ander haastig, "heb ik van hem gedroomd — en toch sliep ik niet — badend in zijn bloed. Den heelen dag heb ik hem bij mij gehad."

"Wat kan ik doen?" zei Harriët, huivend bij deze woorden.

"Als er iemand is, die hem wil schrijven, of een boodschap wil sturen, of naar hem toe wil gaan, laat hij dan geen tijd verliezen. Hij is in Dijon. Kent gij dien naam, en weet gij waar het is?"

"Ja!"

"Waarschuw hem, dat de man, dien hij tot zijn vijand heeft gemaakt, razend is, en dat hij hem niet kent als hij zijn komst gering schat. Zeg hem, dat hij onderweg is — ik weet dat — en haast maakt. Dring bij hem aan om zich uit de voeten te maken terwijl het nog tijd is — als het nog tijd is — en hem voorloopig niet onder de oogen te komen. Een maand of zoo zal jaren van verschil maken. Laten zij elkaar niet door mij ontmoeten. Daar niet! Nu niet! Laat zijn vijand hem vervolgen en hem vanzelf vinden, maar niet door mij. Ik heb zonder dat al genoeg op mijn hoofd!"

Het schijnsel van het vuur speelde niet langer over haar zwarte haren en opgeheven gezicht; haar hand lag niet meer op Harriët's arm, en de plaats, waar zij geknield had, was leeg.

HOOFDSTUK LIV.

De vluchtelingen.

De tijd, een uur voor middernacht; de plaats, een Fransch appartement, bestaande uit een half dozijn vertrekken; — een donkere koude antichambre of corridor, een eetkamer, een salon, een slaapkamer, en een kabinet of boudoir, kleiner en meer afgelegen dan de andere kamers. Dat alles afgesloten met een dubbele deur, die op de groote trap uitkomt, maar elke kamer voorzien van twee of drie eigen deuren, die verscheidene middelen van gemeenschap aanbieden met het overige van het appartement, en zekere smalle gangen tusschen de muren, die, zooals in zulke huizen niet ongewoon is, naar een achtertrap voeren, die beneden een uitgang in een achterstraat heeft. Alles gelegen op de verdieping van een hotel, zoo groot, dat dit appartement nog niet eens een heele rij ramen beslaat aan den eenen kant van het binnenplein, waarop de vier kanten van het gebouw uitzien.

Een pracht, genoeg verbleekt om iets zwaarmoedigs te hebben, en nog schitterend genoeg, om door een zekeren zweem van staatsie het gewone gebruik te belemmeren, heerschte in deze vertrekken. De wanden en de zolderingen waren beschilderd en verguld; de vloeren waren ingelegd en geboend; roode draperieën hingen om ramen, deuren en spiegels; branches, gewrongen en door elkaar gevlochten als takken van boomen of horens van dieren, staken uit de wandpaneelen. Maar overdag, wanneer de luiken, nu gesloten, open waren, en het licht naar binnen scheen, waren onder al dien opschik de sporen zichtbaar van slijtage en stof, van zonneschijn, vochtigheid en rook, en lange tusschenpoozen van gebrek aan gebruik en bewoning, wanneer zulke staatsiekamers schijnen te verwijnen evenals menschen doen, die in een gevangenis zijn opgesloten. Zelfs de avond en de groepen brandende kaarsen konden deze sporen niet volkomen uitwischen, hoewel het algemeene geflikker ze minder in het oog deed vallen.

Het geflikker van helder brandende bougies en de weerkaaitsing daarvan in spiegels, verguldsel en schitterende kleuren, was dezen avond tot maar één kamer beperkt — dat kleine vertrekje, achter de andere zoojuist genoemde. Uit de voorzaal gezien, waar een flauwe lamp brandde, door het donkere verschiep van open deuren, scheen het glansrijk en kostbaar als een

juweel. In het hart van dien glans zat een mooie vrouw — Edith.

Zij was alleen. Haar gezicht had nog dezelfde uitdrukking van uitdagenden trots. Haar wangen waren eenigszins vermagerd, haar oogen schenen eenigszins grooter, maar hadden nog meer glans, en haar fiere houding was precies dezelfde. Geen schaamte op haar voorhoofd; geen laat berouw boog haar trotschen hals. Nog even statig en gebiedend, en toch onverschillig voor zich zelf en alle andere dingen, zat zij daar, met haar donkere oogen neergeslagen, op iemand te wachten.

Geen boek, geen werk, geen bezigheid, hoegenaamd behalve haar eigen gedachten, kortte den slependen tijd. Een voornemen, krachtig genoeg om haar voor niets anders aandacht te laten, vervulde haar. Met dicht geknepen lippen, die beefden als zij ze voor een oogenblik ontspande; met opgetrokken neusvleugels, met samengeknepen handen, en met haar voornemen in haar zwoegende borst, zat zij daar te wachten.

Toen zij een sleutel in de buitendeur hoorde steken, en er daarop een voetstap in de voorzaal volgde, sprong zij op en riep: „Wie is daar?” Het antwoord was in het Fransch, en twee mannen kwamen binnen met rammelende borden, om de tafel te dekken voor het souper.

Wie had hen dat opgedragen? vroeg zij.

Monsieur had het besteld, toen het hem beliefte dat appartement te nemen. Monsieur had gezegd, toen hij hier onderweg een uur was gebleven en een brief voor madame had achtergelaten — madame had dien brief toch wel ontvangen?

„Ja.”

Duizendmaal pardon! De plotselinge vrees, dat hij vergeten kon zijn, had hem, een man met een kaal hoofd en een grooten baard, van een naburig restaurant, tot wanhoop gebracht! Monsieur had gezegd, dat het souper op dat uur gereed moest zijn; en had in zijn brief madame ook van zijn schikkingen op de hoogte gebracht. Monsieur had het „Gouden Hoofd” de eer bezwezen te verzoeken, dat het souper uitgezocht en keurig zou zijn. Monsieur zou zien, dat zijn vertrouwen in het „Gouden Hoofd” niet misplaatst was geweest.

Edith zei niets meer, maar keek peinzend toe, terwijl zij de tafel voor twee personen dekten en wijn daarop zetten. Voor zij klaar waren stond zij op, en een lamp nemend, liep zij door de slaapkamer en het salon, waar zij haastig maar nauwkeurig al de deuren onderzocht, vooral een deur in de laatste kamer, die in een smalle gang

uitkwam. Zij nam den sleutel daaruit en stak dien aan den buitenkant. Daarna kwam zij terug.

De mannen — waarvan de tweede er heel donker en galachtig uitzag, met een buisje, glad geschoren en met zwarte, heel kort geknipte haren — hadden de tafel gedekt en stonden nu hun werk te bekijken. Hij, die het eerst gesproken had, vroeg of madame dacht, dat het nog lang zou duren voor monsieur kwam.

Zij kon dat niet zeggen. Het kwam er niet op aan.

Pardon! Maar het souper. Het moest nu dadelijk gebruikt worden. Monsieur (die Fransch sprak als een engel — of als een Franschman — dat was hetzelfde) had met heel veel nadruk over zijn stiptheid gesproken. Maar de Engelsche natie had zoo'n bijzonder talent voor stiptheid. O, wat een rumoer! Groote hemel, daar was monsieur!

Inderdaad, monsieur, door den ander van de twee binnengelaten, kwam, met zijn blinkende tanden, door de donkere kamers aan, alsof hij een en al mond was; maar in dat heiligdom van licht en kleur gekomen, bleek hij een man ten voeten uit te zijn, omhelsde madame en sprak haar in de Fransche taal aan als zijn bekoorlijke vrouw.

„Mijn God! Madame zal flauw vallen. Madame is overstelpt van blijdschap.” De man met het kale hoofd en den baard merkte dit op en riep dit uit.

Madame was alleen maar bevend teruggedeesd. Voor de woorden nog heelemaal waren uitgesproken, stond zij met haar hand op een fluweelen rug van een leunstoel, in haar volle lengte opgericht, en met een onbeweeglijk strak gezicht.

„François is naar het „Gouden Hoofd” gevlogen om het souper. Hij vliegt bij zulke gelegenheden als een engel of een vogel. De bagage van monsieur is in zijn kamer. Alles is gearrangeerd. Het souper zal in een oogenblik hier zijn.” Deze feiten werden door den kalen man met buigingen en glimlachjes aangekondigd, en weldra kwam het souper.

De warme schotels stonden op een komfoor; de koude waren al, met het noodige tafelerel, op een buffet gezet. Monsieur was met deze schikking tevreden. Dat de tafel zoo klein was beviel hem heel goed. Zij moesten het komfoor maar op den grond zetten en weggaan. Hij zou zelf de schotels wel verwisselen.

„Pardon!” zei de kale man heel beleefd. Dat was onmogelijk.

Monsieur was van een andere meening. Hij had dien avond geen verdere bediening

noodig.

„Maar madame,” gaf de kale man in bedenking.

Madame, antwoordde monsieur, had haar eigen kamenier. Dat was genoeg.

Een millioen maal pardon! Neen! Madame had geen kamenier.

„Ik ben alleen hier gekomen,” zei Edith. „Dat was mijn verkiezing zoo. Ik ben wel aan het reizen gewoon; ik heb geen bediening noodig. Zij hoeven mij niemand te sturen.”

Monsieur liet, bij zijn eerste onmogelijkheid blijvend, de twee bedienden de buitendeur uit en sloot die achter hen. Toen de kale man zich omkeerde om te buigen, merkte hij op dat madame nog steeds met haar hand op den fluweelen rug van den leunstoel stond, en dat zij hem volstrekt niet scheen te zien, hoewel zij recht voor zich uitkeek.

Toen het rumoer, dat Carker maakte bij het sluiten van de deur, door de reeks kamers klonk en dof gesmoord die laatste scheen te bereiken, klonk Edith tegelijk een kerkklok in de ooren, die twaalf sloeg. Zij hoorde hem stilstaan alsof hij die klok eveneens hoorde en luisterde, en toen naar haar terugkomen, met een lange reeks voetstappen door de stilte, en naarmate hij verder kwam elke deur achter zich sluitend. Haar hand verliet een oogenblik den fluweelen rug van den stoel, om een mes op de tafel binnen haar bereik te brengen; toen stond zij weer zooals zij tevoren had gestaan.

„Wat vreemd dat gij alleen hier komt, lieve,” zei hij toen hij de kamer binnenkwam.

„Wat!” zei zij.

Haar toon was zoo ruw; de snelle wending van haar hoofd zoo woest; haar houding zoo terugstootend, en haar gezicht zoo donker en dreigend, dat hij haar met de lamp in de hand bleef staan aankijken, alsof zij hem had doen versteenen.

„Ik zeg,” herhaalde hij eindelijk met zijn allerbeleefdsten glimlach, „wat vreemd, heelemaal alleen hier te komen! Dat was toch beslist een noodelooze voorzichtigheid, die zich zelf had kunnen wreken. Gij hadt in Havre of Rouaan een dienstbode moeten nemen en hebt daartoe overvloedig tijd gehad, hoewel gij de grilligste en ongemakkelijkste van alle vrouwen zijt, zooals gij ook de mooiste zijt, mijn lief.”

Haar oogen keken hem aan met een vreemden glans, maar zij bleef met haar hand op den stoel staan leunen, en sprak geen woord.

„Ik heb u nog nooit zoo mooi gezien als vanavond,” hervatte Carker. „Zelfs het portret, dat ik gedurende dezen harden proeftijd in mijn hart heb omgedragen, en dat ik nacht en dag heb beschouwd, wordt door de werkelijkheid overtroffen.”

Geen woord. Geen blik. Haar oogen volkomen verborgen door de hangende wimpers, maar haar hoofd recht opgericht.

„Harde en strenge voorwaarden waren het!” zei Carker met een glimlach; „maar zij zijn alle vervuld en voorbij, en maken het tegenwoordige des te verrukkelijker en te veiliger. Sicilië zal onze schuilplaats zijn. In het rustigste en verrukkelijkste gedeelte van de wereld, mijn liefje, zullen wij beiden vergoeding zoeken voor de oude slavernij.”

Hij kwam vroolijk naar haar toe, toen zij plotseling het mes van de tafel greep, en hij een stap terugdeinsde.

„Blijf staan,” zei zij, „of ik zal je vermoorden.”

De plotselinge verandering in haar, de woede en afschuw, dië in haar oogen flikkerden, deden hem stilstaan alsof een brand hem had gestuit.

„Blijf staan,” zei zij. „Kom niet dichterbij, als je je leven liefhebt.”

„Kom, kom! Wij zijn alleen, en niemand hoort of ziet ons. Denkt gij mij bang te maken met die kuurtjes van preutsche dames?”

„Denk jij mij bang te maken,” antwoordde zij woest, „met mij er aan te herinneren dat ik hier alleen ben en er geen hulp in de buurt is? Denk jij mij daardoor van eenig plan of voornemen af te schrikken? Mij, die met opzet hier alleen ben? Als ik bang voor je was geweest, zou ik dan hier zijn, in het holst van den nacht, om je in je gezicht te zeggen wat ik je zeggen zal?”

„En wat is dat,” zei hij, „gij schoone haneveer? Schooner zóó dan een andere vrouw in haar beste humeur?”

„Ik zeg je niets voordat je naar dien stoel teruggaat,” antwoordde zij... „behalve dit nog eens — kom niet dichterbij. Geen stap dichterbij. Ik zeg je, als je dat doet, zoo waar als de hemel ons ziet, zal ik je vermoorden.”

„Zie je mij bij vergissing voor je man aan?” vroeg hij grijnzend.

Zonder zich te verwaardigen om antwoord te geven, strekte zij haar arm uit, en wees naar den stoel. Hij beet op zijn lippen, fronste zijn voorhoofd, lachte, en zette er zich op neer, met een teleurstelling en verlegenheid, die hij onmogelijk kon verbergen; zenuwachtig op zijn nagels bijtend, keek hij haar zijdelings met bittere wreve-

ligheid aan, hoewel hij wilde veinzen dat hij zich met haar grilligheid vermaakte.

Zij legde het mes op de tafel neer, en naar haar borst wijzend, zei zij:

„Ik heb hier iets zitten dat geen minnepand is, en liever dan nog eens te verdragen dat je mij aanraakt zou ik het tegen je gebruiken — en dat weet je, terwijl ik spreek — met minder bezwaar dan tegen eenig kruipend gedierte dat er leeft.”

Hij veinsde schertsend te lachen en verzocht haar om haar spelletje vlug uit te spelen; aangezien het souper koud werd. Maar de heimelijke blik, waarmee hij haar aankeek, werd norscher en dreigender, en meer dan eens stampde hij met een gemompelden vloek op den grond.

„Hoe dikwijls,” zei Edith, hem met haar donkersten blik aankijkend, „heeft jouw brutale schurkerij mij met schimp en beleedigingen vervolgd? Hoe dikwijls ben ik, door jouw beleefde manieren, jouw spottende woorden en blikken met mijn verloving en mijn huwelijk geplaagd? Hoe dikwijls heb jij de wond van mijn liefde voor dat lieve, mishandelde meisje blootgelegd en opengereten? Hoe dikwijls heb jij het vuur aangeblazen, dat mij twee jaar lang gemarteld heeft, en mij in verzoeking willen brengen om mij dolzinnig over mijn marteling te wreken?”

„Ik twijfel er niet aan, mevrouw,” antwoordde hij, „of gij hebt er goed aantekening van gehouden, en zult het dus wel precies weten. Kom, kom, Edith. Tegenover je man, dien zieligen stakker, mocht dit aangaan....”

„Wat,” zei zij, hem aankijkend, met een trotsche minachting, waaronder hij wegkromp, hoewel hij zich goed wilde houden, „als al mijn andere redenen om hem te verachten als veertjes weggeblazen hadden kunnen worden, zou het al bijna genoeg zijn geweest dat hij jou tot raadsman en gunsteling had.”

„Is dat de reden waarom je met mij bent weggegaan?” vroeg hij tergend.

„Ja, en waarom wij elkaar nu voor de laatste maal zien. Ellendeling! Wij komen dezen nacht bijeen, en scheiden dezen nacht. Geen oogenblik nadat ik klaar zal zijn met spreken, zal ik langer hier blijven.”

Hij keerde zich naar haar om met zijn afschuwelijksten blik, en greep de tafel vast; maar hij stond niet op, en deed of zei niets anders om haar te dreigen.

„Ik ben een vrouw,” zei zij, hem strak aankijkend, „die van haar jeugd af beschaamd gemaakt en verhard is. Ik ben aangeboden, afgekeurd, geveild en uitgelooft,

tot mijn ziel er van walgde. Ik had geen talent, dat mij van nut had kunnen zijn, of het is opgevijseld en uitgestald, om mijn waarde te verhoogen, alsof de omroeper het door de straten had uitgeschreeuwd. Mijn arme, trotsche verwanten zagen dat aan en keurden het goed, en elke band tusschen ons is losgemaakt. Er is niemand van hen om wien ik zooveel geef, als ik om een schoothondje zou geven. Ik sta alleen, alleen in de wereld, en weet maar al te goed wat een valsche wereld het voor mij geweest is, en wat een valsche rol ik er in gespeeld heb. Jij weet dat ook, en jij weet dat mijn goede naam voor de wereld geen waarde voor mij heeft."

"Ja, dat heb ik wel gedacht," antwoordde hij.

"En er op gerekend," hernam zij, "en mij daarom vervolgd. Al te onverschillig geworden voor eenigen anderen tegenstand dan onverschilligheid tegen den dagelijken arbeid van de handen, die mij daartoe gevormd hadden, en wetend dat mijn huwelijk tenminste zou beletten dat ik langer werd rondgevent, liet ik mij verkoopen, zoo schandelijk als ooit een vrouw met een touw om haar hals op een markt is verkocht. Dat weet jij."

"Ja," zei hij, al zijn tanden toonend, "Dat weet ik."

"Nu, daarop heb je gerekend en mij daarom vervolgd," zei zij nog eens. "Van mijn trouwdag af vond ik mij blootgesteld aan zooveel nieuwe schande — aan zulke aanzaken en vervolgingen (even duidelijk uitgedrukt alsof zij met de grofste woorden geschreven en mij telkens in mijn hand gestopt waren) van een en denzelfden gemeenen schurk, dat het mij was alsof ik tot dien tijd toe nog nooit vernedering had gevoeld. Die schande deed mijn echtgenoot mij aan; hij zelf overstelpde mij daarmee; met zijn eigen handen dompelde hij mij daarin, en dat herhaalde hij onophoudelijk, honderden malen. En zoo — door die twee van ieder rustpunt verdrongen, dat ik nog had — door die twee gedwongen om het laatste overblijfsel van liefde en zachtheid in mijn binnenste te verzaken, of voor het onschuldige voorwerp daarvan een nieuw onheil te worden — van den een naar den ander gedreven, en door den een belaagd als ik den ander ontsnapte — steeg mijn woede tegen beiden bijna tot razernij. Ik weet niet wien ik meer haatte — den meester of den knecht."

Hij lette scherp op haar, terwijl zij daar voor hem stond in den triomf van haar vertoornde schoonheid. Zij was vastberaden,

dat zag hij; onverschrokken; niet banger voor hem dan voor een worm.

"Wat zou ik tegen jou over eer of kuisheid spreken!" vervolgde zij. "Welke beteekenis zouden die woorden voor jou hebben; welke beteekenis zouden zij voor mij hebben! Maar als ik je zeg, dat de minste aanraking van je hand mijn bloed van tegenzin doet stollen; dat van het uur af toen ik je voor het eerst zag en haatte tot nu toe, nu mijn instinctieve afschuw van je is vergroot door al de kennis, die ik van je heb opgedaan, je een walgelijk schepsel voor mij bent geweest, dat op aarde geen enkelen gelijke heeft; wat dan?"

Hij antwoordde met een flauwen lach: "Ja, wat dan, mijn koningin?"

"Op dien avond toen jij, aangemoedigd door het tooneel, dat je had bijgewoond, het hart had om in mijn kamer te komen en mij aan te spreken," zei zij, "wat is er toen voorgevallen?"

Hij haalde zijn schouders op en lachte weer.

"Wat is er toen voorgevallen?" zei zij.

"Je geheugen is zoo goed," antwoordde hij, "dat je je het ongetwijfeld wel kunt herinneren."

"Dat kan ik," zei zij. "Luister dan! Mij toen deze vlucht voorstellend — niet deze vlucht, maar de vlucht, waar jij aan dacht — heb je mij gezegd dat ik, nu ik je die ontmoeting had toegestaan, zoodat je je daar bij mij kon laten ontdekken, als je dat goedvond, en ik je dikwijls tevoren met mij alleen had laten zijn — en gelegenheid daartoe gegeven had, zooals je zei — en ik je openlijk bekend had, dat ik voor mijn man geen ander gevoel dan afkeer koesterde en om mij zelf niets gaf — al verloren was; dat ik je de macht had gegeven mijn naam door het slijk te sleuren — dat mijn eer van een enkel woord van jou afhing."

"In de liefde zijn alle krijgslisten...." viel hij er met een glimlach op in. "Het oude spreekwoord...."

"Op dien avond en toen," zei Edith, "kwam er een einde aan mijn langdurigen strijd met iets, dat geen achting voor mijn goeden naam was — ik weet niet wat het was — misschien gehechtheid aan dat laatste overschot van liefde. Op dien avond en toen keerde ik alles den rug toe behalve mijn haat en mijn wraak. Ik deed een slag, die je trotschen meester in het stof neervelde, en jou daar voor mij zette, zooals je mij nu aankijkt en weet wat ik bedoel."

Hij sprong met een zwaren vloek van zijn stoel op. Zij stak haar hand in haar borst, en geen vinger beefde, geen haar op haar

hoofd trilde. Hij bleef stilstaan, zij eveneens, met de tafel en den stoel tusschen hen in.

„Als ik vergeet dat die man zijn lippen aan de mijne bracht en mij in zijn armen sloot, zooals hij vanavond nog eens gedaan heeft,” zei Edith, naar hem wijzend; „als ik de smet van zijn kus op mijn wang vergeet — de wang, waartegen Florence haar schuldelooze gezichtje wilde leggen — als ik mijn ontmoeting met haar vergeet, terwijl die smet mij zoo heet aankleefde, en hoe het besef mij overstepte dat ik, terwijl ik haar van de kwellingen bevrijdde, die ik haar door mijn liefde had veroorzaakt, tegelijk haar naam door den mijnen tot schande bracht, en haar, als zij aan mij dacht, ook altijd zou doen denken aan de eerste maal, dat zij een schuldig schepsel ontweek — dan, echtgenoot, van wien ik voortaan gescheiden ben, zal ik de laatste twee jaren vergeten, en te niet doen, wat ik gedaan heb, en je je waan benemen.”

Haar flikkerende oogen, even opgeslagen, vestigden zich nu weer op Carker, en zij reikte hem met haar linkerhand eenige brieven toe.

„Hier!” zei zij verachtelijk. „Die heb je mij gestuurd met den valschen naam, waaronder je reist, een hier, de andere onderweg. Zij zijn niet geopend. Neem ze terug!”

Ze kneep ze in haar hand in elkaar en wierp ze hem voor de voeten.

„Wij vinden elkaar vannacht en scheiden vannacht,” zei zij. „Jij hebt wat te vroeg op Siciliaansche dagen van weelderig genot gerekend. Jij had nog wat langer kunnen kruipen en vleien en je verradersrol spelen, en nog rijker worden. Jij koopt je wellustige rust wat te duur.”

„Edith,” antwoordde hij, haar met zijn hand dreigend. „Ga zitten! Houd op daarmee! Welke duivel bezielt je?”

„Hun naam is Legio,” antwoordde zij, zich trotsch oprichtend, „jij en je meester hebt ze in een vruchtbaar huis gekweekt, en zij zullen jullie beiden verscheuren. Jij valschaard, valsch voor hem, valsch voor zijn onschuldige kind, valsch voor iedereen en aan alle kanten, ga weg en poch over mij, en knarsetand, omdat je weet dat je liegt!”

Hij stond voor haar, mompelend en dreigend, en keek rond alsof hij naar iets zocht, dat hem helpen kon om haar te overmeesteren; maar zij bleef even onverschrokken staan.

„In elke leugen, waarmee je snoeft,” zei zij, „triomfeer ik. Ik duid je aan als den gemeensten kerel dien ik ken, den pluimstrijker en het werktuig van den trotschen

tiran, opdat zijn wond dieper zal worden en pijnlijker zal steken. Snoef, en wreek mij zoo op hem! Je weet hoe jij vannacht hier bent gekomen, en je weet hoe armzalig je daar staat; je ziet je zelf met kleuren even verachtelijk, zoo niet even hatelijk, als waarmee ik je zie. Snoef dan, en wreek mij op je zelf.”

Het schuim stond op zijn lippen, het zweet op zijn voorhoofd. Als zij maar voor een half oogenblik had gewankeld, zou hij haar hebben beetgepakt en vastgebonden; maar zij stond zoo vast als een rots, en haar doordringende oogen werden niet van hem afgewend.

„Wij scheiden zoo niet,” zei hij. „Denk je dat ik gek ben, om je in zoo'n dolle bui te laten gaan?”

„Denk jij,” antwoordde zij, „dat ik tegen te houden ben?”

„Dat zal ik probeeren, mijn liefje,” zei hij, met een driftige beweging van zijn hand.

„God zij je genadig, als je probeert dichterbij mij te komen,” antwoordde zij.

„En als ik nu eens niet zoo snoeven wilde?” zei hij. „Als ik mij ook eens omkeerde? Kom!” Hij liet zijn tanden weer eenigszins blinken. „Wij moeten tot een accoord komen, of anders zou ik wel eens iets onverwachts kunnen doen. Ga zitten, ga zitten!”

„Te laat!” riep zij uit, met oogen, waaruit vonken schenen te schieten. „Ik heb mijn eer en goeden naam in den wind gestrooid. Ik heb besloten de schande te dragen, die aan mij kleven zal — maar ik wil dat ik die ten onrechte draag — en dat jij dat ook weet — en dat hij het nooit kan en zal weten. Ik zal sterven zonder een woord of teeken. Daarom ben ik hier met jou alleen in het holst van den nacht. Daarom heb ik hier onder een valschen naam als je vrouw op je gewacht. Daarom heb ik mij door de menschen hier laten zien. Niets kan je nu meer redden.”

Hij had zijn ziel wel willen verkoopen om haar met haar schoonheid aan den grond te doen vastwortelen, haar armen te doen verlammen, en haar in zijn macht te krijgen. Maar hij kon haar niet aankijken, zonder bang voor haar te zijn. Hij zag een kracht in haar, die onweerstaanbaar was. Hij zag dat zij wanhopig was en dat haar onuitbluschbare haat tegen hem voor niets terug zou deinken. Zijn oogen volgden de hand, die met zoo'n doodelijk opzet in haar borst werd gestoken, en hij dacht dat die hand, als zij naar hem stiet en miste, even snel naar haar eigen borst zou stooten.

Hij waagde het dus niet haar te naderen,

maar de deur, waardoor hij was binnengekomen, was achter hem, en hij ging achteruit om die te sluiten.

„Voor het laatst, laat je waarschuwen! Zorg voor je zelf!” zei zij en glimlachte nog eens. „Je bent verraden, zooals het met alle verraders gebeurt. Het is bekend geworden, dat je hier bent of hier zou komen. Zoo waar als ik leef, heb ik vanavond mijn man hier in een rijtuig gezien.”

„Slet, dat is gelogen!” schreeuwde Car-ker.

Op dit oogenblik werd er hard aan de schel in de voorzaal getrokken. Hij verbleekte, terwijl zij haar hand ophief, alsof zij een toovenares was, op wier wil dat geluid zich liet hooren.

„Luister! Hoor je dat?”

Hij zette zijn rug tegen de deur; want hij zag een verandering in haar en verbeeldde zich, dat zij naar voren kwam om hem te passeeren. Maar in een oogenblik was zij verdwenen door de andere deur, die in de slaapkamer uitkwam, en was deze achter haar gesloten.

Toen zij zich eenmaal had omgekeerd, eenmaal haar strakken blik van hem had afgewend, voelde hij, dat hij met haar kon strijden. Hij meende dat de schrik van dit onverwachte nachtelijke rumoer haar overmeesterd had, des te gemakkelijker door den overspannen toestand waarin zij verkeerde. Hij duwde de dubbele deur open en volgde haar, bijna oogenblikkelijk.

Maar de kamer was donker, en daar zij op zijn roepen geen antwoord gaf, moest hij teruggaan om de lamp te halen. Hij hield die omhoog en keek overal rond, verwachtend haar ergens in een hoek weggekropen te zien; maar de kamer was leeg. Zoo ging hij achtereenvolgens naar het salon en de eetkamer, met den onzekeren tred van iemand die ergens vreemd is, keek vreesachtig rond en loerde achter sofa's en kamerschutten, maar zij was er niet. Neen, ook niet in de voorzaal, die zoo leeg was, dat hij dit met een enkelen blik kon zien.

Al dien tijd werd er bij herhaling aan de schel getrokken, en bondsden zij, die buiten stonden, op de deur. Hij zette zijn lamp op een afstand neer, kwam dicht bij en luisterde. Verscheidene stemmen waren tegelijk aan het spreken, minstens twee daarvan in het Engelsch; en hoewel de deur dik en de verwarring groot was, kende hij een daarvan te goed om te twijfelen wiens stem het was.

Hij nam zijn lamp weer op en ging snel terug door al de kamers heen, bij elk vertrek, dat hij verliet, stilstaand en naar haar

rondkijkend, met het licht boven zijn hoofd. Zoo stond hij in de slaapkamer, toen de deur, die in de geheime gang uitkwam, hem in het oog viel. Hij ging er naar toe, en vond ze aan den anderen kant gesloten; maar zij had bij het weggaan een voile laten vallen en tusschen de deur geklemd.

Al dien tijd stond men op de trap te schellen en met handen en voeten op de deur te rammeiën.

Hij was geen lafaard; maar deze geluiden, het voorafgaande, het vreemde van de plaats, dat hem verbijsterde, de vrijdeling van zijn plannen (want, vreemd genoeg, hij zou veel moediger zijn geweest als zij hem gelukt waren), het nachtelijke uur, de herinnering dat hij niemand in zijn nabijheid had op wien hij zich voor een vrienden-dienst kon beroepen, vooral het plotselinge gevoel, dat zelfs zijn hart als lood bezwaarde, dat de man, wiens vertrouwen hij had misbruikt en dien hij zoo verraderlijk had bedrogen, daar was om hem zijn masker af te rukken en uit te dagen — dat alles vervulde hem met een blinden schrik. Hij trachtte de deur te openen, waartusschen de voile zat vastgeklemd, maar zij weerstond zijn geweld. Hij schoof een van de ramen open en keek door het zonneblind naar beneden op de plaats; maar het was een hooge sprong, en de steenen waren genadeloos.

Het schellen en bonzen bleef nog aanhouden — zijn angst nam toe — hij ging weer naar de deur in de slaapkamer, en met nieuwe pogingen, telkens sterker dan tevoren zijn krachten inspannend, wrong hij deze open. Daar hij niet veraf een smalle trap zag en de nachtlucht naar boven voelde komen, ging hij zachtjes terug om zijn hoed en jas te halen, sloot de deur achter zich zoo goed hij kon, sloop met het licht in de hand naar beneden, deed het uit toen hij de straatdeur zag, zette de lamp in een hoek neer, en ging naar buiten, waar de sterren schitterden.

HOOFDSTUK LV.

Rob de Slijper verliest zijn betrekking.

De portier aan het ijzeren hek, dat het binnenplein van de straat afsloot, had het deurtje van zijn huis opengelaten en was weggegaan, ongetwijfeld door het rumoer op de groote trap nieuwsgierig geworden. Zachtjes de klink oplichtend, sloop Carker naar buiten, sloot het kletterende hek met

zoo weinig geraas als mogelijk was, en snelde weg.

In zijn koorts van ergernis en machteloosze woede, had de laatste schrik hem volkomen overmeesterd. Zijn angst was zoo groot dat hij liever blindelings tegen alle gevaren zou zijn ingeloopt, dan den man te ontmoeten, dien hij twee uur geleden volstrekt niet had geteld. Zijn woedende komst, volkomen onverwacht; de klank van zijn stem; dat zij zoo op het punt geweest waren elkaar onder de oogen te komen — daar zou hij zich na de eerste ontsteltenis overheen hebben gezet, en zoo onbeschaamd met zijn schuld hebben gepraald als ooit een booswicht gedaan heeft. Maar dat zijn mijn tegen hem zelf was gesprongen, scheen al zijn brutaliteit en zelfvertrouwen vermorzeld te hebben. In het stof getrapt als een kruipend gedierte; daarheen gelokt om hem te bespotten; gesmaad en verschopt door de trotsche vrouw, wier gemoed hij langzaam had vergiftigd, naar hij meende, tot zij tot een dienaars voor zijn genoegens was gezonken; betrapt in zijn bedrog, en met zijn vossenhuid afgestroopt, sloop hij verslagen, beschaamd en vreesachtig weg.

Nog een andere schrik, los van de gedachte dat hij vervolgd werd, trof hem plotseling als een electrische schok, terwijl hij door de straten sloop. Iets denkbeeldigs en ontzettends, iets onbegrijpelijks en onverklaarbaars, een gedruisch, vergezeld met een dreunen van den grond, een gieren en suizen van iets door de lucht, alsof de dood zelf op zijn gruwelijke vleugelen kwam aanstormen. Hij kroop op zij als om dat voorwerp te laten voorbijvliegen. Het vloog niet voorbij, het was er nooit geweest, maar welk een ontsteltenis had het niettemin achtergelaten.

Hij hief zijn angstige gezicht naar den nachthemel op, waar de sterren hem even vreedzaam beschenen als toen hij pas buiten kwam, en bleef staan om te overleggen wat hij zou doen. De vrees om in een vreemde, afgelegen plaats te worden overvallen, waar de wetten hem misschien niet zouden beschermen — het nieuwe van het gevoel, dat het hem daarom hier zoo vreemd was, omdat hij plotseling met zijn verijdelde plannen alleen was gebleven — zijn nog grootere angst om nu in Italië of op Sicilië een schuilplaats te zoeken, waar, dacht hij, op elken hoek van een straat een kerel kon worden gehuurd om hem te vermoorden — de grillige gevolgen van schuld en vrees — misschien een zeker gevoel dat, nu al zijn plannen waren omgekeerd, hij

eveneens moest omkeeren — dreef hem er toe dit werkelijk te doen en zich weer naar Engeland te begeven.

„Daar ben ik in ieder geval veiliger. Als ik er niet toe mocht besluiten,” dacht hij, „dien gek satisfactie te geven, is het minder waarschijnlijk dat ik daar zal worden opgespoord, dan hier in het buitenland. En als ik het mocht doen (als die verwenschte aanval van schrik maar voorbij is) zal ik daar tenminste niet alleen zijn, zonder iemand om mee te spreken, of mij raad te geven of bij te staan. Ik wil mij niet laten achterhalen en afmaken als een rat.

Hij mompelde Edith's naam en balde zijn vuist. Terwijl hij in de schaduw van de huizen voortsloot, klemde hij zijn tanden opeen, en prevelde vreeselijke vervloeking over haar hoofd, en keek naar links en naar rechts, alsof hij haar zocht. Zoo sloop hij verder tot aan de poort van een herbergplein. Men was in bed; maar het schellen deed weldra een man met een lantaren verschijnen, met wien hij spoedig in het donkere koetshuis was en onderhandelingen aanknoopte over het huren van een ouden phaëton, naar Parijs.

De onderhandeling duurde kort, en spoedig werden de paarden gehaald. Zeggend dat het rijtuig hem maar volgen moest, zoodra zij waren voorgespannen, sloop hij weer weg, de stad uit, de oude vestingwerken door en den open weg op, die als een stroom over de donkere vlakke scheen te glijden.

Waarheen vloede hij? Wat was het einde er van? Toen hij stilstond, en terwijl hem zooiets in de gedachten kwam, over de sombere vlakke uitkeek, waar dunne boompjes de richting van den weg aanduidden, kwam weer dat gruwelijke gedruisch achter hem aan, vloog hem weer met onweerstaanbare, doodelijke vaart voorbij, en liet weer niets anders achter dan een ontzetting, even donker als het verschiep, even onbestemd als de gezichteinder.

Er was geen wind; er was geen voorbijzwevende schaduw op de donkere schaduwen van den nacht, er was geen gerucht. De stad lag achter hem, hier en daar verlicht, en sterrenwerelden verborgen zich achter den toren en het kerkdak, die nauwelijks een tegen de lucht afstekenden omtrek vertoonden. Duisternis en eenzaamheid lagen overal om hem heen, en hij hoorde de klokken flauw twee uur slaan.

Hij ging voort, een langen tijd en een verren weg naar het hem voorkwam, en bleef dikwijls stilstaan om te luisteren. Eindelijk trof het gerinkel van bellen zijn ang-

stig luisterende ooren. Nu eens zachter, dan luider, dan weer onhoorbaar, nu heel langzaam klinkend over slechten grond, dan vlug en vroolijk, kwam het naderbij; tot met een luidruchtig geroep en zweepgeklap een tot aan de oogen ingebakerde postiljon zijn vier trappelende paarden naast hem stilhield.

„Wie is daar? Monsieur?“

„Ja.“

„Monsieur heeft heel ver gewandeld in den donkeren nacht.“

„Dat doet er niet toe. Ieder zijn smaak. Waren er nog andere paarden aan het post-huis besteld?“

„Duizend duivels! — en excuses! Nog andere paarden? Op dit uur? Neen.“

„Luister, vriend. Ik heb groote haast. Laat eens zien hoe hard wij kunnen rijden. Hoe harder, des te grooter fooi. Vooruit! Snell!“

„Hallo, Hoep! hallo! Hi!“ En voort ging het in galop door het donkere landschap, zoodat modder en stof als zeeschuim in de lucht vlogen.

Het gekletter en geraas was een echo van het verwarde oproer in de gedachten van den vluchteling. Niets was helder van buiten, niets helder van binnen. Voorwerpen, die voorbijvlogen, in elkaar versmolten, flauw onderscheiden werden, in verwarring verdwenen! Voorbij de afwisselende plekjes struikgewas en de huisjes vlak langs den weg, een akelige leegte vlakke. Voorbij de afwisselende beelden, die voor zijn geest oprezen en weer verdwenen zoodra zij zich vertoonden, een donkere leegte van woede, vrees en teleurgestelde schurkerij. Nu en dan kwam er een zuchtje berglucht van het verwijderde Juragebergte, en verdween langs de vlakke. Soms kwam dat gierende gedruisch, dat zoo woedend en akelig was, weer door zijn verbeelding suizen, ging voorbij, en liet een koude in zijn bloed achter.

De lantarens, op den warhoop van paardenkoppen schijnend, met den ingebakerden postiljon en zijn fladderenden mantel, vormden duizend onduidelijke gedaanten, die aan zijn gedachten beantwoordden. Schimmen, welbekende mensen, over hun lessenaars en boeken gebukt, in hun welbekende houdingen; vreemde verschijningen van den man dien hij ontvluchtte of van Edith; herhalingen, in het gerinkel van de bellen of het geratel van de wielen, van woorden die gesproken waren; een verwarring van tijd en plaats, die den laatsten nacht tot een maand geleden, een maand geleden tot den laatsten nacht maakte — die zijn thuis nu eens onbereikbaar ver, dan

weer oogenblikkelijk bereikbaar deed schijnen, gejaagdheid, verwarring, duisternis en oproer in zijn geest en overal om hem heen. — Hallo! Hi! Voort in galop door het zwarte landschap, zoodat slijk en stof als zeeschuim wegvliegen, terwijl de dampende paarden snuiven en trappelen alsof ieder door een duivel bereden werd; voort in dollen zegevierenden ren langs den donkeren weg — waarheen?

Weer komt dat onbeschrijfelijke gedruisch achter hem aan, en terwijl het voorbijvliegt, rinkelen de bellen hem in de ooren „waarheen?“ De wielen brullen hem in de ooren „waarheen?“ Al het rumoer en geratel vormt zich tot dien kreet. De lichten en schaduwen dansen als elfen om de koppen van de paarden. Nu geen ophouden, geen vertragen! Voort, voort! Voort met hem in dollen ren langs den donkeren weg!

Hij kon niet duidelijk denken. Hij kon het eene voorwerp van zijn gedachten niet voldoende van het andere onderscheiden, om er een minuut lang bij te blijven vertoeven. Het verijdelde van zijn plan om zich voor zijn vroegere bedwang een wellustige vergoeding te verschaffen; de straf voor zijn verraad aan iemand, die hem eerlijk en edelmoedig behandeld had, maar van wien hij ieder trotsch woord en iederen blik sedert jaren had verzameld en op interest had gezet — want valsche en listige menschen verachten en haten altijd heimelijk het voorwerp van hun vleierij, en wrokken altijd over het betalen en aannemen van die hulde, waarvan zij weten dat zij geen waarde heeft; dat waren de onderwerpen die hem het meest voor den geest zweefden. Een stille woede tegen de vrouw, die hem zoo verschalkt en zich zelf zoo gewroken had, was daarmee voortdurend gemengd; onbekookte, wanstaltige plannen tot vergelding van haar handelwijze dreven in zijn brein rond; maar niets was duidelijk. Een gejaagdheid en tegenstrijdigheid beheerschten al zijn gedachten. Zelfs terwijl hij zoo druk bezig was met dit koortsige, verwarde denken, was zijn eenige steeds blijvende gedachte, dat hij het nadenken tot een zekeren onbepaalden tijd wilde uitstellen.

Toen kwamen de oude dagen vóór het tweede huwelijk hem weer in het geheugen. Hij herinnerde zich hoe jaloersch hij op het jongetje, hoe jaloersch hij op het meisje was geweest; hoe listig hij alle indringers op een afstand had gehouden, en om den man, dien hij misleidde, een kring had getrokken, waarover niemand dan hij zelf heen kon stappen; en toen dacht hij: had

hij dat alles gedaan om nu, als een betrapte dief, voor niemand anders dan hem, dien hij zoo bedrogen had en zoo verachtte, te vluchten?

Hij had uit wrevel over zijn lafhartigheid de hand wel aan zich zelf kunnen slaan, maar die lafhartigheid was als het ware de schaduw van zijn nederlaag, en kon niet daarvan worden afgescheiden. Zijn vertrouwen op zijn eigen schurkerij zoo met één slag te zien verwoesten, zelf te weten dat hij zoo'n ellendig werktuig was geweest, dit had hem zoo goed als verlamd. Met machteloze woede vloekte hij op Edith, haatte hij Dombey en haatte hij zich zelf, maar toch vluchtte hij, en kon hij niet anders dan vluchten.

Nogmaals en nogmaals luisterde hij naar het rumoer van wielen achter hem. Nogmaals en nogmaals verbeeldde hij zich dat hij het al luider en luider hoorde aankomen. Eindelijk was hij er zoo van overtuigd, dat hij riep: „Houd op!” en liever grond wilde verliezen dan langer die onzekerheid te verdragen.

Zijn bevel deed rijtuig, paarden en postiljon met een schok op elkaar stuiven en stilstaan.

„Duivels!” riep de postiljon, over zijn schouder omkijkend. „Wat is er?”

„Luister! Wat is dat?”

„Wat?”

„Dat geluid.”

„O hemel! Stil dan, vervloekte brigand!” tot een paard, dat zijn bellen schudde. „Wat voor geluid?”

„Daar achter ons. Is dat niet een ander rijtuig in galop? Daar! Wat is dat?”

„Schelm met een varkenskop, sta still!” tot een ander paard, dat een ander beet, waardoor de twee andere schichtig werden, die sloegen en achteruitdrongen.

„Er komt niets aan.”

„Niets?”

„Niets, dan daarginds de dag.”

„Gij hebt gelijk, geloof ik. Ik hoor nu ook niets. Rijd maar voort.”

De op elkaar gedrongen equipage, half verborgen in den damp, die van de paarden opstijgt, rijdt eerst langzaam verder, want de postiljon, zonder noodzaak in zijn vaart gestuit, haalt brommig zijn zakmes te voorschijn en maakt een nieuwen slag aan zijn zweep. En toen, „Hallo! Ho!” Nog eens in dollen ren.

En nu verbleekten de sterren, en brak de dageraad aan, en in het rijtuig overeindstaand en achter zich kijkend, kon de vluchteling den weg onderscheiden, dien hij had afgelegd, en zich overtuigen dat er geen

andere reiziger in het gezicht was. En spoedig werd het helder dag, en begon de zon op korenvelden en wijngaarden te schijnen, en gingen eenzame arbeiders uit tijdelijke hutjes, bij groote steenhoopen aan den weg, aan het werk om dien weg te herstellen, en hun brood zitten eten. Later gingen er boeren naar hun dagwerk of naar de markt, of stonden zij aan de deuren van hun armoe-dige huisjes naar hem te kijken, terwijl hij voorbijreed. En toen kwam het posthuis, waar de modder een halven voet hoog op het voorplein lag, met rookende mesthoopen en bouwvallige schuren; en aan dit fraaie plein stond een groot oud kasteel, met de helft van de ramen dichtgemetseld en met een groene schimmel begroeid van de steenen borstwering van het terras, tot aan de op dompertjes lijkende torenspitsen.

Lusteloos in een hoek van het rijtuig gedoken, en zich om niets anders bekommerend dan dat men hard doorreed — behalve wanneer hij, een kwartier achtereën, opstond en achteromkeek, wat hij telkens deed als men een vrij uitzicht had — reed hij nog voort, nog steeds het nadenken onbepaald uitstellend, en toch voortdurend gepijnigd door allerlei verwarde gedachten.

Schaamte, teleurstelling en wrevel knaagden aan zijn hart, een gedurige vrees om ingehaald of herkend te worden — want hij was zelfs zonder eenige reden bevreesd voor de reizigers, die hem op den weg tegenkwamen — drukte hem terneer. Dezelfde ondraaglijke angst en ontzetting, die hem in den nacht hadden overvallen, keerden overdag onverzwakt terug. Het eentonige rinkelen van de bellen en stampen van de paarden; de eentonigheid van zijn angst en nutteloze woede; het eentonige rad van vrees, spijt en woede, dat steeds om en om draaide; dat alles maakte de reis tot een visioen, waarin niets werkelijk bestond dan zijn eigen marteling.

Het was een visioen van lange wegen, die zich tot den gezichteinder uitstrekten, die steeds terugweek en nooit bereikt werd; van slecht bestrate steden, met hellende en dalende straten, waar gezichten voor de donkere deuren en doffe ramen verschenen, waar rijen bemodderde koeien en ossen, in lange nauwe straten te koop vastgebonden, stonden te loeien en te stooten, en op hun botte koppen slagen met knuppels kregen, hard genoeg om hun hersens in te slaan; van bruggen, kruisen, kerken, posthuizen, nieuwe paarden tegen wil en dank voorgespannen, en paarden van het laatste station, dampend en hijgend, hun koppen zwaar-

moedig bij een staldeur bij elkaar stekend; van kleine kerkhoven met zwarte kruisen, schuins bij graven gezet, en verwelkte kransen daaraan hangend; en weer van lange, lange wegen, die zich, heuvel op en heuvel af, naar den verraderlijken gezicht-einder voortsleepten.

Van ochtend, middag, avond en nacht en het opkomen van de maan. Van lange wegen voor een poos achtergelaten en het raitelen over een ongelijke straat, en het opkijken tusschen de huizen naar een grooten kerktoeren; van uitstappen en haastig eten, en glazen wijn drinken, die geen vervroolijkenden invloed hadden; van te voet buiten te komen, tusschen een zwerm bedelaars — blindemannen met trillende oogleden, geleid door oude vrouwen, die hen kaarsen voor hun gezicht hielden, onwijze kinderen, lammen en kreupelen — van door het rumoer heen te gaan en van zijn plaats naar de omhooggekeerde gezichten en uitgestoken handen te kijken, met een haastig opkomenden angst een vervolger te zullen herkennen — van weer voort te rennen langs den langen, langen weg, dof en versuft in zijn hoek gedoken, of op te staan om te zien waar mijlen ver op een plekje van denzelfden eindeloozen weg de maan scheen, of achter zich te kijken om te zien wie er volgde.

Van nooit te slapen, maar soms met niet gesloten oogen te dutten, en met een schrik op te springen en luid te antwoorden op een denkbeeldige stem. Van zich zelf te vervloeken, dat hij daar was, dat hij gevlucht was, dat hij haar had laten gaan, dat hij hem niet had afgewacht en uitgetart. Van een doodelijken wrok tegen de heele wereld, maar vooral tegen zich zelf. Van alles wel te willen verdelgen terwijl hij voorbijreed.

Het was een koortsig visioen van verledenen en tegenwoordige dingen allen dooreen gemengd, van zijn leven en zijn reis tezamen gesmolten. Van in dolle vaart ergens heengevoerd te worden, waar hij heen moest. Van oude tooneelen, oprijzend tusschen de nieuwe, waar hij doorheen reed. Van te peinzen en te mijmeren over wat lang geleden en veraf was, en niet te letten op de voorwerpen, die hij werkelijk zag, maar toch met een vermoeiend bewustzijn dat zij hem verbijsterden, en als zij verdwenen hun beelden in zijn gloeiende brein achterlieten.

Een visioen van veranderingen op veranderingen, en toch dezelfde eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, en geen rust. Van stad en land, posthuizen,

paarden, postiljons, heuvel en dal, droog weer en regen, wegen en straten, licht en duisternis, hoogten en laagten, en toch dezelfde eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, en geen rust. Een visioen van eindelijk de hoofdstad te naderen, langs drukke wegen, en voorbij oude domkerken te rijden, en door kleine steden en dorpen te vliegen, minder dun dan tevoren langs den weg gezaaid, en in zijn hoek gedoken te zitten, met zijn mantel half voor zijn gezicht, als voorbijgangers hem aankeken.

Van voort en voort te rennen, steeds het denken uitstellend, en steeds gemarteld door zijn woelige gedachten; van niet in staat te zijn om te berekenen hoelang hij onderweg was geweest, of te begripen hoe de plaatsen elkaar op zijn reis hadden gevolgd. Van dorstig, duizelig en half krankzinnig te zijn. Van ondanks dat alles toch voort te jagen, alsof hij niet kon ophouden, en Parijs binnen te rijden, waar de troebele rivier ongestoord haar snellen loop vervolgde, tusschen twee bruisende stroomen van leven en beweging.

Dan een verward visioen van bruggen, kaden, eindelooze straten; van wijnhuizen, waterdragers, gedrang van menschen, soldaten, koetsen, trommels en arcades. Van een drukte en lawaai, dat de eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven eindelijk verzwolg. Van het langzaam verminderen van dat rumoer, toen hij met een ander rijtuig een andere barrière uitreed. Van het terugkomen, terwijl hij zeewaarts reed, van de eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, en geen rust.

Een visioen van weer avond en nacht. Van weer lange wegen, en duisternis, en flauwe lichtjes voor de ramen langs den weg; en steeds de oude eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, en geen rust. Van het aanbreken van den dag en het opgaan van de zon. Van langzaam tegen een heuvel op te kruipen en op den top de frissche zeelucht te voelen, en het morgenlicht op de kammen van de golven in de verte te zien spelen. Van naar de reede te komen, met hoog water, en de visschersscheepjes aan land te zien komen, en blijde vrouwen en kinderen daarop te zien wachten. Van netten en visscherskleeren, op het strand te drogen gespreid; van druk bezige matrozen, en hun stemmen omhoog tusschen masten en touwen; van de dartelheid en helderheid van het water, en het schitteren overal.

Van de kust te verlaten en daarnaar terug te kijken van het dek, terwijl er een nevel op het water hing, met een kleine

opening hier en daar, waardoor men het land zag, helder door de zon beschenen. Van het deinen en murmelen van de kalme zee. Van een andere grauwe streep op het water, voor den boeg van het schip, die snel duidelijker en hooger werd. Van klippen en gebouwen, en een windmolen en een kerk, die daar al duidelijker en duidelijker zichtbaar werden. Van eindelijk in effen water te komen, en aan te leggen bij een kade, van waar groepen menschen naar beneden keken en hun vrienden aan boord begroetten. Van snel tusschen hen door te gaan, iedereen vermijgend, en eindelijk weer in Engeland te zijn.

Hij had in zijn droom gedacht naar een afgelegen landstadje te gaan dat hij kende, en zich daar schuil te houden, terwijl hij heimelijk informeerde naar wat er was voorgevallen, en overlegde hoe hij handelen moest. Nog in denzelfden versuften toestand, herinnerde hij zich een zeker station aan den spoorweg, waar hij een zijtak naar de plaats van zijn bestemming zou moeten inslaan, en waar een stille herberg was. Daar nam hij zich voor een poos uit te rusten.

Met dit voornemen sloop hij dadelijk in een spoorrijtuig, en daar in zijn mantel gewikkeld liggend, alsof hij sliep, werd hij spoedig ver van de zee en diep in het groene binnenland gevoerd. Op de bedoelde plaats gekomen keek hij voorzichtig rond. Zijn herinnering had hem niet misleid. Het was een stille, afgelegen plek, aan den zoom van een boschje. Maar één huis, pas gebouwd of voor het tegenwoordige doel ingericht, stond daar, door een keurigen tuin omgeven; de naastbijzijnde kleine stad lag op enkele mijlen afstand. Hier steeg hij dus uit, en naar de herberg gaand, zonder dat iemand hem opmerkte, verzekerde hij zich van twee bovenkamers, die in elkaar uitkwamen, en die hij afgelegen genoeg vond.

Zijn doel was uit te rusten, en zijn zelfbeheersching en bedaardheid terug te krijgen. Doffe verslagenheid en woede — zoodat hij, terwijl hij op zijn kamer heen en weer liep, op zijn tanden knarste — hadden hem volkomen overmeesterd. Zijn gedachten, die zich niet lieten stuiten of besturen, zwierven nog waarheen zij wilden en sleepten hem mee. Hij was versuft en doodmoe.

Maar, alsof er een vloek op hem lag dat hij nooit zou rusten, wilden zijn slaperige zinnen hun bewustzijn maar niet verliezen. Hij had in dit opzicht niet meer heerschappij over hen, dan alsof zij aan een ander hadden toebehoord. Het was niet dat zij

hem dwongen op tegenwoordige klanken en voorwerpen te letten, maar zij wilden zich niet laten afbrengen van een woelige herhaling van zijn heele reis. Deze werd hem voortdurend en plotseling weer voorgehouden. Zij stond daar weer, met haar donkere oogen vol verachting op hem gevestigd; en hij reed niettemin voort, door stad en land, door licht en duisternis, door regen en zonneschijn, over puinwegen en straatstenen, heuvels en dalen, hoogten en laagten, gemarteld en versuft door de eenzijdigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, en zonder rust.

„Wat is het voor een dag?“ vroeg hij aan den kellner, die de tafel kwam dekken.

„Dag, mijnheer?“

„Is het Woensdag?“

„Woensdag, mijnheer? Neen, mijnheer. Donderdag, mijnheer.“

„Het was mij ontschoten. Hoe laat is het? Mijn horloge is niet opgewonden.“

„Het is op slag van vijven, mijnheer. Lang op reis geweest, misschien, mijnheer?“

„Ja.“

„Heel vermoeiend voor het hoofd, mijnheer. Zelf niet gewoon veel per spoor te reizen, mijnheer; maar de heeren zeggen dat dikwijls.“

„Komen hier veel heeren?“

„Nogal, mijnheer. Op 't oogenblik niemand hier. Nu juist een beetje slap. Alles gaat slap, mijnheer.“

Hij gaf geen antwoord, maar was op de sofa, waarop hij gelegen had, in een zittende houding overeind gekomen, en staarde nu, voorovergeleund, met zijn armen op zijn knieën naar den grond. Hij kon zijn aandacht geen minuut lang meester blijven. Zij vloog waarheen zij wilde, maar verloor zich nooit een oogenblik in den slaap.

Hij dronk na den maaltijd vrij veel wijn, maar tevergeefs. Geen kunstmiddel van dien aard wilde hem slaap in de oogen brengen. Zijn gedachten, nog minder geregeld, sleepten hem ongenadig mee — als werd een rampzalige, tot een dergelijke straf veroordeeld, achter de hoeven van wilde paarden meegesleept. Geen vergetelheid, en geen rust.

Hoelang hij daar zat te drinken en te mijmeren, en in zijn verbeelding hierheen en daarheen werd gesleept, had niemand minder nauwkeurig kunnen zeggen dan hij zelf. Maar hij wist dat hij langen tijd bij kaarslicht had gezeten, toen hij met een plotselingen schrik overeind sprong.

Want nu was het inderdaad geen verbeelding. De grond dreunde, het huis trilde, en het wilde, jagende gedruisch was in de

lucht! Hij voelde het aankomen en voorbijvliegen; en zelfs toen hij naar het raam was gesneld en zag wat het was, stond hij er nog voor te huiveren, en deinsde hij terug alsof het niet veilig was om uit te kijken.

Een vloek op den vuurduivel, die zoo onverwachts kwam aandonderen, in de afgelegen vallei zichtbaar door een lichtglans en een rookwolk, en toen verdwenen was! Het was hem te moede alsof hij uit de baan van dat monster was gerukt en daardoor alleen bewaard was voor aan stukken te worden gescheurd. Het deed hem zelfs nu nog huiveren en beven, nu het flauwste geluid niet meer te hooren was, en de sporen van de rails, die hij in den maneschijn kon volgen tot zij in één punt samenliepen, zoo leeg en stil waren als een woestijn.

Niet in staat om te rusten, en onweersaanbaar — zooals hij dacht — naar deze rails getrokken, ging hij naar buiten en kuierde langs den rand, en lette op het pad, dat de trein bereden had, aan de nog rookende sintels te herkennen. Na een wandeling van ongeveer een half uur, in de richting waarin de trein was verdwenen, keerde hij om en liep den anderen kant op — steeds langs den kant van de rails blijvend — den tuin van de herberg weer voorbij en nog een heel eind verder, en keek nieuwsgierig naar bruggen, seinpalen en lampen, en vroeg zich af wanneer er weer een vuurduivel voorbij zou komen.

Een dreunen van den grond en een snelle trilling in zijn ooren; een gil in de verte; een dof licht, dat snel naderde en in twee roode oogen en een schitterend vuur veranderde, waaruit gloeiende kolen op den grond vielen; een brullend, zich reusachtig uitzettend gevaarte, dat met onweersaanbare vaart aankwam, een snuivende wind en een geratel — weer was er een vuurduivel voorbijgevlogen, en hij hield zich aan een hek vast, als om zich te redden.

Hij wachtte op nog een, en op nog een.

Hij wandelde terug naar het eerste punt, en weer terug naar dit, en keek nog steeds, door het vermoeiende visioen van zijn reis heen, naar die naderende monsters uit. Hij bleef bij het station dralen, om te wachten tot er daar een zou ophouden, en toen een dit deed, en losgerukt werd om water in te nemen, en hij vlak er bij stond en hij de zware wielen en het koperen voorhoofd van het monster zag, dacht hij wat een gruwelijke kracht het had. Ontzettend! De groote wielen langzaam te zien ronddraaien, en te denken, dat men er door overreden en verpletterd kon worden.

Onwel door den wijn en het gebrek aan

rust — een gebrek dat niets, al was hij nog zoo moe, wilde herstellen — oefenden deze voorwerpen en gedachten een koortsachtigen invloed op hem uit. Toen hij weer naar zijn kamer ging, wat hij eerst tegen middernacht deed, vervolgden zij hem nog steeds, en bleef hij nog naar de komst van een nieuw monster zitten luisteren.

Zoo was het ook in zijn bed, waarheen hij zich begaf zonder hoop om te slapen. Hij bleef nog liggen luisteren; en als hij het dreunen en trillen voelde, stond hij op en ging naar het raam, om, zooals hij daar kon, het doffe licht in twee ronde oogen te zien veranderen, en de gloeiende kolen uit het schitterende vuur te zien vallen, en de snuivende vaart van het monster waar te nemen, en zijn spoor van licht en rook door de vallei te volgen. Dan keek hij uit in de richting, waarin hij met den dageraad wilde vertrekken, daar hij hier toch niet rusten kon, en ging weer liggen, en werd opnieuw geplaagd door het visioen van zijn reis, en de oude eentonigheid van bellen, wielen en paardenhoeven, tot er weer een ander monster kwam. Dit duurde den heelen nacht. Wel verre van de heerschappij over zich zelf te herkrijgen, scheen hij die zoo mogelijk meer en meer te verliezen. Toen de dag aanbrak, werd hij nog steeds gemarteld door zijn denken, en wilde hij nog altijd het nadenken uitstellen tot hij daartoe beter in staat was; het verleden, het tegenwoordige, de toekomst, alles dwarrelde voor hem door elkaar, en hij had elk vermogen verloren om iets met vastheid in het oog te houden.

„Hoe laat kan ik hier vandaan, hebt gij ook weer gezegd?” vroeg hij den kellner, die hem 's nachts had bediend en die nu met een kaars binnenkwam.

„Tegen kwart over vieren, mijnheer. Om vier uur komt de sneltrein — maar die stopt hier niet.”

Hij streek met zijn hand over zijn kloppende hoofd en keek op zijn horloge. Bij half vier.

„Denkelijk zal er niemand met u meegaan, mijnheer,” merkte de kellner op. „Nog twee heeren hier, mijnheer, maar die wachten op den trein naar Londen.”

„Ik dacht, dat gij gezegd hadt, dat er niemand hier was,” zei Carker, zich naar hem omkeerend met een flauwen zweem van zijn ouden glimlach, als hij kwaad of achterdochtig was.

„Toen niet, mijnheer. Twee heeren zijn vannacht gekomen, met den stoptrein die hier blijft, mijnheer. Warm water, mijnheer?”

„Neen. En neem de kaars maar weg. Er is daglicht genoeg.”

Daar hij zich half gekleed op het bed had geworpen stond hij al weer voor het raam toen de kellner wegging. Het koude licht van den dageraad had den nacht vervangen, en reeds zag men den rooden gloed van de opkomende zon in de lucht. Hij trachtte zijn hoofd en gezicht met water te verfrisschen — maar het had voor hem geen verkoelende kracht — trok haastig zijn kleeren aan, betaalde wat hij schuldig

prachtig. Terwijl hij zijn flauwe oogen op haar vestigde, waar zij oprees stil en statig, onbeneveld door al de goddeloosheid, die haar stralen sedert het begin van de wereld hadden beschenen, wie zal zeggen of toen een flauw besef van het bestaan van de deugd op aarde en haar belooning in den hemel, zich niet zelfs aan hem openbaarde? Als hij ooit met een zweem van teederheid en wroeging aan zijn broer en zijn zuster dacht, wie zal zeggen dat het toen niet was? Wel mocht dat toen zijn. De dood was

HIJ ZAG HET GEZICHT VAN WRAAKZUCHTIGE WOEDE TOT ZWIJMELENDEN SCHRIK OVERGAAN.

was en ging naar buiten.

Hij vond de lucht, die op hem aanwoei, onaangenaam kil. Het had zwaar gedauwd, en verhit als hij was, deed de koelte hem huiveren. Na even te hebben omgekeken naar den kant waar hij den vorigen avond had gewandeld, en naar de 'seinlichten, nu door het daglicht verdoofd en van geen nut meer, keerde hij zich naar den kant van de zon, en zag deze in al haar heerlijkheid opgaan.

Zoo plechtig en schoon, zoo goddelijk

hem nabij. Hij was afgezonderd van de levende wereld, en had één voet in het graf.

Hij betaalde zijn geld voor de reis naar het landstadje, waaraan hij gedacht had; en wandelde alleen heen en weer, en keek de ijzeren sporen langs, door de vallei in de eene richting, en naar een donkere brug in de andere; toen hij, zijn wandeling stakend en omkeeread aan het einde van een houten perron, waarop hij heen en weer stapte, den man, voor wien hij de vlucht

had genomen, de deur uit zag komen, waardoor hij zelf daar gekomen was. Zij herkenden elkaar op hetzelfde oogenblik.

In de duizeling van de verrassing wankelde hij en tuimelde van de planken af op den lagere weg naast zich. Maar zich dadelijk weer herstellend, deed hij een paar schreden achterwaarts op dien weg, om den afstand tusschen hen te vergrooten, en keek, kort en snel ademhalend, zijn vervolger aan.

Hij hoorde roepen — nog eens — zag het gezicht van wraakzuchtige woede tot zwijmelenden schrik overgaan — voelde den grond dreunen — wist in een oogenblik dat het monster er aankwam — gaf een gil — keek om — zag de roode oogen, schemerachtig flauw in het daglicht, dicht achter zich — werd neergesmeten, opgepakt en rondgeslingerd door een getand raderwerk, dat hem om en om liet draaien, hem van lid tot lid verscheurde, zijn bloed met een vuurgloed oplekte, en de verminkte stukken van zijn leden in de lucht wierp.

Toen de reiziger, dien hij herkend had, uit zijn bezwijming bijkwam, zag hij op een afstand vier mannen, die op een plank tusschen hen in iets wegdroegen, dat overdekt was en doodstil lag, terwijl anderen de sporen van zijn bloed met asch bestrooiden en eenige honden wegjoegen, die langs den weg liepen te snuffelen.

HOOFDSTUK LVI.

Verscheidene mensen verheugd en de kemphaan verontwaardigd.

De adalborst was in volle levendigheid. Toots en Suze waren eindelijk gekomen. Suze was naar boven gevlogen als een meisje dat van haar zinnen beroofd was, en Toots en de kemphaan waren naar het achterkamertje gegaan.

„O, mijn allerliefste juffrouw Flore!“ riep Suze, Florence's kamer binnenstuivend, „als ik bedenken dat het zoover komen moest, en ik u hier moet vinden, mijn lief duifje, met geen mensch om u te bedienen, en geen huis waar gij thuis zijt; maar nu zal ik nooit weer weggaan, juffrouw Flore, want al mag ik geen mos verzamelen, ik ben toch geen rollende steen, en mijn hart is ook geen steen, of anders zou het niet barsten zooals het nu barst, och Heere, och Heere!“

Deze woorden in één adem uitstortend, sloot Suze haar meesteres, bij wie zij op haar knieën lag, vast in haar armen.

„O, liefje,“ riep Suze uit, „ik weet alles wat er gebeurd is, ik weet het allemaal, mijn hartje, en ik stik er van; geef mij toch lucht!“

„Suze, lieve goede Suzel!“ zei Florence.

„O, God zegene haar! Ik, die nog zoo'n kleine meid was, toen zij een klein kind was! En zal zij nu heusch en werkelijk gaan trouwen!“ riep Suze, met een uitbarsting van blijdschap en smart, van trots en verdriet, en de hemel weet hoeveel meer tegenstrijdige aandoeningen.

„Wie heeft je dat verteld?“ zei Florence.

„Och lieve tijd! Die onnoozele Toots,“ antwoordde Suze, zenuwachtig lachend. „Ik wist wel dat het waar moest zijn, liefje, omdat hij zich zoo aanstelde. Hij is een allerbeste, onnoozelste jongen. En zal mijn schat,“ vervolgde Suze, haar meesteres omhelzend, en in tranen uitbarstend, „dus heusch gaan trouwen?“

De mengeling van medelijden, blijdschap, teederheid, bezorgdheid en spijt, waarmee Suze telkens op dit onderwerp terugkwam, en dan telkens haar hoofd ophief, om het jeugdige gezichtje aan te kijken en te kussen, en dan haar hoofd weer op den schouder van haar meesteres liet zinken, en haar liefkoosde, was iets zoo hartelijks en aardigs als men ooit in de wereld iets gezien heeft.

„Kom, kom!“ zei de troostende stem van Florence weldra. „Nu ben je zeker wel weer bedaard, Suze?“

Zij zat op den grond, aan de voeten van haar meesteres, te lachen en te snikken, en hield met haar eene hand haar zakdoek voor haar oogen, terwijl zij met de andere Diogenes streelde, die haar gezicht likte. In die houding verklaarde zij dat zij weer bedaard was, en lachte en schreide nog wat meer, als bewijs daarvan.

„Ik — ik — ik heb nooit zoo'n schepsel gezien als die Toots,“ zei Suze, „in mijn heele leven niet!“

„Zoo goedaardig,“ zei Florence.

„En zoo grappig,“ snikte Suze. „De manier zooals hij zich in de koets bij mij aanstelde, met dien schandaligen kemphaan op den bok.“

„Wat zei hij dan, Suze?“ vroeg Florence beschroomd.

„Och, hij had het over luitenant Walters en kapitein Gills, en over u, juffrouw Flore, en het stille graf,“ zei Suze.

„Het stille graf?“ herhaalde Florence.

„Hij zegt,“ zei Suze, in een zenuwachtig geschater uitbarstend, „dat hij nu dadelijk daarin zal neerdalen, heel tevreden; maar wees gerust, lieve juffrouw Flore, dat zal

hij heusch niet, hij is daarvoor veel te gelukkig als hij andere menschen gelukkig ziet; hij mag geen Salomon zijn," vervolgde zij met haar gewone radheid van tong, „en ik zeg ook niet dat hij er een is, maar dat zeg ik, dat er nooit iemand geweest is, die minder zelfzuchtig was dan hij!"

Daar Suze nog zenuwachtig was, begon zij na het afleggen van deze nadrukkelijke verklaring uitbundig te lachen en vertelde Florence daarna dat hij beneden wachtte om haar te zien, wat een rijke belooning voor hem zou zijn voor de moeite, die zijn laatste onderneming hem gekost had.

Florence droeg Suze op om Toots als een gunst te gaan verzoeken, dat zij het genoeg mocht hebben hem voor zijn goedheid te bedanken, en enkele oogenblikken later liet Suze den jongeman binnen, nog heel slordig in zijn voorkomen en buitengewoon stotterend.

„Juffrouw Dombey," zei Toots. „Nog eens vergunning te verkrijgen om — om — om te staren — dat wil zeggen, niet te staren maar — ik weet niet precies wat ik wilde zeggen, maar het doet er niet toe."

„Ik moet u zoo dikwijls danken," zei Florence, hem haar beide handen gevend, terwijl al haar onschuldige dankbaarheid haar uit de oogen straalde, „dat ik geen woorden meer heb, en niet weet hoe ik het doen zal."

„Juffrouw Dombey," zei Toots, met een akelig holle stem, „als het mogelijk was dat gij, met uw engelachtige karakter, mij kondt vervloeken, zoudt ge mij — als ik het zoo mag uitdrukken — oneindig minder overhoop smijten, dan door deze onverdienende uitdrukkingen van vriendelijkheid. De uitwerking daarvan op mij — is — maar," zei Toots, abrupt, „dat is iets dat nu niet te pas komt, en het doet er niet toe."

Daar het niet mogelijk scheen hierop anders te antwoorden, dan door hem nog eens te bedanken, deed Florence dit nog eens.

„Ik wenschte deze gelegenheid waar te nemen, als ik mocht, juffrouw Dombey," zei Toots, „om een woordje ter opheldering te zeggen. Ik zou het genoeg gehad hebben om — om al eerder met Suze terug te komen; maar in de eerste plaats wisten wij niet hoe het familielid heette, bij wien zij in huis was, en in de tweede plaats was zij daar alweer vandaan en naar een ander gegaan, die veel verder woonde, zodat ik haast niet geloof dat het van den kemp-haan, met al zijn schranderheid, te vergen was haar heel gauw te vinden."

Florence was daarvan overtuigd.

„Maar dat is eigenlijk de zaak niet," her-vatte Toots. „Het gezelschap van Suze, ver-

zeker ik u, juffrouw Dombey, is in mijn goedstoestand een troost en een genoeg geweest, die men zich gemakkelijker kan voorstellen dan beschrijven. De reis heeft haar eigen belooning meegebracht. Maar dat is eigenlijk ook de zaak niet. Juffrouw Dombey, ik heb al vroeger eens gezegd, dat ik wel weet dat ik niet ben wat men heel schrander noemt. Ik ben mij daarvan volkomen bewust. Ik weet niet, dat iemand beter bekend kan zijn — als de uitdrukking niet wat al te sterk was, zou ik zeggen met de botheid van zijn eigen kop — dan ik het ben. Maar, juffrouw Dombey, in weerwil daarvan begrijp ik toch wel den — den stand van zaken — met luitenant Walters. Welke zielesmart mij die stand van zaken ook veroorzaakt mag hebben (wat er heelemaal niets toe doet), ik ben verplicht te zeggen, dat luitenant Walters iemand is, die mij voorkomt den zegen waardig te zijn die hem ten deel is gevallen. Mag hij dien lang genieten, en zoo hoog waardeeren als een heel ander en heel onwaardig persoon, dien ik niet hoeft te noemen, gedaan zou hebben! Dat is echter de zaak niet. Juffrouw Dombey, kapitein Gills is een vriend van mij, en gedurende den tusschentijd, die nu verloopt, geloof ik dat het kapitein Gills genoeg zou doen als ik nu en dan hier kwam. Het zou mij ook genoeg doen nu en dan te komen. Maar ik kan niet vergeten hoe ongelukkig ik mij eens op den hoek van het plein in Brighton heb gecompromitteerd; en als mijn aanwezigheid hier u in den allergeeringsten graad onaangenaam mocht zijn, verzoek ik u het mij te zeggen, en ik verzeker u dat ik u volkomen zal begrijpen. Ik zal het volstrekt niet voor onvriendelijk houden, en zal mij maar al te zeer verheugen aldus met uw vertrouwen te worden vereerd."

„Mijnheer Toots," antwoordde Florence, „als gij, die zoo'n oud en trouw vriend van mij zijt, nu niet meer hier aan huis wildet komen, zoudt ge mij een groot verdriet veroorzaken. Het kan nooit, nooit anders dan een genoeg voor mij zijn, u te zien."

„Juffrouw Dombey," zei Toots, zijn zakdoek te voorschijn halend, „als ik een traan stort, is het een traan van vreugde. Het doet er niet toe, en ik ben u zeer verplicht. Ik zal wel mogen opmerken, na wat gij zooeven gezegd hebt, dat het mijn voor-nemen niet is mijn eigen persoon nog langer te verwaarlozen."

Florence ontving deze aankondiging met een allerliefst verwonderd gezichtje, als begreep zij niet wat Toots daarmee bedoelde.

„Ik bedoel," zei Toots, „dat ik het voor

mijn plicht jegens mijn medemenschen zal houden, om mij, totdat het stille graf mij roept, zoo goed mogelijk voor te doen, en om — om mijn laarzen zoo blinkend te laten poetsen, als — als de omstandigheden veroorloven. Dit is de laatste maal, juffrouw Dombey, dat ik u met een opmerking van bijzonderen en persoonlijken aard lastig val. Ik ben u werkelijk heel dankbaar. Ik ben over het geheel niet zoo vlug van begrip als mijn vrienden wel konden wenschen, of als ik zelf wel zou wenschen, maar op mijn woord van eer, ik begriip toch heel goed en ben bijzonder gevoelig voor al wat goedhartig en vriendelijk is. Ik weet," vervolgde hij vol vuur, „dat ik mijn gevoel nu bijzonder krachtig zou kunnen uitdrukken, als — als ik maar een begin kon vinden."

Daar hij, na een poos gewacht te hebben, het begin niet scheen te kunnen vinden, nam Toots haastig afscheid en ging weer naar beneden om den kapitein op te zoeken, dien hij in den winkel vond.

„Kapitein Gills," zei Toots, „wat er nu tusschen ons zal plaats hebben, blijft onder het heiligste zegel van vertrouwen. Het is een gevolg, kapitein Gills, van wat er boven tusschen mij en juffrouw Dombey heeft plaats gehad."

„Boven in den mast en tusschendeaks, mijn jongen?" mompelde de kapitein.

„Juist, kapitein Gills," antwoordde Toots, wiens toestemming te hartelijker was, omdat hij volstrekt niet wist, wat de kapitein bedoelde. „Juffrouw Dombey, geloof ik, kapitein Gills, zal binnenkort met luitenant Walters vereenigd worden?"

„Wel zeker, mijn jongen. Wij zijn hier allemaal scheepskameraäds. Walter en zijn liefje zullen samen worden verbonden in den echtelijken staat, zoodra de verboden gedaan zijn," fluisterde kapitein Cuttle hem in het oor.

„De verboden kapitein Gills?" herhaalde Toots.

„In de kerk, daarginder," antwoordde de kapitein, met zijn duim over zijn schouder wijzend.

„O ja," zei Toots.

„En dan," zei de kapitein met zijn schorre gefluister, Toots een stootje op zijn borst gevend en toen een stap achteruit gaand met een blik vol bewonderende opgetogenheid. „Wat dan? Dan gaat dat lieve schepseltje, zoo teertjes grootgebracht als een Oost-Indisch vogeltje, met Walter over de bulderende zee op reis naar China."

„Lieve hemel, kapitein Gills!" riep Toots uit.

„Ja," zei de kapitein met een knikje. „Het schip, dat hem opnam, toen hij in dien orkaan schipbreuk had geleden, was een Chinavaarder en Walter maakte de reis mee, en kwam in de gunst — als een knappe, brave jongen — en toen dus de supercarga in Canton stierf, kwam hij in zijn plaats — hij was tevoren al in zijn plaats geweest — en nu is hij supercarga aan boord van een ander schip van dezelfde reeders. En zoo, ziet ge," herhaalde de kapitein nadenkend, „gaat dat lieve schepseltje met Walter mee over de woeste zee op reis naar China."

Toots en kapitein Cuttle slaakten tegelijk een zucht.

„Waarom niet?" zei de kapitein. „Zij is hem trouw, en hij is haar trouw. Zij, die haar liefgehad en voor haar gezorgd moesten hebben, hebben haar slecht behandeld. Toen zij, uit haar huis gejaagd, hier bij mij kwam en daar op die planken neerviel, was haar hartje gebroken. Dat zag ik wel. Dat weet ik wel. Er is niets dan trouwe liefde, dat het ooit weer kan heelen. Als ik dat niet wist, en niet wist, dat Walter haar trouw liefheeft, broer, zou ik deze blauwe armen en beenen laten afhakken, voor ik haar liet gaan. Maar dat weet ik, en wat nu? Nu zeg ik, de hemel zij met hen allebei, en dat zal hij ook! Amen!"

„Kapitein Gills," zei Toots hierop, „laat ik het genoeg hebben u een hand te geven. Gij hebt een manier om zooiets te zeggen, waarvan ik een plezierige warmte langs mijn heelen rug krijg. Ik zeg ook amen. Gij weet wel, kapitein Gills, dat ik juffrouw Dombey eveneens heb aangebeden."

„Vroolijk maar, mijn jongen!" zei de kapitein, zijn hand op Toots' schouder leggend. „Sta vast!"

„Het is mijn plan, kapitein Gills," antwoordde de dappere Toots, „om zoo vroolijk te zijn en zoo vast te staan als ik maar kan. Als het stille graf zich opent, kapitein Gills, zal ik klaar zijn om mij te laten begraven, maar niet eerder. Daar ik niet heel zeker ben van mijn vermogen over mij zelf, wenschte ik u echter iets te zeggen, wat ik u als een bijzondere gunst verzoek aan luitenant Walters over te brengen, namelijk het volgende."

„Namelijk het volgende," herhaalde de kapitein. „Sta vast!"

„Daar juffrouw Dombey zoo onuitsprekelijk goed is," vervolgde Toots met waterige oogen, „om te zeggen, dat mijn aanwezigheid haar het tegendeel van onaangenaam is, en gij en iedereen hier niet minder inschikkelijk en verdraagzaam zijt voor

iemand," zei Toots met plotselinge neerslachtigheid, „die eigenlijk voor niets in de wereld schijnt te deugen, zal ik 's avonds hier zoo nu en dan blijven komen, gedurende den korten tijd, dien wij allen nog bij elkaar kunnen zijn. Maar wat ik vraag is dit. Als ik soms merk, dat ik den aanblik van luitenant Walters' zaligheid niet kan verdragen en dan naar buiten stuif, hoop ik, kapitein Gills, dat gij en hij dat als een ongeluk, en niet als mijn schuld of een gebrek aan zelfstrijd zult beschouwen. Dat gij u overtuigd zult houden, dat ik geen levend wezen — en allermint luitenant Walters eenigen haat toedraag; en dat gij terloops zult opmerken, dat ik een wandeling ga maken, of waarschijnlijk op de klok van de Koninklijke Beurs wil gaan kijken hoe laat het is. Als gij deze schikking kondt aannemen, kapitein Gills, en voor luitenant Walters kondt instaan, zou dat een verlichting voor mijn gevoel zijn, waarvoor ik graag een gedeelte van mijn aanzienlijke vermogen zou willen opofferen."

„Zeg maar niet meer, mijn jongen," antwoordde de kapitein. „Gij kunt geen vlag hijschen, of Walter en ik zullen ze respecteren."

„Kapitein Gills," zei Toots, „nu ben ik gerust. Ik wensch de goede meening van iedereen hier te behouden. Ik — ik bedoel het goed, op mijn woord van eer, hoe slecht ik mij ook mag voordoen. Gij begrijpt wel," zei Toots, „het is net alsof Burgess en Co. iemand een allerbuitengewoonste pantalon wilden maken, en het model, dat zij voor den geest hadden, maar niet konden treffen."

Met deze gelukkige opheldering, waarop hij wel eenigszins trotsch scheen, gaf Toots den kapitein een zegenwensch tot afscheid en vertrok.

De brave kapitein was, met zijn harte-diefje in huis en Suze om haar te bedienen, een hoogst gelukkig man. Met iederen dag begon zijn gezicht meer te blinken. Na eenige onderhandelingen met Suze (voor wier wijsheid de kapitein den diepsten eerbied koesterde) stelde hij Florence voor, dat de dochter van de bejaarde dame, die gewoonlijk op de Leadenhallmarkt onder een blauwe paraplu zat, om redenen van voorzichtigheid, in de tijdelijke waarneming van de huiselijke bezigheden vervangen zou worden door iemand, die hun niet onbekend was en op wie zij zich veilig konden verlaten. Suze, die er bij was, noemde toen, volgens een vroegere afspraak met den kapitein, juffrouw Richards. Deze naam alleen deed Florence al vroolijker zijn. En toen

Suze zich dien middag naar de woning van de Toodle's begeven had, om juffrouw Richards eens te polsen, kwam zij nog denzelfden avond in triomf terug, vergezeld door Polly, nog met hetzelfde ronde gezicht en dezelfde roode wangen, wier blijdschap, toen zij Florence terugzag, nauwelijks minder hartelijk was, dan die van Suze.

Toen deze fijne streek gelukt was — waarover de kapitein zich bijzonder verheugde, zooals hij trouwens over alles deed wat er gebeurde — moest Florence Suze op de naderende scheiding voorbereiden. Dit was een veel moeilijker taak, daar Suze zich vast in het hoofd had gezet, dat zij teruggekomen was om haar oude meesteres nooit weer te verlaten.

„Wat loon betreft, lieve juffrouw Flore," zei zij, „gij zoudt toch zeker niet zoo min van mij denken om daarover te spreken, want ik heb geld overgespaard, en ik zou mijn liefde en dienst toch op zoo'n tijd niet willen verkoopen, al had ik nooit iets van de spaarbank geweten of al waren alle spaarbanken bankroet; maar ge zijt nooit zonder mij geweest, lieveling, van den tijd af toen uw goede mama werd weggenomen, en al heb ik niets om op te pochen, ge zijt toch aan mij gewend, en o mijn lieve meesteres van zooveel jaren, denk er toch niet aan om zonder mij weg te gaan, want dat mag en dat kan niet!"

„Maar, lieve Suze, ik ga een lange, heel lange reis maken."

„Wel, juffrouw Flore, en wat zou dat? Zooveel te meer zult ge mij noodig hebben. Ik ben niet bang voor een lange reis, Goddank!" zei de onverzettelijke Suze.

„Maar Suze, ik ga met Walter, en met Walter zou ik overal heengaan. Walter is arm en ik ben doodarm, en ik moet nu mij zelf leeren helpen en hem leeren helpen."

„Lieve juffrouw Flore," riep Suze, heftig haar hoofd schuddend, „het is niets nieuws voor u, u zelf te helpen en anderen ook, en zoo geduldig en trouw te zijn als het edelste hart maar zijn kan; maar laat ik met mijnheer Walter Gay spreken en het met hem in orde maken, want u zoo alleen door de wereld te laten zwalken, dat kan ik niet en wil ik niet."

„Alleen, Suze?" antwoordde Florence. „Alleen? En Walter neemt mij mee!" O wat een helder lachje vertoonden haar trekken! Dat had hij moeten zien. „Ik ben overtuigd, dat je niet met Walter zult spreken, als ik je vraag om dat niet te doen," voegde zij er vriendelijk bij; „en ik bid je, doe dat niet, lieve Suze."

SUZE NIPPER IS IN DE WAR

„Waarom niet, juffrouw Flore?" snikte Suze.

„Omdat ik," zei Florence, „zijn vrouw zal worden, om hem mijn heele hart te geven, en met hem te leven en te sterven. Hij kon denken, als hij je hoorde zeggen wat je mij

zichtje van de spreekster nog mooier en reiner werd dan ooit, dat zij niets anders kon doen dan haar nog eens om den hals vallen en uitroepen, of haar lieve meesteresje dan heusch, heusch zou gaan trouwen, en haar nogmaals en nogmaals bejam-

DAARNA ZAT HIJ IN HET ACHTERKAMERTJE VIER PIJPEN ACHTER ELKAAR TE ROOKEN, EN DAAR VOND MEN HEM NA VERLOOP VAN DIEN TIJD BIJ ZICH ZELF ZITTEN GRINNIKEN.

gezegd hebt, dat ik bang ben voor wat ik mij heb voorgenomen, of dat jij reden hebt om bang voor mij te zijn. En Suze, ik heb hem lief!"

Suze was zoo geroerd door den zachten ernst van deze woorden, waarbij het ge-

meren en liefkoozen.

Maar Suze, hoewel onderhevig aan vrouwelijke zwakheden, was ook wel in staat om zich te bedwingen, en van dien tijd af sprak zij nooit weer over de zaak, en was zij altijd vroolijk, werkzaam, vol moed

en hoop. Zij vertelde, wel is waar, Toots in het geheim, dat zij zich maar zoolang zoo hield, en dat zij, als juffrouw Dombey eenmaal weg was, een jammerlijk schouwspel zou worden; en Toots gaf haar te kennen, dat dit ook met hem het geval was, en dat zij hun tranen samen zouden vermengen; maar in tegenwoordigheid van Florence gaf zij nooit lucht aan haar gevoel.

Hoe beperkt en eenvoudig Florence's garderobe ook was — wat een contrast met die, welke voor het laatste huwelijk, dat zij had bijgewoond, was aangeschaft — was er veel te doen om die gereed te krijgen, en Suze Nipper zat den heelen dag bij haar te werken met den vereenigden ijver van vijftig naaisters. De verwonderlijke bijdragen tot deze uitrusting, die kapitein Cuttle zou hebben geleverd, als men hem had laten begaan — zooals rozeroode parasols, gekleurde zijden kousen, blauwe schoenen en andere aan boord niet minder noodzakelijke voorwerpen — zouden, als men ze wilde optellen, vrij wat ruimte beslaan. Hij liet zich echter, door verschillende valsche voorstellingen, overhalen om zijn giften tot een werkdoosje en een toiletkistje te bepalen, waarvan hij de grootste soort aanschafte, die voor geld te krijgen was. Nog tien of veertien dagen daarna zat hij doorgaans het grootste gedeelte van den dag deze kistjes aan te staren; verdeeld tusschen bewondering en een angstigen twijfel, dat zij niet prachtig genoeg waren, en dikwijls de straat opstuivend om het een of andere onmogelijke voorwerp te koopen, waarvan hij dacht, dat het nog ontbrak om de benoodigdheden te completeeren. Maar zijn meesterstuk was, dat hij ze beiden eens op een morgen wegbracht, om de woorden „Florence Gay” te laten graveeren op de koperen hartjes, die in de deksels waren ingelegd. Daarna zat hij in het achterkamertje vier pijpen achter elkaar te rooken, en daar vond men hem na verloop van dien tijd bij zich zelf zitten grinniken.

Walter had het druk en was den heelen dag weg, maar kwam elken ochtend vroeg naar Florence kijken en bracht elken avond bij haar door. Florence verliet haar hooge kamers nooit anders dan om beneden op hem te wachten als het zijn tijd was om te komen, of hem, door zijn arm omstrengeld, weer naar de deur te brengen en soms even de straat op te kijken. In de schemering waren zij altijd bij elkaar. O zalige tijd! O rust voor het zwervende hart! O diepe bron van liefde, waarin zooveel verzonken lag!

Zij had dat wreede teeken nog op haar

borst. Dat rees tegen haar vader op met den adem dien zij haalde, dat lag tusschen haar en haar geliefde, als hij haar aan zijn hart drukte. Maar zij vergat het. Bij het kloppen van zijn hart voor haar en het hare voor hem, werden alle stugge, ongevoelige harten vergeten. Broos en teer was zij, maar zij had een macht van liefde in haar binnenste, die haar uit zijn beeld alleen een wereld deed scheppen waar zij een toevlucht en rust vond.

Hoe dikwijls rezen het groote huis en de oude dagen voor haar op in het schemeruur, wanneer die arm, zoo trotsch en zoo teer, haar omgaf, en zij, bij die herinnering, zich dicht aan hem vastklemde! Hoe dikwijls sloeg zij, bij de gedachte aan dien nacht, toen zij naar die kamer ging en dien onvergetelijken blik ontmoette, haar oogen op naar die, welke haar met zooveel ernst en liefde bewaakten, en schreide zij van blijdschap over een dergelijke schuilplaats. Hoe veiliger zij zich daar voelde, des te meer had zij het lieve doode kind in haar gedachten; maar alsof zij haar vader toen voor de laatste maal had gezien, toen hij lag te slapen en zij hem een kus op zijn wang drukte, liet zij hem altijd zoo blijven en kwam zij in haar verbeelding nooit dat uur voorbij.

„Lieve Walter,” zei Florence eens op een avond, toen het bijna donker was, „weet je wel wat ik vandaag gedacht heb?”

„Gedacht hoe de tijd voorbijvliegt, en hoe spoedig wij op zee zullen zijn, lieve Florence?”

„Dat bedoel ik niet, Walter, hoewel ik daar ook wel aan denk. Ik heb gedacht wat een last ik toch voor je ben.”

„Een dierbare, heilige last, hartjelief! Wel, daaraan denk ik soms ook.”

„Je licht, Walter. Ik weet wel dat je veel meer daaraan denkt dan ik. Maar ik bedoel kosten.”

„Kosten, Florence?”

„Aan geld, lieve. Al die voorbereidselen, waarmee Suze het zoo druk heeft — ik heb zelf heel weinig kunnen koopen. Je was toch al arm. Maar hoeveel armer zal ik je maken, Walter!”

„En hoeveel rijker, Florence!”

Florence lachte en schudde haar hoofdje.

„Bovendien,” zei Walter, „lang geleden — voor ik naar zee ging — werd mij eens een beursje gegeven, liefste, met geld er in.”

„Och!” antwoordde Florence, met een treurig lachje. „Heel weinig, heel weinig, Walter. Maar je moet niet denken,” en zij legde haar handje op zijn schouder, „dat het

mij spijt dat ik zoo'n last voor je ben. Neen, lieve, ik ben er blij om. Ik stel er mijn geluk in. Ik zou het voor de heele wereld niet anders willen hebben."

"Ik heusch ook niet, lieve Florence."

"Ja, maar, Walter, jij kunt het nooit zoo voelen als ik. Ik ben zoo trotsch op je! Het doet mijn hart zoo van verrukking zwellen, dat zij, die over je spreken, moeten zeggen, dat je een arm, verstooten meisje hebt getrouwd, dat hier een schuilplaats had gezocht; dat geen ander thuis, geen andere vrienden had; dat niets — niets had! O Walter, als ik je millioenen had kunnen aanbrengen zou ik om jou nooit zoo vergenoegd kunnen zijn, als ik nu ben."

"En jij, lieve Florence, ben jij niets?" antwoordde hij.

"Neen, niets, Walter. Niets dan jouw vrouw." Het handje gleed om zijn hals, en de stem kwam al dicht en dichterbij. "Ik ben niets meer dat niet één met jou is. Ik heb geen hoop op aarde meer, die niet van jou komt. Ik heb niets dat mij dierbaar is, of jij bent het."

O, wel mocht Toots het kleine gezelschap dien avond verlaten en tweemaal weggaan om zijn horloge met de klok op de Beurs gelijk te zetten, en nog eens om een afspraak met zijn bankier, die hij zich plotseling herinnerde, en nog eens om een wandelingetje naar de pomp van Aldgate en terug te maken.

Maar voor hij op deze tochten uitging, of eigenlijk voor hij nog kwam en voordat er licht werd gebracht, zei Walter:

"Florence, lieve, het laden van ons schip is bijna afgelopen, en waarschijnlijk zal het precies op den dag van ons trouwen de rivier afzakken. Zullen wij dan dien dag vertrekken en in Kent blijven tot wij in Gravesend aan boord gaan?"

"Als jij het zoo wenscht, Walter. Ik zal overal gelukkig zijn. Maar..."

"Wel, mijn liefje?"

"Je weet," zei Florence, "dat wij geen partij zullen geven, en dat niemand ons aan onze kleeren van andere menschen zal onderscheiden. Daar wij nu denzelfden dag vertrekken, wil je — wil je mij dan dien morgen ergens heenbrengen, Walter — vroeg — voor wij naar de kerk gaan?"

Walter scheen haar te begrijpen, zooals zoo'n werkelijk verliefde aanbieder behoort te doen, en bevestigde zijn bereidvaardige belofte met een kus, met meer dan een mischien; en dien heelen ernstigen, kalmen, vreedzamen avond was Florence heel vergenoegd.

Toen kwamen Suze en de kaarsen de stil-

le kamer in, en kort daarop de thee, de kapitein en Toots, die zooals zooeven gezegd is, verscheidene malen weer wegliep en een onrustigen avond had. Dit was echter iets buitengewoons; doorgaans kon hij rustig blijven zitten, terwijl hij met den kapitein, onder raad en toezicht van juffrouw Nipper, „cribbage" speelde, en zich in de berekeningen van dat spel verdiepte, wat hij een heel goed middel vond om zich volkomen suf te maken.

Het gezicht van den kapitein bood bij zulke gelegenheden een van de fraaiste voorbeelden van menigvuldigheid en afwisseling van uitdrukkingen aan. Zijn instinctmatige kiescheid en ridderlijke galanterie voor Florence leerden hem dan wel, dat het geen tijd was voor luidruchtige vroolijkheid of heftige uitbarstingen van blijdschap. Maar aan den anderen kant zochten opkomende herinneringen van Mooie Peggy nu en dan naar een uitweg, en dreven den kapitein er toe, zich onherstelbaar te compromitteren. Dan weer werd zijn bewondering voor Florence en Walter — een knap paar inderdaad en heel geschikt om de aandacht te trekken, door jeugd, liefde en schoonheid — zoo machtig, dat hij zijn kaarten neerlegde en hen met stralende oogen aankeek, terwijl hij zijn gezicht met zijn zakdoek wreef, tot hij, misschien, door het plotselinge wegstuiven van Toots werd gewaarschuwd, dat hij onbewust het werktuig was geweest om dien jongeman rampzalig te maken. Deze gewaarwording deed den kapitein dan treurig worden, totdat Toots terugkwam, wanneer hij zijn kaarten weer opnam, en Suze van terzijde een aantal oogjes en knikjes gaf, om aan te duiden dat hij zooiets niet weer zou doen. De toestand, waarin hij dan raakte, was misschien de merkwaardigste; want terwijl hij zijn best deed om elke uitdrukking van zijn gezicht te verbannen, zat hij in het rond te staren met een gezicht, waarop al die uitdrukkingen tegelijk met elkaar worstelden. Verrukte bewondering van Florence en Walter overwon echter altijd de andere en bleef dan alleen heerschen of het moest gebeuren dat Toots weer wegstoof, en dan bleef de kapitein als een boetvaardige zondaar zitten, tot deze terugkwam, zich nu en dan met een stem vol zelfverwijt zachtjes vermanend om „vast te staan," of knorrig op „Edward Cuttle" brommend, over het gebrek aan voorzichtigheid dat zijn gedrag deed blijken.

Een van de zwaarste beproevingen van Toots werd echter door hem zelf opgezocht. Toen de Zondag naderde, waarop het laat-

ste van die kerkelijke „verboden” zou plaats hebben, waarover de kapitein gesproken had, gaf Toots aldus den toestand van zijn gevoel aan Suze Nipper te kennen.

„Suze,” zei hij, „ik word naar het gebouw togetrokken. De woorden, die mij voor altijd van juffrouw Dombey afsnijden, zullen mij als een doodsklok in de ooren klinken, dat weet ge wel, maar op mijn woord van eer, ik voel dat ik ze moet hooren. Wilt ge daarom morgen met mij meegaan naar de kerk?”

Juffrouw Nipper verklaarde zich bereid om dit te doen, indien het mijnheer Toots eenig genoeg doen gaf, maar smeekte hem om van dat voornemen af te zien.

„Suze,” antwoordde Toots, met plechtigen ernst, „voor iemand nog mijn baard begon op te merken, behalve ik zelf, aanbad ik juffrouw Dombey al. Terwijl ik nog een slachtoffer van de slavernij van Blimber was, aanbad ik juffrouw Dombey. Toen mijn eigendom mij niet langer wettig onthouden kon worden en — en ik het dus kreeg — aanbad ik juffrouw Dombey. De geboden, die haar aan luitenant Walters toewijzen, en mij tot — duisternis veroordeelen,” zei Toots, nadat hij even naar een krachtige uitdrukking had gezocht — „mogen verschrikkelijk zijn, zullen verschrikkelijk zijn; maar ik voel dat ik wensch ze te hooren uitspreken. Ik voel dat ik wensch zeker te weten, dat de grond onder mij is weggemaaid, dat ik geen hoop meer kan koesteren, kortom, dat ik omver lig.”

Suze Nipper kon niet anders dan Toots' ongelukkigen toestand beklagen, en onder deze omstandigheden er in toestemmen met hem mee te gaan, wat zij den volgenden morgen dan ook deed.

De kerk, die Walter tot dat doel had uitgekozen, was een oud vervallen kerkje, door een doolhof van achterstraten en steegen ingesloten, met een kleine begraafplaats er om heen, en zelf begraven in een soort kelder, door de naburige huizen gevormd. Van binnen was zij donker en leelijk met hooge eikenhouten banken, waarin ongeveer twintig menschen iederen Zondag verzonken, terwijl de slaperige stem van een hulpprediker door de leege ruimte galmde. Toch kwinde deze kerk niet uit gebrek aan gezelschap van andere kerken, want de torens verhieven zich in het rond, zoo dicht als de scheepsmasten op de rivier. Het zou zelfs moeilijk zijn geweest ze van den toren van deze kerk te tellen, zooveel waren er. Op bijna ieder leeg plekje in den omtrek stond een kerk. Het verwarde ge-

bengel van de klokken, op den Zondagochtend toen Suze en Toots zich daarheen begaven, was oorverdoovend. Er waren twintig kerken dicht bij elkaar, die allen de menschen riepen om er in te komen.

De twee verdwaalde schapen werden door een kerkeknecht in een ruime bank gekooid, en daar het nog vroeg was, zaten zij een poos de vergadering te tellen, naar de teleurgestelde klok omhoog in den toren te luisteren, of naar een armoedig oud mannetje in het portaal te kijken, die de klok luidde, waartoe hij zijn voet in een soort stijgbeugel had gestoken. Nadat Toots lang op de groote boeken op den voorlezerslesenaar had getuurd, fluisterde hij Suze toe dat hij benieuwd was te weten waar de geboden bewaard werden, maar de jongedame schudde slechts met een donker gezicht haar hoofd en wilde nu van geen aardsche zaken weten.

Toots kon echter zijn gedachten niet van de geboden afhouden, en zat kennelijk onder den heelen dienst daarop te wachten. Toen de tijd, om ze te lezen, naderde, legde de arme jongen een groote onrust aan den dag, die niet verminderde door de onverwachte verschijning van kapitein Cuttle vooraan op de galerij. Toen de voorlezer de lijst aan den predikant gaf, hield Toots, hoewel hij zat, zich aan de bank vast; maar toen de namen van Walter Gay en Florence Dombey voor de derde en laatste maal werden opgelezen, werd hij zoo door zijn gevoel overweldigd, dat hij zonder hoed de kerk uitstoot, gevolgd door den kerkeknecht, den banksluiser en twee heeren van het medische vak, die toevallig daar aanwezig waren. De eerstgenoemde kwam weldra terug om den hoed te halen en juffrouw Nipper fluisterend te vertellen, dat zij zich niet ongerust over mijnheer hoefde te maken, daar mijnheer zei dat zijn ongesteldheid er niets toe deed.

Juffrouw Nipper, die voelde dat de oogen van dat gedeelte van Europa, dat wekelijks in de hooge banken verzonk, op haar gevestigd waren, zou door dit voorval al verlegen genoeg zijn geworden, als het daarbij was gebleven; te meer daar de kapitein vooraan op de galerij zich bewust was, dat hij in een geheimzinnige relatie er mee stond, en niet kon nalaten dat bewustzijn aan de vergadering te doen opmerken. Maar de buitengewone onrust van Toots maakte haar toestand weldra nog veel neteliger. Deze jongeman, niet in staat om alleen op het kerkhof een prooi van zijn eenzame overpeinzingen te blijven, en ongetwijfeld ook verlangend om zijn eerbied te

toonen voor een plechtigheid, die hij eenigszins had gestoord, kwam plotseling terug — niet naar zijn bank, maar zette zich op een vrije bank in de zijgang neer, tusschen twee oude vrouwen, die gewoon waren wekelijks een portie brood te komen ontvangen, die op een plank in het portaal voor haar gereed lag. Zoo bleef Toots zitten, tot groote stoornis van de vergadering, die niet laten kon naar hem te kijken, tot zijn gevoel hem weer overweldigde en hij nogmaals onverwachts vertrok. Daar hij nu niet weer in de kerk durfde te komen en toch in een zekere relatie wenschte te blijven met wat er in omging, zag men Toots daarna met een bedrukt gezicht door een of ander raam naar binnen kijken; en daar hij verscheidene ramen van buiten bereiken kon, en zijn onrust heel groot was, werd het niet alleen moeilijk te gissen voor welk raam hij zich de volgende maal zou vertoonen, maar was ook de heele gemeente, terwijl zij naar de preek luisterde, als het ware gedwongen, over die kansen van de verschillende ramen te denken. Toots' bewegingen op het kerkhof waren echter zoo ongeregeld, dat hij doorgaans elke berekening teleurstelde, en evenals het poppetje of balletje van een goochelaar, daar verscheen waar men hem allerminst verwachtte; en deze verschijningen maakten te meer indruk omdat het voor hem moeilijk was om naar binnen, en voor de anderen gemakkelijk om naar buiten te kijken, wat ten gevolge had dat hij telkens, veel langer dan men verwacht zou hebben, met zijn gezicht dicht voor het glas bleef staan, tot hij plotseling ontdekte dat aller oogen op hem gevestigd waren, en dan verdween.

Dit gedrag van Toots en de duidelijke aanwijzingen van den kapitein, dat hij er iets mee te maken had, brachten Suze in zoo'n netelige positie, dat het einde van de godsdienstoefening haar een groote verademing gaf, en zij niet zoo vriendelijk als gewoonlijk voor Toots was, toen deze haar en den kapitein op den terugweg vertelde, dat hij nu, zeker wetend dat hij geen hoop meer had, zich tevredener voelde — of eigenlijk niet tevredener, maar tevredener en diep rampzalig.

Nu verliep de tijd inderdaad snel tot aan den avond voor den dag, waarop het huwelijk was bepaald. Allen waren op de bovenkamer van den Adelborst bijeen en vreesden niet voor eenige stoornis; want er waren nu geen huurders meer in huis; de adelborst had het heelemaal alleen. Zij waren ernstig en stil, in het vooruitzicht van den volgende morgen, naar toch matig vroo-

lijk. Florence, naast Walter gezeten, maakte een handwerkje af, dat als afscheidsgeschenk voor den kapitein was bestemd. De kapitein speelde cribbage met Toots; Toots liet zich door Suze raden. Suze gaf haar raad met alle heimelijkheid en omzichtigheid. Diogenes lag te luisteren, en liet nu en dan een half gesmoorden blaf hooren, waarover hij zich dan weer scheen te schamen, alsof hij twijfelde, of hij er wel reden voor had.

„Stil! Stil!" zei de kapitein tot Diogenes; „wat scheelt je? Je schijnt niet op je gemak vanavond, mijn jongen."

Diogenes kwispelstaartte, maar stak dadelijk daarna zijn ooren op en liet weer een blaf hooren, waarover hij den kapitein excuus verzocht door nog eens te kwispelstaarten.

„Ik heb zoo'n idee, Di," zei de kapitein, in zijn kaarten kijkend en peinzend zijn kin met zijn haak wrijvend, „dat je aan juffrouw Richards twijfelt; maar als je zoo'n hond bent als waar ik je voor houd, zul je wat dat betreft tot betere gedachten komen, want zij ziet er veel te goed uit om niet te deugen. Kom, broer," tot Toots; „als ge klaar zijt, speel dan op."

De kapitein sprak met bedaardheid en had al zijn aandacht op het spel, maar plotseling liet hij zijn kaarten uit zijn hand vallen, sperde hij zijn mond en oogen wijd open, trok hij zijn beenen onder zijn stoel op, en bleef hij met stomme verbazing naar de deur zitten staren. Toen in het gezelschap rondkijkend en ziende dat niemand de reden van zijn verwondering opmerkte, herstelde hij zich met een snik, gaf een geweldigen slag op de tafel, riep met een daverende stem: „Sam Gills, a-hoy!" en tui-melde in de armen van een oude duffelsche jas, die met Polly de kamer was binnengekomen.

Een oogenblik later viel Walter in de armen van de duffelsche jas. Een oogenblik later deed Florence hetzelfde. Een oogenblik later had kapitein Cuttle juffrouw Richards en Suze om haar hals gepakt, en schudde hij de hand van Toots, roepend, terwijl hij zijn haak boven zijn hoofd wuifde: „Hoera, mijn jongen, hoera!" Waarop Toots, volkomen buiten staat om zich dit gedrag te verklaren, heel beleefd antwoordde: „Zeker, kapitein Cuttle, wat u maar belieft."

De duffelsche jas, en de ruige muts en bouffante, die daarbij hoorden, keerden zich van den kapitein en Florence weer naar Walter, en klanken kwamen daaruit, alsof een oude man daarbinnen snikte, terwijl de

ruige armen Walter vast omklemden. Intusschen heerschte er een algemeene stilte, en polijste de kapitein met grooten ijver zijn neus. Maar toen de duffelsche jas Walter weer losliet, kwam Florence naderbij, en toen zij met hun beiden jas, muts en bouffante wegnamen, onthulden zij den ouden instrumentmaker; wat magerder en vervallener dan vroeger, met zijn oude ronde pruik, zijn oude koffiebruine pak en zijn ouden onfeilbaren chronometer tikkend in zijn zak.

„Net zoo propvol wetenschap als hij altijd geweest is,” zei de verheugde kapitein. „Sam Gills, Sam Gills; waar zijt ge toch zoolang gebleven, oude jongen?”

„Ik ben half blind, Ned,” zei de oude man, „en bijna doofstom van blijdschap.”

„Nog zijn eigen stem,” zei de kapitein, met opgetogenheid rondkijkend, „nog zijn eigen stem, zoo propvol wetenschap als zij altijd geweest is! Sol Gills, mijn jongen, kom nu voor anker, onder uw eigen wijnstok en vijgeboom, als de oude patriarch die ge zijt, en breng eens rapport uit van uw avonturen, met uw eigen stem, die ons nog zoo goed heugt. Het is de stem,” zei de kapitein, met nadruk, en door middel van zijn haak beduidend dat hij een aanhaling deed, „van den luiaard, ik hoorde hem klagen, gij hebt mij te vroeg gewekt, ik moet nog slapen. Verstrooi zijn vijanden en doe ze vallen.”

De kapitein zette zich neer als iemand, die het gevoel van alle aanwezigen heel gelukkig had uitgedrukt, en stond dadelijk weer op om Toots voor te stellen, die heel verbaasd was over de komst van iemand, die aanspraak scheen te maken op den naam van Gills.

„Hoewel ik het plezier niet had u te kennen, mijnheer,” stotterde Toots, „voor gij — voor gij...”

„Waart verdwenen voor het oog, maar trouw in het hart,” blies de kapitein hem zachtjes in.

„Precies, kapitein Gills,” zei Toots. „Hoewel ik het plezier niet had u te kennen, mijnheer — mijnheer Sams,” zei hij, door een gelukkigen inval op dien naam komend, „voor dat plaats had, doet het mij toch het grootste genoegen, verzekert ik u, u — u te leeren kennen. Ik hoop,” zei Toots, „dat gij het naar omstandigheden goed maakt.”

Met deze beleefde woorden ging Toots blozend en grinnikend zitten.

De oude instrumentmaker, in een hoekje tusschen Walter en Florence gezeten, antwoordde den kapitein aldus:

„Ned Cuttle, beste jongen, al heb ik iets

van de gebeurtenissen en veranderingen hier gehoord, van mijn vroolijke vriendin daar,” daarbij knikte hij tegen juffrouw Richards, wier gezicht een en al glimlach was — „wat een plezierig gezicht heeft zij om een zwerveling welkom thuis te heeten!” zei de oude man afbrekend en op zijn oude droomerige manier zijn handen wrijvend.

„Luister!” riep de kapitein ernstig. „Het is de vrouw, die het heele menschedom verleidt. Daarover,” terzijde tot Toots, „kunt gij uw Adam en Eva naslaan, broer.”

„Dat zal ik niet verzuimen, kapitein Gills,” antwoordde Toots.

„Hoewel ik iets van de gebeurtenissen en veranderingen hier gehoord heb,” hervatte de oude instrumentmaker, zijn ouden bril uit zijn zak halend en dien op de oude manier op zijn voorhoofd zettend, „zij zijn zoo groot en onverwacht, en ik ben zoo overweldigd door het zien van mijn lieven jongen, en door de” — hier keek hij naar de neergeslagen oogen van Florence en sprak niet verder — „dat ik — dat ik vanavond niet veel kan zeggen. Maaar, mijn beste Ned Cuttle, waarom hebt gij niet geschreven?”

De verbazing, die zich op de trekken van den kapitein vertoonde, deed Toots zoo schrikken, dat zijn oogen stijf bleven staan, zoodat hij ze niet van het gezicht van den kapitein kon afwenden.

„Geschreven!” herhaalde de kapitein. „Geschreven, Sam Gills!”

„Ja,” zei de oude man, „hetzij naar Barbados, of naar Jamaica, of naar Demerary. Dat had ik u gevraagd.”

„Gevraagd, Sam Gills!” herhaalde de kapitein weer.

„Ja,” zei de oude man. „Weet gij het niet meer, Ned? Dat hebt ge toch zeker niet vergeten? Telkens als ik u schreef.”

De kapitein nam zijn blinkenden hoed af, zette dien op zijn haak, en bleef, terwijl hij zijn haar van achteren met zijn hand gladstreek, in het rond zitten kijken, als een beeld van berustende verwondering.

„Gij schijnt mij niet te begrijpen, Ned,” merkte de oude man op.

„Sam Gills,” antwoordde de kapitein, na hem en de anderen nog een poos zonder spreken te hebben aangestaard. „Ik ben heelemaal van mijn koers. Laat eens een paar woorden hooren van die avonturen, wilt ge. Ik kan er maar geen hoogte van krijgen,” zei de kapitein, peinzend in het rond kijkend.

„Gij weet toch, Ned,” zei de oude man, „waarom ik hier vandaan ben gegaan? Gij

hebt mijn pakje toch opengemaakt?"

„Ja zeker, ja zeker," zei de kapitein. „Ik heb het pakje opengemaakt."

„En gelezen ook?" zei de oude man.

„En gelezen ook," antwoordde de kapitein, hem oplettend aankijkend, en begon toen uit zijn geheugen op te zeggen: „Mijn beste Ned Cuttle, toen ik naar West-Indië vertrok om tijding te gaan zoeken van mijn lieven — Daar zit hij! Daar is Walter!" zei de kapitein, als was het een verademing voor hem iets te kunnen aangrijpen, dat ontwijfelbaar en onbetwistbaar was.

„Wel, Ned, let nu eens even op," zei de oude man. „Toen ik de eerste maal schreef — dat was van Barbados — zei ik dat, hoewel ge dien brief zoudt ontvangen lang voordat het jaar om was, ik toch graag had, dat ge het pakje openmaaktet, daar dat de reden zou verklaren waarom ik was weggegaan. Goed! Toen ik de tweede, en de derde, misschien de vierde maal schreef — dat was van Jamaica — zei ik, dat ik nog in denzelfden toestand was, en geen rust had, en niet uit dat deel van de wereld kon terugkomen voor ik wist of mijn jongen verongelukt of gered was. Toen ik de volgende maal schreef — dat was, denk ik, uit Demerary, niet waar?"

„Dat was, denkt hij, uit Demerary!" zei de kapitein, hopeloos rondkijkend.

„Zei ik," vervolgde de oude man, „dat er nog geen zeker bericht was gekomen. Dat ik in dat deel van de wereld heel veel kapiteins en anderen had gevonden, die mij sedert jaren kenden, en die mij hielpen om hier en daar heen te komen, en voor wie ik tot dank daarvoor nu en dan een kleinigheid in mijn oude beroep kon doen. Dat iedereen met mij begaan was, en een zeker belang in mijn rondzwerven scheen te stellen; en dat ik begon te denken, dat het mijn lot zou zijn om zoo zoekend naar tijding van mijn jongen, tot aan mijn dood toe heen en weer te kruisen."

„Begon te denken, dat hij een geleerde Vliegende Hollander was!" zei de kapitein, evenals tevoren, met den grootsten ernst.

„Maar toen op zekeren dag de tijding kwam, Ned — dat was op Barbados, toen ik daar weer terug was — dat een China-vaarder op de thuisreis gepraaid was, die mijn jongen aan boord had, toen, Ned, nam ik de eerste scheepsgelegenheid waar om weer naar huis te gaan; en zoo kwam ik vanavond hier, om te merken dat het waar is, Goddank!" zei de oude man met vromen ernst.

Nadat de kapitein eerbiedig zijn hoofd had gebogen keek hij starend den heelen

kring in het rond, met Toots beginnend en met den instrumentmaker besluitend, en zei toen ernstig:

„Sam Gills. Wat ik nu zal zeggen, zal u volkomen over stag smijten. Geen enkele van die brieven is ooit aan Edward Cuttle overhandigd. Geen enkele van die brieven," herhaalde de kapitein, om zijn verklaring des te plechtiger te maken, „is ooit aan Edward Cuttle overhandigd."

„Ik heb ze toch eigenhandig op de post gedaan, en eigenhandig geadresseerd, Brig Place, nummer negen," riep de oude man uit.

Alle kleur verdween uit het gezicht van den kapitein en kwam dadelijk daarop gloeiend terug.

„Wat bedoelt ge, Sam Gills, mijn vriend, met Brig Place, nummer negen?" zei de kapitein.

„Bedoelen? Het huis waar gij woont, Ned," antwoordde de oude man, „bij jufvrouw — hoe heet zij ook weer? Ik zal mijn eigen naam nog vergeten, maar ik ben bij mijn tijd ten achter — dat was ik altijd, weet ge wel — en suf van hoofd; jufvrouw..."

„Sam Gills," zei de kapitein, alsof hij het onwaarschijnlijkste geval van de wereld veronderstelde, „het is toch de naam van MacStinger niet, dien gij u te binnen wilt brengen?"

„Wel natuurlijk is het die," riep de instrumentmaker uit. „Wel zeker, Ned, jufvrouw MacStinger!"

Kapitein Cuttle, wiens oogen nu zoo wijd openstonden als zij maar konden, liet een allerschelst gefluit hooren, en stond toen sprakeloos te kijken.

„Zeg mij dat nog eens, als ge zoo goed wilt zijn, Sam Gills," zei hij eindelijk.

„Al die brieven," antwoordde oom Sam, met zijn rechterwijsvinger in de palm van zijn linkerhand tikkend, met een duidelijkheid en regelmatigheid, die zelfs zijn onfeilbaren chronometer tot eer zou hebben gestrekt, „heb ik eigenhandig op de post gedaan, en eigenhandig geadresseerd, aan kapitein Cuttle, ten huize van juffrouw MacStinger, Brig Place, nummer negen."

De kapitein nam zijn blinkenden hoed van den haak, keek er eens in, zette hem op zijn hoofd en ging weer zitten.

„Wel, vrienden allemaal," zei de kapitein, vol verslagenheid rondkijkend, „daar was ik vandaan geloopen."

„En niemand wist waar gij naar toe waart, kapitein Cuttle," riep Walter haastig uit.

„God zegen ons, Walter," antwoordde de

kapitein, zijn hoofd schuddend, „zij zou mij nooit hebben laten gaan om hier op den boel te passen. Ik kon niet anders doen dan wegloopen. Och Heere, Walter!” zei de kapitein. „Gij hebt haar nog maar bij stil weer gezien. Maar gij moest haar eens zien als het stormt!”

„Ik zou haar wel klein krijgen,” zei Suze zachtjes.

„Is 't toch — denkt gij dat, liefje?” antwoordde de kapitein met flauwe bewondering. „Wel, kindlief, dat strekt u tot eer. Maar wat mij betreft, er is geen wild dier, dat ik niet liever zou staan. Ik heb mijn kist alleen weggekreken door middel van een vriend, waar niemand tegen op kan. Het kon niet helpen of men daar al brieven heenstuurde. Zij zou ze toch niet aannemen. „Waarachtig,” zei de kapitein, „het was haast een waagstuk ze te gaan bezorgen!”

„Dus is het vrij duidelijk, kapitein. Cuttle,” zei Walter, „dat wij allen, maar gij en oom Sam vooral, niet weinig angst en zorg aan die juffrouw MacStinger te danken hebben.”

De algemeene verplichting aan die kloekeweduwe was zoo duidelijk, dat de kapitein deze stelling niet tegensprak; maar daar hij zich eenigszins over zijn positie schaamde — hoewel niemand verder over de zaak sprak, en Walter, zich het laatste gesprek daarover herinnerend, dit voorval vermeed — bleef zijn gezicht vijf minuten lang — een buitengewone tijd voor hem — betrokken. Toen klaarde het weer op, en kreeg hij lust om iedereen nogmaals en nogmaals en nogmaals een hand te geven.

Vroeg, maar niet voordat oom Sam en Walter elkaar eenigszins uitvoerig over hun avonturen en gevaren hadden verteld, namen allen, behalve Walter, afscheid van Florence, en gingen beneden naar het achterkamertje. Hier kwam Walter spoedig bij hen en zei dat Florence eenigszins droefgeestig en zwaarmoedig was, en naar bed zou gaan. Hoewel zij haar daar beneden niet hadden kunnen storen, spraken zij na dien tijd toch fluisterend, en ieder toonde op zijn eigen manier zijn teerhartigheid voor Walter's jeugdige bruid. Oom Sam ontving een uitvoerige mededeeling van alles wat haar betrof, en Toots was heel gevoelig voor de kieschheid, waarmee Walter het gewicht van zijn diensten en het noodzakelijke van zijn aanwezigheid bij deze kleine raadsvergadering deed uitkomen.

„Mijnheer Toots,” zei Walter, toen hij hem aan de deur verliet. „Wij zullen elkaar morgenochtend toch zeker zien?”

„Luitenant Walters,” antwoordde Toots, hem vurig de hand drukkend. „Ik zal zeker aanwezig zijn.”

„Dit is de laatste avond, dat wij elkaar in langen tijd zullen zien — misschien de laatste avond dat wij elkaar ooit zullen zien,” zei Walter. „Zoo'n edel hart als het uwe moet het wel voelen, denk ik, wanneer een ander hart daaraan verbonden is. Gij weet wel, hoop ik, hoe dankbaar ik u ben.”

„Walters,” antwoordde Toots, met aandacht, „het zou mij verheugen als ik voelde, dat gij daartoe reden hadt.”

„Florence,” hervatte Walter, „heeft mij, op den laatsten avond dat zij haar eigen naam draagt, doen beloven — zooeven toen gij ons samen achterliet — dat ik u zou zeggen, met de verzekering van haar hartelijke genegenheid...”

Toots sloeg zijn hand aan den deurpost en drukte zijn oogen op zijn hand.

„Van haar hartelijke genegenheid,” herhaalde Walter, „dat zij nooit een vriend kan hebben, dien zij boven u zal schatten. Dat zij uw trouwe welwillendheid voor haar nooit zal vergeten. Dat zij vanavond in haar gebed aan u zal denken, en hoopt dat gij nog aan haar zult denken als zij ver weg is. Moet ik haar misschien van u iets zeggen?”

„Zeg haar Walters,” antwoordde Toots onduidelijk, „dat ik alle dagen aan haar zal denken, maar nooit zonder mij gelukkig te voelen omdat ik weet, dat zij getrouwd is met den man dien zij liefheeft, en die haar liefheeft. Zeg haar, als het u belieft, dat ik zeker ben, dat haar man haar — zelfs haar — waardig is — en dat ik mij verheug over haar keuze.”

Toen Toots aan deze woorden kwam werd hij duidelijker, en zijn oogen van den deurpost opslaand, zei hij ze dapperweg. Toen drukte hij Walter nog eens de hand, met een hartelijkheid, die Walter niet in gebreke bleef te beantwoorden, en verdween.

Met hem verdween ook de kempiaan, dien hij sedert eenigen tijd iederen avond meegebracht en in den winkel gelaten had, met de bedoeling, dat er onverwachte omstandigheden konden ontstaan, waarin de dapperheid van dien uitstekenden persoon den adelborst van dienst zou kunnen zijn. De kempiaan scheen dezen avond niet in een al te goed humeur te zijn. De gaslantaren gaven een valsch licht, of hij kneep op een afschuwelijke manier zijn oog dicht, en haalde daarbij even leelijk zijn neus op, toen Toots, de straat overstekend, omkeek naar de kamer waar Florence sliep. Onder-

TOOTS EN DE KEMPHAAN GEBROUILLEERD

weg naar huis liet hij meer vijandige neigingen tegen andere voetgangers blijken, dan een beoefenaar van de vreedzame kunst van zelfverdediging wel paste. Thuis gekomen, bleef hij, in plaats van Toots in zijn appartementen alleen te laten, voor dezen staan, zijn witten hoed met beide handen op den rand wiegelend, en zijn neus (die meermalen beschadigd en niet al te best gelapt was) ophalend op een manier, die alles behalve eerbiedig kon heeten.

Daar zijn patroon/druk met zijn eigen ge-

kemphaan. „Ik ben geen man om een woord te verspillen. Zoo is het. Zal er een geklopt worden?”

Toen hij deze vraag deed, liet de kemphaan zijn hoed vallen, maakte daarop een parade met zijn linkerhand, viel met zijn rechtermuist uit om zijn vermeenden vijand een geweldigen stomp te geven, schudde vinnig zijn hoofd en stelde zich weer in postuur.

„Kom, baas,” zei de kemphaan; „zal het lorrendraaijerij zijn of meenens? Wat van

„HET IS LAF..... DAT IS HET. HET IS LAF.”

dachten bezig was, merkte hij dit niet op, voordat de kemphaan, die niet onopgemerkt wilde blijven, met zijn teng zekere klakken-de geluiden maakte.

„Nu baas,” zei de kemphaan, heel stroef, toen hij eindelijk de oogen van Toots had getrokken, „wou ik alleen maar eens weten of het met die malligheid moet afloopen, of dat gij er ernst van zult maken?”

„Kemphaan,” antwoordde Toots. „Verklaar je wat duidelijker.”

„Wel dan, kort en goed, baas,” zei de

de twee?”

„Kemphaan,” antwoordde Toots, „je uitdrukkingen zijn grof, en je bedoeling is duister.”

„Dan zal ik ze ronduit zeggen, baas!” hervatte de kemphaan. „Het is laf.”

„Wat is laf, kemphaan? vroeg Toots.

„Dat is laf,” antwoordde de kemphaan, met een geweldige rimpeling van zijn beschadigten neus. „Daar, baas. Wat zeg ik. Nu die stijve hark al op zij is,” met deze minachtende benaming wilde hij kennelijk

mijnheer Dombey aanduiden, „en gij den winner op uw gemak zijn bekomst zoudt kunnen geven, laat gij het er bij zitten! Bij zitten!” herhaalde de kemphaan, met verachtelijken nadruk. „Dat is laf, zeg ik.”

„Kemphaan,” zei Toots met strengheid, „je bent een echte gier. Je gevoelens zijn gruwelijk.”

„Ik houd het met courage en zuiver spel, baas,” antwoordde de kemphaan. „En dat zijn mijn gevoelens. Ik kan geen lafheid velen. Ik ben een publiek persoon; voor de toonbank van den Kleinen Olifant kan men naar mij informeeren, en geen patroon van mij moet iets doen dat laf is. En het is laf,” zei de kemphaan met toenemenden nadruk. „Het is laf.”

„Kemphaan,” zei Toots. „Ik begin van je te walgen.”

„Dan zijn wij allebei van hetzelfde gevoelen, baas,” antwoordde de kemphaan. „Kom. Ik zal een voorstel doen. Gij hebt mij meer dan een of twee keer van kastelein worden gesproken. Maar dat doet er niet toe. Geef mij morgen een bankje van vijftig pond, en laat mij gaan.”

„Kemphaan,” antwoordde Toots, „na de hatelijke gevoelens, die je aan den dag hebt gelegd, zal ik blij zijn als ik op die manier van je af ben.”

„Afgesproken dan!” zei de kemphaan. „Dan is de koop gesloten. Uw gedrag bevalt mij niet. Het is laf,” zei de kemphaan, die, naar het scheen, niets anders wist te zeggen, maar dit toch niet scheen te kunnen verzwijgen. „Dat is het. Het is laf.”

Toots en de kemphaan vonden dus in het verschil van hun zedelijke opvattingen een reden om te scheiden; en toen Toots ging slapen, droomde hij genoeglijk van Florence, die op den laatsten avond van haar meisjesleven aan hem als een vriend gedacht en hem haar hartelijke genegenheid had laten verzekeren.

HOOFDSTUK LVII.

Nog een huwelijk.

Sownds de kerkeknecht en juffrouw Miff, de plaatsbewaarster, zijn vroeg op hun post in de fraaie kerk waar Dombey getrouwd werd. Een geelzuchtige oude heer uit Indië zal dien morgen een jonge vrouw trouwen, en zes koetsen, vol dames en heeren, worden verwacht, en juffrouw Miff heeft gehoord dat de geelzuchtige heer den weg naar de kerk wel met diamanten zou

kunnen beleggen en ze bijna niet zou missen.

De huwelijkszegen zal van de beste kwaliteit zijn, want ze zal door een buitengewoon eerwaardigen heer, een Deken, worden uitgesproken, en de bruid zal, als een buitengewoon presentje, worden weggegeven door een generaal, die daartoe opzettelijk van het ministerie van oorlog komt.

Juffrouw Miff kan gewone menschen dien ochtend nog minder verdragen dan anders, en zij is altijd heel streng in dit opzicht. Juffrouw Miff heeft geen staathuishoudkunde bestudeerd (zij denkt dat die wetenschap met de Dissenters in verband staat; Baptisten, of Wesleyanen, of zulk volk, zegt zij), maar zij kan toch nooit begripen wat gewone menschen zich hebben te laten trouwen. „Wat drommel,” zegt juffrouw Miff, „men leest dezelfde formulieren voor hen, en in plaats van souverainen, krijgt men halve shillingen.”

Sownds, de kerkeknecht, is liberaler dan juffrouw Miff — maar hij is ook geen plaatsbewaarster. „Het moet toch gedaan worden, juffrouw,” zegt hij. „Wij moeten ze trouwen. Wij moeten onze nationale scholen hebben om aan het hoofd er van te staan, en wij moeten onze staande legers hebben. Wij moeten ze dus wel trouwen, juffrouw,” zegt Sownds, „om het land aan den gang te houden.”

Sownds zit op de stoep en juffrouw Miff veegt de kerk aan, wanneer een jong paartje, eenvoudig gekleed, binnenkomt. Het stemmige hoedje van juffrouw Miff wordt driftig naar hen toegekeerd, want dit vroege bezoek doet haar aan een geheim huwelijk denken. Maar zij willen zich niet laten trouwen. „Wij willen de kerk maar eens rondgaan,” zegt de heer, en daar hij juffrouw Miff een fatsoenlijk footje in de hand stopt, wordt haar zure gezicht wat vriendelijker, bukt het stemmige hoedje, en kraakt haar droge houterige gestalte.

Juffrouw Miff hervat haar stoffen, en schudt de kussens op — want men zegt dat de geelzuchtige oude heer gevoelige knieën heeft — maar houdt haar glazige plaatsbewaarders-oog op het paartje, dat de kerk rondwandelt, „Ahem!” kucht juffrouw Miff, wier kach droger is dan het hooi in eenig knielkussen, dat zij in bewaring heeft, „gij zult op een ochtend wel eens bij ons komen, liefjes, als ik mij niet al te sterk vergis.”

Zij kijken naar een steen in den muur, ter gedachtenis van een doode daar geplaatst. Zij zijn ver van juffrouw Miff af,

maar deze kan toch met een half oog zien, hoe zij op zijn arm leunt, en hoe zijn hoofd naar haar overgebogen is. „Wel, wel,” zegt juffrouw Miff, „ge zoudt wel erger kunnen doen. Want ge zijt een knap paar.”

Juffrouw Miff's gezegde heeft niets persoonlijk. Zij spreekt alleen maar van de materialen van haar beroep. Zij let bijna niet sterker op paartjes dan op doodkisten. Zij is zoo'n magere, stokkerige, droge oude vrouw, dat men haast evenveel gevoel in een geschaafde krul zou kunnen verwachten. Sownds daarentegen, die vleezig is, heeft een ander temperament. Hij zegt, terwijl zij op de stoep het vertrekkende paartje staan na te kijken, dat zij een aardig figuurtje heeft niet waar, en zoo goed hij zien kon (want zij liet haar hoofdje hangen toen zij buitenkwam) een bijzonder lief gezichtje. „Over het geheel, juffrouw Miff,” zegt Sownds heel smakelijk, „is zij wat men een rozeknopje zou kunnen noemen.”

Juffrouw Miff stemt dit met een droog knikje toe, maar keurt het zoo weinig goed, dat zij heimelijk bij zich zelf besluit, dat zij de vrouw van Sownds niet zou willen worden al zou hij nog zooveel geld willen geven, en al is hij ook kerkekeucht.

En wat zegt het jonge paartje als het de kerk verlaat en het hek uitgaat?

„Lieve Walter, ik dank je. Nu kan ik ver genoegd vertrekken.”

„En als wij terugkomen, Florence, zullen wij nog eens naar zijn graf gaan kijken.”

Florence slaat haar heldere, maar betraande oogen naar hem op, en legt haar andere hand op het handje, dat zijn arm omknelt.

„Het is nog heel vroeg, Walter, en de straten zijn bijna leeg. Laten wij nog wat wandelen.”

„Maar je zult zoo moe worden, liefje.”

„O neen! Ik was heel moe de eerste maal toen wij samen wandelden, maar vandaag zal ik niet moe worden.”

En zoo — niet veel veranderd — zij even onschuldig en hartelijk — hij even openhartig, even vol hoop en nog trotscher op haar — wandelen Florence en Walter, op den ochtend van hun trouwdag, samen langs de straten.

Zelfs niet bij die kinderlijke wandeling van zoolang geleden, waren zij meer van de heele wereld om hen heen afgezonderd geweest, dan op dien ochtend. De kinderlijke voeten van zoolang geleden betraden niet zoo'n toovergrond als zij nu betraden. Kinderlijke liefde en vertrouwen kunnen menigmaal ontstaan en menigmaal gegeven worden, maar Florence's vrouwelijke hart

kan maar eenmaal worden weggeschonken, en kan, als het verworpen of verwaarloosd wordt, alleen maar verwijnen en sterven.

Zij nemen de stilste straten en komen niet in de buurt van die, waar haar oude woning staat. Het is een heldere, warme zomerochtend, en de zon beschijnt hen, terwijl zij op den zich verdonkerenden nevel toegaan, die de City bedekt. Schatten worden in de winkels ontbloot; juweelen, goud en zilver schitteren achter de zonnige ramen van den goudsmid, en groote huizen werpen een statige schaduw op hen als zij voorbijgaan. Maar door het licht en door de schaduw wandelen zij verliefd samen voort, zonder om andere schatten te denken dan zij nu in elkaar hebben.

Langzamerhand komen zij in donkerder, smallere straten, waar men de zon, nu geel, dan rood, niet anders ziet dan op de hoeken of op kleine open plekken, waar een boom of een van de ontelbare kerken staat, of waar een opgang met trappen is, of een wonderlijk plekje tuin, of een begraafplaats met bijna zwarte zerken en gedenkstenen. Vol vertrouwen en liefde, gaat Florence door al die smalle straatjes en stegen, aan zijn arm hangend, met hem mee, om zijn vrouw te worden.

Haar hart klopt nu sneller, want Walter zegt haar dat hun kerk dichtbij is. Zij gaan eenige groote pakhuizen voorbij, met wagens en koetsiers voor de deur, die den weg versperren — maar Florence ziet of hoort hen niet — en dan wordt de lucht stil en het daglicht duister, en staat zij te beven in de kerk, die een zonderlingen reuk, als van een kelder heeft.

Het smerige oude mannetje, luider van de teleurgestelde klok, staat in het portaal, en heeft zijn hoed in de doopvont gelegd — want hij, de doodgraver, is daar volkomen thuis. Hij brengt hen in een oude, stoffige, met bruin hout beschoten consistoriekamer, die wel op een hoekkast lijkt, waaruit de planken zijn weggenomen, waar de doorwormde registers een reuk verspreiden als van verschaalde snuif, wat de betraande Suze aan het niezen brengt.

Hoe jong en mooi is de bruid in deze oude stoffige kamer, met niets om haar heen dat haar verwant is, behalve haar aanstaanden echtgenoot! Daar is een stoffige oude voorlezer, die onder een poort aan den overkant, achter een heele verschaning van paaltjes, een soort verschaald nieuwswinkeltje hield. Daar is een stoffige oude plaatsbewaarster, die voor niemand te zorgen heeft dan zich zelf, en daarmee moeite genoeg heeft. Daar is een stoffige

oude kerke knecht (de kerke knecht en plaatsbewaarder, die Toots verleden Zondag zijn nagelopen) die nog een baantje heeft bij een gilde, dat dichtbij een Hall heeft, met een gebrandschilderd raam er in, dat geen sterveling nog ooit heeft gezien, Er zijn stoffige houten lijstwerken, met in en uitspringende hoeken, boven het altaar en om de galerij, en boven een opschrift, dat vermeldt wat de Meester en Broeders van het gemelde gilde in het jaar één duizend zeshonderd vier en negentig gedaan hebben. Er zijn stoffige oude klankborden boven den preekstoel en den leeslessenaar, die er uitzien als deksels om op den predikant en den voorlezer neergelaten te worden, ingeval zij aanstoot geven. Daar zijn alle mogelijke inrichtingen en gemakken tot het bewaren van stof, behalve op het kerkhof, dat maar heel bekrompen is.

De kapitein, oom Sam en Toots zijn gekomen, de geestelijke trekt in de consistoriekamer zijn overkleed aan, terwijl de voorlezer om hem rondloopt en er het stof afblaast, en de bruid en de bruidegom staan voor het altaar. Er is geen bruidsmisje — of Suze Nipper moet er een zijn — en geen betere vader dan kapitein Cuttle. Een man met een houten been, die op een appel kauwt en een blauwen zak draagt, komt even binnen om te zien wat er gebeurt; maar niets vindend om zich te vermaken, gaat hij stampend weer weg tusschen de galmende echo's van het portaal.

Geen vriendelijken lichtstraal ziet men Florence beschijnen, terwijl zij met schroomvallig gebogen hoofd voor het altaar knielt. De ochtendzon is daar uitgemetseld. Buiten staat een schrale boom, waarin de musschen een beetje zitten te tijlpen; en in een plekje zonneschijn op een zoldertje hangt een lijster, die onder het formulier schel begint te zingen, terwijl de man met het houten been wegstampt. De amens van den stoffigen voorlezer schijnen, evenals die van Macbeth, in zijn keel te blijven steken; maar kapitein Cuttle helpt hem er bij, en doet dit zoo van ganscher harte, dat hij drie volkomen nieuwe amens inlascht, op plaatsen van het formulier waar men ze nog nooit heeft gehoord.

Zij zijn getrouwd, en hebben hun namen geteekend in een van die oude mufte registers, en de geestelijke heeft zijn overkleed aan het stof teruggegeven en is zelf naar huis gegaan. In een donker hoekje van de donkere kerk ligt Florence in Suze's armen te schreien. Toots' oogen zijn rood. De kapitein wrijft zijn neus. Oom Sam heeft zijn bril van zijn voorhoofd naar beneden

geschoven en is de deur uitgegaan.

„God zegen je, Suze, lieve Suze! Als je ooit getuigenis kunt geven van de liefde, die ik voor Walter heb, en de reden die ik heb om hem lief te hebben, doe het dan om zijnentwil. Goedendag! Vaarwel!”

Zij hebben het beter gevonden, niet naar den Adelborst terug te gaan, maar zoo te scheiden; een koets staat dichtbij op hen te wachten.

Suze kan niet spreken; zij snikt maar en liekooft haar meesteres. Toots komt dichtbij, tracht haar op te beuren, en wil haar geleider zijn. Florence geeft hem haar hand — geeft hem, uit de volheid van haar hart, haar lippen — kust oom Sam en kapitein Cuttle, en wordt door haar jongen man weggeleid.

Maar Suze kan het niet uitstaan dat Florence met een droevige herinnering van haar zal vertrekken. Zij had zoo heel anders willen zijn, en doet zich zelf bittere verwijten. Om een laatste poging te doen tot herstel van haar goeden naam, rukt zij zich van Toots los, en loopt de koets na om een afscheidsglimlach te laten zien. De kapitein, haar bedoeling radend, zet haar achterna, want hij acht het ook zijn plicht om hen, zoo mogelijk, met een hoera te laten wegrijden. Oom Sam en Toots blijven buiten de kerk op hen staan wachten.

De koets is weg, maar de straat, die steil afloopt, is smal en aan het einde versperd, en Suze kan zien dat de koets in de verte moet blijven staan. Kapitein Cuttle volgt haar terwijl zij wegstuift, en wuift met zijn blinkenden hoed, als een sein dat misschien de juiste koets zal aantrekken, en misschien ook niet.

Suze loopt den kapitein vooruit en bereikt de koets. Zij kijkt het portier in, ziet Walter en naast hem het lieve gezichtje, slaat haar handen samen en gilt het uit:

„Juffrouw Flore, lieveling! Kijk mij toch aan. Wij zijn allemaal zoo blij nu. Nog eens goedendag, mijn schat, nog eens!”

Hoe Suze het doet weet zij niet, maar zij bereikt het portier, kust haar en heeft in een oogenblik haar armen om haar hals.

„Wij zijn allemaal zoo — zoo blij nu, lieve juffrouw Florence!” zegt Suze, met een heel verdachte hapering in haar adem. „Gij — jij zult nu niet boos op mij zijn? Is 't wel?”

„Boos, Suze?”

„Neen, neen; dat zult ge zeker niet. Ik zeg, dat zult ge niet, mijn lief meesteresjel!” roept Suze. „En hier is de kapitein ook — uw vriend de kapitein, weet ge wel — om u nog eens goedendag te zeggen.”

„Hoera, mijn hartediefje!” schreeuwt de kapitein, met een gezicht vol krachtige ontroering. „Hoera, Walter, mijn jongen, hoera! hoera!”

Met den jongeman aan het eene portier, en de jonge vrouw aan het andere, met den kapitein op de eene trede, en Suze op de andere, terwijl de koets tegen wil en dank moet voortrijden, en al de andere koetsen en wagens oproerig worden omdat zij tegenstribbelt, was er nog nooit zooveel verwarring op vier wielen. Maar Suze Nipper blijft dapper bij haar stuk. Zij houdt tot het laatste toe een lachend gezicht, door haar tranen heen lachend, naar haar meesters gewend. Zelfs als zij achter wordt gelaten, blijft de kapitein nog beurtelings voor het portier verschijnen en verdwijnen, en roept: „Hoera, mijn jongen! Hoera, mijn hartediefje!” tot elke poging om de koets langer bij te houden, hopeloos is. Eindelijk is de koets weg. De kapitein komt bij Suze terug, zij bezwijmt, en wordt een bakkerswinkel binnengebracht om weer bij te komen.

Oom Sam en Toots blijven op het kerkhof geduldig zitten wachten op de rollaag van het hek, tot kapitein Cuttle en Suze terugkomen. Daar geen van allen wenscht te spreken of toegesproken te worden, zijn zij uitstekend gezelschap voor elkaar en volkomen tevreden. Wanneer zij allen weer bij den houten adelporst komen en zich aan het ontbijt zetten, kan niemand een brok aanraken. Kapitein Cuttle wil zich houden alsof hij razenden honger heeft, maar moet het opgeven. Toots zegt, na het ontbijt, dat hij 's avonds zal terugkomen, en loopt den heelen dag door de stad te kuieren, met een onbestemd gevoel, alsof hij in geen veertien dagen naar bed was geweest.

Er heerscht een vreemde aantrekkingskracht in het huis en de kamer, waar men zoo dikwijls bij elkaar is geweest, en waaruit zooveel verdwenen is. Dit verscherpt, en verzacht tegelijk, de smart van de scheiding. Toots zegt aan Suze, als hij 's avonds terugkomt, dat hij den heelen dag erg ellendig is geweest, en dat dit gevoel hem toch wel bevalt. Hij neemt Suze Nipper, daar hij met haar alleen is, in vertrouwen, en vertelt haar wat hij wel voelde toen zij hem zoo oprecht haar meening zei over de vraag of juffrouw Dombey hem ooit zou liefkrijgen. In de vrouwelijkheid, door deze gemeenschappelijke herinneringen en hun tranen voortgebracht, doet Toots het voorstel, dat zij samen zullen uitgaan en wat voor het avondeten zullen koopen. Daar Suze hierin toestemt koopen zij een behoor-

lijk aantal kleinigheden; en met behulp van juffrouw Richards zetten zij, voor de kapitein en oom Sam thuiskomen, een prachtig souper gereed.

De kapitein en de oude Sam zijn aan boord van het schip geweest, en hebben Di daar geïnstalleerd en de kisten en koffers bezorgd. Zij hebben veel te vertellen, hoe bemind en geacht Walter is, en hoeveel gemakken hij zal hebben, en hoe hij in stilte vroeg en laat heeft gewerkt, om zijn kajuit, zooals de kapitein zegt, tot „een schilderijtje” te maken, en zijn vrouwtje daarmee te verrassen. „Een admiraalskajuit,” zegt de kapitein, „kan niet keuriger zijn.”

Maar het grootste genoegen van den kapitein is, te weten, dat het groote horloge, en de suikertang en de theelepeltjes aan boord zijn; en telkens mompelt hij bij zich zelf: „Edward Cuttle, mijn jongen, gij hebt nooit in uw leven beter koers bezeild, dan toen gij dat kapitaaltje hebt overgemaakt, heelemaal. Gij hadt wel gezien hoe het land lag, Edward; en dat strekt u tot eer, mijn jongen.”

De oude instrumentmaker is nog verstrooider en suffer dan hij al was, en trekt zich het huwelijk en het afscheid erg aan. Maar het troost hem bijzonder, dat hij zijn ouden bondgenoot, Ned Cuttle, bij zich heeft, en hij zet zich met een vergenoegd en dankbaar gezicht aan het avondmaal.

„Mijn jongen is bewaard geworden en het gaat hem goed,” zegt de oude man, in zijn handen wrijvend. „Wat voor recht heb ik om anders dan dankbaar en tevreden te zijn!”

De kapitein, die zich nog niet aan tafel heeft gezet, maar eenigen tijd onrustig heeft rondgedrenteld, en nu aarzeland voor zijn plaats staat, kijkt zijn ouden vriend weifelend aan, en zegt:

„Sam, die laatste flesch oude Madera is nog beneden. Zoudt ge ze vanavond niet boven willen hebben, oude jongen, om op de gezondheid van Walter en zijn vrouw leeg te drinken?”

De instrumentmaker kijkt den kapitein peinzend aan, steekt zijn hand in de borstzak van zijn koffiebruine jas, haalt zijn portefeuille te voorschijn en neemt er een brief uit.

„Aan mijnheer Dombey,” zegt de oude man. „Van Walter. Om over drie weken te sturen. Ik zal hem voorlezen: „Mijnheer. Ik ben met uw dochter getrouwd. Zij is met mij op een verre reis gegaan. Dat ik haar volkomen ben toegewijd, geeft mij geen aanspraak op haar of op u, maar God weet dat ik dat ben. Waarom ik, die haar boven

al de aardsche dingen liefheb, haar toch, zonder gewetensbezwaar, heb vereenigd met al de onzekerheden en gevaren van mijn leven, zal ik niet zeggen. Gij weet wel waarom, en gij zijt haar vader. Doe haar geen verwijten. Zij heeft u nooit iets verweten. Ik denk of hoop niet, dat gij mij ooit zult vergeven. Er is niets, dat ik minder verwacht. Maar als er een uur mocht komen, waarin het u een troost zou zijn te gelooven, dat Florence altijd iemand bij zich heeft, die het tot de grootste taak van zijn leven maakt haar herinnering van vroegere smart uit te wisschen, verzeker ik u plechtig, dat gij dan in dat geloof gerust kunt zijn."

Samuel stak den brief weer zorgvuldig in zijn portefeuille en de portefeuille in zijn zak.

"Wij zullen de laatste flesch van dien ouden Madera nog niet drinken, Ned," zei de oude man peinzend. "Nog niet."

"Nog niet," zei de kapitein toestemmend. "Nee. Nog niet."

Suze en Toots zijn van dezelfde meening. Na een poos van stilte zetten zij zich allen aan den maaltijd en drinken met iets anders op de gezondheid van het jonge paar; en de laatste flesch van dien ouden Madera blijft nog ongestoord onder stof en spintag liggen.

Eenige dagen zijn verlopen, en een statig schip is op zee, en spreidt zijn witte vleugels uit voor den gunstigen wind.

Op het dek, voor den ruwsten man aan boord een beeld van al wat schoon en onschuldig is — iets dat goed en aangenaam is daar te hebben, en dat de reis voorspoedig moet maken — is Florence. Het is avond, en zij en Walter zitten alleen, turend op de baan van licht over de zee, tusschen hen en de maan.

Eindelijk kan zij niet duidelijk meer zien door de tranen in haar oogen; en dan laat zij haar hoofdje aan zijn borst zinken, en slaat haar armen om zijn hals en zegt: „O, lieve Walter, ik ben zoo gelukkig."

Haar echtgenoot drukt haar aan zijn hart, en zij blijven stil zitten, en het statige schip vaart zachtjes verder.

"Als ik de zee hoor en naar haar zit te turen," zegt Florence, „brengt mij dat zoo-veel dagen voor den geest. Hij doet mij zoo-veel denken...."

"Aan Paul, liefste. Dat weet ik."

Aan Paul en Walter. De stemmen in de golven fluisteren Florence, met haar onophoudelijk gemurmel, gedurig toe van een liefde, eeuwig en onveranderlijk, niet door de grenzen van deze wereld, of door het

einde van den tijd beperkt, maar reikend over de zee, over het luchtruim heen, tot in het verre onzichtbare land!

HOOFDSTUK LVIII.

Na verloop van eenigen tijd.

De zee had een heel jaar lang haar getijden gehad. Een heel jaar lang waren winden en wolken gekomen en gegaan, en had de tijd, in storm en zonneschijn, zijn rusteloozen arbeid verricht. Een heel jaar lang hadden de getijden van het wisselende menschenlot den hun toegewezen loop gehouden. Een heel jaar lang had het vermaarde kantoor van Dombey en Zoon voor zijn leven gestreden, tegen onverwachte tegenspoeden, schadelijke geruchten, ongelukkige waagstukken, ongunstige tijden, en vooral tegen de verdwaasdheid van den eigenaar, die zijn ondernemingen geen haarbreedte wilde inkrimpen, die niet naar een woord van waarschuwing wilde luisteren, dat het schip, waarmee hij den storm wilde tarten, zwak was en het niet uit kon houden.

Het jaar was om, en het groote kantoor was gevallen.

Op een zomermiddag, ongeveer een jaar na dat huwelijk in de City, werd er op de Beurs over een groot bankroet gemompeld. Een zekere koude en trotsche man, daar welbekend, was er niet, en werd door niemand vertegenwoordigd. Den volgenden dag hoorde men, dat het kantoor van Dombey en Zoon zijn betalingen had gestaakt, en den volgenden avond werd er een lijst van faillissementen uitgegeven, met dien naam bovenaan.

Nu had de wereld veel te zeggen. Het was een onnoozele, lichtgeloovige, erg mishandelde wereld. Het was een wereld, waarin men nog nooit van een ander soort bankroeten had gehoord. Er waren geen helderziende mannen in, die wijd en zijd handel dreven op de rotte banken van godsdienst, vaderlandsliefde, deugd en eer. Er was geen papier in omloop, waarvan iemand rijkelijk leefde, en waarbij groote sommen van braafheid werden beloofd, waarvoor geen kapitaal aanwezig was. Nergens kwam men ooit iets te kort behalve geld. De wereld was heel boos; en die menschen vooral, die men in een slechtere wereld voor insolvente speculanten in vertooning en geveinsdheid had kunnen houden, waren ten hoogste verontwaardigd.

DOMBEY EN ZOON FAILIET

Nu werd Perch, den kantoorlooper, door het spel van de omstandigheden een nieuwe verzoeking tot losbandigheid aangeboden. Het scheen zijn lot te zijn, telkens zich te eeniger tijd bij zijn ontwaken beroemd te vinden. Pas gisteren, mocht men zeggen, was hij weer tot het gewone leven afgedaald, na zijn vermaardheid door die vlucht en de daaropvolgende gebeurtenissen; en nu werd hij weer door dat bankroet tot een gewichtiger persoon dan ooit gemaakt. Van zijn bankje in het groote kantoor opstaand,

hoe juffrouw Perch het eerst was begonnen te vermoeden, dat de zaak niet goed ging, doordat zij hem (Perch) in zijn slaap had hooren kermen: „Zestig percent! Zestig percent!” Welk onrustig droomen en slapend spreken hij vermoedde dat ontstaan moest zijn uit den indruk, dien de verandering in mijnheer Dombey's gezicht op hem maakte. Dan vertelde hij hun hoe hij eens gezegd had: „Mag ik zoo vrij zijn om te vragen, mijnheer, zijt gij niet gerust?” en hoe mijnheer Dombey had geantwoord: „Mijn trou-

DAT JOE BEDROGEN WAS. MIJNHEER, GEFOFT, GEBLINDDOEKT, OM DEN TUIN GELEID, MAAR DAT HIJ NU KLAAR WAKKER WAS.

waar hij nu naar de vreemde gezichten zat te kijken, die spoedig bijna al de oude klerken vervingen, hoefde Perch zich maar op straat of voor de toonbank van het „Koninklijke Wapen” te vertoonen, om een massa vragen te hooren, waaronder bijna zeker de belangrijke vraag voorkwam, wat hij te drinken wilde hebben. Dan weidde Perch uit over de uren van hooggaanden angst, die hij en zijn vrouw in Ball's Pond hadden doorgemaakt, toen zij pas begonnen te vermoeden, dat „de zaak niet goed ging.” Dan vertelde Perch de hem aangevende luisteraars, met een zachte stem, alsof het lijk van het overleden kantoor nog onbegraven in de aangrenzende kamer lag,

we Perch — maar neen, het kan niet zijn!” en zich toen met zijn hand voor zijn voorhoofd had geslagen en gezegd had: „Verlaat mij, Perch!” Dan, kortom, vertelde Perch, als slachtoffer van zijn positie, een menigte van allerhande leugens, zich zelf tot tranen roerend door diegene, die van een aandoenlijken aard waren, en werkelijk geloovend, dat de verzinsels van gisteren, door de herhaling, vandaag een soort waarheid verkregen.

Perch besloot deze mededeelingen altijd door weemoedig op te merken, dat, natuurlijk, wat hij ook vermoed mocht hebben (alsof hij ooit iets vermoed had) het hem niet paste het vertrouwen van zijn patroon

te verraden — was het wel? Welk gezegde (daar er crediteuren bij waren) altijd geacht werd zijn gevoel tot eer te strekken. Zoo ging hij doorgaans met een gebalsemd getewen weg en liet hij een aangename indruk achter, als hij weer naar zijn bankje terugkeerde, om daar naar de vreemden te zitten kijken, die zoo vrij met die groote geheimen, de boeken, omgingen, of nu en dan op zijn teenen naar Dombey's leege kamer te sluipen en het vuur op te poken, of aan de deur een luchtje te scheppen en nog een treurig praatje met een bekenden voorbijganger te houden, of zich door kleine beleefdheden den voornaamsten van de vreemde indringers te vriend te maken, van wien hij een baantje bij een assurantiemaatschappij verwachtte, als de zaken van het kantoor geliquideerd waren.

Voor majoor Bagstock was het bankroet werkelijk een ramp. De majoor had niet veel gevoel voor anderen — al zijn aandacht was op J. B. gevestigd en hij was ook aan niet veel gemoedsbewegingen onderhevig, of men moest hoesten en hijgen gemoedsbewegingen kunnen noemen. Maar hij had in zijn club zoo met zijn vriend Dombey gepronkt, en de leden in het algemeen zoo dikwijls zijn rijkdom naar het hoofd gegooid, dat de club, die toch maar menschelijk was, het verrukkelijk vond dit den majoor nu betaald te kunnen zetten, door hem met een vertoon van groote meewarigheid te vragen, of hij dien geweldigen val ook eenigszins verwacht had, en hoe zijn vriend Dombey zich daaronder hield. Op al dergelijke vragen antwoordde de majoor, purperrood wordend, dat het een booze wereld was, mijnheer; dat Joey anders zijn weetje wel wist, maar zich had laten foppen als een kind; dat, als gij J. Bagstock dit voorspeld hadt, toen hij met Dombey op reis ging en dien vagebond door heel Frankrijk najoeg, J. Bagstock u zou hebben uitgelachen — uitgelachen, mijnheer. Dat Joe bedrogen was, mijnheer, gefopt, geblinddoekt, om den tuin geleid, maar dat hij nu klaar wakker was; zoo zelfs, dat als Joey's vader morgen uit zijn graf opstond, hij den ouden heer voor geen stuiver zou vertrouwen, maar hem zou zeggen dat zijn zoon Josh een te oud soldaat was om zich nog eens te laten beetnemen, mijnheer. Dat hij een achterdochtige, knorrige, versleten, ongeloovige ijzervreter was, mijnheer; en dat, als het met het fatsoen van een ruwen en taaien majoor van de oude school strookte, die de eer had gehad persoonlijk bekend te zijn en geprezen te worden met en door Hunne Koninklijke Hoogheden de

Hertogen van York en Kent, om in een ton te kruipen en daarin te blijven wonen, hij waarachtig, mijnheer, morgen een ton in Pall Mall zou laten zetten, om zijn verachting voor het menschedom te toonen.

Dit alles, en nog heel veel variaties van hetzelfde deuntje, ontboezemde de majoor met zulke beroerteachtige verschijnselen, zulk gerol van zijn hoofd, en zoo'n gebrom van verontwaardiging en kwaadheid, dat de jongste leden van de club zich verbeeldden dat hij geld in het kantoor van zijn vriend Dombey gestoken en dit verloren had; maar de oudere en slimmere leden, die Joe beter kenden, wilden daarvan niet hooren. De ongelukkige kleurling, die geen meening daaromtrent uitte, had verschrikkelijk veel te liiden, niet alleen in zijn zedelijk gevoel, dat op ieder uur van den dag door den majoor gemarteld werd, maar ook in zijn lichamelijke gevoeligheid voor stompen en builen, waaraan hij voortdurend blootstond. Zes heele weken lang na het bankroet leefde de ongelukkige buitenlander in een regentijd van laarzentrekkers en borstels.

Mevrouw Chick had ten aanzien van dit vreeselijke onheil drie denkbeelden. Het eerste was, dat zij het niet begripen kon. Het tweede, dat haar broer zich niet ingespannen had. Het derde, dat het nooit gebeurd zou zijn, als zij op den dag van die eerste partij op het diner was gevraagd, en dat zij dit toen gezegd had.

Niemand's meening weerde het ongeluk af, verlichtte of verzwaarde het. Men vernam dat de zaken van het kantoor zoo goed het gaan zou geliquideerd zouden worden; dat mijnheer Dombey vrijwillig alles wat hij bezat had afgestaan en van niemand eenige gunst wilde aannemen. Dat er aan een hervatting van de zaken niet te denken viel, daar hij van geen enkele schikking daartoe wilde hooren; dat hij alle posten van eer en vertrouwen, die hij, als man van aanzien onder de zakenlieden, bekleedde, had neergelegd; dat hij doodziek was, volgens sommigen; dat hij tot een zwaarmoedige waanzinnigheid was vervallen, volgens anderen; dat hij volkomen geruïneerd was, volgens allen.

De klerken gingen uit elkaar, nadat zij eerst een condoleantie-dineetje hadden gearrangeerd, waarbij komische liedjes werden gezongen, en waarbij men zich uitstekend amuseerde. Sommige kregen een andere betrekking in het buitenland; sommige op een ander kantoor thuis; sommige gingen bloedverwanten opzoeken, voor wie zij zich eensklaps herinnerden een bijzondere ge-

negenheid te hebben; en sommige adverteerden in de couranten om een betrekking. Perch bleef van het heele personeel alleen over, en zat op zijn bankje naar de vreemde indringers te kijken, of sloofde zich uit om den voornaamsten daarvan, die hem aan een baantje bij de assurantiemaatschappij zou helpen, ter wille te zijn. Spoedig begon het kantoor er smerig en verwaarloosd uit te zien. De koopman in pantoffels en halsbanden, op den hoek, zou getwijfeld hebben of het hem wel paste, nu nog aan den rand van zijn hoed te tikken, als Dombey zich daar weer had vertoond; de kruier, met zijn handen onder zijn witte sloofje, hield moraliseerende bespiegelingen over den hoogmoed, waarvan het spreekwoord, naar zijn meening, niet voor niets zei dat hij voor den val komt.

Morfin, de oude vrijgezel, met grijzende haren en bakkebaarden, was misschien de eenige van het kantoor — het hoofd daarvan natuurlijk uitgezonderd — die werkelijk diep getroffen was door de ramp, die het overkomen was. Hij had Dombey vele jaren lang met eerbied behandeld, maar nooit zijn natuurlijke karakter verborgen, of tot eigen voordeel laaggeestig zijn overheerschenden hartstocht geveleid. Hij had dus geen zelfverachting te wreken, geen lang knellende banden los te rukken. Hij werkte vroeg en laat om alles te verduidelijken wat in de boeken duister en ingewikkeld was; hield zich altijd gereed om op te helderen wat opheldering noodig had; zat dikwijls 's avonds laat nog in zijn oude kamer om moeilijkheden te studeeren, door welker oplossing hij Dombey de onaangenaamheid kon besparen persoonlijk ondervraagd te worden; en ging dan naar zijn woning in Islington om, voor hij naar bed ging, zijn gemoed tot kalmte te brengen door de treurigste en weemoedigste klanken uit zijn violoncel te halen.

Hij zat zich eens op een avond, toen het verloop van den dag hem bijzonder ontmoedigd had, met het welluidende gebrom van de zwaarste tonen te troosten, toen zijn hospita (die gelukkig doof was, en geen ander besef had van zijn muziek dan door het gevoel van een dreunen door haar gebeente) hem kwam zeggen, dat er een dame was om hem te spreken.

„In den rouw,” zei zij.

De violoncel zweeg onmiddellijk, en nadat de speler dit instrument heel behoedzaam op de sofa had gelegd, gaf hij een teeken, dat de dame mocht binnenkomen. Hij ging zelf dadelijk de kamer uit, en ontmoette Harriët Carker op het portaal.

„Alleen!” zei hij. „En John was vanmorgen nog hier? Is er iets gebeurd, lieve? Maar neen,” voegde hij er bij, „uw gezichtje zegt heel wat anders.”

„Ik vrees dan dat het iets heel zelfzuchtigs verraaft,” antwoordde zij.

„Het staat heel vergenoegd,” zei hij, „en als het zelfzucht verraaft, is dat, als wat nieuws, wel de moeite waard om bij u te zien. Maar ik geloof dat niet.”

Hij had nu een stoel voor haar neergezet, en ging tegenover haar zitten, terwijl de violoncel op de sofa tusschen hen in lag.

„Het zal u niet verwonderen dat ik alleen kom, of dat John u niet gezegd heeft dat ik zou komen,” zei Harriët, „als ik u zeg waarom ik kom. Mag ik dat nu doen?”

„Graag.”

„Waart ge niet bezig?”

Hij wees naar de violoncel en zei: „Dat ben ik den heelen dag geweest. Hier is mijn getuige. Ik heb hem al mijn zorgen toevertrouwd. Ik wou dat ik geen andere had dan voor mij zelf.”

„Is het heelemaal afgeloopen met het kantoor?”

„Heelemaal afgeloopen.”

„Zal het nooit weer worden hervat?”

„Nooit.”

De heldere uitdrukking van haar gezichtje werd niet verduisterd, toen haar lippen dit woord herhaalden. Hij scheen dit met eenige verwondering onwillekeurig op te merken en zei nog eens:

„Nooit. Gij herinnert u wel wat ik gezegd heb. Het is sedert lang onmogelijk geweest hem van iets te overtuigen, onmogelijk met hem te redeneeren; soms onmogelijk hem te naderen. Het ergste is gebeurd. Het huis is gevallen om nooit weer opgebouwd te worden.”

„En is mijnheer Dombey zelf geruïneerd?”

„Geruïneerd.”

„Heeft hij geen particulier vermogen over? Niets?”

Een zekere heftigheid in haar toon en iets dat bijna blijdschap was in haar blik, scheen hem meer en meer te verwonderen, en hem tevens te leur te stellen en wanluident met zijn eigen gevoel te strijden. Hij trommelde met zijn vingers op de tafel, keek haar oplettend aan, schudde zijn hoofd en zei, na een poos:

„De middelen van mijnheer Dombey zijn mij niet nauwkeurig bekend; maar hoewel zij ongetwijfeld heel groot zijn, zijn daartegenover zijn verplichtingen ontzaglijk. Hij is een man van eer en strenge rechtschapenheid. Een ander in zijn positie had zich kunnen redden, en menigeen zou dat ge-

daan hebben, door een accoord te treffen, dat het verlies van hen, die zaken met hem hadden gedaan, maar heel weinig, bijna onmerkbaar, zou hebben vergroot, en waardoor hij iets zou hebben overgehouden om van te leven. Maar hij heeft besloten den laatsten penning te betalen, dien zijn midelen kunnen opbrengen. Zijn eigen woorden zijn, dat hij alle schulden van het kantoor geheel of bijna geheel zal afdoen, en dat niemand veel kan verliezen. O, juffrouw Harriët, het zou ons geen kwaad doen, als wij meer bedachten, dan wij dit wel doen, dat ondeugden soms maar tot het uiterste gedreven deugden zijn! Nu vertoont zijn trots zich van den goeden kant."

Zij hoorde hem aan met geen of weinig verandering in haar trekken, en met een verdeelde aandacht, die bewees, dat zij aan iets anders dacht. Toen hij zweeg, vroeg zij hem haastig:

"Hebt gij hem nog kort geleden gezien?"

"Niemand ziet hem. Als deze crisis van zijn zaken hem noodzaakt zijn huis te verlaten, gaat hij om die reden uit, en dan weer naar huis, en sluit zich op, en wil niemand zien. Hij heeft mij een brief geschreven, waarin hij over onze oude relatie spreekt, met meer eer voor mij dan ik verdiende, en afscheid van mij neemt. Ik ben huiverig, om mij nu aan hem op te dringen, daar ik in beter tijden nooit veel omgang met hem heb gehad; maar ik heb toch getracht dat te doen. Ik heb geschreven, ben naar zijn huis gegaan, heb gesmeekt. Volkomen tevergeefs."

Hij sloeg haar gade, als hoopte hij dat zij meer meewarigheid aan den dag zou leggen, dan zij nog gedaan had, en sprak met ernst en gevoel, als om meer indruk op haar te maken; maar haar trekken veranderden niet.

"Wel, juffrouw Harriët," zei hij met een gezicht vol teleurstelling, "dat doet er niet toe. Gij zijt niet hier gekomen om dit te hooren. Gij hebt iets anders en aangenaams in uw gedachten. Laat het ook in de mijne komen, dan zullen wij meer op gelijken voet met elkaar praten. Komaan."

"Nee, wij hebben hetzelfde in onze gedachten," antwoordde Harriët met onbewimpelde verrassing. "Is dat niet waarschijnlijk? Is het niet natuurlijk, dat John en ik veel denken en spreken over die groote veranderingen? Mijnheer Dombey, dien hij zooveel jaren gediend heeft — gij weet op welken voet — zoo arm geworden als gij zegt, en wij rijk!"

Hoe 'n goed en oprecht gezichtje zij ook had, beviel het den ouden vrijgezel met het

grijzende haar, nu deze straal van blijdschap het verhelderde, toch minder dan het ooit gedaan had.

"Ik hoef er u niet aan te herinneren," vervolgde Harriët, haar oogen neerslaand naar haar zwarte japon, "waardoor onze omstandigheden zoo veranderd zijn. Gij hebt niet vergeten, dat onze broer James, op dien verschrikkelijken dag, geen testament naliet en geen bloedverwanten behalve ons?"

Het gezichtje was hem nu aangenamer, hoewel het bleek en treurig werd, dan een oogenblik tevoren. Hij scheen vrijer adem te halen.

"Gij kent onze geschiedenis," zei zij, "de geschiedenis van mijn beide broers, in betrekking tot dien ongelukkigen man, over wien gij zoo naar waarheid hebt gesproken. Gij weet, hoe weinig behoeften wij hebben — John en ik — en hoe weinig wij om het geld geven, na het leven, dat wij zooveel jaren samen hebben geleid; vooral nu hij, door uw goedheid, een inkomen heeft, dat ruim voldoende voor ons is. Gij zijt dus niet onvoorbereid om te hooren, welke gunst ik van u kom vragen?"

"Dat weet ik haast niet. Een oogenblik geleden was ik het wel. Nu geloof ik van niet."

"Van mijn overleden broer zeg ik niets. Als de dooden weten wat wij doen — maar gij begrijpt mij. Van mijn levenden broer zou ik veel kunnen zeggen, maar wat hoef ik meer te zeggen, dan dat die plichtsvulling, waartoe ik uw onmisbare hulp kom vragen, heelemaal zijn idee is, en hij niet kan rusten voordat hij ze volbracht heeft."

Zij sloeg haar oogen neer, en de blijdschap, die haar gezicht verhelderde, begon nu voor de opletten oogen, die haar gadesloegen, iets schoons te krijgen.

"Het moet heel stil en heimelijk gedaan worden," vervolgde zij. "Uw kunde en ervaring zullen u wel een weg aanwijzen om het te doen. Mijnheer Dombey zal misschien in de meening gebracht kunnen worden, dat er onverwachts nog iets uit de schipbreuk van zijn vermogen is gered; of dat het een vrijwillige hulde aan zijn eervolle karakter is van sommigen, met wie hij groote zaken heeft gedaan; of dat het de betaling van een sinds lang afgeschreven schuld is. Er moeten vele manieren zijn om het te doen. Gij zult de beste wel weten te kiezen. De gunst, die ik van u kom vragen, is dat gij dit voor ons op uw eigen vriendelijke, edele, bedachtzame manier wilt doen. Dat gij er nooit tegen John over wilt spreken, wiens grootste genoegen in deze daad van

vergoeding is, ze onbekend en ongeprezen te verrichten; dat maar een heel klein gedeelte van de erfenis voor ons bewaard zal worden, totdat mijnheer Dombey zijn leven lang de interest van het overige genoten zal hebben; dat gij ons geheim trouw zult bewaren — maar daarvan ben ik zeker; en dat er van dezen tijd af tusschen u en mij maar zelden over gefluisterd mag worden, maar het alleen in mijn gedachten mag leven, als een nieuwe reden tot dankbaarheid aan den hemel en tot blijden trots op mijn broer."

Zulk een blijdschap kon van het gezicht van een engel stralen, wanneer één boetvaardige zondaar den hemel binnentreedt, onder negen en negentig rechtvaardigen. Zij werd niet beneveld door de tranen, die haar oogen vulden, maar kwam daardoor nog helderder uit.

"Mijn lieve Harriët," zei Morfin, na een poos van stilte, „daarop was ik volstrekt niet verdacht. Moet ik begrijpen, dat gij uw eigen aandeel in de erfenis aan uw goede oogmerk dienstbaar wilt maken, evenals dat van John?"

"O ja," antwoordde zij. „Nu wij zoolang alles samen hebben gedeeld, en geen zorg of hoop of doel van elkaar gescheiden hebben gehad, zou ik het nu kunnen dragen, dat ik van mijn deel hierin werd uitgesloten? Mag ik niet eischen, tot het laatste toe mijn broers deel- en lotgenoot te zijn?"

"De hemel verhoede, dat ik dat zou betwisten," antwoordde hij.

"Wij mogen ons dus op uw vriendschappelijke hulp verlaten?" zei zij. „Dat wist ik ook wel."

"Ik zou een slechter mensch zijn — dan ik hoop te zijn, of mij zelf graag voor zou houden, als ik u dat niet met hart en ziel kon verzekeren. Dat moogt gij, zonder bedenken. Op mijn eer, ik zal uw geheim bewaren. En als het blijken mocht, dat mijnheer Dombey zoo arm is, als ik vrees dat blijken zal, wanneer hij bij een voornemen blijft, waarvan niemand hem schijnt te kunnen afbrengen, zal ik u helpen het plan uit te voeren, waartoe gij en John gemeenschappelijk besloten hebt."

Zij gaf hem haar hand en dankte hem met hartelijke blijdschap.

"Harriët," zei hij, haar hand vasthoudend, „u een woord te zeggen van de waarde van eenige opoffering, die gij nu doen kunt — vooral van een opoffering van louter geld — zou nutteloos en aanmatigend zijn. U te vermanen om u nog eens over uw voornemen te bedenken, of het binnen engere grenzen te beperken, zou, dat voel ik, dit

evenzeer zijn. Het past mij niet, het groote slot van een groote geschiedenis te bederven door iemand mijn eigen zwakke begrip op te willen dringen. Het past mij alleen, mijn hoofd te buigen voor wat gij mij toevertrouwt, overtuigd, dat het u door iets hoogers wordt ingegeven, dan mijn ellendige wereldkennis. Ik wil dit alleen zeggen: ik ben uw trouwe rentmeester; en ik wil dat, en uw uitverkoren vriend, liever zijn, dan iets anders in de wereld, of ik moest u zelf kunnen zijn."

Zij dankte hem nog eens hartelijk en wenschte hem goedennacht.

"Gaat gij naar huis?" zei hij. „Laat mij met u meegaan."

"Vanavond niet. Ik ga nu niet naar huis. Ik moet nog alleen een bezoek afleggen. Zult gij morgen komen?"

"Goed, goed," zei hij. „Ik zal morgen komen. Intusschen zal ik daar eens over denken. Misschien zult gij er ook over denken, lieve Harriët — en — en een beetje aan mij denken in verband daarmee."

Hij hielp haar in een koets, die voor de deur op haar stond te wachten; en als zijn hospita niet doof was geweest, had zij hem, terwijl hij weer naar boven ging, hooren mompelen, dat wij slaven van de gewoonte zijn, en dat het een treurige gewoonte is een oude vrijgezel te zijn.

Daar de violoncel nog tusschen twee stoelen op de sofa lag, nam hij dat instrument op, zonder den leegen stoel weg te zetten, en zat, zijn hoofd schuddend tegen den leegen stoel, nog lang, heel lang te spelen. De uitdrukking, die hij in het eerst aan zijn instrument meedeelde, hoewel weemoedig en aandoenlijk, was nog niets bij de uitdrukking, die hij aan zijn eigen gezicht gaf, en die zoo sterk was, dat hij meer dan eens kapitein Cuttle's hulpmiddel te baat moest nemen en zijn gezicht met zijn mouw moest afvegen. Langzamerhand echter ging de violoncel, in overeenstemming met zijn eigen gemoed, tot de vroolijke tonen van den Zangerigen Hoefsmid over, welke melodie hij nogmaals en nogmaals overspeelde, tot zijn eigen opgeklearde gezicht blonk als het metaal op het aanbeeld van een echten hoefsmid. Kortom, de violoncel en de leege stoel hielden den ouden vrijgezel gezelschap tot dicht bij middernacht; en toen hij zijn avondmaal gebruikte, scheen de violoncel, in den hoek van de sofa overeindgezet, uit zijn kromme oogholten tegen den leegen stoel te lonken, alsof beide meer wisten dan zij zeggen konden.

Toen Harriët het huis verliet, reed de

koetsier van de huurkoets, een weg inslaand die hem blijkbaar niet nieuw was, verscheidene straten in die voorstad door, tot hij aan een open plek kwam, waar, tusschen tuinen, een paar nederige oude huisjes stonden. Aan het tuinhek van een van die huisjes hield hij stil en stapte Harriët uit.

Toen zij zachtjes aanschelde, werd zij opengedaan door een vrouw met een smartelijk, bijna kleurloos gezicht, opgetrokken wenkbrauwen en het hoofd op zij hangend, die diep voor haar neeg en haar door den tuin naar het huis bracht.

„Hoe is het met de zieke vanavond?” zei Harriët.

„Heel min, vrees ik, juffrouw. O, hoe dikwijls doet zij mij aan mijn ooms Betsey Jane denken!” antwoordde de vrouw met een zekere treurige verrukking.

„In welk opzicht?” vroeg Harriët.

„In alle opzichten, juffrouw,” was het antwoord, „behalve dat zij volwassen is, en Betsey Jane, toen zij op den rand van den dood lag, nog maar een kind was.”

„Maar gij hebt mij verteld dat zij beter werd,” merkte Harriët op, „en dus is er des te meer reden om te hopen, juffrouw Wickam.”

„Och, juffrouw, hoop is iets heel goeds voor menschen die ze verdragen kunnen,” zei juffrouw Wickam, haar hoofd schuddend. „Ik ben er niet toe in staat, maar ik mag het toch wel lijden. Ik benijd zelfs de menschen, die zoo gelukkig zijn.”

„Gij moest wat vroolijker zijn,” merkte Harriët op.

„Wel bedankt, juffrouw, inderdaad,” antwoordde juffrouw Wickam heel stroef. „Al wilde ik dat, dan zou de eenzaamheid van mijn betrekking hier — gij zult mij niet kwalijk nemen, dat ik zoo ronduit spreek — mij dat toch binnen vier en twintig uur onmogelijk maken. Maar dat is nog niet alles. Ik wil het liever niet. Van het beetje moed, dat ik er ooit toe had, ben ik enkele jaren geleden in Brighton beroofd, en ik geloof dat het zoo beter voor mij is.”

Het was dezelfde juffrouw Wickam, die juffrouw Richards als verzorgster van den kleinen Paul had vervangen, en die nu meende, dat zij door het bedoelde verlies, onder het dak van de beminnelijke mevrouw Pipchin, inderdaad gewonnen had. De voortreffelijke, door lange gewoonte geheiligde methode, volgens welke doorgaans de akeligste en onaangenaamste menschen, die men met mogelijkheid maar vinden kan, tot ziekenoppassers en dergelijke betrekkingen worden verkozen, had juffrouw

Wickam een heel goede klandizie in dat vak bezorgd, en deed haar ernstige opvattingen als een aanbeveling te meer beschouwen.

Juffrouw Wickam ging, met opgetrokken wenkbrauwen, het hoofd op zij en de kaars in haar hand vooruit naar boven naar een nette, zindelijke kamer, waaraan een andere flauw verlichte kamer grensde, waarin een bed stond. In de eerste kamer zat een oude vrouw voor het open raam werktuiglijk in de duisternis te staren. In de tweede lag, op het bed uitgestrekt, de schim van een gedaante, die eens op een winteravond den stormwind en den regen tartte, nu nauwelijks te herkennen, behalve aan het lange zwarte haar, dat zoo bijzonder zwart scheen bij het bleeke gezicht en al het wit om haar heen.

O, die sterke oogen en dat zwakke lichaam! Die oogen, die zich snel en helder naar de deur keerden toen Harriët binnenkwam, en dat zwakke hoofd, dat zich niet kon opbeuren en zich zoo langzaam op het kussen omdraaide!

„Alice,” zei Harriët vriendelijk. „Kom ik niet laat vanavond?”

„Het schijnt altijd laat, maar gij komt toch altijd vroeg.”

Harriët had zich nu bij het bed neergezet, en legde haar hand op de uitgeteerde hand, die op het dek lag.

„Ge zijt wat beter?”

Juffrouw Wickam, die als een naargeestig spook aan het einde van het bed stond, schudde heel krachtig haar hoofd om dit vermoeden tegen te spreken.

„Het komt er weinig op aan,” zei Alice met een flauwen glimlach. „Beter of erger vandaag, maakt maar een dag verschil — misschien niet eens zooveel.”

De ernstig denkende juffrouw Wickam gaf door een zwaren zucht haar goedkeuring te kennen; en nadat zij het dek aan het voeteneinde had betast, als dacht zij de koude voeten van de patiënte daardoor heen te voelen, ging zij wat met de medicijnfleschjes op de tafel rinkelen, als wilde zij zeggen: „zoolang er leven is, moet men toch innemen.”

„Neen,” fluisterde Alice, „slecht gedrag en wroeging, vermoeienis, gebrek, weer en wind, storm van buiten en storm van binnen, hebben mijn leven versleten. Het zal niet lang meer duren.”

Zij trok, dit zeggend, de hand hooger op en legde haar gezicht daartegen.

„Ik lig hier soms te denken, dat ik graag zou willen leven tot ik tijd had gehad, u te toonen hoe dankbaar ik zou kunnen zijn.

Maar dat is een zwakheid en gaat gauw voorbij. Het is beter zóó voor u. Beter voor mij."

Hoe heel anders greep zij de hand, dan zij eens bij dien haard op dien barren winteravond had gedaan. Haat, woede, roekeloosheid, halsstarrigheid — ziehier wat er van komt. Dit is het einde.

Nadat juffrouw Wickam genoeg met de fleschjes had gerinkeld, kwam zij nu met het drankje bij het bed. Zij keek de patiënte scherp aan terwijl zij dronk, kneep haar mond daarbij dicht en schudde haar hoofd, om aan te duiden, dat geen martelingen haar konden doen zeggen, dat het een hope-loos geval was. Daarna ging zij weg om zich beneden met wat gebak te versterken.

"Hoelang is het geleden," zei Alice, "dat ik bij u kwam en u zei wat ik gedaan had, en gij hoordet, dat het te laat was om iemand na te zenden?"

"Meer dan een jaar," antwoordde Harriët.

"Meer dan een jaar," zei Alice, haar peinzend aankijkend. "Maanden en maanden sedert gij mij hier gebracht hebt!"

Harriët antwoordde: "Ja!"

"Mij hier gebracht hebt onder dwang van goedheid en zachtheid! Mij!" zei Alice, haar gezicht achter haar hand verbergend. "En mij tot een mensch hebt gemaakt door de oogen en woorden van een vrouw en de daden van een engel!"

Harriët, over haar heengebogen, trachtte haar te kalmeeren en te troosten. Weldra vroeg Alice nog zoo liggend, met die hand tegen haar gezicht, haar moeder te roepen.

Harriët riep haar meer dan eens, maar de oude vrouw was zoo verdiept in haar turen in de duisternis, dat zij het niet hoorde. Eerst toen Harriët naar haar toe ging en haar aanraakte, stond zij op en kwam.

"Moeder!" zei Alice, die hand weer grijpend, en haar glansrijke oogen liefdevol op haar weldoenster vestigend; "zeg haar wat gij weet."

"Vanavond, liefje?"

"Ja, moeder," antwoordde Alice, zacht en plechtig. "Vanavond."

De oude vrouw, wier verstand door angst of wroeging gekrenkt scheen te zijn, kwam naar het bed gekropen, aan den kant tegenover dien, waar Harriët zat; en daar neerknielend, zoodat zij haar gerimpelde gezicht op gelijke hoogte met het dek bracht, en haar hand uitstekend, zoodat zij Alice's arm aanraakte, begon zij:

"Mijn mooie dochter..."

Hemel, wat een kreet was dat, waarmee zij zich zelf in de rede viel, toen zij de gedaante in dat bed aankeek!

"Sinds lang veranderd, moeder," zei Alice zonder haar aan te kijken. "Maak u daarom nu niet meer bedroefd."

"Mijn dochter," zei de oude vrouw haperend, "die gauw weer beter zal worden, en ze dan allemaal beschaamd zal maken met haar schoonheid."

Alice keek Harriët met een treurigen glimlach aan, en streeelde die hand, maar zei niets.

"Die gauw weer beter zal worden, zeg ik," herhaalde de oude vrouw, dreigend haar dorre vuist schuddend, "en ze dan allemaal beschaamd zal maken met haar schoonheid — dat zal zij. Ik zeg dat zal zij — dat moet zij," als sprak zij met harts-tochtelijke drift tegen een onzichtbaar iemand bij het bed, die haar tegensprak. "Mijn dochter is verzaakt en verbannen, maar zij kon op haar verwantschap met groote lieden roemen, als zij wilde. Ja, op groote trotsche lieden! Er bestaat ook bloedverwantschap zonder uw geestelijken en trouwringen — zij maken ze, maar zij kunnen ze niet breken — en mijn dochter is van goede familie. Wijs mij mevrouw Dombey, en gij wijst mij Alice's volle nicht."

Harriët keek van de oude vrouw naar de glanzende oogen, die haar aanstaarden, en las daarin een bevestiging.

"Wat!" riep de oude vrouw, met akelige ijdelheid haar hoofd oprichtend. "Al ben ik nu oud en leelijk — maar veel ouder door mijn manier van leven dan door mijn jaren — ik ben eens net zoo jong geweest als wie ook. Ja, en net zoo mooi ook als velen! Ik was een frisch boerenmeisje in mijn tijd, liefje," haar arm over het bed naar Harriët uitstrekkend, "en zag er goed uit. Waar ik woonde waren mevrouw Dombey's vader en zijn broer de vroolijkste heeren, die daar uit Londen kwamen logeeren — maar zij zijn al lang dood! Och Heere, al heel lang. De broer, die mijn Ally's vader was, al het langst van de twee."

Zij lichtte haar hoofd op en keek haar dochter turend aan, als bracht de herinnering aan haar eigen jeugd haar op die van haar kind. Toen viel zij plotseling met haar gezicht op het bed neer en klemde haar hoofd tusschen haar handen.

"Zij leken zoo sprekend op elkaar," zei de oude vrouw, zonder op te kijken, "als twee broers maar doen konden, zoo gelijk van leeftijd — zij scheelden niet veel meer dan een jaar, herinner ik mij — en als gij mijn dochter hadt kunnen zien, zooals ik haar eens gezien heb, vlak naast de doch-

ter van dien anderen, zoudt gij, met al het verschil van kleeding en manieren, gezien hebben, dat zij op elkaar leken. O, de gelijkenis is weg — en het is mijn dochter — mijn dochter alleen — die zoo moest veranderen!"

"Wij zullen allemaal veranderen, moeder, op onze beurt," zei Alice.

"Beurt!" riep de oude vrouw. „Maar waarom niet haar beurt even gauw als mijn dochters beurt! De moeder moet veranderd zijn — zij zag er even oud en gerimpeld uit als ik, door haar blanketsel heen — maar zij was mooi gebleven. Wat heb ik gedaan, wat heb ik erger gedaan dan die andere, dat mijn dochter alleen daar moet liggen verkwijnen!"

Met een woesten gil liep zij naar de kamer, waaruit zij gekomen was; maar dadelijk weer in een andere stemming komend, keerde zij terug, kroop naar Harriët toe en zei:

„Dat is het wat Alice wilde, dat ik zou zeggen, liefje. Dat is alles. Ik ontdekte het eens op een zomer in Warwickshire, toen ik haar zag en vroeg wie zij was. Zulke bloedverwanten konden mij toen niet helpen. Zij zouden mij niet erkend hebben en hadden mij niets te geven. Ik zou ze misschien later toch om een beetje geld hebben gevraagd, als het niet om Alice was geweest; zij zou mij vermoord hebben, geloof ik, als ik het had gedaan. Zij was net zoo trotsch als die andere op haar manier," zei de oude vrouw, vreesachtig het gezicht van haar dochter aanrakend en daarop haar hand terugtrekkend, „al houdt zij zich nu zoo bedaard; maar zij zal ze toch nog beschaamd maken met haar schoonheid. Ha, ha! Zij zal ze beschaamd maken — mijn mooie dochter!"

De lach, waarmee zij wegging, was akeliger dan haar gillen; akeliger dan het kinderachtige gejammer, dat daarop volgde; akeliger dan de sufheid, waarmee zij zich weer op haar stoel zette en in de duisternis staarde.

De oogen van Alice waren al dien tijd op Harriët gevestigd gebleven, wier hand zij niet had losgelaten. Nu zei zij:

„Terwijl ik hier lag, dacht ik dikwijls dat ik u dit graag wilde doen weten; het kon, dacht ik, iets verklaren, van wat er toe bijdroeg om mij te verharderen. Ik had, onder mijn kwaaddoen, zooveel over mijn verwaarloosde plichten gehoord, dat ik begon te gelooven dat anderen integendeel hun plicht jegens mij hadden verzuimd, en dat er van het zaad, dat zij gezaaid hadden, geen andere oogst kon groeien. Ik meende

te zien dat, wanneer dames een slechte moeder en een onaangenaam leven hadden, zij op haar manier ook den slechten weg opgingen, maar dat haar manier niet zoo schandelijk was als de mijne, en dat zij daarvoor God mochten danken. Dat is alles voorbij. Het is nu als een droom, dien ik mij niet goed meer kan herinneren. Het is meer en meer op een droom gaan lijken, sedert den dag toe gij begonnen zijt hier bij mij te zitten en mij voor te lezen. Ik vertel u alleen maar wat ik mij herinner. Wilt ge me nu nog wat voorlezen?"

Harriët trok haar hand terug om het boek open te slaan, toen Alice die nog even vasthield.

„Gij zult mijn moeder niet vergeten? Ik vergeef haar, als ik reden daartoe heb. Ik weet dat zij mij vergeeft, en dat zij in haar hart bedroefd is. Gij zult haar niet vergeten?"

„Nooit, Alice!"

„Een oogenblik nog. Leg mijn hoofd zoo, lieve, dat ik, als gij leest, de woorden op uw vriendelijke gezicht kan zien."

Harriët voldeed aan dit verlangen en las — las uit het eeuwige boek voor alle vermoelden en zwaar beladenen, voor al de rampzaligen, gevallen en verwaarloosden van deze aarde — las de gezegende geschiedenis, waarin de blinde, de lamme, de kreupele bedelaar, de misdadiger, de vrouw met schande bevlekt, zij, die door hen, die zich beter achten, worden vermeden, allen hun deel hebben, dat door geen menschelijken trots of onverschilligheid, door al de eeuwen, die deze wereld duren zal, heen, kan worden weggenomen of met het duizendste deel van een grein kan worden verminderd — las de woorden en daden van Hem, die medelijden had met alle smarten en angsten van het menschelijke leven.

„Ik zal morgenochtend heel vroeg terugkomen," zei Harriët toen zij het boek sloot.

De glanzende oogen, nog op haar gezicht gevestigd, sloten zich voor een oogenblik en openden zich weer, en Alice kustte en zegende haar.

Dezelfde oogen volgden haar naar de deur, en toen deze gesloten werd, kwam er een glimlach op het kalme bleeke gezicht.

Die oogen wendden zich niet weer af. Zij legde haar hand op haar borst, prevelde den heiligen naam, die voor haar gelezen was, en het leven verdween uit haar trekken, als een licht dat men wegneemt.

Niets lag daar meer dan de ruïne van het sterfelijke huis, dat de storm had geteisterd, en het zwarte haar, dat in den winterwind had gefladderd.

DEUGDZAME BESPIEGELINGEN

HOOFDSTUK LIX.

Vergelding.

Weer zijn er veranderingen gekomen over het groote huis in de lange stille straat, eens het tooneel van Florence's kindsheid en eenzaamheid. Het is nog een groot huis, bestand tegen wind en weer, zonder reten in het dak, zonder gebroken ruiten of vervallen muren; maar het is niettemin een ruïne, en de ratten ontvluchten het.

Towlinson en zijn gezelschap willen in het eerst geen geloof slaan aan de loopende geruchten, die zij hooren. De keukenmeid zegt dat ons crediet, Goddank, niet zoo gemakkelijk te schokken is; en Towlinson verwacht nu ook te zullen hooren, dat de Bank van Engeland zal springen, of de juweelen uit de Tower verkocht zullen worden. Maar dan komen de Gazette en Perch; en Perch brengt juffrouw Perch mee, om er in de keuken over te praten en een genoeglijken avond door te brengen.

Zoodra er geen twijfel meer aan is, wordt het Towlinson's grootste zorg, dat het een bankroet van belang zal zijn — dat het om niet minder dan honderdduizend pond zal gaan. Perch denkt dat honderdduizend pond nog lang niet genoeg zal zijn om het tekort te dekken. De vrouwen, met juffrouw Perch en de keukenmeid aan het hoofd, herhalen dikwijls „honderdduizend pond,” met een zeker eerbiedig genoegen, alsof het uitspreken van die woorden met het betasten van het geld gelijkstond; en de werkmeid, die een oogje op Towlinson heeft, wenscht dat zij maar het honderdste gedeelte van die som had, om aan den man van haar keuze te schenken. Towlinson, nog aan zijn oude grieven gedachtig, is van meening dat een buitenlander zeker niet zou weten wat hij met zooveel geld moest doen, of hij moest het aan zijn bakkebaarden ten koste leggen, welke bittere schimpscheut de werkmeid met tranen in haar oogen doet weggaan.

Maar niet om lang weg te blijven, want de keukenmeid, die den naam heeft van heel goedhartig te zijn, zegt dat zij, wat zij ook doen, elkaar nu moeten bijstaan, Towlinson, want dat het niet te zeggen is hoe gauw zij uit elkaar zullen raken. Zij hebben in dat huis (zegt de keukenmeid) een begrafenis, een bruiloft en een wegloopen beleefd, en laat het niet gezegd worden, dat zij op zoo'n tijd als dezen niet eensgezind konden blijven. Juffrouw Perch wordt door deze roerende toespraak diep getroffen, en merkt openlijk op dat de keukenmeid een engel is. Towlinson antwoordt de keukenmeid, dat het verre van hem is die eens-

gezindheid, waarnaar hij ook verlangt, in den weg te staan. Hij gaat de werkmeid opzoeken, en met die jongedame aan zijn arm terugkomend, verwittigt hij de keuken, dat hij met buitenlanders den gek steekt, en dat hij en Anne nu besloten hebben elkaar maar te nemen, en zich in Oxford Market in de groentenering en wat daarbij hoort te vestigen, waarvoor bij de gunst en recommandatie verzoekt. Dit bericht wordt met toejuichingen ontvangen; en juffrouw Perch, in de toekomst vooruitziend, fluistert de keukenmeid plechtig het woord „meisjes” in het oor.

Ongeluk in de familie zonder smullen in het sousterrain is een onmogelijkheid. De keukenmeid maakt dus wat warms klaar voor het avondmaal, waarbij Towlinson voor een kreeftenslaatje zorgt. Zelfs mevrouw Pipchin, door het gebeurde ontroerd, schelt en laat vragen het overgebleven stukje koek voor haar op te warmen, en als het haar gebracht wordt er een glas gewarmden sherry bij te doen, daar zij voelt dat zij van streek is.

Er wordt weinig over mijnheer Dombey gesproken, heel weinig. Voornamelijk tracht men te raden, hoelang hij wel geweten zou hebben dat dit gebeuren zou. De schrandere keukenmeid zegt: „O, al heel lang. Daar kunt ge op zweren.” En wanneer men Perch er naar vraagt, bevestigt hij haar meening. Iemand doet de vraag wat hij nu zal gaan doen, en of hij nu een betrekking zal zoeken. Towlinson denkt van niet, en maakt een toespeling op een van de fatsoenlijke armhuizen. „Waar hij een tuintje kan hebben,” zegt de keukenmeid klagelijk, „en in den zomer zijn erwtjes kan planten, niet waar?”

„Juist,” antwoordt Towlinson, en broeder van het een of ander worden.”

„Wij zijn allemaal broeders,” merkt juffrouw Perch op, daartoe ophoudend met drinken.

„Behalve de zusters,” zegt haar man.

„Hoe zijn de machtigen gevallen,” merkt de keukenmeid op.

„Hoogmoed komt voor den val; dat is altijd zoo geweest en zal altijd zoo blijven,” laat de werkmeid hierop volgen.

Het is verwonderlijk hoe deugdzaam zij zich voelen; bij het houden van deze bespiegelingen, en van hoeveel christelijke eensgezindheid zij zich bewust zijn, om de algemeene ramp met gelatenheid te dragen. Maar eenmaal wordt deze loffelijke goedsgesteldheid verstoord; en dit gebeurt door een jonge keukenmeid van lager rang, die, nadat zij lang met een open mond heeft

zitten luisteren, onverwachts de volgende woorden uitstoot: „Als het loon eens niet betaald werd!” Het gezelschap blijft een oogenblik sprakeloos; maar de keukenmeid, zich het eerst herstellend, keert zich naar de onvoorzichtige spreekster om en verzoekt te mogen weten, hoe zij de familie, wier brood zij eet, durft te beleedigen door zoiets te zeggen, en of zij denkt dat iemand, die nog een aasje eerlijkheid heeft, arme dienstboden hun loon zou onthouden? „Want als dat uw godsdienst is, Mary

een Mozaïsch Arabischen gelaatsvorm, en een heel zwaren horlogeketting, die in hun salon loopt te fluiten, en terwijl hij op een anderen heer wacht, die altijd pen en inkt in zijn zak heeft, Towlinson (dien hij vrijpostig jongetje noemt) vraagt, of hij ook toevallig weet hoeveel dat behangsel, rood met goud, nieuw gekost heeft. De bezoekers van de eetkamer worden met den dag talrijker, en iedere heer schijnt een inktkoker in zijn zak te hebben, en dien ook te gebruiken. Eindelijk zegt men dat er een

„JA, MEVROUW PIPCHIN, DAT DENK IK,” ANTWOORDT DE KEUKENMEID, NAAR VOREN KOMEND, „EN WAT VERDER, ALS IK VRAGEN MAG?”

Daws,” zegt de keukenmeid met warmte, „dan weet ik niet waar gij eens terecht denkt te komen.”

Towlinson weet het ook niet; niemand weet het; en de jonge keukenmeid, die het zelf niet goed schijnt te weten, en algemeen wordt uitgejouwd, wordt doodelijk beschaamd en verlegen.

Na enkele dagen beginnen er vreemde lieden in huis te komen, en afspraken met elkaar in de eetkamer te maken, alsof zij daar woonden. Vooral is er een heer, met

verkoopings plaats zal hebben; en dan komen er nog meer lieden met pen en inkt in hun zak, die een detachement lieden met petten commandeeren, en de tapijten laten opnemen en de meubelen overhoop laten halen en duizenden afdrukken van hun schoenzolen in de hall en op de trap achterlaten.

De dienstbodenraad beneden blijft al dien tijd zitting houden, en daar men niets anders te doen heeft, verricht men wonderen van eetkunst. Eindelijk worden zij op zeke-

ren dag allemaal in mevrouw Pipchin's kamer geroepen en door deze dame op een vinnigen toon aldus toegesproken:

„Uw meester is in moeilijkheden. Dat zult ge wel weten, denk ik?“

Towlinson, als spreker, erkent een algemeene kennis van dit feit.

„En gij zijt allen al voor u zelf aan het uitkijken, daar durf ik voor in te staan,“ zegt mevrouw Pipchin, dreigend haar hoofd schuddend.

Een schelle stem uit de achterhoede roept: „Niet meer dan gij.“

„Denkt gij dat, onbeschaamde prij?“ zegt de toornige dame, met een vurig oog over de andere hoofden heenkijskend.

„Ja, mevrouw Pipchin, dat denk ik,“ antwoordt de keukenmeid, naar voren komend. „En wat verder, als ik vragen mag?“

„Dat gij vertrekken kunt zoo gauw ge maar wilt,“ zegt mevrouw Pipchin. „Hoe eer hoe beter, en ik hoop dat ik nooit weer uw gezicht zal zien.“

Daarmee haalt zij een linnen zakje te voorschijn, en telt de keukenmeid haar loon voor tot op dien dag en nog een maand bovendien, maar houdt het geld vast, tot een quitantie daarvoor behoorlijk is geteekend tot aan den laatsten ophaal toe; waarna zij het met zichtbaren weersin loslaat. Deze ceremonie herhaalt mevrouw Pipchin met ieder lid van het huishouden, totdat allen betaald zijn.

„Nu kunnen zij, die willen, er dadelijk vandoor gaan,“ zegt mevrouw Pipchin, „en zij, die willen, kunnen nog een week of zoo hier blijven, om te helpen. Behalve,“ zegt de vertoornde dame, „die slet van een keukenmeid, die dadelijk weg moet.“

„Dat zal zij ook zeker doen,“ antwoordt de keukenmeid. „Ik wensch u goedendag, mevrouw Pipchin, en wensch van harte dat ik u een compliment kon maken over de vriendelijkheid van uw gezicht.“

„Maak dat gij wekomt,“ zegt mevrouw Pipchin, met haar voet stappend.

De keukenmeid gaat weg met een vriendelijke statigheid, die mevrouw Pipchin nog kwader maakt, en weldra voegen de anderen zich beneden bij haar.

Dan zegt Towlinson dat hij in de eerste plaats zou willen voorstellen een kleine versnapering te gebruiken, en dat hij onder het gebruik daarvan een opmerking wilde maken, die hij denkt dat in de positie, waarin zij zich bevinden, wel te pas zal komen. Terwijl men de versnapering met smaak gebruikt, deelt Towlinson zijn opmerking mee, die daarop neerkomt, dat de keukenmeid weggaat, en dat, als wij ons zelf niet

trouw zijn, niemand ons meer trouw zal zijn. Dat zij in dit huis lang samen hebben gewoond, en hun best hebben gedaan om gezellig te zijn. (Daarop zegt de keukenmeid met aandoening: „Luister! Luister!“ en juffrouw Perch, die weer daar en tot aan haar keel toe vol is, stort tranen). En dat hij meent, dat men op het oogenblik het standpunt moet huldigen: „Eén weg, allemaal weg!“ De werkmeid wordt door deze edelmoedige ontboezeming zeer geroerd, en geeft met warmte haar bijval te kennen. De keukenmeid zegt dat zij voelt dat het zoo hoort, en hoopt maar dat het niet als een compliment voor haar, maar uit gevoel van plicht wordt gedaan. Towlinson antwoordt — uit gevoel van plicht; en dat, nu hij genoodzaakt is voor zijn gevoel en uit te komen, hij openlijk wil zeggen, dat hij het niet voor heel fatsoenlijk houdt in een huis te blijven waar verkooping en zulke dingen aan de hand zijn. De werkmeid is daarvan overtuigd en vertelt tot bevestiging, dat een vreemde man met een pet haar dien morgen op de trap heeft willen kussen. Dit doet Towlinson van zijn stoel opspringen, om den booswicht te gaan opzoeken en hem een pak slaag te geven; maar de dames houden hem vast, en smeeën hem te bedaren, en te bedenken dat het gemakkelijker en wijzer is, het tooneel van zulke onwelvoegelijkheden onmiddellijk te verlaten. Juffrouw Perch, deze zaak in een nieuw licht plaatsend, toont aan, dat zelfs de kieschheid tegenover mijnheer Dombey, die zich in zijn kamers opsluit, een overhaasten aftocht voorschrijft. „Want wat,“ zegt de goede vrouw, „zou hij moeten voelen, als hij een van de arme dienstboden ontmoette, die hij eens bedrieglijk heeft doen denken dat hij onmetelijk rijk was.“ De keukenmeid wordt door deze zedenkundige bespiegelingen zoo getroffen, dat juffrouw Perch er nog verscheidene vrome bedenkingen bijvoegt. Het wordt iedereen duidelijk dat zij allen moeten vertrekken. Koffers worden gepakt, vigilantes gehaald en met schemeravond is er niemand van den troep meer over.

Het huis staat nog, groot en tegen weer en wind bestand, in de lange, stille straat; maar is toch een ruïne, en de ratten ontvluchten het.

De mannen met petten blijven de meubelen overhoophalen; en de heeren met pen en inkt maken inventarissen daarvan, en zitten op stukken huisraad, nooit gemaakt om op te zitten, en eten brood en kaas uit de herberg van andere stukken huisraad, nooit gemaakt om van te eten, en schijnen

er vermaak in te scheppen de kostbaarste voorwerpen tot het vreemdste gebruik te bezigen. Er hebben ook chaotische combinaties van dingen plaats. In de eetzaal ziet men matrassen en bedden; het glas en porselein raakt verzeild in de oranjerie; het groote tafelservies wordt op de lange divan in het groote salon op stapeltjes gezet; en de traproetjes, aan bossen gebonden, staan op marmeren schoorsteenmantels te pronk. Tenslotte wordt er een haardkleedje met een gedrukt biljet erop over het balkon gehangen, en soortgelijke sieraden prijken aan beide zeiden van de straatdeur.

Dan staat er den heelen dag lang een stoet bemodderde sjeezen en wagentjes in de straat; en troepen smerige heerschappen, joden en christenen, loopen het heele huis door, tikken met hun knokkels tegen de spiegels, slaan onwelluidende accoorden op de piano's aan, vegen met natte vingers over de schilderijen, ademen op de lemmenten van de beste tafelmessen, beuken de kussens van stoelen en sofa's met hun vuile vuisten, betasten de bedden, schuiven al de laden open en dicht, laten zilveren lepels en vorken balanceeren, bekijken zelfs de draden van het linnengoed, en vinden alles ver beneden hun verwachting. Het heele huis heeft geen enkele geheime plaats meer. Vreemde snoeshanen gluren even nieuwsgierig tusschen het keukengereedschap als in de kleerkast op zolder. Grove kerels, met kaal gesleten hoeden, kijken uit de ramen van de slaapkamers en maken grappen met vrienden op straat. Stille narekenaars loopen met catalogussen in de kleedkamers rond en maken daar met stompjes potlood aantekeningen op den kant. Twee uitdravers klimmen zelfs een zolderluik uit en genieten op het dak een panoramisch overzicht van de andere huizen. Dat zwermen en gonzen, op- en neerloopen en begluren, duurt dagen lang. Dombey's inboedel is publiek te zien.

Dan wordt er in het beste salon een verschansing van tafels gemaakt, en op de groote mahoniehouten eettafel met gedraaide pooten wordt de lessenaar van den vendumeester gezet, en de troepen smerige heerschappen, joden en christenen, de vreemde snoeshanen en de grove kerels met kaal gesleten hoeden, verzamelen zich daaromheen, en zetten zich op alles binnen hun bereik, de schoorsteenmantels incluis, en gaan aan het bieden. Heet, stoffig en gonzend zijn de kamers den heelen dag en hoog boven de hitte, het stof en het gegons, is de vendumeester aanhoudend met hoofd en schouders, stem en hamer aan het

werk. De mannen met petten worden rood en ongeduldig van het dragen van nummers, en nog altijd worden er nummers aangedragen en weggedragen. Soms worden er grappen gemaakt en ontstaat er een algemeen geschater. Dit duurt den heelen dag en nog drie volgende dagen. Dombey's inboedel wordt publiek verkocht.

Dan komen de bemodderde sjeezen en wagentjes terug, tegelijk met een stoet van vrachtwagens en karren en een heirleger van sjouwerlieden. Den heelen dag zijn de mannen met petten aan het werk met schroevendraaiers en nijptangen, of waggelen zij op de trap bij dozijnen tegelijk onder zware vrachten, of tillen zij heele rotsen van mahoniehout, rozenhout of spiegelglas in sjeezen, wagentjes, vrachtwagens en karren. Allerlei soorten voertuigen worden gebezigd, van mestwagens af tot kruiwagens toe. Het ledikantje van den armen Paul wordt op een ezelkarretje weggevoerd. Bijna een week lang wordt Dombey's inboedel weggehaald.

Eindelijk is alles weg. Men heeft niets in het huis achtergelaten dan wat verstrooide bladen van catalogussen, hoopjes hooi en stroo, en een batterij van tinnen kannen achter de voordeur. De mannen met petten verzamelen hun gereedschap in zakken, nemen die op hun schouders en stappen weg. Een van de heeren met pen en inkt gaat, als een laatste attentie, het heele huis nog eens door, zet biljetten voor de ramen, waarbij wordt aangekondigd dat het te huur is, en sluit de luiken. Tenslotte volgt hij de mannen met petten. Niemand van de indringers blijft er achter. Het huis is een ruïne, en de ratten ontvluchten het.

Mevrouw Pipchin's appartement, benevens die gesloten kamers beneden, waar de gordijnen altijd dichtgeschoven blijven, zijn bij de algemeene verwoesting gespaard. Mevrouw Pipchin is onder het tumult stug en steenig in haar kamer blijven zitten, of is onder de verkooping eens even komen kijken, om te zien wat het goed opbracht, of om op een zekeren leunstoel te bieden. Mevrouw Pipchin heeft het hoogste bod op dien leunstoel gedaan, en zit op haar eigendom, wanneer mevrouw Chick haar komt opzoeken.

„Hoe gaat het met mijn broer, mevrouw Pipchin?” zegt mevrouw Chick.

„Daar weet ik niet meer van dan de drommel,” zegt mevrouw Pipchin. „Hij bewijst mij nooit de eer met mij te spreken. Hij laat zijn eten en drinken in de kamer naast zijn kamer zetten; en wat hij gebruikt komt hij daar gebruiken als er niemand is.

Het helpt niets of ge mij er al naar vraagt. Ik weet er niet meer van dan de man in het zuiden, die zijn mond brandde bij het eten van koude pap."

Dit zegt de stekelige mevrouw Pipchin met een heftige beweging.

"Maar mijn lieve hemel!" roept mevrouw Chick heel zoetsappig uit. "Hoelang moet dat zoo duren! Als mijn broer zich geen inspanning wil getroosten, mevrouw Pipchin, wat zal er dan van hem worden? Ik heb werkelijk gedacht, dat hij voldoende gezien had, wat er van komt als men zich geen inspanning wil getroosten, om zich voor zoo'n noodlottige dwaling te laten waarschuwen."

"Wel heere mijn tijd!" zegt mevrouw Pipchin, haar neus wrijvend. "Mij dunkt, er wordt verschrikkelijk veel drukte over gemaakt. Het is heusch zoo'n vreemd geval niet. Er zijn wel meer menschen, die tegenwoordig hebben gehad, en hun boel hebben moeten verkoopen. Dat heb ik ook moeten doen."

"Mijn broer," vervolgt mevrouw Chick diepzinnig, "is zoo'n eigenaardige man. Hij is de eigenaardigste man dien ik ooit gezien heb. Zou men gelooven, dat, toen hij het bericht kreeg van het huwelijk en de emigratie van dat onnatuurlijke kind — het is nu een troost voor mij, te bedenken dat ik altijd gezegd heb, dat dat meisje iets bijzonders over zich had; maar niemand let op mij — zou iemand gelooven, zeg ik, dat hij zich toen naar mij omkeerde en zei, dat hij gemeend had aan mij te merken, dat zij bij mij in huis was gekomen? Wel mijn hemeltje! En zou iemand gelooven, dat, toen ik alleen maar tegen hem zei: 'Paul, ik mag heel onnoozel zijn, en dat geloof ik ook zelf wel, maar ik kan niet begrijpen hoe uw zaken in dien toestand zijn geraakt,' hij toen tegen mij uitviel, en verzocht dat ik niet meer bij hem zou komen voor hij naar mij vroeg? Wel, groote goedheid!"

"Ja," zegt mevrouw Pipchin. "Het is jammer dat hij niet wat meer met mijnen te doen heeft gehad. Zij zouden zijn humeur wel hebben klein gekregen."

"En waar moet het op uitloopen?" hervat mevrouw Chick, zonder op de opmerkingen van mevrouw Pipchin te letten. "Dat zou ik wel eens willen weten. Wat denkt mijn broer te doen? Hij moet toch iets doen. Het helpt niet of hij al in zijn kamers opgesloten zit. De zaken zullen niet naar hem toe komen. Neen, hij moet er zelf naar toe gaan. Waarom gaat hij dan niet? Hij weet wel waar hij naar toe zou moeten gaan, zou ik denken, daar hij zijn heele leven zaken

heeft gedaan. Waarom gaat hij dan niet daarheen?"

Nadat mevrouw Chick deze hechte keten van redeneeringen had gesmeed, zweeg zij een poos, om die zelf te bewonderen.

"Bovendien," vervolgde zij toen, op denzelfden redeneertrant, "wie heeft ooit van zoo'n stijfhoofdigheid gehoord, als dat hij door al die akeligheden heen hier opgesloten blijft? Het is alsof hij nergens anders had kunnen heengaan. Hij had immers bij ons kunnen komen? Hij weet toch dat hij daar thuis is, zou ik denken? Mijnheer Chick heeft hem dat tot vervelens toe gezegd, en ik heb hem met mijn eigen mond gezegd: 'Beste Paul, gij verbeeldt u toch zeker niet, omdat uw zaken in dien toestand zijn geraakt, dat ge daarom minder thuis zijt bij zulke nauwe verwanten als wij? Gij verbeeldt u toch niet, dat wij op de rest van de wereld lijken?' Maar neen, hier blijft hij, door alles heen, en hier zit hij nu nog. Wel, mijn hemel, als het huis eens verhuurd werd — wat zou hij dan doen? Dan kon hij toch niet hier blijven. Als hij dat probeerde, zou hem een proces worden aangedaan en meer van dat soort dingen, en dan zou hij toch moeten vertrekken. Waarom gaat hij dan niet dadelijk in plaats van op het laatst? En dat brengt mij weer op wat ik zoeven al zei, en doet mij weer vragen, wat er het eind van moet zijn."

"Ik weet wel wat er het eind van zal zijn, voor zoover het mij betreft," antwoordt mevrouw Pipchin, "en dat is mij genoeg. Ik ga er nu vandoor in een wip."

"In een wat, mevrouw Pipchin?" vraagt mevrouw Chick.

"In een wip," antwoordt mevrouw Pipchin scherp.

"O, zoo! Ik kan u heusch niet laken, mevrouw Pipchin," zegt mevrouw Chick met openhartigheid.

"Het zou mij tamelijk gelijk blijven, al kondt ge dat wel," antwoordt de stekelige mevrouw Pipchin. "In ieder geval, ik ga weg. Ik kan hier niet blijven. Ik zou binnen de week dood zijn. Ik heb gisteren mijn eigen varkenskarbonaadje moeten braden, en daar ben ik niet aan gewoon. Mijn gestel zou er onder bezwijken. Bovendien, ik had, voor ik hier kwam, een goede klandizie in Brighton — het kleine grut van Pankey alleen bracht mij tachtig pond per jaar op — en die kan ik niet weggooien. Ik heb aan mijn nicht geschreven, en zij verwacht mij nu thuis."

"Hebt gij al met mijn broer gesproken?" vraagt mevrouw Chick.

„Wel ja, het is heel gemakkelijk hem te spreken te krijgen,” antwoordt mevrouw Pipchin. „Ik heb hem gisteren toegeroepen, dat ik hier tot niets meer diende, en dat het beter zou zijn als hij mij om juffrouw Richards liet sturen. Hij bromde zooiets dat ja beteekende, en toen heb ik om haar gestuurd. Brommen, nog wel! Als hij mijnheer Pipchin was geweest, zou ik hem reden hebben gegeven om te brommen. Bah! Ik kan het niet uitstaan.”

Hier rijst de voorbeeldige dame, die zoo veel standvastigheid en deugd uit de mijnen van Peru heeft opgepompt, van haar gekussende eigendom op, om mevrouw Chick uit te laten. Mevrouw Chick, tot het laatst toe het eigenaardige karakter van haar broer beklagend, gaat stil weer weg, bijzonder ingenomen met haar eigen schranderheid en helderheid van hoofd.

In den schemeravond komt Toodle, die geen dienst heeft, met Polly en een koffer, en laat haar met een klinkenden kus in de leee hall, waarvan de stilte een sterken indruk op zijn gemoed maakt.

„Ik zal u eens wat zeggen, beste meid,” zegt Toodle. „Nu ik machinist ben en het zoo goed heb in de wereld, zou ik u niet hier laten heengaan om u te verkniezen, als het niet om vroegere gunsten was. Maar vroegere gunsten, Polly, moet men nooit vergeten. Bovendien, voor iemand die in tegenspoed is, is uw gezicht een hartversterking. Laat ik het dus nog een zoen geven, lieverd. Gij wenscht niets beters dan goed te doen, dat weet ik; en ik denk dat dit wel gedaan en een plicht is. Goedenacht, Polly.”

Nu komt mevrouw Pipchin naar beneden, heelemaal in het zwart; zij heeft haar bagage gepakt, en haar stoel (een gewezen lievelingsstoel van Dombey en voor een prijsje door haar gekocht) dicht bij de deur gereed staan, en wacht nu op een vrachtwagen, dien zij gehuurd heeft om haar en haar eigendommen naar Brighton te brengen.

Weldra komt deze. Nadat de bagage is ongeladen, wordt de stoel in een geschikt hoekje geplaatst en met hooi vastgezet, daar mevrouw Pipchin van plan is op reis in dien stoel te blijven zitten. Daarna wordt zij zelf in het vehikel geholpen en zet zij zich met een strak gezicht op haar zetel. Haar grijze oogen hebben een slangachtigen glans, als verheuede zij zich in het vooruitzicht op haar geboterden toast, op haar karbonaadjes, op het kwellen en sarren van kleine kinderen, op het afsnauwen van de arme Berry en de andere vermaken

van haar menschenvreetsterskasteel. Zij lacht bijna terwijl de wagen weggrijdt en zij haar zwarte bombazijnen rokken gladstrijkt.

Het huis is zoo'n ruïne, dat de ratten gevlucht zijn en er geen enkele meer over is.

Maar Polly, hoewel alleen in het verlaten huis — want in de gesloten kamers, waar de vroegere meester zijn hoofd verbergt, vindt zij geen gezelligheid — is niet lang alleen. Het is avond, en zij zit in de huishoudsterskamer te werken en tracht te vergeten wat een eenzaam huis het is en wat er allemaal in is gebeurd, als er aan de voordeur wordt geklopt, en het geluid door de leee ruimte galmt. Nadat zij de deur heeft geopend, komt zij door de galimende hall terug, vergezeld door een vrouwelijke gedaante met een dichtsluitend zwart hoedje. Het is juffrouw Tox, en juffrouw Tox heeft roode oogen.

„O Polly,” zegt juffrouw Tox, „toen ik daarstraks bij u aan de deur kwam om de kinderen nog een lesje te geven, kreeg ik de boodschap die gij voor mij achtergelaten hadt; en zoodra ik wat tot mij zelf kwam ben ik u nagekomen. Is hier niemand behalve gij?”

„Geen levende ziel,” antwoordt Polly.

„Hebt gij hem gezien?” fluistert juffrouw Tox.

„O heere neen,” antwoordt Polly. „Hij heeft zich in geen dagen laten zien. Zij zeggen, dat hij nooit buiten zijn kamer komt.”

„Zegt men ook dat hij ziek is?” vraagt juffrouw Tox.

„Neen, juffrouw, niet dat ik weet,” antwoordt Polly. „Maar zijn ziel is ziek. In dat opzicht moet het heel slecht met hem gesteld zijn!”

Het medelijden van juffrouw Tox is zoo groot, dat zij nauwelijks kan spreken. Zij is geen kuikentje meer, maar zij is toch van ouderdom niet taai geworden. Haar hart is nog teer, haar medelijden en haar vereering zijn van de echte soort. Onder het medaillon met het vischachtige oog draagt juffrouw Tox betere eigenschappen dan menigeen met een minder belachelijken buitenkant, eigenschappen, die de fraaiste uiterlijke hoedanigheden heel veel jaren kunnen overleven.

Het duurt lang voordat juffrouw Tox weggaat, en voordat Polly, terwijl haar kaars op de holle trap staat, haar de straat af nakijkt, om nog zoolang gezelschap aan haar te hebben, en weinig zin heeft het akelige huis weer binnen te gaan, en de leegte daarvan met de zware grendels te laten weergalmen, en naar bed te sluipen. Dat alles doet Polly echter toch; en 's mor-

HERINNERING.

gens zet zij in een van die kamers de dingen die men haar gezegd heeft gereed te maken, en gaat dan weg, en komt er niet weer binnen voor den volgende morgen op hetzelfde uur. Er hangen daar schellen, maar er wordt nooit aan getrokken; en hoewel zij soms een voetstap kan hooren heen en weer loopen, komt die nooit naar buiten.

Juffrouw Tox komt dien dag vroeg terug. Het begint nu haar bezigheid te worden, kleine lekkernijen gereed te maken — of wat voor haar lekkernijen zijn — om den volgende morgen in die kamer te zetten. Deze bezigheid geeft haar zooveel genoegen, dat zij ze van dien tijd af geregeld aanhoudt, en dagelijks iets in haar mandje meebrengt om in die kamer te zetten. Ook brengt zij, in papier gewikkeld, een stukje koud vleesch, een schapentong, of een halve kip mee, om zelf te eten, en deze maaltijden met Polly deelend, slijt zij het grootste gedeelte van haar tijd in het bouwvallige huis, dat de ratten ontvlucht zijn; zich met schrik verschuilend bij het minste geluid, in- en uitsluitend alsof zij kwaad deed, niets anders verlangend dan trouw te zijn aan het gevallen voorwerp van haar bewondering, zonder dat hij het weet, zonder dat iemand in de wereld het weet, dan een eenvoudige arme vrouw.

De majoor weet het ook; maar niemand verneemt het van hem, hoewel hij zelf er veel vroolijker door wordt. In een vlaag van nieuwsgierigheid heeft de majoor den kleurling opdracht gegeven nu en dan naar het huis te gaan kijken en er naar te informeren hoe het met Dombey staat. De kleurling heeft hem de trouw van juffrouw Tox gerapporteerd, en de majoor is bijna gestikt van het lachen. Van dat uur af is hij geregeld nog blauwer, en mompelt hij telkens, met uit het hoofd pulende oogen, bij zich zelf: „Verduiveld, mijnheer, dat wijf is stapelzot.”

En de geruïneerde koopman. Hoe brengt hij zijn uren door, alléén?

„Laat hij zich dat in die kamer herinneren, na jaren!” Hij herinnerde het zich. Het drukte hem zwaar op het gemoed, zwaarder dan al het andere.

„Laat hij zich dat na jaren in die kamer herinneren. De regen, die op het dak klettert, de wind, die om het huis heen zucht, hebben misschien iets voorspellends in hun treurige geluid. Laat hij zich dat na jaren in die kamer herinneren!”

Hij herinnerde het zich. In den ellendigen nacht dacht hij er aan, op den akeligen dag, bij den rampzaligen dageraad, in de spookachtige schemering. Hij dacht er aan. In

kragende zielesmart, met wroeging en wanhoop. „Papa, papa! Spreek toch tegen mij, lieve papa!” Hij hoorde de woorden weer, en zag het gezichtje. Hij zag het op de bevende handjes zinken, en hoorde den zachten, langgerekten kreet hemelwaarts stijgen.

Hij was gevallen; om nooit weer opgericht te worden. Voor den nacht van zijn ondergang als koopman bestond geen morgenzon; voor de vlek van zijn huiselijke schande bestond geen reinigingsmiddel; niets, Goddank, kon zijn doode kind in het leven terugroepen. Maar dat, wat hij in het heele verleden zoo volkomen anders had kunnen maken — dat, wat het verleden zelf zoo volkomen anders had kunnen maken, hoewel hij daaraan nu bijna niet dacht — dat wat zijn eigen werk was, wat hij zich zoo gemakkelijk tot een vloek had gemaakt — dat was de kwelling van zijn ziel.

O, hij dacht er wel aan! De regen, die op het dak kletterde, de wind, die om het huis heen zuchtte, in dien nacht, hadden iets voorspellends gehad in hun treurige geluid. Hij wist nu wat hij gedaan had. Hij wist nu, dat hij datgene op zijn hoofd had geroepen, dat het lager deed bukken dan de zwaarste slag van de fortuin. Hij wist nu wat het was, verworpen en verlaten te zijn, nu elke bloesem van liefde, die hij in het schuldelooze hart van zijn dochter had doen verwelken, in asch veranderd op hem neersneeuwde.

Hij dacht aan haar, zooals zij was op dien avond toen hij en zijn bruid naar huis kwamen. Hij dacht aan haar zooals zij was onder al de huiselijke gebeurtenissen van het nu verwoeste huis. Hij dacht nu, dat, van alles om hem heen, zij alleen nooit veranderd was. Zijn zoon was tot stof vergaan, zijn trotsche vrouw was tot een schandvlek van haar sekse geworden, zijn vleier en vriend was in een schurkachtigen booswicht veranderd, zijn schatten waren weggesmolten, zelfs de muren, die hem een schuilplaats gaven, zagen een vreemde in hem; zij alleen had hem altijd hetzelfde lieve, zachtaardige gezichtje getoond. Ja, tot het laatste toe. Zij was nooit voor hem veranderd — hij was ook nooit voor haar veranderd — en zij was verloren.

Toen zij een voor een voor zijn gedachten wegzonken — zijn hoopvolle zoon, zijn vrouw, zijn vriend, zijn vermogen — o, hoe klaarde toen de nevel op, waardoor hij haar gezien had, en hoe vertoonde zich toen haar ware gedaante! O, hoeveel beter dan dit zou het zijn geweest, als hij haar had liefgehad zooals hij zijn zoon had gedaan, en

haar verloren had als zijn zoon, en hen samen in een vroegtijdig graf had gelegd!

In zijn trots — want hij was nog trotsch — liet hij de wereld zich vrij van hem verwijderen. Toen zij van hem afviel, schudde hij haar af. Hetzij hij zich verbeeldde dat haar gezicht medelijden of onverschilligheid uitdrukte, hij ontweek het evenzeer. Hij kon niet denken aan eenig gezelschap in zijn ellende, dan die eene, die hij van zich had verdreven. Wat hij tot haar gezegd zou hebben, of welken troost hij haar zou hebben toegestaan hem te geven, stelde hij zich nooit duidelijk voor. Maar hij wist altijd, dat zij hem trouw zou zijn geweest, als hij haar dat maar had toegestaan. Hij wist altijd, dat zij hem nu nog meer zou hebben liefgehad dan anders; hij was zoo zeker, dat dit in haar karakter lag, als dat er een hemel boven hem was; en zoo zat hij, in zijn eenzaamheid, van uur tot uur te denken. De eene dag na den anderen verhaalde hem dit; de eene nacht na den anderen leerde hem die wetenschap.

Die wetenschap begon, buiten allen twijfel (hoe langzaam zij een tijdlang ook verderde) met de ontvangst van den brief van haar jongen echtgenoot, en de zekerheid dat zij weg was. En toch — zoo trotsch was hij in zijn val, of zoo sterk dacht hij aan haar alleen als aan iets, dat het zijne had kunnen zijn maar dat hij onherroepelijk verloren had — dat hij, als hij haar stem in de aangrenzende kamer had kunnen hooren, niet naar haar toe zou zijn gegaan. Als hij haar op straat had kunnen zien, en zij niets anders had gedaan dan hem aankijken, zooals zij gewoon was te doen, zou hij haar met een strak, onverzoenlijk gezicht zijn voorbijgegaan, en haar niet aangesproken of zijn blik verzacht hebben, al had zijn hart ook kort daarop moeten breken. Hoe woest zijn gedachten, of hoe heftig zijn toorn ook geweest waren, toen hij pas van haar huwelijk hoorde, dat was nu alles voorbij. Hij dacht voornamelijk aan wat had kunnen zijn, en niet zoo was. Wat was lag volkomen daarin opgesloten, dat zij verloren was en hij van smart en berouw verging.

En nu voelde hij, dat hem twee kinderen in dat huis geboren waren, en dat er tusschen hem en de kale, leege muren een band bestond, droevig maar moeilijk los te rukken, daar hij aan een dubbele kindsheid en een dubbel verlies was vastgeknoopt. Hij had gedacht het huis te verlaten — wetend dat hij gaan moest, hoewel niet wetend waarheen — op den avond van den dag, toen dit gevoel voor het eerst bij

hem wortel schoot; maar hij besloot nog een nacht te blijven en in dien nacht nog eens al de kamers door te gaan.

In het holst van den nacht kwam hij uit zijn eenzaamheid, en met een kaars in de hand ging hij de trap op. Van al de voetstappen daar, die de trap zoo algemeen maakten als de publieke straat, was er niet een, dacht hij, of hij had dien op zijn hoofd zelf voelen zetten, in dien tijd toen hij verborgen luisterde. Hij keek naar hun aantal, hun haast en hun verwarring — de eene voetstap den ander uitwisschend, en de open neergaande sporen elkaar verdringend — en bedacht, met schrik en verbazing over zich zelf, hoeveel hij in dien tijd geleden moest hebben, en hoeveel reden hij had om een veranderd mensch te zijn. Hij dacht bovendien — o, was er ergens in de wereld een voetstap, die in een oogenblik de helft van die sporen had kunnen uitwischen! — en hij boog zijn hoofd en schreide, terwijl hij naar boven ging.

Hij zag bijna dien voetstap voor hem uitgaan. Hij bleef stilstaan, keek op naar de lantaren; en een gedaante, zelf nog kinderlijk, maar een kind dragend, en zingend onder het klimmen, scheen zich daar weer te vertoonen. Weer was het dezelfde gedaante, alleen, voor een oogenblik met ingehouden adem stilstaand, terwijl de glanzende lokken los om het betraande gezichtje krulden, en naar hem omkijkend.

Hij ging de kamers door, nog kort geleden zoo vol weelde, nu zoo kaal en akelig, en naar het scheen zelfs van groote en vorm veranderd. Het gedrang van voetstappen was hier even dicht; en dezelfde gedachte aan het lijden, dat hij gedragen had, verschrikte en verbijsterde hem. Hij begon te vreezen, dat al die verwarring in zijn hersenen hem van zijn verstand zou berooven, en dat zijn gedachten haar helderheid al verloren en onnaspeurlijk door elkaar dwarrelden, evenals die voetstappen.

Hij wist niet eens welke van die kamers zij bewoond had toen zij alleen was. Hij verliet ze graag om hoogerop te gaan. Daar waren herinneringen in groote menigte, die met zijn valsche vrouw, zijn valschen vriend en dienaar, de valsche gronden voor zijn hoogmoed in verband stonden; maar hij schoof ze nu alle ter zijde, om alleen met weemoed en jammer aan zijn twee kinderen te denken.

Overal die voetstappen! Zij hadden zelfs geen eerbied gehad voor de oude kamer boven, waar het ledikantje gestaan had; hij kon daar nauwelijks een schoone plek vinden, om zich bij den muur op den grond te

werpen, arme verslagen man, en zijn tranen ongehinderd te laten vloeien. Hij had hier lang geleden zooveel tranen gestort, dat hij zich in deze kamer minder over zijn zwakheid schaamde dan ergens anders — misschien had hij wel met dat besef naar voorwendsels gezocht om hier te komen. Hier was hij met gebogen rug en op de borst gezonken hoofd binnengekomen. Hier, op de kale planken neergeworpen, schreide hij in het holst van den nacht, alleen — zelfs nu nog een trotsch man, die, als een vriendelijke hand hem had kunnen aanraken, of een vriendelijk gezicht had kunnen binnenkijken, zou zijn opgestaan en met een afgewend gezicht weer naar zijn cel zou zijn gegaan.

Toen de dag aanbrak, was hij weer in zijn kamers opgesloten. Hij had dien dag willen weggaan, maar hij klemde zich vast aan dien band in het huis, als het laatste en eenige dat hem overschoot. Hij zou morgen gaan. Morgen kwam. Weer wilde hij morgen gaan. Elken nacht kwam hij, zonder dat iemand het wist, zijn kamer uit en dwaalde als een spook door het geplunderde huis. Menigen ochtend zat hij achter de dichtgeschoven gordijnen van zijn raam, waar het licht nog maar flauw doorheen scheen, over het verlies van zijn twee kinderen te mijmeren. Het was nu niet één kind meer. Hij hereenigde hen in zijn gedachten, en zij waren nooit gescheiden. O, dat hij hen had kunnen vereenigen in zijn vroegere liefde en in den dood, en dat het eene niet zooveel erger dan dood was geweest!

Sterke gemoedsbewegingen waren hem niet vreemd, zelfs vóór zijn laatste rampen. Dat zijn zij nooit voor stroeve, onverzettelijke karakters, want het kost hun een harden strijd om stroef en onverzettelijk te zijn. Een lang ondermijnde grond zinkt dikwijls in een oogenblik in; wat hier op zoo veel manieren ondermijnd was, kruimelde langzamerhand al meer en meer weg, naarmate de trage uren verliepen.

Eindelijk begon hij te denken, dat hij heelemaal niet behoefde weg te gaan. Hij kon nog afstand doen van wat zijn crediteuren hem gelaten hadden (dat zij hem niet meer hadden gelaten was zijn eigen bedrijf) en behoefde den band tusschen hem en het verwoeste huis alleen maar te verscheuren, door dien anderen band te verscheuren, die....

Het was toen dat zijn voetstap hoorbaar werd, terwijl hij in de gewezen huishoudsterskamer op en neer liep; maar niet hoorbaar in zijn ware beteekenis, of het geluid zou schrikwekkend zijn geweest.

De wereld was nog rusteloos met hem bezig. Dit kwam hem weer te binnen. Zij was aan het fluisteren en babbelen. Zij was nooit stil. Dit en de ingewikkelde verwarring van de voetstappen martelde hem dood. Alles begon voor zijn oogen een roodachtige kleur aan te nemen. Dombey en Zoon was niet meer — zijn kinderen waren niet meer. Hij moest daarover denken — morgen.

Toen het morgen was geworden dacht hij er over; en terwijl hij zat te denken zag hij nu en dan in den spiegel — zijn beeld.

Een spookachtig vermagerd en vervallen afbeeldsel van zich zelf zat bij den leegen haard te peinzen. Nu tilde dat afbeeldsel zijn hoofd op, en bekeek de rimpels en hollen van zijn eigen gezicht; dan liet het zijn hoofd weer hangen en peinsde weer. Nu stond het op en wandelde rond; nu ging het naar de aangrenzende kamer en kwam terug met iets van het toilettafeltje in zijn borstzak. Nu keek het naar den onderkant van de deur en dacht — stil! Wat dacht het?

Het dacht dat, als er bloed naar dien kant sijpelde en in de hall doorlekte, het lang zou moeten duren voor het zoover kwam. Het zou zoo langzaam voortkruipen, met hier een stilstaand plasje, en daar een loepend sprankje, en weer een stilstaand plasje, dat een doodelijk gekwetste wel dood zou zijn voor hij op die manier werd ontdekt. Toen het een langen tijd daarover had gedacht, stond het weer op en stapte heen en weer met de hand in de borstzak. Hij keek nu en dan naar dat afbeeldsel, lette nieuwsgierig op de beweging daarvan, en merkte op hoe moorddadig die hand er uitzag.

Nu dacht het weer. Wat dacht het?

Of zij in het bloed zouden trappen, als het zoover gekropen was, en het door het huis dragen tusschen al die voetstappen, en zelfs naar buiten op straat.

Het zette zich neer, met de oogen op den leegen haard, en terwijl het in gedachten verzonk kwam er een lichtglans in de kamer — een zonnestraal. Maar het bespeurde niets daarvan en bleef zitten denken. Plotseling stond het op, met een allerakeligst gezicht, en die moorddadige hand greep naar wat het in de borst had.

Toen werd de hand gestuit door een kreet van schrik, liefde en verrukking — en hij zag in den spiegel niets anders meer dan zich zelf, en aan zijn voeten, zijn dochter!

Ja! Zijn dochter! Zijn dochter! Op den grond, zich aan hem vastklemmend, hem

roepend, smeekend haar handen vouwend.

„Papa! Lieve papa! Vergeef mij, vergeef mij! Ik ben teruggekomen om op mijn knien uw vergiffenis te vragen. Ik kan zonder vergiffenis nooit meer gelukkig zijn.”

Nog altijd onveranderd. Van de heele

nadenken. Lieve papa, ik ben veranderd. Ik heb berouw. Ik erken mijn schuld. Ik ken mijn plicht nu beter. Papa, stoot mij niet van u af, of ik zal het besterven!”

Hij waggelde naar zijn stoel. Hij voelde haar zijn armen om haar hals trekken; hij

„O MIJN GOD, VERGEEF MIJ. WANT DAT HEB IK HEEL NOODIG!”

wereld zij alleen onveranderd. Nog hetzelfde gezichtje naar hem opheffend als in dien rampzaligen nacht. En zij vraagt zijn vergiffenis!

„Lieve papa, o, kijk mij niet zoo vreemd aan! Ik was nooit van plan u te verlaten, ik had er tevoren nooit aan gedacht. Ik was buiten mij zelf toen ik wegging, en kon niet

voelde haar de hare om zijn hals slaan; hij voelde haar kussen op zijn gezicht; hij voelde haar vochtige wang tegen de zijne leggen; hij voelde — o, hoe diep! — alles wat hij gedaan had.

Tegen de borst die hij gekneusd had, tegen het hart dat hij bijna gebroken had, legde zij zijn gezicht, nu met zijn handen

bedekt, en zei snikkend:

„Lieve papa, ik ben moeder. Ik heb een kind, dat Walter spoedig bij den naam zal noemen, waarbij ik u noem. Toen het geboren was, en ik voelde hoe lief ik het had, voelde ik ook wat ik gedaan had toen ik u verliet. Vergeef mij, lieve papa. O, zeg dat God mij en mijn kindje zal zegenen!”

Hij zou het gezegd hebben, als hij kon. Hij zou zijn handen hebben opgeheven en haar om vergiffenis hebben gesmeekt, maar zij greep ze in de hare en trok ze snel naar omhoog.

„Mijn kindje werd op zee geboren, papa. Ik bad God (en dat deed Walter ook) mij te sparen, dat ik thuis mocht komen. Zoodra ik aan land gezet kon worden, kwam ik naar u toe. Laten wij nu nooit meer gescheiden worden!”

Zijn hoofd, nu grijs, werd door haar arm omvangen; en hij slaakte een kermenden zucht bij de gedachte, dat hij nog nooit zoo gerust had.

„Gij zult toch met mij naar huis komen, papa, en mijn kindje zien? Een jongen, papa. Hij heet Paul. Ik denk — ik hoop — hij lijkt...”

Haar tranen stuitten haar.

„Lieve papa, om mijn kind, om den naam, dien wij het gegeven hebben, om mijnentwil, vergeef Walter. Hij is zoo goed en zoo lief voor mij. Ik ben zoo gelukkig met hem. Het was zijn schuld niet, dat wij trouwden. Het was de mijne. Ik had hem zoo lief.”

Zij omhelsde hem nog vaster en teerder.

„Hij is de lieveling van mijn hart, papa. Ik zou voor hem sterven. Hij zal u liefhebben en eeren, evenals ik zal doen. Wij zullen ons kindje leeren u lief te hebben en te eeren; wij zullen hem zeggen, als hij het begrijpen kan, dat gij eens een zoon van dien naam hebt gehad, en dat hij stierf, en dat gij heel bedroefd waart; maar dat hij in den hemel is, waar wij allen hem hopen te zien, als onze tijd van rusten komt. Geef mij een kus, papa, als belofte, dat gij u met Walter zult verzoenen — met mijn beminde man — met den vader van het kind, dat mij geleerd heeft terug te komen.”

Toen zij, opnieuw in tranen uitbarstend, hem nog vaster omhelsde, gaf hij haar een kus en zijn oogen opslaand, zei hij: „O mijn God, vergeef mij, want dat heb ik heel noodig!”

Toen liet hij zijn hoofd weer zinken, en beklagde haar en liefkoosde haar, en lang, heel lang was er geen enkel geluid in huis, en bleven zij in elkaars armen gesloten; in dien heerlijken zonneshijn, die met Florence was binnengeslopen.

Hij kleedde zich om uit te gaan, zich gedwee onderwerpend aan haar bede; en met zwakke schreden, bevend omkijkend naar de kamer, waarin hij zoolang opgesloten was geweest, en waar hij zijn beeld in den spiegel had gezien, ging hij met haar de hall in. Florence, nauwelijks rondkijkend, opdat zij hem niet opnieuw aan hun laatste scheiding zou herinneren — want hun voeten waren op dezelfde steenen, waar hij in zijn blinde razernij naar haar had geslagen — en dicht bij hem blijvend, met haar oogen naar de zijne en zijn arm om haar heen, bracht hem naar een koets, die voor de deur stond te wachten, en nam hem mee.

Toen kwamen juffrouw Tox en Polly uit haar schuilhoek, en juichten met tranen in haar oogen. En toen pakten zij zijn kleeren en boeken heel zorgvuldig in, en gaven ze 's avonds aan de menschen, die Florence stuurde om ze te halen. En toen dronken zij een laatste kopje thee in het eenzame huis.

„En zoo heeft Dombey en Zoon, zooals ik bij zekere gelegenheid opmerkte,” zei juffrouw Tox, aan het einde van een heelen sleep herinneringen, „toch een dochter moeten zijn, Polly.”

„En wat een goede dochter!” riep Polly uit.

„Daar hebt gij gelijk in,” zei juffrouw Tox; „en het strekt u tot eer, Polly, dat gij altijd haar vriendin zijt geweest, toen zij nog een klein kind was. Gij zijt haar vriendin geweest, lang voordat ik het was, Polly,” zei juffrouw Tox, „en ge zijt een goed schepsel. — Robin!”

Juffrouw Tox richtte dit woord tot een jongmensch, met een rond hoofd, dat niet in de beste omstandigheden en erg neerslachtig van geest scheen te zijn, en in een afgelegen hoek zat. Opstaand, vertoonde hij de trekken en gestalte van den Slijper.

„Robin,” zei juffrouw Tox, „ik heb zooveel tegen je moeder opgemerkt, zooals je wel zult hebben gehoord, dat zij een goed schepsel is.”

„En dat is zij ook, juffrouw,” zei de Slijper, niet zonder gevoel.

„Heel goed, Robin,” hervatte juffrouw Tox, „het verheugt mij je dat te hooren zeggen. Nu, Robin, daar ik je, op je dringende verzoek, als mijn bediende op proef zal nemen, om je weer tot een fatsoenlijken jongen te maken, wil ik deze passende gelegenheid waarnemen om op te merken, dat ik hoop dat je nooit zult vergeten, dat je een goede moeder hebt, en dat je trachten zult je zoo te gedragen dat je haar tot troost bent.”

„Bij mijn ziel, dat wil ik, juffrouw,” ant-

Voornamelijk over huwelijkszaken.

woordde de Slijper. „Ik heb veel uitgestaan en mijn voornemens zijn nu zoo goed, als een arme drommel....”

„Je moest je dat woord afwennen, Robin, als 't je belieft,” viel juffrouw Tox er heel beleefd op in.

„Als het u belieft, juffrouw, als een arme stakker dan....”

„Verplicht, Robin,” antwoordde juffrouw Tox. „Maar ik zou liever zeggen als een redelijk wezen.”

„Als een redelijk wezen,” zei de Slijper.

„Veel beter,” zei juffrouw Tox vergenoegd. „Dat drukt veel meer uit.”

„Ze maar hebben kan,” vervolgde Rob. „Als men geen Slijper van mij gemaakt had, juffrouw en moeder, wat een allerongelukst iets was voor zoo'n armen drom — voor een redelijk wezen.”

„Heel goed,” merkte juffrouw Tox tevreden op.

„En als ik niet door de vogels op den slechten weg was gebracht en toen in een slechten dienst was gekomen,” zei de Slijper, „geloof ik dat ik het beter zou hebben gemaakt. Maar het is nooit te laat voor een....”

„Redelijk,” blies juffrouw Tox hem in.

„Wezen,” zei de Slijper, „om zich te beteren; en ik hoop mij te beteren, juffrouw, als ge mij op proef wilt nemen; en ik verzoek moeder, om vader en mijn broertjes en zusjes van mij te groeten, en het hun te zeggen.”

„Het verheugt mij buitengewoon dit van je te hooren,” zei juffrouw Tox. „Wil je een boterham gebruiken en een kopje thee, Robin, voor wij gaan?”

De Slijper weigerde niet, en at alsof hij langen tijd op kort rantsoen had gestaan.

Toen juffrouw Tox en Polly zich met hoeden en doeken hadden gereedgemaakt om te vertrekken, gaf Rob zijn moeder een kus en volgde hij zijn nieuwe meesteres; terwijl Polly hem hopend nakeek, met iets in haar oogen, dat lichtende kringen om de gaslantarens veroorzaakte. Toen sloot Polly de straatdeur, bracht den sleutel bij iemand in de buurt, en liep zoo hard zij kon naar huis, zich bij voorbaat verheugend op de luidruchtige blijdschap, die haar onverwachte komst zou veroorzaken. Het groote huis, stom voor alles wat er in geleden was en al de veranderingen die het had gezien, bleef somber de straat aanstaren, en wees alle nadere informaties af met de mededeeling, dat het te huur was.

Het groote halfjaarlijksche feest, dat door doctor Blimber gegeven werd, en waarop al de jongeheeren werden uitgenoodigd, was naar behooren gevierd; en de jongeheeren hadden zich, zonder onbehoorlijk vertoon van lichtzinnige blijdschap en verzadigd van geleerdheid, naar huis begeven. Skettles ging het land uit, om zijn vader Sir Barnet Skettles te gaan opzoeken, wiens innemende manieren hem een diplomatieke betrekking hadden verschaft, waarvan de honneurs door hem en Lady Skettles tot algemeen genoegen — zelfs van hun eigen landgenooten — werden waargenomen; iets dat bijna voor een mirakel werd gehouden. Tozer, nu een rijzig jongmensch, was zoo vol oudheidkunde, dat hij in zijn kennis van het Engelsch bijna met een echten ouden Romein gelijkstond; een roem, die zijn goede ouders met de teederste aandoeningen vervulde, en den vader en moeder van Briggs (wiens geleerdheid, als slecht gepakte bagage, zoo door de war lag, dat hij nooit kon vinden wat hij noodig had) met schaamte het hoofd deed verbergen. De vruchten, die de laatste jongeheer met veel moeite van den boom der kennis had geplukt, waren zoo gebroeid, dat zij, evenals heel ontijdig fruit, niets van den waren smaak hadden behouden. Jongeheer Bitherstone, bij wien het forceerstelsel het minder ongelukkige en niet ongewone gevolg had van niet den minsten blijvenden indruk na te laten, was veel beter op zijn gemak, en zich nu aan boord van een naar Bengalen bestemd schip bevindend, was hij met zoo'n bewonderenswaardigen spoed alles aan het vergeten, dat het twijfelachtig was of zelfs zijn declinaties van substantieven tot aan het einde van de reis zouden duren.

Toen doctor Blimber, op den ochtend van het feest, volgens zijn vaste gewoonte had moeten zeggen: „Jongelui, op den vijf en twintigsten van de volgende maand zullen wij onze lessen hervatten,” was hij van zijn vaste gewoonte afgeweken en had gezegd: „Jongelui, toen onze vriend Cincinnatus zich naar zijn hoeve terug begaf, leest men niet, dat hij den senaat een Romein voorstelde, dien hij tot zijn opvolger zocht te benoemen. Maar er is hier een Romein,” zei doctor Blimber, en legde zijn hand op Feeder's schouder, „*adolescens imprimis gravis et doctus*, jongelui, wien ik, een tweede Cincinnatus, aan mijn kleinen senaat, als hun toekomstigen dic-

HET HUWELIJK VAN DEN HEER FEEDER

tator wensch voor te stellen. Jongelui, op den vijf en twintigsten van de volgende maand zullen wij onze lessen hervatten, onder de auspiciën van mijnheer Feeder." Op dit bericht (dat doctor Blimber de ouders vooraf beleefd had meegedeeld) lieten de jongelui een eerekreet hooren; en Tozer bood den doctor, uit aller naam, een inktkoker aan, met een redevoering, die heel weinig van de moedertaal, maar vijftien aanhalingen uit het Latijn en zeven uit het Grieksch bevatte, wat de jongsten der jongeheeren met ongenoegen en afgunst vervulde, en hen deed zeggen: Wel ja, het was heel mooi voor dien langen Tozer, maar zij hadden hun geld niet gegeven om er den langen Tozer mee te laten pronken, nietwaar? Had de lange Tozer er misschien meer aan bijgedragen dan de anderen? Het was zijn inktkoker toch zeker niet? Met nog andere uitdrukkingen van ontevredenheid, waaraan zij niet beter lucht schenen te kunnen geven dan door hem langen Tozer te noemen.

Geen woord was den jongenheeren gezegd, geen wenk was hun gegeven over een aanstaand huwelijk tusschen mijnheer Feeder en de schoone Cornelia Blimber. Doctor Blimber vooral scheen moeite te doen om een gezicht te zetten alsof niets hem meer zou verrassen; maar de jongeheeren wisten het toch heel goed, en toen zij vertrokken om het gezelschap van hun verwanten en vrienden te gaan opzoeken, was het met eerbiedig ontzag, dat zij van mijnheer Feeder afscheid namen.

Feeder's romantische droomen waren vervuld. De doctor had besloten het huis van buiten te laten schilderen en heelemaal te laten repareeren, en zijn zaak en Cornelia aan hem over te doen. Het schilderen en repareeren begon daags nadat de jongeheeren vertrokken waren, en ziet! nu was de bruiloftsochtend gekomen, en Cornelia, met een nieuwen bril, stond gereed om zich naar het huwelijksaltaar te laten leiden.

De doctor met zijn geleerde beenen, en mevrouw Blimber met een lila hoed, en mijnheer Feeder, met zijn knokige vingers en borstelige hoofd, en mijnheer Feeder's broer, de eerwaarde heer Alfred Feeder, die de plichtigheid zou verrichten, waren allen in het salon bijeen, en Cornelia, met haar oranjebloesems en bruidsmeisjes, was juist naar beneden gekomen en zag er, als van ouds, wat ingepend maar allerbekoorlijkt uit, toen de deur geopend werd, en het jongmensch met de slechte oogen, met luider stem, de volgende aankondiging deed:

"Mijnheer en mevrouw Toots!"

En daarop kwam Toots binnen, heel zwaarlijvig geworden en met een dame aan zijn arm, die heel fraai en met smaak gekleed was, en heel heldere zwarte oogen had.

"Mevrouw Blimber," zei Toots, "laat ik u mijn vrouw mogen voorstellen."

"Mevrouw Blimber was verrukt haar te mogen ontvangen. Mevrouw Blimber was wel wat uit de hoogte, maar toch heel vriendelijk.

"En daar ge mij lang gekend hebt, weet ge," zei Toots, "laat ik u mogen verzekeren, dat zij een van de buitengewoonste vrouwen is, die er ooit geleefd hebben."

"Maar bestel!" zei mevrouw Toots.

"Op mijn woord van eer, dat is zij," zei Toots. "Ik — ik verzeker u, mevrouw Blimber, zij is een heel bijzondere vrouw."

Mevrouw Toots lachte vroolijk, en mevrouw Blimber bracht haar naar Cornelia. Toen Toots deze eveneens zijn compliment had gemaakt, en zijn ouden leermeester begroet had, die, met een toespeling op den gehuwden staat, zei: "Zoo zoo, Toots. Dus zijt ge nu in ons gilde gekomen, Toots!" ging hij met Feeder terzijde naar een raam.

Mijnheer Feeder, die heel vroolijk was, plaatste zich in de houding van een bokser, en gaf Toots kunstig een stootje op zijn borstbeen.

"Wel, oude jongen!" zei Feeder lachend. "Daar staan wij nu. Allebei gevangen. Hè?"

"Feeder," antwoordde Toots, "ik feliciteer u. Als gij zoo — zoo — zoo volmaakt gelukkig zijt in den echtelijken staat, als ik ben, zult gij niets meer te wenschen hebben."

"Ik vergeet mijn oude vrienden niet, ziet ge," zei Feeder. "Ik vraag ze op mijn bruiloft."

"Feeder," antwoordde Toots met ernst, "de zaak is, dat er verscheidene omstandigheden bestonden, die mij verhinderden u iets te laten weten voordat mijn huwelijk voltrokken was. In de eerste plaats had ik mij, wat juffrouw Dombey betreft, als een redeloos dier bij u aangesteld; en ik voelde wel, als ik u op een bruiloft vroeg, dat ge natuurlijk zoudt denken dat het met juffrouw Dombey was, waardoor ophelderingen noodig zouden zijn geworden, die mij, op mijn woord van eer, in die crisis, volkomen overstelpt zouden hebben. Ten tweede, werd ons huwelijk heel stil gehouden; want er was niemand bij dan een vriend van mij en van mijn vrouw, die kapitein is bij — ik weet eigenlijk niet precies waarbij," zei Toots, "maar dat doet er niet toe. Ik hoop, Feeder, dat ik, door u een verslag te sturen

van wat er heeft plaats gehad, voor mevrouw Toots en ik op reis gingen, aan al de verplichtingen van de vriendschap heb voldaan."

"Toots, mijn jongen," zei Feeder, hem een hand gevend, "ik stak er den gek maar mee."

"En nu, Feeder," zei Toots, "zou ik graag willen weten, wat gij van mijn huwelijk denkt."

"Ik vind het geweldig," antwoordde Feeder.

"Zoo, vindt gij het geweldig, Feeder?" zei Toots met grooten ernst. "Hoe geweldig moet ik het dan wel niet vinden! Want gij kunt niet weten wat voor een buitengewone vrouw zij is."

Feeder wilde dit graag op goed geloof aannemen, maar Toots schudde zijn hoofd en wilde er niet van hooren dat dit mogelijk zou zijn.

"Gij begrijpt wel," zei Toots, "wat ik in een vrouw noodig had, was — kortom, was verstand. Geld, Feeder, had ik wel. Verstand had ik — had ik niet veel."

Feeder prevelde: "O jawel, Toots, dat hadt ge well!" Maar Toots zei:

"Neen, Feeder, dat had ik niet. Waarom zou ik het verbloemen? Dat had ik niet. Ik wist dat daar verstand was," zei Toots, naar zijn vrouw wijzend, "bij hoopen. Ik had geen familie, die zich over rang of stand kon ergeren of boos maken, want ik had heelemaal geen familie. Ik heb nooit iemand anders gehad, die met mij in betrekking stond, dan mijn voogd; en hem, Feeder, heb ik altijd voor een struikroover gehouden. Dus heb ik er geen oogenblik aan gedacht," zei Toots, "hem naar zijn meening te vragen."

"Neen," zei Feeder.

"En dus ging ik naar mijn eigen meening te werk," hervatte Toots, "en het was een gelukkige dag toen ik dat deed, Feeder. Niemand dan ik alleen kan zeggen hoeveel verstand die vrouw heeft. Als de rechten van de vrouwen en al die soort van dingen ooit goed op pooten worden gezet, zal haar krachtige verstand het moeten doen. — Suze, lieve," zei Toots, plotseling om het gordijn van het raam heen kijkend, "maak je toch niet te druk!"

"Ik praat alleen maar wat, beste," zei mevrouw Toots.

"Maar liefje," hervatte Toots, "ik smeeke je, maak je toch niet te druk. Je moet heusch voorzichtig zijn. Maak je toch niet te druk, lieve Suze; zij raakt zoo licht opgewonden," zei Toots, terzijde tot mevrouw Blimber, "en dan vergeet zij den dokter

heelemaal."

Mevrouw Blimber hield mevrouw Toots de noodzakelijkheid voor om voorzichtig te zijn, toen Feeder haar zijn arm aanbood om haar naar een van de koetsen te brengen, waarmee men naar de kerk zou rijden. Doctor Blimber geleidde mevrouw Toots, en Toots de schoone bruid, om wier stralenden bril twee gazige bruidsmeisjes als vlindertjes fladderden. Feeder's broer, de eerwaarde heer Alfred Feeder, was al vooruitgegaan.

De plechtigheid werd met alle staatsie verricht. Cornelia, met haar gekroesde krulletjes, hield zich heel bedaard; en doctor Blimber schonk haar weg als een man, die daartoe ten volle besloten was. De gazige bruidsmeisjes schenen het meest ontroerd. Mevrouw Blimber was aangedaan, maar met mate, en vertelde den eerwaarden heer Alfred Feeder, onderweg naar huis, dat zij, als zij Cicero maar in zijn afzondering in Tusculum gezien had, nu niets meer te wenschen zou hebben.

Er volgde een ontbijt, dat tot hetzelfde kleine gezelschap beperkt bleef, en waarbij Feeder geweldig vroolijk was en met zijn vroolijkheid mevrouw Toots zoo aanstak, dat men Toots verscheidene malen over de tafel heen hoorde zeggen: "Lieve, Suze, maak je toch niet te druk!" Het fraaiste van alles was, dat Toots zich verplicht achtte, een toespraak te houden en, in weerwil van alle telegrafische teekens van zijn vrouw om het hem te ontraden, dit werkelijk voor het eerst van zijn leven deed.

"Ik kan werkelijk, in dit huis," zei Toots, "waar ik — wat er ook soms met — met mijn hersenen aan de hand mocht zijn — wat er niet toe doet en wat ik ook niemand verwijt — altijd als een lid van doctor Blimber's familie ben behandeld, en lang zelfs een eigen lessenaar heb gehad — mijn vriend Feeder niet zien..."

"Trouwen," blies mevrouw Toots hem in.

"Het zal bij deze gelegenheid niet ongepast en niet volkomen onbelangrijk zijn," zei Toots met een vergenoegd gezicht, "hier op te merken, dat mijn vrouw een heel bijzondere vrouw is, en dit veel beter zou doen dan ik zelf — mijn vriend Feeder niet zien trouwen — speciaal met..."

"Met juffrouw Blimber," fluisterde mevrouw Toots hem toe.

"Met mevrouw Feeder, lieve," zei Toots, op den zachten toon van een apartje. "Wat God vereenigd heeft, zal niemand — weet ge wel? Ik kan mijn vriend Feeder niet zien trouwen, speciaal met mevrouw Feeder — zonder hun — zonder een toast op hen in

te stellen; en moge," zei Toots, zijn oogen op zijn vrouw vestigend, als om zich daardoor tot een hooge vlucht te inspireeren, „de toorts van Hymen een vreugdevuur voor hen zijn, en mogen de bloemen, die wij heden op hun pad hebben gestrooid, alle — alle somberheid verbannen."

Doctor Blimber, die veel van zinnebeeldige uitdrukkingen hield, klapte zachtjes in zijn handen en zei knikkend: „Heel goed gezegd, Toots, heel goed gezegd, inderdaad." Feeder antwoordde met een schertsende dankbetuiging, getemperd door gevoel. Zijn eerwaarde broer bracht een heel fraaien toast op den doctor en mevrouw Blimber uit, en de bruidegom zelf weer een nauwelijks minder fraaien op de gazige bruidsmisjes. Toen ontboezemde doctor Blimber met een galmende stem en in een pastoralen trant eenige gedachten over het rieten dak, waaronder hij met mevrouw Blimber zou gaan wonen, en over de bijen, die om hun stulp zouden gonzen. Kort daarna hief de voorzichtige mevrouw Blimber — daar de oogen van den doctor opmerkelijk begonnen te flikkeren, en zijn schoonzoon al had opgemerkt, dat de klok voor de gekken gemaakt was, en gevraagd had of mevrouw Toots ook zong — de zitting op, en stuurde Cornelia, heel koel en rustig, met den man van haar hart in een postkoets weg.

Mijnheer en mevrouw Toots begaven zich naar de Bedford (mevrouw Toots was daar in vroeger tijd, toen zij nog Nipper heette, meer geweest) en vonden daar een brief, waaraan Toots zoo'n geweldig langen tijd besteedde om hem te lezen, dat mevrouw Toots er ongerust over werd.

„Lieve Suze," zei Toots, „ongerustheid en schrik zijn nog erger dan drukte. Ik smEEK je, blijf bedaard!"

„Van wien is hij?" zei mevrouw Toots.

„Wel, lieve," was het antwoord, „van kapitein Gills. Schrik nu maar niet. Walter en juffrouw Dombey worden thuis verwacht."

„Beste," zei mevrouw Toots, haastig en heel bleek van de sofa opstaand, „probeër maar niet mij te bedriegen, want dat lukt toch niet. Zij zijn thuis gekomen — dat zie ik duidelijk aan je gezicht."

„Zij is toch een buitengewone vrouw!" riep Toots met bewonderende verrukking uit. „Je hebt volkomen gelijk, lieve, zij zijn thuis. Juffrouw Dombey heeft haar vader gezien, en zij zijn verzoend."

„Verzoend!" riep mevrouw Toots, haar handen in elkaar slaand.

„Lieve," zei Toots, „ik smEEK je, maak je

toch niet te druk. Denk om den dokter. Kapitein Gills zegt — of eigenlijk zegt hij dat niet, maar ik verbeeld mij, dat ik het uit zijn brief kan begrijpen — dat juffrouw Dombey haar ongelukkigen vader uit zijn oude huis heeft weggehaald en meegenomen heeft, naar dat waar zij en Walter wonen — dat hij daar heel ziek ligt — stervend, naar men denkt, en dat zij hem nacht en dag oppast."

Mevrouw Toots begon bitter te schreien.

„Liefste Suze," zei Toots, „als je eenigszins met mogelijkheid kunt, denk dan toch om den dokter. Als je het niet kunt, doet het er niet toe; maar probeer het toch in ieder geval."

Zijn vrouw, die plotseling haar oude manieren weer aannam, smeekte hem zoo aandoenlijk haar naar haar lievelingetje, haar meesteresje te brengen, dat Toots, wiens medelijden en bewondering even groot waren, van ganscher harte daarin toestemde, en zij afspraken om dadelijk te vertrekken en in eigen persoon antwoord te brengen op den brief van den kapitein.

Nu hadden zekere toevalligheden den kapitein (naar wien mijnheer en mevrouw Toots zoo haastig op reis zouden gaan) dien dag zelf op het bloemenpad van het huwelijk gebracht, niet als hoofdpersoon, maar als getuige. Dit had zich aldus toegedragen.

Toen de kapitein, tot zijn onbeschrijfelijk genoegen, Florence en haar kindje voor een oogenblik had gezien, en een langen tijd met Walter had gepraat, ging hij een wandeling maken, daar hij het noodig achtte eens eenzaam na te denken over de wisselvalligheid van de menschelijke aangelegenheden, en zijn blinkenden hoed te schudden over het ongeluk van mijnheer Dombey, met wien hij innig medelijden had. Hij zou zich zelfs heel droefgeestig over het lot van dien heer hebben gemaakt, als hij niet om het kindje had gedacht, dat hem, telkens als het hem voor den geest kwam, zoo verheugde, dat hij hardop lachend langs de straat stapte, en zelfs meer dan eens, in een vlaag van plotselinge verrukking tot verbazing van de toeschouwers, zijn blinkenden hoed omhoogwierp en weer opving. De snelle afwisselingen van licht en schaduw, waaraan deze twee tegenstrijdige onderwerpen van bespiegeling den kapitein blootstelden, hadden zoo'n invloed op zijn gemoedsrust, dat hij voelde een lange wandeling noodig te hebben om tot bedaren te komen; en daar aangename herinneringen hiertoe veel konden bijdragen, verkoos hij eens in zijn oude buurt te gaan rondwandelen, tusschen masten, roeispa-

nen, blokkenmakers, scheepsbeschuitbakers, kolendragers, teerketels, matrozen, kanalen, dokken, draaibruggen en andere kalmeerende voorwerpen.

Deze vreedzame tooneelen werkten zoo weldadig op het gemoed van den kapitein, dat hij met stille tevredenheid voortwandelde, en zich zelfs binnensmonds met het liedje van Mooie Peggy verlustigde, toen hij, een hoek omslaand, plotseling sprakeloos bleef staan bij den aanblik van een triomfantelijken optocht, die naar hem toekwam.

Aan het hoofd van dien stoet was de verschrikkelijke juffrouw MacStinger, die met een gezicht vol onverzettelijke vastberadenheid, en met een reusachtig horloge op haar steenharde borst pronkend, dat de kapitein onmiddellijk als het eigendom van Bunsby herkende, niemand anders dan dien diepdenkenden zeeman zelf aan haar arm had; terwijl hij, met het neerslachtig verstrooide gezicht van een gevangene, die in een vreemd land wordt weggevoerd, zich geduldig aan haar wil overgaf. Achter dezen kwamen de kleine MacStinger's in een troepje, juichend, en achter dezen twee dames, van onverschrokken uiterlijk, met een kort heertje met een hoogen hoed tusschen zich in, die eveneens juichte; heelemaal achteraan Bunsby's jongen, met paraplu's beladen. De verschrikkelijk pralende opschik van de heele bende zou, al hadden de dames niet zoo vastberaden en onverschrokken gekeken, voldoende hebben aangeduid dat de optocht een offerstoet, en dat Bunsby het slachtoffer was.

De eerste gedachte van den kapitein was aan den haal te gaan. Dit scheen ook de eerste gedachte van Bunsby te zijn, hoe hopeloos de uitvoering daarvan ook moest blijken. Maar toen er een herkenningsskreet uit het gezelschap opging, en Alexander MacStinger met open armen naar den kapitein kwam toelopen, streek deze de vlag.

„Wel, kapitein Cuttle!” zei juffrouw MacStinger. „Dat is wel toevallig. Ik ben nu niet meer kwaad op u, kapitein Cuttle; gij hoeft niet bang te zijn dat ik nog iets zal zeggen. Ik hoop in een anderen geest naar het altaar te gaan.” Hier zweeg zij even, blies met een lange inademing haar borst op, en zei, op het slachtoffer doelend: „Mijn aanstaande, kapitein Cuttle.”

De neerslachtige Bunsby keek rechts noch links, noch naar zijn bruid, noch naar zijn vriend, maar recht voor zich uit naar niets. Toen de kapitein zijn hand uitstak, stak Bunsby ook de zijne uit; maar op de begroeting van den kapitein sprak hij geen

woord.

„Kapitein Cuttle,” zei juffrouw MacStinger, „als gij oude grieven wilt vergeten, en uw vriend, mijn aanstaande, nog op het laatste oogenblik wilt zien als vrijgezel, zullen wij blij zijn als ge met ons mee wilt gaan naar de kerk. Hier is een dame,” zei zij, zich naar de onverschrokkenste van de twee dames keerend, „mijn bruidsmisje, dat uw geleide zal aannemen, kapitein Cuttle.”

De korte heer met den hoogen hoed, die de echtgenoot van de andere dame bleek te zijn, en zich kennelijk verheugde, dat een van zijn medemenschen tot zijn eigen staat verlaagd zou worden, liet de bedoelde dame daarop los; die toen dadelijk kapitein Cuttle beetpakte, en opmerkend dat men geen tijd te verliezen had, met een forsche stem bevel gaf om op te marcheeren.

De bezorgdheid van den kapitein over zijn vriend, in het eerst niet onvermengd met bezorgdheid over zich zelf — want een onbestemde vrees, dat hij wel eens met geweld getrouwd zou kunnen worden, vervulde hem, tot zijn kennis van het formulier hem te hulp kwam, en hij, zich de wettige verplichting herinnerend om te zeggen: „Ik wil,” zich persoonlijk veilig achtte zoo lang hij van plan was om op alle vragen duidelijk te antwoorden: „Ik wil niet” — bracht hem geweldig aan het zweeten, en belette hem een poos op te merken, welken weg de stoet nam en wat er gesproken werd. Toen zijn agitatie wat bedaarde, vernam hij van zijn dame, dat zij de weduwe van een zekeren mijnheer Bokum was, die een betrekking aan het tolkantoor had gehad; dat zij de dierbaarste vriendin van juffrouw MacStinger was, die zij als een voorbeeld voor haar sekse beschouwde; dat zij dikwijls van den kapitein had gehoord, van wien zij hoopte dat zijn vroegere leven hem berouwde; dat zij vertrouwde dat Bunsby wel wist wat een zegen hem ten deel viel, maar dat zij vreesde dat de mannen zelden wisten wat zulke zegeningen waren, voordat zij ze verloren; met nog meer van dien aard.

Al dien tijd kon de kapitein niet nalaten op te merken, dat juffrouw Bokum den bruidegom nauwkeurig in het oog hield, en dat zij, als men aan den hoek van een steegje kwam, dat een vlucht scheen te kunnen begunstigen, zich gereed hield om een dergelijke vlucht desnoods te beletten. Ook de andere dame en haar man, het korte heertje met den hoogen hoed, waren blijkbaar, volgens afspraak, op hun hoede; en bovendien hield juffrouw MacStinger den

ongelukkigen Bunsby zoo stevig vast, dat elke poging om te ontsnappen vrijdeld moest worden. Dit viel zelfs het volk in het oog, dat door schreeuwen en jouwen zijn begrip van de zaak aan den dag legde; waarvoor de verschrikkelijke juffrouw MacStinger zich volkomen onverschillig hield, terwijl Bunsby zelf in een staat van bewusteloosheid scheen te verkeerden.

De kapitein deed verscheidene pogingen om zich met dezen filosoof in relatie te stellen, al was het maar door een enkel woord of een teeken; maar dit mislukte hem telkens, zoowel door de waakzaamheid van de wacht, als door de moeilijkheid, die het altijd opleverde, om door eenig zichtbaar teeken Bunsby's aandacht te trekken. Zoo naderden zij de kerk, een keurig, van binnen en van buiten gewit gebouw, onlangs door den eerwaarden Melchizedek Hawler gehuurd, die op dringend verzoek had toegegeven dat de wereld nog twee jaar in stand zou blijven, maar zijn volgelingen er van had verwittigd, dat zij dan stellig moest vergaan.

Terwijl de eerwaarde Melchizedek een lang gebed deed, nam de kapitein een gelegenheid waar om den bruidegom in het oor te brommen:

„Hoe gaat het, mijn jongen, hoe gaat het?”

Waarop Bunsby, met een volkomen vergeten van den eerwaarden Melchizedek, dat alleen door zijn wanhopige omstandigheden verontschuldigd kon worden, antwoordde:

„Verdomd slecht.”

„Jack Bunsby,” fluisterde de kapitein, „doet gij dit hier uit eigen vrijen wil?”

Bunsby antwoordde: „Neen!”

„Waarom doet gij het dan, mijn jongen?” vroeg de kapitein, niet onnatuurlijk.

Bunsby, altijd nog met een onbeweeglijk gezicht naar den anderen kant van de wereld kijkend, gaf geen antwoord.

„Waarom gaat gij er niet vandoor?” zei de kapitein.

„Hè?” fluisterde Bunsby, met een korte schemering van hoop.

„Ga er vandoor,” zei de kapitein.

„Wat zou dat helpen?” antwoordde de neerslachtige wijze. „Zij zou mij toch wel weer pakken.”

„Probeer het maar!” hernam de kapitein. „Moed gehouden! Komaan! Nu is het tijd. Loop, Jack Bunsby!”

Maar in plaats van dien raad op te volgen, antwoordde Jack Bunsby akelig fluis- terend:

„Het is alles begonnen met die kist van

u. Waarom heb ik haar dien avond ooit convooi gegeven?”

„Mijn jongen,” zei de kapitein met schrik, „ik dacht dat gij haar den baas waart, en niet zij u. Een man, die zulke opvattingen heeft als gij!”

Bunsby slaakte alleen maar een gesmoorden zucht.

„Komaan!” zei de kapitein, hem met zijn elleboog aanstootend. „Nu is het tijd. Loop! Ik zal u in den rug dekken. De tijd vliegt om, Bunsby! Het is voor de vrijheid. Wilt gij? — eenmaal.”

Bunsby bleef onbeweeglijk.

„Bunsby,” fluisterde de kapitein. „Wilt gij? — tweemaal.”

Bunsby wilde nog niet.

„Bunsby!” drong de kapitein. „Het is voor de vrijheid. Wilt gij? — driemaal. Nu of nooit.”

Bunsby deed het nooit, want een oogenblik later was hij met juffrouw MacStinger getrouwd.

Een van de akeligste omstandigheden van de heele plechtigheid voor den kapitein was de doodelijke belangstelling, die Juliana MacStinger liet blijken, en de noodlottige aandacht, waarmee dat veelbelovende kind, alreeds het evenbeeld van haar moeder, alles gadesloeg wat er gebeurde. De kapitein zag daarin een oneindig voortloopende reeks van valstrikken voor mannen — eeuwen van druk en dwang, waartoe de zeevaarders gedoemd waren. De aanblik was veel opmerkelijker dan de onverzettelijke onverschrokkenheid van juffrouw Bokum en de andere dame, de blijdschap van het korte heertje met den hoogen hoed, of zelfs de wreede onverschilligheid van juffrouw MacStinger. De jongeheeren MacStinger begrepen weinig van wat er voorviel, en gaven er nog minder om, daar zij onder de plechtigheid voornamelijk bezig waren met op elkaars laarzen te trappen; het contrast met deze ellendige kinderen deed echter de vroegrijpe vrouw in Juliana des te verrukkelijker uitkomen. Nog een paar jaar, dacht de kapitein, en het zou iemand slecht bekomen te gaan logeeren waar dat kind was.

De plechtigheid werd besloten met een algemeenen aanval van de jeugdige familie op Bunsby, die met den teederen naam van vader begroet en om halve stuivers gevraagd werd. Toen deze uitstortingen van gevoel waren afgeloopen, en de stoet gereed was om weer te vertrekken, werd men nog een poos opgehouden door een onverwachten inval van Alexander MacStinger. Dat lieve kind, denkend, dat in een kerk

behalve de gewone godsdienstoefening niets anders kon gebeuren dan begraven, verbeeldde zich vast, dat zijn moeder nu begraven en voor altijd voor hem verloren was; en in den angst van deze overtuiging schreeuwde hij zoo hard, dat hij er blauw van in zijn gezicht werd. Hoe treffend dat blijk van teerhartigheid ook voor zijn moeder was, lag het niet in het karakter van die buitengewone vrouw te dulden, dat deze zwakheid al te ver werd gedreven. Nadat zij dus vergeefs getracht had haar zoontje door stompen, schudden, toesnauwen en dergelijke middelen tot een beter begrip te brengen, bracht zij het in de open lucht en probeerde een andere methode, waarvan het gezelschap kennis kreeg door een snelle opvolging van scherpe geluiden, op een applaus lijkend, en daarna door Alexander, met een rood gezicht en onder luid geweeeklaag, op den koudsten steen van het kerkpleintje te zien zitten.

De processie, nu gereed om naar Brig-Place terug te keeren, waar een bruiloftsmaal bereid was, begaf zich weer op weg, niet zonder dat Bunsby van de verzamelde menigte een aantal humoristische felicitaties met zijn pas verworven geluk ontving. De kapitein ging mee tot aan de deur van het huis, maar ongerust geworden door de zachtere manieren van juffrouw Bokum, die, nu zij van haar taak was ontheven — want de waakzaamheid van de dames nam heel merkbaar af zoodra de bruidegom veilig getrouwd was — meer tijd had om hem haar belangstelling te toonen, nam hij daar afscheid, met een flauwe verontschuldiging wegens een vroegere afspraak, en een even flauwe belofte om straks terug te komen. De kapitein had nog een reden tot ongerustheid, in de gedachte, dat hij de eerste aanleiding tot Bunsby's ongeluk was geweest, hoewel zonder dit te bedoelen en alleen door zijn onbepaald vertrouwen op de vermogens van dien filosoof.

Naar den houten adelborst en Sam Gills terug te keeren, en niet eerst te gaan vragen hoe mijnheer Dombey het maakte — hoewel het huis, waar deze ziek lag, ver buiten Londen en op den zoom van een frische heide stond — kon de kapitein niet over zich verkrijgen. Hij liet zich dus, als hij moe werd, een eindje rijden, en maakte zoo vroolijk den tocht.

De gordijnen waren gesloten en het huis was zoo stil, dat de kapitein bijna bang was om aan te kloppen; maar toen hij aan de deur luisterde, hoorde hij dichtbij zacht spreken, en daarop voorzichtig aankloppend, werd hij door Toots binnengelaten.

Toots en zijn vrouw waren zoojuist gekomen, daar zij naar den adelborst waren geweest om hem te zoeken, en daar het adres hadden gekregen.

Zij waren er echter niet zoo kort, of mevrouw Toots had het kindje al in handen weten te krijgen, en zat het op de trap te kussen en te knuffelen. Florence stond gebukt naast haar, en niemand had kunnen zeggen, wie mevrouw Toots het meest knuffelde, de moeder of het kind, of wie liever was, Florence voor haar Suze, of Suze voor haar, of beiden voor de baby; zoo vol liefde en blijde opwinding was de kleine groep.

„En is uw papa zoo erg ziek, mijn allerliefste juffrouw Flore?” zei Suze.

„Hij is heel, heel ziek,” antwoordde Florence. „Maar, lieve Suze, je moet mij nu niet aanspreken zooals je vroeger deed. En wat is dat!” zei Florence, met verbazing haar kleeren aanrakend. „Je oude japonnetje, lieve? Je oude muts, en krullen en alles?”

Suze barstte in tranen uit, en bedekte het handje, dat haar zoo verwonderd had aangeraakt, met kussen.

„Mijn lieve juffrouw Dombey,” zei Toots naar voren komend, „dat zal ik u verklaren. Zij is de buitengewoonste vrouw van de wereld. Er zijn er niet veel die op haar lijken. Zij heeft altijd gezegd — dat ze zij voor wij getrouwd waren, en dat ze zij nog vandaag — dat zij, als gij thuis kwaamt, naar u toe zou gaan net zoo gekleed als toen zij u diende, uit vrees dat zij u anders vreemd zou voorkomen en gij misder van haar mocht houden: Ik bewonder haar vooral, als zij zoo gekleed is,” zei Toots. „Ik aanbid haar als zij zoo gekleed is! Mijn lieve juffrouw Dombey, nu zal zij weer uw kamenier zijn, uw oppasser, alles wat zij ooit geweest is en nog meer. Zij is heelemaal niet veranderd. Maar, lieve Suze,” zei Toots, die met diep gevoel had gesproken, „t eenige wat ik vraag is, dat je om den dokter denkt en je niet al te druk maakt.”

HOOFDSTUK LXI.

Nog een terugzien.

Florence had wel hulp noodig. Haar vader had groote behoefte daaraan, en dit maakte den bijstand van haar oude vriendin onwaardeerbaar. De dood zweefde over zijn peluw. Reeds een schim van wat hij vroeger was, ziek naar het lichaam en af-

gemarteld naar den geest, had hij zijn hoofd neergelegd op het bed, dat zijn dochter voor hem had gespreid, en het niet weer opgebeurd.

Zij was altijd bij hem. Doorgaans kende hij haar, hoewel zijn verwarde hersenen haar dikwijls in vreemde omstandigheden verplaatsten. Zoo sprak hij haar soms aan alsof zijn zoon pas gestorven was, en zei hij, dat, hoewel hij er niets van had gezegd dat zij bij dat bedje zooveel diensten bewees, hij het toch wel gezien had — toch wel gezien had; en dan verborg hij snikend zijn gezicht, en stak hij zijn vermagerde hand uit. Soms vroeg hij naar haar zelf.

„Waar is Florence?”

„Ik ben hier, papa; ik ben hier.”

„Ik ken haar niet,” riep hij dan uit. „Wij zijn zoo lang gescheiden geweest, dat ik haar niet ken.” En dan staarde hij zoo angstig rond, dat zij zich verheugde als het haar lukte de tranen terug te roepen, die zij anders zoo ijverig trachtte te drogen.

Soms zwierf hij uren lang door tooneelen van vroegere tijden, waar Florence hem dikwijls niet meer volgen kon. Dan herhaalde hij die kinderlijke vraag: „Wat is geld?” en peinsde daarover, en redeneerde met zich zelf, meer of minder geregeld, om een goed antwoord te vinden; alsof zij hem nog nooit eerder dan op dat oogenblik was gedaan. Dan herhaalde hij mijmerend den naam van zijn oude firma, duizenden malen achtereen, en keerde bij elke herhaling zijn hoofd op het kussen om. Dan telde hij zijn kinderen — een — twee, hield op, keerde zich om, en begon weer opnieuw.

Maar dit was alleen wanneer zijn geest het meest verbijsterd was. Meestal hielden zijn gedachten zich alleen met Florence bezig. Wat hij het meeste deed was dit: Hij riep dien nacht terug, waaraan hij kort geleden zooveel had gedacht, dien nacht toen zij beneden in zijn kamer kwam, en verbeeldde zich dat zijn hart hem verwijten deed, en hij haar achterna, en de trap opging om haar terug te halen. Dan, dien tijd verwarrend met de latere dagen van de vele voetstappen, verwonderde hij zich over hun aantal, en begon hij, terwijl hij haar volgde, ze te tellen. Dan was er plotseling een bloedige voetstap, die tusschen de andere voortliep; en daarna begonnen er deuren open te staan, waardoor hij in spiegels akelige afbeeldsels zag van bleeke mannen, die iets in hun borst verborgen. Maar onder die menigte voetstappen en den bloedigen voetstap, hier en daar, bleef toch steeds de stap van Florence. Altijd ging zij hem vooruit, altijd volgde haar zijn

rustelooze geest, aanhoudend tellend, al verder en al hooger, als naar den top van een toren, zoo hoog, dat men jaren noodig had om hem te beklimmen.

Eens vroeg hij of dat niet Suze was, die niet lang geleden had gesproken.

Florence antwoordde: „Ja, lieve papa,” en vroeg of hij haar zou willen zien.

Hij antwoordde: „heel graag,” en Suze kwam, niet weinig bevend, voor zijn bed.

Dit scheen een groote verademing voor hem te zijn. Hij verzocht haar om niet weg te gaan; hij vergaf haar wat zij hem gezegd had, en zij moest nu weer blijven. Florence en hij waren nu heel anders, zei hij, en heel gelukkig. Zij moest hier maar naar kijken. Hij bedoelde dat hij het lieve hoofdje op zijn kussen neertrok en naast het zijne legde.

Zoo bleef hij dagen en weken. Eindelijk werd hij stiller, en lag nu als een flauwe schim van een man op zijn bed, en sprak zoo zacht dat men hem alleen hooren kon als men dicht bij zijn lippen luisterde. Het was nu een dof genot voor hem daar te liggen met het raam open, en uit te kijken naar de zomerlucht en de boomen, en 's avonds naar de ondergaande zon; de schaduwen van de wolken en de bladeren gade te slaan, terwijl het was alsof hij een zekere sympathie met schaduwen voelde. Het was natuurlijk dat hij dit deed. Voor hem waren het leven en de wereld niets anders.

Hij begon nu te toonen, dat hij om Florence's vermoeienis dacht, en spande zijn zwakke krachten dikwijls in om haar toe te fluisteren: „Ga toch eens wat wandelen, liefje, in de vrije lucht. Ga eens naar je goeden oom.” Eens, toen Walter in de kamer was, wenkte hij dezen om bij hem te komen en te bukken; en zijn hand drukkend, fluisterde hij hem toe, dat hij wel wist, dat hij hem zijn kind kon toevertrouwen, als hij dood was.

Op een avond tegen het ondergaan van de zon, toen Florence en Walter bij elkaar in zijn kamer zaten, zooals hij dat graag had, gebeurde het dat Florence, die haar kindje op schoot had, zachtjes voor den kleine begon te zingen — hetzelfde oude liedje, dat zij zoo dikwijls voor het doode kind had gezongen. Hij kon dit toen nog niet verdragen; zijn bevende hand uitstekend, smeekte hij haar om op te houden; maar den volgenden dag vroeg hij haar het nog eens te zingen, en dit 's avonds dikwijls te doen. Zij zong, en hij luisterde met een afgewend gezicht.

Op een zeker oogenblik zat Florence bij zijn raam, met haar werkmandje tusschen

haar er Suze, die haar nog trouw gezelschap hield. Hij was ingesluimerd. Het was avond, maar het zou nog een paar uur licht blijven; de rustige stilte bracht Florence in een peinzende stemming. Zij zat mijmerend te denken aan het oogenblik toen hij, die daar zoo veranderd lag, haar voor het eerst aan haar mooie mama had voorgesteld, toen Walter haar op haar schouder tikte en met een zekeren schrik deed omkijken.

„Lieve,” zei Walter, „er is iemand beneden, die je wil spreken.”

Zij verbeeldde zich dat Walter ernstig keek, en vroeg hem of er iets gebeurd was.

„Neen, neen, liefje,” antwoordde Walter. „Ik heb al zelf met dien heer gesproken. Er is niets gebeurd. Zul je komen?”

Florence vertrouwde haar vader aan de zwartoogige mevrouw Toots toe, die zoo dapper zat te werken als een zwartoogige vrouw maar kon, en ging met Walter naar beneden. In het vroolijke voorkamertje, dat op den tuin uitzag, zat een heer, die, toen zij binnenkwam, opstond om naar haar toe te komen, maar door iets eigenaardigs van zijn beenen zijwaarts af sloeg, en alleen door de tafel werd tegengehouden.

Nu dacht Florence aan neef Feenix, dien zij in de schaduw van het gebladerte eerst niet had herkend. Neef Feenix greep haar hand en wenschte haar geluk met haar huwelijk.

„Ik had wel kunnen wenschen,” zei neef Feenix, zich neerzettend toen Florence was gaan zitten, „al vroeger gelegenheid te hebben gehad om u mijn felicitaties aan te bieden; maar onbewimpeld gezegd, er hebben zooveel onaangename omstandigheden plaats gehad, die elkaar, om zoo te zeggen, op de hielen volgden, dat ik zelf in een toestand ben geweest, volkomen ongeschikt voor conversatie of gezelschap. Het eenige gezelschap, dat ik gehad heb, is mijn eigen gezelschap geweest; en het is zeker alles behalve vleierend voor iemands eigenliefde, als hij ondervindt dat hij, onbewimpeld gezegd, de capaciteit heeft om zich zelf doodelijk te vervelen.”

Uit iets verlegens en gedwongens in neef Feenix' manieren — die, in weerwil van zijn kleine zonderlingheden, altijd de manieren van een gentleman had — en ook uit Walter's voorkomen, maakte Florence op, dat hierop iets moest volgen, dat een meer bepaald doel had.

„Ik heb mijn vriend, mijnheer Gay, als ik de eer mag hebben hem zoo te noemen,” zei neef Feenix, „al gezegd, dat het mij verheugt te hooren dat mijn vriend Dombey stellig aan de beterhand is. Ik vertrouw,

dat mijn vriend Dombey zich niet al te zeer over het verlies van geldelijk vermogen zal kwellen. Ik kan niet zeggen, dat ik ooit zelf een groot verlies van geldelijk vermogen ondervonden heb, daar ik, onbewimpeld gezegd, nooit heel veel te verliezen heb gehad. Maar zooveel als ik verliezen kon, heb ik toch verloren, en ik kan niet zeggen dat ik het mij bijzonder aantrek. Ik weet, dat mijn vriend Dombey een verduiveld eerlijk man is; en het moet mijn vriend Dombey tot een grooten troost strekken, te weten dat men algemeen zoo over hem denkt. Zelfs Tommy Screwzer — een man, die een verbazend galachtig gestel heeft en met wien mijn vriend Gay denkelijk wel bekend is — kan geen woord daartegen inbrengen.”

Florence voelde meer en meer dat er iets komen moest, en keek ernstig daarnaar uit; zoo ernstig, dat neef Feenix, alsof zij gesproken had, antwoordde:

„De zaak is, dat mijn vriend Gay en ik er over gesproken hebben, in hoeverre het passend zou zijn u een gunst te verzoeken, en dat ik de toestemming van mijn vriend Gay heb — die mij met een vriendelijkheid en openhartigheid is tegemoet gekomen, waarvoor ik hem zeer verplicht ben — u daarom te verzoeken. Ik begrijp wel, dat een zoo beminnelijke dame als de bekoorlijke en talentvolle dochter van mijn vriend Dombey, niet veel aandrang noodig zal hebben; maar het doet mij toch genoegen, dat ik door mijn vriend Gay's invloed en goedkeuring word gesteund. Zooals in mijn parlementstijd, als iemand een motie in te dienen had — wat in die dagen zelden gebeurde, want wij werden door de leiders van de partijen streng onder discipline gehouden, wat heel goed voor ons was en bellette dat wij ons gedurig blootstelden, zooals velen van ons graag gedaan zouden hebben — evenals in mijn parlementstijd, zooals ik zei, toen iemand alleen maar een proppenschieter had af te schieten, het voor heel slim gehouden werd te zeggen, dat hij het geluk had te gelooven dat het zijn gevoelen niet aan weerklank in de borst van mijnheer Pitt ontbrak; den stuurman, die de stormen tartte en bemeesterde. Waarop dan een verduiveld groot aantal leden dadelijk bravo riep en hem zoo moed gaf. Hoewel de waarheid is, dat die kerels, die order hadden om hard bravo te roepen, als de naam van mijnheer Pitt genoemd werd, daaraan zoo gewoon waren dat zij er altijd wakker van werden. Overigens wisten zij zoo volkomen niet wat er omging, dat Conversatie-Brown gewoonlijk zei — een man

EEN GEHEIMZINNIG BEZOEK

die vier flesschen stond bij het departement van financiën, dien de vader van mijn vriend Gay wel gekend zal hebben, want het was vóór den tijd van mijn vriend Gay zelf — dat, als er iemand gezegd had, tot zijn leedwezen het Huis te moeten meedeelen, dat er in het portaal een van de leden lag, die een beroerte had gekregen, en dat de naam van dat lid mijnheer Pitt was, er even heftig bravo zou zijn geroepen."

Dit verschuiven van wat er komen moest maakte Florence erg onrustig, en zij keek, met toenemende ontroering, van neef Feenix naar Walter.

"Er is niets gebeurd, liefje," zei Walter.

"Er is niets gebeurd, op mijn eer," zei neef Feenix; "en het spijt mij bijzonder, de aanleiding te zijn om u een oogenblik ongerustheid te veroorzaken. Ik verzoek u te mogen verzekeren, dat er niets gebeurd is. De gunst, die ik te vragen heb, is eenvoudig — maar het komt mij werkelijk zoo buitengewoon zonderling voor, dat ik mijn vriend Gay ten zeerste verplicht zou zijn, als hij zoo goed wilde zijn — hoe zal ik het zeggen — het ijs te breken."

Walter, aldus uitgenoodigd, en aangespoord door den blik, waarmee Florence naar hem omkeek, zei:

"Liefste, het is alleen maar dit. Of gij naar Londen wilt rijden met dezen heer, dien gij kent."

"En met mijn vriend Gay eveneens — neem mij niet kwalijk," viel neef Feenix er op in.

"En met mij, om er ergens een bezoek af te leggen."

"Bij wien?" vroeg Florence, van den een naar den ander kijkend.

"Als ik u bidden mocht," zei neef Feenix, "om niet op een antwoord op die vraag aan te dringen, zou ik graag de vrijheid willen nemen dat verzoek te doen."

"Weet j ij het, Walter?" zei Florence.

"Ja."

"En vind jij het goed?"

"Ja. Alleen omdat ik zeker ben, dat jij het ook goed zou vinden, Florence, hoewel er redenen kunnen zijn, zooals ik wel begriip, die het beter maken dat er vooraf niets verder over gezegd wordt."

"Als papa nog slaapt, of mij missen kan, als hij wakker is, zal ik dadelijk gereed zijn," antwoordde Florence. En stil opstaand verliet zij de kamer, na nog even naar hen te hebben omgekeken met een blik, die wel eenigszins angstig was, maar toch aanduidde dat zij zich volkomen op hen verliet.

Toen zij terugkwam, gereed om mee te gaan, stonden zij bij het raam ernstig met

elkaar te spreken; en Florence kon niet nalaten zich af te vragen wat het onderwerp was, dat hen in zoo korten tijd zoo goed met elkaar bekend had gemaakt. Maar zij verwonderde zich niet over den blik van trots en liefde, waarmee haar echtgenoot afbrak toen zij binnenkwam, want zij zag hem nooit of die blik vloog haar tegemoet.

"Ik zal een kaartje voor mijn vriend Dombey achterlaten," zei neef Feenix, "oprecht vertrouwend dat hij met ieder uur in gezondheid en krachten zal toenemen. En ik hoop, dat mijn vriend Dombey mij de gunst zal bewijzen, mij te houden voor iemand, die een verduiveld warme bewondering voor zijn karakter heeft, als een Engelsch koopman en een verduiveld echt gentleman tegelijk. Mijn buiten is verduiveld in verval, maar als mijn vriend Dombey verandering van lucht noodig mocht hebben, en daar zijn intrek zou willen nemen, zou hij het een buitengewoon gezonde plek vinden — wat het ook wel zijn mag, want het is er verbazend vervelend. Als mijn vriend Dombey lang zwak mocht blijven, en mij zou vergunnen hem iets te recommandeeren, dat mij zelf dikwijls goed heeft gedaan, als iemand die soms heel raar is geweest, en die tamelijk ongeregeld leefde, zou ik zeggen, laat het dan een dooier van een ei zijn, met suiker en nootmuskaat geklopt, in een glas sherry, en 's morgens gebruikt met een sneetje droog geroosterd brood. Jackson, die de bokszaal in Bond Street hield — een voortreffelijk man in zijn vak, van wien mijn vriend Gay zeker wel gehoord zal hebben — zei altijd, dat men, om voor het boksen kracht te krijgen, rum nam in plaats van sherry. Maar in dit geval zou ik sherry recommandeeren, omdat mijn vriend Dombey niet goed is; en de rum hem dus, om het onbewimpeld te zeggen, naar 't hoofd zou kunnen stijgen en hem meer kwaad dan goed zou kunnen doen."

Dit alles zei neef Feenix op een manier, waaruit duidelijk bleek dat hij onrustig en zenuwachtig was. Daarop Florence zijn arm gevend, en zijn eigenzinnige beenen, die den tuin schenen in te willen kuieren, uit alle macht in bedwang houdend, bracht hij haar naar de deur en hielp haar in de koets, die op haar stond te wachten.

De twee heeren stapten eveneens in en men reed weg.

De rit duurde zoolang, dat het al donker werd toen men in zekere stille, deftige straten in het Westen van Londen kwam. Florence stak nu haar hand in die van Walter, en keek met strakken ernst en telkens klim-

mende aandoening elke nieuwe straat in, die men insloeg.

Toen de koets eindelijk stilhield voor dat huis in Brook Street, waar het heillooze huwelijk van haar vader gevierd was, zei zij: „Walter, wat beteekent dit? Wie is er hier?”

„Neen, ik zal hier blijven. Beef maar niet. Er is niets te vreezen, lieve Florence.”

„Dat weet ik wel, als jij zoo dichtbij bent. Daarvan ben ik zeker, maar...”

De deur werd zachtjes geopend, zonder dat er was aangeklopt, en neef Feenix

„NEEN, NEEN!” RIEP FLORENCE, TERUGDEINZEND TOEN ZIJ OPSTOND, EN HAAR HANDEN UITSTEKEND OM HAAR VAN ZICH AF TE WEREN. „MAMA!”

Toen Walter haar met een enkel woord geruststelde, maar eigenlijk geen antwoord gaf, keek zij naar den gevel op en zag dat al de ramen gesloten waren, alsof het huis onbewoond was. Neef Feenix was nu uitgestapt en bood haar zijn hand aan.

„Kom jij niet, Walter?” zei Florence.

bracht haar uit den zomeravond het gesloten, dompige huis binnen. Somberder dan ooit, scheen het van de bruiloft af gesloten te zijn gebleven, en sedertdien aanhoudend duisternis en zwaarmoedigheid te hebben verzameld.

Florence ging bevend de schemerachtige

FLORENCE ONTMOET HAAR MAMA

trap op en bleef met haar geleider voor de deur van het salon staan. Hij opende die zonder spreken, en gaf haar een wenk om naar de achterkamer te gaan, terwijl hij daar bleef. Na een korte aarzeling gehoorzaamde Florence.

Bij het raam aan een tafel, waar zij scheen gelezen of geteekend te hebben, zat een dame, die haar hoofd, naar het wegstervende licht gekeerd, op haar hand liet rusten. Florence kwam twijfelend dichterbij, en bleef toen plotseling stilstaan, als had zij alle vermogen om zich te bewegen verloren. De dame keerde haar hoofd om.

„Groote hemel,” zei zij, „wat is dat?”

„Neen, neen!” riep Florence, terugdeinzend toen zij opstond, en haar handen uitstekend om haar van zich af te weren. „Mama!”

Zij stonden elkaar aan te kijken. De hartstochten hadden het doen verwelken, maar het was toch nog het gezicht van Edith — nog altijd mooi en statig. Het was nog het gezichtje van Florence, en door den afschrik, dien het uitdrukte, blonken medelijden, smart en een dankbaar teedere herinnering heen. Op beider gezicht stonden verwondering en vrees te lezen, terwijl zij elkaar roerloos en sprakeloos stonden aan te kijken, over den zwarten afgrond van het verleden heen.

Florence was de eerste die veranderde. In tranen uitbarstend, riep zij, uit het diepst van haar hart: „O, mama, mama, waarom moeten wij elkaar zoo terugzien? Waarom zijt gij ooit goed voor mij geweest, toen niemand anders dat was, dat wij elkaar zoo moeten terugzien!”

Edith bleef stom en roerloos voor haar staan en keek haar strak aan.

„Ik durf er niet aan te denken,” zei Florence, „ik kom zoo van papa's ziekbed. Wij zijn nu nooit van elkaar af en zullen dat nooit weer zijn. Als gij wilt dat ik hem vergiffenis vraag, zal ik het doen, mama. Ik ben bijna zeker dat hij ze nu geven zal, als ik er hem om vraag. Moge de Hemel ze u ook geven en u troosten!”

Zij sprak geen woord.

„Walter — ik ben met hem getrouwd en wij hebben een zoontje,” zei Florence schroomvallig, „staat buiten en heeft mij hier gebracht. Ik zal hem zeggen dat gij berouw hebt, dat gij veranderd zijt,” zei Florence, haar droevig aankijkend, „en hij zal samen met mij met papa spreken, dat weet ik. Is er behalve dat iets wat ik doen kan?”

Edith, nu haar zwijgen verbrekend, maar zonder een oog of lid te bewegen, zei lang-

zaam:

„De smet op jouw naam, op dien van je man en van je kind. Zal die ooit vergeven worden, Florence?”

„Ooit vergeven, mama? Dat is al vergeven, vrijwillig, vrijwillig, zoowel door Walter als door mij. Als dat een troost voor u is, is er niets dat gij zekerder gelooven kunt. Gij spreekt niet — gij spreekt niet van papa,” zei Florence haperend, „maar ik ben toch overtuigd, dat gij wenscht dat ik hem om vergiffenis zal vragen. Daarvan ben ik zeker.”

Zij sprak geen woord.

„Ik zal,” zei Florence, „ik zal ze u brengen, als gij het mij wilt toestaan; en dan misschien zullen wij meer zooals wij vroeger altijd voor elkaar waren afscheid nemen. Ik ben niet van u teruggeschrikt, mama,” zei Florence heel zacht, en nu dichterbij komend, „omdat ik bang voor u ben, of vrees dat gij mij schande zoudt aandoen. Ik wensch alleen maar mijn plicht tegenover papa te doen. Hij is mij nu heel dierbaar en ik ben hem heel dierbaar. Maar ik kan toch nooit vergeten, dat gij heel goed voor mij zijt geweest. O, bid den Hemel toch,” riep Florence, aan haar borst vallend, „bid den Hemel toch om al die zonde en schande te vergeven, en om mij te vergeven, dat ik dit niet laten kan (als het kwaad is), wanneer ik bedenken wat gij vroeger waart.”

Edith, alsof Florence's zwaarte haar neerdrukte, zonk op haar knieën en sloeg haar armen om haar hals.

„Florence!” riep zij. „Mijn goede engel! Voor ik weer razend word, voor mijn verstoktheid terugkomt en mij doet verstommen, geloof mij, bij mijn ziel, ik ben onschuldig.”

„Mama!”

„Schuldig aan veel! Schuldig aan wat voor altijd een woestijn tusschen ons plaatst. Schuldig aan wat mij mijn leven lang van alles wat rein en goed is — van jou, van de heele wereld moet afzonderen. Schuldig aan een blinde hartstochtelijke wraakzucht, waarvan ik zelfs nu nog geen berouw kan of wil hebben; maar niet schuldig ten opzichte van dien doode. Voor God niet!”

Op haar knieën liggend, stak zij haar beide handen op en bezwoer het.

„Florence,” zei zij, „rein en liefdevol schepseltje — jij, die ik liefheb — die mij lang geleden had kunnen doen veranderen, en zelfs in de vrouw, die ik ben, voor een tijd eenige verandering teweegbracht — geloof mij, daaraan ben ik onschuldig; en laat mij nog eens dit dierbare hoofd voor de

laatste maal aan mijn eenzame hart leggen!"

Zij was ontroerd en schreide. Als zij in vroeger dagen meermalen zoo geweest was, had zij nu gelukkiger kunnen zijn.

"Er is niets anders in de wereld," zei zij, "dat mij deze ontkenning had kunnen asperzen. Geen liefde, geen haat, geen hoop, geen bedreiging. Ik zei, dat ik sterven wilde, zonder een woord te spreken of een teekenen te geven. Ik had dat kunnen doen, en zou het ook gedaan hebben, als wij elkaar niet hadden teruggezien, Florence."

"Ik vertrouw," zei neef Feenix, die nu naar de deur kwam trippelen, en half in, half buiten de kamer het woord nam, "dat mijn bekoorlijke en talentvolle nicht mij nu niet kwalijk zal nemen, dat ik, door een kleine list, deze ontmoeting heb gearrangeerd. Ik kan niet zeggen, dat ik in het eerst heelemaal ongelooft was ten opzichte van de mogelijkheid, dat mijn bekoorlijke en talentvolle nicht zich ongelukkig gecompromitteerd zou hebben met dien overledene met zijn witte tanden; omdat iemand, onbewimpeld gezegd, in deze wereld — die verduiveld wonderlijke omstandigheden oplevert, en stellig het onbegrijpelijkste ding is waar men ooit mee te maken kan hebben — soms heel vreemde dingen van dien aard waarneemt. Maar, zooals ik mijn vriend Dombey eens zei, ik kon de schuld van mijn bekoorlijke en talentvolle nicht niet toegeven, voordat die volkomen bewezen was. En daar ik voelde, toen die overledene, om het onbewimpeld te zeggen, op zoo'n verduiveld gruwelijke manier was omgekomen, dat haar positie heel onaangenaam was — en daar ik bovendien voelde dat onze familie eenigszins te laken was, dat zij zich niet meer aan haar gelegen had laten liggen, en dat wij een zorgeloze familie zijn — en dat mijn tante, hoewel een verduiveld levendige vrouw, misschien niet de allerbeste moeder geweest was — nam ik de vrijheid haar in Frankrijk te gaan opzoeken, en haar zooveel protectie aan te bieden, als iemand, die zoo kaal is als ik, kon aanbieden. Bij welke gelegenheid mijn bekoorlijke en talentvolle nicht mij de eer bewees, te zeggen, dat zij mij, op mijn manier, voor een verduiveld goed soort kerel hield, en dat zij zich dus onder mijn protectie stelde. Wat ik, onbewimpeld gezegd, voor een groote vriendelijkheid van mijn bekoorlijke en talentvolle nicht hield, daar ik geweldig wrak begin te worden en haar zorg mij van heel veel dienst is geweest."

Edith, die Florence naar een sofa had gebracht, wenkte met haar hand, als wilde zij

hem verzoeken niets meer te zeggen.

"Mijn bekoorlijke en talentvolle nicht," hervatte neef Feenix, die nog bij de deur bleef rondtrippelen, "zal het mij niet kwalijk nemen, als ik, tot voldoening van mij zelf en van haar en van mijn vriend Dombey, wiens bekoorlijke en talentvolle dochter wij zoo hoog bewonderen, mijn opmerkingen nog wat verder voortzet. Zij zal zich wel herinneren dat zij en ik, van het begin af, nooit een woord over haar vlucht hebben gewisseld. Ik dacht altijd wel, dat er iets geheimzinnigs in de zaak was, dat zij wel zou kunnen ophelderen als zij wilde. Maar daar mijn bekoorlijke en talentvolle nicht een verduiveld resolute vrouw is, wist ik wel dat er, om het onbewimpeld te zeggen, niet met haar te gekschieren viel, en wilde ik mij dus niet aan discussies met haar wagen. Maar daar ik sedert eenigen tijd merkte, dat haar zwak een zekere bijzonder krachtige soort teederheid voor de dochter van mijn vriend Dombey scheen te zijn, viel het mij in dat het, als ik een aan beide kanten onverwachte ontmoeting kon arrangeeren, misschien heilzame gevolgen zou hebben. Toen wij dus zoo in stilte in Londen waren, voor wij naar het zuiden van Italië gaan, om daar te blijven tot wij, om het onbewimpeld te zeggen, naar ons laatste huis gaan, wat een verduiveld onaangename gedachte is, deed ik mijn best de woning van mijn vriend Gay op te sporen — een knappe man, buitengewoon openhartig van karakter, die mijn bekoorlijke en talentvolle nicht denkelijk wel bekend zal zijn — en had toen het geluk zijn beminnelijke vrouw te mogen hier brengen. En nu," zei neef Feenix, met een ernst, die door het luchtige van zijn toon en het omslachtige van zijn manier van spreken heen blonk, "bezweer ik mijn nicht om niet halverwege te blijven staan, maar zoover zij kan terecht te brengen wat zij verkeerd heeft gedaan — niet voor de eer van haar familie, niet voor haar eigen goeden naam, niet om een van die redenen, die ongelukkige omstandigheden haar hebben geleerd als onbeduidend, of, om het onbewimpeld te zeggen, als weinig beter dan larie te beschouwen — maar omdat het verkeerd en niet juist is."

Neef Feenix' beenen waren nu zoo goed om hem weg te brengen; en de twee alleen bij elkaar latend, sloot hij de deur.

Edith bleef een poos stil zitten, dicht naast Florence. Toen haalde zij een verzegeld papier uit haar borst.

"Ik heb lang met mij zelf overlegd," zei zij zacht, "of ik dit al of niet zou schrijven,

AFSCHEID VOOR ALTIJD

ingeval ik onverwachts mocht sterven en dan misschien zou wenschen het te hebben gedaan. Later heb ik weer overlegd of ik het al of niet zou vernietigen. Neem het, Florence. De waarheid staat er in geschreven."

"Is het voor papa?" zei Florence.

"Het is voor wien je wilt," antwoordde Edith. "Het wordt je gegeven, en hij krijgt het van jou. Hij had het anders nooit kunnen krijgen."

Weer bleven zij zwijgend zitten, in de toenemende duisternis.

"Mama," zei Florence, "hij heeft zijn vermogen verloren; hij is op den rand van den dood geweest; hij zal misschien zelfs nu nog niet herstellen. Is er geen enkel woord, dat ik hem van u moet zeggen?"

"Heb je mij niet gezegd," vroeg Edith, "dat je hem heel dierbaar was?"

"Ja," antwoordde Florence met een van aandoening bevende stem.

"Zeg hem dan, dat het mij spijt, dat wij elkaar ooit hebben ontmoet."

"Niets meer?" zei Florence na een poos van stilte.

"Zeg hem, als hij er naar vraagt, dat ik geen berouw heb over wat ik gedaan heb — nog niet — want als het morgen nog eens gedaan moest worden zou ik het nog eens doen. Maar als hij veranderd is..."

Zij zweeg. Er was iets in de stille aanraking van Florence's hand, dat haar stuitte.

"Maar dat, nu hij veranderd is, hij wel weet dat het nu nooit gebeuren zou. Zeg hem, dat ik wensch dat het nooit gebeurd was."

"Mag ik zeggen," zei Florence, "dat het u speet te hooren dat hij zooveel geleden heeft?"

"Niet," antwoordde zij, "als hij daardoor geleerd heeft, dat zijn dochter hem heel dierbaar is. Eens zal het hem zelf niet spijten, als hij dat daardoor geleerd heeft, Florence!"

"Gij wenscht hem goeds, gij zoudt willen, dat hij gelukkig was. Ik ben overtuigd, dat ge dat zoudt willen!" zei Florence. "O, laat ik hem dat kunnen zeggen, als ik er eens gelegenheid toe heb!"

Edith zat met haar donkere oogen strak voor zich uit te staren, en gaf geen antwoord voordat Florence haar verzoek had herhaald; toen trok zij haar hand door haar arm en zei, peinzend in den nacht daarbuiten starend:

"Zeg hem, dat als hij in zijn eigen tegenwoordige stemming redenen kan vinden om medelijden te hebben met mijn vroegere lot, ik hem daarom heb laten verzoeken.

Zeg hem dat, als hij redenen kan vinden om met minder bitterheid aan mij te denken, ik hem daarom heb verzocht. Zeg hem dat, hoewel wij dood zijn voor elkaar en elkaar aan dezen kant van het graf nooit zullen terugzien, hij weet dat er nu toch één gemeenschappelijk gevoel tusschen ons is, dat er vroeger nooit was."

Haar stugheid scheen te zwichten, en er stonden tranen in haar donkere oogen.

"Door dat gevoel," zei zij, "vertrouw ik dat hij beter over mij en ik beter over hem zal leeren denken. Als hij Florence het meest liefheeft, zal hij mij het minst haten. Als hij zich het gelukkigst voelt in haar en haar kinderen, zal hij het meeste berouw hebben over zijn eigen aandeel in den donkeren droom van ons huwelijksleven. Dan zal ik ook berouw hebben — laat hem dat weten — en denken dat ik, toen ik zooveel dacht aan al de oorzaken, die mij gemaakt hadden tot wat ik was, meer had moeten denken aan de oorzaken, die hem gemaakt hadden tot wat hij was. Dan zal ik trachten hem zijn deel in de schuld te vergeven. Laat hij trachten mij mijn deel te vergeven."

"O mama," zei Florence, "hoe verlicht het mijn hart, zelfs bij zoo'n weerzien en afscheid, dat ik dit hoor."

"Vreemde woorden in mijn eigen ooren," zei Edith, "en vreemd voor mijn stem om ze uit te spreken. Maar al was ik het rampzalige schepsel geweest, waarvoor ik hem reden gaf mij te houden, dan geloof ik dat ik ze toch had kunnen uitspreken, als ik gehoord had, dat jij en hij elkaar heel dierbaar waren. Laat hij, als jij hem het dierbaarst bent, altijd voelen, dat hij dan het zachtst over mij denkt — en ik het zachtst over hem denk! Dit zijn de laatste woorden, die ik hem zend. En nu vaarwel, mijn liefste leven!"

Zij sloot haar in haar armen, en scheen haar heele vrouwenziel van liefde en tederheid in eens uit te storten.

"Deze kus voor je kind! Deze kussen als een zegen over je hoofd! Dierbare Florence! Allerblijftste! Vaarwel!"

"Toch om elkaar nog terug te zien!" riep Florence uit.

"Nooit weer! Nooit weer! Als je mij in deze donkere kamer alleen laat, denk dan dat je mij in het graf hebt gelaten. Onthoud alleen dat ik eens leefde, en dat ik je liefhad."

En Florence verliet haar, zonder haar gezicht meer te zien, maar tot het laatste toe door haar liefkoozingen vergezeld.

Neef Feenix wachtte haar op aan de deur, en bracht haar beneden in de som-

bere eetkamer bij Walter, op wiens schouder zij haar hoofd liet zinken om uit te schreien.

„Het spijt mij verduiveld," zei neef Feenix, op de eenvoudigste manier en zonder het eenigszins te verbloemen zijn manchetten naar zijn oogen brengend, „dat de bekoorlijke en talentvolle dochter van mijn vriend Dombey en de beminnelijke vrouw van mijn vriend Gav, haar gevoelige hart zoo geschokt moet voelen door de zoo-even afgeloopen samenkomst. Maar ik hoop en vertrouw dat ik toch goed heb gedaan, en dat mijn geëerde vriend Dombey zijn gemoed verlicht zal vinden door de verklaringen, die nu hebben plaats gehad. Ik betreur het buitengewoon, dat mijn vriend Dombey zich, om het onbewimpeld te zeggen, zoo verduiveld in de pekkel heeft geholpen door een verbintenis met onze familie; maar ik ben sterk van meening, dat als die helsche schavuit Carker — die man met zijn witte tanden — er niet geweest was, alles tamelijk glad verlopen zou zijn. Ten aanzien van mijn nicht, die mij de eer bewijst een buitengewoon goede meening over mij te hebben opgevat, kan ik de beminnelijke vrouw van mijn vriend Gay verzeke- ren, dat zij er op aan kan; dat ik, om het onbewimpeld te zeggen, een vader voor haar ben. En wat al die afwisselingen in het menschelijke leven betreft, en de wonderlijke manier, waarop wij ons voortdurend gedragen, is alles wat ik zeggen kan, met mijn vriend Shakespeare — een man, die niet voor één eeuw, maar voor alle tijden leefde, en met wien mijn vriend Gay ongetwijfeld bekend is — dat het op de schaduw van een droom lijkt."

HOOFDSTUK LXII.

Besluit.

Een flesch, die in langen tijd geen daglicht heeft gezien en ruig is van stof en spinrag, is in den zonneschijn gebracht, en de goudkleurige wijn daarin verspreidt een glans over de tafel.

Het is de laatste flesch van dien ouden madera.

„Gij hebt volkomen gelijk, mijnheer Gills," zegt Dombey, „dit is een heel zeldzame en uitstekende wijn."

De kapitein, die van de partij is, straalt van blijdschap. Er speelt een lichtkrans van verrukking om zijn gloeiende voorhoofd.

„Wij hadden ons zelf altijd beloofd, mijnheer," hervat de oude man, „Ned en ik, be- doel ik...."

Dombey knikt den kapitein toe, die al meer en meer blinkt van sprakeloos ge- noegen.

„....dat wij die flesch op den een of an- deren dag zouden drinken op Walter's be- houden thuiskomst, hoewel wij nooit aan zoo'n thuis hadden gedacht. Als gij er niets op tegen hebt, mijnheer, dat wij ons aan die oude belofte houden, laten wij dan dit eer- ste glas aan Walter en zijn vrouw wijden."

„Aan Walter en zijn vrouw!" zegt Dom- bey. „Florence, mijn kind," en keert zich naar haar toe, om haar een kus te geven.

„Aan Walter en zijn vrouw!" zegt Toots.

„Aan Walter en zijn vrouw!" roept de kapitein. „Hoera!" en daar de kapitein een sterk verlangen toont om met zijn glas te- gen een ander glas te tikken, houdt Dom- bey hem bereidvaardig het zijne toe. De an- deren volgen dit voorbeeld, en er ontstaat een vroolijk geklingel, als werden er helde- re trouwklokjes geluid.

Andere bewaarde wijn wordt ouder, zoo- als de oude madera in zijn tijd deed; en stof en spinrag verzamelen zich om de fles- schen.

Dombey is een man met sneeuwwitte ha- ren, wiens gelaat diepe sporen van zorg en lijden vertoont; maar het zijn sporen van een storm, die voor altijd voorbij is, en die een helderen avond heeft achtergelaten.

Eerzuchtige plannen verontrusten hem niet meer. Zijn eenige trots is zijn dochter en haar echtgenoot. Hij is stil en peinzend, en zit altijd bij zijn dochter. Juffrouw Tox komt niet zelden in den familiekring, waar- mee zij erg is ingenomen, en wordt daarin graag gezien. Haar bewondering voor haar eenmaal statigen begunstiger is, sedert den ochtend van haar schrik in Princess's Place, volkomen platonisch geweest, maar in het minst niet verzwakt.

Niets is hem uit de schipbreuk van zijn vermogen overgebleven, dan een zekere jaarlijksche som, die hij weet niet waar vandaan komt, met een ernstig verzoek, dat hij niet moet trachten dit te ontdekken, en een verzekering dat het een schuld en een daad van vergoeding is. Hij heeft met zijn ouden boekhouder daarover van gedachten gewisseld, die overtuigd is, dat hij dat geld met eere kan aannemen, en niet twijfelt of het spruit voort uit een nu lang vergeten zaak uit den tijd van de oude firma.

Die oude vrijgezel, die geen vrijgezel meer is, is nu getrouwd, en dat wel met de

zuster van den grijscharigen „ouden“ Car-ker. Hij komt soms, maar zelden, zijn ouden patroon bezoeken. Er bestaat een reden in de geschiedenis van den grijscharigen klerk en een nog sterker reden in zijn naam, waarom hij van zijn ouden patroon verwijderd moet blijven, en daar hij bij zijn zuster en haar man woont, deelen dezen in zijn afzondering. Walter bezoekt hen soms — Florence eveneens — en dan weerklinken kunstige duetten voor piano en violoncel door het vroolijke huis.

En hoe gaat het den houten adelborst in deze veranderde dagen? Wel, hij staat daar nog altijd, met zijn rechterschoen vooruit, observaties op huurkoetsen doend, en wakkerder dan ooit, daar hij nieuw geschilderd is van zijn steekhoed af tot aan zijn schoenen met gespen toe; en boven hem blinken, met gouden letters, deze namen: Gills en Cuttle.

De houten adelborst doet wel geen groo-tere zaken dan hij vroeger deed, maar men zegt, dat enkele speculaties van mijnheer Gills verbazend goed afloopen, en dat hij, in plaats van in die opzichten bij zijn tijd ten achter te zijn, dien eigenlijk een beetje vooruit was, en hij moest wachten tot hij rijp werd. Men vertelt, dat het geld, dat mijnheer Gills in die speculaties had gestoken, hem nu goede renten begint op te brengen, die zelfs steeds hooger en hooger worden. Zeker is het, dat hij, als hij met zijn koffiebruine pak, zijn chronometer in zijn zak en zijn bril op zijn voorhoofd, aan zijn winkeldeur staat, het zich volstrekt niet schijnt aan te trekken dat er geen klanten komen, maar er heel vroolijk en tevreden uitziet, hoewel nog even nevelachtig als vroeger.

Wat zijn compagnon, den kapitein, be-treft, deze leeft in een verbeelding van drukte, die nog beter is dan de werkelijkheid. Hij is zoo overtuigd, dat de adelborst van het grootste gewicht is voor den handel en de zeevaart van het land, als hij met mogelijkheid zijn kon, als er geen enkel schip zonder bijstand van den adelborst de haven van Londen zou verlaten. Zijn blijdschap in zijn eigen naam boven de deur is onuitputtelijk. Twintigmaal op een dag stapt hij de straat op, om van den overkant naar dien naam te kijken, en telkens zegt hij dan: „Edward Cuttle, mijn jongen, als uw moeder eens had kunnen weten, dat gij ooit een man van wetenschap zoudt worden, dan zou de goede oude ziel toch versteld hebben gestaan!“

Maar daar komt Toots met een geweldige vaart op den adelborst aan, en met een

hoogrood gezicht stuift hij het achterkamer-tje binnen.

„Kapitein Gills en mijnheer Sams,” zegt Toots, „ik ben verheugd u te kunnen be-richten, dat mevrouw Toots een vermeer-dering van haar gezin heeft gehad.“

„Dat strekt haar tot eer,” roept de kapi-tein.

„Ik feliciteer u, mijnheer Toots,” zegt Sam.

„Wel bedankt,” grinnikt Toots. „Ik ben u zeer verplicht. Ik wist wel dat ge blij zoudt zijn het te hooren, en daarom kwam ik zelf maar even aanloopen. Wij komen er nu aardig in. Daar is Florence, en Suze, en nu weer een kleintje.“

„Een meisje?” vraagt de kapitein.

„Ja, kapitein Gills,” antwoordt Toots, „en daar ben ik ook blij om. Hoe vaker wij die buitengewone vrouw kunnen vermenigvuldigen, hoe beter, naar mijn meening!“

„Sta vast,” zegt de kapitein, zich naar de oude vierkante flesch zonder hals keerend — want het is avond en de tafel is volgens gewoonte van pijpen en glazen voorzien. „Dat is op haar gezondheid, en mag zij er nog eens zooveel krijgen!“

„Wel bedankt, kapitein Gills,” zegt de verheugde Toots. „Dat wensch ik ook. Als gij er niets op tegen hebt, daar het nu toch niemand hinderen kan, zal ik zoo vrij zijn een pijp te nemen.“

Toots begint te rooken, en wordt heel spraakzaam.

„Van alle merkwaardige voorbeelden van haar voortreffelijke verstand, die die buitengewone vrouw mij gegeven heeft, kapitein Gills en mijnheer Sams,” zegt Toots, „is er geen opmerkelijker, dunkt mij, dan de volmaakte manier, waarop zij mijn vereering voor juffrouw Dombey heeft be-grepen.“

Beide hoorders stemmen dit toe.

„Omdat ik, weet ge,” zegt Toots, „nooit van gevoelens ten opzichte van juffrouw Dombey ben veranderd. Die zijn nog altijd dezelfde als vroeger. Zij is nog hetzelfde heerlijke verschijnsel voor mij, als voordat ik met Walters kennis maakte. Toen me-vrouw Toots en ik het eerst daarover be-gonnen te spreken — over de liefde, be-grijpt ge wel, kapitein Gills.“

„Ja, ja, mijn jongen,” zegt de kapitein, „die iedereen wel eens in de war brengt — zooals gij in het boek kunt nazien...“

„Dat zal ik zeker doen, kapitein Gills,” zegt Toots met grooten ernst. „Toen wij het eerst over zulke dingen begonnen te praten, vertelde ik haar, dat ik was, wat

men een verdorde bloem kan noemen."

De kapitein is heel ingenomen met deze figuurlijke uitdrukking en mompelt, dat geen enkele bloem, die er bloeit, bij de roos kan halen.

"Maar, och Heere," vervolgt Toots, „zij

juffrouw Dombey. Zij weet, dat er niets in de wereld is dat ik niet voor juffrouw Dombey zou willen doen. Zij weet, dat ik haar voor de schoonste, de beminnelijkste, de engelachtigste van haar sekse houd. En wat zegt zij daarvan? Het verstandigste dat

KAPITEIN CUTTLE LAAT HEN MOOLE PEGGY HOOREN, VAN HET BEGIN TOT HET EIND.

was evengoed bekend met den toestand van mijn gevoel als ik zelf. Ik kon er h a a r niets meer van vertellen. Zij was de eenige, die zich tusschen mij en het stille graf kon plaatsen, en dat deed zij op een manier, die mij tot een eeuwige bewondering moet dwingen. Zij weet, dat er niemand in de wereld is, tegen wie ik zoo opzie, als tegen

iemand zou kunnen zeggen: „Je hebt gelijk, beste. Ik denk er net zoo over!" "

„Ik ook," zegt de kapitein.

„Ik ook," zegt Sam Gills.

„En dan," hervat Toots, nadat hij een poos peinzend aan zijn pijp heeft getrokken, terwijl zijn gezicht de innigste tevredenheid uitdrukt, „hoe opletend is mijn vrouw! En

hoe schrander! Wat voor opmerkingen kan zij niet maken! Nog gisteravond, toen wij in het genot van onze echtelijke zaligheid bij elkaar zaten — wat, op mijn woord van eer, nog maar een flauwe uitdrukking is om mijn gevoel in het gezelschap van mijn vrouw aan te duiden — zei zij, hoe opmerkelijk het was, die tegenwoordige positie van onzen vriend Walters. „Daar is hij,” zegt mijn vrouw, „van het zeevaren bevrijd, na die eerste lange reis met zijn jonge vrouw” — en dat was hij ook, weet gij wel, mijnheer Sams?”

„Dat is waar,” zegt de oude instrumentmaker, in zijn handen wrijvend.

„Daarvan,” zegt mijn vrouw, „wordt hij dadelijk bevrijd, krijgt aan land een post van groot vertrouwen bij hetzelfde kantoor, toont zich dat weer waardig, klimt verbaasd snel al hooger en hooger op; bemind door iedereen; door zijn oom bijgestaan op den tijd toen hem dat juist zoo goed te pas kwam als maar mogelijk was,” — wat ook zoo is, geloof ik, mijnheer Sams? Mijn vrouw heeft het altijd goed.”

„Ja, ja,” zegt de oude Sam lachend. „Dat is waar. Heel wat van onze verloren schepen, met goud bevracht, zijn nog thuis gekomen. Kleine vaartuigjes, mijnheer Toots, maar die mijn jongen toch wel te pas kwamen.”

„Precies!” zegt Toots. „Gij zult nooit merken dat mijn vrouw het verkeerd heeft. „Hier is hij nu, in die omstandigheden,” zegt die buitengewone vrouw — „en wat volgt er nu uit? Wat volgt er nu?” zegt zij. Let nu eens op, kapitein Gills en mijnheer Sams, hoe diep haar verstand doordringt. „Wel,” zegt zij, „dat er onder de oogen van mijnheer Dombey, de grondslag wordt gelegd van een gebouw,” dat was haar uitdrukking,” zegt Toots met opgetogenheid, „van een gebouw, dat het kantoor misschien nog zal overtreffen, waarvan hij eens aan ’t hoofd stond, en waarvan hij (een gewoon gebrek, maar een groot gebrek, zegt mijn vrouw), het kleine begin had vergeten. Zoo,” zei mijn vrouw, „zal er uit zijn dochter toch nog een nieuwe Dombey en Zoon opkomen — neen opstaan!” was haar woord, „en triomfeeren!”

Toots geeft, met behulp van zijn pijp — die hij graag bezigt om oratorische gebaren te maken, daar het eigenlijke gebruik hem onaangename gewaarwordingen veroorzaakt — zooveel nadruk aan de voorspelling van zijn vrouw, dat de kapitein, op den hoogsten trap van opgewondenheid zijn blinkenden hoed wegwerpt en uitroept:

„Sam Gills, man van wetenschap en oude

compagnon, wat heb ik Walter gezegd om na te lezen op dien avond toen hij pas op het kantoor was gekomen? Was het niet deze aanhaling: „Keer terug Whittington, en als gij oud geworden zijt, zult gij er niet van afwijken.” Waren dat de woorden niet, Sam Gills?”

„Zeker waren zij het, Ned,” antwoordt de oude instrumentmaker. „Ik herinner het mij nog heel goed.”

„Dan zal ik u eens wat zeggen,” hervat de kapitein, in zijn stoel achteroverleunend en zijn borst uitzettend om eens geweldig te schreeuwen. „Ik zal u Mooie Peggy laten hooren, van het begin tot het eind; en sta vast, allebei, voor het refrein!”

Andere bewaarde wijn wordt ouder, zooals C. oude madera in zijn tijd deed; en stof en spinrag verzamelen zich om de flesschen.

De najaarsdagen zijn nog zacht en helder; en op het zeestrand wandelen dikwijls een jongedame en een oude heer met sneeuw-witte haren. Zij hebben twee kinderen, een jongetje en een meisje bij zich, en doorgaans houdt een oude hond hen gezelschap.

De oude heer met de witte haren wandelt met het jongetje, praat met hem, helpt hem bij zijn spel, bewaakt hem, alsof hij het doel van zijn leven was. Als het kind nadenkend is, is de oude heer ook nadenkend; en soms, als het bij hem zit, en naar hem opkijkt, en allerlei vragen doet, neemt hij het zachte handje in zijn hand, en vergeet het zoo vasthoudend, antwoord te geven. Dan zegt het kind:

„Wat, grootpapa? Lijk ik weer zoo op mijn armen kleinen oom?”

„Ja, Paul. Maar hij was zwak, en jij bent heel sterk.”

„O ja, ik ben heel sterk.”

„En hij lag op een bedje bij de zee en jij kunt rondloopen.”

En dan wandelen zij weer verder, want de heer met de witte haren ziet het kind het liefst in beweging; en daar men hen zooveel bij elkaar ziet, wordt er veel over gesproken dat zij zoo aan elkaar gehecht zijn.

Maar niemand behalve Florence weet hoe innig die heer met de sneeuw-witte haren aan het meisje is gehecht. Daarover wordt nooit gesproken. Het kind zelf verwondert zich bijna over het geheim, dat hij in zeker opzicht daarvan maakt. Hij bewaart haar als een schat in zijn hart. Hij kan haar nooit alleen zien zitten. Hij verbeeldt zich, dat zij zich verwaarloosd voelt, als er toch niet de minste reden daarvoor is. Hij sluipt

DOMBEY EN ZOON

weg om naar haar te kijken als zij ligt te slapen. Hij heeft graag dat zij hem 's morgens komt wakker maken. Hij is het liefst voor haar, en toont dat ook het meest, als er niemand anders bij is. Soms zegt het kind: „Lieve grootpapa, waarom krijgt gij tra-

nen in uw oogen als gij mij een zoentje geeft?”

Dan antwoordt hij alleen maar: „Kleine Florence! Kleine Florencel!” en strijkt de krullen weg, die haar ernstige oogen beschaduwen.

